

RÉGI MAGYAR DRÁMAI EMLÉKEK

XVIII. század

4/I.

**JEZSUITA
ISKOLADRÁMÁK**

Argumentum Kiadó – Akadémiai Kiadó

JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK

Ismert szerzők művei

(Régi Magyar Drámai Emlékek
XVIII. század 4/1.)

Sajtó alá rendezte

ALSZEGHY ZSOLTNÉ,
CZIBULA KATALIN, VARGA IMRE

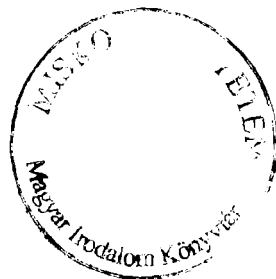
Magyarországon a XVI. század végétől 200 éven keresztül folyamatos színjátszás folyt az iskolákban. Az iskolai színjátszásban kiemelkedő szerepet játszott a jezsuita rend. Hazai iskoláikban 1773-as feloszlásukig több ezer darabot vittek színre. Legnagyobb részüket latinul adták elő. A XVIII. század közepe tájától azonban egyre több közöttük a világi témájú, szórakoztató célzattal született magyar színjáték. A számos magyar nyelvű alkotás közül mintegy negyvennek a szövege maradt fenn.

Az RMDE XVIII. századi sorozatában a 4. kötet 1. részében ebből 16 dráma (bibliai, antik és magyar történeti drámák mellett egy vígjáték) lát napvilágot. Illei János 4, Kereskényi Adám 3, Faludi Ferenc 2, Friz András 2, Lestyán Mózes 2, Illei Tornynos Péter, Kozma Ferenc és Kunits Ferenc 1–1 darabja szerepel a gyűjteményben minden szükséges felvilágosítást tartalmazó jegyzetapparátussal. Legtöbbjük egykorú nyomtatványokból, kézirat másolatokból itt jelenik meg először modern kiadásban.

Argumentum Kiadó – Akadémiai Kiadó,
Budapest

5379/4

I. 1

21001000003173

Miskolci Egyetem

JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK
(ISMERT SZERZŐK)

RÉGI MAGYAR DRÁMAI EMLÉKEK XVIII. SZÁZAD

4/1.

SOROZATSZERKESZTŐ
KILIÁN ISTVÁN ÉS VARGA IMRE

A sorozat korábbi kötetei

1. PROTESTÁNS ISKOLADRÁMÁK

Sajtó alá rendezte Varga Imre

Első kötet 816 oldal

Második kötet 817–1539. oldal, 10 oldal melléklet

Kötve együtt 613 Ft

2. MINORITA ISKOLADRÁMÁK

Sajtó alá rendezte Kilián István

958 oldal, kötve 338 Ft

3. PÁLOS ISKOLADRÁMÁK, KIRÁLYI TANINTÉZMÉNYEK,
KATOLIKUS PAPNEVELDÉK SZÍNJÁTÉKAI

Sajtó alá rendezte Varga Imre

609 oldal, kötve 260 Ft

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK

(ISMERT SZERZŐK)

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

ALSZEGHY ZSOLTNÉ — CZIBULA KATALIN —
VARGA IMRE

ARGUMENTUM KIADÓ – AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST, 1992

Megjelent a „Kulturális és történelmi emlékeink
feltárása, nyilvántartása és kiadása”
program támogatásával

Lektorálta
TÜSKÉS GÁBOR

537/14

TARTALOM

Bevezetés	7
FALUDI FERENC	
1. a. Caesar Aegyptus földén Alexandriában	15
2. b1. Constantinus Porphyrogenitus (Nagyszombat, 1750)	81
b2. Constantinus Porfirogyenitus (Eger, 1754)	151
FRIZ ANDRÁS	
3. a. Szigeti Zrínyi Miklós	211
4. b. Salamon, Magyarország királya	249
5. c. Kodrus	293
ILLEI JÁNOS	
6. a. Salamon király Lászlónak foglya	299
7. b. Ptolomaeus	325
8. c. Titusnak kegyelmessége	389
9. d. Tornynos Péter	445
KERESKÉNYI ÁDÁM	
10. a. Ágostonnak megtérése	501
11. b. Cyrus	627
12. c. Mauritius császár	707
KOZMA FERENC	
13. Jekoniás	771
KUNICS FERENC	
14. Sedeciás	851
LESTYÁN MÓZES	
15. a. Attilius Regulus	907
16. b. Egyiptomi József	965

BEVEZETÉS

A magyarországi iskolai színjátszás történetében a jezsuiták tevékenysége nemcsak a legszélesebb körű, legnagyobb hatású, hanem egyben a legismertebb. (FERENCZI Zoltán: *A kolozsvári színészet és színház története*. Kolozsvár, 1897. 26–59. — BAYER József: *A magyar drámairodalom története*. Bp. 1897. 50–64. — FINÁCZY Ernő: *Adalékok a jezsuita iskolai színjáték történetéhez*. EPhK 1900., 1901. — JUHAROS Ferenc: *A magyarországi jezsuita iskoladrámák története*. Szeged, 1933. — TAKÁCS József: *A jezsuita iskoladráma (1581–1773)*. Bp. 1937. — STAUD Géza: *A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai*. I–III. Bp. 1984–1988.) Ezért, amikor jelen kiadványunkban a magyarországi jezsuitáknak még mindig csak töredékesen feltárt, de máris több ezerre rúgó színi előadásából hét név szerint ismert szerző magyar nyelvű drámáját közöljük, nem lehet feladatunk részletesen beszámolni a rend magyarországi színjátszásáról. Csak igen röviden szólunk a jezsuiták hazai tevékenységéről, iskolai előadásairól.

A jezsuitákat Oláh Miklós esztergomi érsek 1561-ben hívja be Magyarországra. Nagyszombatban telepíti le őket, és rájuk bizza az esztergomi káptalan iskolájának a vezetését. 1567-ben azonban a rendfőnök visszahívja őket az országból. Báthori István fejedelem intézkedésére telepednek le a jezsuiták Erdélyben Gyulafehérvárott és Kolosmonostoron (1579), majd Nagyváradon (1581). Draskovich György kalocsai érsek buzgólkodására 1586-ban a királytól megkapják a turóci prépostságot, melynek birtokain két kollégiumot nyitnak: Turócon és Vág-sellyén. 1604-ben Szepesegyházán, 1614-ben Homonnán, 1615-ben Nagyszombatban, 1626-ban Pozsonyban vernek gyökeret.

A jezsuitákat Erdélyben is, a királyi Magyarországon is sok megpróbáltatás éri. Erdélyből már 1588-ban kitiltják őket. 1595-ig vannak távol. Ezt követően 1607–1610, 1653–1693 között tilos számukra az országrész. A politikai és vallási küzdelmek a királyi Magyarországon is többször akadályozzák működésüket. Ezeket a nehézségeket azonban a jezsuiták újra meg újra kiheverik, ténykedésük és hatásuk folyton növekszik, rendházaik, templomaik, iskoláik száma egyre szaporodik. A rend feloszlásakor (1773) a jezsuitáknak Magyarországon 20 kollégiumuk, 19 rezidenciájuk, 12 szemináriumuk, 11 missiójuk, 9 konviktusuk, 30 gimnáziumuk, 2 főiskolájuk van. (KARÁCSONYI János: *Magyarország egyháztörténete főbb vonásaiban 970-től 1900-ig*. Bp. 1985.)

Nemzetközi szervezetük szellemének megfelelőleg, ahogy a jezsuiták valahol megjelennek, nyomban hozzálatnak hivatásuk gyakorlásához: térítenek, gondozzák a híveket, iskolát szerveznek. Jól kiépített nevelői-oktatói rendszerük-

ben Erdélyben és a királyi Magyarországon egyaránt helyet kap a színjátszás is. Ebben a tekintetben Erdélyben előbb tűnnek ki, mint Magyarországon. Kolozsvárról a források színi előadásról tájékoztatnak 1581-, 1582-, 1583-, 1585-ből. 1587-ben a *Historia Sancti Stephani* regist játsszák. (STAUD, I. 240–242.) A királyi Magyarország területéről az első híradásunk Vágsellyéről szól 1600-ból, 1601-ből. (STAUD, I. 342.)

A jezsuita iskolák nevelési rendszerét, ezen belül a színjátszást a *Ratio atque institutio studiorum* (1586), a *Ratio Studiorum* (1599), majd idők folyamán rendfőnöki, rektori intézkedések szabályozták. A jezsuita tanárokat a különböző költői műfajok, közöttük a dráma írására külön is tanították. (FERENCZI, i. m. 31.) Nagyszámú elméleti munka is segítette a rendtagokat a drámaírásban. (Masenius, Jacobus: *Palaestra eloquentiae ligatae dramatica*. Coloniae Agr. 1657 és 1664. – Kolczawa, Carolus: *Exercitationes dramaticae*. I–IV. 1703. – Le Jay Gabriel François: *Bibliotheca Rhetorum praecepta*. Parisiis, 1725. – Lang, Franciscus: *Dissertatio de Actione scenica*. Monachii, 1727.), és példaként a legtöbb kollégiumban rendelkezésükre állott a külföldi jezsuita kollégiumoknak kéziratban, nyomtatásban tömémentelen mennyiségben található nemzetközi drámarepertoárja.

Az egyetemleges érvényű előírásoknak megfelelően a Magyarországon játszott jezsuita drámák éppenúgy a katolikus hit, az erkölcsiség, az erény iskolái voltak, mint Európa többi tanintézményében. Ezért merítették tárgyukat a magyarországi jezsuiták is a szentek és mártírok életéből, az ó- és újszövetségi szentírásból, az egyház történetéből, vittek színpadra a legkülönbözőbb nemzetek történetéből valóságos vagy képzelt személyeket, hogy idealizált, heroikus önfeláldozásuk bemutatásával, az erények, elvont fogalmak, túlvilági lények allegorikus alakjainak felléptetésével a rendíthetetlen hitükért, katolikus vallásukért, az egyházért, az uralkodóért, a hazáért életüket is feláldozó hősökben bemutassák az erény szépségét, az állhatatosság jelességét – és velük szemben a bűnök undokságát, a szenvedélyek pusztító következményét, az elvetemült jellemek bukáását.

Ezen a hitet, erényt, erkölcsöt erősítő eszmehirdetésen felül a jezsuita színjátszásnak pedagógiai céljai is voltak. Elsősorban a latin elsajátíttatásának, a nyelvgyakorlásnak eszközeként fogták fel a játékot. A *Ratio Studiorum* szabályának megfelelően ezért ügyeltek rá „nehogy valami nem latinul betoldassék a cselekménybe”. Ezért őrizte meg hegemoniáját a latin nyelv a jezsuita színjátszásban még a XVIII. században is, bár annak közepétől az elvilágiasodással párhuzamosan egyre nagyobb teret nyert a nemzeti nyelveknek, így a magyarnak a használata.

Az iskolában kellett megtanítani a tanulóknak a nyilvános szereplést, a helyes mozgást és testtartást, a jómodort. A színjátékokban való szereplés adott alkalmat, hogy a nézőközönség előtt levetkőzzék a félelmet és tartózkodást, érthetően és bátran beszéljenek, jól mozogjanak, természetesen gesztikuláljanak. A jezsuita színjátszás a retorikai képzés eszköze is volt. Különböző tételek, kérdések megvitatására, megvédésére, disputációkra, akadémiák rendezésére csak az alsóbb osztályok, a poézis és retorikai osztályok színjátszó gyakorlata után, a felsőbb (filozófiai) tagozaton került sor.

Természetesen két évszázad folyamán a magyarországi jezsuita színjátszás változásokon ment át. A kezdeti térítő szándékot, a polémiát idővel csökkentették, elhagyták. Tekintettel voltak a közönség igényeinek kielégítésére; az előkelő vendégek, a látogató patrónusok tiszteletére, köszöntésekre rendezett előadásokban engedtek a rendi követelményekből. Bár a látványosságra való törekvés, szcenikai eszközökkel és eljárásokkal való hatáskeltés bizonyára a közönség tetzésének kiváltását is szolgálta, a közönség szórakoztatását nem tekintették fontos feladatuknak, a műélvezetnél előbbre helyezték a tanító szándékot.

Ez azonban nem azt jelenti, hogy ne igyekeztek volna mennél szélesebb körre hatni. Igen komolyan vették pl. a rendi utasítások latin nyelvi követelményének a megtartását. De jól megfontolt számításból kezdettől fogva alkalmazkodtak közönségükhöz. Anyanyelvükön szóltak a nézőkhöz, mihelyt a térítés, a tömegek megnyerése került szőnyegre. Ezek a produkciók általában nem iskolai keretben mentek végbe, de az anyanyelvű előadás felé mutató tendenciák voltak.

A térítő propaganda eszközeként bizonyos ünnepeken (vízkereszt, nagypéntek, úrnapija), egyházi szertartások alkalmával, körmeneteken a jezsuiták régtől fogva alkalmazták a vulgáris nyelvet. 1601-ben Vágsellyén a templomban előadott *actio* nyelve a magyar volt (ez azt mutatja, hogy Vágsellye akkori 6000 főt kitévő lakossága magyar lehetett!), hogy a nép megértse a katolikus tanításokat („idiomate Ungarico, quo populus intelligeret clarissime, ardentissime atque adeo toto pectore professionem fidei Catholicae” – STAUD, I. 342.). A térítésnek ez az új módja nagyon hatott a tanulókra, a nagyszámú jelenlévőre.

1615-ben Homonnán az úrnapi körmenet folyamán a latinon kívül magyar és szláv verseket deklamáltak; latin, magyar, szláv nyelvűek voltak az ugyanitt 1637-ben az úrnapi körmenet során bemutatott jelenetek is. (STAUD, I. 354, 357.) A XVII. században több helyen folynak hasonlóképpen a dolgok. Rozsnyóról egy magyar nyelvű úrnapi drámaszöveg is fennmaradt az 1650–1660 közötti évekből. (MELICH János: *A legrégebb magyar jezsuita dráma*. ItK 1895. 331–332. – RMDE XVII. 1960. I. 40. sz.) „Idiomate patrio”, „latino-slavonico”, „Slavonico” nyelven történő produkciókat többször említenek nagypénteken, úrnapiján. Pl. Trencsénben 1657-től kezdve több éven át; itt Izsákról és Ábrahámról, Józsefről bibliai drámákat is játszanak vulgáris nyelven. (STAUD, I. 263–268.) Szövegek azonban nem maradtak ránk, sem ezekről, sem a máshonnet dokumentált nemzeti nyelvű előadásokról. A XVIII. század első feléből sem, annak ellenére, hogy akkor sem csak latin nyelven voltak előadások.

Az ilyenek száma 1749-től növekszik meg feltűnő módon. Ettől az évtől számítva a jezsuita rend feloszlataáig (1773) terjedőleg 40–50 közt mozog a magyar nyelvű, szövegükben is ránk maradt jezsuita drámák száma. Hogy az iskolai színjátszás elmagyarosodásában a jezsuiták is ilyen jelentős mértékben vesznek részt, ez az iskolai színjátszás megújulásának a kétségtelen jele. Az iskoladrámában nem történik teljes nyelvváltás. A jezsuita színpadon továbbra is többségben latinul játszanak. Sok jezsuita drámaszerző továbbra is latinul ír, köztük Illei János négy magyar darabján kívül hármat is szerez latinul. A XVIII. század közepétől azonban észrevehetően megváltozik a jezsuita színjátszás szelleme. A pedagógiai célok mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a kulturált szórakozás után vágyódó nemesi és polgári osztály igényeinek kielégítésére tett törekvés. A hitviták már

feledésbe mentek, a retorikában való gyakorlottság bizonyítása vesztett jelentőségéből, alig van nyoma a heroikus-mitológikus allegorizálásnak. A szentek életénél, a bibliai történeteknél szórakoztatóbb témákat, történeti eseményeket visznek színpadra, melyekben a történeti igazság, a tények mellé „a poezis is adogat valamit a nagyobb multság kedvéért” (vö. Faludi két darbjának *Elöl járó beszédével!*), „mivel a versszerzőnek igassággal határos dolgokat szabad költenie” (vö. Friz András darbjainak bevezető sommázásait!). Még a bibliai történet formálásában is szerepet kap a „merő játékos költés” (ld. Kozma Ferenc *Jekoniásának* bevezetését!).

A közönség várakozásának igyekeznek megfelelni a jezsuiták is, a magyar nyelven szóló játékkal, szellemben és szemléletben az iskolai keretek közt maradva. A jezsuita színjátszás funkciója megváltozásának, az elvilágiasodásnak leginkább kézzelfogható bizonyítékai azonban a csakhamar megjelenő, a hatvanas évektől színpadjaikat szinte elárasztó vígjátékok. Antik és modern külföldi komédiák magyarításával, többé-kevésbé ezek komikus helyzeteiből, jellemeiből, motívumaiból szólásaiból kompilált alkotásaikkal a teljes elvilágiasodást képviselik.

A jelenleg ismert magyar nyelvű jezsuita drámák többségének a szerzőjéről nem tudunk. 15 teljes szöveget és 1 programot sikerült név szerint ismert jezsuita szerzők műveként azonosítani. Ezek kettő kivételével idegen (latin, olasz) nyelvből készült fordítások, átdolgozások. Feltűnő, hogy alig van köztük a régebbi értelemben vett vallásos dráma. Leginkább Lestyán Mózes *Egyiptomi József* (1753) tekinthető ilyennek, istenfélő, a bűnalkalmat minden áron kerülő, hithirdető főhősével. Vallásos témát dolgoz fel Kereskényi *Agoston megtérése* (1757-ben Kőszegen előadva). Belső vívódásokban bővelkedő lélekrajz, térítő dráma, égi jelenéssel, antitrinitárius éllel. Kozma Ferenc *Jekoniása* (Győr, 1754), Kunics Ferenc *Sedeciása* (Eger, 1751–1753 közt) a bibliából ihletődött, a zsidók kegyetlen megpróbáltatásáról, fogságáról szól. A többi 12 dráma témája profán. Faludi *Constantinusa* (Nagyszombat, 1750, Eger, 1754, Lócse, 1789), Kereskényi *Mauritiusa* (1767), Friz *Kodrusa* (Kolozsvár, 1756, Nagyszombat, 1765), Illei *Ptolomaeusa* (1767 előtt) görög, bizánci; Faludi *Caesarja* (Nagyszombat, 1749, Kőszeg, 1751), Illei *Titusa* (1767), Lestyán: *Attilius Regulusa* a római; Kereskényi *Cyrusa* (Pozsony, 1758) a perzsa történelemből merített témákat visz színpadra. A magyar történelem szolgáltatta a tárgyat Friz András *Salamonjának* és *Zrínyi Miklósának* (Friz a latin szövegek írója, a fordító nevét nem ismerjük, az elsőt 1757, a másodikat 1753-ban fordították magyarra), Illei *Salamon királyának* (1757 előttről). A vígjáték műfajt képviseli Illei János *Tornyos Pétere* (az 1760-as évekből származhat, eljátszották a minoriták Kézdivásárhelyen 1775-ben, a szemináriumi kispapok Győrben 1793-ban).

A drámák egy része napvilágot látott nyomtatásban, így Illeinek mind a négy darabja, Kozma *Jekoniása* és Kunics *Sedeciása*. A többi tíz drámának a szövegét kéziratból ismerjük, némelyikét több kéziratból is. Közülük modern kiadásban csak Faludi *Caesarja*, Illei *Ptolomaeusa* és *Tornyos Pétere* látott napvilágot. A többi dráma szövege kötetünkben kerül először kiadásra.

Kedvezőbb adataink vannak a drámák előadásáról. Közülük a legtöbbet Nagyszombatban játszották (*Caesar*, *Constantinus*, *Cyrus*, *Attilius Regulus*). Egerben

hármat adtak elő (*Constantinus, Sedecias, Kodrus*); Kőszegen kettőt (*Caesar, Agostonnak megtérése*). Színre vitték Kolozsvárt és Komáromban a *Kodrust*; Pozsonyban a *Tornyos Pétert*. Kunics *Sedeciását* játszották még Kassán, Besztercebányán és Komáromban. Faludi *Constantinusát* Lőcsén.

Feltehetőleg más helyeken is játszották ezeket a drámákat magyarul. Az előadás nyelvét a források nem mindig közlik a latin címek mellett, melyek sokszor nemcsak az azonos témára, hanem a címnek szóról-szóra való megegyezése miatt az előadás magyar nyelvére is vonatkozhatnak. Emiatt a szakirodalomban ellentmondó tájékoztatásokat találunk nem egy esetben. Pl. JABLONKAY Gábor (*Az iskoladráma a jezsuiták iskoláiban*. Kalocsa, 1927. 11.) és JUHAROS (i. m. 103.) feltételezi, hogy Kozma *Jekoniás* című darabját 1740-ben Győrben magyarul játszhatták, TAKÁTS (i. m. 77.) ezt az évet tényként fogadja el, és a kiadást is 1740-re teszi. A ma ismert adatokat nem tekinthetjük véglegesnek, sem teljesnek.

*

A drámaszövegeket a hét szerző (fordító) nevének abécé rendjében közöljük, több mű esetében a keletkezés, illetőleg az előadás időrendjében. Friz András két drámájának nemcsak a fordítását adjuk, hanem a latin szövegét is. Variánsként olyan források változatait hozzuk, melyek szövegtörténetileg érdekesek, segítenek a szerzői szöveg rekonstruálásában, tanulságosak a szövegek utóéletére.

A szövegek közlésében, a jegyzetapparátus összeállításában a RMDE XVIII. századi sorozatának eddig megjelent I–III. kötetében alkalmazott eljárásokat követjük.

A kötet anyagából Faludi Ferenc, Friz András munkáinak kiadását Varga Imre; Illei János, Kozma Ferenc, Kunics Ferenc, Lestyán Mózes drámáit Alszeghy Zsoltné; Kereskényi Ádámait Cibula Katalin gondozta. A kötet megszerkesztését Varga Imre végezte, és ő írta a Bevezetést.

Az anyaggyűjtést 1990. december 31-én zártuk le.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- ALSZEGHY, 1948. – ALSZEGHY Zsolt: *A magyar XVIII. század*. Bp. 1948. Kézirat (MTAK Ms 10446) I–II.
- Bartakovics-gyűjtemény – *Bartakovics Josephi opera poetica idiomate latina et hungarica*. Cod. Sec. XVIII. in 4° Vol. duo. (OSZKKt Quart. Lat. 693.)
- BEK – Budapesti Egyetemi Könyvtár
- EPhK – Egyetemes Philológiai Közlöny
- Gyulafehérvári gyűjtemény – *Dramata Ungarica et Latina ad usum scholarum S. J. Gyulafehérvár, Batthyaneum IX. 107. Kp. V. 20. Mikrofilm: MTAKK 194.*
- i. m. – idézett mű
- ItK – Irodalomtörténeti Közlemények
- kiad. – kiadja, kiadta
- KILIÁN, 1979. – KILIÁN István: *Iskoladrámagyűjtemény a Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárában*. In: *A debreceni KLTE Könyvtárának Közleményei* 110. Debrecen, 1979. Klny. a Könyv és Könyvtár XII. kötetéből.
- KLTE – Kossuth Lajos Tudományegyetem
- l. – lap
- ld. – lásd
- MTAKK – Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattára
- OSZKKt – Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára
- p. – pagina, lap
- r. – recto
- RMDE XVII. – *Régi Magyar Drámai Emlékek*. S. a. r. KARDOS Tibor – DÖMÖTÖR Tekla. I–II. Bp. 1960.
- RMDE XVIII. 2. – *Régi Magyar Drámai Emlékek XVIII. század. 2. köt.* S. a. r. KILIÁN István. Bp. 1989.
- STAUD, 1981. – STAUD Géza: *Faludi Ferenc és az iskolai színjátás*. ItK 1981.

STAUD, I–III.

uo.

v.

vö.

– STAUD Géza: *A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai*. 1516–1773. I–III. Bp. 1984–1988.

– ugyanott

– verso

– vesd össze

1.

FALUDI FERENC

CAESAR AEGYPTUS FÖLDÉN
ALEXANDRIÁBAN

1749.

A' BESZÉLGETŐK:

JULIUS CAESÁR, *Polgar-Mester.*
PTOLOMEUS, *Aegyptus Királlya.*
SEXTUS POMPEJUS, *a' nagy nevezetű Pompejus fia.*
ACHILLÁS, *első belső Tanácsa Ptolomeusnak.*
DIOSCORUS, *Cleopatra részéről-valo.*
ANDROSTENES, *Fia Achillásnak.*
SEPTIMIUS, *Achillás jó-akarója.*
EUFRANOR, *Tengeri hajos Kapitány.*
ALBINUS

CAESAR

ELŐL JARÓ BESZÉD

A nagy nevezető Pompejus nem bírván Caesar erejével Aegyptusba futamodot előle, és Alexandriában vert hadával le-telepede. Caesar sebessen utánna indult táborával, hogy ott meg-szorítaná és viná. Azomban hire érkezet, hogy Pompejust az Aegyptiai királynak Ptolomeusnak egy Udvari-Embere gyilkosan meg ölte légyen. Kíhez képest meg menekedvén hatalmas ellenségétül, gongyiat arra forditá, hogy az Országot le-tsenedesétené; mert nagy háború támadot Cleopatra és Ptolomeus két egy test-vér között, minthogy mind a' két fél magának kívánta azon Ország koronáját, és tabori erővel akarta el-nyerni. Caesar ugymint Romai Polgár Mester közben járó és Biró akart lenni a' dologban, maga eleibe-hivatta Cleopatrát, és Ptolomeust. Engede Cleopatra jó szivel a' parancsoláttjának. Ptolomeus (Achillás tanácsából) tsak tettetés képen, a' mint-is nem sokára Caesar ellen támada minden népével; de el-végre rajta veszte, mert Caesar meg szállá Alexandriát, és fel veré, Ptolomeust meg fogá, eőt a' királyságbul ki-fosztá, és szófogadó ügyes Nénéjének, Cleopatrának adá az Országot, hogy Kiralyi névvel és hatalommal bírná.

A' Poesis e' léte keppen történt dologhoz adogatot valamit nagyobb mulatsagnak kedvéért.

1 II [Caesar Aegyptus földjén Alexandriában Szomorú játék.]

2 I [Az elől járó beszéd hi.] II [Ld. a főszövegben!]

ELSŐ VÉGEZÉS.

20

ELSŐ KIMENETEL.

Caesar Dioscorus. Azután Albinus.

CAESAR

Akarom, Dioscore, hogy engem Cleopatra minden tisztelettel meg betsúl; nem szeretem sűrű panaszt, szánakodom szerentséjén. En de mivel vigasztalhatom ezt a' bús Herczek Aszszonyt?

DIOSCORUS

25 Mivel? ... Polgár Mester lévén, hatalmadban vagyok, hogy le nyugasztaljad kívánságát; adgy koronát fejére, ültess az Aegyptiai thronus székre, őtet illetik ezek, 's tőled ki telnek.

CAESAR

30 Tudom hogy parantsolni akar, de nem tudom mi ügyel. Nem de nem egy testvér őtse bírja az orszagot? És pedig törvényes igazsággal reá maradt Attyátul.

DIOSCORUS

Eshetet értésedre, hogy Ptolomaeus Auletes, az előbbi király halálára valván, azon egy akaratal, hasonló jussal, mind fiának, mind leányának hadta a' koronát, azonban a' Romaijakra bizván a' dolgot, akár mellyik agát választannák, tsak meg ne fosztannák maradékát az országlástul.

CAESAR

35 Még eddig nem látom nagyab igazságát Cleopátrának a' királyi méltóságra őtsénéit; ha pedig egyenlő okok támadnak mint a' két részről, méltob, hogy a' firfiu üllyőn az Aszszony eleibe.

DIOSCORUS

40 Igen-is, mikor egyenlő okok támadnak ... Hanem értsed a' többit; halála után Auletes királynak, irásban foglalt akaratyja Romába köldetet; de nem mehe a' tanás eleibe, mert el fogta Pompejus a leveleket Ptolomaeus kedvéért, a' kit-is Cleopatra hire nélkül nagy hatalom erő-szakkal bé álitá a' királyságba. Idővel eszre vévén Aegyptus tsalárdságát, fel rezzene, iszonyu szakadások támadván, ugy történyt, hogy Cleopatra pártyát fognám, mások Ptolomaeusnak. Egy egész esztendeig tartot a' két fél közt a' villogás változo

21 II [Az első kimenetel szereplői csak:] CAESAR

DIOSCORUS

23 II szanakozom; vigasztalhatom meg

26 II kívánságát

29 II igazsággal mert reá

40 II el fogá

41 II bé alitta

42 II a' tsalárdságot

44 II a' villyás [!]

45 szerentsével, a' még reánk nem útne Pompejus. Kinek, ugy mint Romai Urnak
tekéntetére nézve, mingyárt fejet hajta a' Cleopatra, sátorit bontatá, táborát
le tsendesété, Alexandriaba követeket kólde, minden ügyit reá bizzá. De meg
tsalatkozot szegényke, ótse most-is fen ül, kevélyen parantsol, maga magának
50 Cleopatra alig talál helyetskét az országban.. Ime azért keservében hozzád
folyamodot.

CAESAR

Hogy merte magát Pompejus ártani ebbe a' dologba? Én vagyok a' Polgár
Mester, engem illet, hogy el intézzem a' Monárhák pórét, és koronákat
osztogassak az érdemesekre. De mondhatza, mint viseli magát Ptolomaeus?
Eleget tészsen-e' a' királyi hivatalának? Szereti-e' a' nép?

DIOSCORUS

55 A' nép gyűlöli, az ország színével egyetembe; senkit sem fogad, senkitül sem
válík-el víg ortzával. A könyörgő irások hevertetnek, a' méltó panaszokru
nem tészsen, a' pőrös ügyek nem igazodnak el törvényessen, tellyes zurzavar
minden dolga.

CAESAR

A' természet vét-é a' királyban, avagy a' tudatlanság?

DIOSCORUS

60 Egyik-is, másik-is, se jószág benne, se tudomány; se magával nem bir, se a'
kősséggel nem gondol. Achilles forgatya eszt a' királynak, és egyetemben
pálczáját az országnak.

CAESAR

Tehát Achillás az ő fő tanátsa?

DIOSCORUS

65 Tanátsa, Mestere, haddi-Vezére, mindenben eszköze. Az ő kezén, 's akara-
tyán fordul meg minden. Ptolomaeus viseli nevét, Achillás veszsi hasznát az
országnak.

CAESAR

Achillas? ... De mond tovább.

DIOSCORUS

Mi-olta bé furta magát a Hertzeg szivéhez (hitelt ne adgy szavamnak, a' mig
volta igaz létét nem tapasztalod) az olta, mondám, fenekével fel fordúlt az

46 II haita Cleopatra

48 II mert ótse

49 II Cleopatra talál

54 II tészene királyi

59 II vagy

68 II magát ez a' Minister az udvarba és hozza lopta magát

70 egész ország, erő-szak, álnokság, kegyetlenség, igazágtalanság az ő palotás fogási. Achilles nem tanitya egyibre a' fiatal Herteget, hanem mint lehessen leg mesterségesebben hazudni a' külső fejedelmeknek, és leg jobban meg tsalni belső szives barátit. ... Ebben a' mesterségben leg több eszét mutata, 's költete eddig Ptolomaeus. Gondolnám, Pompejusnak-is ma holnap eszében 75 fog jutni, hogy nem vólt jó olyan emberre támaszkodni, a' ki hatalmas, de hamis!

CAESAR

Tsak el-hittem, hogy kőlómb természettel bir nénye Cleopatra.

DIOSCORUS

Igen-is Caesar; sótt-ki nem mondhattó, menyi sok jó légyen benne; szereti az egisz ország.

CAESAR

80 Magad sem gyűlölöd, a' mint veszem észre.

DIOSCORUS

Ki nem szeretné ezt a' szerelmes Hertzeg Aszszonyt, az ő gyönyörőséges ábrázatya. — — —

CAESAR

Értem, értem — —.

DIOSCORUS

A' magát ajánló kegyesség benne, a' méltóság, deliség.

CAESAR

85 Elég, elég.

DIOSCORUS

A' Romaijakhosz és te hozzád Caesar kiváltképpen való hailandósága...

CAESAR

Már ne többet, Dioscore! Ezt a' dútsóséges magasztalást hizelkedésnek tartom, és alatomban kereskedő mesterségnek. Caesar előtt *nem* így útik fel a mértéket; ha Cleopatra mellet lészén az igazság, az óvé a' királyság... 90 Azomban mit jövendőlsz a' mostani haddi galibám felől? Meg szálotam kevés nepemmel Alexandriát, a' Város erős, ben vagyon Pompejus, ötet országai hatalommal segítí Ptolomaeus, mi jó végét várod dolgainknak?

71 I fogasi

84 II mag ajánló [!]

88 I előtt így II előtt nem így

89 II vagyon s- léssen

90 II a' mostani galibám

DIOSCORUS

95 Caesar, tennen tudod, mióta fegyverbe ültőztél, egyebet nem látott széles e' világ előtted a' vitézségnél, utannod a' dűtsőségnél; eddig engedet haddi szerentsédnek Pompejus; gondolom, tovább-is a' tévő léssen. A mi Ptolomaeust illeti, maga hasznát 's oltalmát keresi. Késéri Pompejust, de nem segéti, biztatya, de csak veszedelemre. Ott van Achillás, a' ki színnel tiszteli, de nem szereti a' Romaj vezért, mert mennél fényesebb, annál szörnyebb, miket tart nemzetségének.

ALBINUS

100 Itt vagyon a' király, Caesar. Szembe akar lenni veled, ha meg engeded.

CAESAR

Maga a' király személye szerént! Dioscore, mi dolog ez?

DIOSCORUS

Véletlenül őtött reám, meg vallom, szerentse, ha ezt a' Cabalat nem faragta légyen Achillas!

CAESAR

105 Akarnam, ha bótsületes alkura jött vólna, vagy Cleopatra, vagy Pompejus dolgában.

DIOSCORUS

Adnák az egek! De én mástúl tartok, nékem félre kell lépnem, tudom. Magad azonban most veheted hasznát azoknak, a' miket mondtam.

CAESAR

Jőjjön a' király ... egy pár szeket!

MÁSODIK KI MENETEL

Caesar, Ptolomaeus, Achillas, Sextus.

PTOLOMAEUS

Immár Világ-biró Caesar, pehennyél, meg győzted kevély ellenségedet ... igaz szerencsémnek tartom, hogy valami kis eszköz lehettem benne ... A' roszalkado Istentelen Pompejus. ...

98 II szörnyeb árnyékot tart
102 II faragtak légyen fejemre

110 II [A szereplők sorrendje más.]

CAESAR

115 Vedd eszre magadat király! Nagyob betsületel kell emlegetni a' Pompejust, mert Romai Polgár.

PTOLOMAEUS

Bátor, de neked fejedre járó ellenseged volt.

CAESAR

Most-is az; mind azon által, hogy mi ketten egy más ellen táborokat indítottunk, a' miat nem szabad kinek kinek rosztat 's rútat mondani felőle... De mi vala a' többi?

PTOLOMAEUS

120 Már nyugszik, nem fog többet boszszontani.

CAESAR

Hadd értsem, mond ki mind végig.

PTOLOMAEUS

Szépen ki végeztük a' világbúl. Imme a' feje magának, 's amott a' fia rablántzon, vedd jó néven az ajándíkot.

CAESAR (*Fel ugrík.*)

125 Eh, Istentelen! 'S mertél végére menni egy ilyen hires vitéznek? Vidd-el előlem ezt a' szomorú ábrázatot, ne talántán fel forott mérgemben. — — —
Embertelen király, te miáttad kelet el veszni ennek a' dútsóséges bainaknak? És pedig fertelmes gyilkossággal? Azt gondolád, Pogány, hogy kedvemet találod evvel a' véres ajándékkal? Mást mondok, áruló: kemény számot fogsz adni iránta, mind a' Romai tanátsnak, mind nékem... Oldassék le a' lántzrúl
130 Sextus!... Te pedig, szerelmes fiam, régi barátomnak egyetlen egye, jer előmbe, hadd ...

SEXTUS

135 Tovább tőlem, Caesar, nints oly szoros barátság köztünk... Jusson eszedbe, hogy Pompejus fia vagyok, kinek te halálát tengeren, szárazzan tűzzel, vassal, ezer mesterséggel kerested... Tetzik a' szabadság, mellyel meg ajándékoztál, nem kel hizelkedésed! Mínek-utána boszút fogsz állani azokan, a' kik jó Attyámat meg öltek, és én te raitad, a' ki véle életében sok rosztat tettél, akkor talán mi kettünk közt lehet valami beszéd az útóbbi barátságáról.

114 II emlegetni Pompejust

116 II járó eskütt ellenséged

117 II indítunk

118 II szabad minden kinek

122 II amott fia

125 II s te mertél életére menni

126 II azt a'

127 II miáttad el kullett[!]

130 II mind énnékem

131 II jer őlembe

133 II Tavulyab tőlem

CAESAR

140 Nagyra betsülem, tekéntetes Urfi, ezt a' nyers keménységet; ki tetzik, hogy fia,
és érdemes maradékja a' Pompejusnak, kit, én, édes fiam, (tudgya az Isten),
soha sem gyűlöltem, hanem (jöllehet hogy egy más ellen mérgessen harcol-
tunk), mindenkor jobbul tsudáltom, mélyen tiszteltem, 's titkon szerettem,
nyilván ditsértem.

SEXTUS

145 Késő magasztalások ezek. En sem fogadom, hogy halálodat értvén, egyet ne
fohászkoogyam utánad, és valami jót ne mongyak felőled.

CAESAR

De azomban....

SEXTUS

Azonban? Te azon légy, hogy hallyon meg ő, ki az Attyámat meg őlte; én azon
leszek, hogy te-is érdemed szerént meg fűzess.

CAESAR

150 En el járok hivatalomban; te lássad, mi tévő légy. Irni fogok a' tanátsnak, hogy
el ne menynyenek véle a' gyilkosak.

ACHILLAS

155 Caesar, mit forralsz megint ártalmas szivedben, mit roszálkodol egy olyan
fejedelem ellen, a' ki véled nagy jót tett? A' ki egy órában egy kard véggel
végbe vitte, a' mihez te eddig nem fértél... Ha nem akartad, hogy meg hallyon
Pompejus, mit kergetted egyik országból a' másigba? mit üldőzted minden
haddi mesterséggel?... Leg alább nem tagadhatod, azért jöttél bé Aegyptusba,
hogy ő ki mennyen. Hallod-é, Caesar, Pompejus már nem él többé kőztünk,
viszsa fordulhatz tehát a' Dandárral, el balaghatz Roma felé, ezen a' földön
nintsen semi dolgod.

PTOLOMAEUS

Hogyan beszélsz, Achilla, ilyen jó akaróinkkal...?

ACHILLAS

160 Valóban, szép jó akaróink, kik a Monárchákat fenyegetik magok udvarokban,
és a' jó téteményekből vesznek okot, hogy őket le nyomhassák.

139 II Nagyra bótsúlóm benned; nyertz
keménységet

140 II maradékja vagy Pompéjusnak

141 II jól lehet egy más ellen

147 II hallyon meg az a' ki atyámat

156 II Halládé; már él

157 II fordulhatz azért a' dandárral

160 II a' kik

161 II le nyomják

CAESAR

Istennek hálá, nem titok a' világ előtt, ki, mi légyen Roma városa! 'S hogy folytassa az igazságot, lesz dolgod Achilla, míg gyanúra birjad.

ACHILLAS

165 Tudgyuk, tudgyuk, mely renden légyen az igazság Romában. Tapasztallya az egész világ, kit lánczra kötött. Le nyomni a' gyengéb félt, pénzel kereskedni a' hatalmasok körül, azoknak ajánlani barátságokat, a' kikkel nem birnak, nem gondolni a' nemzetekel, sőt természet törvényeivel, kevélyen tombolni az egész világon; ez a' ti Mesterségtek, ez a' Romai városának finom igazsága.

CAESAR

170 Leg alab nem hallottad hirét, hogy Romában fel mészároltak volna egy valakit, a' ki a' város kebelében vette magát, és a' tanáts oltalma alá folyamodot.

ACHILLAS

175 Ez az Alexandriában történt példa azért ki nyithatná vendégeink szemeiket, kivált azoknak, a' kik nem oltalmokat, hanem az ország pusztítását keresik. Mi kel több? Én, én öltem meg Pompejust. — — Akarva akarom, hogy tudodra légyen. Ennek utána engem tarts szemeden mind te, mind Roma; vess számot eszeddel, próbáld meg erődet, lesz-e' annyi, hogy raboddá tehess, és triumphus szekered után hurczoltass!

PTOLOMAEUS

Ezt már sokallom, Achilla. Elöttem Caesar szemébe ilyeneket mondani vakmerűség.

ACHILLAS

180 Ha azt akartad király, hogy halgassak, miért kivántál ide? Ha azt, hogy beszéllyek, mit tiltod, hogy ki ne mondgyam szívem járásit?

PTOLOMAEUS

Ugy tetzik, hogy én vagyok a' király.

ACHILLAS

Es azért nem tűrhetem, hogy más parantsoljon hazánkban.

162 II s- mint folytassa

165 II gyengéb féle [!]

167 II nemzetségek sőt a' természetnek

168 II Roma városának

169 II mészároltak

170 I a' ki város II a' ki a' város kebelébe vetette

171 II vendégeik

172 II keresék

179 II mért

180 II ki nem mongyam

182 II tűrhetem hogy más parantsol házunkban

PTOLOMAEUS

Ha én királyod vagyok, csak annyit szabad szóllanod, a' mennyire fel szabadít az engedelem.

ACHILLAS

185 Ugy viselem magamat mint szolga, ha evvel a' jövevényyel ugy fogsz beszélni, mind királyhoz illik.

CAESAR

Ne oly fennyen, Achilla, tsatsogo beszéddel, nem mind király, a' ki el foglallya az országát, hanem az, a' ki igazsággal. Ptolomaeus jussát a' mi illeti, még pőrös előttem, és kétséges.

ACHILLAS

190 Mire irányoz homályos beszéded?

CAESAR

Arra, hogy Ptolomaeus akkor lesz Aegyptus országnak királya, mikor Romának ugy fog tetzeni. Méltó azonban, mind a' két félnek ügyét tekintetbe venni, hogy se Ptolomaeus, se Cleopatra meg ne bántódjyon.

ACHILLAS

És ki lesz bíró ebben a' dologban?

CAESAR

:95 En, ugy mint polgár mester; vagyon ahoz hatalmam a' tanátstúl.

ACHILLAS

Kivánnám látni, hogy egy Polgár, és közinkbe futamodot katona parantsollyon nem maga országában; törvény széket tartson, maga eleibe idézze a' Monárhákat. Kevély vendég, el akarnád te semiséteni a' királyi méltóságot, ha raitad állana.

CAESAR

Se nem első, se nem utolsó példa léssen, hogy a' Polgár Mesterek igazságot tettek vagy tesznek a' királyok közt, kin' 's otthon.

ACHILLAS

Túrhetetlen büsttelenség! Aegyptom orszag királynak fölöttök való más Urok nintsen az Isteneken kívül.

183 I szabatid

185 II beszélni mint

187 II Achilla ne oly tsattago

188 II országot

190 II Mire arányoz

196 II egy Romai Polgár

203 II urak nintsenek

CAESAR

205 Bezzeg, nem így okoskodot az öreg Ptolomaeus Auletes, a' kinek fejére Roma tette a koronát, és a' Romának könyörgött, hogy maradikitúl el ne vonna.

PTOLOMAEUS

Tehát nékem le kell szállanom a' thronusrul, hogy azt Cleopatra ülhesse?

CAESAR

Tsak annyi időre, a' még ki tudodik az igazság; ha téged illet, nagyobb dütső-
séggel fogsz vissza térni, és batorságossabban uralkodol.

ACHILLAS

210 Főlséges Uram, ne hidgy a' mézes szoknak; ez a' vendég meredekre viszsen, és meg fog eiteni.

PTOLOMAEUS

Halgass már egyszer, Achilla! Én el tőkélletem magamban, hogy Caesárra bizzom a' dolgot 's minden jóvendőbéli szerentsémet.

ACHILLAS

El mehetz véle, szép el tőkélés.

PTOLOMAEUS

215 Tisztelem, 's engedek a' Romai hatalomnak, nem általlom, hogy az egész világ törvény széke eleibe mennek. Ime, kezvedbe adom a' királyi páltzát, biztat a' reménség, hogy kezedbül kezemre kerül. Ezzel akartam meg mutatni, hogy engedek Caesárnak, és fejet haitok a' Romai tanátsnak.

CAESAR

Szép jeleit látom hívségednek, de e' még nem elég.

PTOLOMAEUS

Mit kívánsz egyebet?

CAESAR

220 A' te személyedet, és hogy azonban el bomollyon a' tábor, és nékem meg nyitassanak Alexándriaji városának kapui.

PTOLOMAEUS

Meg tselekszem. Achilla, én itt maradok Caesar mellet, te serénykedgyél, hogy a' többi meg légyen.

205 I tette koronát II tette a' koronát; el ne valna

206 II Cleopatra ülhessen

208 II és barátságossabban

216 II kezedrül

221 II Alexándria

ACHILLAS

Mit osztogatod a' parantsolatokat, ha már nem vagy király.

PTOLOMAEUS

225 Caesar parantsollya, fogadd szavát.

ACHILLAS

'S ki ez a' Caesar?

CAESAR

Vakmerő! Nem sokára meg isméred, ki, 's mi légyen Caesar. Jer velem Sexte.

SEXTUS

Hová?

CAESAR

230 Most egyszer Sátoromba, hogy meg menekedgyil azoktól, a' kik között nem volt bátorságos lakása a' jó Attyádnak.

SEXTUS

235 El megyek; de szabad légyen nékem, hogy tennen sátorodban-is gyűlöllyelek mind addig, meddig vitéz Attyám feje helyet lábom előtt nem látom Achillás fejét. (*Sextus el megy, de hamar vissza tér, és ilyen szokra fakad.*) — Achilla, felét a' boszszuságnak, mellyel engem illetél, meg ólvén édes Attyámat, el engedem, ha ezt a' kevély Polgár Mestert földig, holtig le gyalázod.

HARMADIK KI MENETEL

Ptolomaeus, Achilles.

PTOLOMAEUS

Már látod, Achilla, mely galibába verdőttem a' hirtelenséged miát; jobb lett volna Pompejust nem bantani, és Cacsárt nem boszontani.

ACHILLAS

Ha csak ez epszti szivedet, király, még nem sok. Jól kezdéd a' játékot Cacsárral, folytatd tovább, ne kiméllyed a' szines barátságának fel adását; a' többbit bizd reám.

220 II barátságos lakása

232 II addig vitéz

233 II [A színi utasítás hi.]

238 II a' te hirtelenséged

241 I kiméllyed szines II a' szines

PTOLOMAEUS

Tsak az, hogy meg ölvén Pompejust, leg job barátomtúl fosztodtál meg, és leg mérgesebb ellenségemnek adtál kezébe.

ACHILLAS

245 Pompejus minékünk ártalmas emberünk vólt, sokban tólt barátsága, mert maga haddi-népét-is mi tartottuk, Caesar táborát-is nyakunkra hozta. Ez a' Caesar se nem olly veszedelmes, se nem olly rettenetes, a' mint mi gondolyuk. Osztán mi nekünk-is vagyon emberünk, erónk, fegyverünk. A' többire nézve, ha végben mehet egy titkos szándékom, gondolnám, kevés Polgár-Mesternek
250 lesz ez után kedve, hogy Romából hozzánk siessen parantsolni. Kevés várakozást kívánok tóled, király, azonban erőlted magadat, mennyire lehet, minden képes, szines barátsággra 's a' mi ide tartozandó. — Ugy történhetik, hogy még ma Caesar fejét-is el választván nyakátul, lábod eleibe gördétem. Akkor az után két pyamis oszlopokat építhetünk, a' mely hirt adgyon a' jövevényeknek
255 a' történt dolgokrul, és eszkebe jutassa, mint kellessik meg betsólni azokat, a' kik Aegyptusnak parantsolnak.

PTOLOMAEUS

Nem akarnám, hivem, Achilla, hogy idő-nap-elótt igen fel biztatna benünket ez a' reménség, és el-végre meg tsalna.

ACHILLAS

260 Akár mint léend, tsak az én fejemre fog telni; téged meg ment (bátor színyes légyen-is) a barátság; mert törvényessen semmit ellened nem végezhet, ha magad ki nem vallod szived járásit, mint hogy a' Romaijak (meg kell vallanunk) igen igyekeznek arra, hogy igazak látassanak lenni. Ne vesztegessúk az időtt, Úram maradgy álhatatossan Caesar oldala mellet, hogy leg kisebb gyanú se szállhasson szívére felóled.... En azonban elkezdem.

265

NEGYEDIK KI MENETEL

Androstenes, Achilles.

ANDROSTENES

Hol maradot Sextus? Ach, kemény szíví Attyám! Meg ólted Attyát, magát lántzon vasban vitted eskútt ellenségének! Irgalmatlan! — Egy ártatlant! — Hová legyek? Mondhatsza' leg alább, hol hadtad, 's mire jutott, hogy még
270 egszer magamhoz szoríthassam, és ez utánn
— — — meg halhassak keservemben.

246 II tartottunk
248 II az után mi

255 II dologrúl
270 II az után

ACHILLAS

Fiam, illy foházkodva? 'S illy szerelmessen?

ANDROSTENES

275 Mít pirongatz irronta, Attyám? Engem igaz okok viseltek, hogy szeressem, mert erköltsc szépséges, nagy bátorság birja szivét. Mindazon gyönyörőség boritya ábrázatyát; szerelemre gerjesztő ő maga viselése. O, Roma, Roma! Ha mind illyenek, a' kiket nevelsz, nem héjában imád téged a' világ. O, mennyi joság hadta el a' világot, mi oltá el hadta Pompejus, és mennyi fog el veszni, ha el vész fia!

ACHILLAS

Ne kinozd annyit magadat, Androstene, jo kézben vagyon, a' kit szeretz, Caesar maga szárnya alá fogadta, meg öllelte mint tulaidon fiát.

ANDROSTENES

280 Sován tréfák ezck, Attyám.

ACHILLAS

Szerével beszéllek, nints-is kőlőmben.

ANDROSTENES

285 Légyen köszönet Irronta az Istcneknek, u' kik tudgyák, 's kíványák oltalmazni az ártatlanokat! Fel-élledek, 's már tovább jobban vészem észre, hogy a' Romaiak külömb, 's jobb természetel birnak nálunknál. Mi kőztünk az Attyafiak is üldőzik 's őlik egy mást, a' Romaiak még az ellenségekel-is jót tesznek. Attyám, mért hogy a' mi országunk nem kap az efféle joságon?

ACHILLAS

290 Nem szenvedhetem ezt a' nemzetséget. Való, hogy Roma fen színlik, 's virágzik sok külömbféle jósággal, a' melynek mását másut nehéz fel találni. De tsak az, hogy törhetetlen benne a' kevélység, minden országnak parantsolnak, minden királlyal szolgáltattyák magokat.

ANDROSTENES

Ezzel nem terhelik, sőt inkább jot tésznek a' kölső nemzetséggel. Ugy hallotam, hogy melletek boldogulnak az országok, vagyon kelleti a' betsületnek és igazságnak, és el végre, hogy akkor 's ottan kezdődöt a' világon előbb menni a' jó erköltcs, és minden féle virtus, a' miolta a' Romaiak parantsolnak a' világgal.

271 II így foházkodva

278 II szeretszi

283 II fel-élledek s- hová jobban

286 II miért

287 II szenvedhettem ez a' nemzetséget

288 I a' melyek [!]

292 II mellette

294 s- minden féle virtus miolta

ACHILLAS

295 Am ez így lehet; de nem jó őket fényen dicsérni, mert szörnyű nagyra nevelik
bűszkeségeket, 's csak dagadnak magasztalásokkal. A mi nemzetségünk nem
tartja bűszületnek, hogy Római lábbal tiporassék. Ha jók, azért csak otthon
vegyék hasznát: itt nem örömet látom ezeket a' világ kevélyeit.

ANDROSTENES

300 Mit mondasz, jó Attyám? Nem ilyen féle vala a' nagy Pompejus, hanem
inkább le tartó, kegyes, nyájas, Udvari. Fiát a' mi illeti: vidám, bátor, szeléd,
szeléd, édeséges erkölcső. Szegényt azonban nem tudom, légyen-é ki vigaz-
tallya; csak el hidtem, mely sebekkel kinlódik bússzive, árvaságát, rabságát
nehezen viseli. Tudjuk mind a' ketten, mely igen szerette légyen őtet Attya,
és ez Attyát. A vitéz Pompejus (kit te meg öltél) valahányszor édes fiára
305 tekintet, örömben és a' szeretete bűségében nem tudot hová lenni. — Tábori
gondgyaiban ő volt vigasztalása, a' szerentse szörnyű tsapási között biztató
reménsége. Hányszor nem ölelte meg! Mennyit nem apolgatta! Mint nem
oktatta! De mit emlegetem én ezeket, és keserétem szívemet. Hadd — — el
megyek, hogy fel keressem —

ACHILLAS

310 Mi végre?

ANDROSTENES

Hogy vigasztallyam, vagy peniglen együtt siránkozunk.

ACHILLAS

Ne! fiam, ne! Ah, már el ment, és engem gondban hagyot. Bár ne öltem
vólna meg Pompejust! Bár ne kívánnám meg ölni a' Caesárt! Irtozik testem,
's lelkem. De ijedelmekkel álmodozom, a' maga vérében fetrengő Caesar el-
315 feleíteti ezeket.

295 II ez úgy lehet

296 II dagadnak a'

299 II a' Pompejus

302 II mély sebekkel

303 II viselni; légyen atya

305 II és szeretete

306 II közt

307 II apolgatta

308 II De én mit emlegetem ezeket; Hadd mennek hódgy

313 II meg ölni Caesárt

314 II De mi

MÁSODIK VÉGEZÉS

ELSŐ KI MENETEL

Sextus, Androstenes.

SEXTUS

Mitsodát? Achilles fia Caesar sátorában? Fuss, Androsthene, fuss, ha szépen kérlek! Mentsd meg életedet.

ANDROSTENES

Nem, Sexte, nem fér hozzám, hogy el hagyalak, édes barátom! Leg alább lésszen, a' ki vigasztaljon, avagy társod, ki véled busullyon!

SEXTUS

Együgyű Ártatlan! Juté eszedbe, hogy raita vesztesz, ha raita kapnak? Veszed-é észre, hogy annak udvarában léptél, a' ki Attyádnak ki vallot ellen-sége?

ANDROSTENES

A szerelem, mellyel hozzád viseltetem, kedves barátom, ezeket vagy nem látja vagy nem gondol vélek. Es bár el-hidd, nehezebb nekem távol lennem tőled, hogy sem közzel akármely veszedelemhez.

SEXTUS

Meg ne tsalatkozzái, Androstene! Való, mi egymást szerettyűk, és a' tsillagos ég tudgya, részemről mely szivessen. De ... Minekutána a' te Attyád oly motskossan bánt Attyámál ... O, Isten, ki tudod!...

ANDROSTENES

Sírsz, Sexte! Kőszönóm azonban, hogy ki nem mondhattad a' többit, mert által verte vólna szivemet. Értettem még-is, azt akarád vala mondani, hogy minek utána Attyám Attyádnak gyilkosa lón, többi kőztünk nem lehet semmi barátság ... Ugy vagyon-é, Sexte?

SEXTUS

Bár ne vólna ugy!

ANDROSTENES

Nem én vétkem, barátom, a' mit hirtelen Attyám el követett. Hol az igazság, Sexte? nem tudod meg választani a' bűnöst a' büntelentül.

☞ I edes szivem

☞ I vesztetem

☞ I a mozdulat többi része hi.

329 II szerettyűk

337 I barátom

SEXTUS

340 Se tudós, se közös nem vóltál a' gyilkosságban, való; de abban vagy szerent-
sétlen, hogy fia vagy a' gyilkosnak... Véttenék más világra költőzöt lelke ellen
szerelmes Attyámnak, ha téged szeretnélek.

ANDROSTENES

Tehát más vétett: engem gyűlölsz?

SEXTUS

Ki mondotta, hogy gyűlöllek?

ANDROSTENES

Szeretz tehát?

SEXTUS

345 Ne kinez, eligedgyél meg azzal, hogy noha tartoznám véle, de még sem gyű-
löllek, és tsak erőltetem magamat, hogy ne szeresselek.

ANDROSTENES

Meddig maradnak, ô kegyetlen, illy bizontalanul szivednek buidosó változási?

SEXTUS

Améglen Attyám fejéjért Attyádnak fejével meg nem fűzetz.

ANDROSTENES

Nehéz dolog! Vagy el kellene vesztenem Attyámat vagy édes barátomat.

SEXTUS

350 Mi nehezebb a' kettő közzől?

ANDROSTENES

Egyikke ellenkezik a' természetel, a' másik a' hozzád édesedet indulatimal;
mind a' kettő túrhetetlen vólna a' szívemnek.

SEXTUS

Meny azért tovább tőlem, és légyen tudodra, sainálom, hogy ennyi időt veszte-
gettem véled.

ANDROSTENES

355 Ah Sexte, hát így végeződik a' mi előbbi szép barátságunk, így válik el egy
mástul a' mi ószve forrot szívünk?

346 II erőtlelem magamat [!]

SEXTUS

Eredgy, és ne adgy okot valami orcza pirulásra, ha valaki egyút találna ben-nünket. ... Eredgy, és ha ki tudakozná, mit, 's kit kerestél légyen itten, reám ne vallyad, ki ne mondgyad, hogy az én kedvemért ... Ezt meg nem botsátanam. ... De imme, Caesar közelét hozzánk. Keress valami menedéket ott a' sátorok alatt; én közel lészek, és ha mi ollyas történne, meg segítlek.

II. KI MENETEL

Caesar, Dioscorus.

CAESAR

Ki várta vólna, Dioscore, ezt a' latorságot ettúl a' nemzetségtúl? Ha Pompejust meg ólték, vallyon kinek lehet bátorságos maradása közötttek?

DIOSCORUS

Achillástul nem uiság. És a' mi több, nints oly fertelmes fortély, a' melyet azon minister sugallásibul el ne kövessen Ptolomaeus. Nem ugy *Cleopatra*, ez a' ritka Aszszonyság, tsak rolad aggódik, téged emleget, 's alig várja, hogy láthasson.

CAESAR

Hallgass, Dioscore, parantsolom, bíró vagyok dolgában, nem illik hozzám, hogy tsak egy félnek kedvezzek. Ha észre venné Aegyptus, mit mondana egyebet, hanem, hogy Caesar szinte olly gyarló ember, mint a' többi.

DIOSCORUS

Azonban ezen levelével izeni alázatos szolgálatyát.

CAESAR

A ki hozta, vidgye vissza ily válaszsza: bizza minden dolgát a' Hertzeg Aszszony igazságra, és egyebet tőlem ne várjon.

DIOSCORUS

Ollyast-is foglalhat a' levél magában, a' mit korán meg tudni nem vólna ártalmas. *Cleopatra*, a' mint én ismérem, ezer szemeket forgatt, hogy tanult légyen Achilles dolgában. ... Ki tudgya?

CAESAR

Olvasd-el, lássuk mit hozot.

☞ I ☐ ba valami

☞ II ☐ szabadságos maradása közöttök

☞ III ☐ egy ez a II [Lásd a főszövegben!]; sugásibul

375 II az igazságra

376 II Uram ollyast-is

DIOSCORUS

380 „Caesar, vigyáz magadra, valamit forral ellened Achilles, és az áruló, mikor ezeket olvassod, nintsen távol oldaladtul. Ne mulass, mentsd meg vitéz fedet, a' melytől függ Roma dűtsősége, Aegyptus békessége, az én jövőd szerentsém. Cleopatra.”

CAESAR

385 Nékem a' levelet! „És az áruló, mikor ezeket olvassod, nintsen távol oldaladtul.” – Egek, mire kell vélnem! Ptolomaeus maga jó kedvél marad mellettem, fogadgya, hogy még ma ki nyilatnak nékem Alexandriának kapui; hogy Achilles el-oszlattya a' táborn; és azonban Achillás keres halálra! Az áruló nintsen tova oldalomtúl! Dioscore, mit mondasz?

DIOSCORUS

390 Mind ki telik ez Achillástul, Ptolomaeus finom kép mutatása sem jutatt egyebet eszembe; azt mondom, hogy ezen a' veszedelmes földön jobb szeretném ha közepette vólnál seregeidnek, mintsem olly távol. Leg alább több őrző embereket tartanál kőröleted, ne talán, mondom, utolyára vedd hasznát Cleopátrá levelének.

CAESAR

395 Hiják ide Sextust! (*Dioscorus el megy.*) Ez a' vad gyermek nehezen feleiti Attyát, engem gyűlöl, szemembe fenyeget, hogy boszszut fog állani Ki tudgya? ... de nem ... Romai, nem férhet hozzá semmi árulás.

HARMADIK KI MENETEL

Caesar, Dioscorus, Androstenes.

DIOSCORUS

400 Uram, már ne bússúly, itt a' lator, a' sátorod alatt találtam, nem tudom, mi gondos szorgalommal; nagy el-ijedésében még addig szavát se vehettem.

CAESAR

Illy koran, jó iffiu? Meg vallo, e' fiatal ábrázat alatt nem kerestem vólna illy nagy gonoszságot. Ki vagy?

ANDROSTENES

Achillás fia vagyok, de ártatlan.

380 II [A sor előtt:] DIOSCORUS (olvassa)

381 II nints

382 II ez én jövődébéli

383 II Cleopatra szolgálod

388 II nintsen távol

392 II ne talantan

394 I Dioscore el meny II [Ld. a főszövegben!]

400 II még eddig

401 II illy ag-gonoszságot

DIOSCORUS

Ki gondolható! Achilles fia, és ártatlan? Mond elő tehát, te ártatlan, ki 's mi kisztet ide? illy orában, magányossan, Eh ez a' reszketés testedben, és változó orczád másra 's valami nagyra mutatnak.

ANDROSTENES

Ártatlan vagyok.

CAESAR

Ezek a' külső jelek azt mondgyák, hogy gonosz ül szivedben; nyilván rossz Attyádnak eszköze vagy valamiben.

ANDROSTENES

Attyám felellyen meg magáért, én ártatlan vagyok.

CAESAR

Ha más egyébbel nem tudod magadat mentegezni, előttem bűnös vagy. — Ide valaki!

NEGYEDIK KI MENETEL

Sextus és a' Voltak.

SEXTUS

Caesar, vedd tekintetben ennek az ifiunak ártatlanságát, és légyen tudodra, hogy magam oltalma alá vettem.

CAESAR

Nints egyib dolgod, Sexte, hanem hogy azokat oltalmazd, a' kik halálomat keresik? Így köszönőd meg, hogy a' láboidrul le szedettem a' vassat, melybe ennek Attya veretett?

SEXTUS

Ha azon jó akarat által azt vártad, hogy utobb 's többi ne gyűlöllyelek, raitam hagyhattad volna bizvást a' lanczot, vassat, békót. Es ha más árron nem juthatok szabadságra, ime kezem, lábom az ui rabságra.

CAESAR

Nem kívánhatom még tellyessen, hogy szeress; mert lehet valami okotskád a' haragra, tudom; hanem hogy azokkal tartasz, a' kik tulaidon Attyádot fel

405 □ magányossan Mi jó szándékbul kémeskettél a' sátorok
alatt. Ez a reszketés testeden

418 □ hogy le szedettem Laboi [drul: üres hely egy szónak]
vassat

421 II békót vasat

422 II juthatok a' szabadságra

424 II fel mézariották

425 mérszárolták, és tizmbora kötéssel velek egyetemben életemre lesselkedel, ez már büntetésre való, ezt Attyád sem javasloná.

SEXTUS

Főlötte meg tsalatkoztál, Caesar. Én utálok Achillást, gyűlölök tégedet, haragszom magamra mind addig, a' még boszszú áló fegyveremmel ... Add viszsa Attyámat, és szent köztünk a' békesség. Azonban meg se gondold
430 Caesar, hogy hertelenkedgyem, vagy förtelmeskedgyem, ha meg lesz, vitézül lesz meg.

CAESAR

Ezek iránt nints semi neheztelés, mert tudni-való, hogy a' keserves bánót beszél belőled. Hanem ha utálod Achillást, mért oltalmazod fiát, a' ki engem meg akar vala őlni.

SEXTUS

435 Mert ártatlan.

CAESAR

Nem szinte ártatlan fogás, egy roszba kapott iffianska mellet, így buzgon ki támadni.

ANDROSTENES

Nyilván, Caesar, azért vétkes előted Sextus, hogy hozzám szeretettel ...

SEXTUS

440 Hamar mond vissza Androsthene, a' mit kezdetél vala Én te hozzád szeretettel, a' kinek Attya Attyámtul meg fosztot?

CAESAR

Ki mehet végére titkaidnak, Sexte? Nem szereted, és még-is oltalmazod; ártatlannak mondot, és mint egy sainálad, hogy ez az ártatlan el nem végezhető, a' mit fejemre kezdet. Ezek az ellenkező állapotok bűnre mutatnak, és azt mondgyák, hogy te légy vagy feje vagy közösse a' gonosznak.

ANDROSTENES

445 Ki feitem a' mesét. Azt gondolám, hogy meg kíványa a' barátság ...

SEXTUS

Halgas, Androstene, ne vesztegesd a' barátságunk drága nevét; nékem most

425 az már

426 II való jó Attyád

428 II addig míg

429 I Gondolat

430 II hogy hertelenkedgyem

433 II fiát, a' engem [!]

440 II meg-fosztal

egyszer más barátom nintsen, hanem az én bütsöletem, és hazámnak dütsősége.

CAESAR

Értettem. Mind a' ketten bűnösök vattok, és jól lehet legyenek okok, hogy egy más't ne igen szeretnétek, de még-is vesztetre, halálomra meg alkuttatok. Te hogy Attyád gonosz szándékát előb mozdítsad; te hogy Attyád miát boszszudat ki tölthessed. Vassat mind a' kettüre!

SEXTUS

Leg alább, Caesar, már nem dítsekedhetel véle, hogy meg adtad a' szabadságot, és egyemben le oldottál kötelességemről az előbi ajándékért. Eddig-is tudáltam, hogy nem bántad azt a' kevis jo akaratot, melyel Pompejus fiát meg kezted bűtsőlñi.

ANDROSTENES

De szeretem, Sexte, egyenlő sorsomat véled, és pedig ... De ime, mit látok? Az Attyám öreg lépéssel, sok emberrel jön reánk! Nyilván téged keres Caesar.... Meny félre, mentsd meg életedet.

CAESAR

➔ Órzők, Istrásák, Katonák, ide!

DIOSCORUS

Caesar, tsak magunk vagyunk, nints egyéb menedékünk, hanem ha el futunk; e' felé tartunk.

SEXTUS

Ah, nem! E' felül tengeri sok nép jön, közbe szoritnak benneteket. Ne mulass, siess, a' hajók felé leg bátorságosb.

CAESAR

➔ Es ti ketten? Illy veszedelemben...

SEXTUS

Magadra vigyáz, ha mondom, mi reánk lesz gondgya másnak.

CAESAR

Ő szerentse, mint nem jádtzol vélem! Hová tovább jobban ismerlek. Barátim, engednem kell az időnek, Isten hozzátok!

➔ legyenek okok

➔ egyembe

➔ meg nem bántod

455 II meg keztié! [!]

457 II Be szeretem

462 II tartsunk

ANDROSTENES

Egek, könyöröljétek raita, 's mentsétek meg.

SEXTUS

470 Ki bizta reád ezeket a' fohászzkodásokat, engem illet ez a' Virtus, a' ki Romai vagyok.

ÓTÓDIK KI MENETEL

Achillas, Katonák Sextus, Androstenes.

ACHILLAS

475 Izibe, fiaim, és bátran! Ha Caesar el vesz, fejét vettük a' tábornak, 's vége szakad a' hadakozásnak. Ki ne menyen kezetekbűl a' vad, osszátok-el magatokat, kiki állja meg maga helyét. Dolog, ha ma ag rókat nem tsáválunk.

SEXTUS

Finom vitézség, Achilla, egy ember élete ellen táborral menni! Dicsekedhetnél-is, de ugy tetzik, most egyszer nem lesz mirűl. Mert a' bainakok illy ügyekben az Istennek kiváltképan való gongya alatt vannak.

ACHILLAS

480 Mi uisság ez te, Sexte, te, Androstene? Mind a' ketten lántzon? Vessék le rolok.

SEXTUS

Fére katona! Caesar rabja vagyok, tsak azon kéz oldhat-le, a' ki meg kötőzöt.

ANDROSTENES

En pedig, Attyám, ennek kedvéért örömet viselem a' lántzot és rabságot.

SEXTUS

485 Mi kőzzöd vélem, Attyamfia? Én tartozom evel az engedelmességgel Caesar-nak, kiben tisztelem a' Romai tanátsnak méltóságát; te pedig fogadd szavát Attyádnak.

ANDROSTENES

Ugy tettzik, egyik sem vétett többet a' másiknál.

SEXTUS

Ugy vagyok, de a' többire nézve nints egyenlősséggel állapotunk. Ha az Isten mi kettőnket kőzelebb őszve akart vólna foglalni, nem adott vólna néked olly

474 II felét vettük [!]

475 II Magatokat ki állja maga helyét

480 II és a te Androste

490 rosz Attyát, és nékem olly jót. A mi eredetünk igen ellenkezik, lehetetlen,
hogy szívünk egyet értsen. – Isten hozzád! (*El megy.*)

ACHILLAS

Es te fiam eztet imádod, a' ki téged gyűlöl! Illyen félek a' Romaijak, a' kiket
te nem győzől tsudálni, büszkék, finyások, ember meg vettők; azt gondolyák,
495 hogy mindgyárt le hengerednek méltóságokrul, mihent leg kisebb tisztelettel
illetnek valakit.

ANDROSTENES

És még-is Sextus maga viselése, noha kin szivemnek, tettzik, mert szépen
okoskodik, és mind azon tökéleteség igazgattya nyelvét. Nem túrhetem pa-
naszomat Attyám, magad vagy oka, hogy még eddig hozzám nem lágyult szive
ennek a' szép jó vitéz Urfinak.

ACHILLAS

500 De mi oka a' te fogságodnak?

ANDROSTENES

Azis tóled veszzi eredetét. Caesar azt gondolta, hogy életére járok, mert fia
vagyok Achillasnak.

ACHILLAS

Nem jól ismért Caesar, részes vagy ugyan véremben, de nem mérészségemben.
Oldassik fel! (*Fel oldatik.*)

ANDROSTENES

Hadd maradgyon így, a' míg Caesar előtt ki nem tudodik ártatlanságom.

ACHILLAS

Gondolnám, nem fog érkezeni reá, hogy téged meg holgosszon. De hová kisnek
ennyit embereim, és mért nem hozzák kezemhez?

ANDROSTENES

Ki tudgya, ha valami jó embere meg nem mentette.

ACHILLAS

Lehetetlen! Elevenen vagy halva még ma kezemre kell néki kerülni.

☞ II igen ellenkezők

☞ II a' kikkel nem győzől

☞ II mivel leg kisebb tiszteletek[!]

496 II kin szivem [!]

504 II [A színi utasításban csak:] oldatik

507 II nem boznak

Ptolomaeus és a' Vóltak.

PTOLOMAEUS

Meg tsalt bennünket a' reménség. Ő átkozot szerentse! Talált magának utat az okos Caesar, és ki menekedet kezembül.

ACHILLAS

515 Mít mondasz, Uram? Ah, hihetetlen! Ah, félénk katonák! Hihető, hogy valaki lett vezére, leg alább hír adója. Itt vólt-é Sextus, mikor el érkeztek embereink?

ANDROSTENES

Itt vólt, és én véle együtt.

ACHILLAS

Minden bizonyossan tehát ő árulta-el titkos szándékunkat. Esküszöm, fejébe telik.

ANDROSTENES

520 Nem ő, hanem én vóltam, a' ki haragos készülétel, és utánnad nagy sereget látván, meg intettem Caesárt a' veszedelemrül, és kértem....

ACHILLAS

Te, Attyádnak ellensége, ellenségének barátya, kémlő, áruló, engem vesztő, te merted ezt el követni... Vedd hasznát.... *(Meg akarja ölni.)*

PTOLOMAEUS

525 Mít tselekszel Achillá? Magad vérében akarod főrsztetni kezedet? Tsak magának köszönheti Caesar, hogy raita nem történt. El fogta minden felől az utakat a' mi emberünk, tsak a' tenger részérül nem. Ide siette azért az okos Caesar, mint a' sebes villám, ugy forgatván minden felé szemeit, és mezitelen fegyverét. Kevesed magával vala, ezek meg fordulván addig harczoltak a' mi népünkkel, a' míg egy lábíg el vesztek. Caesar azomban mint a' vizi Orias

530 gázolni kezdí a' tengert, az után néki dülvén, oly sebességgel el 's meg el lövel usztában, hogy számtalan utánna botsátot dárdák közzől egyik sem érhetette el. És így az egész seregünk szeme látára egy kezével fen tartván fegyverét,

511 II PTOLOMAEUS és az előbbe'

512 II Megtsalta

513 II kezúnkból

514 Uram? Ah, félénk ah hihetetlen katonák

515 II valaki közülök lett vezére, lett hír-adója

520 II Nem Sextus, hanem én vóltam, a ki tégedet baragos

523 II azt; Vedd (meg akarja ölni) hasznát

524 II főrtósztetni

525 II el fogtak

527 II minden felől

530 II kezdé; néki dülvén a' víznek; lövellet

532 II látára és ki mondbatatlan boszuságára

lábaival haragossan rugván a' tengert, addig verdódót a' vízzel, a' míg egyik hajójába szállót, mely a' város tornya elleniben vas Matskákön vala.

ACHILLAS

535 Szomorú szerentse, keserves kár vallás! De semmi, nem kevés vólt most egyszer meg ijeszteni ezt a' Tyberis vize melyéki vitézt. Ha most meg ásztattam a' tengerben, utóbb meg főrósztóm tulaidon vérében. Duppla fórtéllyal, duppla erővel készülők ellene. Magad, Király, a' mint eddig, ugy tovább-is a' két színű keszkenyű modgyára. Az én dolgom a' többi.

PTOLOMAEUS

540 A' mi rosszszab, Achilla, azt hozzák a kémek, hogy el lepte a' szélyes tengert a' sok hajó, a' mely segítségére jön.

ACHILLAS

Ha jól vettem számot, késő lesz azoknak el érkezése. Ha ugy nem-is, bátor ússón reánk, készen tanál benűnket. Jobb ereje az Országnak fegyverben vagyon, tsak a' mi parantsolatunkat várja. Reám való neheztelésedet bőven adogasd, Caesar eleibe átkot, szitkot botsáss fejemre. En, hogy meg tartsam országodat, minden ki-gondolható méregben, haragban óltóztam Caesar és a' Romaiak ellen. Jer utánnam Androstene.

ANDROSTENES

Engedd meg, Attyám, hogy helyben maragyak, itt vesztettem betsületemet, itt kivánom, hogy Caesar jelen létében vissza térjen, és tudva legyen előtte ártatlanságom.

ACHILLAS

Tekéletlen! Mi lólte eszedet? Itt és pedig ellensegemnél akarod fitogtatni ártatlanságodat, a' hol nem kellene? Ott a' hol kellene, 's nékem, a' kinek leg többet véttettél, nem? Nem Caesárt, hanem engem illet most, hogy büntesselek. A ki minket, hazádot, nemzetségedet, uj háboruságba, iszszonyu galibába kevertél azon áruló jel adással.

ANDROSTENES

Mit nem szűlnek szegény fejemre az egek!

PTOLOMAEUS

Botsásd meg néki most egyszer, és inkább arra lágyítsd, hogy valami eszköz lehessen elő vett dolgunkban.

534 - hely a Pharos tornya

535 - az a

537 - korábbi erővel

538 - addig

539 - parantsolatunkat

546 II mérgemben haragban

551 II Ott és pedig ellensegemmel

552 II nékem kinek

558 II elől vett

ANDROSTENES

560 Azonban meg se gondolya akár ki, hogy én hit-szegő, 's áruló léendgyek;
utálom ezeket a' fertelmességeket tellyes szivemből.

ACHILLAS

565 Istentelen, azt nevezet te árulónak, a' ki maga hazájának szólgál? Te vagy az,
a' ki ellenségünkkel kezet fogtál attyád 's királyod ellen. Már régen tapasztal-
lom, hogy meg veszett természeted; az a' gyenge buzgó szerelem Sextushoz,
mely tsak nem langot vét benned, az a' nagy hajlandóság a' Romaiakhoz,
bősséggel adgyak tudtunkra ki légy, 's mire igyekezel. Most azért kettő vagyon
előted, vagy erős próbákkal mutasd meg hűvségedet hozzánk, vagy fizes meg
az előbiért.

ANDROSTENES

570 Oh Istenek, a' kinkél tudva vannak az én ártatlan szivemnek járási, oltalmaz-
zatok! Te pedig, Uram, ha ezen foházkodasom az ég eleibe nem menne, leg
alább holtom után mond meg Caesárnak, hogy soha sem kívántam el árulni.
(*El megy.*)

PTOLOMAEUS

Bár azt-is el hitetném véle, hogy én sem. Tsak nem szégyenlem! – De mi tévő
legyek? Drága kints a' korona, szép dolog a' királyság.

HARMADIK VÉGEZÉS.

575

ELSŐ KI MENETEL

Caesar, Euphranor.

CAESAR

580 Megvallom, Euphranor, sok véres hartzokon, és *halálos* útközöteken fordul-
tam meg, sok féle had szerentsét próbáltam, és küldöttem más világra leg
aláb egy fél millio embert, de még oly közel nem voltam életem végéhez.
Gondold meg, hogy ennek a' hitetlen nemzetségnek törekedését és fegyverét
el kerüllyem, az irgalmatlan tengerre kellet biznam életemet.

EUPHRANOR

Támad-is hire, nem kétlem, és meszsze fuja fáma-trombitája. Annyival-is
inkáb, hogy senkinek sem vólt része benne, hanem Caesar maga magának

560 II ezek (!) a' fertelmességeket

563 II természetet (!)

569 II foházkodásaim; nem mennek

572 II hitelhetném

577 I balálatos II balálos

583 II hogy feleinek sem

tulaidonithatta. De Uram, mért kellett a' gallyákat el hadni, s kevesed magadal közöpebe menni ennek a' Pogányságnak.

CAESAR

Meg vallom, függőben valék, földrűl vijam-é avagy tengerrűl a várost. Azonban ki léptem a' szározra, hogy meg kémleném az erősségét. Reám érkezet Ptolomaeus maga személyében, ugy údvözlet, mint a' Romai tanátsnak követvét, sok barátságát ajánlotta, fogadta, hogy ki nyittattya Alexandriának kapuit, maga kezesűl oldalam mellyet kívánt lenni... mind ezek után... ki hitte volna... de hálá Istennek! ezen-is által estűnk szerentsessen.

EUPHRANOR

Órvendek szivessen, 's többször-is, mászszor-is vigan fogom emlegetni. De még most-is fáí szivemnek, hogy oly veszedelemben ...

CAESAR

Erről már ne többet; hanem, Euphranor, igazán mondom, leg jobb időkor jűttél a' segítségével.

EUPHRANOR

Előbb érkezűnk volna a' gallyákkal, ha jobban kedveztek volna a' tengeri szelek.

CAESAR

Már tennen látod, nints semmi reménség, hogy meg alkudgyunk, akár mint fitogtassa hitét, 's barátságát Ptolomaeus, Achillás parantsol Alexandriában, és nem akar bé botsátani, hanem erővel; mai naptul fogva akarrom, hogy meg szállya a' nép, és pedig a' tenger részérűl, mert ott leg erőssébb, vigyázatlan. Hiszed-é, hogy meg vijuk azzal a' néppel, a' mellyet ki szállítottam a' partokra?

EUPHRANOR

Ugy gondolom, hogy elégséges lészen. Más az, hogy könnyen meg szaporit-hattjuk őket, mert lehetetlen, hogy a' két félt el metzhesse az ellenség.

CAESAR

Azoknak a' hajóknak, kik a' rév-torkában vannak, illy hasznát vehettyűk: háborgassák az ellenséget, és kötelezzék arra, hogy alkalmas részével népének ide fordullyon.

584 II miért kellett hadni a' gallyákat s kevesed

586 I tengerrűl várost II Meg mondom, vagy tengerrűl a' várost; azont ki léptem

587 II erősséget

592 II Órvendem

601 II erőssébb és

602 II hogy bé érijük azzal; ki szállítottam

603 II gondolnam

EUPHRANOR

Igen böltsen. Ugy tetszik, hogy jön valaki felénk; én elmegyek, és meg viszszem a' vig hirt a' katonáknak, hogy meg útkezzünk az ellenséggel.

610

MÁSODIK KI MENETEL

Caesar, Septimius, Androstheneis.

SEPTIMIUS

Vitéz Caesar, Roma Városának dűtsősége! Az Alexandriai tanáts és kösség néked feiet hait, és engem küld hozzád mint követtyét.

CAESAR

Mi kivanságok azoknak a' Pogányoknak?

SEPTIMIUS

615 Egybe ne keverd Caesar a' sokaknak jó vóltát hozzád az egyetlen Achilles Istentelenségével! A kösség nem vólt kőzös, 'sőt neheztel éránta, és kárhossa mind dolgát, mind szándékját.

CAESAR

Hadgyuk! Azonban mi a' te kővetséged?

SEPTIMIUS

620 Elsőben őrvend általam Alexandrianak szine, hogy az Isten szőrnű veszedelembűl meg mentette drága életedet. Másodszor, hivatalos vagy a' városba. Nyitva találod kapuit, parantsoly néki, uralkodgyál benne Romátul adattott hatalmadhoz képest.

CAESAR

625 Kedves előttem a' városnak szép ajánlása. De titok előttem kővetséged. Talán már meg hólt Achilles? Leg aláb fogságban lészen? Hanem ha előmbe hoztad lántzon, vasban, hogy többé tőle ne tartsak?

SEPTIMIUS

630 Achillás a' Kösség kezében, és hatalmában vagyon, mikor Alexandriában lészesz, végezhetz felőle, a' mint fog tetzeni. Nem mert szemmel eleibed menni, ne talántán... azonban reméli a' botsánatat Alexandria városának Nagyai kőzbe járások által. Addig-is, hogy minden gyanudat rula le tegyed, leg drágáb joszágát, maga fiát kőldi zálogba.

608 II tetszék; valaki félén

609 II hogy nem sokára meg

615 II A [sor előt:] SEXTUS; ne keverd sokaknak

618 II hadgyuk rea

CAESAR

Achillas egyebet nem tselekszik, hanem azt adgya vissza, a' mit tőlem el ragadott, Androstenes már enyim vőlt.

ANDROSTENES

Igen-is, Caesar, tied vagyok szivem 's akaratom szerént, de nem úgy mint bűnős rabbod, se Roma ellen, se ellened nem igyekeztem még eddig vétetni.

CAESAR

Tudva vagyon előttem artatlanságod, és tsak nem ki mondom hozzám valo szeretetedet. De mi vőlt szándékodban a' sátorok meget oly magányossan, oly setétes helyeken, reszkető testel, gondos elmével?

ANDROSTENES

Sextus meg tiltota, hogy ki ne mondgyam, ő tudgya, és te-is jővendőben meg tudod, hogy ő is bűntelen.

CAESAR

Meg vallom, mély titok, és azon tündérség a' ti dolgokat. Mind a' kettőteknek szine, szava, néha mind azon egyenes egyűgyűség, néha pedig úgy tetzik, mint ha alattomban való rossz fordulna meg sziveteken... Ha ártatlan vagy, mért nem mondod ki? Es ha Sextus ártatlan, mért viseli úgy magát, hogy másra kőlessik magyaráznom, mért gyűlöl oly Pompásson, 's dítsekedve?

ANDROSTENES

Nem gyűlöl; és bizonyos vagyok benne, hogy vélem együtt igazán tisztel, 's lelkessen szeret. Vettéd-é észre, mely szorgalmatossan integetett légyen a' veszedelemről, mikor nagy mérgessen reád jött Attyám.

CAESAR

Eszre vettem, hogy akkor izben emberséges hűvséggel viseltétek magatokat. Hanem azon kívül nem tetzik ő benne a' nyers beszéd és te benned ez az akaratos halgatás.

ANDROSTENES

Sextus nem akarja, hogy ki beszéllyem, és tsak valami *becsülettől* viseltetvén keménykedik véled való beszédgyében, jól lehet még ezt-is ki nyilatkoztattya az idő.

631 tselekszik

635 k mondám

638 k nem

640 és mind azon tündérség

641 l egyegűgyűség

642 sziveteket (!)

643 II miért

644 II miért

646 I integet II integetett

648 II Eszrevettem es akkor izben; viseléték

649 II nem tetszik

651 I bűntetéstől II bősülettől

CAESAR

Azonban azért raitatok marad a' gyanu. Hanem, Követ, mit hoztál egyebbet?

SEPTIMIUS

655 Azt kíványa tőled, Caesar, a' város, hogy tellyessen bizzad emberségére magadat: meny bé, parantsoly, birjad! Mínd azon által táboros néped ott kin maradgyon.

ANDROSTENES

Mi jűtt eszedbe, követ? Caesar, ne higgy néki, ki 's mi légyen az én nemzetségem, tsak kevéssel ez előtt tapasztaltad.

SEPTIMIUS

660 Androsthene, nem téged illet a' felelet, még nem halottam hirét, hogy tanátsa légy Caesarnak.

ANDROSTENES

665 Ha zálog nevében hoztál ide, engem illet, hogy tellyes illendőséggel légyen meg a' békélés. Ha azt gondolod, Septimi, hogy eszköze légyek a' ti tsalárd-ságtoknak, valóban meg tsalatkoztál. Caesar, nem bánom, meny bé a' városba, de elegendő néppel! Az én hitetlen nemzetségem nem érdemel egyebet.

SEPTIMIUS

Mit végeztél, Caesar?

CAESAR

Gondolod-é hogy, a' mi eszében jutott ennek az iffionak, el kerűlte vólna az én eszemet? Meny haza, 's mond azoknak, a' kik várják a' választ, nehéz az ag rókán szántani.

SEPTIMIUS

670 Még egyet, Caesar, a város békességet kíván, mínd azon által ugy, hogy betsűletel légyen meg.

656 I népet II néped

658 II Mi jűtt eszedben; ki és mi

663 II lézetek

665 II elegendő

669 II [Az ag rókán helye üresen hagyva.] szántani (El mene félben.)

HARMADIK KI MENETEL

Ptolomaeus és a' Vóltak.

PTOLOMAEUS

Enged meg, Caesar, hogy ki-beszéllyem magamat. Septimi, nem szeretem Achillás dolgát, 's nagyon tsudálom azokat, a' kik arra bátorityák, hogy Roma ellen támadgyon, és az én parantsolatim ellen tselekedgyen. Vakmerőek! Hogy mertek ti hartzat indítani ezekkel a' betsületes vendégekkal, holott én egyebet nem kívánok békességnél? Hogy pedig az légyen, el szánt akaratom nyilván ki mutattam, mikor az Ország páltzáját 's koronáját Caesar kezére adtam 's biztam, 's még-is ...

SEPTIMIUS

Méltatlanúl vádolsz bennünket, Uram. Se hirünk, se közzönk nem vólt Achillás latorságában, a' ki előbb, hogy sem vennők, parantsolatidat már meg szegte.

PTOLOMAEUS

Az én példámbul meg érthettétek, mi tévő legyetek. Es meg kellett volna ellőzni vagy gátolni az ő szófogadatlanságát; ha kőlőmben nem, feje vételével is. Egy szóval: minden probán által menni, minden uttal, moddal érte lenni, hogy valami gyilkoságra ne fakathatna egy Romai Polgár Mester szentséges személye ellen, és ne árthatna illy hatalmas jó akarunknak.

CAESAR

Ne farazd magadat annyira hertzeg, és te, követ, végezd már el egyszer.

SEPTIMIUS

Ime, rövid summában, minthogy kőlőmben nem akarod, bé jūhetz táborroddal a' városba, végezhetz a' mi Hertzegi személeink, Cleopatra és Ptolomaeus pőrös ügyők dolgában. Egyedül azt várja tőled Alexandria városa, hogy bé meneteled előtt láthassa maga Királyját. A nemes Polgárságnak ez nagy óromére válik, néked peniglen dűtsőségedre, mert bé meneteledkor királyi személy által fogadtatól, és szinyesebbek lesznek a' pompa készületek.

PTOLOMAEUS

Hogy Alexandriába vissza térjek Caesar nélkül? 'S mi jó végre? Hogy gyalázatot vallyak kőztetek? Ellenem támadgyon a' nép, parantsolatimat meg vesse? Caesar, ebből semmi sem lészen mind addig, a' mig ügyemen által nem

683 □ Ptolomaeus, Septimus, Caesar, Androstenes

685 □ Achillés

687 □ pedig légyen II a' bikességnél hogy pedig az légyen

689 □ és koronáját adtam és biztam és még-is

682 II latorságban; vennék parantsolatédát

690 II személyeinkkel

693 II óromére válók

695 II Hogy én Alexandriában

essem. És hogy ki vallyam, idesseb nékem oldalod mellyet lennem páltza és korona nélkül, mint sem királyi dűtsőségben, de távul tóled.

CAESAR

700 Nem olly terhes dolgot mozgatz, követ, nagy hasznát, tudom, nem veszzi a' város, mert az akaratos Achilles parantsol benne. En pedig kevis kárát vallom; el mehet a' Hertzeg, ha kedve tartya, itt maradhat, ha resteli. Mind a' kettőt szabad akaratyára hadgyom.

PTOLOMAEUS

705 En nem válhatok tóled Caesar. Hanem (engedelemmel légyen meg) Királyi hatalommal akarnék valamit mondani a' követnek, és ebben áll. Septimi, meny viszsza, és mond meg a' város Nagyainak parantsolatomat: azt akarom, hogy minden hallogatás nélkül küldgyik ki belőle a' fegyver viselő népet, és hozzák a' Caesar eleibe a' koltsókat. Ettúl fűg hozzájok mutatandó utóbbi gratiam 's kegyelmem.

CAESAR

710 Mond hozzá ezt-is nevemmel, a' frigy kóztűnk, tsak két oráig fog tartani, vegyék hosznát a' kevis időnek.

SEPTIMIUS

715 Két ora nem kevis idő annak a' ki az idővel tud élni. Ez a' világ kevélye már ugy beszél, mint ha el nyelt vólna bennűnket... Ugy történhetik, Caesar, hogy a' kegyelem osztás helyet, más virtusra legyen szűkséged. Te azonban, Androsthene, arra készűly, mint adgy számot Attyadnak vakmerőségdrűl, mellyel meg mutattad idegenségedet hazádhoz.

ANDROSTENES

Tudgyad, Septimi, hogy azok vétnek hazzájok ellen, a' kik ros szandékal, gonosz tselekedetekkel hirében, nevében a' kólsó nemzetségeknél kissebétik. Ha minden vétkem ez, hogy ettúl irtozom, édes lészen miatta meg halmom.

SEPTIMIUS

720 Ugy fordulhat, hogy ezt a' tarkony mézet-is meg kostollyad. Attyád eddig igen lágyon bánt véled. Lássuk, meddig szenvedí tovább kebelében ezt a' viperá kigyót. Utánnam, Androsthene.

ANDROSTENES

Nem maradhatok tovább Caesar mellet?

698 II estem

700 II e' város

704 II En el nem válhatok; engedelmeddel

707 I belől II belőle

708 I mutandó II mutatandó

717 II Tudgyák; véttenek

718 II tselekedettel

722 II [Hi: Androsthene]

SEPTIMIUS

Nem, mert Caesar nem akar alkudni. Nem sokára más színe lesz dolgainknak!
Jer, és ne terheld vétkeidet evvel a' késedelmezéssel!

ANDROSTHENES

Leg aláb még egyszer láthatnám Sextust!

NEGYEDIK KI MENETEL

Sextus, Androsthene.

SEXTUS

Itt vagy, Androsthene?

ANDROSTHENES

Itt, szerető barátom.

SEXTUS

Senki sem vigyáz beszédünkre?

ANDROSTHENES

Itt vagyok, de induló félben, és az egek tudgyák, ha többször láttyuk-é egy más.

SEXTUS

Mi uiság ez!

ANDROSTHENES

Ugy tetzik, mint egy érzem belül, hogy meg kell halnom.

SEXTUS

Halnod? Mit hallok tóled? Mi okra nézve?

ANDROSTHENES

Mert nem titkolhatom elégséges képpen, hogy szeretem Caesárt, és kívánom elő-menetelét Roma városának. Ez minden vétkem; se meg nem bánhatom, sem meg nem menekedhetem miáta Attyám ítélő széke előtt.

SEXTUS

El hidgyemé, hogy illy kegyetlen légyen Attyád?

734 II dolgainak

735 II vagyok jó induló

736 II hallok mi okra

736 II titkolhattam

737 II bánthatom se

739 II légyen az attyád

ANDROSTENES

740 Ah Sexte! Mélséges titok az ő szíve járása. Azt tudom, hogy oly fogadásnak fejében küldőt Caesarhoz záloggul, a' mely fogadást nem akart meg tartani. Mi egyéb ez, ha nem tulaidon fiát fel áldozni, és kisz halalra küldeni? Mind ezek után, ha engem bizonyossá tészesz, hogy szeretz, nints mirül bánkodgyam.

SEXTUS

745 Halgass az Istenért. — Androsthene, ha meg kell halnod, leg aláb ugy légyen meg, a' mint a' mi barátságunkhoz illik, az az bátran. — De mit emlegetem én a' mi barátságunkat? Nem vagy-é te fia Achillásnak, a' ki Attyámat meg ölte? Mely iszszonyu, lator el tekéllés volt az! De te mért származtál olly roszra vetemedet embertúl? Eredgy!... tévelődik elmém...

ANDROSTENES

Isten hozzád tehát, Sexte, és talán leg utolszor.

SEXTUS

750 Egy szora! El hadsz engemet? O egek ...

ÖTÖDIK KIMENETEL

Dioscorus és a' Vóltak.

DIOSCORUS

Mín búsúlsz, Sexte, hova küldöd ezeket a' mély foházkodásokat? Kit siratz?

SEXTUS

755 Ez a' boldogtalan iffiu az oka. Hogy nézhet Sextus Achillás fiára a' nélkül, hogy uj sebek ne nyiljanak szívéen? Mihelt szembe ütközünk, mintgyárt előttem forog a' képe, mint vette légyen fejét Attya Attyámnak, mint motskolt légyen vérében. Hanem, Dioscore, hol az igazság? Ez az iffiu a' sátorok alatt buikált, nem finom szandékokkat forgatot, mert setétben, 's magányosan találtatott, 's még el megy véle; ki tetzik, hogy még halála után-is gyűlöli Pompejusz, mert fel veszzi azoktul a' boszszuságat, 's könnyen felelti, a' kik Attyámat boszszontották. Minden kinek meg tud engedni, mihent érti, hogy valamikor roszszat tett légyen Attyámmal.

760

DIOSCORUS

Androsthene (ha nem tudod, Sexte,) ártatlan.

742 I honem
745 II emlegetek
746 II vagy te
747 II miért

748 II eregy várakozzál ... tébolodik elmém
759 I talált II találttatot
760 I Pompejus II Pompejusz
761 II mibelt énti [!]

SEXTUS

Es pedig azzal ártatlan Caesar előtt, mert Attya meg ölte Pompejust.

ANDROSTHENES

Caesar meg ismérte ártatlanságomat.

SEXTUS

Igen hamar és azért elég rosszúl. Ha ugy ismerné mint én ...

DIOSCORUS

Igen meg változtál, Sexte! Nem de nem te valál, a'ki Caesar előtt pártját fogtad Androstheneznek?

SEXTUS

Én, de a' miát nem ellenzettem, hogy Caesar igazságot ne tegyen.

DIOSCORUS

→ Utollyára, Sexte, mit akarsz evvel a' pörlekedéssel?

SEXTUS

Azt, hogy Androsthene menyen Caesar törvény széke eleibe, addig el ne botsáttássik, a' míg ki nem tisztúl minden leg kisebb gyanubul.

ANDROSTHENES

Az én Attyám parantsolati azt hozzák magokkal, hogy mennyek, siessek hozzá.

SEXTUS

→ Előbb ennél a' bősőlet dolga. En azt akarom, hogy ezen mind Caesar 's mind te által menyetek. Ha részedrúl vonyakozól, jele, hogy nem irtoztál a' büntűl, de bezzeg félsz a' büntetéstűl.

ANDROSTHENES

Ó egek, azt a' szemre-vetést mint nem faidallya szivem! – Ha itt maradok, kedvét 's parantsolatját szegem a' mérges Attyámnak! ...

SEXTUS

Tanátsos még a' szőlőknek-is néha nem engedni. Attyád nem neheztelhet iranta, mert betsőletedben jár. Asztán Achillásnak léssen, a' ki még felellyen helytetted.

764 II azért ártatlan

767 II meg változtál Pompeji [!]

769 II ellenkeztem

778 II ezt a szemre-vetést mint fájdollya

779 II szegem mérges

780 II nébakor

781 I léssen még II [Lásd a főszovegben!]

ANDROSTHENES

Illy ügyekben, Dioscore, mi tévő lennél?

DIOSCORUS

Ha ártatlan vólnék, itt maradnék; el mennék, ha bűnös.

ANDROSTHENES

785 Kegyetlen, nem tanácslod, hanem erőltetsz, hogy helyben maradjak. Meny-
nyünk Caesar eleibe, mint hogy Sextus ugy kíványa, el beszélem igenessen a'
dolgot, ki vallom, hogy a' Sextussal való barátságunk...

SEXTUS

790 Hálgass, szemtelen, nem igaz! A' te vak-merőséged és Attyádtul beléd avot
rosz természeted hoztot hozzám, 's túlem a' sátorok setétes helyeire, hogy
tudot szándékidat éntezed; nem akarom, hogy beli keverj.

ANDROSTHENES

Szegény fejem, hát mit mondgyak, 's mivel mentsem magamat?

SEXTUS

Mond ... hallyad ... maradj Caesar mellet, a' mit mondonasz, arra még reá
érkezel.

ANDROSTHENES

795 O, Sexte, Sexte, igen ki nyilatkoztattam már előtted magamat, 's igen sokan
tudgyák, hogy nehezen vagyok szívemmel miáttad.

DIOSCORUS

Ki látot széles e' világon két e' képpen egy mást győző és ennyi fortéllal jádtzó
iffiat? Sextus kis testében nagy vitéz szivet reit. Ez az Alexandriaj nem akar
engedni néki. Ezek, ugy tertzik, egy mást szeretik, de szerentse, ha egy mást
nem értik.

785 II tanácsod

789 II hogy a' te tudot szándékidat el éntezzed; hogy
engem belé

792 II reá érkezem [!]

794 II előtted már

796 II győző és nagy tsendel jatszot lelket

797 II vitéz szív szorult. És ez az Alexandriai iffiu

798 II engedni [A néki hi.]; Dolog ba ezek ketten szerelem-
ben nem estek. Szeretük egymást az bizonyos de a' mig
bizonyossab, hogy egy mast nem értik

NEGYEDIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI MENETEL

Caesar, Dioscorus.

CAESAR

Ez a' hertelen el-ragadulása Sextusnak bé Alexandriába ui, 's meg ui gondokkal fárasztja fejemet. Igazán szeretem a' gyermeket, noha idegen hozám; sőt gondgyát kell viselnem, noha idegen hozzám, mert Romában igen szeretik, mint-hogy szakasztot képét viseli Vitéz Attyának. Soha ... mint tűnhetet elméjébe, hogy tőlünk el válna, 's oda pártolna a' latrok közé ... Engem gyűlöl...

DIOSCORUS

Vallya, 's ditsekedik-is véle. Mind azon által, a' mint én tudom szive tsinnyát, jobban gyűlölí Achillást; való hogy reád sem kémelli a nehezteléseket, de még-is szereti benned a' méltóságot, bátorságot, haddi tudományt, 's Roma dűtsőségének tart lenni... Nem féló, hogy álnok törekedésekkel ellened támadgyon.

CAESAR

Légyen ugy, én attul tartok, mint hogy tudgya Achillás, mely igen kedvelem Sextust, ne talántán hogy engem boszontson, ő raita tóltse ki boszuságát.

DIOSCORUS

Azt-is tudgya Achillás, hogy Sextus leg alább nyilván nem szereti Caesart, kihez képest inkább fogja szeretni, sem hogy sérteni.

CAESAR

Tsak nem találok nyuktat elmémnek miatta. Ennek a' drága Zálognak féltében, meg vallom, mindenre birhat Achillas; és a' még kezemre nem kerül Sextus, nem merem bántani a' várost.. — ne talántán ...

DIOSCORUS

Más hirt mondok, ime, most jön Sextus.

CAESAR

Hála Istennek! Érzem Szívem könnyebségét.

813 II rándulása

817 I pártolna latrok II pártolna a' latrok

819 I kémelli nehezteléseket II a' nehezteléseket

810 I Romai II Roma

817 II találom

820 II jön a' Sextus

MÁSODIK KI MENETEL

Sextus, Caesar, Dioscorus.

SEXTUS

825 Nem reménylet uiságot hoztam, már vagyon modunk benne, hogy egy más tiszván, igazán gyűlölhessük. Achillas követségében jöttem.

CAESAR

Mit hallok?

SEXTUS

Mondhatom, hogy Achillás már se nem hit-szegő, se nem áruló, hanem nyilván való ellenséged, meg akar hartzolni veled.

CAESAR

830 Semi uiság előttem. Hanem, fiam, mi okra nézve avatod magadat ebbe a' dologba?

SEXTUS

Túrd-el, a' többit-is még el végzem. Azt úzeni, szabadítsad fel Alexandriát, meny ki táboróddal ebből a' környékből minden idő halasztás nélkül, és ha ez izibe meg nem lesz, nékem fejemet veszsz, én pedig meg ígértem néki, hogy hirt adok a' dologrúl, és bizonyossan vissza térek. *(Indul)*

CAESAR

835 Várákózzál, ó, Istenim, — — — leg alább a' váloszt.

SEXTUS

Mi szűkség, hogy szádból hallyam, ha tudom természetedből?... Isten hozzád!

CAESAR

Még egy Keveset, Sexte ... Dioscore! Segits tanátsóddal, meg vallom, meg tsűkkent elmém, semmit sem tudok végezni.

DIOSCORUS

840 Okos Caesar, mit mondgyak? Hogy meg fordoly, 's hátat mutass a' győzedelmes sass tzierekkel? Nem illik. — Hogy Sextus meg hallyon, 's el veszen magva Pompejus házának, ezt Roma maga fáilálná; hogy Sextus, a' mit vissza menetelérül ígért, meg ne ...

SEXTUS

Mit, Dioscore? Hogy hitemet szegjem, embere ne legyenek szavamnak, visza ne

térjek? Ki tetzik, Dioscore, hogy téged nem Romai Anyja viselt, 's nevelt; nagyob tsudákat fogsz előb látni, sem hogy Sextus maga szavát meg hazudgya.

CAESAR

Ki kisztetett Alexandriába, nyukhatatlan?

SEXTUS

Meg akarám mutatni, hogy találhatok modot a' bószú állásban... Bé mentem Alexandriába, hogy országos hadat támaszszak ellened, ez meg vagyon. Továbbá pedig vagy Achilles győz meg téged, és akkor te fizetz, vagy te győződ őtet, és akkor ő fizet Attyám fejéjért.

CAESAR

Jol vagyon, eregy, mond Achillásnak, nem bántom most egyszer Alexandriát, ki viszem az országbul népemet, job időre hagyom a' hartzot.

SEXTUS

Mit gondolsz, világ bíró Caesar? Te, a' ki meg őszszóltél a' hadban, a' ki fél millio embert végeztél ki a' világbúl, kinek annyi nemzetségek hodultak, a' ki koronákat osztogatz a' Monárchák fejekre, a' ki Polgár-Mester képe, 's hatalmassa vagy a' Romai tanátsnak, így akarod meg gyalázni a' Romai zászlokot, feiet haitani egy Pogánynak, előle futni, tőle félelmessen pironkodni? Bezzeg, Caesar, evvel a' szégyen vallással nem én te rajtad, hanem te én raitam töltenéd ki boszudat. Mert ha te nem szereted hazádat, én szeretem, 's kívánom betsületét.

CAESAR

Tsak te kedvedért tselekszem, Sexte, és többre betsőlóm fejed fen létét, sem hogy egy Országnek el nyerését.

SEXTUS

A' kik igazán keresik Roma dűtsőségét 's elő menetelét, nem így beszélnek. Mit fognak mondani a' Capitolióban, ha meg hallják, hogy Caesar, a' ki meg nem rettent Pompejus erős táborátúl, most futva, szaladva kerüli Achillás *fegyverét*... Tudom, mire vélyem, meg érdemlette ezt Achilles, mert meg őlvén Attyámat, téged meg mentet leg vitezzeb baj vívó társadtul. Tagadd-el, ha mered!

CAESAR

Által 's meg által járják szívemet éles beszédid, ne emlegess e' féléket.

344 || visel

346 || kisztet

347 || Meg akaróm

350 || félelmessen tovább

858 I nem te rajtad II nem én te rajtad

862 II egy egész ország

866 I fegyverét

SEXTUS

870 Tsak kötelességedre emlékeztetek, meg se gondold, hogy el kőltőzzél; hanem inkább szedd össze táborodat, üss ellenségedre, verd meg; engem a' mi illet, nem nehezen halok meg, a' ki szerelmes Attyám halála után tsak kinnal és síralmakkal élek.

CAESAR

Azt mondod, hogy gyűlölsz, és még-is kívánod részemre a' győzedelmeket.

SEXTUS

875 Roma hasznánál más egyebet most nem forgat elmém; gyűlölöm Caesárt, de szeretem a Romai Polgár-Mestert.

CAESAR

Tselekedgyünk tehát így: erővel-is maradgyon itt Sextus, én meg vágdalkozom az ellenséggel.

SEXTUS

880 En raitam illy erőszakot, és betsületemen illy motkot, hogy egész Aegyptus előtt hitt-szegőnek látossam lenni?

CAESAR

Enyim vagy. Lántzon hoztot Ptolomaeus előmbe, nem tészek erő-szakot raitad, mikor a' magamihoz nyulok.

SEXTUS

885 Az olta kétszer adtad meg a' szabadságot, uiság vólna a' harmadik rabság. Azonban engem tovább ne fenyegezz, mert hasznát nem veszed; nékem illy formán ne kegyelmezz, mert nem válik betsületemre. Előbb, hogy sem ortzám pirüllyon, adott hítem szegése miát, kész vagyok piros véremmel festenem fegyveremet, és el válni ettúl a' világtúl, te reád bizván a' szám-adást Romában.

CAESAR

Dioscore, megint elő kerülnek az előbbi gondgyaim.

DIOSCORUS

890 Meg ne változtasd előbbi szándékokat; Achillás fenyeget benünket Sextus halálával, ha raita vesz, más jön eszébe. Ez egy. Más az, nálunk-is vagon zálog. Rabunk Androsthene, Achilles fia...

870 I kötőzzél

871 II szedd rendbe

875 II most más egyebet

876 I szeretem Romai II szeretem a Romai

879 II erőszakot s- bősületemen

881 II Pántzon (!) hozott

885 II bősületünkre

891 II más jut eszében. Egy ez;

892 II rabunk még

SEXTUS

Mit mondasz, kegyetlen? Nyilván te nem szánád ... Ó egek! Androstenes semmit *sem* vétet néktek.

CAESAR

895 Jól mondád, Dioscore. Eregy bizvást, Sexte, mond Achillásnak, kiszsen várjon, és ha mi ollass történne, Androsthene életén veszem meg árát Sextus halálának. (*El indul.*)

SEXTUS

Maradgy veszteg, Caesar! Ne bánts az ártatlant, az ő halálával engem fel nem támasztasz.

CAESAR

900 Androsthene nem hal meg, ha te élsz; nem fog élni, ha te meg halsz.

SEXTUS

Mit gondolsz? Tsak annyi, 's nem ér többet feje, élete Pompejus fiának, mint egy Aegyptiai gyermeknek? Azon egy áron árúlód Sextust és Androstenest? Bár el hidd, Caesar, nem keserves nékem a' halál, de bezzeg keserves illy boszússággal költözni más világra. Ha Romáért halok meg, ditsőséges lészen emlékezetem, ha tserében Androsthene miát, gyalazatos. Kérem-is a' boszúsú álló Isteneket, hogy azért a' boszúságért teged keményen ostorozzanak.

CAESAR

Ez a' többi! Végez Achillással!

HARMADIK KI MENETEL

Sextus, és Androstenes.

SEXTUS

Boldogtalan! Kinek reménykedgyem? Ki eleibe terjeszem nagy panaszimát? El vesztettem Attyámat, most magamat veszttem, 's még sem tudom meg menteni barátomat. És a' mi leg keservessebb szivemnek, te szegény Androsthene, azért vesztetted életedet, mert az én szómat fogadtad, hogy Caesar, az az, hohérod oldala mellet maradgy.

893 II szannad

894 I semmit vétet II semmit sem vétet néked

895 II jól mondád

900 II ha meg halsz

901 II tsak annyit

913 II vesztetted édes életedet

ANDROSTENES
915 Sexte, tellyes kintsem, még egyszer látlak! Mennyit reszkedtem miáttad, hogy Alexandriába mertél menni. – Tehát nem igaz?

SEXTUS
Igen-is igaz ... Attyádhoz sietek, hogy te helyeted meg halyak. Ne, izibe egy kis őlelés ... Isten hozzád. (*El megy.*)

ANDROSTENES
Igy hagy-el! Érettem, és helembe siet meg halni.

920 SEXTUS (*Visza irkeztén.*)
Hallyad, Androsthene, mikor Attyád érdemes büntetésén által ment gyilkosága miat, akkor bizvást mondhatod, hogy igaz barátod voltam; előbb a' barátságának nevével ne terhely, még holtam után-is.... Isten hozzád még egyszer. (*El megy.*)

ANDROSTENES
925 Sexte... Ah, mely hamar el tűnt előlem, értem akar meg halni! O, vitéz, és nehéz emlékezető Szerelem! De én mi tévő legyek?

SEXTUS (*Megént elő lépvén.*)
930 Vigyáz szavamra Androsthene: itt nem bátorságos életed. Távozzál el, mennél előbb lehet, mentsd életedet, kérlek, 's minthogy én miáttad halni készőlek, te élyl én heletem, és engedgye az Isten, hogy jobb szerentsével. –

ANDROSTENES
Te ennek előtte arra köteleztél, hogy maradgyak, és most arra, hogy fussak.

SEXTUS
Akkor egy haláltul akartalak meg menteni; most másfél.

ANDROSTENES
Hová fussak?

SEXTUS
935 Akár hová tetzik, tsak kerűld a' veszedelmet... Távu lógy Attyádtul, távu l Caesártul.

ANDROSTENES
Panaszos barátom, még a' ditsőséggel-is fősvénkedel. Magadnak tartod a'

919 II érettem s- helyembe

925 II Ah (*sír*) [rendezői utasításként]

928 II szavádra [!]

929 II mentsd meg életedet kérlek és

vitéz halált, engem csak félelmes buikálásra, és szaladásra serkengetz, hadd mutassam én-is, hogy bátran meg tudok halni, kivált, ha te kedvedért!

SEXTUS

940 Ah, ély, Androsthene, hogy én holtom után élhessek, leg alább szerető barátomban. Ha bátorságodat meg akarod mutatni, azzal légyen meg, hogy haláloamat értvén, erős szível viselleyed. — Emberek jönnek, mi egy mást többi nem láttyuk. Ó, be keserves el válnom! — Isten veled!

ANDROSTENES

945 Akár Caesar mellet maradgyak, akár Attyám kezébe kéréüllyek, készen vár a' halál. Nem-is ohaitok egyebet. Azonban érte leszek, hogy vagy halálommal életét meg tartsam Sextusnak, vagy ha kőlómben nem lehet, egyútt borullyak véle a' halálnak árnyikába. Ha hohér kivantatik... de immár el tőkélettem magamba.. — — —

NEGYEDIK KI MENETEL

950 Albinus, Androstenes.

ALBINUS

Leg jobkor találtalak elő. Caesar magához kíván, meg ne ijedgy. Add kevés időre néki költsón életedet, hogy meg menthessed Sextust.

ANDROSTENES

Mond ki nyilvánban, mi vagyon Caesar eszében.

ALBINUS

Meg akarja rímétteni Achillást ezen izenettel, hogy életedet veszi, ha ő Sextust bántya.

ANDROSTENES

955 Haszontalanságokat forgat, ezzel nem használ Sextusnak, 's az én keservemet sem enyhéti. Én szinte most keresek egy ollyast, a' ki igazán meg óllyón. Caesar Achillás Attyámat csak látá, nem ismér; engem nem kémél, csak Romai jeles vérben főrószthesse kezét. Sőt hogy én annal hamarább meg halhassak, sietni fog Sextus halálával. Meg mondhatod azért Caesárnak.

940 II Androstenes

942 II löbbet

945 II Azontan (!) érte

946 II borultak (!)

947 II de már el

952 II költsens életedet (!)

956 II Sextusnak és

957 II szintén

ALBINUS

Caesar nem kíványa válaszodat, hanem személyedet. Még törvényessen nem mosdottál ki abból, a' min raita kaptak.

ANDROSTENES

965 Minémű fertelmességet költesz reám? Engem elmém, szívem semirül sem vadol. Osztán nékem Caesar igen kegyekmes Uram, *akiért* alig várom, hogy meg halhassak.

ALBINUS

Kegyelmes kegyetlen! Akár mi légyen Caesar, most fogad szavát minden ellenvetés nélkül! Katona, fogd, vidd Caesar sátorába!

ANDROSTENES

O, szerentse! De azonban ki viseli Sextus gondgyát? Ah, előttem, 's nélkülem fog meg halni!

ALBINUS

970 Nem tudom mi, de nehezen háborgattya ennek a' szegénynek szívét, O, irigy szerentse, mely igen olálkodól a' mi fogyaté, 's rövid éltünk után! Ez az iffianska tsak mi nap feleitete a' böltsű 's polák dolgát, már-is arrul beszszél, mint tehesse le életét. De ime, Ptolomaeus, valami fel keverte gyomrát; hihető, mert felettéb borzadoskodik.

975

ÖTÖDIK KI MENETEL

Ptolomaeus, Albinus.

PTOLOMAEUS

Hertelen Achillás, hálá adatlan Minister!

ALBINUS

(Achillas ellen szaporodik panasz itt; mint-ha tanátsa, vétke nem vólna tulajdon vétke.)

PTOLOMAEUS

980 Bizvást azt mondhatod ennek utánna, hogy nem vagyok királyod, ha még bűnös lelkednek utat nem nyitok *egyik* oldalodon. — Ah, szegény Sextus,

961 II válaszodat; nem mondottál ki [!]

964 I a' ki [Értelemszerűen jav.] II Caesar nékem igen; ki alig várom hogy hogy meg

967 II fogod, vidd

968 II és nélkülem

971 II fogyaték és rövid életünk

972 II böltső és pollyák

974 II bordonzóskodik

977 II Hibetetlen

978 II Achillasz bellen szaporitya panaszit [!]

981 I eddig II ha még ma bűnös; egyik

ártatlan iffiu! Nem maradhatok tovább, vagy ki tekerem kezéből, vagy magam-
is meg halok.

ALBINUS

Hová, hová illy szíved dobogva?

PTOLOMAEUS

985 Botsás el barátom, nem bírok magammal, gondal terhess elmém, meg tölt
méreggel szívem, szörnyű el tekéllésekre várattatom. Mit mondasz Achilles
latorsága felől? Fel keverte orszagomat, iszszonyu mészárlásokra készszül.
Ha meg nem előzzöm, oda léssen Sextus, a' kit én életemnél jobban szeretek.

ALBINUS

990 Minek utánna meg őleted Attyát, nem érkezem eszemmel annyira, hogy meg
foghassam, mért kémellenéd fiát.

PTOLOMAEUS

Albine, hiszszed-é valóban, hogy én voltam a' feje a' dolognak? Achillás volt
mestere, én tsak bánkodik 's pirulok miatta.

ALBINUS

Meg botsásd, Hertzeg, nem tudtál a' királysághoz, ha egy embereddel nem
tudtál parantsolni.

PTOLOMAEUS

1000 Igazán monád. De jóvendőben mászt fogsz látni. Azonban méltó vagyok a'
botsánatra, mint-hogy még fiátal, tudatlan; a' mint igaz szível bírok magam,
ahoz mértem a' hozzám kőteles szólgaímnak sziveket.

ALBINUS

Meg engedem jó szível, ha el nyered a' thronust, és királyságot, hogy minden
dolgod jobb renden léssen.

PTOLOMAEUS

Ha el nyerem a' thronust, és királyságot, Albine? Talán ketes vagy benne?

ALBINUS

Azt nem mondom, mint hogy ily példás benned a' Caesárhoz való hűvség, és
maga Caesar szereti, 's meg-is teszi az igazságot.

983 || meg halom

985 || gondol meg terhes

986 || el tekéllésekre ragadtatom

987 || latorság felől; miszárlatokra

989 || meg ölte

991 || voltam feje

992 || pirulok utánna

993 || Meg botsás; tudtál királysághoz

999 | dolgot

PTOLOMAEUS

1005 Hűvségemről nem szóval, hanem tselekedettel akarok bizonyosságot tenni. És most olyan mit forgat elmém, melynek mását Aegyptus nem látta. Meg kívánja az én betsületem, reménlem-is, hogy Romának fog tetzeni.

ALBINUS

Mín tőröd elmédet, ha merjük tudni?

PTOLOMAEUS

1010 Minek utána engem vesznek ókúl, hogy a' nagy nevezető Pompejus el veszet, akarom, hogy az egész világ nékem köszönye fiának életét. Caesar engedelméből szabad vagyok véle, akár mennyek, akár ne mennyek Alexandriába. Bé sietek, hogy meg mentsem Sextust annak a' vér szopó nadálynak kezéből. Reménlem tekintetemre nézve nem bántya; és ha különben történne, ugy meg gátolom utyát, hogy előbb az én szivemen kőlessék által menni véres tőrének, hogy sem Sextus szívéhez férjen.

ALBINUS

1015 Illy ketes dolgában, illy veszedelmes ügyében akard, Hertzeg, el hagyni Caesart? Szinte, mikor ostromra készül, és már rivadnak a' trombiták?

PTOLOMAEUS

Szinte ez essik leg nehezebben, 's mely keserves légyen, ki sem mondhatom. Caesar oldala mellet betsületem, biztos maradásom; gyalázatra megyek bé Alexandriába, 's talán életemnek.. — — De mind ezeket meg érdemli Roma, Caesar, Sextus. (*El megy.*)

ALBINUS

1020 Mind-ezek azzal ditsekednek, hogy leg jobb barátink, és Caesar előmenetelét keressik. El-végre kiki tanál magának okot, hogy leg nagyobb szükségünkbe el hadgyon benűnket. Mire vélyem? Nap-keleti nemzetség többet tud a' tsalóka mesterkedéshez a' Romaiaknál. Akár hogy légyen, mi nem veszthetünk Caesár vezérlése alatt. Osztán nem tsovalnák annyit a' roka farkot, ha oroszlányi erővel birnának. A' tsalárdság jobbára jele valami erőtlenségnek.

1025

1012 II meg gátolom atyát [!]

1017 II bõtsületem maradásom bé Alexandriába tsak gyalázatra megyek

1020 I barátiak II barátink

1024 II tsáválnak annyit

ÖTÖDIK VÉGEZÉS

ELSŐ KI MENETEL

Achillas haddi Tisztekkel és Sextus fogva.

ACHILLAS

Hadd verő Kapitányim, vitéz barátaim! Azt végeztem előbb, hogy sem falainkat bástyánkat törje, itt szakadgyon nyaka annak a' Romai bálványnak. Nem fog késni, tudom; úgy menyetek eleibe, úgy fogadgyátok, a' mint katonákhoz illik. Öltözetek haddi bátorságba, és támadgyatok ki országotok, hazzátok mellet. Ne ő tomballyon a' mi testünken, hanem mi rágjuk, ha lehet, eleven szívét. Meg-is lesz, ha hú a' szerentse. Ugy rendeltem a' dolgot, hogy sokba nem fog telni a' győzedelem. Te azonban, Sexte, készűly! Fejet vetve, földön heverve fogod tisztelni Caesárt.

SEXTUS

Mit hallasztod annyira? Ki tudgya, ha Caesar itt terem, talán más gondot fog adni. Véled-e, Pogány, hogy által 's által ne lássam szándékat? Azt reméled, hogy Caesar reád nem fog útni boszú alló fegyverével, ha veszedelembe láttya fejemet? Tudni illik az én életemmel akarod meg menteni életedet. Nem de nem?

ACHILLAS

Meg tslatkoztál, Sexte. Sőt azt akarom, hogy szemével lássa halálodat, és annyival-is inkább reám dühösködgyön. Ha ezen a' gyalázaton és boszuságon által megyen, többet vetek eleibe. Jőjön azután Roma, jőjön a' tanáts, és tegyen róla! Azonban vegye hírét, hogy még lakja a' világot egy olyan ember, a' ki tőle egy tsóppet nem fél.

SEXTUS

Mond ki, mond ki, gyalázatos, a' te ugatásod Romaba nem hallik, 's *nem* reszketnek falai, se nem dülnek bástyái, se nem apad a' hét hegye. Most-is parantsolnak, tovább-is parantsolni fognak a' világgal, akár mint fenyegessed.

ACHILLAS

Ugyan tsak ezek, a' kik a' világgal parantsoltak, méltóztattak hozzánk-is bé tézni, és életekért könyörögni. A te Attyád bizonságom.

SEXTUS

Hálá adatalan! Mit emlegetz? Az én Attyám bé kőszönt hozzátok úgy, mint a'

1045 || fejed vetve földön heverül fogod

1046 || által s- még által

1047 || nem fog reád

1048 || boszuságon és gyalázaton

1049 || tsóppet sem

1047 I hallik 's reszketnek II vigaságod [!] Romába; se nem reszketnek se nem dülnek; apad hét

1049 II a' világot

1052 II mint ő kik

1055 ki sok jót tótt veletek, és tóletek egyebet a' jó akaratnál nem érdemlet, hollott te gyilkosa... Hogy pedig futtomva jött, annak-is nem te féled, ha nem Romai Nemes Vitéz vólt oka, Caesar.

ACHILLAS

Mit mondanál már, ha az, a' ki Attyádat meg győzte, itt meg bottlana most egyszerű, és Pompejus után ballagna más világra?

SEXTUS

1060 Tudom, hogy elő vetted a' tsalárdságnak minden eszközeit a' Pogányok módgyára. Azonban ha szemben fogsz szállani a' bainaki vitézséggel, meg válik mellik lesz nyertes.

ACHILLAS

Azonban Caesar még nem jön? Sokat vártattya magát. Talán el feleítette előbbi fenyegetéssit, és rósteli a' próbát vélem?

SEXTUS

1065 Caesar Vitéz, bátor, nem vak-merő. Ki tudgya, talán engem félt? Talán azt várja, hogy eszedre és alkúra térj... De ime, Caesárt látom tábori készülletel... Most vagyon leg jobb ideje Achillás, ime a' nyakam, hogy ugy köszöntsem Caesárt, a' mint kívántad.

ACHILLAS

Rendbe kapitányok, és seregek. Szemeteken tartásatok az ellenséget. Senki helyéből ne mozdullyon, még jelt nem adok.

MÁSODIK KI MENETEL

1070 Caesar, Tisztek, Seregek, Androsthene fogva.

SEXTUS

Caesar, itt vagy, jolvan! De mitt szemlélek? Androsthene fogva? 'Smint egy halálra? Vitéz Polgár-Mester, mi dolgod véle? Ne kövesd azt a' pogányt, a' ki szinte ugy bánik velem. Más utat keress a' győzedelemre. Nem illik Romai Vitézhez, hogy egy rabja életén, vagy vesztén fordullyon meg hadi szerentséje.

CAESAR

1075 Adgya Achilles vissza Sextust, szabadon botsátom én is Androsthene.

1053 II egyebet jó akaratnál

1054 I féled II gyilkos

1059 I fog II fogsz

1060 II lesz a' nyertes

1061 II váratlya

1062 II fenyegetését

1066 II a' mit kívántad

1072 II ezt a'

1073 II illik vezérbez hogy igr

ACHILLAS

Ezen kedvet töltésében talán most egyszer nem fogsz meg tsömörteni. Ennek a' Romai kölknek ma kell el veszni, és pedig szemed látára, és tsak azért, mert tudom, hogy neked fái. A mi fiamat illeti, am te dolgoz, se károm, se keserem halálában. Ha kezemből volna, kezemmel szagatnám részre 's darabokra. Ha
1060 Caesar meg tselekszi, jót fog tenni mind vélem, mind az országgal.

SEXTUS

Ah kegyetlen! 'S mit vétet?

ACHILLAS

Én előttem szinte oly érdemes a' halálra, mint te. Te Romai vagy, és ő veled őszve akarja szűrni a' véretem.

SEXTUS

Sárkány tején nevelt vad Pogány, nem szánod édes gyermekedet?

CAESAR

Ah, Sexte, Sexte, te vadétod ezt a' kevélyt. Nem beszélene ily fennyen, ha károd nélkül lehetne reá őtnőm.

ANDROSTENES

Ah, szerelmes Attyám, add vissza azt az érdemes és ártatlan iffiat Caesárnak, az egekre kinszerétek; a' mi engem illet, őrómost meg halok minden halálal, tsak ő éllyen.

SEXTUS

Ne, Caesar, ne engedgy, se magad életére ne járj, se életét Attyára ne bizzad, mert meg őlné az ártatlant.

CAESAR

Androsthene ártatlan, tudgyuk, te-is az vagy. Ő nem érdemes a' halálra, te sem. Achillás adgya vissza Sextust, és senki sem bántya Androsthene.

ACHILLAS

Mennyen fére 's ki az országból táborával Caesar, viszzont én-is Sextus ártatlanságát gondra veszem.

SEXTUS

Nem fér Caesar vitézsegéhez ez a' gyalázatos meg ijedés. Előbb hogy sem ily

1078 I keserem II keserem

1079 II szagasztnam izre

1083 II szűrni véretem

1090 II meg ne engedd se magad életére

1092 II de te is az

1096 I vitézseghez II vitézségéhez

bótsóletlenségét lássam a' Romai tabornak, tulaidon kezeimmel által verném szívemet.

ACHILLAS

Mit végesz azonban Caesar?

CAESAR

1100 Ah, minden látó Istenek! Ti tudgyátok, mely kinban vagyok. Ne a' fiad, Achilla, és ha egy szép emberség vagon benned, tessék a' példa, és kövessed.

ACHILLAS

Kelletlen ajándék! Még nem gyenge viasz az én szívem.

ANDROSTENES

Már ki keze által kell meg halmom? Attyam fog-é meg ólni vagy Caesar?

CAESAR

Attyád hatalmában vagy, beszély artatlan barátod mellet.

SEXTUS

1105 Ô, Caesar! Kettôt nagyot vétettél azon egy izben: Engem boszszontván azzal, hogy barátomnak hívád Androsthenezt, Androsthenezt azzal, hogy kezére adtad kegyetlen Attyának.

ANDROSTENES (*Lábaihoz borulván Achillásnak.*)

1110 Ô kedves Attyám, ne győzzenek meg benünket emberséggel ezek a' jövevények. A mint engem Caesar néked ajándékozot, adgy te-is vissza Pompejus fiát néki! Hadd engesztelje szivedet részemről forró sirásom, Sextus részéről az ő ártatlansága.

ACHILLAS

Hallgass hitetlen pribék... Minden ebéli könyörgésed förtelmes bűn. Meg kell halmnod paitásoddal egyetemben.

SEXTUS

1115 Azonban te tsak Szót és időt vesztegetz Achilla! Gyava, azt várod, hogy Caesar tovább költözzen, de héjába várod. (*A' Romaiakhoz fordulván.*) Édes nemzetségem! Kardra katonák!

CAESAR

Vesztég, vesztég... De mért így?

1101 II egy tsep emberseg

1102 II mi nem gyenge [Utána egy szó helye üresen hagyva.]

1105 II A Caesar

1106 II barátommal [I]; Androstenes kezére adód

1115 II Achilla [utána két szó helye üresen hagyva] várod

1118 II Vesztég vitézek ... De miért

ACHILLAS

1120 Szakadgyon egyszer vége a' pórnek evvel a' kevélynek halálával. Adgyunk jelt
a' hartzra. De ...

SEXTUS

De ... talán azt gondolod, hogy térden fogok könyörögni, reszkedni, ájúl
féltemben? Téged illetnek ezek, utalatos lélek, nem Pompejus fiát. Ránts
ki gyilkos fegyveredet, tsapd nyakamhoz, és tanuld meg egy Romai iffiutul,
mely vidám Ortzával, mely bátor szível adgya ki a' lelkét, tegye le életét. Ha
1125 valami foházkodás ki törne-is szívebűl, nem a' halálnak keserve miát esne,
hanem hogy azt szerelmessen szánom, és nehezen válok-el tőle itten, nehezen
megyek más világra nélküle.

ANDROSTENES

Miáttam ne aggodgyál. Jol lehet nem szülte légyen a' Roma belém, de még-is
tőled maradt reám annyi virtus, hogy betsületel hunyhassam bé szememet
leg utolszor, ha meg kell lenni. Azt várom inkább tőled, ha ily izben meg
botsátasz-é nékem Attyám vétke eránt, és ha ugy válunk-é el egy mástul mint
jó akarok?

SEXTUS

Miket nem kívánsz tőlem tudni! . - - Hallyunk *meg* Androsthene! Ott alatt
Elisia földénörömet meg felelek. Itt 's most nints annak ideje, még mérges a'
sebb szívezen Attyám halála miátt.

ANDROSTENES

Keményseges Virtus! Hozzád fordulok, édes Attyám, hadd talállak leg alább
annyi kegyelmet nálad, hogy kettőnk között, kiknek meg kell halnunk, én
legyek az első.

SEXTUS

Nem, Androsthene, ebben a' dologban magamnak kívánom az előbséget.

1119 II ennek a' kevélynek a' halálával agyanak a hartzra
jelt

1124 II adgya ki lelkét

1126 II ezt

1128 II légyen Roma belém de maradt még-is tőled reám
annyi

1133 I Hallyunk Androsthene II Hallyunk meg Androsthene;
ott által Aelysia földén

1135 II a' seb a' szívezen

1137 II kettőnk között

Septimius, és a' Voltak.

SEPTIMIUS

Isten! 'S mi lesz belőlök? Fel támadot az egész nép, hatalmas erővel, sok fenyegetéssel kívánja, hogy kezébe addassék Pompejus fia.

ACHILLAS

Vitézek! Hiveim!

SEPTIMIUS

1145 Mit gondolsz, oltani, s nem gyuitani kell a' lángot?

ACHILLAS

Átkozot Szerentse! Illyen, 's ámollyan . . .

SEPTIMIUS

Ha mondom, haszontalan keménykedel, elől az ellenség, hátúl a' reánk támadot kősség közzőt el kell vesznünk.

ACHILLAS

1150 Erédgy tehát, Sexte, mint-hogy már az Istenek-is ostromolnak! . . . Utálatos egék!

SEXTUS

1155 Ah, utálatos! Hol vagyon hanyat *vetett* vitézséged, haragos fenyegetésid? Ily hamar hagyod el magadat, pedig hogy le gyalázott a' szerentse. De ewel nem elégszem meg, azt akarom, hogy félve, rettegve tsapjad kardodat fejemhez. Te, Septimi, bizvást el mehetz, add értésére a' vitéz népnek, ha engem keress, jőjön fegyverrel, hogy ennek a' gyilkosnak lába előtt el emelje holt testemet.

ACHILLAS

Ah, vitéz Iffiu, változd kemény szándékomat, mentsd meg magadat, engem-is, erédgy szabadon.

SEXTUS

Nem tartya kedvem, én óhaitom a' halált, és te kintelen lészesz véle.

ANDROSTENES

Meny, Sexte, meny-félre, kerüld a' veszedelmet, leg aláb én kedvemért!

1151 I hanyat vettelteti II hányat velet

1156 II engem és eregy

1153 II félve [utána egy szó helye üresen bagyva!] tsapjad kardododat nyakamhoz

CAESAR

50 A mire Androstheneis kér, azt Caesar parantsollya, erédgy tsillapitsdd le a' népet! Nékem azonban más gondom léssen.

SEXTUS

Mint-hogy te parantsolod, el megyek, de kólómben nem, hanem, ha Androstheneis társom léssen. Te azonban verdd és gyózd az Istentelent!

ACHILLAS

1155 Mennyetek-el mind-a' ketten, és te, Septimi, vélek. Ime földim, barátim, vitézim, (*ad Aegyptios*) mennyire ment légyen a' Romai ravaszság, láttyátok. Keverik országunkat, és magunk népével támadnak ellenünk. Ne szenvedgyük, ha firfiak vagyunk, mutassuk meg ma, ezen a' napon, ezen a' helyyen, hogy nem gyózhettlenek, a' mint el akarják hitetni a' világgal, hanem, hogy tsak azokat tiporják, a' kik magok magokat vetik lábaik alá.

CAESAR

Ime, Romaiak, itt az alkalmatosság, hogy bainaki erővel meg gyúzzúk, és boszszú álló fegyverünkkel meg büntessük ezt a' hitetlen pogany nemzetséget. Forgott, 's gyakorlott vitézeknek nem lehet több (*Intra Scenam fit pugna*). Utánam azért! (*Post pugnam*:)

ACHILLAS

Tied a' gyózedelem Caesar, meg vallom, ime lábod előtt látod rab fejemet.

CAESAR

7 Meg kel halnod, hitetlen, és motskos vérednek ontásával fogsz fizetni Pompejus fejjért. Hól vagyon hanyot veted vitézséged, és azok a' vak-merő fenyegetések?

ACHILLAS

Meg gyóztél, nem tagadhatom. Meg ólhetz, tudom, de nem tudom, ha hozzád illik-é, hogy minek utána ellenségedet meg verted fegyverrel, nyelvvel támadgy ellene.

1163 II gyózd meg ezt az

1166 II kiverik (!) országunkat; szenvedgyünk

1172 II scenam pugna; [A köv. sor két utolsó szava: *post pugnam* bi.]

1174 II ime láboid; rab szememet (!)

1176 II vagyon most; fenyegetésed

1179 II ellenségedet meg veszted (!)

NEGYEDIK KI MENETEL

Sextus, Androstenes, Caesar, Achillás.

SEXTUS

Megént előted vagyok, Achilla. Hogy ha kedved érkezet, fejemet vedyed.

ACHILLAS

1185 Innen tsak tsuffal vigaztálnak... Óly meg, Sexte, és halgass. — Ó, utálatos egek és engem rontó Istenek!

ANDROSTENES

Attyám, ne rutalmazd az egeket, nem az egek szülték fejedre azt a' szerent-sétlenséget, ha nem kerested volna, nem útkóztél volna belé.

ACHILLAS

1190 Te-is fiam? Átkozott Szerentse! Mi dolog ez? Ennyi raitam gyalzkodó s-engem sebesető éles nyelveket látok kőröletem, és egy mezitelen kardot sem, a' mely által verje szívemet. Caesar, Sexte, Euphranor, fiam, mit késtek? De tudom, mire vélyem; lassu kinnal, tsuffal, gyalzáttal emészve akartok előbb hohérkodni raitam, és tsak az után ki végezni, a' világból.... Nem, nem telik kedvetek, mert. (NB. *Nunc Sexti, nunc Androstenis gladium vult arripere. Captat undique, sed frustra, tandem alto suspirio ducto conticescit.*)

ANDROSTENES

1195 Meg elégszel-é, Sexte, ezzel a' szomorú kinlódással? Nékem szakad szívem.

SEXTUS

1200 Meg elégszem... nékem nyilik hozzád szívem, te túled-is azt várom, hogy immár mi kóztünk ki vallot, és annak utána szent légyen a' barátság holtig... Meg botsás, Attyám fia! Bizonyos félelmek 's más bizonyos tekintetek viseltek eddig, hogy ki nem nyilatkoztattam. Tudgya jól és egyedül az engem éltető lélek, bennem mely nehezen reitettem belső forro szerelmimet hozzád. — — Néked pediglen, Caesar, most feitem ki a' mesét, a' mely hól-mi okot adá, hogy gyanúdat forgatnád felőlünk. Androstenes nem azért járta táborodat, se nem azért reitkezet sátorod alá, hogy gyűlölné, hanem mint-hogy egy máshoz szok-tunk, hozzám édesedet szívében engem, rab barátját akart meg látogatni, és 1205 én ötet tóled féltemben reitegetni és vissza igazítani; barátságunkat titkoltam eddig, mert tsak most juthatot ért-korra.

1184 II Innen-is tsak

1186 II ezt a'

1187 hanem kerültél volna [!]

1193 II [A NB hi.]

1196 II hogy már

1198 II s- még mas; vizteltek addig [!]

1199 II engem illető lélek

1202 I forgalnám II forgatnad

1206 II éret korra

CAESAR

Meg vallom, kinnyessen bántál e' szerelem dolgával. Mind azon által Androsthenes olly barátod, a' kivel mostan ország 's világ előtt méltán dicsekedhetel.

SEXTUS

1210 Am meg lehetne, ha jobb Attyára mutothatna.

ANDROSTENES

Szerelmes barátom, az igazán szerető két szívnek mostani édes emlékezetére kinszeritlek, botsásd meg néki.

SEXTUS

Caesar az ő birája, ezen könyörgő fohászzkodásiddal oda felé járuly.

CAESAR

Caesar meg enged Achillásnak, ha Sextus meg akar békélleni Caesárral.

SEXTUS

Igen otsón akarnál Sextus szívéhez jutni. Nem érzem kedvemet Caesar, bár el hidd, hogy ewel a' gyilkossal azon egy áron mennyek a' tserére. Ugy végez azért Achilles élete iránt, a' mint tetzik, én Caesárt addig fogom gyűlölni, a' mig tetzik.

ANDROSTENES

1211 Ah, Sexte, ily kevésbe telik, hogy élyen Attyam, és még-is te tőled nem telik ki.

SEXTUS

Nem oly kevesetske, a' mit tőlem kívánsz, Androsthene! Caesar jól tudgya, mit mondok.

CAESAR

Engem nézve pedig meddig fog tartani a' gyűlölség?

SEXTUS

1212 Addig, a' még boszszút nem álok. Azaz, addig, meddig a' Romai tanáts meg nem büntett a' szegény Attyáman tett boszúságak iránt.

CAESAR

Nyilván ez a' sovány reménség, Sexte, igen meg fog tsalni. Mikor Caesar szem közt lesz a' Tanátsal, nem tudom, mellik fél fog a' másikkal parantsolni. Es-

1207 II a' szerelem

1210 II attyára mulhatna [!]

1218 II a' mig tetsék

köszöm szerentsémre,... de ennek hadgyunk békét. Azonban Androsthene
meg érdemlette, hogy Attya élyen, és Caesárnak ugy tertzik, hogy élyen.

SEXTUS

1230 Élyen, se kára, se haszna benne Roma várossának. — — Élyen, de minden
szempillantásban jutton jusson eszébe, hogy méltatlanul él.

ACHILLAS

1235 Hála adó köszönet légyen néked, Caesar, életemért! Te pedig, Sexte, ne
búsuly, el veszet már Alexandriai Achillás, a' ti ellenségtek, élyen él helyében
a' Romai, a' ti hiv Szolgátok. Meg törte vad szívemet Caesar emberséges ke-
gyesége. A te keménységed pedig, mint-hogy okkal, és hozzád képest moddal
vólt, le szelédített. Gyűlöltem, átkoztam, meg vallom, eddig a' Romai erköltset
fiamban és a' többiben; ennek utána imádni fogom ti bennetek és ő benne
követni.

ÖTÖDIK KI MENETEL

1240 Dioscorus és a' vóltak.

DIOSCORUS

Vitéz Polgár-Mester! Cleopátra Szíve szerént őrvend a' mái Szerentséden,
azzal ditsekedik azonban előted, hogy ő mentete légyen halálátul Sextust. —

CAESAR

Ő mentette meg?

SEXTUS

1245 Igen-is, Caesar; ennek az okos Hertzeg Asszonynek köszönhetem, hogy élek,
az ő szeretete hozzád és gondviselése reám szerentséden el térétette életemre
járo szörnyű dühösségét Achillásnak szinte akkor, mikor nyakamhoz akarta
tsapni fegyverét. Ebben a' dologban pedig leg főveb és foganatosb eszköz vólt
ime, ezen Dioscorus.

CAESAR

1250 Most tudom, mire vélyem az Alexandriai népnek akkori támadásit, és a'
katonák fel rezzelését. Nagy adósod maradok az iránt, Dioscore! Cleopatra
Hertzeg Asszonynek pedig felséges érdeme szerént Roma lészen hálá adó
meg fizetője.

1231 II szempillantásban jusson

1232 II életemért

1233 II már az Alexandriai; a' helyébe

1234 II emberséges kegyeséges kegyessége

1236 II le szelédittel

1242 II légyen meg

1247 II folyamatosab

1250 II ez iránt

Euphranor, Ptolomaeus, vasban, és a' vóltak.

EUPHRANOR

1255 Fejedelem, ime, az a' gyönyörűséges szép hiv, a' ki szívét, lelkét, 's tsak nem
bélét ki öntötte, hogy vastak színét adná hozzánk való barátságának. Tennen
tudod, mennyi fogadást, mézes szót, és esküvéseket kevert össze, hogy el
hitetne. Tsak most tetzet ki, hogy mind azon hamisság vólt, és életedre járó
tzimbora Achillással.

CAESAR

1260 Mi vólt, mond el . . . Eh, rosszul tanátskozot Hertzeg, mást, 's többet vártam
vólna tóled.

EUPHRANOR

Jút-é eszedbe, mely tűztes búzgósággal kívánkozot tőlünk el menni Sextus ol-
talmára?... Alig várta, hogy el szakadgyon, Achilles oldalához tsatlotta magát,
ott veszedelembe keverte Sextust. Az után minden derik erejét ellened vitte
a' tengeren, hogy hátul meg kerülne, és akkor ütne reád, mikor forrójában
vólna a' hartz Alexandriával. – Szerentsére egy gallyárúl meg láttam, szembe
botsátkoztam véle, minden hajókkal meg ötközvén a' két tengeri erő, ugy
történt, hogy Ptolomaeus vesztére mi nyernénk, el fogtam magát 's ide hoztam
mint rabodat.

CAESAR (*Ad Ptolomaeum.*)

Vallyon-el birhatod-é ezt a szégyen vallást?

EUPHRANOR

Meg kell vallani, olly fortélyos készülétel ...

CAESAR

Elég, Euphranor! Egy Hertzegi személyt nem kell terhelni feletébb ollyassal,
a' mi nem az ő vétke. (*Ad Ptolomaeum.*) Szánlak, jó Hertzeg, még fiatal vagy,
és nem vóltál jó kézben. A' te tanátsid vesztették meg eszedet.

ACHILLAS

Tisztán igaz, Ptolomaeusnak jobb renden lett vólna dolga, ha az én tanátsomat
nem követte vólna.

1255 II ime ez a'

1258 I életednek II tetszek ki életedre

1260 II mást s- jobbat vártam vala

1267 II botsatottam véle minden hajónkat

1268 II vesztene

1271 II ezt a' gyalázatos szégyen

1275 II A ti tanátsid

1276 II tanátsimot

CAESAR

Oldgyátok ki a' lántzokból, és adassik meg néki az előbenni királyi kiszülete.

DIOSCORUS

1280 Mit hallok? Mitsoda kegyeskedések ezek? Tehát így főlynak Cleopatra dol. — — —

CAESAR

1285 Senki se ártsa magát beszédembe, se ellene ne mondjon! Nem én szóllók, hanem a' tanács és Roma. Ptolomaeus annak erejével maradgyon Aegyptus királya, a' mint eddig volt tellyes betsülettel. De Cleopatra légyen a' királyné, és ennek szavát fogadgya az egész ország. Euphranor fele népemmel itt maradgy Alexandriában, és légy bé tóltője parantsolatimnak. — Nékem a' Romai tanács rendeléséből Síríába kell sietnem.

PTOLOMAEUS

Okos, igaz, kegyes Caesar, tellyes köszönetel meg nyukszom a' te rendelkezésed. Bátor Cleopatra néném birja az Országot, és parantsollyon hóltig, nem bánom. Én Caesar katonája lészek, ha ennyi engedelmet talállok nálad.

CAESAR

1290 Semmi tilalom benne, el jühetz — nem szolgálai hivatalra, hanem vezérségre. Kezedre bizom egyik seregemet, adók mellé egy pár öreg tisztet, kiktől meg tanulhatod azt, a' mi leg dütsőségesb és leg nehezeb a' világon, tudni illik, a' haddi mesterséget.

DIOSCORUS

1295 Nem lehet bé térned Alexandriába, hogy Cleopatra, az Ui királyné személlye szerént meg köszönhesse?

CAESAR

Tsak idő mulatás vólna. Nékem siető dolgaim vannak a' nap-keleti országokban. Mond szölgálatomat, és bátorítsd többre.

SEXTUS

Felólem mi rendelkezéseket tettél?

CAESAR

1300 Melletem lészesz, és fele hasznát veszed kintseimnek: együt fogsz úlni velem a' triumphus szekérekén.

1278 II előbbi

1281 II [A *mongyon* az eredetileg üres helyre más kézírással beírva.]

1283 II De ne eó parantsolyon. Cleopatra

1284 II fogadgya szovát

1289 II ha annyi

1294 II Caesar nem lehet

SEXTUS

Mondki inkább, azzal akarsz ditsekedni, hogy Pompejus fia utánad jár. El kísérlek mind azon által, és óltalmadra mindenkor ébren, készen leszek, mert szeretem benned hazámat, el nem feleltvén azonban a' te tudot boszúságokat.

ANDROSTENES

Szerelmes barátomtul én sem akarok el válni.

ACHILLAS

305 Én pedig vitéz jó fiamtul. Szabad légyen azért Caesar, hogy mi-is kísérvünk és kövessünk.

CAESAR

En nem rekeztek ki senkit, Roma kebelében mingyájon el fértek. Jertek azért vigan és bátron velem vitézkedni, alkalmas dűtsőségtre fog válni, ha Roma Várossának hasznossan fogtok szolgálni.

VÉGE

Arietta prima

Arietta secunda

PÁROSS ENEK
Discanto Alto.

1325 **PÁROSS ENEK**
Alto Concer Alto

1315 *Nehéz jó Barátót*
Szives igaz Társot
Talalni;
De tüle nehezebb
keservejobb
El-valni,
1320 *Mert a' két szív*
Ollyan kints,
Ha egymáshoz hiv,
Melynél dragab nints.

Nem szeretem, nem gyűlölöm,
Nem keressem, nem kerülöm,
De még-is
1330 *Nála nélkül nem lehetek.*
En-is,
Tsak tisztelem, tsak bőtsülöm,
De még-is
Nála nélkül lélekzetet nem vehetek.

1335 *Arietta tertia*
MAGANOSS ENEK
Discanto Solo
Igy jár, a' ki fuvalkodik,
Magos hegyre ágoskodik,
1340 *A szerentse le gyaláza,*
Véletlenül meg alázza,
Ki-vetti ólébül,

*Ki-veti kedvébűl.
El-ne bizd magadat,
1345 Hogy ne vald káradat,
Edes Barátom,
Fogadd tanatsom!*

ACTUS PRIMUS

Scena prima

Pro Caesare requiritur sceptrum, in eadem scena adsunt duo milites Romani, qui in fine ejusdem scenae jussu Caesaris efferunt par sedium.

In Secunda Scena

Requiritur pro Ptolomaeo sceptrum, cum eodem exit Sótény et Sextus catena ligatus; penes illum duo milites, item alij duo caput Pompeji in orbe deferentes. In eadem scena jubente Caesare infertur caput, Sextus solvitur. Dein Ptolomaeus offert sceptrum suum Caesari.

ACTUS SECUNDUS

Scena prima

Androthenem ex Tentorio Caesaris prodeunte Sextus videt et extimescit. Sextus hic habeat album strophium. Dein Androthenes consulente Sexto intra scenam se abscondit, post quem ipse etiam abit.

Scena secunda

Dioscorus epistolam Caesari a' Cleopatra missam offert. Dein legit.

Scena tertia

Androthenes educitur captus duce Dioscoro.

Scena quarta

Sextus et Androthenes Catenis ligantur.¹
Dein Caesar ex consilio Sexti et Androthenis fugam saluti suae consulit.

Scena quinta

Milites cum ducibus ex Dispositione Achillae Caesarem ordine praecinentibus tubicinibus sequuntur. Duo milites remanent in Theatro, Androthenes ad verbum: Oldassék, repugnante ipso, vinculis solvitur.

Scena sexta

Achillas Androthenem occidere parat, sed a' Ptolomaeo prohibetur.

¹ ligatur

ACTUS QUARTUS

Scena quarta

Cum Albino duo milites Androsthene ad Caesarem abducturi exeunt.

ACTUS QUINTUS

Scena prima

Achillas exit cum Ducibus et militibus ex secunda scena, et cum illo Sextus captus.

Scena secunda

Caesar cum suis et Androsthene capto.

In fine tertiae scenae fit Pugna.

Post ACTUM PRIMUM Aria: Nehéz jó barátot etc.

Post SECUNDUM Aria: Nem szeretem etc.

Post ACTUM TERTIUM: saltus artificialis.

Post ACTUM QUARTUM: saltus Lanistorum.

Post ACTUM QUINTUM: Aria: Így jár a' ki fuvalkodik.

A MŰ ADATAI

A Rómában 1745-ben megjelent *Cesare in Egitto* c. tragédiát a jezsuita Giulio Cesare Cordara írta. Panemo Cisseo álnéven adta ki. („Cesare in Egitto. Tragedia di Panemo Cisseo P. A. rappresentata da' Signori Convittori del Seminario Romano nel Carnevale dell' anno 1745 ed a' medesimi dedicata. In Roma 1745, per Ottavio Puccinelli, alla chiesa nuova nel vicolo de Cartari. Con licenza dei Superiori.”) A dráma római előadása 1745 farsangjára, Faludi utolsó olaszországi esztendejére esett, „tehát nem csak olvasta a darabot, hanem látta előadását is”. (STAUD Géza: *Faludi Ferenc és az iskolai színháztársaság*. ITK 1981. 308.) Az olasz dráma fordításának két kéziratát ismerjük.

Az egyik másolat *Bartakovics József gyűjteményében* (OSZKKt Quart. Lat. 693. I. 23r–41v) található. A rövid cím */Caesar/* után mindjárt a szöveg kezdődik.

A másik kézirat különálló füzet (OSZKKt Quart. Hung. 1073.): „*Caesar Aegyptus földén Alexandriában Szomorú Játék* Ment játékban Fejer-Egyhazi Kastelyban az ősi mulatónapok alkalmatosságával. T. P. Kunics Ferencz Rectorsága alatt 1749-dik Esztendőben.” A tetszetős kiállítású kéziratban a cím, a felvonások és jelenetek, a beszélő személyek piros tintával vannak kiemelve. „Nyilvánvaló, ez a gondosan és tetszetősen kiállított példány valamelyik előkelő vendég részére készült az előadás alkalmával.” (STAUD, 1981. 309.)

A cím után „Elöl járó beszéd”, a szerepek felsorolása következik. A drámaszöveget Faludi három eredeti ariettája követi az első, a második és az ötödik felvonás végére szánva. Az olasz eredetiben énekszövegek nincsenek. A darab magyar előadásában ezekkel választották el egymástól a felvonásokat. A második és a harmadik felvonás között tánc („saltus artificialis”) töltötte be a közjáték szerepét. A harmadik és a negyedik közt hasonlóképpen táncoltak („saltus lanistorum”).

Ez a tájékoztatás, akárcsak az egyes felvonásokra, jelenetekre vonatkozó latin nyelvű rendezői utasítások az ariettákat követőleg, nem a drámaszöveg másolójától származik. Ugyanez a kéz írta a másolatra a címlapon a cím alá a „P. Faludi Ferencz fordította Olaszból” megjegyzést.

A darabot GÁLOS Rezső adta ki az említett önálló füzetből. (*Caesar Aegyptus földén Alexandriában*. Szomorújáték 5 felvonásban. Győr, 1931.). Közlése azonban filológiailag pontatlan. Helyenként változtat a szóalakon, jelzés nélkül javít, szavakat hagy ki vagy ír más szót az eredeti helyett.

SZERZŐ

Faludi Ferenc a Vas megyei Németújváron született 1704. március 25-én. Iskoláit Kőszegen kezdte, a poétikai és a retorikai osztályt Sopronban végezte. 1720-ban lépett be a jezsuita rendbe. A Bécsben töltött két éves próbaidő után a három éves filozófiai kurzust Grázban végezte. 1726–1727-ben magisterként Pozsonyban a parvistákat, principistákat tanította. Az iskolai év folyamán rendezésében mindkét osztály latin nyelvű színdarabot játszott. A következő két évben Pécselt a szintaxistákat és a poétákat tanította, majd különböző osztrák és magyarországi városokban működött. Életének döntő szakasza volt a magyar gyóntatóként Rómában töltött idő (1741–1745). Látóköre itt tágult ki. Megismerkedett a képzőművészetekkel, az olasz szellemi mozgalmakkal. Olasz, francia, német minták nyomán itt indult írói működésének első termékeny korszaka. Részt vett a művelt társaság szellemi életében, szórakozásaiban. Tagja volt az Arcadiai Accademiának (*Gli Arcadi del 1690 al 1800 Onomasticon a cura di Anna Maria Giorgetti Vichi Roma, 1977. 48.: „Carpato Dindimeio Francesco Faludi, gesuita, ungherese”. – Morei, 1743–66. IV. 442.). Járt nyilvános színházakba, s igen sok iskolai előadást láthatott a jezsuita kollégiumokban, a Collegium Romanum-, Collegium Germanicum et Hungaricum-, Seminarium Romanumban. Ez utóbbiban került színre Cordara Caesarról szóló drámája, melyet magyarra fordított, és 1751-ben Kőszegen a tanulóifjúsággal maga is előadatot. (Vö. SZAUDER József: *Faludi Ferenc és Itália. Az Omniárium olasznyelvű jegyzetei.* In Magyar Századok. Bp. 1948. 164–176. – STAUD, 1981. 307.)*

Hazatérése után tanárként működött Bécsben, Nagyszombatban. Itt 1748–1750-ben a nyomdát igazgatta. Fordításainak jórésze ekkor jelent meg nyomtatásban. 1750-ben a nagyszombati jezsuiták nyaralóhelyén, Fehéregyházán előadták a *Constantinus Porphirogenitus* című drámáját. Az előző évben a tanulóifjúság ugyanitt játszotta el a Cordara-féle *Caesar*-darabot is.

1751–1753-ban Kőszegen volt rektor. Ezt követően, a Pécselt töltött 1758–1759. éveket leszámítva, a jezsuita rend feloszlataáig Pozsonyban működött könyvtárosként, ismételt gimnáziumi igazgatóként (1760–1764., 1767–1773), könyvvizsgálóként. Igazgatóként az 1761. évi évváró ünnepségen ő rendezte Metastasio *Cyrus*-ának előadását.

A jezsuita rend feloszlataása utáni éveket Faludi a rohonci alapítványi házban töltötte, továbbfolytatva moralizáló, szórakoztató célzatú fordítóit, írói tevékenységét (*Bölcs ember, Téli éjszakák*). 1779. december 17-én halt meg.

FORRÁS

Az OSZKKI Quart. Hung. 1073 jelzetű kéziratol olvashatjuk azt a megjegyzést, hogy a *Caesar Aegyptus földén Alexandriában* című drámát „P. Faludi Ferentz fordította Olaszbol.” Faludi az eredeti darab szerzőjét sehol sem említi, drámájáról nem beszél. KELLER Imre derítette ki, hogy a drámát Giulio Cesare Cordara, a római Arcadiai Accademia tagja írta. (*Faludi Ferenc „Caesar”-ja.* EPhK 1914. 748–754.)

Faludi jó barátságban volt a rendtárs Cordarával. Lehetséges, hogy darabját még római tartózkodása alatt lefordította. 1749-ben már játszották fordítását.

KELLER Imre részletekbe menő összevetéséből az tűnik ki, hogy a darabot Faludi nem szolgálai módon, nem szóról-szóra fordította, de híven visszaadta a szöveg teljes értelmét. Fordítása úgy hat, „mintha eredeti mestermű lenne” (Uo. 751.)

Az első és második, a második és harmadik felvonások közé, illetőleg az ötödik felvonás végére iktatott énekek (arietták) Faludi saját szerzeményei. Közülük a „Nehéz jó barátot” és az „Igy jár, a’ ki fuvalkodik” kezdetű (az első és a harmadik) megvan Révai kiadásában (*Faludi Ferentz’ Költeményes maradványai.* I. Győr, 1786. 58.), amiből ILLYEFALVI V. Aladár azt következtette, hogy Révai ismerte Faludi *Caesar*-ját (*Faludi Ferenc élete és költészete.* Bp. 1894. 31.).

Nem tudjuk, hogy azok a rendezői utasítások, melyek az egyes jelenetekhez latinul olvashatók a második jelzésű kéziratban, Faludi saját vagy egy más rendező szerzése-e. Más kéz írásával kerültek lejegyzésre, mint a drámaszöveg és az arietták.

ELŐADÁS

A kiadásunkban II-vel jelzett másolat (OSZKKI Quart. Hung. 1093.) határozottan megmondja, hogy a darabot a nagyszombati tanulók Kunics Ferenc rektorsága idején mutatták be a „Fejeregyhazi Kastelyban az őszi mulatónapok alkalmatosságával.” (A következő évben ugyanitt játszották Faludi másik drámafordítá sát, a *Constantinust* is.) A fehéregyházi kastély, latinul Castrum Albanum, a nagyszombati jezsuita rendház nyaralóhelye volt a Nagyszombattól nyugatra, kis távolságra fekvő Fehéregyházán.

A drámát 1751-ben Kőszegen is eljátszották, amikor Faludi Ferenc ott rektor volt. Erről először az 1774–1775-ben Kőszegen tanárkodó exjezsuita Paintner Mihály tudósít a *Bibliotheca Scriptorum S. J. olim Provinciae Austriae complexae Hungariam, Croatiam ...* címet viselő kéziratának (Pannonhalm, 118. C. 35. sr.) Faludi Ferenc írói munkásságát ismertető részében: „Scripsit etiam varias occasionibus multas elegantes Cantilenas tam latinas, quam germanicas; et inter alia Comoediam actam Ginsii 1751. Julius Caesar Aegyptus földén, Julius in terra Aegypti.” (Közli GÁLOS Rezső, i. m. 7.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A dráma szövegének közlésekor a *Bartakovics-gyűjtemény* másolatából vettük a főszöveget. Írás közben másolója több hibát vett el és többször javított ugyan, mint a mutatósbab, az önálló fűzetben olvasható szöveg írója, de jóval kevesebbet tévedett, nem hagyott üres helyet az elolvasni nem sikerült szavaknak, kevesebb értelmetlen elírást tett. Minthogy azonban másolata csak a dráma főszövegét tartalmazza, az *Elöl járó beszédet*, a szerepeket, az ariettákat és az utánuk található latin rendezői utasításokat a Quart. Hung. 1093. jelzetű kéziratból vettük. Ezt a jegyzetben II-vel, a *Bartakovics-gyűjtemény* szövegét I-gyel jelöltük.

Mivel a kézirat semmiképpen sem szerzői példány, illetőleg nem arra támaszkodó másolat, nem tüntetjük fel a lapalji jegyzetekben a szavak javításának a módját (áthúzás után újírás, föléírás, sor közötti beszúrás). Egyébként követjük a másolat helyesírását, hangjelölését, kis- és nagybetűs szóírásait. Mivel azonban a szöveget a mai gyakorlathoz alkalmazkodva központoszuk, és minden új mondatot nagybetűvel kezdünk, e tekintetben eltértünk a másoló eljárásától.

Egyik másolat sem alkalmas arra, hogy belőlük megbízhatóan következtethetnénk Faludi nyelvének hangállapotára. Hangjelölés tekintetében a két másolat között nagyszámú és lényeges különbségek vannak, de ezekben, sem ugyanazon másolatban, sem a másolatok egymáshoz való viszonylatában nincs következetesség. Ezeket a hangzásbeli eltéréseket variánsként nem jegyezteltük.

A másoló az *ö* és *ü* hangok felül többször elhagyta az ékezetet. Ezeket minden megjegyzés nélkül póoltuk. Egyébként a kézirttól való minden más eltérést kurziváltunk, és lapalji jegyzetben tüntettük fel.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 28 *mi ügyel* – mi okkal, milyen jagon
- 53 *mondhatza* – mond
- 55 *ország színevel egyetembe* – az ország színe-javával együtt (ti. az ország nagyaival)
- 61 *egyetemben* – ezzel együtt, egyszersmind
- 63 *tanátza* – tanácsadója, tanácsosa
- 90 *haddi galibám* – hadi, hadakozásbeli bonyodalmam
- 102 *Cabalat* – cselszövést
- 209 *meredekre viszzen* – lejtőre víz
- 238 *verdöttem* – keveredtem
- 272 *irtona* – iránta, emiatt
- 281 *szerevel* – jó renddel, alkalomszerűen
- 454 *egyemben* – egyszerre, egyúttal
- 458 *őreg lépéssel* – kemény, nagy léptekkel

- 476 *csáválunk* – csávában áztatunk: a szólás értelme: nagy dolog (hiba) lesz, ha ma rókát nem fogunk (bőrét nem készítjük ki).
- 637 *gondos* – gondtól terhes
- 640 *tűndérség* – változékonyság, tűnő jelenség
- 648 *akkor ízben* – akkor (Vö. egy ízben, két ízben!)
- 788 *beléd avot* – beléd rögződött
- 803 *el-ragadulása* – eltávozása
- 974 *borzadoskodik* – felborzadt állapotban van, magából kikelt
- 1010 *nadálynak* – piócának
- 1033 *tomballyon* – taposson, táncoljon
- 1086 *ötnöm* – a. m. ütőm
- 1151 *hanyat vetett* – hányt-vetett

2(b1).

FALUDI FERENC

CONSTANTINUS PORPHYROGENITUS

Nagyszombat, 1750

A BESZÉLGETŐK:

KONSTANTÍNUS. Artémus' neve alatt.

ROMÁNUS. Az Ország' Gond viselője.

FÓKÁS. Fő Hadi Vezér.

MAURÍTZIUS. A' Tanács' Eleje.

BASILIUS. Konstantínus' Nevelője.

ARTÉMIUS. Románus' fia, mind azon által Konstantínus' neve alatt.

LEONTZIUS. Az Udvarhoz tartozó Vitézeknek egyik Tiszt viselője.

FALUDI FERENC

KONSTANTINUS PORFIROGYENITUSA

Szomorú Játék

ELŐL JÁRÓ BESZÉD.

Leó, Nap keleti Tsászár, halálára kelvén, Fiát Konstantínust, két Fő Tanátsosira bírta, tudni illik, Románus', és Fókás' gond viselésére. Ezek ketten perrel, 's minden mesterséggel egy mást ki akarták tudni az uraságból. Románusnak szolgálván a' szerentse, jó darabig maga bírta az idétlen Hertzeg helyett az Országot. Azon idő közbenn anynyira nevelkedett a' kevélység benne: hogy még az árva Konstantínust is ki akarta szorítani székéből, 's maga fiát Artémiust emelni a' Tsászságra. Melylyel meg útáltatván magát, ellene támadtanak önnön fiai Fókással egyetembenn. El végre szám ki vetésbenn küldetett, Próta' szigetére. A' Tsászári tronust pedig Konstantínus, úgy mint ügyes ura, foglalta el. E'hezz a' Poésis adogatott valamit nagyobb multság' kedvéért.

I II **Elő járó beszéd:** Leo Napkeleti Tsászár halálára kelvén, fiát, Constantinust két fő tanácsosra bírta, tudni-illik Románus és Fokás gondviselésére. Ezek ketten mesterséggel és erővel egy mást ki akarták tolni ezen tisztségből. Románusnak szolgált a' szerentse, és azért jó darabig csak maga igyengette a' fiatal Hertzeg dolgát, és bírta az Országot. Azonban meg :eczvéen néki az Uraság, azon mesterkedet, hogy még Constantinust-is ki szorítaná székéből, 's maga fiát

emelné Tsászságra. Ezzel a' kevély igyekezettel úgy meg utáltatta magát, hogy ellene támadnának még tulajdon magzati-is, kik Fokással tzimborát kötvén, arra bízták a' dolgot, hogy Románus számkivetésbe küldetett Erola (!) szigetére, a' Tsászári Thronust pediglen, úgy mint ügyes Ura, Constantinus foglalta el. E történet dologhoz adogatott valamit a' Poésis nagyobb multságának kedvéért.

ELSŐ VÉGEZÉS

ELSŐ KIMENETEL.

Románus. Fókás. Maurítzius.

MAURÍTIUS

15 Románe! a' fő Tanáts néked általam valamit izen: túrd el halgatással, és, a'
mint méltó, add válaszát.

ROMÁNUS

Beszéld el, akarom. Se kedvemen, se ürességemen nem múlik, hogy el ne járhas kovetségdbenn.

MAURÍTZIUS

20 Mar ideje vagyon, hogy az Ország saját Urának szolgáljon. Már elő fordúlt a'
húszadik esztendő, hogy árván maradott páltzánk, és koronánk. A' Rendek,
székébbenn, és ditsőségébbenn akarják látni a' Tsászárt.

ROMÁNUS

Meg lesz.

MAURÍTZIUS

Mikor időn?

ROMÁNUS

Elégedjék meg a' Tanáts most egyszer ezzel.

MAURÍTZIUS

25 Ez a' kerek válasz nem elég. Vagyon még többetske is, a' mit tudodra kell
adnom.

ROMÁNUS

A' többivel ne fáraszd magadat, nem lesz újság előttem. Azt kívánja a' Tanáts,
hogy Konstantínus lépjen a' trónus székre. Fordúlj meg, s' vigyd hírét: hogy
Konstantínus a' trónus székre fog lépni.

15 II Uram a fő; halgatással vedd gondba és

17 II Mond elő: 'se ürességemen se kedvemen

19 II Elt tőld ideje hogy Országunknak saját Urát szolgállya

20 II Ótszór meg fordult az őt esztendő

25 II válasz távul sem elég vagyon pedig még

27 I többivel II előttem Constantínust kívánja a' tanáts
thronus székére

28 II hírét Constantínus fog lépni a' Thronus székre

FÓKÁS

30 Magam is szeretném tudni az egész tábori vitélő népnek nevével, mikor támad napja, hogy ez meg legyen. Mi nem várunk Hertzegot a' tengernek túlsó partjáról. Már maga udvarábann vagyon, szemünk előtt forog. Fialat, de már nem gyermek. Ereje, termete, esze már arra való, hogy ne más ő néki, hanem ő parantsoljon velünk.

MAURÍTZIUS

Az is jusson eszedbe, hogy már eleget szegted kedvünket, fárasztottad reménységünket. Sokallja többit a' Tanáts: és félő, netalántán gyanut forgasson felőled. Ki beszéltem magamat, gonddal várom tudni, mire fakad a' felelet. Várják nem külömben a' Rendek is, hogy végezzenek, 's tegyenek róla.

ROMÁNUS

Mondd meg nékiek, hogy szembenn vóltál velem, buzgón forgattad a' követ-ség' dolgát, és hogy én szépen meg halgattalak.

MAURÍTZIUS

Tsak ennyit? nem többet?

ROMÁNUS

Ha úgy tetszik, add hozzá. Az új Tsászárnak székébe ültetése, és a' nép előtt ki hirdetése, nem illeti a' Tanátsnak Nagyjait, se a' Fő Vezéreket. Én reám bízta Leó Tsászár, halála előtt, ezt a' gondot, ölembe adván Fiát Konstantí-nust: eszemre, emberségemre hagyván nevelését, 's minden ügyét. Tsak akkor kínáljon azért a' Tanáts tanátsal, mikor kívánni fogom. Eddig nem szorúltam reá: önként is el tudok járni hivatalombann, a' mint tőlem meg kívánja hitem, és fen forgó betsületem.

FÓKÁS

Ej, Románe! mi nem olyly mély titok előttünk alattombann való mesterkedésed, a' mint véled. Akár melyly hímmel színnel borítsad tsalárd fogásidat, ki tetszik rejtett horga, kivől belől látjuk. Azt is tudjuk, mire véljük, hogy anynyit hányod veted hitedet, hűségedet. Evvel a' szembe kötő játékkal tsak ott kelhetsz elébb, a' hol gyengébbül jutott az észbenn: mi nálunk nem: a'

30 II a' tábori

31 II a tenger túlsó partjáról maga

33 II de nem gyermek, természetes, eszes, arra való hogy már ne más

35 II hogy az Ország bótsülete meg kívantya, hogy mikor érdemes feje lehet, más valakitől tovább ne fűgjön, eleget szegted

36 II a' többit sokallya a' Tanáts

37 II beszéltem

39 II Mond hogy

41 II ennyit? se más? se többet?

43 II nagygyát, se a hadi Fejedelmet

44 II Tsászár az Ország és Fia dolgát ölembe adván Constantinust.

45 II hagyván ügyét tsak

46 II Eddig jutott anyny eszembe, hogy el tudgyak járni

47 II bitem, fen fűgő

49 II Eh Romane, nem

50 II színnel hímmel

51 II rejtett horga. Azt-is

52 II hűségedet; játékkal, ott

53 II gyengébb jutat az

55 kik azon egyudvarbann nevelkedtünk véled, és talpig ismérünk. Úgy vegyd elő a' palotás tselet, hogy markodba ne szakadjon a' hamisság. El is hitesd magaddal: mindenütt inadbann nyomodbann lésezek, hogy rajta kaphassalak. Ha pedig erő kívántatik hozzá, értsed, mikor e' ki rándúl, (a' kardjára mutat,) sok mezítelen kardot fogsz látni.

MAURÍTIUS

60 Magam is, mi haszna tagadom, tapasztalom: hogy tsavargó útan jársz. Buzgó hűséged, emberséged untig forr ki ajakadon, de szívednek híre sintsen benne.

ROMÁNUS

65 Halgass, Mauritzi! sokat mondottál, eleget túrtem. Arról vádolod az emberséges embereket, a' mit a' magad tüköre mutat reád. Az írigység, és bal ítélet sok bötstelen és keserű panaszt hordott nyelvedre, mind azon által most egyszer meg bötstátok. Térj vissza, mondd a' Tanátsnak, hogy méltó gondba veszem a' dolgot, és mihelyt végezni fogok iránta, azonnal magam viszem elejbe. Te pedig, Fóká! add tudtára a' fegyver viselő Rendeknek, ma telik kedvek.

MAURÍTIUS

Bé mondom a' Tanátsnak, reménylem, le is nyugosztalom, tsak embere légy szavadnak.

FÓKÁS

70 Én is hírt adok a' Katonáknak, hanem arról intlek, e' mai nap hoszszú ne legyen.

MÁSODIK KI MENETEL

Románus. Basílius.

ROMÁNUS

75 Ma, úgy tetszik, minden eszemet elő kell vennem, hogy végbe menjen, a' mit — — — De íme Basilius! Basili! tudhatod, hogy mindenkor tanátsos emberem vóltál. Sok ezer közöl tégedet választottalak, a' kire bíznám titkaimnak kultsát, és a' ki előtt ki nyitnám szívemnek tár házát. Meg sem bántam eddig, mert szép eszednek, tiszta igaz hűségednek nagy hasznát vettem.

54 II abban az Udvarban nevelkedtünk, azon letzkében fordultunk meg és talpig

56 II magaddal inadbann; leszünk hogy rajta kapjunk

57 II mikor ez rándul

60 II semmi híre benne

62 II mondál

64 II mind azon által meg bötstátok

66 II végeznek iránta magam

70 II Én-is szapora híret viszem a' katonáknak

75 II íme' szerentsére Basilius

76 II közöl te valál az egyetlen egy kire bíznám szívemet.
Meg sem

78 II szép hűségednek szép eszednek nagy

BASÍLIUS

60 Gondolnám, utóbb is azon egy nyombann találok jó akaródat. De mi dolog, hogy olyly meszszeről, 's olyly jó ingyen osztogatod a' magasztalásokat, mitől viseltetel, 's mire igyekezel a' beszéddel?

ROMÁNUS

90 Barátom! meg sem gondolhatnád, mibenn töröm fejemet. Régi titkos szándékkal, szörnű el tekéllésekre kell fakadnom e' mai napon. Meg szorított minden felől az irigység: tsak a' te bölts eszed, igaz barátságod, 's bátorságod mellett várhatom jó végét. A' kevély Fókás, kinek fáj az én ditsőségem, kezét fogott Mauritziuszal ellenem, reám gyűjtötték az egész Tanácsot, és Táborot, sokat végeztek felőlem. Követek érkeztek, a' kik fen hordozván ügyét Konstantinusnak, tsak nem fenyegető parantsolattal kívánják, hogy le tegyem az Országnek gond viselését, és Konstantinust Leó tsászár maradékát botsássam az Országlásra. Én pedig, hogy boszszúmat tölthessem ellenségimen, és jót tegyek Atyám fiaival, fiamat, Artémiust akarom trónus székre emelni.

BASÍLIUS

Felséges igyekezetek ezek, hozzád illenek: mind azon által nagy meredeken járunk, Románe! Mi eszközzel készültél hozzá? mi móddal taszíthatod félre Konstantínust?

ROMÁNUS

95 Már el perdült a' kotzka, nem tudom, mire fut. Tőled most tsak azt várom, hogy bizonyosága, és hitel szerzője légy beszédemnek.

BASÍLIUS

(*Alattomban szóll.*) Mind azon által hűségem' fen maradásával. (*Most már Románushozz.*) Románe! hagyd, értsem.

ROMÁNUS

Ebbenn áll a' dolog. Azt fogom ki híresíteni, hogy általad tsak most tudtam meg, hogy Zóe a' Tsászárné még pitzin korokbann meg tserélte legyen Konstantínus' nevét fiam' nevével, hogy nálam kedvesebb, 's tőlem mentebb volna. És hogy te, úgy mint bé járó embere a' Tsászárnénak, ebbenn nem tsak tudós, hanem közös is vóltál. Ezt, Barátom! telylyes gyűlésbenn, az egész Tanács előtt, hittel, petséttel kell meg bizonyítanod. És, ha a' tévő léssesz, nagy jutalmát veszed, én pedig, a' mint gondolom, nem vesztek a' játékkal.

BASÍLIUS

Mi jutalmat? Nem kívánok egyebet, hanem hogy ebbenn kedvedet töltssem.

79 II Hanem mi kisit [!] bogy hogy olyly meszszűnnen kezded 's olyly

81 II viseltetvén

90 II ellenségimen

97 II (Clam dicatur) Mind; [Hi: (Most már Románushozz)]

Igaz reménységgel várhatod, hogy Artémus fején fogod látni még e' mai napon a' koronát.

ROMÁNUS

Tehát emberségedre fogadod?

BASÍLIUS

110 Fogadom. Tudhattad eddig is böltsőjétől fogva, mint szerettem legyen Artémust. Ölembenn neveltem, atyai szorgalommal viseltem gondját.

ROMÁNUS

Nyujtsd ide kezedet, hagyd, szorítsam édesen melylyemhez. O, szerelmes Barátom! bár több ilyen volna!

BASÍLIUS

115 Kezem terjesztve, új záloggal kötöm le minden ki telhető örömet Artémus jövődébéli szerentéséjére. Ne mulass, intézd el dolgaidat ízibe – szaporán.

ROMÁNUS

Indúlok, meg vallom, sűrű gonddal.

BASÍLIUS

120 Tsoda rendelése az egeknek! Tíz lator Politikus közül kilentz veszi latrúl hasznát: előbb utóbb mind fejekre telik. Utat kerestem, hogy maga trónus székére léphessen az árva Hertzeg Konstantínus. Íme már előttem ki vallott ellensége Románus. Kezemet fogva vezet belé, azt akarja, hogy Konstantínus' nevét Artémus' fiára költsem, hogy Tsászárrá tehesse. Régen meg vagyok a' tsere. Mert kit Artémusnak hínak, létté, volta képen Konstantínus. És így maga meg tsalatkozván, azon mesterséggel, melylyel ki akarja szorítani Leó Tsászár' igaz maradékát, maga emeli az Országlásra. De íme Fókás. Leg jobb
125 lesz félre menni.

HARMADIK KI MENETEL.

Fókás. Maurítzius. Artémus.

MAURÍTZIUS

Eddig heába fáradtunk Konstantínus utánn, várjuk meg itt helybenn, és adjuk értésére szándékunkat.

107 II a' máj nap

109 II emberségre

114 II ki telhető örömet [!]

117 II kilentz vegzi lábrul hasznát [!]

120 II kezen fogva

127 II Focás és — — — Leg jobb

FÓKÁS

Ime leg jóbbkor jön élönkbe. (*Térdet hajtanak előtte.*) Igaz Urunk!

MAURÍTZIUS

Felséges Fejedelmünk!

ÁRTÉMIUS

Ej! ne terheljete az e' féliekkel, tsúfnak tartom.

MAURÍTZIUS

A' kötelesség visel bennüket. Úgy tetszik neveden nevezünk, és te vagy Leó Tsászár érdemes maradéka.

ARTÉMIUS

Mi finom haszon benne! ha más bírja a' páltzát, és koronát, és nékem, a' ki Tsászári ágból 's ágyból származtam, szolgálmat kell szolgálnom. Tí pedig, a' kik ditsekedtek a' hűséggel, nem teszte róla.

FÓKÁS

Még eddig tsak az idő, 's alkalmatosság vétett benne.

ARTÉMIUS

Idő, 's alkalmatosság? Tsodáalom! Régen túl vagyunk már a' számos esztendőkön. Az Ország Törvényei szerint ennek előtte hat esztendővel bé kellett volna állani Konstantínusnak a' Tsászárságba, és pedig még is — — —

MAURITZIUS

Tennen magad láttad, 's tapasztaltad szörnyű fordulásit az Országnak, Alég bírta sulylyát a' külső hadaknak, eleget vesződött belső háborúságival.

FÓKÁS

Kínba gondba tölt az is: hogy szerentsédre, életedre járó ellenségedtől, Románusra értsed, eddig meg menthettünk.

ARTÉMIUS

Köszönet iránta. Hanem, hálá Istennek, szépen le tsendesedett a' külső belső háború. Tí pedig még is tsak hivalkodva szenvedítek eddig való kár vallását betsületemnek.

MAURITZIUS

Ha kevésre, vagy semmire sem mehettünk iparkodásinkkal, annak kell tulajdonítani, hogy ekkoráig Románus személyébenn Leó Tsászárt tiszteltük, és

139 II Idő és; régentül [!] vagyunk

142 II Tennen láttad

147 II szenvedítek

149 II iparkodásunkal

szót akartunk fogadni ditső Atyád' parantsolatinak, vígyázó szemmel tekint-
vén azonbann minden mozdulásira Románusnak.

ARTÉMIUS

155 Mind azon által hosszas hallasztással nyilván arra várakoztok: hogy el telő
erőre verhesse magát Románus, adakozással, és más ezer mesterséggel: hogy
szemem láttára maga fejére tegye a' koronát. Akkor késő időn akartok ki
támadni, igazságom, méltóságom mellett.

FÓKÁS

160 Távúl legyen! Se nem hült úgy meg a' hozzád való szeretet bennünk, se
nem estünk olyly mély álomba, hogy észre ne vegyük magunkat. Ki ment
már a' parantsolat a' Fő Tanásttól. Az alattam való hadi nép talpon várja a'
parantsolatot. A' míg a' nap le nyugszik, fen találod magadat a' ditsőségnek
székén. Mi ketten lészünk Vezérek e' dologbann, és bé telylyesítői mind
azoknak, a' miket tőlünk a' mi kötelességünk, és a' te felséges eredeted meg
kíván.

ARTÉMIUS

165 Menjetek, Híveim! nem vész jutalma! (*El mennek.*) Tehát e' mai napon arany
korona fedi fejemet! Nints is kétségem iránta: tiszta hűség bírja szíveket,
nem tsalnak meg. De ime — nagy sietve érkezik Artémius. Egy a' mí két
szívünk, való; egy az akarat is, titkot nem szenved barátságunk; mind azon
által tanátosabbnak ítélem lenni, hogy el halgassam mostani szerentsémet.
170 Románus' fia, gátot vethet. Ha barátom, akkor szakaszza gyümölsét a' köz
örömnnek, mikor meg érik.

NEGYEDIK KI MENET

Artémius. Konstantínus.

KONSTANTÍNUS

Nem bírom örömet, Konstantíne! Már régtől fogva szívembe foglaltalak,
és úgy szeretlek, mint lelkemet; víg híreket hallottam felőled.

ARTÉMIUS

175 Barátom! meg töltél örömmel, jól látom. Szertelen vigaság néz ki mind a' két
szemedből. Szerelmes fel hevülésedet mint egy érzem. De, nem tudom, mire
értsem.

160 II nap le nem nyugszik fel találod magadat a dicsőség
székén

162 II amit tőlünk

163 II kíván (abeunt)

164 II [Hi.: (*El mennek.*)]

167 II szívünk volt egy akarat is

168 II tanátosobnak

169 II gyümölsét mikor meg

173 II Constantine kit régtől; fogadtalak

KONSTANTÍNUS

Tsak téged' került el, a' mit Mauritzius, és Fókás forgatnak irántad?

ARTÉMIUS

Mi olylyast?

KONSTANTÍNUS

180 E' mai napon nagy pompa ditsóséggel bé akarnak ültetni a' Tsászári székbe,
és Ország világ előtt ki hirdetni.

ARTÉMIUS

Igazat tart e, a' mit mondasz?

KONSTANTÍNUS

Úgy értettem, hogy Románust két Követ erős beszéddel reá bírta el végre, az
én ki beszélhetetlen vigasztalással.

ARTÉMIUS

185 Mire ment végezésével Románus?

KONSTANTÍNUS

Tsak keveske időt kívánt, hogy meg hányja elméjét.

ARTÉMIUS

Véled e, Barátom! hogy valamikor az én betsületem jusson eszébe?

KONSTANTÍNUS

190 Mit tehet egyebet Fókás ellen, a' ki okos is, bátor is; meg tudja választani a'
helyes mentséget a' kopasztól, a' színt színtől? És ha talán a' nem akarom
tovább bánatáná Románust; erővel is a' hozz fogja szorítani, a' mit le tett hite,
és az Ország egy akarattal tőle meg kíván. Én azonban nem tudom, Felséges
Úr! méltóztatol e ennek utánna, arról a' magas helyről, felém kis szolgálodhoz
tekénteni.

ARTÉMIUS

Ne búsúlj! tsak kedvezzenek az egek. A' mint előbb, úgy utóbb is osztályos
lészesz szívemmel. A' kit Konstantínus nem gyűlölt, azt Tsászári méltóságban
is fogja szeretni. Menjen az is már most feledékenységbe, hogy Románus' fia
vagy, ki nékem sokat vétett.

KONSTANTÍNUS

Egy könyörgésemet nyújtanám, ha merném.

179 II Mit olylyast

189 II És batalom [!];

190 a' Románust

195 II azont tsászári

ARTÉMIUS

200 Gondolom, Atyád mellett akarsz szót szállani. Kedvesem vagy, ki vallom:
ő ellenségem, nem tagadhatom. Fogd kezemet: erre mondom, fel forrott
mérgebenn is eszembe fog jutni, hogy még a' gyűlölséget is meg győzi a'
szerelem. Reánk jön. Menj félre. Magam akarok véle lenni.

ÓTÓDIK KI MENETEL.

Artémus. Románus.

ROMÁNUS

205 Mi dolog ez? fel zendült miattad az egész udvar, és váras, a' Tábor, és
Tanátsnak Fejei, te pedig, Konstantíne! kényedre hivalkodol.

ARTÉMIUS

210 *(Alattomban száll.)* Melyly új Politika Mesterséggel kezdi? Mit nem vet
szememre? *(Most már Románushozz.)* Mi okok viselnek, Románe! erre
a' keserves boszúságra? Hivaldogalva élem virágját életemnek, való; és
egyetembenn napról napra fogyasztom; mert úgy kell élnem, mint szolgáltnak,
a' ki Leó Császár' maradéka lévén Urad vagyok.

ROMÁNUS

Add elő igaz színét szívednek. Mit fedes szomorúsággal örömedet, mint ha
nem tudnád, mit forgasson felőled az egész Ország?

ARTÉMIUS

Ha jót forgat, örömet fogom érteni.

ROMÁNUS

215 Tudva vagyok előttem, hogy már nem titok előtted. Hanem úgy gondolom,
hogy ezek a' kard rántások, tizimborák, magános tanátskozások, melylyek ok
vetetlenül tőled erednek, nem válnak hasznodra. Méltán gyanakszom, hogy
hamar időn keserves károssal fogod tapasztalni.

ARTÉMIUS

220 Gyanakodjál szabadjába, nem fizetsz vámot iránta. Fenyegetésiddel nem ag-
gódom, haragodtól nem tartok. Én vagyok a' Császár, te pedig a' szolga. Ha ki
támadtak mellettem Híveim, tartoznak véle, és köszönöm az egeknek. Ha pe-
dig azt hiszed, hogy én tőlem fakadnak ezek a' támadások: azt is higyed hozzá:
hogy Konstantínus keveset törődik véle, akár mit higyen felőle Románus.

202 II lenni *(venit Romanus)*

205 I varas

207 II [Hi: *(Alattomban száll.)*]

208 II [Hi: *(Most már Románushozz.)*]

219 I iranta

ROMÁNUS

A' végén fog ki tetszeni; ha sokat e, vagy keveset kellett volna törödni véle.

ARTÉMIUS

225 Által verheted szívemet véres törrel, meg engedem; de, a' míg tart életembenn, semmi mesterséggel ki nem tekered kezemből az Országnak arany almáját: végbe sem viheted, hogy ne legyek fia Leó Tsászárnak.

ROMÁNUS

Meg botsáss, ha egyet nevetek erre a' beszédre.

ARTÉMIUS

230 Úgy tetszik, hogy fogytig ki akarsz fárasztani alkalmatlan beszédeddel minden békességes tőréséből.

ROMÁNUS

Nem: hanem a' jutott eszembe, hogy nagyon tsalatkozol.

ARTÉMIUS

Mibenn? hanem ha talán én nem volnék az, a' ki tegnap voltam, Leó Tsászár' Fia, Konstantínus.

ROMÁNUS

235 'S ki tudja? Azonbann, a' míg neked használ, és másnak nem árt, Konstantínus lehetsz.

ARTÉMIUS

Mit akarsz vala mondani?

ROMÁNUS

Azt akartam mondani: nem eskühdhetném meg róla, ha mint végig Konstantínus fogsz e maradni. (*El megyen.*)

ARTÉMIUS

Ki ne venné álmétkodásra ezt a' setét, és hamis beszédet? Arányzom szívembenn, hogy valamit forral ellenem, de nem tudom mit. Rend szerint el beszéllem Fókás, és Mauritziusnak. Könyörületes egek! vegyétek elejét, oltalmaztatók az árva Hertzegeket. I'me a' jó Artémíus a' gonosz Leontziussal: kerüljük ezt az alkalmatosságot.

224 II fog letzeni

227 II fia s igaz maradékja

228 II Meg botsásd

229 II hogy foltig

237 II akartam vala mondani

238 II megy

LEONTZIUS

Te is, Artemi! pártját fogod Konstantínusnak?

KONSTANTÍNUS

Én is: a' szeretet, és igazság, nem engedik különbenn.

LEONTZIUS

Sajnálom, hogy olyly együgyű vagy, kinek se párja, se mássa ebben az okos udvarbann.

KONSTANTÍNUS

250 Én pedig fájlalom, hogy gonosz példád utánn csoportosan járnak ebbenn a' ravasz udvarbann.

LEONTZIUS

255 Veszed e észre, melyly kárt kíztesz magadnak, mikor egy részről ügyét gyámolítod Konstantínusnak, más részről útját metszed Atyád' szép szándékának felőled. Gyáva! azzal estél szerelembbe, a' ki leg nagyobb pártosod — — Ha nem tudod, Románus téged' Tsászárságra akar magasztalni.

KONSTANTÍNUS

A' szolgálja ilyly dologban nem lehet pártosa Urának. Mi közöm, 's mi jusom nékem a' Tsászári méltóságához? Egy tsepp Tsászári vér sintsen bennem eredetemre nézve.

LEONTZINUS

260 A' mit meg tagadott a' természet, avval néha meg kínálja embert a' szerentse. Iparkodik Atyád, te is serénykedjél: előttd az alkalmatosság, kapj üstökébe, el ne szalaszszad: mert ha múlik, nem könnyen füttyented vissza.

KONSTANTÍNUS

Vak merő szemtelen! Igy mered ostromlani az én igaz szívemet, és hűségemet? Pironkodjál vissza, és légyen híreddé: hogy Artémius jámborsága még nem vásott ilyly fertelmes bűnökre.

LEONTZIUS

265 Be le termett lélek bírja testedet. A' nagyra nőtt elmék nem aggódnak ezekkel

250 II [Hi. Leontzius egymás után kétszer szólal meg.]

252 II kárt kint tész magadnak

253 II szándékának felőled. Azzal

256 II az urának

259 I kínálja II azzal néha

265 II ezekkel a' bűnökkel semmit

170 a' semmi bűnökkel. Pór paraszt fohászok ezek, nem illenek Románus'
fiához, kit fen akarunk látni — Artémi! hogy ha a' ditsőségnek meleg hegyét
akarod hágni, az e' féle aprólékos völgyeken mint egy múltó félbenn által kell
lépned. Minden szabad annak, a' kitől minden ki telik, jó, 's gonosz egyve-
lesleg. Osztán ezeknek a' homályos vétkeknek árnyéka el tűnik a' Tsászári
méltóságos pompának fényességébenn.

KONSTANTÍNUS

175 Veszi, nem találja szerentséjét, a' ki a' gonosz ügy mellett akar boldogúlni.
Én azonban annak hagyom a' ravaszágot, a' ki más törvényt nem esmér az
igazságtalanságnál. Te pedig, szemtelen, takarodjál, ha egy ifjú Hertzegnek
jobb tanátstsal nem tudsz kedveskedni.

LEONTZIUS

Indúlok. Nem szóllok többet, tsak meg ne bánjad.

HETEDIK KI MENETEL.

Konstantínus. Basilius.

BASILIUS

Mire véljem, Artémi! ezt a' kedvetlenséget? Mivel bántott meg Leontzius?

KONSTANTÍNUS

Reám jött hitegető beszéddel a' vak merő, 's azt ostromolja, a' mi nálam leg
kedvesebb, és leg drágább. Tudni illik, arra indít, hogy el felejtsem betsülete-
met, és le tegyem a' jámborságot.

BASILIUS

Mit hallok? Mire igyekezett ezekkel?

KONSTANTÍNUS

Patvari mesterséggel mind azt súgta belém, hogy a' Tsászári koronát ne enged-
jem Konstantínusnak, a' kit ügyesen illet, és a' kitől erőszakkal az a' — — —
De hagyd, halgassam, sőt, hagyd, felejtsem el a' többit, Jó Nevelőm!

BASILIUS

Románusra értettem a' többit. Egyébre nézve tudhatod, melyly szeretettel
viseltetem hozzád mind eddig, melyly nagy gonddal kerestem légyen egy
részről minden jobann elő meneteledet, más részről jövőndőbéli szerentsédet.

KONSTANTÍNUS
290 Tudom. Nem is megy soha időnkig is feledékenységbe.

BASILIUS
Ugyan azon én, a' ki neveltelek, minden szépséges erkölcsre vezérlettelek, most azt tanátslom, ha téged Románus meg találna kínálni a' Tsászársággal, adj helyt az ő kérésének, és egyetembenn az én tanátsomnak.

KONSTANTÍNUS
295 Kivel vagyok beszédbe? Basiliussal e? Nem! inkább el hiszem, hogy csak álmodozom. Mert Basilius' szájából még a' féjét nem hallottam, a' mi a' jámborsággal, betsülettel, igazsággal öszve nem férne.

BASILIUS
Nem álom játék, Artémi! nem! ébren vagyunk mind a' ketten. Basilius beszél Artémiusnak.

KONSTANTÍNUS
300 Nem figyelmezek tovább reád, ha mást nem hallok tőled. Előbb csak a' szépet, 's jót, az istenes erkölcsöt, jámborságot szoktad vala dítserni; most egyenes ellenében árulásra, hit szegésre, fertelmes gonoszságra késztesz.

BASILIUS
305 Ha jól érted, mind nyelvemnek, mind eszemnek járását: azon igaz tsapásán vagyunk most is a' szépséges erkölcsnek; jól lehet igen tanátslom a' Tsászári trónusnak számodra el foglalását. Se akkor előbb meg nem tsaltalak, se most utóbb nem akarlak meg tsalni.

KONSTANTÍNUS
Hogy ne pedig? mikor arra biztatsz, hogy azt, a' kit illet, le taszítam a' trónusról, és magamnak, kit nem illet, foglaljam. Nem igazságtalanság e ez?

BASILIUS
310 Az vólna te kívüled más valakibenn; te benned nem. Elegendjél meg ezzel, és nyugodj meg tanátsomon; a' bűn pedig száradjon reám. Fiam! akarod-e, hogy Leó Tsászárnak igaz maradéka üljön Atyja' székén.

KONSTANTÍNUS
Szívemből óhajtom, reménységgel várom, érte is lések minden kis erőmmel.

292 II vezérlettelek

293 I kinalni

294 II hogy álmodozom

295 II efféjét

300 II jót Isteni

301 II gonoszra

304 II előbb nem tsaltalak meg

309 II pedig hadd száradjon én reám

310 II hogy Constantinusnak [!] igaz

311 II kis erőmmel [!]

BASILIUS

Elöttem sints egyéb, mikor arra akarom lágyítani szívedet, hogy meg ne vesd a' koronát, ha kezedbe nyújtják.

KONSTANTÍNUS

315 Mennél tovább halgatlak, annál kevesebbet értek. Azt kívánni, hogy Konstantínus menjen a' Királyságra, és egyetembenn tőlem azt, hogy Konstantínust ki szorítsam a' Királyságból: tsoda dolog. Nékem úgy tetszik, hogy egybe veszett, és egy mással ellenkező kívánságok ezek.

BASILIUS

Jobb időre hagyom ennek a' titoknak ki fejtését. Add meg magadat azonbann, fogadd szómat, engedj kérésemnek.

KONSTANTÍNUS

320 Távúl légyen tőlem, hogy ilyeneket el kövessenek. Mit mondana Konstantínus, kit igaz hűséggel szerettek, és tiszttelek.

BASILIUS

Szinte az ő kedvéért kell meg tselekedned.

KONSTANTÍNUS

Íme megint elő adád az előbbi mesét. Ha szépen kérlek: vagy tegyd félre azt a' heába való tzifrát, beszélgess igazán, és világosan; vagy halgass.

BASILIUS

325 *(Magábann.)* O Istenek! gyenge még az ifjú, nem bízhatom ilyly idétlen korára nagy titkomat. *(Artémiushoz szoll.)* Hallhadsza, Artémi! igazán beszéllek; hogy Konstantínusnak el nyerhessed a' Tsászárságot, szükségesnek tartom, hogy magad válald magadra. E' meg lévén, mikor tetszik, kezére térítheted. Ha e' tévő nem léssesz, el veszi Konstantínus a' koronát, és mint hogy hatalmasan leselkedik Románus, nyilván életét is. Ellenben, ha egyszer kezedbenn léssen az Orzágnak almája, páltzája, meg oltalmazhatod barátodat, ki önthe-ted bőségét hozzá való szeretetednek, meg ajándékozhatod egész Orzággal — — — Ez immár, úgy tetszik, mind azon világos beszéd.

KONSTANTÍNUS

Eszemre térek, fel találtam megint benned előbbi jó Vezéremet. Gondolám, hogy nem fér Basiliushoz olyly fertelmes bűn. Kész vagyok azért engedni. Mind azon által előbb közleni fogom Konstantínussal, hogy egyet értsünk.

321 II hűséggel tiszttelek.

323 II ezt a' bitvány való tzifrát

324 avagy

325 II még ez Ifju ily időlen korára nagy titkokat nem
bizhatok. [Utána hi. a rendezői utasítás.]

326 Halgas Artémi

333 II mind amaz Világos

BASILIUS

Nem tanácsos, mert még fiatal. Vagy örömben, vagy félelemben olyias valakinek repítheti fülébe, a' ki nem szíves barátja, és így kárára fordulhat.

KONSTANTÍNUS

340 Jó Isten! tehát ál artza alatt, szívem fedve, kell jó akarómmal bannom? Nem hiheted, melyly fájdalmasan viselem ezt a' kint.

BASILIUS

Hiszem. Te is higyd el, hogy az igaz szeretet, és tiszta hűség, meg kívánja most egyszer.

KONSTANTÍNUS

Ám szeretet 's hűség' nevébenn légyen meg. Azonbann nehezen várom azt az időt, hogy tudva légyen előtte, hogy nem szívem szerint esett.

345

MÁSODIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

Artémus, Fókás, Mauritzius.

MAURITZIUS

Ilyly beszédekre mert fakadni az álnok Románus.

FÓKÁS

Nints különbenn. Ezzel, 's többel fenyegetett bennünket az a' kevély szív.

ARTÉMIUS

350 És pedig, keserű mosolygással, tsűf tréfákkal kevervén.

MAURITZIUS

Vak merő emberetelen lator.

ARTÉMIUS

355 Barátom! az vólt leg keserveőbb előttem, hogy kétebbé akarta nálam tenni: ha Leó Tsászár' maradéka vólnék e, tudni illik, arra való nézve, hogy tovább bírhasa az Országot. Az juta most eszembe, Fóka! magadnak is nagyobb hasznodra, 's betsületedre válik, ha igaz Urad fog paratsolni, hogy sem egy elő vetemedet tirannus.

337 II féltében

338 II szines de nem szíves Baraltya

349 II bennünket a' kevély

FÓKÁS

A' tévő lészek, hogy mind fejére teljenek gonosz törekedési.

MAURITZIUS

360 Hallhatatlan boszszúság ez. Új gyanu hírrel bé tölteni az Országot: hogy, a'
kit Konstantínusnak tartunk, nem Konstantínus, nem Leó Tsászár' fia, hanem
más' maradéka.

ARTÉMIUS

Ki tudja, ha nem lésze e, a' ki könnyű hitelt adjon Románus' szavainak?

FÓKÁS

Ne félj, bízd reám a' dolgot. Még ma az egész Ország térdet fog hajtani
előtted. Fókás tesz ígéretet íranta. Fókás esküszik a' forgó egekre.

MÁSODIK KI MENETEL.

365 Románus, Konstantínus, Basilíus, Leontius, és a' voltak.

MAURITZIUS

Íme Románus jön előnkbe!

FÓKÁS

370 Jókor érkezteél. Együtt vagynak az Orzágnak Nagyjai: előttünk Konstantínus,
Leó Tsászár' drága magzatja, és ügyes maradéka. Siess, hogy elő adassék,
minden Tsászári öltözet, és készület. Azt rendeli a' Tanátás, azt kívánja a'
Tábor: még ma mi kezünk által emeltessék a' trónus székre. Lássza az egész
nép a' fő piatzon, az ő ditsőségébenn, maga Urát: hallassanak a' víg szózatok:
éljen Konstantínus Tsászár.

ROMÁNUS

Várákossal, Fóka! hogy előbb kötelességemnek eleget tegyek, ki nyilatkoz-
tassak egy fő titkot, 's egyetembenn védelmezzem, betsületemet, hívségemet
előttetek.

MAURITZIUS

Erős, és bőséges védelmezője lészesz egyiknek is, másíknak is, ha a' hozz
készülsz, a' mire hivatalos vagy az egész Ország' részéről.

ROMÁNUS

Románus nem tudja hitét szegni, se nem akar ártani az Orzágnak. Légyen

358 II bogy kit

359 II [Hi: *hanem más maradéka*]

361 II Románusnak.

376 II egyiknek és másíknakis

377 II a' mibez hivatalos

378 II Nem tudja Románus bitét

380 azért tudva az egész világ előtt, hogy az, a' kit eddig Konstantínusnak tartot-
tunk, nem Konstantínus hanem az én szerelmes gyermekem. Ellenbenn, a'
kit eddig Artémiusnak tartottunk lenni, nem gyermekem, hanem Leó Tsászár'
vére, igaz maradéka, léte, volta képen való Konstantínus. Ezt a' nagy titkot
385 csak ma fejtette ki előttem Basilius, mondván, hogy Zoe a' Tsászárné szólatlan
gyermek korokbann meg tserélte legyen fia' nevét fiamnak nevével. Erről
bizonyágot mondhat Basilius, kinek eszén, kezén fordúlt meg az az állapot.
Jelen vagyon, és esküvéssel kész meg bizonyítani ezt az igazságot.

BASILIUS

A' mit Románus mondott, való: betsületemre mondhatom, esküszöm is az égre
földre, és bizonyásgúl hívom az Isteneket, a' kik veszessenek el, ha hazudtam.

ROMÁNUS

390 Ezt adom azért úgy mint Tsászárúl az ország 's világ elejbe. Ótet valлом
Augustus Urunknak, néki szentelem szolgálatomat, és életemet.

ARTÉMIUS

395 Én pedig ellene mondok ennek az erőszaknak. Románus, régi latorsággal, új
mesterséggel hímezi. Fóka! arra emlékeztetlek, a' mit végeztünk. Mauritzí! 's
több Híveim! nem de előre meg jövendölém? Tőled pedig, Artémi Barátom!
anynyi fogadásid utánn nem reménylettem vólna, hogy el árúljad Konstantí-
nust, és eszköze légy Románusnak Ura ellen.

LEONTZIUS

Itt, se erőszak, se mesterség nem fekszik: sőt álmélkodásra méltó Románus'
embersége, a' ki meg adta az Országnak igaz maradékát, és nem akarta ügyet-
lenül fiát Tsászárságra botsátani.

ROMÁNUS

400 Hertzeg! emelkedjél már a' trónusi ditsőségre, és foglalld el tulajdon székedet,
én vagyok az első, a' ki annak esmérlek lenni, a' többi esküdjék meg velem.

KONSTANTÍNUS

Nem, Románe, nem tsalsz reá. Tsak egy szempillantásig sem akarok a' lenni, a'
mi nem vagyok. Utálom a' tsálárdságot, gyűlölöm a' hamis színt, se közöm, se
részem benne. Nem illik egyenes igaz szívemhez, hogy vétsek barátom ellen,
és el árúljam Uramat.

382 II nagy méltoságu titkot tsak ma ki fejtette előttem

384 II fiam nevével

387 II mondott vala [!]; esküszöm az égre

388 Isteneket a' kik veszejtsenek

389 II eztet valлом

402 I közöm

ARTÉMIUS

405 Tanúld meg, fertelmes! ettől az ártatlantól a' gonosz mesterségnek gyűlölését,
és el kerülését.

ROMÁNUS

Mítsoda vak merőség szállott szívedre? így betsűlöd Atyádat.

ARTÉMIUS

Te az én Atyám? Szolgám vagy.

MAURITZIUS

Nem bírok álmétkodásimmal, nem tudok végezni, bé mondom a' Tanátsnak.

FÓKÁS

410 Románe! és te Basili! vegyétek észbe: Fókás előtt nem minden játék jó játék.
Nem olyly vékony szállal ment végbe ez a' mű, hogy ki ne tessék gorombasága.
Látjuk, tudjuk, hogy nints egyéb előttetek, hanem az, hogy Leó maradékira ne
jusson az Országlás.

ROMÁNUS

Az e' féle vádolásokra nem szokott Románus felelni.

BASILIUS

415 Meg bottsáss; de vétesz. Mikor híreddé fog lenni, a' mit én tudok; tudom, sok
bottsánatot fogsz kérni tőlem.

LEONTZIUS

Arról is meg kell felelned, hogy a' Tsászár' méltóságát betstelenítetted.

FÓKÁS

420 Tsak a' fiad beszédjén el kellene némúlnod, a' ki valóbann jobb atyát érdemelt
vólna. Íme nem tűrhette tovább szörnyűségét hitetlenségednek, el pirúlt, itt
hagyott szégyenében.

ROMÁNUS

Ha mi jó vagy benne, tőlem tanulta: mert úgy neveltem, mint fiamat. Arra
oktattam, hogy még árnyékától is rettegjen a' nem jónak. De most egyszer
tsak a' tudatlanság vitte félre. Leontzi, menj utánna, keresd fel a' Hertzeget,
mindenütt késérd szemeddel, és jó móddal térítsd kezemre.

407 II szivedbe

411 II végbe az [egy szó helye üresen hagva]

414 II szokott a Romanus

420 II hagyott szégyenben.

421 II Hami vagyok

422 II [Először:] rettegjen a' jónak [Utána jól megismétli:]
hogy még..

424 II keresd szemeddel

FÓKÁS

425 De mi olyly nagy okok viselték Zoét a' Tsászárnét, hogy ilyly veszedelmes tanátsra fakadna a' két gyermek' el tserélésébenn?

BASILIVS

Románustól való félelmébenn tselekedte: arra nézve, hogy ha valamikor éle-tére járna, Konstantínus helyett maga fiát vesztené, és a' Hertzeg fen marad-na.

ROMÁNUS

430 Nem laktál még jól ezzel a' felelettel?

FÓKÁS

Ilyly nagy dologbann ilyly könnyyű hitelt adni nem vólna derék böltseség. Több beszéd, több idő, több bizonyság kell hozzá.

ROMÁNUS

Nints tilalom benne, menj szélső végére.

ARTÉMIUS

435 Azt könnyebben el hitethetitek vélünk, hogy árúlok vagytok mind a' ketten. Fejemre esküdtetek. Én azonban oda az egekig nyújtom reménységemet, a' mindenre vígyázo Istenek találnak módot benne, hogy ne maradjak gyámolta-lanúl. Bízom abbann is, hogy Fókás' hűsége, és Mauritzius' böltsesége többre fog érkezni, hogy sem a' ti hamisságtok.

BASILIVS

440 Mind Fókás, mind Mauritzius, nem sokára el fogja hinni, hogy a' kit Románus' fiának tartottunk lenni eddig, Tsászári ág, Leó' fia, igaz Urunk.

ROMÁNUS

Magam is olyly hiszembenn vagyok, hogy nem lesznek nagy tagadások benne; akarnám is valóbann, hogy valami új támadások ne zavarnák fel az országot.

FÓKÁS

445 Konstantíne! ne búsúlj, nem ingó nád az én szívem. Segítséget ígírttem, meg lesz, bátor ellened támadjon is az egész udvar. Katona Ember Fókás, sok ilylyen róka farknak meg tud felelni. Hallottátok ezeket. Románe. és Basili! vessetek már számot eszetekkel. Mi pedig, Konstantine! menjünk!

HARMADIK KI MENETEL.

Románus, Basilius.

ROMÁNUS

A' mint látom, eszünk mellett erőnket is elő kell vennünk, hogy ki tehessünk akaratos ellenségünkön.

BASILIUS

Ne aggódjál, nem kél fegyverre a' dolog, ha reám bízod, tsenddel is végbe viszem.

ROMÁNUS

Sok vastag reménységű embereket ejtett meg már a' szerentse.

BASILIUS

A' mire le köteleztem magamat, meg lettnek tartasad bízvást. Hanem Artémus körül magad forgolódjál, alkalmas mesterség lesz arra bírni, hogy fejére tétesse a' koronát.

ROMÁNUS

Emberkedjél, Basili! nagy követ mozdítunk, tetszik most is a' szándék, de izzaszt a' munka. Mind azon által, ha már útra indúltunk, törjük, a' hol csoportos. Ha nyerünk, részünk leszen a' ditsőségbenn; ha veszünk, oda leszen fejünk. Méltó azért --- De íme Artémus. Menj félre magad, én meg próbálom elsőbb, az utánn te mesterségedre bízom.

NEGYEDIK KI MENET.

Románus, Konstantínus.

ROMÁNUS

Ditsekedő szerentsémnek tartom, hogy fejet 's térdet hajthatok ditső emlékezetű Leó Tsászár' fiának, az én fenynyen parantsoló hatalmas Uramnak.

KONSTANTÍNUS

Ej, Atyám! hagyjunk békét ezeknek: nem tetszenek nékem a' pompás hazugságok. Fiad vagyok, Artémus a' nevem, 's a' többi.

ROMÁNUS

Magam is olyly hiszembenn valék eddig, de mint hogy bizonyosabbat tudok

449 II erőnket is kell elő vennünk

450 II ellenséginken

454 II [Hi: A' mire]

461 II elsőben

467 II 'S - ez a' többi

470 felőle, félre tettem a' tsalátkozást, az igazsághoz ragaszkodtam. Meg vallom,
édes ízzel tartottak ennek előtte a' fiú 's atya nevezések: most a' hozz kell
alkalmaztatnom magamat, a' mit kötelességem javasol, 's úgy kell beszéljenem
veled, mint szolgának Urával.

KONSTANTÍNUS

475 Jó Atyám! meszsze ragadott a' kevélység. Nem képes akár kinek is maga
vérét így szeretni, fertelmes bűnökön hurtzolni, hogy magasra mehessen ve-
le. Tegyd le ezeket a' veszedelmes szándékokat. Fen repdesnek most, de
nyakadat szakasztják. Ha különbennem nem tselekszel: keres más fiat, kit a'
veszedelemnek ölébe ejthess, én gyűlölöm ezeket a' latorságokat, és félek
tőlök.

ROMÁNUS

480 Felséges indulatok ezek ritka elmére, Tsászári vérré mutatnak, engem' vigasz-
tálnak, téged' magasztálnak. Igen is, a' kinek szíve, széke, fészke, rakott tár
háza minden dítséretes erkölcsnek, annak így szokott járni nyelve. Hanem az
én ügyöm akár mint 's hogy légyen, mi vitt arra, Felséges Hertzeg! hogy Basili-
ust egyszer 's mind rossz embernek tartod lenni? Ki festette olyly rút színben
485 előtted? ki kent anynyi motskot reá? ki kapta rajta, hogy játszik hűségével,
keveri hazugsággal dolgát, lator árúlással az országot? Eddig betsülettel élte
napjait, téged' gonddal nevelt, szépen oktatott, abbann fásasztotta elméjét,
töltötte örömét, hogy híred támadjon, és valamikor okosan parantsolhass. Ki
lehet azért, Jó Hertzeg! vádolója? ki lehet tanúja ezeknek.

KONSTANTÍNUS

490 Itt nints Hertzeg, a' ki feleljen. Artémus azt mondja, hogy ezekre nehéz
választ adni. Azt pediglén, a' mit reá költenek, el hinni lehetetlen.

ROMÁNUS

495 Sajnálom, hogy nem tudsz el igazúlni a' fen forgó dologbann. Magam is elein-
ten eleget haboztam, ezer gyanu járta szívemet, meg meg elő tűnvén próbált
jámborsága Basiliusnak, tsak el nem hittem. Mikor az utánn az Ország' színe
előtt meg esküdött vidám bátorsággal, szavaira hittel kezdettem hinni. Ha
igazat akarunk mondani, senki maga eredetéről bizonyosat nem tud: más
495 emberségétől, 's külső bizonyoságtól függ a' dolog. Miért nem lehetne azért,
ilyly fontos okoknak, és erős esküvéseknek valamit engedni?

KONSTANTÍNUS

Reá győznél már beszéddel, meg vallom, ha Basilius ezeket valamikor elő

469 II a' tsalárközást

470 II tartottak eddig a' fia 's Atya nevezések

471 II kell veled beszéljenem mint szolga Urával

474 II úgy szeretni

475 II fen repdesnek;

476 II különbennem tselekszel

481 II erköltsének

486 II oktatott otian

488 II vádolója ki tanúja [!] ezeknek

492 II szívemet mig elő tűnvén

493 II tsak nem el hittem

494 II esküdött szavaira vidám bátorsággal hittel

498 II ezeket elő hozta volna

500

hozta volna: de ő soha sem emlegette Zoé Aszszonyt a' gyermekek' meg tseréléséről, egy szóval sem mondotta, hogy Konstantínus vólnék: hanem más útakon, más okokkal akart arra lágyítani, hogy fel venném a' Tsászárságot.

ROMÁNUS

505

Nyilván nem mert a' titokkal sietni, tudván ijedelmes gyengeségedet, és Artémíushoz való barátságodat — — — Leontziussal közelget Basilius: értekezél magad. Basili! légy telylyes tudósítója a' Hertzegnek mindenekről. Leontzi! jere velem, bizonyos dolgunk vagyon. (*Ketten titkon.*) Vigyázz alattomban, mit beszélnek, mit végeznek, 's add tudtomra.

LEONTZIUS (*Titkon.*)

Lesz gondom reá.

ÖTÖDIK KI MENETEL.

Konstantínus, Basilius.

KONSTANTÍNUS

Minek előtte tovább menjünk a' beszéddel, értсед, Basili! hogy, ha a' trónust bűnnel kell el nyernem, és a' jámborságnak kárával, veszszén oda a' Tsászári méltóság, és egyetembenn életem. Jóbb nékem ártatlanúl meg halnom, hogy sem latrúl uralkodnom.

BASILIUS

Nints is, se szebb, se jóbb ennél: ne is lássa a' világ telylyes életednek rendében ezen mostani szándékidnak változását.

KONSTANTÍNUS

Mint vetemedtél tehát magad azok' hivataljára, a' kik bűnre viszik az embert.

BASILIUS

Mi olylyas bűnre?

KONSTANTÍNUS

Hogy Király vesztő, 's korona tolvaj légyek: ki költeménnyel hirdetted az Országban, hogy Zoé Aszszony így 's amúgy tserélte légyen el a' gyermekeket.

BASILIUS

Nem költés, hanem szent igaz. Hogy mentebb lennél Románus és Fókástól,

499 II ki ő soha nem emlegette Zoe Aszszonyt a'
Tsászárnét

502 II utkokkal

503 II közelget Leotiussal Basilius

505 II vagyon bizonyos dolgunk

519 II vesztős korona tolvaj

én adtam szívébe a' Tsászárnének Anyádnak ezt a' tanátsot, magam voltam eszköz a' dologbann.

KONSTANTÍNUS

525 Vastag ostobaságú elme vólna az, a' ki itt a' hamist észre nem venné. El beszéllhetsz jó darabig, a' míg el hiszem, hogy ezt a' meg tserélést Artémius' Szülőji meg nem sajdították vólna. Gondatlan atya az, rossz anya az, ki ezerek közől is maga szülöttét meg nem esmerné.

BASILIUS

530 Vegyd hírért, el beszéllem a' történt dolgot. Tsak nem azon egy időbenn, mikor téged' világra hozott Zoé a' Tsászárné, Platzídia Aszszony is el szülé Artémiust Románus' fiát. Platzídia két hólnap múlva meg hala. Románus nem vólt otthon: Kapadóziábann táborozott, és Fókás Bolgár Országba ment hadával. A' Tsászár is azon esztendőbenn meg hala. Ki pusztúlt azért az udvar mind azoktól, a' kik a' gyermeket ismernék, és módot időt adott, hogy végbe menne a' szándék. Öt esztendők' forgása utánn vissza tért Románus, kinek mindjárt 535 ajánlottam szolgálatomat fia' fel nevelésébenn, magadra értsed, hogy gondom alatt vólnál. El váltam szánt szándékkal a' Tsászárnétól, hogy gyanuba ne esnének, és ott hagytam nem maga fiát. El hihetd, hogy nem olyly le termett szív lakja testemet, hogy én Románus fiának szolgáljak.

KONSTANTÍNUS

540 Hogy ha így beszéllettél vólna elébb, 's így vólnának a' dolgok, nem fogta vólna olyly hatalmasan fiának pártját Románus, tsak el gondolom.

BASILIUS

545 Előbb tsak arra akartalak bírni, hogy vennéd Románus' kínálásit, hogy el ne szakadna Konstantínustól a' korona. Mint hogy pedig te vagy az a' Konstantínus, akkori mondásim tégedet példáztak. A' mi Románust illeti, tennen magad tudod már, hogy szörnyen tsalatkozott, hamis tserélésekről álmodozott: az igaz tserelés azonbann sarkán érte, és markábann szakasztotta tzigánységát. Magamról szóllván, mesterül kellett bánnom vele, hogy ott a' hamis Politikát meg rontanám, itt a' te ügyedet támogatnám.

KONSTANTÍNUS

550 Támad már valami világossága azoknak a' homályos ígéknek, kettős, kétes értelmű beszédednek; de még is, hogy ki mondjam, a' mi szívem alatt fekszik, bizonyosabban akarnám tudni, hogy nem Artémius, hanem Konstantínus vagyok, és Tsászári vérből származtam.

522 II az anyadnak

526 II anya az amely

527 II isméri

529 II Aszszonyis szülé

533 II akik gyermeket

537 II biheted

543 II tennen tudod már

546 II véle és nem külömben Hogy ottan fiamis (!) political rontanám meg

548 II kétes kettős

550 II mégis bizonyosabban

BASILIUS

555

Ej Hertzeg! ha nem elég, a' mit mondtam, a' mire meg esküttem, kéntelen vagyok véle, hogy drága zálogomat kezedbe adjam, tudni illik, Zoé Tsászárné' igaz levelét, olvasd el, tekintsd írását, petsétjét. Mind azon által vissza várom: mert annak idejébenn Fókás és a' Tanáts elejébe kell adnom, szemébe mutatnom Románusnak.

KONSTANTÍNUS (*Olvassa.*)

556

„Ennek a' Levélnek erejével, melyet magam kezével írtam, és négy Fő Ember, és az Ország Petsétje meg bizonyít: adom tudtára a' Tanátsnak, az Ország-nak, az egész világnak: hogy az én igaz fiam nem az, a' kit Konstantínusnak neveznek, hanem a' kit Románus fiának tartanak lenni Artémius' neve alatt. Ezt a' meg tserélést nagy okokból tanátslották Híveim, és végbenn vittem én Zoé Tsászárné, az ő Édes Anyja. Úgy vagyon, vallják Eusebius, Nitzeforus, Aspásius, Basilius.” — — — Már könnyen vagyok szívemmel, nints semmi kétségem benne, esmérem írását, petsétjét.

BASILIUS

Menj Románusnak már elejbe: titkunk tovább is titkon maradjon: engedj kínálásinak, tsald meg tsaló szándékát. Olyly hasznát vegye kevélységének, hogy mikor maga fiát akarja magasztalni, téged', úgy mint Konstantínust, emeljen Országunk' székére. A' levelet pedig add vissza nékem, ki én jobban tudom gondját viselni.

KONSTANTÍNUS

Ne távozzál el véle, hagyd, tekintsem meg még egyszer. (*Magához veszi megínt. Basilius el megyen.*) El méne — — — Én is majd fel keresem Románus' igaz fiát, és ezen bizonyságokkal tudósítani fogom őtet, 's magamat mentegezni.

HATODIK KI MENETEL.

Leontzius, és utóbb Románus.

LEONTZIUS

Szegény Románus azt gondolja, hogy most egyszer jótskát tsalt légyen Basiliuson, hogy le verte légyen szerentséjéről Konstantínust, azonbann maga esett a' farkas vermébe. Majd el beszéllem néki, ha el bírja szégyenébenn, Reám jön már, látom.

555 II eleibe

556 II bogy én igaz

556 II Meny Mar Romanus elejbe

556 II A levelet pedig nékem ki én jobban gondgyál tudom

571 II edgyszer (accipit literas)

576 II tsalt Basiliuson

578 II szégyenében és keservében

ROMÁNUS
580 Hívem Leontzi! mint folynak a' dolgok? el járt e dolgábann Basilius? lágyúl
e Artémius? Attól tartottam, hogy más valami ne jutna Basilius' eszébe, és
azért marasztottalak itt.

LEONTZIUS
Szépen végezte dolgát Basilius, és az ifjú már maga siet a' Tsászárságra.

ROMÁNUS
Jól vagyon, biztassuk tovább is.

LEONTZIUS
585 Elég rosszúl vagyon. meg ejtett bennünket a' szerentse, és szörnyű tsapásokkal
fenyeget.

ROMÁNUS
Meg sértetted szívemet! mi történt?

LEONTZIUS
El árúltak, mikor meg se gondoltad volna.

ROMÁNUS
Kitsoda? mikor? add szaporán tudtomra.

LEONTZIUS
590 Basilius árúlt el.

ROMÁNUS
Nyilván előttem mást, másutt meg mást mondott. Talám el ijesztette a' félel-
mes gyermeket a' Tsászárságtól?

LEONTZIUS
Sőt arra szorította, 's erőltette, hogy magára venné.

ROMÁNUS
Miként árúlt el tehát? mitsoda tsalogatással mesterkedett ellenem?

LEONTZIUS
595 Mert, a' kit Artémiusnak nevezünk, nem fiad; hanem léte volta képen Kons-
tantínus. Ezt pedig régen tudta Basilius.

ROMÁNUS
Mit hallok? hanem ha tréfával akarod nevelni örömeimet.

581 II hogy valami más
587 II Meg szereltesd [!]

593 II szorította és erőltette

LEONTZIUS

600

Keserű keserves örömek ezek. A' Tsászárné maga még szopó korábann Konstantínusnak adta Artémius' nevét, és viszont, az okból, hogy ha te életére járnál, meg tsalatkoznál, magad magzatját vesztenéd, és fen maradna fiad' neve alatt Konstantínus.

ROMÁNUS

Álom látások ezek: nem hiszem.

LEONTZIUS

605

Adná az ég, hogy mind múló álom vólna, a' mit ki nyílt szemmel láttam! Először, a' mint történt a' dolog, rendre el beszélgette a' Hertzeg előtt Basilius. Az utánn petsétes levelet, Zoé Tsászárné' írását adta, a' melylybenn hiteles tanuk' erősítésével fen vagon a' Hertzegi Pitzinnek Artémiussal lett változtatása.

ROMÁNUS

Gondolnám, az okos Basilius tsak azért víta ilyly készüllettel a' gyermek kemény szívét, hogy egyszer bele beszéléné, és kedvemet találná.

LEONTZIUS

Sovány vigasztalás ez. Meg esmérte Anyja írását, forgatta a' petsétet, a' tanuk' bizonyosságát igaznak találta lenni. Abból is vegyd észre a' dolog' valóságát, hogy magad gyakorta tsodáltad, hogy egy olyly Palotás Fő Úr, mint Basilius, ki tsak a' Tsászárnak szokott szolgálatot tenni, meg alázta magát, fiad mellé állott, és felette való szerelmes vígyázó gond viseléssel nevelte, ölébe emelte gyenge tsókra, tekintelte, tsodálta. Vagnak is jelek az Úrfibann, melylyek Atyjára ütöttek.

ROMÁNUS

Már el hiszem, duplán tsalt meg Basilius. Mi tévők legyünk? Füstbe, semmibe menjenek e szándékink? Fakadjunk a' végső próbákra, szánjuk el inkább magunkat, hogy sem büszke ellenségink rajtunk jártassák kevélységeket, és tsufot úzzenek belőlünk.

LEONTZIUS

Úgy tetszik, nem utolsó tanáts vólna ki venni kezéből a' levelet az ifjúnak. Erővel tartotta magánál, hogy ki tisztúlhasson belőle, ha barátja Artémius valami gyanut forgatna felőle.

603 II szememmel

605 II kezébe adta

606 II fői vagon; Artemiussal meg tett változtatása

608 II vitte

610 II pecessétyét

615 II tsókokra; melylyek az

619 II kevély ellenségink tsufot

621 II kezéből levelet

ROMÁNUS

625 Javaslom: okos tanács. E'hez ragaszkodom, ha szolgál a' szerentse ebbenn,
a' többit jobban el intézem.

HARMADIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

Artémus. Mauritius. Fókás.

ARTÉMIUS

630 Barátim! mire mentetek ügyemben? Nyilván akkor akartok meg koronázni,
mikor már Románus maga fiát székbe ülteti, és parantsolatokat fog osztogatni,
hogy engem' meg öljenek.

MAURITZIUS

635 Ha egy néhány szem pillantásokra is hallad a' dolog, ne legyen neheztelésed-
re, sőt szerentsédre értsed. Jóbb halkán, 's batorságosan, hogy sem ízibenn, és
roszúl igyekezni. Basilius' vallási, és esküvés, valami mozdulásokat tehettek
a' népnek szíveibenn. Ezt kell előbb le tsendesíteni, és le venni a' hártját
szemekről, hogy igazán lássanak. Tsendességet kíván, és egyet értő értelmeket
a' Tsászárook' fel szentelése, és inneplő pompája.

FÓKÁS

Olylyas Fejedelmet kíván a' köz jó, és az Országnak ditsősége, kiról kérdések,
és kétségek ne tamadhassanak.

ARTÉMIUS

640 Azon egy húr pengetése mind a' kettőnek. Reám esküttetek. Be faltátok
hideg mérgét a' minap támadott káromlásoknak. Se füsti, se lángja már az
előbbi fel hevüléseknek. Még most ugyan tsak gyanu: Leó' fia vagyok e, nem e.
Nem sokára bizonyosnak fogjátok mondani, hogy nem. Ej! már érzi keserves
szívem, hogy Románus' fia lesz örököse az Országnak.

FÓKÁS

645 Légy bizonyos benne, hogy sok más előbb, mint sem ő. Ugyan is, ha fen
ülne fia, ki szenvedhetné annak a' fel fútt tömlőnek bűdös büszkeségét? hová
lennék én, ha hatalom uraságra kapna? mint hogy mindenbenn pártosom,
mindenben ellenségem.

632 II hallad is a dolog

633 II bátorságossabban

635 II szíveknek

638 II és Országnak

639 II és kétség

642 II előbbi hevüléseknek

646 II szenvedné annak a fel borulonak bűdös büszkesé-
gét [!]

MAURÍTZIUS

Ne kínozd magadat ezekkel a' semmi félelmekkel.

ARTÉMIUS

650 Keményen bán velem a' szerentse, okkal félek.

MAURÍTZIUS

Sőt vétesz az ég ellen, ha panaszszal hasogatod: A' természet néked Tsászári vérrel kedveskedett. Bársony vólt első pólyád, néked nyújtja paltzáját az Ország, térd hajtással tisztel az egész világ, és még is a' szerentsén búsúlsz.

ARTÉMIUS

Ej! százszor, és ezerszer jobb lett vólna nékem pásztori ernyők közt e' világra lennem, hogy sem oszlopos Palotákbann. Kedvem szerint élhetném életemet. Nem kisztene a' betsület fényes méltóságra, nem félnék attól, hogy ma hólnap le ne hengerítsen valaki arról a' székről, melylyet nékem szántak az egek, és reám hagyott Jó Atyám.

MAURÍTZIUS

660 Meg is esik szívem rajtad, neheztel is reád. Árnyékok ijegetnek. El ne hagyd magadat, előtted légyen a' reménység. Még nem nyugodott le a' nap, nem vagyunk az alkalmas, és el intézett órákon túl. Egyszer 's mind meg lesz, légy biztos várakozással.

FÓKÁS

665 Itt mí sokat nem mulathatunk. El hitesd magaddal, a' mit az Ország' békessége, a' Rendek' tsendessége, a' népnek boldogsága, ügyed' igazsága meg kíván tőlünk, abbann semmi hátra maradás nem lészen.

MÁSODIK KI MENETEL.

Konstantínus. Artémus.

KONSTANTÍNUS

Egyszer valamikor fel találtalak, Édes Barátom!

ARTÉMIUS

670 Barátom? Nem pirúlsz e, mikor ezt a' nevet ki mondod, előtted lévén, miként bántál barátságunkkal? Engem' kétszer árúltál el.

654 II Eb sokszor és

656 II nem kisztet

659 II árnyékok ijegetnek

661 II óránkon túl

663 II a' mint

669 II pirúlsz mikor; előttem lévén mikent bántál légyen; ámitál el Artemi

KONSTANTÍNUS

Az utánn pirongass, most értsed, mitsoda mentséget hozok elő.

ARTÉMIUS

Kopasz! Halgass! a' mi tengerünk ugyan ki nem mos ebből a' motskos vétekből, ha tsak én magam ként meg nem botsátok miatta.

KONSTANTÍNUS

675 Eddig úgy esmértelek, hogy soha sem bántott meg az igazság: most ha vétetem, légy bírám. Türd el, míg elődbe adom. Ebben áll. Jól lehet Basilius' jámborsága tudva volna előttem: semmi szavának semmi esküvésének nem hittem még is; a' melyyekkel azt vítatta, hogy én vólnék Leó Tsászár' fia, az az, Konstantínus. Utóbb ezt a' levelet adá kezembe. Olvasd el. Én most annak tartom magamat lenni.

ARTÉMIUS

680 Soha! mit olvasok?

KONSTANTÍNUS

Esméred e a' Tsászárné írását? a' tanuk' bizonyását? látod e az Ország' petsétjét?

ARTÉMIUS

Uram! mind világos, és tagadhatatlan.

KONSTANTÍNUS

685 Vegyd ezzel próbáját ártatlanságomnak, és menynyire mentem légyen a' barátsággal. Reá állhattam vólna Basilius' kérésére, Románus unszolásira, eddig már Tsászárrá tehettem vólna magamat; de nem akartam barátom' híre nélkül. Ezen ügygyel is tsak úgy válalom fel, ha te akarod: ha magadnak kívánod pedig, oda engedem.

ARTÉMIUS

690 Lábadhoz borúlok, Felséges Hertzeg! és vallást tészek róla, hogy, véretem, életemet fel szentelem a' te szolgálatodra.

KONSTANTÍNUS

Kelj fel, Artémi! ezen öleléssel újúljon a' barátság köztünk, folytassuk igazán 's édesen. És jól lehet igaz jusomat tartom a' koronához, de még is nem adom

671 II mentségeket

672 II Kopasz halgass

673 II ha én meg nem

674 II hogy nem bántot

678 II kezemben (olvasd) és annak tartom

681 II bizonyását

684 II légyen a bátorsággal

685 II [Az unszolásira helye üresen haggya.]

692 II tartom már a; adom külömben fejemet

fejemet alája, hanem ha te ajándékozol meg vele, és magad kezdeddel teszed fejemre.

ARTÉMIUS

695 Uralkodjál szerentsésen az egész világ' vigasztalására. Ha ki fogynánk a'
több okokból, tsak ez a' virtus is meg mutatja, hogy igaz fia vagy néhai Leó
Tsászárnak.

KONSTANTÍNUS

Artémi! ha én parantsolni fogok Leó Tsászár' székén, te fogsz parantsolni az
én szívemmel. Menj félre, Románus jón.

700

HARMADIK KI MENETEL.

Konstantínus. Románus.

ROMÁNUS

Már most, Hertzeg! tennen magad tapasztalod, hogy Románus némelyly
tzigéres lator, a' mint mondják.

KONSTANTÍNUS

705 Meg botsáss! tudatlanságból történt, hogy eddig anynyit keménykedtem. Meg
vallom, meg ütközött szívem az e' féle újságon.

ROMÁNUS

Igaz, szép híredet támasztottad, nem akarván bé öltözni a' Tsászári fényesség-
be leg kisebb sérelmével a' jámborságnak; de talán nem kellett volna félni leg
alább Basiliustól, a' ki minden jónak példás tüköre volt, bátor ki ne hirdetné
is Zoé Aszszonyunk' levelét.

KONSTANTÍNUS

710 Hogyan? ki hirdette már Basilius az írást?

ROMÁNUS

Ki. Úgy egyeztünk meg. Én sokkal az előtt el olvastam, és igaznak találtam
lenni. Más különbenn ezekre soha sem fakadtam volna. El titkoltam azon-
bann előtted, mert úgy javasla Basilius. Már ideje vagyon, hogy többen lássák,
és mindenek előtt Fókás, és Maurítzius el bizonyosodjon. Eddig nyilván

695 II ki fogunk

698 II székén fogsz parantsolni

702 II tennen tapasztalod

703 II mondjuk

705 II szívem eféle ujságokon

707 II sérelmévelis; talán leg alább nem kellett volna félni

708 II jónak eddig példás

711 II lenni találtam

713 II javasolá

715 valakinek meg mutattad. Mert úgy értettem Basiliustól, hogy kezébe adta, 's ott hagyta.

KONSTANTÍNUS

Artémiuson kívől senkinek sem mutattam.

ROMÁNUS

Mit mondott a' kevély gyermek? mi színekre változott, mikor olvasta?

KONSTANTÍNUS

720 Hitelesnek tartotta. Kész vólt mindjárt hitét le tenni védelmezésére, 's nem hogy el keserednék, hanem inkább nagy örömét mutatta.

ROMÁNUS

Jó hír, hálá az egeknek! múlnak, hullnak nehezei szívemnek, nagy könnyebbséget érzek ilyly sok gondok utánn. Tsak egy vagyon hátra. Várj, Artémi! Tsászárá akartál lenni, és veszteni Atyádat, ma fizetsz meg. Ezzel a' tőrrel vesztet életedet.

KONSTANTÍNUS

725 Hagyj békét Artémiusnak, sőt vígadozzál, mert vélem együtt fog parantsolni az Országgal, semmi külömbség nem váltván az uraságot. Meg érdemli az ó jó maga viselése, és hozzám való tiszta szeretete.

ROMÁNUS

730 A' kinek a' Tsászárok meg engednek, mentek. Nem bánom. Elő menetele pedig a' te kegyességed lészen. Siessünk már az örömekre, és az Országnak vigaságára. Add kezembe, ha úgy tetszik, a' levelet, hogy el olvashassám az Ország színe előtt, mert az én hivatalom. Magad azonbann a' többiről végezz Basiliussal.

KONSTANTÍNUS

I'me a' levél. Tsászárságomra jutván tovább is úgy foglak tisztelni, mint Atyámat, és nem fog meg tsalatkozni, a' ki eddig fiának tartott.

ROMÁNUS

735 Érdemem felylyúl való kegyelmességek ezek, és Királyságokat illető nagy indúlatokra mutatnak.

717 II nem mutattam

720 II el keseredne

722 II sok gond; egy van; Várj reá Artemi

723 II Ewel akézzel, ezzel a kardal vesztet életed

725 II Hagyd

726 II váltván aköz Uralkodást

729 I Siessunk II kegyelmességed

730 II olvastassam

731 I tobbiről

734 II fiadnak

NEGYEDIK KI MENET

Románus az utánn Artémius.

ROMÁNUS

740 Tsászárságodra jutván. El várhatod, míg hozzá férj. Kezembenn a' levél, én vagyok már Ura.

ARTÉMIUS

Könyörögni jöttem.

ROMÁNUS

Kitől, 's mit könyörögni? Felséges Hertzeg!

ARTÉMIUS

Atyám! meg érdemlettem a' büntetést, meg vallom. El tagadtalak eddig, Konstantínusnak tartván magamat. De talán botsánandó lész a' vétek, mint hogy ország világ tsak annak nevezett.

ROMÁNUS

Te én tőlem botsánatot? holott az én kötelességem vólna, hogy lábadhoz borúljak, meg kövesslek, hogy Hertzegi Személyed ellen vétettem. Hanem Basilius vólt az oka, a' ki mesterséges fortélyokkal meg került, és el hitette velem, hogy nem vólnál Konstantínus. Most jobban látom a' dolgot, és azért úgy üdvözlek, mint igaz Uramat, Leó' és Zoe' fiát, az igaz Konstantínust.

ARTÉMIUS

Akkor jó vélekedésben vóltál felőlem, most nagyon tsalatkozol. A' kisedek' tserélése már tagadhatatlan. Magam olvastam Zoé Tsászárné' levelét, láttam az erős bizonyságokat.

ROMÁNUS

Uram! hazug levél az, és leg főebb mestersége Basiliusnak.

ARTÉMIUS

Ej! nem tekintettél jól belé. Igen ki mutatja magát, jól esmérem keze, 's penna járását a' Tsászárnének.

ROMÁNUS

Hasonló, de nem való. Hitesd el magaddal, se köze se híre benne Zoé Tsászárnének.

739 II bozzá férj

740 II vagyok az ura

741 II Könyörögni jöttem

742 II mit könyörögni

745 II az ország

752 II tagadhatatlan. Olvastam

ARTÉMIUS

Honnan tudod, hogy ilyly erősen vítatod.

ROMÁNUS

760 Basilius' szájából hallottam magam.

ARTÉMIUS

Hogy lehet ez meg?

ROMÁNUS

765 Leontzius el beszélheti, a' ki alattombann vígyázott, mikor Artémius Basiliussal ezekről végezett nagy titkon. Ej! Konstantíne! ne higj Artémiusnak. Hamis, ditsóségre törekedik, téged' árnyékbann hágy. Még egyszer mondom, ne higj Artémiusnak. Én azonbann azon leszek, hogy Fókás, Maurítzius, a' Tanács, a' Rendekek hírt vegyenek Basilius' tsalárdsága' felől.

ÖTÓDIK KI MENETEL.

Artémius. Konstantínus.

ARTÉMIUS

770 Nagy adósod vagyok, Románe, Már maga keletzjében tartott hitegető barátom: már oda lett vólna királyi páltzám, koronám, birodalmam. Ihon jön a' hamis. Örülök hogy szemére vethetem.

KONSTANTÍNUS

Artémi! itt vagy? meg találtad Atyádat Románust?

ARTÉMIUS

Meg találtam.

KONSTANTÍNUS

Le nyugodott e szíve? meg örült e rajta, hogy így folynak a' dolgok?

ARTÉMIUS

775 Nem anynyira, a' mint talán el véled magadbann.

KONSTANTÍNUS

Tőlem úgy bútsúzott el, mint mikor leg jobb kedve korábann vagyon.

762 II beszéllette

763 II ezeknek vegezne; Ob Constantine

765 II Focás ama Vitéz atanács

769 II fogva tartott

776 amint mikor

ARTÉMIUS

Tőlem szomorú artzával, azon keseregvén, hogy igen meg tsalattattam.

KONSTANTÍNUS

Meg tsalattattál? kitől?

ARTÉMIUS

Egy hamis barátomtól, és hitetlen szolgálmtól.

KONSTANTÍNUS

750 Mondd ki világosan, Artémi!

ARTÉMIUS

Ország' hazuga! add vissza nevemet, vedd vissza a' magadét. Én Konstantínus vagyok; te pedig Artémius vagy. Én Leó Császár' fia; te Románus' fia. Én örököse az Országnak, és Urad; te pedig szolgálom.

KONSTANTÍNUS

755 Ki tsalt meg ezzel az újdun új hamis hírrrel? nem láttad magad szemekkel a' bizonyosságokat?

ARTÉMIUS

Mind azon által szem fény vesztések voltak. Többet hiszek füleimnek, ezek által jutottam a' valóhoz.

KONSTANTÍNUS

Szemtelen artza lehetett az, a' melyly érdemes hitelét Zoé Aszszony' levelének gyanuba merte keverni.

ARTÉMIUS

A' hazug levél ellen méltán ki támadott az igazság.

KONSTANTÍNUS

Hazug levélnek mered mondani, a' melylybenn mind a' ketten meg esmértük azon Felső Császárnénak penna 's keze járását.

ARTÉMIUS

Azt mondd inkább: méltán tsodálhattuk volna, hogy az álnokság olyly mestersegesen mássát tudta adni, és hasonlatoskodni.

KONSTANTÍNUS

Tapasztalom, hogy meszsztékén el lódúltál a' kevélységgel. Egy általjábann

750 a' nevemet és vedd vissza magadét

755 te pedig Romanus

755 Országnak Ura

784 II látod

793 II illy mestersegesen

795 II el indultál

parantsolni akarsz. Kevered az én betsületemet, képtelenül vádolod Basiliust, minden fondorlónak könnyű hitelt adsz, csak jövődébéli Tsászárságođról hazudozzon előttd.

ARTÉMIUS

800 Én pedig nem győzöm tsodálni benned, hogy szolga lévén Tsászári Uraságra ágaskodol — — — Basiliusbann pedig, hogy ilyly gyalázatos mesterséggel akar előbb tolni — — — Piruljatok mind a' ketten.

KONSTANTÍNUS

Ki tehet bizonyyságot arról, hogy én, vagy ő, ügyetlenül igyekezünk valami olylyasra, a' melylyért pirúlnunk kellene?

ARTÉMIUS

Nálad a' te szíved, nálad az ő nyelve.

KONSTANTÍNUS

805 Engem' az én szívem semmiről sem vádol. Hogy pedig Basilius hamis levéllel velem tzimborázott vólna ellened, csak mondás még eddig, 's nem próba.

ARTÉMIUS

Vagyon élő emberem, a' ki a' Palotán futtombann hallotta, mint egyeztetek légyen meg Basiliussal a' hamis írásnak dolgábann.

KONSTANTÍNUS

810 Mi Basiliussal a' hamis írásnak dolgábann? Hazud, a' ki ezeket mondja: és nagyon tsalatkozik, a' ki hiszi. Ki lehet pedig, a' ki e' félét mert mondani? Álljon elő 's mondja szemembe.

ARTÉMIUS

Elő fog állani, szemedbe fogja mondani. Atyám fia! nem talpig való betsület vólt így meg kerúlni azt, a' ki tégedet igaz kedvébe fogadott.

KONSTANTÍNUS

815 Nehezen várom, tudva lévén előttem, hogy én ártatlan vagyok, bátran járok dolgombann. Néked pedig a' fondorló nyelvek fel keverték eszedet. Dühödött írígység! nagy részét tölthetted ki boszszúságođnak most egyszer rajtam: ketté szaggatád foglaló lántzát egy pár egy más szerető szíveinknek: keserves sérelmekkel kínozod szerelmünket.

799 II Tsászári méltóságra

800 II Basilius pedig

801 II akar ebből [!] tolni

803 II [Hi.]

804 II nála az ő nyelve

807 II Van; futtonban balottam [!]

809 II Mi az hamis írásnak dolgában Basiliussal

810 II hiszi lehet

Konstantínus. Artémius. Maurítius.

MAURÍTZIUS

Pörbe szállottatok, a' mint veszem észre. Írtylitek egy másnak az Országlást. Oda vagyon a' barátság köztetek. Artémi! akár ki légyen közületek, a' ki meg tsalatkozott, és más részről, a' ki meg bántódott, vegyétek tanátsomat. Tegyétek félre a' villongást, éljetez előbbi tsendességben: a' mint látom a'
 525 dolgokat, tí ketten ártatlanok vagytok. Románus, és Fókás, jól lehet mérgesen ellenkeznek egy mással, de abbann egyeznek, hogy tí kettőteket el árúljanak. Egyik azon vagyon, hogy fenekével fel forduljon az ország: a' másik keveset gondol avval, hogy le tsendesedjék. Fókás katonás el tekéllésekkel folytatja dolgait: Románus álnoksággal, változó, és sok mesterséggel. Mind a' kettő fen jártatja kevélységét, és nem akar pártosának engedni. És így azok, kik több jót vettek Leó Urunktól, és kiknek oszlopi erővel támogatni kellene az Országot, azok döntögetik, rontják, bontják. Hogy ha azért tí ketten sokat akaratoskodtok, előre meg jövendölöm: Artémius el fogja veszteni leg jobb barátját, és Konstantínus koronáját; az Ország pedig omlani 's romlani fog.

ARTÉMIUS

Feje vagy a' Tanátsnak, és Nagyja: téged' illetve, hogy igaz ügyes örökösét az Országnak védelmezzed.

MAURÍTZIUS

Igazán mondod. Hanem így lévén dolgotok, talám igaz Örökösét az Országnak tsak a' kardok villámlási között fogjuk meg esmérni. Az udvari vitéz Seregek Románus' hatalmábann vagynak. A' Tábor Fókás mellett támad ki.
 1 Mit tehet ilyly ügyben a' fegyvertelen Tanáts?

KONSTANTÍNUS

Engem' a' mi illet, még eddig írtóztam olyan Uraságtól, a' melylyhez vére- sen kell férni, avagy jó barátom' meg bántásával. És ha Basilius, és Románus' bizonyosága elégtelen arra, hogy nyilván légyen a' világ előtt igazságom: ellene mondok a' Tsászárságnak. Nékem nem kell Görög Országnak tsillámló koronája: ki én nem tsak valami sérelmét, de motskát sem szenvedhetem a' tiszta ártatlanságnak. Édesebb lesz nékem jövendőben is Barátom' hívsége; hogy sem, ha perrel patvarral kell meg lenni, Augustus tele titulusa.

825 II Artemi Constantine akár

826 II amint én látom

827 II eddig egyik

828 II tsendesedjen Focás katonái

829 II tsak félre mesterseggel; ketten fán [!] jártatja

830 II tsendének támogatni

835 II Igazán mondod feje vagy a tsászárnak és hadgya [!] téged illetve hogy az igaz ügyes

837 II talán az örökösét az országnak tsak nem így lévén dolgotok talán az örökösét

840 II ügyében fegyvertelen

843 II bizonyosság tétele

845 II tsztatlanságnak [!] édesebb; ha a barátságnak hív hogy sem

ARTÉMIUS

Való ugyan, hogy ebből a' felséges beszédből ki tűnhetne valami nemes erköls, ha nem volna mind azon tettetés, az az, alja mesterség, főle szín festék.
850 Engem azonban a' mi illet, minden erővel azon lészek, hogy markomra kerüljön a' királyi páltza, kit nékem szánt a' jó ég: és ha kívántatik, halálos bajvívással is meg verekedem azokkal, a' kik ki akarják tekerni kezemből.

MAURÍTZIUS

Nem lehetne meg, a' mint sok példánk vagon, hogy ketten bírnátok az Országot, valami betsületes alkuval, és rend tartással.

ARTÉMIUS

855 Barátság' kedvéért meg lehetne. Hogy pedig valami külső hatalom erővel valakit mellém ültessen, azt nem szenvedném.

MAURÍTZIUS

Sajdítom keserves romlását hazámnak, ha valami békesség vagy frigy nem lesz közbenn járó ezeknél a' nyers ifjagnál.

KONSTANTÍNUS

860 Részemről mindenre kész vagyok. Az egész Ország előtt, mindenek' füle hallottára, törvényesen le mondok minden jusomról, és pedig minden fájdalom nélkül, jó szívvel, örömet. Azon kívől a' Tsászári pompa, 's Királyi lakás, igen sovány jutalma tenger sok 's keserű gondjainak. Kis eszem szerint boldogabb az az ember, ki ezeket meg tudja vetni, annál, a' ki kívánja, vagy bírja.

ARTÉMIUS

865 Boldog Isten! ha ez ugyan tsak Konstantínus volna! gyanakszik szívem, nem Basilius' ilyen amolyman bizonyítási miatt, hanem ezek az éles, helyes beszédek bírnak reá, hogy kételkedjem. Ha ugyan tsak az volna, mi lenne végre belőlem? se nem igazán, sem nem tsendesen bírnám az Országot, ha bírnám. Menynyit pirúlna artzám? menynyit kínlódnék szívem miatta? Tsigán volnék a' trónus' székén: a' világ' terhénél nehezebb volna fejemen a' korona. A' sűrű setétség miatt semmit sem látok. Várjunk az időtől, reánk szül talám valami világosságot. Én azonban a' míg bizonyosabbat nem tudok ügyem mellett
870 maradok.

MAURÍTZIUS

Leg alább békélljetez meg magatok közt olyly alkuval, hogy egyik a' másiknak nem fog ártani. Mind a' két fél kész légyen arra hajlani, azon meg nyugodni,

849 II az az olyan mesterség feli (!) szín

850 II engem azonbanis illet

851 II az a királyi

852 II baj vívással s meg verekedem

853 II lehetne a meg

868 II Tzigány (!) volnék

870 II Várjuk; szült

874 II fél közt arra légyen hajlami

875 a' mit felőle a' többség, az az, nagyobb része az Országnak fog ítélni. Szent lévén köztetek a' békesség, könnyebben férünk a' valóhoz.

KONSTANTÍNUS

Békelljen meg az ég azzal, a' ki meg bántotta, én nem tapasztalom magamat bűnösnek.

ARTÉMIUS

880 Engem' nem bánt meg, a' ki maga igazságát keresi; se nem gondolom, hogy azzal vétsek valakinek, hogy fen tartom nevemet, védelmezem örökömet, a' míg törvényesen ki nem fordúlok belőle.

MAURÍTIUS

Látom, nints párt ütés, se olyly mérges versengés köztetek. A' Tanátsot úgy esmérém, hogy igaz, okos, érte léssen, hogy okkal, móddal, tsendes békességgel, ki keresse köztetek Leó Tsászár' fiát. Ettől függ a' dolog. Menjünk.

885

NEGYEDIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI MENETEL.

Basilus. Fókás. Maurítzius.

BASILIUS

A' kisdetek' meg tserélése' dolgábann semmi költés, semmi mesterséges fogás, vagy egyéb rossz szándék nintsen. Nem is azért erősítettem a beszédemet esküvéssel, hogy Románus' fiát emelném ditsóségre; hanem hogy attól el ne maradna, a' kit illet. Istennek hála, Patritzius nemből való vagyok, nints okom reá, hogy fejembe járó árúlással keressem kedvét egy olylyas embernek, a' ki, ha nem alább való nálamnál, nem felylyebb.

MAURÍTIUS

A' beszéd szép, és úgy tetszik, hogy igaz. De még fenekén, és setétes állapotjábann marad a' titok. Románus hamis: ad okot eleget álméllkodásra azoknak, kik esmérík: hogy maga fiát olyly vígan kezdi fosztani a' ditsóségből, hogy másnak gazdálkodhasson vele.

875 I | feőlem többség

876 I | [Hi: a' békesség]

877 I | Békellyen meg azzal az ég

878 I | védelmezem örökömet [!]

879 I | hogy okkal hogy móddal

884 II keresse kettőtök közül Leo Tsászár igaz fiát

889 II erősítem beszédemet és esküvéssel

892 II Patrius nemből vagyok

895 II okot álméllkodásra

896 II fosztani Dicsóségből

FÓKÁS

Szeretem az igazságot; de, Basili! többel taníts bennünket, hogy el hitessed velünk azon gyermekeknek tsoda el tseréléseket.

BASILIVS

900 Ha maga levelét, és keze írását elő adom Zoé Tsászárnénak, hisztek e akkoron szavamnak?

FÓKÁS

Add elő, hiszünk. Sőt fogadom, hogy nem merül a' tengerbe a' nap előbb, hogy sem székébe ültessem Leo', és Zoe' magzatját.

MAURITZIUS

905 Magam is kész vagyok Tsászáromnak vallani azt, a' kire e' féle Tsászári bizonyítások mutatnak.

BASILIVS

Bátor! ha itt meg vártok, vissza térek a' levéllel.

MÁSODIK KI MENETEL.

Leontzius, Fókás, Maurítzius, Románus.

LEONTZIUS (*Fókáshozz szóll.*)

910 Szembenn akar veled lenni Románus.

FÓKÁS

Jöjjön. Velem? hogy jut eszébe ez a' maga meg alázása?

MAURÍTZIUS

Valylyon mi lehet ez? sok gondolatok fordulnak meg iránta elmémbenn, sok gyanu környékezi szívemet.

ROMÁNUS

915 Meg vallom, nagy artza pirúlással jöttem elődbe, és nem tudom szégyenembenn elő mehetek e a' beszéddel, vagy nem.

MAURÍTZIUS

Ugyan is mire kerekedik ki ez a' mesterséges bélépés?

898 II többbe [!]

902 II hiszszük

906 II [A sor előtt: <Maur> Basi]; Bátya ha itt [!]

909 II [A rendezői utasítás:] (ad Focam)

912 II Sok féle gondolatok

FÓKÁS

Hagyjunk békét, Románe! ennek a' fertelmes tziifrának, beszéljünk ember-
séges emberek' módjára, szabadon, igazán, világosan.

ROMÁNUS

20 Tsak ki mondhasam! Elég az, hogy magamat kell vádolnom, 's gyalázatomra
ki vallanom, hogy gondatlansággal, együgyűséggel nagyot vétettem.

MAURITZIUS

Mi okra nézve? Románe! és mibenn?

ROMÁNUS

Abban, hogy könnyű hitelt adtam egy mesterséges hazug embernek.

FÓKÁS

Kiról beszélpsz?

ROMÁNUS

Az istentelen Basiliusról, kit hazugságbann kaptam, az iszonyú hamis eskü-
vésbenn. Mind nem igaz, kiról, miről előttünk anynyit szabadott, eget, földet
bizonyoságul híván.

MAURITZIUS

Mi úton, mi móddal mentél végére?

ROMÁNUS

Tapasztalom, hogy ki nyílt szemmel viselik gondját az Istenek a' világnak.
Nem engedik meg, hogy a' hamisak meg győzzék az igazakat. Gondolom
azért, hogy valami Istenség adá eszembe, hogy vígyáznék magamra, és jobban
vizsgálám Basilius' dolgait, kémek által keresném ki a' hamis szín alól a'
valót. Leontziust választottam eszközül. A' mit látott, és hallott, maga mondja
meg, mint hogy jelen vagyok.

LEONTZIUS

– Meg lestem, mikor Artémiussal titkon beszélgetne Basilius. Artémi! úgy
mond vala, az egekre kinszerítlek, légy segítségemre, olyly játékot kezdek,
melylynek te hasznát veszed, én pedig azzal ki töltöm boszszúságotomat. En-
gem', hogy tudjad, Leó Tsászár igen boszszontott, Fókást és Románust előmbe
ültette, reájok bízván az Ország' gond viselését, jól lehet én több 's jobb
szolgálatot tettem az udvarnak. Maga az agg Tsászár meg hólt, adózzék a'
fia helyette, ásítson, ágaskodjék a' Tsászságra, de ne jusson neki benne, azt

••• ••• teñ vallanom

••• ••• a' nyílt (!) szemmel az Istenek viselik gondját az

Országának

••• ••• beszélgetet

••• ••• tsaszád

937 II igen meg boszontott

938 II reája

939 II adozzon

940 ágaskodgyon

akarom, hanem tied legyen. Meg is szerzem, ha velem egyet értesz hallgatással, türelemmel, el tzelzött mesterséggel.

ROMÁNUS

Ezeket így tapasztalván lenni, fiamat is, Basiliust is meg kezdem útálni, és
könyörgök mind a' Tanátsnak, mind neked, Fóká! siessünk Leó Tsászár'
945 fiának fel koronázásával — — — ne talántán — — —

MAURÍTZIUS

Nagyobb setétségben vakoskodunk, mint sem ennek előtte.

FÓKÁS

Mint ha mind azon út vesztő labirintus, kertekben járnánk. Előbb Basilius'
szájából az igazság beszéllett ki; most hogy hamissággal kereskedik, mondod,
Románe! Előbb bűn lett volna néki nem hinni; most már bolondság hitelt
950 adni. Előbb szentség volt szívében, jámborság minden erköltsiben, magad
ítélete szerint; most hite szegő lator, áruló, minden fertelmességgel el tölt.
Valylyon ki hasonlott meg anynyira közületek, Basilius e, vagy magad?

ROMÁNUS

Magam sem győzőm tsodálni Basiliusbann a' meg hasonlást: 's magambann,
hogy meg tsalatkoztám. Leotzius emberségének köszönhetem, hogy egyszer
955 valamikor meg esmértem. Az óta, meg vallom, igen alább szállott betsületé-
ben nálam Basilius.

FÓKÁS

Tehát jó 's gonosz híre Basiliusnak Leontzius' szaván fordul meg? Még nem
végeztem el magambann, kinek kellessék előbb 's többet hinnem. Basilius be-
szélgetése nékem igen tetszett, helyesnek, okosnak találtam. Sőt meg ígérte,
960 hogy Zoé Tsászárné' maga keze írását előnkbe hozza, hogy jobban bizonyod-
jék mind az, a' mi a' gyermekek el tserélését nézi, és most kérdésben vagyon.
Ezt ha Basilius végbe viszi, el higyd, Romane! és te Leontzi! haszontalanul
vitatjátok a' pert ellene.

MAURÍTZIUS

Igen is, ha Basilius' kezében látom a' meg ígirt bizonytságot, szemtelen art-
965 zának fogom tartani, a' ki kérdésbe meri venni.

ROMÁNUS

Mínyáján esmérjük annak az okos Tsászárnének keze írását. Mutassa meg

942 II türelemmel és tzelzött

943 II fiamat és Basiljust is

945 II fiának koronázásával

948 II beszéllett Most; kereskedik előbb

951 II szerint (ad Romanum) Most; [Hi.: *el tölj*]

952 II hasonlot el tölök mongyad Románe meg anynyira közületek

957 II Leontziusnak Basilius szaván [!]

957 II nem végeztem magambann

960 II előnkbe hozza [!] hogy jobban bizonykodgyék

965 II kérdésre meri

Basilius, én leszek, ha senki más, védelmezője. Leontzi! a' te dolgod leszen az utánn vagy sarkán kapni Basiliust, vagy adózni a' hamis vádolásért.

LEONTZIUS

Én csak azokról teszek vallást, a' miket tulajdon szájából hallottam Basiliusnak. Szívét nem láthattam, igazán járt e, vagy félre.

MAURITZIUS

Íme egy újdun új fogás kerül megint elő. Fele vádolás, fele mentség.

FÓKÁS

Hogy mesterül bánt légyen Artémiússal, bizonyosnak tartom: hogy le gyalázza a' Tanátsot, fel indíthassa a' Tábort, hallogassa az egész Ország' reménységét, 's tovább vontassa egy valakinek magános Uraságát.

ROMÁNUS

Nékem szóll ez. Roszúl gyanakszik, a' ki így beszéll: roszúl beszéll, a' ki így sérti betsületemet.

HARMADIK KI MENETEL.

Konstantínus. Artémius. Basilius. Fókás. Maurítzius.
Románus. Leontzius

KONSTANTÍNUS

Szakaszszuk már egyszer végét ennek a' dolognak: hagyd, tudjam egyszer, szolga vagyok e, vagy Hertzeg az Országbann: te fiad e Románe! vagy Leó Tsászár' árvája.

ARTÉMIUS

Fóka, te légy bíránk, nem bízom Románus' emberségére tovább. Ha Tsászár vagyok, tudva légyen a' világ előtt.

BASILIUS *(Szinte akkor érkezik.)*

Reménylem, hogy ebből a' fen forgó perből egyszer valamikor már ki segítenek az Istenek.

FÓKÁS

Leg jóbbkor érkezéltél, Basili! Leontzius és Románus arról vádolnak; hogy

☛ II leszek ha nem más; leszen osztán vagy

☛ II le gyalázhassa

☛ II tovább vonbassa egy magános valakinek Uraságát

☛ II már végét

983 II légy te bíránk

984 II az egész világ előtt (venit Basilius)

985 II [A rendezői utasítás hi.]

988 II Basilius; Románus téged arrul

990 hamis hírekkel zavarod a' Rendek és az Ország' tsendességét: hogy hazug mesterséggel vitatod Konstantínus' és Artémius' kised korokbann való meg tseréléseket.

BASILIUS

Mit hallok? mint 's hogy lehet ez?

MAURÍTZIUS

Nints külömbenn. Támadj ki magad mellett, add elő a' levelet.

BASILIUS

995 Elő adom a' levelet. Hanem engedjétek meg előbb, hogy szembe nézzünk Románussal, el bírja e? Tehát, Románe! te mertél engem az Ország' színe előtt ilyly fertelmesen gyalázni, és vádolni? Te, ki tudod, mennyi artza pirúlásra valót mondhatnék reád?

ROMÁNUS

1000 Hová ragadott a' bátorság? Vakmerő! te nekem artza pirúlásra valót? Talán én te néked reszketésre, és ájulásra valóval előbb szolgálhatnék. Szemedbe mondom, Basili! lator vagy, Hertzegünk', Országunk' árulója vagy.

BASILIUS

Istentelen! nem félsz e a' boszszú álló egektől, hogy meg verjenek?

ROMÁNUS

1005 Nem félsz e a' boszszú álló pokoltól, hogy reád rohanván valamelylyik Furia száz viperákkal ostorozzon, és dögleletes lehellettel itt helybenn meg fojtson? Hogy merted fiamat ilyly nagy gonoszra tsalni, és te tudod mesterséggel Országunk' Örököse ellen bátorítani?

MAURITZIUS

Illetlen öszve veszések ezek: egymást terhelitek gyalázattal.

LEONTZIUS

Fóka! szakszd végét ennek a' mérges villongásnak.

FÓKÁS

Légyen vége, szóval paratsolom, ha kell, erővel is. A' levél igazságot fog tenni, add ide Basili!

989 II a rendek és ország; hogy hamis mesterséggel

990 II Artemiusnak

995 II tehát te Romane

998 II [A sort (:hová ... valót) az előtte álló szerepnével

együtt a másoló kihagyta, a továbbiakat is Basilius

mondja.]

1000 II vagy, Országunk, hertzegünk Árulaja vagy

BASILIUS
1010 Felséges Hertzeg! hagyd, lássuk a' Tsászárné bizonyság tételét, a' melyyet kezedbe adtam.

KONSTANTÍNUS
Ki kívánta tőlem Románus, és pedig a' te neveddel.

BASILIUS
Szent Isten! Románus' kezére került?

KONSTANTÍNUS
Románe, add vissza, tsak most adtam kezedbe.

ROMÁNUS
Te én nékem az én kezembe? Álmodat hüvelyezed, bolondságokat emlegetsz.

KONSTANTÍNUS
Álmodat? bolondságokat? Zoé Tsászárné' levelét emlegetem, azt, a' melyyet tőlem ki kértél, hogy az egész Ország előtt ki hirdessed.

ROMÁNUS
Én te tőled Tsászári írásokat kértem? Tsúf dolgok ezek. Leontzi! új mester-séggel kerülnek meg bennünket.

KONSTANTÍNUS
Ezt mered tagadni előttem? Románe!

ROMÁNUS
Tagadnom kell. Vagy hazudsz, vagy tébolyodol elmédbenn, hanem ha Basilius' nyelvén beszéllsz.

KONSTANTÍNUS
Fóka! Maurítzi! hozzátok fordúlok. Olyly bizonyos, hogy tőlem ki kérte, és magához vette Zoé Tsászárné' írását, mint — —

FÓKÁS
Ne többet: nem tűrhetem. Ebből a' versengésből az sül ki: hogy mind a' két fél, két féle úton, sok tsinnal, sok mester-séggel érte vagyon: hogy ne tudhassuk igaz Urunkat. Engem' kerenget, tsalja Mauritziust, játszik a' Tanáttsal, eszét veszti a' népnek, rontani kívánja az Országot. Jól vagyon, találunk embert, a' ki bé illjen Országunk' üres székébe. Menjünk, Maurítzi! (*El mennek.*)

1010 II bizonyság levelet melyyet kezedbe adtam s- láttam.

1017 II ki hirdess

1024 II [Hi.: vette Zoé]

1029 II bé ülyön Üres Országunk székébe; [A rendezői utasítás:] (abeunt)

ROMÁNUS

1030 Te is jér velem, Leontzi! (*El megyen.*)

BASILIVS

Akár fel, akár alá, de el nem mentek vele. Felettetek lészen büntető ostorral az ég: én pedig nyomotokbann. Betsületembenn jár, módot kell keresnem, hogy meg torkolhassam e' hazugságokat, és a szemtelen artzákat ugyan tsak országosan le gyalázzam. (*El megyen.*)

LEONTZIUS

1035 Én sem várom helyén, hogy reám süljön a' pattantyú: meg fizeted árát sok patvarkodásidnak. (*El megyen.*)

ARTÉMIUS

Én pedig itt maradok, nem tudván, mit szülnek reám a' jó egek.

KONSTANTINUS

Engem' is itt hagytak, 's most sem tudom, ki légyek.

ARTÉMIUS

Mondhatsza, azt a' levelet tagadja e el Románus, melylyet te nékem mutattál?

KONSTANTINUS

1040 Azt tőlem hamisan ki kérte, én egyűgyűen néki adtam. Azért kívánta: hogy a' Tanács előtt el olvassa; és azért vitte el, hogy el árúljon.

ARTÉMIUS

Hogyan tagadhatja? miként reményli, hogy elő mehessen ezzel a hazugsággal?

KONSTANTINUS

1045 Nem gondoltam volna, hogy egy olyan fő érdemű Tiszt, és tekéntetes Tagja Országunknak ilyly tsúnyára vetemedjék. Tanúlj, Barátom! számodra ezekből: 's vegyd észbe, hány füllel, mitsoda észszel kellessék vigyázni beszédére. Megínt itt terem, el akarok menni.

1030 II jűj velem; [A rendezői utasítás:] (abit)

1032 II modokkat keresnem

1033 a hazugokat

1034 II [A rendezői utasítás latinul:] (abit)

1035 II várom helyén [!]

1036 II [A rendezői utasítás latinul van:] (abit)

1039 II Mondhatsz

1040 II hamisan kérte

1042 II Hogy tagadgya s-miként

1045 II vetemedgyen; barátom magad számára s- vedd észbe

1047 II el megyek

NEGYEDIK KI MENET.

Románus. Artémius.

ROMÁNUS

Látd e, hogy szégyenbenn maradtak ellenségink? Nehéz meg birkozni Románussal. Nyertünk.

ARTÉMIUS

Szégyen! azt akarád bizonyítani Leontziussal, hogy hamis a' levél; azonban más útra rugaszkodtál, betsületesen el tagadtad.

ROMÁNUS

Ne feszegesd tovább ezeket, néked szolgáltam.

ARTÉMIUS

Nem akarom a' többit hallani, irtóznak füleim. Sőt el higyd, Romane! hogy ennek utánna néked egy tseppet sem hiszek.

ROMÁNUS

Könnyebb vólt el titkolni az írást, hogy sem meg mutatni, hogy hamis.

ARTÉMIUS

Jól vagyok, már próba tapasztalva tudom: hogy szava hihető betsületes ember-séges ember Basilius: igaz egyenes szívű Artémius. A' mi téged illet, tennen vallásod vádol, hogy hazudtál el tagadván a' levelet. Leontzius fondorló, kedved utánn járó, színt színhez alkalmaztató rossz ember. Kezdem azért már lassan lassan hinni, hogy Artémius Leó Tsászár' fia, én a' tiéd. Szerelmes Atyám! szállj szívedbe, a' meredeknek tetején látlak, és érzi szívem, még ma nyakad szakad, ha nem változik szándékom.

ROMÁNUS

Mit mondasz? Felséges Hertzeg!

ARTÉMIUS

Halgass már egyszer, és pirulj — — — Nem engedi a' természet, mert fiad vagyok, hogy ki mondjam a' többit.

ROMÁNUS

Nem foghatom meg természetedet. Mikor Artémiusnak nevezlek, neheztelsz: mikor Konstantínusnak, meg bántlak. Mikor azt mondtam, hogy Atyád va-

: 1062 || azt akarom [!]

: 1068 || bősületes ember

: 1061 || járó színtez [!]

1063 || látlok tetején

1066 || halgasd már egyszer s- pirulj

1068 || neheztelsz most mikor tagadom hogy Atyád vagyok

1070 gyok, tagadtad: most mikor tagadom, hogy Atyád vagyok, fiamnak mondod magadat. Hagyd, tudjam egyszer, mi légyen igaz kívánságod, igaz szándékod.

ARTÉMIUS

1075 Tudod, mi légyen elmébenn, szívembenn, és mit neheztelek. Add meg annak, kitől ki tsaltad a' levelet. Légy mértékletes kívánságidbann, igaz szódbann, és tselekedetedbenn. Hagyj békét a' Tsászárságnak, se téged, se engem' nem illet: nagy bűn attól el ragadni, a' kit az Isten meg ajándékozott véle. Ez az én valóságos kívánságom, és szándékom.

ÓTÓDIK KI MENETEL.

Románus, Artémus, Basilus, Konstantínus.

BASILIUS

1080 *(Jóbb kezét Artémusnak meg szorítja vassal, és szívéhez szegez egy tört.) A' halálnak fia vagy, Artémi!*

ARTÉMIUS

Mitsoda erőszakos szorongatások ezek?

ROMÁNUS

(Basilushozz szól, 's a' kardjához nyúl) Mitsoda vakmerőség ez?

KONSTANTÍNUS

(Románushozz szól, kardjához nyúl, tartja Románust.) Állj veszteg áruló!

BASILIUS

1085 Halljad, Románe! Ez a' te magzatod, jól tudod a' levélből: add vissza a' levelet, ha ennek életét szereted.

ARTÉMIUS

Hogy kezedhez kerüljön, magam akarom, 's eleget kértem. Mind azon által hogy ilyly ijedelmekkel az én részemről, te részedről ilyly keménységgel keresed, méltatlan boszszúság, melylyet tőled meg nem érdemlettem.

KONSTANTÍNUS

(Titkon súgva.) Barátom! meg ne ijedj, nem igazán rémít.

1074 II tselekedetüdben

1075 II nagy bűn által [!]

1083 II [A rendezői utasítások a mondott szavak után állnak.]

1084 II [Hi.: a levelet]

1086 II magam akaratom

1088 II nem érdemlettem meg

1089 II igazán Személy [!]

BASILIUS

Reménykedéssel, panaszziddal most nem aggok: Románus' fenyegetésével nem törődöm. Ha kezembe nem adatik a' levél, meg kell halnod.

ARTÉMIUS

Ej Atyám! add elő azt a' szerentsétlen írást, és szabadíts meg engem' a' gyalázattól, és haláltól.

KONSTANTINUS

(*Románushozz.*) A' kit meg keményített a' kevélység, lágyítson meg egyszer jó fiadnak panasza.

ROMÁNUS

A' harag, dühösség, szerelem, tsak le nem nyomja szívemet, nem bírok magammal. Hagyj békét, pogány! ennek a' gyermeknek.

BASILIUS

Meg se mozdúlj, mert által verem szívét.

ARTÉMIUS

Meg kell halnom, Atyám!

ROMÁNUS

Ha már kérésre kell fakadnom: ne hóhérkodjál egy ártatlanon!

BASILIUS

Ha igazán szánod véredet, add elő a' levelet, meg mented.

ROMÁNUS

Átkozott tsillagzat! szörnyű rendelése az egeknek! (*Magábann.*) Meg kell lenni.

KONSTANTINUS

Ugyan tsak ártatlan vérébenn fenteregve akarod látni fiadat.

ARTÉMIUS

Mutass kegyességet, Atyám! és te irgalmat, Basili!

BASILIUS

Atyádon áll.

☛ ☐ szerentsétlen levelet

☛ ☐ e nyomja

☛ ☐ gyermeknek (mintha hozzá lépne)

1098 I által

1104 II vérébe fontorogni

ROMÁNUS

Ej! meg se gondold, hogy olyly félelmes szív szorúlt legyen ebbe a' testbe.
Előbb, hogy sem árthass néki, által 's meg által járom testedet.

KONSTANTÍNUS

Előbb velem léssen valami kis közöd.

BASILIVS

1110 Ölöm, mihelyt mozdúlsz.

ROMÁNUS

Egek! valami tanátsot!

ARTÉMIUS

O kegyetlen Atya! semmi sem fog kőnél kővebb szíveden!

KONSTANTÍNUS

Fától szakadt, nem Atya!

ROMÁNUS

1115 Tsak rajta. (*Basiliushozz szoll*) Bé! szúrd bé! nem bánom; de jusson eszedbe:
neked is béledbe akad ez a' Dömötzki atzél.

BASILIVS

Teljék kedved. (*Már ölni készűl.*)

ARTÉMIUS

O Isten! o Atyám!

ROMÁNUS

Hagyd abba, tegyd le a' vasat, meg indul a' vér bennem, háborodik a' természet, meg adom a' levelet.

BASILIVS

1120 Add Konstantínus kezébe.

ROMÁNUS

Old le Artémiust, avagy én ennek egy tseppig ontom vérét.

1108 II testedet (Kardot kap)

1114 II rajta (ad Basiliium) vágd le, sózd [!] bé nem bánom

1116 I készűl II kedved (stringit ferrum)

1117 II [A sor előtti ARTEMIVS bi.; ezt is BASILIVS
mondja:] Oh Isten, oh Atya

1121 II Öntöm vérét

KONSTANTÍNUS

Ne búsulj, Basili! szívvel, kézzel meg felelek Románusnak, a' ki már, se eszével, se erejével nem bír, úgy töri a' dühösség.

BASILIUS

Osztán, Románe! te egy ártatlannak vérébenn fertőznél? Uradon gyilkoskodnál? Én holtom után is betsületet vallanék, gonosz véredet fogytván fiadban; te pedig más világon is tsak gyalázatot.

HATODIK KI MENETEL.

Leontzius, Románus, Basilius, Artémius, Konstantínus.

LEONTZIUS

Mitsoda szörnyűségeket kell látnom! véres mészárlásra készültök, hogy egy más után ki hüljete a' világból, a' melylybe nem fér el kevélységek. Esztelenek! a' míg ti itt veszekedtek, azonbann Fókás királyságra veri magát, és az egész Tábori Rendek pártját fogják.

ROMÁNUS

Mitsodát? Fókás királyságra? hagyd értsük jobban.

LEONTZIUS

Eleibe rakta Fókás a' Tábornak, hogy semmi úttal nem akadhatott eddig igaz Örökösére az Ország' Koronájának. Magát veti vala elő. Vóltak jó akarói, és baráti, a' kik azonbann a' katonaságot, és népet részére lágyították. Egy szóval, már Tsászárnak kiáltják Fókást, triumfus szekeren vezetik fel alá Konstantzinápolybann, víg szózatokkal, fényes pompával.

ROMÁNUS

Konstantíne! Basili! ne a' levél. (*Oda adja a' levelet.*) Nagyobb gondom érkezett. Mire nem vágyódik az a' kevély Katona?

BASILIUS

Meg botsáss, Artémi! az erőszakról. Szabadon botsátlak már. A' nagy dolgok közösök a' nagy veszedelmekkel. Szakaszd már gyümölsét, Románe! haszontalan fáradságodnak, ha látod.

1132 II szívet kedvel

1133 II [Hi.: tsak]

1134 II mészárlásokra

1135 II e világból

1134 II eddig az igaz

1135 II voltak akaróji

1139 II levél (tradit epistolam)

1142 II haszontalan fáradságodnak Románe

ROMÁNUS

1145 Látom, és bánom. Büntessetek meg halállal, kész vagyok életemmel adózni nagy vétkemért.

BASILIUS

Mi hasznát veszszük haláloednek? élj, és abbann töltsed életedet, hogy meg aláztassék Fókás, és magasztaltassék Konstantínus.

ARTÉMIUS

Úgy, Atyám! ha vért akarsz ontani, ontsad Uradért, és Hazánk' oltalmáért.

BASILIUS

1150 Szaporán, időt ne veszessünk, ne talántán azonbann még az Udvar is fel törje Fókás.

ROMÁNUS

Siessünk, hirdessük mindenütt a' levelet. Te, Leontzi! az udvari katonákkal oltalmazd azonbann Konstantínust.

BASILIUS

Artémi! te véle maradj: mí azonbann el járunk dolgunkbann.

KONSTANTÍNUS

Menjetek, Barátim! és térjetez vissza jó hírrel.

1155

HETEDIK KI MENETEL.

Konstantínus, Artémius, Leontzius.

ARTÉMIUS

Én néked vétettem, Hertzeg! mind azon által tsak tudatlanságból.

LEONTZIUS

Én többet, mert szánt szándékkal. Hagyd, találjak kegyes botsánatot.

KONSTANTÍNUS

1160 Kinek ne botsátanéék meg ilyly szoros ügyekbenn? A' te vétkeed, Leontzi! már feledékenységbe ment: a' mí szeretetünk pedig, Artémi! most is égten ég.

1147 II és fel magasztaltassék

1149 II ne veszszünk

1158 II had találjuk

1159 II ügyemben

ARTÉMIUS

Én kémelleném magamat? ily veszedelmekre ne szánám ki *ontani* életemet?
Menjünk félre, a' míg közötté legyünk ellenségünknek.

KONSTANTÍNUS

Sőt szembe akarok véle lenni, és mezítelen fegyverrel oltalmazni koronámat.
Méltó egy orszáért meg víni.

ARTÉMIUS

Méltóbb, hogy Hertzegi Személyedet meg mentsed. Keveset tehet egy szál kard ebben a' zúzavarbann.

KONSTANTÍNUS

Mi hasznunk benne, ha el bujunk? Ki keres bennünket Fókás, tudván, hogy az ő élete halálotól függ. Szébb egy fiatal Hertzegnek a' vitéz baj vívásbann életét le tenni, hogy sem a' poroszlók motskos kontzolásí közt gyalázatosan meg halni.

ARTÉMIUS

Az ország' haszna is jusson eszedbe, nem tsak a' te különös vágyódásid.

LEONTZIUS

Úgy vagyon. Én azért azt ítélném, siessetek ketten oda, a' hol a' setétes járások az udvarból szinte a' tengerig vezetnek a' föld alatt, előbb, hogy sem el messe útunkat Fókás. Én azonban vigyázok mindenütt kis népemmel, hogy senki reátok ne üssön, és nem sokára nálatok lészek a' tenger' partján.

ARTÉMIUS

Menjünk, Konstantíne!

KONSTANTÍNUS

Megyek tsak tí kedvetekért. Magam' személye' veszte, vagy fen maradása, leg utólsó gondom vólna.

ARTÉMIUS

Jó egek! borító setéség! vegyétek oltalmatok alá az igaz szívűeket.

1170 | szánám ki életemet [Értelemszerűleg jav.] || én
1171 | kémelleném; nem szánom ki életemet
1172 | közötté legyünk
1173 | halálunktul

1171 || különös ditsóséges vigyázásod
1172 || setít
1174 || mindenütt vigyázok
1179 || vegyétek vegyétek szívemet

Leontzius a' vitézekkel.

LEONTZIUS

Vitézek! kevesen vagyunk, bajnoki erő, és igazán való katona bátorság kíván-
tatik, hogy életét meg tarthassuk igaz Urunknak egy országos tolvaj ellen, a'
ki hatalmas táborral fenyeget. Ontsuk ki utolsó tseppig vérünket Leó Tsászár'
1185 fiáért. Meg kívánja a' betsület, igazság, hűség, kötelesség. Ki ki tegyen ki
magáért karja' 's kardja' erejével: egy se találtassék, a' ki kémélje életét.
Menjünk.

ÖTÖDIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

Fókás maga.

FÓKÁS

Ha mindjárt tüzes villámlásokkal meg gyűl is, és minden köveit reám hordja a'
zörgölődő ég; de még is Tsászárrá kell lennem. Sőt magam el véltébeben már
a' vagyok. Biztat a' reménység, fogadja a' szerentse, hogy fel adja az Ország'
almáját. Rivad Fáma' trombitája, hogy az egész világnak hirdesse, ki 's mi
1195 légyen Fókás. Barátim! — — Tí mit mondotok? Mély tengerbe léptünk, sőt
már mélységes közepébeben vagyunk, és, ha nem fogtunk is eddig, leg alább
zavartunk. Fel indult az egész Ország, fél 's fut tőlünk az ellenség, minden
Rendek előtt rettenetesekké tettük magunkat. Értsétek már a' többit. Még
egyetske vagyon hátra. — — Konstantínust, és Artémiust még ma hálóba kell
1200 keríteni. E' meg lévén, bizvást fel tehetik a' laurus koszorúkat, 's engem' nem
kerül el a' Nap keleti Birodalomnak fényes Koronája.

MÁSODIK KI MENETEL.

Basilius, Románus, Mauritzius.

ROMÁNUS

Nagy veszedelmünkkel késünk ebbenn az Udvarbann.

1183 II [Hi.: igaz]

1184 II óntsuk ki

1192 II elő véltébeben

1195 II lépünk

1200 II fel tehetitek; engem sem

1204 II [A sor előtti szerepfelsorolásban:] Romanus az utan
Mauritius

BASILIUS

1205 Az Uraság szolgálatja meg kívánja, másutt nehezen akadunk Mauritziusra —
— — Úgy tetszik, jó.

MAURITZIUS

Mit csináltak itten? Íme mire jutottunk a' perlekedéssel! Felette búsúlok rajta, hogy Fókás Konstantínust ki forgatja örökéből.

ROMÁNUS

1210 Hogy eddig titkon maradt Zoé Aszszonyunk' írása, nem tagadhatom, az én vétkem. Vallom azt is, hogy minden büntetésre érdemes vagyok. Engem' vessetek okúl a' nép előtt, és ha kívántatik halálommal tsillapítsátok. Vegye Maurítzius magához a' levelet: mutassa meg elsőbenn a' Tanátsnak, a' Tanáts adja hírére az Országnak Fókás hitetlenségét, Konstantínus' igazságát. Tsak Fókásnak szakadjon nyaka, örömet halok utánna.

BASILIUS

Emberségedre bízom. (*Oda adja a' levelet Mauritziusnak.*) Mutasd meg a' Tanáts házbann. Lásza Fókás is, és olvassa. Add értésére, hogy ha nem fog engedni Konstantínusnak, alább nem hágy a' kevélységbenn, bizonyos legyen benne, keserves, és rövid napokat fog látni a' Tsászári széken.

MAURITZIUS

— Való ugyan, hogy Fókás kemény ember, hanem azt is tudom, mi viselte 's hordozta legyen az e' féle el tekéllésekre. Kétséges lévén a' kettő közt az igaz Örökös Hertzegnek választása, attól tartott, ne talántán Románus vagy fiának, vagy magának foglalná az Országot. Őtet akará meg előzni, és tábori erővel tört útát magának a' ditsőségre. Reményilem, értvén ezen levélnek erejével hiteles világos igazságát Konstantínusnak, mind maga, mind tábora, lágyúlni 's holdúlni fog. Mint hogy a' pór katonák közül is sokan tsak addig védelmezik, míg igaz Urokra nem akadnak. Keljünk próbára: én Fókással, és a' Tanátstsal; tí pedig a' közép és alsó Rendekkel.

HARMADIK KI MENETEL.

Leontzius. Basilius. Románus.

LEONTZIUS

Basili! Románe! mit mondjak?

1215 II bízom (Tradit Maurilio)

1220 II az igaz hertzegetek

1222 II foglalná el

1225 II lágyúlni és holdúlni; közülis tsak

BASILIUS
Ezek a' fohászok szomorú hírt jelentenek.

LEONTZIUS
Konstantínus a' Hertzeg.

BASILIUS
Mit tsinál? mondd el a' többit.

LEONTZIUS
Artémus a' fiad.

1235 ROMÁNUS
Hol vagyon? Ne tartóztass bennünket.

LEONTZIUS
Mind a' ketten fogva vagynak.

BASILIUS
Fogva? Mit nem kell el élnem!

ROMÁNUS
Mélyebb seb nem eshetett szívemen!

LEONTZIUS
És talán, kit Isten ne adjon! más világon is.

1240 BASILIUS
Kétség kívül, mikor a' ragadozó körmös sasok prédát kapnak, szaporán emész-
tik, éhen várta őket a' Tirannus.

ROMÁNUS
Hanem, Leontzi! így bíztuk e gond viselésedre ezt a' szerettük párt, hogy ők
pallosra, mí pedig gyászra kerüljünk?

LEONTZIUS
Én reám vettek?

1245 BASILIUS
Te reád, emberséges ember! vitézlő vitéz! Így kellett gondját viselni. Orszá-
gunk drága Zalogának? Tudni illik, a' félsz kergetett, és szapora lábot adott
a' menedékre — — — el felejtetted a' két ártatlant! el hagytad!

1237 II el érnem

1238 II esbetett volna szívembe

1239 II [Hi.: LEONTZIUS. Ezt is Románus mondja.]

1242 II szerettünk párt

1243 II mi gyászra

LEONTZIUS

A' napot, holdot, hívom bizonyságul, hogy boszszúság a' mit mondatok. Én a' ki ezzel a' melylyel meg állottam sok kopja 's kard végnek, hogy őket meg mentsem, én gytam el? Meg botsásatok, Uraim!

ROMÁNUS

Hogyan jutottak tehát az ellenség kezébe?

LEONTZIUS

Részről maga az oka Konstantínus, kit nehezen, és későn lehetett reá beszél- leni, hogy útra eredne a' titkos járások felé. Sarkon érte az ellenség. Szágul- dok védelmére, mint lehetett, egy nehányad magammal, öszve keveredtünk a' fegyverrel, sok legény hullott mind a' két részről, el végre meg tolt, és le nyomott bennünket a' sokaság. Kezекbenn látván már a' két qwÚrfit, 's nem segíthetvén, ki vágtam magamat, hogy lenne valaki, a' ki bizonyos hírt hozhatna felőlök.

BASILIUS

Heába lettek egyszer 's mind húsztendős szorgalmim.

ROMÁNUS

Ezer félelmek, ezer gyötrelmek környékezik, és szaggatják szívemet. Légyen egyszer vége keserves napjaimnak, el untam a' sok kint.

LEONTZIUS

Nints most annak ideje, hogy el hagyjuk-magunkat. Vér szemet kell venni, bátorságra nódúlni. Talán még él Konstantínus, és keservébenn azzal biztatja magát, hogy segítségére megyünk.

BASILIUS

Menjünk, verjük által szívét, hogy mennél előbb ki okádjá lelkét Fókás. Úszszon palotája vérbenn, és holt test halmokkal teljék udvara.

ROMÁNUS

Menjünk! Oda vagyon Konstantínus! el hagyott jó fiam! metszek az árnyék világgal?

1253 II akut mondatok

1254 II kopja és kard

1261 II bogyt jutottak

1262 II A sor elől bi.: LEONTZIUS]

1253 II [A Száguldok helye üresen bagyva]

1254 II ennyi bányad

1261 II vege a keserves

1263 II bátorságra lódúlni

1270

Konstantinus. Artémus. Rabságbann.

KONSTANTINUS

Íme, Artémi! az utolsó ponton vagyunk, vékon szálon tsügg életünk, le metszi kemény vassal nem sokára a' kegyetlen Fókás, hogy bátran ülhesse székemet — — — Meg jövendölte ezt az én szívem! Eleget mondám, Barátom! ne keressünk félelmes futkározással menedéket: hanem bátor szembe szállással, erős hartztal múltunk ki a' világból. Most kezünk szemünk kötve motskosan kell meg halnunk.

ARTÉMIUS

Hertzeg, jól lehet nékem is keservesen esik, hogy fiatal zöldébenn napjaimnak, életemnek leg szebb virágjábann kellessék az élőkötől bútsúznom; de még is te reád tekintvén, azt fájlalom leg jobban, hogy ditső Leó Tsászár' magvának te benned, Konstantíne! egy rossz ember által kell el veszni.

KONSTANTINUS

Magam is, Artémi! ha tsak nékem kellene el vesznem, és te fen maradnál, könnyebben viselném. Azon búsúlok, hogy mind a' kettőnk az azon egy bal kézre fogott az írigy szerentse, és én téged halálommal sem tudlak meg menteni a' haláltól.

ARTÉMIUS

Számomra minden büntetés kevés: mert Románus' fia vagyok, a' ki első feje, 's minden oka mostani sorsunknak. Hanem, te ártatlan! o Konstantíne!

KONSTANTINUS

Ha meg kell lenni, legyen meg bátran. Ölekezzünk meg vidám artzával a' halállal. Lásza, és piruljon a' Tirannus.

ARTÉMIUS

Nem irtózom, mint hogy semmi magam vétkét nem tudom. Féljenek a' bűnösök.

KONSTANTINUS

Szerelmes Társom! hogy holtig való igaz barátod voltam ezzel (*meg öleli*) akartam meg mutatni. Vegyd ajándékul, és emlegesd leg alább más világon.

1271 II függ életünk

1273 II ne keressük futkározással

1275 II e világból

1279 I fájlalom II az fájlalom (!); magvának te pedig Constantine egy (!)

1286 II és minden oka; te ártatlan -- és Constantine --

1292 II akaram

ARTÉMIUS

Felséges Hertzeg! Kegyes Uram! ezen tsókkal (*kezeit tsókolja*) és térd hajtással vegyd utólsó jelét neked holtig le kötelezett szolgálatomnak. (*Itt az ór álló jelt ad a' raboknak hallgatásra, és el vezeti őket.*)

ÖTÖDIK KI MENETEL.

Fókás.

FÓKÁS

Mauritzius nekem erősen beszéllett, hatalmas Pártfogója Konstantinusnak, meg sem gondolhatom, hogy tőle hozzám édesüljön. A' veszedelem, szégyen vallás innen, túl az uraság és méltóság forgatják eszemet, szorongatják szívemet. Szomjan 's alég várom, hogy uralkodhassak; de egyetembenn vékonyan 's alég remélhetem, hogy meg légyen. Mert mióta ki tudódott igaz Örököse az Országnak, az előbbi szeretet hozzám minden felül hül; más szemmel néz reám még a' tábor is. Basilius, Mauritzius, Leontzius, már nem barátim. Nehéz lesz a' trónusra lépni, már látom: nehezebb békességesen meg ülni: leg könnyebb hanyatt esni, mind addig, a' míg Konstantinus él. Haljon meg tehát, és keresse más világon igazságát: azon kívül is rabom, és holt számbann tartom. De ne — — minden öreg 's apró falat reám támadna — — De talán úgy: mert holta utánn többet kapnak egy ilylen vitézen, a' ki — — Anynyi mint az, próbáljunk szerentsét — — De ne — — még igen fris Leó Tsászár' emlékezete. A' fiatal Hertzeget most szeretik 's keresik leg jóbban. A' szerentse sima farkú: hol futja, hol kergeti az embereket — — Meg vallom, haboz az elmém, és verdődik, mint a' meg szorúlt tenger: mikor belől forr, és kívől meg dülük a' kemény szelek. Rengeti hajjait, hánkódik partról partra: úgy én egyről másra — — de íme! — — el kell mennem.

HATODIK KI MENETEL.

Mauritzius. Románus. Basilius. Leontzius.

ROMÁNUS

Vályyon mi végre kívánt 's idézett bennünket ide Fókás? mi okra nézve adott udvari fegyveres késérőket mellénk; ha magát a' forgó szél egyszer 's mind el kapta előlünk?

1303 || ezen (kezet fogja) tsókkal

1304 || szolgálatomnak (Miles Captivus signum tacendi dat e: abducit)

1302 || s-alég reménlhetem hogy még lépjen || Mert mint a kifondortóra igaz Örökösse

1305 || ülni hogy leg könnyebb

1314 || Rengetik

1319 || ha magát egyszersmind el kapta

MAURITZIUS

Magam sem férhetek szándékához. Azt tudom, hogy erős világos szókkal elejbe adám a' dolgot: kértem, fenyegettem az ország' nevével, arról is emlegettem, hogy, noha sok, de nem minden róka kerüli el a' tsávat; és kevés Tirannusnak volt mind végig boldogúl dolga. Kihezz képest szállana magába, engedné Konstantínusnak a' Király' székét, ne zavarná az országot, ne keserítene bennünket. Ezekre valamit bömböle. Utóbb tsak azt mondá: hogy kész akár mikor, 's akár kinek mind azokról számot adni, a' mit eddig el követett.

LEONTZIUS

Ezek erőszakra mutatnak. Bátorkodjunk, Románe! a' nagy erő más nagy tsonos velős ellen erőt kíván, a' nagy el tekéllések nagy vitézséggel járnak.

MAURITZIUS

Még nem bizonyos, mit végezett légyen Fókás, és nagy kétségek közt, és elme háborúbann hagytam. Akár mire fakadjon, én se nem féltem, se nem kéméllem magamat, szívvel, meg mutatom, hogy jó szolgálja voltam Leó Tsászárnak, és Híve Fiának.

BASILIUS

Akarom, Mauritzi! a' mi régi Bajnokink, vitéz őseink, nem tartottak szebb halált annál, mikor az Országunk' Nagyjai leg elsők abbann, hogy az Országért, és igaz Urokért piros vért ontsanak, és le tehessék kedves életeket.

ROMÁNUS

Én sem leszek utólsó. Katona ember voltam eddig, az én kezem utánn is estek sebek, és hullottanak fejek. Az én kardom is tud ereket nyitni. Tsak minap is, mikor Fókás Bolgár országbann bogározott, magam Kapadotziábann eleget gázoltam vérbenn, és sok holt test halmokon jartam — — Mind azon által tanátsosbnak ítélem lenni, hogy még addig ne boszontsuk, a' míg ki nem töri magát belőle a' rosz. Basili! 's mindenek előtt Mauritzi! szép szóval forgasd — — De íme közelget — — Juj! be fertelmes kevélység néz ki belőle.

1329 II erőszakra mutatnak ezek

1330 II a nagy tókéllések

1331 II kétség közt

1332 II mire fogadgyon [!]

1333 II szívvel kézzel meg mutalom

1335 II vitéz őregeink

1336 II országnak nagyai

1337 II és igaz órékért [!]; onthassanak

1338 II estenek

1341 II test balmokat

1343 II rosz ügye Basili s-mindenek előtt magam mar Mauritzi [!]

HETEDIK KI MENETEL.

Fókás. Románus. Mauritzius. Basilius. Leontzius.

FÓKÁS

Kívánva vártam, hogy valami jó alkalmatosság öszve szerezne bennünket, és én azokról számot adhassak, a' mit felőlem a' sok féle hír jóból roszból forgat az országban.

BASILIUS

Fókást nem tartjuk számadó szolgának. Add meg Konstantínusnak a' szabadságot, és koronát; se többet, se egyebet tőled nem kívánunk.

FÓKÁS

Senki se ártsa magát a' beszédbe, a' míg végzem. Tekéntetbe vettem, a' mikről Mauritzius tanított. Olvastam, forgattam Zoe' levelét. Való igaznak találtam a' bizonyságokat. Vallom, hogy az Artémius' neve alatt eddig köztünk lakó Konstantínust illetné Országunk' koronája, ha már késő nem volna.

ROMÁNUS

Hogyan? csak eddig lakott köztünk Konstantínus? már késő? mire értsük ezt?

FÓKÁS

A' tí vétketek, hogy Leó Tsászár' maradéka 's igaz vére nem juthatott a' trónus székre. Addig vontattátok ezer mesterséggel a' dolgot, a' míg meg unván a' köz nép, katonaság, Vitézlő Rend, Nemesség, a' sok tsalatkozást; engem' választott Tsászárnak. Én pedig tsendességét meg akarván adni az Orzágnak, szükségesnek ítéltem, hogy mind Konstantínust, mind Artémiust ki végezzem a' világból: ne talántán előbb utóbb új és szörnyebb háború támadjon az Országban.

BASILIUS

Oda gyon Konstantínus? ki lesz boszszú állója?

ROMÁNUS

Uramat, Fiamat egyszer 's mind vesztettem! mit nem szülnek az egek fejemre?
— — Én! én leszek boszszú állója.

1358 □ szolgáknak; szabadságát és a koronát

1359 □ szabadságát és a koronát

1360 □ aminül Mauritzius tanított olvastam Zoe Levelét; igazsal találtam Vallom

1361 □ ha késő

1362 □ Hogyan Késő? mire értsük ezt?

1358 II A te vétketek

1360 II tsalatkozás [!]

1363 II e világból; előbb utóbb miáttok új; támadgyon bazánkban

1365 I állója II lesz hozzá áloja [!]

1366 II edgyszersmind el veszteni

LEONTZIUS

1370 Keserves kár! O szerelmes Ifjú! és utolsó magva annak a' Tsászári ágnak, melyly eddig eget földet bé töltött ditsóséggel — — És pedig, te utálatos lélek! te voltál vesztője? El ne felejtse, a' mit mondok: téged' is készen vár a' mézsárszék. Sok mást, de engem' is el kerülj, mert nem nyugszom addig, míg ezzel a' vassal, ezzel a' kézzel meg nem nyitom melylyedet, ki nem szakasztom tővéből eleven szívedet, és fel nem áldozom igaz boszszúmbann Konstantínusnak.

MAURITZIUS

1375 Jól tselekszel, Leontzi, hogy szemébe mondok. Fegyverkezzünk fel minnyáján! Ki támadnak mellettünk, ha kell, a' szomszéd országok. Kergessük ki hazánkából, a' vagy tessük benne ezt a' fene Tigrist: a' ki Urunkon kezdette, és nyilván rajtunk akarja végezni a' gyilkosságot. Engem' a' mi illet, örömet meg halok, csak ő ne éljen.

FÓKÁS

1380 (*Magábann.*) A' mint látom, nem lágy emberekkel vagyon közöm. Nehéz lesz nékem a' Tsászársághoz férenem. Jobb lesz idején korán előbbi szándékomat más szándékkal meg tserélnem. (*Titkon mond valamit egy katonájának.*)

BASILIVS

1385 Mit súgdogálsz, pogány! Hagyd lássam leg alább hideg testét, holt tetemít annak a' Hertzegnek, a' kit nappali éjeli gonddal neveltem, hogy országunkat vigasztalnám véle.

ROMÁNUS

Teljék kedved ezzel az alázatos le borúlással, és könyörgő készülettel. Románus hasonló képen kéri Fókást: hagyd vigasztalhasa fájdalmas szívét leg alább egy tekéntettel, és végső bútsút vehessen jól lehet el halálozott fiától.

UTOLSÓ KIMENETEL.

1390 Konstantínus. Artémius. és a' voltak.

FÓKÁS

Ebben kedveskedni fogok. (*A' Katonához szól.*) Adassék meg Basiliusnak

1370 II voltál fel mézsárolja; mondok sok mást

1371 II engemis kerülly el;

1372 II amig ewel a vassal ki nem nyitom

1373 II [Hi.: *tővéből*]; és igaz boszsuban fel nem áldozom
Constantínusnak

1375 II tselekszed

1376 II kergessük ki az országbul avagy; fene vadat aki
urunkal kezdette

1378 II örömet halok meg

1381 II férni

1382 II tserélni

1383 II [Hi.: a két első szó]

1384 II hertzegnek kit én éjeli nappali

1385 II vigasztalhatnám

1386 II [Hi.:]

1391 II fogok (*ad miltet*)

Konstantínus. (*Megínt a' Katonákhoz más oldalról.*) Románusnak Artémius — — — El túróm, sőt meg bortsátok arról is, hogy fertelmes morgással, embertelen káromkodással, ilyen amolyan fenyegetéssel reám agyarkodtatok; jól lehet tsak egy füttyentésemre is elegen termettek volna itt helybenn, a' kik le fektethettek volna benneteket. De ennek is hagyjunk már békét — — — Már jönnek — Pihenjete a' bánat utánn, és örvendezzete egy másnak. (*Konstantínushoz szól.*) Te pedig, Hertzeg! nyúl az Ország' páltzájához, téged' illet. Te vagy ama ditsó emlékezetű hatalmas bölts Leó Tsászárnak, és Zoé Aszszonyunknak Fia. A' nap keleti Görög Birodalomnak igaz Örököse. (*Oda nyújtja a' páltzát.*) Bírd sokáig szerentsésen! Én eddig ragadomány képen viseltem, vallom. Most ezzel a' földre borulással követlek, és erős esküvéssel fogadom, hogy ennek utánna leg hívebb szolgád lészek, és mind személyednek, mind országodnak erős védelmezője.

KONSTANTÍNUS

(*Magábann.*) Mít tegyünk egyebet? (*Azutánn fen szóval Fókáshozz.*) Kelj fel, Hívem! Mivel háláljam meg ezt a' jó akaratot, és szép ajánlásokat?

FÓKÁS

Azzal, hogy meg bortsáss, és kedvedbe fogadj. Féltettem az Országot, téged' nem esmérhettelek ki: abból történt, a' mi történt.

BASILIVS

Nem tartóztathatom magamat, Konstantíne! (*Meg öleli.*) Így akartam végezni azzal, kit neveltem, előbbi hivatalomat. Most már szíves tisztelettel, (*le borúl térdjeit meg hajtvá,*) így kezdem: mert Felséges Parantsoló Uramat imádom Személyedbenn.

ROMÁNUS

Éljen, és boldogúljon szerentsés Országlással Konstantínus Augustus Tsászár! Az egész Országnak nevével, melylynek eddig gondját viseltem Leó Tsászár rendeléséből, igazán kívánja Románus. (*A' fiához fordulva.*) Pedig hogy elevenen látlak, Artémi! kit eddig holt számbann tartottalak lenni.

ARTÉMIUS

Ej. Atyám! ennek utánna se ne olyly meszsze, se ne olyly fel a' kevélységgel.

☞ II [Hi: a rendezői utasítás.]

☞ II [fenyegetésekkel]

☞ II [badgyuk békét]

☞ II [egy másnak (ad Constantinum); páltzájához
porrigit sceptrum]

☞ II [hatalmas Leo]

☞ Aszszonynak

☞ I [A rendezői utasítás hiányzik.] Én pedig

☞ II [Most evel a földre borulással követlek (flectit)]

☞ I [eg hüebb szolgád]

1405 II [Tácite Secum] Mít tegyünk egyebet (dein ad focas clarus)

1406 II [ajánlásodat]

1407 II [Fel vettem az országot (!)]

1408 II [nem ismertelek abbul]

1409 II [Hi: magamat és a rendezői utasítás.]

1410 II [hivatalommat (amplectitur); tisztelettel (semiflectit)]

1414 I [viselte II nevével annak eddig gondgyát (viseltem)]

Leo Tsászár Leo Tsászár

1415 II [kívánja Romanus-is (ad filium Artemium)]

1417 II [Én atyám]

KONSTANTÍNUS

1420 Tsendesen, Artémi! A' múlt dolgokat el kell felejtteni. Szűnjön meg minden háború, és villongás. Térjen vissza az Udvarnak Fő Tagjai között az egyesség. Uralkodjon minden szegletén az Országnak a' törvényes igazság, okos rend tartás, egy máshoz való igaz barátság. Távúl legyenek a' felylyebbezések, írigységek, árulások, gyanuk, és felelmek. Az én mostani méltóságom a' tí ajándékokot. Fogadom, reátok fog áradni minden ki telhető bőséges kedveskedéssel. Veletek pedig, Artémi! és Basili! igazán osztom szívemet 's minden

1425 kintsemet.

MAURITZIUS

Tudom, ennek nehezen várja hírét a' Tanáts.

FÓKÁS

Általam pediglen, Felsőes Hertzeg! az egész alattam való Tábor' nevével hivatalos vagy a' trónusra való fel magasztalásra, és Országunk' szokása szerint az a' hozz tartozandó külső pompára.

1430 Vége.

Ének

a' Második Végezés után.

1435 *Igy jár a' ki fuvalkodik,
Mást mint rontson agyarkodik:
A' Szerencse meg-alázza,
Véletlenül le-gyalázza:
Ki-veti, ki-veti öléből.*

Ének

a' Negyedik Végezés után.

1440 *CONSTANTINUS Vig-orczával, vidám kedvel
Érted halok Artemi
ARTEMIUS Vig-orczával, bátor szivel
Erted fogyok Constanti.
CONSTANTIUS En édessem!
1445 ARTEMIUS En kedvessem!
CONSTANTIUS Erted fogyok Artemi!
ARTEMIUS Érted halok Constanti.*

Vége.

1419 II tagjai kőzöt az egészeg [!]

1421 II igazi bátorság [!]

1424 II pediglen; és minden

1428 II fel magasztalásra és aboz tartozando

1431 I-II [Az Énekek szövege hiányzik. A sorokat a nyomtatott programból közöljük.]

A MŰ ADATAI

Faludi drámájának legrégebb szövege mléke az a címlap nélküli negyedrét alakú, egyleveles nyomtatvány, mely még 1966-ban az OSZK állományában volt, de ma lappang. A nyomtatott program tartalmazta a darab argumentumát, a szereposztást és a második, illetőleg a negyedik felvonás végén előadott két ének szövegét. Minden bizonynyal 1750-ben, az előadás évében látott napvilágot, amikor Faludi a nagyszombati nyomda igazgatója volt. Eredetibb szöveget tartalmaz a dráma kéziratainál, illetőleg a Révaitól 1787-ben kinyomtatott teksztusnál.

A programot TARNAI Andor közlése (*Faludi Constantinus-drámájának programja*. ItK 1968. 563–564.) alapján ismertetjük.

„CONSTANTIN[US] PORPHYROGENITUS

Elöl Járó Beszéd

Leo napkeleti Tsászár halálára kelvén, fiát Constantinust két fő Tanátsira bizta vala, tudni-illik Romanus, és Fokás gondviselésére. Ezek ketten mesterséggel, és erővel egy mást ki-akarták tolni ezen tisztségbül. Románusnak szolgált a' szerencse, és azért tsak maga igyengette jó-darabig a' fiatal Hertzeg dolgát, és birta az Országot. Azomban meg-tetzvén néki az Urasság, azon mesterkedett, hogy még Constantinust-is ki-szoríthatná székébul, 's maga fiát emelné a' Tsászárságra. Ezzel a' kevély igyekezettel ugy meg-úttálatta magát, hogy ellene támadnának még tulajdon magzati-is, kik Fokással tzimborát kötvén, arra birták a' dolgot, hogy Románus számkivetésbe küldetett Prota szigetébe: a' Tsászári thronust pediglen, úgymint örökös Ura Constantinus foglalta el. E' történt jologhoz adogatot valamit a' Poésis nagyobb mulátság kedvéért.

[BE]SZÉLGETŐ SZEMÉLYEK.

[Constantinu]s Artemius neve alat.	Vízi Ferencz.
Romanus, azonban gondviselője az Országnak.	Bors György.
Fokás Hadi-Fejedelem.	Miksa Gábor.
Basilius. Constantinus nevelője.	Csobot Márton.
Mauritius a' Tanátsnak Naggyya.	Boros Elek
Artemius. Románus fija, Constantinus neve-alat.	Bene Imre
Leontius, az Udvarat örzök Kapitánya.	Biró Antal.”
Ez után a nyomtatvány még két rövid éneket tartalmaz. Ezeket ld. a drámaszöveg végén!	

Az első előadás, vagyis 1750 szeptembere után Faludi a *Constantinus*-drámát átfogalmazta, átstilizálta. Ezt a szöveget közölte Révai Miklós „Faludi Ferenc Konstantinus Porphyrogenitusa Szomorú Éneke. Acta in Albano Castro Collegii Tyrnaviensis XIII. Septembris Anno MDCCL’ címmel 1787-ben (*Faludi Ferencz Költeményes maradványai*. Egybe szedte ... Révai Miklós. II. Győr, 1787. 4–14. sz.) majd szöszerint egyezőleg Faludi munkáinak második kiadásában (*Faludi Ferencz Költeményes maradványai a Jegyző Könyvvel együtt*. Pozsony, 1787. 95–210).

A Révaitól közölt szöveget adta ki Toldy Ferenc is. (*Faludy Ferencz Minden Munkái*. Pest, 1853. 57–58–59.)

Ezekben a kiadványokban a második és a negyedik végeztést befejező énekek nem szerepelnek, csak a nyomtatott program őrizte meg őket.

A Révai kiadásait megelőző évekből ránk maradt Faludi drámájának több kéziratos másolata. Megőrizte a 36 iskoladrámát vegyesen latin és magyar nyelven tartalmazó gyűjteményébe a jezsuita Bencákovich.

A Széchényi Könyvtárban található másik másolat (Quart. Hung. 1074.) különálló füzet, kalligraphikus írással tetszetős kiállításban. Valamelyik előkelő vendég részére készülhetett, feltehetőleg az előadás alkalmával. Rajta más kéz írásával az alábbi megjegyzés olvasható: „P. Faludi Ferencz drámája olaszból.”

Ez a másolati példány van a BEK-ben Kaprinai István (1714–1785) kézírásában (Cod. H. 20.).

Mindkettő a darab 1754-es egri előadásával kapcsolatos, és jelentős szövegváltoztatásokat tartalmaz az eddigi említett forrásokkal szemben. Faludi eredeti szövegét az egri előadáshoz adaptáló személy munkájába enged bepillantást az első másolat. Benne a színre vivőnek számos húzása, betoldása, javítása figyelhető meg. A margón részletes utasítások olvashatók a szereplők színre lépéséről, onnan való lávozásáról és egyéb körülményekről. A Constantinus-dráma olyan mérvű átformálásával állunk szemben, hogy szövegét — úgy is mint az adaptáció tanulságos példáját — kiadványunkban teljes egészében közöljük.

Közvetlenül az egri előadásra alkalmazott átdolgozás után találjuk a szöveg tisztázott másolatát az ötödik végezés negyedik kimeneteléig terjedőleg az idegen kéztől végzett színpadi jellegű módosítások nélkül. (Vö. STAUD, 1981. 305–312.)

Az egri előadásról Kassán 1754-ben nyomtatott nyolc lapos program is fennmaradt. A címlapot, a játék összefoglaló tartalmát, a szerepeket és „végezesek” szerint az egyes kimenetek summáit tartalmazza a Kaprini másolatokban olvasható szövegtől alig eltérő módon. (Kivéve az első végezés második kimenetelét!) Megadja az előadás pontos napját is: 1754. július 31-e, a jezsuita rend alapítójának ünnepe. Nem tartalmazza a Barkóczy Ferenc püspökhöz intézett „Előljáró beszéd”-et, mely a kézirat másolatokban olvasható.

Faludi drámafordítása modern kiadásban itt jelenik meg először.

SZERZŐ, FORDÍTÓ

Az eredeti, valószínűleg olasz szerzőt nem ismerjük. A fordító Faludiról ld. az előző szám alatti jegyzetet!

FORRÁS

A Constantinus-dráma forrásáról Faludi nem beszél, róla ez ideig nem tudunk. Feltehetőleg Faludi ezt is római tartózkodása során ismerte meg. Bizonyára igazat mond az OSZK egyik kéziratán olvasható megjegyzés, hogy olaszból való fordítás. Talán Nagyszombatban ültette át magyarrá, ahol 1748–1750-ben a nyomdát igazgatta.

ELŐADÁS

Először 1750. szeptember 13-án játszották, ahogyan erről a címlap tájékoztat: „Acta in ALBANO CASTRO Collegii Tyrnaviensis XIII. Septembris Anno MDCCL.” A Fehéregyházi Albanum Castrum a nagyszombati jezsuita rendház nyaralója volt, ahol 1749-ben a *Caesar Aegyptus földén* c. drámát is játszották. A helység magyar neve Fehéregyháza.

GÉFIN Gyula (*Faludi Ferenc 1704–1779*. Bp. 1942. 7.) azt mondja, hogy Faludi színdarabfordításai „ünnepi darabjai lettek a jezsuita gimnáziumok színpadjainak”. A *Constantinus*-nak jezsuita iskolai előadásáról azonban csak 1754-ből tudunk. Ez év július 31-én Barkóczy Ferenc egri püspök tiszteletére az egri jezsuiták új iskolájának új teátrumában adták elő a tanulók.

Jezsuita gimnáziumban egyéb előadásáról nincsenek híreink. Világi ifjaktól történt színrevitelét 1789-ből Lőcséről ILLYEFALVI V. Aladár említi (*Faludi Ferenc élete és költészete*. Bp. 1894. 20.). Lőcsén ebben az évben háromszor is eljátszották világi nemes ifjak, amire GÁLOS Rezső hívta fel a figyelmet. (*Faludi Constantinusának kései előadásai*. Itk 1937. 191–192.) Mindkettőjük értesülésének forrása a *Magyar Kurir* 1789. július 4-i számában megjelent érdekes híradása volt (776–779.), mely a magyarországi színjátszás XVIII. század végi állapotát festi.

„Itten Lőcsén, a’ múltt Fársángi napokban nem lévén a’ szokott mód-szerint, mesterséggel tanult, és az által élelmet kereső Comédiások, az Ifjabb Vármegye-Tiszt urai magok Német nyelven, minden héten kétszer jelesen játszodtanak és szép Comédiákat producáltanak, egyszer oly nemes gondolat ötlük az eszébe Méltóságos Cons. és Ord. V. Ispány Horváth Imre Urnak ..., hogy ne tsak a’ Német fiak, hanem a’ született Magyar Ifjak-is, a’ magok élő Magyar nyelveken jádzódának valami szép játékot a’ Közönséges Theátrumon ... Mennél hamarább Comédiákat foglaló Magyar Könyveket szerezvén, az itten múlató Magyar Nemes Ifjuságot arra bírá, hogy a’ Németek közt-is Magyar

nyelvünk diszeskedne és Magyarul jadzana. Meg-is történék ez már kétszer. Az első játék Húsvét-harmadik vagy Húsvét után való Nap, a' melyben-is a' sok körül belől lévő Nemesi Renden kívül még a' Kassai Kerületbéli K. Commissárius Szent Iványi Ur ó Excellentiája-is, a' Szepes Vármegyebeli Szepes Várallyai Püspök, Méltóságos Gróf Révay Ur ó Nagysága, a' Cápaltannal edgyütt jelen lenni méltóztattanak, (a' melyet egy Német Comédia-is meg nem nyerhetett.) Olly jelesen mene véghez pedig ezen Magyar Comédia, hogy mindenektől az öröm kiáltást jelentő tapsolás nagy harsogással hallatott, a' honnan következett az-is, hogy másodsor-is Pünköst után való nap, sok idegen Uraknak jelen létebbe producáltatnék. ...

A' Komédiát jelentő nyomtatás szóról szóra ez:

Szomorú Játék
CONSTANTINUS

Vagy: Konstantinusnak Leó Római Tsászár Artémiussal a' Románus Fijával való el-tseréléséről.

Beszélgető Személyek:"

(Itt adja a drámában fellépő személyeket ugyanazon a módon, ahogy az Révai kiadásában olvasható, az egyes szerepek után közölve a szereplők nevének kezdő betűit. Majd így folytatja.)

„Ezt a' Játékot ez Lötse Királyi Várossában az itt múlatozó Nemes Magyar Ifjuság ezen T. N. Szepes Vármegye Fő-Urainak javaslatára folyó Junius Hónapnak 7. napján öt Végezésekben fogja Anyai Nyelvén ismét fel-allítani, és a' Bé-menetel Pénzt-is az Ellentől el-pusztított nyomorult Bánátusi Felebarátinak fel-segélésekre fordítani.

Az elsőbb Helyyekért esni szokott Fizesés[1] bizza a' T. Uraság' meg-határozhatatlan szives indú-atjokra.

Az alsóbb Helyyeknek pedig arra 10 kr.

A' Játék kezdődik estvél 5 órakor.”

Semináriumi kispapok Vácott 1810-ben valószínűleg szintén Faludi fordítását játszották, *Constantinus Porfirogenitus* címmel. (Püspöki Lt. 2 fond 2/2. Historia Domestica Venerabilis Ep. Vaciensis 1810. év.)

Arról, hogy Egerben vagy Lőcsén az egyes felvonások közt voltak-e táncok, énekek, nincsenek értesüléseink. Az 1750. évi nyomtatott program azonban azt mutatja, hogy a végezések között ugyanúgy énekeltek, és feltehetőleg táncoltak, mint a *Caesar*-ban. A program a második és a negyedik végezés utáni énekeket tartalmazza. Ezek az énekek Faludi szerzeményei. Az első közelálló változata a *Caesar* harmadik arietta első 8 sorának. A második azonban teljesen új, Faludinál nem található. (Vö. TARNAI, i. m. 565–566.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunk szövegét Faludi Ferenc *Költeményes maradványainak* Révai Miklóstól az 1787-ben Győrben megjelent publikációjából vettük. Ez a szöveg szó szerint egyezik a pozsonyi kiadásával, melynek bevezetőjében Révai azt mondja, hogy a benne lévő darabok kiadásához Faludi keze írását közreadta. A két kiadvány egyezése azt mutatja, hogy már a győri kiadásakor is Faludi kéziratára támaszkodott Révai. Ez az 1750-es fordítás ástilizált változata volt. (Vö. TARNAI, i. m. 565.) Az I-gyel jelzett főforrásunk szövegét hűen követjük, minden eltérést, javítást kurzíválunk, lapalji jegyzetben megemlítünk.

A kéziratok másolatok közül a jobbnak bizonyuló Bartakovics-félének a változatait vettük figyelembe, és ezt II-vel jelöltük. Az önálló füzetben olvasható szöveg (OSZKKt Quart. Hung. 1074.) egy-két eltérést mutat. Szövegébe egy későbbi kéz belejavított. Egyik kézirat másolatnak sem ugyanaz volt a forrása, mint amelyiket Révai használt kiadásához. Sokadik kéztől származó másolatot is használhattak. Bennük helyenként egy, a Révainál ősibb, eredetibb szöveg nyomait sejtjük felismerni. Erről ld. a következő szám alatti jegyzetet!

Az 1750. évi nyomtatott programot terjedelme miatt sem tekintettük váriánsnak. Szövegét azonban részben fentebb (A mű adatai), részben a drámaszöveg végén közöltük TARNAI Andor publikációja alapján. (Itk 1968. 563–564.)

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 5 *idétlen* koraszülött; itt még gyermek
9 *Próta* Proté – sziget Messenia nyugati partja közelében. A darabban ez a vele kapcsolatos mozzanat nem szerepel.
10 *ügyes* – törvényes. Később is előfordul, pl. 285., 368. sor
17 *üreségemen* – betöltetlen hivatalomon
55 *palotás* – az udvart illető udvari
92 *meredeken járunk* – kockázatos dolgot művelünk
97 *alattomban* – magában; (többször előfordul.)
115 *ne mulass* – ne időzz, ne késlekedj
153 *el telő erőre* – teljes erőre, teljhatalomra
188 *a helyes mentséget a kopasztól* – a helyes mentséget a rossztól, az ürügytől
206 *kényedre hivalkodal* – kedvedre lebzsz
209 *hivaldogalva* – haszontalan időtöltésben
254 *pártosod* – pártütőd, ellenséged
265 *le termett* – alacsony földhöz tapadó
284 *patvari* – rágalmazó
397 *ügyetlenül* – törvénytelenül
459 *tsoportos* – göröngyös
519 *költeménnyel* – költéssel, kitalálással
606 *Hertzegi Pitzinnek* – a kis hercegnek
635 *Hártyát* – hályogot
672 *Kopasz* – rosszat (Vö. a 189. sorral!)
673 *magam ként* – én önként
802 *ügyetlenül* – (Ld. a 397. sor alatt!)
868 *Tsigán vólnék* – kánpadon szenvednék
906 *Bátor* – rendben jól van
917 *tzifrának* – mellébeszélésnek
972 *mesterül* – hamisan
1015 *álmodat hüvelyezed* – álmot fejtesz, álmodsz
1036 *patvarkodásidnak* – rágalmazásaidnak
1039 *mondhatsz* – mondd csak
1063 *a meredeknek* – a szakadéknak
1090 *nem aggok* – nem aggodom, nem törődöm
1115 *Dömötzká* – damaszkuszi
1172 *setétes járások* – földalatti járatok, földalatti folyosók
1267 *metszek* – mit teszek
1313 *verdődik* – tusakodik
1340 Vö. a 531. sorral!
1421 *felylyebbezesek* – nagyra vágyó kívánságok, törekvések

2(b2).

FALUDI FERENC

CONSTANTINUS PORFIROGENITUS

Eger, 1754

CONSTANTINUS PORFIROGENITUS

Jeles Játék,
Mellyet
Nagy Méltóságú, Fő-Tiszteletű Szalai
Gróff
Barkoczi Ferentz
Úrnak

Egri Püspöknek, Felső Aszonyunk koronás Kyrályunk titkos belső Tanácsának, Nemes Heves és Kúlsó Szólnok Vármegyéknek Fő-Ispányának, Országunk Fő-Énekes széke egyik Itilő Birájának etc. Ó Excellentiájának Tiszteletére folytatott Szociális Társaságának Egri Új Iskolaiba költözött Nagyságos Tekéntetes Nemes tisztelt Iffiúság, midőn tudományos érdemeit ezen kegyelmes Méltóság jeles ajándékkal meg jutalmazni méltóztatta vala ama diszes játékos Új Palotan, Mellyet az Egerben azon Nagy Méltóságnak édes Nemzetének javára szüntelen igyekező kegyelmessége, adakozása fel-allatott.

Egerben MDCCLIV Esztendőben.

A JÁTÉKNAK ALLAPATTYA.

Halálra kelvén Leo Napkeleti Tsászár, Romanus és Fókás Két Fő-Tanátsússá-
ra bizá gyenge fiát, Constantinust. Egyik-is, másik-is azon patvarkodék mind egy-
re, hogy ki-toltya társát ebből a' főtisztaségból. Románushoz lágyúla a' szerentse
5 el-annyira, hogy ő egyedül igényetné az Iffiu Fejedelmet, és bírná az Országot.
De ezzel sem elégedvén az Országlásnak fényétől megtántorodott Romanus, arra
szepelkedék minden esze, ereje, ravaszkodása, hogy ki-szorítván Constantinust-
is, őnön fiát Artemiust ültesse a' Tsaszári székbe. Ez a' telhetetlen vágyódás
10 úgy meg-utáltatta Rómánust, hogy még tulajdon magzattya-is, tzimborát köt-
vén Fókással, meg támadná Apjokat, és arra bírnák a' dolgot, hogy szám-ki-
vettetnék Próta Szigetébe. Constantinus pedig mint ügyes Ura a' Tsaszári székre
magasztaltatnék.

Ezen valóságos történethez a' költő eszeskedés nagyobb mulatságra nézve
imit-is, amot-is adogat valamit hozzá.

15

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLYEK

CONSTANTINUS, Artémius neve alatt.

ROMÁNUS, Gondviselője az Országnek.

FÓKÁS, Hadi Vezér.

MAURITIUS, a' Tanács Nagygya.

20 BASILIUS, Constantinus Nevelője.

ARTEMIUS, Romanus fia Constantinus neve alatt.

LEONTIUS, Udvari Kapitány.

5 II igényetné a' fiatal Fejedelmet, egyedül bírná

7 II szepelkedék végre minden

8 II vágyakodás

9 II magzattyai-is

13 II eszeskedés tetszetesb

14 II adogat valamitkét. [Hi. a hozzá.]

18 II FOKÁS Fő Hadi

ELŐL – JÁRÓ BESZÉD

Az Méltóságos Püspök Úrhoz.

Constantinusnak, Leo Tsászár fiának Tsászári székre-való fel-magasztalását kegyes szemed eleibe terjeszteni akarjuk, Kegyelmés Urunk. Nagy hálá-adással meg-kell ismérnünk Excellentiádnak hozzánk való adakozó kegyességét, kinek segítségével ezen tudós játék-helyünk szerentsésszen fel-vitetett légyen; illendő, hogy abban Excellentiádat hálá-adó tisztelettel elsőször tiszteljük. Kyrályi Fő-tanátsos Urat, nagy királlyal Püspöki méltóságra fel-magasztaltatott méltóságot Tsászári méltóságnak fel-magasztalásával, Hazánk boldogulásán őrvendező igaz Haza-fiát, mondom inkább: kegyes Attyát Haza nyelvén méltó meg-uralnunk. Vegye Excellentiád jó nevel tsekély igyekezetünket, és holmi meg-történendő fogyatkozásinknak természeti kegyességével engedgyen meg. Ti-is Méltóságos Nagyságos Tekéntetes Fő-Rendek vékony munkánkknak kegyes halgatástokkal kedvezetek.

ELSŐ VÉGEZÉS.

ELSŐ KI-MENETEL.

Fókás és Mauritius keményen unszollyák Románust a' Tanáts nevével, hogy engedgye már egyszer Constantinusnak az országlást, de ő tsak fél válról felel.

Románus, Fókás, Mauritius.

MAURITIUS (*Ex clausura exit.*)

Romane, a' Fő-tanáts néked általam valamit üzen. Vedd számba a' dolgot, és a' mint méltó, add válaszát.

<ROMANUS

Mi jót üzen? Beszéld el, rajtam nem mulik, hogy követségemben, a' mint illik, el-ne járhas.

MAURITIUS

Már ötször fordúlt meg az őt eszentendő, hogy árván maradt az Országunk. A Rendek már egyszer Tsászári székbe akarnák látni a' Tsászárt.

MAURITIUS

Meg-lesz.

ROMANUS

De mikor lészen?

[I. Az Elő-járó beszéd bi.]

ROMANUS

Elégedgyék-meg most ezzel a' Tanáts.

MAURITIUS

Ez a' kérék válasz távúl sem elég. Vagyon még több-is, a' mit tudodra kell adnom.

ROMANUS

55 'A többivel ne fáraszd magadat. Nem lesz újság előttem. Tudom, mit kíván a' tanáts, hogy Constantinus <lépjen a' Tsászári székre> Tsászár légyen. <Fordúl-visza, 's vidd hírét, Constantinus Tsászár lészen.>>

FOKAS (*Claudit.*)

60 <Magam-is> De örömet szeretném tudni a' Vitéz Sereg nevével, mikor támad napja, hogy ez meg-légyen? Mi nem várunk hertzeget a' tengernek tulsó parttyárol. Maga Udvarában szemünk előtt forog. Noha Iffiú légyen, mindazáltal nem gyermek. Eszes, okos, termetes, arra-való, hogy már ne más néki, hanem ő parantsollyon másoknak.

MAURITIUS

65 Az-is jusson eszedbe, hogy az Ország betsülete méltán kívánnya, hogy mikor érdemes feje lehet, akkor más valakitől ne fűgjen. Romane, eleget szegted kedvünket, fárasztottad reménységünket. A sokat már sokallya a' tanáts, féllő, ne talám gyanút forgasson felőled. Ihon, egészen ki-adtam magamat, már gonddal várom, mire fakad a' feleleted. Nem külömben várják a' rendek-is, hogy egyszer valamit végezzenek róla, és szerét tegyék a' dolognak.

ROMÁNUS

70 Mond, hogy szemben vóltál velem, serényen forgattad a' követség dolgát, és hogy én szépen meg-halgattalak téged.

MAURITIUS

Tsak ennyit? Se mást, se többet?

ROMANUS

75 Ha tetzik, azt-is tedd hozzá, az Új Tsászárnak dolga nem illeti a' Tanátsnak nagygyát, se a' Fő-Vezérek hivatallyát. En reám bizta Leo Tsászár fiát, Constantinust. Tsak akkor kinállyon tanátsal a' tanáts, mikor tőlle tanátsot kérek. Eddig őn-ként-is le-tett hitem szerint el-tudtam jární tisztemben, ez után-is el-járhatok. Mi gondgya reá a' tanátsnak?

FÓKÁS

80 Eh, Romane, ha tsak igy felelgetsz, vajki mi-is tudunk tromffal tromfot ütni. El-hidd, minket sem ütöttek tókkal; nem olly mély titkos lyukba fekszik előt-tünk a' te rókaságod, hogy azt ne láthatnók. Akárhogy kendőződ ortzádat, tsak ki-tettzenek két újni vastag hamis ráncok rajta. <Azt-is tudgyuk, miért

annyit fitogatód hitedet, hűségedet. Ezzel a' szem bé-kóto játékkal tsak ott, azoknál kelhetsz elébb, kiknek szemeket el-fogta az hályog. Mi egy udvárban nevekettünk, azon egy letzkéken fordultunk-meg veled. Ki vagy, tetétől talpig ismérünk.> Nagy fára akarsz hágni, de úgy vedd elő fen-héjázó dolgaidnak tzellyát, hogy markodba ne szakadgyon az hamisság ijja. El-is hitesd magad-dal, nyomodban leszünk, hogy rajta kapjunk. Ha erő kívántatik hozzá, értsed, mikor ez ki-rándúl, akkor más sok ezer meztelen kardok-is ki-rándúlnak.

MAURITIUS

Magam-is, mi haszna tagadnom, tapasztalom, hogy tsavargó utakon jársz; buzgó hűséged, emberséged vátig forr-ki-ajakadon, de szivednek semmi hire benne.

ROMANUS

Hallgass, Mórotz! Látom, hogy nagy a' fogad. Te-is, Fókás, jól meg-köszörül-
ted a' nyelvedet. Magatok búzét másra kenni akarjátok. Az irigység, bal-
itilet sok bótstelen és keserű panaszt hordot nyelvetekre. Mindazáltal most egyszer
meg-botsátok. Térj-viszsa, Mórotz, mond-meg a' tanátsnak, méltó gondba
veszem a' dolgot, és mihelyt végezek iránta, magam viszem eleibe. Te pedig,
Fókás, add tudtára a' Seregnek, ma telik kívánságok.

MAURITIUS

Meg-mondom. Reménylem, le-is tsillapitom őket. Tsak embere légy szavaid-
nak!

FOKÁS

En-is szaporán hirét viszem a' katonáknak; hanem arról intlek, mái nap
hoszszú né légyen.

(Basilus intrat post scenam primam a Sinistris, Focas in eadem a dextris.)

MÁSODIK KI-MENETEL

Sőt önön fiára, Artémusra kívánván Szállítani a' Tsászárságot, Basilushoz
nyamik, hogy ezen dőgleletes igyekezetét támogassa ezen hittel petsételt köl-
eménnyel: hogy Zoë, a Tsászárné <még kitsin korában> el-titkolni akarván az
gaz Constantinust Romanus előtt, hogy tölle menteb lehetne, még kitsin korában
meg-tserélte légyen Constantinus nevét Artemius nevével. Nagy vigadazva kőti
ne minden tehetségét Basilus, jól tudvan, hogy Artemius, a' kit édes fiának vélt
a Romanus, valóban Leo Tsászárnak igaz fia, Constantinus légyen.

☞ Ezen költéssel, hogy Constantinus, és Artemius el-
szétekett tsősömös korokban: nagy vigadozva

108 II jól tudván, hogy ez nem költés, hanem valóság
légyen.

(*Basilius ex scena tertia.*)

ROMANUS

Ma, úgy tetszik, az egész eszemet fel-kell-tekernem, hogy végbe mennyen, a' mit — — — De ime, szerentsémre, jó Basilius. Basili, tudhatod, hogy mindenkor tanácsos emberem voltál, sok ezer közül te voltál az egyetlen egy, kire bizvást bízhattam szívem titkait. Meg sem bántam eddig, mert tiszta hűségednek, szép eszednek nagy hasznát vettem.

BASILIUS

Gondolnám, utóbb-is azon egy nyomban találod jó akarodat. <Hanem> beszeld-el, <mi kisztet, hogy oly jó ingyen hányod reám a ditsiretet> mi bajod légyen?

<ROMANUS

Barátom, meg sem gondolnád, miben töröm fejemet. Régi titkos szándékkal szörnyű el-tekéllésre kell fakadnom e' mái nap. Ihon, meg-szorított minden-felől az irigység, tsak a' te szép eszed 's barátságod mellet várhatom jó végét.>

<BASILIUS

Mond, mi bajod van? Ha lehet, őró mest meg-segitlek.>

ROMANUS

Lelkemet, Barátom, ime, ki-adom előtted a' <lelkemet> szívem titkát, de úgy, hogy kettőnk közt meg-maradgyon. A kevély Fókás, kinek szemét szúrja az én dűtsősegem, kezét fogot ellenem <Mauriti> Mórottzal, reám fel bűjtötták az egész tanácsot és tabort, hogy le-tegyem az Országnak gondviselését, és Constantinust, Leo Tsászár maradékját botsássam az országlásra. Én pedig, hogy boszúmat tölthessem ellenségimen, és jót tegyek véremmel, fiamat, Artemiust akarom fel-emelni a' Tsászárságra.

BASILIUS

Felséges igyekezetek, hozzád éppen illendők! De nagy meredeken járunk, Romane. Mi eszközzel vagy hozzá, hogy félre taszítsad Constantinust?

ROMANUS

Már el-perdültt a' kotzka, nem tudom, mire fordul. Tölled most tsak azt várom, hogy hitel-szerzője légy beszédemnek.

BASILIUS

<(mindazonáltal hűségem fen-maradásával.) Romane, hadd értsem!> De miben?

ROMANUS

Ebben <áll a' dolog>. Azt fogom ki-híresíteni, hogy általad tsak most tudtam-meg, hogy Zoe, a' Tsászárné még kitsin korokban meg tserélte légyen Constantinust <nevét fiam nevével> fiammal, Artemiussal, hogy nálam kedvesebb <és> és tölem mentebb volna, és hogy te, úgy mint bé-járó embere a' Tsászárnének, ebben nem tsak tudós, hanem közös-is voltál — — — Ezt, Barátom, az egész Tanács előtt hittel es petséttel kell meg-bizonyítanod, mellynek nagy jutalmát veszed jövendőben. Én pedig, a' mint gondolom, nem vesztek a' játékkal.

BASILIUS

Mit? Jutalmát? Nem kívánok egyebet, hanem hogy ebben kedvedet töltsém. Légy igaz reménységgel <várhatod hogy>, Artemius fején fogod látni még e' mái nap a' koronát.

<ROMANUS

Tehát emberségedre fogadod?

BASILIUS

Fogadom. Tudhattad eddig-is melly igaz szeretettel viseltettem Artémius-hoz.>

ROMANUS (*Extendit valde manus.*)

Ó, édes Barátom, hadd tsokollyak-meg! Bár több ilyen hiveim volnának!

BASILIUS

<Kezem terjesztve új záloggal kötöm-le minden ki-tehető erőmet Artemius jövendőbéli szerentséjére — — —> Tehat ne mulass, intézd el-dolgaidat izibe, szaporán!

ROMANUS (*Intrat per Scenam tertiam a Sinistris.*)

Indúlok, meg vallom, sűrű gonddal.

BASILIUS

Tsuda rendelése az Egeknek! Tiz <lator> politicus emberek közül alig egy vagyon, a' ki' latrúl ne venné <veszi> jó hasznát. Elebb, utóbb tsak mind fejekre háromlik gonoszságok. Utat kerestem, hogy maga székére léphessen az arva Hertzeg, Constantinus — — — Ime, ki-vallott ellensége, Romanus Kézen fogva <bele> vezet belé. Azt akarja, hogy Constantinus nevét Artemiusra, az ő fiára költsem, hogy Tsászárrá tehesse. ... Régen meg-vagyon a' tsere, mert kit Artemiusnak hinak, volta-képpen Constantinus, és így maga meg tsalatkozván, azon mesterséggel, mellyel ki-akarja szorítani Leo Tsászár igaz maradékját, maga emeli az Országlásra. — — — Hamis Róka, a' melly vermet másnak ás, maga esik belé. De ime, Fókás, és — — — jobb lesz félremennem. (*Basilius intrat per primam a Sinistris.*)

Fókás Mauritiussal biztattyá a' Véltt Constantinust, hogy tsak hamar Országlásra segíti.

Fokás, Mauritius, Artemius

(*Fokas, Morocz exit ex Scena secunda a dextris.*)

MAURITIUS

175 Eddig hejába fárattunk Constantinus után. Várjuk-meg itt helyben, és adgyuk értésére szándékunkat.

FOKÁS

Ime, a leg jobkor jó előnkbe. (*Artemius ex tertia a dextris.*) Igaz Urunk!

MAURITIUS

Felséges Fejedelmünk!

ARTEMIUS

Eh, ne tsúfólylatok efféliekkel!

MAURITIUS

180 Távul légyen! Kőtelességünk hozza magával.

FOKÁS

Úgy tetszik, hogy neveden nevezünk, mert te vagy Leo Tsászár érdemes maradékja.

ARTEMIUS

185 Mi finom hasznom benne, ha más birja a' pálczát, nékem pedig, a' ki Tsászari agból származtam, Szolgámát kell <szolg> urálnom. Vátig ditsekettek hűséggel hozzám, még sem tesztek róla.

FOKÁS

Semmi sem múltt-el rajtunk eddig. <tsak az údó 's alkalmatosság vétet benne.>

<ARTEMIUS

190 Mit? Údó 's alkalmatosság? Tsudáalom! Iszen régen túl vagyunk már a számos esztendőkön. Az ország törvénye szerint ennek előtte hat esztendővel békkellet vólna állani Constantinusnak a' Tsászárságra, 's még-is?

183 pólczát

160

MAURITIUS

Tennen láttad szörnyű fordulását az Országnak. Alig birta sullyát a' külső hadaknak, eleget vesződött belső háborúsággal is.

FOKAS

Gondba tölt az is, hogy Szeretsédre 's eletedre járó ellenségedtől (Románusra értsed!) eddig meg-menthettünk.

ARTEMIUS

Köszönet iránta! Hála pedig az Istennek, hogy szépen le-tsenedesedet a' külső 's belső haború. Ti még-is tsak hivalkodva nézitek eddig-való kár-vallását betsületemnek.>

MAURITIUS

Ha kevésre vagy semmire sem mehetünk iparkodásinkkal, annak tulajdonít-sad, hogy e-koráig Románus személyében Leo Tsászárt tiszteltük, azomban vigyázó szemmel tekintvén minden mozdulásira Románusnak.

ARTEMIUS

Mindazáltal hoszsas <várakozással> hallasztással nyilván arra várakoztok, hogy el-telő erőre verhesse magát Románus adakozással és más ezer mester-séggel, hogy szemem láttára maga fejére tegye a' koronát. De akkor már keső <lészen> a' Vásár.

FOKAS

Távúl légyen. Nem hűlt meg úgy még bennünk hozzád-való szeretetünk. Se nem estünk olly mély álomba, hogy észre ne vegyük magunkat. Ki-ment már a' parantsolat a' fő-tanáststúl, az alattam-való <nép-is> hadi nép-is talpon várja a' végezetét. Úgy hiszem, hogy <még a' mai a' nap le-nem-nyukszik akkori nap immár> meg é mai nap fen találod magadat a' dütsőség székén.

(Fokas et Morocz abit per Scenam primam a Sinistris.)

ARTEMIUS

Mennyetek, hiveim! Nem vész-el jutalmatok. Tehát e' mái nap arany korona földi-bé fejemet? Nints-<is> kétségem iránta. Tiszta hűség birja sziveket, nem tsalnak meg. De ime, <nagy> sietve érkezik Artemius. <Való> Igaz, hogy eddig egy vólt a' Szívünk <és akaratunk>, titkot nem szenvedet barát-ságunk. Mindazáltal tanátsosb el halgatnom mostani szerentsémet. Románus ná. gátot vethet. (*Nescit.*)

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Véltt Artemius pedig nagy örömmel jelentvén véltt Constantinusnak ezen Szerentséjét, kéri, hogy Országlásában se vonnya-meg tőle elébbi kegyességét.

(Artemius exit ex scena quarta a Sinistris.)

CONSTANTINUS

Nem bírom örömemet, Constantine! Vig híreket hallok felőled.

ARTEMIUS

Baratom, meg tőltél örömmel! Latom, szertelen vigasság néz ki még a'
szemedből-is, <Szinte buzog a' szived szeretettel>, de nem tudom, mire
225 értsem.

CONSTANTINUS

Tsudálom, hogy nints tudodra, a' mit Mórotz és Fókás forgatnak irántad.

ARTEMIUS

Mi ollyast?

CONSTANTINUS

<E> mái napon nagy pompa dűtsősséggel bé akarnak ültetni a' tsászári szék-
be.

ARTEMIUS

230 Igaz-é, a' mit mondasz?

CONSTANTINUS

Úgy értettem, hogy Románust két követ erős beszéddel reá birta <el végre
az én nagy vigasztalással> légyen, hogy <le> tegye le az Ország<na>
kormányát.

ARTEMIUS

<Mire ment végezésével> Mit felelt Romanus?

CONSTANTINUS

235 Tsak kevés üdőt kívánt, hogy meg-hánnya elméjét, és azontúl eleget té-
szen az Ország akarattyanak. Én pedig, Felséges Hertzeg, nem tudom, ha
méltóztatol-é ennek utánna arról a' magas helyről reám, szegény szolgálóra
tekénteni.

ARTEMIUS

240 Tsak az Egek kedvezenek, ne búsúly! Akkor <a' te> neked-is szekeredet
<is> tolni fogják. Meg hitt barátom voltál eddig, meg-maradsz ez után is
Tsaszárságomban<-is>, noha <Romanusnak meg> fia vagy Románusnak,
meg-eskűtt ellenségemnek. De ez mennyen feledékenységbe!

CONSTANTINUS

Egy könyörgésemet nyújtanam, ha mérnem.

ARTEMIUS

Talám Atyád mellett? Meg kell vallanom, hogy igazán szeretlek téged, de azt sem tagadhatom, hogy az Atyád halálos ellenségem legyen — — — Fogd kezemet — — — emberségemre mondom, még utolsó mérgemben-is a' te tekintetedre meg engedek néki — — — Ihon, reánk jó — — — meny félre — — — magam akarok véle lenni. (*Abit Constantinus per Scenam secundam a Sinistris.*)

ÓTÖDIK KI-MENETEL.

De Romanus, hogy jól meg-vesse ravaszkodásának hálóját, a' véltt Constantinust kétségbe hozza, ha ő légyen-é Constantinus, Leo Tsászárnak igaz fia, noha magában annak tartya őtet.

Artemius, Romanus

ROMANUS (*Exit ex Scena tertia a dextris.*)

Mi dolog ez, Constantine? Lam, az egész udvár, Város es tábor fel-zendült miattad. De lásd, hogy ezek a' tzimborák, párt-útések, mellyek ok-vetetlenül tölled erednek, végtére nagyob károdra ne fakadgyanak.

ARTEMIUS

Gyanakodgyál felőlem, a mint akarsz <nem bánom>. Nem fizetsz vámot iránta. Fenyegetésiddel nem aggodom, haragodtúl egy máknyit sem félek. Ha mellettem ki-támadtak az hiveim, tartoztak véle, és köszönöm az Egeknek. Akár-mit itély felőlem, ennyit sem hajtok reá.

ROMANUS

A végén fog-ki-tetszeni, ha nem kellet volna hajtandod reá.

ARTEMIUS

Romane, hejába agyarkodól! Mig élek, soha kezemből ki nem tekered a' kyrályi páltzát. Tudgyad, Én vagyok Leo Tsászár maradékja, a' te Urad, te pedig tsak szolgám vagy.

ROMANUS

Ha, ha, ha! Meg botsás, hogy egyet nevetek erre.

ARTEMIUS
Mít katzagsz?

ROMANUS
Azt, hogy nagyon tsalatkozol itiledben.

ARTEMIUS
270 Miben? Ha nem ha talán én nem volnék az, a' ki tegnap voltam, Leo Tsászár
fia, Constantinus?

ROMANUS
'S ki tudgya? Én ugyan nem merek meg-esküdni iránta, ha mind végig meg-
maradsz-é Constantinus. Most azomban, a' mig néked használ, 's másnak
nem árt, maradj-meg Constantinusnak, nem <bánom> ellenzem. Már meg
275 mondám.

ARTEMIUS
Mit mondasz? Ennye, hamis, álnok ember, mit nem forral ellenem! <El
megy.> (*Romanus intrat per Scenam primam a dextris.*) Tehát én nem volnék
Leo Tsászár<nak> véréből származott igaz maradék? Könyörületes egek,
fogjátok párttyát szegény árva Hertzeg ügyeinek. El-megyek, és rend szerint
280 még beszélem Fókásnak és Mórotznak, hogy tudhassam, mi tévő legyek. Ime,
jó Artemius a' gonosz Leontiussal. Tanátosb el-kerülnöm <ezt az> ezen
alkalmatosságot. (*Faj [!] per primam a Sinistris intrat.*)

HATODIK KI-MENETEL.

Más részről Leontius heven ősztonőzi a' Véltt Artemiust, hogy le-mondván
285 véltt Constantinusnak barátságáról, önön fejére keresse a' Tsászári koronát; de
ő igen meg-indulván ezen gonosz tanátson, el-pirongattya magától.

Constantinus, Leontius

(*Leontius e secunda a dextris exit. Constantinus ex Ultima a dextris.*)

LEONTIUS
Tehát te-is, Artemi, párttyát fogod Constantinusnak?

CONSTANTINUS
290 Miért nem fognám, mikor a' Szeretet és igazság nem enged külömbet?

LEONTIUS

Sajnálom, hogy oly együgyű vagy, a' ki nem látod <tulajdon> önön károdát, mellyet tulajdon kezdeddel <kitsesz> szerzesz magadnak. Mikor egy részről ügyét gyámolítod Constantinusnak, akkor más részről uttyát metzed felőledvaló Atyád szép szandékinak. Nem tudod, hogy Romanus téged tsászárságra akar emelni? Gyáva, azzal estél szerelembe, a' ki ebben leg nagyobb ellenség.

CONSTANTINUS

A szolga ilyen dologban nem lehet pártosa az Urának. Mi közöm nékem a' Tsászári méltósághoz, kinek vér-szerint egy tsep jussa sintsen hozzá.

LEONTIUS

Artemi, a'mit meg-tagad a' természet, azzal néha meg-kinállya embert a' szerentse. Előtted az alkalmatosság, kapj üstökébe, el ne szalaszszad, mert ha el-múlik, nehezen <fünts> fűttyented-visza.

CONSTANTINUS

Hagy békét az ilyenekkel, ne ostromold hűségemet! Artemius jámborsága még nem vásot ugy meg, hogy illy nagy gonoszságra vetemedgyen.

LEONTIUS

Pfuj, de le-termett tunya lélek birja testedet! Romanus fia vagy, de Romanus hához illendő egy tsep nemes vér sintsen benned. Artemi, a' nagy elmék közönségesen nagyra vágyódnak. Efféle apró vagy semmi vétkekkel semmit sem aggodnak. Azt tarttyák, hogy a' kitől minden ki-telik, minden szabad annak, embár gonosz légyen, mellynek árnyéka hamar el-tűnik Tsászári méltóságnak fényességében.

CONSTANTINUS

Meny-el, szemtelen! Takarodgyál, ha nem tudsz job tanáttsal kedveskedni. Veszti <az mindenkor>, nem <talállya> nyeri szerentséjét, a' ki gonosz ügy mellet akar boldogúlni.

LEONTIUS

Érdülök <nem szólok többet>, de lásd, hogy meg-ne bánnyad.
(*Intrat per primam a dextris.*)

HETEDIK KI-MENETEL

Holot pedig Basilius-is ugyan azon hűrt, de más ügyes okból pengetvén, jova-va vala Véltt Artemiusnak, hogy ha Romanus meg fogja kínálni a' Tsászárság-ellent ne tartson benne. Felette meg-űtközék ezen tanáttsán, de nyomossan

vitatván Basilius, hogy egyéb-ként nem hathat az országlásra Constantinus, lágyúlni kezd Basiliusnak tanátságán.

320

Constantinus, Basilius

BASILIUS (*Per tertiam a sinistris exit.*)

Komor kedvű vagy, Artemi. Örömet tudnám, mivel bántot-meg Leontius.

CONSTANTINUS

325

Reám jót <hitegető beszéddel>, az Istentelen Patvari mesterséggel, mint azt súgta belém, hogy a' Tsaszári koronát <nem> ne engedgyem Constantinusnak, ügyes Urának, a' kitől <nagy erő-szakkal> -- --

BASILIUS

330

Hadd abba, tudom, kire értsem a' többit. -- Mind azáltal, Constantine, tapasztalhattad, melly igaz szeretettel mind eddig viseltettem hozzád, (*manus extendit*) javadat mindenben kerestem. Most-is nem egyébre, hanem jövődébéli szerentsédre nézek. Ugyan azon én, a' ki illy szépen fel-neveltelek, azt tanátslom <néked>, ha Romanus meg-kinál tsaszarsággal, adgy helyt az ő kérésének.

CONSTANTINUS

Kivel szólok? Basiliussal? Talám tsak álmodozom, <mivel> Basilius szájából még effélét soha sem hallottam, a' mi <jam> igazsággal <őszve nem férhetet volna> ellenkezik.

BASILIUS

335

Nem álom játék, Artemi, a' mit mondok. <Ébren vagyunk mind a' ketten. Basilius beszél Artemiussal. Semmi> Se roszra nem tanítlak, jól-lehet nagyon tanátslom Tsászárságnak fel-válalását. Valamint eléb soha meg nem tsaltalak, távul légyen, hogy most meg-tsálnálak.

CONSTANTINUS

340

Hogy ne tsálnál, mikor hit-szegésre kisztetsz, hogy Constantinust <a' ki illet> királyi szekéből <ki> szorítsam ki, <és> magamat pedig, a' kit nem illet, belé állítsam. Nem igazságtalanság-é ez?

BASILIUS

Az volna másban, de nem te benned. Élégedgyél meg ezzel, és nyugodgy-meg tanátsomon, a' többit bizzad reám! Fiam, akarod-é, hogy Leo Tsászár maradékja ülljön Attya székére?

319 II tanátságára

CONSTANTINUS

Tiszta szívből ohajtom, és minden erőmmel rajta leszek, hogy meg-is légyen.

BASILIVS

Ihon, én sem akarok egyebet, mikor akarom, hogy meg-ne vesd a' koronát, ha kezedbe nyújtják.

CONSTANTINUS

Nem értem a' dolgot, igen homályos. <Constantinust királyságra kivánni, és egyetemben királyságából ki-szorítani, úgy tetszik, hogy egy-mással ellenkező kívanságok ezek.>

BASILIVS

Jobb údőre hagyom ennek meg-fejtését. Add-meg magadat azomban, fogadd szómat, <engedgy kérésamnek,> tudgyad, meg-nem bánod.

CONSTANTINUS

<Távul légyen> Isten őriz, hogy ebben tanátsodat kövessem. Mit mondana Constantinus, meg-hitt régi jó barátom?

BASILIVS

Szinte az ő kedvéért kell meg-tselekedned!

CONSTANTINUS

Ime, megint az elébbi mesét hozod-elé. Kérlek, <ne untass annyit>, ne nyúz<ad> mindenkor <azon> tsak egy bakot előttem, hanem szól világos-sabban, hogy értsem, mit akarsz, avagy pedig erről már egyszer halgass.

BASILIVS

<(Ő, Istenem, meg mondanám a' titkomat, de gyenge még az Iffiú, nem bizhatom az idétlen korához.)> Artemi, ihon ki-vallom, a' mit eddig titkon tartottam. Hogy Constantinusnak el-nyerhessed a' koronát, szükségesnek álitom, hogy elébb magad válald fel magadra a' Tsaszárságot. Ez meg léven <akk>, mikor tetszik, akkor kezére térítheted. Ha e' tévő nem lészesz, elveszti Constantinus a' királyi páltzát, és mint-hogy hatalmassan lesekedik utana Romanus, még életétől-is meg foszttya őtet. Ellenben, ha egyszer kezeden léssen az Ország almája, meg oltalmazhatod barátodat, ki-őntheted hozzá-való szeretetedet, meg-ajándékozhatod egy Országgal, a' mikor akarod. Nem de elég világossan szólo<ttam>k?

CONSTANTINUS

Eszemre térek. Fel-találtam <benned> megint benned elébbi jó vezéremet. Noha most gyanokottam, de soha meg-is magammal el-nem hitethettem, hogy Basiliushoz valamelly tsalárdság fér<jen>ne. Engedek azért tanátsodnak. Mind az által elébb közleni fogom Constantinussal, hogy egyet értsünk.

BASILIUS

375 Nem tanátsos, mert még fiatal. Vagy örömében vagy féltében ollyas valakinek fülébe repítheti, a' ki szines, de nem szives baráttya, és így, midőn hasznát keresed, kárára fordulhat.

CONSTANTINUS

<Ó, Szent Isten, tehát al-ortza alat, szívem fődve kel bánnom meg-hitt barátommal?> *Mivel a' szükség úgy hozza magával, meg tselekszem, de megvallom, szívemnek nagy győtrelmével. (Intrant utrique per primam a sinistris.)*

MÁSODIK VÉGEZÉS.

380

ELSŐ KI MENETEL

A Véltt Constantinus Fokás és Mauritius eleibe terjeszti panaszát, hogy Romanus kérdest támasztot, ha ő légyen-é Leo Tsászárnak igaz fia. Erre megindulván mind ketten, fogadgyák, hogy ővé lészen a' birodalom, akár mit költsön Románus. Innét.

385

Artemius, Fokás, Mauritius

(Exeunt per clausuram.)

FOKÁS

Tehát illy beszédekre mert fakadni az álnok Románus?

ARTEMIUS

Nem külömben. Sőt az volt keservebb előttem, hogy sok gunyolások közt kétesse akarta tenni, ha Leo Tsaszár maradékja volnék-é.

MAURITIUS

390 Tudom hová tzélozott a' gonosz lator, hogy tovább birhassa az Országlást. De vár, nem sokára mind fejedre kelnek ezen hamis törekedésid.

ARTEMIUS

Fóka, ki tudgya, ha nem lészen-é a' ki könnyű hitelt adgyon Románus <nak> én ugyan> beszedgyenek. Tsak úgy itilem <hogy>, nagyobb hasznotokra válik, ha igaz Uratok parantsol, hogy sem egy elő vetemedet Tyrannus.

377 I Mivel a' szükség – [tévedésből szintén áthúzva.]
382 II támaszt

383 II akár mint agyarkodjék; innen

FÓKÁS

Ne fély, Constantine, bizd reám a' dolgot! Ihon, eskűszöm az egekre, <hogy> még ma <az egész Ország> térdet hajt előtted az egész ország.

MAURITIUS

Én-is azt fogadom. De ime, Romanus jó előnkbe.

MÁSODIK KI-MENETEL

Újlag mérészen sűrgetik Romanust, hogy félre tévén minden irigykedést és hallasztást, kyrályi székébe ültesse a' Véltt Constantinust. De Romanus, biznyságúl véven Basiliust, erőssen vitattya, hogy Artemius és Constantinus el-tseréltettek gyermek korokban. Következő-képpen, hogy a' Véltt Artemius légyen valóságos Constantinus, Leo Tsászárnak fia. Mivel pedig erre keveset hajt Fókás, heven fel-zendül a' véltt Constantinus.

Romanus, Constantinus, Basilius, Leontius és a' Volttak.

(Exeunt per Scenam secundam a Sinistris.)

FÓKÁS

Éppen jókor érkezéltél, Romane. Ihon, egygyűt vannak az Orzágnak nagygyai. Elóttünk ál Constantinus, Leo Tsászár ügyes maradékja. Siess azért, hogy elő adattassék minden Tsászári öltözet és készület. Ezt rendeli a' Tanáts, ezt kívánnya a' tábor, még ma mi kezünk által emeltessek a' kyrályi székre.

ROMANUS

Várákózzál, Foka, hogy elébb eleget tegyek kötelességemnek, és egy fő-titkot ki nyilatkoztassak, mellyel betsületemet-is videlmezzem.

MAURITIUS

Felette sokat-is várákóztunk. Kötelességednek eleget teszel, ha meg-felelssz annak, a' mire hivatalos vagy az orszagtól.

ROMANUS

Romanus nem tudgya hitét szégni, se nem akar ártani az Orzágnak. Légyen azért tudva az egész világ előt, hogy az, a' kit eddig Constantinusnak tartottunk, nem Constantinus, hanem az én szerelmes gyermekem légyen. Ellenben, a' kit eddig Artemiusnak tartottunk, nem gyermekem, hanem Leo Tsászár igaz maradékja, volta-képpen-való Constantinus. Ezt a' nagy mélységű titkot tsak ma fejtette ki előttem Basilius, mondvan, hogy Zoe, a' Tsászár-

né még <gyermek ts> tsótsómós gyermek korokban meg-tserélte legyen fia nevét fiam nevével. Erről bizonysgot mondhat Basilius, kinek eszén, kezén fordult meg ez a' dolog. Jelen vagon, és eskúvéssel-is kész meg-bizonyítani ezen igazsgot.

BASILIUS

425 A mit Romanus mond, ismét betsúletemre mondhatom, sőt eskúzóm az égre s' földre, bizonysgúl hivan az elöttem lévő Istent, a' ki veszessen-el mingyárt ezen nyomomban és szempillantásomban, ha hazuttam.

ROMANUS

Ezt adom tehát Tsászárúl az Ország 's világ eleibe. Ótet vallom Augustus Urunknak, neki szentelem szolgálatomat, életemet és mindenemet.

ARTEMIUS

430 Én pedig ellene mondok ezen erőszaknak. Eb hadgya, eb engedgye! Ismérem Romanust, regi Farkas szőriből ki-vetkezik, de nem bőriből, ezen mesterséggel csak himezi fel-tett latorságát. Morotz, Foka, lám jól jövendöltem. Tőled pedig, Artemi, ezt nem vártam volna, hogy annyi fogadásid után így <el> árullyad-el Constantinust, és eszköze légy Romanus hamisságának.

LEONTIUS

435 Itt se erőszak, se mesterség nem fekszik. Sőt almélkodásra méltó Romanus <dolga> embersége, a' ki meg-adta az Országnak igaz maradékját, és nem akarta ügyetlenül önön fiát Tsásárszagra botsatani.

ROMANUS

440 Ne sokat patvarkodgyunk, hanem, Hertzeg, úgy fel a' Tsászári székre! Én vagyok az első, a' ki téged Uramnak ismerlek; a' többi-is eskűdgyék-meg velem a' te hűségedre!

CONSTANTINUS

445 Romane, nem tsalsz-meg, hagy békét! <Egy> Tsak egy szem pillantásig sem akarok az lenni, a' mi nem vagyok. Hamis uton soha sem jártam, most sem járok. Se kőzöm, se részem a' Tsaszárságban. Nem engem illet, <vannak van> Ihon annak igaz Ura. Isten őriz, hogy jó barátomat meg-sértsem, és Uramat el-árullyam. (*Artemiusra mutat, <es> meg-hajúl előtte, és el-megy.*)

ARTEMIUS

Tanúl, szemtelen, ettúl az ártatlantul!

ROMANUS

Tehat így betsúllód az Atyádat?

ARTEMIUS

Mit? Az atyádat? Eb Ura Fakó! Szolgám vagy, nem Atyam. Meg-mutatom, hogy Urad vagyok. Mórotz, Foka, tudgyátok, mit vegeztünk, <tehát> lássatok dolgaitokhoz. (*El-megy Artemius, per Scenam secundam a Sinistris.*)

MAURITIUS

Nem tudok hamarjában mit tenni, hanem el-megyek és bé-mondom a' tanátsnak. (*El megy Mórotz-is.*)

FÓKÁS

Hallod-é, Romane es te, Basili? Vegyétek észbe, Fokás előtt nem minden játék jó játék. Nem olly vékony szállal ment végbe ez a' tseréles, hogy ki-ne-tessék gorombasága. Láttjuk, tudgyuk, hogy nints egyéb előttetek, hanem az, hogy Leo maradékira ne jusson az országlás.

ROMANUS

<Az> Efféle vadolásokra nem szokot Rómánus felelni.

LEONTIUS

Meg botsáss, Fóka, ebben nagyot vétesz. Meg-is kell felelned hogy <a Tsaszar méltóságát> minket ekepen bötstelenitesz. (*Leontius abit per Scenam tertiam a Sinistris.*)

FOKÁS

Hogy ne mondanám, mivel nem érhetem fel eszemel <De>, mi olly nagy okok viselték volna Zoët, a' Tsászárnét, hogy illy veszedelmes tanásra fakada a' két gyermek el-tserélésében.

BASILIUS

Igazán ki-vallom, Románustól (*Rómánusra mutat*) tartott. Arra nézve, hogy <ha> valamikor életére járna, Constantinus helyet maga fiat vesztené, és így az Hertzeg fen-maradna.

ROMANUS

Nem laktál-é még jól ezzel a felelettel? (*Fokásra mutat.*)

FOKÁS

Illy nagy dologban illy könnyű hitelt adni nem volna derék böltsesség. Több beszéd, több údó, több bizonyság kívántatik hozzá.

ROMANUS

Nem tiltom, <meny végére> bátran meny végére.

ARTEMIUS

Azt könnyebben el-hihetem, hogy mind a' ketten fejemre esküttetek. En azomban ide az Egekre vetem reménységemet. Bizom az Hatalmas Istenem-

ben, hogy Fókás hűsége és Mórotz böltsessége mellet többre érkezik az én igazságom, hogy sem a' ti hamisságtok.

BASILIUS

475 Oly hizemben vagyok, <hog> nem sokára meg tudgyátok, hogy a' kít Romanus fiának tartottunk, valóban Leo Tsászár ága légyen.

FOKÁS

480 Constantine, ne búsúly, nem ingó nád az én szivem. Segítséget igirtem, meg-is adom, ambátor az egész Udvar ellened fel-támadgyon. Katona ember Fokás, az ilyen Róka farknak könnyen tud meg <túd> felelni. <Romane, és te, Basili> Hallottátok-é ezeket?

BASILIUS

Nem vagyunk sűketek. <De> Nékünk-is eszünk vagyon.

FOKÁS

Tehát vessetek már számot eszetekkel! Mi pedig, Constantine, mennyűnk!
(*Intrat per Scenam quintam Basilius, Fókás.*)

HARMADIK KI-MENETEL

485 Románus sajdítván, hogy nem meszsze-mégyen pusztá szóval, fegyvert akar fogni, de Basilius a' nélkül-is kívánatos folyamottyát igiri a' dolognak, ha tsak el-hiteti Romanus a' véltt Artemiussal, hogy ő légyen valóságos Constantinus.

Romanus, Basilius

ROMANUS

490 'A mint látom, eszűnk mellet erőnket-is elő-kell vennűnk. Azert, Basili, korán <lássunk> lássunk a' dologhoz; ha már hozzá fogtunk, tőrjűk-meg a' jéget. Ha nyerűnk, részűnk lesz benne, ha veszűnk, oda fejűnk. Tehát kardot készittsűnk, hogy midőn reá <kéll> kél a' dolog, kardnak-is karddal meg-felelhessűnk.

BASILIUS

495 Ne aggódgyál rajta, Romane! Ha reám bizod a' dolgot, kard nélkül-is szépen végbe <viszem> megyen.

ROMANUS

Basili, sok vastag reménységű embereket ejtet már meg a' szerentse.

496 II e nélkül-is

BASILIUS

Ne fél! A' mire köteleztem magam, végbe-is <megyen> viszem. De itt a' bekenyője, hogy Artemius kőrül serényen forgolódgyal. Alkalmas mesterség lesz őtet arra birni, hogy fejére tétesse a' koronát.

ROMANUS

Éppen most jó Artemius. Meny-felre, különösen szólok véle. Magam próbálom-meg őtet először, az-után, ha nem bírok véle, reád bizom.

NEGYE-DIK KI-MENETEL

Kihez-képest őszve-szedvén minden eszét, Romanus azon vagyon, hogy ezt el-hitesse a' Véltt Artemiussal; de semmire sem mehetvén, inti Leontiust, hogy Basiliusnak véltt Artemiussal folytatandó beszédére suttomban figyelmezzon.

Romanus, Constantinus

ROMANUS

Kivált szerentsémnek tartom, hogy térdet hajthatok nagy emlékezetű Leo Tsászár fiának, az én Hatalmas nagy Uramnak.

CONSTANTINUS

Atyám, hadgyunk békét ezeknek! Nem tetszenek nékem a' pompás hazugságok. Fiad vagyok, Artemius a' nevem.

ROMANUS

Magam-is olly hiszemben valék, miglen a' <dol> titkot meg-nem tudtam. Most kötelességem szerént úgy kell alkalmaztatnom magam<at>, mint Szolga az Urához.

CONSTANTINUS

Jó Atyám, meszsze ragadott a' kevélység. Nem képes akár-kinek-is maga vérét úgy szeretni, hogy gonosz úttal magosra vigye. Tedd-le ezeket a' veszedelmes szándékokat! Most ugyan fen repdesnek, de könnyen le eshetnek, és nyakadat szakaszthattyák. Ha külömben tselekszel, keréss más fiat magadnak, kit veszedelmek ölébe ejthess, engem nem vetsz a' Verembe.

ROMANUS

Sajnálom, hogy nem tudsz el-igazúlni a' fenn-forgó dologban. Magam-is eleintén eleget haboztam, ezer gyanú járta szívemet; de midőn látám, hogy <Basi> erről Basilius, igazság szerető egy Jámbor ember, a ki eddig betsülettel élte napjait, teged szépen fel nevelt, jóra <mindenkor> oktatott, az egész Ország színe előtt hittel-petséltet tanuságot téssen, bizonyára nem <kétkedhetem> hihetem, hogy hazugsággal keverné dolgát, jadzának hűségével,

525 lator árúlással az Országot el-árúlná. Ha igazat akarunk mondani, senki maga
nemzetségéről bizonyosat nem tud, csak külső bizonyágtól, mások ember-
ségétől függ ere<detek>detünk tanúsága. Miért-ne lehetne tehát Nevelő-
Mestered<nek> esküvésének valamit engedni? Ki-festette-még előtted oly
530 fekete korommal Basiliusnak tölled-is tapasztalt jámborságát, hogy esküvéssel
bizonyított Szavainak hitelt ne adgyál?

CONSTANTINUS

Reá győztél már beszéddel, meg-vallom, ha Basilius ezeket valamikor elő-
hozta volna. De mivel ő soha sem emlegette Zoe Aszszonyt gyermekek
<meg> el tseréléséről, egy szóval sem mondotta, hogy Constantinus volnék;
hanem más úton más okokkal akart arra vinni, hogy vennem fel a' tsászárs-
535 ságot, méltan az ő bizonyosságát-is ketsegebe vehetem.

ROMANUS

Nyilván nem mert a' titokkal sietni, tudván felénkségedet és Artemiushoz-
való barátságodat. — — — Leontiussal közelget Basilius, értekezzel. — —
— Magad, Basili, légy tellyes tudósítója az Hertzegnek mindenekről! — — —
Leonti, jőj velem, nagyon bizonyos dolgom veled. — — — Vigyáz, alattomban
540 mit beszélnek, 's add tudtomra.

LEONTIUS

*(Romanus exit cum Leontio per Scenam a Sinistris. Intrat per Scenam a Sinist-
ris.)* Lesz gondom reá.

ÓTÖDIK KI-MENETEL

Beszédbe eredvén Basilius Véltt Artemiussal, ki fakasztya végre a' nagy tit-
545 kot, kezébe nyújtván Zoe Tsászárnénak a' gyermekek el-tserélését allató levelet,
melynek minden mineműségét megvizsgálván, a' Véltt Artemius nyilván tapasztal-
tallya, hogy ő légyen Leo Tsászárnak Fia, Constantinus. Hogy pedig ez iránt
menthesse magát Barattyánál, Véltt Constantinusnál, magához veszi a' levelet.

Constantinus, Basilius

CONSTANTINUS

550 Minek előtte mélyebben beszédbe eredgyünk, ertsed, Basili, hogy ha az Or-
száglást jámborságnak kárával <el> kell el nyernem, veszzen oda pokolba
a' Tsászári méltóság. Jobb nékem kóldús módra élnem, hogy sem gonoszúl
uralkodnom.

BASILIUS

Bóltsen! Es hóltig maradgy-meg ezen Istenes szándékodban!

CONSTANTINUS

Basili, soha meg nem foghatom, hogy te mindenkor jámbor ember lévén, illy nagy gonosz tanács-adásra vetemettél, hogy király vesztő és korona lopó híres tolvaj legyek. Vallyon ki költeményével hirdethetted az országban, hogy Zoë Aszszony gyermek korunkban minket meg-tseréltt legyen?

BASILIVS

Ez nem költés, hanem szent igazság.

CONSTANTINUS

<Hogy hogy?> Miképen?

BASILIVS

Hogy menteb lehetnél Románus és Fokástól, én úgy mint Nevelő Mestered adttam ezt a tanácsot az Anyádnak, Tsaszárnénak, <kik> kinek-is magam azután eszköze lettem.

CONSTANTINUS

Éppen ostoba volna az, a' ki itt az hamist észre ne<m> venné. Ki-hidgye, hogy ezt a' tserélést Artemius szülei meg-nem sajdították volna? Gondatlan Atya, Rosz anya az, a' ki ezer közül-is maga Szülöttét meg nem tudná ismérni.

BASILIVS

Vedd hirét, el-beszéllem, hogy történt a' dolog. Tsak nem azon-egy üdőben, mikor téged világra hozot Zoe, a' Tsaszárné, Placida Aszszony-is el-szülte Artemiust, Romanus fiát. Placida hét hólnap múlva meg-hala. Romanus nem volt othon, Kapadocziában akkor taborozott. Fokás pedig Bolgár Országba ment hadával. A Tsászár-is azon esztendőben meg-hala. Kipusztult azért az Udvar mind azoktúl, a' kik a' gyermeket ismérnék, és módot, üdőt adott, hogy végbe menne a' szandék. Két holnap-múlva vissza tért Romanus, kinek én mingyárt ajánlottam szolgálatomat fia fel-nevelésében, (magadra értsed!), hogy gondom alatt volnál. El-váltam szánt szándékkal a' Tsaszárnétul, hogy gyánúba ne esnenk. El-hidd, nem oly le-termet sziv birja testemet, hogy én Romanus fiának szolgálnék.

CONSTANTINUS

Hogy ha elébb így beszéllettél volna, és így volnának a' dolgok, tsak úgy gondolom, nem fogta volna Romanus a' fiának pártját olly hatalmassan.

BASILIVS

Ne védd rosza, hogy most máskent tetszek szóllani, mint sem elébb. Elébb tsak arra akartalak birni, hogy vennéd-fel Romanus kínálását, hogy el-ne szandédná Constantinustól a' korona. Mint hogy pedig te vagy az a' Constantinus, akori mondásim téged példáztak. Már ebből észre veheted, melly szörnyen elhatározik Romanus a' tserélésekről, mivel az igaz tseréles sarkán éri, és tarkaba szakaszttya az ő <tsi> tzigánységát. A mi pedig engem illet, hogy

Mesterül bántam Romanussal, nem lehetet különben tselekednem. <A ra>
A ravaszt tsak ravaszággal kellet meg fognom, hogy az ő hamisságát meg-
ront<hat>anám, a' te ügyédet pedig támogatnám.

CONSTANTINUS

590 Most látom már, mire tzeoltak homályos igéid. De hogy igazán ki-
mondgyam, a' mi még szívem alatt fekszik <tsak bizonyos>, még-is tsak bizo-
nyossabban akarnám tudni, ha valóban Constantinus vagyok-é vagy Artemius.

BASILIUS

595 Hertzeg, ha ez nem elég, Ihon, kételen vagyok kezedbe adni drága Zálogo-
mat. Fogjad Zoë Tsászárné valóságos levelét, olvasd, nézzed írását, visgáld
petséttyét! — — — Mi lehet világossább <bizonyosság> ennél? <la> — —
— Lám, — — — nem tsallak-meg. — — — Mindazáltal a' levelet vissza
várom, mert annak idejében Fokas és <Roma> a' Tanáts eleibe kell adnom.
Románusnak is szemébe meg-kell mutatnom.

LEVÉL:

600 Ennek a' levélnek erejével, mellyet magam kezevel irtam, és négy fő-ember az
Ország petséttyével meg-bizonyít, Adom tudtára a' Tanátsnak, az Országnak
és az egész világnak, hogy az én <fiam> igaz fiam nem a' légyen, a' kit Const-
tantinusnak neveznek, hanem a' kit Romanus fiának tartanak Artemius neve
alatt. Ezt a' tserélést nagy okokból tanátslották az hiveim, és en Zoë Tsászárné,
az ő edes anyja végbe vittem. Így vallyák Basilius, Eusebius, Nicephorus,
Aspasius.

CONSTANTINUS

605 Már könnyebben vagyok szívemmel. Nints semmi kétségem benne. Ismérem
<Anyám> Tsászárné írását, látom petséttyét.

BASILIUS

610 Meny már Romanus eleibe, de úgy, hogy titkunk továbbra-is titkon maradjon.
Engedgy kínálásának, tsald-meg a' tsalárd embert, hogy már egyszer vegye
hasznát kevely<tsalardságának>segének. A levelet add-viszsa, jobb gond-
gyát tudom én viselni.

CONSTANTINUS

Ne távozzál el véle, hadd tekintsem-meg még egyszer. Majd en-is fel-keresem
Romanus igaz fiat, hogy ezen bizonyságokkal tudósítsam őtet, magamat pedig
mentegessem. (*Basilius per primam a Sinistris. Artemius exit a dextra.*)

HATODIK KI-MENETEL.

Halván ezeket az olázkodó Leontius, derék melegen Romanusnak fülébe repíti, a ki el-hűlvén oly véletlen úzenetre, hogy meg-tantorodot ügyét új tzigánysággal támogassa, azon egygyezet-meg Leontiussal, hogy valami okkal móddal ki-tsallya Véltt Artemiustól az említett levelet.

Leontius, Romanus

LEONTIUS

Szegény Romanus, azt gondollya, hogy mindenek szája ize szerént folynak. Azomban midőn Constantinust le akarja verni szerentséjéről, maga esik a' Farkas vermébe. Majd el-beszéllem néki, meg-látom, ha el-birja-é magát szégyenében. De ime, reám jó.

ROMANUS (*Exivit per Scenam secundam a dextris.*)

Hivem, Leonti, mint folynak a' dolgok? El-járt-é dolgában Basilius? Lányúl-é Artemius?

LEONTIUS

Elég ebül vagyunk, meg-ejtet bennünket a' szerentse. Akkor árultak-el, mikor meg sem gondoltad volna.

ROMANUS

Mit beszélsz? Ne sértsed Szivemet. Talám <el> Basilius el-ijesztette a' féléng gyermeket a' tsászságtól?

LEONTIUS

<Távol légyen.> Sőt reá <szoritotta az Ifiút> verte, hogy már maga siet a' Tsászságra.

ROMANUS

Hála Istennek! <tehát> Mit búsúlsz? Tehát jól van a' dolgunk?

LEONTIUS

Koránt sem, mert a' kit Artemiusnak nevezünk, nem a' te fiad, hanem volta-képpen Constaqtinus, Leo Tsászár maradékja. Ezt pedig régen tudta Basilius.

ROMANUS

Mit hallok? Talám tsak trefát akarsz belőlem indítani? Ne bolondozzál, nints <most> itt helye a' trefának.

LEONTIUS

Igen vastag tréfák volnának ezek én töllem. <Hanem hogy> hidd-el a' dolgot,
ihon, meg-beszélem. Zoë Tsászárné még tsótsómós korokban meg tserélte a'
640 gyermekeket e' végre, hogy ha te életére járnál az árva Hertzegnek, magad
magzattyát vesztenéd helyibe, és fiad neve alatt fen maradna Constantinus.
Ezt pedig, a' mint történt, rendre el-beszéllette Basilius az Hertzegnek, meg-
mutatta a' petsétes levelet, Zoe Tsászárné <ira> tulajdon irását kezébe adta,
645 mellyben hiteles tanúk erősítésével fen vagon a' kitsiny Hertzegnek Artemi-
ussal meg-lett változtatása.

ROMANUS

Álom látások ezek, nem hiszem.

LEONTIUS

Adná az ég, hogy mind <álm játék> múló álm volna! De nem álm játék
az <a' mit>, mikor fűlemmel hallottam, ki-nyilt szemeimmel láttam <mikor
650 az Hertzeg meg-ismérte az>, mint ismérte-meg az Hertzeg az annya irását,
forgatta a' petsétet, a' tanúk bizonyosságát igaznak találta.

ROMANUS

Gondolnám, hogy az okos Basilius ezzel a' Gyermekek <nek kémény szivét> et
tsak rá beszélni akarta a' Tsászársagra.

LEONTIUS

Sovány vigasztalások ezek, mellyeknek hitvánságát és a <dolgok> dolog
valóságát abból-is észre veheted, hogy magad gyakorta tsudáltad, hogy egy
655 Udvari Fő-Ember, mint Basilius, a' ki tsak a' Tsászároknak Szolgálatot tenni
szokot, magát meg alazta, fiad mellé állott, és felette való szerelmes vigyázással
nevelven, gyakran ólébe hordozta, gyenge tsókokkal illette, tsudálta. Azon
kívül, a' mi nagyob, <va> jelek-is vannak az Úrfiban, mellyek az Attyára
útóttek.

ROMANUS

Már el-hiszem. Ennye, de purul jártunk! Bezeg, tsúfos tánczot jár most
660 velünk Basilius. Tsunyául <dul> duplán tsalt-meg az Istentelen! Mi tévők
legyünk? Füstbe mennyen-é minden szandékunk? Távul légyen! Leonti,
fakadgyunk végső probákra! Szánnjuk-el inkább magunkat, hogy sem kevély
ellenségink <utolsó> végső tsúfot úzzenek belőlünk! f

LEONTIUS

Nékem ugy tetszik, nem utólso tanáts volna, ha az Úrfi kezéből ki-tsalhatnok
665 a' levelet, mellyet erővel magánál meg-tartott, hogy videlmezhesse magat, ha
Artemius valami gyanút forgatna felőle.

ROMANUS

Jól van, helyes gondolat. <tehát> Ehez ragaszkodgyunk! Ha ebben meg segít a' Szerentse, <talám> a' többit <jobban> az után el-intézzhetjük. (*Per Scenam primam a dextris.*)

HARMADIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI MENETEL

Véltt Constantinus tartván, hogy ne talám el-mellőze fejét a' Tsaszári korona, Roszszas hallogatásról vádolllya Fokást, és Morotzot. Ezek ellenben ujjolag bátorították, hogy leg-kisebb gyanúba se vegye tsak hamar el-nyerendő Tsászárságát.

Artemius, Fókás, Mórotz

(*Exeunt per Scenam tertiam a dextris.*)

ARTEMIUS

Barátim, mire mentetek ügyemben? Nyilván akkor akartok koronázni, mikor már Romanus fia szekemet el-foglalván, halálos törvényt ad a' fejemre.

MAURITIUS

Ha egynehány szempillantásokra hallad-is a' dolog, ne légyen neheztelésedre, sőt szerentsédre értsed. Régi közmondás: lassan járj, tova érsz.

FÓKÁS

En-is úgy tartom, jobb halkan 's bátorsagoson, hogy sem mohon és roszzsul a' Jologhoz kapni. Basilius esküvési valami mozdulásokat tehettek a' népnek Szívében, ezt kell elébb le tsendesitenünk, mert az Ország köz java olyan fejedelemt kíván, kiről kérdés valaha ne támadgyon.

ARTEMIUS

Azon egy hírt pengettek mind a' ketten. Latom, reám esküttetek, bé faltátok a' minapi támodásoknak hideg mérgét. Se fűsti, se lángja már az elébbi buzgóságtoknak. Még most ugyan tsak gyanú, ha Leo Tsászár fia vagyok-é, nem-é. Nem sokára bizonyosnak fogjátok mondani, hogy nem. Eh, mar érzi szívem, hogy Romanus fia lesz örököse az Orzágnak. Ezerszer és ezerszer jobb lett volna, <ha> pasztori ernyők közt, hogy sem <palotás> oszlopos palotákban e világra lennem.

⇒ Mauritzsiust

MAURITIUS

695 Ne kinezd annyit magadat ezen hejába-valo félelmekkel! Mit gondolsz, jó szemmel látnók-é Romanusnak, ama fel-fút tómlónek <bűdös büszkeséget> és meg esküt ellenségünknek ha a fia Uraságra kapna? Légy reménységben, csak arnyékok ijeszgetnek!

FÓKÁS

700 Itt mi sokat ne mulassunk, mennyünk! El-hiteds magaddal, a' mit az Ország békessége, a' Rendek tsendessege, a' népnek boldogsága, ügyed igazsága megkívan, tóllünk semmi hátra-maradás nem lészen benne. (*Intrans per quintam a Sinistris.*)

MÁSODIK KI-MENETEL

705 Ugyan a' Véltt Constantinus sajdítván, hogy pártolni kezd tőlle a' szerentse, heven feddi ál és színes barátságáról a' Véltt Artemiust. De ettől kezébe nyújtott Zoë Tsászárne levelét olvasván, és valóságosnak ismérven, meg tzáfollya boszorkodását; Leo Tsászár igaz fiának vallyá, tiszteli a' Véltt Artemiust. Ez viszont elébbi szíves barátságát jóvendőre-is igéri Véltt-Constantinusnak.

Constantinus Artemius

CONSTANTINUS (*Exivit per Scenam secundam a dextris.*)

710 Egyszer valamikor fel-találtalak, édes Barátom!

ARTEMIUS

Mit, Barátom? Aha, Ortzátlan, hogy nem szégyenled ezt a' szép nevet hejába venni, előtted lévén, miként bántál légyen barátságunkkal?

CONSTANTINUS

Elébb értsed <ok mentségemet> okaimat, az után pirongas!

ARTEMIUS

715 Jobb, ha halgatz, tudom ugy-is, tsak kopasz mentségek lesznek. Nints <ugyan>, hidgyed, oly nagy tenger, a' ki téged előtttem motskaidból ki-<mosson> moshasson.

CONSTANTINUS

Eddig úgy ismértelek, hogy soha sem bántot-meg az igazság. — — Hallgad tehát elébb az ügyemet mint bíró, az után, ha vétettem, tégy törvényt, nem bánom. Noha Basilius jamborsága tudva van előttem, még-is se Szavának,

se esküvésének nem hittem. Végtére ezt a' levelet adá kezembe. Olvasd-el! Isméréd-é Tsászárne irását? Látod-e az Ország petséttyét? Nem de igazán tarthatom magamat Leo Tsászár fiának, az az Constantinusnak? — — — <Isméréd Tsászárne irását? látad az Ország petséttyét?>

ARTEMIUS

Szent Isten, mit olvasok? Soha sem hittem volna! <már> Tagadhatatlan!

CONSTANTINUS

Ebből már észre-veheted artatlanságomat, és mennyire mentem legyen a' barátsággal. Ha Basilius kerésére, Romanus unszolására állottam volna, eddig már Tsászár lettem volna, de nem akartam Barátom hire nélkül. Ma-is tsak úgy vállalom-fel, ha te akarod. Ha pedig magadnak kívánod, oda engedem.

ARTEMIUS

Lábadhoz borúlok, Felséges Hertzeg, ismérem Tsászári jussodat; véretem, életemet szentelem a' te szolgálatodra.

CONSTANTINUS

Kelly-fel, Artemi! Ezen édes tsókkal ujúllyon-meg ismét régi barátságunk. Noha jussom legyen a' koronához, de még-is külömben nem adom reá magam <reá>, hanem ha <hajlok alája> véle megajándékozván, tulajdon kezeddél teszed a' fejemre.

ARTEMIUS

Uralkodgyál szerentséssen, Hertzeg, az egész Ország örömére! Ha ki fogy-nánk minden okokból, tsak ez a' Virtus-is meg-mutatná, hogy igaz fia vagy Néhai Leo Tsászárnak.

CONSTANTINUS

Artémi édesem, Ne fély, mikor en parantsolok, te-is parantsolsz az Orzágnak, mert te fogsz parantsolni az én szívemnek. Meny félre, Romanus jó. (*Artemius abít per primam a Sinistris.*)

HARMADIK KI-MENETEL.

Romanus pedig tudván már, hogy a' Véltt Constantinus legyen az ő fia, hogy még-is ezt emelthesse a' Tsászári székre, új ravaszkodásra vetemedván, ál hizelkedéssel ki-tsallya Véltt Artemiustól Zoe Tsászárné levelét ezen diszes úgy alatt, hogy a' Tanátsnak fogja bé-mutatni.

☞ Égyen ő Fia Artemius, hogy ezt emeltesse a'

744 II ama diszes ürügy

Constantinus, Romanus

ROMANUS (*Per tertiam a sinistris.*)

Lám, Felséges Hertzeg, magad tapasztalod, hogy Romanus nem olly gonosz ember, a' mint hirdetik a' rosz nyelvek.

CONSTANTINUS

750 Meg-botsás tudatlanságomnak! Eleget bánom, hogy így keménykettem, de nem tehetek róla.

ROMANUS (*Male gestum.* [!])

755 Ezzel ugyan semmit sem vesztettél, sőt nagyon terjesztetted jó híredet, hogy a' jámborságnak leg-kissebb kárával sem akartál bé ülni a' Tsaszári székbe. Mindazáltal nem kellett volna félned leg aláb Basiliustúl, kit <jám> mindenekben jámbor embernek tapasztaltál, ambár ki-nem nyilatkoztatta-is Zoe Aszszony levelét.

CONSTANTINUS

Tehát mar ki hirdette Basilius az irást.

ROMANUS

760 Ki. Ó Nekem <már> pedig sokkal <az elű> eléb el-olvasta, en-is igaznak találtam. Más különben meg-sem egyeztünk <ott> volna. Mindazáltal <titkos> titokban tartottam előtted, mert úgy javallota Basilius. Már ideje volna, hogy mások-is lassak, kivált képpen Fokás és Mórotz. Nyilván eddig meg-mutattad nékik? Mert úgy értettem Basiliustól, hogy a' levelet kezdedben hatta.

CONSTANTINUS

765 Artemiuson kívül Senkivel sem közlöttem.

ROMANUS

Mit mondot a' kevély gyermek, mikor olvasta? Nem de el-hűltt-reá. Vár, Tatskó! Tsaszarrá akartál lenni, és az Atyád fejére járni, de mind ezekért meg fizetsz tulajdon bőröddel.

CONSTANTINUS

770 Hadgy békét Artemiusnak, ne fenyegezd őtet, ha engem nem akarsz meg sérteni! Távul légyen, hogy meg keseredett volna, sőt inkább nagy örömet mutatott. Egygyezzel-meg véle<m>, ha velem kívánsz egygyezni, mert egygyűt közössen akarunk uralkodni.

ROMANUS

775 Hogy meg-engedsz <neki> Artemiusnak, nem az ő érdeme, hanem a' te kegyességed. En-is azért a te parantsolatodra meg-botsátok néki. De egy ván hátra.

CONSTANTINUS
<De> Mi az?

ROMANUS

Hogy hamarab juthassál az Országláshoz <szükséges a' hivatalom szerint>, úgy tetszik, hivatalomban jár a' levelet az egész Ország előtt el-olvasnom, hogy felőled egy tsep kérdés se tamadgyon. Add tehát az írást kezembe, a' többiről pedig végez Basiliussal.

CONSTANTINUS

<lhon,> fogjad <a' levelet>, de azon légy, hogy serényen 's hiven <el> járj el hivatalodban. Nem maradsz jutalom nélkül. <Valamint eddig, ez után is> úgy tisztellek, mint Atyámat.

ROMANUS

Érdemem felet-való kegyességek ezek! Azon leszek, hogy mindenekben kötelességemnek eleget tegyek. (*Constantinus abít per quintam a Sinistris.*)

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Véltt Constantinust pedig valóságos gyanánt üdvözli, 's el-akarja hitetni vele, hogy ő legyen Leo Tsászárnak fia; de ez Zoë Tsászárné levelére emlekezvén nem hitelt egy előben, holot pedig sok kendőzött himezéssel álattya vala Romanus, hogy azon levél nem való, hanem agyafúrt Basiliusnak véltt Artemiussal koholt stentelen találmánya; el-hiszi végre, hogy ő legyen valóságos Constantinus.

Romanus, Artemius

ROMANUS (*Exivit per secundam a dextris.*)

Jól van a' dolog, hála Istennek! Már meg-fogtuk a' madarat. Bezeg várakozhatik még kirepül a' keleptzéből.

ARTEMIUS

Atyám <nagyot vétettem> meg-vallom, nagyot vétettem, hogy el-tagattalak, Constantinusnak tartvan magam. De úgy reménylem, hogy vétkemnek könynyen meg botsátasz, minthogy az Ország 's világ tsak annak tartot vala.

MANUS

Sőt inkább, Felséges Hertzeg, az en kötelességem volna tölled botsánatot kérem, hogy Hertzegi Személyed ellen véteni mertem. Basilius vett-rea, for-

télyos mesterségével el-hitetvén velem, hogy nem volnál Constantinus. Most <ki-tudtam> mar ki tudván a' dolgot, <azért> ugy üdvözlek mint Uramat, azaz Constantinust.

805 ARTEMIVS (*Non facit Gramat. [?!]*)

Nagyon tsalatkozol. Az el-tserélésünk már tagadhatatlan. Magam olvastam Zoë Tsászárné levelet, láttam bizonyyságot.

ROMANVS

Ne hidd, mind hazugság, mellyel Basilius kereskedik.

ARTEMIVS

810 Talám nem tekintettél jól belé a' levélbe, vagy nem ismired Tsászárnének az írásat.

ROMANVS

Keze-járasát ismérnem kell, hasonlít ugyan hozza, de nem valóságos. Hitesd-el magaddal, se kőze, se hire benne Zoë Tsászárnének.

ARTEMIVS

Honnan tudod?

ROMANVS

815 Magam hallottam Basilius szájából. Leontius-is bizonyyságot tehet róla, a' ki alatomban látta, mint koholta Basilius az Artemiussal. Constantine, ne hidgy Artemiusnak! Tsak szines barátod, meg lád, téged árnyékban hágy. Még egyszer mondom, ne higgy Artemiusnak. Én azomban azon leszek, hogy Fokás és a' tanás hirt vegyenek Basilius tsalársága felől. (*Per primam abít Romanus.*)

820

ÓTÖDIK KI-MENETEL.

Szembe-szálván véltt Artemiussal, Basiliussal kőttött éktelen tzimboráról vá-dollya, durván pirongattya, dorgállya. Ő ellenben tsendessen vitatván ártatlan-ságát, igen lágyan bánik fel-zendültt baráttával.

Artemius, Constantinus

ARTEMIVS

825 Nagy adóssa vagyok Románusnak, mert már törbe ejtvén, fogva tartot a<z Barátom> hitegető barátom, ha tsak — — — De ihon jó az Hamis Lélek! Őrülök, hogy szemére hányhatom minden álnokságot.

CONSTANTINUS

Artemi, itt vagy<ok.>? Meg-találtad az atyádat, Romanust?

ARTEMIUS

Meg találtam. Ennye, Judás barattya, Ország hazuga, <Add-viszsa a' nevet>, így kellett agyarkodnod? Add vissza a' nevet, a' magadét tartsd magadnak! En vagyok Constantinus, te pedig Artemius vagy. Én Leo Tsászár fia, te <Artemi> Romanusé. Én Ura az Orzágnak, te pedig tsak szolgám vagy.

CONSTANTINUS

Ki-tsalt-meg ezzel az Új hirrel? Nem láttad tulajdon szemeddel a' bizonyágokat?

ARTEMIUS

Tsak szem-fény vesztések voltak, többet hiszek füleimnek.

<CONSTANTINUS

Szemtelen Ortza lehetet az, a' melly<et> érdemes hitelét Zoë Aszszony <nak> levelenek gyanúba merte keverni.

ARTEMIUS

Az hamis levél ellen méltán ki támadott az igazság, hogy sem egy hazug levélnek.>

CONSTANTINUS

Mit? Hazug levélnek mered mondani Zoe Aszszonynak tölled-is megismért keze-írását?

ARTEMIUS

<Én pedig> Méltán mondom annak. Nem győzőm tsudálni, hogy Basiliussal tzimboráló alnokságód oly mesterséggel tudta mását adni Tsaszárne írásának. Pfuj, pirullyatok mind a' ketten!

CONSTANTINUS

Nints miért pironkodnunk, <mert az> éngem az en szivem egy leg-kiszeb-Basiliussal-való tzimborá-kötésről sem vádol. Ez tsak fogás, nem próba. <latom, hogy minden fondorlónak könnyű hitelt adsz> Kérlek, ne <adgy hitelt> higgy minden fondorló embernek, a' ki tsak jóvendőbeli Tsaszárságodrúl tud<gyon> hazudozni.

ARTEMIUS

<Minek tagadod.> Vagyon elő hiteles emberem, a' ki a' palotán suttomban hallotta, miként egyeztetek meg <légyen> Basiliussal az hamis levél dolgában.

<ARTEMIUS> CONSTANTINUS

855 Követlek, hogy magyarán ki-mondom: Hazud, a' ki mond<gya>otta, a' ki pedig el-hiszi, nagyon tsalatkozik. Örömet latnám azt az embert, a ki ezt merné meg próbálni. Állon elő, 's mondgya szememben.

ARTEMIUS

Nem sokára elő-all, szemedbe-is meg-mondgya. Atyámfia, nem talpon-álló emeberseg, így meg-kerülni meg-hitt-Barátodat.

HATODIK KI-MENETEL.

860 Véletlen oda vetemedet <Artemius> Mauritius békélteti a' versengő Urfiakat. Azonnal meg-nyukszik tanátsán a' Véltt Artemius, kész lévén önként le-mondani az Országlásról, hogy egy vakaritással se sértse a' barátságot. De a' Véltt Constantinusnak dütsősége egy kőrömnnyire sem akar el-állani képzett igazságától.

865 Artemius, Constantinus, Mauritius

MAURITIUS (*Exabit ex tertia <per> a Sinistris.*)

870 Urfiak, a' mint veszem-észre, pörbe szállottatok. De akár-ki hogy bántódot-meg kőzületek, vegyétek tanátsomat. Ime, az Ország nagyon romlik miattatok, mellyben ti ugyan nem úgy annyira vétkesek vattok <ebben>, mint Romanus es Fokás, kik zúrzavarban akarnak halászni. Mert <egy részről> az egyikik azon vagy, hogy fenekével fel-fordúlylon <az Ország>, a' másik keveset gondol azzal, hogy el tsendesedgyen. Az első alnoksaggal, a' másik hadi erővel dolgait folytattya; mind a' ketten fen jártattya kevélységet. És így, a' kiknek kellene támogatnia az Orszagot, ugyan azok ronttyák bonttyák <az orszagot> közönséges hasznát. <Ha> azért ha javára igyekeztek, kívánnýátok, tegyétek félre a' villongast, élytetek békességben, mert ha akaratoskottok, előre jóvendelem, Artemis el-veszti leg-jobb baráttyát, Constantinus koronáját, az Ország pedig egészen <el-romlik, el-vész> fel-fordúl.

875 CONSTANTINUS

880 A mi engemet illet, mindenkor irtóztam olyan Uraságtól, mellyhez <véresen térdet?> Ország kárával vagy jó barátom meg bántásával-is kellene férnem.

863 II Constantinusnak dőlőssége [A dőlősség szó jobban illik a szövegbe, mint az I dütsősége szava.]

Ha Basilius és Romanus bizonyság-tétele nem elég <arra> igazságom megmutatására, Ihon, ellene mondok a' Tsaszárságnak, nékem, <nékem> nem kell nékem Góróg Országnak kardok közt tsillamló koronaja.

ARTEMIS

En pedig minden erőmmel azon leszek, hogy markomba kerüllyőn a' kyrályi páltza, mellyet nékem szant a' Jo Isten. Ha kivántatik, halálos baj-vivással-is meg-verekedem azokkal, a kik kezemből ki akarják tekerni.

MAURITIUS

Hát ha (amint sok példánk vagyon) valami betsületes alkuval ketten birnátok az Országot?

CONSTANTINUS

Én részemről mindenekre kész vagyok. Ime, Az egész ország <előt mindenek> füle-hallatára minden jussomról le-mondok; néked, édes barátom, örömet, teli örömmel <néked> alta/ adom, oda engedem. Él velle szerent-sessen, nem banom. Ugy is tudom, hogy a' világi <Uraság Isten előtt tsak koldus> királyság legyen tsak egy szines nyomoruság. <Job> könyebb nékem <tsen> békessebben életemet vigan élnem, hogy sem Urasagban keserű kenyeremet mindenkör ennem.

ARTEMIUS

<Én pedig> En ugyan <a' tiedet> masét nem kivanom, de azomban miglen bizonyossabbat nem tudok, magam, ügyem mellet meg maradok. Ugy gondolom, senki ellen nem vétek azzal <minden igazságomat 'S jussomat>, hogy igazságomat keresem, nevemet fen tartom, örökömet videlmezem, miglen belőle törvényesen ki-nem forgatnak.

MAURITIUS

Látom <hogyan>, nints oly mérges versénges köztetek <hogyan meg-ne békélyhetnétek>, hogy tisztességes alkuba <ne szálnátok> meg-ne békélyhetnétek. Azért miglen <a' dologban> ezen peres ügyetekben el-igazullyatok, két dolgot tanátslok. Először <Az> egygyik a' másiknak ne légyen ártására. Az után mind a' két rész azon nyugodgyek-meg, a' mit Ország <és tanáts> <felőletek> felőle fog itilni. A tanátsot igaz, okosnak lenni ismérem; azon léssen <hogyan kettőtök között> minden uttal 's moddal, hogy kettőtök közül ki keresse Leo Tsászár <igaz> maradekját, és így szent lesz a' békesseg. Ettől függen a' dolog. Mennyünk! (*Intrant per primam a Sinsitris.*)

ELSŐ KI MENETEL

Fokásnak és Mórotznak hathahatóssan állattya Basilius Constantinusnak Artemiussal tsótsómös korában eszet el-tseréléset. Hogy pedig állatásának tellyes hitelt szerezzen, fogadgya, hogy Zoe Tsászárnénak ez iránt adott levelét kezekbe
915 szolgáltattya.

Basilius, Fókás, Mórotz

(Exeunt ex Scena quarta a Sinistris.)

BASILIUS

A kisdetek meg-tserélése dolgában egy tsep költés sintsen vagy más egyéb rosz szándék. Nem-is azért erősítettem beszédemet eskúvéssel, hogy Romanus fiát
920 emelném dűtsóségre, hanem hogy attól el-ne maradjon, a' kit illet. Istennek hála, tós gyökeres nemes ember vagyok, még nem szorúltam arra, hogy fejembe járó árulással keresem kedvét egy ollyas embernek, a' ki, ha nem aláb-való nálamnál, leg-aláb nem fellyeb.

MAURITIUS

A beszéd szép, és úgy tetszik, hogy igaz-is, mert Romanus egy hamis álnok ember <elég okot ad álm>, ád okot eleget almétkodásra azoknak, kik őtet
925 ismérik <hogy>, most midőn leg főkeppen maga fiát oly vigan kezdi fosztani a' dűtsóségből, hogy másnak gazdálkodhasson véle.

FÓKÁS

Szeretem az igazságot. De, Basili, <jobban> többel akarnánk tudositatni, hogy el-hitesd velünk gyermekek el-tserélését.

BASILIUS

Ha maga levelét es keze-írását elő-adom Zoe Tsászárnénak, hisztek-é akkoron
930 szavaimnak?

FÓKÁS

Hidd-el, hiszünk. Sőt, fogadom, hogy még <akkor a'> a' nap akkor le-nem hanyatlik, mikor Leo és Zoe magazattya Tsászár lészen.

MAURITIUS

Magam-is kész vagyok Tsászárnak vallani azt, a' kiről efféle bizonyítások ki
935 <mu> tudódnak.

BASILIUS

Bátor! Ha itt meg-vártok, vissza-térek a' levéllel.

MÁSODIK KI-MENETEL

- Azomban Románus ismét más szélnek vetvén ravaszkodásának palászttyát, el-akarja hitetni Mauritiussal 's Fókással, hogy Constantinus és Artemius el-terélése agyafúrtt Basiliusnak iszonyatos kóltése légyen. Ezt pedig Leontiussal bizonyította. De mivel amazok hitelt nem adnak szavának, arra fakad végre, hogy ha Basilius Zoe Tsászárnénak említett ketségtelen irását elé-mutattya, ő-s valóságos Constantinusnak hiszi, tiszteli a' Véltt Artemiust.

Leontius, Fokás, Mórotz, Romanus

LEONTIUS (*Exit per primam a <Sin> dextris. Ad Focam.*)

Szemben akar veled lenni Romanus.

FOKÁS

<Hogy jut eszébe> Jőjjön! Hogy jut eszébe ez a' maga meg alázása?

MAURITIUS

<Vallyon mi lehet ez?> Nyilván valamit keress.

ROMANUS

Meg-vallom, nagy ortza pirulással jöttem elődbe, és nem tudom, szegyenemben elő-meheték-é a' beszéddel vagy nem.

FOKÁS

Hadgyunk békét, Romane, ennek az tziifrázásnak, beszéllyünk mas emberséges emberek modgyára szabadon, igazán, világossan!

ROMANUS

<Meg-vallom> Tsak ki mondhassam, nagyot vétettem egygyűgyűségemmel, hogy könnyű hitelt adtam Basiliusnak, egy hazug embernek, <Fókás>, kit hamis eskűvésben kaptam.

FOKÁS

Mi úttal?

☛ *és* *és*, ezt pedig

ROMANUS

Mint hogy jelen vagyon Leontius, a' ki az hamis szin alól ki-kereste a' valót, maga mondgya meg, a mit tulajdon füleivel hallot, és szemével látot.

LEONTIUS

960 Meg-lestem, mikor Artemiussal titkon beszélgete <Romanus Leontius> Basilius. Artemi, ugy mond vala, az egekre kinszeritek, légy segítségemre. Oly játékot kezdek, mellynek te hasznát veszed, én pedig ki-töltöm boszúságomat. Engem, hogy tudgyad, Leo Tsászár nagyon <meg> boszontot-meg, midőn Fokást és Románust előmbé ültette, reáok bizván az ország gondviselését, jól-lehet én több es jobb szolgálatot tettem az Udvarnak. Maga a' Tsászár megholt, már <adózon> a fia adózzon helyette: azt akarom, hogy tiéd légyen a' Tsászárság. Meg-is szerzem, ha velem egyet értesz fel-tett mesterségemmel.

ROMANUS

Ezeket így tapasztalván lenni, fiamat-is, Basiliust-is meg-kezdém utálni, és könyörgök mind a' Tanátsnak, mind néked, Fóka, siessünk, siessünk Leo Tsászár fiának fel-koronázásával, ne-talámtan — — —

FOKÁS

970 En pedig nagyobb setétségben vakoskodom, hogy sem eléb. Mert ez előtt a' te iteled szerint-is Basilius szájából az igazság beszél-vala, most hamissággal kereskedik. Eléb szentség volt szívében, jámborság erkölcsében, a' mint magad mondád <Romane>, most hit-szegő, lator, áruló, minden fertelmességgel el-tölt <nek mert alitod> ember. Romane, vallyon ki hasonlot meg
975 úgy annyira közületek, Basilius-é vagy magad?

ROMANUS

Magam sem győzőm tsudálni Basiliusban a' meg-hasonlást. Leontius emberiségének köszönhetem, hogy egyszer valamikor meg-ismertém Basiliust.

MAURITIUS

Tehát jó és gonosz hire Basiliusnak Leontius szaván fordúlt-meg. Még nem végeztem-el magamban, kinek kellene többet hinnem.

FOKÁS

980 Basilius beszélgetése nékem igen tetszett, helyesnek, okosnak találtam. Sőt, meg-igirte, hogy Zoë Tsászárnének maga keze írását előnkbe hozza, hogy jobban bizonyodgyék-meg a' dolog. Ezt ha Basilius végbe viszi, el hidd, Romane és te Basili, haszontalanul vitattátok a' szórt [!] ellene.

ROMANUS

Mínyáján ismérjük annak az okos Tsászárnének keze írását, mutassa-meg

Basilius, és minnyart leszek <leg nagyob> vedelmezője. Leonti, a' te dolgod léssen azután vagy sarkán kapni Basiliust, vagy adozni az hamis vadolásért.

LEONTIUS

Én tsak azokról teszek vallást, a' mit tulajdon szájából hallottam Basiliusnak, szivét nem láthattam, igazán járt-e vagy félre.

FOKÁS

Ni, mitsoda Uj fogás megint ez! Fele vadolás, fele mentseg.

HARMADIK KI-MENETEL

Értvén Basilius, hogy Romanus az Ország Nagygyai előtt ektelen ravaszágot kent-reá, szembe szókik a' szemtelen Fokával, szőrnyen dorgállya. Mivel pedig Zoë Tsászárne irásával kell vala artatlanságát videlmezni, ezt vissza kéri véltt Artémiustól. Ez pedig Romanustól, a' ki tsak imént tsalá ki tőle. De Romanus meg aggot latorkodását nyomozván, szépen bátran el-tagadgya. Erre a' Zúrza-varra fel gerjedvén Fokás, ha úgy mond, ki-nem nyomozhatták az országnak valóságos örökőset, találkozik más, a' ki székébe üllyön.

Constantinus, Artemius, Basilius, Fókás, Románus, Mauritius, Leontius

CONSTANTINUS (*Ex secunda cum Artemio a Sinistris.*)

Szakassuk már <végét> egyszer végét ennek a' dolognak, hadd tudgyam egyszer, szolga vagyok-é vagy Hertzeg az országban.

ARTEMIUS

Fóka, te légy Biránk, nem bizom ezt Romanus emberségére tóvab — — — Ha Tsászár vagyok, tudva légyen a' világ előtt: Tsászár vagyok.

BASILIUS (*Ex Ultima a dextris.*)

Reménylem, hogy ebből a' fen forgo szórból [!] egyszer valamikor már ki-segit az Isten.

FOKÁS

Leg jobkor érkeztl, Basile! Leontius és Romanus téged arról vádolnak, hogy hamis hírekkel zavarod az ország tsendességét, hogy hazug mesterséggel vitad Constantinus és Artemius kised korokban-való meg-tseréléseket.

☛ A sor elől hi. a szerepnév. A szöveg a margóra

ra]

☛ Ez II ez

☛ II nyomozhatyuk

☛ II a' ki Tsászári székébe

BASILIUS
1010 Mit hallok?

MAURITIUS
Nints külömben! Támadgy-ki magad mellet, add elő a' levelet!

BASILIUS
1015 Elő adom <a' levelet>, hanem előb szembe nézzek Románussal, el-birja-é.
Tehát te, Romane, <te> mertél engem az Ország szine előtt illy fertelmes-
sen gyalázni? Te, kinek én sok ortza pirulásra-valót mondhatnék, te mertél
vádolni?

ROMANUS
Hova ragadot a' vakmerőség? Te nékem ortza pirulásra valót mondasz? Talám
en neked el-ajulásra valóval szolgálhatnék: szemedbe mondom, Basili, lator
vagy, Hertzegűnk, Országunk <el-> árulója vagy.

BASILIUS
1020 Téged pedig a' Pokolbéli furia száz viperákkal ostorozzon, és dögleletes lehe-
lettel itt helyben fujtson meg! Hogy merted fiadat illy nagy gonoszságra tsalni
es Istentelen mesterségeddel <orokose> országunk örököse ellen bátorítani?

FOKÁS
Hadgyatok békét az illyen mérges villongásoknak, mellyek ide éppen nem
illendők, nem ide valók! Igazságot fog tenni a' Levél. Add ide, Basili!

BASILIUS
1025 Felséges Hertzeg, hadd lássuk a' Tsászárne bizonyság-tételét, a' mellyet ke-
zedbe attam.

CONSTANTINUS
Ki kérte tőlem Romanus, – és ugyan a' te neveddel.

BASILIUS
Szent Isten! Tehát Romanus kezére került?

CONSTANTINUS
Romane, add vissza, nem régen adtam kezedbe!

ROMANUS
Álmodozol. Veszen kezem, ha valam<i> levelet kezembe adtal!

CONSTANTINUS
1030 <Ezt> Romane, hogy mered tagadni <Romane>? Nem de ki kérted Zoë
Tsászárné irását, hogy az egész Ország előtt <el-olvas> ki-hirdethessed?

ROMANUS

Eb<et> kérte<m>, ebnek adtad.

CONSTANTINUS

Foka, Mauriti, hozzátok fordulok, oly bizonyos, hogy tőlem ki tsalta, mint hogy az ég itten légyen. Ó, Istentelen!

MAURITIUS

Ne többet! Elég immár, nem túrhetem.

FÓKÁS

Latom, ebből a' Versengésből az Súl-ki, hogy mind a' két fél két féle uton sok mesterséggel azon vagon, hogy ne tudhassuk-ki igaz Urunkat. Engem kerenget, tsallya Mórotzot, jatszik a' tanáttal, eszt veszti a' Népnek, rontani kívánnya az Országot. Jól vagon, találunk embert, a' ki ülhessen Országunk üres székébe. Mennyünk, Mórotz!

ROMANUS (*Per primam a dextris.*)

Te-is jer velem, Leonti!

BASILIUS

Akár fel 's akár alá, de el-nem mentek véle. Fólóttetek lészen büntető ostorral az Isten, én pedig nyomotokban. Bótsületemben jár, modot kell keresnem, hogy azt meg tarthassam, ellenségimet pedig meg szigyenithessem. (*Basilius per eandem a dextris.*)

ARTEMIUS

Én pedig itt maradok, nem tudván, mit szülnek reám a' jó egek. Baratom, vallyon igaz é, hogy Romanus tőled el-kérte a' levelet, mellyet nékem mutat-tal?

CONSTANTINUS

Tagadhatatlan <dolog>. Soha sem <hidtem> gondoltam volna, hogy egy fő érdemű Tiszt illy tsunyára vetemedgyen. Most tapasztalom, melly igaz légyen, lgednek se higgy, vagy ha hiszel, mindenkor kötve higgy még a' komádnak-is. Megint itt terem. El megyek.

NEGYEDIK KI-MENETEL

Romanus patvarkodásának kellemetes folyamottyáival kérkedvén, ismét erő-akarja rea beszelleni Fiát, Artemiust, hogy ő légyen valóságos Constantinus, de ez nyilván szemlélven Apjának ügyetlen igyekezetét, kéri, hogy szüntesse már -észer nyak-szegő meredekre botlot <foly> fortélyoskodását.

Romanus, Artemius

1060 ROMANUS (*Ex secunda a dextris.*)

Ládd-é, hogy szégyenbe maradtak ellenségeink. Nehéz meg birkozni Románussal.

ARTEMIUS

Szépen! Azt akarád bizonyítani Leontiussal, hogy hamis a' levél — — —
Azomban bősületesen el-tagadtad.

ROMANUS

1065 Ne feszegesd tovább ezeket! Néked szolgáltam. Azért, felséges Hertzeg, él szerentséddel <mellyel általam a' jó Ég meg áldot>, bátorsággal, mellyel általam meg áldot a' jó Isten. <Te vagy Leo Tsaszar maradékja.>

ARTEMIUS

1070 Nem kell nékem az ilyen áldas, se szolgálat, melly hazugság-gal <szokot jární> szolgálatot szokot tenni. Már <tal> próba tapasztalva tudom, hogy Basilius egy emberséges ember légyen, Leontius pedig fondorló, suttogo, kedved után járó, szint színhez alkalmaztató egy rossz ember. Kezdem azért már lássan hinni, hogy Artemius Leo Tsászár maradékja <légyen>, én pedig a' te fiad vagyok. Szerelmes Atyam, <rossz útra indultal, sőt mar> szál szivedbe, rossz útra indultal, sőt már a' meredeknek tetején látllak. Érzy szivem, még ma
1075 hanyat homlok nyakad szakad, ha tsak ném változik meg a' szandékod. Add vissza a' levelet annak, a' kitül hamissan el-tsaltad, hagy bekét a' Tsászsarsagnak, se engem, se téged nem illet. Veszedelmes mast jussaból ki forgatni. Soha sem boldogulnak a' kik másébol hamissan gazdagúlnak.

ÓTÖDIK KI-MENETEL

1080 Az alat ki-rohanván Basilius, meg-ragadgya Artemiust, Romanus fiát, melylyéhez szegezi törét, kialtya Apjának, hogy legottan által veri, ha a' levelét meg-nem téríti. Sokaig tusakodik magával Romanus, de illy szertelen veszedelem sem birhatta a' levélnek meg terítésere mindaddig míg

Romanus, Artemius, Constantinus, Basilius

1085

(*Exeunt ex secunda a Sinistris.*)

BASILIUS

Halálnak fia vagy, Artemi!

1061 I ellenségeink

1075 I szandékot

1082 I téríti

1083 II birbatá levelének

ARTEMIUS

Mitsoda erőszakolt szorongatások ezek?

ROMANUS

Mitsoda Vakmerőség ez?

CONSTANTINUS

Aly veszteg, arúló!

BASILIUS

- Hallyad, Romane! Jól tudod a' levélből, hogy ez a' te magzatod légyen. Add vissza, ha életét kívánod, masként mingyárt meg ólóm ötet.

ARTEMIUS

Eleget kértem, hogy kezedbe kerüljön. Ah, Atyám, <add elő> vesd-oda azt a' szerentsétlen írást, es ments-meg engem az haláltól!

CONSTANTINUS

A kit meg keményitet a' kevélyseg, lágyitson meg egyszer jó fiadnak panaszsza.

ROMANUS

- Nem birok magammal. Az harag, dühösseg, szerelem tsak nem le-nyomja szivemet. Te, pogany, Hagy békét, pogany, ennek a' gyermeknek, az ártatlannak!

BASILIUS

Meg se mozdúl, mert azontúl által verem a' szivét.

<ROMANUS> ARTEMIUS

Mutass kegyességet, Atyám, és te Irgalmat, Basili!

BASILIUS

Atyadon ál. Romane, add vissza a' levelet, meg mented.

ROMANUS

Szent Isten, mit tsinálok? Öllyed, Istentelen Hohér, <nem bánom.> De tudgyad, elébb hogy sem árthas neki, által 's meg által jarom a' te lelkedet.

BASILIUS

Ólóm, mihelyt mozdulsz.

ARTEMIUS

Ah, kegyetlen Atya! Ó, fátúl szakatt Atya! Tehat semmi sem fog kőnel kőebb sziveden?

ROMANUS

1105 Tsak rajta, *vágd* le! Sozd <meg> bé 's ed-meg, de jusson eszedbe, hogy néked-is ez béledbe akad. Ennek pedig egy tseppig verét ontom.

CONSTANTINUS

Ne Búsúly, Basili, szivvel, kézzel meg felelek Románusnak.

BASILIUS

Tehát tellyék <kedves> kívánságod!

ARTEMIUS

Ô, Isten! Ô, atyam, jaj, jaj, oda <vagyok> leszek!

ROMANUS

1110 Hadd aba! Tedd le a' Vasat, meg indult a' Vér bennem, oda adom a' levelet.

BASILIUS

Add Constantinus kezébe!

HATODIK KI-MENETEL

1115 <Ott nag> Mig ott nem terem Leontius, torka szakatta jelentvén, hogy az egész tábor Fókást kiálttya Tsászárnak. Erre a' keserűséges izenetre felette meg-döbbenvén Romanus, oda-veti Basiliusnak a' levelet, és heven unszollya az Ország Nagygyait, hogy egyenlő szivvel lélekkel támogdyák-meg Fokást, es le-hempelygetvén ôt, Leo Tsászár fiát ültessék a' Tsaszári székbe.

Leontius, Romanus, Basilius, Constantinus, Artemius

LEONTIUS (*Exit ex prima, abit ibidem cum <Con> et <etiam Const et Artem>*)

1120 Mitsoda <Mes> szörnyűségeket látok! Minémű mészár-székre jöttem? Ah, Esztelenek, mig ti itt veszekettek, azomban Fokás királyságra verte magát.

ROMANUS

Mit? Fokas? Kyralyságra? Constantine, Basili, ne a' level! Nagyob gondom érkezet. Ni, mire nem vágyodik a kevély katonal!

LEONTIUS

1125 Arra. Eleibe rakta a' Tabornak, hogy semmi úttal nem akadhat az Ország <az ô> maga örökösére, *magát veti* elé. Voltak akarói, kik azonban a' katonásagot

1105 I *vagdy* le
1113 II *Ott* terem

1114 II *kiványa, kiálttya* Tsászárnak
1125 I [Tévesen az *örökösére magát veti* szavak is áthúzva.]

és népet részére lágyítottak, <és így mivel semmi uttal az Ország nem akadt
alat> és Tsaszárnak fel kiáltottak.

BASILIUS

Meg-bótsás, Artemi, az erőszakról — — — Már szabadon eresztlek. A nagy
dolgok közösök a' nagy veszedelmekkel. De <hogyan> miként jutot reá? Sza-
kasd mar gyümölsét haszontalan fáradságodnak, ha látod, Romane.

ROMANUS

Látom, eleget-is bánom. Büntesetek-meg halállal, kesz vagyok adózni éle-
temmel.

BASILIUS

Mi hasznát veszük halálodnak? Ely inkább, és abban töltsd életedet, hogy
alaztassék meg Fokas, és magasztaltassék fel Constantinus.

ARTEMIUS

Úgy, Atyam, ha vért akarsz ontani, <Ontasd> ontsad Uradért es Hazánk
oltalmáért.

BASILIUS

Ne vesztegessük az údót! Szaporán lassunk dolgainkhoz, ne talám azomban
még az Udvar-t-is fel törje Fokás.

ROMANUS

Siessünk, hirdessük mindenűt a' levelet! Te, Leonti, az Udvari katonákkal
oltalmazd azomban Constantinust!

BASILIUS

Artemi, <te> véle maradgy meg véle!

CONSTANTINUS

Mennyetek, barátim, és terjetez vissza jó hirrel. (*Artemius, Constantinus abít
per primam.*)

HETEDIK KI-MENETEL

Meg keritvén Leontius es Artemius a' valóságos Constantinust, reá-birják
<na>, hogy titkos úton bátorságos rejtékbe siessen.

☞ II Meg követvén []; birják maga nehezen hogy a
titkos

Constantinus, Artemius, Leontius

ARTEMIUS

Én ugyan nem kéménlem életemet, mindazáltal, Felséges Hertzeg, okossab-
nak itilem, hogy félre-mennyűnk, ne talám ellenségink kezébe akadgyunk.

CONSTANTINUS

1150 Sőt, szembe akarok vélek lenni, hogy mezitelen fegyverrel-is oltalmazsam
koronámat. Méltó egy Országért meg vini.

LEONTIUS

En pedig <ugy> azt tartom, hogy méltób lészen Hertzegi személyedet meg
tartanunk. Ugy-is keveset tehet egy szál kard<al> a' sok ellen ezen Zúrza-
varban.

CONSTANTINUS

1155 Mi hasznunk benne, ha el bújunk-is? Ki-keres Fokás bennűnket, tudván,
hogy az én halálotmúl az ő élete fűg légyen. Szebb egy Iffiu Hertzegnek vitéz
bajvívásban életét le tenni, hogy sem poroszlok kontzolásí kőzt gyalázatossan
meg Halni.

ARTEMIUS

Az ország haszna-is jusson eszedbe, nem tsak a' te vagyodasod.

LEONTIUS

1160 Hellyessen mondd. Azért Siassetek a' titkos rejtékbe, melly az Udvarból föld
alat a tengerig vezet<et>. En azomban vigyazok reátok keves népemmel, és
nem sokara nalatok leszek a' tenger parttyán.

ARTEMIUS

Mennyűnk, Constantine!

CONSTANTINUS

Megyek, de tsak a' ti kedvetekért. (*Abit per primam a dextris.*)

1165

ScenaOctava

Az Udvari őr-allokat pedig szivessen bátorittya Leontius az Fejedelemnek hű
és bátor videlmére.

1156 I [A margón megismételve így:] az ő élete fűg az én
halálotmúl

Leontius Vitézekkel.
(*Exeunt per primam.*)

LEONTIUS

Vitézek! Ihon Fókás, egy Országos Tolvaj hatalmas táborral fenyegeti <minnyajunkat> igaz Fejedelmünket. Kevesen vagyunk, mindazáltal bajnoki erővel 's katona bátorsággal <meg kell> sokakat érünk. Hartzollyunk meg <hogya életet meg tarthassunk igaz Fejedelmünknek> egy Országos tolvaj ellen, a' ki hatalmas taborral fenyeget minnyajunkat. Öntsük-ki utólsó tseppig vérünket Leo Tsászár maradekjaért. Ezt kívánnyá tólünk a' bötsület, ezt az igazság, hűség, kőtelesség. Kiki tehát tegyen-ki magáért karja és kardgya erejevel, egy se találtassek, a' ki életét kiméllye Hertzegünk <igaz Fejedelmünk> élete meg tartásaért. Mennyünk!

<NEGYE> ÖTÖDIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI MENETEL

Fókás szertelen göggel ditsekedvén tsaszárságában, hogy ezt bátran birhassa, vitézeit unszollya, hogy Constantinus és Artemius után vetemedvén, mind a' kettőt hálójába kerítsék.

Fokás Vitézeivel.

FOKÁS

Ha mindgyárt tűzes villámlásokkal meg gyul-<is> az ég, és minden mény dörgő kőveit <reám> fejemre hordgya, még-is Tsászárrá kellennem. Ezzel biztat a' reményseg, ezt fogadgya a' Szerentse, sőt a' köz hir-is már kialttya, hogy Tsászár vagyok. Baratim, — — — ti mit mondotok?

• TÉZEK

Éllyen Fokás Tsászárunk!

FOKÁS

<Mély> Nagy tengerbe léptünk, sőt már mélységes közepibe vagyunk. Ha nem fogtunk eddig, leg-alább zavartunk. Ime, fel indult az Ország, fél tóllünk az ellenség. Minden rendek rettegnek előttünk. Egy van még hatra — — — hogy Constantinust és Artemiust még ma hálóba kerittsük. Ez meg lévén, bizvást fel-tehetitek fejetekre <az Orzágnak királyi koszorúját> a' laurus koszorukat, nékem pedig a' Napkeletei birodalomnak fényes koronáját.

1189 | H.: *Első ki-menetel*]

1190 | A bátran

1189 | [A sor a margón olvasható szerepnév nélkül.]

1190 | [A szerepnév bi.]

MÁSODIK KI-MENETEL

Basilius pedig Zoe Tsászárné levelét Mórotznak adgya, hogy a' Tanátsnak 's kivált-képpen Fokásnak mutassa-meg.

Románus, Basilius, Morotz

1200 ROMANUS (*Ex dextris.*)

Nagy veszedelműnkkel késünk ebben az Udvarban.

BASILIUS

<Noha> Másut nehezen akad<u>nank Mórotzra, varjuk meg itt. Ugy teszszik, jó.

MAURITIUS (*Maur ex secunda a sinistris.*)

1205 Mit tsinálunk itten? Ime, mire jutottunk a' sok pörlekedéssel! Felette búsúlok rajta, hogy Fókás Constantinust ki-forgattya őrkéből.

ROMANUS

1210 Hogy eddig titkon maradt Zoë Tsaszárne írása, meg vallom, egyedül az én vétkem. Engem vessetek tehát okúl a' nép előtt, és ha kivantatik, halálommalis <tsipa> tsillapítsátok le. Vegye Mórotz magához a' levelet, mutassa-meg <először> elsőben a' Tanátsnak. A Tanáts pedig adgya hírére az Országnak, hogy lássa Fókásnak hitetlenségét, Constantinusnak pedig igazságát. Tsak Fókásnak szakadgyon nyaka, örömetst halok-meg utánna.

BASILIUS

1215 Emberségedre bizom, <mutasd meg> olvasd el a' Tanáts-háznál. <olvassa> Lassa Fokas-is! Add értésére, ha nem enged Constantinusnak, ha <aláb> nem hágy alob kevélységében, bizonyos légyen benne, keserves és rövid napokat fog látni Tsászárságában.

MAURITIUS

1220 Igaz ugyan, hogy Fókás kemény ember, de azt is tudom, hogy kétséges lévén, ki légyen a' kettő közül igaz <Hertzeg> feje az országnak, nagyon tartot attúl, ne talám Romanus magának vagy fiának foglalná-el az Országot. Meg akarta őket előzni, és tábori erővel magának utat törni a' dűtsóségre. Reményilem, ezen levél<nek> világos igazságra mind maga, mind tábora lágyulni fog Constantinushoz, <minthogy> mivel a' kőz <uta> katonak közül sokan tsak azért <védelmezik> hajultak Fokáshoz, minthogy valóságos Urokra nem akadhattak. Kellyünk probara, én Fokással és a' tanáttal, ti pedig az also rendekkel.

1225

1197 II Tanátsnak 's fűképpen

1199 II meg-mutassa. [A sor után a szerepnevek bi]

HARMADIK KI-MENETEL

Leontius szomorú hirrel keseríti Basiliust és Romanust, tudni-illik, hogy Constantinus és Artemius szörnyű viadal után Fokás hadának markába estenek. Erre nagyon boszorkodván, mind ketten el-tekéllék, hogy boszút-állanak a' Tyrasonon.

Leontius, Basilius, Romanus

LEONTIUS (*Ex Scena prima a Dextris.*)

Basili, Romane, Szomorú hirt jelentek.

BASILIUS

Mit? Talám Constantinus és Artemius meg-fogattattak?

LEONTIUS

Adgya Isten, hogy bár e' vilagból mar eddig ki-ne multak volna!

ROMANUS

Szent Isten, mire jutottunk!

BASILIUS

Ketség kívül ugy <vagyon> léssen, mert a' ragadozó kórmós sasok, mikor praedára akadnak, hamar emesztik-meg.

ROMANUS

Ó, Vitéz! Szép vitéz, így kellett tehát gondgyat viselned Országunk draga Zalogának? Nyilván a' kárdok villámlása szapora lábót adot a' szaladasra, es így, hogy el-felejtetted a ket artatlant.

LEONTIUS

Meg botsassatok, Uraimék, ez <tsak> nagy bozuság! A napot, holdot hívom bizonyságul, hogy ezen verrel festet kardommal (nézzétek a' vért rajta!) a mint lehetet, védelmeztem őket.

BASILIUS

Hogy jutot tehát az Ellenség kezébe?

LEONTIUS

Részéről maga Constantinus volt az oka, kit nehezen és későn <reá> beszél-tettük rea, hogy rejtené el <az> magát. Azomban sarkon ért <e> bennünket az ellenség. <Védelmere> Eleintén serényen, a' mint lehetet, egynehány

— = hogy tudni-illik Constantinus

1250 magammal <vedelmezem oket> meg vagdalkoztunk, de veztére el-nyomot
a' sokaság. Latván, hogy kezekbe került a' <ket> Urfi, nem-is segithetvén
óket, ki-vagtam magamat, hogy lenne egy valaki, a' ki leg alab bizonyos hirt
hozhatna <felőlek> veszedelmekről.

BASILIVS

Ihon, egyszersmind oda lettek husz esztendős szorgalmim.

ROMANVS

1255 Ezer győtrelemek szagattják szivemet! <légyen> Bár egyszer vége volna kes-
serves napjaimnak; el-untam <mar élele sok buval tellyes> már életemet.

BASILIVS

Baratim, mit tegyük?

LEONTIVS

Mit <busúltok> kesergtek? Ne hadgyuk-el magunkat, talam még el Cons-
tantinus. Mennyünk segitsegerere!

BASILIVS

1260 Mennyünk! Verjük <által Fok> agyon az atkozot Fokast, hogy mennel előb
okadgya ki lelket a' pokolnak fenekere, melysegerere. Uszszon verben az egész
Udvara, holtt test halmokkal tellyek meg <az egész udva> a palotaja is!

ROMANVS

Mennyünk!

NEGYEDIK KI-MENETEL

1265 Azonban Constantinus és Artemius el-keseredvén boldogtalan sorsokon, ha-
lálra erősödnek, elébbi viszont szeretetre újúlnak, és el-ragadtatnak a' porosz-
lőktől.

Constantinus, Artemius

CONSTANTINVS

1270 Ime, Artemi, vékony szálon tsügg életünknek vége. Nem sokára el-metzi
kemény vassal a' kegyetlen Fókás, hogy bátran ülhesse a' kyalai székét. —
— Meg jóvendőlte ezt az en szivem. Eleget mondám, Baratim, szállunk
szembe-az ellenséggel. Jobb lesz erős hartzal dütsőségesen ki múltunk e'
világbul, hogy sem így gyalázatosan meg halnunk.

ARTEMIVS

Hertzeg, jól lehet keservessen esik életemnek leg szebb virágában <az előltől

1
vig bútsút vennem> el-bútsúznom, de reád tekintvén, leg-inkább fájlalom, Hogy dűtsó Leo Tsászár magvának te benned, Constantine, egy rosz ember által <kell végét szakasztani> vége szakad.

CONSTANTINUS

Én-is ázon búsúlok, hogy mind a' kettónket egy bal kézre fogot az irigy Szerentse, se nem tudlak halálommal meg-menteni az haláltól. De mivel meg kell lenni, légyen meg bátran. Őlekezzünk meg tehát vidám ortzával az halállal — — — Lassa és pirúllyon az Istentelen Tyrannus! Szerelmes Baratom, vegyed holtig-való igaz baratságomnak végső jelenségét, — — — és emlékezzél meg rolam leg alább más vilagon.

ARTEMIUS

Felséges Hertzeg, <kegyes Uram mivel hogy> kegyes Uram, en-is ezen alá-zatos tsokkal és térd hajlassal utolso jelét adom néked le-kötelezett szolgálatoznak.

ÓTÖDIK KI-MENETEL.

Fokás pedig meg döbbenvén Mórotznak bátor dorgálására, nagyon haboz, nem-is végezhet magával, ha el-veszesse-é vagy meg-tartsá Constantinust.

Fokás Maga.

FOKÁS

Mórotz hatalmas pártfogója Constantinusnak, meg sem gondolhatom, hogy tőlle hozzám édesüllyőn. — — — Inen a' veszedelem, szégen-vallás; amonnan az Uraság és méltóság eszemet forgattyák, szivemet szorongattyák. Alig reménylhetem, hogy meg légyen, a' miben fejemet töröm, mert miólta kitudódott igaz Őrököse az országnak, az előbbi hozzám-való szeretet minden felől hűl, más szemmel néz-reám még a' tábor-is. Basilius, Mórotz, Leontius már nem Baratom — — — Nehéz lesz a' Tsászári székre lépnem, még <ne-zeh> nehezeb <rajta veszteg> bekessegeessen rajta úlnöm. Leg könnyebb hanyat homlok esnem, meglen el Constantinus. <Hally> Hallyon-meg tehát, és keresse más világon igazságát! <De ne — — —> De né! Mert nem válik szerentsémre, mivel minden öreg 's apró falat reám támadna — — — De talam úgy? — — — Mert holta után többet kapnák <az> egy ilyen eleven vitézen. Annyi mint az! Probállunk szerentsét! — — — <De> talám nints ideje, <nem mert> mivel meg igen fris legyen Leo Tsaszár emlekezete, az Iffiu Hertzeg-<is> leginkáb keresik mostanában. A Szerentse-is sima sarkú, hol futya, hol kergeti az embert. Meg vallom, háboz az elmém, nem külömben,

mint a' meg-szorultt tenger, mikor belől forr, 's kívül meg dűlik a' kemény szelek; szinte úgy en-is hankódom partról partra, egyről masra. De ime, el kell mennem.

HATODIK KI-MENETEL.

1310 Az Ország Nagygyai egyenlő szível lélekkel Fókás ellen szövetkeznek, eltekélvén, hogy ha szép szóval nem lehetne, fegyverrel-is kinszerítik józan észre.

Fokas, Mauritius, Basilius, Leontius, Romanus

ROMANUS

1315 Vallyon mi végre údózót ide bennünket Fókás? Miert rendelt ezen Udvari fegyveres Vezetőket mellénk? Lam, magát a forgó-szél egyszer 's mind el kapta előlünk.

MAURITIUS

1320 Magam sem férhetek szándékához. Azt tudom, hogy erős szókkal eleibe adám a' dolgot, kértem, fenyegettem az Ország nevével. Arról-is emlekeztettem, noha sok, de nem minden roka kerüli el a' tsávat. Kihez képest Szállána magába, engedné-oda Constantinusnak a'-királyi páltzát, ne zavarna az országot, ne keseritene bennünket. Ezekre valamit bőmbőle, mint a' medve. Utobb tsak azt mondá, hogy kész akár kinek 's akár mikor számot adni el követet dolgairól.

LEONTIUS

Ezek erőszakra mutatnak. Bátorkodgyunk ellene, Romane! Tudod, a' nagy erő tsak erőt kíván. <A' nagy tekéllesek-is nem egyebkent, hanem tsak nagy vitezéssel szoktak járni, végbe menni.>

MAURITIUS

1325 Nem itilem mind addig, miglen ki-nem bizonyódik, mit végezet légyen Fokás. Én nagy elme háborúban hattam őtet. Tálán meg tőri magát.

BASILIUS

Várjuk-meg tehát végezését! Az után akar mire <fordul> es fakad, szível kézzel meg mutatom, hogy jó szolgaja voltam Leo Tsaszárnak és hiv Nevelője az ő fiának.

ROMANUS

1330 Én sem leszek utólso. Katona ember voltam eddig, meg mutatom, hogy most-is tsak az vagyok, most is annak tartom magam. Mikór a' mináp Fokás Ból-

1311 II fegyverrel kinszerítik

gár Országban bogározot, en pedig Capadocziában vitézkedtem, elég sebek estenek kezem után, <estenek> fejek Hullottanak, sok holt test halmokon jartam, <kardom-is tud eret vágni> talám még Fokáson-is a' kardom <tud még> eret vághat, tudna eret vágni. Mindazáltal tanátsosbnak itilem, hogy addig ne boszontsuk, míglen ki nem adgya magat.

LEONTIUS

Ime, közelget hozzánk. Be fertelmes kevélység néz-ki belőle!

HETEDIK KI-MENETEL.

- Ugyan azok előtt Zoe irását igaznak, Véltt Artemiust Leo Tsászár Fiának vallya Fókás. De mivel ez (a' mint tetteti vala) már ki költözöt e' világból, és ő emeltetett a' Tsászárságra, már későnek mondgya a' Vásárt. Fel-zendülének erre minnyáján, szem közt kiáltván Fókásnak, hogy ha vérek vég tsóppét kellen-is ontaniok, soha meg-nem szűnnek, a' míg székéből, életéből ki-nem forgattyák a' Tyrannust. Igen meg-szeppenvén erre a' bátor boszonkodásra Fokás.

Fokas, Romanus, Mórotz, Basilius, Leontius

FOKÁS

Várva vártam, hogy valami jó Szerentse őszvé-szerezne bennünket, hogy azokról számot adhassak, a' mit felőlem a' sok féle hir forgat az Országban.

<BASILIUS> BASILIUS

Mi Fókást nem tartjuk Szam-adó szolgálknak. Add-meg Constantinusnak a' szabadságot és koronát, ezzel meg elégszünk; se többet, se egyebet tölled nem kívánunk.

FŐKÁS

Méltó tekintetbe vettem a' miről Mórotz tanitot; olvastam Zoe Aszszony levelét, igaznak találtam. Azt is <vallom> ismérem, hogy Artemius neve alatt köztünk lakó Constantinust illetné az Orzágnak koronaja, ha már késő nem volna.

ROMANUS

<Mit?> Hogyan? Késő nem volna? Mire értsük ezt?

FŐKÁS

Erre, <hogy> addig vontattátok ezer mesterséggel a' dolgot, hogy <meg unvan> a' kőz nép, katonaság, vitezlő rend és egyéb Nemesség meg-unván

... ő emelítetett.

1360 a' tsalatkozást, engem választott Tsászárnak. Én pedig az Hazának nagyob
tsendességere, ne talám előb-utob <ne> szörnyeb uj háboru támadgyon
az Országban, szükségesnek itiltem, hogy Constantinust es Artemiust ki-
végezzem e' vilagból. A ti vétkeitek azért, hogy Leo maradékja nem jutot a
kyralyi székhez.

BASILIUS

Tehát oda van Constantinus? Ó, atkozot Hohér!

ROMANUS

Uramat, fiamat-is elvesztetted? Szent Isten, mit nem szűlnek az egek fejemre!

LEONTIUS

1365 Mi tévők legyünk, így hadgyuk-é a' dolgot? En ugyan mind addig nem nyuk-
szom, méglen ezen vassal, ezen kézzel boszumat nem <áll>alom.

MAURITIUS

1370 Barátim, mit késünk? Fogjunk dolgainkhoz! Basilius, Romanus, fegyverkez-
zünk-fel tehát minnyájan! Ki támadnak mellettünk, ha kell, a' Szomszed
országok-is. Kergessük-ki, vagy inkább temessük el ezt a' fene Vadat, a' ki
Urunkon kezdete, mi rajtunk pedig végezni akarja gyilkosságát.

FOKAS (*Magaban.*)

A mint látom, nem lágy emberekkel vagyom <dolgom> közöm — — —
Nehéz lesz a' Tsászársághoz férnem. Job lesz idején korán szandékomat mas
Szándékkal meg tserélni. (*Militi insusurrat.*)

BASILIUS

1375 Mit Sugdogalsz itt, te pogány? Hadd lássuk leg aláb <hideg tetemet> holt
testét arva Hertzegünknek, <és> hogy utólsó tsókkal <holt testék> hideg
tetemét tisztelhessük.

NYÓLTZADIK KI-MENETEL.

1380 Elő hozattya Constantinust Artemiussal, és meg-botsátván az ellene-támat-
taknak, le-mond az Országlásról. A' királyi páltzát pedig Constantinusnak
nyújtta, Nap keleti Tsászárnak kiáltta, tiszteli. Constantinus-is feledékenység-
re véven minden Sérelmeit, minnyájoknak meg botsat, állandó kegyességet igéri,
kőtelezi.

1382 II meg-botsát minnyájoknak állandó kegyességét

Mínyáján

FOKAS

Ebben kedveskedni fogok. (*Ad milites:*) Vitézek! Hallyátok, hozzátok elé mind a' kettőt! Adassék meg Basiliusnak Constantinus! Románusnak pedig (*ad alteram partem militum:*) Artemius. El-túróm, sőt meg-botsátok arról-is, hogy fertelmes morgással, embertelen káromkodással, sok fenyegetéssel reám agyarkottatok, jól-lehet csak <itt> egy fűtyentésemre-is elegen termettek volna minnyárt itt helyben, kik titeket könnyen le-fektethettek volna. De ennek-is hadgyunk békét. Ihon <jőnek, itt vannak.> már jőnek; pihennyetek, és banatotók örömrre forduljon! Nézzétek, nem olyan ember Fókás, a' mint <ti> ti eddig gondol<ly>tátok. Kezembe voltak mind a' ketten, azt tehettem volna vélek, a' mit akartam volna. De <lám> hogy lássa a' világ és tsudállya Fokásnak emberséget, <ihon> ime, Artemiust mint fiát vissza adom Románusnak. Constantinust pedig mint <ugyes őrekes> ugyes Urát az <egye> Orzágnak. Felséges Hertzeg, ihon, az egész Ország füle hallattára le mondok a' Tsaszárságról, melyet eddig ragadomány képen viseltem. Ismérem és <Meg> vallom, hogy Te vagy Leo Tsászárnak ugyes maradékja, valóságos Constantinus. Te vagy Napkeleti birodalomnak igaz örököse. Vegyed azért <kezedbe> hatalmod ala az <Ország> kiralyi páltzját mely egyedül téged illet. En pedig alázatos térd hajtással kezedbe nyujtom. Birjad sokáig véle szerentsessen Országunk javára, Nemzetünk dűtsőségére, Mínyájunknak örómérel! Most pedig immár ezen földre-való borulással alázatos botsánatot kérek <mindenekről, melyekkel ellened vétettem> mind azokról, melyekkel Hertzegi személyedet sértettem. Nem tagadom, hogy eddig halálos ellenséged voltam, de ime, erős eskűvéssel fogadom, hogy ezután holtomiglan mindenkor leg hivebb szólgaja leszek <személyednek> Hertzegségednek, leg <erősseb> nagyobb videlmezője Országodnak.

CONSTANTINUS

(Mit tegyünk egyebet?) Kelly-fel <hivem>, Fokás! Mivel hálálom-meg ezen jó akarated <at>nak <és> szép ajánlásit?

FOKAS

Tsak azzal <hogy meg botsáss>, Felséges Hertzeg, hogy meg-botsáss, és fogadgy-be Uri kedvednek kegyességébe. <Nem tudtam jussodat> féltettem az országot, nem tudtam jussodat, abból történt, a' mi történt.

BASILIVS

Nem tartóztathatom magam örómemben, <hogy>, Constantine, nagyon örövendek, hogy már egyszer meg lett, a' mit sok esztendőbéli szorgalmimmal rég <kivantam> ohajtottam. Azért szives tisztelettel előtted mint Felseges

Uram előtt, alázatos térdet hajtok. Tartsd meg regi szolgálodat <tap [?] téges> tapasztalt regi kegyességemben!

MÓROTZ

1420 Tudom <ennek hírét>, hogy ezt nagy örömmel hallani fogja a' Tanats, <azert> de minek előtte <meg-> hírét vigyem <az hírét>, en-is teged, Felséges Hertzeg, <reia> a<z egész> tanáts<nak> nevevel mint kegyes Urunkat üdvözlő tisztelettel alázatosan tisztellek.

ROMANUS

1425 Ellyen 's boldogúlylon szerentsés Országlással Constantinus Augustus Tsaszar! Igaz szivből <igy kivánnya> az egész Ország nevével így kivánnya Romanus <eddig Ország g>, Leo Tsaszar rendeléséből eddig országnak gondviselője, most pedig Hertzegségednek örökig-valo hiv szolgálja. <Téged> Hogy pedig téged, Artemi, elevenen latlak, kit holt szamban tartottalak, – nagyon örvendek.

ARTEMIUS

1430 Eh, Atyam, ennek utanna se ne olly meszsze, se ne olly fel a' kevélységgel!

CONSTANTINUS

1435 Tsendessen, Artemi! Az el-múltt dolgokat mar el-kell <felejtenuk> mulatnunk. Szűnyek meg tehat köztetek minden haború es villongas. Terjen vissza az Udvarnak fő tagjai közé az egyeseg! Uralkodgyon az Országnak minden szegletén a' törvényes igazsag, okos rend-tartás, egy mashoz való igaz barátság. Távúl legyenek az egyenetlenségek, az irigyseg, kevelyseg, gyanu, félelmek, el arulások. Ismérem, hogy a' Mostani méltóságom a' ti ajandektok legyen. De fogadom, hogy minden ki telhető bőséges kedveskedéssel vissza-is térítem. Ellyetek velem egygyüt szerentsessen, keressétek egyenlő akarattal az Ország javat, <hor> tudván, <hogy minden kyralyoknak> nints ott igaz kyraly, a hol Ország boldogulasanak <vege legyen> nintsen igaz kivansaga.

1440

FOKAS

Most már altalam, Felséges Hertzeg, az egész alattam való tábor nevével hivatalos vagy a' Tsaszári székre való fel gazdasztalásodnak külső pompájara. Mennyünk!

A MŰ ADATAI

1754. július 31-én Egerben az „új iskolába költözött” tanuló Barkóczy Ferenc egeri püspök tiszteletére az általa felállított „díszes játékos új Palotán” előadták a *Constantinus Porfirogenitus Jeles Játékot*, Faludi Ferenc fordítását. A jezsuita iskola rectorának, Kaprinai Istvánnak keze írásában ránk maradt az eljátszott darab szövege, egy hosszabb és egy rövidebb változatban. Mindkettő a BEK-ben Cod. H. 20 jelzet alatt található. (Vö. az előző szám alatti jegyzettel!)

Az első szövegben számos változtatás, kihagyás, átfogalmazás, betoldás figyelhető meg. A második szöveg ennek az átdolgozottnak a tisztázata, helyenként csekély eltéréssel.

Az első változat jól szemlélteti az adaptáló munkáját, aki nemcsak a szöveget formálta át, hanem számos rendezői utasítással is ellátta azt, olyanokkal, melyeket a sűgő példányokban szoktak feltüntetni.

Az egi előadással kapcsolatos másolatok lényegében abban különböznek az előbb közölt szövegtől, hogy minden jelenet előtt tartalmi ismertetés, summázás áll. Terjedelemben rövidebbek, szerepeket hagynak ki illetőleg vonnak össze. Ennek következtében helyenként más szereplők szájába adják a szót, összefoglalják, tömörítik a mondanivalót, helyenként újrafogalmaznak, betoldanak.

A cselekmény menetében azonban nem történt változtatás, az esemény ugyanúgy folyik le előttünk, mint a Révai közölte 1750-es szövegben. Szövegileg is az van túlsúlyban. Helyenként azonban olyan fordulatokkal, kifejezésekkel találkozunk, melyek a feltételezett első fordításfogalmazványban 1750-es nagyszombati nyomtatott program) és az ennek hagyományát bizonyos mértékben tovább élő variánsokban fel-feltűnnek a Faludiról ismeretlen mértékben átszűzött szövegből.

Pl. az *Előjáró beszédben* Révai kiadásában Constantinust *ki akarták tudni az uraságból*, a nyomtatott programban és az egi szövegben *ki akarták tolni ebből a tisztségből*. E két utóbbiban Romanus *egyedül (maga) igyengeti a fiatal (iffiú) Hertzeg dolgát (Fejedelmet)*, ami hiányzik Révainál. Míg a Révainál olvasható szövegben Romanus fiai [!] *Fokással egyetemben* támadnak Romanusra, a másik kettőben *Fokással zímborát kötvén* támadták apjukat, *s arra birták (birnák) a dolgot, hogy Romanus számkivetésbe küldetett (számkivettémék) Prota szigetébe*.

Az egi szövegben több olyan fordulatot találunk, mely nem a Révai-féle szöveggel, hanem Bartakovics másolatával egyezik. Pl. a 19. sorban: „Már elő fordult a huszadik esztendő, hogy árván maradt...” A másik kettőben: „már ötször fordult meg az öt esztendő...” A 33. sor: „Ereje, termete, esse már arra való, hogy...” a másikokban: „Eszes, okos, természetes...” A 35. sor: „jusson eszedbe, hogy már eleget szegted kedvünket” A másik kettőben: „jusson eszedben, hogy az ország becsülete meg csánnya, hogy mikor érdemes feje lehet, akkor más valakitől ne fügjen, eleget szegted...” Stb.

Az egi előadásnak Kassán nyomtatott programja is megtalálható a BEK aprónyomtatványai között. (Min. A. 10.) A kéziratot másolatoktól kissé eltérő a címlapja:

Constantinus Porphyrogenitus. Jeles Játék: Mellyet Nagy Méltóságú Fő-Tisztelendő Szalai Groff Barkóczi Ferencz Urnak, Felséges Aszszonyunk, Koronás Királyunk valóságos Belső Tanácsának, Nemes Heves, és Külső Szólnok Vármegyék örökös Fő Ispányának, Országunk Fő Törvény Széke nagy Tagjának etc. etc. Ó Excellenciájának tiszteletire folytatot Jesus Társaságának új Oskola-ba költözött Nagyságos, Tekéntetes, Nemes, Tisztes Iffiúság: Midőn Tudományos érdemeit ezen kegyelmes Méltóság jeles ajándékokkal méltóztattya vala Ama diszszes Játékos Palotán, Mellyet ugyan azon nagy Méltóságnak édes Nemzetének javára szüntelen igyekező kegyessége adakozása által.

Egerben, 1754 Esztendőben, Sz. Jakab Havának 31. napján.

Kassán, Nyomtatott az Akadémiai betűkkel 1754. Esztendőben.”

A SZERZŐ

A szerzőről, a fordító Faludiról lásd az 1. szám alatti jegyzetet!

FORRÁS

Vö. az előző szám alatti jegyzettel.

ELŐADÁS

A *Constantinus Porphyrogenitus* jelen változatát Barkóczi Ferenc püspök tiszteletére adták elő az egi jezsuita iskola tanulói 1754. július 31-én. Ezt a dátumot tartalmazza a darabnak Kassán ez évben nyomtatott magyar nyelvű programja. Az egi jezsuita rendház *Historia Domusa* szerint „in theatro regio amplo, eleganter expicio” játszották, melyet Barkóczi püspök létesített. (STAUD, III. 145.)

Későbbi előadásával kapcsolatosan vö. az előző szám alatti jegyzetben mondottakkal!

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Szövegünket a BEK Cod. H. 20. jelzetű kézirat első másolatából vettük, melyet I-gyel jelöltünk. Az 1754-es kassai nyomtatott program summázásainak változatait II alatt közöljük.

A kézirat szövegét a javításokkal, áthúzásokkal, betoldásokkal, margóra írt megjegyzésekkel változtatás nélkül közöljük. A javítgatások mineműségét (főleírás, áthúzás, ráírás, margóra írás stb.) azonban azok nagy száma miatt nem tüntetjük fel. A szövegben tett minden javításunkat kurzíváljuk, az eredetit lapalji jegyben közöljük.

Ez alól kivételt képeznek azok az *ö, ő, ü, ú* betűk, melyekre a kézirat *o, u* betűinél az ékezetet minden észrevételezés nélkül kitéttük. Továbbá azok a mondatkezdő nagybetűk, melyek a mai szokásos központosítás használata következtében eltérnek az eredeti szöveg bizonyos szavainak kezdőbetűitől. Kiadásunkban minden mondatot, szerepet nagybetűvel kezdünk.

A szereplők nevét egységesítettük. A kéziratban „a Tanats Nagygya” szerepviselője hol Mauritius, hol Mórotz néven fordul elő. A szöveg előtt mindig Mauritius alakban írtuk a nevét, szöveg közben azonban megtartottuk a kézirat mévhasználatát.

A kézirat kihagyásait < > zárójelben közöltük. Ezeknek a részeknek az írásmódján a központosítástól eltekintve, nem változtattunk, magyarázatokat nem fűztünk hozzájuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 11 *Próta Szigetébe* — Proté szigete a peloponnészoszi Messenia partja mentén; *ügyes* — törvénytudó; később is előfordul.
32 *meg-uralnunk* — megisztelnünk
52 *kerek válasz* — kerek válasz, azaz határozott (rövid) válasz
77 *tromf* — ütőkártya, érv
87 *mikor ez* — ti. a kardja (Az előző darabban a rendezői utasítás szerint arra mutat.)
104 *költeményel* — költéssel, kitalálással
132 *meredeken járunk* — kockázatos dolgot teszünk
155 *ne mulass* — ne késlekedj
184 *Vátig* — váltig
202 *el-telő* — teljes
216 A margóra írt *Nescit* szerepét, értelmét nem értjük.
282 A rendezői utasításban a *Faj*. ARTEMIUS neve helyett értelmetlen.
284 *heven* — hévvel, hevesen; később is előfordul.
296 *pártos* — párttűző, ellenség
360 *idéitlen* — ifjú, fiatal
437 *ügyetlenül* — törvénytelenül
498 *bekenyője* — bökkenője
500 *különössen* — külön, négyesemközt
505 *suttomban* — titokban
711 *nevet hejába venni* — káromolni
714 *kopasz mentség* — alaptalan mentség, ürügy
789 *egy előben* — nyomban, először
805 A sor előtti utasítást: *Non facit Gramat.* (?) nem értjük.
821 *tzimboráról vádollya* — összeesküvéssel vádolja
862 *egy vakarítással se* — szemernyit sem
983 *vitaityátok a' szórt* (Vö. a 1005. sorral: *fen forgó szórból*) — bizonyára hibás olvasatból származó szóróntás *pört* helyett. (Vö. az előző szám alatti darab 963. és 986. sorával!)
995 *latorkodását nyomozván* — latorkodását követően, továbbfolytatván
1057 *ügyetlen* — törvénytelen
1119 A sor előtti utasítás zavaros.
1306 *meg-szorultt tenger* — háborgó tenger
1306 *meg-dülük* — megdülják, felforgatják
1313 *údzózt ide* — idézett ide

3a.

FRIZ ANDRÁS

SZIGETI ZRÍNYI MIKLÓS

Nagyszombat, 1753.

SZIGETI ZRINI MIKLOS.

Magyar Országhoz önnön hazájához való szerelmét Deák nyelven játéku fel tette egy Nevezetes Spanyol ágbol eredő szerzetes Ember Posomban 1738dikban Magyar Ország Erseke Údvarában.
Magyarra fordittatott 1753dikban Nagy Szombatban.

SOMMÁJA A JÁTÉKNAK

Zríni Miklos a Sziget Várát vivő Poganynak vitézül ellene álván, mínek utánna az ellenség kerek védékét és a Vár alatt fekövő várast meg vette s- fel gyuitotta volna, az Erősségbe egy néhány vitézzel bé-zára magát. Itten az éhség s- az el harapódzott tűz kezdvén Uralkodni, a mint bizonyittya Istvánffi Miklos, kotsak tollas s- gyémántokkal ragyogo kalpogját és rövid selyem kőntősit elő rakatván, a mellyel lakadalmi s- játékos pompában szokatt vala élni, Herczegi modon fel öltözik, és száz arany forintokkal annak jutalmára, aki őtet meg ölendő vala, sebeit meg tölté. Végtére a vár koltsait nyakába veti, és a többiek közül édes Attya kargyát választván, a Pogányságra ki úte, készebb lévén bizonyos halálra vetni fejét, hogy se éltében Szigetet fel-adni.

Mivel pedig a vers szerzőknek igassággal határos dolgokat szabad költeniek, és ezeket követvén, a játéknak mind izire, mind az indulatoknak fel gerjesztésére Zríni Fiatskáját a Várban bé Zárom, és az Atyával együtt a Tőrökre viszem.

A JÁTÉKBAN FEN FORGO SZEMÉLYEK:

ZRINI MIKLOS
Ennek Fiatskája, KISS ZRINI
Két ezerezes
és egy százados Kapitányok
A Vitézek és Szolgák.

A Két ezerekes Kapitány

ELSŐ KAPITÁNY

25 Oda a reménség, im tűzbe borúlt a vár erőssége, a füst mint fölő a napot el-fogta. Már az egész vidék Solimának mint fene Bálványnak meg hajtotta térdét; már a város részét a tűz, részét az ellenség kargya meg emésztette. A szükség ellene, jobb lesz, ha a Tőrőknek meg adgyuk magunkat, hogy se haszontalan munkába nyakunk szakasztani.

MÁSODIK KAPITÁNY

Siketnek beszéllesz, s- malomban hegedűlsz, erre rá nem birod.

ELSŐ KAPITÁNY

30 Már meg nem várhattjuk, mivel felbe szakadt a tápláló remény, s- fejenként mint hidra bokrozik a veszély.

MÁSODIK KAPITÁNY

Ősztön ellen berzenkedel, ezt meg nem engedi Zrini.

ELSŐ KAPITÁNY

35 Kibe vetheti reményét, ki jó segítségére? Talám ellént álhot Ötven vagy hatvan Katona? Talám e kiss Csoport, mellynek inát vágta a nyughatatlanság, enny veszély után fűtőt hányhat Sultan erejének? Látod, hogy már halálara eskött a tűz s- a Pogányság e' maradék Seregnek; azért sült bolondság egy kardmaroklatra bízni reménségünk.

MÁSODIK KAPITÁNY

Zrininek, el hítesd magoddal, elméjén és nyelvén forog mind addig a fegyver, miglen bajnoki testében fog pihegni Lelke; se tűz, se ezer veszély sorkából ki nem veti őtett, egyedül az halál meg tántorithattya.

ELSŐ KAPITÁNY

40 Igen köpi markát. Azért ő életét bizza bár Kargyára, s- vesse forkas kaszára a nyakát, mü azomban, Kiknek még az eszét el nem bodította a vak merő harczolás, addgyuk fel a Várat, mely meg dulattatik, bátor egész Magyar Ország fegyverben most itten teremjen. Ki álhat már ellene a lobbogo Tűznek? Semmi élés nincsen. Talám azt akarja Zrini, hogy mi vasat rágjunk S- e' sebes
45 tűz langját szomjuságban igyúk? Mit használ, ha mü testünkkel magasittjuk ezt a perzelt halmot; mit, ha éhségtől el fonnyatt testünket a tűz meg emésztí, a vagyha a Tőrőknek kargyára hányatunk? Mit használ Magyar Orzágnak?

MÁSODIK KAPITÁNY

Haszontalan ne panaszkodjál! Vigyáz, nyelved eszed hire nélkül ne szolyon, mert veszéllyel határos szóba venni a Vár fel-adását; a ki ezt kívánnya mint Solimán, az-is Zrini ellensége és hit törő lészen.

ELSŐ KAPITÁNY

Hitemnek szentsége szemem előtt forgott, miglen ezt Várnak mondhattam. De már e nem vár, hanem perselt hálom. Azért nem a várat, Se Magyar Országot, hanem e kő omlást a Töröknek akarom fel adni. Vétek é ezzel kőtött hitem ellen? De lehet é képtelenb gonosság ennél, hogy bennünköt kényszerit ezen főstőlő falakért éltünköt le tenni? A tűzben könnyebben tapasztalsz irgalmat, hogy se ennek harczra fel-gyuladt szűvében. Ég, buzog a vére a vagdalkozásra; ebből se bölcs Tanáts, se fontos nagy okok őt ki nem forgattják.

MÁSODIK KAPITÁNY

Lágyulást gyémántban, irgalmat a tűzbe?

ELSŐ KAPITÁNY

Hát - - - - -

MÁSODIK KAPITÁNY

Jól tudgya mind ezeket Zrini. Sőt magam-is régen olly fontoson értésere adtam, hogy ha szűve értznél keményebb nem volna, réája állona. De még ezek fölött holmi hathatos ok iklelék elmémbe.

ELSŐ KAPITÁNY

Micsodás? Kérlek, fejtsd meg szaporán, talám utat irt és módot ad, a mellyen észre hozzuk Zrinit, és életünk meg tartására birjuk.

MÁSODIK KAPITÁNY

Erre vette uttyát mostanában Zrini Fiatskája; ez tsak nem a böltsőben, mint Hanibál, oltáron eskütt ellensége lett a törökségnek, és Anyja Kebeliből Attya Táborába sirva kívánkozot, S- ennek Vitéz oskolája ennyire fel nevelte őtet. Őtet mint Lelkét szereti, mivel kis deliségében tős gyűkeres Uri, S- Vitéz Nemzetének láttya virágzo ág szálát. E sokat könyörgőt Attyának, hogy táborába vegye, S- sűrű Könyveivel, (a mint mondám), meg nyerte a Gyermek, ha Gyermeknek lehet őtöt mondani. Erre, hogy ha szemét veti, ha az Emberi természet S Attyai szerelem meg nem hült szűvében, kegyességre indulhat a Lelke, édes Gyermekének látván esendő romlását.

ELSŐ KAPITÁNY

Meg vallom, Barátom, hogy tanátsos Ember vagy, arra intész tudni-illik, hogy ez által az Atya meg általkodását tanátsunkra birjuk.

MÁSODIK KAPITÁNY

Jól érted tanácsomnak tárgyát.

ELSŐ KAPITÁNY

Míg Isten az én életemnek egy foltgyát meg tartya, bölts találmányodnak aztot köszönhetem.

MÁSODIK KAPITÁNY

80 De mindgyárt itt terem a kis bainakotska.

ELSŐ KAPITÁNY

Vajha haszna légyen a Mesterkedésnek! Hogy ha kegyes szokkal szándékunk végbe vitelére fel nem gyulaszthattuk, nagy veszedelmeknek képét eleibe tegyük, meg győzük, mert Gyermekek.

MÁSODIK KIMENETEL

85 A kis Zrini és a' két ezeres kapitány

KIS ZRINI

Igy hivalkodol, tunya, midőn a tűz harapozik *(az első Kapitánynak.)* nagy ropogásával, midőn mások ennek oltásában gyorsan fáradoznak? *(A másiknak.)* Te-is, hies Vitéz, így kell oltalmazni a házat?

ELSŐ KAPITÁNY

Mérész poronyt!

KIS ZRINI

90 Hérék, meg mondom Atyámnak nagy gonosságtokat.

ELSŐ KAPITÁNY

Zrini, egy szavam van veled.

KIS ZRINI

Munkát, nem szot vár a veszély.

MÁSODIK KAPITÁNY

Kérlek, halgasd meg.

KIS ZRINI

Éppen most van ideje! Talán vár a Török szó szaporításra?

ELSŐ KAPITÁNY

95 Ah, tsak három szot szollok.

KIS ZRINI
Kettőt sem halgatok.

ELSŐ KAPITÁNY
Hasznos tanácsomat - - - - -

KIS ZRINI
Magyar Országának?

ELSŐ KAPITÁNY
Annak, de kivált néked.

KIS ZRINI
Ha Magyar Országának hasznát s- ditsőségét nezi tanácsod, örömet meg hal-
lom. (*A más Kapitánynak.*) Te azonban induly, s- védelmezd a várat, ne
kiméld véreDET, bátor azzal olthassad a tüzet.

ELSŐ KAPITÁNY
Hadd maradjon itten, mert közös a tanács.

KIS ZRINI
Csak túró s- ne legyen a hata, mint a közös Lonak! Gyorsan tehát, fejtsétek ki
tanácsotok sommáját, s- szo-beli csavargás ne legyen a vége.

ELSŐ KAPITÁNY
Oh, Kőnyörületességre méltó gyermek, bus gondaink oka! Téged s- sorsodot
sirattuk.

KIS ZRINI
Rajtam siránkoztak? Vitéz s- erős Férfiakat, mint eddig szemlélttem bennetek,
de látom, hogy Aszonyi félelem bérlette a ti szíveteket.

MÁSODIK KAPITÁNY
Az igaz fájdalom nem ken gyalázatot erős férfiakhoz; meg szennyithetné
hírünköt, ha ok nélkül buskodnánk.

KIS ZRINI
Hat mi okból szíváro g miattam szívetekre illy vajudo nagy bu?

ELSŐ KAPITÁNY
Ah, kérlek, ne visgáld az okát, Zrini! Ha e virág szálát a Töröknek kargya
fiatal zengéjében tőviből le szelné.

KIS ZRINI
115 Mitsoda virágot?

ELSŐ KAPITÁNY
A Te gyenge élted ez az a Virág szál, melyet ha nem vigyász, vagy a tűz meg
emészt, vagy údó nap előtt a pogánynak villangó pallossa le metz.

KIS ZRINI
Ne engem, Magyar Országot sirassátok, ezért nem tsak könyvetek, hanem
véretek-is méltóbban tsordulhat.

ELSŐ KAPITÁNY
120 De kérlek, hogy ne keseregjek, midőn kezmem, hogy Angyali Orczádót az
hervasztó halál meg halaványította, s- szemeid gyémántit setétség bé zárja;
liliom mogyára gyengédeden fel nőt e' deli testesskéd, melly sok sebbe-borul,
és a mi leg nagyobb, ez a szép testetskében, mondám, nemesb és szebb lélek,
125 melly mint fa virágjában, ugy Magyar Hazánknak nagy hasznót mutagot, föld
alá nyomatik. Méltó volna boldogabb údókra.

KIS ZRINI
Lehet é boldogabb údó annál, a melyben valaki le teheti éltét hazája hasz-
nájáért? Gyakorta, jól jút eszembe, nagy örömmel beszéllette Atyám, hogy
az élet napjait veszélyes csatákon s- fel darabolt testét tábor helyén hadnia
kévánnya.

ELSŐ KAPITÁNY
130 Bajnoki Atyádót illeti e szándék, ki vitéz karjába vetheti reményét, és ha meg
kell halni, ezer holt testekből épitt koporsót magának, s- abba temetkezik. De
te illy kisedd korodba hogy vitézkedhetel?

KIS ZRINI
Bátor kicsiny légyen a test, de nagy az akarat.

ELSŐ KAPITÁNY
135 Nem ejt sebet, akár mely nemes légyen, az akarat; erős karok nyitnak utat a
Tőrök Lelkeknek.

KIS ZRINI
Ha nem sebezhetek, sebet viselhetek. Rá fér számos vágás e kis testecskére.

ELSŐ KAPITÁNY
És még sem irtozol?

KIS ZRINI

Irtozzom? Mit mondasz? Tudni-illik, hogy Zrini félljen a Tőröktől?

ELSŐ KAPITÁNY

Még ellenséget nem láttál szem-közbe; irott képét Mársnak, nem kétlem, szemlélted, de nem láttod karjában villangózó kargyát. Mit fogsz mivelni, midőn fejed felett vilámot vett kargya a fene Tőröknek? Ah, mikép féltelek, midőn képzem, hogy ezer darabra konczólyya testedet!

KIS ZRINI

A Vitézek kertye illy gyümölcsököt hoz, S- vérrel öntöztek. De azomba meg láttjuk, én is ot lézsek akkor. De már fejtsd ki tanátsodat!

ELSŐ KAPITÁNY

Talán szavaidra meg hajol az Atyád.

KIS ZRINI

De mire hailanék?

ELSŐ KAPITÁNY

Hogy e várat, mely mar-is csak nem kezében van a Pogánynak, bizonyos okok alatt adgya fel – Solimánnak, hogy magát s- tégedet tarthasson boldogabb üdökre.

KIS ZRINI

Ki tanátsa ez?

ELSŐ KAPITÁNY

A miénk.

KIS ZRINI

A Tiétek?

MÁSODIK KAPITÁNY

A miénk.

KIS ZRINI

Akasztófa Lesz ma gyalázatos tanátsok jutalma.

MÁSODIK KAPITÁNY

Jószte, mit mondasz?

KIS ZRINI

Balgatagok, mely örök gyalázottal határos tanátsot koholt hit tőrő szüvetek!

■ ■ ■ ■ ■

Ez é annyiszor Atyám előtt le kötött hitetek álhatatossága? Hasznos tánácz
Magyar Országának! Majd - - - - -

ELSŐ KAPITÁNY

Kérlek, halgasd meg, Zrini!

KIS ZRINI

160 Ezek magok bőrit féltik.

MÁSODIK KAPITÁNY

(Ez egy bordában szólt az Attyával.)

ELSŐ KAPITÁNY

Magyar Ország hasznát nézi tanátsunk. Nem de nem akarnád haj-don Magyar
Országot s- ennek vég helyeit oltalmazni?

KIS ZRINI

165 Igen is akarnám. De mire tzeloz e szo béli hosszú vonakodás? Haszontalan
szodot szaporítottod.

ELSŐ KAPITÁNY

Szoval, késedelmet nem vetek te néked, felely meg ezekre, s- az után a mi
tetzik, azt tselekedheted.

KIS ZRINI

Csak szaporán folytasd kérdésedet.

ELSŐ KAPITÁNY

170 A Török birtokát s- roppant nagy erejt nem kívánod a Magyar Hatalom
Sámolyjába tenni?

KIS ZRINI

Ez tárgya kívánságaimnak, tsak engedgye az údő.

ELSŐ KAPITÁNY

Haszontalan Kívánod, ha Atyád agya-furcsaságának áldozattya léssesz.
Azért oly buzdulva ne égj a vagdalkozásra, mert most boszu állás nélkül,
hajdon ezer Török halmán végezheted élted.

MÁSODIK KAPITÁNY

175 Reménlem, fordul még oly údő, vitézül a mellyben sok Török Koponyán
épihetcz magadnak hires nagy koporsot, mellybe Sebekkel virágzo tetemid
nyughatnak.

157 tánácz [Értelem szerint jav.]

KIS ZRINI

Ah, hol léssen akkor, mikor én údőkort érek ez a vad paraszt ellenség?

ELSŐ KAPITÁNY

Találsz ellenséget, bátor száz esztendeig ély, és véredből szarmazo Vitéz onokaid diadalmaskodo alkalmatosságot mindenkoron nyernek. A Fekete Tenger sűrű habjainak határt vetetnek a kő szálos partok, de a Vitéz Magyar és Országlo Nemzet ellenségeinek a nap fel-kelete emelt határozó követ. Bator Constantzinápolybol a mély tengeren túl úzd a Törököket, léssen ellenséged. Szoros torkolatlyát e Zugo Tengernek a Magyar Paripa ha ált nem szókheti, leg alább könnyen által uszsa. Asia kebele terem sok tar kutyát, — melynek már fajzattya patyalatos Kontyal egész nap keletnek birtokát bé fedte. E mind egytől edgyig a Magyarnek eskütt ellensége.

KIS ZRINI

Mely szivből óhaitom egész Egyiptomig fel dulni e Nemzet hatalmát.

ELSŐ KAPITÁNY

Most akatt a torkán a mézzel telt horog. *(A kis Zrininek szoll.)* Mind megdulhatnád, s- már-is Kezedben vagyon e szerencse, csak rá birhosd Atyád, hogy minden bizonnal réád áradando illy nagy dicsősségre tartsa meg éltedet.

KIS ZRINI

Már meg vallom, Kévánom éltemet, mert a szép dicsősségre rá is gerjed az én szívem. De, oh egek, ebben gátol Atyám akarattya; vagy élek, vagy halok, ezt szükség bé tellesittenem.

ELSŐ KAPITÁNY

Saját hírét, nevét egyedül vadászsza, s- ennek bátor kívánsága mint a Tornyos főlhők a napnak sugárit, esztét egészen el fedte, hogy se a jövő dicsősségét, se e szörnű veszélyt, melly fiára árad, észre ne vehesse.

KIS ZRINI

De véled é, hogy meg-vihatom Atyám?

ELSŐ KAPITÁNY

Ne kétségeskedgyél, te őtöt meg-hodoltathatod, S- fegyverét kezéből, szándékát szűvéből éppen ki verheted.

KIS ZRINI

Éppen jokor jó ide. Vallyon miért siet erre olly sebesen? *(El távozik az ezredes kapitányoktól, hogy Atyára ügyelhessen.)*

ELSŐ KAPITÁNY

Barátom, végtére a tselembe esék, le nyelé a mézzel trágyált horgot a Gyermekek.

MÁSODIK KAPITÁNY

205 Hátra a bőkkenője. Nem olly könnyű Zrininek hánni a' maszlagot, félek,
ne talántán magunknak fejére faragtunk ma sulykot, s- gyalázatosbb veszélyt
élesztettünk fejünkre.

KIS ZRINI

Nagy dolgot, a mint észre veszem, forgat elméjében.

HARMADIK KIMENETEL

210 Zrini a katonákkal, kis fiával és a két ezeredes kapitányokkal.

ZRINI

215 Itten teremjetek, S- végső Szavaim halljátok! Ime, látjátok, hogy minden
felől unszol bennünköt a veszély. Már porrá lett a Var, és tüzös parása s-
perzelt úszókókból szivárgo füstöknek homályi szemünk világát el-vészi, és
csak nem hanyatt homlok botorkádzunk. Azért mivel farba rugott a mostoha
szerentse, szembe szállok vele; ég, buzog a vérem Solimán hadára. Ezer
hantsár között pogány vérrel meg festett lelkemet ki adom. Ti példámat
követvén. — —

KIS ZRINI

Csokkal békellem kezédhez, édes Atyám.

ZRINI

220 Oh, mely mélyen sebheli szívemet jelen léted, Fiam! (*Meg háborodik, látván
Fiatskáját.*), Ennyi veszély között e' vala még hátra, hogy e gyenge gyerme-
kecskét látnám magammal egy halomba dőlni.

KIS ZRINI

Veszélyedre útz ki mostan a Törökre.

ZRINI

Arra, és duplásson.

KIS ZRINI

Tehát engemet is ez a veszély temet?

ZRINI

225 Ez. Ah, nyomorult Atya!

ELSŐ KAPITÁNY

Talpra állott el-esett ügyünk, lágyul szüve, látván Fiatskáját.

ZRINI

De miért hajoltom könyves kérésedre, s- ez örvényes veszélbe, édes vérem, miért vetettelek? Miért engettem gyermeki orczákon sűrűn potyogó könyveknek? Nem siránkoznám most rajtad, édes Gyermekem. De mivel olly örvénybe kerített az hitető szerentse, a melynek nincsen gázolója, vergődöm, míg el nem borulok. (*A fájához szol.*) Jaj, mely keservessé térszed halálomat, Fiam!

KIS ZRINI

Tehát mit cselekszel?

ZRINI (*Meg öleli a Fiát.*)

Édes Fiam, mind kettőnknek meg kel ma itt halnunk. De boszszu állás kívül szemeim láttára Gyermekem kőnczollya, és vérét fel-nyallya e vad paraszt pogányságnak kargya?

ELSŐ KAPITÁNY

Most kezdem ostromom, míg haboz elméje. Mit kesergesz? A miben hibáztál, könnyen talpra állittya a tanáts.

ZRINI (*A Kiss Fiának.*)

Zrini.

KIS ZRINI (*Attyának.*)

Hát ha holmi kőtés alatt a Töröknek e Várat feladnád, s- minnyájon bennűköt az halálnak torkából ki-vonnál?

ZRINI

Nem (*Meg öleli Fiatskáját.*) nem, édes Gyermekem, nem lehet! Nem becsülöm annyira éltemet. Magam meg alázzom, és ugy könyörögjek? Gyalázatos áldomást köszönne Zrinire a Török, ha alkuba szálna Solimánnal.

ELSŐ KAPITÁNY

Tehát nem látod, hogy már minden egy halomban ómlot?

ZRINI

Még mű talponállunk.

ELSŐ KAPITÁNY

Ezennel egy halomba dőlünk.

ZRINI

Testünk le omlása hirünket, nevünköt el-nem temetheti, vitézül hazánkért

☞ töröknek

letett életünknek hire, még Magyar Ország áll, édes onokáink szívében fennmarad, s- hajdon nagy örömmel példánkot követik.

MÁSODIK KAPITÁNY

255 Ha te félre vetvén az halál félelmét, hiredet, nevedet mint bajnok vadászd, s- éltednek fonalát vak merőn a Török kaszának élére bocsáttod, mivel érdemlette ez ártatlan Gyermekek, hogy illy szörnyű képpen egybe koncztoltassék?

ZRINI

Azzal lett érdemes e Nemes halálra, hogy Zrinitől származat.

ELSŐ KAPITÁNY

Zrini, magad veted gyenge magzatodat az halál Torkába.

ZRINI

260 Én nem, hanem a szép erkölcs, s- szívemben mélyen gyökörözött tiszta szerelme hazámnak; és a bocsúletre bennem égő lélek ezt Kévánnya. Nemesben valaha végezheti-é éltét? Hazájának él, a míg élhet.

ELSŐ KAPITÁNY

Nagy kárt vall az Ország, ha éltét tovább nem nyújthatta, mellynek folyásában oltalmára lenne e Nemes hazának. Nagyra születet ez a Gyermekecske.

ZRINI

265 Jól van; ha nagyra születet, utatt nyit a szerencse néki, mellyen e veszélyből kezén fogva ki-vezeti őtött. Mi a koczkát el vettyük, ha vakra fordul-is; fel tettem, vesztességgel-is jádzanom kellett.

MÁSODIK KAPITÁNY

Ezt az halálnak veted, a ki senkinek ellene nem álhat?

ZRINI

270 Elég, hogy meg halhat. De meg nem hall boszszu állás nélkül. Ez a Kéz, merem mondani, kedves Gyermekekem, ate s- magam halálomért boszullo kéz léssen. Drágán kerül a Töröknek ez a diadalom. Szigetnek ép várát nem kívánná meg venni olyan borsos áron, a melyet fog fizetni azért a két főért.

KIS ZRINI

Vajha olly Vitézi erővel bírnék mint bajnok a vagdalkozásra!

ZRINI

Példa, nem Katona léssesz. Bátor gyenge karod a Török fejeket földhez ne verhesse, tartsd azt leg Nemesbb dolognak, hogy Magyar Országért tégedet

szerető édes Atyád szemei láttára lelkedet ki adod. Így, így kedvesbb Lélek, elejekbe jutandasz híres ősseidnek, és máska-Atyáidnak teczetesebb lészesz. Miért mind az által, oh egek, meg nem elégedtek egy fejem vesztével? Kettős sebbel sebhettitek szívem! Nem elég egyszer meg halni! Másodszor-is az halállal bajra szükség kelnem fiam halálában! De meg süketült az ég pántolódásimra. Rajtam vagy valamely mostoha tsillagok kezdik Uralkodásokat, vagy engemet a földieknél és minden veszélynél nagyobboknak esmérnek; nem illik, hogy gonoszra fokadgyak. Már, édes Gyermekem, ted félre az halál félelmét, ez a rövid halál Órök ditsőséget minékünk tenyészend.

KIS ZRINI (*Az Attya lábaihoz borul.*)

Botsánatot kérek, kedves Atyám, hogy ha-én-mint egy félelemben a frigy kőtéséről s- éltem nyitásáról szavat ejtvén, oly dolgot miveltem, melly távol hasanlot ate nagy nevedtől; kérlek, most egyszer bortsáss meg. E véteknék szennyét nem félelem, a csalárdság kente ate magzatodhoz. (*Ujjal mutat a két ezereades Kapitányra.*) Ezek, hogy óva kerülném az halált, mind arra unszoltak, és rám áradando ditsőség képiével tselekbe ejtettek, fitagtván minden szavok végin Magyar Ország hasznát. Vezess roppant Táborára e Tar Pogányságnak, fegyverek s- lántsák közt minden félelem nélkül nyomdokodba lépek.

ZRINI

Míngyárt sajditottam, Fiam, hogy nem magad nyelvén szollasz. Való ugyan az, hogy szemeit leg könnyebb bé dugni a dicsőség képiével a Zrini Vitéz Uri Nemzetségnek, mellybe a természet oltotta a szép hirnek, névnek örök kívánságát. Ismérem te benned virágzo erkölcsét vitéz eleidnek. (*A két ezereades kapitánynak szol.*) De ti-is mestertelen tsalárdságtok solgyára méltok vadtok, oh, nemzetünkötől el fajult Lelkek! Kiket előttem le-kötött hitetek szentsége a' príbék Tanátstól meg nem gátolhatott, sőt még gyermekem-is ditsőség nevével el-idegeníteni e nemes haláltól méreszeltétek.

MÁSODIK KAPITÁNY

Miért ábrázalod szines festékekkel vak merőségedet? A ki binyos halálra rohan, vakmerő, nem nemes elméjű. Dűhösség illy vaktába hartzba kerekedni.

ZRINI

Illy jeles Dűhösségnek jelesb dolog áldozatot tenni.

MÁSODIK KAPITÁNY

Mindazáltal, o Zrini, Kóteleztetel gyermekedhez.

ZRINI

De erősebben Magyar Országhoz.

ELSŐ KAPITÁNY

Eletetől, Atya, meg fosztod Gyermeked?

ZRINI

Magaiét nem adgya, tőlem vette, ettől meg foszthatom.

MÁSODIK KAPITÁNY

Hát boszszuló kard nélkül az halálnak vetted?

ZRINI

310 Az hazáért, minek előtte fegyverkezni tudot, életét le tette; e' lesz dicsérete.
Es nem nagy ditsősség ez? Mindazáltal illő dolog tanácsoknak valamit engedni. Itélitek é, hogy fel adgyam a Várat? Ma a' nap le nyugtánál hamarább Solimán Kezébe ez erősség koltsai.

MÁSODIK KAPITÁNY

Ki lesz követ e vár alkalmában?

ZRINI

En magam. *(A szolgálkhoz szol.)* Adgyátok ide az erősség koltsait!

ELSŐ KAPITÁNY

315 Tsudálóm, hogy illy hirtelen le veti párducz tarka bőrit.

ZRINI

Egyszer s- mind szeljem kőntősőmet, mellyel leg-jelesbb S- pompásbb napokon szoktam vala élni. És édes Atyám kargyát hozzátok elé. *(El változtattya a ruháját.)*

ELSŐ KAPITÁNY

Barátim, meg van a nyereség!

KIS ZRINI

320 Mi tűnék eszébe Atyámnak?

MÁSODIK KAPITÁNY

Az Atyád-is rá vette már magát, hogy fel adgya a Várat, maga léend e dologban Követ, azért zifrázza most magát.

EGY KATONA

Híres tselekedetjét e szennyel motskollya.

A SZÁZADOS KAPITÁNY

Zrini erkölcsihez nem fér a Töröknek életéért fel adni a Várat.

MÁSODIK KAPITÁNY

Miért bosszullyátok saját élteteket? Örveznetek kellene, *bator* elméjük.

A SZÁZADOS KAPITÁNY (*Zrininek szol.*)

Jaj, mit mivelsz? Tehát örök gyalázatoddal kaput nyitasz Solimánnak? Te lész követ s- e követtség feje? Te Solimán lábához le borulva az erősség koltsait téended? E pompás köntőssel magad ékesitted, hogy tsinasságon szemek meg akadgyon a potrohos Bassáknak, akik szemek fényre s- éltek veszte nélkül réád nem nézhetnek, s- nézni sem kívánnák, midőn vas derekat viselsz és villago kardot forgatsz a kezdedben. Te lész követ, aki kevés údó előtt tűzre, vasra és Katonát illető halálra minket szüvesítettél? Ime, mű mínyájan, ki-vévén e kettőt, készek vagyunk az halálra; valamerre szállit hazánkknak szüksége, kardal, karral oltalmára megyünk.

ELSŐ KAPITÁNY

Vak merő!

ZRINI (*A századoshoz.*)

Felletéb tsalatkozol. Diadalmam pompáját ez az öltezet, e' készittendi.

A SZÁZADOS KAPITÁNY

Diadalom é Solimán lábához borulni?

ZRINI

Barátom, ne kéteskedgyél a kegyes természettől belém oltott szép magyar erkölcsről! (*Minnyájoknak kezd szollani.*) Tudokra légyen, hogy végső órára készülők; kész és vig elmémnek ezen pompás Köntős bizonyása légyen.

ELSŐ KAPITÁNY

Ha! Erre czéllozott.

ZRINI (*El veszi a koltsokat és nyakába veti.*)

Magam, de mint meg hallando Sultánnak ki viszem koltsait e' várnak. Valamig a Duna hét tág ágaival a tengerbe dőlend, és az hires Beszkédnek hegyei Magyar Ország végén fen fognak allani, mind addig Zrini-is bajt vivik a Pogányság ellen. Ez (*A koltsakat mutattya.*) Lesz az én arany gyapjam, a melly Magyar Ország szentelt vitézzévé téssen. Szembe szállok Solimánnal a szép arany lánczban, mely engem hazámnak, magomnak tesznek tetzesbbé. Már bator ránk rohannyon a Pogány, de bé nem jött e' Várnak kapuján, ha az én mellyemen utat nem nyit magának. Előbszór, Barátim, meg nyilik Zrininek a szive, az után a kapu leveli. Senki ezt az arany gyapjat (*A koltsak sinorát fogja.*) le nem vonnya rollom, mig a derekamba fog pihegni Lelkem. Most ítéllye meg e világ, mennyire bócsüllette Sziget Várát Zrini, mellyért Lelkét s- véré

egy cseppig ki öntötte. Én ebben helyeztettem leg job dicsőségem. Remélt
dicsőségre masok tartásuk meg élteket, én rollam, ki voltam, bizonyoságot tészen
az halál igaz szolamása, s- táplál is oly remény, hogy a holt tetemek örök
360 életre támosztyák Zrini Miklos nevét. (*A Szolgáihoz.*) Adgyátok ide az Atyám
Kargyát, Segedelmem légyen édes Atyámnak kargya S- vitézi erkölcsében [!]
Ah, melly híres halállal végzem életemet e két keserű kőzt, hogy vérem ki
onthatom. (*Kezébe vérszi az Attya kargyát, és meg tsokollya.*) Tsokkal Üdvö-
zöllek édes Atyámot ezer veszély kőzött hiven oltalmazó vezérlő és követő
365 fegyver, török véren hizot éles pallos. Ime, isméretes s- szájad izén folyo
vért ma bővön szopogathacz, és veled termett ellenséggel a tár kutgyák fejét
rendre szedelheted, s- végre Zrini halo tetemi mellé nyugtadra gyengeden
le-ereszkdhetel.

EGY KATONA

Hát a csomo aranyrol, mellyet a palotán kaptam, mi rendelést tészesz?

ZRINI (*Elveszi az aranyit.*)

370 A melly vad paraszt pogány véremet ki ontya, essék jutalamul annak, hogy
haszontalan ne légyen fáradtsága, jollehet ilyen nemes vérbe fértőzni minden
jutalmát felyűhalad, és örök hir szerzésre bőven elég-, csak mondhassa, hogy
Zrinit földhöz verte. (*A két ezeredes kapitánynak.*) Miért nem borultok lábai-
hoz annak a' parázna Bálványnak, Mahomet rabjának, Solimánnok, Nemes
375 vérűnktől el fajult Aszonynak? (*A Több Vitézekhez fordittya beszédit.*) Ti
pedig, Vitéz erős Férfiak! Nemzetünk Virági, kik az hideg, meleg, éhség és
szomjuság ellen velem eddgyütt mint a pogány ellen harczot állottatok, e vitézi
kertben kemény fegyverkezések kőszt mind eddig páljáztunk, most jutunk
vérel buzgo utolso tsatánkra. Azért mi illik mi hozzánk az egy nevezetes halál
380 dicső koronáján kivül? A mű vérűnk oltsa el vérről égő gégójét tar kutyák
hancsárínak. Somjuam ne latsollya édes féleinknek[?] véri[?]. Így talpón s-
éppen marad Magyar Ország, reánk pedig halhatatlan nagy dicsőség árad.
Imé, én lészek az első közöllőtek, a ki fegyverre markolok, és ezer sebek
kőszt szép hirem keresem. Szerentsés Lélek az, a ki meg veti ellenség dan-
385 dárít, helyesnek étéli a szép becsületért életét le tenni, és a jövő údőkre
szép cselekedetét hiressen árasztya Magyar Országért. Meg halni Magyar
Ország földén, mi lehet nemesebb dolog? Mi légyen, nem tudom, de mint
vádgya szívem, ma nagy dolgot ígér a szerencse: rolunk gyakran beszéd essik
hajdonában termő onokáink között, hogy hazánkért ez iszonyú csatán sebeket
390 és halált szenvedtünk. Ne kérkedgyék ez után Roma Decius Nemzetéből
eredet vitéz Fiaiban, kik Romáért magok fel áldozták. Magyar Ország kebeli
nemesb bajnokokat termett. Annál nevezetesbb az óvéknél ami dicsőségünk,
hogy nálunknál számosabbak voltak a vak szerencsére, midőn fejeket vetették.
Kévánom, tiszta áldozatunk az Egeknek kellemetes légyen. Te mindenkor
395 Magyar Országon könyörülő Főlséges Isten, még az időtt is, midőn a mi

362 Üdvözülők

381 vére; [Romlott szöveg lehet, némi olvasati bizonytalan-
sággal; javítás nélkül értelemden.]

Nemzetünk téged nem esmérvén, bálványoknak tenne áldozatot, mostanában mit fogsz tselekedni, midőn tévelygés nélkül tégedet imádunk, s- tiszta szüvből magunkot néked fel-áldozzuk? Hogy ha az ég el rendelte a pogánynak samolyáva tenni nagy Asszonyunk Országát, hogy ha hazánkknak hasznára fel-szentelt vérünk, veszedelmünk fogatlaná lesz, s- meg nem gátolhattya Országunk romlását, helyesbb ennek veszte előtt, hogy szemünk ne láthassa keserves romlását, végezni éltünköt, s- e Nemes Orzágnak gyászos koporsoja testünket temesse. De lesz gongya az Irgalmas Istennek edes Országunkra! A mű vérünkkel meg öntőztötett föld mit teremhet egyebet, ha nem Diadalmos Koszorok virágát?

ELSŐ KAPITÁNY (*Lábaihoz borulnak Zrininek a Kapitányok.*)

Oh, nemes szívű Vezér, a félelem, melyet okoz a Trombita harsogás, ágyuknak bőgése, s- a tűz roppogása, szívünköt meg hatván, e gyalázatra bennünket fakasztott; azért botsánatot kérünk. Hathatos beszeded meg győzi féltünket.

MÁSODIK KAPITÁNY

Ne nekünk, a Természetnek tulajdonithatod cselekedetünket, hogy nem minnyájunknak oly erkölcsöt, mint néked osztott.

ZRINI

Ha bánnyátok Magyar szüvtől el hanyotlot rosztéteményeket, kész a botsánatot, mert nincs-is már üdőlakoltotástokra. Ime, a melly nagy ajándék a Nemes elméjű Lelkeknél, vitéz halálra itillek, hogy Török s- magatok vérével gyalázatos félenkségtek szennyit le-törölhessétek.

ELSŐ KAPITÁNY

Ha Kész a botsánatot, helybe hozzuk szép tselekedettel mivel gonosságunk.

ZRINI

Egyedül azt Kévánom.

MÁSODIK KAPITÁNY

Veled élni, halni nekünk leg gyönyörűsegesbb s- romlando (*fel kelnek*) Hazánkért le-tenni éltünköt.

ZRINI

Szentül s- jól van. Nyerességnek tartásátok már meg vetni az élet napjait, s- az szép bősüetet halállal tserélni, és velem e véres ütközeten halhatatlan ditsőséget nyerni. Te, édes Gyermezem, kövessed Atyádot!

KÉS ZRINI

Óró mest mindenút nyomdokodba leszek.

O, Magyar Ország! O támentalan egy alt... okam (*A Fiát mutattya.*) Ezt az ártatlan Lelket fel szentelem, és a Török keze által néked fel áldozom. Oly kellemetes legyen te előtted, amelly keserves én nékem ez az ártatlan áldozat! (*Elé hozattya a nyusztos sövegét.*) De a Sisak helyet forgos kalpagomat! Igy kel nekünk halálos napunkot, mint mások születése napját üllenünk. (*Kardot rántonak.*) Igy nagy örömmel illik az hazáért le-tenni Lelkünköt!

A MŰ ADATAI

Friz Zríniusát először 1753-ban fordították le magyarra. *Szigeti Zríni Miklos. Magyar Országhoz önnön hazájához való szerelmét Deák nyelven játékkal fel tette egy Nevezetes Spanyol ágból eredő szerzetes Ember Posomban 1738dikban Magyar Ország Erseke Udvarában Magyarra fordítottatott 1753dikban Nagy Szombaitban* címmel maradt ránk szövege a *Gyulafehérvári gyűjteményben* az I. köt. 1–17. lapjain. Nagyszombati előadása nem bizonyított, a fordító személye ismeretlen.

Baróti Szabó Dávid későbbi fordítása háromszor jelent meg nyomtatásban.

1. *Vers-Koszoru*. I. Kassa, 1786. 7–36. *Zrínyi Szigetmél. Szomoru játék* címmel.

2. *Baróti Szabó Dávid' Költeményes munkáji*. I. Kassa, 1789. 93–110. Címe itt *Zrínyi Sziget váránál. Szomoru játék*.

3. *Baróti Szabó Dávidnak megjobbított, s bővített költeményes munkáji*. III. Komárom, 1802. 30–43. Címe egyezik az előzővel.

A *gyulafehérvári gyűjtemény* nemcsak a magyar szöveget, hanem a *Zrínius ad Szigethum* címmel a Pozsonyban 1738-ban kinyomtatott latint is tartalmazza. Belekerült a *Bartakovics-gyűjteménybe* is.

A jegyzetünkben alább közölt latin dráma szövegének lelőhelyei:

1. *Gyulafehérvári gyűjtemény* 285–300. (A gyűjteményre vonatkozólag ld. WÁGNER Sándor: *Jezsuita dráma-kódexek a Batthyáneumban*. Az Alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Társulat 9. Évkönyve. Nagyenyed, 1897. 20–50.) Itt a címe: „Zrínius ad Sigethvm. Acta Posonii Anno 1738. XI. Cal. Febr. Autore R. P. Edmundo [!] Friz e Societate Jesv.” Nem tartalmazza az Argumentumot a szerepeket és a szereplők nevét.

2. *Bartakovics-gyűjtemény* I. 97. r. – 101. r. Címe: „Zrínius Acta Posonij 1738.”

3. Kalocsán a Főszékesegyház Könyvtárában (28904/5. Misc.) lévő Táncz Menyhértől származó rendtörténeti és életrajzi dokumentumban (*Miscella Notabilium per Melchiorum Tancz ... Connota*. Pestini, 1789. Anno) a 210–216. lapokon.

A drámának eddig nincs modern kiadása.

SZERZŐ

A német eredetű Friz András 1718. július 28-án született Spanyolországban. 1726-ban lépett be a jezsuita rendbe Bécsben. Nem tudjuk, hol végezte tanulmányait, melyekre a teológiai doktorsággal tette fel a koronát. Tanári pályáját Grazban kezdte, a poézist oktatta. Magyarországon több gimnáziumban tanított: Szakolcán, Pozsonyban, Győrben. Az 1737–1738. tanévben Pozsonyban a retorika-osztályt vezette, és 1738 farsangján nagy sikerrel vitte színre *Zrínius ad Sigethum* című saját szerzésű latin drámáját, melyet Eszterházy Imre hercegrímás 1738-ban nyomtatásban is megjelentetett. Magyarra 1753-ban fordították le.

A szigetvári hősről írt tragédiája volt első drámája, melyet a *Codrus, Cyrus, az Alexis Dramation Pastoritium* és a *Salomon Hungariae rex Dramation* követett. Ezeket 1752-ben együttesen kiadták

424 [Tintacsepp miatt olvashatatlan.]

Bécsben. (*Tragoediae duae et totidem drammatia.*) Még életében másodszer is megjelentek, kibővítve az 1761-ből való *Penelope és Julius Martyr* tragédiákkal és néhány orációjával. (*Tragoediae, Drama-ta et Orationes I–II.* Viennae, 1764.) Drámáit német nyelvre is lefordították és kiadták. (*Trauerspiele* Wien, 1762, 1771.)

Friz drámái Magyarországon is népszerűek voltak. A *Zrinius, Salomon, Codrus, Alexis* szövege, kismértékű szövegváltozata megtalálható kéziratos másolatban, az első kettőnek magyar fordítása is. A *Cyrust* 1758-ban Kreskényi Ádám dolgozta át magyarra. (Ld. kötetünkben a 11. sz. alatt!) Valószínű, hogy játszották is őket, de kézzelfogható bizonyítékunk csak a *Codrus* magyar nyelvű előadásáról van, melynek ránk maradt az 1756-i kolozsvári nyomtatott magyar nyelvű programja, és a tudósítás arról, hogy 1786-ban az egri szeminárium kispapjai is eljátszották magyarul.

Drámákon kívül Friz nagyobb részt alkalmi írásokat publikált, köztük nincs hazai tárgyú. Ugyanis életének nagyobb részében Bécsben élt. Előbb a Theresianumban tanított történelmet, görögöt, majd az egyetemen a Szentírást magyarázta. A jezsuita rend eltörlése előtti három évben Görzben (Gorizia) volt a matematika tanára. Ebben a városban halt meg 1790-ben.

Nem tudjuk, hogy a drámát ki fordította magyarra.

FORRÁS

Zrínyi Miklósnak, a szigetvári hősnak alakja közismert volt a magyarok között. Friz András a bevezető részben, az *Argumentumban* Istvánffy Miklós történeti munkájából (*Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV*) idéz. Más történeti forrásokat is ismert bizonyára. A szerző találta ki azonban a kis Zrínyi alakját, aki az ostromlott várban van, s egy pillanatra meginog a férfiként rá váró szép hímév, a dicsőség vágyától, de végülis apja nyomdokában vállalja gyermekként a hősi halált.

Az ismeretlen fordító az 1738-as előadás latin szövegét nem szóról-szóra fordította, nem is mindig szövegűen, hanem értelemszerűleg. Tökéletesen visszaadta azonban az eredetinek nemcsak so-vány eseménytörténetét, hanem helyzetének hangulatát is. Számos közmondás, rengeteg magyaros szó-lás, ízes kifejezés került a magyar változatba. Ennek következtében a magyar szöveg elvesztette fordítás jellegét.

ELŐADÁS

A *Litterae Annuae* értesítése szerint Friz *Zrinius*-át 1738-ban Pozsonyban két ízben játszották. Előbb az iskola falai közt, majd az érseki udvarban: „*Zrinius toto orbe notissimus ad Zigethum pro patria victima intra scholae limites primum exhibuerunt, adeo actionis fama percrebuit, ut Celsissimus Princeps et Archiepiscopus*) eandem in aula sua, confluenta, quae tum Posonii aderat, nobilium corona, secundum exhiberi voluit. Tullit iterum plausum unaque meritum, ut sumptibus Celsissimi typis excuderetur.” (STAUD, I. 416–417.) A jezsuita iskolajátékok forrásaiban STAUD a fentebbi adat fölé az előadás időpontjául 1738. február 11-et írt. Ez a dátum egyik előadásnak sem lehet az időpontja, a nyomtatvány címlapján szereplő „*XI. Cal. Febr.*” január 22-t jelent. Ekkor játszották Eszterházy Imre hercegrímás udvarában. „Az iskola falai között” pedig ezt megelőzőleg kellett előadni a darabot.

Hogy az 1753-ban Nagyszombatban magyarra átültetett *Szigeti Zrini Miklóst* ebben a városban egy máshol eljátszották-e, nem tudjuk bizonyítani. A latin és magyar szöveg kéziratos másolatai ma a vallanak, hogy nemcsak egyszer vitték színre a darabot.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunk szövege az 1753-ban lefordított drámának a *gyulafehérvári gyűjteményben* olvasható másolata. Követtük a kézirat helyesírását, megtartva az igekötők és az összetett szavak különírását, más esetekben egyes szavak indokolatlan egybeírását, a szókezdő nagybetűket, a másoló írásjel-használatát. A könnyebb érthetőség kedvéért azonban a szöveg központosításában nem a másoló írását, hanem a mai gyakorlatot követtük. Ennek következtében a másoló szókezdő kis- és nagy-gyakran a kézirattól eltérőleg írtuk, minden új mondatot nagybetűvel kezdtünk. Kurzíválás

nélkül ékezetet tettünk az *ö, ő* értékű *o-k* fölé, ezt az esetek nagy száma miatt nem tüntettük fel a lapalji jegyzetekben. Így jártunk el az *M* (= Magyar) rövidítés esetében is.

A másoló a „Két ezres kapitány” fellépését I-gyel, illetőleg II-vel jelölte. Ehelyett mindig ELSŐ KAPITÁNYt, MÁSODIK KAPITÁNYt írtunk, és a rövidített szerepneveket mindig teljes alakban hoztuk. Ettől eltekintve a kézirat szövegétől való eltéréseket, javításokat kurziváltuk, a lap alján az eredeti állapotot feltüntettük. Mivel nem szerzői szöveggel állunk szemben, a másoló javításait (áthúzások, betűráírások, margóra írt helyesbítések) lapalji jegyzeteinkben nem tüntettük fel, a főszövegben a másoló kijavított írását közöltük.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 3 *kerek védékét* – egész vidékét
6 *kalpogját* – szőrmesüvegét
9 *sebeit* – olv. zsebeit
33 *inát vágta* – elvette erejét, bátorságát (Vö. inába szállt a bátorság!)
34 *fütyőt hányhat* – a. m. fityet hányhat, fület mutathat
40 *forkas kaszára* – veszélyre, prédára
46 *perzelt* – olv. perzselt
63 *iklelék elmémbe* – ötlött eszembe
75 *tanátos Ember* – megszívlelendő (tanátsot adó) ember
77 *tárgyát* – célját (Vö. a 176. sorral!)
78 *folgyát* – darabját (falatját, falatnyi részét)
86 *hivalkodol* – haszontalanul löltöd
108 *mint eddig* – mindeddig; később is a *mint* sokszor előfordul *mind* jelentésben.
109 *bérlette* – vette bérbe, szállta meg
114 *zengéjében* – olv. zsenyéjében
142 *képzem* – elképzelem
170 *Sámolyjáva* – olv. zsámolyává
182 *határozó követ* – határkövet
186 *patyalatos Kontyal* – fehér turbánnal
198 *meg-vihatom* – meggyőzhetem
203 *mézzel trágyált* – mézzel fűszerezett
216 *hantsár* – handsár = rövid, ívszerűen hajlított kard
231 *el nem borulok* – meg nem halok, holtan földre nem borulok
262 *folyásában* – ti. élete folyásában!
265 *vakra fordul* – semmit mutat
276 *máska-Atyáidnak* – (másk-apa) = öregapáidnak
279 *pántolodásimra* – kötekedéseimre, zsörtölődéseimre
286 *távol hasanlot* – távolesetl, ellentétbe került, meghasonlott
297 *solgyára* – zsoldjára = bérére, megfizetésére
302 *hartzba kerekedni* – Talán: harcba keveredni. Vagy: harcra kerekedni?
313 *vár alkalmában* – a vár ügyében
316 *szeljem* – a. m. selyem
325 *bosszuljátok* – haragszotok, mérgelődtek (életetekért)
331 *vas derakat* – páncélt
346 *Beszkédek hegyei* – Beszkédek (Beszkidek) a. m. hegy; a Kárpátok északnyugati és keleti határláncolatának a neve.
351 *bé nem őtt* – javítottuk *bé nem jött-re*, de valószínűleg téves; az előző és a következő mondatban is jelen időben áll az állítmány. Esetleg elírás (rossz olvasat): *bé nem őlt* helyett. A TSz ismeri a *beött, beölt* szónak 'igába fog' (tehenet!) jelentését. (II. 38.)
353 *a kapu leveli* – a kapuszárnyak
365 *kutgyák* – olv. kutyák

- 377 *velem eddgyütt mint* — mind velem együtt
 381 *Somjuam* — Az ezzel a szóval kezdődő rövid mondatot nem értjük
 384 *dandárit* — tömegét, seregét, derékhadát
 390 *Decius Nemzetéből* — a Decius nemzetség tekintélyes, nevezetes volt Rómában. Több consul is kikerült belőle, akik bátran harcoltak a samniták, etruscok ellen.
 424 *támentalan* — tömértelen

LATIN SZÖVEG

Az eredeti latin szöveg kiadásában az 1738-as pozsonyi kiadvány szövegét adjuk betűhíven. Csak annyiban térünk el a nyomtatványtól, hogy a szereplők nevét mindig teljes alakban közöljük, az eredeti kiadásban a margón szereplő rendezői utasításokat a szövegbe a maguk helyére beiktatva hozzuk. A kiadás folyamatosan adja a latin verssorokat, mi a szöveget a szerepeknek megfelelően tagoljuk.

Mínthogy kiadásunkban a dűlt betűkkel való szedés a rendezői utasításokat jelzi, a szövegben a dűlt betűs félremondásokat { }-be tesszük.

ZRINIUS AD SIGETHUM.

Acta in aula Celsissimi Principis Primatis Hungariae,
 et
 Archi-Episcopi Strigoniensis
 XI. Cal. Feb. Anni MDCCXXXVIII.
 à Rhetoribus Posoniensibus.
 Deinde
 Ejusdem jussu, et impensis typis data.
 Posonii, Typis Mariae Magdalenaey Royerin, Viduae.

ARGUMENTUM.

Nicolaus Zrinus, cum Turcas Sigethum oppugnantes sustinisset strenue, tandem urbe ab hoste capta, et incensa in arcem se recepit cum paucis. Ibi et annonae inopia, et incendio jam ipsam arcem occupante, ut refert Isthuaemius, vestes sericeas breviores adferri jubet, iisque induitur, capitis argumentum ardearum pennis, gemmisque ornatum, quali in spectaculis, et nuptialibus pompis uti solitus, apponit, ac centenos aureos numos praemium hosti interfecturo marsupii, quae utroque latere erant ingerit; postremo claves arcis addit; deinde sumpto ex multis acinace Paterno, et corruptione in hostes facta maluit certae morti se cum suis objicere, quam vivus locum cedere.

Zrinij filium tenera etiamnum aetate Patris castra secutum, et demum extremi periculi socium effectus scenici causa Poësis addidit.

PERSONAE.

ZRINIUS.
 EJUSDEM FILIUS.
 TRIBUNUS PRIMUS.
 TRIBUNUS SECUNDUS.
 CENTURIO.
 His Accedunt Milites.

Georgius Koller.
 Gallus Hersich.
 Comes Thomas Berényi de Karáncs-Berény.
 Michaél Finazi.
 Franciscus Roy.

SCENA PRIMA.

Duo Tribuni.

TRIBUNUS PRIMUS

20 Spes omnis nunc fracta jacet, non summa teneri
Tecta vides flammis? piceus se volvit ad astra
Fumus, et abscondunt jam nigra volumina lucem.
Jam circumpositas, quas undique cernimus, cras
25 Barbarus hostis habet; jam dudum urbs nostra coacta est
Pars Vulcano, pars inimico cedere ferro.
Sed quando sic fata volunt, atque ultima restant,
Cedamus fati, praestat nos dedere Turcae,
Quam frustra fortes casso insudare labori.

TRIBUNUS SECUNDUS

Nil agis id nunquam admittet — — —

TRIBUNUS PRIMUS

30 Est super Spes nulla salutis

TRIBUNUS SECUNDUS

At nunquam hoc admittet Zrinus.

TRIBUNUS PRIMUS

35 Unde
Auxilium speret? fors ista resistere posset
Parva manus? Getico fors insultare furori
Turba pusilla queat, multo quae fracta labore
Tot post aerumnas superat de cive perempto?
Atque his reliquiis funesta incendia mortem
Intentant; post haec stultum est spem ponere in armis.

TRIBUNUS SECUNDUS

40 Sola velim credas spirabit Zrinus arma
Semper, magnanimos dum spiritus incolet artus;
Non illi flammae, non mille pericula mentem hanc
Tollere, sed mors sola potest.

TRIBUNUS PRIMUS

Petat ille salutem
Ex armis; nos interea, queis sanior est mens,
Et quos nec furor excaecat, nec stulta libido
Belli inconsulti, cedamus moenia, et arcem,
45 Arcem, quae casura tamen, licet omnis in armis
Hungaria hic adsit; quis jam compesceret ignes?
Nulla annona super; num vult nos vivere ferro
Zrinus, et rapidam pro potu haurire favillam?
Quid juvat, hoc nostro si crescat funere bustum?
50 Quid si jejuna haec depascant viscera flammae,
Aut certe Getico cedamus victima ferro?
Quid Patriae prosit — — —

TRIBUNUS SECUNDUS

Ne incassum funde querelas.

Adde; quod haud careant haec summo verba periclo,
Arce[m] qui dedi cupiunt, hos Zrinius hostes
Judicat, atque datae fidei immemores.

TRIBUNUS PRIMUS

Mihi mente
Excidit haud jurata fides, dum haec arx fuit, at nunc
Non arx, sed bustum est potius, quando intima flamma
Corripit, huic soli parcunt incendia muro.
Hosti non arce[m], aut Patriam, sed rudera tradi
Postulo. Num fidei adversum? Quid iniquius est, quam
Pro ambusto vitam hanc, animamque relinquere saxo?

TRIBUNUS SECUNDUS

Nullum consilium, mentem Proh! nulla feroce[m]
Argumenta movent.

TRIBUNUS PRIMUS

Sed quid — — —

TRIBUNUS SECUNDUS

Non Zrinius isthaec
Ignorat; Quin proposui dudum omnia, certe
Pectora quae poterant Siculi flexisse Tyranni.
Hem tamen occurrit quiddam.

TRIBUNUS PRIMUS

Quid? dic age; num quae
Spes, modus aut aliquis, quo tandem frangere Zriny
Saxea corda queas; miserae subducere morti
Nos omnes?

TRIBUNUS SECUNDUS

Parvus nunc Zriny filius isthuc
Gressum fert, infans qui Patris castra secutus:
Hunc plus quam Patrio semper dilexit amore
Zrinius, in parvo videat quod corpore mentem
Heroam, et dignam Majoribus. Ipse petivit
Castra Paterna sequi; quod tandem non sine multis
Obtinuit lacrimis puer; et plus quam puer. Istum
Si modo respiciat, si Zriny in corpore quidquam
Sanguinis humani restat, necdumque furore
Pulsus amor, poterit miseranda infantia gnati
Emollire animum Patris.

TRIBUNUS PRIMUS

Proh quantus amice
Consilio es! nempe hunc, velit exorare Parentem,
Hortemur?

TRIBUNUS SECUNDUS

Rem dicis.

TRIBUNUS PRIMUS

Ego hanc debebo salutem
Semper amice tibi, stabit dum vita, tuisque

Consiliis.

TRIBUNUS SECUNDUS

Sed jam huc adventat parvulus.

TRIBUNUS PRIMUS

Omnis

Machina nunc prosit; tenerum si flectere pectus
Blanditiae nequeant, tunc verba minacia frangant.

85

SCENA SECUNDA.

Zrinij Filius, et iidem qui supra.

FILIUS (*Tribuno primo:*)

Hem adstas ignavus, nunc tu lenta otia ducis?

Dum tecta ignis habet, reliquos dum cura fatigat,

90 Qua vires flammae infringant. (*Tribuno secundo:*) Et tu quoque Miles
Egregius? Sic, sic Patriae succurritis ambo?

TRIBUNUS PRIMUS

Audacem puerum!

FILIUS

Referam scelerate Parenti

Cuncta meo.

TRIBUNUS PRIMUS

Zrini quod dicam est.

FILIUS

Dicere nil est,

Sed fecisse juvat.

TRIBUNUS SECUNDUS

Quaeso audi.

FILIUS

Nunc nihil; hostis

95 Non cessat; vos colloquiis nunc ducere tempus?

TRIBUNUS PRIMUS

Ah! solum tria verba loquar.

FILIUS

Sed nec tria verba.

TRIBUNUS PRIMUS

Utile consilium — — —

FILIUS

Patriae?

TRIBUNUS SECUNDUS

Patriae; tibi vero

Cumprimis.

FILIUS

Patriae si prosint, audio promptus
Consilia. (*Tribuno secundo.*) At tu nunc arcem defende, labori
Interea haud parcas.

TRIBUNUS PRIMUS

Adsit, commune utriusque
Nostrum consilium est.

FILIUS

Igitur properate loquendo.

TRIBUNUS PRIMUS

O Miserande puer nostrae causa unica curae!
Te flemus, sortemque tuam.

FILIUS

Me fletis? Utrumque
Esse virum censui.

TRIBUNUS SECUNDUS

Lacrimas effundere justas,
Posse decere virum scito.

FILIUS

Sed causa doloris
In me quae tanta est?

TRIBUNUS PRIMUS

Ah! desine quaerere. Zrini!
Hostis si in prima florem hunc succideret herba?

FILIUS

Quem florem?

TRIBUNUS SECUNDUS

Tu flos ille es, viridisque juvenus
Haec tua, quem ferus ante diem metet ense cruento
Turca, aut, ni caveas, infestis ignibus uret.

FILIUS

Non me, sed Patriam potius deflete.

TRIBUNUS PRIMUS

Sed oro
Non doleam? quando hunc oris vultusque decorem
Fœdida mors tollet, geminae duo lumina stellae
Occumbent; pulcrum hoc foedabunt vulnera corpus
Innumera; et quod plus: ipsa haec, succumbo dolori
Cum loquor! haec inquam, quae pulcro in corpore mens est
Fœdior, et Patriae promittit tanta, sub umbras
Digna foret satis melioribus.

FILIUS

Anne

120 Fata dari meliora queant, quam fundere vitam
Pro Patria? memini saepe hoc dixisse Parentem,
Se cupere in castris, medioque relinquere campo
Hanc lucem.

TRIBUNUS PRIMUS

Magnum deceant licet ista Parentem

125 Verba tuum, forti qui possit fidere dextrae,
Nec prius occumbat, quam dum praemiserit orco
Mille animas. Sed tu tam parvo corpore miles?

FILIUS

Magna mihi in parvo quantumvis corpore mens est.

TRIBUNUS PRIMUS

At non ferre satis generosam ad proelia mentem,
Vires adjecisse decet.

TRIBUNUS SECUNDUS

Quae praelia parvis

Tentabis manibus? non sunt ad proelia vires.

FILIUS

130 Proelia si nequeo miscere, at vulnera possum
Dura pati; parvum patet hoc in vulnera corpus.

TRIBUNUS SECUNDUS

Non metues?

FILIUS

Metuam? quid dicis? Zrinus hostem

Scilicet ut metuat?

TRIBUNUS PRIMUS

Quam nondum est horrida Martis

135 Nota tibi facies! quae mens animusque futurus?
Cum Turca occurret ferro metuendus, et arcu;
Tempora cum circum Geticus tibi fulserit ensis.
Quam tibi non metuo! miles cum falce cruentus
Hanc teneram ex humeris cervicem tollet, et artus
Discerpet partes in mille.

FILIUS

Videbimus. At nunc

140 Consilium profer tandem.

TRIBUNUS PRIMUS

Prece credo moveri

Patrem posse tua.

FILIUS

Sed quid moveatur?

TRIBUNUS PRIMUS

Ut arcem

Jam ferme eversam certis permitteret hosti
Pactis; te secum meliora ad fata reservet.

FILIUS

Cujus consilium est?

TRIBUNUS PRIMUS

Isthoc fabricavimus ambo.

FILIUS

Ambo?

TRIBUNUS SECUNDUS

Ambo.

FILIUS

De furca hodie pendebitis ambo.

TRIBUNUS SECUNDUS

Hem quid ais?

FILIUS

Quae vecordes infana movetis
Consilia? Haecne fides toties jurata Parenti?
Utile consilium Patriae? Mox — — —

TRIBUNUS PRIMUS

Zrinus audi.

FILIUS

Hi mortem metuunt.

TRIBUNUS SECUNDUS

Est Patre ferocior ipso.

TRIBUNUS PRIMUS

Consulimus Patriae. Non tu venientibus annis
Optares terram Patriam finesque tueri
Hungariae?

FILIUS

Optarem. Sed quorsum haec omnia? verbis
Ducere me tentas incassum.

TRIBUNUS PRIMUS

Haud ducere verbis
Te cupio, pauca haec responde; postmodo visum
Quod fuerit, facies.

FILIUS

Propera.

TRIBUNUS PRIMUS

Non sunt tua vota
Hungaricas olim sub leges mittere lunam?

FILIUS
Id cuperem, si fata sinant.

TRIBUNUS PRIMUS
At inutile pondus
Nunc eris Hungariae, duri feritate Parentis
Victima si fueris. Belli tibi tanta cupido;
160 Nunc moriere miser, quondam moriturus in armis.

TRIBUNUS SECUNDUS
Tempus erit pulcrum per Turcica funera mortem
Quo quaeres melius, quo non sterneris inultus,
Et clarum fortis pariet tibi dextra sepulcrum.

FILIUS
Heu ubi tunc, veniet mihi quando firmior aetas,
165 Barbarus hostis erit?

TRIBUNUS PRIMUS
Quotquot superviveris annos,
Non hostes deerunt, etiam per secula multa
Ex te natorum est gens suffectura triumphis.
Scilicet ut venias Euxeni ad littora Ponti,
170 Ultra opus est, certo nec Pontus terminat hostes
Limite. Disjungit parvo discrimine terras
Bosphorus; hostiles trajectus Bosphorus oras
Ostendet.

FILIUS
Quam illas cuperem devincere gentes!

TRIBUNUS PRIMUS
{ Quod volui effeci tandem. } (*Zrinii filio.*) Devincere posses,
175 Inque tua sunt ista manu, modo flectere Patris
Ne tardes animum, velit ut servare futurae
Hanc vitam famae.

FILIUS
Cuperem jam vivere; nam me
Venturae fateor succendi laudis amore.
Sed Superi! hic obstat Patris mihi sola voluntas,
Hic qui stare jubet, vel mortem ferre cadendo.

TRIBUNUS PRIMUS
180 Nominis is proprii famaeque cupidine caecus
Hoc optat; vivum maneat quae Gloria natum:
Non cernit, quanta aut pereuntem damna sequantur.

FILIUS
Num me posse putas durum exorare Parentem?

TRIBUNUS PRIMUS
185 Ne dubita, excusso tu solus reddere ferro
Mansuetum potes, et solus revocare furentem.

FILIUS

Opportunus adest. Sed quid quaeso, ille citato
Hoc se fert gressu? (*A Tribunis recedit paululum, ut venientem Patrem observet.*)

TRIBUNUS PRIMUS

Sum tandem victor amice.
Persuasus puer est.

TRIBUNUS SECUNDUS

Restat pars altera, Patrem
Hic vincat; ne spe ludamur inani.

FILIUS

Nescio quid magni properans meditatur.

SCENA TERTIA.

Zrinus cum militibus, et qui supra.

ZRINIUS

Adeste

Huc celeri vos ferte gradu, mea dicta supremum
Accipite his animis. Vocat en labor ultimus; arx jam
Considit flammis, glomerant incendia venti,
Quin nos turbatos fallunt vestigia fumo.
Cum rebus fortuna neget succurrere lapsis,
Stat conferre manum; densos juvat ire per hostes,
Ensibus in mediis inimico sanguine sparsam
Hanc efflare animam. Vos nostra exempla secuti — — —

FILIUS

Chare Pater salve.

ZRINIUS (*Viso filio turbatur.*)

Tua quam praesentia nate.
Hoc cor percellit! tantis num debuit isthoc
Accessisse malis, fato succumbere eodem,
Ut gnatum videam!

FILIUS

Tendis periturus in hostes
Nunc?

ZRINIUS

Periturus!

FILIUS

Sed quoque me trahet illa ruina?

ZRINIUS

Et quoque. Proh miserum Patrem!

TRIBUNUS PRIMUS

Res salva! movetur

Aspectu nati.

ZRINIUS

Sed cur temerarius illis
Sum motus lacrimis, te in tanta pericula nate
210 Misi? cur cessi lacrimis puerilibus! ista
Non tua nunc deflenda viro mihi nate! juvenus
Esset. Sed quoniam tantus nos abstulit error,
Nec revocare pedem licet huc rapientia promptus
Fata sequar. (*Filio:*) Proh quam mihi mortem reddis acerbam!

FILIUS

215 Quid facies igitur?

ZRINIUS (*Filium amplectitur.*)

Fili moriemur uterque.
Attamen innocuum num barbarus ense cruorem
Hauriat? ante oculos discerpi viscera cernem
Nostra?

TRIBUNUS PRIMUS

{Hunc aggrediar dum mens turbata dolore st.}
220 Quid moeres? imprudentem si te abstulit error,
Consilia emendent.

ZRINIUS

Est irreparabilis error.

TRIBUNUS SECUNDUS (*Zrini filio:*)

Zrini.

FILIUS (*Patri:*)

225 Quid, quodam si Turcis tradere pacto
Hanc posses arcem, et cunctos subducere morti?

ZRINIUS (*Filium amplectitur.*)

Non fili non, non animi pars maxima nostri!
Non tanti vita est. Supplex fiam? male tanto
230 Dedecore hanc emeret lucem, si supplicet hosti
Zrinius.

TRIBUNUS PRIMUS

At qua cuncta jacent percussa ruina
Non cernis?

ZRINIUS

Sed stamus nos.

TRIBUNUS PRIMUS

Jamjam perituri.

ZRINIUS

Corpore, non fama. Seri olim facta nepotes
Nostra legent.

TRIBUNUS SECUNDUS

Tibi si contempta quaerere famam
Morte placet, tantoque tuos discrimine certum est
Praecipitare dies, meruit qua parvulus iste
Culpa immaturum per ferrum, et vulnera lethum?

ZRINIUS

Ex me quod natus, meruit succumbere letho
Illustri.

TRIBUNUS PRIMUS

Zrini, num vix nascentia gnati
Rumpere fata voles?

ZRINIUS

Ego non; sed conscia virtus,
Sanctus amor Patriae, ac animus studiosus honesti
Id cupiunt. Melius poteritne impendere tempus?
Quod superest vitae, Patriae donabitur.

TRIBUNUS PRIMUS

Isto
Fraudabit potius Patriam, quod posset in armis
Ponere, et Hungariae fines defendere. Natum
Ad majora puto.

ZRINIUS

Recte: si ad grandia natus,
Invenient sibi fata viam, qua ducere possint
Incoluem. Nos, qua ducet fortuna, sequemur.

TRIBUNUS SECUNDUS

Hunc morti objicies, qui nulli obsistere possit?

ZRINIUS

Posse mori satis est. Sed nec morietur inultus.
Hanc fili promitto manum nostraeque, tuaeque
Ultricem mortis. Stabit victoria caro
Haec Turcis. Tanti nollent emisse Sighethum
Illaesum, quanti nostra haec duo corpora solvent.

FELIUS

O possem virtute pati decernere miles!

ZRINIUS

Exemplum non miles eris, prosternere Turcas
Dextra licet nequeat fili, sat ducito pulcrum,
Pro Patriis jacuisse focus, ante ora Parentis
Efflavisse animam. Sic, sic Majoribus umbra
Gratior occures, et avis, atavisque plecebis.
Cur tamen hoc Superi! vobis non sufficit una
Perdere morte caput? Geminatis vulnera saevi!
Non satis est cecidisse semel? subeunda Parenti
Atera mors nato pereunte! At Numina surda
Excuso. Vel iniqua premunt me sidera, vel me
Majorem vulgo noscunt, animumque capacem:

Dicere iniqua nefas. Jam filii hunc pelle timorem
Nobis longa brevi capietur gloria morte.

FILIUS (*Patris genibus advolvitur.*)

Da veniam Genitor, si quodam forte timore
Visus agi; si fors pacem, vitamque precando,
270 Te indignum quidquam gessi. Nunc parcito. Culpam
Non timor, error habet. Mortem fugisse docebant (*Duos Tribunos designat.*)
Hi duo; me ignarum venturae laudis amore
Luserunt nostri jactantes commoda Regni.
Ducito in adversa acies, per bella, per hostes;
275 Tentabo haud timide gressus aequare Paternos.

ZRINIUS

Id sensi dudum o filii! non mente locutum
Ista tua. Nostra est, et fama et Sanguine dignum
Non nisi spe laudis falli, specieque decori.
Agnosco mentem in te, virtutemque Parentum. (*Duobus Tribunis:*)
280 At vos nequitiae dignum est persolvere poenas
O viles animae! quos nec jurata Parenti
Sacramenta tenent, ne genatum avertere letho
Magnanimo, et teneram studeatis fallere mentem.

TRIBUNUS SECUNDUS

Quid pulcro celas temeraria nomine facta?
285 Qui certae occurrit morti, temerarius ille
Est, non magnanimus. Furor est sic cernere Marte.

ZRINIUS

Si furor est, pulcro est indulgere furori.

TRIBUNUS SECUNDUS

Hanc tamen o Zrini! nato debes pietatem.

ZRINIUS

Debeo plus Patriae.

TRIBUNUS PRIMUS

Vitam nato Pater aufers.

ZRINIUS

290 Aufero, quod dederam.

TRIBUNUS SECUNDUS

Sed morti tradis inerme.

ZRINIUS

Pro Patria dicent isthunc occumbere mortem,
Quam pugnare prius didicisse. An gloria parva?
Attamen his vestris aequum est ex parte parere
Consiliis. Arcem tradendam ducitis? Arcis
295 Jam nunc tradentur claves, quas hostis habebit
Hac luce.

TRIBUNUS SECUNDUS

Orator quis claves perferet hosti?

ZRINIUS

Ipsus ego. (*Famulis:*) Claves Arcis deferte.

TRIBUNUS PRIMUS

{Repente

Mutatam Zrinium miror!}

ZRINIUS

Simul illa parari

Ornamenta volo, festis gestare diebus

Quae suevi, et pretio, quae summa; ensemque Paternum. (*Mutat vestem.*)

TRIBUNUS PRIMUS

Vicinus o Socii!

FILIUS

{Sed quae sententia vertit

Patrem?}

TRIBUNUS SECUNDUS

{Permotus Pater est quoque; perferat ipse

Ut claves hosti, sese ornat.}

MILES

Grandia gesta

Hoc maculat facto.

CENTURIO

Pro vita cedere Turcae

Est Zriny virtute minus.

TRIBUNUS SECUNDUS

Gaudere deceret

Ingratae mentes, vestraeque inimica saluti

Pectora.

CENTURIO (*Zrinio.*)

Proh! quid agis? num cedes turpiter hosti?

Ipsae feres claves, Dux et Legatus adibis

Nunc supplex hostes? haec ornamenta resumes,

Ut comptus Turcae placeas, quem nollet in armis

Cernere, qui modo nos ad ferrum, et tela vocasti,

Hortatusque necem generoso milite dignam

Oppetere. En his exceptis, ad fata paratos

Nos omnes; strictis properabitur ensibus, ad quae

Nos Patriae fortuna vocat.

TRIBUNUS PRIMUS

{Temerarius!}

ZRINIUS (*Centurio.*)

Erras.

Ornabunt nostros haec ornamenta triumphos.

CENTURIO

Nempe triumphabis supplex?

ZRINIUS

Ne possis amice.

De nostra virtute queri: (*Omnibus.*) scitote supremo
Me accingi fato; sunt ornamenta paratae
320 Et laetae indicium mentis.

TRIBUNUS PRIMUS

{Vah! istud agebat?}

ZRINIUS (*Accipit allatas sibi arcis claves, easque de collo suspendit.*)

Claves ipse feram, verum moriturus ad hostes.
Ister ad Euxinas dum fluctus perferet undas;
Magnificus nostris dum stabit terminus oris
325 Carpaticus, nunquam concedet Zrinus hosti.
Hostibus occurram his comptus, Patriaeque mihi
Pulcror haud unquam visus. Nunc irruat hostis:
Nec nisi per nostrum reseretur janua pectus.
Ista prius socii ferro divisa patebunt
330 Viscera, quam portae. Nemo spolia ista reportet
Me salvo. Has quanti faciam, nunc aestimet orbis,
Quas sola vendo vita, et cum sanguine perdo.
Haec laus summa mihi. Ventura in nomina vitam
Conservent alii, de me mors sola loquetur,
335 Qui fuerim; Nomenque meum per funera vivet. (*Familis:*)
Huc ensem Patrium. Patris mihi virtus, et ensis,
Adsit: proh quantus moriar comitatus utroque! (*Accipit Patris sui ensem,*
eumque osculatur.) Salve Chare mei per cuncta pericula Patris
Dux, Comes, et Tutor, fidusque per omnia custos.
340 Bistonio toties saturatum sanguine ferrum!
En notum dabitur tibi nunc haurire cruorem,
Inque assueta tibi Turcarum colla licebit
Saevire, et tandem morienti accumbere Zrinio.

MILES

Isthoc quid facies? inventum est aedibus aurum.

ZRINI (*Accipit aurum.*)

345 Barbarus indignam maculabit sanguine dextram
Qui nostro, hoc habeat; tantum fudisse cruorem
Se frustra haud dicat. Quanquam sit muneris instar,
Me vicisse, et si quaerat per secula nomen,
Sit Zrinium stravisse satis. (*Ad duos Tribunos:*) Quin ceditis ambo,
350 Ad genua imbelles quin vos provolvitis hosti? (*Ad reliquos milites:*)
Vos vero fortes animae, qui Marte labores
Longo, qui mecum tolerare, famemque, sitimque
Non dubitastis adhuc. Rigidis quae queritur armis,
355 Attigimus metam; quid nos nisi Gloria mortis
Magnanimae deceat, qui saevis vivimus armis,
Nostro Bistonium satietur sanguine ferrum,
Dum parcat reliquis. Patriae sic vita salusque,
Nos illustre decus, nunquam peritura manebit
360 Fama. En primus ero nostrum, moriturus in arma
Qui ruat, et pulcrum quaeret per vulnera mortem.
Felix est animus lucis contemptor, honorem
Qui vita bene credit emi, cui spernitur hostis,
Venturumque suis qui factis occupet aevum.

Pro Patria, in Patria concessum occumbere terra,
Quid majus sperare licet! Quid nescio magni
Promittit fortuna hodie; nos sera loquetur
Aetas, ob Patriam pugnando vulnera passos
Fortiter, et mortem. Non posthac Hunnia tellus
Invideat Romae Decios. Hoc gloria nostra
Illa major erit, numerus quod major eorum,
Qui fatale caput certo submittere fato
Sunt ausi. Precor accepta ut sit victima coelo.
Tu Deus Hungariae semper miserate labores!
Tunc etiam, cum te nondum gens nostra supremum
Nosceret esse Deum, coluitque informia saxa;
Quid facies, pura cum Religione litamus
Sacra tibi? quando te casto corde vocamus?
Quod si fata volunt, nostras succumbere Turcis
Terras, devotus quod si cadat irritus iste
Sanguis, nec Patriae prosit; si certa ruina,
Est aliquid, tantis involvere nostra ruinis
Corpora, non oculis miserum spectare ruentis
Occasum Patriae, tanto tegere ossa sepulcro.
Sed tamen his melius justissima Numina rebus
Prospicient nostris. Hoc terra rigata cruore
Quid nisi perpetuo producet robore palmas?

TRIBUNUS PRIMUS (*Duo Tribuni se ad pedes Zrinii abjiciunt.*)

O Dux Magnanimus! venia dignare timentes;
Classica quem causant, nunc pellunt verba timorem
Haec tua.

TRIBUNUS SECUNDUS

Non nostrum: naturae id ducito crimen,
Quod non illa pares omnes virtute animoque
Fecerit esse tibi.

ZRINIUS

Si facti poenitet, istam
Do veniam, nec enim sumendis tempora poenis
Sunt super. En magnis quod munus mentibus esset,
Ad fortem vos damno necem; modo sanguine vestro,
Et Getico timidae mudentur crimina mentis.

TRIBUNUS PRIMUS

Si veniam tribuis, factis reparabitur error.

ZRINIUS

Id solum cupio.

TRIBUNUS SECUNDUS (*Tribuni surgunt.*)

Te vivo vivere dulce,
Te moriente mori tecum, Patriaeque cadenti
Has offerre animas.

ZRINIUS

Satis est. Jam ducite pulcrum
Contemptum vitae, mortem pro laude pacisci,

Et mecum in medio quaeratur gloria campo.
Tu fili comitare Patrem.

FILIUS

Comitabor euntem

405 Gaudens.

ZRINIUS

O Patria! o tanti causa laboris! (*Filium designat.*)

Hanc tibi devoveo, perque occurrentia tela

Innocuam sacrabo animam. Tam sit tibi victima grata,

Quam tristis mihi. Sed capiti ornamenta ferantur. (*Capitis ornamentum accipit.*)

Sic mortis celebrare diem nos condecet istum

410 Natalem ut reliqui. (*Gladium nudat cum Sociis.*) Sic sic juvat ire sub umbras.

Finis.

4.

FRIZ ANDRÁS

SALAMON, MAGYARORSZÁG KIRÁLYA

SALAMON MAGYAR ORSZÁG KIRÁLYA

A JÁTÉKBAN FEN FORGO SZEMÉLYEK

SALAMON
EGY REMETE
Salamonnak két hív BARÁTTYA

I. Első Kimenetel. El szaladvan a' Görög kardgyátul, Salamon bizonyos erdő mellet fáradt Vitézit meg-nyugtatni akarván, két hív baráttyával az erdőben megyen, S- meg hagyja, hogy senkit bé ne botsássanak.

II. Maga azomban sirankozo panaszaik között szive' keservében tsak nem két-ségben esik. És hogy végét szakaszthassa véghetetlen nyomoruságinak, kargyába akarván ereszkedni.

III. De egy Remete, kit Aramnak nevezünk, ki rántya kezébül a kardot. Hoszu beszédívél meg tsendesiti Salamont, és végre meg-jelenti, hogy küs korában ő volt Tanittoja.

IV. Midön ezeket sajnálva tsudálná Salamon, hív baráti el érkezvén, izre Konczra akarják az egy Remetét vagdalni. De Salamon gátot vet, és butsut vévén állók, Lászlónak engedi az Országot, és meg tiltya, hogy az erdöt senkinek meg ne mondgyák. Magát a Remetére bizza.

1. Oh, Tündér földi dicőség,
Ninc benned semmi remenség,
Mutatod Kedvedet, itatod mérgeket,
Szinled jo voltodot, adod sérelmedet.
2. Mert akit fel emélsz nagy méltóságokra,
Kiket ma fel ültecz Királyi polczokra,
Holnap meg rontod, porba kevered,
Sok jajjal s- buval epeszted.
3. Igy bánál im, Salamonnal,
Kit háromszor Coronával
Játekul tzifrázál, s egyszersmind le tsapál,
Világ tsufjára tréfálál.

4. A Királyi széket barlangra fordítád,
De nem mind akarád, őtet úgy tréfálád,
Mert már istenre, boldog reményre
Biszott s készült örökségére.

SOMMÁS ELŐ KÖSZÖNET

Szép köszönettel fejenként üdvözlek, hogy játékunkra meg jelentetek méltó személyekben. Nemét, summáját elé terjesztem játékunknak. Ennek neve Salamon. Ami summáját illeti, rövid szoval ki fejezem, mert Salamon Királynak Lászlóval Magyar Ország almájáért esett verséjése Nyilván valo dolog. Tudgyatok, mély gonosz Tanácsokkal esett. Ezekből ki szabadulván, tudott dolog, mikép a' kunságot fel fegyverkeztette Hazája és László etse ellen, a' kitől a kunokkal eddgüt másodszor-is meg-dulattotván, Végtére az Ország jeles Koronája, mely Salamon fején mint Mádár ág Szálon, mindenkoron ingadt (mert háromszor aztat fejére emelte, s- annyiszor vesztette), Lászlónak fejébe, mint kö szál hab között, állandó marada, aki buzgo nagy szentséggel nyerte ez ország Pálczáját. Mind ezeket ti nyilván tudgyátok, azért tsak azt vetem hozzá, mert ezen forog e játék Sommája, hogy végtire Salamon, a Görög Tábortol meg tolattatván, A Duna vastag jegyeivel vert utat vervén szabadulására, alig szalada el egy néhány Vétézzel. Ezeknek meg parantsolván, hogy fáradt testeket étellel éleszék, ő magánosan a nagy vadon nagy erdőt Nyakába ölté, hogy többbe élteben soha nem láttatot. Ezután Barlangi Remete életet élt mind holtáiglan. Ez a szent gondolat mikép tünt eszében, azt senki sem írja.

Azért, mivel vers szerzőknek igassággal határos dolgokat szabad költeniek, ma miis ezeket követvén, e lugas erdőnek szirtos barlangjából egy mohos Reme-tét, Salomon Gyermeki s- iffíui élte nek hajdon vezérlő mesterét itt elé állittunk, a ki mind az iffíu Királynak Zabolatlonságát, mind Tanácsosoknak feslett erkölczöket meg unván, a' Duna habjánál nyughatatlanb udvart erdővel, barlangal cse-rélte. Ez mit fog mivelni, majd meg láttjátok. Ez az erdő, melybe a Görögöktől meg veretet Salamon el-rejti egy fejére magát — — — Már-is közelit. De leg hivebb szolgálját véle látom jöni: tudni illik, ezeket a' játék hozza magával. Isten néktek! Szép készséggel figyelmezzetek szollamásira!

ELSŐ KI MENETEL

Salamon ket hiv BarÁttyával.

ELSŐ BARÁT

30 Nem bátorságos e' hely magános Embernek.

1 Első
6 tudo

22 mint

SALAMON

Tehát még valami meg rettenhet engem?

ELSŐ BARÁT

Holmi váratlan eset — — —

SALAMON

Eltemet gyűlölöm, a délczeg szerencse már arra idézett, hogy minden veszélye szembe merjek szökni.

MÁSODIK BARÁT

Leg aláb, Ó Király — — —

SALAMON

Barátim, ha jó téteményim annyit érdemlenek, két három szavamat halyátok En, alatomba veszélyből ki került fáratt vitézimtül, kik most parantsolatombu étellel élesztik magokat, el tavezám, hogy itten nyugtómat talályom; a vagy ha meg nem nyughatom, legalább e kemény kö sziklának s- rengő nagy erdöknel szerentséltetésem mostohaságáruul panaszkodhassam.

MÁSODIK BARÁT

Micsoda — — —

SALAMON

Mi légyen, nem tudom, de van mind az által holmi öröm benne, ha süri panaszim s- történt nagy veszélyem rendre számlálhatom e süket kő szálnak.

MÁSODIK BARÁT

— — —

SALAMON

Ah, figyelmezz! Mind ketten Királytoknak vallotok engem?

ELSŐ BARÁT

Ebben kétes lehez?

MÁSODIK BARÁT

En erettem szollyon gyakran tapasztalt hivségem.

SALAMON

Bövon tapasztaltam igaz hivségteket. Ti vattok, a' kikre biszhatom el vesze fejemet; Ti, a kik igazán Királynak vallatok. Oh, mely álhatatlan a' földiel

~~—~~

50 sorsa! Egész országlásom határául e két személyt tette a hatat vetett mostóha szerentse. Mire jutattam, láttyátok.

MÁSODIK BARÁT

Minden reménség függ itt a fegyverben.

SALAMON

65 A fegyverben? Ennyiszer markomba szakadot kardomba mi keménség lehet?
A kunság kargyának maro éles fogát érzette a haza, de ki-is-rontotta ezt a népet, másodsor is allottom meg dulta a Görög. Illyen veszélyek után véliteké, hogy szerencsitlen vezérlésem alatt önnön vérébe meg festet Zászlóját fogja lobogtatni?

ELSŐ BARÁT

Nem birálljuk a kunságot, mind ez egész világ, más országok is vannak — — —

SALAMON

Jol tudom. De a fel vett dolgokra térjünk vissza! Hogy királytoknak tartotok engem, el hiszem. Mindazáltal hivségtek zálogját kívánom.

ELSŐ BARÁT

60 Im, jobb kezem, oh, Királyom!

MÁSODIK BARÁT

Véremet kérjed, éretted ki ontom.

SALAMON

Nem kérek oly sokat (*el ájul*), de szakadnak inaim, nem tart a lábom.

ELSŐ BARÁT

Mikép segíthetek?

MÁSODIK BARÁT

Életem, mindenem éretted le tészem.

SALAMON

65 Kénszeritlek igaz hitetekre /bocsánatot kérek, o barátim, hogy annyiszor hittel kötelezlek./ (*Halgat Salamon.*)

ELSŐ BARÁT

Meg öl a' fájdalom, hanem szollasz.

MÁSODIK BARÁT

Parantsoly velem!

49 tette hatot

SALAMON

Erős hittel kössétek magatok akaratom tellyesítésére!

MIND A KETTEN

Esköszünk az élő Istenre.

SALAMON

Ha *é rengeteg* erdőbe gyilkosom lesz a fájdalom, ez az ismeretlen kö szál légyen Királyi koporsom. Ah, kérlek, haláloznak hírét hideg tetemimmel itten temessétek, Hogy ne halya e Világ! Hadgyátok föggöbe Magyar Országot, hogy mindenkor rettegje vissza fordulásom, S ne szerezen örömet szerentsétlen holtom Lászlónak, halálas versejő Társomnak.

ELSŐ BARÁT

Eszedbe se jusson a halál, számos esztendőkre ki terjed még élted.

SALAMON

Hogy ha éltem kívánnjátok, ne sürgessétek halálom itt kérlődéstekkel; egy kevésbé hadd maradjak fejemre. Ki tudgya, talám maganossan habazó elmémnek meg csendesül árja. Senkét Vitezeim közül ez erdőbe bé ne botsásatok, hogy sűrű könyveim ne lássa, avagy nyugtom háborgassa.

ELSŐ BARÁT

Imadgyuk parancsolatodat.

MÁSODIK BARÁT

Ely, O, Királyúnk! Ez Erdő Karéját mind egybe kerülyük, ha ki lábát mérészli bé tenni, hivségünk áldozattya léssen.

MÁSODIK KIMENETEL.

Salamon (*Egyedül maradván, leül a kö szál oldalára.*)

SALAMON

É képpen, tudni illik, gondolsz a földiekkal Felséges Isten! Tapasztalom szép gondviselésed — — — Gondviselő Isten — — — Mit mondok? A vak szerentsét istenli e Világ! Már el hiszem, hogy az ég s csillagok magoktul forognak. Vagy ami van az ég kereksége alatt, nem intéztetik szabot rendtartással, hanem *fögg* a szerencsétől. Ennek Sarkán forganak a hadak, e keveri egybe Országok dolgát. Fél bolond azért, a ki Istent hiszen. Avagy ha van Isten, miért élly álhatotlan, hogy meg koronázzan, s- viszont erő szakkal fejem-

— *rengeteg*
— *szövegekkel*

90 fog fög
91 fel

ről le-vonnya, s- zöldös szolgájának törvénytelen adgya? Ezen Tartományra
egy néhány vitézzel bujdosnia kellett Királyi fejemnek. Tapsolz azért hajdon
95 kedves hazám, most gyilkos hohérom, Magyar Ország! Imé, halomba vágatott
Dandarom diadalmas koszorút kötött a Görögnek. Tanulj hivségeket meg vert
Királyodhoz a Duna Vízétől s- tsattago derektúl! E szalado Urának vastag
jegyeivel biztos utat vetett. Te semminek alított, hogy fel predált a Görög. Hi-
tellen Egek — — — soha erő szakot rajtam, meg vallom, nem tett a Görögség,
100 még-is ellene roppant hadat vittem. De mivel külső Országok almáját nékem
nem Szántátok, addgyátok vissza törvénytelen elvont Királyi Pálczámot! Miért
fosztotok meg Kisded koromba nyert Királykodásomtól? Csak nem Gyermekek
Országok gyeplőjét tartottam már, Vénségemben másoknak szolgáljak? Ah,
ez igen súlyos! Miért szerettetek mulando tisztekkel? Királysághoz szoktam;
105 ha hazám nem Ural, külső Országot keresek, és ha törvénytelen, bizosságot
tészek, hogy nem lések én vétkes, hanem ti vattok gonoszak. De hova ra-
gadat zabolatlanságod s- keserves fájdalmad? Ah, balgatag, miért vádolt
a főbe kötött vak szerentsék nemét? De ki viselyheti csendesült elmével ily
keserves kárát? Háromszor tettem a fejembe a Magyar Koronát, s- annyiszor
110 vesztettem. Ezen vadon erdő, melyből faluk mellé költöznek a vadak, Királyi
palotám; de ez-is eppen nagy ajándék, mert midőn egész világ, Magyarimmal
edgyütt, vesztemet keressi, éltemet a Duna vízének S- csatagos egének tulaj-
donithatom. De tovább ennek sem leszek köteles jó-téteményiért: e' mái nap
éltem s Országlásom reményét egy halomba veti, Kardommal végzem éltemet.
115 *(Kardot ránt, s azt nézvén annak beszélget.)* Szebben virágzanál Lászlónak
vérevel, szerentsétlen fegyver! De mivel vérét ennek nem nyalhatod, Uradnak
fertezzél vérében. Egy vágással vesd végét véghetetlen nyomoruságimnak.
Végső szolgálatra Urad most kényszerít, és mivel nékem Országot nem nyer-
hetz, meg szabadithatod sok vajudo kéntől Salamonnak szívét. Nyiss utat
120 szomorú Lelkemnek! *(Kargyába akar dölni.)*

A Remete és Salamon

REMETE

Kegyelmes Isten! Aly meg, balgatag!

SALAMON

Kicsoda?

REMETE

Ály meg, mondom!

SALAMON

125 Még fél holtomban is — ki — — —

REMETE

Hová ragadt téged dühösködő mérged?

SALAMON

Ah, akár ki légy, ne vess gátot!

REMETE

Távul légyen töllem! *(Ki rántya a kardot kezéből.)*

SALAMON

Ime, boldogtalan fejem!

REMETE

/Hatalmas Isten, talán árnyékot látok?/

SALAMON

Tehát nékem egyedül életem s- halálom meg van tilalmazva? Oha!

REMETE

/Ha meg nem tsalatkozam, önnön maga./

SALAMON

Ezen erdő torkát rejtegnék ítéltem, hogy méltóságomat motskal ne szenytsse magam hohérsága. Hittel kötelezém leg hivb barátimat, hogy halálom hírét s- hideg tetemimet földel s- örök titokkal itten el temetnék. Azert e rejtekben magam gyilkossa akarék lenni minden tano nélkül, ne hogy csufos halálomnak hírét futamodván, Nevemnek örök gyalázatot, néked pedig, László, pártos ellenségem, örömet szereznne, s- nevem félelmétől szived ki üresétene. Holtom után-is rebegve tartani, s- rajtad boszut kívántom állani.

REMETE

Jól ismérem, mert bőrét a párducz még le nem vetette./

SALAMON

Hallod é, te ki vagy?

REMETE

Én Lakossa vagyok e mohoss erdőnek.

SALAMON

Mindenkor itt és egyedül laktál?

REMETE
145 A Királyi Várost ez erdővel mióta el tseréltem, embert rajtad kívül szemeim
nem láttok.

SALAMON
Hány esztendeje ennek?

REMETE
Meg fordult tizen kétszer már az esztendő.

SALAMON
150 Barátom, ha szereted elméd csendességét, S- ennyi esztendőköt éltél ez er-
dőbe, javaslom, térj vissza régi barlangodba; távoztassad, kérlek, az Emberek
szemét; meg öszült fejedhez nem illik, hogy viszont az Emberek Közé magadot
avassad; ne visely te másokra gondot. Semmi köze nincsen az agg Remetének
Világ Fiaival, azért ély te maganoson, S-biz éngem magomra!

REMETE
Egy pontnyig be tyellegesitem szép akaratomat. Isten veled! (*El akar menni.*)

SALAMON
Rosz marczona, add vissza elsöbször kardomat!

REMETE
155 Nem fogod ezt többször markodba.

SALAMON
Te Törvényes joszágom erőszakkal el akarod vinni?

REMETE
Már meg mondtam.

SALAMON
Talám (*csufolkodva mondgya*) már unalmas meg aggot életed, S- azért keresz
kardott? (*Ki akarja a keziből vonni.*)

REMETE
160 Haszontalan iparkodol, vagyon még ereje reszkető karomnak.

SALAMON
(Jaj, mikép szavas tekintete, minden veszély felet ezen vén Embernek retente
szivemet.) Remete, Olvaso (*csufolva*) Kezedbe, Magyar Katonának illik a
horgas kard.

144 miót
153 pontnyig

160 rekesztő

REMETE

Istentelen! Tehát poklokra hányot homlok omlasz? Mire fakaszt Istentelenséged? Te, a mitől retteg a természet, Lelkedet Testedből ki akarád vetni? Ennek, mások, el kerüléséért arannyal meg rakott kincses Kamarájok ki üresítenék.

SALAMON

(Midőn szavát hallom, rebeg minden izem.) Boldogokat illet az élet kívánás, job nékem bus Lelkem testemből ki vetnem.

REMETE

Ah, Istentelen, micsoda dühösség gyötör téged? Véled-é, hogy ez a halál végét szakasztya bús gyötrelmeidnek? Nem félsz az örök kinoktól, amelyekbe ejted nyomorult Lelkedet? Nem értozol é a pokol tőzétől, melyet néked gyujtot a kétségbe esés?

SALAMON (*Csalárdul mondgya.*)

Jo Remete, bótsánatot kérek; hathatos beszéded meg-lagyitta szivem, fel ebreszté bukkal el-nyomatott elmém a pokol kényának örök ropogása; bizvást visza adhatod kardomat. Néked köszönhetem, hogy a halál torkából meg térétted éltem. Már add visza fegyverem, mert fegyvertelen nem illik Vitézimhez mennem.

REMETE

Meg nem csalsz éngemet. A méreg nem lohad soha oly hirtelen, akár mikép színeld elméd, dühösségét gyakor péhevésid s- vérrel forgo szemed nyilván bizonyítyák. Szemes a meg-őszült Ember, szines beszéd Gyermekeket tsalhat.

SALAMON

Ki fakasztom s-nem titkolom tovább Zabolátlan mérgem. Tudni-illik: e va-la még hátra, hogy fel forro mérgemnek szemeim legyenek czégéri. Arulo szemek, még-is nap fényt akartok ti látni? Nem, nem, kard nélkül-is tudok nyíttani Lelkemnek. Meg hintem (*a köszálnak rohan*) agyam velejével ezen kö szálokat.

REMETE

Ály meg, kérlek. (Mit tegyek véle?) Im, a kard, bizonyosban végzed ezzel éltedet.

SALAMON

Azt inkább akarnám. Ah — — — (*Viszont a kösziklára rohan.*)

REMETE

Mivel nincs reménség tovább életedről, mint Vitézhez illik, ölcsd méllyen szivedbe.

SALAMON

Azt kívánom; végre eszedre térsz. Ad vissza tehát!

REMETE

195 Visza adom, de minek előtte belé dől kardodba, kérlek, felel egy két kérdésemre.

Salamon (Visszont a Könek rohan.)

Remete

Aly meg, balgatag!

SALAMON

(Valyon mikor végzé ez az vén beszedit?) Nem bánom, szoly bizvást. Tsak Szot ne szaporics!

REMETE

200 Keves szokkal kifejezem dolgom. De ülyünk le, mert meg aggot inaim nem birják Testemet.

SALAMON

(Le ülök, hogy hamarább nyakambul ki vessem alkalmatlan nyüget.)

REMETE

Hoszu életedet — — —

SALAMON

Egy szot sem akarok hallani életemről.

REMETE

205 Nem czéllozok arra, mivel élted nem kívánod; de még-is, mi birt erre téged, Fölséges Király? — — —

SALAMON

Király? A mint látom, te meg bolondultál. Hogy mondhatz királynak?

REMETE

O, Salamon, Salamon!

SALAMON

210 Ki merészlett engem néked el-árulni? Talám ez a kö szirt? Avagy e szotalan fák sügták a füledbe nevem? Kinek hidgyek ezután? Én nyomorult sorsom! Ki mondhatta volna ennek meg nevémet, aki ennyi üdö alatt rajtam kívül

196 [A szerepév hiányzik.]

205 Sem

197 [A sor előtti szerepnév hiányzik.]

Emberről szemével nem látott? Ah, miképpen gyul bennem a harag; ki ellen okádgyam ki mérgelem?

REMETE

/Nincs még ideje, hogy meg fejtssem a titkot./ Ismérlek — — — /Mit mondgyak, nem tudom./

SALAMON

Gyarapodik szivemben a' gyanó, meg akadott a nyelve — — — felely!

REMETE

Minek előtte e mohos erdőt nyakamba ölténém, láttalak én téged.

SALAMON

És közléről?

REMETE

Közléről éppen.

SALAMON

De hol?

REMETE

Azt már töllem ne kérd, már eleget mondék, többre ne kényszeréts éngém.

SALAMON

Nemm szollak tovább, mert értem szivemnek titkait szózatatlanságodbol. —
— — Ti, Ti árultatak el éngemet, Barátim! Jaj nékem! Még fél meleg a hit a szájokban, s- még-is-mind aketten hiteket meg törték; mert ha csalárdság nem fekönnék ebben a dologban, miért tagadná-el, hol látot éngemet, s- hol tanolta nevem?

REMETE

Mely nagyon csalaték! Továbbra-is ez ösvénybe hagyom, hogy üdöt nyerhessek./

SALAMON

De vallyon mire tzelőz barátim csalárd árulási? Vald meg az igazat, édes örög Apám, — mert a hazugság nem fér ilyen tisztos örögséghez. /Valahányszor szemem réá vetem, szivemben érzek holmi indulatot. Kegyességnek, ha én bennem volna, itelhetnem./ Ugyan ki légyek, és nevem néked ki mondotta, mond meg, kérlek. Héjába tagadod, mert jól tudom.

— — —

REMETE

Ha tudod, miért kérdéd?

SALAMON

235 Ah, hitszegő, nem Barátim, hanem ellenségim, most tapasztalom hitetlenség-
teket.

REMETE

Nem hihetem, oh, Király, hogy barátid hit törésén te tsudálkozhassál.

SALAMON

Es hogy ne csudállyam, midön barátimtól illy álnokul el árultattam?

REMETE

240 Ah, mit mondasz? Barátid? Vajki ritka madár az Uralkodokhoz az igaz
barátság! A koronának gyürői, mint a gyémántokat, ugy a sziveket is egybe
soha sem kapcsolják. Szerencsét vadász az Udvari Sereg, nem a királyokat,
maga hasznát üzi.

SALAMON

245 De még-is nagy hasznát veszük az Udvariaknak. Ezek szavainkra térdet, fejet
hajtnak, amazok mindenről bővön tudositnak, igazat gonosztul szépen el
vállosztván, tanátsal éltetik a koronás főkököt.

REMETE

250 Az igazat a Gonosztul el választván, tanitanak! Nagyon hibáz, oh, király!
Számkivetést szenved most az Udvarokból az igasság. Ne szégyeld, oh, Király,
e mohos erdőbe aztot meg tagódni, amir királyi hazodban hirül sem hallottál.
Igen nyomorult, királyok, ati állapototok, mert a királyi névnek fényes tün-
döklése szemfényteket vesztvén, hiv örömmel táplál, és úgy szolgáltok. Czifra
játékjai vattok, midön égig magasztalván, titeket a kösség alá vetnek, mert
mese a népnél, amit tí nem tudtak, a miért szinyetek töltik, fületekbe sugják,
egyebet álnok halgatással éppen el-temetnek.

SALAMON

255 /Némely dolognak e' jámbor, ugy látzik, velősét feszitti./ Még-is mind ezekről
leg alább egy barátim közül meg intett volna!

REMETE

Eppen nagyon tsalatkozol. Ki méri hatalmas barattyát meg inteni? Es midón
a hizelkedők csoportos Serege más szemmel festi a dolgokat, ki hiszi meg sza-
vát egy igaz mondonak? Ki mér a királyok szaja ize ellen valamit szollani, és

238 barátimtól

248 ami

249 állapotok

252 tölti

maga fejére ezzel veszélyt árasztani? Mert ezeknek igazat mondani veszéllyel határos. Parasztság a neve, büntetés a bére az igaz mondásnak. Gyűlölte Nagy Sándor Clytust, Cambyes Prexapest jora intésekért; ez fia, amaz tónnőn halálával fizette meg igaz mondását. Király, vald meg igazán, amikor itt néked biztomba beszéllek, haidon Budai Várodban meg mertem volna-é mondani?

SALAMON

Meg, de halál lett volna jutalmod.

REMETE

Ez Erdő tész éngemet biztossá, itt Királyi Széket a' félelmen emelt a szabad-ság. Ugyan szoll e valaha igazat, aki néktek kíván tetzeni? Nem de nem mint tóvis sérti főleteket, aki szabadosan igazat mond néktek? Teczik elemben *az ál* hizelkedés. Bátor a gyilkosok törét és mérgek italát el kerülyik a Királyok, de a hizelkedő nyelveknek fulánkit el nem kerülhetik. Az Udvar arra hailik, *ami* szája izen tud lenni Urának. Szavát ne hidgyétek, mert valamerre titeket az Uralkodás gyűlölséghez félelem, harag vagy szeretet vonszoly, hogy tessék, azt mind jovasollya.

SALAMON

Ennek szavaiban mint egy irot képen dolgaimot látom. Talám Tanátssosim, hogy ellened, László, hadakat inditsak, halálodra járjok, eképen gérletek [!].

REMETE

Mindazáltal, oh Király, nem szom egy lévbe mind az Udvarokat. Sokan voltak (s továbbá-is szeresse az Isten!) Magyar Országnek Királyi, akik Királyi székéhez nem furhatta magát az all hizelkedő. De mely veszélybe légyen ate dolgod, látod; mindazáltal semminek allitod Országlásod vesztét. Csak most térj eszedre, tarsd szép nyerességnek, hogy busult éltednek furdaló gondgyait fejedről le vonta a szeresse sorsa.

SALAMON

Hallod-é, barátom, te Királyságbol szármoztál, vagy Udvarba nőttél?

REMETE

Engem nem ismér e világ, de meg sem tsal. Titeket Ural, de egyszer s-mind annak Játékja-is vattok.

SALAMON

Már latom, hogy igazat mondasz. Im, tapásztalom a' Királyok boldogtalanságát. De még-is szép dolog törvényt adni sok nemzetségeknek, s ujjal mutattatni: Ez az a ki Magyar Országnek s- ennek Kebelében termett Vitéz férfiaknak parancsol.

REMETE

Ha az Országlás ily szép te előtted, miért akarod élted s- Királykodásod reményét Kardodba öltetni, s- egy öklelés által el veszteni?

SALAMON

290 Ah, mely hiv remény!

REMETE

Kétségben essenek a nyúl félelmesek, erős férfihoz nem illik! Meg ne sértsen oh, Király, igaz mondásom, Illy meg vetett elmét nagy Salamon Királyban lenni soha nem vélettem — — — (Már Kételkedik.)

SALAMON

295 (Ah, pirulok! De nem tudom ennek szavait micsoda erő éleszti, apronként csendesedik elmém.)

REMETE

(Már meg győztem.)

SALAMON

300 De még-is, ah, nyomorult fejem, mely iszonyú kűskedést viselek szivemben; nem hiszem, hogy számosb S- bővebb légyen tenger háboruja, mint az én szivemnek haborgo csatája. A kétségbe esés harczol a reménnyel, mert csökély a reménség, s- gyalázat féltembe így kétségbe esni. De bátor, kész-kételen s- nagyon vonakodgyán, — meg kel lenni. Ad ide fegyverem!

REMETE

Im, vedd kezedbe! Kétségbe esel féltedbe? Amit egy félénk Aszony végbe vihet, azt miveled. (Ezen a szolláson elbamul.)

SALAMON

305 (A mit végbe vihet egy Aszony. Tehát Salamon félénk Aszony modra végezte életét?) Meg győztél, agg jámbor, már ne fély, kétségben nem esem. Szembe szállok bizonynal az ellent álló szerentsével, törvényes Országom kardal vissza veszem, meg mutatom, Ki légyen Salamon. Nyugodgyál, jó kardom, miglen ellenségem nyakára ki rántlok. (*El teszi a Kargyát.*) Mivel hálálhassam, akár ki légy, édes Örög Atyám, szép jó téteményed, a ki éltetre es dicsőségemre
310 *ihyetén* gondot viselt? Meg bátrittam szivem, meg tér még Vállomra Királyi palastom, de meg festem előbszőr hitetlen hazámnak Vérében.

REMETE

Talán e büntetést te meg érdemletted, ne mond hitetlennek az mi édes hazánkat!

SALAMON

Hogy bírná tehát László az Országot?

REMETE

Ha meg nem tsálatom, szentebb ő nálodnál.

SALAMON

Esmérted ötett?

REMETE

Ismértem, s-jól tudom, hogy a mi hazánkat nagy szentségre fogja vezérelni. A szentség őnála egybe van kapcsolva szerentsés kargyával. Te, kérlek, tekénsd allopagod, ha tanátsom helyesnek étéled. Es miképpen Lászlót a szentség fel emelte a királyi székre, ugy el vesztett Országod *tegyen* szente téged.

SALAMON

Ha hajdon az irigy szerencse illy tanátsot adot volna nékem, mái napig versengő Társ nélkül bírnám az Ország pálczáját.

REMETE

Mit panaszolkodal a szerencse ellen? Nem néked Apourt *adta* a Kegyelmes Isten, ki régen el-költözet Budai Váradból? Nemde nem ez Gyermekségedbe daikált, s- iffiu éltedet tanátsosan formálni kívánta? De fájlalta, hogy nevedésedben Anyád s-az ő szép intésit félre rugtad. Jutnak é ezek eszedbe?

SALAMON

Hogy tudod te ezeket?

REMETE

Hát ha jelen voltam? Hát ha én voltam Apour?

SALAMON

Istenek!

REMETE

Már el jüt az üdő, hogy ki fejezzem a titkot.) Mihelyt Királyságra te fel kenettettél, azonnal meg kezdéd vetni Hiv szolgáltnak minden jó tanátsát, s-hozzad se férvén az all hizelkedők csoportyai miatt, ezzel a rengeteg erdővel, nem-is bánom, meg tserélem eszelős Királyi Udvarod, s- az egek Urának kezdek hivebben szolgáltni; s- sűrű könyörgésim közöt érted esedeztem. S-talám azért tsak nem kézen fogva e lucz oldalra vezetet az Isten, a mellyen félre hánván az havot, midón szokot élésemet, fagyos gyökereket ásók, történetből föl emelem szemem, látom, hogy kardodba akarsz ereszkedni; azonnal

340 meg-hűlvén a vérem, éhségem fejemből ki-üti a szörnyü ijetség, s ott hagyom
a fagyos gyökeröt. Szaladtam, amin³³⁹ szaladhottam, még nem tudván, mely
szerettem életet lennék meg tartando. Elig ragadom ki a fegyvert kezédből,
s- azonnal az én Salamonom, Magyar Ország Királyát meg ésmérem. Akkor
magomba mondám: Egeknek Ura, vedd-el már meg-fonnyatt éltemet, mivel
Salamonnak meg tartottad éltét, és hoszas beszédemmel mind eddig azon
igyekeztem, hogy le tsillapítsam elméd háboruját.

SALAMON

345 Ónnön Maga, jai, ismérem! Végre ki-nyilék szemem, már tudom, miért oly
hathatos volt ennek beszéde. Oh, erdők, oh, hegyek, rejtsetek el nyomorult
Salamont, hogy soha a Nap Sugára ne-lássa! Ah, miért szaladék el a Görögnek
éles kargyától? Duna, inkább az halak gyomrába, egybe törvén ropogo jegeid,
temettél volna, hogy se illy gyalázotra fejemet tartanod!

REMETE

350 Meg ne háborogyal, Király! Tud meg azt, bátor hajdon meg vettettet légyen,
hogy vala mint boldogságában, úgy ügye fogyatában igaz Barattya vagyok
Salamonnak; örvendek, ha bánod el szánt igyekezetedet.

SALAMON

355 Banom. Ah, de inkább szégyenlem, hogy zablátlan iffiuságom ki úzte Budai
Várambol bátar, kemény, de jóra intőmet. Bocsáss meg, oh Atyám! (Már
névre nem fakadhat nyelvem, melyel szeresselek avagy tisztelylek.) Mert
téged nem más, hanem az egeknek Ura vezzerlet e helyyre, hogy tudni-illik
éltednek te lennél másodszer az Atyám, és meg mentenél a kétségbe eséstől.
Jaj, igazat jóvendőltél nékem; a' szerencse semmit olyast nem vetett ellenem,
a mellyet te régen meg nem jóvendőltél. E szerencsétlen Királynak meg ne
360 vesd Kőnyveit! Légy Ura (ámbár méltatlan legyen) Salamonnak, a kit a jo
Isten néked s- általad meg tartott.

HARMADIK KI MENETEL.

Salamon, a Remete és a Király hiv két BarÁttya.

ELSŐ BARÁT

365 Siessünk, Barátom, légyünk Urai hitünknek! Micsoda veszély hozott ide
téged, Aglada? Háborgatni mérészled az én Királyom nyugtát? Ezennel
áldozattya leszen erős hitünknek. O Király!

SALAMON

Hagy békét néki!

339 amind

344 tsillapotsam

351 ugye

MÁSODIK BARÁT

Le szelem mohasúlt agg fejet e' kaba embernek — — —

SALAMON

Ne mondgyátok, Barátim, kábának! Ah, készebb volnék magam el veszni!

ELSŐ BARÁT

Bocsáss meg, oh Király! El kerülte örünket. Ha erre csellegését csaidithattuk volna, most halva fekünnék.

SALAMON

Halála halálom lett volna. — Kész a botsánat. Ha ez haláltol meg nem mentett volna, most hideg tetemem vérembe heverne vagy fetrengne.

ELSŐ BARÁT

Ez?

SALAMON

Már mondám, hogy ez!

ELSŐ BARÁT

(Nem értem beszédét.)

SALAMON

Ez a saját kardom lett volna gyilkosom.

MÁSODIK BARÁT

Jaj!

REMETE

Az én S- tőnnőn Királytokra ez után legyen jobb gondotok! Számos eszten-dőkre az ég terjesze éltedet. Isten veled!

SALAMON

Hova sietz?

REMETE

Remeteségre szánt éltem tilalmaz az Emberek társalkodásától.

SALAMON

Aly meg, edgyütt járjunk!

REMETE

Hova akarsz menni?

→ kerül örünket

SALAMON

385 Ah, várj meg! Magam veszélyén tanultam, azért másodszor-is, tőled szakadván, kárba hozzám fejem? Hitted el magoddal, hogy tőled el *nem* válik Salamón. (*A Baráthyához fordítva szavait.*) Jertek, édes Barátim, hadd ölelyelek meg végtire! (*A Remetéhez.*) Ah, kérlek, légy e kevés várakozással.

ELSŐ BARÁT

Micsoda, oh Király — — —

SALAMON

390 Nem mongyatok Királynak, Lászlóé az Ország.

MÁSODIK BARÁT

Uralkodását nem éri hoszú Ősz. Még fen, Királyi székedbe Budán térdet nem vetek te néked, mind addig követlek. Találsz ellenséget a Világnak utolsó részein pártos Magyaraid ellen. Szerecsen és Tatár, Persa, Hirkán, Stzitia s-egész nap keletnek rettentő erejvel megdulhatod Magyar Ország népét. Es
395 ha nem tisztelt mint Királyt, félje mint hatalmas Urát.

SALAMON

Elég vért ontottam, de mind haszontalan. Azert halmokon tovább már magomnak Országot nem építtek vagy rakok.

MÁSODIK BARÁT

Mind semminek véljed, csak meg dulhosd pártos Magyaridot, egy Diadalomért nem kár vérrrel festeni a Dunát.

REMETE

400 Oh, Istentelen! Mire kiszteted a Királyt? Kérlek (*Salamonhoz*), ne halgass beszédére! (*A Salamon Barátihoz.*) Tehát mindenkoron verengezősködjék, s-fene Vadok modgyára éljen? Kiket, ha nyil sebhét, mardaso fogakkal s-
405 vérrel habzó szájál aztot dühödve harapják, s- vadásznak vérével, hogy ha enyhíthetik mérges gégéjeket, S- lombos serényeket abba keverhetik, Orditva nyargalnak mohos barlangjokban, mint ha diadalmasságok a vadásznak fel marczonglott testén hirdetni akarván. (*Salamonhoz.*) Bátor Bizonyosan tudnád, még-is dühös Oroszlyány modgyára nem kénék győzedelmeskedned. László sem sértett meg téged; az Uraknak Ura vetett le tégedet Királyi székéből.

SALAMON

410 Édes Atyám, nem Szükség, hogy illy fontos okokkal támogass. Meg vallom, hogy bűneim okozták ezt nékem. Ismértem az Urnak illető kezeit. De egyszer s-mind imádom. Itt sujtogass, Uram, csak örökre nebüntesd Salamont! Felsé-

ges gondolat iklelék szivembe: a Királyi Palástonál ennek rongyos Kaphtánya kezd inkább tetzeni.

ELSŐ BARÁT

Hallok e vagy álmát látok?

MÁSODIK BARÁT

Oh, Király, ily hirtelenséggel — — —

SALAMON

Király, most mondom, nem vagyok. Nevezz Salamonnak éngem, mert nékem csupán csak Salamon nevem. Meg ne tsalatkozzatok, Barátim, most ti előttetek Felséges Nememről, Királyi Székemről, Pálczámról le-mondok, meg untam a földön minden Országlo hatalmat. Hallátok rövid sommaba szándekom.

ELSŐ BARÁT

Az Országot árván lehetetlen hadnunk.

SALAMON

En mostohája voltam; kegyesbb Atyát adot az Ur annak, aki Magyar Országot szabot törvényével s- nagy szentség fényével fogja vezérelni. Lászlónak az Egeknek Ura, az Haza, sótt, a mi csudálatosbb előttetek, én is királyi Palastom vállaira teszem. Ez után hiven, mint nékem, szolgállyatok néki. László, édes Etsém, néked engedem Koronám; jobban mondhatom, terhes munkáimot te réád terittem, hogy egyedől csak magomra viselhesek gondot. Egyedül arra kérlek, hogy botsás meg, ártatlan, te ellened tőrő S mindenkor tőrő Salamonnak. Ime, az Ur-is meg botsát. Én magom magamon boszut állok illy halhatlon sok hit törésemért. Te pedig, szivemből kévánom, számos esztendő-kig Uralkodgyál a Vitéz Magyar Nemzetségen; ezt védelmezd, ezt magasztald, ezt erősítsd, mert ennek ereje a Magyar Királynak hatalma, méltosága Buda Vára fénye.

ELSŐ BARÁT

Micsoda ez?

SALAMON

Végtére búcsut veszek, Kedves Barátim, tölletek.

MÁSODIK BARÁT

Tehát el távozzam?

SALAMON

Végső parantsolatoimat ennyire becsülled?

ELSŐ BARÁT

Ah, nyomorúlt fejünk!

MÁSODIK BARÁT

440 Ah, kegyetlen parantsolat!

SALAMON

Kedves hiv Barátim, bizonságul eget S- tsillagokat hívom, hogy igen nehezen vallik el tölletek szivem, de az Ur Kéványa, meg kell lenni.

ELSŐ BARÁT

Semmit nem parantsolsz egyebet?

SALAMON

445 Egyedül csak azt, ha nem terheltellek, Hogy házas Társomnak, Kedves Juditomnak Salamon nevével szerentsés eletet mondgyátok, és arra kérjétek, hogy férje gondgya, oh, nyomorúlt Királyné, ne emészsze őtett. De eléget [!], erdőt meg ne emléstétek! Azt-is meg mondgyátok, hogy én szerencsésen élek. s- minden Királyoknál felségesbé lettem, lábam alá hánván minden Királyok hatalmat. Eltében vissza téresem ne várja. Mind a kettőnket viszont egybe
450 kőlti az a' nap, mely már nincs meszire, az a nap, mondám, tiszta szerelmünket menyben egybe kapsolllya, melly romlo Testünknek szabot végét veti, és a pórt Királyol egy verembe zárja.

ELSŐ BARÁT

Mit szolyak?

MÁSODIK BARÁT

Salamon!

SALAMON

455 Hála-adó akaratomnak Zallogját, imé, édes Barátim, fogjátok, vegyétek!

ELSŐ BARÁT

Oh, Egek!

SALAMON

Bocsánatot Kérek, aranyom nem lévén, Kardomat, Barátom, te néked ajándekul adom, ezzel védelmezted vadonnan Uj László Királyodat. (A másíknak.)

Ezzel tegedet szeretlek bátor csekély ajándék legyen. Többet adnék, ha több volna.

MÁSODIK BARÁT

Országnal nagyobbra böcsöllem.

ELSŐ BARÁT

Oh, Király — — — a keserőség félbe vágja szavam — — — nyujtsd jobb Kezed!

SALAMON

Isten hozzátok!

ELSŐ BARÁT

Tarts emlékezetben múnkót!

SALAMON

Igaz hívségtek fen marad mindenkor én nálom. De parancsolatomat hiven bé-telleyesíttétek az én Judittomnál.

MÁSODIK BARÁT

Ezennel végbe viszük.

SALAMON (*A Remetéhez.*)

Edes Atyám, mivel úgy tezett a' Felséges Urnak, hogy Kiralyságomnak S-minden világ Pompájának véget vessek, már engem Vezérelj Örök Koronára!

Vége.

A MŰ ADATAI

Friz András *Salomon Hungariae rex* című drámájáról, midőn az nyomtatásban először megjelent *Comediae duae et totidem dramata*. Viennae, 1757.), a Salamon történetét röviden ismertető *Argumentum* befejező bekezdésében azt mondja: „olim junior concinnavi”. Ismeretlen, hogy mikor készült. Nem tudunk arról, hogy magyarországi működése során Szokolcán, Pozsonyban, Győrben előadták volna. De máshonnet sincsenek előadásáról adataink.

Hogy a négy jelenetből álló egy felvonásos *drammation* nálunk is népszerű volt, az mutatja, hogy több kéziratban is megtaláljuk másolatát, az egyikben magyar fordítását is. Nem teljesen a becses kinyomtatott eredetinek, hanem a néhány helyen megrövidített, itt-ott csekély mértékben megváltoztatott szövegnek.

Mind a latin, mind a magyar szöveg olvasható a *gyulafehérvári drámagyűjtemény*ben. A latin SALAMON Acta Autore P. Friz e Societ. Jesv” címlappal, számozatlan leveleken. A fordítása Magyar Ország királya” címmel a gyűjtemény 355–371. lapjain.

A latin nyelven szóló drámát tartalmazza a *Bartakovics-gyűjtemény* is (II. 1–6.) „Declamatio P. Salomon” címmel. Ennek a másolatnak sem a bécsi kiadás volt a közvetlen forrása. De közelebb áll hozzá, mint a gyulafehérvári gyűjtemény szövege. Ugyanazt a prologust találjuk a darab élén, mint a bécsi latin kéziratban. A szereplők neve is egyezik. A rendezői utasítások kis eltéréseket mutatnak a gyulafehérvári másolatványtól is, meg a másik kézirattól is.

A dráma latin szövege olvasható a Veszprém Megyei Levéltárnak a ciszterci rend zirc-pilis-pásztó-szentgotthárdi apátságokból származó drámagyűjteményében (XII. 2. g. 481. sz. *Iskoladramák* az 1–15. lapokon.) Ez is tartalmaz néhány kisebb eltérést a nyomtatvány és a fentebb említett kéziratos másolatok szövegétől. Van néhány szórontása is.

Az OSZKKI-ban az 1768–1792-ből való egyik kolligátumban (*Egyházi beszédek, tanulmányi jegyzetek és iskoladramák* – Quart. Hung. 3922. 306–319.) egy ismeretlen szerzőtől származó Salamon-dráma olvasható. Ez Illel János *Salamon király Lászlónak foglya* (ld. kötetünkben a 6. szám alatt!) és Friz *Salamon*-jának kontaminációja. Szövegét a RMDE XVIII. századi sorozatának későbbi kötetében közöljük.

Friz darabjának magyar fordítása nyomtatásban itt jelenik meg először.

SZERZŐ

Friz Andrásról a jegyzetet ld. az előző szám alatt!

Nem tudjuk, ki fordította magyarra.

FORRÁS

Friz az 1757-es bécsi kiadásban a dráma *Argumentum*aként röviden így tájékoztat Salamonról és jelöli meg forrását: „Salomon, Andreae I. Regis Hungariae filius, vitae non optimae princeps. Belam patruum, ejusque filios Geysam, et Ladislaum, quibus necem machinabatur, adversarios habuit. Cum perversis semper usus consiliariis, matrem atque alios saniora monentes sperneret, ipse fortunae ludibrium fuit. Coronam ter accepit, ter eandem amisit, ac demum Ladislao piissimo principi relinquere est coactus.

Rebus domi desperatis cum Chunorum Latrunculis Bulgariam, et Graeciae fines invasit; sed a Graecis victus, vix per congelatum Danubium cladem cum paucis effugit sociis; tum his quoque relictis in densiora silvarum sese abdidit, ubi sanctius deinceps, et solitarium vitae institutum amplexus creditur. Bonf[inius], Szentiv[ányi] et alii.”

A dráma eseményének történeti magvát, Salamonnak a kunokkal Görögország elleni támadását, vereségét, a befagyott Dunán át való menekülését, az erdőben eltűnését Friz tömören megtalálta Bonfiniusnál (*Rerum Ungaricarum Decades. Decas II. Liber IV. 173–179. Kiad. I. FOGEL – B. IVÁNYI – L. JUHÁSZ. Lipsiae, 1936. Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum.*) A kegyvesztetté vált egykori nevelőnek, a remetének alakját, „igazsággal határos dologként” Friz költötte hozzá.

A magyar átültetés a *gyulafehérvári gyűjtemény*ben olvasható latin szövegből készült. De a fordítást megelőzi a játékban fennforgó személyek felsorolása, a négy jelenet tartalmának ismertetése és egy négy strófás vers, mely a szerencse állhatatlanságáról elmélkedik. Minthogy a latin szövegben sem Friznél, sem a magyarországi másolatokban ennek nincs nyoma, ez bizonyára a fordítónak (másolónak) a szerzeménye.

A bécsi kiadástól eltérőleg a latin szövegnek mindhárom másolatában a szöveget a közönséghez szóló summás ismertetés, a közönség köszöntése és figyelmének a játékra való felhívása előzi meg. melyet a magyar fordításban is megtalálunk. Feltételezhető, hogy ez nem Friz Andrásról származik.

A kéziratos másolatok a bécsi kiadástól eltérőleg és egymással megegyezőleg a COMES, COMITES helyett SOCIUS, SOCII (a fordításban ELSŐ BARÁT, MÁSODIK BARÁT), EUBULUS helyett pedig ANACHORETA (REMETE) szerepneveket használnak.

A latin dráma eseménymenetét a magyar fordító híven tolmácsolta, a dráma szellemét hiánytalanul visszaadta, de nem fordított szószerint, hanem értelemszerűleg. Itt-ott találkozunk kifejezésbeli nehézséggel, de általában a fordítás folyamatos.

ELŐADÁS

Magyarországon sem a latin, sem a magyar nyelvű változat előadásáról nincsenek kétségtelen bizonyítékaink. A szöveg előtt álló prologusok, a magyar köszöntő határozottan közönségre utalnak.

Üdvözlük a játékra megjelenteket, előttük jól ismert történetként említik Salamon dolgait („Scio vos haec nosse omnia, Spectatores optimi”). Megmondják, hogy a hajdani nevelő, a remete személye költött. A prológos előadója azzal vonul vissza, már látja, hogy jön Salamon a szolgálival /Hem, jam adest. Sed duos cum eo video .../ Nempe hos illi Scenae causa Poësis addiderit”, szép készséggel figyelmezzenek hát szólásikra /„Valete et benevolum ad ea qui dicturus est animum advertite”/. Mindez megvan a magyar fordításban is.

Joggal gondolunk arra, hogy azt a darabot, melynek „elől járó beszédét” ilyen közlésekkel szerkesztették meg, elő is adták.

A sok helyen játszott Salamon-témájú előadások közt a Budán 1755-ben bemutatott „Salamon rex Hungariae eremum petens” című látszik Friz *Salamon*jához legközelebb állónak (azonosnak?) lenni.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A drámának egyetlen magyar szövege ismert a gyulafehérvári drámagyűjteményből. Kiadásunkban ezt reprodukáljuk. A másolat nagy gonddal készült, áthúzásokat, javítgatásokat egyáltalán nem tartalmaz. Követjük helyesírását, nagybetűs mondatközi szóírásait. Központozásban azonban a mai gyakorlat szerint járunk el, bár ennek következménye, hogy a központozás kívánta nagybetűs mondatkezdéssel több helyen eltérünk a másoló írásától.

Az ékezeteken csak akkor javítunk, amikor az eredeti szóalak a megértésben nehézséget jelent. A szövegtől való minden eltérést kurziválunk és feltüntetünk a lapalji jegyzetekben, kivéve azt a néhány ó értékű o betűt, melyre megjegyzés nélkül feltettük a lemaradt ékezetet. Nem jegyzeteltük az M. fordításnak a feloldását sem (= Magyar).

Mivel Friz drámáját közöljük, a magyar szövegnek azt a részét, mely nem tőle származhat, nem számoztuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 5 *Verséjése* – versengése; később is előfordul.
 - 7 *etse* – öccse
 - 14 *jegyveivel* – olv. jegeivel, ti. jegén
 - 25 *egy fejére* – egyedül
 - 54 *allottom* – a. m. alattam
 - 75 *versejő* – Vö. az 5. sor jegyzetével!
 - 78 *fejemre* – egyedül
 - 92 *élly* – ily, ilyen
 - 93 *zöldös* – éretlen
 - 97 *derektül* – a *dér* ragozott alakja
 - 98 *jegyveivel* – ld. a 16. számú jegyzetet!
 - 108 *föbe kötött* – fő bekötött, bekötött fejű (inkább szemű!)
 - 112 *csatagos egének* – bizonyára *csattagó jegének* helyett
 - 130 *árnyéket* – kísértetet
 - 133 *szenyisse* – szennyítse, mocskolja
 - 134 *szavas* – sokat mondó
 - 144 *hányot homlok omlasz* – hanyatt-homlok omolsz (igyekezel)
 - 151 *péhevésid* – pihegésid, gyors lélegzésid
 - 161 *ölcsd mélyen* – mártsd mélyen
- Clinust* Nagy Sándor azért szúrta le egy lakoma alkalmával, mert hevesen kikelt a király keleties szokásai ellen; *Prexapes* – helyesen Prexaspes Cambyses perzsa király bizalmasa, akivel öccsét, Smerdist megölette. Ez azonban nem akadályozta a királyt, hogy egy dűhrohamában ne ölje meg Prexaspes fiát; *tönnön halálával* – tennen (saját) halálával
- 174 *gérletek* – talán kérlettek, kértek

- 293 *véletem* – véltem
 323 *Apour* – Apor, a továbbiakból kitűnik, magát a remetét.
 340 *Elig* – alig
 365 *Aglada* – ? A latin szövegben nincs semmi nyoma. Agg láda?
 370 *csaidíhattuk volna* – sajdíhattuk, sejtettük volna
 393 *Hirkán* – Hyrcania: Perzsia egyik országrésze a Káspi tenger mellett. Stizitia – Scythia
 396 *halmokon* – testhalmokon
 406 *akarván* – *akarnák* kellene, a mondatszerkezet ezt kívánná.
 407 *kének* – kellenék
 411 *illető* – ti. engem illető, sujtó
 413 *iklelék* – ötlött
 446 *eléget* – ?Talan: e liget

LATIN SZÖVEG

Szövegünket a *gyulafehérvári gyűjtemény*ből vettük. Kétségtelen, hogy a fordító ezt, illetőleg vele azonos szöveget ültetett át magyarra. Ugyanazt a prologust, szerepneveket, kihagyásokat és szövegváltoztatásokat tükrözi a fordítás, melyeket a gyűjtemény másolata.

A másolás gonddal készült, javítások nincsenek a szövegben, de az írás nagyon nehezen olvasható.

Kiadásunkban a forrástól csak abban térünk el, hogy a margóra írt rendezői utasításokat a szövegbe, a megfelelő helyekre iktattuk be. Továbbá a 144. sorban pótoltuk a hiányzó ANACHORETA szerepnevet, ami nélkül a margóra írt rendezői utasítás nem érthető.

SALAMON

Acta
 Autore P. Friz e Societate Jesv.

PROLOGUSUS

- Salute Praemissa, qvam optamus omnibus,
 Id agam nunc solum, huc qva ventum est gratia.
 Nomen eloqvar et argumentum Drammatis.
- 5 Salomon huic nomen indidimus.
 Qvod argumentum attinet, Salomonis Hungariae Regis
 Cum Ladislao Regni Aemulo dissidia
 Vobis nota sunt magis,
 Qvam ut ea pluribus apud vos exeqvare.
- 10 Possit, ut semper malis ministris usus et Consiliarijs,
 Ladislai vitae insidias struxerit Salomon,
 Captus idcirco, dimissus tandem.
 Ut deinde Chunos, qvi Valachi dicuntur hodie
 Exiverit auxilio sibi in Ladislaum et Patriam.
- 15 Sed frustra. In Graecos Byzantinos postmodo,
 A qvibus est cum Chunis victus iterum.
 Sic demum Coronam in Salomone vacillantem semper
 (Ter enim accepit, ter eam perdidit)
 Sic vacillantem in qvam in Salomone coronam
- 20 In Ladislao fuisse stabile,
 Qvi Regnum virtute et pietate meruit.
 Scio vos haec nosse omnia, Spectatores optimi,
 Id solum vos monitos in rem nostram suffecerit;
 Salomonem postremo, ut dixi a Graecis victum

Cumpaucis effugisse hostem Socijs.
 Danubius tum concretus glacie
 Opportunae praebuit fugae viam.
 Hos curare cum jussisset corpora,
 Solus in Silvam recepit Se sei, nec visus posthac,
 Non privatam modo, sed solam quoque
 In Eremo vitam reliquam vixisse creditur.
 Quando autem quo pacto id Salamoni
 In mentem venerit, tacent Historici.
 Duo faciunt eadem opera,
 Et quae vera Sunt, orbem celant,
 Et amplio Poetis relinqunt locum
 Fingendi verisimilia; quae nos usu opportunitate hodie
 Quemdam Eremitam fingimus incolam
 Salomonis Praeceptorem olim,
 Qui perversorum Ministrorum et Iuvenis Regis
 Jam freni impatientis pertaesus
 Lysanae aulae Sylvas proeposuerit et eremum.
 Is quid acturus sit, videbitis postea,
 Locus hic est, quo Salamon jam nunc a Graecis victus
 Et Socijs corpora curare jussis se se recipiet Solus.
 Item, jam adest. Sed duos cum eo video de familiarissimis,
 Nempe hos illi Scenae causa Poësis addiderit.
 Valetate, et benevolum ad ea, quod dicturus est, animum advertite!

INDUCTIO PRIMA

SALOMON. SOCIUS PRIMUS. SOCIUS SECUNDUS.

SOCIUS 1.

Non sat tutus eris Solus.

SALOMON

Graviora timere

Num possum.

SOCIUS 1.

Casus quis — —

SALOMON

Jam quid possit iniqua

Fortuna experta est in me.

SOCIUS 1.

Quis tollere vitam

Casus —

SALOMON

Vitam odi hanc, huc me fortuna dederit,

Jam nihil ut metuam.

SOCIUS 2.

Sed Rex concedere —

SALOMON

Amici,

Si quid de vobis merui bene, cedite Regi
Vestro nunc aures, tacitiqve advertite mentem.
Me socijs reliquis nostro dum corpora jussu
Curant, Seduxi, ut Soli captare quietem
60 Hic liceat, vel si mihi spes sit nulla Salutis,
His, quae circumstant, his duris tristia Saxis,
Et Silvis mea fata qverar.

SOCIUS 2.

Quid — —

SALOMON

Nescio, quid sit,

Sed tamen est aliquid vel duro dicere saxo
Quae patimur, pressasqve diu prompsisse qverelas.

SOCIUS 2.

— —

SALOMON

65 Ah, audi, Regem me vestrum agnoscitis ambo?

SOCIUS 2.

— —

SALOMON

Ah, audi, Regem me vestrum agnoscitis ambo?

SOCIUS 1.

Hoc dubio irritas.

SOCIUS 2.

Pro me tibi sola loquetur

Jam toties experta fides.

SALOMON

Sat nosco fideles

70 Hos animos; estis soli, quorum Rex ore salutor
Sincero Saltem. Qvam non mortalia constant.
Hoc nostrum Regnum est, quod definire duobus
His animis voluit fortuna inimica. Videtis,
Qvo sint nostra loco.

SOCIUS 2.

Solis spes restat in armis.

SALOMON

75 Armis? Spes fractis toties quae restet in armis.
In se ducentem Chunos me Patria Sensit,
Sed vicit. Jam victi iterum sunt me Duce Chuni
A Graecis. Posthac Chunorum signa cavebunt
Auspicia haec infausta Seqvi.

SOCIUS 1.
Non terminat orbem
Ditio Chunorum, poteris –

SALOMON
Scio, sed redeamus,
Unde abii. Qvod nunc me Regem agnoscitis ambo,
Dictis et credo, fidei sed pignora vestrae
Summa tamen posco.

SOCIUS 1.
Hanc dextram, o Rex.

SOCIUS 2.
Hanc pete vitam
Et dabitur.

SALOMON
Non tanta peto. (*Animo linquitur.*) Sed membra labescunt,
Sentio, pes negat officium.

SOCIUS 1.
Ut Succurrere possum?

SOCIUS 2.
Vitam, totum me certum est impendere Regi.

SALOMON
Per solitam, notamque fidem mihi parcite, amici!
Qvod toties jurare vos cogo –

SOCIUS 1.
Dolore,
Ni loqueris, pereo.

SOCIUS 2.
Jubeas.

SALOMON
Jurate futurum,
Qvod volo.

SOCIUS 2.
Juramus.

SALOMON
Si me his dolor opprimat oris,
Ista Sub ignotum mea membra abscondite saxum.
Ah, facite, hanc ut mortem nesciat orbis;
Linquite Suspensam Patriam, reditusque timentem
Nostros, invisum Solentur fata Tyrannum
Non mea!

SOCIUS 1.
Rex vivas!

SALOMON

95 Qvod si me vivere vultis,
Ne mortem properate mora, me linq̄vite solum
Tantisper; q̄vis scit, mens forsā restituetur
Ista relicta Sibi. Vicinas has prohibete
Ad Silvas aditum Sociis, ne q̄vis lacrimantem
Hic cernat, turbetq̄ve meam nova causa quietem.

SOCIUS 1.

100 Paremus.

SOCIUS 2.

Rex, vive!

COMITES 1.

Oris errabimus istis,
Et Saxa, et Silvas, colles lutrabimus omnes;
Si q̄vis erit, fidei referetur victima nostrae.

INDUCTIO SECUNDA

SALAMON SOLUS

SALOMON

105 Scilicet hoc pacto curas Mortalia Numen
Supremum! Num sic tibi sunt haec infera curae?
Numen quid dico? Caecus regit omnia casus,
Credo, jam coelum nocturna q̄ve sidera Sponte
Labuntur, surgunt q̄ve sua, fortuna gubernat,
110 Quidquid mundus habet, non ars, sic bella geruntur,
Tales Regna vices subeunt, sit ut impius ille,
Q̄vi Numen credat, levitatem haerere putaret
Q̄vis tantam Superis, ut dent, rursum q̄ve Coronas
Legitimis adimant Dominis, orment q̄ve Clientes
115 Muneribus raptis. Has Rex fugitivus in oras
Cum paucis fugi Sociis. Jam plaudite Cives
Nostri olim, nunc hostes! En de clade triumphum
Nostra Graecus agit, profugo succurrere Regi
Discite, quid deceat, fluctus et bruma docebunt.
120 Vos nec respicitis victum, Graecis q̄ve fugatum
Nunc armis, profugo Domino sed praebuit Ister
Terga sua, glacie concretus. Pefida fata,
Nulla unq̄vam me vi laesum nova bella parasse
In Graecos fateor, sed quando aliena negatis,
125 Reddite, quod nostrum est, quod gessi, reddite sceptrum!
Cur festinatos mihi nunc aufertis honores?
Pene puer rexi, jam Vir q̄vi discere possim
Servire? Ah nimium est! — — Q̄vare amittenda dedistis?
Assuevi Sceptro, quod si me Patria non vult,
130 Regna foris quaerenda mihi, Si forsā iniquae
Vestrum id crimen erit. Sed me quorsum impetus aufert,
Et dolor? Ah demens, quid inania Nomina fati
Accuso? At quem non turbet vis tanta malorum?
Ter capio, quo q̄ve ter fugitivam perdo coronam;
135 Q̄vas bruma fugiunt vel bruta animantia Sylvas,

Cogor Rex habitare, Sed hoc quoque muneris instar,
Dumque homines, civesque mei me perdere gaudent,
Fluminibus vitam hanc et saevae debeo brumae!
At non debebo: mihi vitam, spemque regendi
Auferet una dies; fodiam mea viscera ferro hoc (*ferrum nudat*)
Quam Ladislai melius tu caede ruberes
O, infauste Chalybs, post tot tantosque labores
In Dominum vertende tuum rescinde malorum
Tot series, animae infaustae, et lucem fugienti
Pande viam, officium abs te supremum peto, quando
Regna parare nequavis, potes his me solvere curis,
Hauri animam tristem. (*Incumbit ferro.*)

INDUCTIO TERTIA

Salamon. Anachoreta.

ANACHORETA

Superi, succurrite! Siste

Insanus!

SALOMON

Qvis?

ANACHORETA

Siste, inquam!

SALOMON

Qvis jam morientem — — —

ANACHORETA

Quo te caecus agit furor?

SALOMON

Ah, sine, quisquis es.

ANACHORETA (*Ferrum Salamoni e manibus eripit.*)

Amor absit. —

SALOMON

Heu me infelicem!

ANACHORETA

Superi, num somnio?

SALOMON

Soli

Non dabitur mihi posse mori? Vah!

ANACHORETA

(Fallor, an ipse est?)

SALOMON
155 (Haec loca dum quaero, miser! opportuna putabam,
Qveis oculos fugiam mortales, atque ubi falva
Majestate cadam. Fidos jurare coëgi,
Funeri ut abscondo huic aeterna silentia praestent;
160 Sic tutus volui latus hoc sine teste ferire,
Et nullo spectante mori, ne Nuncius esset
Interitus, ne fors capias Solatia mortis,
Ladislæ meae, ne cognita fata timore
Te solvent omni; volui post fata timeri
Ultor!)

ANACHORETA
Non fallor; vix est mutatus ab illo.

SALOMON
165 Heus! quid tu hic?

ANACHORETA
Hujus sum constans incola Sylvae.

SALOMON
Constans? hic tu solus habes?

ANACHORETA
A quo urbe recessi,
Tu primus mihi visus homo.

SALOMON
Quid temporis isthoc?

ANACHORETA
Bis sex sunt anni.

SALOMON
170 Bone Vir! si tot colis annos
Has Silvas, absconde iterum te, Suadeo, lustris.
Si tibi chara quies, latebroso abscondere saxo.
Heu! fuge conspectus hominum; te non decet, annos
Post tot mutare hanc mentem; non sit tua cura,
Quid faciant homines; Solus tu me quoque Solum
Linque.

ANACHORETA
Lubens faciam, Valeas, precor.

SALOMON
175 Redde prius! Impie, ferrum

ANACHORETA
Nunquam reddam.

SALOMON
Tu nostra negabis
Reddere?

ANACHORETA

Jam dixi.

SALOMON

Venisti quaerere mortem?

ANACHORETA

Nil agis, effaeto Superant in corpore vires.

SALOMON

Heu! quam vox, Speciesque viri fere terruit hujus
Me, quem Classica non terrent. Monachus tua cura,
Militis est ferrum.

ANACHORETA

Nimis o in tartara praeceps!
Qvo malesane ruis? Qvis te furor impius aufert?
Horret quod natura nefas, tu rumpere ferro
Moliris vitam, sibi quam produceret auro
Alter, si posset.

SALOMON

(Sed quis tremor occupat artus,
Dum loquitur?) Studeant longum producere vitam
Felices, me fata juvant.

ANACHORETA

Ah impie! quae te
Exagitant furiae? finem invenisse malorum
Hac in morte putas, non te tormenta movebunt,
Quae mox excipient miserum, loca plena timoris
Quae jam te expectant, quo desperatio damnat
Infaustam hanc animam?

SALOMON

Veniam precor, optime! Movit
Me Sermo iste tuus, moverunt tartara mentem
Insanam, victamque malis. Jam reddito ferrum
Securus, desperatam tibi debeo vitam.
Reddito jam ferrum, socios qua fronte revisam
Armis exutus?

ANACHORETA

Non falles; non furor omnis
Tam subito excedit; mentis celare furorem
Ut Studeas, oculi, et spirantia pectora produunt.
Pura vident cani, Juvenes his fallere posses
Commentis.

SALOMON

Rumpor. Laxabo frena furori;
Amplius haud celo. Nempe hoc mihi defuit unum,
Prodar ut his oculis! vos perfida lumina, lucem
Aspicientis adhuc? Non, non! Etiam sine ferro
Ad mortem dant saxa vias, adversa videbis
Et hoc illiso rorantia saxa cerebro.

ANACHORETA
Siste, precor (misero cedendum est), accipe ferrum,
Certior haec mortis via.

SALOMON
Mallet! at — (*Rursum vult in saxum irruere, ab Anachoreta detinetur.*)

ANACHORETA
Nulla salutis
Cum sit spes, alte hoc immerge in viscera ferrum;
Ut miles morere.

SALOMON
Id mallet; tandem sapuisti!
210 Huc igitur.

ANACHORETA
Tamen hoc pro munere posco: priusquam
Occumbas, liceat mihi quaerere paucula. (*Salomon iterum vult in saxa irruere.*) Siste!

SALOMON
Quem faciet finem iste senex! Sit, jam licet; at ne
Quaere diu.

ANACHORETA
Absolvam paucis; sed considereamus;
Vix mea crura senem portant, jam fracta.

SALOMON
(Sedebo,
215 Liberer ut citius.)

ANACHORETA
Longam te vivere vitam — —

SALOMON
De vita haud verbum faxis.

ANACHORETA
Non istud agebam.
Vivere cum nolis, quid te, Rex Magne, coëgit — —

SALOMON
Rex? Deliras tu, video, qui dicere Regem — —

ANACHORETA
O Salomon! Salomon!

SALOMON
Qvis me tibi prodidit audax?
220 Rupes, credo, isthic atque haec arbusta loquuntur!
Cui fidam posthac, miserum me? Dicere nomen
Qvis potuisset huic, ex tanto tempore primus
Cui sum visus homo? Proh, quanta incendor ab ira!
Nescio, tamen cui irascar. Sed suspicor. Edic
225 Quaeso, qui tu me noscis?

ANACHORETA

(Necdum relegendum
Arcanum est.) Nosco — — (quid dicam, nescio.)

SALOMON

(Crescit

Suspicio; haeret enim.) Responde.

ANACHORETA

Tu mihi visus
Es, prius ac Silvas atque haec loca sola subirem.

SALOMON

Et propius?

ANACHORETA

Propius.

SALOMON

Sed ubi?

ANACHORETA

Jam quaerere noli,
Quod satis est, dixi; reliquum, jam desine, frustra
Quaeris.

SALOMON

Non quaero, satis ipsa silentia dicunt,
Quod celas. Vos, vos me decepistis, Amici!
Heu, mihi vix jurata fides, jam infidus uterque est,
Nam ni fraus lateat, cur, quo me viderit iste,
Me vellet celare locum.

ANACHORETA

(Quam fallitur! utar
Errore hoc ad tempus.)

SALOMON

Sed quorsum hoc? sibi quid vult
Haec nova proditio? os fallax, et facies veneranda
Quam male conveniunt! (Quoties heu, conspicio istum,
Intus me tacito sensu affectuque moveri
Sentio, nescio, quo; pietatem, ni foret in me,
Sensum hunc dixissem.) Mea quis te nomina, amabo,
Et quis sim, docuit? Scio totum, frustra negabis.

ANACHORETA

S. scis, cur quaeris?

SALOMON

Proh, perfida pectora! Scito
Ambos perjuros.

ANACHORETA

Tibi num miranda videri,

245 o Rex, servorum fraudem, et perjuriam credam?

SALOMON

Sed qui non mirer, quando me prodit amicus?

ANACHORETA

Ah quid Amicus quam raros numeratis amicos,
O reges! Non, non recte diademata nectunt
Vincula amicitiae, fortunam turba sequuntur
250 Aulica, non Reges, sese, sua commoda quaerunt.

SALOMON

Attamen est horum non contemnendus in aula
Usus, prompta ferunt nostris solatia curis,
Hi referunt cuncta, et verum dignoscere falso
Consilio erudiunt Reges.

ANACHORETA

Dignoscere falso
255 Verum? Falleris, o Rex! Quam procul exulat aulis
Verum! ne pigeat Rex inter tesqva doceri,
Qvod negat aula tibi; nam vestra miserrima, Reges,
Conditio est. Solo vos splendens nomine Sceptrum
Excaecat; falso, vanoqve decencia vinclo
260 Tempora vos recreant, et sic ludibria pulchra
Estis servorum; dum vos ad sidera tollunt,
Infra hominem abjiciunt, quando sunt cognita plebi,
Qvae vos nescitis; sibi qvae sunt commoda, dicunt,
Caetera cuncta tegunt.

SALOMON

(Qvaedam mihi vera videtur
265 Dicere.) Verum aliquis saltem monuisset amicus
Ista.

ANACHORETA

Erras; quis amicum audet monuisse potentem,
Invenietqve fidem, tot circumstante corona
Assentatorum? quis displicitura loqvetur,
Inqve caput Casura suum? Nam vera potenti
270 Dicere res dubiae plena est sortis. Neqve virtus,
Rustica simplicitas, et poena digna putatur.
Odit Alexander Clytium sic vera monentem,
Prexaspen Cambyses; pro mercede tulerunt
Hic nati mortem, ille suam. Rex, vera fatere,
275 An tibi cui media quondam licuisset in aula
Dicere, qvae loquor hic?

SALOMON

Verum fors morte luisset.

ANACHORETA

Audacem me silva facit, pulsoqve timore, hic
Libertas habitat. Num quisqva vera loqvetur,
Qvi vobis placuisse studet? Nonne illa loqvendi
280 Verum libertas tanquam nimis aspera laedit

Regales aures, contra assentatio mulcet?
Ut possint gladios, atque effugisse draconum,
Vix dulce hoc possunt linguae vitare venenum
Humanae Reges. Aulae pars maxima suadet,
Quae genio arrident vestro. Ne credite verbis!
Qvo vos ambitio, qvo odium, timor, ira, cupido,
Atque amor inclinant, tota illuc voce feruntur,
Ut placeant.

SALOMON

(Istis mihi tanquam in imagine verbis
Cernere res nostras video. Quid bella necemque
Ladislae tuam, si sic mihi forte Ministri
Suasissent?)

ANACHORETA

Tamen haec, o Rex, non omnibus aulis
Dicta volo, multi fuerant, scio, semper, eruntque
Hungariae Reges, quorum sapientia major
Artibus assentatorum, sed plena pericli
Quam sint vestra, vides, nil amisisse putabis
Regnum perdende, Sapias modo; muneris instar
Ducito, tot curis quod te fortuna levavit.

SALOMON

Heus tu! Te genuit, vel saltem nutrit aula.
Non hoc te docuere ferae, nec inhospita tesqva.

ANACHORETA

Quidquid sit, nostram nollem mutarier aula
Sortem. Me mundus nescit, sed me neque fallit;
Vos mundus noscit, simul et ludibria mundo
Estis.

SALOMON

Nunc fateor, te sentio vera locutum.
Heu, miseram Regum satis esse intelligo Sortem — —
Sed tamen est aliquid leges imponere terris
Subjectis, dare jura viris, et dicier hic est,
Qui Regno Ungariae, qui fortibus imperat Hunnis.

ANACHORETA

Sic tanti est Regnum, ferro succidere miror
Te tibi Spes omnes, cum vita perdere Sceptrum
Te cupere.

SALOMON

Ah! quae spes!

ANACHORETA

Est desperasse timentis,
Non firmi, fortisque viri. Rex, parce fatenti,
Non abjectam adeo magno in Salomone putabam
Me tatem! (Jam dubitat.)

- SALOMON
(Pudet ah! Sed nescio quae vis
Hujus verba animat Sensim caligine mentis
315 Absterga luci reddor.)
- ANACHORETA
(Victoria nostra est.)
- SALOMON
Sed tamen — — ah, miserum quae vi in contraria pectus
Scinditur! in me Spes, et desperatio pugnant,
Nec sperare licet, jam desperare timentem
Invitum sed fata trahunt, huc reddito ferrum.
- ANACHORETA
320 En cape; desperas? Facis id, quod femina posset.
- SALOMON (*Dicto hoc percussus stupuit.*)
Quod femina posset?
Femineo Salomon abrumpere fata timore — —
Vicisti, non admittam, jam obsistere fati
Adversis certum est; vivam, mea jura tuebor,
325 Fortem me praestabo virum; servetur ut hosti,
Huc redeat ferrum. (*Ferrum in vaginam recondit.*) Meritis pro talibus unquam
Quisquis es, o dilecte senex, quae digna rependam,
Cui tantae nostra est vita et gloria curae
Erexit animum hunc. Reddetur purpura nobis,
330 Sed prius infido Patriae bene tincta cruore.
- ANACHORETA
Fors has tu meritis poenas; ne dicito nostram
Infidam Patriam.
- SALOMON
Cur Ladislaus haberet
Regnum?
- ANACHORETA
Ni fallor, plus est pietatis in illo.
- SALOMON
Nosti illum?
- ANACHORETA
Novi; novi nostrum quoque Regnum.
335 Vult pietate regi, Studium pietatis ad arma
Junxit felici nexu. Te respice Solum,
Ut Ladislao pietas fors Regna paravit,
Sic amissa pium faciant te Regna.
- SALOMON
Monentem
340 Talia si nobis olim invida fata dedissent,
Forsan nunc Sceptrum nullo impediante tenerem.

ANACHORETA

Quid fata accusas? Ebullum nonne dederunt
Numina amica tibi? Qvi dudum cessit ab aula,
Te puerum instituit, juvenem formare parabat,
Consilijs promptus; sed te crescentibus annis
Excussisse jugum doluit Matrisque, Suumque.
Non haec occurrunt?

SALOMON

Qvi tu isthaec omnia nosti?

ANACHORETA

Quid si forte aderam? Quid si fors ipse fuissem
Ebullus?

SALOMON

Superi!

ANACHORETA

(Retegendi est omnia tempus
Nunc.) Dum consilia es veri aversatus amici
Rex factus, nullumque locum mihi turba reliquit
Assentatorum, silvas, nec penitet, istas
Aulae praeposui stultae, coeloque vacavi,
Inter vota tuam sperans, oransque salutem.
Vicinum in collem nunc deduxisse benignum
Me credo numen. Submota dum nive quaero
Radices, suetumque cibum, fors lumina tollo,
Ferro incumbentem video; tum territus, herbae,
Et radicum oblitus, pastum, collemque reliqui.
Accelero gressum praiceps, ignarus adhuc, quod
Isthic vilam adeo Sim Servaturus amatam.
Vix hoc e manibus ferrum abripio, Salomonem
Tandem agnosco meum. Tunc mecum in pectore dixi:
Tolle mihi vitam, quando hunc servaveris unum,
O Numen, Studuique tuos placare furores.

SALOMON

Ipsa est, ah nosco! Nunc tandem intelligo sensus,
Hoc qvi conspecto, tacita mihi voce locuti.
O Silvae, o montes! Caecas reserate latebras,
Aeternum miserum Salomonem abscondite luci!
Heu, cur Subduxi me Graecis ensibus? Ister
Abrupta glacie caput hoc haurire decebat;
Non me debueras tanto servasse rubori!

ANACHORETA

Ne turbare, scias. Spretus quamquam, Salomonis
Ut felix eram, Sic infelicis amicus
Semper ero. Laetor, si saltem poenitet acti.

SALOMON

Poenitet ah, sed plus pudet! Inconsulta Juventus,
Et freni impatiens te nostra exesse coëgit
Alia, dura licet, verum meliora monentem.
Perce Pater, nec enim, quo alio te nomine dicam,

380 Invenio, nam te mihi quoddam Numen Amicum
Attulit, ne te scilicet hic Autore secundam
Hanc vitam acciperem, desperatamque salutem. -- --
Heu, vates mihi verus eras, fortuna sinistri
In me nil gessit, tua dudum oracula quae non
385 Mi praedixissent. Infausti despice regis
Ne lacrimas, habeas, licet indignum, Salomonem,
Quem fecit fortuna tuum.

INDUCTIO ULTIMA

Tidem et duo Socii priores.

SOCIUS 1.

390 Properemus, Amice,
Solvamusque fidem Regi! Quae fata tulerunt
Huc te, o infelix? Regis turbare quietem
Ause mei, fidei cadet haec tibi victima nostrae.
O Rex.

SALOMON

Mitte illum.

SOCIUS 2.

Pereat, non sit mihi tanti
Vile caput. --

SALOMON

Ne vile caput dicatis, Amici!
Ah, jugulum mallet nostrum. --

SOCIUS 1.

395 Rex parce; fefellit
Hic curam nostram, huc mihi visus tendere gressum,
Morte luisset iter.

SALOMON

Nostro damno cecidisset.
Non opus est venia, Salomonem funus haberes,
Altera ni servata foret mihi vita Parente hoc.

SOCIUS 1.

Hoc?

SALOMON

Hoc ipso inquam.

SOCIUS 1.

(Quid dicat, nescio.)

SALOMONE

Ferro

400 Jam periturus eram proprio.

SOCIUS 2.

Heu!

ANACHORETA

Vestrumque meumque

Vos Regem servate. Vale, te Numina Servent!

SALOMON

Qvo tendes?

ANACHORETA

Hominum me consuetudine vitae

Coepta semel prohibet ratio.

SALOMON

Siste, ibimus una.

ANACHORETA

Qvorsum?

SALOMON

Ah expecta credis nunc ferre secundo

Jacturam me posse tui? (*Ad Socios*) Concedite, Amici,

Amplectar postremum ut vos. (*Ad Anachoretam*) Ah, obsecro solam

Hanc patiari moram!

SOCIUS 1.

Quid Rex —

SALOMON

Ne dicite Regem:

Ladislaus habet Regnum.

SOCIUS 2.

Non semper habebit.

Te sequar usque Ducem, dum te in diademate cernam,

Extremos Getes, Tanaimque et Indum

Invenies meritos insidis civibus hostes.

SOCIUS 1.

Tartariam, Parthosque redux tecum, atque orientis

Ultima Regna trahens, alieno milite vinces.

Si Rex non poteras, poteris placuisse Tyrannus.

SALOMON

Amplius effuso Regnorum Sanguine Regnum

Non quaeram posthac.

SOCIUS 2.

Inviso ex hoste triumphus

Sarciet hoc damnum.

ANACHORETA

Quid Regi, o impie, suades? (*Ad Salamonem*.)

Ne precor, ausculta hunc. (*Ad Socios*.) Num semper more leonum

Vivat, qui laesi, quae fixi, tela remordent,

420 Vulneris exposcunt rabidi qvi dente cruento
Poenas, qvi Semperqve bibunt, Sitiuntqve cruorem;
Et tandem, ut Lybica sparserunt Corpus arena
Hostis discerpti, rictuqve, jubeisqve cruentis
425 Exultant, jactantqve suos per tesqva triumphos, (*Ad Salamonem*)
Num nunc certa licet, tibi sit victoria tanti,
Ut quaeras hostem rabidarum more ferarum?
Nec Ladislaus laesit. Dominus Dominantum
Dejectum voluit te.

SALOMON

Nunc Pater, haud opus istis
Est argumentis; non me meruisse negabo
430 Criminibus poenam hanc, agnosco, hoc fulmine Numen
Me tetigit, dextram leviter ferientis adoro,
Hic ferias, Numen, modo tunc in Saecula parcas.
Altior en subiit quidam mea pectora sensus,
Haec mihi jam sqvallet prae vili purpura panno.

SOCIUS 1.

435 (Auribus an credam, vel somnio?)

SOCIUS 2.

O Rex! — Tanta repente

SALOMON

Rex, dico, non sum, me dic Salamonem,
Nam Salamon hic solus habet. Ne erretis, amici,
Sublimes titulos, Soliumqve et Sceptra valere
440 Vos coram jubeo; sordent mihi Regna, tenetis
Consilii summam nostri.

SOCIUS 1.

Nunquam patiemur
Destitui Patriam.

SALOMON

Patriae curam geret ipsum
Numen, jamque gerit, Domino meliore reperto,
Qvi nostram Hungariam Solita pietate gubernet,
Ladislaus erit, cui sors, cui Patria, Coelum
445 Transcribit Regnum. Posthac servite fideles
Ut mihi, Sic illi. Tibi Ladislac coronam
Cedo meam; aut potius Regni tibi cedo labores;
Solius me mei Cura tenet. Id rogo solum,
Perfidiae veniam nostrae quoqve Numina parcut.
450 De me nunc summam pro tanto crimine poenam
Ipsus ago. In longam felicia Regna senectam,
Te maneant, Rex digne, precor.

SOCIUS 1.

Qvae mira!

SALOMON

Valete

Postremum Socii.

SOCIUS 2.

Abscedam?

SALOMON

Nec jussa Suprema

Exeqveris?

SOCIUS 1.

Miseros nos!

SOCIUS 2.

Ah, crudelia jussa!

SALOMON

Pectora fida, hoc cor, coelumque et sidera testor
Aegre divelli a vobis, sed Numina poscunt,
Cedendum est.

SOCIUS 1.

Nil praeterea mandabis?

SALOMON

Id unum:

Juditha ut felix vivat carissima Conjunx,
Illi, ne grave sit, mandata Suprema referte,
Suadete ah miseram ne torqueat ulla mariti
Cura sui, at reticete locum hunc. Me dicite solum
Vivere felicem, Sceptro omni, et Regibus Esse
Dicite Majorem, qui terrae sperno Coronas.
Viva meos reditus ne frustra expectet; utrumque
Illa dies junget, procul haud quam suspicor esse,
Illa dies inquam, nos inter sidera castos
Junget in amplexus, quae nos mortalibus istis
Exolvat laqueis, miseros quae Regibus aequat.

SOCIUS 2.

Quid dicam?

SOCIUS 1.

Salamon!

SALOMON

Gratae nunc pignora mentis

Hæc capite.

SOCIUS 1.

O Superi!

SALOMON

Ignoscas, hoc sit tibi, amice!
Auro deficiente mihi pro munere ferrum,
Hæc defende novum Regem. Tibi balthæus iste
Munus erit, sed parvum, essent si plura, dedissem.

SOCIUS 2.
Non tanti mihi Regna forent.

SOCIUS 1.
475 O Rex, — — locuturum
 Praepediunt lacrymae, — — dextram concede.

SALOMON
 Valete.

SOCIUS 1.
Vive memor nostri.

SALOMON
 Nunquam e corde excidet isto
 Vestra fides. At quae dixi mandata, fideles
 Judithae perferte meae.

SOCIUS 2.
 Absque mora referemus.

SALOMON (*Ad Anachoretam*)
480 Chare Pater quando voluerunt Numina, Sceptro
 Regno, ac humanis jam finem imponere curis,
 Nunc ad perpetuam Duce te properabo coronam.

5.

FRIZ ANDRÁS

KODRUS

KODRUS

Keserves Játék

a' melly Kolosvaratt a' Jesus Társaságának Akadémiai oskoláiban Hitünk, Hazánk, 's Királyunknak reménynyéire nevendő Méltóságos, Tekéntetes, Nemes és Nemzetes Ifjuságtól végbe vitetett. M.DCC.LVI. Esztendőben Kis-Asz. Hav. 16. Napj.

A' JÁTÉKNAK ALLAPOTTYA.

Kodrus, Athénás-Várossának utolsó Királya, midőn ő ellene ropantó nagy haddal ki támadtak volna az Heráklidák, avagy Lacedaemonbéliek; értvén, hogy a' jövődökről beszéllő Apóllo azt a' feleletet adta volna, hogy a' két versző Király közt azé lenne az hatalom, és Diadalom, a' ki leg előbbszer el esnék az ellenség kardgyától: leg-ottan pásztor gúnyát ölt nyakába, 's ellenség közzé lopva begyűlvén, addig futa és fárada, a' mig az ellenségtől várton várt halált a' nyakára megszólá. Így csak nem betű szerént jedzi fel ezeket Vellej. Pat.

Szerzése a' Poétának.

I. Azt szerzi, hogy Médon Kodrusnak a' fia ki szökött légyen Athénásból az ellenség táborába, hogy ottan az Attyát meg-védelmezné az haláltól.

II. Hogy egy némü némü Nemzetes Athénás Polgára, úgy mint Aristides, Megvstusnak nevezvén mágát, tiz eszteig szolgált a' Heráklidáknak; a' kik között nagy méltóságra emeltetvén, midőn látná, hogy el nyomatván erejétől az Heráklidáknak, még végtére utolsó pusztulásra dölne Athénás Várossa, sok vitézi praktikákkal meg segíté hazáját, a' melly mesterségek a' játékban mind ki nyilatkozni lágnak.

A' BESZÉLLŐ SZEMÉLLEK.

	KODRUS, Athénás királya	Nem. Dakó Josef Phys. végzett.
20	MÉDON, Kodrusnak a' Fia	Tek. Henter István Rhetor.
	ARISTIDES, az Aegystus név alatt	Nem. Nenz. Horváth Josef Rhet.
	PERIKLES, Baráttya Aegystusnak	Tek. Ugron Tamás Rhetor.
	ALTZESTES, a Heráklidáknak Királya	Groff Teleki Ferencz Rhetor.
	KREON, Ezeres Kapitánnya Altzestesnek	Groff Kemény Farkas Rhetor.
25	NEARKUS, Százados Kapitány	Tek. Domokos Josef Poëta.
	Athénásbéli KÖVETEK	Báró Húszár Josef Gram.
		Tek. Mariassi Sigmund Poëta.

Ezek után következnek a' KATONÁK, etc. etc.

ELSŐ VÉGEZÉS.

30 ELSŐ KIMENETEL.

KODRUS pásztor öltözetben Athénásból ki szökvén az Heráklidáknak táborába, ottan a' fiára akad MÉDONra, a' kit esküvéssel arra késztet, hogy vissza térjen Athénásba, 's az ő halálát ne akadállyozza. II. AEGYSTUS, hogy a gyilkosságnak gyanóját másra kenné, egy véres kardot által ad KODRUSnak, 35 meg intvén, hogy avval az őtet inalo ellenségtől védelmezze magát: a' melly kardal KODRUS ellené indul a' közelítő ellenség dandárinak, hogy meg öletessék. III. MÉDON búsul, hogy meg esküdött Attyának. IV. A' beszéd közber AEGYSTUS MÉDONra ismer, 's okát adgya, miért nyomta a' véres kardot a Pásztorra; MÉDON pedig hite szerént minden titkokot el halgatván, veszi a 40 levelet, a' mellyet küld ő általa KODRUShoz AEGYSTUS, 's hazafelé indul a' mutatott uton. V. PERIKLES érkezvén, hirt hoz AEGYTUSnak, hogy mihent szárnyára költ hire a' nem régen essett gyilkosságnak, leg ottan meg változtatott a' tábor, ne hogy rész nyilhassék a' gyilkosnak az el szaladásra. VI. AEGYSTUS vélekedvén, hogy bizonyára el fogatott MÉDON ALCESTEShez hivatik nagyon: 45 gyanakodván, hogy valamit meg sajdított ALCESTES, pártos tanásiból.

MÁSODIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

AEGYSTUS reménsége felyül szelid, és hálá-adó szóval fogadtatik ALTZESTES-től, azért, hogy a' mint hozza az hir, ki nyilatkoztatta a' gyilkos Pásztort, és 50 el fogatta. Ezek alatt II. hir jó, hogy MÉDON el fogatott, 's az ő kebelében talált levele ARISTIDESnek, adatik ALTZESTESnek, a' ki ennek a' névnek isméretlenségével meg tsalattatván AEGYSTUSRA bizza ki tudakozását a' levélben irt dolognak. III. AEGYSTUS reá bírja magát, az ALTZESTES-től való e' pártolásra. IV. Kötve MÉDON-t magához hozattya, hogy biztabban őtet szabad-

ságra verhesse. Azonban V. meg értvén, hogy még a' Pásztor meg nem ölettetett, meg retten, tartván attól, ne hogy ő általa titkos tselekedeti ki fedzessenek. VI. Innen, midőn már hozzájuk érkeznek, ALCESTES, MÉDONnak azt adgya tanátsúl, vallaná azt, hogy a' Pásztor ARISTIDES légyen valóságoson, a' kié a' levél. De VII. MÉDON, tudván a' dolgot, se arra nem veszi magát, hogy AEGYSTUSnak tanátsára állyon, se arra, hogy fogadása ellen önnön szülőjét óltalmazza. Végre VIII. nem tudván, mihez kapjon ki vallya ALTZESTESnek, hogy a' Pásztor az ő Attya légyen. Ezek után IX. elő hozatik a' Pásztor, a' ki értvén alkalmatosságot a' kívánt halálnak, minden gonoszságot magára vállal, és halálra itiltetik, MÉDONnak szabadság adatik. X. Kodrus kéri a' Fiát, hogy a' mig kedvez a' szabadság, Athénásba vissza térjen. XI. Eszre vészi AEGYSTUS, hogy a' Pásztor KODRUS légyen, 's el tökélli magában, hogy ALCESTESnek halálával is ki fogja őtet segíteni a' veszélyből.

HARMADIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

KODRUS meg inti ALTZESTESnek Kapitányát az Ura veszedelméről. II. KREON fenyegeti KODRUS-t az halállal. III. MÉDON beszéli az Attyának mi módon védelmezte meg ALCEST-ét az haláltól. IV. KREON szabadságot hirdet KODRUSnak, a' fia vitézségéért, melly szabadságot. V. meg-is ad vala néki ALCESTES; de midőn készitné MÉDON-t, hogy a' titkokot zikkelyenként ki adná, MÉDON az Attya intéséből által hága akarattyát ALTZESTESnek, azért KODRUS-t a' halálra ragadtatá, MÉDON-t pedig nagyobb kinokra meg tartatá. VI. Siránkozik szerentsétlen sorsán MÉDON, 's beszéli AEGYSTUSnak, hogy már KODRUS ki vitettetett az halálra. AEGYSTUS PERIKLESnek parantsol, hogy lopva hirt tégyen Athénásba a' Kodrus haláláról. VII. ALTZESTES az Apolló jóvendölését értvén magát népiért az halálra szánnya. VIII. Azonban érkeznek Athénásból a' várat fel-adó követek, a' kiktől értvén KODRUSnak a' félval való el szökését, akadályozni kívánnya a' Pásztornak halálát, félvén, ne hogy a' KODRUS légyen, de meg hozák, hogy a' már meg öletett: Az-is ki jó, hogy MÉDON Kodrusnak fia, AEGYSTUS pedig ARISTIDES légyen. A' kit IX. midőn el akarnak vesteni ravaszságáért, érkezik PERIKLES a' pártos katonákkal, a' kiktől értvén ALTZESTES, hogy az ő hada meg hódolt ARISTIDESnek, szabadságot nyer ARISTIDES-től 's el szalad. X. Érkeznek az Athénásbéliek-is, beszélik, hogy a' halomba vágott Heráklidák sergén siettek MÉDON oltalmára. MÉDON pedig nem válallya fel a' néki adatott koronát, hanem azt javasollya, hogy választassanak fő Birák, a' kik legyenek nagygyai a' kösségnek, 's aztot az önséges vaksal igazgassák.

A MŰ ADATAI

Friz András *Codrusa* először 1753-ban jelent meg nyomtatásban Bécsben (*Tragoediae duae et totidem drammatia.*) Latin szövegét megtaláljuk a *Bartakovics-gyűjtemény* I. 9–18. lapjain. Magyar fordítását nem ismerjük. Pedig a darabot már 1756-ban a jezsuiták bemutatták Kolozsvárott. Ennek az előadásnak ránk maradt a magyar nyelvű nyomtatott programja. (OSZK Színháztörténeti Tár Prc 52.) Egy kolozsvári kolligátumban található példányból a program szövegét kiadta GERENCSÉR István. (*Adalékok a magyar iskolai drámák történetéhez*. Bp. 1909. 207–211.) Ő bizonyította be, hogy Kolozsvárott Friz *Codrusa*t játszották. (Uo. 39–50.) Bár a program magyar nyelvűsége nem feltétlenül igazolja, hogy a drámát magyarul adták elő, ez valószínű. A Kodrus témát több jezsuita és piarista iskolajátékban megtaláljuk. Bizonyára Friz darabja volt az 1765-ben Komáromban magyarul előadott *Codrus* is, minthogy szerzőjét a jezsuita források „celeberrimus”-ként említik (Vö. STAUD, I. 499.) Valószínű, hogy az egri kispapok 1786. február 23-án Friz Andrásnak ez a drámáját játszották magyarul. (Magyar Hirmondó 1786. márc. 29. 185–186. – Vö. PINTÉR Márta Zsuzsanna – KILLÁN István – VARGA Imre: *A magyarországi katolikus tanintézmények színjátszásának forrásai és irodalma 1800-ig*. Bp. 199. 273. sz.) A darabnak tehát volt magyar fordítása.

A szöveg után: M. A. I. N. D. E. B. S. T. betűrövidítések állnak; valószínűleg a jezsuiták jellemződatának magyar fordítását jelentik: Mindent az Isten nagyobb dicsőségére és a Boldogságos Szűz tiszteletére.

SZERZŐ

A szerzőről a jegyzetet ld. a 3a sz. alatt.

A darab fordítójaként GERENCSÉR Kunics Ferencre, rendezőként az 1756. évi poétikai osztálytanítójára, Handler Andrásra gyanakszik. (GERENCSÉR, i. m. 50.)

FORRÁS

Friz forrása a programnak „A játék állapota” záradéka szerint Vellejus Paterculus római történelíró volt.

ELŐADÁS

Fentebb említettük, hogy a nyomtatott magyar nyelvű program szerint 1756-ban Kolozsvárott játszották. Magyarul előadták Komáromban 1765-ben, továbbá az egri püspöki szemináriumbar 1786 farsangján.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Betűhíven közöljük a nyomtatvány szövegét.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 4 *verséző* – versengő
- 12 *némü némü* – néminemű
- 35 *inalo* – kergető
- 74 *tzikkelyenként* – részletesen
- 91 *közönséges vaksal* – nyilvános vokssal, egyetemes szavazással

6.

ILLEI JÁNOS

SALAMON KIRÁLY LÁSZLÓNAK FOGLYA

Kassa, 1767.

A' JÁTEKNAK SOMMÁJA.

Salamon Király Lászlóval tartott hosszú, 's halálos ellenkezésinek végét akarván egyszer szakasztani, arra egygyezett véle, hogy a' Mosonyi mező lenne békélő, 's jussok íránt való alku helyek. A' mint-hogy a' fel-tölt napra, 's órára ugyan-tsak a' is jelennek mind a' ketten: de Salamon a' tsalárd egyszer-'s mind hálót-is a' érét Lászlónak, hogy azonnal fogságba ejthesse, ha a' békeségnek elejbe adandó tsain meg-nem nyugszik. Meg-sajdítya a' veszedelmet László, és Salamont saját tsalójába keréti, meg-fogja, Visegrádba küldi. Bonfin. Rer. Hung. Decad. 2. L. 4 Edit. Francofurt. pag. 225. num. 30. & seqv.

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLYEK

SALAMON.
ZABOLTS. Salamonnak Fő-Vezére.
LÁSZLÓ.
LÁSZLÓNAK HÁROM VEZÉREI.

ELSŐ KIMENETEL.

Salamon. Zabolts.

SALAMON

Hadd-el a' többit; a' Királyi névvel ne fonnyazd kedvemet barátom! nem engem élet.

10 Rövid sommája a' Játéknak.

Másoda háboru, mely huzomos tsite-paté volt Salamon, 's László között, olvastuk minnyájon. Most (a' mint reá tsakadtak mind a' kettem) a' Mosonyi mezőben meg jelenek fegyver, és Vitézek nélkül, hogy tudniillik annál tsabadabban egyezhessenek saját jussok íránt. Salamon tsadazon által bálót terit Lászlónak, hogy belé keritse, 's meg nem egyezhetnének. De László meg sajdítya

a' vezélyt, elejét veszi Salamon ravaszságának, és aztot tulajdon keletzétébe ejti. Ez a rövid játéknak egész volta.

10 A Beszélő Személyek.

Salomon, M. O. királya.
Zabolts Salamon Vezére
László király.
Három Vezérei Lászlónak.

ZABOLTS

20 Meg-botsáss Felséges Uram! én Országunkban míg egyéb' Királyt nem-
ismérek.

SALAMON

Mi jó hasznom e' pipes púpos névben, ha üres belől? héjába tsatáztam minc
eddig: héjába izzadott homlokom a' kard villongások között: imé László a
negédes tobzódik sajátomban: el-nyomott utólyára.

ZABOLTS

25 A' földi háboru változik, mint a' tündér: és mint a' kotzkának, soha nem bizc-
nyos perdülése. Imént hozzánk: most Lászlóhoz tsapta magát. Ne törődgyünk
véle: sem kezében míg arany almája az Orzágnak, sem fejében Koronája
Egyedül tsak melléd szegődött mind a' kettő.

SALAMON

30 Ugy: De másnak szolgál mind a' kettő. Én neveztetem Királynak; és amaz
sövegöltetik; el-hódította tőlem a' Magyar népet eskütt pártosom: ő szájatu.
függ az egész Ország — — — Mostoha szerentse! így? így jádzasz Salamon
Magyar Királyal? nem eléged pántzélos vitézimmel eddig szenvedett fárad-
ságimat, hogy öledbe fogadnál immár egyszer? — — — ki a' minap széléc
hoszszán e' tartománynak rivadtattam öröm trombitáit a' győzedelemnek
35 most mellőztettem a' győzedelemtől? háttal fordúljak Lászlónak? szgyen
gyalázat! — — —

ZABOLTS

40 Ugy vagyon: sima talpú az Hertzegek méltósága, és mennél nehezeb' tetejére
emelkedni, annál könyeb' rola letsuszamodni. A' menykövek-is közeleb' éri
a' szálos tornyokat. Mindazonáltal: azon Isten, ki e' mostani eseteket fejedre
háritotta, valamint meg-bitzentette lábodat, ugy talpra-is épithet, 's vissza
téritheti jussodat.

SALAMON

Viszsa téríti e' tehat?

ZABOLTS

Viszsa: ha ugy fog-tetszeni.

19 II egyéb királyt Országunkban még

23 II tobzódik saját jussomban, ő szopja zsirját, ő szija
velejét az Orzágnak

25 II Ne vajlodgyunk véle

26 II arany-páltzája az Orzágnak

30 II jádzasz Salomon királyal

31 II nem elegendő pántzéros Vitézimmel eddig szenvedett
fáradtságom

32 II bé fogadnál már a ki széle hoszszán e' tartománynak
rivadtattam a' győzedelemnek örök trombitáit a' minac
most mellőztessem

36 II Ugy vagyon Fölséges király mennyivel nehezebb

37 II kónnyóbb onnan le tsuszamodni;

38 II a' ki háritotta fejedre,

39 II talpra is állithat,

SALAMON

Mitsodát? tehát: ha csak úgy fog-tetszeni? — Nem, nem hagyom magamat. Esküszöm boszú-álló pallosomnak élére! szembe szállok, üstököt vonok az ellenem dörgő — hátra köttetem ma Lászlónak kezeit, és itt pöngettetem véle a' lántzot. Nem tudja az esze-veszett; mire mehet elméjével Salamon Király, ha meg-tsökkent ereje fegyverének! csak e' gondomnak üszögében te ne szánnyad a' fáradságot.

ZABOLTS

Miben füstölög fejed Felséges Király? tűzbe, vasba kész vagyok éretted.

SALAMON

Hivségedet tapasztaltam mindenkor: te élesztetted lankatságomat.

ZABOLTS

El-sem-pártíttya tőled szívemet semmi eset.

SALAMON

Ki-szabtam Lászlónak az időt, és orát, a' mellyben ezen téres mezőn ide jelenyünk mind a' ketten vitéz, és fegyver nélkül; hogy meg-egygyezzünk: kié, melly része légyen Magyar Országnak; és hogy töb' követ ne fujjunk egy más ellen.

ZABOLTS

Helessen bizonyára Fölséges Király! mert mi nem sül ki az Atyafiak között pattant szikrából? tönkön magad — —

SALAMON

De még-is forr bennem a' méreg! álmomban-is előttem forog igaz, és különös mussum az egész országhoz. Egy égben két napot, egy Királyi székben két koronás fejet, egy magyar hüvelyben két kardot soha senki sem látott.

ZABOLTS

Nem-is képes, hogy meg-férhessen.

SALAMON

Azért; mivel gátot vét a' szerentse pallosom végének, eszemnek éléhez nyúlok: hálóba keritem; mert nem tudja a' dagályos, hogy meg-terítettem néki.

- 17 II nem engedem magamat.
- 18 II boszú-álló;
- 19 II dörgő egekkel; a' dagályos Lászlónak kezét,
- 20 II Salamon király tűzbe vasba kész vagyok [A másoló a' dagályos a megszólalók keverésével]
- 21 II Hivségedet fen tartottam mindenkor
- 22 II Fejedelmemtől

- 52 II mellyben;
- 53 II meg-jelenyünk
- 56 II Helyessen bizonyára mert mi
- 58 II a' méreg, boszuság; álmomban-is
- 60 II két koronás fejet míg a' kopasz régiség sem említett.
- 61 II Nem-is lehet.
- 63 II tudja az Istentelen, hogy tselt terítettem néki.

ZABOLTS

Az Istenért! mi módon? ne talán magunk nyaka szakadgyon benne.

SALAMON

- 65 Vítatni fogom; hogy az egész Magyar Országbul ki-bogározzon tellyesség-
gel: ezen szerrel szent lesz a' békesség közöttünk; más külömben egy tsep
vérem-ig fogok vagdalkozni királyságomért; fenekestől fel-forgatom, vérben.
tűzben hagyom az Országot. Már meg-esett ügyemet hoszab' kötélre nem
70 nézve ha ezen akaratomon meg-nem-nyugszik az Istentelen! László! László!
Attyámfia! teli torokkal fogom kiáltani. Halván te ezeket, tüstén melléje
lövelj fegyveres kézzel; verd vasba, és lódítsd által a' Posonyi várba — —
Engemet, engemet ismérjen immár egyszer Koronás, igaz Urának Magyar
Ország, és rettegjen.

ZABOLTS

- 75 Sík mezőben lészel Fölséges Király! minémű szinnel földözheted a' tzi fra
fortélyt, hogy meg-ne-sajdítsa idő előtt? ki meszsze lát László Hertzeg!

SALAMON

Ezen (*Meg mutattya néki, hol vagyon?*) halom alatt kanyarodik egy setét bar-
lang: huszad magaddal szorúly gyomrába. Ebben, talpon várjad emlétett ki-
áltásomat, így el-hittem, tsak ásítva-is rév-partyára érhetünk a' tsel-vetésnek.

ZABOLTS

- 80 Tetszik a' bölts találmány, ezt soha meg-sem álmodhattam volna! semmi éc
rajtam el-nem-múlik, a' mi dölöngő Hazánkat támoszthattya.

SALAMON

Vidd végbe híven; adósod lészek íránta: kevés üdő vártatva ide vissza térek
de tsak egyes egyedül, fegyvertelen, a' mint bé-adtam parolámot az érdemet-
lennek.

64 II ónnón nyakunk

65 II azt fogom vítatni, hogy bogározzan-ki egész Ország-
búl tellyességgel:

67 II fenekestől fel-forgatom Magyarországot. Erre való
nézve, ha ezen akaratommal meg nem nyugszik a'
kevély: László! László!

71 II ezeket halván, te tüstén

73 II egész Magyar-Ország.

75 II Sík mezőben vagyunk, minémű szinnel földözhetjük
ezt a' tzi fra fortélyt;

77 II [A színi utasítás hi.] e' halom alatt tsavarodik egy
setét barlang;

78 II talpon légy emlétett kiáltásomra.

79 II el-hittem hogy ásítva-is rév partyára juthatunk a' tsel
vetésnek

80 II tetszik a' fortély, ezt senki meg sem álmodhatta.

Semmi a' mi dölöngő hazámon segíthet én rajtom el
nem múlik.

82 II kevés idő múlva ide vissza térek, de egyedül a' mint
béadtam

MÁSODIK KIMENETEL.

Zabolts.

Be súljós parantsolat! már-is látom az iszonyú zúr-zavart, a' mellybe zagyválja országunkat Salamon a' méreg-ette, ha szolgálván remek hamissága, keleptzébe tsalja László Hertzeget. Meg-órolta, hogy józanab' része el-állott tőle a' népnek: mitsoda boszúra fakad érette? jaj! érzem, 's mintha szemeimmel tapasztalnám a' vér patakokat, mellyekkel fogja festeni a' piatzos utzákot; melly szörnyű hal-mokat fog-építeni a' Magyar holtakból! magát édes Hazánkat szégyen kótya-vetyére fogja vetni, gyökeréből ki-metzeni. Szegény Anyám! gyámoltalan Hazám Magyar Ország! nem elég verdődésed a' külső Nemzetekkel? szülőtt magzatid-is tépik árva falaidat, véredben fürdenek? — — — ha pedig László Hertzeg nyomát veszi az hímes álnokságnak: Szent Isten! mit várhatok én nyakamra Salamonnal? mitsoda tsúfjai leszünk a' világnak mind a' ketten? — — ah bóldogtalan! mihez ragaszkodgyam? — — — betsületemet, életemet kötöttem az hív szolgálathoz: vétek vólna vágásából tsak ennyt-is ki-rándulnom — — — — ha embere leszek hitelmenek, ha törbe ejtem ugyan Lászlót; de ő (a' mint mestere az efféléknek) ki-téplekedik belőle: hányadán lészen dolgom? — — de mit hánkolódom, mint a' szelektül meg-dült tenger? már késő: Salamonnál vagyon kezem. Királyomat, akár mi légyen-is el-nem-hagyom. Job' nékem az ő szerentséje mellett meg-ölettetnem, sem hogy ő néki hit szegésemmel el-veszni. Mit mondok? akár mint légyen dolga Salamonnak: Zaboltsot a' szerentse forgása alá nem nyomhattya: ki-állanak érette a' vitézek. Tekéntsük-meg a' barlangot — — de reám üget egy valaki (*Tekinget minden felé.*) el-rejtem magamot; míg sarkomon nem érnek szemei. (*El-bujk az halom mögé.*)

96 □ Zabolts maga

97 □ Mely súlyos parantsolat ez nékem? már-is zug két
fülemben a' tsité paté, az iszonyu fergeteg, zur-zavar,
mellybe zagyválja

98 □ az Országot Salomon remek álnoksága, keleptzérébe

99 □ el-állott melőlle

100 □ boszúra nem fakad; érzem, által látom a' vér
patakokat,

101 □ gyökeréből ki-irtani

102 □ Szülőteid-is szaggattyák árva bástyádat,

103 □ László Hertzeg meg-szagulja az hímes hamisságot, ha
Salamonnak markában szakad;

104 □ mit várhatok én fogoly Salomonnal nyakamra,

96 II ah szerentsélen Zabolts! mihez tartunk

99 II tsak ennyit-is ki tsuzsamodni

100 II (a' mint ezer mester ezekben)

101 II ki-téplekedik a' törből

102 II Salomonnál vagyon kezem meg mutatom hogy
szívemnek bátorsága fellől mülja az ellenem támodatt
veszélnek kegyetlenségét, Királyomat, akár mi légyen-is

103 II az ő akarattýából meg ölettetnem; mint ő néki
hitzegésem miatt el-veszni

105 II engemet a' szerentse forgása alá nem nyombat: ki
állanak érettem

107 II [A színi utasítás hi.] nyomomba nem érnek (*el buik*)

Zabolts és Lászlónak kész Vezérei

1. VEZÉR
(*Néznek minden felé.*) Itt míg a' fű sem rezzeg.

2. VEZÉR
Itt sins mitől félnünk: bizvást el-jöhet László Király.

3. VEZÉR
(*Reá akad Zaboltsra.*) Ki vagy?

1. VEZÉR
Mi lelt? mi dolog? talán valami rosza tapodtál?

115 3. VEZÉR
Ide vezérek.

2. VEZÉR
Kitsoda? nem Salamonnak kémje?

3. VEZÉR
Lódingja, köntöse, Salamon Hertzegé.

1. VEZÉR
(*Hozzá megy.*) Szerentsétlen! mitsoda fergeteg vetett ide? vald-meg ezentül.
mit tekeregsz itten egyedül? fegyveressen? — — nem felelsz? (*Néki méri a*
120 *kardot. Zabolts pedig bolondá teszi magát.*)

3. VEZÉR
Meg-fitzamodott esze, mennyen dolgára.

2. VEZÉR
A' mint arányzom; igen-is eszén jár ez az ember: szánt-szándékkal tettet
magát, hogy valami ollyast ki-ne böffentsen, a' mi meg-égetné száját. (*El-*
akaresni.)

125 3. VEZÉR
Ihon hanyatt-homlok esik: gyámolítsuk a' szegény bolondot.

110 II A' volt, és Lászlónak kém vezérei

111 II [A színi utasítás bi.] Itten még

113 II [A színi utasítás bi.]

118 II [A színi utasítás bi.] Szerentsétlen mi hozott ide
vald-meg ezentül mit tsavarogsz itten

119 II [A színi utasítás bi.]

123 II [A színi utasítás bi.]

VEZÉR
(*Meg-akarja ölni.*) Oldalába nyargalok: majd észére hozom.

ZABOLTS
Szegény fejem! jaj! — —

2. VEZÉR
Imé immár meg-tért.

ZABOLTS
Jó barátim! ugyan mivel vétettem?

1. VEZÉR
Ebnék vagy baráttya, nem nékem. László Magyar Királynak tziimerit tarso-lyunkon nem látod tekéletlen? mit tsapod a' levet hozzánk? mintha nem hordozná színed róka tsavargásodat!

ZABOLTS
(Oda vagyok, ha felnem-adom, a' mit főzők! — — de hová lesz le-tsatlott hitelem?)

VEZÉR
Mit dörmögsz magadban? szólj egyenesen, izibe.

ZABOLTS
Vitézek! akarjátok tudni, kivel vagyon közötök? ellenségtekkal; Salamonnak Fő-Vezérével: Zabol — — (majd ki-mondám) nevemen ne törjétek fejeteket; mert ki-nem-mondom. egy szó úgy mint száz: markomban Lászlónak élete, szabadsága — —

VEZÉR
Igy tsúfolóddol vak-merő? ide a' lántzot.

ZABOLTS
Fejemet kötöm belé, hogy semmi sem lesz belőle.

- ➔ 136 II oldalába nyargalok kardommal, [A színi utasítás a végére kerül.]
- ➔ 137 II nem énnékem:
 - mit tsapod hozzánk magadot mit tagodad Salomon
 - szegelymedet mintha nem tapasztalnánk tapogatva róka
 - savargásodat.
- ➔ 138 II ts a ki nem táloklam

- 136 II kíványátok tudni; Salomon Fő Vezérével Zabolts — —
- 138 II s' egy szó úgy mint száz. markomban vagyon Hertzegeteknek élete,
- 140 II lántzot (*Meg akarják költözni*)
- 141 II Fejemet kötöm hozzá,

1. VEZÉR
(*Néki szegezi kardját.*) Halálnak fia vagy, ha ki-nem adod azt a' fennyen
hányott, vetett hatalmatat Királyunk élete, szabadsága íránt — —

ZABOLTS

145 Tsak rajta; nem bánom: (*Ó-is kardot ránt.*) de míg-is a' titkot erős zár alatt
magammal viszem a' más világra.

1. VEZÉR
Tehát a' mint keresed, úgy vedd hasznát (*Meg vagdalkoznak.*) patkoly pokolba
(*Meg-sértetik Zabolts a' kezén.*)

ZABOLTS

Jaj! jaj! Istentelen!

- 150 2. VEZÉR
Kell-e' több világ kevélye? majd én-is meg-probálok raitad László Királynak
Magyar atzéllyát.

ZABOLTS

Hadgy békét! — — —

1. VEZÉR
Ki-pöketem véle hamis (*Altal akarja-vern.*) lelkét — —

NEGYEDIK KIMENETEL.

László, és a' vóltak.

LÁSZLÓ

155 Az Istenért! mitsoda vér-ontás ez? tedd hüveljébe a' fegyvert. Szerelmes
fiaim! a' ki ronntya, bonttya Hazáját, és vérenkedik, hogy el-üthesse arany
páltzáját: nem Király, hanem — — Én szinte annyit törődöm azon vitéz Ma-
gyar Bajnokokért, kiket életekbül egész eddig ki-vágott a' közöttünk lobogó
160 fegyver, úgy sajnálom, a' mint ellenem buzog Salamonnak forró mérge . Ó
vajha! azon drága Magyar lelkeket, kik itt helyben szándékom kívül nyug-
szanak, fel-tamoszhatnám! soha nem derülhetne szerentsésb' órámm ennél.

142 II [A színi utasítás hi.] ha fel nem adod

143 II szabadsága ellen

144 II [A színi utasítás hi.]

144 II de még-is magommal, és erős zár alatt viszem a' mas
világra a' Salomóntól (fülembé sügött titkot (*Kardot ránt
mind a' kettő, meg vagdalkozik*))

146 II [Az úgy szó és a színi utasítás hi.]

147 [A színi utasítás hi.]

149 II meg izlettetem véled László királynak

151 II hadgy békét! oda vagyok

156 II arany almáját

157 II mind azokért a' Vitéz;

158 II a' kik életének hamvát vette a' lobogo pallos

159 II forró haragja

160 II Kik szándékom kívül itt helyben

161 II szerentséssebb

És nem-is azért (bizonyágim az Egek, és Istenben bóldogúlt Magyaroknak halhatatlan árnyéki) nem-is azért kötöttem kardot, hogy hamvá porrá tegyem, fel-bitangollyam édes Hazámat, melly annyi temérdek véres harmintz-hatban került minket szerető őseinknek: hanem az egy Salamon, gyökere, feje minden vér-ontásnak.

ZABOLTS

Felséges Király! — — —

1. VEZÉR

(*Néki indul a' Kardal.*) Ravasz lélek! ismig — —

LÁSZLÓ

Tedd vissza mondám.

VEZÉR

(*Vissza teszi.*) Nem tudod Felséges Király! mitsoda álnok hamissággal bír ez az Istentelen!

LÁSZLÓ

Beszéld-el.

VEZÉR

Bolondnak tette magát, hogy el-botsáttatna tőlünk: midőn pedig néki szegeztem kardomat, viszsza szegezte ellenem pallosát: meg-is vagdalkozott vélem.

LÁSZLÓ

Ditsírem íranta: a' mihez kezével nem férhetet, eszével próbálta. Magadrul végy élő példát: mit nem gondolsz ki, ha fegyvered haszontalan az ellenségnek közepén? ne (*Oda adgya maga kendőjét.*) a' kendő: kössétek-bé, ahol megvértették. Vigyétek orvosomhoz; onnan, ha bé-forr sebe, Salamon udvarába.

VEZÉR

(Ezt nem vártam volna!)

161 I bizonyágim ebben az Egek, és ti Elizeus mezein
szélesz

162 I nem azért lobogtattam zászlómat nem azért kötöttem
kardot, hogy hamu porrá tegyem

163 I annyi sok véres

164 I Salamon nógato oka minden vér ontásnak.

165 I Felséges Király! Segíts! majd ki adom lelketem.

166 I A színi utasítás szövege: (*Kardot rútí ismét.*)

167 I A színi utasítás hi.] hamissággal éhamissággal él

173 II Meg tébolodottnak tette magát az imént, mikor
pedig néki szegeztem a' fegyvert vissza szegezte
ellenünk a' maga pallosát [Több nincs.]

176 II Eztet ditsírem, a' mihez kézzel nem férhetett,

177 II ha a' kardod haszontalan az ellenség közepén —
nesze [A színi utasítás hi.] a' kendőm ezzel kössétek
bé, ahol

179 II bé heged bibéje,

181 II (Szép büntetés)

ZABOLTS

Isten lesz e' kegyességnek fizetője Felsőes Király! én meg-nem hálálhatom.

1. VEZÉR

Tehát a' ki nem érdemes, hogy a' Magyar földet tapodgja, ilyl betsülette.
mennyen-el tölünk?

LÁSZLÓ

185 (Viszszá-veszi a' kendőt, maga törli a' sebet.) Sőt én magam törlöm-ki sebeit
így adózzon a' Magyar ellenség. Ezt a' büntető bélljeget vígye Lászlótú:
Salamonnak fülébe.

ZABOLTS

190 (Mit keménykedem? miért nem sűgom-meg a' veszélyt, mellyben forog fonala
ílyl kegyes Hertzegnek?) pirúl az ortzám ó Király! midőn ország páltzájához
született kezeid ellenségednek undok sebeit illetik.

LÁSZLÓ

Nem, barátom! az ország páltzáját míg a' minap kész akartva Salamonnak oda
engedtem. Ó parantsollyon a Magyar Népnek szerentséssen.

ZABOLTS

Annak uralkodását sokáig el-nem-nyögheti a' Magyar: mert Salamonnak im-
már nints igaz gyomra, igen félre horgadozik szokásinktúl.

LÁSZLÓ

195 Nem tehetek róla. Én meg-elégszem egy tsekély szegletével-is az országnak
tsak a' ti javaitok nevedkedhessenek; tsak tartós légyen a' szövetség köztünk
A' mi töb': falatomtól-is megfosztom magamat édes Hazátoknak kedviért.

ZABOLTS

Nem fér ez a' szövetség Salamon fejébe: a' békeségre nem édesíthetik.

LÁSZLÓ

Meg-lesz reménylem; és talán még ma, ezen a' heljen — —

182 II ennek a' nagy kegyességnek

184 II fog el menni tölünk

185 II [A színi utasítás hi.] tölírom ki sebeit (Kí tölí)

186 II így adozzam

187 II Salomon fülébe

188 II (mért nem sűgom meg ilyl kegyes fejedelemnek a'
veszélyt, melyben forog fonala életének) pirul az ortzám
Felsőes Király! midőn az Ország páltzájához

191 II Salamonnak kész akartva oda engedtem ó igazgassa
a' Magyarokat szerentséssen

193 II mert már Salamonnak nints igaz magyar gyomra,
igen félre horgadozik, teli feje a' tüzöl szomszédnak
szelével különbféle nevezetek, és palástok alatt fogja
szaporítani az éghetetlen adót, és terhet: ehez pedig
még a' mi hazánk nem szokott, meg sem álbattya

195 II rólla: Szokjatok ezekhez fiaim lassan, lassan. én
sokat nem hajtok véle, ha meg tsorbúlis saját jussom.
meg elégszem egy kis szegletével az Országnak;

196 II Tsak álhataos légyen a' szövetség köztötünk

197 II meg fosztom szájomat

ZABOLTS

Ádná Isten! de ó Hertzeg! mit mivelek? hol az hitel? titok?

LÁSZLÓ

Tudom, sebedet jajgatod kedves barátom!

ZABOLTS

(Fel-bontom; nem vétek véle; meg érdemli életét ez a' Hazánk szerető feje-delem) Ó Hertzeg!

LÁSZLÓ

Meg-botsáss: nints más mód benne.

ZABOLTS

Sokkal inkább' fáj nékem a' te sorsod: vigyázz magadra kérlek! mert ma, midőn kezet akarsz fogni a' békeségnek fejébe, lántzot fogsz pöngetni a' Posoni várnak méljtségében.

LÁSZLÓ

Mit mondasz? tsak kettetskén leszünk szemben; és minden fegyver nélkül. Hanem ha meg-szegné az hitét Salamon, és parolája ellen újon új ravaszsa-got szőne?

ZABOLTS

Szó igen-is: és, ha kezébül ki-nem ütöd tsalárdságát, kötve vitet tömlötzé-be. Ebben ál tsel-vetése: ezen (*Meg-mutattya.*) halom alatt tsavarodik egy barlang; midőn ezen szókkal: László! László! Attyámfia! lármát fog-útni az egyezés közben; hús vitézek omlanak ki fenekébül, és tégedet meg ragadnak.

LÁSZLÓ

Szent Isten! mire nem vetemedik Salamon! — — — Salamon! így készülsz a' szövetségre? Vezérek — — —

ZABOLTS

Meg-ne-ütközzön szíved mindazon által: ritkán éri tárgyát a' ravasz ó hamis-ságának. Reám függesztette minden álnokságát: senki sem tudja kettőnkön

➤ — je ó Hertzeg [A többi hi.]

➤ — sebedet

➤ — [Hi.]

➤ — a' te sorsod Főlséges Király! ojad magadat; mert ma midőn kezet akarsz fogni Salamonnal, lántzot böngölsz tseptéjében

➤ — Mit mondasz? nem bihető mert tsak kettetskén állunk szemben, fegyver nélkül

➤ — tset és parolája ellen valami újon új ravaszsa-got szőne.

211 II Kohol, és hogy ha kétféle nem tekintesz, és eleitnem veszed tsalárdságának, kótözve vitett Posony Várába. ebben áll órszokodása:

212 II nagy barlang kanyarodik [A színi utasítás hi.]

214 II fog lármát útni Salamon, husz vitézek omlanak ki mélységéből

215 II így készülsz a' békességre

217 II meg ne lántaradgyan szíved; ravasz hamisságának függesztette álnokságát.

220 kívül, és a' kik mostanság jelen vannak. Mellőzd-el a' veszélt, a' mint tetszik Felsőleges Király.

LÁSZLÓ

Lesz gondom reá: ide valaki — — — (*Eleibe megy egy vezér.*)

ZABOLTS

Ha két színülködni látzom ezekben, ha kétes beszédem; rabod leszek mind addig, a' miglen — —

LÁSZLÓ

225 Távul légyen igaz Magyar szavadon kételkednem. Reátok bizom barátomat néki köszönöm Isten után szabadságomat. Palotámban gyógyítsátok, László: tisztellyétek benne.

ZABOLTS

Isten veled Felsőleges Uram! (*El-viszik.*)

ÖTÖDIK KIMENETEL.

László, és a' Vezér.

LÁSZLÓ

230 Egy ujni héja sem vólt, hogy meg-ne szorítana udvari tsalfasága Atyám-fiának meg-is környékezett vala egy átallyába, ha tsak a' reám vigyázó Magyarok Istene kegyes szorgalmával szét-nem-szórta vólna minden mesterségét. Imé László! imé Salomonnak határozhatatlan mérge. Tekintete mosolygó, min: a' sima márvány; de szíve teliden teli fullánkkal; nappal ébren törődik: éjje: 235 törődéssel szemeskedik, hogy el-üthessen lábadrul. Mézzel eresztett szép szavai, mint a' kigyó a' virág-szálók alatt, igyekeznek szívedbe bé-férkezni: de ezek mind azon ál-ortzás furtsasági ő néki. Levelében (*Mutattya Salomonna levelét.*) írja, 's igíri a' szent egygyességet; de magában tsak úgy: ha tégec kötözve vitethet a' Pusoni tömlötzbe — — — Salomon! Salomon! szerelmes

219 II azért parantsoly ebbe a' röjtekbe husz fegyveres embert, kik Salomon rivadására udvarollyanak, és, ha ugy fog tetzeni, azon lánzlal, melyet Főlségednek rendelt lábára, ő néki szolgáljanak. Ha kétszinüsködni vélték engemet ezekben, ha beszédem kétes, én rabod leszek mind addig Főlséges Király, mig Salomont önnön magától szótt háljójában nem látom.

224 II Távul légyen szén nélkül való, igaz, Magyar Szavadan kételkednem. ide valaki (*egy katona megy a' királyhoz*) reátok bizom jó barátomat palotámban gyógyítsa az Orvos, engemet tisztelyetek benne.

227 II Isten segítsen Főlséges Király [A színi utasítás bi.]

229 II László Katonáival

230 II meg szorítana a' prémes tsalfasága

231 II környékezett volna

232 II Istenének szorgalma szét nem

233 II határozhatatlan berzenkedése,

234 II teli mérges fullánkkal

235 II gántsot vessen lábodnak; szép mézzel eresztett szavai, mint a' kigyó, a' virágok alatt igyekeznek bé-férkezni

237 II furtsaságai [A színi utasítás bi.]

238 II írja a' szent egygyességet; tégedet kötözve vitethet Posony Várába.

239 II Salomon! Salomon kedvesem, egyetlen egym!

vérem! ezért tsalsz-ki ezen sík mezőre fegyver, és vitéz nélkül? így készülsz az alkú-kéz fogásra? ezt várhatta tőled László? szeretem én a' békeséget; meg-akarom köztünk szorítani, nem fel-oldani. Sőt ha nem ellenzi az Országnak színe, mind egy szálíg válladra szállítom, a' mit oly szomjan hajhász: forgasd Magyar Hazámnak páltzáját békeséggel, szerentsével — — De kinek szaporitom panaszos óhajításomat! (Meg-nézi az órát.) már közelét az alkura rendelt óra. Vezérek! tekintsetek-meg tsínnját a' barlangnak. EreszkedjeteK belé huszad magatokkal; készen legyetek.

VEZÉR

(A' barlangot eléb meg-visgálván.) Felséges Király! itten tátyta száját; négy ember ki, 's bé járhat rajta: minnyájon el-férünk benne.

LÁSZLÓ

Siessetek, és mikor fen-szóval fogja háromlani nevetem Salamon, a' melyet nékem rendelt, azon lántzal néki udvarollyatok. (Oda adgya kardját egyik vezérnek.) de halkán, 's gyengén bánnyatok véle, minden betsülettel, és eszetekbe jusson, hogy Magyar koronás Hertzeggel, Attyámfiával bántok — (Le-ereszkednek.) — — Te tudod, te látod seregeknek, 's Magyaroknak Szent Istene! hogy semmi kegyetlent, semmi ollyast nem forगतok, a' mi tsak legkisseb' felslésire-is válylék az ország törvényének. Soha sem szomjúhoztam romlását Magyaroknak, avagy Salamonnak vérit; a' mely majd szinte azon egy tsatornából szívárodott az ennyimmel — — meg-indúl a' természet bennem, mikor eszembe tűnik gyalázatos békója! de nints mit tennem, ő szintén eztet készíttete nékem ártatlannak. Ugyan mi tévő legyek, ha tulajdon hálójába keveredvén belé avult pattogással fogja vitatni jussát? — engedgyek néki? így szóll a' törvény: de ellenben általlya az Országnak velős, és józan része; nem javallyák a Szent Püspükök, rettegik szilaj természetét, mint az hajókat törő kő-szálókat. Mert a' lántztúl inkább' fel-hevülvén büszke vadsága, és szárnyára kapván, mint a' Lybiai Orosz-lány, kit az éhség a' félénk nyájok közé vetett, néki rohanik az Országnak, meg-tépi, vérbe keveri a' Zabolátlan — — — Ki-

- 256 II a' Mosonyi sík mezőre fegyvertelen egyedül
- 257 II ezt várhattam tőled Szerelmes Vérem?; meg-akarom szorítani köztünk nem fel-oldani
- 258 II vállaidra; a' mit vadász oly szomjan;
- 259 II szerentsével nem bánom.
- 260 II [A színi utasítás bi.]
- 261 II a' barlangnak tsínnját; reszkedjeteK le ébren egyetek a' békóval.
- 262 II [A színi utasítás bi.] tárja száját a' setét barlang.
- 263 II Siessetek, és mikor kétzer fen szóval hallotok nevetem nevezni Salomóntól, mellete teremjeteK, vesséteK lántzra; [A színi utasítás bi.] de halkán hajhász véle, betsülettel, és eszetekbe jusson hogy Magyar Hertzeggel,
- 264 II [Le-menneK]
- 265 II te látod Magyaroknak Szent Istene! semmi kegyetlent,

- 256 II Soha nem
- 257 Magyaroknak sem Salamonnak vérit, nem gondolok, a' mi tsak ennyi felslés-is tegyen az Ország törvényén; majd azon egy ennyimmel bórsózik testem, mikor eszemben tűnik-is gyalázatos békója. De mit van mit tennem? ő szinte eztet készíti
- 260 II Valjon mi tévő legyek,
- 261 II pattogásával fogja vitatni jussát. engedgyek néki? így szóll a' törvény, igazság de ellenben nem szabadgya az Országnak
- 264 II mert tsufos lántzától inkább fel-gyaladván büszke vadsága, és szárnyára kelvén,
- 266 II néki rohan az Országnak, meg-tépi és vérben hadgya a zabolátlan.
- 266 II ki-szoritsam az Országásból? készebb lész kardgyát maga oldalában meg-fereszteti sem hogy ezt a' szégyent el-viselye

szorítsam a' Királyi székből? — — készeb' léssen oldalában meg-fereszte-
a' pallost, sem hogy ezt a' szégyent el-viselni — — — — Meg-kötöztete-
270 — — — Már ide ballag: — — imé melly szépen festi ortzáját a' szelidség-
gel! de tsak még-is ki-törík homloka rántzából lobogó haragja — — szemei
mind azon tüzes szikrákkal pattognak. Én szállítom-meg előre a'
kemény kő-sziklát — — —

HATODIK KIMENETEL.

275 Salamon. László.

LÁSZLÓ
Fel-derül kedvem, hogy egymást láthattuk!

SALAMON
Felséges Király!

LÁSZLÓ
(Im kezdi immár a' békeséget!)

SALAMON
Örömmel telik szívem kívánt egésségeden; imádlak.

280 LÁSZLÓ
(Szép üdvözlet! Isten segíts!)

SALAMON
Mint folynak az Ország dolgai? nints kétség benne, hogy te éppen okossan.
bóldogúl kórmányozod.

LÁSZLÓ
Békeséget sohajt az Attya-fiak között: arra kéri Egeket, hogy minket egybe
kaptssollyon a' szeretet.

285 SALAMON
(Ha tudnád, mitsoda kaptst veretek.) a' Kapots kész: kész vagyok meg-oltani:

269 II küldöm foglyak módgyára meg tóri fen bėjázo szívít
270 II hogyan festi
271 II De tsak ki törík; lobbant mérge:: szemei tüzes
szikrákkal
276 II Fel-derül bunyt kedvem, hogy láthattuk egymást
Salamon.

278 II (Ihon már kezdi a' békeséget)
280 II Szent Isten segíts
282 II okossan, és szerentséssen kórmányozod
285 II (gyáva! ha tudnád; a' kapots készen vagyon, kész
vagyok el-oltani)

a' tüzet bennem. Térjen vissza az hajdani szeretet; éljünk tzivódás nélkül egymást illető jussunkal.

LÁSZLÓ

Ne a' kezem. Egy tseppig mindent bé-töltök, a' mit az Ország Nagygyai kívánnak. Gyűlölöm a' vissza-vonásokat, pört, patvarkodást, és a' közöttünk forró kardoskodástul írtózom. Tudgyuk mitsoda romlás szakadt nem egyszer nyakokra azon tartományoknak, a' mellyekért az Attya-fiak villongottak felzúdult tüzeléssel? a' szántók-vetők nyugtattják ilyenkor ígás munkájokat: azon kaszákat, mellyekkel a' földnek gyümölsét kellene hanyat fektetni, földes Urok ellen fenik, gyakor meg-is tompittyák rajtok. Szóval: magok magokat pusztíttják.

SALAMON

Mind igazlom, a' mit mondasz. Tsak azt vetem hozzá, hogy tudniillik: nem igaz szülött fiai azok Magyar Hazánknak, kik egymást fogyaszttják, egymás ellen vagdalkoznak — — — kün, kün keressen a' Magyar, ha igaz Magyar, ellenséget, kit földhöz verjen: ne dülja ingó falait az országnak, ha nem tudgya, avagy nem akarja segéteni. Kiki elégedgyen-meg a' magáéval; a' másét ne ásítsa. Ne fellyebbezen tovább', hogy sem szárnyai birják. Szemével ne hejazzon magossabban, mint a' nyoszola engedi, a' mellyből eredett.

LÁSZLÓ

(Értem mit akar) a' Király tartsa-meg koronáját mind addig, míg Istennek, és az Országnak tetszik.

SALAMON

(Veszem észre, mire tzéloz; ki-töltöm boszúmat, kezemben vagyon) ez régi, és avas rege immár. Most a' békeségrül, és az Országnak boldogulásárul egyetkettőt. Én Királyi ágybúl, 's ágbúl szakadtam; Magyar Országához jussomat Atyámnak vérivel hoztam e' világra.

- 296 II egy haj-szálig mindent bé-töltök, a' mit az Országnak
- 296 II Gyűlölöm a' vissza-vonást, pör-patvarkodást
- 296 II szakadt azon tartományoknak nyakokra nem egyszer, mellyekért
- 301 II fektetni, Urok ellen fenik, hegyesített, gyakor meg-is tompították rajtok

- 296 II igazlom a' mit mondasz. tsak egyetskét vetek hozzá: nem igaz szüleményei
- 299 II hazájának, ha nem tudgya segetteni kiki eléggelje magát
- 301 II ne hejazzon szemével magossabban, mint a' nyoszolja, mellyből eredett, engedi.
- 303 II tartsa meg páltzáját; Istennek s' az
- 305 II régi kopalt rege

LÁSZLÓ

310 Erőn-erővel reám ragasztották ezt az ígát az Országnak érdemes, értelmes tagjai.

SALAMON

315 Én ezeknek nem akarnék annyira tetszeni, hogy reájok való nézve égbe kiáltson vétkem — — — 's tégedet, tégedet akarnak bé-fúrni az Országba? te miattad érdemtelen! kellene nékem bútsúznom őseimtől hagyott Király: székemtől? — — így erőltetitek ti a' törvényt részetekre? így darabollyátok így osztogattjátok a' Királyi Méltóságokat? — — nagy követ emeltek. Ha mindjárt fejére-áll-is egész Magyar Ország: még-is kezemből ki-nem-fatsarja igazságomat. Sőt ha meg-nem-térítitek, a' mit el-vontatok; véretem áldozom iránta. E lesz (*Meg-üti kardjának a' heljét.*) bíró közöttünk.

LÁSZLÓ

320 Salamon! ez-e' a' békeség, melyet ígírsz leveledben? (*Meg-mutattya.*) Ezért alkudtunk ide-jövetelünkre? Ne keménykedgyünk kérlek! — —

SALAMON

Nem hallom. Add vissza országomat, mennyel szemem előtt, 's ki mindezt Magyar határbúl, hogy soha se lássalak.

LÁSZLÓ

Ellenzi a' törvény, és Ország.

SALAMON

325 Ellenzi? el-szántam már magamot, meg-keresem a' magamét akár min: légyen-is: el-lepem fegyveremmel, haraggal — —

LÁSZLÓ

Valjon honnan várhatod a' fegyveres népet? hogy belém merjél kapni szerelmes vérem? talán Henrik Tsászárnak tollában bizol? torkán akadt ennek a' minapi Nyitrai falat.

SALAMON

Gyáva! akarod tudni hol veszem? a' (*Mutattya az halmot néki.*) föld gyomra-is

309 II reám vetették ezt az ígát hazánknak értelmes, érdemes tagjai.

311 II Én az Ország tagjainak nem

313 II Óseimtől szerzett

314 II részetekre így erőszakoskodtok a' királyoknak méltóságában nagy követ emeltek; semmi sem lesz belőle

316 II Ország: de markomból ki-nem vájja királyi jussomat.

Sőt ha meg-nem-térítitek igazságomat, véretem áldozom iránta, véretekkel potolom ki: e' lesz bíró közöttünk (*meg üti oldalát, a' hol kardja szokott fúgni*)

319 II Salomon S' ez-é a' békeség [A többi és a színi utasítás bi.] ezért alkudtunk ide jövetelünkre

321 II elől ki egész birtokomból, hogy soha

323 II áltolja a' törvény és minden falattya az Országnak

324 II áltolja; meg keresem jussomat, el-lepem fegyveremmel, haraggal Magyar — —

326 II belém merjél kapni; és számíthatsz véredek: talám Henriknek tollában bizol: torkán akadt a' Nyitrai falat Henrik Tsászárnak, és most-is égeli kőrmét a' Magyarok ellen támosztott fegyver.

329 II Leg kisebb gondom-is nagyobb ennél: akarod tudni hol veszem a' fegyveres népet? [A színi utasítás bi.]

teremt Salamon Királynak fegyvert, és embert — — László! László! Attyám-
fia! én Magyarok Ura, Királya vagyok: ezennel meg-fogod tapasztalva látni.

LÁSZLÓ

Tsak álom, és szem fény-vesztés, a' mit képzél magadnak édes Attyám-fia.

SALAMON

Még álom, és szem-fény-vesztés? (A' barlangra mutat, a' honnan ki-bujnak az
el-röjtött emberek.) látod-é a' fegyveres népet?

UTOLSÓ KIMENETEL

Lászlónak Vezérei és a' vóltak.

SALAMON

Ide a' vas lántzot! keleptzémben vagy Istentelen denevér!

LÁSZLÓ

(Már verdődik maga hálójában) Salamon! az egekre kérlek! — —

SALAMON

Nem, nem akarlak hallani. (Meg-nézi közeléb'.) /Mitsoda pántzel ez? — —
Ez nem az én vitézeimnek színe/

VEZÉR

(Egyik kezével a' lántzot Salamonnak, másikkal a' kardot nyújtja Lászlónak.)
Hertzeg! ihon a' lántz, a' mint parantsoltad.

SALAMON

(Egek! mi lehet ez? ébren vagyok-e?)

LÁSZLÓ

Mit halgatsz Attyám-fia? Salamon!

SALAMON

Zabolts! Zabolts! hol vannak a' vitézek? szaporán: hol a' kardom? — —

- ☛ I terem nekem fegyvert
- ☛ I én Királynak tartom magomat ezennel fogod
tapasztalva látni
- ☛ I magadnak Attyámfia
- ☛ I tsak álom? [A színi utasítás hiányzik.]
- ☛ I látod-é. (elő bujnak a' barlangból)
- ☛ I tsak ki-menetel László Vitézi s' a' Voltak

- 339 II [A színi utasítás hi.;] Mitsodás pántzér ez? nem az
én vitézimnek színe
- 341 II [A színi utasítás hi.]
- 342 II Hertzeg! a' mint akartad, itt vagyon a' vas lántz.
- 344 Salomon! Salomon!
- 345 II hol vannak a' Vezérek? Szaporán, hol a' kardom?
ide kardomat — — [A 346. sor hi.]

LÁSZLÓ

Ne emíszd magadat; éppen vannak minyájon.

SALAMON

Hol a' kardom? — —

LÁSZLÓ

350 Ez a békó a' te fegyvered: öltözz belé — — — Ah Salamon! 's nem iszonyodtál
csak ki-is-gondolni Vérednek, Magyarnak lábára ezt a' gyalázatot? mivel
érdemlettem?

SALAMON

(*El-akar futni.*) Félre az útból — —

LÁSZLÓ

Kezét, lábát vessétek lántzra.

SALAMON

Engemet, engemet? egy Koronás Királyt? te, te apró Hertzeg! köttetné.
lántzra?

LÁSZLÓ

355 Önnön magadnak tulajdoníthatod: öltözz belé.

SALAMON

László köttetne engemet lántzra?

1. VEZÉR

Ez a' parantsolat. (*Meg-akarja kötni.*)

SALAMON

Meg-nevetné egész világ, eztet ha Salamon Magyarok Urárúl meg-hallana
László! vakmerő! jól gondolkodgyál errül, és mérsékeldd-meg, a' mit kezdesz

LÁSZLÓ

360 Nem tekinted Királyi személyemet Salamon? kössétek-meg. (*Meg-kötnik.*)

SALAMON

Szertelen órá! ez-e' betsületem szolgálmtúl? Egek! mit végeztek róla

348 II belé, Szerelmes Vérem! nem iszonyodtál

349 II Magyarnak kezére...mivel érdemlettem tőled?

352 II Vessétek lántzra kezét, lábát.

353 II egy Országó Királyt; lántzra köttetnél? meg se
álmodd.

355 II Önnön álnokságnak

356 II engemet köttetne

357 II (*meg akarja költözni.*)

359 II Megnevetné az egész Világ, ha egy ilyen bajnokra
Magyarok királyjáról eztet halloná. László, vakmerő
jozan észszel mérsékeld-meg e' dolgot.

360 II Nem tekinted királyodat Salomon? Kössétek lántzra.

utóllýára? mire tartatok? két kézzel ölelném ezt az esetet, ha hozzám hasonlótól eredne: de attól szenvednem, kinek nevét szégyenlem tsak ki-is-mondani; sőt míg árnyékába-is általlok lépni, méreg, boszúság! nem tûrheti Királyságom.

—ASZLÓ

Ezen mardosó panaszid bé-nem-hatnak az égbe édes Attyám-fia. Tedd félre a' puffatt dagályt; ideje immár a' Visegrádi tömlözt léssen nyoszolás palotád. Szabadulásod az én gondom. Ne vádold keménységemet; én sem szoptam tygris tejet, sem a' vad, szilaj erdőkben nem születtem kő-sziklátúl. Tudgya Isten, tuggya Magyar Ország, és tönnon magad, hogy erőltetve viselem a' kardot hüveljén kívül. Ha látnád belsõ tsinnyát szívemnek, hozzád melly mód nélkül ég az Attyafiságos szeretetnek tûzétül! ah édes — — *(Meg-akarja ölelni.)*

—ALAMON

Fartolly tõlem vér-szopó lator! eléb' fogja látni Mosonynak térsége Duna, és Rába vizeit Poson felé föl-tolódni, eléb el-hadgyák a' sik mezõk ezen határokat, mintsem az én két karjaim a' boszú-állásbúl ki-dõllyenek.

—ASZLÓ

A' forgó szeleknek hinted mérgeidet. Annyi számtalan sok esetid meg-zabolázhatták immár régen kevélységedet. Magad vakartad fejedre mind ezeket Attyám-fia — — fogj kezet vélem: mert még-is tsak meg-esik rajtad szívem. Bémehez Posonba: de Korona nélkül; mert más küloben nem szabadgya a' nép, a' fen-forgó Papi személyek tilalmazzák.

—ALAMON

Inkáb' kóssétek hátra Királyi páltzával született kezeimet; inkáb' temesetek Visegrád sajátomnak setét mélységébe, mint hogy Posonnak tsúf játéka legyek Korona nélkül. *(Itten le-teszi egy vánkossa minden Királyi tizmerít.)* Mennyünk. De te gyiázz magadra álnok lélek, ki nem kardal, nem Katona erővel, hanem

- ☛ azúl szenvedni; tsak ki-is mondani méreg, boszúság:
- ☛ az engemet rágó panaszid nem hatnak az égbe
- ☛ tömlözt ád te néked nyoszolás palotát:
- ☛ nem születtem. tudgya az Isten
- ☛ hogy természetem kívül erőltetve viselem a' kardot
- ☛ természetem
- ☛ az igaz Magyar Szeretetnek tûzétül? ah édes
- ☛ Attyámfia [A színi utasítás hi.]
- ☛ Fartolj tõlem míg két szemeid láthatnak vér szópó
- ☛ eszkúszóm a' pokolnak mélységére (mert nints
- ☛ hátra) elébb fogja látni; vizét
- ☛ az a' tájékat, mintsem ezen két karjaim a' boszú
- ☛ állásbúl ki-dõllyenek. Irully, piruly szemtelen, egy
- ☛ Vezérít így el-tsábitítani, nem kardal, hanem
- ☛ szaggatni a' borostyán koszorut? tóké-

- ☛ letlen győzelem! még sem édesítettél Salomonhoz
- ☛ én Király koromban fogoy-ként vettem Visegrád
- ☛ sajátomnak tömlözébe?
- 377 II a' Zugo szeleknek; annyi számtalan esetid
- 378 II égtelen kevélységedet; mind ezeket fejedre
- 379 II mert mégis meg-esett rajtad szívem
- 380 II Posonba szabadon, de Korona nélkül, eztet tiltja a'
- ☛ Nép, a' fen lõrgó Papi-személyek nem engedik.
- 382 Kóssétek hátra inkább; inkább a' Visegrádi setéibe
- ☛ temesetek
- 383 II Posonnak tsufja, játéka legyek
- 384 II [A színi utasítás hi.]
- 385 II De te öröszkódyéi; megfordúl még a' kotzka
- ☛ kezemre, békomra kértitek ak mint tesztem szeret, visza
- ☛ fizetem a' költsónt, teljes mérgeimet

hamis ravaszszággal szaggatod a' borostyán koszorút, vigyázz magadra; megfordúl még a' koczka: kezemre, békómra kerítlek valahogy tehetem szerint vissza adom, a' mit költsön szenvedek tőled, teljes mérgemet töltöm rajtad.

LÁSZLÓ

390 Akkor élhetz véle, mikor markodban léssen üstöke a' szerentsének. Én kész vagyok mindenre! a' mint Istennek tetszik, úgy légyen! én-is ember vagyok Most parantsolattya szerint fogadgyátok szavát; vigyétek: de úgy, mint egy Hertzeget. (*Indul Salamon, és ismíg vissza tér.*)

SALAMON

395 Nem mint Hertzeget, nem embertelen! hanem mint Magyaroknak Koronás Királyát. Talám nem vagyok Urad még most-is? el-megyek: de míg-is szolgálom: soha térdet nem hajtok. De számot veszek még tőled-is hitetlen Zaboltis meg-duplázom ezt a' szégyent, gyalázatot ugyan a' Visegrádi setétbe mind a kettőtökön pártosommal.

LÁSZLÓ

400 Errül akkor: vigyétek (*El-viszik*) Tanúllyatok Királyi pitzin maradékok Salamon példájából! soha sem bóldogíttya azokat a' Felsőéges Isten, kik a' Királypoltzon — — — a' többit értsétek reá.

Vége.

A MŰ ADATAI

Illeinek Salamonról szóló drámája nyomtatásban 1767-ben látott napvilágot. A szerzőtől sajtó alá rendezett kiadás címlapja: „Salamon, Ptolomaeus, és Titus, három szomorú játék, kettejét enné: maga szerzette, Harmadikát pedig Metasztaziusból fordítottta, És az Elő-Járóinak engedelmeből kibotsatotta, Illei János Jesus Társaságának Papja. — Kassán A' Jesus Társasága Akadémiai Kollegiumának Betőivel, M.DCC. LXVII. Észteendőben.”

„A' Kegyes Olvasohoz” az alábbi előszót intézi: „Boetziusnak vigasztalásról írt öt könyveit az el-múltt észteendőnek ilyen korában Magyar nap-fényre botsátván abban jártam, hogy két, három szomorú Játékimat-is utánnok, 's szárnyokra kelthessem: a' mint-hogy Isten kegyelméből végbe-ess vittem; 's ihon vagynak. Mulásd addig magadat e' kevéskével, még a' többiek elődbe számosodnak, mellyeket mások szerzettek, 's már régen mind számodra készszen tartanak, és tsak azt várják, hogy valaki Nyelvünk' gyarapodásához való buzgóságából satú alá vettesse. Kolosváratt

Alázatos, leg-kisseb' szolgád Illei János

389 II akkor koppaszszuk, mikor martunkban léssen üstöke; én mindenre készen vagyok, ha úgy tetzik az Egeknek, úgy légyen, a' mint fenyegetődd, én-is

391 II Most a' mint parantsolja, de a' mint Hertzeget [A színi utastás bi.]

393 II mint Magyaroknak Királyát. talán nem vagyok királyód még most-is?

395 II De várrá te-is hit-szegő Zaboltis vámat adsz iránta, hogy felbontattad a' titkot, és ugyan a' Visegrádi

mélységben pártosommal meg-duplázom ezt a' szégyen-gyalázatot.

398 II Ezt még lássuk, Vigyétek.; Királyoknak pitzin maradéki

399 II Soha nem szerentsélteti az Isten azokat, a' kik

401 II [A Vége jelzés hiányzik, helyette:] M.A.I.N.D. B.S.T (Ennek feloldása: Mindent az Isten nagyobb dicsőségére, a Boldogságos Szűz tisztelésére.)

Jesus Társaságának szerzetes Papja.”

A három dráma közös belső címlapja: „Három szomorú játék.” A kiadványban a darab az 1–24. lapokon található.

Illei drámájának csak egy kéziratos másolatát ismerjük. Ez a *Gyulafehérvári gyűjteményben* található a 339–354. lapokon. Címe: „*A' mely keleptzébe akarja ejteni Lászlót Salomon, abba maga ke-redek.*” Ez alatt „Folytattatik a Mosonyi mezőben” olvasható.

Darabunk e kézirata keltezését nem ad, de a kódexbe bejegyzett keltezett szövegek 1738 és 1764 között keletkeztek. Sorrendjük ugyan nem kronológikus, de előtte is, utána is 1759-ben előadott – s azonos kéz írásával lejegyzett – darabokat olvashatunk. E gyulafehérvári kézirat nem jelzi az aktort, de a szöveg semmi kétséget sem hagy Illei szerzősége felől. A kézirat és a kassai nyomtatvány szövege sok helyen eltér egymástól, de az eltérések nem lényegesek. Az OSZK Kézirattárában az *Egyházi beszédek, tanulmányi jegyzetek és iskoladrámák* megnevezésű kódexben (OSZKKt. Quart. Hung. 3922. 306–319.) egy névtelen szerző cím nélküli drámáját olvashatjuk. Ennek első felvonása – rövid bevezető jelenet után – Illei darabjának átvétele, második felvonása pedig Friz András *Salomon*-drámájának szövegében szabad, de a történést szorosan követő adaptációja. Összekapcsolásuk intermedium közbeiktatásával történik; a második rész éneketbetétekkel is bővül. Keltezése a darabnak nincs, a kötet szövegei 1768–92-ből származnak. Az új darab egy ismeretlen rendező adaptációja révén jött létre. Kiadását ld. sorozatunkban az ismeretlen szerzőjű jezsuita drámák között!

Illei *Salomon*-drámájának – mint többi darabjának is – közkedveltségét mutatja, hogy más modern iskolák más témájú színdarab-szövegeiben is felbukkan egy-egy áttemelt szövegrészlete. (Vö. ALSZEGHY Zsolt–SZLÁVIK Ferenc: *Csikósmolyói iskoladrámák*. Bp. 1913. 47. – ALSZEGHY Zsolt: *A magyar XVIII. század*. Bp. 1948. I. k. 183. /MTAKK MS 10446/)

SZERZŐ

Illei János az egyik legjelentősebb magyar jezsuita iskoladrámáiról. 1725. január 3-án Komáromban született. Szülővárosában, majd a kőszegi jezsuita gimnáziumban tanult, s mint a retorikai osztály hallgatója, Kőszegen 1743. okt. 17-én lépett a jezsuita rendbe. Noviciátusát Trencsénben töltötte, itt szerzett fogadalmat 1745-ben. Repetensként, azaz a rendi tanárképző hallgatójaként, 1745 októberében érkezett Szakolcára, s a következő ősszel nyilván maga is részese volt a repetensek nagysikerű *Seder*-előadásának (szept. 25-én, megismételve okt. 3-án). Október 10-től azonban már Gyöngyösön tartotta a parvistákat és a principistákat két esztendőn át. A következő három tanévet (1748–51) Nagyszombatban töltötte filozófiai tanulmányokkal, ezekből doktorátust is szerzett. Valószínűleg fordult érdeklődése az irodalom felé. A filozófiai évfolyamokban Schmidhauer András jezsuita vezetője, s kapcsolatba került több más, irodalmi tevékenységet folytató rendtársával is: Földi Ferencel, Kazy Ferencel, Bartakovics Józseffel, Kunics Ferencel. A nagyszombati színi előadások élénk hatást tehettek rá, e három évben ugyanis az egyetemi ifjúság jelentős latin és magyar nyelvű darabokat adott elő. Illei 1751-ben a szintaxisták tanára és a ház exhortatoraként visszakerült Gyöngyösre. 1752-ben Kolozsvárra helyezték az „inferior schola” tanárául. A rendi feljegyzések többkét helyen beszámolnak a rábizott osztályok színelőadásairól, de utalás nélkül a rendezőre. Az 1753-as évben Egerben a retorikai osztály vezetője, a kongregáció praesese, a kollégium történeti előadásainak vezetője.

1754-ben Nagyszombatban megkezdte hároméves teológiai tanulmányait. Itt jelentek meg nyomtatásban első művei (vallásos költeménye és szónoki beszéde). Tanulmányai befejezése után az új harmadik próbaévet Besztercebányán töltötte, de a környék falvaiban is teljesített egyházi fogadalmat. A következő tanévben Székelyudvarhelyre került, itt két évet töltött a szintaxista és grammatikai, majd a retorikai és a poétikai osztály tanáraként. E helyen már jelentős adatunk van színműírói és rendezői tevékenységéről: az általa vezetett szintaxista osztály 1759-ben előadta a *Sammo Rex in campo Mossoniensi a Ladislao captus* c. darabot. Ez az adat Illei később nyomtatásban megjelent *Salomonjának* első felbukkanása.

Szerzőnk a következő évtől kezdve egészen nyugalomba vonulásáig akadémiai tanár. Az 1760/61. évtől Nagyszombatban az etika és a jog professzora, egyéb tisztségei között nyelvi dékán is, akire az előadások rendezése hárul, s a könyvtár vezetője. Ez évből azonban az akadémiai színelőadásokról nem maradt jegyzékünk. A következő két tanévben már a budai akadémián a logika és a metafizika,

illetőleg a fizika előadója volt. Az 1763/64. tanévben a győri akadémián tanította a controversiát. A következő évben újra Nagyszombatba került (előadásainak tárgya az egyházi szónoklat). Itt nyelvi dékánként ismét reá hárult az előadások rendezésének felelőssége. Nagy bőséggel maradtak ránk adatok fényes külsőségű színelőadásokról. Figyelemre méltó a Convictus Nobilium egyik darabja: *Salomon rex Hungariae Divo Ladislao coronam eripere tentans*, amely ismét szerzőnk művét sejteti. Ez idő tájt fordította magyarra Boethiusnak *De consolatione philosophiae* című munkáját, mely 1766-ban Kassán jelent meg a szintén Boethiust fordító Orczy Lőrincnek ajánlva. Sikerét tanúsította, hogy még egy kiadást megért ugyanitt 1773-ban, sőt nem sokkal Illei halála előtt egy harmadik kiadásról is szó esett levelezésében. Az 1765/66-os tanévet Illei Kassán töltötte. Professzori tevékenysége mellett ismét nyelvi dékán. A feljegyzések rendkívül élénk színjátszásról számolnak be. Az egyik szerint „deinde poesis poenitentem Regium Prophetam Davidem lugubri metro audiendum dedit”. ez megegyezik Illei később kiadott latin nyelvű iskoladramájának címével. 1767-ben itt, Kassán jelent meg Illei magyar nyelvű drámakötete is: *Salomon, Ptolomaeus és Titus*. Drámái előszava: azonban már következő állomáshelyén, Kolozsvárt írta (Kassán a nyomtatásra egy volt nagyszombat. tanára ügyelt fel). 1767-től éveken át Kolozsvárt tevékenykedett mint akadémiai tanár, majd a szeminárium vezetője. Itt érte a rend feloszlata is. A pápai bullát és a királynő rendeletét követő tanévet még Kolozsvárt töltötte, de a szemináriumot már nem vezethette. A következő években Budán tartózkodott, 1780-ig az akadémián oktatott retorikát. Közben felvették az esztergomi érsek egyházmegye állományába.

1780-ban nyugalomba vonult, s végleg visszatért szülővárosába. Itt élte át az 1783-as pusztító földrengést. Komáromban megismerkedett Péczeli József és folyóirata, a Mindenest Gyűjtemény írói és tudósi körével, és kapcsolatot tartott a pozsonyi szeminárium irodalmi tevékenységet folytató kis-papjaival is. Saját irodalmi munkássága is élénk volt, ekkor jelentette meg magyar nyelvű vígjátékát *Tornyos Péter. Fársángi játék*. (Komáromban és Pozsonyban, 1789.), majd latin nyelvű drámatrilógiáját amelyet — kassai előadási adatunk mellett — az alcím szerint Budán is előadtak. (*David poenitentis Absolon in patrem perduellis, Lessus, sive David lugens filium Absolonem*. — Ludi tragici Academiae Budensis nuper exhibiti nunc restituito postliminio Latinae linguae cultus patriae juvenuti oblat. — Komárom, 1791.) Közben, 1790-ben lát napvilágot Pozsonyban egy nagyobb munkája: Johar Gabriel Oxenstierna svéd költő francia nyelven írt művének magyar fordítása: *Külömbféle válogatott elmefuttatók*, I–II. rész. Szerzőnk megírta még papi pályájának ötvenedik évfordulóját; a következő évben, 1794. január 24-én halt meg szélütés következtében. (ALSZEGHY Zsolt: *Illei János élete és írói működése*. Nagyszombat, 1908.)

FORRÁS

A darab cselekményének a szerző által is megjelölt forrása: Bonfini: *Rerum Hungaricarum Decades* 2. L. 4. Edit. Francofurt. pag. 225. num. 30. et seq. Bonfini latin szövegében azt a történetet olvashatjuk, amelyet a darab „sommája” is elbeszél. Drámánk cselekménysora ezzel azonos, de az eleven megjelenítés, a cselvetés részletei, a mellékszereplő Zaboltis alakjának megteremtése, a szereplők szavaiból élénk formálódó jellemkép és a szövegből kisugárzó aggodalom a haza sorsáért a szerző sajátja.

ELŐADÁS

Előadás évszámának jelzése darabunkon nincs, de rendi feljegyzések alapján arra következtethetünk, hogy a darabot előadták, mégpedig a nyomtatás événél (1767) kb. egy-másfél évtizeddel korábban.

A rendi feljegyzések — már a XVII. század végétől — sok Salomon-dráma előadását regisztrálják, ezek közül a szerző életkora miatt csak az 1740 utániakról szólunk. Salomon életének egy későbbi szakaszát Illei kor- és rendtársa, Friz András (1711–1790) is feldolgozta, drámájának a szövege is fennmaradt, mind latin nyelven, mind magyar fordításban. (Ld. kötetünkben a 4. szám alatt!) A feljegyzések egy részéből a Friz-mű előadására lehet következtetni (*S. erenum petens, S. regno vag. Hungariae valedicens, S...ad sanctora translatus*); ezek nem jöhetnek számításba. (Ugyancsak más témára utal az 1760-ban Nagyszombatban és Pécsen előadott *Salomon et Geysa*.)

Lestyán Mózes *Egyptomi Jósef...c.* drámafordításában (1753, Nagyszombat; fennmaradt másolata 1754, Bécs) hivatkozik egy Salamon-dráma előadására, sőt annak prologusából áttemel egy részletet saját szövegébe. „Vallyon ki sandal etc. ut supra in Prologo Salamonis usque ad verba: Nemét, formáját elő terjesztem játéknak”, de mivel a hivatkozott szöveg nem maradt fenn, ebből csak arra következtethetünk, hogy magyar nyelvű Salamon-előadás hangzott el. Ez évben Illei János teológiai tanulmányait végezte Nagyszombatban.

Az 1756-ban Rozsnyón bemutatott *Divus Ladislaus cum Salomone c. declamatióról*, amelyet a rhetorica és a poesis osztály növendékei adtak elő, nem tudunk részletesebben.

Feltétlenül Illeire vonatkozó adat azonban: 1759-ben Székelyudvarhelyen a szintaxisták és a grammatisták bemutatják a *Salomo rex in campo Mossoniensi a Ladislao captus c.* darabot. Ebben az évben Illei a székelyudvarhelyi gimnáziumban a szintaxis és a grammatika tanára!

Ismét Illeihez jutunk 1764-ben. Nagyszombatban a convictus nobilium ifjúsága nagy sikerrel játszott egy darabot (háromszor meg kellett ismételniük): *Salomon rex Ungariae divo Ladislao coronam eripere tentans*. Ebben a tanévben Illei Nagyszombatban nyelvi dékán, tehát az előadások rendezésével megbízott professzor. 1772-ben Egerben is játszottak egy *Divus Salomon a Patruo Ladislao aribus captus* című drámát. (A Salamon-témájú darabok jezsuita előadásairól ld. STAUD, I–III. passim.)

Az 1759-es és 1764-es adatok Illei szerzősége mellett szólnak. Valószínűleg a székelyudvarhelyi drámaszöveg került át Kolozsvárra, ahol a gyulafehérvári drámagyűjteményt összeírták; a másolat Salamon-drámája ugyanis korábbi eredetű, mint a nyomtatott kiadás.

Megengedhetünk esetleg egy még korábbi származtatást is. ALSZEGHY Zsolt–TAKÁCS József: *A jezsuita iskoladráma 1581–1773.* (Bp. 1937.) című könyvének a tulajdonában lévő példányában az 1750-es év adattárához beírta, hogy az *Amely keletzébe akarja ejteni Lászlót Salamon, abba maga keveredik* című darabot, melynek kéziratát a gyulafehérvári gyűjtemény tartalmazza, Kolozsváron előadták. Alszeghy ennek az adatnak a forrását a leírás helyén nem jelölte meg, viszont az általa írt *Illei János élete és írói működése* (Nagyszombat, 1908.) 80. lapjának szövege és lapalji jegyzete némi magyarázatot adhat. Innen megtudjuk, hogy Beöthy Zsolt tulajdonában volt egy drámagyűjtemény is. Szabó József másolta 1780 táján Kolozsvárt, s ez ugyanazokat a drámakéziratokat tartalmazta, amelyeket a gyulafehérvári kódex. Ebben azonban többször olyan drámáknál is volt utalás az előadás helyére és idejére, amelyeknél ez a gyulafehérvári kéziratban hiányzik. „Beöthy Zsolt volt szíves ezt a kolligátumot] rövid ideig rendelkezésemre bocsátani” – írja Alszeghy Zsolt. Feltételezhetjük tehát, hogy az adatokat innen tudhatta. (A Beöthy Zsolt hagyatékában lévő kézirat jelenlegi lelőhelye ismeretlen.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunk forrása az 1767-es kassai kiadás szövege (I-gyel jelölve). Szerzői szöveggént betűhíven közöljük. A nyomtatvány a rendezői utasításokat lapalji jegyzetben hozza; ezeket a szövegbe illesztjük. A mellékjeles o u magánhangzókat a mai betűjelekkel (ö, ő, ü, ú) adjuk. A nyomtatott kiadás László király vezéreit a szövegben csak sorszámmal jelzi, kiadásunkban mindig kiteszük a VEZÉR szót. A nyomtatvány folyamatos szövegét szerepekre tagolva közöljük. A szereplők rövidített nevét mindig teljes alakban hozzuk.

Il-vel szerepeltetjük a gyulafehérvári drámagyűjtemény variánsként kezelt kéziratát. Ennek szövegtéréseit szintén betűhíven közöljük, mivel feltételezzük, hogy a másolat szövege Illeinek egy korábbi kéziratát tartalmazza. A drámagyűjtemény Kolozsvárról került Gyulafehérvárra. (Vö. FRENCZI Zoltán: *A kolozsvári színház története.* Kolozsvár, 1897. 88.) Illei élete során többször is tevékenykedett Kolozsváron: 1752-ben a schola inferior tanítójaként, az 1760/61-es évben az etika és a nemzeti jog professzoraként (a másolat valószínűleg ez idő tájt készült) és – a drámakötet kassai megjelenése közben ill. után – 1767-től 1774-ig.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 18 *illet* – illet
 19 *míg* – még (Később is mindig így)
 21 *pipés püpos* – hetyke, cifra
 23 *negédes* – rátarti, büszke
 34 *háttal forduljak Lászlónak* – meghátráljak László elől
 38 *szálos* – magas
 65 *ki-bogározzon* – kifusson
 68 *meg-esett ügyemet* – veszendő ügyemet
 72 *lövelj* – nyomulj; itt: ugorj
 76 *ki messze* – igen messze
 87 *zúr-zavar* – zűrzavar
 96 *hímes* – színeskedő, kétszínű
 117 *lódíng* – vállra vethető kardszíj
 118 *ezentül* – ezennel, nyomban
 122 *arányzom* – sejtem
 131 *tsapod a'levet* – teszed a szépet, hízelegsz
 131 *mintha nem hordozná színed róka tsavargásodat* – mintha külsőd nem árulná el, hogy rosszbar-
 sántikálsz
 141 *fejemet kötöm belé* – fejemet teszem rá
 156 *vérenkedik* – vért ont
 164 *fel-bítangollyam* – felprédáljam, tönkretegyem; *harmintz-hatban került* – küszködésbe, fárad-
 ságba került
 168 *ismig* – ismét
 186 *így adózzon a'Magyar ellenség* – így „fizessen” a magyar ellenségének
 194 *nints igaz gyomra* – nincs igaz szíve; *félre horgadozik* – elhajlik
 217 *ritkán éri tárgyát* – ritkán éri célját
 219 *mellőzd-el* – kerüld ki
 235 *szemeskedik* – szemfüleskedik
 246 *tsínnyát* – itt: belsejét
 250 *háromlani* – háromszor ismételni
 258 *egy isatornából szívárodott* – egy érből eredt; *meg-indúl a'természet bennem* – megborzadok
 262 *általlya* – vonakodik tőle, ellenzi
 287 *egymást illető* – ki-ki az őt illető
 301 *ne feljebbessen* – ne törekedjék feljebb
 301 *szemével ne héjazzon magossabbán* – ne vesse magasabbra a szemét
 328 *a minapi Nyitrai falat* – IV. Henrik, német-római császár 1074-ben a trónkövetelő Salamcc
 segítségére indult, de visszavonulásra kényszerült, akárcsak a Nyitrát ostromló Salamon is
 332 *képzél* (egyes sz. 2. szem.) – elképzelsz
 380 *szabadgya* – engedi

7.

ILLEI JÁNOS

PTOLOMAEUS

Szomorú játék

Kassa, 1767.

A' JÁTÉKNAK SOMMÁJA.

Ptolomaeus Tzeraunusz, hogy a' Királyi páltzához férhetne, Arzinoet Testvér Nénnyét, Lyzimakus Királynak meg-hagyott özvegyét Matzedoniából Szamotrátziába Szám-kivetette: e' mellet le-kötött hite, esküvése ellen, egy Pár magzatit meg-ölette néha üdön. Most penig (e' léssen az egész játék) ki-forgattatik erőszakkal birt Országából a' Frantziák által, s' egyszer-'s mind fejét veszti. Justin. Lib. 27.

Ehez a' Játéknak kedviért kettőt adunk. Először: hogy Arzinoe Ptolomaeuson boszúját akarván tölteni, vissza tért Szamotrátziából, és Antigonusnak, ugyan Ptolomaeustól számkivetteteit Matzedónak neve alatt a' Frantziákhoz adta légyen magát, hogy őket a' Királynak vesztére nógassa.

Másodszor: hogy Arzinoe Királynének ki-vettetésében Antiokus, és Szosthenes Fő-Vezérek lettek vólna mesterek; azért Arzinoe ezeket-is meg-akarja ejteni. Kezdődik egy hajnaltul, és tart a' másik-ig. Folytatik Strimon vize körül.

A' JÁTSZÓ SZEMÉLYEK.

PTOLOMAEUS. matzedó király.

ANTIOKUS.

SZOSTHENES. Királyi Fő Vezérek.

LYZANDER.

BELGIUS. Frantzia Vezér, és követ.

ARZINOE Királyné. De Antigonus férfiúnak neve alatt, és Frantzia színben.

[KATONA]

ELSŐ HAJNAL.

ELSŐ KIMENETEL.

Antigonus. Antiokus. Szoszthenes.

ANTIAGONUS (*Meg ragadja Szoszthenest.*)

Markomba életed istentelen —

SZOSTHENES

Mitsoda vakmerő -- --

30 ANTIOKUS (*Antiochus kardot akar rántani.*)
Ezt én?

ANTIGONUS

Meg se mozdulj; Mert által meg által járlok. Hát így horgadoztok-félre hazám hivségétül? így áruljátok szabadságát, kire nézve annyi piros omlot: bajnok, édes őseinkből? ah fertelmesek! Ptolomaeus birja az Országot: t:
35 veszitek hasznát, ti szijátok velejét, és 'zirját. Udvari tsalfasággal, temérdek szó-pompával el-ámétjátok a' fiatal Hertzeget, minden felé orrán hurtzolja a' mint tetzik.

SZOSTHENES

Vendég barátom! ki bizta reád Országunk dolgát?

ANTIGONUS

40 Hátráb', aláb' ezekkel Szosthenes: mert eszedre hoz ma emez atzél, -- -- kive: beszélsz?

ANTIOKUS

Kivel beszélünk tehát? miért mondd Macedoniát hazádnak? mi árulásról vádolsz bennünket? hiszem a' kártékony Frantziának örülni köllene inkább romlásunkon.

ANTIGONUS

45 Foszlángom, hatzukam, Frantzia. Testem, vérem, szívem, tőletek származott. és bátor számkivetettek-is közületek a' törvény ellen: de még-is lobog bennem Hazámnak tüze; nem akarom, hogy földhöz verje az ellenség.

SZOSTHENES

(Valjon ki lehet ez?)

ANTIOKUS

'S kinek hinak?

ANTIGONUS

Macedo vagyok. Elég ez most az egyszer. Nevem torkotokra forr rövid üdön.

SZOSTHENES

50 Mit lebelegsz haszontalan? nem döbbsent-meg engem az efféle horgászó beszéd.

ANTIGONUS

Nem? majd el-válik. 'S nem te szürted össze a' levét Frantziával, hogy Ptolo-

maeusra üssön holnapi regvelig? (*Antiokusnak szól.*) Nem te győzted reá az Hertzeget, hogy pénzt adgyon a' békeségért? phi gyalázatos 'Zib'-vásár!

ANTIOKUS

Se hirem, se tanácsom benne.

ANTIGONUS

Egy ravasz huron pendültök mind a' ketten. Ezennel reátok perkelek. Kebelembe a levél, igasság — —

SZOSTHENES

Várákossal (mi tévők legyünk? soha szívem ágába sem tűnt a' párt-ütés)

ANTIOKUS

(Magam sem tudom mire véljem)

SZOSTHENES

Atyámfia! ugyan tsak mire mutat ezen egygyesség zavaró pör-patvarkodásod?

ANTIGONUS

Arra: hogy sietten siess Ptolomaeushoz, verd-le a' frigyrúl, meg ne vegye, a' mint el-tökéllette.

SZOSTHENES

Mennyünk: talán míg sem feddődik minden ok nélkül; más valaki lehet részes a' pártosságban: járjunk végére.

ANTIGONUS

Szosthenes! te el-mehetz. Antioke! itt maradj: míg más egyéb' kis közöm-is vagyon véled.

MÁSODIK KIMENETEL.

Antigonus. Antiokus.

ANTIGONUS

Szegény Antiokus!

ANTIOKUS

Mit sohajtasz olly méljen?

ANTIGONUS

Szánom mostoha sorsodat. Tehát tsak el-kell-veszned?

ANTIOKUS

Az egész világ bizonsága ártatlanságomnak. Hanem ha a' fondor irígység
kohlolna valami szó-fi hirt ellenem?

ANTIGONUS

75 Akár miből fakadt légyen: elég az hozzá; hogy veszett neved költetett. Itt vag-
a' pártosok lajstromába. Hová leszel, ha fülébe reppen Ptolomaeusnak?

ANTIOKUS

En nevem-is a' pártasok között? ide a' hazug levelet.

ANTIGONUS

Hidjed. Én mint hajdani jó akaród, egy tanátsal szolgálok, ha bé-veszed; ki-
gázolhatz a' veszélből, és szíves, de nem szíves barátidon tetézve ki-tölthetec
boszúdat.

ANTIOKUS

80 Mond-ki: de hadd tudjam eléb, kivel osztom ügyemet.

ANTIGONUS

Szíves, igaz, néhaj kenyeres pajtásoddal. Ki légyek? tudtadra jut, midőn meg-
hálálod.

ANTIOKUS

Hadd értsem.

ANTIGONUS

Ha ki-mondom; oda szerentséd, fejed, életed.

ANTIOKUS

85 Nem vagy-e' Antigonus?

ANTIGONUS

Ne feszeged.

ANTIOKUS

Szerelmes — —

ANTIGONUS

Meszsze tőlem: míg javallásimra nem állasz.

ANTIOKUS

Beszéld-el: ihon a' kezem.

ANTIGONUS

90 Tudod-e', hogy hamissan, és erőszakbul pipeskedik a' koronával Ptolomaeus?

hogy Arsinoe Hertzeg Aszszonyt, testvér Nénnjét ki-vetette a' Királyi székből Samothráziába, kardra hányván eskütt fogadási ellen koronás fiatskáit, kiket illette volna az Országlás Lysimakus Attyok holta után?

ANTIOKUS

Tudom; és míg most-is borsózik testem, ha a' fene kejetlenséget meg-gondolom. Égben kiáltó vétek vala bizonyára. Meg-sirattam nem egyszer. Mert nekem-is volt részem az iszonyú vér-ontásban. De késő immár. Él e'-míg az Hertzezné?

ANTIGONUS

Meg nem ismírnéd, ugy el-hasonlott magátul. Tengeti napjait, mint számkívetett, emészti magát, busul, mint árva gellítze.

ANTIOKUS

O! bár segíthetném.

ANTIGONUS

Vagyon módod benne. Oldaladon a' fegyver. Alattad nagyob' része a' Macedo népnek. A' mai ütközetben add kézre Ptolomaeus fejét; és Arsinoe Hertzeg Aszszonyt örökös országában fogod ismíg látni. Ez sommája, a' mit tőled kíván Lysimakus meg-hagyott özvegye.

ANTIOKUS

Hát míg most-is számot tart országára Arsinoe?

ANTIGONUS

És pedig tsak te reád függeszti minden reményét Antioke!

ANTIOKUS

Nagy fát mozgat! töb' erő kell ehez. És mitsoda letzkére huzat Ptolomaeus, ha meg-bűzleli gőzit? a' mint eddig-is, félő, hogy bé-ne-fujták-légyen.

ANTIGONUS

Míg titokban vagyon mind a' kettő. Ha tsak Szosthenes nyakadba nem kerítette a' gyanót, hogy magáru el-rázza. Kötve hidgy néki! mert ellened mind azon sik golyóbitsok forognak szájában: halálos ellenséged. Meg-ne-ütközz mindazonáltal; az Istenek szeretik az igasságot: magok-is meg-fogják torolni az hamis esküvéseket, a' mellyekkel meg-tsalta Ptolomaeus együgyű Nénnjét, kezét a' pitzin Hertzegeknek vérében meg-feresztvén.

ANTIOKUS

Ellenségem Szosthenes? meg-botsáss barátom! míg nem érzettem.

ANTIGONUS

Méreggel egyeles szeretetét ma, ma fogja reád árasztani, ha két-felé nem tekintesz, és meg-nem-előződ.

ANTIOKUS

Mondjad az Hertzeznének, hogy míg kétes az erre való alkalmatosság: vaktában pedig néki dűlni, nem tanácsos.

ANTIGONUS

120 Ennél jobb alkalmatosság nem lehet; tudniillik: midőn Ptolomaeus személyében táborba fog-szállani a' Frantziákkal. Nem terhellek tovább'; azt igéri Arsinoe: hogy a' Királyi széket egygyütt akarja véled közleni, és magát-is néked szentelni tellyességgel. Meg-ne vesd szép ajánlásit: úgy-is Ptolomaeus elveszti Macedóniát minden órán. Azt fogadja Belgius a' Frantzia vezér.

ANTIOKUS

125 (Imé Antiokie! vezérből Király lehet: mit végesz? — — — úgy tetszik, tsak job' egész Macedónián Királykodni, sem hogy itt, amott, eléb' utób' gyilkosok ként meg-száradni az akasztófán)

ANTIGONUS

Ne beszély magadnak; váloszoly immár egyszer: mert nem vár az üdő.

ANTIOKUS

Szép ugyan a' Királyi Méltóság, szép: de ha idétlen, veszedelmes.

ANTIGONUS

130 Régen meg-érdemletted: nem idétlen. Nem-is tsak azt illeti mindenkor az ország páltzája, a' ki forgattya. A' szeretet, kegyesség, bölts elme, hadi erköls választya-meg az érdemest a' nem-től: te benned mind ezeket sinórra fűzte a természet.

ANTIOKUS

135 Meg-lesz. Esküszöm Királyi Koronámra! lába között leli fejét Ptolomaeus. és Arsinoe jegyeseimmel más virrattig tántzot lépek menyegzőmben. Te-is otleszel jó barátom.

ANTIGONUS

140 Szépen köszönöm Antiokus Felséges Uramnak! adgya Isten. Hanem azon légy kézzel lábbal, hogy Ptolomaeus pénzt ne igírjen Frantziának a' békeségért. A' többit bizd én reám (most a' Frantziát reá nógatom, hogy pénz nélküfrígyet ne kössön)

ANTIOKUS

De ezen titok köztünk maradgyon.

HARMADIK KIMENETEL.

Antiokus maga.

Soha meg-sem álmodtam volna, hogy efféle undokrul árullyon engemet valaki! hiszen, ha ugyan tsak ki-akar szorítottani Vezéri-tisztambul, volt más fogás-is. — — — Szines barátom! ihon oldalom, akár Szosthenes, akár más egyéb' igízted tisztségemet; verd által, nem bánom: tsak láthassam leg-aláb' ki siettet a' más világra? de ne áskálly szemem szökve vermet betsületemnek: mert ezt nem szívelhetem — — — Kinek szóllok? nem halja az istentelen: ha elejét nem veszem, ki-is-tálolja, a' mit főzött embertelen konyháján — — jól vagyon; törtek vezéri-vóltom ellen: fogyaszszák; emészék magokat Királyságommal. Ha hívségemmel nem tetzeteskedhetem Ptolomaeusnak, és ártatlanságommal vétkes vagyok, vétkemből mérszékellye, hogy az illetén roszálkodás nem ült szívemen. *Éz a' fegyver lesz bíróm íránta. (Ki vonnya meg-szollítya, ismig hüveljébe viszsza teszi.)* O fegyver! ki annyi pirossal izzadtál számtalanszor Ptolomaeusnak erőszakos Királyságáért! mutasd-meg ma, mit tehetz Urad Antiokusnak, Arsinoe igaz Hertzeg Aszszonyodnak, leendő hűtvösömnek hasznáért, Koronájáért! — — Hát ha markomban marad vége? — — Már el-vetettem a' kotzkát, az ő dolga mint perdüllyön, nem félek a' vaktól. Szeb' így: udvari reménységgel, Királyi bussal ügetni a' pokol méljiségére-is. Ptolomaeusnak meg-kell halni, vagy vesztek, vagy nyerek. Lekötöttem hitemet Arsinoe jegyesemnek; fele sem volna bötsület el-rágnom a' madzagot.

NEGYEDIK KIMENETEL.

Antiokus. Ptolomaeus.

PTOLOMAEUS

Hát így Antioke? — — —

ANTIOKUS

Udvarlásodra sietek Felséges Király.

PTOLOMAEUS

Udvarlásomra? úgy vagyon: hol maradt a' tábor? ah! kinek hidgyek? az ellenséggel huzomos üdőig mulatni, édelkedni alattomban, mi egyéb', mint véle kezet fogni?

ANTIOKUS

(Mit mondgyak? már tudgya) a' sereg talpon, ebren áll, portáz-is némelly része, és Frantzia szákmányokkal szépen dísekszik.

PTOLOMAEUS

Bár úgy volna: hol lobogtattya zászlóit a' kiütő nemzet? möre fekszik?

ANTIOKUS

Túl a' Strimon parttyán sátort vona: kevés üdő vártatva ide jövend fő-vezére:
közül egyike.

PTOLOMAEUS

175 Mi a' tárgya követségének?

ANTIOKUS

A' szövetség. Szerentsédre kérlek Felséges Uram! tagadd-meg néki egyenes-
sen. Mert illetlen kötéssel fogja prémezni, és nagy isomó pénzen árulni.

PTOLOMAEUS

Tsak ennyit a' hoszu szívetkedésbül, 's nem többet?

ANTIOKUS

180 Könyörgő intéseit egymást űzve szaporította, hogy reá ne tsalódjunk a' béke-
ségre illy gyalázatos okkal, 's móddal. Meg-fejtette mivoltát az ellenségnek
mitsoda rendben vagyon, melly erőtlen? sőt maga munkáját-is ígerte, hogy
meg-verhessük; mondván: hogy ő Hazánk fia.

PTOLOMAEUS

Tartok ajánlásitul Antioke! és igen, hogy sima jégre ne vezessenek.

ANTIOKUS

185 Ki-tanultam fenekét minden titkainak. Semmi az ország rövidségére nem
fekszik alatta.

PTOLOMAEUS

Tsak nem tetszik nékem. Miért nem jött előmbe, ha jámbor, igaz ember? mi:
suttog?

ANTIOKUS

féltette bőrit, hogy kézre jutván elne-árultatna az ekkor böngöző kémektől.

PTOLOMAEUS

190 Tsak gondolom mentség ez, nyilván inkább magadnak ütközött szeg a' fejedbe
hogy — — de hadgyunk békét ennek. Vigyázz szerentsédre; és jusson eszed-
be, hogy, midőn Arsinoe Nénémet eléb' állítottam az országbul, hív szolgá-
voltage; és hogy én semmibül talpra építettelek.

ANTIOKUS

195 Méljen bé-hadtak szívembe temérdek jó-téteménnyeid Fölséges Király! előt-
tem viselem álmomban-is. Erre nézve, ha tsak ennyi homálja lehet-is hivsé-
gemnek, itt heljbe vesszenek el — —

PTOLOMAEUS

Ne átkozódgyál. Hanem szedd rendbe a' népet a' mig el-érkezik a' követ.

ÖTÖDIK KIMENETEL.

Antiokus.

Antioke! mihez tartunk? imé miként a' mendörgös Hertzeg! mint a' hegyes tő. úgy meg-járta szívemet kérdező fullánkja. Tsak el-hittem immár, Szosthenes ennek mozdító mestere: meg-jövendölé a' Frantzia pájtásom. Héjába adtam-bé néki kezemet! Haboz elmém, mitévő legyek? hogyan tettessem hűségemet, hogy ki-ne-lásson horga palotás hamisságomnak? — — No Szosthenes! gödröt ástál Antiokus barátodnak: de duplán fizeted-meg; és ugyan azon gödörben a' tziiffra förtélyt. Levélbe vetem nevét, mintha a' Frantziával tzimborálna Ptolomaeus ellen, és így magát magával el-árultatom.

HATODIK KIMENETEL.

Antiochus. Antigonus.

ANTIGONUS

Felséges Király! Arsinoe a' Hertzegné szép köszönettel fogadja, hogy meg-nem vetted személyét hunyt napjaiban, és már-is ezen záloggal [*Gyűrűt ad néki.*] kedveskedik.

ANTIOKUS

(Már igazán jussom vagyon Matzedóniához) hol vagyon Hertzegségre?

ANTIGONUS

Nintsen messze tőled. Strimon vizén innen sétált az imént, búskodó tanácsokban törvén fejét, miképpen juthatna révpartyára szándékod. A' Frantziával-is ismíg közli vala titkát: a' ki-is ujolog fogadta, hogy mig holnapi virádóra fel-emeli véled egygyütt a' honnan ki-esett a' tyrannus által.

ANTIOKUS

Akarom, hogy meg-nem-állja utamat a' Királyságra.

ANTIGONUS

Tsak meg-keríthessük az istentelent, nem veszünk kártyánkal.

ANTIOKUS

De bezzeg végső ponttyán vólt előtte dolgom; egynehány keserűt bé-falatott vélem. Mintha meg-sajdította vólna szándékunkat, úgy űzte hajtotta, mit sügtünk-búgtunk olly sokáig? zúrta, zavarta kérdéseit temérdek gyanúval.

ANTIGONUS

225 Mikor nagy szerentsék tolódnak egymásra, megszorúlnak, és némelly forgó szeleket hoznak magokkal, kik hamar el-tűnnek ismig. A' derék udvariság. heljes, és módos politika, a' nagy Urakkal olykor a' mérget is jó ízűen megtattya szeretetből.

ANTIOKUS

Homáljos a' mit beszélsz, mit értesz raita?

ANTIGONUS

Azt: hogy, ha nem elégli mentségedet Ptolomaeus; ébrezd-fel kedvét jó. szép ajánlásokkal, és ujdón új fortéllal szorítsd magadhoz;

ANTIOKUS

Nints semmi mód benne.

ANTIGONUS

230 Biztasd; hogy heljére állasz az ostromnak hevében, kérd-el köntösét, tseréld-el a' magadéval, és állítsd heljedre. Így el-hittem, ki-vetkezik minden ba- itületből felőled.

ANTIOKUS

Ugy: de hát ha az ellenség el-mellőzvéen Ptolomaeust az én képemben, és felém szegezvéen minden erejét engemet köt rab szijra Ptolomaeusként?

ANTIGONUS

235 Én szórúl szóra el-beszéllem a' Frantzia Vezéreknek ezeket, hogy Ptolomaeus gyanánt ne háborgassanak.

ANTIOKUS

Ezt-is emberül ki-főzted, tsak azon emberül kitáloolhassam. Mint azon álta- füstbe mégyen minden fris, udvari találmányunk, ha véghez nem vihetem. a mitől mostanság gőzölög elmém.

ANTIGONUS

240 Vallyon mi lehet?

ANTIOKUS

Szosthenes nyakára koholok egy levelet, a'melly az ő nevével Ptolomaeus vesztére küldetett legyen a' Frantziáknak. Mert úgy arányzom, hogy ő vetette nékem ezt az ágyat az Udvarban, azért maga heverjen benne.

ANTIGONUS

245 Ó: nints kétség benne. Vajki hamis téjen hizott róka Szosthenes! ebben-is e- járok hiven, én írom-meg a' levelet, hogy el-ne-árulyon kezéd járása. Kezedbe

juttatom minden órán; te pedig add tovább' a rosznak, hogy maga magát hálóba kevervén bé-mutassa az Hertzegnek.

ANTIOKUS

Tetszik ez-is: én azon közben meg-járom a' népet, és Szosthenest ide tsalom, meg-kerülöm; talán kimutattya, a' mit belől forral.

ANTIGONUS

Akorában engemet-is el-várhatz. De semmi roszra ne vélyyed, hamit keményebben szóllandok.

DÉL.

ELSÓ KIMENETEL.

Antiokus. Szosthenes.

ANTIOKUS

Nints más külömben Szosthenes: rosz fűre tapodtam: el-nyomott erejével egy valaki.

SZOSTHENES

Gyámoltalan barátom! majd meg-reped szívem rajtad.

ANTIOKUS

(Tudniillik: hogy ki-nem-patkoltattam a' világbul) némelly hír-hordó bé-mázolta nevemet.

SZOSTHENES

A' kákában is tsomót keres, és míg az hajszálot-is hasogattya a' fondorló ember.

ANTIOKUS

(Másra keni szines festékkal) de mi hibát táláltál míg eddig szolgálatomban Szosthenes? te jársz titkaimnak fenekén; véled serdültem-fel pitzinségembül.

SZOSTHENES

Az egyenes igasságnak nints mindennél helje: a' kép-mutatás már módi-udvariság. Magos egek-ig emelnek, míg meg-törlik 'ziros szájokat; azután mint a' kigyók reád fujják dögleletes mérgeket; Azért mértékkel osztogasd szén nélkül-való igaz szívedet pajtásídnak.

ANTIOKUS

(Melly szépen oktat a' tökéletlen!)

SZOSTHENES

Meg-nem foghatom, honnét eredhetett füste pribék hirednek.

ANTIOKUS

270 Szent Isten! egygyütt értettük a' Frantziátul, a' mit értettünk; egygyütt vádoltattunk: míg-is tsak magamra szárad minden vétek. Ez immár fele szerbaráság.

SZOSTHENES

Talán tsak meg-akar ezzel erősíteni az Hertzeg hivségében; hogy bátrabbavethesse öledbe életét, talán tsak próbál.

ANTIOKUS

275 Nem Szosthenes. Mert ezzel inkább' el-vadíttana magátul, és bátor olly meszájárok-is a' nem jótul, mint a' míg nem született gyermek, míg-is Zene-bonzendülésre fakaszthatna. Nem-is illenék egy Királyhoz ez a' próba piszkálás.

SZOSTHENES

280 Illenék-e'? nem-e'? ne kérdezd. Minden ember szabadon, és kényre, kedvre futtathattya maga gondolatait. Ptolomaeusnak pedig szóval sem tilalmas gyenakodni: midőn fül-hegyel érti az ilyeneket. Tudod e' felett, melly hertele fel-hevült mérgében?

ANTIOKUS

(Be tziffarán himezi, hámozza) kedves, édes barátom! egyre kérlek: ugyan le vagdal olly mohon nyelvével fen-forgó nevemben? az-utan örömetst hunyorbészemem világát.

SZOSTHENES

285 Minden eszem, munkám azon lesz, hogy kézre keríthessem — — (El indul)

MÁSODIK KIMENETEL.

Antigonus, és a' vóltak.

ANTIGONUS

Fogdhatza Antioche! ezt a' levelet: vidd Ptolomaeushoz szaporán; ha igazszolgája vagy.

SZOSTHENES

290 (Ismig kotzódni akar a' gonosz Frantzia) lássuk a' petsétet: kitől vagyon?

ANTIGONUS

Nem reád bizták. Vigye-el izíbe: mert sürgető.

ANTIOKUS

(Ugyan mi lehet?)

ANTIGONUS

Ptolomaeusnak szól; és talán magadat-is meg-persel.

ANTIOKUS

(Megént el-kezdi a' regét)

SZOSTHENES

(El-kanyarítom; ne kötödjék mind untalan) nyilván már el-érkezett a' követ? kevés szorgalom. Készen várja Felséges Urunk.

ANTIOKUS

Tudgya, hogy ide szándékozik. Egy szóig mind el-beszéltük jó tanátsidat, és a' kevély ellenségnek göggös kívánságát.

ANTIGONUS

Ezt emberöl: de más bekkenő vagyon benne. Ó! álnok Vezérek — —

SZOSTHENES

Mit versengesz, mit ijezgetz ismíg!

ANTIGONUS

Majd meg-hallod. Tsak nem fogott rajtatok intésem, hogy saját hazátok ellen kardot ne kössetek, ne pusztítsátok, ne szomjuhozzátok vérít. Mert a' fenhéjázó, telhetetlen nagyra vágyódás, az egymás ellen lobogó irígység nem szűnhet-meg közöttetek, panaszollyátok egymásnak míg a' falatot-is, a' mellyet sok szenvedett fáradságtok után meg-érdemelték; és így egyedül tsak a' magatok fazokához szíván, ronttyátok árva hazátoknak falait, kótya-vettyére hánnyátok hajdani szerentséit, régi szépen virágzó szabadságát, hogy erszényetek meg-telhessen. Nem hogy egygyet értenétek, egymást szeretnétek, egy szívvel, lélekkel Matzedóniát dölengőségében támogatnátok. Irully, pirully Szosthenes! és te kivált Antioke! a' többit értsd reá. Hanem el-vidd a' levelet: más különben magam adlak-fel Ptolomaeusnak, hogy el-sillyesztetted.

HARMADIK KIMENETEL

Antiokus. Szosthenes.

SZOSTHENES

Egek! mitsoda vége lészen ezen izgágás Frantzia osztályinak?

ANTIOKUS

Ujjonnan faragott párt-ütést hivelyeznek pirongatási.

SZOSTHENES

Ugy: de kettőnket hurogatott, korpázott jobbára.

ANTIOKUS

Talán: hogy nem vagyunk gondos szemességgel az ilyenekre?

SZOSTHENES

Fel-posdul a' vér bennem; mikor a' levelet látom. Tedd-el előlem: jaj Antioke!

ANTIOKUS

320 Mit jajgatz, ha nem furdal belől a' Pártos féreg! az én szívem nem ingé-
nádszál, hogy minden apró fergetegre megsédülyön. A' reggeli gyanu többé:
izgat. Ha pedig (a' mit Isten ne adgyon) ebben téged segíthetlek, föld-k-
sebedet bizvást. Leg-aláb', ha Antiokusnak el-kell-vesznie, élyen Szosthenes
Antiokusnak szíves baráttya, és Antiokus fen-maradgyon holta utánn-is az ő
képében.

SZOSTHENÉS

325 A' reggeli gyanu tsak futó, portázo szél, el-oszlik azonnal: mert tsak az irígyek
gyümöltse. De ez — —

ANTIOKUS

Ez pedig talán üres belől, és mind azon ijesztő ál-ortza.

SZOSTHENES

A' Hertzegek nem szövődnek olly szoros barátságba a' néppel, hogy ez íg-
merjen tréfálni ő vélek. Valami az tsak lappang a' levélben.

ANTIOKUS

330 Látom; tsak izzazt ez téged Szosthenes, terjezd előmbe, ha miben meg-
botlottál. Ki-fejtlek mindenbűl halálommal-is; avagy ne mutasd kívül, a' m:
belől mardos. Mert hamar ki-török ajakodon, és színed változásin ros szán-
dékod, a' mint veszem észre. Bátran, udvari móddal beszély a' Király előtt.
335 de keveset, és nagy mértékkal. Gyakor az harist-is tsátsogó rezzegérül meg-
sajdítván fészkeben, mikor ingyen sem gondolná, meg-meljesztik. Tartsd erős
kapontzában nyelvedet.

SZOSTHENES

Szívem (*Meg-öleli.*) Antioche! Tudom ugyan az irígységnek tulajdon erkölt-
sét, tudom: míg a' gyikint-is róka mállal bélleli, és halat költ a' szárnyosbul-is
De nem magamon hánkolódik elmém, téged szánlak.

ANTIOKUS

340 (Ísmérem farkát, megint tsavarog) miokra nézve?

SZOSTHENES

Hogy netalántán ezen levél-is meg-ne-erősítse Ptolomaeust felőled a' rossz hírben. Bízod kezemre: izre, porrá szaggatom.

ANTIOKUS

Távol légyen. El-szántom már fejemet Szosthenes: készeb' vagyok inkább halálotat érnem, sem hogy tovább' ily rossz szelek fujjanak felőlem. Azért ki-nem-adom kezemből, a' mit kívánsz; sőt magam nyujtom-bé az Hertzegnek. Osztán: ha el-sikkasztanád-is: bé-sugná az a' Frantzia hír hordó.

SZOSTHENES

Meg-hagyom a' strásáknak, hogy senkit a' világon ide bé-ne-botsássonak a' követen kívül.

ANTIOKUS

Mi jó haszna léssen? furtsa ember az a' Frantzia: bé-lopja magát szemfíny-vesztéssel-is, és nagyob' kudarczot vallunk, mind azon által, hogy ebből-is tapasztallyad, mely nagyon égek szerelmedtől; kezedbe adom: de parolára, hogy el-viszed Ptolomaeushoz.

SZOSTHENES

Ezt nem tselekszem Antioke! mert halálot után-is méltán szememre-vethet-néd, hogy Szosthenes a' barátságának szent szövetségét meg-feresztette.

ANTIOKUS

Ne (*Oda adgya a' levelet.*) ezt kívánom utolszor tőled: meg-ne szegd végső kérésemet!

SZOSTHENES

Leg-aláb' fel-szakasztom — — —

NEGYEDIK KIMENETEL.

Ptolomaeus, és a' vóltak.

PTOLOMAEUS

Mint vagyom a' sereg Vezérek?

SZOSTHENES

Két lántsá, buzogány kinek kinek kezében. Rivadnak a' trombiták, lobognak a' két fejű sasos zászlók, a' lovak nyerítésekkel köszöntik a' diadalmat, kapálnak mód nélkül. A' strutz, és kótság tollúk köllemetes szellővel enyhítik az hé-forróságot.

ANTIOKUS

365 Az egész tábor parantsolatodat várja Felséges Király.

PTOLOMAEUS

Akarom rendes állásokat, és vidám készségeket. Meg-úsztatom ma bársony-
paripámot a' Frantzia vér-patakban.

SZOSTHENES

Maid el-érkezik tőle a' követ; már hirt adott íránta.

PTOLOMAEUS

370 A' mint ide, úgy vissza-is bogározhat, ha egygyül egygyig itt nem akarja fogat
hadni. Nem jut eszébe: hogy én Fülep, Nagy-Sándor, Lysimakus, és több más
világ-győző Eleinknek bajnokival bírok! míg ő fellyebbezik alkujával a' béke-
ségnek? pénzen akarja meg-vetetni Ptolomaeussal? meg-tanítom a' kőborok-
negédes nemzetséget emberségre. Tart az ütköző erőtül, azért magossabbat
arányoz, hogy közepét találhassa. De nem akadt olly kába, vékony eszű félre-
375 hogy véle szembe-kötöst játszassék: sem olly le termett szívű Hertzegre; hogy
sövegelve hajtsen fejet néki. Más lélek teli Ptolomaeus testét.

ANTIOKUS

Tsudálná-is egész világ; míg maga-is a' Frantzia portzogós nevetéssel meg-
katzagná: ha a' mindenkor zöldellő, és virágzó Matzedónia a' frígynek szer-
zésében mostanság fillérezne.

380

ÖTÖDIK KIMENETEL.

Belgius, és a' vóltak.

KATONA

Felséges Király! a' Frantzia követ meg-akar udvarolni.

PTOLOMAEUS

Szabad: de ne parantsollyon — — — meg-látom a' pogányt, olyan-e, a' min:
írják?

BELGIUS

385 Ptolomae Felséges Hertzeg! téged a' Frantziák nagygyai szépen üdvözlenek

PTOLOMAEUS

Köszönet íránta. De mi jót akar az üdvözet?

BELGIUS

Ha szabad, el-végzem rövid sommával.

PTOLOMAEUS
Tsak okkal, 's móddal.

BELGIUS
Ebben áll: mi hazánkban el-szaporodván széles e' világot bé-jártuk diadalmas-
san. Fel-forgattuk Rómát: és hogy a' többit ne említsem; míg azon barlangos,
szurdok, hideg, köves havasokat-is, a' hová a' madarak sem férnek, Herkules-
Ként meg-birtuk bajnoki erőnkel.

PTOLOMAEUS
Gondolnám: nem jöttél magadat tsudáltatni Matzedónia Királyával: mit akarsz? süsd-ki egy szóval:

SZOSTHENES
Hiszen ugyan nagy, tziffra dagály ez egy követtől, más határában.

ANTIOKUS
Igen megszűnően kezded a' puffat kérdést! és hosszszabra nyujtod, mint pallosod érhetett.

PTOLOMAEUS
Mond-el tzikelyét hivatalodnak.

BELGIUS
(El-mondom; de nem esik szájad izire) most Matzedónia tartományit el-
lepvén, nem akarjuk dúlni, pusztítani az országot — —

PTOLOMAEUS
Nem-is vólna tanátsos, tsak egy legyet-is meg-ölnötök.

BELGIUS
hanem békességet kívánnánk, ha szép szerrel meg-lehetne.

PTOLOMAEUS
Takarodgyatok-ki határimbul szép szerrel, tsendessen: és meg-lesz a' frígy közöttünk, nem bánom.

BELGIUS
Ehez míg többséket-is kíván a' Frantzia tábor.

PTOLOMAEUS
Sőt; ha ezt nem elégli: azt akarom, hogy fejenként ki-vetközzetek a' fegyver-
bül, és a' fő Kapitányokat adgyátok kezembe zálogul. Más külömben tövöstül le-aprítatlak benneteket.

BELGIUS

Mi pedig azt akarjuk; hogy olvasson-le Matzedónia négy egész milliom — —

PTOLOMAEUS

410 Mitsodát? talán pénzen kuffárokodtok a' békeséggel?

ANTIOKUS

Imé Fölséges Király! hol kapál a' kevély?

BELGIUS

Nints más mód benne.

PTOLOMAEUS

415 Éhségteket nem mondom, hogy nem tágitom vala utra, 's borra valóval. Ez alamisnát kérnétek: de utálok a' szegényt, ha fenn hordozza szarvát, és nagy dolgokkal álmodik.

BELGIUS

Nem szorultunk míg, Istennek hála, érre Ptolomaeae!

PTOLOMAEUS

420 Egy szó úgy mint száz; nem vagyok pörlő társad Frantzia! parantsolom: tegyétek-le a' fegyvert, a' népnek színét ide idézd előmbe — — igen kőbotsátád bögyödet! ha más valakinek kérkednél, mind azon Herkules onkáiának vélhetne benneteket: nem vesztek engemet reá ezen ámétó, dib dalmaszlag beszéddel. Menny dolgozdra. Ki adtam a' parantsolatot; míg ma itt legyen a' válasz.

BELGIUS

425 Hát illy pattogva alkuszunk Ptolomaeae? halljad én tőlem-is azért első utolsó akaratunkat: kezedbe adgyuk a' fegyvert igen-is: de térdet hajtasz véle a' Frantzia vezérek előtt.

SZOSTHENES

Által-nyargalok oldalán — —

PTOLOMAEUS

Hadgy békét. Nyelve féltében jár esze hire nélkül. A' kevély kérkedés, és esztelenség, azon egy bomlott agy-velőből szivárkoznak.

BELGIUS

430 Meg-ne próbáld, hogy a' Nemzetek törvénye ellen tsak egy kis ujjal-is illes. Mutasd-meg vitézségedet annak idején; Urad veszedelmekor. A' mi pedig a többit nézi Ptolomaeae! én-is parantsolom: tedd-le vagy a' fegyvert, vagy a' kis szabott pénzt; fogj kezet velünk, ha életedet el-nem-akarod tseppenteni. és

jusson eszedbe a' Frantzia név, hogyan retteg míg a' tenger-is előtte, mikor meg-szálljuk.

PTOLOMAEUS

Minden békeséges tűrésemből fottig ki-fárasztál embertelen! nem alkuval, nem; hanem kardal szoktam én meg-békélni. Menny-ki szememből: és tanuld meg a' követség dolgát, hogyan köllessen egy Matzedó Királlyal osztáloznod pántolódó paraszt — — —

BELGIUS

— Én nagyob' Urat nem tartok a' Frantziánal: sem a' ki töb' emberséggel birjon. Ha pedig most hol-mikor egygyet kettőt botlottam a' frígynek ajánlásában: méltán hegyke válaszodnak tulajdoníthatod. De fogadom, és nem szabok üdőt hozzá, kemény számot adsz íránta.

HATODIK KIMENETEL.

Ptolomaeus. Antiokus. Szosthenes.

PTOLOMAEUS

Leg-kiszeb' gondom-is nagyob' ennél: de mí-gis méreg, boszuság, a' mit azon egy izben el-követett raitam. Sóval, borsal-is meg-hintette beszédit.

SZOSTHENES

És míg ő ütötte-meg magát a' kevély.

ANTIOKUS

Ezt már sokallom. Hüveljünkbe a' fegyver.

PTOLOMAEUS

Most-is imeleg, és borzad gyomrom a' lator ellen. A' mi töb': míg számot akar vetni vélem! mintha Ptolomaeus számadója vólna. Mikor játszodtam én egy táblán a' Frantziával, hogy minden alázat, ortza-szégyen nélkül üstököt vonnyon Királyi méltóságommal? miért botsátám-bé hozzám! a' paraszt mó-ressel talpig meg-motskolta országomat. De ezt-is egy valakinek köszönheten.

SZOSTHENES

Már el-múlt Felséges Hertzeg! lássunk az ütközethez — —

ANTIOKUS

(Add kézbe)

SZOSTHENES

(Ne piszkáld, míg nem — —)

PTOLOMAEUS

Ne fald-be, a' mit kezdettél.

SZOSTHENES

Hogy a' tábor az ellenségnek tolódjon.

PTOLOMAEUS

460 Mi hasznom benne? a' külső ellenség csak egy falat népemnek; de a' belső: ez
ez nagyob' munkát gyűjt kétes elmémre.

ANTIOKUS

(Ki-mondom; mert sok savanyút hunyorított reám)

SZOSTHENES

(Más utra tsapom ugrásit szavának, halgass)

PTOLOMAEUS

Homályban vagyon míg, ki? 's hol áll lesben? de talán oldalamat őrzí, hog:
kaput nyisson rajta.

ANTIOKUS

465 (Nem lábolhatom-meg panászit, annyira metzik szívemet)

SZOSTHENES

Bátorkodgyunk Ptolomae! míg eztet (*Kordját mutattya.*) látod. Mellette:
maradok szüntelen. A' tábort Antiokusra bizzuk;

PTOLOMAEUS

Antiokusra? — — Antioke! kedves barátom! kinek erejével verekedtem a'
Királyi székre hajdanában; Antioke! mit mondasz érre?

SZOSTHENES

470 (Reszkednek lábaim! megint vitattya)

PTOLOMAEUS

Meg-némultál? nem derék jelek ezek.

ANTIOKUS

(Nem álhatom tovább' Szosthenes) Uram láboidhoz — — ne bizd reám a'
tábort: mert pártosod vagyok.

PTOLOMAEUS

Mit hallok? kelly-fel.

SZOSTHENES

475 (Maga magát lépbe verte)

PTOLOMAEUS

És mivel érdemlettem eztet tőled! hogy fel-magasztaltalak semmiből, hogy titkaim kultsát reád bízam, hogy vezéremmé tettelek, így fizeted vissza?

ANTIOKUS

Ugy példáztál az imént Felséges Király, úgy rebesgetik az udvarnál, hogy vesztedre alkudtam légyen a' Frantziával, noha míg ekoráig szavam-hitt szolgád voltam. Mindazon-által (add elő) (*El-veszi Szosthenestől a' levelet, és a' Királynak adgya.*) Ha ez a' levél-is ugyan tsak reám fog vallani, ihon a' fejem, markodba életem, halálom, betsületem.

PTOLOMAEUS

Ki adta kezedbe szerentsétlen?

SZOSTHENES

Az a' Matzedo Frantzia, a' ki meg-jövendölte azt a' gyalázatos alkut.

ANTIOKUS

E' felett míg azzal-is fenyegetett, hogy ez a' levél békót forraszt lábainkra. Hová legyek immár gyámoltalan? úgy el-nyomtak az irigy nyelvek, mintha erkölcsöm mindazon gonoszból kötött tsomó vólna. Szosthenes ugyan — —

SZOSTHENES

(Ne említsd nevemet kérlek)

ANTIOKUS

El-akarta fojtani öszve szótt barátságunkra nézve.

PTOLOMAEUS

Szosthenes?

ANTIOKUS

Önnön magam ellenzettem. Mert el-nem-viselhettem tovább a' monda monda hirt, mellyel szennyeztetik fénnye udvari személljemnek. Kihez képest ké-szeb' vagyok inkább' hamvát ejteni életemnek, sem hogy Felséges Uram mellett hitel nélkül, 's mint egy udvari, házi gyilkos minden apró falattul gyűlöltetni.

PTOLOMAEUS

Be gyönyörű szép színnel mázolid Antioke! de ugyan tsak nem héjába tsör-gött a' haraszt. Ide valaki.

HETEDIK KIMENETEL.

Belgius, és a' vóltak.

KATONA

Felséges Király! Megént bé kívánkozik a' követ.

PTOLOMAEUS

500 Mit akar? kün maradhat: nagyob' ellenségem érkezett.

SZOSTHENES

El-hittem, meg-akarja Urát követni az illetlen, 's ótalan felelet íránt.

PTOLOMAEUS

505 Vétek vólna ez a' Frantziátul; kivált: midón vannak, kik szarvat adnak néki a' tzimborá kötéssel — — annyi mint az: bé-jöhet, ha meg-adgya magát. Antioke! nem roszul vótted-fel a' dolgot: a' levélnek bé-mutatásával akarod magadhoz vissza lágyítani meg-sértett kegyelmemet.

ANTIOKUS

Nem Hertzeg. Ha akasztófát érdemel szolgálatom, egy pertzentés óráig sem akarok tovább' élni.

PTOLOMAEUS

Míg így? — — lesz gondom reá — —

BELGIUS

Azt izeni a' Frantziáknak fele Ptolomae! hogy nem kell néki a' frígy.

PTOLOMAEUS

510 (Nyilván tormát törtem órra alá a' sarczal?) tehát meg-birkozom a' körmös oroszlánnyokkal, és meg-mutatom: hogyan fojttya Matzedónia az Herkules fajtokat.

BELGIUS

515 Még-is, hogy udvari politikánkat-is meg-ismirjed; kedvedre engedi: hogy válasz magadnak a' kettő közúl; vagy Uradnak vallyad a' Frantziát Isten után — —

PTOLOMAEUS

(Híszén nagy — —)

BELGIUS

Vagy most általam tisztességes Király pompával add-által a' tábornak koronás fejedet, mintsem azután hóhér markába — —

SZOSTHENES

'S így követed-meg Királyomat — — —

P.TOLOMAEUS

Menny-ki szemem elől, pironkodgyál országombul, mert — — de mit kö-
tődgyem az esze-veszettel? le-töröltetek a' föld hátáruul minnyájotokat egy
tseppig, hogy se hire, se hamva ne maradgyon a' Frantziának. Készüllyetek
a' mészár-székre; ez tellyes parantsolatom, 's el-mehetz véle, a' mint jöttél
embertelen.

BELGIUS

Én-is ott leszek. Vigyázz magadra Ptolomae: mert az holnapi hájnalnak első
hasattára kardomon láttya fejedet egész sereg. Így biztat egy kedves vezéred.
Vess számot eszeddel: a' Frantzia parantsolatot nem alku meg-vetni.

NYOLCADIK KIMENETEL.

Ptolomaeus, Antiokus.

P.TOLOMAEUS

Szosthenes! Antioke! mit hallok?

SZOSTHENES

(Szegény Antiokus!)

ANTIOKUS

(Nem sokára más notára fohászködol)

SZOSTHENES

Fejedet igiri valaki?

P.TOLOMAEUS

És pedig kedves vezérem. Kitől kell el-végre (*Fel-szakasztya a' levelet,*) félnem
közületek? — — — jaj Istentelen? miért adtad kezembe? bár el-röjtötted
vólna! — — ezerni ezer hálákot mindazon által az egeknek; hogy míg-is a'
kebeles hóhértol oltalmaznak! mondhatza immár Szosthenes! hol találkozik
csak egy igaz, hív tanátsosa is a' Királynak?

SZOSTHENES

(Miert noszogattál, hogy meg-mutassam Antioke?)

P.TOLOMAEUS

Mindenható Istenek! ezt várhattam én attul, kit a' porbul poltzra, és szegre
gyámolítottam? imé fejemre esküszik; véremet akarja áldozni ellenségemnek!

tegyetek már jót Urak, Fejedelmek az ügyefogyottokkal! — — de akarom, hogy tudom; a' mint kereste, úgy vegye hasznát az hit-szegő. Vasat ide szarjan!

SZOSTHENES

545 Vallyon kitsoda ez a' hála-adatlan Felséges Hertzeg?

ANTIOKUS

Uram! kegyelmedre bizom magamat. Engemet feddettél: talán ez is engem — —

PTOLOMAEUS

Nem Antioke! nem téged illet.

SZOSTHENES

(Szent Isten! itten nints kivülem más egyéb' hátra)

ANTIOKUS

550 Kit illet tehát? alig állok talpamon félelemes örömben.

PTOLOMAEUS

Szosthenes! állasz mint a' bálvány? el-rekedt szavad olly hertelen? (*El-hozzá: a' lántzot.*) Öltözz belé, a' mit vertél alattomban lépes, édes mézzel eresztet: ajánlásiddal.

SZOSTHENES

Én párt-ütő? én áruló? nints hiremmel Fölséges Uram!

ANTIOKUS

555 (Szosthenes! ugyan mire vetemedtél?)

PTOLOMAEUS

Míg fődözöd? olvásd Antioke!

ANTIOKUS

(*Olvassa nagy szóval.*) Értem Belgi! és töb' vezérek; hogy életének 'zengéjébe. Ptolomaeust ki akarjátok metzeni. Téres, tágos mezőtök nyilik erre. Én lések vérontója. Tsak jutalmát tudgyam: holnapi hajnalnak első hasattára a
560 Frantzia kardon láttya fejét az egész sereg. Esküszöm erre. Ég, és föld előtt Szosthenes.

SZOSTHENES

Esküszöm a' fölöttem dörgő, tsattogó Egekre Felséges Király! hogy megszer-
álmodtam ezt a' levelet.

PTOLOMAEUS

Ne ötölly, ne hatoly; meg-kell-lenni. (*Meg-kötik, el-szedik fegyverét.*) Vessétek keze, lábára: a' felső fokbul ültessétek a' tömlötz keleptzébe, míg jutalmát veszi alkujának.

ANTIOKUS

Nem hittem volna ezt Szosthenesről!

PTOLOMAEUS

Nem ok nélkül akarta el-semmisíteni a' petsétes zálogot.

SZOSZTHENES

Álnok szerentse! így bánsz ártatlan fiaddal? [*Viszik.*] Uram! — —

PTOLOMAEUS

Nints kegyelem. Semmi tenger ki-nem-szapul téged e' förtőből. Maid elküldöm fejedet közös barátidnak — — Antioke! kitől ójam magamat ezután, kire bizzam? ti bennetek vólt minden reménségem a' nyalka Frantzia ellen.

ANTIOKUS

Én soha az ország hasznaért véremet nem kimillettem. Azért mint eddig, úgy most-is örömet el-járok dolgomban, ha fenn-van előtted hitelem Felséges Király.

PTOLOMAEUS

(Mit van mit tennem? meg-szorított az ellenség mindenünnen — — — mindazon által lesbe állítok valakit, ki minden lépésit, szavát megvigyázza: ne talántán itt belé rekedgyen, a' mit amott távosztatok) Te vagy kezdete Királyságomnak.

ANTIOKUS

(Reménlem, vége-is leszek hajnal-ig)

PTOLOMAEUS

Most-is öledbe vetem bóldogulásomat. Tekintsd-meg a' népet gondos szemmel; és meg-botsáss, hogy hertelenkedtem a' gyanakodással.

ANTIOKUS

Minden szabad Felségednek az ilyenekben. Magam-is ehez nyulnék, ha Király vólnék. Ki sokszor tsak merő szemfíny-vesztés az udvarnokok dolga, és tsupa hazug szolgálát.

PTOLOMAEUS

Én az alatt a' többihez látok: hogy Szosthenes az hitetlen egészen ki-adgya magát.

ANTIOKUS

(Bár ki-ne adgya! mert elveri a jég minden Királyságomat)

ESTE

590

ELSŐ KIMENETEL.

Antigonus. Antiokus. Kém.

ANTIGONUS

Mint mennek a' dolgok Hertzeg? mert Arsinoe alig várja, hogy véled egy pár tántzal ki-tehessen magáért vissza veendő udvarában.

ANTIOKUS

595

Szeretem, hogy jegyesem az Hertzegné engem szívében, és szájában hordoz De az udvari tántzokat tsak akkorra hadgyuk; mikor ki-ütöm ötsét Ptolomaeust az országlásbul. Míg sok had-el-hadd vagyon hátra virattig.

ANTIGONUS

Hogy? talán nem szolgált a' levél? avagy nyomát vették a' tőr vetésnek. Ig bizonyára el-tsapnák kezedről minden szerentsédet; és Arsinoe Aszszonyának meg-metzenék torkát.

ANTIOKUS

600

A' levél ugyan helyre hozta betsületemet, és Szosthenesre kérítette a' veszélt; Maid hogy el-nem ájult a' Hertzeg. Szosthenest pedig maid a' guta érte: el-merevült, mint a' félholt; nem tudott tanátsot adni magának, hogyan? mikor ki által iratott légyen? De — —

ANTIGONUS

605

Mit de? szem-látomást jelentik az Istenek, hogy tetszik nékik-is iparkodásunk látván a' törvény igasságát: hogy a' mit gyilkos kézzel, hazug esküvéssel kivájt Ptolomaeus test-vérinek markábul, annak így kell vissza térti. Hová let: azomban ellened törekedő barátod? mi történt véle?

ANTIOKUS

Vasat pönget a' foglyok között. Leg-ottan kitsapta maga elől Ptolomaeus.

ANTIGONUS

610

Imé a' ki másnak vermet készít! jól esett. Mitt árulódik Hazájának fia ellen: midőn rosztát annak, és kárát nem kívánnya; sőt szabadulását, 's igaz Aszszonyát ohajttya? bár a' többit-is meg-bitzenthetnének kik azon egy hizelkedő haza-vesztő porázon járnak véle!

ANTIOKUS

Ez-is meg-lesz Király-Koromban (*A' kém fészkelődik*) De mitsoda fészkelődés ez?

ANTIGONUS

A Sátorok inganak, binganak, és azoknak vitorláit Strimon szelétül.

ANTIOKUS

Tsendes az üdő: nem küszködnek sátorokkal az éjszaki szelek. Talán valaki fülével mérsékeli beszédünket, és suttomban nyomozza.

ANTIGONUS

Ki merné ezt meg-próbálni, hogy a' fő vezérnek a tanácsira halgatódzon? mi köze a' köz Katonának ezekhez?

ANTIOKUS

Éppen semmi. De a' rossz embertől minden ki-telik. El-megyek, hogy Szosthenes a' kötelet vissza ne küldgye nyakamba. Érzettem tsoszogó lépésit, valaki az, láb hegyen lövellett-el hátunk mögött.

ANTIGONUS

Ha rajta éred, tsapasd-el feje szárát míg el-nem-áruul; avagy élj regveli tanácsommal, és siess az ütközettel.

MÁSODIK KIMENETEL.

Antigonus.

Meg sem-fogta, már-is meljeszti. Antioke! istentelen gyilkos! Királyságra trónsz léptselni Arsinoe Hertzegnével? Kába! mind azon jégre metzett kép teménséged. Arsinoe ilyen szolgál, vér-szopó latorhoz tsatollya személyjét, szívet? — — úgy: de gyűrűt váltott immár? ez nyilvánságos: de a' végre; hogy a' hertelen halállal öszve adgyon, és fűzzön minden órán: nem tudgya Antiokus mel oszttya magát. Ám mondám: hogy meg-nem-ismirné, ha látná Arsinoet. Ü-fítitott kártyával játszani, se haszon, se multság. Én, én vagyok magam Arsinoe, kivel tántzot akar járni egy-általlyába. Én gyermekeimet öldöste-meg Ptolomaeus ötsém az ő tanácsából. Engemet vetett-ki saját országombul. Meg-öszulom mind a' kettőn: mind a kettőnek halálára sarkalok. Szosthenes nem annyira vétkes: de ő sem mentt mindenestől. Azért elég ez a' gyalázat néki, hogy vasba kevertem. Amazokat pedig kardra hányatom. Az után vég butsút veszek édes Hazám, Országomtul, vissza bujdosok Samothrátziába. Nem kell Korona; noha Lysimakus férjem után törvényessen ennyém volna-is. Míg se se nékem, se néki. Az ellenségre hagyom örökségemet, kit fel-zendítettem Ptolomaeus ellen Antigonus neve alatt Frantzia színben. Reá oktatom Belgiust,

hol? és mitsoda személyben keresse mind a' kettőt az ütközetben. Színte rean
érkezik a' fő vezér.

645

HARMADIK KIMENETEL.

Antionus. Belgius.

BELGIUS

Mitsoda szelek funak Ptolomaeustol Antigone?

ANTIGONUS

Részünkre jók. Nála itzeg, bitzeg az egész tábor. Már-is egy fő vezérit tő-
lötzbe adta.

BELGIUS

650 Tetzik a' tzivódás, Király és a' vezérek között. Nem lehet ott szerentse fészke-
a' hol el-pártult az akarat egymástul. De miért bánt így véle!

ANTIGONUS

El-hitette magával, hogy ő adta-fel néked halálát; és én egy hamis levélle-
meg-erősíttem vétkében, hogy Antiokus ki-feselne a' gyanubul. Mert ha ez
el-veszti, nehezen férünk szándékunkhoz.

BELGIUS

655 Ez már szép tsendes udvari háboru! bár meg-fojtaná amaztat mennél ham-
ráb!

ANTIGONUS

Nem sokat érsz véle Belgi, ha Antiokusnak egyéb szándékot ki-nem-tzirkáló-

BELGIUS

Talán meg-hasonlott magában?

ANTIGONUS

660 Nem. Hanem Ptolomaeust akarja az haláltul meg-váltani. De úgy, hogy ki-
szóllítsa a' világbul.

BELGIUS

Hogyan lehet ez képes Antigone?

ANTIGONUS

665 Lelt módot benne. Annak Királyi köntösét, koronáját magára szándékozi
venni, és reá édesgetni, hogy az ő személyében bal derekát tartsa a' népnek
midőn meg-fogunk-verekedni. Azért tűzzel, vassal azon emberkedjünk, hog-
a' job' szárnyán Antiokust, balon a' valóságos Királyt meg-tsiphessük.

BELGIUS

Két koronás fejet vágok hajnalig minden-bizonyal, tsak meg-ne másollyák!

ANTIGONUS

Míg ugyan nem hinném, hogy Ptolomaeusnak ez tudtára legyen. De el-végzi Antiokus, nints semmi kétség benne. Mert így fogja hívségét tettetni urához: minthogy maga-is alig keleptzél-t ki az imént a' pártos motsárbul.

BELGIUS

Hát ha ama' fogoly vezér ki-mosdana a' gyanubul, és más izromban-is Antiokust keverné belé?

ANTIGONUS

Rókával bélelt Antiokus, és ezer-mester mindenben; nem féltém. Tudgya tsoválni, hánni, vetni farát minden felé az udvarnál. Osztán: nem-is mér keményen bánni véle Ptolomaeus. Mert az egész tábor utánna hódul, és talán kész lenne fel-zendülni érette, úgy kedvelli.

BELGIUS

Mind heljén hagyom: de mi nem szokás ám az ilyen vezéreknek halálát dobra ütni. Egy setét Kamara el-veszi hamvát életeknek.

ANTIGONUS

Ennek-is elejét-vette míg regvel. Mind azon által itt maradgy; várd, visgáld-meg tetétől talpig, hogy el-nehibázza kezed. Én utánna leszek; hogy ki-tanuljam sorsát, és ha törbe esett vólna ugyan tsak: más játékot kezdek. El-hintem Ptolomaeus táborában, hogy az Antiokus romlásának örül a' Frantzia; sőt hogy pénzel-is kínálná aztat, a' ki a' Királynak javallaná, hogy Antiokust, Szosthenessel meg-ölesse. Ha pedig te hallanád-meg eléb' galibáját: éppen így ravaszkozhatz. Meg-értvén fel-vett szándékokat Ptolomaeus: bizonyosan szárnya-szabadságára botsáttya Antiokust.

BELGIUS

El-várom tehát vagy egyiket, vagy másikat.

ANTIGONUS

Míg egygyet mondok: úgy beszélly *Antiokussal*, ha öszve szerződöl véle, mint-ha baráttya, és fenekén vólnál titkainak: mert el-hiszi, hogy mind tudod, a' mire reá vettem; és hogy Ptolomaeus heljett általad fog Királyságra emeltetni Matzedóniában az Arsinoe özvegy Hertzegnével.

NEGYEDIK KIMENETEL.

Belgius.

695 Bölts, okos Katona Antigonus, furtsa tanácsokkal bővelkedik. Imé mindenre
ugy reá tanított, hogy lehetetlenség Ptolomaeusnak meg-nem-halni, és hogy
miénké ne tegyük Matzedóniát. De Antiokusnak sem kisebb' mértékkel jutott
a' ravaszágbul. Mit nem gondol-ki, hogy a' Koronára szert tehessen. Urát ki-
fittyenthesse a' székből? és míg engemet vél segítő szerszámának lenni ezen
700 tzelrá! holott soha nem vólt semmi közöm véle; nem-is színlek hozzá, ki
gyen azok közül, kik fel-duzzadtak Ptolomaeus előtt bátor beszédemre? Isten
láthatnám! hogy elne-szalaszuk mellette a' valóságos Hertzeget. Mert ezzel igen
pórus járának; meg-nevetnének bennünket a' tőlünk le-tsiplott nemzetek, meg
az Istenek-is neheztelhetnék, annyi számtalan diadalminnk után, egy ily fiatal
gyerkőtte Fejedelemtúl meg-tréfáltatnunk — — —

ÖTÖDIK KIMENETEL.

705 Antiokus. Belgius.

ANTIOKUS

Akarom, hogy bennünket a' szerentse öszve szerzett.

BELGIUS

Fő vezér vagy látom; nevedről nem-ismirlek. Mind az által ennyim inkább
a' szerentse, hogy véled szemben lehetek. Mert alig várom, hogy kard-
rántsunk.

ANTIOKUS

710 Nyilván magam sem jó heljett kereskedem, és nem Belgiust köszöntöm?

BELGIUS

Belgius vagyok. Téged kinek hinak, ha nem tilalmas tudnom?

ANTIOKUS

Antiokus, te jó barátod vagyok.

BELGIUS

Imádlak Felséges Hertzeg.

ANTIOKUS

Mig sok héja ennek: de reménlem fegyvereddel.

BELGIUS

715 Ezen éj fejet hajtat néked Ptolomaeussal.

ANTIOKUS

A' Frantziának sem válik kárára Királyságom.

BELGIUS

Az osztályt hadgyuk mászszorra. Most estve rendellyünk-el mindent, a' mi erre szükséges. Mert a' nagy dolgokban minden kis késelem-is veszedelmes. A' mi töb': mig meg-nem-szünt a' kerengő fergeteg fölötted tellyességgel. Amattól, könnyen vissza kanyarodhat a' békó, ha huzton huzod Ptolomaeus halálát.

ANTIOKUS

Én dolgom ez Belgi! a' kit Királynak rendelnek az Istenek, annak ember ellent nem állhat.

BELGIUS

Az Istenek-is meg-kívánnják kezünk munkáját mindenben. Minden követ mozdítsunk, hogy nyomunkat ne vegye a' tyrannus. Ki nem semmi, a' mit kezdünk. Itt minden szikra; sőt a' vizes hamu-is langot vethet.

ANTIOKUS

Által futottak immár a' teli felhők, a' pitzin szikrákat nem ébresztik nyakamra. Tsak eléb' valék Ptolomaeussal: mind ama' filigrán munka beszéde. Nagyon követett, hogy regvel meg-kissebbített az hertelen gyanakodással.

BELGIUS

Én írtoznám a' nagy Urak, Fejedelmek tzafrangos szavátul. Gyakorta tsak mézes madzagok. Inkáb' szeressed, hogy magyarossan ki-mondgyák, a' mit forgatnak sok színű palástok alatt.

ANTIOKUS

Köszönöm Belgi! szorgalmadat Királyságomról. El-megyek hozzá; bémondom neveddel, hogy nem váraoztok az ütközettel. De ugyan jól meg-nézd ezt a' köntöst: mert Ptolomaeusra adom ma — —

BELGIUS

Tudom immár: hadd-el a' többit.

ANTIOKUS

Míg ez éjel reátok ütünk: készen várjátok a' tsite-patit. Fogjuk-el Ptolomaeust az én személyemben bal derekán a' népnek: és leg-ottan szeme-láttára meg-ülöm a' Királyi széket Arsinoe Hertzegnémme. A' többirül regvel idején.

BELGIUS

Magam-is vezér barátimhoz — — *(Mind-a' ketten meg-índúlnak.)*

HATODIK KIMENETEL.

Lysander, és a' vóltak.

LYSANDER

Meg-botsáss Antioke! hogy gántsot vetek utadnak.

ANTIOKUS

Tsak egyet szóllok Ptolomaeussal.

LYSANDER

745 Nem szabad egy tapodást-is.

BELGIUS

Ne késs: mert meg-unom várni a' sok tanátskozást.

ANTIOKUS

Bé-jelentem — —

LYSANDER

Fartolly hátra: egy nyommá sem.

ANTIOKUS

Hiszen dolog vólna ez!

LYSANDER

750 Meg-követtelek előre. Felséges Urunk nem szabadgya, hogy innen tsak meg-
is mozdully.

ANTIOKUS

Miért nem szabadná?

LYSANDER

A' jó Isten tudgya.

BELGIUS

(Mondám, hogy ne huzza, vonnya, maid reá sül a' pattantyú)

ANTIOKUS

755 Ha el-nem megyek; nem éri az éjet sátoros nyoszolájában.

BELGIUS

Ne vontassátok az üdőt. Mert a' Frantziával nem minden tréfa, jó tréfa.

LYSANDER

Ezentúl végét szakasztom dolgunknak: annak utánna izenny a' mit akarsz

Királyomnak. De, hogy 'zákba matskát ne árullyunk, Antioke! itt kell maradnod, a' míg tovább' nem visznek,

ANTIOKUS

Sebheted ezzel szívemet Lysander! tudod melly tiszta a' rosztul.

LYSANDER

Nem vagyok oka semminek. Hanem Szosthenes meg-akarja véled tserélni a' lántzott, és vissza ajándékozza lábáru.

BELGIUS

(Ihon a' mitúl tartottam! öszve szedem minden erejét, velejét eszemnek)

LYSANDER

Tedd-le a' fegyvert.

ANTIOKUS

Gyengén említsd az efféléket Antiokusnak Lysander! nem tselekszem. Mert hozzá esküttem, hogy Hazámnak szentelem véle véretem egy tseppig. És a' Király eleibe nem illik fegyvertelen menni egy Fő vezérnek.

LYSANDER

A' Király parantsollya; tedd-le. Ki-húltél kedvébül. Nem botsát magához: hanem a' hová a' pártosokat, oda küldet.

BELGIUS

Reánk üget a' gyászos éj tsillagos udvarával: végezzetek vagy valamit, vagy semmit.

ANTIOKUS

Ne (*Oda adgya kardját.*) Fogd: ha parantsollya. Nyilván Szosthenes támasztott ellenem valamit? várj álnok szív!

LYSANDER

Magad szája vallási: nem Szosthenes.

ANTIOKUS

Meg-rágd szavaidat Attyámfia! mert noha eddig nem vólt-is semmi tő közöttünk: de ezért kész vagyok veled meg-vagdalkozni.

BELGIUS

Vagy vidd-el, vagy botsásd Ptolomaeushoz: én itt nem akarok hálni. Hanem testetek halmain vetek ezennel ágyat magamnak — — (*Kardot ránt, és vissza teszi.*)

LYSANDER
780 El-küldöm (de Antioke! jut-e' eszedbe, mit ígértél egy Frantziának? mivel
kérkedtél! ezeket egy tzirkáló, mind egy szálíg bé-súgta Ptolomaeusnak)

ANTIOKUS
Álmot hivelyezel barátom!

LYSANDER
Adná Isten! ide a' lántzot: (*Oda viszik, belé öltöztetik.*) Öltsd-fel a' pántos
karikákat.

BELGIUS
785 (A' szélnek fordítom én-is immár palástomat)

ANTIOKUS
Irgalmatlan Matzedónia! tehát e' gyalázatos abrantsok bérem annyi szolgálomért? miért szültél e' világra? miért emeltél illy meredek uraságra; ha illy véletlenül le-hengeritesz róla minden ok nélkül? job' job' Lysander! alacsony nemtelenséggel bátran élni; sem hogy hertelen dütsőséggel a' vitorlás tornyokon fészket rakni, ahol midőn leg-job' izűn fénytakednél, meg-tuszamodva: lábod a' szerentse sikos uttyán, agyad velejét ki-lotsanttya.

LYSANDER
A' zúgó szelek ellen evezünk e' panaszos letzkével Antioke!

BELGIUS
Hát mind illyen Aszszonyi természettel birtok Matzedo vitézek?

ANTIOKUS
795 Nem a' halál fakaszt engemet erre, nem: hanem — — verd-fel, dúld-fel immar Hazámot. Kötve kezem, lábom; nem támogathatom. De tudgyad mindazok által: hogy, ha eléb' nem-is, hajnalig míg ezen lántzommal-is agyon verlek, meg-mutatom, hogy szeretem Ptolomaeus országát, ha ő meg-gyalázott-is már két ízben.

BELGIUS
800 Ez, ez tetszik nékem: hogy elő-veszed egyszer a' Katona bátorságot. Tsak az hogy a' kötött oroszlánytúl ki félhet?

Antiokus
Igy tsúfolod bilíntsemet? — — vissza a' fegyvert Lysander! (*El-akarja tőle ragadni.*) Míg a' téj-is sovány lesz néki, kit annyátul szopott.

801 [A sor előtt tévesen:] ANTIGONUS

LYSANDER

Hallád-e' követ! ne tsúfold vezérünket. Te pedig Antioke! határozd-meg he-
vét szívednek időig: kövesd a' vitézeket a' hova visznek. Míg ez éjjel álmodhat
valami jót Ptolomaeus Király.

BELGIUS

(El-hiszi a' gyáva, hogy egy úton jár szándékom nyelvem ugrásával)

ANTIOKUS

Reád bizom ügyemet Lysander! (*El-viszik.*)

HETEDIK KIMENETEL.

Lysander. Belgius.

LYSANDER

Már most beszéld-el Követ, mit izensz Uramnak?

BELGIUS

Ugyan soká tartott folyta dolgoznak! miért nem fektetted-le, mihenest bé-
léptél közénkbe?

LYSANDER

Matzedónia-léte-vóltaképpen meg-szokta vizgálni az árulásokat. Nem keveri,
se nem bünteti a' büntelent, a' bűnössel.

BELGIUS

Nálunk akár kinek halálára elég vétek míg a' szele-is a' párt ütésnek.

LYSANDER

Ti lássátok. Mond-el a' többit: mit akarsz?

BELGIUS

Azt: hogy a' mit Ptolomaeus regvel végez, estve meg-ne-mássollya: tartsa-meg
paroláját az ütközetre nézve:

LYSANDER

Se mást, se többet? készen vagyunk.

BELGIUS

Míg egyetske vólna: de ez téged illet.

LYSANDER

Ellensége vagy Ptolomaeusnak: tőlem ne kérj, a' mi ártalmas Matzedóniának.

BELGIUS

Fogdhatza ezt a' kis ajándékot (*Arany erszény.*)

LYSANDER

Mire való?

BELGIUS

Szükségedre.

LYSANDER

825 Ptolomeus vezérinek nints szüksége a' Frantzia koszos pénzire. Ne: vedd vissza. Mert félek, és nagyon tőle.

BELGIUS

Nem illik egy Frantziához. Tedd-el.

LYSANDER

El-viszem a' Királyhoz álnokságodat.

BELGIUS

(Már rágja az horgot) Sőt ne: meg nem bánod.

LYSANDER

830 (Míg sem dinom dánom portéka egy ilyen arany erszény: vallyon mit akar véle?) miben segíthetlek mindazonáltal? békeséget kívánsz? meg próbálom.

BELGIUS

Nem: urad ellen sem semmit. Egyedül Antiokust — —

LYSANDER

Ki-mentsem?

BELGIUS

835 Sőt ha nem sajnálok a' fáradságot, míg ez éjjel, ha más mód nem lehet benne, méreggel itasd-meg Szosthenessel együtt; és add kezembe mind a' kettő fejét; mert bé-adtam kezemet Fő-barátimnak, hogy a' viadal előtt ezeket azon nyersen, véressen el-viszem a' tábor elejbe.

LYSANDER

Te kívánnád halálát Antiokusnak?

BELGIUS

Sőt ha most ezennel ide hozod; más arany erszénnyel duplázom-meg az elsőt.

LYSANDER

840 Tehát miért szívelkedtél olly mézessen véle?

BELGIUS

Hogy Ptolomaeus előtt meg-dönthetném. Ugyan e' véget vádoltam egy vezért, hogy reá vélye abbul-is. aztat, a' miben felőle gyanakodott. De a' nagy Istenre kérlek! eztet senkinek. Tartsd erős zár, 's rekesz alatt. Mert ha fel-adod, bizonyosan szárnyára kelti a' Király, és nékem megpirúl az ortzám. Esküdgy-meg zomántzos kardodra, hogy fen-tartod a' titkot.

LYSANDER

(Mit végezzenek? imé Antiokus ártatlan! meg-esküdgyem-e' mind a' kettőjök-nek fejére? — — itt az erszény: mássát-is igéri — — nem tselekszem) Hallod-e' Frantzia! nem vehetem magamat a' gyilkosságra. Meg-nem tébolithatz szem-fény-vesztő zálogoddal.

BELGIUS

Leg-aláb' kettőnk között — —

LYSANDER

Fátúl szakadt! engemet-is meg-akarsz dönteni, hogy tágosb úton nyargalhass Matzedóniának pusztítására! így mered az igaz szívű Matzedót hazug erkölt-sődhez mérni?

BELGIUS

(Már enyim a' tromf) szépen kérlek — —

LYSANDER

Nem hallom. El-viszem, el-viszem kerítő erszényedet Ptolomaeus Uramhoz; elől számlálom apróstól, tsepestől az egész ravaszságodat, hogy vezérünket ezzel-is meg-akartad fojtani.

BELGIUS

Halgasd-el: nesze a' másik is — —

LYSANDER

Nem kell — veszszel előlem hitetlen. (El-megy.)

BELGIUS

Mit nem tehet egy erszény, ha furtsa! ez sem utolsó játék. Nem sokára fel-teszem a' borostyán koszorút Matzedóniában, és az alku szerént tekét játszom Ptolomaeus gombjával.

Ptolomaeus. Sosthenes.

PTOLOMAEUS

Melly igen heljessen gyanakodám Antiokusról! mit nem ásott, vésett? ihem miért parantsolt a' maga-hitt Frantzia-is olly fennyen? ne Szosthenes; (*Kezre nyujtva.*) tsókold-meg.

SZOSTHENES

870 Felséges Hertzeg! nem vagyok méltó mind addig, míg hajdani bötsöm meg nem-térítettik. Mintha ortzám bőrit huznák, úgy szégyenlem: holott én (bözönységim az Istenek) Uram ellen soha szalma szállal sem álmodtam. mellyet keresztül vetnék, hogy meg-akadgyon benne.

PTOLOMAEUS

875 Okos, járt, költ ember vagy Szosthenes! tudod a' lator mire nem szánja magát, hogy körmére ne égjen rossz szándéka? én pedig mit tehettem? az Hertzegek-is tsak emberek, gyarló edények, meg-tsalatkozhatnak a' Katona alatt, mint mások. Nem hathattam által barlangos tsinnyán az átkozott szívnek. De áldom a' ragyagó Egeket! hogy ki-nyilatkoztatott az ütközetnek előtte. Soha sints az hamisnak jó vége, fotta; az igaz, jámbornak pártva fogják az Istenek, ámbar hébe, hóba magokat meg-vonnyák-is tőlök.

SZOSTHENES

880 Magam vagyok élő példája ennek Felséges Uram! de a' Katona tisztesség fen-forgó — —

PTOLOMAEUS

Értem, értem: ne a' kezem. (*Meg-tsókolhya.*) Bövséges betsület ez; Antiokuson sem kereshet többet. Már vasba vagy a' dühös lélek. A' költsönt vissza adom néki, mit gondolsz? mivel büntetődjön?

SZOSTHENES

885 Én meg-elégszem Felséged szeretetének jelével, a' mellyet tapasztaltam.

PTOLOMAEUS

Én pedig nem. Érdemes a' halálra nem de?

SZOSTHENES

Valóban: a' ki törvénytelen másnak halálát — —

PTOLOMAEUS

Hát a' ki piatzon árullya a' Király életét, és mint-egy kotzkázik véle? adok, adok példat róla Matzedóniának. Tanúlyanak a' töb' vezérek-is Koronás Uroknak fejével játszani — — először köttessék ló-farkára, hirtzoltassék tömlöztből az akasztó-fának tövi-ig. Ottan ütessék-el a' minden álnoksággal tellyes feje, és vitessék a' Frantziához. Hadd tudgya ez a' fertelmes mester-is, hogy gyökerébül ki-vágtam minden reménységét a' győzedelemhez. Azután aggattassék teste négy szegletére az országnak.

SZOSTHENES

Reszkednek minden tagjaim!

PTOLOMAEUS

Meg-kell engedni, hogy írtóztató ez a' büntetés; és meg-is esne szívem raita: de mivel nem írtózott ő égtelen rossz szándékátul; ám mennyen, vegye jutalmát érdemes mértékkel. Hallyon-meg, köttessék ló farkára, ez utolsó — —

MÁODIK KIMENETEL.

Lysander, és a' vóltak.

LYSANDER

Hatalmas, győzhetetlen — —

PTOLOMAEUS

Mi dolog?

LYSANDER

Az Istenért! ah! ah!

SZOSTHENES

Nem derék hir ez a' pihegő sietés Hertzeg.

LYSANDER

Szaporán! ne késsünk.

PTOLOMAEUS

Oldaladon uti-fegyver-társod: mit pihegsz? talán Frantziát láttál, a' ki úgy el-szorította meljed járását?

LYSANDER

Láttam: Strimon partyáruul ereszkedik tsorda sokasággal mint a' sereges raj nép. Tszatáz szerte-széljel, és az tsillagos Egeket színt úgy hasogattya bődítő torkával.

SZOSTHENES

Kardra, lóra Katonák — —

PTOLOMAEUS

Várjunk időtül, nem öröm, nem bátor a' setétben vadászni. És míg Antiokust eléb' meg-kell-ölni.

LYSANDER

915 Meg-kell-ölni? sőt tsattold-le a' lántzrul, ha míg életben vagyon, mert Antiokusnak halálában helyeztette Belgius minden bizodalját fejed, és Matzedóniához.

SZOSTHENES

Ne töltsük az üdöt: mennyünk, verjük-meg a' Frantziát, azután végezzünk Antiokusról.

PTOLOMAEUS

920 Kettőzik a' veszély Szosthenes! mit hallok? Antiokusnak halálát Belgius nem hihetem. Ez ismíg amannak remek hamis fortéllya lészen — — úgy akarom Lysander! szállítsd egybe a' vitézeket, gerjerd a' zászlók alá fegyverre.

LYSANDER

925 Haszontalan Felsőges Király! Antiokust kiálttya, 's kívánnya szabadon látni: az egész tábor, ő alatta hartzolni. Külömben: meg-kötötte magát, esküszik átkozódik; hogy egy lépést sem tesz heljébül. Sőt készeb' Urátul el-hanyatlani: sem hogy Antiokus vezére nélkül meg-ütközni. Atzélos ezzel akarattya kivü. belül.

PTOLOMAEUS

(Nyilván ezt-is amannak rájárára feszítette a' Frantzia) Antiokusra ki-mértem a' törvényt. Király vagyok: nem lehet vissza táfolnom.

LYSANDER

930 Szabad a' Királynak ez, midön töb' hasznot hajthat: osztán; az ártatlan: vétkessel egy pórázra kötni, sem törvény, sem igasság.

SZOSTHENES

Üsd-fel mértékét eszednek, Lysander! mit vádolod Uradat szemtő-szemében?

LYSANDER

Távul légyen: tsak azt mondom; hogy Antiokus olly tiszta a' párt-ütéstül, mint a' kristál: és hogy az ő életén, halálán függ élete, halála Matzedóniának.

PTOLOMAEUS

'S nem emléted, mit fogadott ellenségemnek?

LYSANDER

De az-is világos, hogy az ország dolgában fáraszttya eszét egészen.

PTOLOMAEUS

Fel-adni az országot, és dolgában fárodozni nagy egyenetlenség Lysander!

LYSANDER

Felséges Hertzeg! hozzám részelkedett a' követ, azt nyeste fülembe mind úntalan: hogy szálljunk szembe véle már egyszer. Azon kívül vátig erőltetett, hogy Antiokus, és Szosthenes oszlopinkat jól tartsam ez éjjel méreg itallal.

SZOSTHENES

~ Hol nem horgász az istentelen?

LYSANDER

Eszre vévén a' vitézeknek szerelem tüzét Antiokushoz, és látván a' véle született Katonás bátorságot, és tudományt benne; a' pártos szelet-is ő indította felőle ennek fejében, és hogy el-járnék szándékában hiven: imé (*Az erszént mutattya.*) ezzel akarta ki-szúrni szememet; sőt ennek párját-is igiri vala.

PTOLOMAEUS

Meg-mernél-e' erre két ujoddal? mert sokat mondál.

LYSANDER

Mindjárt nyissa-meg a' föld torkát, és testestől, fegyverestől — —

PTOLOMAEUS

Elég, elég.

LYSANDER

A' mi töb': ezen egy pár vezérnek fejét azon nyersen, véressen ígírte a' népnek a' viadal előtt.

SZOSTHENES

Ihon már látni való: miért bátorkodott ő annyira a' beszéddel.

PTOLOMAEUS

Ám: de tsak mind ki-telhetnek a' színes fortélytul.

LYSANDER

Nem szóllok többet mellette: a' mit a' táborunkrul mondék Felséges Hertzeg! se nem költés, se nem fortély. Rendelly valamit. Én le-tsendesitem az alatt a' fel-zendült népet — —

PTOLOMAEUS

955 Meg-állj — — ha ki-nem botsátom, bizonytalan szerentsém: ha ki-botsátom:
akkor sem tudom végét. Minden monda, monda beszéden meg-nyúgodni
ártalmas; és ismíg semmit sem hinni, ez sem józan dolog — — Segítetek
Matzedóniának Isteni! egy búmbúl száz, és ebből ezer-is támad.

SZOSTHENES

960 Engedgyünk a' szoros üdőnek Hertzeg! talán nem fog ártani kegyességed:
és talán, ha valami volna-is benne, megtöri gonosz szívit. Az új seb könnyen
béheged; a' koros, el-fenül utólyára.

PTOLOMAEUS

Minden jót reménlek felőle.

LYSANDER

Színre el-késünk Felséges Király!

PTOLOMAEUS

Szaporán Antiokusért. Ide jöj. Többet egy szót se.

965

HARMADIK KIMENETEL.

Ptolomaeus. Szosthenes.

PTOLOMAEUS

Reám omlott a' bús gondoknak halma Szosthenes! Száz közül nem találok
egy igaz embert. Míg Antiokus-is így kotzkázik vélem?

SZOSTHENES

970 Tekintsük Hertzeg! belénk oltatott gyarlóságunkat. Ha az hív szolgálat mel-
lett elrándult volna-is most egyszer: ennek előtte míg árnyékát sem hatta maga
után a' rosznak. Ha pedig az egyenes ösvényen jár míg most-is, szemébe fog-
nézni a' gyalázat-ért Frantziának, és vérig keresi betsületét.

PTOLOMAEUS

975 Nehéz ugyan a' róka farkkal meg-alkudni. Migis tsak le-üttetem róla-is a'
lántzot. De ha mind azon által valami gonosz ülne szívében? — — — hasznomra
fordítom: és ha éppenséggel reá esküdt fejemre; maga nyakát fogja szegni
Mert nem hihetek néki mindenestől — — — a' sereg közepibe állatom.
Mihenest meg-sajdítod, hogy által készöl vágni az ellenséghez: keverd-meg
nyiladat pribék lelkében.

SZOSTHENES

980 Ez ugyan szépen mosdott, okos lelemény Felséges Király! de ha nem terhel-
nélek — —

ΠΟΛΟΜΑΕΥΣ

Sőt parantsolom. Könnyű a' felesbül választani.

ΣΩΣΤΗΝΕΣ

Nem vólna-e' jó, ha virattig Királyi személyedet viselné, és job' kézen kormányozná a' népet: Fölséged pedig a' balon, az ő heljén, az ő képében igazgatná? mert így, ha a' Frantziával meg-vólna az alku, hogy reád düllyön minden erejével, ő meg-tsalatkoznék, és Antiokust szabdalná pallosával.

ΠΟΛΟΜΑΕΥΣ

Eszessen. De a' többi így lévén; ugyan tsak a' sereg középere állatom. Én bal részről intézem a' tábort, te a' jobról. Így bátrab lehetek a' zápor nyil, és kard ugrások között.

ΣΩΣΤΗΝΕΣ

Ez nékem-is inkább tetzik.

ΠΟΛΟΜΑΕΥΣ

- De bezzeg a' meg-boszonkodott vadak inkább' bátorzkodnak, ha le-rázhattják a' lántzot. Mint engesztellyem vissza magamhoz a' meg-sértett, boszonkodó szívet?

ΣΩΣΤΗΝΕΣ

Kötözzük udvari prémmel dolgát; hogy tudniillik ki-tisztúlt mindenekbül, hogy ártatlan, hogy nem hittél az hír hordónak fölöle, a' mint tapasztalhattya abbul: mert ő reá függeszted szerentsédet, koronádot, életedet, egész Személyedet, egész országodnak boldogulását az ütközetben,

ΠΟΛΟΜΑΕΥΣ

Már bé-lépik. Meg-tselekszem. Mitsoda izetlenség borította tekintetét? tartok tőle Szosthenes! hogy meg-nem-kéllhetem. Magad-is támogasd beszédimet a' mennyire lehet.

NEGYEDIK KIMENETEL.

Antiokus. Lysander, és a' vóltak.

ΠΟΛΟΜΑΕΥΣ

Tudod, Antioke! mitsoda hangja vagyon hirednek?

ΑΝΤΙΟΚΟΣ

Üntig terheltek véle két füleimet tsengő, böngő lántzaim ez álló éjtzakán; nem tehetek róla; a' nyelveknek nints rakontzája: a' fejért feketére, és ezt meg másra festi zabolátlan.

SZOSTHENES

Igazán mondd. A' tündért-is meg-haladja az hir, mennél meszszeb' terü.
annál többet füllent, és az hamissat egygyütt hinti igazzal (ne félj bárato-
Antioke! el-nem hagylak)

PTOLOMAEUS

Fel-derülhet már kedved: ezen lántzok, mind azon arany peretzek előttem.

ANTIOKUS

1010 Nékem mind azon untató késértetim valának, hogy magamnak hohéra lennék.
Reá-is győztek vólna bizonyossan, ha az országhoz való szeretet nem ellenze-
te vólna.

PTOLOMAEUS

1015 Igaz, hogy a' váratlan eset inkább' keserítheti embert. De én, ki míg Arsinoe
nénémnek számkivetésekor tapasztaltam egybe szedett jó erköltsidet, ne-
hihettem egyátallyába, hogy meg-szédültél légyen a' meredek dütsőségne-
tetején. Értettem-is: hogy tsak erővel ki-akartak-vetni hozzád mutatott kez-
vemből. Oldjátok-le lábárúl a' dütső pántokat (*Maga pedig Ptolomaeus a-
kezérül.*)

ANTIOKUS

'S undok bilíntsemet Királyom illesse? kérlek Fölséges — —

PTOLOMAEUS

1020 Ezzel adatik vissza betsületed. Mit mondok? bővséges betsület maga magá-
nak az ártatlan élet.

ANTIOKUS

No álnok Frantzia! meg-perselted hívségemet: de meg-felelek esküvésemnél.

LYSANDER

Szedi immár sátorát a' gyászos éj, pirul az ég: sürgessük a' viadalmat Ptolo-
mae!

PTOLOMAEUS

1025 Hallád-e' Antioke! hogyan fente fogát ellenem a' követ?

ANTIOKUS

Szint úgy tajtékszott, szikrázott a' dühösség belőle.

PTOLOMAEUS

Azt-is tudod; hogy néked-is nagy galibát szerzett?

ANTIOKUS

Sőt a' vak merő! azon nyersen, véressen ígírte fejemet a' gyülevész nemzetnél.

SZOSTHENES

Kezünkbe bíránk. (*Kardot ránt.*) Keverjük-meg benne, előzzük meg az isten-
telent.

ANTIOKUS

Forr a' méreg bennem. Minden motsokbul vérrel mosdom-ki ezentúl: (*Kardot
ránt ez-is.*) mennyünk -- --

PTOLOMAEUS

Míg nem-ütik az öröm dobokat. Imé Antioke! nézd, mely nagy kelete vagyon
a' jó vezérnek Ptolomaeusnál? és mely szépen fen-maradt nálam minden
hitelid? reád adom Királyi tzimerimet, és köntösöddel meg-tserélem.

ANTIOKUS

(Éppen kezemre adgya) Ptolomae! Felséges Uram, gyámolom! nem illik ez
a' tzifra vállom, fejemre.

PTOLOMAEUS

Probáld tsak: meg-kell lenni. (Nem tudom; alázatosság-e' vagy hamis álnok-
ság vonakodása)

SZOSTHENES

-- Meg-ne szomorítsd jó Uradat Antioke!

ANTIOKUS

Térdet hajtok, ha parantsolod. (Egyedül ez vólt míg hátra)

PTOLOMAEUS

Én-képemben rendeld közép erejét a' tábornak.

ANTIOKUS

(Már ezt nem így intéztük a' Frantziával)

PTOLOMAEUS

Én a' bal részít; Szosthenes a' jobbikat fogja segéteni.

ANTIOKUS

(bár csak a' násznagygyal szólhatnék! fenekestől fel-forgatták fel-tett tzélun-
kat) érdemem fölött való hitel ez Hertzeg!

PTOLOMAEUS

Az én dolgom ez Antioke! Lysander! adass jelt először.

LYSANDER

Alig várják a' vitézek, hogy ezen parolával egyszer-'s mind Antiokustul jó hír: vigyek. (*El-megy.*)

ANTIOKUS

1050 (Igen bokrossan lövöldözi hozzám a' szeretet nyilait! mig-is hálómba keríte: virradtig) tehát e' mellett maradgyunk Felséges Király! parantsolt heljemre állok. Lássá boszu-álló mérges homlokomat a' Frantzia, és vagy hátot fordítson a' szemtelen, vagy minden pere-puttyával veszzen Strimon vizinek feneketlen gyomrába.

SZOSTHENES

1055 De a' nyalka követnek fejét el-ne feleitsük Antioke!

ANTIOKUS

Uram lábai eleibe hengeritem, és tekét verek véle Matzedónia láttára. (De mindazon által, bezzeg izzad-is üstököm, hogyan segíthessem Arsinoe Hertzeg Aszszonyt)

PTOLOMAEUS

Öltözz-fel. Osztogasd-ki neveddel parantsolatimat.

SZOSTHENES

1060 Lysander már fuattya a' tárogato sipokat. (*Minek előtte szóllyon – meg-fuják.*)

ANTIOKUS

Indulok – – (Az Istenért! mitsoda lakodalom válik ez ilyen kéz-fogásbul' miért nem érkezik Frantzia pajtásom, avagy Belgius?)

MÁSODIK HAJNAL.

ELSŐ KIMENETEL.

1065

Antigonus.

Akár ki mit mondgyon: de tsak nem jó az üdőt vontatni, mikor nagyot kezdesz. Ihon vasat szorított Antiokusra-is végtére, és talán eddig ki is-adatta lelkét a keletzében. Már mi lesz belőlönk, ha sem Belgius erszénnye, sem az én lárma-kiáltásom nem szolgált néki? de fel-ütöm a' tromfot mig-is: meg-kell-halni gyilkos ötsémnek, ha mingyárt talpára ül-is. [*Kardot ránt.*] Most el-hiszem, nyujtózik 1070 ásító sátorában. Matzedónak tettetem magamot, meg-lessem, hogy oldalához férhessek. Fel-vadászom átkozott lelkét testében, meg-járom szegrül végre, kihajtom fertelmes fészkebül. [*Indul.*] – – De imé uttyát veszi; reám üge: talán ki-töltötte mérgét Antiokuson immár, és engemet hajhász utánna? a:

nem bánom: kész vagyok meg-halni, tsak ő ne élyen országomban. Néki lódítom (*Meg-akarja ölni.*) — — —

MÁSODIK KIMENETEL.

Antiokus. Antigonus.

ANTIOKUS

Kivagyok, mi vagyok? nem tudod? tedd hüveljébe.

ANTIGONUS

Ptolomae! — —

ANTIOKUS

Halgass mert oda leszünk. Imé a' gyűrűd.

ANTIGONUS

Követlek Uram! az homályos hajnalban nem ismirhettelek. Más az: hogy mintha fejedhez mérték volna a' koronát, és a' Királyi köntössel születettél volna, úgy hozzá ragadt deli, kartsu, Uri termetedhez.

ANTIOKUS

Hadgy békét ennek. Egy ujni héja sem vólt, hogy el-nem-vesztem. Ki-is-mondotta immár Ptolomaeus halálomat.

ANTIGONUS

Én pedig kétségbe estem immár minden szándékunkrul. Azért el-tökéltem magamban, hogy meg-lesem a' ködös setétben, és ötet-is utánnad patkolgatom. De ki vette reá, hogy le-kaptsollyon a' lántzrul, és reád bizza Királyi tzihráját?

ANTIOKUS

Egy arany erszény, és a' vitézeknek hozzám viseltetett nagy makatsos szerete-te.

ANTIGONUS

Ezeket-is én indítottam Hertzeg! de mivel nem szólhattam véled, nem-is tudhatám, mit végezhettem véle. Ó! hogyan síratta fogságodat Arsinoe? nyugtát nem találta könyveinek temérdek hullási miatt, virogatott egész éjel, a' Nap tsillag fiatskai eleibe terjesztette keserves panaszit. Leborúlt a' partra, szaggatta, tépte arany hajszárait, hasogatta menyegző szoknyáit, reménkedett az Isteneknek, hogy visellyék illendő gondodat gyilkos ötse ellen.

ANTIOKUS

Ne faggasd szívemet kérlek!

ANTIGONUS

1100 Többet mondok: álmában fel-hunyorítván gyémánt szemeit, hohért követ magának, tégedet akarván bujdosó lelkével követni az Elisius mezőkre.

ANTIOKUS

1105 Magamban-is el-holt minden reményem immár az Hertzegnéhez; és szegyerem ki-mondani, zokogtam, pittyergettem, mint a' gyermek, hogy bus jegyesemet keserítettem a' tanátstalan késleléssel. Mert előttem forgott szomorú gyászos képe, és által-láttam, hogy a' kemény bánat el-fogja érettem a' gyermek Aszszonyságot.

ANTIGONUS

De ellenben, ha el-viszem hírit, hogy ezen tenger habokon-is által evez szerentséssen, kiszökik magából örömében.

ANTIOKUS

1110 Izíbe tehát, mondgyad szolgálatomat: tsak egy óra sints hátra lakodalmunkra ne hervaszsa magát én miattam. Múlasd addig történt sok változásimmal: verd-ki eszébül a' tövésees gondokat pengő hárfáddal.

ANTIGONUS

Szívenesen Felsőges Hertzeg! hát Belgiusnak mit mondgyak? meg-marad-e állásod a' tábornak jobb derekán, a' mint rendeltük?

ANTIOKUS

Add tudtára, hogy a' mi állásunkkat illeti, ezt egészen fel-keverte Ptolomaeus

ANTIGONUS

1115 Hogyan? miképpen? mert ezt szükséges tudnunk, hogy el-ne-hibázzuk a tyránnus fejét.

ANTIOKUS

Úgy parantsolta: hogy én középre; Szosthenes jobbra: maga pedig személyemben a' bal részre fog-állani.

ANTIGONUS

Vallyon hol szótték, fűzték ezt a' rendet?

ANTIOKUS

1120 Tudom: El-beszélem mászszor. Most siess: a' Frantziák mindgyárt mozdulhyanak: és egy tsoport vitézek Ptolomaeust a' bal szárnyon elől hátul vegyék kerékbe. (*El-megy Antigonus.*) Hálá Istennek! már el-ütöttem Matzedóniá

az Hertzegnével együtt. Kezembe, a' páltza, fejembe a' Korona. Sok vámot fizettem ugyan íránta: de nem-is engedem-ki egy könnyen markombul.

HARMADIK KIMENETEL.

Antiokus. Ptolomaeus. Szoszthenes. *Katona*

ANTIOKUS

Rendbe szedtem a' népet Hertzeg! fejem vállomon Királyi tzipered: véremmel-is meg-oltalmazom.

PTOLOMAEUS

Antioke! azon legyetek, hogy el-szakaszthassátok egy mástul az ellenséget.

ANTIOKUS

Rajtam semmi el-nem-múlik.

SZOSTHENES

Én hozzá repülök Belgius követhoz, és ha ördöge vagy on a' pallos ellen, buzogánnyal töröm egybe fejét.

PTOLOMAEUS

Én meg-rémitem Frantzia nyelven táborát, mintha rab-szízra fűztük volna fő-vezéreket.

ANTIOKUS

Ennél jobb nem-is lehet. Mert értvén a' nép, hogy a' fő-vezért immár hanyatt fektették: meg-szédül magában, tétováz ide 's tova, nem tudgya, merre tartson; sőt gyakor maga magát vágja, pusztítja.

SZOSTHENES

A' fátyolos hajnal-is fog erre segíteni: mert az homályban egybe gomlosítottván egy mást fogják emiszteni; és mi tsak katzagva szemlélni Herkules faitait a' mészár-széken.

PTOLOMAEUS

Baratim! Katonásson biztattok ugyan; és reménlem-is szerentsés végét mindenek: de míg sem tudom, mire magyarázzam? Sok fáradásim után el-szenderedvén sátoromban, ugyan tsak a' követ-vezérnek pallosa végén láttam Koronás fejemet.

SZOSTHENES

Álom, 's esős üdő: meg-ne fitzamodgyék szíved Hertzeg! mi a' félelem fele

...☞ [A szereplők felsorolásában a KATONA hi.]

erőtlensége míg a' tigris népnek-is: a' vidám bátorkodás pedig fél győze-
delem míg a' törösök, tsutak törpékben-is a' száros oriások ellen. Én ellen-
ben meg-futamítottam a' Frantziát, és Belgiust eb-rudon vetettem-ki egész
Matzedóniából.*

ANTIOKUS

1150 Gondolnám Felséges Király! hogy talán inkább' az én fejemet láttad Koroná-
alatt. Adnák az Egek! hogy halálombul tapasztalhatnád hívségemet orszá-
godhoz. De ennek sem hiszek. A' mit forgat ébren, azzal játszik elme álmában.
Nosza harsogjanak másodszor-is a' sipok. *(El-megy egy vitéz.)*

PTOLOMAEUS

Előttünk viseljük Hazánk szabadságát.

ANTIOKUS

1155 *(Arsinoe jegyesemre, menyegzőmre-is lesz gondom)* máid meg-mutatom: ki
's mitsoda ember Antiokus Király képében? *(Két felől rivad a' trombita.)*

SZOSTHENES

Mit jelent? két felől ordít a' trombita.

KATONA

Fölséges Hertzeg! itt a' Frantzia.

PTOLOMAEUS

Talpon vattok-e'?

KATONA

1160 Az egy Antiokus héjával vagyunk: őtet várja, kiálttya az egész sereg.

PTOLOMAEUS

Mennyünk.

ANTIOKUS

Raita; ki ki felellyen-meg magáért: a' többi engem illet, már el-igazította.
(Meg-ütköznek.)

* Igaz-is mert a' mint Justinus libr. cit. írja, Ptolomaeusnak veszte után Szosthenes magához hasonló

vitézeket egybe gyűjtván, a' Frantziát ki-verte Matzedóniából.

NEGYEDIK KIMENETEL.

Belgius. Ptolomaeus futtában. *Katona*

BELGIUS

Halálnak fia vagy Ptolomae, ha meg-mozdulsz.

PTOLOMAEUS

Ah! ah! — —

BELGIUS

Mit ahogatsz? kössétek lántzra. (*Meg-akarják kötni.*)

PTOLOMAEUS

Meg-ne próbáld, mert — (*Védelmezi magát pallosával.*)

BELGIUS

Ide kardodat. Tanuld-meg tudatlan, szeleverdi Hertzeg! hogy a' Frantziátul minden ki-telik. Ne hánnyad, vessed Fülöp, Nagy-Sándor, Lysimakus eleidnek imillyen, amollyan diadalmit minékünk, kik a' világ biráját Romát-is megszöpentettük.

PTOLOMAEUS

Rabod vagyok, meg-vallom; de nem Ptolomaeust pirongatod.

BELGIUS

Nem? ortzáltan! el-mered tagadni koronádat?

PTOLOMAEUS

Soha nem vóltam Hertzeg: nem-is leszek.

BELGIUS

Lészel-e' ezután, vagy sem; én szabok rendet benne. De hogy az vóltál, hogyan tagadhatod szemtelen?

PTOLOMAEUS

Bizonyáságul hívom Matzedóniát, és el-esett paitásimat, hogy én Antiokus vagyok.

BELGIUS

Ne darállj efféle hazugságokat. Nem szép egy kevély Matzedó Hertzegtől. Antiokus már adózott: Szosthenest-is viratig vissza huzzák futtából. Raitad

a' sor: meg kell-halnod. A' mint délben meg-ígírtem, kardom végére fogom fejedet az agya-furtat.

PTOLOMAEUS

1185 Bár adózott volna Antiokus! tehát nem színlesz köntöse, fegyveréhez?

BELGIUS

1190 Tudjuk a' ravasz alkut, és a' tzigány tsere-berét. Fel-adta az a' Matzedó, ki te szám-kivetettél igaztalanul. Míg lármát mertél ütni, hogy engemet rab-szjira fűztél! nem hitetz-el mindent a' Frantziával, a' mi tetzik. Tudja, hogy világ győző vezéri meg-nem-tsükennek ilyen aprólék villongásban, ha feifodorítyák eszket.

PTOLOMAEUS

Nem vólt míg eddig hatalmamban, hogy valakit házájából ki-tudjak. (Hancsa ha Antigonus vólna)

KATONA

1195 Belgi! győzhetetlen Uram! a' Király fejét el-akarak ütni pajtásim, meg esvén szívek rajta; hogy oldalán ki nem törhette magát lelke: de én tilalmaztam meg-elégedvén koronájával; 's ihon vagyok.

BELGIUS

Ember vagy érte, él-e míg?

KATONA

Nyilván most-is tusakodik az halállal. Arra kért bennünket, hogy Ptolomaeus: meg-kövessük nevével.

PTOLOMAEUS

Imé Belgi! hogy Antiokus vagyok.

BELGIUS

1200 A' köz Katona nem sokat aggódik az Hertzeg nevével. Elég néki; ha ellensége és meg-győzheti. De egyszer 's mind Ptolomaeust is követteti. Tedd félre az hamis tsavargást. Fogdhatza koronádat; (*Fejébe teszi.*) Ha nem tudta: gongyát viselni Királykorodban: vigyázz, hogy holtad után jobban bánni véle.

PTOLOMAEUS

1205 Leg-aláb' ezzel ditsekedhetem holtom után-is, hogy a' Frantzia erőn erőve: meg-koronázott Matzedóniában.

BELGIUS

'S míg hatalmamban-is tsufolkodni akarsz Istentelen? ragadgyátok az hóhér: elejbe — — (*Vinni kezdik.*)

ÖTÖDIK KIMENETEL.

Antiokus, és a' voltak.

KATONA

Uram! ide kívánczolt a' Király; el-hoztuk: hogy fejét vehessük.

BELGIUS

Szeretem, hogy életben vagyon.

ANTIOKUS

Jaj tökéletlen Frantzia! Álnok Antigonus!

PTOLOMAEUS

Antigonus? (oda vagyok!)

ANTIOKUS

Ah Hertzeg! mire jutánk?

BELGIUS

Mint tetik a' Frantzia atzél Antioke? nem jól arányzottam?

ANTIOKUS

Ne bolygass pogány! ne tsufolj! meg-ejtettél. Felséges Hertzeg! botsáss-meg — —

PTOLOMAEUS

Ah Fölséges Király! — —

ANTIOKUS

Ne Királyozz Ptolomae! ne Királyozz engem! mi tőrés, tagadás benne? sem hete, sem hava Királyi vóltomnak. Reá szedtek a' gonosz latrok: ellened vagdalkoztattak vélem.

BELGIUS

Nem jól beszél-e' Ptolomae?

PTOLOMAEUS

Meg-bomlott esze: nem érzi mit, 's kivel beszél.

ANTIOKUS

Békélyünk-meg Ptolomaeus Uram! engedd ezt a' kegyelmet utolsó pihenésen: hogy térden álva meg-kövesselek — — (*El-esik.*)

PTOLOMAEUS

Sőt inkább' én kérek Ptolomaeus Királytul botsánatot — (*Térdre esik előtte.*)

ANTIOKUS
Hertzeg!

PTOLOMAEUS
Hertzeg!

ANTIOKUS
Ptolomae!

1230 PTOLOMAEUS
Ptolomae!

BELGIUS
Ki-adta lelkét.

PTOLOMAEUS
Hertzeg! Hertzeg! Ptolomae! ezen tsók (*Meg-tsókollya.*) ragasztásra kérek
ne tulajdonítsd vétkemnek — —

1235 BELGIUS
Álly fére. Erővel Hertzeggé tennéd; ha maga meg-nem-torkolna hazutthoz
Vessétek az holt halmok közé, hadd aludgya-ki álmát. (*El-viszik.*)

PTOLOMAEUS
Botsáss utánna; mert nem álhatom, hogy ne kövessem Fölséges Uramot. —

UTOLSÓ KIMENETEL

Antigonus, és a' vóltak.

1240 ANTIGONUS
Hova, hova olly sebes nyargalva Ptolomae? nesze a' páltzád: ez-is a' Koronaz
Hertzegeknek tzimere.

PTOLOMAEUS
(Szeme, mint-ha Matzedó vólna) szerelmes barátom! te-is így szaporított
zápor sok bumat?

BELGIUS
Heljessen horgáztunk Antigone úgy-e'? és ez a' Ptolomaeus?

ANTIGONUS
Talán le-mond magáru a' gyilkos?

PTOLOMAEUS
(Antigonus? hol venné itt magát?)

BELGIUS
Antiokus vezér akar lenni.

ANTIGONUS
Nem tsuda: mert hozzá aszott immár a' hazug mondás! Belgi! egy ágbul, 's ágybul szármoztunk: de ő mesze gördült az Udvari erköltstúl.

BELGIUS
Mitsoda ujság ez?

PTOLOMAEUS
Énnékem töb' testvérem nintsen Arsinoen kívül: vallyon nem ő oroszodik-e' utánnam? — —

BELGIUS
(Egy ágbul, 's agybul szármoztak ezek?)

PTOLOMAEUS
Született, szakasztott olyan. Egek! — — (*Meg-nézi jobban.*) (De hiszen ő se nem férfi, se nem Frantzia)

ANTIGONUS
Irulj pirulj jó ötsém! nem jut eszedbe nénéd a' Királyné, kinek Koronás pitzinnyeit, unokáidat fel-mészároltad Cassandra városának kapui között? kit Lysimakustul hagyott országábul Samothrátziába ki-űztél, ki-vetettél?

PTOLOMAEUS
Jaj kejetlen! mire fakatt mérged? 's te vagy Arsinoe?

BELGIUS
(Mitsodát? ötsém? néném? Arsinoe? nénye Ptolomaeusnak Antigonus?)

ANTIGONUS
ÉN, én vagyok Arsinoe test-véred. Ihon a' gyűrűd; a' mellyel le-endó hüt-vösödnek el-jedzettél; hogy a' koronát ki-tekerhetnéd markombul, hogy fi-atkáiámnak ártatlan véreben meg-fereztetnéd gyilkos kezedet. Ideje immár tőkéletlen! hogy jutalmát vegyed erőszakos Királyságodnak, hogy meg-járjad a' tántzot az hóhérok előtt.

BELGIUS
(Mi kell töb' a' valóhoz?)

☛ Arsinoe

PTOLOMAEUS

(Nem tudom hová légyek mérgeembe?)

ANTIGONUS

1270 Bizd ellenségre Matzedóniát, ha ügyes Aszszonyának iríletted. Én voltam mester eszköze minden romlásodnak. Én izgattam fejedre Antiokust számkivettetésemben közös társodat. Ez immár bőven meg-adta árrát gonosz tanátsának. Magad pedig a' nagy tengert míg csak pártról nézted. Belgius megtézi nem sokára érdemelt büntetésidet; a' mint meg-ígírte — — —

PTOLOMAEUS

Menny fére irgalmatlan immár egyszer! ne epezd szívemet. Bár nígy felé vagottalak volna poronttyaiddal!

BELGIUS

1275 (Ki-pörölhették immár magokat) Antigone! nem egyezhetnek eszemmel, a' miket hallok: 's te Aszszony, Hertzegné volnál?

ARSINOE

Igen-is Aszszony vagyok: Hertzegné-is volnék, ha ez a' szép madár meg-nem-hazudta volna magát, 's a' páltzát ki-nem ragadta volna kezemből.

BELGIUS

Ez pedig ötséd? Ptolomaeus?

ARSINOE

1280 Ptolomaeus. Ötsémnek-is tartottam, míg meg nem mosdott koronás gyermekeimben.

BELGIUS

Tagadd-el immár, ha mered, álhatatlan!

PTOLOMAEUS

Ptolomaeus vagyok: mi tagadás benne? ötse-is voltam, míg ki-nem-vásott az atyafiságbul. Ihon (A' nényének szól.) immár a' fejem: vágd-ki tövöstül Ister ostora.

ARSINOE

1285 Nem vagy méltó, hogy kezeim illessenek. Az hóhér dolga.

KATONA

Belgi! a' nép maid el-ún várni. Ptolomaeus fejét kívánnya.

BELGIUS

Arsinoe! mivel igaz jussod vagyon Matzedóniához; imé meg-jutalmazor.

fáradtságodat: vissza ültetlek Királyi székedbe, és örökös békeséget adandok országodnak.

ARSINOE

Köszönöm szép ajánlásodat fő vezér! körömöt sütötte egyszer: nem hajtok véle többü. Tsak Ptolomaeust a' gyilkost izrül izre, darabrul darabra kontzollyátok, elég lesz nékem.

PTOLOMAEUS

Tsak rajta hamis lélek! kopot átok ez immár, és pedig sok ilylly mérges nyelven.

BELGIUS

Igy betsülöd koronás nénédet? — — meg-lesz Arsinoe! a' mit fogattam. Jer utánnunk; nézd miként fog adózni Istentelen ötséd.

ARSINOE

Ezt sem érdemli a' fertelmes. Viszsa-térek Samothráziába. Nem szemlélem: ne talán ez-is tágítsa kinnyát, midőn ajakán fog ülni hitetlen lelke, és én történetbül is meg-szánnyam.

PTOLOMAEUS

Nem kellesz átkozott! menny a' hová vetettelek Samothráziába; s ott-is Ptolomaeusnak hatalmában léssesz: sőt onnan-is ki-kergetlek míg holtom után-is.

ARSINOE

Nem ütöd ennek tárgyát. Ott-is törbe keverlek.

BELGIUS

Vigyétek. (*Indulnak.*)

ARSINOE

Mint tetik a' pompa Ptolomae? fogadom; nem viszked ennek utánna eszed a' Koronára. Én pedig most-is tsak egy Hertzegné vagyok. Isten hozzád Belgi!

BELGIUS

Szerentséssen. Elébb' utóbb' Samothráziában bővebben; és más színben.

ARSINOE

Reménlem magam-is: tsak a' lator ki-pökje elébb' lelkét az hóhér keze alatt. (*El-megy Arsinoe.*)

PTOLOMAEUS

Vad! fene szerentse! 's így tréfálsz egy Matzedo Királlyal? kejetlen Istenek! fel-nem-veszitek ügyemet? hát te rókába telelt nemzet! hogy merted tőlem szíves vezéremet el-tsábitani?

BELGIUS

Igy tiszteledd Uradat? most sem szállasz alá' a' büszke beszédben? jer a'
Frantzia sereg eleibe, Maid fejed-vetve fogsz imádni.

PTOLOMAEUS

1315 El-megyek, el; nem félek az haláltul – várj Antioke! utánnad nyargalok
el-érem hamis lelkedet – – de te sem maradsz büntetés nélkül hitetler.
Frantzia: él job' vezérem Szosthenes.

BELGIUS

Antiokuson más világon keresd igasságodat: Szosthenesre lesz gondom, hogy
utánnad küldgyem. Vigyétek. (*Is-míg meg-indulnak*)

PTOLOMAEUS

1320 Tanullatok Koronás Fejedelmek! minden tanácsosnak kezére bizni a' titok-
nak kultsát!

BELGIUS

Semmi intések ezek; akkor éltél vólna vélek, midőn míg meddőben volt a
veszély – –

PTOLOMAEUS

Embertelen! ezt-is tilalmazod Uradnak?

BELGIUS

1325 Míg Uramnak? ragadgyátok-el; már indul a' göntzöl szekere; a' fias tyúk-
is oszlik lassan, lassan meg-kell-felelnem le-kötött parolámnak; hogy viratig
kardom végén láttya Ptolomaeus fejét az egész sereg.

VÉGE.

A MŰ ADATAI

A dráma az Illeitől 1767-ben kiadott drámakötet második darabja. A kiadvány címlapját és a
címlap verzóján „A' Kegyes Olvasohoz” szóló ajánlást ld.az előző szám alatti jegyzetben! A darab a
kiadvány 25–96.lapjain található.

A szöveget kiad. ALSZEGHY Zsolt: *Magyar Drámai Emlékek a középkortól Bessenyeiig* (XVII-
XVIII. század). Bp. 1914. 299–350, 481–482.

Kéziratot másolatát nem ismerjük.

Átdolgozott változata megtalálható a kézdivásárhelyi (kantai) *Liber Scholarum* című minora-
drámagyűjteményben (KLTE Könyvtár Kézirattára, jelzet nélkül. – Vö. KILLÁN, 1979. 38.) A
kolligátum 10.darabjának a címe: „*Keserves játék, melyben Theodosius Zelotypus kegyetlensége a:
Flavilla jegyessének ártatlansága le ábrázoltatik*, melyet szerzett Fr. Schenauer György Seraphik
S. Ferencz Minorita Conventualis Szerzetébül való áldozó Pap, a' kantai klostromban, a' Roma-
Sz. Hitnek gyarapodására fell-állitattott Második és Első Iskoláknak egy ideig méltatlan tanító-
és ugyan azon Iskolabéli Nemes Iffiakkal Théatromi alkalmatossággal meg-mutatot 1774-dik esztet-
dőben, Boldog Aszszony havának második Napján, melyen esset Porciunkula Napja.”

Schenauer György a darabot Illei *Ptolomaeus*ának nagymérvű felhasználásával készítette. (AL-SZEGHY, 1948. I. 178.) A 23 oldalnyi szövegből az argumentumokon kívül mindössze négy oldal Schenauer Györgyé (az Első Végezés első, részben második és harmadik kimenetele, továbbá a Második Végezés első két kimenetele). A többi a kantai előadást hét évvel megelőző kassai kiadás *Ptolomaeus*ával mutat szoros egyezést. Schenauer *Ptolomaeus* alakját felcserélte Theodosius Zeotypos költött macedóniai királyéval, és a bonyodalmat szerelmi, féltékenységi motívummal indítja. Illei Arsinoe-Antigonusa Flavilla lesz, de egyes szövegrészeit a minorita rendezőtől teremtett alak, Valerius francia vezér mondja. Antiokus Schenauernél a Lysander, Lysander meg a Polydorus nevet viseli. Csak nála kap szerepet Metellus, a csábítással vádolt fővezér, Charillus (Theodosius és Flavilla idősebbik fia, aki azonban már a cselekmény elején öngyilkosságot követ el), Amantius, az anyját hűségeseen kísérő és majd Theodosius trónját öröklő kisebbik fiú. Szerepel a minorita darabban egy énekes – Servitius – is. Közös szereplő a felsoroltakon kívül még Szosthenes, Belgius.

Schenauernél Theodosius kételkedik felesége, Flavilla hűségében, azt gyanítja alaptalanul, hogy Metellussal kötött politikai és szerelmi szövetséget; ezért Metellust Flavilla szeme láttára megöleti, és pedig örökös számkivetésbe küldi. A bosszút esküdött Flavilla a franciákkal szövetezik, háborút indítat férje és a macedonok ellen. A csatában Theodosiust elfogják és kivégzik. A királynénak felajánlott koronát végül is fia, Amantius nyeri el.

Az Illei *Ptolomaeus*a és Schenauer átdolgozása közti egyezéseket az alábbi táblázat mutatja.

Schenauer	I. 4.	Illei	I. 3. eleje, I. 2.
"	" 5.	"	I. 3. vége
	6.		I. 4.
	7.		I. 5.
	8.		I. 6.
II.	3.		II. 4.
"	4.		II. 5.
	5.		II. 6.
	6.		II. 7.
	7.		II. 8.
	8.		III. 1. és 5.
	9.		III. 6.
"	10.		III. 7.
III.	1.		IV. 1.
"	2.		IV. 2.
	3.		IV. 3.
	4.		IV. 4.
IV.	1.		V. 1.
"	2.		V. 2.
	3.		V. 3.
	4.		V. 4.
	5.		V. 5.
	6.		V. 6.

SZERZŐ

A jegyzetet lásd az előző szám alatt!

FORRÁS

Dei maga hivatkozik forrására: Justinus: *De Historiis Philippicis* c.művének 27. könyvére. Ott azonban csak azt olvashatjuk, hogy Ptolomaeus hatalomvágyában mostohatestvérét, Arsinoet megöleti a trónjától, s fiait megöletvén számúzi őt. Ő maga később a gall támadás elleni harcban életét veszti. Ugyanennek a forrásnak az alapján Világhi István jezsuita szerző is feldolgozta a történetet. A műve c. latin nyelvű tragédiáját 1730-ban Nagyszombatban játszották, s ugyanott ki is adták; a

két darab között azonban semmilyen összefüggés nincs. Illei ott veszi fel a fonalat, ahol a történet feljegyzés és a latin nyelvű dráma véget ér. Maga jelzi, hogy költött motívumokból szövi darabját. Az ő témája Arsinoe bosszúja és Ptolomaeus bűnhődése. Mint a darabban látjuk: Arsinoe a – franciáknak nevezett – gallokkal szövöttek; Antigonus neve alatt férjruhában jár a táborban koholt levelekkel egymás előtt, de Ptolomaeus előtt is gyanúba keveri az ellentábor két vezérét. Végül Ptolomaeus is lépre megy, s fejét veszik. (Vö. ALSZEGHY, 1948. I. 51, 178.)

ELÓADÁS

Illei Ptolomaeusának előadásáról nem maradt fenn adatunk. A szakolcai szintaxisták 1742-ben előadtak egy „in Ptolomaeo Cerauno nimia regnandi cupiditas” témájú, valószínűleg latin nyelvű darabot, de szövegét nem ismerjük, s így nincs lehetőség a kapcsolat keresésére Illei darabjával.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A szerzőtől rendezett kiadás szövegét híven követjük. Csak a mellékjeles o u jelölés helyett alkalmazzuk a mai írásmódot (ö, ő, ü, ű). A kassai kiadásban a rendezői utasítások a lap alján szerepelnek; ezeket a megfelelő helyen a szövegbe iktatjuk. A folyamatosan nyomtatott szövegben a szerepeknek megfelelően tagoljuk. A szerepneveket mindig teljes alakban közöljük, anélkül hogy erre a lapalji jegyzetekben hivatkoznánk. A félre (magukban) mondott szereprészeknél a nyomtatványban helyenként csak a kezdő vagy a berekesztő zárójelet találjuk, a hiányt pótoljuk. Egyébként a szövegben végzett minden változtatást (a szerepnevek téves jelzése, hiánya) kurzíválunk, az eredetit lapalji jegyzetben közöljük, az egy-két kétségtelen sajtóhibát azonban észrevételezés nélkül javítjuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 33 *annyi piros omlott* – annyi vér ömlött (Vö. a 155. sorral!)
- 44 *foszláng* – vékony ruha
- hatzuka* – palást, kabát
- 50 *lebelegsz* – hiábavalót beszélsz
- 56 *rátok perkelek* – rátok pirítok
- 111 *sik golyóbitsok* – síkos puskagolyók
- 122 *egygyütt akarja véled közleni* – meg akarja veled osztani
- 129 *idélen* – korai
- 144 *efféle undokrul árullyon* – ilyen undoksággal vádolva áruljon be
- 147 *igized tisztégemet* – igényzed- igényeled, kívánod
- 148 *szemem szökve* – a hátam mögött, alattomban
- 153 *mérszékellye* – mérje
- 159 *nem félek a vaktól* – nem félek ettől, hogy a kocka vakot vet
- 168 *édelkedni* – nyájaskodni
- 172 *möre* – merre
- 173 *Szrimon* – a Sztrümon folyó
- 191 *eléb állítottam az országbul* – kiűztem, számkivettem az országból
- 242 *arányzom* – sejtem
- 264 *módi-udvariság* – udvari divat
- 267 *szén nélkül való* – tettetés nélküli, őszinte
- 269 *pribék* – áruló, hitszegő
- 315 *hivelyeznek* – megfejtenek, magyaráznak, itt: sejtetnek
- 316 *hurogatott, korpázott* – lármás szavakkal szidott, gyalázott
- 319 *ha nem furdal belől a Pártos féreg* – ha nem furdal a lelkiismeret pártütésed miatt
- 325 *portázo szél* – portyázó szél
- 334 *rezzege* – rezzegeése (a madár hangját utánzó szó)

- 335 *meg-meljesztik* – megkopasztják (Vö. a 627. sorral!); *tartsd erős kapontzában nyelvedet* – (kaponca: a ló fejére való kantár) ügyelj a nyelvedre, fékezd a nyelvedet
- 338 *róka mállal* – rókaprém
- 369 *bogározhat* – futhat
- 371 *fellyebbezik* – neki áll feljebb
- 373 *negédes* – hetyke, rátarti
- 375 *le-termett* – gyáva
- 377 *portzogós nevetés* – röhögés
- 438 *pántolodó* – kötözködő
- 447 *ő ütötte meg magát* – ő sértődött meg
- 451 *üstököt vonnyon* – civakodjék, egyenetlenkedjék
- 473 *pártos* – pártütő, áruló
- 501 *ótan* – óvatlan
- 537 *kebeles hóhér* – kebelbeli gyilkos
- 570 *szapul* – tisztít, mos
- 617 *fülével mérsékeli* – kihallgatja
- 633 *ki-fütött kártyával* – felfordított, nyílt kártyával
- 669 *alig keleptélt ki* – alig evickélt ki, alig szabadult
- 670 *más izromban is* – másodszor is, másodízben is
- 701 *le-tsiplert* – lecséplert, levert, legyőzött
- 706 *akarom* – örülök neki
- 748 *egy nyommá sem* – egy tapodtat sem
- 750 *nem szabadgya* – nem engedi
- 781 *tzirkáló* – kém
- 851 *fátul szakadt* – sehonnai
- 862 *gombjával* – fejével
- 945 *két ujoddal* – ti. esküdni
- 961 *el-fenül* – elüszkösödik
- 1004 *rakontzája* – korlátja, gátja
- 1010 *untató kísértet* – unos untalan visszatérő kísértés
- 1095 *virogatott* – virrasztott
- 1097 *reménkedett az Isteneknek* – rimánkodott az istenekhez
- 1099 *ne faggasd* – ne gyötörd
- 1101 *Elisius mezőkre* – elíziumi mezőkre, ahová a halál után a hősök ill. a megtisztult lelkek kerülnek
- 1121 *vegyék kerékbe* – vegyék körül
- 1138 *egybe gomlosítatván* – összegabalyodván, összetorlódván
- 1147 *törsök, tsutak* – apró, kurta
- 1185 *nem színlesz köntöse, fegyveréhez?* – nem gyanítod ismerősnek köntösét, fegyverét?
- 1202 *hamis tsavargást* – hazug beszédet
- 1244 *le-mond-magáru* – letagadja kilétét
- 1250 *oroszkodik* – lopakodik, alattomban követ
- 1267 *ügyes* – jogos, törvényes
- 1291 *többü* – többé
- 1302 *nem ütöd ennek tárgyát* – nem éred el ezt a célt
- 1310 *rókába telelt nemzet* – ravasz, álnok fajzat

8.

ILLEI JÁNOS

TITUSNAK KEGYELMESSÉGE

Kassa, 1767.

JÁTSZÓ SZEMÉLYEK.

TITUS. Romai Császár.

SEXTUS. Titusnak leg-kedveseb' barátja, az után esküdt pártosa.

VITELLIA. Romai Dáma.

ANNIUS. Udvari Emberek.

PUBLIUS.

SERVILIA. Sextusnak hajadon huga.

ELSŐ VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

Vitellia. Sextus.

VITELLIA

Mi a' patvar! tehát Sexte! mindenkor tsak azon egy regét dúdolsz előttem? tudom, hogy Lentulus a' pártos levet öszve szúrte immár véled: hogy segéző társai parantsolatodat várják egyedül. A meg-gyújtandó Kapitoliomnak portzogó lángja alkalmatossága, és jele lészen a' zúr-zavarnak, hogy egy szívvel, lélekkel Titusra üssetek. A' tzimbora-kötőknek piros pántlikák fognak labogni jobb vállokon, hogy másoktól külömböztetvén, magokra ismérhessenek. Ezeket egy tseppig immár százszor, ezerszer hallottam tőled: még sem állasz boszút érettem. Talám azt várod, hogy Kupidó nyilátul sebes Titus, a' tőlem el-vont thrónus székkal meg-kinállya Berenitze mátkáját, és által adgya néki az Augusta nevet kezével egygyütt? mondhatsza: mit remélhetek utóllýára?

SEXTUS

Ó Egek!

VITELLIA

Sohajtasz? hadd értselek: a' boszú-állásra mindenkor kész szívvel válsz el tőlem; mindenkor kétesen, üres kézzel térsz vissza hozzám. Kapdosol imide, amoda, mint a' tengerbe esett. Ugyan hol veszik magokat ezek az egymást tsapdosó változások benned?

SEXTUS

Haljad Vitellia; ki-beszéllem magamot. Midön te véled vagyok, tsak abban forr minden eszem, akaratom, hogy parantsolatodat tellyesítsem; fut bennem a' méreg boszúságidért: vétkesnek, és ezer halálra méltónak tartom Titust: midön pedig Titussal (fel-ne Pattany kérlek) ártatlannak vélem.

VITELLIA

Tehát — —

SEXTUS

25 Minek előtte meg-dorgálj; elődbe terjesztem szívemnek egész tsínnyát: Te a
boszú-állást, Titus az hívséget kívánnya tőlem: te a' házasságnak reménysége-
vel biztatsz; Titus tapasztaltt jó-tételeivel zaboláz: hozzád mikor vissza térek
ortzádon újjiodon új rósákat; mikor Titust meg-udvarlom, ő benne mindenke-
külömb'-féle drága, új erkölcsöket látok virágozni. Akarok szavadnak feje-
30 hajtani, Titusnak is félek fejére járni. Nem képes élnem, ha kezemből ki-
reppentlek téged; magam magamnak útálatos, és gyűlölséges lészek, ha ki-
nem reppentlek. Ez, ez a' színe, képe, habozó szívemnek: most pirongass
immár, most pattogj — —

VITELLIA

Nem hálá adatlan nem, nem vagy érdemes, kit haragom ditsóítsen — —

SEXTUS

35 Gondold-meg ezeket jobban Vitellia, szépen kérlek! ne kívánnjad a' világ
örömét, Róma városának Attyát, mi szíves barátunkat élete virágjából Titussá-
kipusztítani. Mutass az egész régiségből, mutass Titushoz tsak egy hasonl-
Hertzeget; gondolly magadban egy valakit a' Tsászárok közül, a' ki nagyot-
és kegyesb szívű lett volna ő előtte? a' jóknak meg-jutalmazására késztetec-
40 fenekig üres köz-kints-tartó helye. A' büntetésre ingerled? útát, 's módot ke-
res, minden bűnösnek hogy meg-botsáthasson. Most a' tudatlan ifjúságnak
most a' meg-feletkezett vénségnek tulajdoníttya az el-követett vétket. Ennek
Uri Nemes eredetét tekinti; amannak alatson nemén szánakodik. Haszon-
lannak, és el-vesztegletnek állíttya azon napot, mikor valakivel valami jót nem
tett.

VITELLIA

45 Ám: de Uralkodik — —

SEXTUS

Uralkodik igen-is: de nem úgy mint masok: mert ki-vévén borostyán koszorú-
ját, és Királyi öltözetit nagy roppant birodalmából: ő tsak suljos terhét visel-
mi szakaszttyuk minden gyümölsit.

VITELLIA

50 Tehát ugyan tsak annak fejébe jöttél előmbe, hogy szememre hányjad illyen-
amollyan erköltseit ellenségemnek? eszedbe sem jut-e' immár, hogy ez a
kegyes, halhatatlan bajnok az én Atyámtúl ragadta-el a' thrónus széket, mely-
ben kedvére hivalkodik? hogy engem reá-szedett, és (a' mi leg-nagyobb vétke-
tsak nem kinszerített, hogy őtet kedvellyem? Most pedig, ah hitetlen! vissza-
65 hija ismig Berenitzét a' Tyberis parttyához? leg-aláb' választott volna maga-
nak a' Római Dámák közül egy érdemes, vélem határos szeretőt: de Sexta
nálam fellebb' betsülni egy sohonnai, szám-kivettetett Királynét?

SEXTUS

Hát nem tudod Vitellia! hogy hivatlanul jött-viszsa Berenitze?

VITELLIA

A' ha ne tréfálj így vélem! nem vagyok gyermek. Tudom jól egy máshoz lobogó tűzőket, tudom mind a' kettőnek gyenge könyvhulatásit, mellyek esdegéltek szemekbül, mikor régente bútsút véve: tudom egy szóval, mitsoda tisztelettel, mitsoda örömmel fogadta ismig más-fokbéli vissza jövetelében. Ki-nem-láttya ezeket? egészen belé dühödött, hal, vész utánna ez a' gyémánt szívű bajnok, ugy szereti.

SEXTUS

Meg-botsáss Vitellia! az irigy tsömör bánttya szívedet.

VITELLIA

Az enyimet?

SEXTUS

A' tiedet.

VITELLIA

'S irigységnek tartod, midőn személyem meg-vettetik, és törődöm rajta?

SEXTUS

És még-is --

VITELLIA

És még-is nintsen annyi szíved, hogy meg-boszúlljad gyalázatomat?

SEXTUS

Én vagyok --

VITELLIA

Te ment vagy le-tsatlott hívségedtül, fel-bontom, semmivel sem tartozol immár nékem. Vagyon még más-is Istennek hálá! kire helyesebben bizzam mérgemet
-- (El akar menni.)

SEXTUS

Halhatsza kérlek!

VITELLIA

Untig hallottalak -- --

SEXTUS

Várákazzál.

VITELLIA

Isten hozzád — —

SEXTUS

80 Szívem, kintsem Vitelliám! — — hová illy komor kedvel? botsáss-meg; már helyt adok szavadnak, nagyon meg-tsaltam magamat én oktalan, parantsolly. küllgy tűzbe, vasba; egy szálíg mindent végbe-viszek: míg koporsómban-is kötve léssen hívségem hozzád.

MÁSODIK KIMENETEL.

Annus, és a' vóltak.

ANNIUS

Sexte! barátom! a' Tsaszár hívat.

VITELLIA

85 Ah éljetez ezen üdőtskével, a' mellyet reátok való nézve lopva tsip-el Titus Berenitzével úzótt nyájaskodásibúl.

ANNIUS

Igen nagyon vétesz bajnokunk íránt Vitellia! mind a' világnak, mind magának Ura Titus. Már az ő akarattyábúl el-ment Berenitze Hertzeg Aszszony.

SEXTUS

Mit?

VITELLIA

90 Mit mondasz?

ANNIUS

Méltán álmétkodtok. Roma szinte ugy sír nagy örömében. Sőt magam magamnak-is alig hihettem, a' ki a' jeles dologban jelen vóltam.

VITELLIA

O én reményem! ki ébreszt-fel megént bennem?

SEXTUS

(Ó halhatatlan Virtus!)

VITELLIA

95 Be szerettem vólna hallani annak a' büszkének Titus fejére hintett utólsó átkait!

ANNIUS

Sőt én soha nem tapasztaltam gyengébb szíveskedését véle. Bútsút véve: de egyszer 's-mind világossan látta Titusnak hozzája égő tüzeit tőle el-válásában: érzette-is azon szem-pillantást nem tsak magának, hanem a' Tsászárnak-is kemény szív-szorongatására esni.

VITELLIA

Könnyen meg-tsallya embert a' könnyen hívés.

ANNIUS

Magad tsalatkozol inkább' Vitellia! szem-látomást tapasztalták minnyájon, hogy tsak az egy Titus kívántatott a' győzelemre. Nyertes volt: de izzadott-is homloka, oly serényen viaskodott. Földhöz nem verettetett. De még-is mint a' bús tenger magával küszködött, és (a' mi ditsíretes benne) ortzáján-is ki-törte magát világos jelekkel a' szerelemnek mind háborúja, mind győzedelme.

VITELLIA

Még-is talán (a' mint vaktában hittem, nem háláadatlan nékem Titus?) (Sexte! *(Tsak fülébe.)* Hadd érjen még a készület: hallazd-el valamennyire a' mit parantsoltam)

SEXTUS

(még sem akarod, hogy lássam: avagy panaszomat rólad terjeszem kegyetlen-rül) *(Ezeket tsak egymás között)*

VITELLIA

('S mit láttál vallyon? *(Haragossan.)* Mirül panaszolkodhatsz?)

SEXTUS

(Semmirül. Egek *(Alázatossan.)* Érhettek-e' valaha egy szívet annyi, s' olly szörnyű kinok, mint az ennyimet?)

VITELLIA

Ha állandó kaptsokkal kívánod magadhoz szorítottani kedvemet, tedd félre a' gyanút; és kétes beszédiddel teli füleimet ne terheld tovább'. A' ki hitelbe hiszen, magához tsatollya az hitelt: a' ki mindenben tart a' tsalárdságtul, gödröt ás magának, hogy nyakát szegje benne. *(El-megy.)*

HARMADIK KIMENETEL.

Annus. Sextus.

ANNIUS

Imé barátom! imé az üdő, mellyben böldegethatsz engemet. Servilia kis-Hugotskádót már rég, hogy el-jegyzetted nékem; egyedül tsak Augustus

Urunknak akarattya vagyon még hátra: most leg-jobbkor léssen, hogy megnyerhessük tőle.

SEXTUS

125 A' te kívánságid Anni! mind azon parantolatok előttem. Kívánom magam-is, hogy gyermekségünkűl fogva egybe szőt szívünket vér szerént-is egymásnak le-kötelezzük.

ANNIUS

Szerentsétlen vólnék még a' más világon-is, ha el-nem érnem tárgyát kérésemnek.

SEXTUS

130 'S ki vethet gántsot benne? Servilia téged szeret; én köteles vagyok szolgálodra mint holtig: Titust pedig a' mi illeti, kedvelli az igasságot, kész mindenre éretted.

ANNIUS

Tudom. De még-is tartok tőle: öledbe-vetem egészen függő ügyemet. (Elmegy.)

135

NEGYEDIK KIMENETEL.

Sextus maga.

Most segítetek ó Istenek! lassan lassan, és magam-is alig érzem, el-hágy minden magammal tehető hatalmam. Nints a' világon semmi ártalmasb nékem. ádázott szerelmimnél, kéntelenül-is tsak ő utánnok foly minden eszem. Vitellián
140 áll szívem: akaratom, egész sorsom. Jól, és igen-is jól tudgya eztet a' kevély: vissza-él vélem, forgat, óromon hurtzol, a' mint tetzik, se az igasságot, se az illendőséget nem tekintvén: és én meg-sem merek motzanni ellene. Tébolodik elmém, tapasztalva látom; még sem vethetem-ki szívemből a' szeréjmet.

ÖTÖDIK KIMENETEL.

145

Publius. A' tanáts. A' követek. A fő-bírák.
Titus a' poroszlókkal. A' nép. Annius. Sextus.

PUBLIUS

Ó Róma szerentséjére vigyázó Istenek! Titus Augustus, hatalmas, kegyelmes. Titeket félő Urunkban mi üdönknek diszit, fen-forgó dütsőségét őrizzéték szerentséssen; oltalmazátok mindenható kezetekkel világ, és Roma örömének Felsőges fejében az halhatatlan borosttyán koszorút! Titóletek költsönözte a' mi üdönk ezt a' temérdek bajnokot, meg-vallyuk. Ha vég nélkül nem

150

lehetséges élete köztünk, légyen leg-aláb számosz az esztendőkbén: irígykedjenek reánk Titusért minden maradékink. Ezek győzhetetlen Tsászár, ezek a' Romai Tanátsnak ohajtási, mellyekkel szerentsés életedért fáraszttya az Isteneknek templomit, és márványos oltárit, tégedet Hazája Attyának nevével tisztelvén e' mai áldott napon. Soha sem-is szabott igazab' törvényt ennél.

ANNIUS

Sőt nem tsak Hazájának édes Attya; hanem Romának, és egész birodalmunknak Házi Istene vagy Felséges Tsászár! erre való nézve, mint hogy senki nintsen a' teremtet világon, a' ki ne lássa, hogy sokkal fellülmúlod az haladó embereknek természetit, és fel-éred az halhatatlan Isteneket; szokj lassanként az imádtatáshoz. Roppant nagyságu templomot intéz számodra a' Tanáts; és azt parantsollya, hogy azon Istenek között, kiknek térdet hajt Roma, Titusnak akarattya-is temjén, és véres-áldozatokkal engeszteltessék. Azokat a' Kintseket, mellyekkel adóznak a' le-győzött népek, Házadnak állítására szentellyük. Te Felséges Nagy Tsászár! ezen egybe kaptoslt szeretetünknek jeleit vedd jó néven.

TITUS

Rómaiak! minden kívánságimnak egyetlen egy tárgya a' ti szerető szívetek. De ez a' hozzám való szeretetetek ugy annyira meg-ne-haladgya a' mértéket, hogy íránta szükséges légyen pirulnia Titusnak, és még magatoknak-is. Kedvesseb név ugyan a' Haza Attyának nevéen kívül soha nem lehet előttem; mind az által tsak érdemet akarok reá gyűjteni; meg-szerzésével keveset hajtok; és a' mennyire szeretem a' halhatatlan Isteneket nyomozni magam-viselésével: annyira rettegek vélek ujjat vonni. El-vadíttya jó-barátit, a' ki hozzájok hasonlíttya magát. Nem-is tartok sültéb' bolondot annál, a' ki el-feleitheti halhatóságát. Még-sem vetem-meg bé-mutatott ajándéktokat: hanem tsak másra kívánom fordítani, nem a' mire ti szántátok.

PUBLIUS

Ha szabad tudnunk — —

TITUS

Meg-szakadt Vesuviusnak torkai okádják szerteséljel a' tüzet, el-lepték egész Kampániát, hentergetik meredek hegyekről a' rettentő köszálokat, fel-égették pusztító langokkal a' városokat a' sik mezőkkel egyetemben. A' Szegénység házábul ki-rekedvén, barmok-ként tsavarog a' pusztákban: job' részre-pedig maid el-vész éhel. Ezeket gyámolítsuk az említett kintsel; 's ezzel állítatik nékem templom. Mert a' mindenható Istenek-is általlyák a' szegényeknek éhségét ő pompás tiszteletek mellett. Annyival inkább' tehát nem illik, hogy mü palotás Méltóságok, koronás Hertzegek tobzódyunk, hivalkodgyunk, kis Istenek gyanánt imádtassuk magunkat, a' tárházakat kipusztitsuk díb, dáb vigasságunkra: az özvegyek, árvák, ügye-fogyottak azomban sinlődgyenek: ök pótollyák-ki véres veréttékekkel mi nyalánk ételünket, italunkat, és minden tziffra falatot meg-átkozzanak szájunkban.

ANNIUS
190 Ó dütsőséges bajnok!

PUBLIUS
Így így, éred-fel a' Nagy Isteneket, kiknek számába nem akarsz foglaltatni; így így halladod-meg tselekedetiddel a' világot, mellyet kormányozol.

TITUS
Elég immár, elég. Sexte! egy kis dolgom vagyon véled. Anni! te-is itt maradgy. Állyon-félre egyéb' udvár, *(El-megy a' többi.)*

ANNIUS
195 *(Szólly immár mellettem Sexte!)*

SEXTUS
Ugyan miképpen lehetett győzhetetlen Tsászár! Királynétul — — —

TITUS
Ah szerelmes barátom! Sexte! melly szertelen orám vala az nékem! nem hi-
hettem — — de jól esett — — meg-győztem, el-ment: hálá az Egeknek íránta?
illendő immár, hogy éppen tellyessé tegyem a' magamrul vött győzedelmet. A'
200 nagy hadd-el-haddon által estünk, az apró bekkenőknek-is szakaszszuk végít

SEXTUS
Lehet-e' míg más valami hátra?

TITUS
Vagyon igen-is. Gyökerestül ki-kell írtnom minden gyanút a' Romai népnek
szívébül, hogy soha aztat Titus leendő jegyessének ne tártsa.

SEXTUS
E-ment immár: senki erről többü nem gyanakszik.

TITUS
205 El-ment ugyan a' minapában-is: de vissza-tért még-is. Harmadik vers-béli
meg-térése félelmet támaszthat; és pedig méltán. Valaki tsak meg sajdította
egymáshoz lobogó sziveinket; azt fogja mondani: hogy számára tartom árva
nyoszolámot. Le sem teszi a' gyanút mind addig, a' míg udvaromban nem
léssen hütös-társom. Felette irtózik a' Királynénak nevétől Róma: saját Dá-
210 máj közül kívánnya el-jedzett mátkámot látni. Igazlom szájának izit magam-is.
És ugyan-is: mikor vannak Hazánkban olly szemén-szedett, finom személyek.
kikre ragaszthassuk szívünket, miért folya eszünk egy sohonnai, fen-tartó.
Hazánkot gyűlölő után, kinek sem színe, sem szíve; és kit huszad magával kell
tartanunk, hogy mindenünkbül ki-pusztítson? bé-töltöm kívánságát. Mint-
215 hogy a' szeretet öszve nem szerezhett bennünket; a' barátság szerezen leg-

aláb' öszve, akarom. Sexte! a' Tsászári vér, a' te véredhez tsatoltasson. Testvéredet kívánom ma el-jedzeni magamnak.

SEXTUS
Serviliát?

TITUS
Azt igen-is.

ANNIUS
☞ (Ó én szerentsétlen!)

SEXTUS
(Ó Istenek! mit szültök Annius fejére?)

TITUS
Hallád-e' szándékomat? mit mondasz hozzá? nem felelsz?

SEXTUS
Mit felelhessek? kegyességed ugy el-szorította nyelvem járását, hogy lehetetlen — — akarnék — —

ANNIUS
☞ (Én miattam kinozza magát Sextus)

TITUS
Mond-ki szívednek titkát szabadon: mindent meg-tselekszem éretted.

SEXTUS
(Ah most kell jó-barátomat segittenem!)

ANNIUS
(Rajta nagy szívvel, lélekkel)

SEXTUS
(*Bátran.*) Tite!

ANNIUS
(*Az-is bátran.*) Felséges Tsászár! szeme-színibül tudom, mit akar Sextus; mert a' szeretet, egybe fonta szívünket míg gyermekségünkben. Szégyenli igen, 's felettéb-valónak tarttya ajándékokat; meg-nēm-gondolván azomban, melly hasznos legyen mind a' két részrül? azért nem volna heljes dolog tanátsáival élned. Servilia kis-Aszszonykának az egész Romai szúzek között se mássa, se párja, akár erköltsre, akár deli termetre, és szépségre nézve: méltók a' thrónus

székre minden tagjai. Rég, hogy meg-jövendöltem magamban eztet; és most kívánatos végét-is látom.

SEXTUS

(Annius mondgya-e' ezeket? ébren vagyok-e', avagy álmot látok?)

TITUS

240 Heljessen Anni! te leszel a' követ fel-tett szándékomban; menny, adgy ha Serviliának róla. Te pedig Sexte kedvesem! jer utánnam, és tedd-le kételkedésidet; néked-is lesz részed Tsászárságomban. Ugy meg-dütsöitlek, fogadom, úgy fel-magasztallak, hogy a' mennyire lehet, Titust, és Sextust, kiket ma is mint eget a' földtül, akartak egymástül különböztetni az Istenek, égyarányulaknak lássa lenni Róma.

SEXTUS

245 Ez már sok Felséges Tsászár! határozd-meg leg-aláb', ha nem kívánod az hazádatlanságot tőlünk, határozd-meg jó-téteményeidnek tenger sokaságát.

TITUS

250 Mitsodát? ha még a' jó-tétel-is tilalmas nékem Uraságomban, mi egyebet várhatok belőle? ez minden jövedelme koronámnak, ez minden fizetése a' többit tsupa szolgálatnak, és merő büntetésnek tartom. Fen-sem-is marad ennékem semmi egész birtokombul, ha ti fősvények még ezen szeretés oráimat-is ki-ütitek markombul, a' mellyekben segíthetem jó-barátimot könyörülhetek az ügye-fogyottakon; kintses ládáimat, a' jó-erköltsnek az érdemeknek meg-jutalmazására fordíthatom.

HATODIK KIMENETEL.

255 Annius, és annak utánna Servilia.

ANNIUS

260 Meg-ne-bánd Anni! temérdek nagy szíved birt erre téged. Ha azt, kit úgy szeretek, hogy el-ne-szalasztanám, a' thrónus széktül el-gátoltam volna, ne őtet, hanem magamat szerettem volna sokkal inkább. Jól vagyok: ki-vetkezem puha indulatimbul; Aszszonyom immár, ki imént mátkám vala; sövegelem fogom, kit eddig szerettem. De imé ide aprittyá éppen uttyát; ó Egek! soha illy szerelmesen nem hunnyorított reám; egymást üzik rósa mosolygási.

SERVILIA

Édes szívem!

ANNIUS

Halgass Servilia, vétek immár ezt nékem mondani.

SERVILIA

'S mi okra nézve?

ANNIUS

Téged a' Tsászár (ó fájdalom!) Hütvös-társának választ; és ezt (oda vagyok) reám bizta, hogy (meg-eped szívem) néked nevével bé-jelentsem. Én voltam — — (ki-nem-mondhatom) Isten hozzád Felséges Aszszony.

SERVILIA

Mit hallok? vára kozzál. Én a' Tsászár mátkája? és miért?

ANNIUS

Azért, mert se erköltsöt, se szépséget nem talált méltóbbat a' thrónus székre maga mellé, mint — — ó ragyogó tsillagok! mit mondgyak? — — — engedd-meg Augusta, hogy el-mennyek!

SERVILIA

Hogyan kívánhatsz el-hadni kérlek, illy nagy szívbéli háboruimban? beszélde-el, mond-ki; mit mivelt? miképpen? — —

ANNIUS

El-kell-veszennem, ha menten nem-megyek. Isten hozzád szív — — ah botsás-meg; szokott járásával meg-botlott esztelen nyelvem: mondanom kellett-vólna, Isten hozzád Auguszta, Felséges Aszszony!

HETEDIK KIMENETEL.

Servilia.

Én-e' a Tsászárnak jegyese? egy szem-pillantásban le-kötelezett hitemet fel-bontsam? olly nagy szeretetet, olly nagy hívséget, eszemből szélnek, füstnek botsáthassak illy hertelen? Isten őrizz: nem veszi ennyi áron az Augusta nevet Servilia. Ne félj Anni! ne félj! esküszöm bogláros pártámra, semmi sem lesz ebből. Hozzád gerjedett leg-is-leg-előbször szerelmemnek lángja; hozzád fog-gerjedni mind halálíg. Az ártatlanság, az hűség, a' jámborság nevelte tüzeinket; el-sem olttya egyéb' a' végső órán kívül. Nem férne egy Romai Dámának ortzá-jára ez a' tündér változás.

NYOLCADIK KIMENETEL.

Titus, Publius a' levélel.

TITUS

Mitsoda levél ez Publi?

PUBLIUS

290 A' Vétkeseknek nevét jelenti, kik a' Szent Tsászároknak temetésit fertelmes
szítkokkal bátorokdta bolygatni.

TITUS

Éz az értekedés, paraszt értekedés; a' le-nyugott lelkeknek haszontalan. és
kaput nyit ezerni ezer hamis mesterségre, mellyel az ártatlanok hálóba kerít-
tessenek. Hogy azért a' latrok közül senki többü soha így ne dühösködgyön. az
295 áruló szemért szemet adgyon, és a' fel-adott vétéknek szenvedgye büntetésit.

PUBLIUS

Ugy: de a' törvény, igasság — —

TITUS

Ha mindenkor keménkedünk, mint a' törvény; és a' szoros igasságnak rá-
májára feszíttyük ítéletinket, kevés üdő alatt pusztán marad az egész világ.
És, hogy igazat mondgyunk, hol találkozik tsak egy-is az emberek között:
300 a' ki minden nagy, avagy apró gántstul tiszta légyen? fordítsuk a' tükrö:
magunk eleibe, szemeknkrol le-tött hályoggal nézzük-meg magunkat lelki-
ismiretünkben; hidgyed: ritka madár az a' bíró, a' ki nem bünteti azt másbar.
a' miben maga vétkes.

PUBLIUS

De hiszem vannak számokra büntető eszközök — —

TITUS

305 Vannak, vannak: de ezekkel, móddal, és tsak úgy kell élnünk, mint ama' drága
fű-szerekkel, Ha semmit büntetetlenül nem hagyandunk, a' büntetésben ki-
fárasztandnak bennünket, és a' kinzó szerszámokkal kezet-fogandnak a' go-
nosz emberek. Sőt a' vétkes látván feles társait a' nem jóban, sokkal többre
bátorokdik. Azért még a' sem tanátsos, hogy dobra üssük, melly kevesen
310 élnek jámbor életet a' számtalan sok emberek közül.

PUBLIUS

Ám: de vagyon egy más-is, a' ki istentelen, roszt nyelvél hirdben, nevedben
magadat-is meg-mert kissebbítteni.

TITUS

Se más't, se többet Publi? ha a' természetnek vélünk született erőtlensége vitte erre őtet; nem törődöm rajta: ha a' gonoszság; és a' roszkodó indulat; megbotsátok íránta: ha a meg-szédült ész; meg-esik szívem sorsán: ha pedig valami heljes okbul tselekedte; köszönöm néki, igyekezem meg-szolgálni: így tsak el-hittem, meg-egyezőnk a' rágalmozóval.

KILENCEDIK KIMENETEL.

Servilia, és a' voltak.

SERVILIA

320 A' Titus lábához -- --

TITUS

Servilia! Augusta!

SERVILIA

Ah Hertzeg! e' tziffra névvel ne-illes míg engem: egy titkom vagyon, szükséges, hogy elébb bé-sugjam néked.

TITUS

Vedd-félre magadot Publi! de itt maradgy mind az-által.

SERVILIA

330 Annyi sok érdemesbek közül, hogy vélem akarod osztani a' thrónus széket világ győző Nagy Tsászár! ez olly temérdek ajándék, hogy míg a' kösziklát-is meg-lágyithattya. Jól értem én ennek minden bötsit; meg-is-kívánom hálálni. Te engemet magadnak el-jedzettél; és talán nem-is ismérsz illendő képpen: én tartok tőle, hogy néma halgatásommal nagyon ne-tsalatkozzál. Azért külső, belső titkait szívemnek elődbe terittem világossan: és így vélem, leg-inkáb' meg-mutatom hálá-adásomat meg-bötsülhetetlen nagy ajándékodért.

TITUS

Szólly bizvást.

SERVILIA

340 Senki széles e' világon többre nem betsüli a' te szépen virágzó erköltsidet, mint én. Tsuda-álmélkodva tisztellek, imádlak Felsőges Tsászár! de a' szívem -- -- meg-ne-neheztely, kérlek.

TITUS

Tsak mond-ki bátrán, magyarossan.

SERVILIA

A' szívem immár nem az ennyim; régen Anniusnak szenteltem őtet míg akkor.
mikor meg-sem gondolhatta, őtet kedveltem egyedül egész eddig. Az egyenlő
erköls, a' szakasztott egy tiszta természet bennünk, szorította-egybe kedvün-
340 ket: azért soha nem-is remélhetem magamtul, hogy elmémből ki-ejthessem.
Eszem belé avult szokása szerint, míg akaratom ellen-is, régi uttyára kanya-
rodván, mellőled a' thrónus-székből mind-untalan vissza járdogálna Annius-
hoz. Ellenzed eztet, és nehezteled Felsőges Tsászár, tudom: goromba véték-
is. Mindazonáltal, hogy leg-aláb' egészen meg-lássad belső színit el-rablot:
345 szívemnek, elődbe bátorkodtam terjeszteni. Most immár, ha ugyan tsak keze:
kívánsz vélem fogni; ihon vagyon.

TITUS

Köszönöm a' forgó Egeknek! leg-aláb' egynek színiből vehetem immár
egyszer észre az igasságot minden színeskedés nélkül: találkozott, a' k
veszedelmével-is ki-mondgya az igazat egyenessen. Servilia! mitsoda tetézet:
350 nagy örömmel teled-meg szívemet e' mai napon? mitsoda tsudálkozást ger-
jesztesz bennem? Annius vidám ortzával jelenti lelki békeségit elő-adatot:
nagyob' szerentséden; te le-mondasz az Augusta névről, hogy bé-adott hitede:
fen-tartsad néki! és én lehessen az, a' ki fel-hánnyam ezen egymáshoz lobogó
lángokat? ah nem tigris fészek az én szívem! Leányom! (mert jegyessed helyet:
355 Atyád lészek) ne rettegi: tied most immár Annius. Én magam adlak össze
benneteket. Segítse a' magos Ég jó-kezdetimet, hogy boldoggá tehessenek; és
engedgye, hogy a' Hazánk valaha hozzátok hasonló tagokkal dítsekedhessék?

SERVILIA

Ó Tite! ó Augustus Tsászár! Embereknek igaz, valóságos öröme! hogyan
hálálhatom-meg?

TITUS

Ha meg akarsz hálálni, öntsd töb' másokba-is him nélkül való, egyenes szí-
vedet. Jobban szereti Titus a' világos igasságot, mint a' tarka-barka édes
hizelkedést. Ó bár mindnyájon a' Királyi tanácsok, udvarnokok a' te tiszta
szíveddel birnának? melly igaz, és tellyes jóval járna az országlás? melly erős
oszlopi volnának a' Koronás Hertzegeknek? nem törnék annyit, és gyakorta
365 olly haszontalan sok gondban, galibában füstölgő elméjeket, hogy a' színes:
meg-választhassák a' szívestül. (El-megy.)

TIZEDIK KIMENETEL.

Servilia. Vitellia.

SERVILIA

Be szerentsés vagyok! alig találom helyemet örömben!

VITELLIA
370 Szabad-e', Felséges Aszszonyomnak hogy én örvendgyek leg-is-leg előbszer,
és tisztellyem személyét, a' melly el-rablotta magának Titust?

SERVILIA
(Be keserves boszontás! de vissza fizetem; meg-hagyom a' rosz hiszemben:
hadd eméssze magát az üres árnyékkal) Isten hozzád.

VITELLIA
375 Restelli Servilia, hogy tsak reám-is tekintsen? ó Egek! illy kevélyen pörög-el-
tőlem a' szemtelen? illy meg-vetve hágy engemet a' fa-képnél?

SERVILIA
380 Mit berzenkedel ellenem? avagy mi kell néked? a' szerelem az oka, ennek
tulajdonítsad, hogy illy szapora lépéseket aprítottk innen más felé. Nem-is
tsuda, ha örömmnek nagy-volta el-siettet tőled; mert magam sem tudom, hol
állok miatta. Tégy róla, ha bánod. Tsászárné vagyok én, a' mint mondád; nem
hallik pattogásod a' thrónus székbe. Irígykedgyél szabadgyában; nem viszlek
menyegzőmbe.

TIZENEGYEDIK KIMENETEL.

Vitellia azután Sextus.

VITELLIA
Én ezt el-nyögjem? el-szívellyem? aha ortzáltalan! istentelen! mitsoda temér-
dek nagy büszkeséggel vet-meg immár engem! Tite kegyetlen! embertelen!
hitetlen! nem elég-e' Berenitzét előmbe ültetned? tehát utolsó vagyok én a'
Dámák között? szíveld hálá-adatlan, szíveld, hogy így meg-vettettem: ma, ma
hamis véred — — —

SEXTUS
Vitellia! szívem!

VITELLIA
Jókor érkezel: ig-e' Kapitólium? hol Lentulus? ki-adta-e' lelkét Titus?

SEXTUS
Míg semmit nem mozdítottam.

VITELLIA
Semmit? és olly bátran előmbe? és minden ortza szemérem nélkül szívédnek
hísz engemet?

SEXTUS

Tennen magad parantsoltad, hogy függőben maradgyanak mindenek.

VITELLIA

395 Ugy: de nem hallottad az ujjodon uj raitam tett gyalázatot? az ujjodon uj bossuságokat? hányszor kell parantsolnom? hogyan kívánod, hogy el-hidgyer: szeretetedet hozzám, kinek olly igen tudatlan vagy szíve járásában?

SEXTUS

De bár tsak egy ok vólna, kihez képepest helyessé tehetném mind világ, minc pedig magam előtt a' vérenkedést?

VITELLIA

400 Egyet kívánsz? százot, és annál-is többet adok. Kívánod a' szép dütsőségnek a tárgyat? imé kezedre adom Hazánknak szabadulását. Rázd-le a' gyalázatos nyűgöt lábunkrul; tedd halhatatlanná nevedet: ditsekedgyék a' mi üdők-is az ő Brutussával. Alkalmas szív teli testedet a' fenforgó betsültre? ihon téres tágos mezőt mutatok a' Tsásárságra. Reád függesztem minden jussomat a
405 Koronához. Az én kezem szerentséltethet téged? fogdhasza: menny, fuszálly bossút írántam; és holtig a' tied lészek. Föörzd-meg vérében hitelle: Titust; és viszont te lészesz minden örömöm, minden szerelmem, minden gyönyörűségem egyes egyedül. Hát nem elégséges okok-e' ezek? halljad tovább és ugy tsüggedezz, ha lehet, még kétes szíveddel; tudgyad: hogy azért rekedtél ki eddig kedvemből, mert Titust szerettem. Bizontalan-is mind addig, ~~kez~~
410 vagyok, a' míg ő életben marad. Tartok magamtól, meg-bánhatnám talán a' kéz-fogást közetünk. El-mehetz immár! ha se a' szép dütsőség, se a' nagy méltóság, se a' szerelemnek lángja fel-nem-lobbanthat; ha tsendes szemme nézheted a' véled közös szeretőmet, soha nem tartlak bátor, emberséges embernek.
415

SEXTUS

Mennyi ostrom, mennyi nyil, mennyi ösztön! haddel Vitellia! ó hadd-e. immár! belém öntötted egész mérgedet, lobog szívemben a' kegyetlen tűz már most, most fog égni tőle Kapitolium szemed-láttára, most fog ez a' pallos Titus vérében ferdeni — — (mindenható Istenek! mitsoda iszonyu hideg
420 hattya testemben az ereket?)

VITELLIA

'S mit gondolsz már-is?

SEXTUS

Ó Vitellia! (*Bádogyadt szívvel.*)

VITELLIA

Nem mondám? már ismíg meg-bántad?

SEXTUS

Nem bántam, hanem — —

VITELLIA

Ne darálly többet: látom hála-adatlan! egy szikra szeretet sints benned hozzám. Ó én balgatag! már hívék vala néked, már szerettelek! már hozzád hajlott szívem. Ki, ki mindgyárt előlem! és soha eszedben se viselley hitetlen.

SEXTUS

Várákazzál, a' míg meg-adom magamat, már repülök, a' hova parantsolod.

VITELLIA

'S ezt én el-hidgyem néked, hogy megint orron hurtzolly, mint a' bolondot? eszedbe jut hevében a' dolognak — —

SEXTUS

Nem: ha végbe nem viszem fogadásomat, akar 'mitsoda kemény büntetést — —

VITELLIA

Mozdully tehát egyszer; szaporán, még-is itt vagy?

SEXTUS

Indulok, tsak békély hozzám ismíg, avagy egy kegyes szemetskét leg-aláb' — —

VITELLIA

Siettesd, a' mit akarsz; gondolatidrul akkor bővebben, midőn fel-vett szándé-kodnak véghez vitele után vissza térendesz.

TIZENKETTEDIK KIMENETEL.

Vitellia. az után Publius.

VITELLIA

Maid meg-látod most már végtére Tite! meg-látod, hogy nem mindennek émelíti ugy gyomrát míg ez a' személy, mint néked; ha szerelemre nem gyul-laszt téged, meg-veszti leg-alább szíves barátodat. A' te bánatod késő — —

PUBLIUS

'S itt töltöd az üdőt Vitellia? siess: házadnál keres Titus a' Tsászár.

VITELLIA

Titus? miért keres engemet? talán Serviliának menyegzőjére — —

PUBLIUS

445 Tehát míg sem hallottad? tégedet választott maga jegyessének.

VITELLIA

Publi! olly gyáva vagyok-e' én, hogy játékra üthess a' tréfa-tsufysággal?

PUBLIUS

Játékra üsselek? sőt maga a' Tsászár kívánnya tőled hallani erre kedvedet.

VITELLIA

Hát Servilia?

PUBLIUS

Servilia ki-hült e' méltóságbul nem tudom mi okra nézve.

VITELLIA

450 De én — —

PUBLIUS

Te vagy az Augusta Tsászárné. Siessünk Felséges Aszszony! téged vár a' Tsászár.

VITELLIA

455 Álly-meg egy kevéssé (Egek!) Sexte! — — ó én boldogtalan! Sexte! (*Bécs
scénába.*) már elment. Publi! Fuss, szaladgy — — érd utól — — mondgyad
— — mondgyad — — sőt inkább' nem ugy — — (ah hová ragadott engem az
esztelen méreg!) még sem mentél-el?

PUBLIUS

Hová?

VITELLIA

Sextushoz.

PUBLIUS

Mit mondgyak néki?

VITELLIA

460 Térjen vissza hozzám, repüllyön, izibe.

PUBLIUS

Megmondom (csak meg-nem-bolondul örömében)

TIZENHARMADIK KIMENETEL.

Vitellia maga.

Mitsoda háború? mitsoda szív szorongatás? ó Tite! Tite édes! meg-vallom gonoszul, latrul tselekedtem ellened. Jaj! ha hertelenkedett eddig Sextus a' kegyetlen parantsolattal! — — vakarj tólem szomoru jel! — — Hát ha Titus megbánnya — — de miért bálná-meg? miért féljek én ettúl? mennyi gond, menni hab rengeti, keveri szívemet? örvendek, 's egyszer 's mind törődöm, vigadok, félek-is, égek, és fázom. Illy sok zúr-zavar változások terhétúl el-nyomattatván maid eszemét vesztem.

MÁSODIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

Sextus maga a' pártosok jelével, a' melly job' válláru! függ.

Hatalmas Istenek! melly dühös ádázet, melly szörnyű kinok hasogattyák szívemet! mintha mindazon Furiák birnák testemet, reszkednek tagjaim, küszködik az hideg vér erőmmel: hertelen néki dülök a' gonosz tselekedetnek, és ismíg mindgyárt el-húl minden bátorságom. Minden széltúl, minden árnyéktul rettegve tartok. Soha nem hittem volna, hogy illy nehéz légyen roszzá lenni! de véghez kell vinnünk, a' mihez fogtunk: Lentulus néki ugrik immár Kapitóliumnak az égő fáklýákkal; én Titusra ütök. A' vétkeknek ezen rettenetes meredek helyén egyszer meg-bitzenván lábom, kéntelen ügettetem esetimre. Nagy szívvel veszem-eleit leg-aláb' reám szabott vesztemnek. Nagy szívvel? lehet-e' nagy, bátor szívű a' gyilkos, áruló? Sexte nyomorult! és szerentsétlen! te vagy-e' a' gyilkos, áruló? be átkozott név! még-is pállýát futsz érte? kinek vérit nyalatod pedig pallosoddal? azon Hertzegnek, kinél se nagyobbbat, se kegyessebbet a' föld kerekésege nem látott; kinek magadnál-is többel tartozol — — — szépen köszönöd meg, el-mehetsz véle! emberré tött, poltzra ültetett, tudni-illik: hogy hohért teremtene maga magának belóled. Ah inkább' szakadgyon-meg a' föld alattam, és elevenen nyelleyen-el a' pokol torka, mint hogy véghez vihessem! Vitellia! dühös szerelmednek, nem engedi szívem, hogy engedgyek. (Tudom természetemet, meg-szánom Titust, eléb' ki-adom lelkemet lábai előtt, mint sem vérével itassam kardomat.) Mullyon-félbe, a' mit kezdettem. De hogy hogy kérlek? most immár, midón készszen várnak mindenek? — — el-megyek, el-megyek, vissza húzom Lentulust, többit a' szerentsére bizom: (*Indul.*) Szent Isten! mit látok? már Kapitólium okádgya a' pattogó szikrákot! jaj megint meg-elözte Lentulus! talán égen késön faggattya ez a' gond szívemet? Egek! tartsátok-meg nékem Titust!

MÁSODIK KIMENETEL.

Annus. Sextus.

ANNIUS

Hová, hová illy gyorsan Sexte?

SEXTUS

500 (Háttra tekint.) Futok — — barátom! — — Szent Isten! — — gántsot ne
vess lábomnak.

ANNIUS

De még-is hova sietsz?

SEXTUS

Megyek — — maid meg-tudod szégyenemmel.

HARMADIK KIMENETEL.

505

Annus azután Servilia, publius a' katonákkal.

ANNIUS

Maid meg-tudod szégyenemmel? mitsoda mese ez? miért titkollya előttem
halaván színe, szikrázó szeme, hebegő nyelve, Ur Isten! mit jelentenek
valami nagy szél vész érte Sextust. Ha baráttya vagyok, nem kellett el-hadnozz
Mennyünk utánna — —

SERVILIA

510 Be szerentsés vagyok, hogy ismíg egyszer látlak Anni!

ANNIUS

O Servilia! mennyivel tartozom fentartott hűségédért? ezennel meg-térek
meg-botsás, hogy itt hagylak.

SERVILIA

Dolog ez! miért hagysz itt illy hertelen?

PUBLIUS

515 Anni! mit mivelsz? fel-zendült egész Róma, füstben, tűzben vagyon Kapító-
lium; és te azomban itt szíveskedel.

SERVILIA

Egek!

ANNIUS

(Már nevelik a' félelmet bennem Sextusnak homályos igéi: fel-hajhászom)

SERVILIA

Igy ragad-el tőlem benneteket a' forgó szél e' nagy veszedelemben?

ANNIUS

Ó ragyogó tsillagok! Publi! kezdre bizom ezt a' drága kintset gondod légyen reá, mint két szemedre. *(El-megy.)*

NEGYEDIK KIMENETEL.

Servilia. Publius.

SERVILIA

Publi! illy szörnyű eset olly véletlenül?

PUBLIUS

Adgya Isten, hogy ez a' véletlen tűz egy más valakinek ne égesse körmét!

SERVILIA

Egészen meg-rémitesz ezen beszédiddel.

PUBLIUS

Menny haza Servilia bátran, minden félelem nélkül. A' házi Istenek gondviselő szárnyaira hagylak, őket rendelem addig melléd, a' míg fel-keresem Vitelliát: mert meg-parantsolta a' Tsászár, hogy szemes vigyázással légyek mind a' kettőtök íránt.

SERVILIA

Vallyon meg-émlékezett-e' rólunk Titus?

PUBLIUS

Meg mindenrűl. Szorgalmatos minden felűl, helyre építi a' károkat, eleit veszi a' tsel-vetéseknek, talpra állítja a' szakadt rendeket — — ó ha látnád! mi-képpen meg-mérsékeli hevességét a' fel-zúdúlt, egybe zavarodott községnek! porázra fogja, meg-zabolazza a' vak merő bátorkodókat; biztattya, bátorítja a' félénk szíveket: ezer felé szakad. és annyi külömb féle móddal az igiretetket, a' fenyegetést, a' ditsiretetket elegyiti; minden hivatalt ő maga egyedül viszen-végbe. Ó benne Romának pártfogó oltalmazóját, a' vitézeknek rémulésit látnád; ő benne jo-akarót, Tsászárt, polgárt, Attyát szemlelnél.

SERVILIA

De illy véletlenül el-nyomattván, hogyan érhetett ennyire?

PUBLIUS
540 Nagyon tsalatkozol Servilia! soha véletlenül el-nem-nyomattatik Titus: sem
mi eset nem éri olly hertelen, hogy őtet készen ne talállya. De te vedd házába
magadot, én oda nyargalok, a' hova Augustus Urunk parantsollya. *(El-meg.)*

ÖTÖDIK KIMENETEL.

Servilia maga.

545 Mennyetek bus szívemnek nyughatatlan gondgyai! mennyetek a' hová nékem
tilalmaztatik, kisírójétek szemem világát Titust, és Anniust. Irgalmas, kegyelmez
Istenek! ha veszélyben forog ezeknek egyike, kérem! az én nyakamba kerítsétek
inkáb' a' veszedelmet.

HATODIK KIMENETEL.

550 Vitellia. Sextus.

VITELLIA
Szegény fejem! ki mutattya-meg nékem Sextust? ó én nyomorult! héjába
tudakozom, héjába keresem szegről végre. Tsak Titussal lehetnék szembe
leg-aláb'!

SEXTUS
(Nem láttya Vitelliát.) Hová vegyem, hová röitsem magamot szerentsétlen?

VITELLIA
555 Ó Sexte! hallyad.

SEXTUS
Kegyetlen! kell-e több? imé véghez-ment vérenkedő parantsolatod.

VITELLIA
Jaj! mit mondasz?

SEXTUS
Már Titus — — ó Egek! már által verettétvén oldala, ki-adta Felséges, temér-
dek lelkét.

VITELLIA
560 *(Álmélkodva.)* Ah! mit tselekedtéél kérlek?

SEXTUS

Távol légyen! nem, nem fért az én szívemhez: sőt immár meg-bánván gonoszágomat, sebes futással hozzá nyargaltam segítségére; de akkor érkeztem, midőn a pártosok közül egy leg-fő képpen, istentelen pallosát háta mögött belé-verte. Hadd-el gyilkos! kiáltám néki: de immár benne akadott egészen a' pallos; ott hadgya a' hóhér, és mint a' villám eléb' ugrik. Én ki-rántom a' fegyvert; utánna dül a' vér, reám szökik, és Titus (jaj nekem) lebeg, tántorog, hanyatt-homlok esik.

VITELLIA

Ah! az ő sebe, az én halálom, érzem!

SEXTUS

Fel-indulván bennem a' kegyesség, és méreg, utánna lódulok a' gyilkosnak: haszontalan nyomozom szemeimmal, már a' sok nép között bátran lappang. O Hertzeg Aszszony! hányadán léssen az én dolgom? mikor lehet ezentúl valaha tsendes szívvel élnem? imé mennyiben került nékem, hogy a' te kedvedet meg-nyerhetném! mennyi vámot fizetek érte!

VITELLIA

Dühös lélek! te az én kedvemet? átkozlak, gyűlöllek mint a' bűnömet. Te világ tsufja! te istentelen lator, te kegyetlen hóhér! egy kard véggel végére jártál a' világ minden örömének? minden kintsiből ki-pusztítottad Róma Városát? és ki bizta reád eztet? mitsoda vétet büntetted benne vér-szopó gyilkos? hogy téged felettéb' szeretted? ez ez vólt, meg-vallom Titusnak minden vétke: de ezt nem kellett meg-büntetned.

SEXTUS

Minden-ható Istenek! én vagyok-e', a' ki itt állok? a' ki ezeket hallom? így beszél nékem Vitellia? 's nem te magad voltál, a' ki engemet — —

VITELLIA

Halgass minden vadnál vadab' ember; és ne kend reám a' fertelmes motskot. Mitsoda oskolában tanultad, hogy mérgét bé-vegyed, kövessed egy Aszszony-nak, kít a' szerelem gyötör, és meg-vettetettnek véli magát? minden ostoba, míg a' ki Frygiában született-is, nyilván tapasztalhatta volna, hogy az én haragom csak a' meg-sértett szerelemnek szédelgése. Vesztetre szült a' természet téged! semmi halálos gyűlölség nem árthat annyit, mint a' te szereteted. A' szerentsének tetején fényeskedném most nálad nélkül hitetlen! Isten ostora! már Titus mellett ülnék, már széles e' világnak törvényt adnék Kapitólíumbul, és pedig minden vétek kívül. Most a' te vétkeiddel vétkes vagyok, a' te istentelen gonoszágod ki-üti kezemből a' thrónus székét, fel-zavarja lelkem nyuktát, és (ó bóldogtalan Vitellia!) meg-foszt Titusomtul.

HETEDIK KIMENETEL.

Sextus. azután Annius.

SEXTUS

595 Jól, éppen jól vagyok! köszönöm néktek irgalmatlan Istenek! már ~~nincs~~
mitől félnem. Az emberi nyomorúságnak ez az utolsó pontya. Vesztettem a
mennyit veszthettem; a' barátságot, szeretetet, Vitelliát, Titust el-vesztettem.
Mind ezek után szaggassatok leg-aláb' izre, porra pokolbéli dühös furiák. ~~Ki~~
600 raitam nyughatatlankodtok, kik éjjel nappal tüzeltek szívemen; fizessetek
meg rettentő vétkemért immár, akár ajándékkal, akár büntetéssel. Ha a' t
kezetek rest a' boszu-állásra; nem rest az ennyim. (*Kárdot ránt.*)

ANNIUS

Sexte! ó szaporán! Titus kíván, tsudállya, hogy oda mulatsz oldala mellé.
hogy szokásod kívül el-hagyod feje veszedelmekor.

SEXTUS

Én-e' — — és Titus az istentelen fegyverrel által verettetvén, nem holt-meg

ANNIUS

605 Mittsoda fegyverrel? most érkezik Kapitólimbúl szerentséssen.

SEXTUS

Ah! veszem észre, tsak tsalogatsz ártatlan fortélyoddal: szemeimmel láttam
midőn oldalába üttetett a' fegyver, és hanyatt esett.

ANNIUS

Kérlek, de hol?

SEXTUS

Ott, ahol egy szoros köz a' Tarpéja hegyre viszen.

ANNIUS

610 Ez lehetetlen. Kettőztek, hiddel, szemeid a' füstös setétben, és a' zajgó sok
ember között más valakit láttál Titus helyett.

SEXTUS

Mást-e'? 's ki merné meg-probálni, hogy belé öltözzön a' Királyi köntösbe'
fejébe tegye a' dütső borostyán koszorút? válláru a' Felső méltóságú pantzér-
inget — — —

ANNIUS

615 Héjába vitatod. Életben vagyok Titus, és pedig minden szerentsétlenség nél-
kül: tőle jövök hozzád egyenessen.

SEXTUS

Ó kegyes Istenek! ó kedves Tsászár! ó édes barátom! ó hadd szorítsalak — —
— bár töb' ilyen volna! de nem tsalsz-meg?

ANNIUS

120 Tehát tsak ennyi hitelt érdemlek tőled? nem többet? sietten siess; lásd-meg
önnön szemeiddel, és hidgy azoknak, ha nékem nem akarsz.

SEXTUS

Én mennyek-e' Titus eleibe, minek utánna ötet el-árultam?

ANNIUS

El-árultad?

SEXTUS

Én vagyok minden zene-bona támodásnak mozdító, nogató eszköze.

ANNIUS

Mi oktul viseltetve?

SEXTUS

121 Többet nem szólhatok.

ANNIUS

Párt-ütő volna Sextus?

SEXTUS

Barátom! egy haj-szálon függ életem, Isten hozzád! én Hazámtul holtig
bútsút veszek. Te meg-emlékezzél rólam. Őrizd az ujj törtül Titust. Én a'
tsavargó vadakként, a' kegyetlen erdők, és kemény kő-sziklák között keserves
könyveimmel fogom siratni undok vétkeket: Isten hozzád — —

ANNIUS

Meg-álly, ó Egek! próbáljuk — — hallyad. Mig titokban vagyon a' párt-ütés:
minden ember tsak történetnek tarttya a' tűznek támodását, ha eléb' állasz,
ki-adgya magát az egész dolog.

SEXTUS

Mit kívánsz tőlem tehát?

ANNIUS

Hogy ne menny egy tapodást-is. Halgasd-el, a' mi történt, udvarold-meg
Titust, és hívségednek ujdon-ujj jeleivel hozd helyre, a' miben meg-botlottál.

SEXTUS

Akár ki légyen az immár, a' ki által-verettetett; ki nyilatkoz — — —

ANNIUS

640 Oda perdülök ezennel, ahol a' sebben hever, ki légyen? végére megyek. Ha kitudódik a' párt-ütés, ha egy szó támod-is felőled, minek előtte gyanóba vegyehivségedet a' Tsászár, én meg inthetlek téged, és te el-illanhatsz. A' veszély, ha meg-maradsz, bizontalan, bizonyos, ha továb' ugrasz.

SEXTUS

645 Barátom! meg-tsükkent most minden eszem, alkalmatlan, hogy a' jó tanácsot meg-váloszsa a' rosztul; minden ügyemet reád szegezem. Itiled, hogy-mennyek? megyek — — (Meg-indul, ismig meg-áll.) de Titus, Szent Ister meg-sajdíttya szemem járásából a' vétket — —

ANNIUS

Sexte! minden idő-vontatás veszedelmes néked.

SEXTUS

Megyek immár — — — de hát ez a' véres palást — —

ANNIUS

Ki vérzette-meg?

SEXTUS

Azon szerentsétlen, a' kit Titus gyanánt — —

ANNIUS

650 Takarítsd-el okossan, siess.

SEXTUS

Egek! hát ha mind az által valami történetből elárulná — — — —

ANNIUS

Ide ezt a' palástot, ne az enyim: fuss, a' mint futhatsz, ne emészd megadat a kétes dolgokkal, ezentül utánnad megyek.

SEXTUS

655 Úgy el-nyomattatott szívem, úgy fel-háborodott, hogy eszemen vagyok-e avagy azon kívül? álmot látok-e', vagy mi? éppen nem tudom.

Titus. Servilia. Publius.

TITUS

Fejemre esküdtek? honnan tudgyátok?

PUBLIUS

Egy közös társok a' párt-ütőknek mindent fel-adott reménkedvén, hogy kegyelmet nyerjünk néki.

TITUS

Lentulus-is párt-ütő?

PUBLIUS

Lentulus a' mestere, oka minden zur-zavarnak. Thrónus-székedre ásitovván, és remélvén-is hogy abbul ki-dönthetne téged; társokat vert magának, leverte Kapitóliumnak tzimerit, fel-dulta, hogy a' várost egybe zagyválná zenebona zendüléssel, és immár Királyi köntösödbe öltözvén siettette gonosz el-tökéllésit, hogy a' meg-szédült, és ilyenkor mindenre vak hevességgel vete-medő népet tőled maga gonosz részire szija. De (a' mi méltó szorgalma az Isteneknek rólad) azon tziffra, a' mellyel veszélyedre fel-tollázkodott, néki magának szegte nyakát, tőled pedig minden veszedelmet el-kanyarított. Az eskütt latroknak egyike mérészszeb' lévén, meg-rugaszkodik, a' reád intézett tsapással földre teríti Lentulust.

TITUS

Meg-holt tehát a' sebben?

PUBLIUS

Ha él-is, holt számban vagyon.

TITUS

Miként lehetett, hogy senki híremre nem adná ezt a' nagy, és életemmel játszó dolgot.

PUBLIUS

Ó Tsászár! míg azok-is pártot-ütöttek némellyek, a' kik oldaladot őrzik. Ez a' billege az istenteleneknek, ezzel különböztetik magokat: kinek kinek ehez hasonló piros pántlika lobog a' job' vállán. Tekintsd-meg, és nézz két felé.

TITUS

Hol vötted eztet?

PUBLIUS

Az, a' kit említettem, meg-bánván vétkit, adta nékem, és Serviliának.

TITUS

Mondhatsza immár Publi! mit tartasz a' birodalomrul? kereshette e' valaki
másoknak javait inkább', mint én kerestem? még-is annyira sem mehetek véle.
hogy szerettessem! találkozik, a' ki engem gyűlöl, és ezt a' véres veréttékkel ér-
demelt borostyánt le-kívánnya-tépni fejemrűl; sőt társokat-is talál magának?
685 és pedig hol? Romában, Romában gyűlöltetik Titus? Szent Isten! én, a' ki
minden órámot Romának áldoztam, a' ki Róma dütsőségének terjesztéséért
izzadtam, véremet szántam, fel-tettem, és most a' Nilus, most a' Dunának
parttyain meleget, hideget tűrtem, szenvedtem? Én, a' ki Romának szerentsés
fen-maradásában töröm nappal fejemet, éjjel elmémet fárasztom, futtatom`
690 én, a' ki, hogy Romának akarattyát tölthessem, magamon kegyetlenkedtem.
néki szentelem kívánságimat; az ártatlan, tisztességes szeretetet szívemben
erőn erővel meg-fojtom? én gyűlöltetem Romában? ó Haza! ó undok feledé-
kenség! ó hála-adatlan Róma?

PUBLIUS

Én el-megyek, hogy a' többihez lássak, a' miket parantsoltál.

695

KILENCEDIK KIMENETEL.

Sextus. Titus. Servilia.

SEXTUS

(Imé az én Tsászárom! miként dobog szívem a' mardosó lelki-ismiret miatt!

TITUS

Sexte! Sexte édes! hálóba akarnak engemet keríteni.

SEXTUS

(Keserves emlékezet!)

TITUS

700 Ugyan hihető-e', hogy Titust gyűlöli Róma? te ó! ki tudod minden gondolati-
mat, ki elől soha el-nem-zártam szívemnek semmi titkát, kinél soha nem vől:
senki kedveseb' nálam; mond-meg kérlek: ezt a' jutalmat várhattam-e' én?

SEXTUS

(Lelkemet repeszti panaszos beszédivel a' tudatlan)

TITUS

705 Mond-meg nékem, mitsoda vétkemmel vakartam fejemre illy nagy gyűlölsé-
get?

696 TITUS SERVILIA [ez utóbbi nem lép színpa ebben a
jelenetben]

SEXTUS
Hertzeg!

TITUS
Szóly.

SEXTUS
Ó Hertzeg! nem szólhatok.

TITUS
Sirsz Sexte szerelmes barátom! az én sorsom keseregtet téged. Jer, hadd ölelkezzem-meg véled — — ó be nagy boldogságom! be nagy vigasztalásom nékem ez a' szerelmes jele hivségednek!

SEXTUS
(El-kell-vesznem szívemnek szorongatási között! úgy tetszik, mintha ismíg meg-szegném a' hitet hozzájavaló-nézve halgatással. Ah! ki-mentem minden homálybul)

TIZEDIK KIMENETEL.

Vitellia. Servilia. és a' voltak.

VITELLIA
(Hát itt vagyon Sextus? ó bártsak eddig el-ne-árult-vólna!)

SEXTUS
(Így, így kell meg-lenni: Felséges lábaihoz — — *(Oda akar borulni.)*)

VITELLIA
Győzhetetlen Tsászár! gondodat viselték a' reád vigyázó Istenek.

SEXTUS
(Éppen Vitellia vólt még hátra!)

VITELLIA
Ha meg-gondolom veszedelmedet, míg most-is borsózik testem. (Egyet se szóly *(Sextusnak szól.)* Kérlek!)

SEXTUS
(Ó szörnyű fájdalom!)

TITUS
Hertzeg Aszszony! életem vesztésivel keveset törődöm; nem-is akarok élni,

725 ha nem csak másoknak hasznára. Mind közös tudom, a' mit bírok. Meg-
érdemlette születését az, a' ki csak a' maga bögyit tölti, és azt hiszi, hog-
egyedül magának születtetett. De ha az én véremhez köttetett Románá-
szerentséje; mi szüksége a' tör-vetésre? kéméllettem-e' én valaha Hazámtó-
véretem? meg-tagadtam-e' néki csak egyszer-is? nem tudgya az hála-adatlan.
730 hogy én-is Rómáj tejet szoptam, hogy Titus vagyok? miért rázza a' fát erővel.
mikor magától hull ajándék gyümöltse? miért tekeri-ki kezemből, a' mit jó
kedvemből néki szántam?

SERVILIA

Ó igaz, valóságos Bajnok!

TIZENEGYEDIK KIMENETEL.

735

Annus a' Sextusnak palásttyában, és a' voltak.

ANNIUS

(Ha előre meg-inthetem Sextust, észre fogja venni, hogy mellette) Felsőges
Tsászár! a' tüzet el-nyomta embereidnek hív serénsége; de nem támadot-
tsupa történetből: Tégedet készszen várnak a' vetett hálók.

SERVILIA

Ó Egeknek tsillagi!

TITUS

740

Nints kétség benne: széle, színe, mindenek meg-egygyeznek:

SERVILIA

Jaj párt-ütő!

ANNIUS

Én párt-ütő?

SEXTUS

(Mitsoda ujjság ez ismig?)

TITUS

Te-is szomjan lesed véretem? fiam Anni! mi okra nézve? mit vétettem néked?

ANNIUS

745

Én a' te véredet? inkább' itt mindgyárt hét ezer ménkő — —

TITUS

Héjába tűröd? tagadod? héjába tetteted magadot; untig elégségessen bizonyítja ez a' bokor piros az egybe alkudtaknak fertelmes tzimborá kötésit.

ANNIUS

Talán ez? hogyan? mi képpen?

SEXTUS

(O! mit miveltem? már látom)

ANNIUS

Se hírem, se tanácsom e' pántlikában Felséges Tsászár! se nem tudom mire mutat.

TITUS

Hol vetted tehát?

ANNIUS

Az (ha igazat mondok bé-töröm fejét barátomnak)

TITUS

Miért harapod félbe?

ANNIUS

Az adta, ki -- -- nem tudom -- --

TITUS

Belé-sült a' tökéletlen.

SEXTUS

(Ó tsudálatos barátság!)

VITELLIA

(Ó! be igen rettegek!)

TITUS

Hertzeg Aszszony! Sexte szerelmes! ugyan vagyon-e' a' világ Fejedelmi közül valaki, a' ki mostoháb' szerentsével éljen, mint én? mások leg-aláb' a' jó-tétellel szereznek jó-akarókat magoknak; én jó-tételeimmel ellenségeket szaporítok önnön fejemre.

ANNIUS

(Mért kinozzam magamot?)

SEXTUS
765 (Ah! ne mondassék, hogy én miattam esett-meg ártatlan barátom Vitellia vétek tovább' halgatnom.)

VITELLIA
(Halgass kérlek! az én veszélyem jusson eszedbe)

SEXTUS
(Mitsoda kin ez nékem?)

ANNIUS
(Segitsetek ó Istenek!)

TITUS
Servilia! 's olly kedves előtted az efféle vő-legény?

SERVILIA
770 Jaj! mintha az ortzám bőrit huznák, ugy szégyenlem, és bánom!

SEXTUS
(Szegény barátom!)

TITUS
De mondhatja te hála-adatlan lélek! nem iszonyodtál tsak meg-is-gondolni ezt az égtelen nagy vétket?

SEXTUS
(Nékem szól ez a' dorgáló kérdés; én vagyok az a' hála-adatlan)

TITUS
775 Tudom hogyan szállotta-meg szívedet, ez a' hálaadatlan dühösség!

SEXTUS
(Már meg-nem álhatom) ihon én Fölséges Tsászár! a' te lábaidhoz — —

VITELLIA
(Ó én boldogtalan! mit gondol?)

TITUS
A' vétek, a' mellyre vetette magát Annius — —!

VITELLIA
780 Való, hogy rettentő nagy vétek; de Titus kegyelmessége sokkal nagyob'. Sextus, és én Sextussal botsánatot kérek íránta. (El-akarsz veszteni engemet?)

SEXTUS

(Be szerentsétlen az én sorsom!)

TITUS

Mossa-ki magát, és mentegesse leg-aláb' Annius.

ANNIUS

Meg-mondom — — (de mit mondhatok?)

TITUS

☞ Sexte; én nékem elhalnak tagjaim, érzem; és pedig ő érette: sajdítom-is, hogy jelen-létem vesztí esztét inkább.' Darabant! vidd-el előlem: a' Tanáts vizsgállyam szándékát, vétkit, tőrül hegyre. Párt-ütőnek még nem akarlak mondani. Gondold-meg, üsd-fel eszeddel hála-adatlan! mennyire esett a' te gonosz szíved szívitül Fejedelmednek? én nyilván ki-fogtam vétkenen, rajta értelek világossan; még-is félek, hogy meg-ne sértsem igazságodat, ha párt-ütőnek mondlak. Te a' színes barátságának hálóját teritted nékem, hogy meg-ejthess; én félre állok, hogy ortzádot ne pirítsam — —

TIZENKETTEDIK KIMENETEL.

Sextus. Vitellia. Servilia. Annius.

ANNIUS

Tehát Servilia! szívem — —

SERVILIA

☞ Fartolly tőlem! nékem nem kell a' Hazát áruló hütös; utáalom a' hitetlen gyilkosnak véres kezét — —

TIZENHARMADIK KIMENETEL.

Annus. Sextus. Vitellia.

ANNIUS

(És Sextus egy szót sem? áll mint a' bálvány?)

SEXTUS

☛ (Maid el-veszek fajdolmimban!)

VITELLIA

(Ó be félek!)

ANNIUS

805 De Sexte! torkig estem a' nyomorúságba; még sintsen senki, a' ki fel-vegye
meg-esett ügyemet. Tudod, mit mondanak közönségessen; és hogy én hal-
gatok mindenre. Látod, hogy mint bűnöst, úgy viszenek úgy bánnak vélem:
csak egyedül magad vagy bizonyosága ártatlanságomnak: meg-mutattam untilg
hozzád való hívségemet, mutasd-meg te-is. A' vasat örömmel pengetem ugyan.
de hogy a' hiti-szegésnek motskával bá-mázoltattam vétek nélkül ez immár
sok; és fele sem barátság — —

TIZENNEGYEDIK KIMENETEL.

810

Sextus. Vitellia.

SEXTUS

Szabad lesz nékem egyszer immár irgalmatlan — —

VITELLIA

Az Istenért! ne vesztegellyük az üdőt a' haszontalan panaszszal: fuss, a
meddig futhatsz; tartsd-meg életedet, és az ennyimet-is;

SEXTUS

Én el-fussak? sárba hadgyam barátomat az ártatlant — —

VITELLIA

815 Ennek dolga az én gondom.

SEXTUS

Isten őrizz ettől az iszonyu rúttul, a' míg barátomat veszélyben látom!

VITELLIA

Esküszöm az egész Isteni seregre! mindenbül ki-fejtem őtet.

SEXTUS

De ha én tovább' állok-is, mit használ néked?

VITELLIA

820 Azt; hogy így ment lesz az haláltul életed, és hirem nevem a' gyalázattul: oda-
vagy! ha ki-nyilatkoztat téged valaki, és nap fényre kél akkor az én tanátsom-
is.

SEXTUS

El-zárom, szívembe temetem; még titokban vagyon, abban-is marad még a
más világon-is.

VITELLIA

525 El-hinném, ha úgy nem szeretnéd Titust. Nem keménységétől nem, hanem
édes kegyességétől féltlek; ez bir-meg téged. Ah! barátságunknak első 'zen-
géjt, a' jövődő béli vig. szeretsés dolgokat, a' miket szeretsz, mind tekintsed,
kérlek! es meny a' meddig mehetsz; szabadítsd-meg félénk szívemet a' rette-
gétől. Annyit próbáltál kedvemre nézve; vesd hozzá ezt az egyetskét-is, és
330 fejezd-be véle. Minden ajándékid közül, a' mellyeket adhatsz, ez leg-nagyob'
ajándék tőled. Mert így szívemnek nyugtát, és egyszer-'s-mind hajdani bet-
sületemet bátorságos, és tsendes békeségbe tészed. Sexte! mi-tévő leszel?
végezz valamit.

SEXTUS

Ó Egek!

VITELLIA

Könyörölsz raitam immár, szemeidbül látom, hálá Istennek! ismirem gyenge
szívednek kegyes gerjedezésit, nem de úgy vagyon? felettéb' sokat vártam e'
tőled? szóllj Sexte!

SEXTUS

El-szököm, el-megyek (ó mitsoda nagy ereje vagyon ezen ígéknek!)

VITELLIA

Fel-derül vidám kedvem! meg-ujulok!

SEXTUS

Tsak soha se mesze tőled — —

TIZENÖTÖDIK KIMENETEL.

Publius a vitézekkel, és a voltak.

PUBLIUS

Sexte!

SEXTUS

Mi dolog?

PUBLIUS

Ide a kardot.

SEXTUS

És mért?

PUBLIUS

Veszedre nem halálozott-meg Lentulus. A többit értsd reá.

VITELLIA

Ah irígy szerentse!

SEXTUS

Egyszer végtére kegyetlen — —

PUBLIUS

850 Sexte! lehetetlen itt sokat szemeteznünk; a Tanács el lepte az udvart: oda kell
jönnöd utánnam.

SEXTUS

Isten hozzád irgalmatlan. Midőn a könnyű szellő előtted fog-repdesni rezzegő
szárnyával, mondyad — — — ezek utolsó sohajtási hív Sextusnak, ki az én
szeretetemért betsületét, és életét vesztette.

TIZENHATODIK KIMENETEL.

855

Vitellia maga.

Jaj én nékem! hová legyek? ez a' szeretsétlen egyenessen halálra megy éret-
tem. Maid nem sokára mind Titus, mind Róma, mind pedig az egész világ ortza
szégyenemre meg-tudgya vétkemet. Nem vethetem reá magamat, se hogy halgas-
sak, se hogy el-fussak, se hogy meg-maradgyak, jó-tehetetlen, tanátstalan vagyok
860 magammal; és tsak a' nyakamra omlandó veszedelmek, tsak a' szív-szorongató
férges, tsak az ijesztő árnyékok, a' mérges, dühös furiák, a' kétség forog előttem.

HARMADIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

Titus. Publius. Asztal. Szék. Írásra rendelt készület.

PUBLIUS

865 Győzhetetlen Tsászár! mulnak a' játékra szabott órák; el-hadnunk a' multsá-
got, ellenzi ezen jeles napnak tiszteleti. A' nép körül-vötte a' viaskodó pályát.
egyedül tsak személyed kívántatik; apróstul tsepestül ki ki ohajt olly szörnyű
veszedelmed után egészégben látni. Ne irígyyed Tsászár! ezt az igaz öröme:
Róma városodnak.

TITUS

870 El-megyek Publi! mindgyárt. De addig meg-nem-nyukszik szívem, a' míg

PUBLIUS

Veszedre nem halálozott-meg Lentulus. A többit értsd reá.

VITELLIA

Ah irígy szeretse!

SEXTUS

Egyszer végtére kegyetlen — —

PUBLIUS

850 Sexte! lehetetlen itt sokat szemeteznünk; a Tanács el lepte az udvart: oda kell jönnöd utánnam.

SEXTUS

Isten hozzád irgalmatlan. Midőn a könnyű szellő előtted fog-repdesni rezzegő szárnyával, mondgyad — — — ezek utolsó sohajtsái hiv Sextusnak, ki az én szeretetemért betsületét, és életét vesztette.

TIZENHATODIK KIMENETEL.

855

Vitellia maga.

Jaj én nékem! hová legyek? ez a' szeretsétlen egyenessen halálra megy érettem. Maid nem sokára mind Titus, mind Róma, mind pedig az egész világ ortza szégyenemre meg-tudgya vétkemet. Nem vethetem reá magamat, se hogy halgasak, se hogy el-fussak, se hogy meg-maradgyak, jó-tehetetlen, tanátstalan vagyok magammal; és tsak a' nyakamra omlandó veszedelmek, tsak a' szív-szorongató
860 férges, tsak az ijesztő árnyékok, a' mérges, dühös furiák, a' kétség forog előttem.

HARMADIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KIMENETEL.

Titus. Publius. Asztal. Szék. Írásra rendelt készület.

PUBLIUS

865 Győzhetetlen Tsászár! mulnak a' játékra szabott órák; el-hadnunk a' multságot, ellenzi ezen jeles napnak tiszteleti. A' nép körül-vötte a' viaskodó pályát. egyedül tsak személyed kívántatik; apróstul tsepestül ki ki ohajt olly szörnyű veszedelmed után egésségben látni. Ne irígyyed Tsászár! ezt az igaz örömet Róma városodnak.

TITUS

870 El-megyek Publi! mindgyárt. De addig meg-nem-nyukszik szívem, a' míg

Sextusnak dolgát meg nem tudom. Ki-mentette ő magát a' Tanács előtt eddig, ártatlanságát tellyességgel meg-mutatta; és immár maid csak nem itt köllene a' követnek lennie.

PUBLIUS

Ah! igen világos jeleket ada Lentulus.

TITUS

Lentulus talán vétekkel keresi módgyat, hogy kegyelmet nyerjen. Tudgya az álnok, melly szívessen szeretem Sextust; közönséges ez a' vétkeseknek fortéllya. De még sem érkezik senki a' Tanácsbul! ugyan mi dolog ez? eredgy, tudd-meg, mit tsinálnak, mért késlelnek? egy szálig mindent meg-akarok elébb érteni, sem hogy el-mennyek.

PUBLIUS

Megyek; de tartok tőle, hogy véletlen követ ne legyen iránta.

TITUS

És hiheted-e' ugyan, hogy hiti-szegett Sextus? én az ő szívit az ennyimből mérsékelem; hihetetlen, hogy ő engemet halálra kívánt legyen.

PUBLIUS

De Felséges Tsászár! mi nem minden szív Titusnak szíve.

MÁSODIK KIMENETEL.

Titus. az után Annius.

TITUS

Nem, nem. Én Sextusomrul el-nem hihetem ezt az iszonyú nagy vétket. Én tapasztaltam, nem csak hívségét, nem csak barátságát, hanem gyenge szeretetét-is hozzám; ez a' szeles változás az holdat, és a' tornyokon játszó vitorlákot illeti: nem fér egy emberséges emberhez. Anni! mi hír? nem de hogy ki-tezett Sextusnak ártatlansága-is mint a' tied? mit mondasz? vigasztald-meg Titust.

ANNIUS

Ó Tsászár! a' te kegyelmességed segíthet raita egyedül: irgalmat kérek néki!

TITUS

Irgalmat? tehát csak igazán vétkes?

ANNIUS

Maga meg-vallotta, hogy azon palást, a' melly engem gyanúba ejtett, ő tőle

☞

895 adatott nékem. Lentulus szemtől-szemébe vádollya hitetlenség hogy ő ejtette-
meg magát-is, ő vitte a' jégre: Sextus pedig tsak halgat minden vádolásra. Mit
várhatunk ezen fellül?

TITUS

900 Várjunk barátom! várjunk még valamit. A' szerentsétleneknek gyakorta akár
minémű tselekedetek véték: és, mi az sem igaz mindenkor, a' mi igaznak
látszik. Végy példát magadrul: a' gyalázatos billeggel bé-jösz előmbe, ki k
vétkesnek állít, én okát vitatom. Te meg-némulsz, háborgasz, rettegsz –
– ugy-e', hogy mindnyájon mint-egy tapogatták a' vétket? és még sem ül:
semmi rossz a' szíveden. Ki tudgya? ezek, és ezekhez hasonló dolgok talár
történetből eshettek.

ANNIUS

Adgya Isten! de hát ha vétkes volna mindazon által?

TITUS

905 Ha az volna; valamint hogy ő, hozzája való szeretetemnek olly világos, olh
sok jelei után, illy fertelmes, lator gondolatot főzhetett, ugy szinte én-is egé-
szen ki-vethetem elméből – – – de nem léssen ebből semmi, leg-aláb
reménlem.

HARMADIK KIMENETEL.

910

Publius, Titus, Annius.

PUBLIUS

Felséges Tsászár! lám meg-mondám? Sextus vólt mestere az iszonyú véték-
nek.

TITUS

Publi! vallyon igaz-e'?

PUBLIUS

915 Nints különben: ki-adta magát egészen, meg-vallott mindeneket; azért a' Ta-
nátstul a' fene-vadaknak körmére ítítetik tzimborás társaival. Imé a' kemér-
végezés, egyedül tsak a' Tsászárnak keze-írását várja.

TITUS

Mindenható Istenek! (*Le-üll.*)

ANNIUS

Ó nagy kegyelmű Tsászár! (*Le-térdepel.*)

910 [A jelenet szereplőit a nyomtatvány nem tartalmazza]

TITUS

Anni! most magam akarok lenni. (*Fel-kél Annius.*)

PUBLIUS

Tudod, hogy a' nép egybe gyűlt a' pállya helyen, a' te — —

TITUS

Tudom, mennyetek-el — —

ANNIUS

Felséges Tsászár! most tsak az egy Titussal közöld a' tanátsot: ha Sextusnak meg-nem akarsz engedni kérésre, ha az ő nagy vétkiért meg-nem engedhetz engedgy-meg néki Tsászári kegyelmedért, engedgy-meg eddig tapasztalt kegyes, őtet szerető szíédért?

NEGYEDIK KIMENETEL.

Titus maga, és ülve.

Mitsoda iszonyodás! mitsoda hitetlenség! mitsoda fertelmes hit-szegés! tettetni ő barátságát, szüntelen oldalam mellett édeskedni, minden szem-pillantásban ki-venni belőlem, ki-tsalni a' szeretetnek ismért tüzeit, és azonban halálomra igyekezni minden pertzentés orában; és én még vontatom a' büntetést? még sem irok alája a' végezésnek? így légyen; hallyon-meg a' fertelmes. (*A' pennát ragadgya.*) Meg-hallyon? Sextust még nem-is hallottam, már-is halálra vetem? — — meg-kell lenni. Untig hallotta a' Tanáts — — — Hát ha valami titka vólna, a' mit meg-kívánna nékem sugni? — — Ide valaki! hallyuk, mit beszél? (*Fére teszi a' pennát.*) És ugy mennyen a' más világra. Sextust hozzám szaporán. Ó! be szerentsétlen a' koronás fejeknek sorsa! a' tsapongó erdők közepén egy koldús, egy paraszt juhász, kinek alig vagyon jó fót az hátán; kinek erőtlen kalyibája sem a' meleget, sem az hideget, sem az ordító szeleket, sem az om-ló esőket elégségessen el-nem-szorithattya magátul, hogy raita bé-ne törjenek; ejszaki álmaival tsendessen játszik, nappali fáradságival békességgel törődik, nem szűkölködik semmiből, mert nem kíván semmit — Tudgya kitúl gyűlöltetik, kinek tetszik, ismiri; kinek kinek hozzája való szívit színiből világossan láttya; egyedül, vagy bokrossan sétállyá fel- 's alá széltibe a' mezőket, erdőket minden bátorsággal, minden veszedelem nélkül. Mi pedig szegény Tsászárok, koronás Hertzegek mindenkor rettegve, pompás félelemmel ülünk a' thrónus-székben, Uri szerentsétlenséggel vesződünk. Az ásitó reménység, avagy a' szemes félelem, mindennek szívit hamis szinnel festi ortzáján. De ki félhetett vólna baráttjátul, hogy illy rettenetes nagy vétekre ne vetemedgyék?

Publius; Titus.

TITUS

Publi! még sem érkezik Sextus?

PUBLIUS

Küldöttem, kik tüstén el-hozzák.

TITUS

Fel-nem-érem, mi oka illy nagy késedelemnek?

PUBLIUS

955 Nem késő még az üdő Felséges Tsászár!

TITUS

Menny magad eleibe; siessen.

PUBLIUS

A' mint parantsolod — — látszanak a' poroszlóid immár, Sextus sem lehet meszsze. Itt vagyon.

TITUS

960 Hála-adatalan! alig tűnik szemembe, már-is reménkedik érette hajdani szeretetem szívemben. De semmi haszna: Urát, Tsászárját tapasztallya bennem. nem baráttyát. (*Le-üll, nagy méltóságos tekintetre alkalmaztattya magát.*)

HATODIK KIMENETEL.

Titus. Publius. Sextus. a' Darabontok.

SEXTUS

965 (Ó Isten! Titusnak abrázattya-e' ez, a' mellyet látok? (*Alig lépik-bé, és meg-áll.*) ah szokott kegyességének árnyékát sem találok! melly rettenetessé lött nékem!)

TITUS

(Az Istenért! ez-e' a' Sextus? miként el-borította otsmányásával a' vétek? a' félelem, a' bánat, a' szemérem üll egész ortzáján)

PUBLIUS

970 (Imé mind a' két részrül a' tenger, egymással ellenkező szívbéli sok változások!)

TITUS
Álly elő.

SEXTUS
(*Eléb'-áll, ismig meg-áll.*) (Szent Isten! tántorognak lábaim, hideg veretéssel izzad homlokom, nintsen a' keserves halálnak kinnyai között-is nagyob' en-nél)

TITUS
- (Dobog szíve az hitetlennek)

PUBLIUS
(Nem tudom, Sextusnak fáj-e' inkább a' vétke, avagy Titusnak a' vétek büntetése)

TITUS
(Még-is tsak meg-esik rajta szívem) Publi! poroszlók! félre innen.

SEXTUS
- (Bár el-ne-mennének! mert ennek az ortzának el-nem birom nagy méltóságát)

TITUS
Ó Sexte! (*Édes szóval.*) ugyan tsak igaz-e' tehát? halálotat kívánod te valóban? mivel bántott-meg téged a' Tsászár, a' te Attyád, kitűl annyi jót vöttél? hiszem, ha Titus a' Felséges ki-eshetett eszedbűl; Titus a' barátod miért nem jutott eszedbe? ez-e' jutalma gyenge szeretetemnek, a' mellyel mindenkor egész szívembűl szerettelek? kire bizzam immár magamot, ha még Sextus sem áltollott el-árulni? és ki-telhetett tőled? és meg-állotta szíved?

SEXTUS
- (*Sirva.*) Ó Tite! ó kegyelmes Tsászár! hadd-el kérlek! elég, elég immár. Ha látnád ennek a' nyomorult szívnek szorongatásit; bátor hitetlen, bátor hála-adatlan vagyok-is, még-is sirásra fakasztanálak. Előttem vagyon minden gonoszságom, világossan látom jó-téteményidet; se a' magamét, se a' te személyedet ortza-pirulásom miatt meg-nem-álhatom. Ez a' te nagy méltóságu ábrázatod, ez a' te szavad, ez a' te kegyelmességed leg-nagyob' büntetésem én nékem. Siettesd leg-aláb' halálotat, vágd-el fonalát utálatos, méltatlan, hitetlen életemnek! engedd-meg, ha kegyes akarsz lenni, hogy ezt a' fertelmes vért egy tseppig lábaid eleibe öntsem!

TITUS
Kelly-fel szerentsétlen (*Fel-kél Titus is.*) (erre a' gyenge pittyergésre magam-is tsak alig hogy nem sirok) nézdhetsze immár, mitsoda szomorú állapotra viszi embert a' vétek? mire fakaszttya az Országlásra határozott zabolátlan

1000 vágyódás? és ugyan mit vártál a' thronus-székben? talán Fő-ponttyát kíván-
ságnak? talán tellyes bóldogságot? eh tanátstalan! nézd, ihon mitsoda
jövendelmét veszem én, és azután ohajtsad, ha ohajthatod.

SEXTUS

Ó nem! nem az a' kívánság vert engem a' vétekre.

TITUS

Mi vólt tehát az oka?

SEXTUS

Az én gyarlóságom, a' vélem termett szerentsétlenségem.

TITUS

1005 Helyessebben beszéllj leg-aláb'.

SEXTUS

O Egek! lehetetlen.

TITUS

1010 Ide halgass Sexte! tsak magunk vagyunk, nints itt a' Tsászár Fölséges Ura-
terjzd eleibe Titusnak szíved titkát, bizd barátodra magadot; meg-nem-
tudgya a' Tsászár, felelek érte. Először beszéld-el forrását a' véteknek, honnan
eredett? azután rajta legyünk mind a' ketten, hogy valami módot keressünk
a' mentségre. Tönnön magadnak sem lehet ez kedvesb, mint nékem.

SEXTUS

Ugy, de nintsen semmi mentsége az én vétkemnek!

TITUS

1015 Leg-aláb' egymást néző barátságunkért tselekedd-meg eztet, add nékem zálog-
képpen! én zár nélkül tartottam előtted szívemet minden akár minémű nagy-
dolgokra nézve; nem érdemlem-e'-meg, hogy Sextus egy valamely titkána
kezemre bizza kultsát?

SEXTUS

(Imé az ujj gyötrelem! vagy meg-kell bánthanom Titust, vagy bé-adnom Vite-
liát)

TITUS

1020 Még-is kételkedel? Sexte! ott sérted szívemet, ahol leg-keservesb sebhete-
Magad tudod, lássad! melly igen vitesz a' barátság törvénye ellen ezen
bizodalmatlansággal. Adgy helyt méltó kívánságomnak.

SEXTUS

(Mitsoda átkozott tsillagzatban születtettem!)

TITUS

Halgatsz, nem felelsz? eh! mivel engedelmes voltomat úgy meg-ta-
podod — —

SEXTUS

Hertzeg! — — tudgyad tehát — — (mit tselekszem?)

TITUS

Ne-fald-bé (*Haragossan.*)

SEXTUS

(O halál! mikor szakasztod végét kinnyaimnak?)

TITUS

Mond-ki egyszer: a' mit ákartál mondani!

SEXTUS

Hogy mind Isten mind ember gyűlöl engemet, hogy a' természetnek gya-
lázattya vagyok, hogy sorsomnak dühösségét nem tűrhetem immár, hogy
pártot-ütöttem, hogy, a' mint magam meg-vallom, meg-szegtem az hitet, azt
mondád — —

TITUS

(*Fel-veszi méltóságát.*) Hála-adatlan! vólt elég üdöd: Poroszlók! vigyétek.

SEXTUS

Győzhetetlen kezedre utolsó tsókot — —

TITUS

Menny dolgodra.

SEXTUS

Ez légyen utolsó ajándéka a' kegyelmességnek, tsak ezen pertzentés órában
juttasd eszedbe hajdani szeretetünket ó Hertzeg? — —

TITUS

Menny dolgodra, már késő.

SEXTUS

El-megyek; egyenessen, minden reménység nélkül repülök az halálra: ettől
sem irtózom. Egyedül emlékezete iszonyú vétkemnek, hogy ellened meg-is-
álmodhattam, keseríti sorsomat fottán életemnek.

HETEDIK KIMENETEL.

Titus maga.

1045 Látott-e' soha valaki illy nyakas hitetlenséget? bánhatott-e' akár mitsoda kegyes
 Atya lágyabban vétkes fiával? ha mindgyárt minden más egyéb' büntül tisztá-
 is, tsak ezért-is nem érdemes élni. Meg-boszúlom meg-vetett, meg-tapodot:
 kegyelmességemet. *(Az asztalhoz megy haragossan.)* — — Meg-boszúlod? az
 Tite! 's hozzá férhet szívedhez ez a' le-termett indulat? mi teszi egyenlővé a
 1050 meg-bántottat meg-bántójával? derék dolog valóban, méltó minden ditsiretre
 boszút-állani; a' mi nem telik semmi egyébbe az egy akaratodon kívül. Ki-
 vághat mást életébül minden giz-gaz ember: de aztot nem adhattya, és meg-ne-
 tarhattya másnak senki, hanem az Istenek, és az országló Hertzegek. Ah! élje:
 — — — Héjába szól tehát a-törvény? én őrzője, így tartom-fen virágjában? Titus
 1055 Sextus barátján boszút ne álhasson? — — Manliusok, és Brutusok míg Atyai-
 voltokat-is félre tötték néha üdön az effélében: nyomozzuk a' jeles példák:
(Le-ül.) a' barátság, a' kegyelmesség most halgassanak, dolgomba belé ne ártsák
 magokat; és minden, a' mi gyenge, szívembül takarodgyék — — Sextus vétkes.
 Sextus hallyon-meg. *(Alája-ir a' végezésnek.)* Imé reá győztem egyszer szívemet a
 1060 keménységre! imé tsepeg a' Városi vér kezemrül! és pedig barátomon kezdete a
 mézár-széknék. Mit fog immár mondani utánnunk-való maradékunk? azt; hogy
 belé-unta Titus a' kegyelmességet, valamint Sulla, 's Augustus a' kegyetlenséget
 és talán még azt-is fogja hinteni a' repdeső hir utánnam; hogy mód nélkül
 kemény voltam, hogy neme, 's idejére nézt botsánatot érdemelhetett a' bünös.
 hogy az első vétket nem kellett meg-büntetni, hogy az okos metsző nem irtya-
 1065 ki mindgyárt hertelen a' fonnyadásra indult ágot; szóval: hogy Titus volt, a' ki
 meg-bántódott, azért a' törvénynek minden sérelme kívüll meg-kegyelmezhetett
 a' magát illető boszúságnak — — imén tehát így erőszakoskodom szívemen; és
 még sem leszek leg-aláb' bizonyos benne, hogy helyén hadgya a' világ, a' mit
 tselekszem? ah! ki-ne-rándullyunk a' fel-vött ösvénybül Tite! élylen barátom
 1070 *(El-szagattya az írást.)* bátor hiti-szegett-is most az egyszer: és ha éppenséggel
 vétettnek állit ez iránt a' világ engem, vádollya a' kegyelmességet, nem a' kő
 keménységet bennem. Hallod-e' Publi!

NYOLCADIK KIMENETEL.

Titus. Publius.

PUBLIUS

1075 Győzhetetlen Tsászár!

TITUS

Szomjan vár a' nép, mennyünk hozzá.

PUBLIUS
Hát Sextus?

TITUS
Sextus-is a' pallya-helyre jőjön.

PUBLIUS
Hát az ő sorsárul -- --

60 TITUS
Ugy Publi! el-vagyon igazitva.

PUBLIUS
(Jaj szerentsétlen!)

85 TITUS
Szerelmes Istenek! ha az uralkodásra atzállal béliett kemény sziv kívántatik,
vagy tartásatok magatoknak az Uralkodást, vagy adgyatok más szívet nékem.
Az országok hívségének meg-nyerésére, ha nem elégségessen biztat a szeretet;
botra, üstökre nem akarok szállani íránta, hogy meg-nyerhessem; nem kell a'
félelemmel szerezett hívségek.

KILENCEDIK KIMENETEL.

Vitellia vissza téríti Publiust.

VITELLIA
Publi! egy szóra.

100 PUBLIUS
Meg-botsáss! a' Tsászár után kell-mennem.

VITELLIA
Hová?

PUBLIUS
A' pallya-helyre.

VITELLIA
Hát Sextus?

PUBLIUS
Ó-is oda -- --

VITELLIA
1095 Tehát tsak meg-kell halnia?

PUBLIUS
Minden ok-vetetlen.

VITELLIA
(Oda vagyok!) szóllott-e' Titusal Sextus?

PUBLIUS
Egy országos oráig pedig.

VITELLIA
Nem tudnád-e' mit beszélt?

PUBLIUS
1100 Én-e'? nem semmi képpen. A' Tsászár magányosan akart Sextussal lenni.

TIZEDIK KIMENETEL.

VITELLIA. Az után ANNIUS. SERVILIA egymással szem-közbe.

VITELLIA
1105 Haszontalan hizelkedel magadnak Vitellia! reád vallott Sextus, szemébül-is
ki-tetszik Publiusnak. Soha sem vala ő olly szemérmes előttem, hogy felleb
ne tekintene reám; most el-fordúl, fut tőlem, tart míg árnyékomtul-is. O
bár, a' mint régen érzettem szívemnek izgatását; bár idein korán mindent ki-
tálaltam volna! Titusnak kellett meg-vallanom a' vétket. Mert ez a' bűnösnek
szájában mindenkor olvad kitsint, kitsint, és sokkal, kisseb', mint azon kivü!
1110 De most ez-is tsak nem késő immár: meg-tudta Tsászár a' vétket; és pedig
nálam nélkül. Ez terheli jobban — —

SERVILIA
O Vitellia!

ANNIUS
O Hertzeg Aszszony!

SERVILIA
szegény test-vérem!

ANNIUS
Kedves barátom! — —

SERVILIA
115 Halálra vitetik.

ANNIUS
Most mindgyárt el-temetik a' fene-vadak éhes gyomrokba Rómának szemeláltára!

VITELLIA
De mit tehetek én róla?

SERVILIA
Mindent örömet meg-kegyelmez néki Titus a' te kérésedre.

ANNIUS
12 Nem-is képes, hogy az új Tsászárnének-is meg tagadhassa.

VITELLIA
Anni! míg tsak mellette járok én ennek a' méltóságnak.

ANNIUS
Le-nem nyukszik a' nap, és meg-lesz Titussal a' kéz-fogásod. Éppen most jelen-létemben rendelte-el az udvari pompát a' mennyegzőre.

VITELLIA
14 (Tehát tsak még-is halgatott Sextus? ó szeretet! ó hiveség!) Anni! Servilia! mennyünk (de hová illy nyakra, főre tanátstalan? és meg-sem-gondolod eléb'?) mennyetek előre barátim! ezenbe utánnatok megyek én-is.

ANNIUS
De hatsak egyet pillantasz-is másutt; porában sem éred Sextust, (*El-megy.*)

VITELLIA
Eredgy te-is Servilia! egy kevéssé magam akarok lenni.

SERVILIA
O! ne szenvedd élete virágjában el-veszni szegényt! magad tudod, hogy még eddig ő rajta épétette reményét Róma; hogy mindenkor szerette. Fel-sem-érhetem, ki bírhatta illy fertelmes istentelenségre? kegyességed hozzája, kötelesség. Mert a' világ kintseinél-is jobban kedvellett téged. Minden nyelve mozdulása rajtad kezdődött, raitad végződött; szint ugy sirt örömeben, midőn elő-hozattattál néki a' szerentsétlennek. Néked homályba borulnak szemeid? könyveznek?

VITELLIA
Menny-el, szépen kérlek!

SERVILIA

'S hát magad miért maratsz hátra? ah Vitellia! lássad — —

VITELLIA

O Egek! menny-el, utánnad megyek, ne kinozd tovább sebes szívemet.

TIZENEGYEDIK KIMENETEL.

1140

Vitellia maga.

Imé az üdő, alkalmatosság Vitellia! most tehetsz próbát álhatatosságodrul, van-e' annyi szíved, a' mennyi kívántatik? hogy a' te hív Sextusodat halva nézhessed Sextust, ki téged maga élete felett szeretett? ki a' te kedvéért istentelen merlenni, néked kegyetlennek szavadra állott, a' törvény ellen engedelmeskedet:
1145 ki még most-is, midőn immár ajakán ül lelke, erős rekesz alatt tarttya gonosz tanátsidat, még most-is fen-tarttya hivségét hozzád? te pedig azonban kívül belülsimírven magadat, tsendes szívvel léptselhess a' thrónus-székre? ó! nem: merha álomban látnám-is Sextust körülöttem járnai tévelgő árnyékával, rettegném a' lebegő szelektül, félnék a' néma falaktül, hogy bé-ne adgyanak Titusnak. Elmegyek, térden álva egy szálíg mindent ki-vallok néki: Sextust ha egészszerki-nem fejthetem vétkibül, leg-aláb' rész-szerint ki-takaritom. Isten hozzátepalotás nagy reménységek! Isten hozzád Felséges Mátkám! sült bolondság vóna tovább' immár véletek táplálnom magamot. Tsak ezeket a' pokolbéli dühösaszszonyokat, kik engem keservessen kénzanak, szívembül ki-irhassam, mindezt
1155 más reménységektül örömet elválok.

TIZENKETTEDIK KIMENETEL.

Titus. Annius. Servilia. Szemközben egymással.

TITUS

Eléb', sem hogy hozzá fogjunk a' jeles játékokhoz, ide hozattassék a' bünösakarom.

SERVILIA, ANNIUS

1160

Botsánatot Felséges Tsászár!

TITUS

Ha Sextusnak számára kéritek eztet, késő; már az ő ügye el-intéztetett.

ANNIUS

És már-is tsendes színnel küldöd a' más világra?

SERVILIA

Miként el-vesztette régi kegyelmességét Titusnak szíve?

TITUS

Itt vagyok. Halgassatok.

SERVILIA

55 O Sexte!

ANNIUS

O barátom!

UTOLSÓ KIMENETEL.

Sextus a' poroszlók között. Vitellia a' voltak.

TITUS

7 Sexte! égtelen nagy vétkeidnek rendit, és mitsoda büntetést érdemelsz, tudod: Róma fel-háborított, a' Császári méltóság meg-sértetett, a' törvények meg-szegettettek, a' barátság el-árultatott; mind Isten, mind ember halálotat vitattya. Továb: ezek a' te fertelmességeid egyedül tsak az én vesztetre törekedtek; már nints kétség benne. Hallyad tehát immár!

VITELLIA

Győzhetetlen! Felséges! lábaidhoz sietek rettentő ijeteiben — —

TITUS

8 Ah! Kelly-fel, mit kívánsz? Vitellia!

VITELLIA

Az iszonyú párt-ütésnek mesterét, fejét elődbe állatom.

TITUS

Hol vagyok? kérem! ki vetett annyi hálót életemnek?

VITELLIA

El-nem hiszed Császár!

TITUS

És miért nem hinném?

VITELLIA

Mert én vagyok.

TITUS
Te-is?

SEXTUS, SERVILIA
O Egek!

ANNIUS, PUBLIUS
Az Istenért!

TITUS
'S hányon vagytok tehát, kik feiemre esküdtetek?

VITELLIA
1185 Én vagyok a' többi között leg-gonoszszab', én szőttem a' vetett hálót, én főztem-ki a' vétket, én vesztegettem-meg leg-hiveb' barátodat; egy szóval: én ennek hozzám égő vak szeretetével vissza, a' te romlásodra éltem.

TITUS
De ugyan mitsoda gyűlölség? mitsoda ok vert erre téged?

VITELLIA
1190 A' te jószágod: ezt én szerelemnek véltem lenni, nagy göggel reménlettem, hogy magad mellé ültetsz a' thrónus székbe; ki-feleitetvén pedig két izben azután ezen méltóságbul, boszu-állást forraltam mírgemben.

TITUS
1195 (Ugyan tsudálatos nap ez énnékem!) egy bűnösnek meg-kegyelmezek, és mindgyárt más egyre tálalok helyébe. És, ó igaz Istenek! vallyon mikor lehetek olly szerentsés, hogy tsak egyetlen egy hiv emberre akadhassak? el-hittem, még a' tsillagok-is reám esküdtek, hogy a' kegyetlenségre birjanak. De, hogy ezen győzelemmel rólam ne ditsekedgyenek; már meg-vetette magát erköltsöm ő ellenek. Lássuk; ha a' másnak hitetlensége szakad-e meg hamaráb', mint az én kegyelmességem? ide valaki; oldassék-le a' lántzru.
1200 Sextus, akarom: Lentulus élyen minden társaival, szárnyára botsáttasson. Ismérje-meg Róma, hogy eszén vagyon, magával bir Titus, hogy tud mindent, hogy mindennek meg-kegyelmez, elfelejt mindent, a' mivel meg-sértődött.

ANNIUS
O temérdek szívú nagy bajnok!

PUBLIUS
Kinek erköltse ért ide soha még eddig?

SERVILIA
Meg-alutt minden érzékenség bennem!

VITELLIA

1205 Lehetetlen, hogy ki-ne-ömöllyenek szemeimből az öröm könyvek.

TITUS

Vitellia! néked ígertem kezemet; de — —

VITELLIA

Magam sem tagadom Felséges Tsászár! nem illet ez engem. Illy iszonyú vétek után tsudálatos, tsufos vólna kéz-fogásunk.

TITUS

110 De még-is bóldogítani kívánlak leg-aláb' rész szerínt. Szeretőt szerzek; de nem fogsz ülni thrónus székembe. Románál nem kell egyéb' mátká nékem. A' birtokaim alá jutott népek fiaim lesznek, mint eddig, ugy ez után-is. Ezeknek tartom el-oszolhatatlan szívemet, ezeknek áldozom egy szikráig mind a' szeretetet bennem. Néked, Annius, és Serviliának lakodalmával együtt tartanod menyegződet szabad, ha tetszik: fogj kezet Sextussal; nékem igen sokba tölt, hogy kedvembe viseltelek.

VITELLIA

Térdet hajtok Felséged szavának; és még élek, parantsolat ként imádandom akaratomnak minden leg-kisseb' jeleit.

SEXTUS

10 O Tsászár! ó igazán Felséges! és még-is Isten gyanánt általlasz tiszteltetni! nevednek templomokat állíttatni alázatossan tilalmazod? és hogyan, mikor üdön remélhetem én, hogy égbe kiáltó nagy vétkenek keserves emlékezetét — —

TITUS

— Sexte! elég: ezekről soha ennek utánna egy szót se. Térjen vissza egészen a' barátság köztünk. A' te vétked se beszédbe, se tekintetbe ne jusson többü. El-felejtettek mindenek. Jer közeléb'; ölelly-meg ismíg: imé a' magát illető boszúért hogyan áll boszút Titus? végyen tanuságot a' világ, és kövesse.

VÉGE.

A MŰ ADATAI

A szerzőtől sajtó alá rendezett *Három Szomoru Játék* közül a *Titusnak kegyelmessége* a kiadvány 99–168. lapjain olvasható.

A SZERZŐ

A szerzőről a jegyzetet ld. a 6. számú darabnál!

FORRÁS

Illei már a címlapon jelzi, hogy darabját „Metasztaziusból fordította”. Szövege valóban Metastasio *La clemenza di Tito* c. melodramájának (1734) hű fordítása. Illei prózában fordít, az áriákat és kórusénekeket elhagyja (pl. I. 3., 4., 13., II. 7., 12., 16., III. 1., 10., 11., 12.) vagy a szereplők ajkára adva prózában tolmácsolja (pl. I. 2., 5., 6., 7., 9., 10., 11., II. 5., 6., 11., 15., III. 3., 6., 8.) Néha az olasz mondatokat áradóbbakká bővíti (pl. I. 5.), vagy néhány magyaros szózással ad sajátos ízt a szövegnek. Szerkezeti beosztása híven követi az eredetit. Néha egy-egy lényegtelen megszólalást elhagy ill. betold; a II.8-ban nála nem Publius a néma szereplő, hanem Servilia; a dráma utolsó sorába a tanulság levonására figyelmeztető mondat kerül. Egyetlen mondatba csúszik félreértés: Metastasio szövegében (az utolsó színben) Titus Serviliához intézett szavai: „...Una rival sul trono Non vedrai tel prometto” Illeinél: „Szerelőt szerzek, de nem fogsz ülni trónus székembe.”

Abból, hogy Illei, aki Boethius-fordításában a verses részeket versben ültette át, itt az áriákat és kórusénekeket prózában tolmácsolja, továbbá a szöveg latinosságából arra következtethetünk, hogy Illei előtt nem az eredeti olasz, hanem valamilyen prózai latin közvetítő szöveg állt. Megerősíti ezt az is, hogy Metastasio e darabjának van egy keltezés és szerző megjelölése nélküli, a XVIII. század közepéről való, kéziratos, ugyancsak prózai fordítása a *gyulafehérvári gyűjteményben*. Ez az áriákat és kórusénekeket ugyanúgy és ugyanazokon a helyeken hagyja el, ill. olvasztja a prózai szövegbe, mint Illei. Ugyanott bővíti (pl. I.5.), ugyanazt a szereplőcserét találjuk (II. 8.), sőt a már idézett Metastasio-mondatnak (III. 13.) ugyanazt a megmásmítását. Ez valószínűvé teszi, hogy közös latin prózai alapszövegből dolgoztak. (Egyébként a gyulafehérvári és az Illei-fordítás nem azonos szöveg!)

Ennek a gyulafehérvári változatnak (*Titus kegyelmessége*) pontos magyar szövegét őrzi az OSZKKT Fol. Hung. 2789. jelzetű gépelt kézirata is, amelyről csak annyit tudunk, hogy 1957-ben került a könyvtár tulajdonába. Körpecsétjén a *Bibl. Script. S. J. Hung. in Coll. Collocensi S. J.* felirat olvasható. Ezt a szöveget a jezsuita drámák egy később sajtó alá rendezendő (név szerinti ismeretlen jezsuita szerzők darabjait tartalmazó) kötetében adjuk ki.

A Titusról szóló darabnak fennmaradt egy prózai latin szövege a *Bartakovics-gyűjteményben*. Ebből is hiányoznak az áriák, a kórusénekek, illetőleg prózában adja őket ugyanazokon a helyeken, mint a két magyar szöveg. A II. 8-ban itt is Publius beszél. A két magyar drámában olvasható bővítések azonban hiányoznak. Feltételezhető, hogy a két fordító előtt egy ezzel rokon latin variáns állott.

ELŐADÁS

A darab előadásáról nincsenek adataink. 1756-ban Trencsénben előadtak egy *Titi clementia* című darabot (STAUD, II. 302.), melynek fennmaradt a programja is. Ez utóbbiból következtetve azonban nem Metastasio munkája került színre. Az 1771-ben Selmecbányán játszott *Titus imperator* címe inkább Neumayr, mint Metastasio darabjára utal. (STAUD, II. 366.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A szerző által kiadott művet autográf szöveggént, betűhíven közöljük. A mellékjeles *e o, e u* (azaz *ö, ő, ü, ú*) helyett azonban mai betűalakokat írunk. Az eredeti kiadásban a lap alján közölt rendezői utasításokat a szövegben hozzuk. A folyamatosan egymás után szedett szerepeket tördelve, a szereplőkre tagolva közöljük. A szereplők nevét mindig teljes alakban tüntetjük fel. Egy-két kiigazítást kurzíválva adunk, az eredetit lapalji jegyzetbe téve. A nagyon elvétve található kétségtelen sajtóhibákat javítjuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 5 *a pártos levél öszve szúrte véled* — társad volt a párttűtésben
- 6 *portzogó lángja* — ropogó lángja
- 8 *tzimbora-kötők* — szövetkezők, itt:összeesküvők

- 13 *Augusta* – fenséges (a római császárnék ill. a császári házhoz tartozó nők megszólítása
Augustus császár kora óta)
- 29 *nem képes élnem* – nem élhetek
- 55 *vélem határos* – hozzám hasonló
- 61 *más-fokbéli* – másodszori
- 172 *nyomozni* – követni
- 174 *halhatóságát* – halandó voltát
- 205 *harmadik vers béli* – harmadszori
- 245 *határozd meg* – szabj határt
- 292 *értekedés* – az olasz *inchiesta* (vizsgálat, nyomozás) fordítása
- 308 *feles* – nagyszámú, sok
- 317 *el-hittem* – azt hiszem (Vö. a 1193. sorral!)
- 360 *hím nélkül való* – színlelés nélküli, őszinte
- 384 *el-nyögjem* – eltűnjem
- 399 *vérenkedés* – vérengzés (Vö. a 556. sorral!)
- 446 *játékra üthess a tréfa-tsufysággal* – tréfát üzhess belőlem
- 466 *vakarj tőlem* – távozz tőlem;
- 466 *jel* – képzelődés
- 481 *esetimre* – romlásomra, vesztémre
- 496 *faggattya szívemet* – kínozza, gyötri szívemet
- 513 *dolog ez* – mi dolog ez
- 566 *lebeg* – inog
- 585 *Frygiában született is* – Phrygia a római birodalom kis-ázsiai tartománya; a monda szerint királyuk, Midas, Apolló és a szilén (erdei démon) énekversenyében a szilénnek adta az elsőséget, ezért Apolló szemérmével büntette; innen az oktondiság átvitele a frigiaiakra.
- 609 *Tarpéja hegy* – Rómában a Capitolium egy sziklája
- 632 *történetnek* – véletlennek
- 640 *meg inthetek téged* – jelt adhatok néked, figyelmeztethetek
- 653 *ezentül* – nyomban
- 747 *az egybe alladtak* – az összeesküvők
- 785 *darabant* – fegyveres szolgál, fegyveres ór
- 787 *üsd-fel eszeddel* – érd fel eszeddel, fogd fel
- 795 *fartolty tőlem* – távozz tőlem
- 849 *szemetezniünk* – időznünk
- 867 *apróstud tsepestül* – apraja-nagyja
- 880 *véletlen követ* – nem remélt közvetítő
- 882 *mérsékelem* – mérem, ítélem meg
- 931 *vontatom* – halasztom
- 941 *éjszaki* – éjszakai
- 944 *bokrossan* – többekkel együtt
- 1048 *le-termett* – alacsony
- 1059 *Városi vér* – honfivér; Róma polgárainak vére
- 1067 *imén* – íme én
- 1098 *egy országos oráig* – nagyon hosszú ideig
- 1107 *kellott* – kellett volna
- 1109 *meg-tudta...nálam nélkül* – megtudta, de nem tőlem

9.

ILLEI JÁNOS

TORNYOS PÉTER

Komárom és Pozsony, 1789.

A' JÁTÉKNAK SUMMÁJA.

Tornyos Péter Bált indít,
Reá külti mindenit,
Nem sajnálja tsak tessék
Az Uraknak a' Játék. rep.

Maskarát ad 's maga is
Fel-öltözik, ha veszt is
Nem sajnálja, tsak tessék
Az Uraknak a' Játék. rep.

Nagy konyhát üt Fársángol,
Kóldússá lesz, és tántzol,
Nem sajnálja tsak tessék
Az Uraknak a' Játék. rep.

A' JÁDZÓ SZEMÉLYEK

TORNYOS PÉTER.
TORNYOS PÁL, Péternek Ötstse.
VENTIFAX, Garabontziás Deák.
ZÓLD-FA VENDÉG-FOGADÓS.
LÓRINTZ, Tornyos Péternek
EBHENDI, Petymeges Mihálynak Szolgája.
KÉT BÓLTOS LEGÉNY.

ELSŐ VÉGGZÉS.

ELSŐ KI-MENETEL.

Tornyos Péter.

25 De eb a' híre! én sem lések ám ez után bolond, hogy a' pénzemet élire
verjem, és tsak a' ládába hagyjam heverni, mint a' kotlós tyúkot. Hiszem nem
is tudnák, mitsoda ember Tornyos Péter, ha vagy egyszer egy kis mulatságot nem
penderítettene a' Fárságon. — Azért ma, ma leszs a' napja, hogy tsak én is ki-
30 örömetst hagynám a' két száz aranykát. — Hopp — hopp — ugyan megroppan
ma a' tántzot! Hopp — hopp — Lórintz! te Lórintz! ide, ide szaporán.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Lórintz. Tornyos Péter.

LÓRINTZ

Itt vagyok Uram!

TORNYOS PÉTER

35 Hol a' Piskóta? Lemonáda?

LÓRINTZ

A' szapulóba.

TORNYOS PÉTER

(Hozzá üt.) 'S hát a' szapulóba tartják a' Piskótát? Goromba! talán ugyan a'
félét nem eleget ettél Tornyos Péter' Udvarában, úgy é?

LÓRINTZ

40 Vólt részem benne Uram, vólt napjában háromszor is; de ha a' Vendégeket s
ilyen pitykótával kínálad, nem leszs köszönet benne.

TORNYOS PÉTER

De, 's hát mért felelsz így he?

LÓRINTZ

Azért, mert magad parantsoltad, mikor Ebhendi Uram előtt asztal-keszkenő
kértél, és azt mondám, hogy nints.

TORNYOS PÉTER

45 No! másszor se mond, hogy nints; hanem azt mond, hogy a' tsemegés Bóltba
van a' Lemonáda és Piskóta.

LÓRINTZ
Értem.

TORNYOS PÉTER
Most pedig teríts asztalt száz ötven Személyre – Az étkeket három fogásra
oszzátok.

LÓRINTZ
Értem Uram: Az első fogás legyen borsó-leves, úgy é bizony? a' második
borsó? a' harmadik törött borsó? Hát a' fekete levest mikor adjuk-fel?

TORNYOS PÉTER
Maradjon utoljára. – Az után add elő a' külömb-külobmb féle szép Maskar-
ákat; rendeld-el a' Török fejű, égő lámpásokkal ragyogó szánakat. Minden
szán előtt, és mellett hat fáklyás, és meg annyi kótzag-tollas Legény, és Trom-
bitás legyen.

LÓRINTZ
De hisz e' bizony könnyű: tsak éppen az az őrdögség, hogy egyetlen-egy szánat
se találunk az egész Háznál, ha tsak a' Patikából nem hozatunk.

TORNYOS PÉTER
Meg kell lenni, ha mindjárt a' fejedre állasz is. Hadd emlegessék-meg ezen
a' mai napon ezek a' drágalátos Uri Vendégek Tornyos Pétert, hogy nem egy
kotzipór, vagy tsak magának való ember.

LÓRINTZ
60 Hát lovakat kitől kérjünk?

TORNYOS PÉTER
A' lovak mind szép almás-szürkéek legyenek, és bokkrétássok.

LÓRINTZ
Úgy Uram, de ha ló nints?

TORNYOS PÉTER
Ennye (*Ismét reá üt.*) beste karaszszon' fia! Hát nem mondtam immár, hogy
soha se említsd előttem azt a' kóldús szót, hogy nints?

LÓRINTZ
65 Uram az imént mondád, hogy a' fekete leves utoljára maradjon: de ha mind
így leszs a' vendégség, inkább mindjárt katonává leszek. Mert talán én sem
vagyok éppen olyan súlts bolond, hogy a' lovakról azt mondjam, hogy vagy a'
szapulóba, vagy a' tsemegés Bóltba vagynak.

TORNYOS PÉTER

Nem is azt akarom, te ostoba! nem.

LÓRINTZ

70 Hát mit?

TORNYOS PÉTER

Azt, hogy mind arany tsatos Liberiába öltöztess, és Postilióra fogass, ama Frantziásson.

LÓRINTZ

Értem.

TORNYOS PÉTER

75 No! ha érted, vidd végbe; és a' Musikásokat is állítsd rendbe; a' Trombitásoka: az ablak alá; a' Sípos' és Dobosokat az Udvar' közepére; a' Hegedűsöket a' Pítvarba; a' Tzimbalmosokat a' kályha megé.

LÓRINTZ

Hát a' Dudás hová álljon?

TORNYOS PÉTER

80 Ő lássa: hanem a' Nóták mind Valtzer és Lengyel Nóták legyenek; nem pedig csak olyan Nagy-Idai Menueták. Én Petymemes Mihály Komámhoz fordúlok azonban, még a' Vendégek egybe-gyűlnek.

HARMADIK KI-MENETEL.

Lőrintz.

Jól van! el-várhatod, még én néked asztalt teríttek. Sok a' mi sok: az Órdög se
85 győzné. Másoknak készített vendégséget, és engemet abrakol minden nap kétszer.
háromszor a' nagy mendergős kantsukával. — Még bobítás, bokrétás lovakat
fogassak-be! és pedig ama Frantziásson — holott egy Kantzánál nints több az
egész Ménesbe, és az sem az övé. — Parádéroz, hányja veti magát az Urak
előtt, hogy így, 's úgy lesz a' vendégség. Pedig tudom, hogy utoljára is csak
az én hátomon kél, és súl-meg a' dorongos fánk. De engem utstse, nem várom
90 én, hogy reám súljön a' pattantyú. — Más Urat keresek magamnak. Mert ezt
a' Komontziót akár kinél is meg-találom, és akár mikor, ha reá szorúlok. Isten
hozzád jó Tornynos Péter.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Ventifax és Lórintz.

VENTIFAX

95 Hová, hová illy szíved dobogva Lórintz? tehát tsak meg-úntad Tornyos Pétert?

LÓRINTZ

Uram! te a' mint látom, Deákos ember vagy, hogy könyv nélkül is tudod a' nevedet.

VENTIFAX

Óh szegény! ez még semmi. Én a' Hóld' udvarában tizen-két Iskolát végzettem; mindent tudok.

LÓRINTZ

100 Ohó! a' Hóld' udvarában? eb hidje: 's hiszem oda még a' Hólló se repülhet. – Hanemha Órdög volnál. Mert azt mondják, hogy a' kik tizen-két Iskolát végeztek, azok mind, 's merő Órdögök.

VENTIFAX

Lórintz! tsak a' szipák, és guzsalyosok' beszédje ez. Nem Órdögök; hanem hogy tudnak kitsinyt-kitsinyt, tagadhatatlan.

LÓRINTZ

De Uram! én tsak azt tartom, hogy mind egy órdög, akár Órdög, akár Boszorkány: hát te mit mondasz rá?

VENTIFAX

(Ez ugyan elég simplex Frater forma; de még sem ütötték éppen tökkel a' fejét.)

LÓRINTZ

Uram! én ugyan még tovább akarok menni a' lóttstsel; de annyi mint az; hadd tudjam leg-alább, kinek hínak?

VENTIFAX

Monsuer, Monsuer, Hóld-Udvari, Szeretsen-Országi, Sárkány-házi. — —

LÓRINTZ

Ho, hó! de e' bizony soha el nem fér a' fejembe; mert hosszabb, mint talán az egész Dominiumod. Mond-ki kerék szóval rövideden.

VENTIFAX

Egy szóval: Ventifax Garabontziás Deáknak hívnak.

LÓRINTZ
115 Ventifás, Garabontziás Deáknak? – Mitsodát? tehát néked talán bizony Sárkányod is van?

VENTIFAX
Van igen is: de most az Almási Hegynek oldalában vagyok a' Vendég-fogadónak irányában.*

LÓRINTZ
120 (Tsak e' mellé állok; mert igen okos ember a' mint látszik) No Ventufás Uram! szó a' mi szó: de vallyon nem kellene é egy Szolga? hozzád állok.

VENTIFAX
Parula!

LÓRINTZ
Parula! (*Kezet fognak.*) de mivel szegődött bér, osztott kontz, de tsak úgy, ha meg-tanítasz arra a' tizen-kettődik Iskolára: mert ha az elsőn kezdjük, tartok tőle, hogy igen későre válik Garabontziás Deák belőlem.

VENTIFAX
125 Nem bánom; fogd nosza ezt a' könyvet. (*Egy nagy potrohós Könyvet ad kezébe.*)

LÓRINTZ
De hát egy Sárkány-kölket adsz é nékem is?

VENTIFAX
Az is meg-leszsz, és pedig Tornynos Péterből fog válni.

LÓRINTZ
Mi a' guta! az én Gazdából Sárkány válik?

VENTIFAX
És még ma.

LÓRINTZ
130 No! Tornynos Péter Uram! Postilióra foglak ma minden órán, és pedig Frantziásson. – Úgy de édes Ventifás Gazda! a' pénzre is igen ásít az erszényem: taníts-meg ebből a' tudálékos nagy könyvből, mi úton, módon verhetném magamat két három garaskára?

VENTIFAX
Ej! ej! mit beszélsz Lórintz? két három garasra rá sem nézek. Sött látod é

* Rév-Komárom' szomszéd Faluja, a' mellynek homokos földje alatt egy igen jó boros pintze van.

135 ezt? (*Mutatja az Erszényt.*) Ennek még ma meg kell telni, és pedig Tornynos Péternek a' pénzével.

LÓRINTZ

A' patvart! ennye be derék, friss, okos gondolat.

VENTIFAX

Hanem hallod é Frater!

LÓRINTZ

Hallom Uram!

VENTIFAX

40 Tudsz é hazudni?

LÓRINTZ

Ehez senki sem értett jobban, mint én, még gyerek voltam; de már igen kinöttem belőle, és nem is illik a' bajúszomhoz. — Mindazáltal ha ugyan tsak meg kell lenni, a' hasznáért néki vetem magamat, 's még most is egész egy puttonnyal töltök-fel a' garatra a' hazugságokból, és pedig minden A, bé, ce nélkül.

VENTIFAX

Ember vagy Ötsém! 's hát lopni tudsz é?

LÓRINTZ

De már ehez nem szóllok; mert mindjárt sarkon szoktak érni, és igen félek az akasztó-fától.

VENTIFAX

No! ha nem tudsz, hagyj békét néki, és bízd én reám: majd meg-látod, mitsoda furtsán dezertáltatom én el a' Tornynos Péternek sárga foglyait, hogy mikor ő készül a' vendégségre, mi tartsunk Bált, 's együnk, igyunk.

LÓRINTZ

Óh! be nagyot tsuklott a' hasam örömébe; 's mintha már is érezném a' foghajmás kolbálsz szagot, és hörpögetném a' Neszmélyi úrmös borotstkát.

VENTIFAX

Valamit szemed, szád meg-kíván, minden meg-leszsz. Hanem előbb állítsd Isvadromba hazugságodat a' Zöld-fa Vendég-fogadós ellen, a' ki minden órán ide érkezik, és engemet keres az adósságok' Laistromával; igazítsd-el a' mostani módi szerént, és mondjad, hogy nem vagyok ithon.

LÓRINTZ

De hátha el nem hiszi? vajki fortélyos ám ez a' Nemzet, és igen tudja, hogy a'
nem akaromnak nyögés a' vége.

VENTIFAX

160 Ha néked nem hiszi, el-hiszi nékem. Add vissza a' könyvet, még a' Tornyos
Péter' erszénnyét kí-főzőm belőle, hogy 's miképp ejthessem-meg. (*Viszsa-
veszi a' Könyvet.*) De te azonban ötet el ne hagyd: sött úgy bánný véle, mint
eddig.

LÓRINTZ

165 Értem. — De Uram! kinek hínak? hadd halljam még egyszer; mert már is
ki-röppent a' fejemből.

VENTIFAX

Monsiur, Monsiur, Hóld-Udvari, Szeretsen-Országi, Sárkány-házi Ventifax
Garabontziás Deáknak.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Lórintz.

170 Avansir, Avansir, Hóldvári, Szerents-Országi, Sárkány-házi Ventifás, Garbant-
ziás Deák! — — No! ugyan találtam én Urat magamnak! bezzeg nints Tornyos
Péternek ennyi Titulussa. Mert ő mind reggel, mind délbe, mind az után, és egész
setét estig csak Tornyos Péter, 's nem több. — De az Avansir ugyan csak ember,
és talpig Deák! 's belőlem is nagy Doktor lehet mellette, vagy még talán Falusi
175 Mester is valahol a' Ketskeméti Pusztán, és pedig nem sokára. — — Sött már is
sajdítom magamban, hogy mint-egy ég a' fejemben az iszonyú bóltesség, és szint
úgy habzik, tajtékzik a' temérdek okosság — (*Ki-húzza a' tsizma-szára mellől a'
legezőt, és szellőt hajt magára véle, hogy valamiképpen meg ne gyúljon a' feje.*)
De talán majd elérkezik a' Vendég-fogadás. Remek próbáját tudományomnak
180 ő rajta mutatom-meg. Ide puttony! (*Elő-rántja.*) Isvadromba hazugságok —
— te ide — — te oda — — te meg ide — — Sött ki-töltöm mind egy rakásra,
(*Fel-fordítja a' puttonyt.*) hogy semmi se maradjon benne. — De ezekkel csak
akkor állok-elő, mikor más fortélyokból kifogyok. Mi! még sem vagyok ám éppen
olyan gyáva, a' mint Tornyos Péter gondolja! csak hogy eddig nem mertem az
185 eszemet mutatni előtte. Omnia tempus habet: a' tők sem mindenkor virágzik. De
imé a' fogadás — (*Egy mostan módi nagy Kalapot vesz a' fejére; és gavallérossan
forgatja magát Lórintz.*)

HATODIK KI-MENETEL.

Vendég-Fogadás, Lórintz.

FOGADÓS

☞ Jó reggelt Uram Kegyelmednek!

LÓRINTZ

(Ihon! be szépen meg-betsúl! mindjárt eszre veszi, hogy Deákos ember vagyok: de bezzeg hozza a' nagy őrdöngös rovást is.) Irtóztató nagy obligátióval veszem szép köszöntését, 's örülök bődög fel-virradásán Kendnek-is: hát mit beszélnek a' Török háborúról?

FOGADÓS

☛ Ventifax Uramhoz jöttem; valami kis restantiám — —

LÓRINTZ

Igaz, igaz, hogy a' Magyarat a' potrohós vad Pogány ugyan derekassan bolházgatja imitt, amott; de bezzeg a' Magyar is őtet.

FOGADÓS

A' rovást is el-hoztam.

LÓRINTZ

Tessék le-ülni; egy pár széket. (*Maga elő-ránt.*)

FOGADÓS

☛ Nem sokból áll.

LÓRINTZ

De akár hány ezerből álljon is a' puruttya Nemzet; még is tsak vissza-veszszük mi tőle a' Ki-keletre a' Tserkes Országot, vagy is Serviát.

FOGADÓS

A' rovást is — — —

LÓRINTZ

Betsületes Nomenclatióját ha szabad tudnom?

FOGADÓS

☛ Her-tóts Michli szolgálatjára.

LÓRINTZ

Ah! ah! Her-tóts Uram? a' Zöld-fa Fogadás nem de? jól, igen jól ismérem híreről. Emberséges egy ember! kivált a' Deákos Vendégekhez. Mansur

Ventifás ugyan el nem felejtheti, mindenütt, 's mindenkor szájába, szívébe hordozza.

FOGADÓS

210 Bár inkább zsebébe hordozna! de hagyjuk ezt másszorra; mert haza sietek. —
Az úrmös-bor maga két akó, tizen-ki — —

LÓRINTZ

215 A' minap ugyan nagy szánkázás vólt Párisban, 's mintha a' Tsillagok mind a' Városra szállottak vólna, úgy ragyogott minden felől a' teméntelen sok fákyáktól; de itt mi nálunk ma még százszor külömbet láthat Uram Kegyelmed! Mert Tornyos Péter maga akar ló lenni, és pedig amúgy Postillióssan Frantziásson.

FOGADÓS

Hol vagyon Ventifax Uram?

LÓRINTZ

Az új bortól halnak olly sokan; mert nagyon fortélyos, és ha sokat iszik valaki belőle, mindjárt meg-árt néki.

FOGADÓS

220 Az Isten akár hová tegye az új borát! nálam mind az újjat, mind az ót úgy iszzák, mint a' Budai Törökök, és még a' fejek sem fáj utánna, hanem tsak az enyim, hogy meg nem akarnak fizetni. Hol Ventifa —

LÓRINTZ

225 Én nem tudom, mi leszs belőlünk! illyen szűk idő vagyon; 's még a' jövendőre is annyi károkot tesz a' szántó-földeken a' sok útálatos hörtsök, patkány. vakandok!

FOGADÓS

Órdög vigye hörtsökit, patkányát! én az adósságért — —

LÓRINTZ

Jól van, jól! de még elő-veszszük a' földi mogyorót is.

FOGADÓS

Uram! én se mogyorót, se patkányt nem keresek; hanem adósságot. Be-megyek —

LÓRINTZ

230 Ne siessen Kegyelmed; hiszem rá ér még el-menni. Fársáng vagyon most: noszsa egy kis víg kedvetskét! húzzatok egy szép Olasz Minuetet erre a' hogy

Kótára: Trállárom tyúk hús (*Egyszer kétszer meg-forgatja.*) jobb annál lúd hús.
's a' t.

FOGADÓS

Kérem, ne tzeremóniázzunk; szegény legény vagyok, nem szoktam hozzá.

LÓRINTZ

(*Tsak nem fogja a' fegyver*) Her-tóts Uram! látom, hogy az ember Kendnek kedvét nem találhatja, ha mindjárt tseréppel vakarja is a' hátát. (*ide puttony*) Azért ne politziázzunk; hanem mondja-el Kegyelmed miben jár? kit keres?

FOGADÓS

Ventifax Urat.

LÓRINTZ

Azt? ugyan azt! jaj! bár tsak előbb jött, vagy mindjárt meg-mondotta volna Kegyelmed!

FOGADÓS

Vallyon miért?

LÓRINTZ

Azért, hogy most nyúgszik. Mert a' Sárkány igen meg-rázta, és egészszen fel-törte a' nyerget alatta.

FOGADÓS

De talán tsak bé lehet szállani?

LÓRINTZ

Oda bizony nem. Mert (*A' puttonyból rendre szedi-ki a' hazugságokat, és a' Vendég-fogadósnek a lábai eleibe hányja.*) eret is vágatott (*el-mondom mind egymás után, és el-hazudom in Compendio*) a' lábát kötözteti. Nála vagyon a' Borbély. A' vérit nézi: olyan mint a' korom; és talán meg sem él utánna. —
— No! hiszi é Kend immár, vagy nem?

FOGADÓS

Nem biz én; hanem tsak bé-megyek.

LÓRINTZ

Már ha hiszi, hiszi: ha nem, hát (*Fel-fordítja a' puttonyt.*) itt van la! (*lám meg-mondám, hogy így járunk véle.*)

FOGADÓS

'S mire való ez a' puttony?

LÓRINTZ
255 Tsak arra, hogy vegye a' hátára Kegyelmed, 's menjen dolgára véle édes Her-
tőts Uram.

FOGADÓS
Hó hó! Sógor! nem vagyok én Puttonyos. Ha bé nem mehetek hozzá, itt
várom-meg. (*Le-ül a' puttonyra.*)

LÓRINTZ
260 (Bár tsak hoznák immár a' Jantsárok, mert nem győzőm tovább hazugsággal
Uram itt sokat ne szemetezz, igazán, és betsületesen ki-mondom: mert ezt a
helyet sok Kísértetek járnák még fényes nappal is; ha őrdögöt fogsz, én oka ne
légyek.)

FOGADÓS
265 De Sógor! nem ijedek én meg minden árnyéktól; 's talán inkább én vagyok
a' Kísértet, hogy az adósságot keresem? Egy szóval: tsak az, hogy meg ne-
akartok fizetni, úgy é? (*Félre taszítja Lórintzet, 's bé-töri magát az ajtón Ven-
faxhoz.*)

HETEDIK KI-MENETEL.

Ventifax, és a' Vólttak.

VENTIFAX
270 (*Dőleng, hánykolódik minden felé, a' Vendégfogadóst taszigálja, kergeti a' nagy
Könyvvel, a' két szarvú sisak alatt, a' rongyos Köpönyegben, és földig érő sárkár-
farkkal.*) Tzo, tzo voules vous? kotz limmel Batalion! fikkerment, szapra-
ment! luder! plunder! szetzko! touto Vendégfogadós! herausz! herausz!

FOGADÓS
Mi dolog? ez é a' Ventifax?

LÓRINTZ
Nem mondám? imé meg-hólt, és már kísért a' szegény bújdosó lelke.

VENTIFAX
Venki, venki osurdui tausent million szekéren ment.

LÓRINTZ
275 Németül, Olaszúl, és Frantziáúl haragszik. Her-tőts Uram, tsak hamar bújjon
a' puttony alá; mert ugyan szűk leszsz a' kaptza minden órán; sőt még magam-
sem találom helyemet a' bőrömbe; úgy izzadok előtte.

FOGADÓS

Hát az adósságot? –

LÓRINTZ

Ördög vigye az adósságát! meg-fizetik más Vendégek.

VENTIFAX

☛ Heraus! heraus! kotz karaitzár! stern! plitzen! *(Neki-neki ugrik, mind egyiknek, mind a' másiknak a' Könyvvel.)*

FOGADÓS

☛ *(Jól meg-nézi tetétől fogva talpig.)* Há! Há! de esmérem én ezt a' bujdosó, tekergő, fatsargó lelket a' szőriről. Ni! ni! ni! hogyan tettei magát a' ravasz róka! El-megyek a' szolgálkért. Meg-kötöttem; a' Pillingérrre ki-állítatom, a' Komáromi új szekérbe Postilióra fogattatom.

LÓRINTZ

Hát ezt a' puttonyt tsak itt hagyná Kend? *(A' hátára és nyakába veti néki.)*

NYÓLTZADIK KI-MENETEL.

Ventifax, Lörintz.

VENTIFAX

Látod é Lörintz, hogyan kell a' Vendég-fogadóst meg-tréfálni?

LÓRINTZ

☛ Látom Uram! mert szinte el-hitem még magam is, hogy el-ment az eszed, vagy éppen meg-bolondúltál.

VENTIFAX

Úgy de még hátra van ám a' hadd-elhadd. — — Még meg-kötöttem? — Pilingérrre állítat? — Ennye fától szakadt ostoba Nemzetsége! — — Hogy ő ki-tegyen egy tizen-két Iskolás Deákon! — forr a' méreg bennem.

LÓRINTZ

Semmit se féljünk a' veszett generátát! 's hiszen én is láttam még varjút a' Karón, és le is tudom lóni. Itt a' kardom. *(Elő-rántja a' vas nyársot.)* Vagy élek vagy halok, Vendég-fogadóst szabadlok. Quirausz Her-tóts! kutya vólt minden butyrod! tsak Quirausz! Ide állj ilyen amollyan. *(A' nyársal le-tzirkalmazza, hová álljon-ki néki, és meg-vagdalkozik az árnyékával.)* Vigyázz; mert most a' bal-pofádat, — most a' jobbat ütöm. — Most pedig a' sziveden járok keresztül. — Hát a' Szolgáid hol vagynak? — Itt úgy é? Batalion Karót állított ellenek. *(Négy szegeleltre osztja magát, 's most erről, majd amarról ostromolja, lövöldözi őket.)* Sulder! presentir! macht an fertung! Schlagt

305 an! Fajer! – Pu! pu! pu! pif! paf! pu! (*Forgólódik mind a' négy felén a' Karónak.*) Pardont kértek? Nané haszna. Niksz, niksz pardon! (*Egybe-vagdalja, kontzolja az árnyékat.*) Tsak bogározatok mind egy lábíg, a' Vendég-fogadós után a' más Világra. – Pu! pu! pu!

VENTIFAX

Szeretem a' Katona vitézséget benned Lórintz! de a' Deáknak nem szabad embert ölni.

LÓRINTZ

310 Nem? Be kár! 's bár tsak még ne mondtad volna Uram! mert most mindjárt le-sóztam volna, akár az egész Nagy-Vezér' Táborát! úgy neki hevültem a' szép győzedelemnek! – Presentir! schlagt an –

VENTIFAX

Hagyd-el! Mert én még más, és rendesebb tréfára tartom ám a' Her-tőtsöt, 's meg-mutatom, hogy az én Személyemben Tornyos Pétert köti nyakon.

LÓRINTZ

315 Mi az őrdög? tehát az én gavallér Gazdából még ma Sárkány is, Kóldús is. és Rab is leszz egyszersmind: No! nem el-hiszem, hogy a' Vendégek közzül valaki ilyen Maskarát kívánna magára venni.

VENTIFAX

320 Magára veszi Tornyos Péter, tsak előbb a' pénzt szállíthassam-ki az erszénnyéből. – El-megyek hozzá, megudvarlom. Te pedig gyújtsd-egybe a' Vendégeket, a' mint parantsolta.

KILENTZEDIK KI-MENETEL.

Lórintz.

325 Már tsak el kell járnom mindenbe. – De hát ha meg-tudja, meg, hogy két Háznak ebe vagyok! mit főzők? fúrok, faragok? soha be nem érem a' magam bőrivel, ha tsak valaki ide nem adja a' magáét egy kis árendába: még meg nem szűnik a' fergeteg, és a' hát dörgés. De imé Tornyos Pál, az Uram' Testvére! Ugyan mit akar? Talán utánnam küldetett! – Mit mondjak egy hirtelen néki? Már tudom. Jaj be meg-izzadtam, be meg-fáradtam! már az inaim is majd el-szakadtak, annyit futok, lótok. (*Le-ül, és majd meg fel-kei.*)

Tornyos Pál, Lórintz.

TORNYOS PÁL

'S miben izzadtál úgy meg Lórintz? Talán engemet kerestél? A' Templómban voltam.

LÓRINTZ

A' Templómban? No! én pedig hánszor kerültem-meg a' Templomot, és annyi eszem nem volt, hogy bé-mentem volna?

TORNYOS PÁL

Vallyon mire kerestél olly tűzzel lobbal?

LÓRINTZ

Mire? a' vendégségre: Tornyos Péter Uramhoz. Nagy konyhát üttet! az étkeket három fogásra rendelte. Az után: ama drága, ritka Maskarákat, és szánkázást akar adni; és pedig mind bobítás, Postiliós lovakon, Frantziásson.

TORNYOS PÁL

- Mitsoda? Az én Bátyám indítana e' féléket, a' ki még magától is sajnálja pénzét? Nem hihető. Talán tsak füllentesz Lórintz?

LÓRINTZ

No! nints külömben! He-he! mi Tornyos Péter más ember ám immár, nem a' ki volt, 's egész Frantzia. Hanem én el-megyek a' többi Vendégek után: mert ha itt talál, ki-tépi még a' szemem' szórit is.

TIZEN-EGYEDIK KI-MENETEL.

Tornyos Pál, és Tornyos Péter.

TORNYOS PÁL

Az én köszvény ette kezű Bátyám, Tornyos Péter, egész Frantzia? Óh vén bolond! éppen bizony néki való ez a' gyermeki nyalánság! petzkelődés. — Szinte Bátyám Uramhoz indúltam.

TORNYOS PÉTER

Én is (*Három üstökű nagy Parókaban, és ezüst sarkantyús Tzipőben. 's a' t.*) hozzád egynéhány tzifra, gyöngy-házos nyelű késekért, három-ágú villákért, kalanakért, — tálokért és kávé's Tätzlikért.

TORNYOS PÁL

(Táztelit emleget! 's hiszen ez nem Magyar szó — tsak igazat mondott Lórintz Késekért, tálokért? 's hát tanátsért nem? Bár ezt kérne inkább?)

TORNYOS PÉTER

355 Ötsém, ne tanítsd Bátyádat! Fársáng vagyok: vígan legyünk: most az ideje.

TORNYOS PÁL

Úgy bizony! most hejje hújja! hegyen, völgyön vendégség. Az után pedig koplaljunk egész Bójtön. Ej! ej édes Bátyám Uram! ugyan mit tselekszik?

TORNYOS PÉTER

A' mit más Gavallérok; tegyen róla a' ki bánja; ki-telik tőlem; kinek mi gondja rá?

TORNYOS PÁL

360 Ki-telik, ki-telik ma, és most igen. De hát holnap, 's holnap után? Mi hátra s kellene ám néznünk.

TORNYOS PÉTER

365 Ád az Isten akkorra is. — Ugyan Ötsém! ne émelítsd gyomromat az illyeknekkel; tanúlj inkább magad is Bátyádtól egy kis új módit, és a' mit én ma te holnap tselekedd. Ne fősvénykedjél; hanem vedd-elő az eb anyásza penészes pénzét, hadd szellőztesse ki ő is magát vagy egyszer az esztendőben; mutass meg, hogy Tornyos Péternek Testvére vagy. Egy szóval: hagyd-el azt a' kiaggott régi módit, és a' mostani Frantzia Világnak fris Politziájához szab erköltsödet.

TORNYOS PÁL

370 Én? én ugyan nem, soha még élek. Jobb nékem a' régi józan, okos mód szerént, napról napra betsületessen élnem, hogy sem egyszer jól laknom esztendőben.

TORNYOS PÉTER

No Ötsém, már te lássad, akár mit tselekedjél. De én e' mai napságtól fogva egész hajnalig mind gaballérossan viselem magamat, és az el-rendeltt Bál: mulatságot el nem hagyom senki kedvéért.

TORNYOS PÁL

375 (Tsak ki nem vethetem sarkából) Bátyám Uram! —

TORNYOS PÉTER:

Malomba hegedülsz. Sött öt órára szívessen el-várlak magadat is, hogy fordúlj-meg leg-alább te is egyszer életed' rendiben az Urak között, és ne légy

olyan, mint egy lakat a' háznál. Most meg-tekéntem Lórintzet, haza ment é?
mit tsinál? és készszen vár é? Isten veled!

TORNYOS PÁL

380 Már a kést, kalánt 's a' többit tsak el-küldöm néki; 's talán ugyan tsak magam is
oda fordúlok arra a' híres Tzeremóniára, hadd tessék, hogy Antal is bőjtől, és
ne hányja, vesse szememre az újdon új Politikus Bátyám, hogy éppen kedvét
szegem, vagy nem tudok semmi Morist.

MÁSODIK VÉGGZÉS.

ELSŐ KI-MENETEL.

Tornynos Péter.

Piha! majd kudartzot vallok a' vendégséggel. Jó reggel el-küldöttem; és még
most is oda tekereg. Talán ugyan ő is tsak a' készhez akar úlni? De legény! a'
ki Szolga, nem Úr az — és eddig se ettél te én velem egy tából tseresnyét. —
Lórintz! Lórintz! Ennye ebtől tanúlt! tsak nem érkezik. Majd szépen szállítottom,
talán többet érek véle: Mert a' mostani időkben még a' Szolgák is reá vágnak
ám a' portzogóra; igen kényes gyomorral bírnak; 's egy átaljában nem szeretik,
ha tsak bottal hizelkedik az ember nékik. Lórintz! Lórintz! fiam! ne egy kis
szalonna, rosolis! — Nints semmi haszna. Már mi leszz a' Bálból? — Félek
tőle, hogy még ma sárba ne hagyjon a' kutyába telelt roszz kölke! Hanemha
magam látok mindenhez? Ez pedig nem illik hozzám Tornynos Péterhez. — Tsak
elő-keríttelek! a' szép szó után be meg-tanítlak a' kesztyűbe dudálni gaz ember!

MÁSODIK KI-MENETEL.

Ventifax, Tornynos Péter.

VENTIFAX

Akarom, hogy fris jó egésségben látom Tornynos Péter Uramat!

TORNYOS PÉTER

(Ihon! mihelytt jobbatskán füstölög a' konyhám, a' tisztelet, 's betsület is
mindjárt szem látomást nevelkedik.) Esméretlen szolgája Uram Kegyelmed-
nek!

• ENTIFAX

De hogy esméretlen!

TORNYOS PÉTER
405 'S hogyan, honnan esmérne Uram engemet?

VENTIFAX
Hogy ne esmérném? mikor az egész Városban egyebet nem hallok, hanem hogy Tornyos Péter Uram egy született Világi Gavallér.

TORNYOS PÉTER
Jól is mondják! Nó! ma szívessen látom Kegyelmedet is egy darab Tehén-
húsrá, az után valami furtsa Maskarára, és Islitádára.

VENTIFAX
410 Kedvessen veszem Úri Favoriáját, igen is el sem múlatom. De mintha valami
Alterátziótskája volna jó Uramnak? talán a' sok gond, az Asztal és a' Vendé-
gek iránt? bízzuk másra ezeket: arra való a' tseléd; parantsoljon néki.

TORNYOS PÉTER
415 Igen is arra való volna, ha volna: de hiszen éppen ez bántja a' bötöt. Mert
Lórintzet (talán láthatta valahol Kegyelmed) jó reggel el-küldém a' Vendégek
után, és még most is oda hordozza a' Manó. Már majd le kellene ülni az
asztalhoz, és még se kés, se kalán, se abrosz, sem semmi a' teremtett ég alatt.

VENTIFAX
Láttam, mikor a' Vendégeket hívta: de annak még a' szeme sem áll jól: hányja
a' sok zöld kerekeket: kaprozik, és mint a' hólt részeg, úgy tántorog ide 's tova
az útszákon. Én soha el nem szenvedném tőle ezt a' vakmerő gorombaságot.

TORNYOS PÉTER
420 Egy kis fölöstömöt adtam néki szokásom szerént; talán attól szédeleg a' lába:
avagy hihető, hogy midőn a' Vendégeket hídogálta, imitt, amott többetskét
hörpöntet. Mert egyszer, másszor ő is egy két kortytyal az itzét meg szokta
szerezni magának, ha lekaphat a' pintzébe.

VENTIFAX
Már akár mint 's hogyan történt légyen, de én el nem szenvedném.

TORNYOS PÉTER
425 De hát, mit van mit tennem?

VENTIFAX
Uram! ha tsekély tudományommal akarsz élni, soha még a' Világ nem
boszszont többet, 's olyan leszs, mint ama Róka-kölyök, kedvedet kereső.
szeléd és engedelmes.

TORNYOS PÉTER

Jó Uram! talán ezer Mester, hogy illy bátran bíztat?

VENTIFAX

Sött meg-tselekszem, hogy itt mindjárt Sárkány váljon belőle, és megnyergelhesd.

TORNYOS PÉTER

Meg? és minden boszorkányság nélkül? — Ennye eb vólt a' bak szekere! be szeretném látni nagy tudományodnak ezt a' rendes Remekét! De hát osztán ki udvarolna a' vendégségben? — hanemha megint vissza-térítenéd magába?

VENTIFAX

Ez is tsak semmi én előttem; többet mondok: ha tetszik, még Uramat is megtanítottam reá mindenek' láttára.

TORNYOS PÉTER

Jobban is szeretném, ha magam úzhetném véle ezt a' tréfát. — De vallyon hogyan tanulhatnám én meg ezt a' fertelmes szép Mesterséget?

VENTIFAX

Ebből. (*A' Könyvet mutatja.*)

TORNYOS PÉTER

→ Jaj! már biz én se Deákúl, se ólvasni nem tudok illy nagy kamasz Könyvből.

VENTIFAX

Erre is helybe meg-tanítom. (*A' Könyvet meg-nyitja.*) — Mondja utánnam: tsak rajta: semmit se féljen: A, b, ab.

TORNYOS PÉTER

A, b, bab.

VENTIFAX

B, e, be.

TORNYOS PÉTER

→ B, e, eb.

VENTIFAX

Helyessen!

TORNYOS PÉTER

Ennye, be könnyű! Uram! még a' fejem se fáj bele! 'S hát már én ezzel ugyan tsak Deákos ember vagyok? úgy é?

VENTIFAX

Annak is pedig a' lángja.

TORNYOS PÉTER

450 A' lángja? – No! még mit kell tanulnom hozzá, hogy egész perfectiora menjek? mondjuk-ki! mert úgy neki rugaszkodtam a' Deákságnak, hogy talán soha Görögül se szólok.

VENTIFAX

Már akár mi ki-gondolhatót akar mondani; nézze ebbe a' Könyvbe, és olvassa folyvást. – Próbáljuk – mit akarna kimondani Deákul?

TORNYOS PÉTER

455 Ezt a köszöntést: Isten éltesse Úri Vendégeimet.

VENTIFAX

Igen jól van; már olvassa bátran: Vivant.

TORNYOS PÉTER

Vivant.

VENTIFAX

Magnifici Domini Hospites.

TORNYOS PÉTER

Magnifici Domini Huspites.

VENTIFAX

460 Imé! mely szépen megyen a' dolog, és minden erőltetés nélkül!

TORNYOS PÉTER

Uram! no, hiszen tudja az egész Város, ki, 's mi vagyok; de betsületemre mondom, hogy soha sem hittem volna ezt a' nagy facilitást a' Deákságban. – Óh! óh! ugyan nagy bolondság azoktól, a' kik hat, hét, 's nyóltz esztendeig is mind nyalják falják azt a' hitván ténta levet; és még sem tudnak ki-tzepelődni az Iskolákból! 's még akkor is, ha kérdik tőlök, hogy által-vető mit tesz Deákul. tsak el-tátják a' szájokat, 's azt sem tudják, ha tök é? vagy túrós-étek? holot: én ihon mindenek' hallottára olly hamar által-estem minden tudományokon. – Tsak a' kár, hogy mind így nem tanítanak az egész Világon, és előre is mindjárt nem eme nagy Compendiumból. – De még mit tud Uram Kegyelmed? mert tapasztalom, hogy egy éktelen okos ember: én pedig a' tanulás: nem szégyenlem, ha őszbe tsavarodtam is már.

470

VENTIFAX

A' többi között még azt is meg tudom tselekedni, hogy a' pénz soha ki ne

fogjon az erszényből, akár mennyit adjon-ki az ember belőle. De ez tsak tsekélység; hanem —

TORNYOS PÉTER

475 Mitsoda? tsekélység? kérem jó Uramat, meg ne vesse mai mulatságomat, és comperialjon szegény házomhoz. — Mert szűkíttem Vendégeimet, akár kik léendjenek, hogy tsak egy legyen közzülök ilyen mély és bőlts scientiájú.

VENTIFAX

Imé! hogyan pökdősi, szórja Tornynos Péter Uram a' Deák terminusokat még szándékán kívül is?

TORNYOS PÉTER

480 Igaz biz az, még most veszem észre, hogy deákizálok, 's szint úgy pereg a' nyelvem rája. Hálá Istennek! már ebben sem félek, hogy ki-fogjon rajtam akár mitsoda fogas Prókátor is, vagy hogy nyelvemhez ragadjon a' nyálom, akár a' Törvényből, akár a' Philósóphiából, akár a' Medicából légyen is a' Discursus. — Hanem még azt az egyet szeretném tudni, hogyan maradhatna-
485 meg a' pénz az erszénybe, ha ki-adja is az ember? mert ez is ugyan szokatlan nagy rarietés vólna; és ha meg-tanúlhatnám hirtelen, én is meg-mutatnám, mitsoda liberíális egy Gavallér Tornynos Péter.

VENTIFAX

Jól meg-nézze, Uram, ezt az erszényt!

TORNYOS PÉTER

Látom, jól látom, hogy ugyan derék, 's tágos torka van néki.

VENTIFAX

Töltse-meg arannyal, kösse-bé veres pántlikával, hozza ide, és szaporán el-igazítom, hogy soha ki ne fogjon.

TORNYOS PÉTER

Inkább ládástól el-hozatom — Lőrintz!

VENTIFAX

Nem szükséges a' láda; mert tsak az erszény legyen teli mindenkor arannyal, bőven 's úntig elegendő leszsz. Natura paucis contenta, azt mondja a' Deák.

TORNYOS PÉTER

488 Igaz biz az; mert a' Magyaroknak sem kell több, tsak mindenkor elég, és sine defectu légyen. — De hát már azt a' rosszsz Fitzkót hogyan teszszük Sárkánnyá?

VENTIFAX

Nem kell hirtelenkednünk véle, 's egyszersmind többhöz fognunk: azt is meg-

mutatom, tsak az erszényt töltsük-meg előbb: mert a' pénzre szüksége leszsz
ma Tornynos Péter Uramnak mindenek előtt.

TORNYOS PÉTER

500 Ez is igaz, mind szent igaz, a' mit beszéll, Uram! Kegyelmed: mert a' mostani
Világban ruha tisztesség; pénz emberség. — Tüstént meg-töltöm az erszényt.
's viszsza-hozom, még a' Vendégek egybe-számosodnak; kik előtt is hogy
illendőképben respectálhasam jó Uramat, kérem betsületes nevét?

VENTIFAX

505 Mivel Deákos ember Tornynos Péter Uram, Deákúl mondom-ki: az én nevem:
Monsiur, Monsiur, Ventifax, Nigromanta de Cacabo Lunae, et caetera, et
caetera. —

TORNYOS PÉTER

Isten tartsa, éltesse, számos esztendőig! mindjárt vissza-térek Et cetera, et
cetera Uramhoz.

HARMADIK KI-MENETEL.

510 Lórintz, Ventifax.

LÓRINTZ

El-jártam mindenben, édes Perillustris Mansur Uram! A' szarka tsereg min-
den felől, érzi 's várja is immár a' Vendégeket a' Bálra; és nints egyéb hátra.
hanem, hogy Tornynos Péter Uramat meg-nyergelhessem.

VENTIFAX

515 Quod cito fit, egy fog-hajmát sem ér: ne siessünk véle, míg a' pénzt kezemben
nem látom.

LÓRINTZ

Hát még sem hozta-el a' vén sas?

VENTIFAX

Már az órrára akadt a' horog — hanem Lórintz, ha ugyan tsak meg akarod
nyergelni? —

LÓRINTZ

Meg, meg biz én tréfából.

VENTIFAX

520 Vesd rá magadat, hogy először ő tegyen tégedet Sárkánnyá.

LÓRINTZ

Ho, ho! nagy fát mozgatsz Uram! hát az után hogyan lenne ismét Lórintz belőlem?

VENTIFAX

A' mint ő belőle Tornynos Péter: bízd reám a' dolgot.

LÓRINTZ

No! hát azt sem bánom, a' hasznáért — eb hele. — De hogy a' patvarba leszek én ma sárkány, és Lórintz is egyszersmind? ez ugyan nagy subtilitás.

VENTIFAX

Nem tudsz é valahol egy heverő Medve-bőrt?

LÓRINTZ

A' hijúba vagyon egy kopott.

VENTIFAX

Vedd-elő, 's mikor bé-küld a' Kamarába, öltözz belé; midőn pedig reád olvas ebből a' Könyvből, négy kéz láb jöjj-ki eleibe.

LÓRINTZ

Hát ha a' kötő-féket a' fejembe veti?

VENTIFAX

Vesd-ki hirtelen, kerítsd az övébe; ülj reá; tsúfold-meg, és óld-meg a' kereket utánnam, tudod hová? a' hol pajtásaink szomjan várnak.

LÓRINTZ

Hát illy könnyen válhatik ez emberből Sárkány? Én azt tudtam, hogy tudja mitsoda boszorkányság a' Mesterséged. — De ezért bizony el nem viszen ám az Őrdög.

VENTIFAX

Mért is kellene a' Természetet erőltetni? mikor pure, praecise naturaliter is végbe mehet a' dolog?

LÓRINTZ

Igaz biz az, hej! tsak jó az okos ember a' háznál.

VENTIFAX

Én azonban meg-tekéntem a' Sárkány-fészket.

LÓRINTZ
540 De a' pénzt hosszú pórázra ne hagyjuk. Mert Tornyos Péter, ha Gaballérnak mutatja is magát, még sem hányja ám ki a' pénzt az útszára.

VENTIFAX
Hanem te! Deákul ne beszélj ám véle: mért leg-ottan ki-nyílik a' szeme, 's meg-sajdítja, hogy össze-szúrtúk a' levet.

LÓRINTZ
Mitsodát? hát ő is tud már Deákul? éppen! néki való az arany peretz.

VENTIFAX
545 Tud, tud ő is immár kitsinyt-kitsinyt; de meg-adja az árrát.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Lórintz.

Egész tsiga-biga az életem a' nagy Deákságom után! mert a' tizen-ketődik
550 Iskolát ki-tanúltam ugyan minden betsülettel, igaz: de még sem tudom, mi leszz
ma belőlem estvélig! Mert Tornyos Pétert akarja Sárkánnyá tenni, és nékem kell
bőribe öltöznöm. 'S hát ha addig előbb áll véle az ezer Mester Ventifax, és ugyan
tsak én maradok a' Sárkány képibe? be meg-bolháznák a' Medve-bőrt rajtam!
– Elől tűz, hátul víz: mi tévő légyek? Talán jobb leszz, ha előre meg-követem
Tornyos Pétert, és meg-beszéllem. – Nem – várjunk időtől, és még a' pénzt ki-
555 okoskodja tőle: és az után én is arra fordítom a' köpönyegemet, a' merre a' szél
fú. De szinte reám üt az újdon új Deák. – Félre veszem magamat; mit akar?

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Tornyos Péter, Lórintz.

TORNYOS PÉTER
No! no édes erszényem! ne félj immár, hogy a' lapos guta meg-üssön, mert el-
560 igazítja Et cetera Uram. Tsak azért is még más három fogás legyen az asztalo-
mon. Hiszem, rég, hogy mind törtem a' fejemet rajta, hogyan, 's honnan lehet,
hogy a' Deákos embereknek mindenkor tsak vagyon, akár mennyit költenek
is? 's imé! már ezt is tudom: onnan vagyon, mert tudnak eszekkel élni, és
az erszényeket mindenkor teli tartják. – Lórintz! – Lórintz! – tsak nem
565 kerül-elő az eb ágyán kotlott! várrá Sárkány! mert –

LÓRINTZ
Hallom Uram!

TORNYOS PÉTER

Hát itt vagy? (Ennye kutya vólt a' bak szekere, talán ugyan mindent meghallott az erszényemről) Hol czékámus, hol vágámus, he, lurco?

LÓRINTZ

Uram! még Czéklát nem vágunk, mert nem parantsoltad.

TORNYOS PÉTER

570 (Jaj! be nehéz a' Deákos embernek a' Deáktalannal egyezni) Nem Czéklát emlegetek, koridon, nem; hanem azt; hogy hol a' patvarba kószáltál, tekeregtél, fatsarogtál egész nap-estig? nem érted?

LÓRINTZ

Ezt értem; mert mind Magyar szó; de a' másik igen Deákos: én pedig Deákúl nem tudok.

TORNYOS PÉTER

575 No! ha nem tudsz, tanulj tinó ökor leszsz belőled; vagy talán még estig Sárkány is.

LÓRINTZ

Már a' mint tetszik; de én ugyan magyarán kimondom, azért, hogy ökor, vagy Sárkány legyek, soha senkinek tinója nem leszek, se nem szolgálók.

TORNYOS PÉTER

Óh te simplex Frater! nem érted a' dolgot. Hanem hol kószáltál reggeltől fogva.

LÓRINTZ

A' Vendégek után; és Tornynos Pál Uramat hajháltam a' Templomba.

TORNYOS PÉTER

Ott, ott oktondi! hát a' Templomba hajhászsák az emberséges embert? Hát az asztalt?

LÓRINTZ

Az asztal biz olyan, hogy akár ki lova-fia is hozzá ülhet.

TORNYOS PÉTER

Tzo-ki, tzo-ki előlem paraszt gatyából esett. Hát lovakat hivatok én Bálba? vendégségre? Majd, – majd, – (De, ihon érkezik, Et cetera Uram) Menj a' Bóltba Citromért, Citrom-léért, et cetera, et cetera. Hanem még más három fogás legyen az asztalon.

LÓRINTZ

590 Érttem, az első Lentse? a' második Lentse – leves? a' harmadik törött
Lentse? úgy é bizony? De már ez éppen Fejedelmi vendégség leszsz: hanem.
hát ha meg is kell adni az árrát?

TORNYOS PÉTER

Nem ebre bízták. – Izibe – még is itt vagy? Eredj, eredj mindjárt stanti pedi.

HATODIK KI-MENETEL.

Ventifax, Tornynos Péter.

VENTIFAX

595 Ugyan válogatott goromba szolga ez Tornynos Péter Uram! nem hittem volna.
de régen mind hallgatom darabos feleléseit.

TORNYOS PÉTER

600 (Tsak ki-tetszik a' szeg a' zsákból, és meg-látszik, hogy nem járt Iskolába) De
más letzkére fogom minden órán, és ki-rázom belőle a' gorombismust; tsak
előbb a' pénzt állapítsuk-meg az erszénybe. Siessünk is véle, hogy a' Vendé-
gek rajta ne érjenek a' Paraxison; mert majd seregessen jőnek udvarlásomra
és meg-ígézhetnék az aranykakat!

VENTIFAX

Noszsza! fogjunk hozzá, az után többeket is mutatok, ha fog tetszeni. Hol az
erszény?

TORNYOS PÉTER

Itt van.

VENTIFAX

605 Veres é a' kötő rajta? mert ez is egy dózissa a' Mesterségnek.

TORNYOS PÉTER

Veres.

VENTIFAX

Hány arany van benne?

TORNYOS PÉTER

Tsak két-száz ötven.

VENTIFAX

610 Mindjárt vettem magam is hozzá, hogy se több se kevesebb. Elég is 250.
arany mindenkor akár mitsoda Gavallérnak, ha soha nem fogy tőle. Már

tegyük az asztalra. (*A' nagy Könyvből reá olvas.*) Hozassunk világot, hadd ütöm reá a' petsétemet.

TORNYOS PÉTER

Mihály Deák! – Lórintz! – vagy inkább magam megyek, hogy meg ne tudják.

VENTIFAX

615 A' mint tetszik, nékem mind egy. (*Az alatt el-tseréli az erszényt.*)

TORNYOS PÉTER

Ez is itt van, tsak valaki meg ne lássa a' Paraxist. (*Ventifax bé-petséli az erszényt.*)

VENTIFAX

520 Már vége van ennek is: tegyük-el: három óra múlván fel lehet bontani, és költeni belőle bőven, bátran; 's mindenkor tsak annyi marad benne. De másnak meg ne mondjuk az Experienciát; mert nem akarnám, hogy éppen communis legyen tudományom.

TORNYOS PÉTER

Szépen köszönöm jó Uramnak! már pedig örömet meg-is hálálnám drága fáradságát; de bé vagyon petsételve.

VENTIFAX

Nékem nem szabad az e' félékért semmit el-vennem: elég, hogy szolgálhattam.

TORNYOS PÉTER

325 Lehetetlen! ennye be szép szoros régulában vagynak ezek a' Böltsek. De még ugyan tsak én sem akarnék éppenségesen semmi háládással nem lenni: felszakasztom az eb szülte petsétjét; hiszen megint reá üthetjük.

VENTIFAX

Kérem ne tselekedje! mert oda, 's porrá leszs minden okoskodásunk, és azonnal el-változik a' pénz, ha három óra előtt háborgatjuk.

TORNYOS PÉTER

No! hát el-teszem, hadd érjen-meg jól.

VENTIFAX

Még a' többi Mesterségemet is szívessen meg-mutatnám, ha nem incommodálnék véle.

TORNYOS PÉTER

Ha sokáig nem tartana, mert alig várom a' három órát 's talán immár el is kondétotta?

VENTIFAX

635 A' Deákos embernél árkot nem ugrik az óra; hanem meg-tartja a' rendet:
először egyet, az után kettőt szokott ütni, és úgy jár a' háromra.

TORNYOS PÉTER

640 Igaz, hiszen a' kő kotzogta órája nálam is úgy járt még eddig: de mióta a'
pénzt el-petséltük, nem tudom, mit érez, mintha mind kalopérozva járna.
Azért tsak szóval mondja-meg az Úr a' mit mutatni akar: mert a' Vendégek
talán várnak is immár.

VENTIFAX

Töltsünk egy ón tányérba akár bort, akár vizet; a' közepére pedig vessünk egy
aranyot; a' tányér' közepéből ki-veszem a' pénzt, úgy, hogy a' kezemet semmi
nedvesség nem éri.

TORNYOS PÉTER

645 Soha bizony annyi fat, mint az erdón! és a' vizet ki nem tölti az edényből, úgy
é?

VENTIFAX

Nem: Az után tegyük ugyan azt a' pénzt ennek az asztalnak közepére; és
hozzá sem nyúlok, még is ide a' tenyerembe kell néki tsúszni, mászni, mintha
eleven vólna.

TORNYOS PÉTER

650 Jó Uram, a' mint látom, ki-tanulta minden erköltsit a' pénznek! nem tsuda.
hogy meg is tudja marasztani az erszénybe. Hát a' bor iránt nem tudna valami
szép Inventiót?

VENTIFAX

Tsak a' tsizmám' sarkát nyomítom-meg, és akár Tokai, akár Betzkói bort kíván
valaki tőlem, azt borsáttok-ki a' torkom' tsapján, a' gégémen.

TORNYOS PÉTER

655 Az Istenért! ne nevezzük a' Betzkói bort; mert olyan, hogy még a' Medvét is
meg-bődíttené; hanem a' Tokaival tartsunk; ha Esperentzát akarunk tenni.

VENTIFAX

Nékem mind egy: mert semmiféle bort meg nem áll a' torkom. El-hagyom a'
többit, mert talán ezekkel is únalmas vagyok.

TORNYOS PÉTER

660 Sött egész nap el-hallgatnám örömet, ha időm vólna reá. Mi többre betsülöm
ám én az ilyen bölts beszédet, a' szalonnás káposztánál: és pedig még látni is
akarnám paraxisban.

VENTIFAX

Meg-mutatom a' Vendégek előtt.

TORNYOS PÉTER

No! de már ez egész Úri mulatság leszs ma a' házamnál. Nem el-hiszem hogy a' Fárságon még tsak egy Bál is lett volna hasonló hozzá.

VENTIFAX

x.5 Hát ha még azt is meg-tselekszem, hogy ezek az Úri Személyek mindjárt minc fütüöljenek, és székestől lejtőt járjanak.

TORNYOS PÉTER

Ezt is hagyjuk akkorra, mikor leg-jobb hármóniába leszs az asztal.

VENTIFAX

A' mint parantsolja.

TORNYOS PÉTER

Inkább azt kívánnám immár tudni, hát a Lórintzból hogyan leszs ma Sárkány? 's miképpen bánjak véle?

VENTIFAX

De ehez már több időtske kívántatik, hogy meg-fejtegessem. Most pedig, a mint tudom, jó Uramnak haza felé kell sietni, és nékem szint ugy szállásomra

TORNYOS PÉTER

Igen jól leszs; menjünk tehát együtt.

VENTIFAX

1.7 Nem; éppen nem: hogy a' Lórintz meg ne lászson bennünket: mert ravasz ő és könnyen fel-üthetné a' tromfot. Azért én erre veszem útam, hanem it hagyom addig a' Könyet tarisznyámmal együtt, viselje gondját, 's mutassa-meg Tornyos Péter Uram, mitsoda Deákos, bóltis egy emberré vált egy Discursu somból: majd vissza-térek udvarlására.

TORNYOS PÉTER

De hogy az Urak előtt egész illendőséggel tisztelhessem, kérem, meg egysze: betsúletes Nomenclatioját?

VENTIFAX

1.8 Amansur, amansur de Cacabo Lunae.

TORNYOS PÉTER

No! el-várom Amansur Luna Uramat. Hanem mellém üljön, hogy mihelyt elüti a' hármat, a' petsétet fel-bonthassuk.

VENTIFAX

A' mint fogja applacidálni.

TORNYOS PÉTER

Hát Addíg ugyan tsak nem lehetne?

VENTIFAX

685 Nem egy átaljában: mert a' mint mondám, legottan el-változik a' pénz, ha a'
Praescriptiot meg nem tartjuk.

HETEDIK KI-MENETEL.

Tornyos Péter egyedül.

690 Tsak attól tartok, ha meg-tudják, hogy Deákul tudok immár, és a' pénzem is
meg-solidálodott erszényembe, holnap mindjárt Bétsbe küldenek egy kis Legáti-
óval. Ezért pedig talán ki-vájnak sokan mind a' két szemem' világát, ha lehetne.
úgy meg-iríglyenék. — De hiszen ide haza sem lehet a' Város bölts okos ember
nélkül — vagy pedig, ha ugyan tsak reám szorúlnak, nem bánom: el-megyek akár
695 a' Tizán-túl is. Mert az Úri bitsak sem heverhet mindenkor ládába, hanem ezt
is elő-veszik egyszer másszor a' híréért; és így én sem ülhetek szüntelen tsak a'
Könyvek között a' Bibliothécába: hanem a' Nap-fényre is ki kell menni annak
idejébe. — — De az Ötsémet látom! nyilván a' késeket 's tálokat hozza. — Hó!
késő vásár! nem kell költsön, és a' szomszédból semmi — elég van a' Bóltba. A'
három óra, és ez az erszény contentál mindenért. — Deákul szóllok néki, halljuk
700 mit mond reá?

NYÓLTZADIK KI-MENETEL.

Tornyos Pál, és Tornyos Péter.

TORNYOS PÁL

705 Áhá! hogy a' Kánya egye-meg a' nagy vendégségét majd meg-döglük a' Ven-
dég, míg asztalt terítnek. Én két katona-bélest meg-ettem immár, még sem
győzőm várni. Itt vagnak a' kések.

TORNYOS PÉTER

Amansur, amansur, Domine Frater! tardé, tardé!

TORNYOS PÁL

Ugyan mit tréfál Uram Bátyám éh gyomorra?

TORNYOS PÉTER

Ötsém ez nem trefa, hanem merő válagatott Deák Benevéntálás – hát nem érted?

TORNYOS PÁL

Én nem. Mert elég derék Deákat esmértem én teljes életem' rendiben; de egyet sem híttak Amansirnak; hanem Audias, Venias volt a' neve: 's talán bizony Bátyám Uram Deákúl akar tanulni vénségére? – Koporsó, koporsó Kendnek immár, nem a' Deákság!

TORNYOS PÉTER

(Hijába! tsak Magyarúl kell vele szóllanom természetem ellen is.) Ötsém! hagyjuk a' korszót a' vendégségre, vidd-viszsa a' késeket is; már nem kívántatnak.

TORNYOS PÁL

A' bizony rendes! hát tsak kettetskén leszünk abba a' híres Bálba?

TORNYOS PÉTER

Mind ott lesznek, valakiknek fog tetszeni; de a' más késit még sem törli senki az abroszomhoz. Elég van a' Bóltba, kés, kalán, minden.

TORNYOS PÁL

Van, van, de –

TORNYOS PÉTER

Mit de? Pecunia pénz, azt akarád mondani, úgy é? Ne kéméld a' másét: nem Apád kereste! Adott Isten eleget, és három óra után is tsak annyi leszsz erszényembe, akár mennyit költsek belőle. Akkor szóllítom még elő a' sok körmötzi Sasokat! néked pedig ne előre is egy két pár – tsak mutass osztán egy kis jó kedvetskét a' Vendégek előtt.

TORNYOS Pál

(Mi lehet ez? talán ugyan a' Demeter' Kintsére kapott?)

TORNYOS PÉTER

Sött kell é még hat annyit is adok hozzá? Vallyon hány az óra?

TORNYOS PÁL

A' Toronyban el-ütötte az egyet.

TORNYOS PÉTER

Soha ne nézd Ötsém, a' Toronyba* hányat ütött: mert ott még a' fertály is

726 [A sor előtt tévesen:] PÉTER

* Az az a Tömlöttben az Erdélyi szokás szerint

730 igen hosszú, és késedelmes. A' Deákos ember ama friss, gyors órátskához
szabja dolgát, mikor sűrgető. — A Dió vale Frater! vagy ha kedved tartja, a'
vendégség előtt Petymeges Komámhoz térémus-bé egy kis temporizációra, és
beszélgetémus.

TORNYOS PÁL

735 Hiszen hangos Deáksága van Uram Bátyámnak olly hamarjába! ha sokáig
lehetnénk együtt, előbb, tovább talán tsak reám is ragadna valamitske belőle.
No! hát menémus, (Be nagy Koma ez az én Bátyám! nem tudom mit érez
Batyám Uram! ha mind végig így tart a' Vendégség, én is tsak azt mondom.
760 hogy ha eben leszz is a' sánta, még is meg-gyógyúl.

HARMADIK VÉGZÉS.

740

ELSŐ KI-MENETEL.

Tornynos Pál, és Tornynos Péter.

TORNYOS PÁL

745 Bizony tsak jól mondá Petymeges Mihály, és Prelukai Márton, hogy az a'
Maszir Deák tsak egy élődi, ámítottó, szemfény-vesztő földi boszorkány, a' ki
még a' kürtön is ki tud repülni, ha meg-illasztják. Azért rúgná farba, 's hagyná
oda a' fa képnél Bátyám Uram! mert valójában ma tserbe hagyja a' Vendégek
előtt, és tsúffá teszi.

TORNYOS PÉTER

750 Tsak nem nyúghatom tőled, Ötsém! ugyan legyen eszed egyszer immár, avagy
leg-alább ma; és a' mit Petymeges Mihály 's Prelukai darál, repítsd-el a' füled
mellett. Mert tisztesség, betsület ő Kemeknek; de tsak annyit tudnak az én
mai dolgomhoz, mint te magad: te pedig annyit, mint a' tyúk a' regéhez. Ergo
maradjanak a' tsávájok és kaptájok mellett: és Amansur Luna Urat, a' ki bölts.
eruditus ember, háta megett ne gyalázzák.

TORNYOS PÁL

De hát ha igazat mondanak?

TORNYOS PÉTER

755 De hát ha nem mondanak? és ugyan gondold-meg, hogy az órdögbe mondat-
nának igazat, mikor még olvasni se tudnak, mint a' borjúk? — De édes Ötsém!
tsak hijjába mosdik a' Holló: és ti is hijjába szépíttitek, színlitek az Irígységet!
az fáj néktek, az, hogy én már nem valami dib-dáb, gizen-guz; hanem Deákos
ember vagyok, és nem sokára meg-sétálok Béts Várossát az Allegációval. Egy
szóval: meg nem tudjátok emészteni magatokban szerentsémet, hogy ezen túl
760 pénzem is, emberségem is bővebben leszz mindenkor.

TORNYOS PÁL

Való ugyan, hogy a' mostani Világ a' pénzes embert nagyon süvegeli, kivált, ha egy két nehezék Deákság is van mellette: de hát ha ugyan tsak a' hirtelen nagy Doktorság után se pénz, se posztó nem leszz?

TORNYOS PÉTER

Ötsém! nints haszna, akár mint mesterkedjél: mert három óra előtt ki nem veszed belőlem, miképp, 's hogyan lehet, hogy Deák is, gazdag is légy egyszermind rövid idő alatt? hanemha Amansur Luna Uramat szépen kéred. Majd itt leszz: úlj melléje: add néki erszényedet; 's meg-tsinálja, hogy soha ki ne fogyjon.

TORNYOS Pál

Úljön a' Bentzli! Nem kell, nem kell babonasága. Ha ki-fogy erszényem, megint meg-töltöm, és tele leszz minden boszorkányság nélkül.

TORNYOS PÉTER

No! ha nem kell, hagyj békét néki; 's menj haza, múlasd a' Vendégeket: beszélld-el mitsoda raritásokat készítek számokra; és hogy meg ne ijedjenek, ha egy Sárkányfiat mutatok ó Kegyelmeknek a' Bálba.

TORNYOS PÁL

Jaj! kőhöz legyen mérve, a' mit gondoltam! Bátyám Uram! talán ugyan éppen Garabontziás Deákká lett immár maga is azzal a' Szén-égetővel?

TORNYOS PÉTER

A' Lórintz pedig álljon-elő, hadd halljam, a' Kalmároktól mit hozott, mit nem?

TORNYOS PÁL

Szinte érkezik (Eredj, eredj! a' Garabontziás Deák hívat.)

MÁSODIK KI-MENETEL.

Tornycos Péter, Lórintz.

TORNYOS PÉTER

No jó Madár! mi hír Budán? mit hoztál a' Bóltból?

LÓRINTZ

Mindent, tsak a' mit a' szem meg-kívánhat: Veres-hajmát, fog-hajmát, és tormát.

☛ [A sor előü évesen:] PÉTER

TORNYOS PÉTER

Óh te ökrön dederunt, számaron tulerunt! hát singgel mérik a' hajmát, tormát, és a' Kalmároknál kell keresni, he? Nem azért küldöttelek én téged.

LÓRINTZ

785 Hát mért? hiszen a' vendégségre ezek kívántatnak leg-inkább, annyi sok fogás ételekhez.

TORNYOS PÉTER

Azért küldöttelek, hogy Maskarákot szerezz.

LÓRINTZ

Matska-rákot? Már azt bizony se Bóltba, se Patikába nem kaphattam.

TORNYOS PÉTER

790 Te Poronty! te – még ma ki-gyúrom a' béledet! nem matska-rákot kerestetem; hanem ama szép gyönyörű Matériákat.

LÓRINTZ

Az Isten akár hová tegye a' Matériáit! hiszen a' Bóltba is mondák, hogy talán ezek kellenének inkább; azért vak szerentsére el is rendeltem, a' mit előszedegettek.

TORNYOS PÉTER

795 Vagyon é tehát közötté ama hupi-kék, deli-veres, földig-érő fehéj és fekete fátyol, és patyolat, mellynek egyik fele a' gyászos Hóldat, másik pedig a' fényes Napot ábrázolja?

LÓRINTZ

Vagyon akár az egész házat bé-vonnyuk vele.

TORNYOS PÉTER

Vagyon é üstökös Tsillag színű fehéj tafota?

LÓRINTZ

Vagyon az is bőven.

TORNYOS PÉTER

800 Vagyon é Azur szín, avagy ama Garabontziás Deákat Sárkányon hordozó forma ki-varrott Tsuitár?

LÓRINTZ

Uram! ez ok vetetlen vagy a' szapulóba, vagy a' tsemegés Bóltba leszz a' Kalmároknál; mert elő nem adták: pedig ugyan magam is szerettem volna látni egy ki-varrott Sárkányt.

TORNYOS PÉTER

(Várj engem' emésztő rozsosz Fitzkó) Még elevent is láthatsz.

LÓRINTZ

Ugyan bizony! 's ki nyergeli-meg?

TORNYOS PÉTER

Akkor válik-meg. Hanem vagynak é még más e' féle Portékák is.

LÓRINTZ

Untig elég vagyon, valami kell minden.

TORNYOS PÉTER

'S el-hoztad?

LÓRINTZ

Nem adák ide pénz nélkül.

TORNYOS PÉTER

Nem? be képtelen szörnyű parasztság!

LÓRINTZ

Százszor, meg ezerszer is mondtam én ezt nékik: de tsak nem fogadták szómat.

TORNYOS PÉTER

Menj-viszsa, monddjad, hogy szinte le-ülnek a' Vendégek; adjanak-ki mindent bátran: mert elég pénzem van: egy óra múlva betsülettel meg-fizetek.

LÓRINTZ

Én? nem ma többször pénz nélkül.

TORNYOS PÉTER

Nem? nem? hát tsak nem? eredj, 's mond-meg nékik kerék szóval vég képpen, velem ma, nem minden tréfa jó tréfa: mert ha ki nem adják a' matériákat emberségemre; én is utánnak hordom a' zsendelt: majd Sárkányra ülök, 's fel-forgatom a' Bóltokat mind egy szálig, porrá teszem, 's úgy megyek a' Vendégek eleibe.

LÓRINTZ

De Uram! ha így beszéllek, még meg is tsípnek érte, és mintha Garabontziás Deák vólnék, a' matériákat singgel, vagy lőtstsel mérik a' vállomra. Mi! a' Bóltos Legények nem igen félnek ám az ilyen ijesztő Deákoktól — 's talán ugyan Garabontziás Deákká lett az Uram is olly hamar? holott még ma reggel, mint a' tyúk, tsak annyit tudott az Ábéczéhez.

TORNYOS PÉTER

(Forr a' méreg bennem) Hát még te is illy parasztosan? és az Urak' hallottára? — és tsak nem mégy a' Bóltba? nem?

LÓRINTZ

Nem megyek, nem pénz nélkül, akár Sárkány, akár Lidértz.

830

HARMADIK KI-MENETEL.

Ventifax, és a Vóltak.

VENTIFAX

Ej! ej! mit boszszontod jó Uradat Lórintz? mind el-vadúlnak a' Vendégek. ha előre mindjárt látják izetlenségét.

TORNYOS PÉTER

835

Hallod é te betstelen? hallod? No! fogadom, hogy nem boszszontasz sokáig. Tsak alig állok, úgy el-fogta lábaimat a' kólíka mérgembe. — Isten hozta Mansel Uramat! be régen várom. Talán eddig egybe is gyűltek a' Vendégek?

VENTIFAX

Felessen vagynak immár; nyomba onnan jövök. No! ugyan szemem szedett drága Úri Vendégek: akár mitsoda Fejedelem eleibe be-illenének, és számot tennének a' Compániába.

TORNYOS PÉTER

840

Úgy is kell..

VENTIFAX

Tsak az: hogy a' konyha még nem is füstölög.

TORNYOS PÉTER

845

Mert az én konyhából se nem a' fedél alatt, se nem a' kéményen megyen ki a' füst; hanem ama Frantziásson a' föld alúl: azért nem tetszik, hogy bővebben kél a' sáfrán, fűszerszám: mindazáltal, tsak az asztal legyen készszen. a' konyha mind semmi; mert a' Szakátsom igen derék Kováts vólt a' Berlini Udvarban; és mint a' Burgus Huszár, két tempóra mindent ki tud sütni. De ha ugyan még is valami hiba vagyon a' konyhán, ennek sem más az oka, hanem ez a' lélek vesztő gaz —. (Hozzá üt.)

VENTIFAX

850

Ne bántsuk, talán meg-jobbítja magát még estig, (küldjük félre, az után töltsen ki teljes mérgit rajta.)

TORNYOS PÉTER

Úgy de hát a' Kalmároktól ki hozza-el a' Maskarákot?

VENTIFAX

Én magam, ha nem ellenzi Collega Uram!

TORNYOS PÉTER

De már ez igen sok vólna illy drága eruditus Vendégtől.

VENTIFAX

A' Deákos ember ebben is különböztetik másoktól, hogy örömet szolgál mindenben, akár kinek, ha lehetséges lehet.

TORNYOS PÉTER

Hallod é te Jobbik? állj-elő! tsókold-meg kezit, lábát Mansel Uramnak, hogy pártodat fogta, 's menj-bé a' Tsemegésbe addig, míg ki-szöllítlak udvarolni.

LÓRINTZ

Szépén köszönöm paszomántos, bokrétás Deák Uramnak: de a' Tsemegésbe ugyan bé nem megyek ma, hanem itt váraozom inkább.

TORNYOS PÉTER

'S mért nem? fogadj szót, menj-bé, mikor mondom.

LÓRINTZ

Hogy engem' Sárkánnyá tegyen, meg-nyergeljen? ohó! vak eb az, a' ki a' rostán át nem lát! Tudom én, mit súgtak búgtak: abbúl semmi se leszsz.

TORNYOS PÉTER

Ne félj, (majd eszre veszi a' dolgot) bolond! hogyan lennél te Sárkány?

LÓRINTZ

Gyalog! 's négy kéz láb.

VENTIFAX

Lórintz! legyen eszed, semmit se félj.

LÓRINTZ

De esmérem én a' Deákokat: Kendet is egy bordába szótték az Urammal.

TORNYOS PÉTER

(Mit tsínáljunk véle?)

VENTIFAX

Ne a' kezem! gavallér parulámra mondom, hogy ma velem lészel a' vendég-ségbe Tornyos Péter Uramnak gráziájából; úgy é Tornyos Péter Uram?

TORNYOS PÉTER

870 Úgy igen is, úgy leszs minden bizonynyal.

VENTIFAX

No! menj-bé tehát bizvást, 's láss addig dolgozhoz, míg előszóllít Uram ó Kegyelme.

LÓRINTZ

875 Uram! Deák Uram! én ugyan bé-megyek paroládra; de ha el-rágod a' madz-dzagot, én is nagyot tselekszem; 's meg-látjátok mitsoda gonosz Sárkány leszs belőlem.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Ventifax, Tornyos Péter.

VENTIFAX

Közelget a' három óra, Domine Collega!

TORNYOS PÉTER

Ideje is volna immár egyszer, hogy meg-szóllamlana a' Kakuk.

VENTIFAX

880 Még pedig a' Bóltokat is meg kell járnom a Matériákért.

TORNYOS PÉTER

Azért tsak hamar szóllítsuk-ki Lórintzet Sárkány' képibe: hadd üljek reá; előre is mindjárt lássanak ezek a' válogatott kedves Vendégek valami szép újságot, a' millyent teljes életek' forgásán soha sem láttak, se nem hallottak.

VENTIFAX

De előbb az én mundéromba kell öltözni.

TORNYOS PÉTER

885 Azt sem bánom; Mert ez sem leszs utólsó Maskara, ha meg-látják, hogy Tornyos Péter egész egy qualificatus pantalléros Garabortziás Deák. (*Fel-veszi, és a' magát által-adja, és bajuszt ken az orra alá.*) De illik é még is reám ez a' bölts, okos tzifra? — tetszik é rajtam, hogy mindjárt Deákossabt ember vagyok?

VENTIFAX

Mintha belé öntötték volna Collega Uramat! és szint úgy fénylik, szikrázik szeméből a' nagy rettentő eruditio.

TORNYOS PÉTER

No ugyan ember vagyok ma! (*El-nézi magát.*) no! ugyan ember! De hát az Ötsém Tornynos Pál, Petymeges Mihály és Prelukai, vallyon mit gondolnak, ha meg-látnak?

VENTIFAX

Soha meg nem ismérik, és még magok is meg-kívánják a' Deákságot.

TORNYOS PÉTER

De édes Collega Uram! nem minden botból válik beretva. — 'S hát ha még a' pénzemet is meg-tudják, mitsoda artificialis?

VENTIFAX

Helybe ki-töri őket a' nehéz nyavalya a' nagy irigység miatt. Hanem már most itt kezdje az olvasást (*A' nagy Könyvből mutatja.*) 's itt ezen a' száz ötvenedik numeruson végezze, hogy Lórintzből Sárkány legyen, 's ide comparéáljon a' tsemegés Bóltból.

TORNYOS PÉTER

Hol végezzem?

VENTIFAX

Itt.

TORNYOS PÉTER

Tegyünk reá egy bolha tsípést (*Meg-jegyzi.*) hogy el ne vétsem.

VENTIFAX

Az után bánjon vele, a' mint akar: Vesse fejébe ezt a' kötő-féket (*A' tarisznyában mutatja.*) repüljön rajta a' Vendégek eleibe pompásson. Én azonban el-megyek a' Kalmárokhöz; a' mit lehet, per hamaritudinem egybe-szedek jó Uramnak nevével.

TORNYOS PÉTER

A' Tractatióba pedig, kérem, mellém üljön, hogy a' három órát együtt nézzük-meg. De hát ha vissza akarom maga képibe fordítani Lórintzet? hol, 's mit kell olvasnom? mert tsak még sem kívánnám, hogy Sárkány maradna a' kutya pára rosszsz Kölke.

VENTIFAX

Akár hol, 's mit olvasson, mind egy; azonnal vissza-avanzséroz a' maga bőri-be. Én már tsak el-megyek a' Bóltokba.

TORNYOS PÉTER

915 Szolgámus Collega Uramnak mind hóltig! Adreviderunt a' Bálba. Hanem midón az Esperentziákat producáljuk, a' Betzkói bort ne is említsük.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Tornynos Péter, Lórintz.

TORNYOS PÉTER

920 Hálá Istennek! már ezt is ki-tanúltam a' tizen-kettődik Iskolából. Nints egyéb hátra, hanem hogy Lórintzen kezdjem meg-mutatni hallhatatlan, ritka, nagy bóltességemet, és kérem, approbálják az Úrak is, hogy Tornynos Péter ugyan ember a' gáton, 's szint annyit tud, mint éppen Mansel Collegám. Lórintz! — Lórintz! — Ahá Sárkánynak való, hát most sem mozdúlsz? Nem tudod, ki vagyok, mi vagyok? Nem látod Ventifás Luna Úrnak bóltességgel ki-
925 prémezett pantalléros Mundérját rajtam? (*Fitogatja magát.*) Hol az a' száz huszon-ötödik Levél? Itt van. Majd ki-húzlak, ki-ólvaslak én téged' a' tse-megés lyukból. — Talán tsak Magyarúl olvasom, hogy jobban meg-érthesse. — Én Tornynos Péter, Mansel Mansel Uramnak mai született Garabontziás Collegája, parantsolom, hogy muszi, mindjárt itt teremj Sárkány képibe. —
930 Ihon la! már látszik a' feje Uraim! meg ne rettenjetek! mert itt a' Könyv: ezennel vissza-téríttem emberi képibe. — Már most Deákúl szólítottam ama Garabontziásson. — Ide közelítettém az Urak eleibe. — No trempus! koridon! lurco! furfánti! vexálod é többet Uradat? mortificalod é? — Nem felelsz?

LÓRINTZ

935 Uram! én már Sárkány vagyok, nem tudok szállani.

TORNYOS PÉTER

Hát még most-is így? és tsak így? majd Postilióra foglak. (*Meg-nyergeli.*)
Innen ülémus-fel.

LÓRINTZ

Jaj édes Uram! talán egész Indiába akar rajtam repülni? én soha se jártam arra: hát ha a' Dunába veszünk mind a' ketten?

TORNYOS PÉTER

940 Nem Indiába, bestia! nem: hanem tsak hazáig. No! fogadod é jobbúlásodat?

LÓRINTZ

Igen, ha Sárkány nem leszek.

TORNYOS PÉTER

A' kést, kalánt, asztalt el-igazítottod é?

LÓRINTZ

Ei.

TORNYOS PÉTER

A' Kalmároktól el-hozod é a' miket parantsoltam?

LÓRINTZ

45 Meg-leszsz.

TORNYOS PÉTER

Ezen Úri Vendégeknek szolgálsz é ma a' Bálba híven, szívessen?

LÓRINTZ

Igen, az Almási Vendég-fogadóba.

TORNYOS PÉTER

Hát eb vólt minden rongya Nemzetségednek! hát az én házam Almási Vendég-fogadó? — Allo! (*Meg-indítja a' Sárkányt.*) Uraim! jó szívvel látlak; Maskarára. — Jertek utánnam! mars! allo! mindjárt le-ülünk az — —

LÓRINTZ

(*Le-veti, meg-nyergeli.*) Innen ülémus-fel, úgy é? de bezzeg, innen vetémus-le. No! Domine Tornynos Péter! repüljünk hazáig Posztilióssan, Frantziásson! Allo! allo! mars!

TORNYOS PÉTER

Mi az órdögöt tsinálsz Lórintz! hát még sem vagy Sárkány? hol a' Könyvem?

LÓRINTZ

Fogadod é jobbúlasodat? — Allo! alló! — Uraimék! Maskarára! imé a' Maskara! Tornynos Péter Medve-bőrbe öltözött a' Fárságon. Noszsa utánnam! és velem! az Almási Vendég-fogadóba szívessen látlak. (*Le-ugrik hátáról és előbb áll véle.*)

TORNYOS PÉTER

46 Mihál Deák! Ventifás, Mansel Luna Uram! ide valaki! hol a' tizen-huszadik! — Ennye beste lélek karafia! mindjárt vissza! vissza mindjárt! én, én parantsolom Tornynos Péter, Et ceterea, et cetera Uramnak Garabontziás Collegája — parantsolom — parantsolom.

Zöld-fa Vendég-Fogadás a' Szolgákkal, Tornyos Péter.

FOGADÓS

965 Itt van, itt van: kössétek-meg.

TORNYOS PÉTER

Mi dolog ez? itt Salagárdia van, és mind enyim, egész a' dió-fáig. Senki Vilentziát rajtam ne tegyen, se ne invágyiáljon.

FOGADÓS

Ahá! tsalárd róka! esmérem tsavargásidat. Nem mondám, hogy vissza-térek?

TORNYOS PÉTER

Német Uram! Kendet kinek hívják?

FOGADÓS

970 Mintha nem tudná az álnok! tsak rajta. *(Kötözik.)*

TORNYOS PÉTER

Ugyan van é eszetek, vagy el-veszett? Ez már fele sem barátság! sőt igen is nagy parasztismus.

FOGADÓS

A' tömlötzbe egyenessen.

TORNYOS PÉTER

975 Uraimék! majd oda leszs a' vendégség: az Istenért! ne hagyjatok! hiszen esméritek jól Tornyos Pétert, kitsoda, mitsoda ember?

FOGADÓS

Ho! ho! de az ebet én is meg-esmérem a' szőriről, és a' Garabontziás Deákat is Sárkány ijesztő köpenyegiről. Tornyos Péter Országos egy Gavallér, a' mint hallom; de te! farkas szaggassa-meg a' lyukas tarisznyádat! te tsak egy Ország-kerülő fatsargó vagy.

TORNYOS PÉTER

980 Hiszen nem az én mundérom ez te! hanem Ventifás Mansel Uramé!

FOGADÓS

Hát ez a' pemetes bajúsz kié? talán ezt is tsak árendában vetted tőle úgy é? Nem veszel reá többször! hol a' pénzed? *(Ki-húzza az erszényét.)* Ni! ni! mennyit lopott!

TORNYOS PÉTER

Hagyj békét az erszényemnek, mert meg-bánod, Sógor!

FOGADÓS

✱ Meg se motszanj – vigyétek.

TORNYOS PÉTER

(*Nem hagyja magát.*) Uraim! édes drága Uraim! Antifaciót! Antifaciót!
Ötsém Uram! Petymeges Uram! Prelukai Uram! Mihál Deák! Ventifás
Mansel Uram! tselédek! ide! ide! fogjátok-meg a' hóhérokat.

FOGADÓS

Tsak vigyétek, nints haszna.

TORNYOS PÉTER

✱ Add-viszsa az erszényt! fogjátok-meg.

HETEDIK KI-MENETEL.

Tornyos Pál, és a' Vólttak.

TORNYOS PÁL

Jó kézbe akadt (*Ő is meg-ragadja.*) éppen ezt keresem magam is! hová vigyük?

TORNYOS PÉTER

Ötsém! hát te is meg-bolondúltál a' Fárságon?

TORNYOS PÁL

✱ Ebnek vagy Bátyya Füst-faragó, nem énnékem! tsepegtessük-meg.

FOGADÓS

Süttessünk béljeget a' homlokára.

TORNYOS PÉTER

(Ma, ma bizony tréfából fel is köttetnek a' bolondok!) (*El-veti a' költsönös
mundért.*) No! hát még sem esmersz te okos?

TORNYOS PÁL

Jaj! édes, kedves Bátyám Uram! követem! hogy Tolvaj képibe találtam!

FOGADÓS

Mit? hát ugyan tsak Tornyos Péter Uram ó Kegyelme? Ej! ej be bánom!

TORNYOS PÉTER

Elég ebül, kutyául esett mind a' Kettőtöktől! egészszen dehonestáltatok, ki-

pástilizáltak az Urak előtt. Add-viszsa az erszényt: (*Viszsa-adja.*) menj dolgodra.

FOGADÓS

Hát a' Garabontziás Deákot immár hol keressem az adósságért?

TORNYOS PÉTER

1005 Keresd akár Pokolba, gaz ember — — (*Ki-hajtja.*)

NYÓLTZADIK KI-MENETEL.

Tornynos Péter, Pál, és Ebhendi.

TORNYOS PÉTER

Tsak azt bánom, hogy kettőt hármot jól reá nem vágtam a' híriért! mert nagyon meg-gyalázott.

TORNYOS PÁL

1010 Úgy de ki az Órdögnek jutott volna még esze ágába is, hogy Bátyám Uram éppen ilyen bolond Maskarába öltözzék?

TORNYOS PÉTER

No: no! elég már. Hanem Lórintzet láttatok é?

TORNYOS PÁL

1015 Lórintz, azzal a' tövisre valóval a' Garabontziás Deákkal, mindent szépen el-takarított a' háztól, mint a' villám el-tűnt előlünk a' tündér születte, mind a' kettő.

TORNYOS PÉTER

Mit hallok? ennye eb vólt minden pereputtya a' Deákjának! tsak úgy van? ugyan mért hagyátok?

TORNYOS PÁL

Azt vítatta, hogy a' külső Várba leszsz a' Bál, 's oda kell vinni.

TORNYOS PÉTER

Piha! Ötsém! még így soha se jártam.

TORNYOS PÁL

1020 Hát nem jövendöltük-meg Petymeges Mihály, és Prelukai Kománkkal, hogy a' parádés nyalka Deák, és a' portzogós temérdek nagy tudomány meg-buktatja Bátyám Uramat? de akkor tsak a' Kaptához igazított. —

TORNYOS PÉTER

11 Hagyd-el már no! mert még a' nevét se szenvedhetem többet a' Deáknak! veszett volna Pokolba mind könyvestől, és tarisznyástól együtt. De bár tsak azt a' Hóhér' pallosa alá való Szolgát keríthetném kezemre! be meg őrdög tördelném! meg-ragadnám üstökit, földhöz vágnám, hasára hágnék, ki-nyomnám a' bélit, és szalag-szíjját metszenék a' bőriből! 'S mit mondott, mikor haza ment?

TORNYOS PÁL

Röhögött mint a' ló, és mind egy vén-Sárkányt, 's újdun-új Maskarát emlegett: azonba pedig tsak szedte, vette az egész asztali készületet.

TORNYOS PÉTER

(Ennye Fattyú! hát ha ki is talált mindent?) Talán az útszán látott valami e' félét?

TORNYOS PÁL

Meg-lehet. Avagy talán Bátyám Uramat látta az új mundérba?

TORNYOS PÉTER

Akár hol 's mit látott; de tsak ugyan kutya ő!

EBHENDI

Tornyos Péter Uram! Petymeges Mihály szolgálatját úzeni, hogy már mind el-érkeztek a' Vendégek.

TORNYOS PÉTER

Igen jól van: akarom. 'S hát mivel mulatoznak azonban?

EBHENDI

Igen frissen, vígan vannak: a' hasokat tartják, úgy nevetkeznek.

TORNYOS PÉTER

Vallyon mit nevethetnek olly mohón, 's éhom gyomorra? talán mézes, borsos borotskát szörpögettek már?

EBHENDI

1. Nem: hanem azt katzagják közönségesen, hogy egy vén Garabontziás Deák támadott Rév-Komáromban, és egy Medve-bőrös Sárkány kölök.

TORNYOS PÉTER

(Jaj, varjú egye-meg a' Medve bőrit! talán már az egész Város tele van vele.)

TORNYOS PÁL

Ugyan leszsz ma vígasság, Bátyám Uram! ha már is így kezdik a' Vendégek.

TORNYOS PÉTER

Tsak a' kést, kalánt el ne vitte volna magával az átkozott! Ebhendi te! —

EBHENDI

1045 Értem.

TORNYOS PÉTER

Mit értesz? Te is olyan tök vagy, mint a' másik volt — hány az óra?

EBHENDI

Délbe, tudom, hogy tizen-kettőt ütött a' hátomon, elég az nékem, nem várnék ma többet utánna.

TORNYOS PÉTER

1050 Ostoba! hát néked a' hátadon jár az óra? — No! szolgálatomat Petymegecs Uramnak, hogy tüstént haza megyek; hanem az alatt tétessen a' Szakátsommal forró vizet a' tűzhöz.

EBHENDI

Értem.

TORNYOS PÉTER

1055 Ötsém! már tsak utánna ballagok: külömben azt mondhatnák a' Vendégek, hogy Tornynos Péternél is tsak úgy megy a' dolog, mint több másoknál, és a' Nolonak nintsen tsapja; 's azért vontatom az időt haza felé, hogy ne vendégeljek senkit.

TORNYOS PÁL

Igaz; de se kés, se kalán, se abrosz, se egyéb: mit tsináljunk?

TORNYOS PÉTER

Kést, kalánt talán a' Vendégek magokkal hoznak, a' régi Magyar mód szerént?

TORNYOS PÁL

1060 De hát ha nem hoznak? mert már új Világot élünk ám, és a' régi szokásnak se híre, se hamva közöttünk, sótt majd mondhatom, hogy merő gorombaságnak tartatik.

TORNYOS PÉTER

Az is igaz: de ha kést nem hoznak is, nem bánom: mindent el-igazít ez az erszény. Látod?

TORNYOS PÁL

1065 Látom. (Ej, ha ez is tsak olyan Deákos volna! mert igen tzifra petsétú és piros pántlikás: nem szeretem.)

TORNYOS PÉTER

No végy-ki belőle ötven aranykát, menj a Bóltokba, hamaríts-öszve, a' mit lehet. Ne mondassék hóltom után is felőlem, hogy Fárságon asztalomat körül-ülték a' senkik, ki-tálalták a' semmit.

TORNYOS PÁL

(*Belé néz.*) Jaj! hernyó egye-meg a' tzifra erszénnyét!

TORNYOS PÉTER

Mi a kórság lelt? talán Lidértz-fiak vagynak benne? ne félj! hiszen meg nem esznek: vedd-ki; ne szánd, nem a' te körmöd kopott érte.

TORNYOS PÁL

(*Nézi 's neveti.*) De látszik! no, ugyan Lidértz-fiak! hogy a' guta üsse-meg. Bátyám Uram! ezért a' Bóltba még egy fa-kovát sem adnak.

TORNYOS PÉTER

Nem adnak? talán, hogy vissza-jár hozzám úgy é bár? – Mert ezt nem kell az orrára kötni a' Kalmár Uramnak.

TORNYOS PÁL

No! ugyan vissza-jár! sött el sem megy Kendtől, bár erővel ki-hányja is.

TORNYOS PÉTER

Úgy kell Palko Ötsém! mert mind azon Körmötzi.

TORNYOS PÁL

Akár hol az ördögbe verték, de e' bizony tsak a' sok bolond kongó.

TORNYOS PÉTER

Kongó? Vess nyeret az orrodra, nézd-meg jobban. – Nem látod a' két fejű Sasokat – he?

TORNYOS PÁL

(*Okulárét veszen.*) Igen bizony! a' nagy dühött Sárkány-fejet innen, és a' Garabontziás Deákot amonnan.

TORNYOS PÉTER

Kongó?

TORNYOS PÁL

A' biz ez, kongó; és tsak kongó, akár merre forgassuk.

TORNYOS PÉTER

Hát tsak kongó? Hány az óra? (talán hirtelenkedtem véle.)

TORNYOS PÁL

De Bátyám Uram! ezt az Órás-Mester soha meg nem igazítja, ha Bétsbe küldjük is: mert ott is tsak kongo, a' mi itt kongó.

TORNYOS PÉTER

1090 Ej Ötsém, Ötsém! hadd lássam még egyszer — Pi! guta üsse-meg az er-
szénnyét! oda vagyok! hóltig oda vagyok! tsak kötelet ide izibe, kötelet! (*A*
tarisznya kötelét elő-veszi.)

TORNYOS PÁL

Az Istenért! Bátyám Uram! mit mondanak a' Vendégek, ha fel-akasztja Kend magát?

TORNYOS PÉTER

1095 Jaj! mért is hagyják, hogy a' Városba bé-üsse az orrát minden kapa-kerülő. a'
kinek hátán háza, kebelében kenyere, haszontalan, tsalóka Nemzetség? Ja:
véres verejtékkal gyűjtött édes szép aranykám, hová lettetek?

TORNYOS PÁL

Ne emészsze magát édes lelkem Bátyám Uram!

TORNYOS PÉTER

Óh bár soha se tanúltam vólna Deákúl! meg vólna mind pénzem, mind
betsületem. — Tsak fel-akasztom — —

TORNYOS PÁL

Ne tselekedje, menjünk inkább Petymeges Kománk —

TORNYOS PÉTER

1100 Ah! de hogy megyek: úgy szégyenlem, mintha az ortzám' bőrit húznák. Ered;
Palkó, eredj édes Ötsém a' Vendégekhez, hogy ne várjanak: mert Lórintz az
átkozott kölöntz egér-követ vetett minden ételbe. Követem, nagyon követem.
hogy így történt a' dolog! mind egy lábíg meg-halnának az Urak még tsak a'
szagától is.

TORNYOS PÁL

1105 Megtselekszem, tsak addig meg ne ölje magát Bátyám Uram. (Így van a' ki
hamissan kíván épülni, és erőnek erejével Úr akar lenni.)

KILENTZEDIK KI-MENETEL.

Tornyos Péter, és két bóltos legény.
(Itten közbe-vetetik az alább következő Ének.)

TORNYOS PÉTER

Ah! ah! bár tsak egy Deákos embert, látnék! hátra kötetném mind a' két sarkát: kezeit, lábait, fejét, mindenit ízzé, porrá egybe.

1. BÓLTOS LEGÉNY

Paratissimam servitiorum meorum recommendationem.

TORNYOS PÉTER

Éppen jókor érkeztek!

2. BÓLTOS LEGÉNY

Obligatissimus servus Domine Tornyos Péter!

TORNYOS PÉTER

Itt, itt kell ki-pöknötök ma lelketeket téntás szájú Deákok! Itt iszom-meg véretek.

1. BÓLTOS LEGÉNY

Mi Bóltos Legények vagyunk: ihon a' Specificatio a' Maskarákért; tsak 100. arany.

TORNYOS PÉTER

Tzo-ki, tzo-ki! előlem Pacificációddal együtt, ha itt nem akarod fogadat hagyni: papirossat hordoztok, Deákok vagytok: hol a' pénzem? (*Meg akarja fogni: ezek el-ejtik a' Laistromot, és el-lodúlnak.*) Tolvaj! tolvaj! Esküttek! Szolga-Bírák! Darabontok! Uraimék! Mihál Deák! utánnok, utánnok az Almási Fogadóba, ott leszs a' Bál oda gyűltek a' Garabontziás Deákok, mind vasra veretem őket, tsak utánnam, utánnam!

1.

Bánom hogy Deákot láttam,
És a' Könyvbe belé vágtam,
Oda vagyon az erszényem,
Erszényemmel vendégségem
Haj dínom dánom
Míg élek is bánom
Deákságom.

2.

1135

Az Urakat el-hívtam,
Maskarára 's Bálra vártam,
Oda vagyon az erszényem,
Erszényemmel betsületem,
Haj dínom 's a' t.

3.

1140

Patvar vigye a' Deákját,
'S véle minden tudományját,
Oda vagyon az erszényem,
Erszényemmel minden kintsem,
Haj dínom 's a' t.

VÉGE.

A MŰ ADATAI

Illei János 1789-ben kiadott *Tornyos Péter* című vígjáték-nyomatványának egy külső és egy belső címlapja van. A külső címlapon csak a *Tornyos Péter* cím foglal helyet. Ennek verzóján ezt a mottót olvashatjuk:

„Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemvis suffere laborem
Szarvas a' forrásra
'S bádjadt madár ágra
Le-száll nyugodni délre.
Petr. Kis Vitzay Select. Adag. pag. 246.”

A belső címlap: „Tornyos Péter. Fársági Játék. Szerzette Illei János. Komáromban és Posonyban. Weber Samu Péter Költéségén 's Betűivel. M. DCC. LXXXIX.”

A vígjátékot kiad. ALSZEGHY Zsolt: *Illei János: Tornyos Péter*. Bp. 1914. (RMKt 33.) – *Régi magyar vígjátékok*. Kiad. és bev. DÖMÖTÖR Tekla. Bp. 1954. – *Magyar Drámaírók* 16–18. század. Bp. 1981. S.a.r. NAGY Péter.

Kézirat másolata nincs az 1789-es kiadásnak. A MTAKK-ban (RUI m. 4r.218.) az „Illei János. Tornyos Péter” címmel katalogizált darab téves megnevezés. (Kiad. TÓTH Ferenc: *Egy ismeretlen jezsuita vígjáték*. Bp. 1944.) Nem Illei műve, szövege csekély változtatástól eltekintve (9/10 részben) egyezik a Fejér György rendezésében a pozsonyi papi szemináriumban 1790. február 1-én játszott; és ebben az évben Pozsonyban ki is nyomtatott *A' Nevelők* című darabbal. (Vö. *A magyarországi katolikus tanintézmények színjátszásának forrásai és irodalma*. KILLÁN István–PINTÉR Márta Zsuzsanna–VARGA Imre s.a.rendezésében, Bp. 1991. 323. sz.)

A *Liber Scholarum* című kézdivásárhelyi (kantai) minorita drámagyűjtemény (KLTE Könyvtárának Kézirattára, jelzet nélkül. – KILLÁN, 1979. 38–41) 103b–109b lapján fennmaradt egy farsangjáték: „Actio Bacchanalística a Rdo Patre Francisco Jantso Professore Rhetorices Anno 1775 die 23 Februarij producta *Kintses Naso*. (Kiad. RMDE XVIII. 2. 15. sz.) ALSZEGHY Zsolt (*Magyar drámai emlékek a középkortól Bessenyeiig*. Bp. 1914. 16–17.) és utána mások kimutatták, hogy a dráma szövege nagyrészt azonos Illei *Tornyos Péter*ével. A kantai szöveg rövidebb a nyomtatottnál.

Tornyos Péter ott Kintses Násó, Zsákosi inas meg Lórintz; Tornyos Pál neve helyett Pusztási Pál szerepel, Fitodi György fogadós pedig név nélkül. A kantai darabban Kézdivásárhely környéki földrajzi nevekkel találkozunk (Bálványoshegy, Szárazpatak, Brassó), a nyomtatványban Komárom környéki helynevekkel. Míg a nyomtatott szövegben a történeti háttér az osztrák-török, a kantaiiban a török-muszka (1768–1774) háború. A kantai szöveg egészében benne van a *Tornyos Péter* szövegében.

A két darab között tizennégy éves időköz van. A kantai kézirat nem állítja, hogy a vígjátékot Jancsó Ferenc írta, csak hogy ő rendezte, produkálta („actio...producta”). Illei 1752-ben, 1760–1761-ben, majd 1766–1773-ban működött Kolozsvárott, ekkor Jancsó Kézdivásárhelyen tanított. Elvileg feltételezhető, hogy Illei kolozsvári tartózkodása idején alkotta meg a *Tornyos Péter* első változatát, melyet Jancsó Kantán előadatott. KILLÁN azért közölte a *Kincses Naso* szövegét a minorita drámák között, mert szerinte a darabot Jancsó „nemcsak rendezte, hanem – legalábbis részben – ő maga szerezte, szerkesztette egybe.” (Uo. 738.) Véleményünk szerint mindkét változat szerzője Illei volt, aki Kolozsvárott szerzett darabját Komáromban némileg átformálta és nyomtatásban megjelentette.

SZERZŐ

A szerzőről az életrajzi adatokat ld. kötetünkben a 6. szám alatti jegyzetekben!

FORRÁS

Illei nem beszél a forrásáról. A darab szabad Molière-adaptációnak tetszik, bővítve más vígjátéki motívumokkal. GRAGGER Róbert (*Illei János Tornyos Péterének forrásai*. EPk 1908. 585–598.) részletekbe menően kimutatta Molière: *Le Bourgeois Gentilhomme*-jának Illei vígjátékában megtalálható cselekményelemeit.

Tornyos Péter *Az úrhatnám polgár*

I. Végz. 1–2 kim. I. felv. 1–2 jel.

Készülődés a lakomára, a zeneszerszámok megrendelése.

I. Végz. 8. kim. III. felv. 1–2. jel.

A két megszorult cimbora elhatározza a hős rászédését.

I. Végz. 11. kim. III. Felv. 3. jel.

Első felöltözés, a hős kinevetése és megszidása.

II. Végz. 2. kim. II. Felv. 5. jel. (III. Felv. 4. és 6. jel.)

Hízelegnek a hősnek, hogy pénzéhez jussanak

II. Végz. 2. kim. II. Felv. 4. jel.

Olvasni tanítás (hangtan) s a felköszöntő megfogalmazása.

III. Végz. 1. kim. III. Felv. 3. és 4. jel.

A józan hozzátartozó átkozza a szélhámost s óvja a hőst.

III. Végz. 6. kim. IV. Felv. 5. jel.

A másodsor felöltözött hőst elverik.

Gragger rátér más hasonlóságokra is, de arra is rámutat, hogy „szó szerinti átvétel sehol sincs, csak a komikum lényege és fordulatai s egyes jelenetek közösek”. Ugyancsak ő mutatja ki a dán vígjátékíró, Holberg két darabjának (*Don Ranudo de Colibrados*, *Arábiai por*) hatását Illeire; a *Ranudóból* Pedro szolgálja alakja és monológja hathatott Lőrincz szolga megformálására és szavaira, az *Arábiai porból* a fogadós és az aranycsinálás motívuma.

Gragger felveti a kérdést, hogy Illei vajon közvetlenül Molière szövegét használta fel, vagy közvetítő átdolgozást ismerhetett. Erre ma sincs végleges feleletünk. Illei tudott franciául, de a XVIII. századi magyar iskoladrámák között nem egynek az előzményét ott találjuk a latin iskoladrámákban. Ezeknél azonban mindig akad néhány áruklodó latinosság. Illei darabjában ilyenek nincsenek. Elképzelhető magyar közvetítő szöveg is.

ELŐADÁS

A *Tornyos Péter* vigjátékot először Kantán mutatták be, 1775.február 23-án.

Bizonytalan, előadták-e a pozsonyi *seminarium generale* kispapjai 1789. farsangján (Vö. *A magyarországi katolikus tanintézmények színháztársaságának forrásai és irodalma*. Bp. 1991. 322. sz.). 1789-ban a győri kispapok játszották. (Uo. 298. sz.) A darab szerepel a kolozsvári színészek nagyvívata repertoárjában, de előadásáról nem maradt feljegyzés. (FERENCZI Zoltán: *A kolozsvári színház és színészet története*. Kolozsvár, 1897.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Szövegünket a szerzőtől sajtó alá rendezett egykorú kiadásból vesszük, s mint autográf szöveget betűhíven közöljük. A mellékeles *o u* betűk helyett a mai betűjeleket írjuk (*ö, ő, ü, ú*). A kiadványban a lap alján szereplő rendezői utasításokat beemeljük a drámaszöveg megfelelő helyére. A folyamatosan nyomtatott szöveget a szerepeknek megfelelően tagoljuk. A szerepneveket mindig teljes alakban hozzuk. A magukban, félre mondott szereprészeknél a hiányzó kezdő vagy berekesztő zárójelet pótoljuk.

A szövegtől való minden eltérést kurziválunk és lapalji jegyzetben feltüntetünk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 6 *maskarát* – álarcosbált (vö. az 50. sorral: *maskara* = jelmez, álarc)
- 36 *szapuló* – fakád, mosódézsza (Vö. a 68. sorral!)
- 59 *kotzipór* – hitvány, éhhetetlen ember
- 63 *beste karasszon fia* – ebszülte kurva asszony fia
- 91 *Komontzió* – kommenció, fizetség
- 103 *szípa* – vénasszony; *guzsalyos* – fonóház, fonóházbéli asszony
- 107 *simplex Frater* – együgyű (Vö. a 579. sorral!)
- 111 *Monsuer* – a Monsieur elferdítése; későbbi alakváltozatai: Mansur, Monsiur, Avansir, Me-sur, Maszir, Monsuer, Amansar
- 113 *kerék szóval* – kereken megmondva
- 114 *Ventifax* – beszélő név, a. m. széltoló
- 154 *Isvadromba állít* – csatasorba állít (Vö. a 180. sorral!)
- 201 *purutya* – undok, csúf
- 204 *Nomenclatiója* – címe
- 206 *Her-tóts* – beszélő név; Tóts uram
- 237 *ne politziázzunk* – ne udvariaskodjunk, ne kerteljünk
- 247 *in Compendio* – röviden
- 270 A sorban francia, de főleg német katonai szavakból ferdített fenyegetés van; ilyesféle később is előfordul. (Vö. pl. a 297–312. sorral!)
- 276 *minden órán* – hamarosan
- 283 *fatsargó* – tekergő
- 295 *generátát* – nemzetséget
- 298 *butyrod* – batyud
- 301 *Batallion karót* – a. m. bataillon carrét, azaz gyalogsági négyszöget
- 306 *bogározzatok* – fussatok
- 348 *petzkelődés* – nagyzolás
- 352 *kávés Tätzli* – kávéscsésze
- 367 *Politziájához* – kifinomult ízléséhez (Vö. a 237. sor igealakjával!)
- 376 *malomba hegedülsz* – hiába beszélsz
- 378 *lakat a háznál* – otthonülő
- 394 *rosolis* – cukros, fűszeres szeszes ital
- 409 *Islütádára* – szánkázásra

- 410 *Favoriáját* – kegyességét, jóindulatát
411 *Alteráziótka* – változás, kedvetlenség, zavar
413 *ez bántja a bőit* – ez sérti a bütyköt (ez a baj?)
417 *hányja a sok zöld kerekeket* – csillagokat lát; *kaprozik* – káprázik
420 *főlöstömöt* – fölöstököt, reggelit
432 *eb volt a' bak szekere* – (vö. a 567. sorral!)
462 *facilitást* – könnyűséget
465 *által-vető* – vállra vehető tarisznya
476 *comperiáljon* – compareáljon, azaz jelenjék meg (Vö. az 900. sorral!)
487 *liberiális* – bőkezű
494 *Natura paucis contenta* – a természet kevéssel beéri
495 *sine defectu* – kifogyhatatlan
514 *Quod cito fit* – ami hamar megy
524 *eb hele* – nem az én dolgom
525 *subtilitás* – észit kívánó dolog
527 *A' hijúba* – a padláson
568 *czékámus, vágámus* – latinositás: bolyongunk, csatangolunk
571 *koridon* – antik pásztornév; itt: ostoba
592 *stanti pedi* – stante pede, azaz azonnal
600 *Paraxison* – praxison, itt: mesterkedésen
638 *kalopérozva* – galoppban
665 *lejtő* – tánc
674 *fél üthetné a tromfot* – túljárhatna az eszünkön
683 *A' mint fogja applacidálni* – ahogy jönnek látja, tetszése szerint
704 *katona-béles* – kenyérszelet, sütemény
708 *Beneventálás* – üdvözlés
711 *Audias, Venias* – hallod-e gyere ide
724 *körmözi Sasokat* – körmöci aranypénzeket (sascímerek voltak!)
726 *Demeter kántására kapott* – az iskoladramákból ismert kincskapáló Demeter
732 *téremus, beszélgetémus, menémus egy kis temporizációra* – (Vö. a 568. sorral!) Térjünk be egy kis időtöltésre.
738 *ha eben lesz is* – ha ebül lesz is
744 *meg-illasztják* – megszalasztják
769 *Bentzli* – pókhasú
774 *kőhöz legyen mérve* – ne legyen ártalmára
783 *ökrön dederunt, számaron tulerunt* – ökrön adták, számaron vitték, azaz ostoba
801 *Tsüitár* – sallang a lószerszámon, lótakaró
819 *utánnak hordom a' zsendelt* – megszidom őket
856 *Jobbik* – tréfásan: kópé
873 *el-rágod a madzdzagot* – nem tartod meg a szavadat
897 *artificiális* – varázslatos
915 *Adreviderunt* – viszontlátásra
966 *Salagárdia* – salvaguardia, azaz mentesítő levél
967 *Valentziat* – violentót, erőszakot;
967 *ne invágyiáljon* – ne támadjon
981 *pemetes bajusz* – seprő formájú bajusz
986 *Artifaciót* – ellenállást
1001 *ki-pástilizáltak* – kipaaszkvillizáltak, kigúnyoltatok
1078 *kongó* – értéktelen pénz; *Véss nyeret az orrodra* – vedd fel a szemüvedet
1112 *Paratissimam servitiorum meorum recommendationem* – a legnagyobb készséggel ajánlom szolgálataimat
1117 *Specificatio* – számla
1119 *Pacificatio* – békéltetés, a specificatio félreértése

10.

KERESKÉNYI ADÁM

ÁGOSTONNAK MEGTÉRÉSE

Kőszeg 1757.

ÁGOSTONNAK MEG-TÉRÉSE

Melly A' Személylek közt beszélgetéssel elő adatott KERESKÉNYI ÁDÁM JESUS Társaságának Szerzetes Papja-által.
KÖSZÖGH KIRÁLYI Városában MDCCLVII. Esztend. NAGY-SZOMBAT-BAN, Az Academiai Betűkkel, 1758. Esztendőben.

A' Szent Háromság egy Istennek. Atyának ki öröktől Szülte, az egyetlen egy IGÉT, mellyel mindeneket alkota. Fiúnak Kihez az Atya, noha mindenható mást hasonlót nem szülhete. Szent Léleknek ki ámbár az Atyával, és Fiúval egy légyen ezektől még-is származik. Ennek, A' Három Isteni Személynek, Kinek, Egy Isteni természete, egy értelme, Egy akarattya, és hatalma vagyon. Kiben Tsudálatos egyenlőség, és különbözőség találtatik, Mindenek Teremtőjének Emberi Nemzet meg-Váltójának, A' Lelkünk meg-Szentelőjének, Kitől, ki által, kiben vannak mindenek ezen Munkátska Nagy alázatossággal fel-áldoztatik.

A' BESZÉLGETÉSNEK ÁLLAPATTYA.

Ágoston Afrikába, nemes Nemből származván, életének első 'Zengéjében olly serénységgel az ékessen szollásra adá magát, hogy korosb idejére kelvén, azt Carthago Városába nyilván tanitaná. Ebben a' hivatalban foglalatostkodván alkalmas ideig, Manes névű Eretnek vallására hajlott, hogy önnön kinyén élvén, a' szabad életet annál inkább űzhetné. Ezen közben, az igaz böltsességnek kívánsága, melly Cicerónak Hortensiushoz való irásának olvasásából mélyen szívébe hatott, arra birta, hogy vallásának fő-tzikkelyeit jól meg-visgálná. Midőn pedig ezekből eredendő kételkedésit le-nem tsillapéthatná Manichaeusok Püspöke, Faustus, a' gonosz Vallását meg-vetvén Romába méne. Itten Symachus Roma Városá elő-járójának parantsolattyaából a' Mediolánum-bélieket, az ékessen szollásra tanította, holott Szent Ambrus Prédikátzioiból, és Simplicianus társalkodásából eszre vette, hogy egyedül tsak a' Romai Katholika hit légyen az igaz hit, de még sem vette fell azonnal, mert a' Testi gyönyörúségekhez szokván lehetetlennek állittya vala lenni, hogy ennek Szent Törvényihez alkalmaztassa életét. Azonba sokáig habozván szive, végtére orvosra talált; tudni-illik: Potitiá-

nusra, a' ki a' Tsászári Udvarból Mediolánumba érkeze; ki-is előtte el-beszélte a' két Udvari Ifiak álmétkodásra méltó megtérését, mellyen annyira el-rémült Agoston; hogy magára igen neheztelne, hogy ő-is hasonlót nem mérészlet légyen.
20 A' Kertben rejtekezik egy fa-alatt, e' szózatot hallya; Vedd, olvasd. Megütközzvén e' reménytelen eseten, kezébe veszi Romaiakhoz írott Szent Pál Levelét, olvassa, és úgy meg-világosíttatik elméje, hogy a' bünök köteleit el-szaggatván, el-tekéllett akarattal magát az Istennek fell-áldozá.

25

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLYEK.

AGOSTON,
NAVIGIUS, Agoston Öttse.
ALIPHIUS, Agostonnak kedves Baráttya.
ROMANIANUS, Agostonnak Párt-fogója.
30 SIMPLICIANUS, Egyházi ember.
NEBRIDIUS, az Agoston megtérésében munkálkodó.
SYMACHUS, Roma Városának Fő-Gondviselője.
POTITIANUS, Hadi-Vezér.

ELSŐ VÉGEZÉS.

35

Az Hitről való Vetélkedésnek alkalmatossága.

ELSŐ KI-MENET

Agoston, Nebridius, Aliphius, Potitianus.
(A fel Zavarodott Tenger látzatik, Carthago Városának partyánál.)

ALIPHIUS
40 Imé a' hajó! igen alkalmas. Köszönöm Potitiane, hogy el-hitál. Szabad légyen ezt bellyeb meg-tekéntenem.

POTITIANUS
Bizvást. Válasz magadnak helyt; kedvessen látlak. Hát Ti? Agoston, Nebridi. velünk jöttök-e'?

ALIPHIUS
Meddig kételkedtek?

NEBRIDIUS
A' Társom akarattyát várom.

31 munkáldodó

AGOSTON

45 Én pedig Faustusnak el-jövetelét. Még Faustussal nem szólok meg-nem indulok. Ő (a mint emlétém) reménylem, hogy kételkedésimnek eleget tesz; és ha Romanianus meg-nem tsalt, ma itt terem. Ha tehát holnapig várakozni nem resteltek, talám tőletek nyújtott jó téteménnyel élni fogunk, 's-veletek megyünk.

POTITLANUS

Ah talám! ah Faustus!

ALIPIUS

Hogy a' Faustus néked eleget tegyen, úgy vélem, hogy ezt inkább kívánhatod, mint sem remélhated.

POTITLANUS

Halgattasson-meg mind az-által, tsak ma el-érkezzen, és te tovább időt ne vontass. Mert én fegyver viselő Ember vagyok: a' Tsaszár parancsolattya sürgeti el-meneteletem, mihent le tsendesedik a' Tenger.

AGOSTON

Meg-halgatván Faustus beszédit, azonnal azt végzem, a' mit helyessebnek találok.

MÁSODIK KI-MENET.

Agoston, Nebridius.

NEBRIDIUS

Oh Egek! hadd tsillapodgyon még ma a' Zajos tenger, engedgyen a' dühösködő szél, hogy minket Romába vigyen. Éjjel, 's-nappal Roma Városa minden kívánságimnak tárgya.

AGOSTON

Nékem pedig a' böltesség, és igasság. ^{a)}Ha az igasságot meg-nem lelem Romában; Roma Városa, mint Carthago unalmamra leend. Meg-változtatom a' lakó-helyemet, de nem a' szívemet. Nézd Nebridi, kérlek e' szívemnek gyötrelmit, és szánakodgyál rajtam. Imé így habozok, így lengedezek a' kősziklák között, az Hitemről kételkedvén, az erköltsömről búskódván! Tapasztalom az Ur igéjét: ^{b)}az Istentelenek mint a' forró tenger, melly nem nyughatik, és annak habjai ki-vettetnek meg-tapodásra, és sárra. Az Hitemet könnyen meg-változtatom, ha üdvösségsebbet találók. De ha az hitemet meg-változtatom,

^{a)} L. 3. Conf. c. 4.

^{b)} Isai. 57. v. 20.

meg-kell változtatnom az erköltsömet-is. Én ezt tselekedgyem? — — —
Ismérsz engem!

NEBRIDIUS

75 Az erköltsökről azután gondolkodgyunk: a' jó hit, jó tanátsot ád. Oh hit!
Oh igasság! Hol találtatól? Agoston! én véled egygyüt azon egy hajóba
evdzem, kétséges lévén, mellyik légyen az igaz Hit. A' partot ohajtom, de
tudom, hogy el-nem érem, ha elébb e' partól el-nem bútsúzom. Nosza tehát
rakoskodgyunk: végezz már egyszer valamit magaddal.

AGOSTON

Könnyen fell-rakoskodik, kinek hátán háza, 's-kebelében szobája. Engem
egyedül a' Faustusra-való várakozás akadályoztat.

NEBRIDIUS

80 Engem pedig Te, Faustus pedig semit sem. Légyen bár Faustus akár melly
bölts, és ékessen szolló, soha ő mind-az-által Agostont kételkedésiből ki nem
fejti, sőt hogy mélyebben ezekbe ne keverje, attól tartok.

AGOSTON

85 Meg-kell halgatnóm, mert kezet adtam. A' mint érdemes, éles elméjű sze-
mélyét előttem le irák, reménlhetem, hogy az igasságot mutato újával meg-
ismérteti velem, és azon nehezebb tsumókat fell-oldgya, mellyekkel az alább-
való Manichaeusokat vetélkedvén meg-nyűgöztem. Jól emlékezel, miként
artza pirúlással meg-vallák, hogy nem elegendők a' feleletre azon erős bizony-
ságokra, mellyekkel a' Manes Eretnek tanétását ostromlottam. Elégséges
leend erre Faustus, azekáért meg-probálok.

NEBRIDIUS

90 Altal látom mi következik ebből. Jó szavattyúsnak mondgyák, ékes beszéde-
vel védelmezni fogja gonosz ügyét, mellyet az igasság fegyverével meg nem
oltalmazhattya.

AGOSTON

95 Én miattam aggódol. De tudom én, jó barátom! mi módon kell e' féliekkel
bánni. Miként fog szóllani Faustus, arra nem vigyázok, hanem mit fog szóllani
azt jól meg-fontolom. Ha kételkedésimnek eleget tesz, rabja vagyok; de ha
nem: Potitianus jó akarattyával élek, veled 's Alipiussal egygyüt Romába
indúlok, tsak a' Melania ne ellenze.

NEBRIDIUS

é)Im' új ki fogás. Azt véltem, hogy az egy Faustus tartóztat. — Tréfálsz? Olly
erőtlennek hidgyelek? Nem hihetem. Szégyenlenéd olly világossan, fertelmes

rabságotat meg-vallani. — Oh! Aszszonyi jajgatást hallok. Jaj bizonyára Melania hathatossabban tartóztat téged, hogy-sem Faustus. Kérlek Agoston, hányan Férfek közül meszsze tartományokba tengereken bújdósnak a' Fele-ségeiknek nem mondom tanátsa nélkül; hanem akarattyok ellen-is: és néked ne legyen szabad Romába menned üdvösségedért a' kedvesed engedelme nélkül? Meg-botsáss Lelkem barátom! az állapotnak méltatlansága kinszerét szóllásra.

AGOSTON

El engedem merésségedet, mert nem tapasztaltad, mi legyen a' szeretet. Egyéb-aránt, úgy vagyok: meg-vallom, hogy Rabbá lettem; de mitt tegyek?^{d)} Képtelen vagyok vele (most kivált-képen midőn a' Manichaeusokkal azt ál-latom) hogy nem mi vagyunk, kik vétkezünk, hanem mi-bennünk vétkezik a' természet. Nem hiheted, mennyire engem a' gonosságban meg-erősített ez a' közmondás: által látom a' gonosságot, még-is ezt kedvellem.

NEBRIDIUS

Fell nem érem eszemmel, miként kedvelheti az okos ember a' meg-ismért gonosságot.

AGOSTON

Az álmélgodásod tudatlanságnak leánya, mellyről néked örvendezek, Te pe-dig rajtam szánakodgyál, és ezekről ne többet.

NEBRIDIUS

Nem én vétkezem, hanem én bennem vétkezik a' gonosz természet. Agoston! igaznak tartod-é ezen mondást? Kétség-kivül látod, hogy e' tsupa hazugság.

AGOSTON

Igen-is. Nyilván-való hazugság, mert az Isten engem büntet, ha vétkezem, tehát én vétkezem, mert a' ki nem vétkezik, igasság szerént nem bűnhődik. Ennek felette valamint tapasztalom, hogy élek, szinte úgy tapasztalom, hogy vétkeztén valamit akarok; vagy nem akarok; honnét következik, hogy a' bűn akaratomnak fajzása, 's-nem a' természetemnek. De ezeket az okos tsomókat talám fell-oldgya Faustus. Megpróbálok.

NEBRIDIUS

Azt kívánám bár immár itt vólna, mert bizonyos vagyok benne, hogy ezekre helyessen semit se lehet felelni.

AGOSTON

Én-is azt itélem. Úgy tetszik még-is mintha valaki bíztatna, mondván: Ne fély! Erre a' természet ösztönöz; ezzel meg nem bántódik a' Természetnek

alkotója. De ellent áll az okosság, ítegetvén engem: Agoston! úgy mond,
130 nem vagy oktalan állat, eszes ember vagy. Az eszes embert pedig, hogy a'
zabolátlan kívánság kormányozza épen nem illik; ha-nem a' tisztesség; nem
a' képzelés, vagy déltzeg gerjedelem, hanem az okoskodás, kitől kérsz Te, 's-
veszel tanátsot? Imé e' féle gondolatok epesztik szivemet; de Faustus ezt le-
nyugosztallya. Kérlek Nebridi, menny Romaniushoz, hogy mihent el-érkezik
135 Faustus, tudtomra adgya. Én azonba itten magánosan a' tenger partján sé-
tálgatván, a' belső háborúságimról elmélkedem, míg Alipius vissza tér a'
hajóból. Szolgály nékem ebben.

NEBRIDIUS

Vajha vigasztalásodra.

HARMADIK KI-MENET

140

Agoston, Navigius.

AGOSTON

Lassan, lassan tsillapodik a Tenger. Oh Egek! majd el-indúl Potitianus, az én
Alipiusommal, 's-pedig nálam nélkül. Forjon fell rettentő habokra a' tenger.
szélvészek támadgyanak, a' fergetegek minden felül omolyanak, hogy időtt
nyerhessek! De haszontalan. Az habok inkább 's-meg inkább fogynak... Avagy
145 e' légyen jele, hogy Faustus-is nem külömben le-tsendeséti szivemet. — Imé-
innét egy hajó közelét. — A' parthoz siet! — Vallyon kitsoda? — Ki száll a'
partra. Mintha az erdőből jönnék, eleibe megyek.

NAVIGIUS

Hála Istennek! hogy szerentséssen él-érkezénk. Itt várakoztatok míg vissza
térendek. Ha nem hibázok: ez a' hajó lészen, melybe veti magát a' tékozló
150 Fiú, hogy meszsze tartományba mennyen. Ah! bizonyára sok könyhullatá-
soknak Fia: de ki közelgett: amonnétt?

AGOSTON

Mit tekéngetz reám jó Ifiú! Kivánsz-e' valamit tőlem?

NAVIGIUS

Nem tudom kivel szóllok. Ha meg nem tsal az öltözeted, úgy vélem, hogy
azon Tanétó-Böltsek közül szemlélek egygyet, kik a' Carthago-béli Academia:
155 igazgattyák.

AGOSTON

Meg nem tsalatkoztál.

NAVIGIUS

Tehát, Te vagy a' kit keresek, Agoston, vagy legalább isméréd Agostont?

AGOSTON

Jól mondod, ismérem őtet. Mi közöd véle.

NAVIGIUS

Testvérek vagyunk, kinek-is az Anyánktól izenetet viszek.

AGOSTON

x Te vagy-e' Agostonnak Ötse? Te Navigius? Te Monikának Fia?

NAVIGIUS

Úgy vagyon. De látom, hogy tsudálkozól!

AGOSTON

Szánakodom rajtad! Ismérem Monikát. Betsületes, és ditséretes Aszszonyság, méltó, kinek a' Fia bár vigasztalására lenne.

NAVIGIUS

Vaj! lenne.

AGOSTON

Fohász kodól? Én-is hogy a' gonoszságban merültnek öttse vagy, nagyon bánkodom.

NAVIGIUS

Imádgya Afrika a' Bátyám ritka elméjét, tudomannyán, ékes szóllásán álmélkodik Carthago Városa. De mi haszna? Az Anya nagyobb tekéltességet, 's-kissebb tudományt kívánna ő benne. Az erköltseire 's-hitére nézve gyalázatosnak mondgyák. Ez a' gyalázat, minden ditsőségét le-tapodgya.

AGOSTON

Ezt sajnályák minden jó baráti, de kivált az Anya.

NAVIGIUS

Szüntelen könyhullatásival ásztattya gyámoltalan ortzáját, az ezerszer keservesen Rebekkával emlegetvén: ^{e)}Ha így kellene lenni dolgomnak; mi szükség vólt, méhembem fogadnom.

AGOSTON

Ingyen el-hiszem. De van esze a' Fiának: ha nem vigyáz tulajdon hasznára, maga oka kárának. Mit epezti magát az Aszszonyság haszontalanúl?

NAVIGIUS

Az Anyai szeretet nem engedi különben! Lehetséges-e', hogy ne bánkodgyon, látván, hogy kedves magzattya az örökös tűzre, a' mint látzatik, jutand.

AGOSTON

180 Hát immár kétségbe estetek a' meg-jobulásáról? Örvedetesbeket ígérek. Jól ismérem az Embert. Nem azok nyomába jár, kik halálnak torkába esvén. míg-sem vallyák magokat betegeknek. Agoston látja 's-vallya, hogy súlyos nyavalától el-nyomattatott, hogy veszélbe forog, hogy ugyan értelmes orvosra szorúlt ügye.

NAVIGIUS

185 Faustustól vár segítséget, tudom; ki, ha nem segíti, Romába készül. De hiú reménység! Sőt az orvosság nyavaláját öregbéteni fogja. Mást javall az Anyya, mellyet üdvösségesbnek álélt. Levelet viszek. Nem találom-e' őtett a' hajóban?

AGOSTON

190 Tsak eléb ott vala. De én igen örülök értvén, hogy Monikának míg-is jó reménysége vagyon Agoston Fiáról. Mond-meg kérlek, mi biztattya kesergő szivét?

NAVIGIUS

Az álomban-való minapi látás. Olly jó az Isten! ki hozzá folyamodott szomorúakat meg-vigasztallya.

AGOSTON

Látás? oh Istennek kegyessége! tellyesen meg-vidámétál ezen jó hírrel. Mi tartóztat, hogy el ne beszélyyed?

NAVIGIUS

195 Nem kétlem, hogy Agoston Jó-akarójának szóllok. De szabad e' értékeznem a Nevedről?

AGOSTON

A' jó-akaromat tapasztalod; a' nevemet-is az-után meg-érted. Most néked elég légyen, hogy Agostonnak üdvességét nem különben ohajtom, mint önön magamét. Erre nézve nagy örömmel hallok beszédedet.

NAVIGIUS

200 Volta-képpen elődben terjesztem. Úgy látzatott az Anyámnak, mintha Agoston Fiával egy házban lakott, egy asztalnál evett volna. Utálta az eretneket, a' tévelygésinek káromlásit gyűlölván. Tőle szaladni akar, pirongattya magától el-űzi. De héjába. Mert midőn ide-'s tova tekénget, rést keresvén el-szaladásra, láttya: hogy fából-való egyenes linean áll; mellette pedig egy
205 ékes, 's-víg ábrázatú Ifiú, tudakozodván mi okra nézve szomorkodna? Meg-

felel Monika: hogy Agoston Fiát sirattya. De az Ifjú mosolyodván: Nézd (úgy mond) a' hol Te állasz, ő-is leg-ottan. Melly ígérekre vissza tekintvén láttya Agoston Fiát szinte azon a' lineán magával egygyütt állani.

AGOSTON

Az álom kétséges. Mert, ha azt jelenti, hogy Monika-is Manichaeusok közé áll, és a' Fiával egygyet fog érteni?

NAVIGIUS

Nem úgy léssen: mert, mikor az álmot elő hozó Anyámnak, ugyan ezt vetettem volna közbe. Tüstént 's-víg ortzával azt felelé: nem, nem úgy léssen, a' mint magyarázod. Mivel nem mondatott nékem: ^{f)}a' hol a' Te Fiad, Te-is leg-ottan: hanem a' hol Te vagy, ott a' Fiad-is.

AGOSTON

Valóban ez a' felelet hathatósban meg-indétya szívemet, hogy sem az álomi-látás.

NAVIGIUS

A' reménysége nevedett más új történetből. Hogy hamarább bé-tellyesedne látása a' kesergő Anyának, egy okoss, értelmes lelki Atyához méne, kit elég-ségesnek itélt, hogy a' Hitról-való vetélkedésben Agostonnak ellent állana. De ez, a' kérésekre nem hajlott, mondván: hogy az eretnekségben meg-átalkodott, a' tudománytól fell-fuvalkodott Ifjúval, nem tanátsos viadalt állani, 's-nem is lehet véle vetélkedéssel hasznosan végezni. Hanem légy, úgy mond, békességes tőrészel: ^{g)}Hadd, 's-könyörögj tsak az Urnak érette: ő maga a' könyvek olvasása által fell-talállya tévelgésinek gonosságát, és a' gonoszsá-gának nagy utálatosságát.

AGOSTON

Meg vallom, okos felelet.

NAVIGIUS

Hozzá tette míg azt-is ezen Jámbor: hogy ő-is kitsynységében Manichaeusok tévelgésiben keveredet vala, az-után a' könyvek olvasása által minden vetél-keedés nélkül, eszre vette tévelgését, ezt meg-utálta, el hadta.

AGOSTON

Igen helyesen.

NAVIGIUS

De a' jó Anya mint tsak úntatta őtet könyörögvén, sirván, esedezvén, hogy vetélkedésbe ereszkedne véle. Akkor ő boszónkodva mondá: ^{h)}Meny (úgy

213 L. 3. Conf. c. 11.

232 Ibid.

223 L. 3. Conf. c. 12.

mond) lehetetlen, hogy annyi sok könnyhullatások Fia el-vezzsen. Ezen fele-
235 letre mintha égből botsáttatott volna, el-tűnt keserősége, és a szive édesdedes
örömmel megtelt. Immár a' jövendelésnek jó ki-meneteléről nem-is kételke-
dik, hanem csak azon búsúl, hogy sokára ne hallasztasson.

AGOSTON

Kedves Barátom! midőn ezeket beszéled, én-is jó reménységre gerjedek.
Agoston felől. — De mi móddal kívánja Monika, hogy segítse az ügyefogyot-
tat?

NAVIGIUS

240 Házasság által.

AGOSTON

Házasság által! Minémű tanács ez, eretnokség ellen.

NAVIGIUS

Azt reménylik minden jó-akarói-is, hogy a' Házasság léssen buja kívánságinaa
orvossága; és hogy Agoston azonnal Catholikusok közé áll, mihelyest tisztán
kezd élni, a' házasság korláttya között magát tartóztatván.

AGOSTON

245 Okosan ugyan, mert azon vélekedésben vattok, hogy Agostonnak nem anny-
ra értelme, mint akarattya hibáz.

NAVIGIUS

Igen-is hogy e' vélekedéssel vagyok a' Bátyámról. Mert, hogy olly éles elméjű
mint a' Bátyám a' Manichaeusok balgatagságát, mellyeket rebesgetnek, imác-
gya 's-el hidgye, senki ezt vélem el nem hitetheti.

AGOSTON

250 Egygyet értek veled. De hogy meg-nyerjed tőle, hogy a' Házasságról-va:
tanácsra meg-holdúlyon. Vajki nagy dolog! Tudom, hogy igen Melánia után
dühösködik.

NAVIGIUS

Tsak azt vihessen most végben, hogy Romába ne menyen. Melániát miké:
véletlenül el térétse tőle az Anyja módot talált abban.

AGOSTON

255 Igen szorgalmasan gondolkottatok mindenekről. De minémű módot emle-
getz?

NAVIGIUS

Más alkalmatossággal el-beszéllem, most hamar fell-kell nyomoznom a' Bátyámat, hogy el ne mennyen, míglen véle szóllok. Kérlek, mond meg, hol találhatom!

AGOSTON

➤ A' Váras kapujánál Romaniustól tudakozodgyál. Gazdag Ember, és Agostonnak különös Pártfogója. Ha ott meg nem lölöd Bátyádat, leg-alább meg-érted, mire kelt a' dolog.

NAVIGIUS

Jó-Barátom, kérlek tehetséged szerént az Anyánk jó szándékját támogassad. Nagy dolgot viszünk végbe, ha tsak azoknak jövendölése meg nem tsükken, kik ismérik az Embert, ha Agostont, Kristus Anya-szent-egy házának és Istennek megnyerjük.

NEGYEDIK KI-MENET.

Agoston magánosan.

AGOSTON

➤ Azon leszek, hogy meg ne bánnyad vélem való beszélgetésedet. — Immár Faustus, szeretet, Roma, Monika csoportosan e' szívemre ostromlással rohanának. Navigi ötsém mennyi bús aggodalmokat szereztek nékem! Monika Házasságot javasol. Melánia véletlenül el-vitetik tőlem? Faustus semit-sem fog használni nékem. Semit Roma Városa? Minden felől a' nagy gyötrem! Ezt nyertem a' kívánságim után ereszkedvén. — Meg-házasodom? S-mitt osztán? Eszemre térek-e e' miátt? A' szeretetből ki-vetközöm? De szeretek, 's viszont szerettetem, kezet adtam. Faustus le-nyugosztallya szívemet? kevés reménység. Romába meg-értem mi légyen az Igasság? Légyen úgy: talán a' fell-nyomozott igasság szörnyűbben fog kinozni, mint a' kedves tévelygésem. Oh, keserűség! sok felé szakasztatom! Innét a' Tudománynak nagy, és erőss szeretete magához vony, amonnét a' testnek tsalárd, és szüntelen intselkedése vissza vony. Nem-is lesz elébb nyugtom, a' mint által-látom, mig égygyik le nem tapodtatik, és a' másik tellyes diadalmat vesz rajtam. De mikor lesz az, avagy lesz-e' valaha? Az Anyám reméni. Látott engem magával szinte azon egy lineán állani, tehát Catholikussá leszek? Talám! — Az hittel, vallyon meg-változtatom e erköltsömet? Nehezen! — Tehát semmi haszna Romába való menetelemnek? Ezek mind bizontalanok. Ah! szívemnek minden izeit hasogató unalom! és kárhozatra hagyat-homlok rohanok, ha ilyen kétséges úton járok! mind-az-által mit félek? Lehetetlen, hogy annyi köny-hullatások Fia el-veszsen, mennyit én-érettem ejtet Monika. — Imádom a' nagy Istennek kegyes tūrésit! Bár ezt tovább ne untassam! Ah mennyi háborúságok e' két-féle szeretettől: vagy el-kell válnom a' gyönyörűségektől; vagy az Igasságtól. Mit tegyek?

ÖTÖDIK KI-MENET

Agoston, Alipius.

ALIPHIUS

295 Imé magánosan találom. Kedves Barátom! mitt készlelősködöl? Meddig fog kínozni e' magaddal való tanátskozásod.

AGOSTON

Alipi! házasodni szándékozom; ezt javallya az Anyám.

ALIPHIUS

Tréfálsz?

AGOSTON

Az ötsém, ki ezt az izenetet hozá, most méne a' Városba.

ALIPHIUS

300 Ujság! — 'S-tetszet-e' az Aszszonyi tanáts-adás?

AGOSTON

Nem vigyázok arra, hogy kitől adatik, hanem minémű legyen.

ALIPHIUS

Bóldog Isten! tehát már el-tekéltted magadban, hogy ki nem költözöl Afrikából?

AGOSTON

305 A' bizonyos, hogy az Anyám tanátsa, meg nem vetendő. Ah! nagy fába vágtam a' fejszét. Mindenkor nőtelen tiszta életben maradni, Alipi! nem fér mindenekehez.

ALIPHIUS

310 Oh! engem-is, a' mint sajdétom, az el-tekéltet nőtelen élettől akarsz elidegenéteni. Isten hozzád. — Potitiánusnak ígértetett tettem: Romába megyek, és nőtelen, tiszta életemet a' Tudománynak, és Tekéltességnek gyakorlásában fell-áldozom.

AGOSTON

Hellyesen tselekeszed. Magam-is kérlek, hamar, hamar, tsak hamar távozzál tőlem.

ALIPHIUS

315 Mit? míg el-úzólsz magadtól. Hát így bánssz Jó-akaróddal? alig kezdém érezni veled való édesdedes barátkozásnak 'zengéjét, alig kezdém reményleni te általad a' Tudományokban való elő-meneteletem, már-is el-válsz tőlem? Mit

vétettem, hogy annyira ellenem fell-buzdúltál? Talám hogy tellyes szándékom, Romába-való menetelem, ambár ellenzed-is: e' miátt leendesz-e' halálos ellenségem?

AGOSTON

Igen-is a' valék. Most szeretlek; 's-ugyan erre nézve kérlek, hogy távozzál. Meg-tsalattatván, meg-tsaltalak; és oh fájdalom! azon tévelygések örvényibe magam után le-rántottalak... Imé! Potitiánus a' Vitorlákot ki-terjegette; siess Romába; keress magadnak embert, a' ki a' mélységből ki-vonszon.

ALIPIUS

Az, vonyon engem, a' ki téged-is. Egygyütt keressünk, mivel egyenlő-képpen kívánnjuk az Igasságot fell-nyomozni.

AGOSTON

Oh, Igasság! ¹⁾Igasság! Ki-forró kívánsággal ohajtott téged a' szivem! Keresztelek, 's-fell nem találtalak, mert Te, Istenem, el-fordéthatatlan törvénnyel büntető vakságot botsátasz a' tilalmas kívánságokra.

ALIPIUS

Mi hasznom e' féle sopánkodásidban? Mond-meg világosan: Romába mégy-e', ha Faustus kitelkedésidet le nem nyugosztallya.

AGOSTON

Nem tudom.

ALIPIUS

Ha nem tudod, mi tévő légy, leg-alább vessük össze tanátskozásunkat, hogy valamit végezhesz.

AGOSTON

Ne untas kérlek! én már, sem hogy tanátsot adgyak, sem hogy vegyek, nem vagyok elégséges. Eddig való életemnek otsmány képe előmbe tűnik; innét az izetlenség, éktelen rettegés, keserűség, nagy kín. Ah! életemnek immár harmintzadik esztendejét értem. De oh Égek! mitsodás életnek. Ez-után ne szeress engem. Mert félek, ne talántán a' szeretet, melly téged hozzám hasonlónak nem talált, hasonlónak tegyen, és azonnal olly irtóztató álattá leendesz, mellynél Afrika soha irtóztatósbat nem termett.

ALIPIUS

Minémű mértékletlen bolyongások ezek?

AGOSTON

Nem távozol?

225 L. 1. Conf. c. 18.

ALIPIUS

Hadd értsem már egyszer, a' mit olly sűrű homályal burítasz.

AGOSTON

Távozzál, távozzál, mondom, tőlem.

ALIPIUS

Sótt inkább te-is velem jőj, ha önnön magodot, 's-engem szeretz.

AGOSTON

345 Nem. Ismét intlek, te távozzál tőlem.

ALIPIUS

Kérlek mi lelt.

AGOSTON

Ah! vaj-ki nem ismérsz, Alipi! Ki vagyok? — jól vagyok. Magánosan néked rendre el-beszéllem egész életem folyamattyát, hogy meg-ismérj, 's-ez-után ne szeress.

ALIPIUS

350 Ezzel ugyan el-kergetz magadtól; mert mi végre halgatom fesletségedet.

AGOSTON

Sótt, ha szeretz, maradj itt, hogy soha vissza ne térj, és ujolog ne szeress ez-után. Ártottam néked, mikor Manichaeussá tettelek: Most kívánok használni. 's-nem-is használhatok bizonyossabban, mint-ha meg-gyűlöltetem magamat veled.

ALIPIUS

355 Nem értelek. Ugy tetzik, hogy ellenem gyomroskodól. Jó jel! barátomtól szenvedek.

AGOSTON

Úly ide.

ALIPIUS

Gyakran vigasztalására vagy az el-szomorodtaknak, midőn meg-halgattanak. Meg-halgatlak azokáért, de úgy, hogy te-is azután meg-halgass engem.

AGOSTON

360 Nem tudom.

ALIPIUS

Én sem tudom mit akarsz? Szóly mind-az-által.

AGOSTON

Hol kezdgyem? ^j)Hol, kérlek, Istenem! hol, Uram Teremtőm, én Te szolgád, hol, avagy mikor voltam ártatlan? Bűnökbe fogant engem az Anyám, és mennyire el-hatalmazot bennem a' gonosság, míg gyermekségemben megmutatám. Gyakran már akkor-is sok sirással kértem a' mi ártalmas vala, és ha el nem nyerém; haraguttam azokra, kik ennek okai voltak, ütöttem, vertem, ártani nékik igyekeztem, ám-bátor míg szállani se tudtam, már-is teli irégységgel, el-halaványodva keserves szemekkel néztem, azon egy Dajka te-jén nevededőket. ^k)El-tűrék ezeket a' Dajkáim békével ugyan, de esztelenül; nem hogy semi gonosságot ezekben nem látnának, hanem, hogy idővel el-mulandónak ítélték.

ALIPIUS

Az Adámtól származó gyermekek, közönséges fogyatkozását emlegeted.

AGOSTON

Az eszelős engedelmesség-által, a' mint emlétém, nevededett velem egygyütt a' gonosság, és gyermekségemből Ifiúságomba által-költözött. Láttam, hogy az emberek Istent imádnak: innét észre vévén a' mennyire lehet, hogy Istenem! ^l)Nagy Ur vagy, ki láthatatlan lévén meg-halgathatsz, és segíthetsz minket. Tehát Alipi! én-is könyörögtem az Istennek; de mit gondolsz miért könyörögtem? Ah nagy Isten! kértelek kitsiny koromba, nem kitsiny buzgósággal, hogy az iskolába meg ne verettessem. Mert a' mi hasznomra vala, azt káromnak állítám. Azomba a' játékot, 's-a' játékban másokon való győzedelmet egyedül kedveltem. A' Tanulást resteltem, az Elő-jároimnak engedelmeskedni általlottam.

ALIPIUS

Mi tagadás benne? az érzékenségeink, és emberi szívnek indulati gonoszra hajlandók gyermekségtől fogva.

AGOSTON

Vedd ezekből észre, mi-képpen nevededik a' gonosság, kivált midőn ennek párt-fogoi az Atyák, mint az enyim vala, ki Kristust nem ismerte. ^m)Azért Pogányok szokása-szerént, keveset törődött erköltsömről, hanem tsak a' tanulásban-való elő-menetelelről. Erre nézve, oh Alipi! gyalázatosbnak állítám, a' Gramatika regulái ellen-való vétket, mint sem a' tiz parantsolatok ellen; és a' szóllásba, vagy írásba-való éktelelenségétől inkább irtóztam, mint akár melly nagy gonosságtól. Bóldog Isten! ⁿ)minémú kised gyermek, és oh melly nagy bűnös.

^j L. 1. Conf. c. 7.

^k Ibid.

^l L. 1. Conf. c. 9.

^m L. 1. c. 18. et 19.

ⁿ L. 1. c. 12.

ALIPIUS

Szerentsétlen valál nem annyira a' te tulajdon, mint az Atyád vétkeből!

AGOSTON

395 Én pedig szeretsésnek itélém magamat, midőn kívánságim szabados vis-
keztege, és vágyodása után élhettem. Így nevendék koromra jutván; Vers-
költők Iskolájába adattam. Tisztátalan Meséket olvastam, ^{o)}mert ezekből
(mondák mind egyre döngölő kába Tanítóim) ezekből lehet az ékes szóllást
meg-tanúlni. A' dögletes tanétásnak fészke volt a' piatz; a' fertelmesség Ta-
nítóinak pedig fizetés felett az Országának kintses házából jutalom osztogat-
400 tatott. A' tzifrán kötött könyvekben a' bujaság borát reánk köszöngették mint
szép edényekben a' részeges Mesterek, 's-ha nem ittunk, meg-verettünk:
nem-is volt szabad némely józanabb ítélő-bíróhoz folyamodnunk. Én pedig
hogy lássad a' gyermekek gonosságát, ilyeneket örömet tanultam, ezekben
esztelenül gyönyörködtem; és e' miatt jó remétségű gyermeknek mondtam.

ALIPIUS

405 Szánakodom rajtad. Látom a' két forrást, mellyekből reád áradott a' méreg.
A' könyvekből ittad a' gonosságot, mint a' tejet; és az emberek közönséges
szokása, kik nagyobra betsüllik a' Tudományt, mint a' tiszta Lelki ismeret.
tsak nem akaratod ellen-is az hóltak tengerébe süllesztet. Elég! jól tudom
ilyen eredetkből, mik következnek.

AGOSTON

410 Halgass-meg míg tovább-is. Nem emlétem a' számtalan hazugságimat, tsa-
lárdtságimat, lopásimat, harag-tartásimat, viszalkodásimat, torkosságimat, és
több e' féle bűneimet, mellyekkel a' gyermeki ártatlanságomat meg-veszte-
gettem. ^{p)}Eletemnek tizen-hatodik esztendeét hozom elő. Oh szerentsétlen
esztendő! akkor, ah Istenem! el-rothattam szemeid előtt magamnak tetzven.
415 és másoknak-is tetzeni igyekeztven; a' kívánságimnak telhetetlenségétől el ra-
gadtatván, egészen azon törvén faggatván elmémet hogy szeressek, és viszon:
szerettessem.

ALIPIUS

Elég, elég immár. A' rossz nevelés tett rosza: bűnhődgyenek azok, kik a' je
nevelés után gonoszokká válnak.

AGOSTON

420 Ezen esztendőt henylve töltém othon; mivel az Atyám költséget gyűjtött
mellyel engem az Akademiában el-tartana. Akkor! Lelkem Barátom! a
bujaság tövisei el-terjedtek a' fejembe, és nem találatott ezeket ki-írto kéz.
sőt örült az Atyám a' nyughatatlan Ifúságomon, mintha már-is a' leendő
Unokáiról előre érezné vigasztalását.

ALIPUS

— Ah^r) Atya, nem Atya! hanem gyermekeidnek gyilkosa.

AGOSTON

Ez így vala. Az-után Tágasta Városából Carthagóba által vitettetvén Manichaeusokra akattam. A' Catholika Hitet meg-gyűlölém, mert szentebb volt, hogy-sem szerethetném, fellyebb-való, hogy-sem meg-érthetném. Tettzet Mánes vallása; mert kedvezet erkölcsömnök, és ennek Tanétói mind csak igasságot, igasságot, és merő nyilván-valóságot teli torokkal rebesgettek. Éltémnek tehát tizen-kilentzedik esztendeig ezekkel a' társókkal a' Babiloniai utzákon járdogáltam, és annak ganéjában hempelgettem, mint a' szép illatú kenetek, 's-fa héjak között.

ALIPUS

Hogy szerethetted annyi ideig Lelki ismereted furdalása nélkül az otsmány gonosságot.

AGOSTON

— Tudod, hogy egyéb káromlások között azt-is tanéttya Mánes: Nem mi vagyunk, kik vétkezünk, hanem a' gonosz természet vétkezik mi-bennünk. Ah mennyi sok bűnökbe ejtet ez a' tanétás! jobb ezt siratnom, mintsem emlegetnem. Feddettél engem sokszor én Istenem! hallám nem egyszer itt belsőképpen feddő igéidet: Agoston mit mivelsz? Én balgatag el-fordétám szívemet a' bűnök mentegetsének mentségére; okot vetettem a' meg-bomlot természetemre mondván: Uram a' természet, mellyet adál nékem!.. és a' természetet vádolván, azt gondolám esztelenül, hogy büntelen vagyok.

ALIPUS

Untatod füleimet. Ne többet kérlek, vétkeztél kétség kívül, a' mint most magad-is meg-isméred.

AGOSTON

Meg-ismérem, 's irtózom. Mert ki ne irtózna ilyen fertelmes életre; most az ismeretről lépünk által a' meg-jobbúlásra. Alipi! mit remélhetek? — Elbeszéllem életemet előtted. Mit gondolsz?

ALIPUS

Nagy haboktól hányattatól: jó reménség! Nem sokáig lesz Isten előtt útálatos, ki valóban magát kezdi meg-utálni.

AGOSTON

Monika Anyámnak Alipi, tulajdonétom ezen szívem habozásit. Az Anyai könyhullatásokat fell-szítja az ég, és kelemetes harmatra el-olvattakat a' száraz

szívemnek enyhítésére le-tsepegteti. Ezeket beszéli vala nékem az ötsém, és
455 hogy magamról kétségbe ne essem, az Anyám ahétatossága biztat. Miért ne
fogadgyam tehát az Házasságról-való tanácsát.

ALIPIUS

Az Házasság egy nyavalának orvossága, de a' másikának, mellyel sinlődik az
értelmem, ha ma Faustus segítséget nem hoz, ki hoz az-után, midőn Afri-
kában Házás-társhoz köttetel? Romába, Romába hí minket az igasság. Itt
460 jegyzem-el magamnak a' Böltességet, és mindenkori nőtelenységben töltöm
böldog életemet.

AGOSTON

Ez te-tőled, ki-telik; de nem én-tőlem. Ah ki segít ki engem e' kerénges, és
tévelygő útaból!

HATODIK KI-MENET.

Alipius, PotitiÁnus, Navigius.

ALIPIUS

465 Hová rugaszkodól? Magánosan hagyom. Jó tanácsot harmatozzanak az Egek!
A' szánakodás hasogattya szívemet. Oh! ki szerentsés vagyok, hogy jobb
nevelést nyertem. De ehez Istenem! segíts az egyéb jóra-is, tudni-illik az igaz
Hitnek meg-ismérésére, mellyel minden jóban azonnal részesültem.

NAVIGIUS

Uram! nem látad-e Agostont?

Alipius

470 Ki vagy? mi jót kívánsz.

NAVIGIUS

Imé! most vagyok szerentsés. Potitiane kedves Barátom! Üdvözlöm ezerszer
kegyes személyedet.

POTITIANUS

Navigi Isten hozott! be-véletlenül el-érkezél.

NAVIGIUS

Te-hozzád, és a' Bátyámhoz izenetet hozok az Anyámtól.

ALIPIUS

475 Ez; Agostonnak Öttse.

470 [A sor előtt lévesen:] AGOSTON

NAVIGIUS

Annak, kitől méltatlanúl meg-vettetem, meg-tsalattattam.

POTITIANUS

Mi a' kívánságod?

NAVIGIUS

Látod a' hajótskát, melly tsak elébb Tagastából ide hozott. Mi-helyt ki-léptem, azonnal szemembe tűnik a' Tanétók öltözetiben egy ember, tudakozódom tőle Agoston felől? Ki jó akarójának tettet magát: ki-beszéllem előtte magamat, ő pedig végtére Romániushoz igazét. Romániushoz sietve sietek; ki előtt, mikor le-írtam volna az Embert, mondá: hogy már szembe lettem volna Bátyámmal; azokáért int, hogy térjek vissza a' tenger partyára.

ALIPUS

Hát meg-nem ismérted?

NAVIGIUS

Három esztendő's valék, mikor ő Tagasta Városából el-bújdosott, 's-attól fogva nem láttuk egy mást. De Potitiane reád bízom, gondold-meg, minémü embertelenség légyen meg-nem ismértetni személyét egy Test-vérével, és az Annyától küldött Levelet el-sem venni.

ALIPUS

Hogy ezt tselekedte, lesznek nyomós okai. De a' te útozásod ma szerentsétlen.

NAVIGIUS

Vallyon ez, nem Manichaeusok közül való-e Potitiano? Ki attól tart, hogy Agostont az Anyja meg-ne térétse?

POTITIANUS

Ne fély; igaz jó Barátunk Alipius. Mi jó hírt hoztál nékem, add elő rendre.

NAVIGIUS

Arra kér az Anyánk, Catholika név által, mellyet viselsz, hogy a' Fiát ki ne vigyed Afrikából.

ALIPUS

Igen-is: hogy tudni-illik a' Házasságot meg-ne gátolyad.

POTITIANUS

Tehát házasságot készítenek?

NAVIGIUS

Látom, hogy ezzel immár mind közlötte a' Bátyám. Ah Alipi! miért ellenzed az Anyánknak üdvösséges szándékját.

ALIPUS
500 Mert jó-akarója vagyok Agostonnak. Nem de Monikának kívánsága az, hogy
a' Fia Manichaeusoktól el-álljon?

NAVIGIUS
Ez egyedül.

ALIPUS
Ugy-de e' végre nem lehet ártalmassabb tanács, mint az Házasság.

POTTIANUS
505 Ezt itélem én-is. Ugy vélem, hogy kedvét találom Monikának, ha Agoston
Fiát egyszer-'s-mind a' Manichaeusok társalkodásától, és a' buja szeretettől-
is el-vonszom.

NAVIGIUS
Örömmel meg-halगतlak Barátim! és ha helyessebbet találtok, meg-nyugszik
ezen az Isten féltő Aszszonynak szive, ki egyedül Fia üdvösségét ohajtya. De
vallyon mitsoda kedvet mutatott Bátyám az Házassághoz.

ALIPUS
510 Igen kétségesset e' között, és az útozás között. Azomba olly hiszemmel legye-
tek, még Melania tartóztattya, semmi-sem lesz mind a' kettőből.

POTTIANUS
Nékem a' jutott eszembe. Melania nem különben, mint Agoston, kitelke-
dik az Hitiről. Birja reá ótett valaki, hogy ő maga sűrgesse Agostont az el-
menetelre, hogy vissza térvén azt az igasságot tanétsa, melyet Romában
tanúlt.

ALIPUS
515 Helybe hagyom a' tanácsot, kivált ha ortályozással meg-győzi Faustust. Ezt én
végbe viszem.

HETEDIK KI-MENET.

Potitiánus, Alipius, Navigius, Nebridius.

NEBRIDIUS
Imé! jön a' Faustus. Alétsátok nosza elő Agostont, Barátim.

ALIPUS
520 A' sűrű-fák közé rejtekeze, hogy unalmas busakodásinak, súlyos nyúghatat-
lanságinak zaboláját inkább meg-ereszhesse.

NEBRIDIUS

Végít éri! Kérlek Potitiane meg-ne indítsd eléd a' hajót, míg vége leend a' vetélkedésnek.

NAVIGIUS

Ezt kéri tőled Agoston öttse.

NEBRIDIUS

Agoston ötse?

POTITIANUS

A' kesergő Anyától busakodó követ.

NEBRIDIUS

Isten hozott Ötsém, mert én-is Agostoné vagyok. Keresem mindenütt.

NAVIGIUS

Örvendetes nap! melly annyi Jó-akarókat egybe szerkesztetett.

ALIPUS

E' Nebridius, ki hasonló-képen a' Böltességet keresi, és szereti. De én immár Melániával végzek, hogy Faustuson vett győzelem után, semmi akadályunk ne legyen.

POTITIANUS

Igen ohajtom látni, 's-hallani ezt a' Bálványt, minémű böltességet fog bőfögni.

NAVIGIUS

Én itt a' Bátyámra várok, hogy vele mennek.

ALIPUS

Sótt tanátsosb, hogy a' győzelem után kerüly elő, és a' Levelet adgyad kezébe.

POTITIANUS

A' melly mellet én-is hathatosan szólni fogok. Most jőj velem.

NAVIGIUS POTITIANUS ALIPUS

Felséges Isten szerentsézzé jó szándékidat.

MÁSODIK VÉGEZÉS.

540

Az Hitről való Vetélkedésnek haszna.

ELSŐ KI-MENET

Augustinus, Navigius, Nebridius, Potitianus, Romanianus.

AGOSTON

Halgass édes Ötsém! még se viszel Anyádnak tellyes örömet.

NAVIGIUS

545

Mánés tanétását, mellyel meg-rontattál, immár kárhoztatod, és Jó-akaróid tanátsit meg-halgatod, jó jelt adtz magadról.

AGOSTON

Az hamisság meg-utálása, jó jel ugyan, meg-vallom; de ha fell nem nyomozom az Igasságot, kevés öröm. És imé tsak nem ki-koptam reményemből, a' Faustuson-is meg-tsalatkozván.

NEBRIDIUS

A' reményünk el-enyiszet Afrikában, tehát Európában keressük.

POTITIANUS

550

Ki örömet hallám ezen Vetélkedést! — Agoston! ah mennyire különböz a' Catholikusok oktatásától, a' Mánésé! Mennyi sok képtelen balgatagságokat hallék? Semmit e' félét nem tanét Roma. Noszsa egyenesen tenger felé.

ROMANIANUS

Noha eddig ellenzettem, már magam-is sürgetlek. Lódúly! 's-jobb Tanétót keress magadnak.

AGOSTON

555

Romániáne! sokkal tartozom néked. Öröömre vagyok, hogy általam az hamisságot meg-isméred, mellyet én-is meg-ismérem. Vajha! taláztatna egy valaki, ki mind a' kettőnket jobban meg-világosétaná.

ROMANIANUS

560

Ha találsz, követem nyomdokidat. Mert azt tartom, hogy abban a' vallásban, mellyet ennek Elő-járói sem videlmezhetik az ellenség ostromlási ellen, nem volna okosság élni, annál inkább nem, meg-halni.

NEBRIDIUS

Tő hegyel illeted a' tárgyt. És a' kik különbben tselekesznek, erköltsökhöz

szabott vallást fűznek öszve magoknak, ámbátor ezt az okosság ellenzi, melly azt kívánna (hogy ha szent a' Hit, a' mint Szentnek-is kell lenni, ha Istentől vagyon) azon iparkodgyunk, hogy az Hittel egyezzenek az erköltseink-is.

AGOSTON

Utálom most ugyan Mánichaeusok eretnek vallását, mivel látom, hogy kitel-
kedésimből senki által ki nem szabadúlhatok; mind-az-által a' Catholika Hit
még se tetszik tellyességgel. Sok féle a' tanétástok Potitiane, mellyek nem
külömben hihetetleneknek lenni látzatnak, mint azok, mellyeket mi nálunk
ótsáltok. Egyet többi közül hozok elő: azt rebesgetitek teli torokkal, hogy
Testből való az Isten. Lehet-e' nagyobb kábaság.

POTTITIANUS

Eh! ki mázolya reánk, ezen gyalázatot?

AGOSTON

Ti valóban; kik mindenütt hirdetitek, hogy az ember, az Isten hasonlatosságá-
ra álkottatott: honnét éppen következik, hogy Teste vagyon az Istennek, mint
az Embernek.

POTTITIANUS

Oh! Agoston. Az Ember, Isten képeinek mondatik a' Lelkére, 's-nem a' testére
nézve. De restellek szállani. Az Eretnekek közönséges fondorlái ezek, hogy
látván Hitünknek igazságos okokkal győzhetetlenségét, azt hazugságokkal
gyalázzák. Romába, Romába Agoston siessünk. Többek röppennek ottan
füleidbe az értelmesb Emberek tanitgatásiból.

AGOSTON

Légyen úgy! Tartsd készen a' Hajót. Én azonban vég bútsút veszek Melániá-
tól. El-ámétám szegényt; az Eretnek tévelygésbe magam után ejtém; jó útra
kell térétem, hogy előbbi hamis regulák-szerént ne folytassa életét, 's-én
oka ne legyen kárhozattyanak.

POTTITIANUS

Nem engedi, hogy tőle el-távozzál.

AGOSTON

Bízd reám, reá bírom, hogy meg-engedgye; 's-meg-is engedi eszbe vévén, hogy
velem egygyütt Faustustól el-áméttatott. És hogy lássad, hogy igazán bánok
veled, végső bútsúzásomnak bizonyági legyenek az Ötsém, 's-Nebrius. Ti
nem szenveditek, hogy meg győztessem.

NEBRIDIUS NAVIGIUS

A' mennyire tőlünk ki-telik.

POTITIANUS
590 Rövid légyen beszédetek.

NEBRIDIUS
Azon igyekezem.

POTITIANUS
Te pedig Romaniane, vald-meg igazán, meg-halगतván Faustust, mint érzed szivedet?

MÁSODIK KI-MENET.

595 Potitianus, Romanianus.

ROMANIANUS
Ezt soha se hittem volna. Ki botor vakmerőség! olly nyilván való hazugsággal Faustust, mintha ő volna minden Tudományok tár-háza, ki hireséteni. Olly vélekedéssel valék, hogy bölts Salamonnak beszédik fogom hallani.

POTITIANUS
Látom, hogy az unalom miatt fell-háborodtál.

ROMANIANUS
600 Mert Potitiane! ha ez a' Faustus, a' mi Vallásunk fundamentoma, bizonyára ez egészen fővenyen építettett. Oh! miként meg-hánta nyomorúltat, Agoston.

POTITIANUS
Nyomorúltnak mondod? Hát nem tettet-e, az ékes szóllása, a' viselésének tsinossága, a' beszédének nyájassága? Emlékezel-e, ki bátorságosan köszön-t-
605 vén Agostont, nyájas igékkal meg-szóléta, igen nyavalásnak híván őtett, kinek azokáért egy értelmes Orvosra volna szüksége.

ROMANIANUS
Azonba az ő eszelős fejének kívántatna az orvoslás.

POTITIANUS
'S-miként kezdé-el a' további beszédét?

ROMANIANUS
610 Nagy haboktól hányattatól Agoston, ugy-mond, de JEsus Kristus, oh édesdedes Név! Bizzál! Kristus JEsus én általam el-szélyeszi a' sűrű fellegekem-melleyek el-burittyák előtted az Eget. Ezen igék engem könyhulátásokra oivasztottak, és nagy örömmel, 's-jó reménységgel meg-töltöttek.

POTITIANUS

Lelkem Barátom, ez az Eretnekeknek, kiket eddig ismértem, közönséges nyelve. Mindenkor JESUS neve nyelveken, de csak zörgő, pörgő szózat-szerént. Azonba ¹⁾Enyvet készítenek az édesdedes Név betűinek öszve keveréséből, dagályosan esztelenkedő, test-szerént élő, temérdeki beszédő emberek, kiknek szájokban az ördögnek törei.

ROMANIANUS

Jaj! jaj! minémű garádsíkokon nyakra főre rohantam a' pokol mélségébe; 's-mint-hogy Faustus-is meg-tsalt, kinek hidgyek ez-után?

POTITIANUS

¹⁾Mézes szavai, tsinos tekintet, tündéres beszéde, melly természet-szerént elegyes vídámító nyájassággal. En-nálam-is kedvet találának eleintén, de mivel az étkekre vigyáztam, mellyeket előmbe tálozt, 's-nem az edényekre, mellyekben azokat elő adá, eszbe vévém, hogy ezekkel a' Lelkem meg-nem hizik. Innét kezdém meg-utálni, kivált midőn Agostonnál való vetélkedése után, tapasztaltuk, hogy Gramatika kívül egyéb tudományokban tudatlan, és hogy Ciceronak némely Oratióin, és Senekának kevés könyvein kívül semmit egyebet nem olvasot.

ROMANIANUS

Most nyilván kitezik, hogy tsevegésével bölts Ember nevet szerze magának. De én immár mi tévő legyek?

POTITIANUS

Előtted Agoston példája; ki most keres magának kalauzt, a' kire bátorságosan bizza ügyét, mint-sem Faustusra, és illyent mi-nálunk könnyen talál. Mert egyedül a' Catholika Anya szent-egyház Tanítóinak mondatott: ²⁾a' ki titeket hall, engem hall.

ROMANIANUS

Ugy de nem kérdés-e' ez-is? Mert szinte ezt fő-képpen kárhoztattyák mi-eink Catholikusokban, kik Szentséges titkokat hirdetnek, azt erővel vitatván, hogy kiki azokat szem bé-hunyva el-hidgye, holott helyes okokkal mondásokat nem állattyák. E' valóban nehéz kérés.

POTITIANUS

Sótt könnyű annak, a' ki érti. Nem balgatag hit az, mellyel ollyast valamit hiszünk, a' mit rövid és fogyatkozott értelmünkkel fell nem érhetünk. Mi, mind-az-által mindenkor nyomos okát adgyuk el-hitt ágazatinknak.

1) L. 3. Conf. c. 6.
2) L. 5. c. 6.

631 uc. 19.

ROMANIANUS

640 Vallyon minémütt?

POTITIANUS

Azért hiszem, a' mit hiszek, mert ezt az Isten mondá, ki valóságos igasság.

ROMANIANUS

Igen-is, helyes ok; ha bizonyos vagy, hogy azt, az Isten mondá.

POTITIANUS

Bizonyságom ebben, a' ki nem hazudhat, a' kit sem meg nem lehet tsalni, sem minket nem akar meg-tsalni.

ROMANIANUS

645 Nevezd-meg ezt.

POTITIANUS

Kristus Anya-szent-egyháza ebben bizonyágunk.

ROMANIANUS

Ezt-is helybe hagyom, ha meg-mutathatod, annyi Ecclesiák között, mellyik légyen Kristus Ecclesiája?

POTITIANUS

650 Hogy nem más, hanem a' Romai, okosan nem kételkedhetem, mert ezen kívüi egyik sem tündöklök bizonyosb jelekkel, mellyekből okos ítéletet tehetnék, hogy ezt kellene, amaz eleibe vetnem. Avagy nosza! adgy elő egygyet, melly vagy régiebb az időre nézve; vagy a' tanétásban inkább egyezzen, vagy e' széles Világon tovább terjedett, vagy szentebb légyen, mint sem a' Romai? 's-én ma: naptól fogva ehez esküszöm. Azonba azt hozom-ki innét, vagy hogy e' földön
655 nintsen Kristus Ecclesiája, vagy ha vagyon, e' nem más, hanem a' Romai.

ROMANIANUS

Nem helytelenül allatod ezt. De én, mi tévő lesz Agoston, míg arra váarakozom: Ihon Alipius.

HARMADIK KI-MENET.

Alipius, Potitiánus, Romániánus.

ALIPUS

660 Potitiáne, meddig vontatunk időt? terjezd-ki a' Vitorlákát; indúlljunk má: egyszer. Látom, hogy füstbe tűnt reménységünk.

POTITIANUS

Uj rossz hírrel terhelsz.

ROMANIANUS

Mintha azt mondanád, hogy nem jön velünk Agoston.

ALIPIUS

Ugy vagyok, a' mint mondám. Abban bizakodott, hogy Faustus le-tsendeséti az ő szívének habozásit: de e' csak merő fogás vala. Meg-győzöttetett Faustus! Immár dél szénre kelt azon ok, a' melly Agostont Afrikába tartoztattya. Ihol az ohajtott böltsesség szeretetit a' Melánia szeretete le-tsöpülte.

POTITIANUS

Ah gyalázat!

ROMANIANUS

Ihol még-is fenn marad Mánes eszelős találmánnya. A' rossz természet kinszeréti az Embert.

ALIPIUS

Harapd félbe a' káromlást; nem a' természet kinszeréti az Embert, hanem a' gonosz szokás erő-szakat tesz azon, a' ki ennek akartva enged, el-unván a' hartzot, mellyben az erő-szakot erő-szakkal vissza üthetni.

POTITIANUS

Azt véltem, hogy meg-nyered az Aszszontól, hogy Agostonnak el-menetelében gerebet nem vet.

ALIPIUS

Meg-nyertem immár. De mikor imé! Faustus meg-győzője bé-lépvén látá Melánia sirását (mert úgy fell-gyullasztá szívemet az Isten, 's-a' nyelvemet úgy igazgatá, hogy irtoztató festikekkel le-írák előtte az élete fertelmességét, a' Lelke veszedelmét, az Istennek haragját, de kévált a' vétkeknek súlyos voltát, ha üdvösségesb dolgokat eszébe forogató Agostont Romai utazástól elfordította, mellyekkel olly rettezésre gerjesztettem, hogy el-iszonyodván, és zokogva sirván meg-igérte, hogy semmi akadályt nem téssen, meg-esett szíve, a' sirásnak okát eszbe veszi, és azonnal ellenem más vetélkedést kezd: azt vitatván, a' mit még tsak hallani-is az Isten-féltő fülek irtóznak, tudni-illik: hogy ^vsenki tisztán nem élhet, a' ki boldogul akar élni.

POTITIANUS

Agoston Logikájától ments-meg Uram minket! Mitsodás új, dögleletes, esz-

telen, sótt ördögös találmány ez. Egek! vessétek fére reménységteket, soha Agoston nem lesz tietek, ha ő ezt vitatta.

ROMANIANUS

Nem kétlem, te-is ezen tanétást kárhoztatod.

ALIPIUS

690 Emberi, 's-Isteni bizonyosságokkal, nyomós okokkal, ellene hadakoztam, önnön magam tapasztalásával külömbet állattam: de mind- nevetségre vette, tagadván, hogy boldogúl élnék, ha tisztán élek. Sótt alattomba-való fortélyos beszédével úgy meg-kerétt, hogy tsak nem meg-szerettette velem az undokságot, melyet egyéb-aránt utálok. Végtére inkább ott hagyám őtet, mint
695 sem hogy vele pántolodgyam, oly nagy Lelki veszedelmemmel. Nebridius, 's-Navigius még most-is vele küzködnek. Én a' Barátomról le-mondok: el-unta testem, lelkem az huzamos várakozást. Egyedül magam az Igasság Oltárjához sietve sietek, melyet Romában keresem, hogy az Istennek eddig való tűrését ne boszontsam, és Agostonnal ne büntettessem.

POTTIANUS

700 Szánakodom e' nagy Emberen! kinek sárba merült ritka elméje, ki nem kapaszkodhatik a' nehezekre, fell nem hághat az Istenes dolgokra.

ALIPIUS

Igen-is a' sárba keveredett gyöngy-is el-veszti szikrázó ragyogását. Mi-olta Mánes tivelygését meg-gyűlölte, immár hogy ditséretre méltó légyen, a' tiszta életen kívül, egyéb héjával nintsen.

ROMANIANUS

705 A' természet valóban sok, 's-nagy ajándékokkal fell-ékesétette, melyre nézve őtet annyi sok jókkal meg-előztem; kinek maga viselése ékes, diszes beszéde. nagy dolgokra termett, 's-tudományokat szomjúhozó szive; kinek elméje merő Nap-fény, emlékezete tellyesen hív, tanúsága felette nagy, a' vetélkedésének ereje meg-győzhetetlen, okoskodása hathatós.

ALIPIUS

710 Ilyen eleven forrásból mennyi jók áradhatnának mind Egyházi, mid Világi rendre; ha ez a' motsok el-nem rútitaná.

POTTIANUS

Romániáne ezen gyümültsből ismérd-meg a' fát. Az Eretnekség ihlette bel- ezt a' fertelmes regulát, imé a' gyümöltse.

ROMANIANUS

Nagy kár! de mit tegyünk?

ALIPUS

Agoston barommá el-fajúlt, miként orvosolyuk?

ROMANIANUS

Kétségben esél?

ALIPUS

Nem mondék semmit, a' mi nem volna igaz. Az értelem, 's-akarat különböztetik az Embert a' baromtól. Nézd mind a' kettőt Agostonban. Az itélésében kormányoztatik az értelmének első képzelésétől, 's-nem a' dolognak okos meg-visgálásától; a' kívánságiban el-ragattatik a' déltzeg gerjedelmétől, 's-nem a' diszeségtől; tégy ítéletet, miben különböz a' barmoktól, 's-reménylheted-e' orvoslását?

POTTIANUS

Ah mennyi tzigéres gonosságok egy déb dáb tanétásból, ha ezt valaki egyszer regula gyanánt bé-fogadgya. Igen tsudálatos előttem, hogy az okos Embernél helyt találhat az észszel, 's-okossággal egyenesen ellenkező e' féle tanétás, a' mitsodás e' következendő: Hogy nem mi vagyunk, kik vétkezünk, hanem a' rosz természet vétkezik mi bennünk.

ALIPUS

Szinte ezen ezen kérdést tettem Agostonnak minapában. De ő, a' mint könnyű elméjű, ennek három okát adá, úgy-mint: gondatlan ítélet tételt, együgyűséget, és a' gonosságot. A' gondatlan ítélet tétel, úgy-mond, velünk születik, vagy leg-alább nevededik, honnét vagyon, hogy a' mit kitsinységünktől fogva, igaznak áléltánk, azt nem engedgyük, hogy visgálás alá vettettessen, avagy hamisságról gyanuban hivatasson. Az együgyűség azt okozza, hogy ezekről való kételkedés soha elménkbe ne tűnnyön; mellyre nézve azokról való tudatlanságunkat inkább nyomorúságnak, mint-sem gonosságnak mondhattuk. A' gonosság azok tulajdona, kik szánt-szándékkal vétkeznek, 's-akartva keresnek magoknak okokat, mellyekkel tévelygéseket mentegessék; vagy hogy véteni ne láztattassanak, és e' kevélyek vétke; vagy hogy a' vétkek meg-ismerésétől ne ösztönöztessenek el-válni attól, a' mit rendetlenül szeretnek. És ebben az utolsó karban áléltom Agostont. Mondgyátok-meg kérlek, mit reménlhetünk felőle? Mert tsak a' drága időt tikozzoljuk. Potitiáne! jelt adattass az el-indulásra, hogy minyájan öszve gyülyünk.

POTTIANUS

Markomba szakatt a' reményem! és az el-indulásom szomorú Agoston nélkül. Mind-az-által, mivel ilyen meg-átalkodott akarattal vagyon; láss dolgozhoz Révész, adgy jelt az el-indulásra.

ROMANIANUS

'S-hát én mit? — Im már közel értem a' partot: de a' mély tengerbe viszsa ütt ismét engem a' habozásom.

POTITIANUS

750 Téged a' gonosságra vetemedet Embernek tekintete tartóztasson, hogy az hazugságot meg-ne utálljad? Nem ki légyen, hanem mi okra nézve nem akarja valaki végbe vinni azt, a' mit magában el-tekéllett, kell tekintetbe vened: ha kit magadnak követésre példájúl állítottál.

NEGYEDIK KI-MENET.

Nebrius el-érkezik.

NEBRIDIUS

Jól vagyok! épen jókor érkeztem. Hát így nálam nélkül, Agoston nélkül?

ALIPIUS

755 Vallyon el-változtattad-e' akaratodat, el-jössz-e' velünk?

NEBRIDIUS

Szűnyön meg-panaszod. Ti pedig, kérlek, halljátok a' tsudálatos dolgot. Az Aszszony, mely a' Férfjéknél sok gonosságoknak oka, ma történetből jót tselekedett.

POTITIANUS

Figyelmezek mindenekre szorgalmasan.

ROMANIANUS

760 En-is ohajtva.

ALIPIUS

Tréfás beszédet kerétesz elő.

NEBRIDIUS

Örvendés igasságot. Immár bizonyos, hogy Agoston Romába megyen.

POTITIANUS

Míg ma?

NEBRIDIUS

Igen is.

ROMANIANUS

765 Meg-engedi-e' Melánia?

NEBRIDIUS

Sótt maga sürgeti. Alipi! erre bírta őtett a' te durvaságod. Már elébb szívében meg-indult Leányzó, mi helyest szemlélté valóságos haragodat, és hogy erre

- nézve félbe szakasztván az előbbi barátságodat, el-sietz; kezdé meg-ismérni balgatagságát a' kedvese mondásának: hogy senki boldogúl nem élhet, a' ki tisztán él. És nagyot fohászokdván hirtelen fell-kiálta: Agoston! én magamon különbbet tapasztalok, mert nyomorúlt vagyok ugyan azért, hogy tisztán nem élek.

ALIPUS

Jó hír Barátim!

NEBRIDIUS

- Meg-döbrent Agostonnak szive ezen feleletre, 's-el-némúlt. Én pedig Navigusra tekintvén, fülébe sűgám; értelmes embert meg-gyöző nagy terhes ok ez! Sűrgesd kérlek. Ki-is azonnal elő-veszi az Anna Levelét, és Melánia kezébe adgya, hogy el-olvassa. Imé! le-rázhatod, úgy-mond, nyakadról a' nyomorúságodat, mert ez-után a' Bátyám téged nem fog-untatni, mivel, a' mint az Anna kívánnya, immár meg-házasodik.

ROMANIANUS

Meg-ijede-e' az Aszszony?

NEBRIDIUS

Épen nem. Sőt az Egekre tekintvén, és köny-hullatásokra fakadván mondá: Hála légyen az Istennek! Fell-oldlak a' nékem meg-ígért hiveségről. Míg azt-is hozzá tette, ha addig-is Agoston miatt lehetet volna régen immár életét meg-változtatta volna. Mennyen bizvást Romába, avagy házasodgyon, mindegy előtte.

ROMANIANUS

Ditsérem az Aszszonynak bátor szívét. De mit ezekre Agoston?

NEBRIDIUS

- El-pírúla. Kiszttette amaz: venne magának Házastársat, mivel azt vitatná, hogy senki boldogúl nem élhet Aszszony nélkül. Ő pedig ezekre semmit. Hanem nagy halgatással függőbe tartya, mit tselekedne; míg immigyen fohászokdna: Melánia! vagy Téged, vagy senkit mást, Házastársól nem veszek. Ezt ígérem; ezt meg-is tartom. Most mivel nem ellenzed: Romába megyek; hol ott fell-találván az igazságot, mellyet haszontalanúl reménlettem Faustustól, mit végeztem magamban, néked meg-írom. Meg-egyeznek ebben. Azokáért az örvendetes beszédek között, hozzátok siettem, hogy titeket-is e' közönséges örömben részesételek.

ALIPUS

Istennek hála! ez, az el-tekéltt végezés, következő nagy dolgoknak eleje.

POTITIANUS

Nagy szerentse! Szaporán révészek, adgyatok második jelt, és terjeszétek ki a' Vitorlákat.

ROMANIANUS

Farkast emlegetnek, 's-kert mellet kullog. Ihon ötett.

800

ÖTÓDIK KI-MENET.

Minnýajan.

AGOSTON

Jó napot Barátim! Fell-tett tellyes szándékom, hogy Romába megyek; ám-bátor félelem, 's-reménség között.

POTITIANUS

805

Noszsza harmadszor-is fúják meg a' Trombitát. Lépj a' Hajóba Faustusnak meg-győzője! és a' min inkább örvendek önnön magadnak meg-győzője.

ROMANIANUS

Nálam nélkül indulsz-e'? hadgyán! nem tartóztatlak. De ha kedvedet találtam: adgy Tanátsot, mi tévő legyek, Faustustól meg-tsalattatván, te-tőled pedig el-hagyattatván.

AGOSTON

810

Velem Jót-Tévő Uram! Romából adandok tanátsot. Ha egyenes, 's-igaz útra akadok, azt fogom javallani, hogy nyomdokimat kövessed. Azonba, Isten hozzád.

NEBRIDIUS

A' zajdák 's-bútyorok immár bé-hordattak, az evedző Legények-is készszen állanak, 's-mi reánk várakoznak.

ALIPUS

Mennyünk a' hajóba. Ki meg-vigasztaltál, Barátom, hogy velünk jösz te-is.

NAVIGIUS

815

Isten! vezérellyen édes Bátyám! meny szerentsésen, míg-len a partot éred.

AGOSTON

Ah! fohászkodom. Isten veled.

POTITIANUS

Old fell a' köteleket.

NAVIGIUS
Mít izensz Anyánknak.

AGOSTON
Hogy ne kémelye sirását.

NAVIGIUS
Mitsodát? Hát míg-sem térsz a' Catholika hitre?

AGOSTON
Valóban míg-sem. De ez-után Manichaeus nem vagyok. Ezt vidd hurrül.

NAVIGIUS
Be nagy munka! e' tsekély állapotban.

ROMANIANUS
Ez ugyan kevés, de míg-sem semmi.

NAVIGIUS
Örvendetes izenetet viszek Anyánknak.

HARMADIK VÉGEZÉS.

A' Napról napra való hallogatásnak oka.

ELSŐ KI-MENET.

Alipius, Nebridius. (*Roma*)

ALIPHIUS
Mondám Nebridi; nints most ideje Simplicianussal-való beszélgetésre. Olly Embernek hiszem ötött, a' minéműnek előttem le-irták; és igen akarom hogy értésedre vagyon. Eregy, menny, szóly néki felőlünk-is. Kevés idő múlva követni foglak, és Agostont magammal vezetem. Most a' Város Fő-Gondviselőihez menendek, kit ismét kérnem kell, hogy a' Tisztiségekben üreség lévén, rólam-is meg-emlékezzen.

NEBRIDIUS
Ugy-de talám kevés idő múlva Simplicianus Mediolánumba vissza megyen; 's-igy ismét el-múlik a' jó alkalmatosság az igasság keresésére, mellynek okáért Afrikából ide költöztünk. Alipi! meg-botsáss, ha elmémnek gondolatit valamennyire keservesebben ki-nyilatkoztatom. Mert ti-is el-árultok engem, az időnek hosszas vontatásával.

ALIPIUS

840 Meg-lásd, hogy ok-nélkül haragra ne gyulladozzál.

NEBRIDIUS

845 Imé ok-nélkül! Barátom, üdvösségünkbe járó dolog, hogy megértsük, mellyik légyen az igaz Hit, mellyik úton juthatunk az örök boldogságra; és te attól tartasz, hogy ok-nélkül haragra ne indullyak. Isten hozzátok; immár Simpliciánus Tanétványi közé szegőttem; vele megyek Mediolánumba, hogy vele társalkodhassam.

ALIPIUS

Ki hirtelen fell-buzdulás ez!

NEBRIDIUS

850 Mulatozz Te itten, meddig kedved tartya. Igen drága előttem szempillantási idő, mellyben Lelkem üdvösségéért némely jót tehetek. Ah! Alipi, ha tsak azon órákat, mellyeket időtt vontatva el-tékozlottál, a' böltesség keresésében töltötted volna, mellyre olly nagy kedvet mutat, ki közel járnál ennek fő teteihez.

ALIPIUS

Mit tegyek. A' nagy Urak a' kérést, 's-könyörgést várják, hogy gráziájúl vegyed, a' mit elődbe vetnek.

NEBRIDIUS

855 Annyira betsüllöd-e' a' Tisztséget, hogy azért a' Lelked üdvösségét feledékenységbe jutatni nem általod?

ALIPIUS

Az üdvösségem alapattyát egy kevéssé tóvábbra hallasztom, de el-nem felejtem. A' tisztségről való szorgalmatosság elébb való ugyan, noha nem fellyebb való. Tudom én-is, mi illik, mi nem illik.

NEBRIDIUS

860 Tisztséget keresvén Alipiusnak, el-felejtet az embernek leg-főbb kötelességét. Illik-e' ez?

ALIPIUS

Nem felejtem, kedves Nebridim! lám hallád immár. nem felejtem. Tsak kevéssé továbbra hallasztom, hogy az-után serényebben erről szorgalmatoskodhassam.

NEBRIDIUS

865 Oh! szinte úgy, mint Agoston. Minapában midőn a' sullyos nyavalával sínlődne, intém őtett, most leg-alább Lelkéről gondolkodna; ki azt felelé: most a' nyavalgó testről kell szorgalmatoskodnom, ki gyógygyúlván akkor gondolkodom

a' Lelkemről. Ki gyógyúla; vissza térek, ismét intvén ótett, ki azt mondgya: hadgy békét egy-kevessé, a' Tsászár ditséretéről kell a' támétalan nép-előtt bővebben szóllanom, Oráziót mondanom: mellyet el-végezván fogadom tanátsodat. El-mondá az Oráziót, nagy ditséretet nyere az Orátor. Ismég eleibe toppanak: és ő Holnap, úgy mond, meg-lesz, a' mit kívánsz; ma pihennem kell egy-kevessé a' fáradság után, és a' Jo-akaroimmal való kedves sétálással kell a' fáradt elmémet meg-vidáméitanom. Bé-lép, az holnapi nap, 's-imé azt kiáltya: Holnap térj vissza, ma a' Tanétványim untatnak, légy kevés békességes tűréssel. Ah! immár ennek a' kevés időnek nintsen határa, sem vége. Ha ma hozzá menedek, talám azt feleli: ne háborgass, míg meg-házasodom, 's-azután gondolkodom. Avagy nem tudod-e', hogy már a' nőtelen életről való tanátsot falba rugta Agoston?

ALIPUS

Ah! jól tudom; 's-nem-is kevéssé epezti szivemet ennek álhatatlansága.

NEBRIDIUS

Nagy dolog, ha téged-is maga után el-nem ámet! Ez imé! az hosszas időre halasztot szándéknak haszna, 's-gyümöltse. Az Igasság kívánásával lángadozott Agoston, kárhoztatta a' gonosz regulákat, mellyekkel meg-fertőztette erkölsét. Hogy üdvösségesbeket tanulna, Romába sietett. Romába jutott; napról napot vontatott, a' dolgai meg-sokasottak, egyik gond, a' másikat érte, a' jó szándék el-enyészett, a' buzgóság meg-hült; Agoston szinte olyan Romában, mint Afrikában, és talám soha nem-is lesz más féle. 'S-Te Alipi ennek nyomdokit követed szerentsétlenül, nem vigyázzván merre, 's-hová vezetnek. Vajki Holló-kákogása Cras. Cras. Holnap, holnap! mellynél, nem tudom, boszonthattya-e' az Istent nagyobbban az ember, avagy magának irtóztatásban árthat-e'?

ALIPUS

Nagy indulatú beszéd ez. Mind-az-által, ha minket kedvelsz Nebridi, bird reá Simpliciánust, hogy tovább Romában mulatozzon. Mihent foglalatosságim engedik, együt meggyünk.

NEBRIDIUS

Azt kíványátok, hogy magatokon, 's-Istene kívül legyen míg harmadik-is, a' kit tsufa tegyetek? Hiú reménység! én magamra gondot viselek.

ALIPUS

De az ajtót zörgetik.

NEBRIDIUS

Ugy tertzik, hogy Simpliciánus. Alipi kész az alkalmatosság.

ALIPUS

Igen akarom.

MÁSODIK KI-MENET.

900 Symachus, Alipius, Simplicianus, Nebridius.

SYMACHUS (*Sz. Ambrus Levelét olvassa.*)

Lesz gondom reá, hogy a' Püspököd panaszi feleletet vegyenek a' mint illik.
Vajki nyughatatlan ember! nyilván nem tudgya, ki, 's-mi légyen Symachus.

SIMPLICIÁNUS

905 Ambrus, maga szemei előtt viseli az Istent, az emberektől pedig sem nem fél.
sem nem vár.

SYMACHUS

Jókor érkezél Alipi; mit kívánsz?

ALIPIUS

Hogy rólam meg-emlékezzél?

SYMACHUS

Ne-is kételkedgyél. De most Agostonnal kell szóllanom. Ha elő álétođ ótett.
kedves szolgálattal magadhoz tsatlottál.

ALIPIUS

910 Ezzennel meg-telik kívánságod.

NEBRIDIUS

Kedves Barátom!

ALIPIUS

Ne tartóztass; lám sietve kell sietnem.

NEBRIDIUS

Tsak kevéssé várakozóál.

ALIPIUS

915 Ne akadálaskodgyál, mondom. Hallád, hogy a' Város fő-Gondviselője eleibe
kell Agostont álétanom.

NEBRIDIUS

Ne most. Híd elő holnap.

ALIPIUS

Balगतagság! Mit mondana Symachus?

NEBRIDIUS

Imé! a' gyors Ember: ki a' Fő-Gond-viselőnek szavát olly serényen fogadgya, az Istenét pedig olly lankattól.

ALIPIUS

Érzékeny szókkal sirtegetz. — de, ezt kíványa tőlem az én sorsom.

HARMADIK KI-MENET.

Simpliciánus, Nebridius.

NEBRIDIUS

'S-mit kíván üdvösséged, e' legkisebb gondod.

SIMPLICIANUS

Jó buzgósággal gyulladozni látlak.

NEBRIDIUS

Vaj! üdvösséggel. Szent Atya! ez Alipius, kiről néked teg-nap. Várakozzál itt kérlek, míg Agostont ide vezet: hasznos lesz tsak külső tekintetről-is megismérkedni, és tsak mulolag-is vele beszédben ereszkedni.

SIMPLICIANUS

Örvendek, hogy alkalmatosságom vagyon Nebridius Barátival szóllanom.

NEBRIDIUS

Mind a' kettő jó indulatú, mind a' kettő egyenlő-képpen ohajtya az Igaz Hitet megismérni. Erre az okra nézve hozzájok szeretettel kaptoltattam.

SIMPLICIANUS

Szent szeretet, és a' Böltesség Tanévtványit illető kívánság.

NEBRIDIUS

De bezzeg lassú, és aluszékony kívánság, mint-egy hivalkodó tunya emberé, ki akar-is, nem-is. Ugy az-is, ki kedves álmából azon kiáltással, kelly-fel, fell-ébresztetik; szunyadozva azt szokta felelni: jőj egy óra múlva, most ne háborgass. Azonba egy óra múlva megént azt mondgya: míg kevéssé, mert nehéz a' fejem. Harmadszor-is gyakoroltatik az ébreszgetés: kell-fell. Gyertya gyújtatik, a' takarodzója le-húzzattatik róla. Immár emelgeti fejét az Aluszékony, fell-nyitgya tsipás szemeit, fell-kelni készül, 's-ihon ismét le-dől, másik oldalára fordul, és ujolag el-szunyad.

SIMPLICIANUS

940 Tudni-illik mert a' szemeit pillogtattya a' Világosság, az hideg ijezgeti. É
meleg párna tartóztattya. Talám ugyan ezen okok Alipiust, és Agostont-
tartóztattták, hogy az Isten hivataljának mennél hamarább ne engedelmess-
kedgyenek.

NEBRIDIUS

945 Alipiust, oh Lelki Atya, tsak Agoston példája, Agostont pedig sok egyéb
kötelek az ágyhoz nyűgözik, mellyeket mivel nem külömben, hanem tsak nagy
erővel szagathattya öszve, a' mitsodás erőtt ő, sem magán nem vesz, sem nem
engedi, hogy mások rajta vegyenek, nagyon félek, ne talántán ez az hosszas
álom, halálos álomra ne változzon.

SIMPLICIANUS

950 Okoss a' félelmed; kivált ha kedves, és tsúfos dolgokról álmodozik, mellyek
miat az aluvó kedvelli az álmodozást, el-annyira, hogy ha fell-ébresztetik.
azonnal haragra gyullad. Mít gondolsz, soha nem tettet-e' néked Agoston
mint-egy álmából szóllani?

NEBRIDIUS

955 Ah Atya! tő hegygel illeted a' tárgyat. Az hivságokról, alakosságokról, nya-
lánk martzonaságokról az ő mindenkori beszéde; hasznos és fontos dolgokról
vagy darabolva emlékezik. Szinte úgy, a' mint az álmodozók szoktak: most
tapsol, 's-magának tetik, mint a' ki a' többi Orátorokat ékess szóllásával le-
tsöpülte volna; most élesen vetélkedik, és ha az együgyűek közül némelnye-
ket, úgy tetik Catholikusokat meg-győzte, kik vele szembe szökni mertenek,
960 mértékletlenül gunyollya, magát nagy göggel környül tekéngetvén, mintha
e' széles Világot birodalma alá holdétotta volna; most a' szeretetről tsörög-
börög, esztelenül ditsekedik, kérkedik.

SIMPLICIANUS

Veszedelmes álmok! mellyek halálos álomnak bizonyos jelei. Oda élete! ha
idein meg-nem orvosoltatik.

NEBRIDIUS

965 Ennél többet-is illik tudnod. Minapában Manichaeusokkal azt vitatá: hogy
nem mi vagyunk, ki vétkezünk, hanem a' gonosz természet vétkezik mi ben-
nünk. Most eszre veszi, hogy ez hamis, és semire kellő, sőt gonosz tanétás.
De mi haszna! Vakmerő-képpen videlmezi a' másik tanétást, hogy tudni-illik:
a' gyönyörúségek, mellyekre hajlandó a' természet, tsak tréfás nyájasságok,
mellyekre a' gyarló testből szerkesztetett embert fell-szabadéttya az Isten; sőt
970 mellyek nélkül senki boldogúl nem élhet.

944 Alipius, oh lelki Atya, Atya,

SIMPLICIANUS

Istentelen, átkozott tanétás. Hát ha valaki a' Szent Irás példáit, 's-bizonyságit eleibe veti, vallyon mit felel?

NEBRIDIUS

A' mit te el-íszonyodás nélkül alig halhatod: Catholikusok, úgy-mond, azt kívánják, hogy a' mit ők merő mondással állatnak, azt kiki azonnal el-hidgye.
- Erősétsék bizonyságokkal a' mit mondanak.

SIMPLICIANUS

Hát most mitsodás Hitben vagyon?

NEBRIDIUS

Egybe sem; hanem mindenikére hajlandó. Az Akademiikusokkal azt tartya: hogy mind egy légyen, akár mit hidgyen az ember, mivel mindenek bizontalanok, 's-kétségessék. És a' mi nagyobb, kételkedni méreszlet: nem tanétott-e' Epikurus egyebeknél igazabbat, midőn az Ember bóldogságát testi gyönyörűségekben helyezettette.

SIMPLICIANUS

Itten kedves Nebridim! immár nem idő vontatásnak okait beszélled, hanem keserves történeteket. Ah! Ez, nem tsak továbbra halasztya a' jót, mellyet fogadot, hanem immár ennek végbe viteléről kétségben-is esett. Egyéb aránt ez a' beszéd meg-ismértette velem Agostont, és ha meg-nem tsalatkozom, az éktelen gonosságának látom eredetét. Ennek két gyökere vagyon:a' kevélység, és testi gyönyörűségek szeretete. A' kevélység elméjét meg-vakéttya. Innét az hivságos ditsőségnek kívánsága, az értelmének meg átalkodása, önnön magának tetzése, mintha ő volna többi között leg-böltsebb. A' testi gyönyörűségek szeretete, halálos méreggel meg vesztegette akarattyát, melly miatt mint ama kórságos a' porba hever, ereitől, mellyel fell-emelkedhetne, meg-fosztatván.

NEBRIDIUS

Valóban ez, eleven képe a' szerentsétlennek. Mit itélsz felőle? Van-e' némely reménységed a' meg-gyógyulásáról.

SIMPLICIANUS

Igen kevés. Mind-az-által a' ki harmintz nyóltz esztendő-béli ina-szakatnak mondá: kelly-fell, vedd az ágyodat, és járj: az parantsollya, hogy senkiről kétségbe ne essünk, ki míg életben vagyon.

NEBRIDIUS

Ihon jön. Agoston! Imé ezzel, hogy beszédbe ereszkedgyél, nagyon kívánom.

Agoston, Simplicianus, Alipius, Nebridius.

AGOSTON

1000 Tisztelem a' nagy Ambrus követyét, ki a' Tsászárok előtt nagy tekintetben
vagyon; kinek tekéltessége; ékes szóllásának ditsérete oly híres, hogy Eu-
ropában hozzá foghatót nem találni.

SIMPLICIANUS

1005 Igen ditsósséges állapotokat emlegetz, de, a' mellyeket Ambrus semmire bet-
süllli. Hogy az Isten előtt kedves légyen, ezen egy ditsósséget kívánnyá. En
pedig nagyon örvendek, hogy ismérhetem Agostont, kinek jeles erköltsét, in-
dúlattyát régen hallám, mellyekkel őtet az adakozó Isten felékesétette. Vajha
azon adományokkal jól élne / a' viszontag való szeretettel öszve kaptolt Jo-
barátimhoz bátrabban szóllok / Vajha mondom azon ajándékokkal jól élne.
mellyekkel bizonyára soha jól nem élhet, az igaz Hitnek vezérlése nélkül.

ALIPIUS

1010 Mi-bennünk, Atya, régen immár az igaz Hitnek leg-alább kívánsága ki-
tsirázott.

SIMPLICIANUS

1015 Jelentette nékem ezeket a' Nebridiustok; 's-ditsérlek is azért. De juttassátok
eszetekbe, hogy írva vagyok: ^z)a' kívánságok ölik-meg a' testet. Sőt ezek-is
meg-ölettetnek napról napra való hallogatással, és ha sokáig nem munkál-
kodnak, el-rothadnak. A' tüzet annak ideiben kell táplálni, 's-a' vasat addig
kell koholni, míg tüzes.

AGOSTON

1020 Magam-is tapasztalom, hogy igazat mondotok. Lángadoztam hajdanán most
az hideg tsonyaim veleit el-lepte. Egyik dolog után, másik érkezik; a' gondok.
unalmak minden időmet el-rablották, mellyet az igasság keresésében tölthet-
tem volna.

ALIPIUS

Míg e' mostani óra sem alkalmas a' vetélkedésre, sietnünk kell a' Város fő-
gondviselőihez: emlékezel, hogy Agostont magához híta. Intlek azért, hogy
előtte meg-jelennyél.

NEBRIDIUS

Vajha ez, oly szorgalmatos volna, a' nyomos dolgokra, mint a' tséltsapásra.

AGOSTON

B Ha míg-is reményled, hogy az igasság isméréteré juthatok, egy, vagy két órát-kát, kérlek Atya! engedgy az én kételkedésimnek, mellyektől szorongattatom.

SIMPLICIANUS

Örömet, ha míg-ma kívánod, mert holnap Mediolánumba kell vissza tér-nem.

AGOSTON

Igen-is. Ma, meg-halgtalak, és azon alkalmatossággal élek, mellyet Nebridius igen örvendetesnek rebesgette, mintha előre által látná, hogy az hosszas habozásim után a' parthoz jutok.

SIMPLICIANUS

Ma tied vagyok, mikor kívánsz szolgálattal élni?

AGOSTON

Mindjárt, mihelyest a' Város fő-Gond-viselőitől vissza térendek.

SIMPLICIANUS

Uj dolgot parantsol a' Város fő-gond-viselője, 's-te nem lésszesz embere sza-vadnak.

AGOSTON

Akár mit parantsollyon, más időre hallasztom. Ma leg-kedvesebb dolgom, hogy veled szólhassak.

NEBRIDIUS

Igy találád kedvemet. Tudni-illik költsönöznünk kell magunkat a' dolgaink-nak, 's-nem ezekben sülednünk.

SIMPLICIANUS

- A' pokol-béli Fáraonak találmánnya, a' rabjait dolgokkal annyira terhelni, hogy idejek ne légyen, mellybe a' ki szabadulásnak modgyáról gondolkodhas-sanak. Igy nyomorultak egy kerékbe kerengenek, 's-az el-végzet munkának jutalma, az új munka; és félelem, hogy nagyobbra ne vetessenek. Igy el-folytak az esztendő; azomba mit szerzünk az örökké valóságra?

AGOSTON

Helyes kérdés, ha ez élet után, mást remélhetünk.

SIMPLICIANUS

Kitelkedöl-e' Agoston a' Lelkünk halhatatlanságáról?

AGOSTON

Inkább félek, hogysem ezt hiszem.

NEBRIDIUS

Imé most eszembe tűnik azon igasság, melyet minap, midőn halálos betegségben feküdne, fülébe súgtam.

AGOSTON

1050 Ah Atya! ha halálunk után-is fenn marad, 's-él a' mi Lelkünk, és én abban a' betegségben meg-haltam volna, hol volnék most? De e' talán tsak ijezgető Vász, hogy a' köz népet korlátba tarthassuk.

SIMPLICIANUS

Talám pedig ezek merő igasságok, mellyeket tagadni nem lehet.

AGOSTON

Ha ezeket szemem láttára meg nem bizonyítod, nem hiszem.

SIMPLICIANUS

1055 Ezeket érezni, 's-tapasztalni akarod inkább, mint sem el-hinni? Avagy azt véled, hogy a' miátt, hogy te nem hiszed, a' kinek el-enyisznek? Agoston! nem hatalommal, nem okokkal feszegetem a' feleleteidet; végy tulajdon értelmedtől tanátsot. Kérlek; nyilván meg-mutathatod-e', hogy ez életünkkel a' Lelkünk-is el-enyész?

AGOSTON

1060 Ezt nem.

SIMPLICIANUS

Kétkedöl tehát?

AGOSTON

Mind a' két részre habozok.

SIMPLICIANUS

Elég — Tehát immár, az okosság késztet arra, hogy illyen kétséges nagy dologban, az erköltsödet a' bátortalanabb tanétáshoz ne szabjad.

AGOSTON

1065 Szoros korlátba kerétesz, 's-eszre-is veszem, mit akarsz. Ha hiszem, hogy a' Lelkünk halhatatlan, e' nékem semire sem árthat; de ha nem hiszem ezen hitetlenségem nékem semire nem használhat, sőt örökösen árthat. Ugy-e' hogy ezt akarod mondani?

SIMPLICIANUS

Fel-érted eszeddel az elő-járó beszédet; visgáld-meg azt-is a' mi következik.

NEBRIDIUS

1070 A' következik, hogy okos, 's-bölts az, ki ezt el-hiszi.

AGOSTON

Valóban úgy-tetzik. Látom, hogy Emberre akadtam, kitől a' nyavalámnak, mellytől szorongattatom, orvoslását várhatom.

ALIPIUS

A' Város fő-Gond-viselője hozzánk közelét.

AGOSTON

Bővebben az-után ezekről.

SIMPLICIANUS

De míg ma.

AGOSTON

Igen-is míg-ma, 's-Alipius-is velem jön.

NEBRIDIUS

Ugy tettesz.

SIMPLICIANUS

Uram Istenem add nékem ezen Lelkeket.

ALIPIUS

Simplicianuson olyan emberre akadtál, a' mitsodását le-irt előtted Nebridius: 's-látom, hogy az hosszas hideg-lelés után, meg-hevültél.

AGOSTON

Nem, oh Alipi, nem hagyot míg-el minket a' végetlenül tűró jó Isten! Hogy tehát ennek tűrésével vissza ne éllyek, attól félek. Valóban látom immár a' késedelmességben helyheztetet veszedelmet, a' minéműt soha nem ekkoráig. Mindenekről kételkedni, kétségessé teszi az üdvösségünket-is.

ÖTÖDIK KI-MENET.

Agoston, Symachus, Alipius.

SYMACHUS

Agoston, tapasztalhattad eddig, mennyire betsüllek. Emlékezem, ^{a)}miként gyakran panaszolkodtál Tanéványidról. Ma segítséget nyujtok.

AGOSTON

Bizonyára nagy kegyelmet tiendesz velem. Mert nem-is tűrhettem tovább

☛ L. 5. Conf. c. 8. et 12.

1090 e' nyomorúságot. A' melly rosz erköltsöket nem akarám magamon, midőn
míg tanúltam; most mikor tanétek el-kell szenvednem másokon. Carthago
Városában vóltanak feslett, erköltstelen, szemtelen Ifiak, kik valamint az
Akademiában jóvén semmi intést, oktatást nem szenvedtek, úgy vissza tértek
1095 honnyokba minden Tudomány nélkül, Lelki isméret-nélkül, üres erszénnel.
Romában, ámbár a' mértékletességről némely ditséretet érdemelnek, mind-
az-által abban vétkeznek gyalázatosban, hogy a' pénz kedvesebb előttek, hogy
sem az igasság. ^{b)}Mert mikor annak idein a' meg-ígért Tanétó-bért kellene
fizetni, hirtelen el-széllednek, 's-háladatlanúl a' Tanétójókat tserbe hadgyák.
1100 Utálom a' pór Lelkeket, és a' fényeskedő sár után ásétozókat nem tartom méltó-
tónak, a' kik miátt annyit fáradozzam, 's-pedig hasztalanúl, a' terméketlen.
kopár mezőn.

SYMACHUS

Helyes a' panaszod. De-ma végét ejtheted a' nyomorúságidnak, ha eddig tett
szolgálatodhoz, ezt az egyett is hozzá teszed, de míg ma, mert holnap, későn
vinnéd végbe, a' mit kívánok.

AGOSTON

1105 Hallom, mit parantsolsz?

ALIPHIUS

És én, kezes vagyok érette Uram! hogy annak, a' mit parantsolsz bé-tellyesi-
tésében, Agoston, nem leend késedelmes.

SYMACHUS

1110 Ha sürgetni fogod őtett, nem hadlak jutalom nélkül. Imé a két rend-béli
Levél. Ez, a' Te szorgalmatosságodat kívánnya, e' pedig jutalmat ígér. Immár
figyelmezz, mit kívánok. — Kértem minapában Levél által a' Tsászártól.
hogy az előbbeni Tsászárnak parantsolattyából Victoria Isten Aszszonynak
le-rontatott oltárát ujolag fel-áléttatná. Tudtam, hogy nehéz dolgot kértem
Keresztény Fejedelemtől: de e' vala a' Tanáts-béliek közönséges akarattya.
1115 kiknek nagyobb része, míg most-is az ősei nyomdokit követik, több Istene-
ket imádván. Nem vagyok olly esze-fordult, hogy több Isteneket hidgyek oh
Agoston! annál inkább nem olly embertelen, hogy kinszerétselek azon esz-
telenségnek videlmezésére, mellyet önnön magam-is kárhoztatok. Valamint
bizonyos vagyok, hogy vagyon Isten, ki e' széles Világot kórmányozza, olly
bizonyos vagyok, hogy egy az Isten, kihez más hasonló nintsen.

AGOSTON

1120 Az ép okosság, nem-is engedi, hogy más itélettel légy.

SYMACHUS

Ugy vagyon: mert ha többen volnának egy-máshoz hasonló Istenek, el ke-

1097 Ibid.

rülhetetlenül a' következne, vagy hogy szünetlen hadakozás légyen köztök, vagy hogy egyik a' másikának diadalma alá vettessen, mi-légyen e' kettő közül balgatagabb, nem tudhatod.

ALIPUS

Okosan Uram! örvendezve hallom egyenes ítéletedet.

SYMACHUS

Mind-az-által a' tulajdon hasznom kívánnya, hogy úgy tettessem magamot, mintha a' Tanács-béliekkel egyet értenék, kiknek példáját a' kösségnek nagyobb része az ideig követi, a' hajdani tévelygését meg-tartván. Azokáért tetzeni kívántam; mellyre nézve az Isten Aszszonynak Pártját fogám. Immár rémülyetek! egy Papnak vakmerőségén. Senki kérésemnek ellent nem mondana; nem kevesen helyesnek, sőt hasznosnak is álélták, ha az Isteni tiszteletben, kinek kinek meg-engettetne, hogy többi Vallások közül, szabadon azt hidgye, 's-vallya, a' melly tetzik. Az egy Ambrus Püspök, ki nem tudhatom, ki által sajdétotta kérésemet, tüstént réz homlokkal ellent állott; irt a' Tsászár-hoz; a' Levelének mását pedig, egy Papotskája által hozzám küldé. E' kemény levél, ámbár tellyes kellő képes Udvarisággal, és mértékletességgel. De hogy Mediolánum-béli Püspöknek, Roma Városának Elő-járó gond-viselője megholdolyon, ezt nehezen tűröm. El-kell míg-is nyögnöm, ha tsak Te Agoston, nem serénykedel az ékes szóllását, ékes szóllásoddal meg-tzáfolni, és az ő nagy tekintetét, az Udvar előtt nyomos okoskodásiddal le-tsepölni. Vedd ezen Levelét; ély eszeddel; minden fortélyos mesterségedet szedd egybe; de még ma, mert igen siettető a' dolog. Parantsolatot vettél néked felettébb ditsőségesset; mert soha hiresb ellenséget győzedelmi pompán nem vezet, mint, ha Ambrust meg-győződ.

ALIPUS

Bizonyára Agoston, nem virradot néked soha jobb alkalmatosságod, mellybe meg-mutathassad, ki vagy, 's-mi vagy.

SYMACHUS

Alipi! told te-is a' kereket, mennyire erőd engedi. Siessetek! jutalmat vesztek mind a' ketten, a' minéműt kívántok.

AGOSTON

Nehéz dologra fogtál. Olvasom az igen fontos, helyes okokat, és meg-élemedt tiszta szóllást, melly inkább vigyáz a' dolognak veleére, mint a' pusztá szókra. Óriással kell-meg-verekeednem.

SYMACHUS

Te, ki hasonló képpen Óriás vagy. Felettébb nagyobétod a' nehézséget, hogy a' munkádat annál inkább betsültessed. De ne kételkedgyél; a' munkádnak lesz illendő bő jutalma. Tsak gyorsan; míg ma kívánom olvasni a' feleletet.

Agoston, Alipius.

AGOSTON

Reá törekedem. Én ezt az Embert, sem nem értem, sem nem kedvellem ezen parantsolatot.

ALIPUS

1165 Én pedig nem akarom, hogy sokáig magaddal tusakodgyál, hanem hamar ülle, gondolkodgyál, 's-irj; a' te, 's-az én hasznomra válik.

AGOSTON

Alipi! egészen el-változál. Afrikában az egy igasságot nyomoztad, most egyedül a' tulajdon hasznodat, 's-különös javadat keresed. Honnét olly hirtelen változás?

ALIPUS

1165 Kétség kívül Te tőled. Mert veled együtt az Igasság fel-nyomozásának reménységétől el-esvén, mit tehetek, hanem hogy a' tulajdon javamat, 's-hasznomat keressem? Te pedig hivalkodva állasz; noszsa a' dologhoz, a Város fő-gond-viselője sürgött.

AGOSTON

1170 Lassan siess. Nintsen ditséretesb késedelem, mint a' roszban tiendő választásban, melyre minket sokszor a' szívünk hirtelen fell buzdúlása el-ragad, melyet haszontalan paenitentzia követni szokta.

ALIPUS

Nem de némely gonosságot érzesz e' parantsolatban?

AGOSTON

1175 És pedig igen éktelent! Symachus úgy akar egy Istennek szolgálni, hogy az ördögöt meg ne bántsa, melyet ímád sokakban; 's-ilyen embertől várhatz jó parantsolatot? Jól kell meg-visgálni ezek parantsolatit, hogy midőn embernek engedelmeskedöl, az Istent meg ne bántsad.

ALIPUS

1180 Oh! ki régen nem hallottam a' Te szádból, illy Istenes beszédet! Hogy ha mindenek kétségesek, a' mint te gondolod, tehát az Istentől Lelki isméretednek minémű furdalását érzed? Szabad azt tselekedned, a' mi tetzik, midőn kétséges a' törvénynek kötelessége. Avagy ha által hágod-is a' törvényt, mi károdra vagyon a' bűnöd? E' jelen való életben a' büntetést míg a' jámbor Emberek-is szenvedik, és a' mellyekel ijezgetnek ez élet után, ezek kétségesek. Mit félünk tehát.

AGOSTON

Ah! én vélekedésem szerént szóllasz. Kérlek a' mellyet tólem költsönözted, velem együt vesd fére. Alipi! leg-alább a' kétséges, ha nem kétségessék-e' mindenek? 'S-imé, ez a' kétség tartoztat engem, hogy Épicurust ne kövessem, mert félek, ne talántán igaz légyen, a' mitől félek, úgy-mint: itélet; pokol, az örökké valóság. Imé hová szem bé-hunyva rohantam! irtóztató mély örvénybe sülettem. Ah nyujtsd-ki a' kezedet Istenem!

ALIPIUS

Tsudálatos dolog, Agoston! nem de Simpliciánus tsepegtette beléd ezen új indulatokat?

AGOSTON

Ugy vagyon, régi Barátom! De Bóldog Isten! míg sem utálsz engem? Új reményem támad: fel-találhatom az igasságot.

ALIPIUS

Ezt más időre hallaszuk; holnap alkalmasban kereshettyük, ma a' Város fő-gond-viselőinek szavát kell fogadnunk.

AGOSTON

Ma jelen vagyon Simpliciánus, holnap el-indúl; a' jó alkalmatosságot üstökön fogva kell meg-ragadnunk, melly annyiszor markunkból el-tsuszot. Új ösztönt nyujt e' Levél: a' mint le-írák előttem Ambrust, szinte olyanak szemlélem őtett e' Levélben. Vajha láthatnám! és vele beszédbe ereszkedhetném.

ALIPIUS

Idétlen kívánságok ezek, tedd most fére; éjel jobb tanátsot kohlhatunk. Most a' Város fő-gond-viselőinek, Agoston! a' Város fő-gond-viselőinek kell szavát fogadnunk, mert feleletet nem adván, miként mentegeted magadat.

AGOSTON

Majd jutt valami eszembe. Hogy az éj job tanátsal nékem kedveskedhessen, ezt nem hihetem. Simpliciánustól bátrabban meg-kérdhetem, szabad-e' ebben a' Város fő-gond-viselőinek engedelmeskednem, és Ambrus ellen irnom. Mert ha nem; a' bizonyos, hogy nem tselekszem.

ALIPIUS

Simpliciánustól kérsz tanátsot, Ambrus ellen, minémű okosság?

AGOSTON

Az Igasság-meglelésére, oh Alipi! valamint új reménségem, úgy szinte új kívánságom támad. Jaj nékem! ha megint az hathatos indulatomat követni továbbra hallasztom.

ALIPUS

1210 A' hová vonszasz, követni foglak. De vak, a' ki rostán által nem lát; Simpliciánus kétség kívül el-tilt a' feleléstől, és a' Város fő-gond-viselőitől el-idegenét, ki illy formán, mind a' kettőnket meg-gyűlöli, a' reménységünk pedig tsüken.

AGOSTON

1215 Betsüllöm a' Város fő-gond-viselőit, de nagyobbra betsüllöm, 's-kedvellem az Igasságot; mellynek anyiszor le-mondottam, midőn kínálkozott. Most ujlag kínálkozik, meg-vessem-e' ismét? Simpliciánus ma nagyobb hasznomra leend, mint a' Város fő-gond-viselője; és a' homályos időben villámló igasság nagyobban rettegett, mint sem a' Város fő-gond-viselője.

ALIPUS

Igen-is! ha remélhetnénk, hogy az igasságra akadhatunk.

AGOSTON

1220 Nints külömben; mert senki engem Fejedelmek közül bóldoggá nem tehet, sem a' meg-vetett igasságnak birodalma alól, ki nem ragadhatt, ha ez engem mint meg-átalkodottat, kárhoztat.

ALIPUS

Böltsen. Veled meg-halgatom Simpliciánust.

NEGYEDIK VÉGEZÉS.

A' napról napra való Hallogatás mire juttatta Agostont.

1225

ELSŐ KI-MENET

Agoston, Alipius, Nebridius.

AGOSTON

1230 Mi tagadás Barátim! nagyot botlottunk: egészen meg-győzött engem Ambrus Levele. El-megyek, meg-izenem a' Város fő-gond-viselőinek, hogy hasztalanul igyekszem azt meg tzáfolni felelésemmel. Meg-győzött Ambrus! Az igasság fenn marad.

NEBRIDIUS

'S-Te Alipi e' nagy indulások között, meg sem mozdúlsz?

ALIPUS

Nem tudom, minn álmélkodgyam inkább, Agoston félelmén-e', vagy Simpliciánus tanáts adásán.

AGOSTON

Meg-szűnik álmélködésod, mihelyest e' Levelet el-olvasod. Fogd, olvasd; –
Az igasság! az igasság! innét rettentő ábrázattal ki néz, és mezételen kettős
kardal örökös halállal fenyegetődzik, ha tőle szaladván a' kétséges útra vete-
medem. Ugyan ezen félelem kényszerített, hogy a' Város fő-gond-viselőinek
parantsolattját fére tenném, míg Simplicianus ezt helyesnek mondaná.

ALIPUS

Fel nem érhetem eszemmel, mi-képpen mondhatta ezt helyesnek. En valóban
olly vélekedéssel valék, hogy ezt tilalmazni fogja; reményem felett történt
hogy maga sürgeté mondván: Igen-is Agoston! fogadd szavát a' Város fő-
gond-viselőinek; siess, felelly a' Levélre.

NEBRIDIUS

Szinte ezen tsudálkoztam én-is veled együtt; most a' következőkre nézve
ditsérem a' nagy Embernek okosságát. Nebridi! mondá nékem, mikor ti el-
mentetek, 's-én pedig busúlva nyögtem, új késedelmet szerze a' Város fő-
gond-viselője a' reménységemben. Nebridi! ez a' késedelem üdvössétek
elő-mozdítására szolgál. Agoston, valamint dagályos kevélységgel betsüll
magát, úgy az hitről való vetélkedéssel másoktól nem engedi magát meg-
győzettetni. Tehát vetélkedgyen önnön magával, vegyen magán diadalmat
Igy meg-győzettetvén, győzedelmes léssen, 's-az Igasságnak örömmel térde-
hajt: örömmel; ismét mondá, örömmel térdet hajt. Mert mennél inkább fog-
iparkodni, hogy okokat talállyon, mellyekkel Ambrust vissza tzáfolhassa
annál mélyebben az igasság titkaiban keveredik, úgy hogy hirtelen el-rémül
látván magát azon királyné előtt, mellynek létét ő tengeren túl képztette ma-
gának.

AGOSTON

Jó Proféta vala. A' meg-hamisításnak igyekezete, kéntelenétett, hogy szor-
galmatosban meg-tekéntsem, a' mit olvastam. Oh! szerentsés kintelenség!
Előmbe állott az igasság fényes ábrázattal, villámló szemekkel. Imádám; 's-
néki meg-holdúltam. Alipi! a' mit most látok, azt régen láthattam, 's-kelle-
volna-is látnom; a' tudatlanságom, tsak tettetett vala. A' jo-megvizsgálásbar
fáradozni nem akartam; a' jó szándékomat napról napra hallogattam; melly
tunyaságomat 's-hallogatásomat most nagyon bánom.

ALIPUS

Ma tehát talpra álétsuk; de mi modon?

AGOSTON

Jól találtad a' dolgot; ugyan e' gyötör engem. Ez a' meg-jobbulásom, nerr
egy napi dolog. Most itt vagon Simplicianus, holnap el-indúl, 's-el-hadgya a
beteget, a' kit kezdett nyomorgatni, hogy meg-gyógyétsa. Ah! mikor lehetet
akkor üdvösségemről gondolkodni nem akartam; mert nem engette kevély-
ségem, melly igyengető Mestert nem szenvedett, és a' buja fesletségim miatt

1270 mellyek inkább szerették a' setétséget, hogy sem a' ragyogó világosságot. Most
mikor akarnám, talám nem lehet tőlem. Es jövődőbe kedves Barátim! jövő-
dőbe mire jutok? Jaj! mitsodás nyomorúságra ejtett engem az én tunyaságom,
és szerentsétlen hallogatásom! Ismét mai nap le-törli a' tsipát szemeimről az
1275 Isten, és többet látok, mint-sem Afrikában láttam. Én balgatag! a' Mánes
eretnek pozdorjáiból ki-fejtőzvé, jól futottam: ki ámetott-el, hogy a' futá-
somat félbe hadnám, sőt a' jó utról el-térnék, úgy, hogy a' végső dolgaim
gonoszszabbak lennének az előbbieknél.

NEBRIDIUS

Igen-is a' hallogatás, hallogatás elsőben tartóztatott, végtére a' tévelygésre el-
ragadott.

AGOSTON

1280 Valóban a tévelygésre, Nebridim! mert oly rettenetes örvényben látom ma-
gamat, mennél veszedelmesb nem lehet. A' lajtorját keresem, mellyen le-
szállottam; de rettegés miatt, meg-nem foghatom, miként szállottam le e'
mélységbe.

ALIPIUS

Tudni-illik: garáditson-ként; eszbe sem vévén, ide róhantál.

AGOSTON

1285 Ugy vagy, gyulladozott szívem forró kívánságokkal a' jóra, 's-az igasságra.
Az igasság Afrikából Romába által vitt engem. Ha gyorsan kerestem volna.
régen meg-leltem volna, 's-már szerentsés volnék. De ezt hallogatni, 's-el-
veszni, mind egy vala. A' hallogatás miatt meg-hűlt a' szívem, innét származott
a' tunyaság; a' tunyaságból, kétségben esés az igasság fel-találásáról, mellyet
keresni el-untam; a' kétségben esésből a' Tanétók meg-vetése; innét a' szabad
1290 életbe való meg-általkodás; a' jövődő dolgokról való gondatlanság; és minde-
nekre kész vakmerőség.

ALIPIUS

Ditsérem bánkodásodat, de hasznosabban tselekeszünk, ha a' jó útra való
visza térésről tanátskozzunk.

AGOSTON

1295 Tanátskozzatok ti, én a' Város fő-gondviselőinek meg-beszéllem a' Levélről
való igaz ítéletemet.

ALIPIUS

Ugy de, kedvét szeged.

NEBRIDIUS

Hadgyán. Kissebb gonosság a' Város fő-gondviselője ellen, mint sem az Igas-

ság ellen hartzolni. Mi azonban tekéntsünk a' Levélbe, mellyből Agostonnak olly nagy reménsége támadott, hogy az Igasságot Ambrusnál fel-találja.

MÁSODIK KI-MENET

Alipius, Nebridius.

ALIPÍUS

Szükséges, hogy fontos legyen e' Levél, melly olly meg-átalkodott szivet megtöri. Hallyuk: Győzedelmes Tsászár: a' melly kérő-Levél néked Symachus Roma Városának fő-gondviselőitől nyújtatott, ollyas-dolgot foglal magában, mellynek vizsgálása inkább a' Püspököket, hogy sem az Udvari tanátsbélieket illeti. Azokáért, kegyelmes Fejedelem, meg-botsás, ha ezen viszalkodásba, melly most vitattatik, Ambrus-is, ámbátor hivatalos nem lévén, keveredik. Eleje ennek tellyes minden hivséggel, 's-a' tulajdon tisztségiért buzgoságos Embernek jele.

NEBRIDIUS

Püspöknek.

ALIPÍUS

A' kérettetik; hogy a' Victoria Isten Aszszonynak kő oszlopát fel-álétsad és a' hajdani Roma Városának szokása-szerént ez előtt, az áldozatokat végezni meg-engedgyed. Mirész kérés! mellyben, meg-tetzék nékem, hogy Symachus el-feletkezett magáról, 's-rólad-is oh Tsászár, mert sem arra a' mit kért, sem a' kitől ezt kérte, elégségesen nem vigyázott.

NEBRIDIUS

Ki mondgya bátran a' mi a' szivén fekszik, semit el-nem mulatván.

ALIPÍUS

És pedig világosan. Mert mit? ha Pogány Fejedelemtől, Udvari keresztény Ember azt kérné, hogy a' bálvány Istennek Templomi le rontassanak, és ezek helyet, Kristusnak építtessenek Templomok, mellyik Király halgatná-meg ezt békével? hanem, a' ki vagy immár a' mi hitünkre térni készülne, avagy a mi hitünkről jó vélekedésbe volna. Lásd tehát oh Fejedelem, mit ítelt felőled Symachus, midőn te tőled merte kérni, az Isten-Aszszony Oszlopának fel-álétását, mellyet a' mi Hitünk, mint egyéb bálványokat kárhoztatt. Ezt én ugyan gondatlanságnak inkább akarom mondani, mint ellened el-követett gyaláztatnak, ámbár a' te Felségednek nem kiss gyaláztatott tesz, a' ki tudva, és kész akartva hiszi, hogy te a' kárhoztatott bálványozásokhoz, az Atyád, és Testvérid példái ellen némi némú képpen hajlasz.

NEBRIDIUS

Emberről való okoskodás.

ALIPUS

1330 Mellyel magának a Császárt okosan engeszteli. De tovább: Eszre vette, a nagy veszedelmet maga Symachus mint éles elméjű Ember; hogy az ő ké-
1335 rése ne látatna alátalomba való vádolásnak Császár ellen, kitől ezen grátia-
reménleni, mind egyet tenne, mind azt mondani: Válatinianus valamin-
esztendőkre nézve míg Ifjú, úgy a' tulajdon hitiben, míg nem épen tudós, a
vagy kevés buzgósággal szorgalmatos. Azért ravaszúl oda kezd le borsákozni
1335 hogy tagadgya, hogy azzal a' Catholikus Császárok vétkeznének, ha az alatta
valóknak noha meg-tilthatnák, míg-is több Istenek imadását meg-engednék.
Mert, úgy mond, mivel annyi Vallások között, bizonytalan, mellyet rendelt az
Igaz Isten, tehát az okosság hozza magával, hogy kinek kinek az ő értelme
szerint szabad légyen az igazságot keresni, és az hitről azt tartani, a' mit akar

NEBRIDIUS

1340 Alipi! ez annak a' zikkelynek fajzattya, mellyet mi tartunk, hogy mindenek
kétségessék. Nézd mire jutánk? Ha hasznunkra léssen, a' Lelki ismétetünk
minden furdalása nélkül, míg a' bálványokat-is imádni fogjuk.

ALIPUS

1345 Kétség kívül, ha igazat mond Symachus. Hallyad mint videlmezi magát. Mert
úgy mond, minden némű tisztelet, ugyan csak az egy Istenre tzelez, és a' kik
több Isteneket imádnak, csak több neveket tisztelnek, nem több Urakat.

NEBRIDIUS

Valóban a' gonosságának álnok videlmezése ez. Vallyon mit felel Ambrus?

ALIPUS

1350 Nagy örömmel olvasom. Fel-kiált: Imé, oh hatalmas Császár minémű szép
színekbe öltözve jön elő az undok Istentelenség, hogy az együgyű Lelkeket
el-ámétsa. Vallyon igazán hiszi-e Symachus az egy Istent, vagy csak úgy tettet-
1355 magát? Ha hiszi, neheztelli, hogy le törültetnek azok a' nevek, mellyekkel az
hitetlenség és bálványozás tovább terjed, 's-gyarapodik? Ha pedig, csak tettet-
magát; az Isteneknek gonosz szolgálja, kiknek tiszteletit nem meri nyilván k-
mutatni.

NEBRIDIUS

Erősen szorongattya.

ALIPUS

1355 Következik: De én gyanakodom, hogy Symachus, sem egy, sem más Vallásbar-
nintsen. Mert mivel azt mondgya, hogy kétségessék, mellyiknek annyi Vallások
között légyen alkotója az igaz Isten? úgy vélem, hogy ő egyikre sem állott, a'
mint sokan tselekesznek nem azért, hogy tagadnák, hogy vagon Isten; hanem

hogy minémű tisztelettel kell ötött imádni, függőben hadgyák itéleteket, és a' mint mondgyák, ebbe a' vizalkodásba nem akarják magokat avatni. Onnét vagyon, hogy mindenekre készek, ma Catholikusok, holnap Ariánusok, azután Mánichaeusok, végtére Pogányok, a' mint az idő hozza magával. És imé, ez a' mindenekre való hajlandóság, oh Fejedelem! mostani időben, okosok hitének neveztetik, melly kevély név, már sokakat meg-tsalt, kévált azok közül, kik a' köz Nép felett tudósbaknak kívánnak láczatni.

NEBRIDIUS

Alipi! nem érzed, hogy ismét minékünk szóll a' Letzke.

ALIPIUS

Ha ostobának nem tartasz, igen-is érzem. De ha mélyebben belink nem vág, míg a' sebünket nem fájdayuk.

NEBRIDIUS

Olvasd tovább.

ALIPIUS

Meg-vallom, oh Tsászár, hogy okos emberhez illik, nem hinni akár kinek; és hasznos dolog, függőbe tartani az itéletet akkor, midőn az igasságot nem lehet fel nyomozni; de mellyik hitet rendelte az élő Isten, olly világos bizonyságokkal tudgyuk, hogy a' ki Lelki szemeit ennek jó meg-vizsgálására fordéttya, lehetetlen, hogy az igasságot ne lássa.

NEBRIDIUS

Most fül hegyel hallom a' mi következik.

ALIPIUS

Én pedig a szemeimet ki meresztem az olvasásra. Visgállya-meg Symachus e' széles Világot; járja-meg az országokat; minden Vallásból kérdezze meg némellyeket: Mond-meg, jó-barátom, miért hiszed, 's-tiszteled Jupiteret? én te miért követed Ariust? Te pedig miért állottál Manichaeusok közé? azt feleli egyik: mert ugy születtem. A' másik, mert nints más módom, miként élődyem. Harmadik, mert nem illik, hogy az eleim vallásától el-álljak. Végtére némely azt mondgya: mert nem tudom, miért inkább ezt hidgyem, vagy mást, hanem hogy az irás inkább ezt mondgya, hogy sem egyebet. Immár ki nem látya? hogy e' féle feleletek közönségessek minden embereknél, és ezekkel minden magát mentegetheti egyaránt, 's-ugyan azért senki sem. — De a' ki Romai Catholikus embertől kérdezősködik, azt fogja hallani: én mint Catholikus hiszek, mert okosan, nem kételkedhetem, hogy az én hitem Istentűl vagyon-e'?

NEBRIDIUS

Mit itélsz erről az okoskodásról?

ALIPIUS

1390 Engedd, hogy el-végezzem. Mert valamit mások ellenbe vetnek, azok, vagy
merő hazugságok, vagy semmire kellő pozdorják. A' mellyek pedig engem
Romai Catholika Anya szent-egyházban tartóztatnak, meg-győzhetetlen bi-
zonyosságok, a' mellyekkel egyéb vallások a tulajdon részek támogatására nem
élhetnek. Mert mellyik az, mindenek közül, a' melly maga kezdetit Aposto-
1395 laktól fogva meg-mutathassa, melly mellet annyi Proféták fognának; mellyet
annyi Mártýrok önnön magok véreikkel meg-erősítettek, mellyet a' tanítások
elsőben; azután a' tanítások reguláihoz alkalmaztatott erköltsenek szentsé-
ge dítseretessé teszi; az-okáért a' Philosophusok közül is, ha volta képpen meg-
fontolták azon okokat, mellyekre nézve hiszünk, egy sints, a' ki a' mi hitünket
1400 okosság szerint való hitnek nem vallaná. Innét oh Tsászár, következik, hogy
nintsen más a' Catholika hiten kívül, melly meg érdemelné, hogy okosság
szerént való hitnek mondattatna.

NEBRIDIUS

Alipi mitt vetünk ellenbe?

ALIPIUS

1405 Ezek nyomos bizonyosságok. Visgállyuk-meg a' Diálectica regulái szerint: mind
bizonyos rendbe szerkesztetem: Egyedül az okos hitnek lehet alkotója az
Isten.

NEBRIDIUS

E' tagadhatatlan igazság. Mert, a' ki az embert okos álattá teremté, kétség
kívül azt kívánna, hogy őtett illető tiszteletiben okossággal élyen.

ALIPIUS

De egyedül a' Catholika hit okos hit.

NEBRIDIUS

1410 Ismét merő igazság; mert egyedül ennek vannak erősítő bizonyági, mellyek
más vallásokkal nem közönségesek.

ALIPIUS

Tehát egyedül a' Catholika hitnek alkotója az Isten. A' conclusio, vagy-is
bé fejezés nyilván való, mellyből eredendő igazságok, minket egészen el-
nyomnak.

NEBRIDIUS

Mellyek azok?

ALIPIUS

1415 Tehát a' minket a' Catholika hit tanit, mind igazak, és ezeket tagadni vétek:
ez első igazság.

NEBRIDIUS

Valóban, mert e' képpen az Alkotó Isten, 's-a' leg-felnyeb való igasság megvettetik.

ALIPUS

Tovább következik, hogy nem áll szabad akaratunkon, hogy akar mély hitet kohollyunk, 's-válaszunk magunknak.

NEBRIDIUS

Ez-is nyilván-valóság. Mert mivel minden egyéb vallás, sokban ellenkezik a' Catholika hittel, tehát következendő képpen ellenkezik az Istennel-is.

ALIPUS

Ennek felette azt állatom innét, hogy esztelenül valaki ezzel ellenkező vallásban vagyón.

NEBRIDIUS

Ugy vagyón; mert vakmerő képpen azon útra vetemedik, melly őtett minden bizonnal az Istentől el-távoztattya.

ALIPUS

Végtére tagadhatatlan; hogy az nagy vétek alatt köteleztetik az igasságot keresni, valakinek, a' maga hitiről okos kitelkedése támad.

NEBRIDIUS

'S-mi pedig ezt el-mulattyuk! sótt mig most-is hallogattyuk.

ALIPUS

El-végzi Ambrus a' Levelét: Tehát Symachus kérését meg-ne halgasd oh hatalmas Tsászár! mert ezt ellenzi a' Lelki isméret, és a' te Tisztségednek méltósága: az egy Üdvösséges Hitnek szerzője az Isten, az egy üdvösséges Hitnek pártfogója a' Tsászár. Viszsa élsz hatalmaddal, ha ezzel az emberek kedveskedésére élsz, kik az Istent boszontyák a' te kegyelmedben bizakodván. Emberre akadtunk, ki az igasságot velünk meg-ismértesse.

NEBRIDIUS

E' nagy nevezetes ember, 's-érdemes, kinek tanétvánnya légyen Agoston. E' mai nap Alipi! annyi idő vontatásnak határt vett, kezdgyük Cathecumenusok lenni, és az oktatásra magunkat meg-alázni.

ALIPUS

Éppen jókor érkezteél Lelki Atya, mert ah! miket nem beszélünk néked.

Simplicianus, Alipius, Nebridius.

SIMPLICIANUS

A' Város fő-gondviselőitől feleletet várok, melyet Ambrusnak vigyek. Vallyon mit irt Agoston a' Püspök ellen mondgyátok-meg nékem.

NEBRIDIUS

1445 Sőtt a' jövendölésed bé tellyesedet: nagy indulatokkal meg-rendült szive midőn el-olvasá a' Levelet, és semmit nem találván, akár merre fordúlna, a mit nyomosan ellembe vethetne, el-pirúlt, a' meg-szégyenítettett kevélysége. melly őtett mindenek ellen győzhetetlennek lenni hazudozta.

ALIPIUS

1450 A' setétségben járónak uj tsillaga virradot, és a' veszedelmet meg ismértette véle, mellyre nagy dühösséggel vetemedett szerentsétlen, a' meredekségnek immár végső szélín álván. Én vele együtt látom a' meredek mélységet, mellyhez mi tudatlanok nagyon közeléténk. Viszsa térek; mivel eszbe veszem: hogy örökös veszedelembe keverednek, kik mindenekről kételkednek. Fel-találhatyuk az igazságot, 's-keresni-is fogjuk együtt uj fáradozással.

SIMPLICIANUS

1455 Nem annyira nagy, mint siettető fáradság kívántatik. Az uj hallogatás, a' akadékokat okoz, mellyeken nehezebben estek által, mint azokon, mellyek eddig tartóztattak. Míg ma keressetek kalauzt, a' ki utat mutathasson. mutasson is.

NEBRIDIUS

Mitsodássat, 's-minémű erkölsűt kívánsz?

SIMPLICIANUS

1460 Kinek két szeme legyen; tudni-illik böltsessége, és sentsége. Mert a' ki böltséde nem Szent illetű, könnyen másokat meg-tsalhattya; a' ki pedig Szent életűde nem éppen okos, könnyen meg-tsalattatik.

NEBRIDIUS

Nehéz dolgot kívánsz, mert ezek ritkán egybe kaptsolatva találtnak; se nem minden bokorba Ambrusra, vagy Simpliciánusra akadtz.

ALIPIUS

Ha nem akadunk-is e' féle okos, és szent kalauzra, ugy vélem mind az ált.

- hogy a' tudós, tanult ember magának élegséges lehet, ha szorgalmasan keresi üdvösségét.

SIMPLICIANUS

Böltsen teszed hozzá, ha szorgalmasan keresi. Mert hányadik a' tudos emberek közül keresi szorgalmasan üdvösségét, ha tsak más valaki őket nem ébrezgeti, 's-vezérli Alipi! Kristus Urunk, kit minnyájan tisztellyük, jó pásztorhoz hasonlítja magát. Más hasonlatossággal-is előnkbe adhatta volna maga tisztségét. De mitsodásoknak kívánt minket, ezt egyéb példával világossabban meg-nem ismértethette velünk. A' Pásztor, 's-juhok nevei, viszont egymástól függők: ha tehát Kristus Pásztor, azt kívánja, hogy mi juhok legyünk. Ditsérem a' Juhok ártatlanságát, együgyű szelédségét, túrését, de Kristus ezekben leg fő-képpen az engedelmességet, az igyengetésben szófogadást kívánja. c)Az én ígémet hallják.

ALIPUS

- Ha még most is Kristus önnön maga legeltetné a' juhokat, ki ne engedelmeskedne néki? De minthogy immár az hely-tartoi által legelteti, nem kell-e' ezen kötelességtől ki vennünk a' Túdós Embereket? Az együgyűeket kell tanégtatni, integetni, mit hidgyenek, mitől távozzanak, mit tselekedgyenek. De a' kik életeket tánulásban koptatták, miért magoknak ne lehetnének Mesterei, ha azt akarnák?

NEBRIDIUS

Alipi! tsudálkozom, hogy azt vitatod. Emlékezzel mi történt velünk 's-Agostonnal, a' Mesterek tunyasága miatt.

SIMPLICIANUS

Igy bünteti az Isten a' Túdós Emberek kevélységit, kik a' tudományokkal fel-fuvalkodnak! Imé Alipi! a' Túdós Embereknek nagyobb része, merő speculációban, az az, elme futtatásban tölti ideit. Nagy része Praxisba foglalatoskodik, mellyeknek semi haszna az üdvösségre. Vannak Philosophusok, kik a' tsillagokat vizsgálják, de mellyik úton ők tsillagoknál fellyebb emeltessenek, nem gondolkodnak. Vannak orvosok, kik a' nehéz betegséggel sinlődő testeknek orvosságot találnak, a' tulajdon Lelkek veszedelmit pedig nem-is érzik. Vannak törvénytúdok, a kik valamit ékesen mások mellet tudnak szóllani, nyomorúltúl el-némulnak, ha ma az Isten ítélő széke eleibe hivattnak. Ha azonban olyan emberről szóllasz, a' ki az üdvösségre szükséges dolgokat tudgya, nem de ezt-is, az ő eszeskedése meg-tántoréhattya, nem de ennek emlékezete-is hibázhat, nem de ennek akarattya-is, mint másoké, roszra hajlandó, és unalmasságok, félelmek, álhatatlanságok, számtalan nyomorúságok alá vettetett, mellyeket nem tudományok által, hanem inkább jó tanáts által kell orvosolni. Honnét pedig e' féle tanátsot? Kérdezd-meg a' tulajdon okosságodtól. Ha

1500 tsak minden okos emberek ítéletétől el-nem hasonlottál, meg kell vallanod, hogy senki magának rosszszab tanácsot nem ad, mint a' ki nehéz dolgokban senkitől tanácsot nem kér, hanem egyedül magától.

ALIPUS

Hathatosan vitatod a' dolgot. De mi tévő legyek, ha jó kalauzra nem akadhatok?

SIMPLICIANUS

1505 Kérd az Istent, hogy illyent néked rendellyen. Isten rendelése, hogy az Ember, ember által vezéreltessen, a' kérés által nyerjük-meg, hogy jóra akadgyunk. A' mit-is annál örömebb meg-adgya az Isten, mennél kedvesebb előtte azon győzelem, mellyel meg-győzöttetik a' dagályos kevélység, a' melly nagyon irtózik e' féle alázatos engedelmességtől.

1510

NEGYESEDIK KI-MENET.

Minyájan.

SYMACHUS

1515 Ihol maga Simplicianus, Ugy-e' feleletet vársz a' Püspököd Levelére? Vedd élő nyelvel. Mediolánum-béliek Mestert kérenek tőlem, ki Rhetorikát tanítson. Agostont adom nékik; ki meg-felel mindenkor Ambrusnak. Ime ez ama Ember, a' ki vissza veri az ékes szólásával kérkedőnek kevélységét, min: ha mássa immár nem volna. Alipi! minthogy jó baráttya vagy Agostonnak téged-is melléje fogadlak. A' Mediolánum-béli tanácsban vagyon üresség, ez te foglalod-el. Vedd a' parantsolatot.

ALIPUS

1520 Ezen kegyelemért kegyelmezzon néked az Isten oh Uram! Azon leszek, hogy meg-ne bányad a' jó téteményedet.

SYMACHUS

Mind a' ketten erősen lássatok a' dologhoz. Gondolyátok-meg, melly nagy Tsászárnak tesztek szolgálatot, el-se szenvedgyétek, hogy egy Püspök rajtat a kotzkázzon.

SIMPLICIANUS

1525 Uram! mi, Ambrus-is az Udvari törvényt, ó Udvari lévén, ki tanulta. Jö tudgya el-választani, mi illeti, az Egyházi, a' vagy Világi hatalmat. Ne tartatok attól, hogy ó titeket illető dolgokba avassa magát, tsak ti ne avassátok magatokat az öveibe.

SYMACHUS

Látod Agoston! mitsodás emberek közé küldlek? Tudni-illik: vakmerő, me-

rész, és a' Tsászár grátziájában bizakodók, és a' tudományok vélekedésével fel-fuvalkodók közé végy hozzád illető bátorságot magadnak, és mint egy Oroszlány az erőtlen kölykötskék ugatásával ne gondoly. Mediolánom Városát álétom ditsőséged mezeének, holott fel-magasztaltassál Ambrusnak győzedelmese; kit meg-győzvé a' ditséretek fő tsútsát el-érted, mellyre vágyodol.

AGOSTON

Nagy betsültre méltó jó Uram! a minémű bizakodással vagy felőlem, félek, hogy meg-ne tsallyon. Sok izben fülembé röppent, melly hires ember légyen az, a' ki ellen kellene hadakoznom; volna is kedvem a' hadakozásra; de semmi reménség nem biztat, hogy rajta győzedelmet vehessek.

NEBRIDIUS

Mit hallok ismét? Mig Ambrussal is szembe akar ez szökni.

SYMACHUS

Jól ismerlek mind téged, mind Ambrust is. Ne fély. Nagyobb ennek hire, mint érdeme. Ha meg győzöd, örökké fönn marad a' ditsőséges neved. Isten hozzád.

ÖTÖDIK KI-MENET.

Minyájan, az egy Symachust ki vévén.

SIMPLICIANUS

Hát abban vagyok a' dolog, hogy Agostont ellenségivé vigyem Ambrusnak? Ez-e' Nebridi, a' te hited, biztatásod? Szerentsétlen! mit felelhetz a' Levélre. Ah leg alább!

ALIPUS

Mi dolog? engem-is hamis biztatással jégre vittél, mintha Ambrusnál az igazságot meg-lelném minden bizonynal.

NEBRIDIUS

Lelki Atya! ezeket a' Város fő-gondviselője uj tisztségek hitegetésével maga részére holdétotta. Mennyetek, eregyetek hivalkodok! hempelegjetez, örvendgyetez az hivságokban. Az én örömöm, az egy igazság keresésében vagyok.

AGOSTON

Reménységem felett, a' Mediolánom-béli Rhetorikának Tanétásához jutottam. Ezt fel-válolván, vétkeztem-e', oh Lelki Atya?

SIMPLICIANUS

Nem. De, a' ki ez előtt az igazság fel-nyomozásáról kétségben esél, most ezt

fel-találván ostromlani-is fogod. Ime ezzel vétkeztél, 's-pedig a' Szent-Lélek ellen. Ah kép-mutató! így indétotta-e' meg szivedet Ambrus Levele?

AGOSTON

Reám neheztelsz. Régen meg-érdemlettem, de ma nem adok feleletet.

NEBRIDIUS

1560 Mitsodás kívánságidat? Tudni-illik, a' hivságok, kérdések kívánságit; 's-ilyen theátrumról Mediolánomban tapsolsz magadnak?

AGOSTON

Te-is hibázol. Jertek velem egygyütt az Istent imádni, melly ebben az Udvarban fel álélatott.

ALIPIUS

Mit mondasz? a' Bálvány álló képéhez vezet-e' minket?

AGOSTON

1565 A' sok Bálványok között, a' mint látóm, ki hagyattatott az Isten gondviselésének képe. Ezt imádom. Meny-bé Simpliciane, 's-azután, mond ha rosziú tselekeszem-e'. Imé ez az Isteni-szem reám tekintett, mig akkor-is, mikor én el-fordultam. Oh véghetetlen irgalmú szem! Oh kegyes szem, honnéd érdemlettem ezt?

SIMPLICIANUS

Ha igazán szollasz fejtsd ki, mit akarsz?

AGOSTON

1570 Alipi, Nebridi bizonyágim vattok, minémű nagy kívánsággal fel-gyullattam el olvasván a' Levelet, hogy Ambrussal szembe lehessek. Meg-tért reményem, és a' reménységemmel a' fel-találendő igasságnak ohajtása. Bé megyek a' Város Fő-gondviselőihez, meg-beszéllem, hogy éppen semit nem találok, mellyel Ambrust meg-tzáfolhassam. Ó, (álmélkodgyatok itt a' jó Istenen) a' tanétványimtól szerzett unalmasságra, mellyekről gyakran előtte panaszkodtam.
1575 ezt magyarázván; hogy meg-vigasztalna: semmi (ugy mond) a' mit Romába nem mivelhettél, végbe viszed azt Mediolanomba. Egyszer 's-mind kezembe adgya a' Levelet, mellyben Tisztsegemet, 's-ennek jövedelmeit foglalta, ditséretekkel simogat, és Ambrus-ellen fel-izgat.

SIMPLICIANUS

1580 És te, mit ezekre?

AGOSTON

Mit tselekedhettem egyebet? Az udvari ravasz emberrel, ravaszkodtam. Fogadám néki, hogy a' mi tőlem ki telik, el-nem mulatom.

NEBRIDIUS

Immár tehát mit mivelsz?

AGOSTON

Azt, a' mit soha nem mivelhettem volna, hanem csak igen nehezen, most örvendezve végbe viszem. Mediolanomba által megyek, hogy ott Ambrusál isméretségbe botsátkozzam.

SIMPLICIANUS

Ally-meg kevésé, 's-mond-meg, mi szándékból mégy? Talám hogy vele viszalkodgyál, hogy ötet meg-győzzed, hogy a' győzedelmedről kérkedgyél?

AGOSTON

Hogy az Igasságot meg-ismérjem, Ambrust választom Mesteremnek.

NEBRIDIUS

Ez, valaha jó felelet!

ALIPUS

Ez a' te javadra vagy.

SIMPLICIANUS

Ez tesz szenté, ha a' mit fogadtál, töstént végbe viszed. Noszsa tehát hamar.

ÖTÖDIK VÉGEZÉS.

Agostonnak küszködése és pedig az értelmével való küszködése.

ELSŐ KI-MENET.

Alipius, Agoston.

ALIPUS

Igen boszontasz. Mert minémű idő vontatások ezek? Immár közelget a Husvét, és a' többi Katekumenusok nagy buzgosággal kívánnak meg-keresztelkedni, kik-is sok féle-képpen a' szentségek malasztyának el-vételére el-készítetnek: te pedig meg-halgtván Ambrust, az hitről való kételkedések eltávoztatása után; az hazugságok, mellyekkel az Eretnekek a' Romai Anya-szentegyházat útáltatyák, ki nyilatkoztatása után; az igaz hitnek ki-mondhatatlan nagy örömmel meg-ismérése után, mellyet szárazon 's-tengeren kerestük, még-is időt vontatz, és új akadékokat vetz ellembe! — Vakmerő! azért nékem veled való barátkozásom Szakasztasson félbe. Én a' Püspökhöz sietek, és a' keresztésge viendők közé szamláltatni kívánkozom.

AGOSTON

Nem ellenzem. Néked a' kereszttség szent Malasztot; nékem veszedelme: szerezne, ha most fel-válolnám. Vagyon hallogatásomnak helyes oka: Simplicianusnak tulajdonétsd a' vétket. Tegnap itt vala; 's-mennyire mentem elő
1610 az hitnek tudományában kérdezősködött. Hiszed-e', ugy mond, az, egy Istent három személyében? Hiszem; felelék, ámbár meg-nem foghatom. Hiszed-e' sürgeti tovább: hogy az Isten-Fia éretted szenvedett, 's-meg-halt? Hiszem. és imádom nagy szeretetit. Hiszed-e', hogy ez élet után, más következik, vagy örökké boldog, vagy örökké boldogtalan? Ezt-is hiszem, mondék, sótt el-
1615 hívén, hogy az Isten-Fia halált szenvedett az én Lelkemért; esztelenül kételkedném a' Lelkem halhatatlanságáról. A' bölts vévő, véghetetlen árú kintset nem adhatot, hogy ezen nékem valaha el-végezendő életet venne.

ALIPIUS

Győzhetetlen okoskodás.

AGOSTON

Tovább botsátkoza a' kérdésekkel. Hiszed-e'; hogy azon boldog életre, tsak egy út vagyon, ugy mint: Kristus Anya-szent-egyházából? Hiszem; ismét felelék; mert Kristus igei ezt bizonyittyák. ^{d)}A' ki nem hiszen el-karhozik. Ugy de (ugy mond) hiszed-e' hogy Kristus Anya-szent-egyháza, nem más. hanem egyedül a' Romai? Hogy ne hinném, mondám, mivel nem-is kételkedhetem okossan; minthogy ezen kívül, egy sem mutathattya meg maga
1620 kezdetit Kristustól fogva. Hát hiszed-e' kérdezősködik, hogy a' melly egyszer: Kristus Anya-szent-egyházba vala, az soha Kristus tanétásától el-nem állott. el-nem tévelyedet? ismét felelék; hogy ne hinném, minthogy ezt tsak nem kezeimmel-is igaznak lenni, tapogatom. Mert ha Kristus Anya-Szent-egyháza
1625 tsak egy tanétásban, vagy egy ágazatban-is, Kristus tanétásával ellenkezne és ettől meg-hasonlott volna, szükség képpen a' következne: hogy minden
1630 más ágazatokban-is tévelygésben eshetne, és így kétséges volna az egész szent-írás, bizontalan ennek minden magyarázása; bizontalan minden kézről kézre adatott tudomány; mindenek kétségessék volnának. Sött meg-szűnne az hitre való minden kötelességünk.

ALIPIUS

Nints külömben. Mert senki nem tartozik el-hinni azt, a' mi kétséges, ha tanétotta-e' azt Kristus, vagy nem? És vagy nem kötelezhetett minket Kristus a' tanétásának el-hitelére, vagy bizonyára szükséges vala, hogy a' tulajdon-igének magyarázóját, az Anya-szent egyházban hibázhatatlanoká tenné.

AGOSTON

Tudni-illik mind a' Profétákat, és Apostolokat. Tehát mit kívánsz többet én

- tőlem? fel-kiáltok végtére. Hiszem mind, a' mit a' Romai Anya-szent-egyház hiszen. Mi akadályoztat tehát; hogy meg-ne keresztelkedjem?

ALIPIUS

Ah még ma-is a' szent keresztségtől irtózol? Mi álhatatlanság ez?

AGOSTON

- Hallyad békével. Fortélyosan engem Simplicianus meg keréttett. Mihelyest hallá, az hitnek ilyen tellyes, 's világos vallás tételemet, ki veszi kebeléből a' Szent Bibliát, fel-nyíttya, olvassa Szent Pál korintusokhoz irott első Levelének hatodik részit. Imé olvasd.

ALIPIUS

Meg ne tsalatkozozatok. Sem a' paráznák, sem a' bálványok szolgálái, sem a' házasság rontók, sem a' puhák, sem a' férfiakkal közösülök, sem a' lopók, sem a' fősvények, sem a' részegek, sem az atkozódók, sem a' ragadozók az Isten Országát nem bírják.

AGOSTON

Ez az olvasás meg rettentí szívetem; és el-némülék. Mert láttam, hogy szoros korlátba rekesztettem, honnét nem volna kimenetelem.

ALIPIUS

'S-mit ezekre a' Lelki Atya? Nem sürgette-e' a' dolgot?

AGOSTON

Míg tsak pihenésre sem engede időt; hanem szünetlen azt dörgötte füleimbe: hiszed-e' ezt Agoston? – Én ki minden bátorsággal mondám: Hiszem mind, a' mit a' Romai Anya-szent-egyház hiszen. Most meg-akadtam. Ó pedig; Szent Pál Levele ez, ugy mond, melly mindenektől bé vétettetett, Isten igéje! Ezt tanétya Romai Anya-szent-egyház, hiszed-e'?

ALIPIUS

Talán az előbbi vallás-tételeket vissza vontad?

AGOSTON

Nem ugyan; de nagy fohászkozódással mondám: e' nehéz tzikely. Mellyre, Simplicianus: ah; nem de ennél sokkal nehezebb tzikelyeket hiszel? az egy Isteni természetben, Háromságot; az halálra vált Isten-Fiát; a' Lelkünk halhatatlanságát; 's-Azután kételkedésbe veszed, ha a' ragadozók, házasság rontók, lopók, bálvány imádók, ki rekesztetnek-e' Isten Országából? En azt felelem: hiszem ezeket-is. Mert méltán rekesztetnek ki a' boldog életnek társalkodásából e' féliek. De a' paráznákról, oh Atya! ígén keménynek tzikik nékem

☞ ☞

Szent Pál mondása. Akkor ő, meg-haraguván: Szent Pál, mondása, Isten mondása (ugy mond) és te akarsz az Istennek bölts itéletit meg-tzáfolni? A paráznákat az Isten örök büntetésre érdemeseknek itéli, Agoston nem itéli.
1670 ki hibáz? Szivemet hasogató kérdés vala ez, mellyre Simpliciánus feleletett nem várt, hanem ki mondván rajtam, hogy a' szent keresztség malasztyának el-vételére nem volnék jó készüllettel, el méne tőlem; intvén végtére, hogy jóra hajlandó ahétatosság által hathatosan meg-törném magamat, hogy az Isten igéjét minden ki vévés nélkül el-hidgyem. Most a' nehéz munkán fáradozom.
1675 hogy az értelmemet ezen tikkelyek szolgálattya alá vessem. A' paráznák az Isten Országát nem birják.

ALIPUIS

El untam ezeket annyiszor hallani. Mert meddig...

AGOSTON

Meg-engedem ártatlanságodnak, ezt a' túrhetetlenségedet. Menny, 's-érettem imádkozzál.

1680

MÁSODIK KI-MENET.

Alipius, Nebridius.

ALIPUIS

Lehet-e' ennél nagyobb meg általkodás? — Éppen jókor érkezél Nebridi: mert panaszimnak semmi modgyát nem találom.

NEBRIDIUS

Ah megint szines reménységgel meg-tsalt minket Agoston, nem jön velünk a'
1685 Püspökhöz, hogy a' szent keresztségnek Malasztyáért könyörögjön.

ALIPUIS

A' tegnapi ígéretek el-repültek, az ő szávaival. Nékem semmi reménségem nints e' féle változandó emberről, 's-véle való barátkozásom, menné: hosszabb, annál artalmasabb.

NEBRIDIUS

Fel-találtatott az igaság, mit keresünk egyebet? Agoston nélkül-is bé fogad minket Ambrus. Mennyünk; és kérjük mi a' szent keresztséget. Talám a' mi példánk őtet hathatosan fogja sarkalni, mintsem a' szavaink. Ezzel önnön magunknak használunk, 's a' veszedelmes halogatásból ki fejtődünk.

ALIPUIS

Kevés hija, hogy reá nem állok. Mivel félek, hogy az uj hallogatás által, a régi veszedelembe ne keveredgyem, mellybe Romába, tsak nem el-süllettem.
1695 Nebridi Agostonnak ritka elméje, tudománya engem Afrikába hozája kapt-

sólt, de mi haszna? Maga példájával engem-is Manes eretnekségébe ejtett. Ezen kerengő örvényből, kiszabadultam ugyan, annak segítségével, a' ki ebbe kevert: de mi haszna? ha szinte az, megint irtoztatósba le taszított: Romába a' minémű nagy kivánsággal az igassághoz lángodoztunk, olly hamar a' hallogatás által ettől el-estünk, melly után következett ennek fel-találásáról való kétségben esés. Ez után miként egyéb hivságok után mind a' ketten rugaszkodtunk, te tudod kedves Barátom. 'S-meg-is sirattad; mind az által minket gondatlanokat a' jó Isten Mediolánomba küldött, holott uj reménység, 's-az igasságnak uj kívánása virradot szivünkbe. Fel-is találtatott; de mi haszna? Érzem a' halálos hideglelést, melly ezen társalkodásból egész tagjaimra elterjed. Ugyan azon igasságnak kívánása, melly eléb ki-mondhatatlanól örvendtetett, már ennek fel találása meg-sem indította szivemet. A' gyönyörűség hathatósban munkálkodik bennem, el-anyira, hogy valamint eléb soha ezt nem tapasztaltam, ugy^e)alig tűrhetem, hogy ne tapasztaltam. Látod, ki nagy veszélbe forog ügyöm.

NEBRIDIUS

Bizonyára most vagy ideje, hogy ki kapaszkodgyál. Halgassuk-meg Simplicianus tanácsát. Éppen jókor érkezél Lelki Atya, hogy Alapiust meg-vigasztaljad.

HARMADIK KI-MENET

Simplicianus, Alapius, Nebridus.

SIMPLICIANUS

Azért jöttem, hogy Agostonnal szóllyak tegnapi ígéretem szerint. Minthogy reám bizta magát, szeretem mint fiamat, 's-igazán nagy reménységgel bánok véle. Hát ti, nem ilyen reménységgel vattok-e' felőle? Most kívált, midőn az igasságot meg-ismérvén, meg-vallotta, hogy meg győzttetett légyen.

ALIPIUS

Minket válolly fel inkább, kérünk, 's-hadd-el ötet, nem válik betsületedre oh Atya! ez a' Fiad.

SIMPLICIANUS

Ezt sem az Isten, sem Ambrus nem engedné, ki illy nemes Lelket az én gondviselésemre bízott.

NEBRIDIUS

Tudni-illik: hogy füstbe ne mennyen minden faradságod, attól tartunk.

SIMPLICIANUS

1725 Én rólam félhettek ugyan, de Istenbe bízzatok. Az Istennél semmi nem nehéz.

ALIPIUS

De valamint erőszakkal nem kényszerét senkit engedelmességre, úgy végtére az engedetlen el-hadgya.

SIMPLICIANUS

1730 Ugy vagyon. Nem mindenekhez viseltetik egyenlő békességes tűréssel. Né-melnyekhez kegyes, másokhoz boszú-álló, noha senkinek nem tesz rövidséget. Agostonhoz, a' mint tetzik, hosszas kegyességgel, 's tűréssel vagyon. Hogy ha jó-voltának nagy kintseit rajta akarja ki nyilatkoztatni; nosza gyorsan mi-is vele együtt munkálkodgyunk, 's-meg se szűnnyünk a' munkálkodástól. Engem a' Monika könyhullatási, a' mint emlétettétek; biztatnak: az Afrika-béli Pappal azt itélem, hogy lehetetlen légyen, hogy annyi könyhullatásoknak Fia el-veszszén.

1735

ALIPIUS

Igen-is, ha tsak meg-átalkodva nem akar el-veszni.

SIMPLICIANUS

1740 A' meg-átalkodás-is nyavalya. A' Vizek meg-indulására kell várakozni. és mikor le szál az Angyal, akkor kell a' beteget botsátani a' tóba, hogy meg-gyógyúllyon. Szérentsés, kinek segítő embere találkozik! Mivel a' közönséges törvény szerint, nem külömben rendelte az Isten, hogy az ügyefogyott ember segéttessen, hanem tsak más ember által. — Barátim! igen tsekély vélekedéssel vattok Agoston felől. Még ugyan, nem vitte mind végbe, a' mi kivántatik a' tellyes meg-térésre, de azt se mondhatni, hogy eddig semit nem tselekedet: légyen. Manichaeusoktól vég bútsút vett, az Akademiikusokat el-hadta: u-
1745 buzgósággal kereste az igasságot, a' kevélységet le tapodta, Katekumenusok közé számláltatott, vezért fogada magának, kire Lelki isméretit bízta, kitől kétséges dolgokban kérjen tanátsot, kitől keserúségekben vegyen vigasztalás: mellyekre szokott ütközni, a' ki jobbulásáról gondolkodik. Hát mit? A' k-ezeket tselekedette keveset, vagy semmit tselekedett-e'?

NEBRIDIUS

1750 Mi haszna, hogy téged vezérnek fogadott, ha szavadat nem fogadgya.

ALIPIUS

1755 Ám-bátor, oh Lelki Atya, a' Lelkek vezérelésének mesterségit nem értem: mind az által közönségessen tartják, hogy ebben a' jó orvosokat kell követ-nünk, kik a' sok féle orvosságokat haszontalanul bé adván a' betegeknek hogy tulajdon jó neveket el ne veszeítsék, 's időt ne tikozzolyanak, végtére azt mondgyák: Gyógyétottuk a' Babylont, és meg-nem gyógyúlt; hadgyuk-e-ötet. 'S-másutt hasznossabban fáradozásokat kelletik.

SIMPLICIANUS

Igen-is, ha őket semmi reménység nem biztattya. Mert nem okosság, a' terméketlen partot szántani. De ezt, tsak azokról mondhatod, kik Vezért nem szenvednek, egyedül magokat okosoknak tartván, a' mi az esze fordultak tulajdonsága. Mert ezek vagy nem érzik, hogy betegek; vagy a' betegséget kedvellik, 's-ebből ki gyógyúlni nem kíváncsoznak, mivel különben orvost keresnének. Ellemben, kik saját ügyöket okos emberre bizzák, méltó hogy szorgalmasan orvosoltassanak. Nem ditsérem azt a' Pásztort, a' ki látván, első kiáltására viszsa nem tér el téveledett juhotskája, azonnal kétségben esik, 's-tiszttségének végbe vételétől meg-szűnik. Ha Pásztor: ne sajnálja fáradságát, el tévelyedtett keresse hegyeken's-völgyeken, el-hagyván a kilentzven kilentz juhait-is, mellyeknek oly szorgalmatos gondviselés nem szükséges. Immár ha még az után-is jární méltó a' melly el-szalada, mennél inkább méltó az eleibe menni, a' melly meg-állá, kételkedvén az ösvényről. A' ki azonnal el-hadgya a' Lelket, melly a' vezérlést nem követi, kevély, és a' bűnös Lelkek meg-térését, maga tulajdon munkájának áléttya, nem az Istenének: avagy ha az Istenének aléttya-is, miért vonnya vissza kezét az ekétől, miglen bizonyos légyen, hogy az Isten immár el-végezte magában ezt a' földet többé, sem esővel, sem harmattal nem öntözni, melly eddig gyümöltstelen marada. A' mi kötelességünk, kik a' Lelkek gondviselésit fel-váloltuk, hogy el-mozdítsuk a' követ kopórsóruul. Ezt tselekedvén, ha azonnal fel-nem támad a' halott, vallyon vissza kell-e' a' miatt hengerétenünk a' követ? El kell-e' távoznunk a' koporsótól? Sőt inkább, békével kell várakoznunk, míg annak, a' ki parantsolá el-hengeritetni a' követ, fog tetzeni a' halottnak mindenható igéjével kiáltani: Lázár jöj ki! haszontalanól vetünk határt a' Szent Léleknek, mikor kedve tartya, akkor látogat; 's-a' bűnös Lelkeknek sem hasznos olyan Vezér, ki békételen a' várakozásban.

NEBRIDIUS

Ditsérem buzgóságodat, és a' buzgóságodban-való bizodalmatat. De nem értem, miképpen lehet arról jó reménységed, ki magáról kétségben esett.

ALIPUS

Tudod; hogy el-nem hitetheti magával Agoston, hogy a' paráznák ki rekesztetnek Meny-országból, hogy a' testi bűn, nagy bűn légyen. Végtegre tagadgya, hogy ő tisztán élhessen, hanem ha nyomorúltúl. Vallyon e' féle vélekedésben lévőnek, mit használhatz?

SIMPLICIANUS

Imé, szinte ez a' nagy kő: mellyet hogy a' koporsónak ajtajáról el-hengerétsen, az Isten parantsollya. Azon igyekezem, hogy Agoston értelméről kezdgyem; ezt meg-győzzem, hogy ezeket lehetséges állapotoknak meg-ismérje.

ALIPUS

Semmit elő nem adtz; a' mit mi elő nem hozánk. A' vételkedéssel

Agoston nem egy könnyen győztetetik-meg. A' nagy elmék tulajdona a' meg-
átalkodás, kívált akkor, mikor kedves előttök a' tévelygés.

SIMPLICIANUS

1795 Vetélkedéssel nem kívánok győzedelmes lenni; kéréssel leszek győzedelmes.

NEBRIDIUS

Mit kérendesz?

SIMPLICIANUS

Hogy leg alább egy hétig vegye próbára, mit tselekedhet.

ALIPIUS

Egy hétig tisztán élni, mit használ.

SIMPLICIANUS

1800 Sokat. Mert egy hét múlva vissza térendek, 's-ismét, más egy hetet, harmadikat, negyediket kérni fogok.

NEBRIDIUS

Ez-is még kevés.

SIMPLICIANUS

1805 Éppen nem. Mert valamint a' nagy elmék nehezen tűrik, midőn másoktól némely fogyatkozásokban tapasztaltatnak, úgy nagy örömökre vagyon, midőn ők magok ezeket észre veszik. Példát mutattam erről, Romába Agostonon. a mint emlékeztek. Már mit ítéltek? ha egy, két, három hétig tisztán fog élni. Agoston, nem de tulajdon tapasztalásával meg-győztetetvén eszbe veszi, hogy meg-tsalattatott.

ALIPIUS

Hellyessen, Lelki-Atya, 's-nékem nagy örömömré! Meg-nyugszik reményem. tsak azt ma meg-nyerhessed, hogy egy hetet fogadgyon.

NEBRIDIUS

1810 Húzómos orvosságot nyujtasz. Mind-az-által ha békével el-tűri az Isten ezen idő vontatást, illik Alipi, hogy mi-is el-tűrjük, azt, a' mit meg-nem jobbéthatunk. Simplicióné láss a' szent dologhoz.

SIMPLICIANUS

Mit mível most?

ALIPIUS

1815 Magával tusakodik, ha kell-e' hitelt adni szent Pálnak, a' ki a' paráznákat ki rekeszti Menyországból.

SIMPLICIANUS

Hála ádásék az élő Istennek! jó indulatú természettel bír Agoston, mely még tellyességgel meg-nem romlott. Ha el-vette volna kezéből Szent Pált, ha az olvasástól el-fordította volna szemeit ha ezen igasságokat, midőn elméjében tüntenek, mint némely káromlásokat ki vetette-volna; akkor igen-is bal vélekedéssel volnék felőle; most e' nyughatatlansága, a' fel-nyomozásnak buzgó kívánsága, mit vethessen ellenbe; olly itéletre hoz, hogy ez nem egyéb, hanem a' bűnbe lévő gonosságot meg-utáló elmének jele, és tsak a' gyarlósággal való mentegetésnek igyekezete. Eszbe vévén ezen igyekezetnek is haszontalanságát, el-hitessétek magatokkal, meg-győzi az Isten malasztja, a' természetet, és az uralkodó akarat, tulajdon uralkodására vissza tér, mely eddig a' testnek engedelmeskedett.

ALIPIUS

Kivánatos jövendölés! Engedgyétek Egek, hogy hamar bé tellyesedgyen.

SIMPLICIANUS

Imadkozzatok! Jó-Baráti vattok, hathatosban nem segíthetitek Barátotokat, mint imádságtokkal. Menyből kell segítséget vennem, hogy hasznossan szolgáljak Agostonnak, ő pedig engem gyümölsösen meg-halgasson.

NEBRIDIUS

Szánakodom az Emberen. Vigyük végbe tanácskozásunkat e' szomszéd Kápolnában.

ALIPIUS

Imé társod?

NEGYEDIK KI-MENET

Simplicianus, Agoston.

SIMPLICIANUS

Igy vattok jó-Barátok. Szent Pál irásiba el-merülve lelem. — Nem de azt keresed Agoston, ha találsz-e' néked kedvező lágyabb verset? Héjába fáradozol. Apostol mondása sohol magát nem pofozza: a' paráznák Isten Országát nem bírják. Ez Hitünk ágazattya.

AGOSTON

Látom, Atya! hogy tovább nem ellenkezhetem, ha tsak megint hitemet meg-nem tagadom.

SIMPLICIANUS

Mit végeztél tehát? A' tiszta élet még-is rettetget?

AGOSTON

Ah ohajtva ohajtottam az igasságot, remélyvén, hogy ennek ölében megnyugszom. De meg-tsalatkoztam, mivel leg itten szerentsétlené tétettem.

SIMPLICIANUS

1845 Szerentsésé tesz a' Szent Kereszttség; ha igaz bánattal az el-követett vétkeidről, és el-tekéltt akarattal, hogy soha többé el-nem követed, ehez járúlsz.

AGOSTON

Te mind tsak a' fogadást sürgeted, de ha meg-nem tartom, mi haszna fogadom? Ha meg-tartom pedig, szomorú, és únalmas életre vetemedem.

SIMPLICIANUS

1850 Imé, szomorú életet! Még sem füstölgött ki fejedből Epikurus, kinek eddig szolgáltál. Agoston! az Ember boldogságáról bal vélekedésed vagyon. En azt vítatom, hogy a' tilalmas szerelem, nem tsak a' következendő életünk boldogságával, hanem még e' jelen-valóval-is egyenessen ellenkezik.

AGOSTON

Ezt ha meg-bizonyitod, rabbá teszed értelmemet, akaratommal együtt.

SIMPLICIANUS

1855 Örvendek, hogy alkalmatosság adatik a' Boldogságról, Filosofusok írásiban tanult-emberrel vetékednem. De fellyebb kezdgyük, és kevesé hosszabb beszédbe ereszkedgyünk, ha nem általlod.

AGOSTON

Kévánva halgatom.

SIMPLICIANUS

Úllyünk le, és tsendessen beszélgessünk.

AGOSTON

1860 Szinte azt akarom; de mindenek előtt szükséges, hogy a' Névbén meg-egyez-zünk, mit jelent ez az ige Boldogság?

SIMPLICIANUS

1865 Ugyan innét kezdem. Mert bizonyos, hogy valamint kinek esze helyén, minden érti, hogy vagyon Isten; ugy kiki boldog kíván valaha lenni: de a' boldogság neve gyakorta még a' nyomorúságoknak-is tulajdonéttatik, nem különben, mint az Isten Neve, az eszelősöktől még a' köveknek, tőkéknek, só:ördögöknek-is adatik. Olly hasznos igaz értelmet venni a' dologról, mellyet a szó jelent.

AGOSTON

Nints különben. Mit értesz tehát ezen ige által: Boldogság?

SIMPLICIANUS

Böltsekkel szólvan, a' Boldogság minden jóknak bátorságos bírása.

AGOSTON

Helyessen irtad azt le. Mert bizonyos: hogy Boldog az Isten, 's-nem boldog más képpen, hanem hogy minden jóval bővelkedik, és pedig bátorságosan, minden félelem nélkül, hogy ezt valaha el-veszejtse.

SIMPLICIANUS

A' Boldogságnak le-írásáról, lépünk az el-választására. Ennek minden nemit egybe foglalom, mondván: hogy egyik a' következendő életnek, a' másik a' jelen való életnek boldogsága, vagy-is a' mi egyet téssen: egyik valóban, másik reménységben helyeztetett.

AGOSTON

Ez annyit tesz mondásod szerint, mintha azt vitatnád, hogy e' jelen való életben, nintsen valóságos boldogság, hanem egyedül, 's-egészlen tsak reménységbe. És így az emberek közönséges értelme ellen szóllasz, kiknek nagyobb része, mind a' két féle boldogságot kívánja; némellyek pedig tsak e' jelen valót, a' következendőről vagy semit se tartván, vagy semit se remélyvén.

SIMPLICIANUS

A' közönséges bal vélekedés az igaz okosságnak nem árthat. Kik azt vélik, hogy e' jelen való életben lehetnek boldogok: Oh Agoston! miben helyheztek boldogságokat? Ah! a' testi, 's-világi jókban, szerentsében, mellyek közül némellyek nem érdemlik, hogy jóknak mondattassanak; mind ezek pedig félelemmel birattatnak. A' szerentse javait, egy szerentsétlenség el-ragadgya; a' test javait ezerni nyavalyák emésztik; a' Világi jókat a' sok búk, félelmek, unalmak el-keserítik. Egy szóval ez étellel az halál mindeneket el-vesz, melly véletlenül minket el-nyomhat. Hol tehát e' jelen való életben, mikor, 's-meddig, mindennemű jóknak, vagy némellyeknek lehet, bátorságos bírása? Valóban Agoston. Seh, és soha, hanem tsak a' reménységbe.

AGOSTON

Méltó, hogy jól meg-vizgáltasék. De ugy tetik, mintha tőled állított Boldogságnak el-osztásával, ellenkezőket, emlegettél volna? Mert a' Boldogság, melly tsak reménységbe vagon, most és e' jelen való időre nézve merő semmi: azokáért nem vala szükséges, két rend-béli Boldogságot álétanod; mert a' mit reménylek, a' tsak léendő, 's-nem jelen való.

SIMPLICIANUS

Vedd eszbe Agoston! 's-ne keverd össze a' reménységet, és a' reménységnek tzéllját. A' reménységnek tzéllja következendő, a' mint senki sem tagadgya;

de a' reménység jelen való: ezzel a' reménységgel már-is boldog vagyok. e jelen való életben-is.

AGOSTON

1900 Most értem, mit akarsz mondani, tudni-illik hogy: a' következő boldogságnak reménysege, e' jelen való életnek valóságos boldogsága. Nem de ez: mondod?

SIMPLICIANUS

Ugy vagyok. Nem a' gazdagságokban, nem a' kintsekben, nem a' testi-gyönyörúségékben, hanem a' következő örök életnek reménységében. o:h
1905 Agoston! vagyok helyeztetve e' jelen való életnek boldogsága. A' kiben e féle reménység nintsen, a' nem boldog, ámbár minden egyéb jókkal bővelkedgyen is. A' kiben pedig a' reménység taláztatik a' Boldog, noha minden egyéb jók nélkül szűkölködik-is. Erre nézve, hogy ebben az életben boldog lehess. elégséges ez a' reménység, mely nélkül minden haszontalan. E' reménység
1910 nélkül élhetz talám vigan de boldog nem lehetz: hanem ha boldognak mondog ezt is, a' ki az álomban, vagy esze el-tébolodásában vigad, 's-mintha vendég-ségbe vólna, örvend, 's-tapsol. De ez a' Boldogság a' nap fényre el-enyész. 's-nem méltó, hogy okos embertől betsültessen.

AGOSTON

Uj tudomány ez előttem.

SIMPLICIANUS

1915 Tudni-illik, minthogy Evangeliombéli. f) Boldogok a' szegények, boldogok kik éheznek, boldogok kik szenvednek. És nem tsak, boldogok jövendőben, hanem boldogok vattok, úgy mond Üdvöztőnk. Mert a' jelen való boldogság, a jövendőbeli reménységbe taláztatik. Az Hit ágazattját támogattya az okosság.
1920 Vissgáld-meg mi légyen a' Boldogság. A' boldogság minden jóknak bátoros bírása. Illyen bírás pedig nem adatik ezen életben, hanem tsak a' reménység által, tehát most nem adatik boldogság, hanem tsak a' reménység által. Mit Nem helyessen folytatom-e' a' dolgot?

AGOSTON

1925 Hellyessen valóban, magam-is látom, hogy minden fáradságink haszontalanok, mellyekkel magunkat emésztyük, ha tsak ide nem tzeloznak, hogy a következő életnek reménységét el-nyerjük. De még egyet vetek a' mérc serpenyőre. Ha boldog, kinek reménysege vagyok, tehát minnyájon boldogok vagyunk; kik a' következő életet hiszszük. Mert, ki hiszi ezt, 's-nem reméni, hogy boldog léend?

SIMPLICIANUS

Jól mondod. De ismét különbséget kell tenni a' reménység, 's a' reménység

1915 Math. 5.

között, mert mivel a' boldogság bátorságos birás, nyilván vagyon, hogy nem minden reménység teszi az Embert boldoggá, hanem egyedül az, a' melly nem üres vélekedésben, hanem az Isten ígéréteben gyökeresztetik. Minnyájan reménlik hogy boldogok lesznek, de mi okból? Némellyek azt vélik, hogy az el-kevetett bűneikért, élégséges penitentiát tartottak, midőn hibe-hóba meg-ütögetvén melleket, magokat bűnöseknek vallották; ez hamis vélekedés. Mások azt áltyak: hogy elébb meg-nem hálnak, hanem minek utánna jól elkészülnek: ez-is vakmerőség, 's-nem reménység.

AGOSTON

Ha te azt kívánod, hogy a' reménység bátorságot szerezzen az el-nyerendő boldogságról, meg lásd, hogy önnön magadat artzúl ne tsapdozzad. Mivel innét következik, hogy e' jelen való életben senki sem boldog, minthogy senki míg él nem bizonyos üdvösségéről; ez, ugy hallom, a' ti tanétástok.

SIMPLICIANUS

Agoston! itt vissza élsz a' szóval. Az Hitnek bizonyosságával, senki nem bizonyos üdvösségéről, ezt tanéttyuk: de erről bátor lehetek, ha valóban akarom. Alétsuk, hogy egy pór ember Fiát, a' Király, Fiának fogadgya; vallyon ez bizonyos-e', hogy ő lesz a' Királyi birodalomnak örökösse?

AGOSTON

Eppen nem; mert sok történetek ezt meg akadályoztathattyák.

SIMPLICIANUS

De még is bátor; és a' Királyi ígéletben bizakodván, minden félelem nélkül várja a' Királyi koronát, és a' reménység által szerentsés, mellyel bizonyos néki az Ország, ambár ő nem bizonyos az Orzágról.

AGOSTON

Igen fenn héjazó- éles vételkedés. A' szóról vetekedünk, de immár add elő a' dolognak veleit. Azt kérdem: félsz-e' hogy el-ne kárhozzál, vagy nem?

SIMPLICIANUS

Nagyon félek.

AGOSTON

Ha bátor vagy üdvösségedről, mit félsz?

SIMPLICIANUS

Félek; mert bizonyos nem vagyok. De ugyan a' miatt vagyok bátor, mert félek, és hogy félek, tudom.

AGOSTON

Tsúfos dolgokat emlegetz.

SIMPLICIANUS

Mindenek világossak. ⁹⁾Boldog Ember, ki mindenkor fél. Az Isten igéi ezek. Boldog, tudni illik, mert bátor a' boldogságról; nem hogy bizonyos, mert a' ki bizonyos, a' nem fél. Mit kívánsz többet.

AGOSTON

1960 Nem tudgya az Ember gyűlölésre, vagy szeretetre méltó-e'? Ez is Isten igéje; ki lehet tehát bátor?

SIMPLICIANUS

1965 Ugyan az, ki az-okáért, mivel nem tudgya ezt, mindenkor fél. Mert ez a' félelem, teremt reménységet, és a' reménység boldoggá teszi az Embert: minthogy ez a' félelem nem busakodó, hogy a' reménység édességit megvesztegessen, hanem okos félelem. Olyan félelem, melly azt tselekeszi, hogy az el-követett bűneimet siratni soha meg ne szűnnyem, és el-követendőktől magamat szorgalmatosan meg-ójjam. Rövideden: mivel nem vagyok bizonyos üdvösségemről, azokáért félek; és minthogy félek, azért okos vigyazással vagyok; és mivel okos vigyazással vagyok, bátran reménylek; olly bátorsággal, melly a' jó, 's nyugodalmas Lelki isméretnek bizonyosságán fondáltatik. Ez a' reménység boldoggá tesz már most-is e'-jelen való életben.

1970

AGOSTON

1975 Értelmem világosságánál, sokkal különbé képit látom a' Boldogságnak, mint-
eddig előmbe tüntették feslett képzelésim, 's-gerjedelmim. A' ki hiszi, hogy az
élet után, más élet következik; ha most-is immár boldog akar lenni, minden
erejével ide iparkodgyon, hogy a' következő boldogságnak bátorságos
reménységére juthasson. A' hol nintsen e' féle reménység, ott szükséges, hogy
szomorúság, merő nyomorúság legyen, a' mint nyilván által látom.

SIMPLICIANUS

1980 Igen-is. Mert, ki jobb életnek reménysége nélkül él, vagy nem érti, minémű az
az élet, a' mi nagy eszelőségnek jele; vagy ha érti, lehetetlen, hogy szomorú-
sággal ne epedgyen. Most jusson eszedbe Agoston! a' mit előre botsátottam:
hogy még e' jelen való életnek boldogságával-is semmi nagyobbban, nem ellen-
kezik, mint a' tilalmas szeretetek, mellyek nélkül te nyomorútnak áléted az
életet. Fontold-meg azt jól éles elméddel.

AGOSTON

Érzem ezen okos tudománynak erejét. Ez életnek boldogsága, a' jövőd

* életnek reménységébe vagyon helyheztetve. — Nintsen reménység, hanem csak félelemből, mely szorgalmatos vigyázást parantsol, hogy az Istent meg ne bántsam, és e' félelemmel, 's-vigyazással semmi inkább nem ellenkezik, mint a' zabolátlan szabad szerelmek. Mind ezeket értem.

SIMPLICIANUS

— Ez épen következik: tehát semmi nem ellenkezik e' jelen való boldogsággal-is, mint ezt az igasságot semmi eszeskedés ki nem vetheti sarkából.

AGOSTON

Engedd, hogy tovább-is jól meg-vizgállyam e' fontos igasságot.

SIMPLICIANUS

Örvendek, hogy ezt nem röstelled. De imé, ki közelget?

ÖTÖDIK KI-MENET

Navigius 's-az előbiek.

AGOSTON

Egek! az ötsémet látom.

NAVIGIUS

Kedves Bátyám. Imé Anyáncal el-érkeztem. A' szárazon, a' tengeren keresi Monika Agostont, keseregvén, mint a' szülő Aszszony, még téged Kristusnak szüllyön.

AGOSTON

Navigi! ez az én Lelki Atyám! köszöntsd őtet.

NAVIGIUS

— Oh Atya! mint üdvösség Angyalát, ugy tisztellek.

SIMPLICIANUS

Örvendetes egybe akadás; 's-ugyan azért jó jel. Te azomba ezen ditséretet Ambrusnak tartsad; én a' Püspök követtye vagyok.

NAVIGIUS

Vallyon, mitsodás reménységgel biztatz a' Bátyámról.

SIMPLICIANUS

Tiszteld Agoston Anyádat, én ha meg-engeded, követni foglak. Kivánom látni Monikát, ah ki örvendetes dolgokat fog hallani tőlem.

AGOSTON

Oh! ahétatos Anya! mennyi ideig fárasztalak 's-epesztelek? De mennyünk: lássa, hogy könyhullatási nem haszontalanok, 's-így, még több könyhullata-sokkal-is ásztassa ortzáját.

NAVIGIUS

2010 Mit? még több könyhullatasokkal? Nem de inkább, téged illetve, ezeket le törülni.

AGOSTON

Bár le törülhessem.

SIMPLICIANUS

Ezt-is meg-addgya Isten.

HATODIK VÉGEZÉS.

Agostonnak az akarattyával való küszködése.

2015

ELSŐ KI-MENET.

Agoston, Navigius, Alipius, Nebridius.

NEBRIDIUS

Meg-teltem örömmel, és édesdeden esett Agostonért való imádságom.

ALIPIUS

2020 Én mint a' tajték kő elszáradtam, mivel engem kevesebb reménység biztat, Agoston meg téréséről, hogy sem téged. Lássuk mire fakad a' dolog. Senki sem hallya.

NEBRIDIUS

Talán ki méne hajlékából? – Sótt ihon jön. Agoston!

AGOSTON

Engedgyetek önnön magamnak.

NAVIGIUS

Kérlek Bátyám! – Ah Barátim segítsetek! –

ALIPIUS

Navigiust Mediolanomba látjuk?

NAVIGIUS
Az Anyámmal jöttem.

NEBRIDIUS
El-erkezésed örvendetes.

ALIPUS
Mit jelent ez az Atyafiától Atyafinak való szaladása?

NAVIGIUS
Ah szégyenlem el-beszélni.

NEBRIDIUS
Talám, hogy azon reménység szerint, melly az Annyát ide siettette, nem foly-
nak a' dolgok.

NAVIGIUS
Igen-is, hogy nem. Azt reménylénk, hogy Agostont vagy meg-keresztelve
talállyuk, vagy a' Szent Kereszttséghez való készüléssel. Semit sem vittetek
végben! Miért tehát költöztetek ki Afrikából?

ALIPUS
Minket feddesz. Nem Isten kezébe vagy-e' az Ember szive? Ezt meg-
lágýéya, mikor kedve tartya.

NAVIGIUS
Tudom ezt; de nem mindenkor mivel ez maga hatalmas karja által; kö-
zönségessen más eszközökkel él, ha ezek nem ellenkeznek. Ti, el-tsaltátok
Bátyámat az Anyánktól, hogy meg jobbésátok. Hát ez-e' az ígéretetek bé-
tellesetése? Uj könyhullatások emésztk Monikát; ezt nyerénk.

ALIPUS
A' mit te, szinte mi-is azt nehesztellyük. De nem tudod-e'? hogy sokkal
könnyebben a' rosszszak társolkodása által, jókból rosszszakká válnak, mint
roszából jókká a' jókkal való társolkodás által.

NEBRIDIUS
Mind-az-által nem mondhatni, hogy semit se tselekedénk. Agoston hisz mint
Catholikus.

NAVIGIUS
Ugy él pedig mint egy Pogány! Be nagy ditséret! Ki nagy öröm.

ALIPUS
Egy kevés békességes túrést! Ambrus és Simplicianus végben viszik, a' mi
tőlünk ki nem telt; noha mi se szüntünk-meg vélek együtt tolni a' kereket,

jó tanács adással, noogatással, feddéssel, imádsággal. És ha ezek felett, még egyebeket kíván töllünk Monika, ihon vagyunk!

NAVIGIUS

2050 Olly hiszembe valánk, hogy Melaniatól el-válva, valamint az igasságnak, ugy a' tisztaságnak szeretetére fel-gyuladott légyen: de meg-tsalatkozását zokogva sirattya Anyánk.

ALIPIUS

2055 Mit? azt véltétek-e', hogy Mediolanomba egy Aszszonyi személy sem talál-tatik. Barátom! sem mi, sem Anyád nem hitte, hogy olly hathatós légyen a' testi szeretet, mellyel Agoston magát az Aszszonyi rendhez le kötötte. A Nótelen életet, mivel ez, a' Böltesség Tanévtványinak fel-tett tzélyokra igen hasznos, néki javallottuk: erre nézve sürgettük Afrikából való ki menetelit. Most bányuk tanács adásunkat, és talám okosabban tselekedtünk vólna, ha helybe hadtuk vólna Monika tanácsát, hogy házasságba lépne; mert imé, el-
2060 méne Afrikából Agoston, de még azután-is tsak Agoston marada.

NAVIGIUS

Eszre vévénk. Mert alig emlétetett Melania neve már is el-pirúla, a' szeme szikrázott.

NEBRIDIUS

Mit hoztatok elő az Aszszonyságról.

NAVIGIUS

Bátor szívű tselekedetit. ^h)Örökös tiszta életet erőssen fogada Istennek.

ALIPIUS

2065 Hihetetlen dolgot beszélsz. Nem kétlem, ezen ujság el-rémété kedvesét.

NEBRIDIUS

Valóban, elégséges ok-is ez; az el-remülésre.

NAVIGIUS

Fel-kiálta: Melania erős fogadást tén! 's-nem is többet; az Annya elől el-tűne; utanna megyek, vissza hívom. De hejába, el rejti magát: az harag, szomorúság, a' vagy a' szégyen, hányta, 's-veti-e' őtet; kételkedem.

Simpliciánus érkezik hozzájuk.

SIMPLICIANUS

Ugy véltem, hogy veletek találom Agostont. Hová szaladott?

ALIPIUS

A' szobába rejté-el magát.

SIMPLICIANUS

Üdvösséges gondba foglalatoskodik: segítenünk kell.

NAVIGIUS

Te ötet jónak, én fesletnek tartom.

SIMPLICIANUS

Az okos Anya, a' Melania Aszszony példajáról hasznos szégyent okozott Agoston férfin. Nem kell el-mulatnom az üdvösséges órát, mellyben szemlélem a' vizek indulását, melly ezen inaszakatnak üdvösséget szerezhethet. A' Monikának öröme, nekem jó reményem támada e' szaladásból.

NAVIGIUS

➤ Nem tudom, ha markodba nem törik-e' jó reményed.

Nebrius

Tellességgel által látom, ezen el-szaladásnak, kedved 's akaratod szerint ingyen való magyarázását.

SIMPLICIANUS

➤ Az idő dél szénre hozza. Azonba azt sajnálom, hogy Agostonról eddig nem szóllottatok nekem igaz együgyűséggel, minémű légyen. Eretneknek, nagyra vagyónak mondottátok, 's a' meg-átalkodásra, a' szeretetre hajlandónak: de hogy immár több esztendőktől fogva a' szeretetbe olvadoz, ezt nem emlétetek: és mivel ő maga sem vallotta ezt-meg eddig én nekem, mi orvosságot nyujthattam, hogy a' nyavalának, mellyet meg-rögzöttek lenni, nem itéltem, használhatna? Ma nyilatkoztatta ki Monika a' Lelke alapattyát, mellynek orvoslásához fogtam. Segéts Uram Istenem, hogy szerentsés legyek. Fortélyal meg-kerétém az Embert, hogy maga meg-vallya nekem, a' mit ekkoráig előttem földözött. Engedgyétek, hogy különösen, 's-magányosan vele szólhassak; most vagyon ideje, mellyben szükséges néki az én segedelmem, és mellyben ezzel fog élni. Monika imádkozik, és könyben merültek szemei: Agoston búsúl, és küszködik: én mint egy érzem az ösztönt, hogy sürgessem a'

SIMPLICIANUS

2145 És te se tudod, miket vihet végben az ember, ha ugyan csak valóban akarja. Ah Agoston! a' mennyire szeretlek, annyira üdvösségedről félek, mivel annyi belső ösztönöknek, annyi szent Malasztoknak ellent állasz.

AGOSTON

Tedd fére a' jövendöléseket. Kegyes és tűró az Isten, el-nem veti a' töredékeny edényt, mellyet agyagból formált. Elég példakról emlékezünk.

SIMPLICIANUS

2150 Példákról emlékezünk? Ah! hányat immár el-vetett, még drágákat-is, és mellyeket fényes aranyból öntött. Az Angyalok bűnét meg-nem bocsátá, és Agoston ne félyen? Jó az Isten a' gonoszokhoz-is, ugy vagyon, de nem minden gonoszokhoz. Sokaknak az első, és egyetlen egy bűn is kárhozatot okozott. Tűró az Isten, ugy vagyon; áll, és sokáig áll gyakran a' szívnek ajtajánál, bé

2155 kívánczozik, kiált, zörget egyszer, kétszer, ismét: de hirtelen halgat, és el-távozik. Mikor? ezt nem tudgyuk. Boldog az a' szolga, a' kit, midőn zörget az Ur, ébren talál. Boldogtalan a' gonosz, és röst szolga, kinek az álom miátt nehezen esik a' zörgésre fel-kelni, 's-az ajtót felnyitni.

AGOSTON

Mind értem, mindeneket ditsérek, és valaha követni-is fogom. De most –

SIMPLICIANUS

2160 Ha valaha, kérlek, miért nem most; miért nem ebben az órában; kitsoda betegek közül ma meg-gyógyúlhatván, ezt holnapra hallasztya?

AGOSTON

Most nem lehet tőlem.

SIMPLICIANUS

2165 És valaha lehet-e' tőled? Nem de a' nehésség idővel öregbedik, és a' kötelelts-ke kötélre nevededik? Avagy mond-meg bizvást, miért nem lehet ma? Nem de még most-is szivedbe fekszik a' Manesnek ama tanétása: hogy nem mi vagyunk, kik vétkezünk, hanem mi bennünk a' gonosz természet vétkezik.

AGOSTON

Távúl légyen. Szégyenlem, hogy valaha ilyen képtelen balgatagságokat elhit-tem.

SIMPLICIANUS

Hát nem tetzik-e' a' katholika Hit?

AGOSTON

2170 Tetzik: de retteget, mert igen szent.

SIMPLICIANUS

Az Hítnek szentsége az okos embert inkább magához hódította, mint sem elidegeníti.

AGOSTON

Reá állok valaha. Katholika hitben akarok meghalni, de engedd, hogy éljek mint kedvem tartya.

SIMPLICIANUS

Ne boszontsd az Istent. A' mitsodás halált kívánsz magadnak, olyan légyen életed-is. Ez az okosság tanátsa, melly ilyen nyomós dologban e' nagy vakmerőséget, kétség kívül kárhoztattya.

AGOSTON

Mit vizsgálodol? A' ti tanétástok szerint, az ember teste a' szent Kereszttség ereje által Isten Templomává tétettetik, mellyet bujasággal meg-fertőzteni mint-egy szentség törés. Tudod gyalázatomat, nem élhetek tisztán, és könnyebben meg-botsát Isten a' meg-nem kereszteltetnek, mint ha meg-keresztelkedve visza térek az undogságba.

SIMPLICIANUS

Nagyobb lesz vétkeid megvallom, ha gyakorolni fogod a' kereszttségbe meg-botsátott vétkeidet. De én a' keresztiséget sürgetem; hogy ennek utánna elhadgyad a' vétkek gyakorlását.

AGOSTON

Ugy de ez lehetetlen tőlem, több időtől fogva szoktam a' vétkekhez, mint sem te-gondolod.

SIMPLICIANUS

Egy, vagy talám két esztendeje, hogy a' sárba heversz. Hoszas és nehéz a' nyavalya, de nem meg-gyógyéthatatlan.

AGOSTON

Keveset mondasz. Hallyad Atya! a' mit eddig meg-vallani általlottam, hallyad minémű Embert váloltál fel a' gyógyétásra: ^jimmár egész tiz esztendeje, hogy bűnökbe olvadozom.

SIMPLICIANUS (*magában*)

Most egek adgyatok erőtt szavaimnak, hogy fontosak 's-hathatosak legyenek.
– Boldog Isten! mit hallok, egész tiz esztendeje!

AGOSTON

Látod melly igaz együgyűséggel bánok veled. De mit álmétkodol?

SIMPLICIANUS

2255 Ugy de leg alább a' kereszt-fán nagy kinok között éretted esedező Isten Fiáról való gondolat meg-lágyíthatná kemény szivedet?

AGOSTON

Kő sziklának szóllasz.

SIMPLICIANUS

Távozzál leg alább a' gonosz alkalmatosságtól.

AGOSTON

2260 Bennem vagyok a' gonosság: akar hová megyek, magamat magammal hordozom. ^{k)}Az én akaratomat bírja az ellenség: innét nékem Lántzot tsinált, és meg-nyűgözött. A' gonosz akaratomból lén a' bujaság: és mikor bujaságnak szolgáltam e' szokássá vált; és midőn a' szokásnak ellent nem állottam, e' lén kéntelenséggé. Kétségben estem!

SIMPLICIANUS

2265 Immár egyszer a' régen várt ígére fakattál. Jó szível Agoston! Közel vagy a' fel-szabaduláshoz, öszve szaggattatnak a' kötelek, le rázod nyakadról az ígát. Kétségben esél magadról. Ezt vártam, most bizzál az Istenben. Mert senki sem segét hamarább, mint önön maga erreiről kétségbe esett. Mit áléasz. 's-nem áléasz magadról? Vesd Istenben tellyes reményedet. Ne fély, el-nem vonnya tőled kezeit; hogy kárt ne vally, bízd reá ügyedet, kegyessen bé fogad. 's-meg-gyógyét. A' mi néked a' természet által lehetetlennek látzik, ugyan az 2270 könnyű, sótt örvendetes léend az Istennek szent malasztya által; és a' mit el hadni félelmesnek látzatott, immár attól el-válni, nagy örömdre esik.

AGOSTON

Mire viszel Atya! A' szomorúság örvényéből uj világosságra emelsz. Hát lehet-e' még-is üdvösségemet reménylenem?

SIMPLICIANUS

2275 Mondám: most kivált-képpen lehet. El-téveledtél, nem tudván, hogy ^{l)}a' tiszta életben te meg-nem tartoztathatod magadat, hanem ha az Isten adgya. A' tiszta életnek nehézségét, a' te erődhöz mérvén, mit tselekedhetél egyebet. hanem hogy gyöttrődnél, rettegnél, kétségbe esnél? Igen jól esett. Most Istenbe bizakodgyál. Egyedül az Isten, ki egyedül teheti tisztává a' tisztátalan magból fogantatottat.

AGOSTON

2280 Ugy olvastam az Apostol Levelében: ^{m)}Mindeneket meg-tselekedhetem az

2259 L. 8. Conf. c. 5.

2274 Sap. 8.

2280 Philip. 4. 1. ad Cor. 15.

által, a' ki engem meg-erősét. Nem én, hanem az Isten malasztja velem. Imé minémű világosság hirtelen el-szélleszti a' szomoru setétséget.

SIMPLICIANUS

A' világosság Attyától jön ez a' világosság. Még-is szeret téged az Isten oh Agoston! Tehát te-is valaha immár szeressed az Istent. Imé ez óra kínál mennyei szent malasztal, nyújtsd ki kezeidet, ragadd-meg tüstént; az Imádság a' kéz. Imádkozzál, keres, zörges, el veszed, fel-találod, meg-nyitattik néked.

AGOSTON

De Lelkem Simpliciánusom, nékem nem elegendő akár melly szent malaszt: különös, jeles, győzedelmes kívántatik! Illyet reménlhetek-e' tőlem megbántódott Istentől.

SIMPLICIANUS

Ah! mit vetelkedől? A' ki ugy szeretett, hogy egyetlen egy Fiát adá éretted; nem adgya-e' azt, a' mi kevesebb? Valamit kérendesz JESUS Nevében megadgya néked. Imádkozzál, keres, zörges. Az imádság Menyországnak kultsa: fel-megy az imádság, és le szál az Isteni irgalmasság. Fogadgy szót Agoston, jót kívánó Barátodnak. A' nyomorúságid terhét-meg isméred, a' veszedelmek nagy voltát látod, hogy magad magadnak nem vagy elégséges eszbe veszed. Imádkozzál, hogy az Isten meg-segétsen. Magánosan hagylak, hogy bátrabban foháskodgyál.

AGOSTON

A' reménység, és félelem között szavadat fogadom; a' szégyentől, és keserves gyalázattól el-buríttatván.

SIMPLICIANUS

Ugy illik: a' töredelmes és alázatos szivet, Isten meg-nem útárod! Bánod hogy szó-fogadatlan, és engedetlen valál, olly jó Uradnak, 's-olly sokáig.

AGOSTON

Hitem vagyok, érzem a' szégyent, a' félelem rettegget; a' reménység bennem gerjedez; egyedül a' bánatot még tőlem meg-nem nyerhetem.

SIMPLICIANUS

Isten ajándéka az igaz bánat, kérd az Istentől. Leg alább azt bánod, hogy nem indulhatz a' bánatra.

AGOSTON

Kétség kívül bánkódni kívánnék, mert akarnám magamat meg-jobbétani, tsak lehetne tőlem.

SIMPLICIANUS

Jól vagyok. Ezen akarat, azt tselekeszi, hogy nagy buzgósággal imádkozzál.

2310 Imádkozzál! Imé, ha nagy dolgot kértem volna, még sem kellene ellenkezned.
hogy ilyen iszonyu nyomorúságból ki fejtődzél, mennél inkább tehát midőn
egyedül azt mondom: imádkozzál.

AGOSTON

Imádkozom.

SIMPLICIANUS

2315 Magánosan hagylak; adgy szabadon helyt forró fohászkodásidnak. Én veled
együtt emelem fel-kezeimet ég felé. Mikor kívánni fogod, a' szomszéd szobá-
ban találsz engem. Halgasd-meg imádságinkat örök Isten! és gyógyítsd-meg
a' te ditsősségedre alkotott Lelket.

NEGYEDIK KI-MENET.

Agoston magánosan.

AGOSTON

2320 Gyógyíts-meg Uram! Gyógyíts! Adgy tisztaságot, és feslett gerjedelmim
ellen győzedelmet. De nem most! Nem most — Mit rugdalódzol szivem?
Mitsodás imádság ez? — Irgalmas Isten! A' nyelvem mondgya: adgy tiszta
életet; a' szivem mondgya: Nem, nem most. — Félsz ugy-e' Agoston, hogy
hamar meg-ne halgattassál, és azonnal a' buja kívánságid nyavalájából meg-
ne gyógyíttassál, melyet meg-elégéteni kívánnál, 's-nem el-oltani. Ah még az
2325 imádságot-is restellem; nem imádkozhatom buzgósággal — mi akadálosztat
kérek? Hivalkodó hivságok, kordéságok. Veszszenek-el mind ezek. — —
Merő — Hivságok! Még-is tartóztatnak. Szaggassuk öszve a' köteleket. Most
e' lehetetlen tőlem! — — Mert tudni-illik nem tetszik. Oh Aszszonyi sziv! Ne-
ha valóban élhetek-e' holtig a' szokott gyönyörűségek nélkül? Nem, nem e-
2330 hetek! Imé szivem balgatagságát. Vallyon melly sokáig élek? Ez az élet meg-
nyomorúság, az halál bizontalan: ha hirtelen reám rohan, miként költözöm
innét — — — Mit? ⁿ⁾ha az halál érzékenségeimet el-nyomja — ha a' Lelke-
testemmel el-kárhozik — — — Jaj hová keveredem megint! El-hitethetem-e
magammal, hogy a' párás álattól semmire nem különbözöm? Távúl legyez-
2335 Halhatatlan, halhatatlan az Ember Lelke! soha annyit mi érettünk nem alkot-
tott volna az Isten; soha annyit mi érettünk nem szenvedett volna a' Fiú Isten.
Há testünkkel, a' Lelkünk-is meg-halhatna. Miért tehát késem? Miért meg-
vetvén e' jelen való életnek hivságit, nem keresem minden szorgalmatosság-
2340 az Isten? Miért nem gerjesztem szivemet a' következő boldog életnek
reménységére, melly reménységben e' jelen való életnek minden boldogsá-
gágon helyhezette? — — Várákozzál mind-az-által Agoston, kedvesek
nem kevéssé édesek néha még az hivságok-is: nem olly könnyen, nem c.

hirtelen kell ezektől bútsút venni: meg-bánod, és gyalázatos lesz ezekre vissza térésed. Mikor meg-öszülök, akkor hagyom-el. — — Mitsodát? Mikor meg-öszülök? tudni-illik Ifjúságom borát a' bűnökre köszönetem, és vénségem sópreit áldozom fel-Istenemnek! — — — Változnak a' szelek, ide 's-tovább hanyattatom. Így késedelmeskedem te hozád váló térésemben Istenem! És napról napra hallogatom te benned való éltetemet: 's-nem hallogatom minden nap magamban való nyomorúlt haldaklásomat. Én szerentsétlen Ember.

HETEDIK VÉGEZÉS.

Agoston akarattjának el-tekéllet jeles végezése, a' végezésnek nehézsége.

ELSŐ KI-MENET.

Agoston, Simplicianus.

AGOSTON

Ah! meddig kinezol! A' meg-avúlt szokás tartoztat. Atya, nem tudod, ki nagy ennek ereje.

SIMPLICIANUS

Akár melly nagy légyen; nagyobb még is ennél a' szent malasztnak ereje.

AGOSTON

Nintsen még olly hathatos Szent malasztom.

SIMPLICIANUS

Imádkozzál tehát, hogy ezt el-nyerjed.

AGOSTON

Nem tetik az imádság: a' belső haborúság ezt nem engedi; e' tőlem lehetetlen. Te inkább érettem imádkozzál.

SIMPLICIANUS

Te imádkozzál érettem! Héjába imádkozom, a' mint látom, ha tsak te-is velem együtt nem imádkozol. — (*el-mégyen Agoston*) Istenem! a' habozó reménység a' partnál el-merül. Ah nyújts táblát Istenem! hogy szerentsésen ki úszhasson! Nem tetik az imádság! Oh rettentő ige! Mert a' ki nem imádkozik mit reménylhet? Ambár mit használhat az imádság-is, ha olyan, mint Agostoné vala. Uram adgy tiszta életet, de nem most, nem most. Ah ez az imádság nem irgalmasságot érdemel, hanem inkább boszu-állást. Immár minden jó tanáts adás nélkül el-rémülve állok: mert mit mivelhetek többet: Ambrushoz megyek? Adhat-e' tanátsot ez az Isten-Embere, melly eszébe nem jutott Simplicianusnak.

AGOSTON

(*megint vissza tér*) Atya! hová indúlsz? El-hadtz-e' engem?

SIMPLICIANUS

Te, te hagyod el-magadat szerentsétlen! Nem tetzik az Imádság? Ez annak szava, a' ki nem akar meg-gyógyúlni. A' nem akarót, nem gyógyétya az Isten, hát én mi tévő legyek.

AGOSTON

2375 Akarok-is, nem-is: imádkozom még-is, hogy az Isten továbbá hallaszsa be-kességes tūrését, és függőbe tartsa haragját, 's-ne büntessen még most.

SIMPLICIANUS

2380 Álmélgodgyatok Egek az háladatlan éktelen állaton! Tiz egész esztendő a' bűnöket bűnökket szaporétá a' vakmerő, szemtelen Ember; még-is az Istennek ilyen hosszúas tūrése nem vala elegendő, hogy meg-törné a' kemény szivét, és az őtet szerető Istennek szeretetére gyullasztaná.

AGOSTON

Maradgy kérlek, tsak kevéssé, és könyörűly rajtam, mint eddig könyörűlt az Isten. Szeretem az Istent, ki engem szeret. Szeretem, 's-kivánom nagyobb szeretni.

SIMPLICIANUS

2385 Hazugságot szóllasz. Nem szereti az Istent, ki az ő parantsolatnak nem engedelmeskedik. Balgatak hizelkedések ezek, mellyekkel tsalogattya maga a' Lélek, azon édesdedes igéket gyakorolván: Jó az Isten. Szeretem! Midő az utálatos vétkek azt kiáltják: Ha nem tetzem-is az Istennek, nem bánom.

AGOSTON

2390 Jó indulat ez, és valaha jó hasznot terem maga után. Most Atya! imé harmintzadik esztendőben fordúlok: a' testem termete, a' jó erő még más harmintz vagy több esztendővel-is biztat engem. Én hogy annyi esztendőkre, már meg-el-válljak a' kedves gyönyörűségimtől, ezekre soha vissza nem térvén. felettébb kemény parantsolat! Ezt éppen *nem* tselekedhetem.

SIMPLICIANUS

2395 Oh! tekergő utak! Ki igért néked olly hosszúas életet? Talám vége léte holnap: és ha ma tisztán élsz, imé harmintz esztendőkből, fél napot élél tenekednek, vallyon nagy dolgot tselekeszel-e'? De engedgyük, hogy az Ur Atya minden bizonnal megjövendelte néked, hogy sokáig fogsz élni; nosza mond-meg, el-tekélletted e' magadban, hogy valaha ezt a' feslett erkölts el-hagyod, a' vagy soha sem. Ha el-tekélletted, hogy végig ezen fesletséget

2392 éppen cselekedhetem

maradz, oda van üdvösséged! És a' meg-gyujtatott gehenna tüze ropog immár, melly téged öröké fog égetni. Ha pedig bizonyosan, valaha Istenhez akarsz vissza térni; kérek immár igazán, adgy világos, és okos feleletet annyiszor elő hozott kérdésemre: Ha valaha, miért nem most, miért nem ebben az órában szakasztd végét fertelmes életednek.

AGOSTON

Talám valaha könnyebben győzöm-meg magamat, mikor idővel a' késértő ellenségim ereje meg-törődik.

SIMPLICIANUS

Tsalatkozás ez: az élenetes, koros esztendők néha a' bűnre való tehetséget el-rabollyák ugyan, de ritkán az akaratot. Sőt az hossza szokás, azt tselekeszi, hogy az akarat, a' melly gonosságot akkor el-nem követhet örvendezni fog, hogy valaha el-követhette és kívánni fogja, hogy bár még ezután-is el-követhetné. És így téged hágy el a' gonosság, 's-nem te hagyod-el a' gonosságot. De hogy sokáig ne tsavarogjunk, engedgyünk; hogy ez-is bizonyosan meg-lesz valaha (noha sokkal bizonyosabb, hogy e', soha nem léend) mivel annyi segítségid nem lesznek, a' mit ma lehetetlennek álétasz: midőn Ambrus serkenget, Anyád imádkozik, Barátid kérnek, maga az Isten olly hathatos indulatokkal a' meg-átalkodott szivedet ébrezgeti. Engedgyük mondom, hogy valaha bizonyosan, igazán meg-térsz; és pedig ugy-e' szabad akaratból, az Isten Malasztya által meg-segítettvén; 's-nem kintelenségből térsz az Istenhez?

AGOSTON

Igen-is szabad akaratomból.

SIMPLICIANUS

Meg-térsz tehát, mivel akkor magad fogod akarni, a' mit most nem akarsz.

AGOSTON

Igy erősen el tekéllettem magamban, mert üdvözülni akarok.

SIMPLICIANUS

Immár figyelmezz szorgalmatosan. Kérdem tőled: mi fog akkor ösztönözni, hogy légyen az Istenhez való térésedre akaratod. a' mi most-is hasonlóképpen nem ösztönözne? Agoston! valaha vagy az Isteni félelem, vagy az Isteni szeretet szerezi-meg, hogy életedet jobbra változtassad; mert nints üdvösségre hasznos meg-térés, hanem tsak, mellyet, vagy a' félelem, vagy a' szeretet okoz. Mondgyad, mellyikről származik a' tied, ha még is származik; és meg nem férgesedik, melly annyi időre hallasztatik.

AGOSTON

Mind a' kettő, ugy vélem hathatosban fog ösztönözni.

SIMPLICIANUS

2430 Ha a' félelem fog ösztönözni: nem de immár, most-is olly rettenetes az Isten.
mint valaha léend? Ha a' szeretet; nem de az Isten, most nem olly szeretetre
méltó, mint valaha léssen? Sőt retteneteseb, és most szeretetre méltóbb, mint
valaha léssen. Most ébrezget, kér, dorgál tűréssel, és oktatással. Méltán
félhetz, hogy ha most meg-nem halgatod; ő sem halgat-meg téged jövőn-
2435 dőben. Most nyilván való, hogy kívánva kíván boldogítani. Látod, hallod.
tapasztalod, melly azt várja, hogy te-is viszont szeressed őtet, mint ha nem
a' te, hanem az ő tulajdon hasznára volna, ha szereted őtet. A' ki igy szeret.
mikor lesz nagyobb szeretetre méltóbb? Jaj néked, ha azt várod, hogy meg-
hülyön a' tőled meg-vetett szeretet, és boszszú állásra változzon. Most, most
2440 vagyon ideje, hogy fogj a' dologhoz. Most ostromollya az Isten szivedet, és
kéri, hogy ad fel-magadat: mit késöl tehát? Félsz, hogy károdra ne légyen a'
fel-adás? Emlékezzél-meg, miket emlegeténk minapában a' boldog életről:
ez, a' reménységbe vagyon helyezettve, a' reménységbe, mellynek édességét
2445 önnön magadnak irégyled, mivel a' meg térésedet halogatod. Tennen magadat
álétlak bizonyosságul: noszsa tsak egy hétig tartóztasd-meg magad, fogadom.
hogy tapasztalni fogod, hogy a' tiszta életnél semmi sem taláztatik kívánatosb.
mellyben ha azután tovább meg-maradtz, mennyi sok nyomorúságoktól az und-
dok gyönyörűségekkel együtt meg-szabadúlsz, tudni-illik a' gyalázattól, szor-
galmatos gondtól, unalmasságoktól, Lelki isméretnek furdalásitól, az üdvös-
2450 séged végső veszedelmétől. Ezek helyet bővelkedni fogsz Lelki vígasztalással.
melly fellyül múllyá minden érzékenséget: Lelki isméreted nyugodalmával.
elméd Istenhez való emelésével, szived tisztaságával, Istenes kívánságokkal:
Mennyei világossággal, és Istennel való édesdedes nyájasságokkal! — Mit
halgatz?

AGOSTON

2455 Mit mondgyak! Idegen nyelven szóllasz nékem; nem értem beszédedet.

SIMPLICIANUS

2460 Tsak egy hétig való meg zabolalásod által, nem keveset tanúlsz ezekben.
Nem kinszerétek: hogy természetedből kivetközzél, melly a' szeretetre igen
hajlandó! Szeress, szeress. De a' szereteted tárgyát változtasd-meg. Szeresed
az Istent, és azt tselekedd, a' mit akarsz. Mert szabad azt tselekednek a' mi:
akarsz, tsak semmit ne tselekedgyél olyast, a' mit nem mernél Istennek fel-
áldozni mondván: Ezt az Isteni szeretetből tselekeszem.

AGOSTON

A' teremtményekben a' mit szeretek, azt látom, de az Istent nem látom. A
szeretetnek láthatatlan tárgya nem édesget, nem gyönyörködtet.

SIMPLICIANUS

2465 Édesgetni fog, 's-gyönyörködtetni fog, ha Lelki szemeidet fel-nyitod, és meg-
visgárod, mi légyen az Isten. A' testi szemekkel láthatatlan; a' Lelki szemek az

értelem, 's-az igaz Hit: ezekkel tekénts-meg az Isten természetét, 's-meg-látod, melly végetlen szeretetre méltó légyen 's-az Isten, az Aszszonyok szeretete felet.

AGOSTON

Fennyebben eszeskedő Philisophia ez, hogy sem olly hertelen által esem rajta. Azt tapasztalom, hogy szeretet nélkül, nem élhettek!

SIMPLICIANUS

Abban vagyok a' dolog, hogy azt válaszad többi közül, a' mi leg érdekesebb, hogy szerettesen. Vallyon ki érdekesebb az Istennél? – Tanátskozol magaddal? – Ah hivalkodó fohászokodás! – Hát el-távozol? Oh Istenem! úgy tetszik mintha nagy háborút látnék, midőn e' szivben döhösen hartzolnak a' két féle szeretetek. Ah légyen, légyen győzedelmes a' te szereteted Istenem, 's-tapogad le egészen a' fertelmes szeretetet.

MÁSODIK KI-MENET

Simpliciánus, Alipius, Potitiánus, Navigius.

ALIPUS

Ihol a' Simpliciánus. Lelki Atya! Kedves Embert vezetünk magunkal. Vallyon szabad-e' Agostonnak szólni?

POTITIANUS

Örvendezve látlak Atya! Hallom, hogy minden ki telhető szorgalmatosságot viselsz jó-Barátomhoz, nagyon örülök rajta. Mint hadtad Agostont?

SIMPLICIANUS

Isten hozot Uram! Valamint az első követ te kezeid által vetette az Isten, mellyre az új épületet építsen Agoston, úgy ha meg-nem tsalatkozom, ma te általad állítta fel ennek földét. Nem történetből eset, hogy ma Potitiánus mi hozánk érkezett, hanem Isten rendeléséből; segíteni fogod nem kétlem a' mi igyekezetünket, és minden tehetségeddel sürgetni fogod, hogy ma Istenhez térjen Agoston, mert hidgyétek-el, hogy ha ma nem, tehát soha sem.

NAVIGIUS

Oh örömdetes hír! Mert ugyan ezt mondá nekem az Anyám; hogy a' keserves könyhullatási, mellyekkel eddig ászattatta szemeit a' Fiáért, mai nap leg édesdedesbeknek lenni láztattanak.

POTITIANUS

Ha csak-e' nagy dolgot szoros határba nem keréittek, miért e' mai naphoz köittek?

SIMPLICIANUS

2495 Mivel ma az Isten Malasztya minden erővel serkengeti, és szokás felett hat-
hatóságban ostromollya a meg-átalkodott szívet. Meg-győzettel az értelem:
sarkokból ki forgattattak minden okok, mellyekkel eddig magát védelmezte:
immár meg-vallya, hogy mennyei malasztal végbe viheti azt, a' mit a' természet
erejével végbe nem vihet; meg-vallya, hogy az Isten attól a' szent Malasztyát
2500 el-nem vonnya, a' ki ezért könyörög; érzi, hogy az imádságra nógattatik.
nem talál semmi mentséget, mellyet ellenbe vethetne; egy néma rettegés, és
szerentsétlen félelem marada hátra, oly könnyű, oly jeles győzedelemből.
Tszideltetik mod nélkül belső-képpen, és elszégyenítették rettentő pirúlással:
az előbbeni életének iszonyu képe kínozza szemeit, a' füleiben zeng a' pusztát:
meg-rendető Isten igéje, a' kő-sziklákat meg-repszto Isten szava! A' képze-
2505 lését el-lepte a' külső setétség, sirás, és fogak tsikorgatása, mellyektől fél; a
szívének minden gerjedelmi háborúban vannak: irtózik az haláltól, retteg az
Itélő Bírától, a' Menyországot ohajtya; szereti az Istent, magát gyűlöli: egy
szóval ugy fel 's-alá hányattatik a' szent malasztól ösztönösztetvén, mint a'
szarvas, melly az ebektől környül vétetvén, mere szaladgyon, nem látja
2510 Vegyétek innét eszbe; mit lehet holnap reménleni, ha ma ki szabadúl ke-
zünkéből. Holnap a' mennyei világosság is homályosabban fog világósétani az
értelmének, és lankattabban fog égdegelni az akarattyá, és a' meg nyugot:
elméje-is tunyábban fogja serkengetni a' tett fogadásának bé tellyesését.
Holnap ebből semmi nem léend.

POTITIANUS

2515 Mit kívánsz tehát, hogy mivellyünk?

SIMPLICIANUS

Elmés a' szeretet, könnyen módot talál a' dologban. Én Ambrushoz megyek
hogy a' mik történtenek, néki meg-beszéllyem, 's uj tanátsot kérjek.

NAVIGIUS

Ha végbe viszed, hogy a' Püspök maga elejbe botsása beszélgetésre a' Bátyá-
mot, végben vitted azt, a' mit egyedül kívánt az Anyám.

POTITIANUS

2520 Talám a' Püspökhöz való bé járást nehéznek tartod?

SIMPLICIANUS

Mindeneknek minden időben nyitva az ajtó. Balgatag szemérem vala, hog-
Agoston, valamint Ambrus Praedikátzioin meg-jelent, ugy vele való beszélge-
téstől távozott.

ALIPUS

Olly nagy tisztelete vagyon a' szentségnek.

NAVIGIUS

Bizonyyára, ki Monikával beszédbe ereszkedni nem röstelt, ki nem rekesztette volna Agostont. Barátim sürgessük, hogy kövesse Simpliciánust. Most kivált reménylhettyük, hogy üdvösséges léssen vele való munkálkodásunk: mert a' szentek igéje a' tsontok veleibe általhatnak.

SIMPLICIANUS

Návigiuossal egyet értek. Ha erre bírhattjátok; a' Püspök előtt kedves dolgot, a' Monikával pedig nagy jót téendetek; régi mondás: addig hámtsd a' hárs fát még-meg hámlík. Meg ne szűnnyetek. Vannak ollyas betegek, kiknek a' nyugalom halálos; és az hidegtől el-merevetetteknek nem árthatz nagyobbban, mint ha őket el-aludni engeded. Azonba a' Püspöknek jó reménységet viszek.

HARMADIK KI-MENET

Potitiánus, Alipius, Navigius.

POTTIANUS

Értem Barátim a' Veszedelmet. Elég nékem! Veletek egyenlő-képpen iparkodni fogok én-is.

ALIPUS

Engedd, hogy az el-érkezésedről tudósítsam.

POTTIANUS

Bízvást. Te Navigi, beszéld-el mire vihettétek azomba Agostont, hogy tőletek el váltam. Mert hasznos különösen tudnom, mit reménylhetek.

NAVIGIUS

Simpliciánus hogy szüntelen könyvezéssel kesergő Anyánkat vigasztalná, tegnap el-beszéllé, mire vitte volna Isten segítségével e' nyomos dolgot. Minek-utánna, ugy mond, a' te Fiad Manichaeusok közül ki tért, és igasság kedvéért Romába méne, midőn eleintén nem akadt volna mindjárt ollyas Emberre, a' ki a' Hitről való kételkedésének eleget tenne, meg unta a' fáradozást, az előbbi jó kívánsága kezde fogyton fogyni, azután el-aludni; végtére az hajdani fesletésekre, az hívságok keresésére hanyat homlok rohanni, mint a' jú a' mételre. Néha, néha vissza tére a' jóra való kívánságnak nemünémű indulattya, 's-nem ritkán volt-is alkalmatossága meg-tanulni azt, a' mit kívánt; de valamint e' kétségben esésből el-lankatott a' kívánság, ugy naponként halogatta, hogy

az alkalmatossággal élyen, miglen ez-is kezéből ki-tsuszot, 's-elenyészet. És ugyan ez az halogatás okozta Potitiáne, hogy Agoston Manichaeusból Akademikus, végtére pedig tsak nem Epicurusá lén.

POTTILANUS

2555 Rettenetes dolgot hallok, de előttem nem ujság: ismértem többeket, kiket az üdvösségről való gondatlanság, és a' jó alkalmatosságnak el mulatása hasonló veszedelembé sülesztette.

NAVIGIUS

2560 De másokat a' nagy Isten, abban az örvényben el-hagyá, Agostont azonba ingyen való jó-voltából ki vonni kezdette, és immár a' mint leszállott, ugy fel-is hágdogált garáditsonként. Romából Mediolánumba által költözvén, a' Város fő-gondviselőinek, hogy az Isten gondviselését álmétkodva imád-gya, készítetéséből, elsőben kezdi minden Vasárnap Ambrus Tanétását meghalgtani: ennek nagy hire 's neve, ékes szollásának nyájassága ötet ezekre vonszotta. Ezekből ki tanulá, hogy okosan hisznek a' Catholikusok, a' mit hisznek, hogy a' mely ellenbe vetésekkel ostromoltatnak, azokat könnyen, de nyomossan füstbe tüntetik; utollyára, hogy egyedül azon az úton ismértetik-
2565 meg az igasság, és el-nyerettetik az üdvösség. Ezeknek jó meg-fontolása földig le tsepülte dől-fösségét, Simplicianushoz adá magát, hogy tőle vegyen bővebb oktatást.

POTTILANUS

2570 Örömmel vidámét a' beszéded, mert a' jó életnek kezdetit, az igaz hittől várom.

NAVIGIUS

2575 Ebrezgette-is ötet szünetlen az igaz Hit, melly maga után félelmet hagyott, örök kinokkal ötet rettegtetvén, ha a' meg-ismért igasságnak reguláihoz nem szabja erköltsit. Nagy háború, éktelen tusakodás következik, mellyet Simplicianus le tsendesétse, ekoráig haszontalanul munkálkodott. Napról napra nagyobb nyughatatlanságok emelkednek, mert akár mit hozzon elő a' Lelki Atya, hogy a' szent Malasztnak erejébe kell helyheztetnünk reménységün-
2580 ket; Agoston, mind-az által hejéba valónak itéli fáradságát, valahányszor a' tiszta életről való fogadást kívánnyá magától meg nyerni. Ime! kedves Barátom, erre jutánk, és egyedül azon fogadásnak függőbe maradása a' meg-keresztelkedését-is halogattya.

POTTILANUS

2585 Navigi! nékem a' Bátyád okossága tetzik. Tsalhatná a' szines szép szóval a' Püspököt, igérvén a' tisztaságnak megtartását, hogy így a' szent kerestséget tőle elnyerné, de által láttya: hogy a' kép mutatás nem Ambrusnak, hanem önnön magának esne kárára az előtt, ki vizsgálván a' sziveket, meg-nem tsalattatik külső fogadásokkal, mellyek a' nyelven teremnek, és a' szivben nem

gyökeresztetnek. De mi okra nézve oh Navigi, nem hivattya őtet Ambrus maga elejbe, leg alább nem volnának mentető fogási, hogy vele nem szólhatot.

NAVIGIUS

Szinte ezt hogy tselekedné, tegnap kéri vala Anyánk a Püspöktől, ki azon feleletet adá: ne untassuk, miglen magának kedve támad.

POTITIANUS

Tehát legyünk azon, hogy kedve támadgyon. Mit hoz Alipius?

ALIPUS

Kivánatos jót. Mikor be léptem: imádkozva találám. Nem akarám háborgatni, még ő maga engem eszre vén. Fohászkodik vala pedig öreg könyveket hulatván: Oh régi szépség! Oh uj szépség! Vajki későn kesztelek szeretni! Ugy vélem, hogy Simplicianus a' mint bölts Ember, látván, hogy a' reménység nem légyen elégséges Agoston meg-térésére, az Isteni szeretetről beszédet indéta; mert látván engem, fel-kelvén mondá nagy buzgosággal: ah Alipi! ki engedi nékem, hogy soha semmit ne szeressek az egy szeretetre méltó Istenemen kívül! Most imé! az el-mulandó jókra vetemedet szívem, mely nehezen emelkedik az egyetlen egy örökös jóra. El-rémétet engem ilyen uj szózat, az örömtől el-tántorodva meg-ölelésére rohanok, és könyvezvén mondám: Igy tetesz nékem Agoston! ah legyen, hogy a' kit eddig nem szeretünk, most azt egész erőnkből szeressük, Most szeressük! Ezután rólad emlétést tettem, kinek nevét mihent hallá, vig ábrázatba öltözvén mondá: szollok, szollok véle, és ezzel elméne, hogy a' sirástól dagadozott szemeit meg-törülné. Menny-bé, rakj az égdegelő tűzre fát. Mert te a' mint ditsóségesen a' Tsászárnak, olly hiven, és buzgó szorgalmatossággal szolgálsz az Istennek, tudom. Imé vissza tér.

NEGYEDIK KI-MENET.

Agoston, Potitiánus, Alipius, Navigius.

AGOSTON

Oh Potitiáne! ki örvendetes nékem a' te jelenléted.

POTITIANUS

Hasonló öröömöm vagyon nékem-is te rólad, 's-annál nagyobb, hogy Mediolanumban találom Ambrus halgatóját, Simplicianus Tanétványát, egy szóval a' keresztségre készült.

AGOSTON

Igy szeretet engem az Isten! Az Anyám özönként folyó könyveinek kel köszönnöm a' szent Malasztot.

NAVIGIUS
2615 Vigyáz, hogy ez terméketlen ne legyen.

AGOSTON
Nem léssen, ha az Isten tovább-is reá segít.

ALIPIUS
Vajha még ma ezzel munkálkodgyunk, mert miért nem?

AGOSTON
Hadd most. – Kedves Barátom Afrikából ki lépven, hól mulatoztál?

POTTIANUS
2620 Tudod, hogy Tsászárnak szolgálók: külömbféle tartományokat öszve jártam.
nékem mindenüt a' hazám, vagy is inkább mindenütt a' számkivetésem.

NAVIGIUS
Nem külömben, mint a' Menyországon kívül bujdosó minden embernek.

AGOSTON
Engedgy nékem egy órátskát, hogy bujdosásidnak el-beszéllésével enyhítsed
busakodó szivemet.

POTTIANUS
2625 Tudni-illik az Iskola-béli gondok miátt. Nevetségre méltó vagy (botsás-meg
hogy így kell-szollanom) hogy ezen unalmas tisztséget le nem rázod vállaidról.
Jól lehet ime! – De mit látok? most Szent Pált, 's-nem a' Tulliuszt forgatod.

AGOSTON
Az igaz Böltességnek, és boldog életnek, melyre kívánkozom, ez jobb Mes-
tere.

POTTIANUS
A' nagy elmédhez, ez éppen illendő tanulás.

AGOSTON
2630 De vannak az Apostolnak némely nehéz értelmű mondási, néha pedig felettét
keményebbeknek látzanak, hogy sem tetzhessenek.

ALIPIUS
Tsak igazat tanétson. Mert az okosnak még a' rettenetes igasság-is tetzik, tsak
azokáért-is, hogy valóságos igasság.

NAVIGIUS
A' mik homályosabbak, ezeket dél színre terjeszti Ambrus.

AGOSTON

Eddig Simplicianus-is elégséges vala.

ALIPUS

A' ki téged annyiszor a' Püspökhöz hitt beszélgetésre.

AGOSTON

Más dolgai vannak; nints ennek üres ideje, hogy velünk mulatozzon.

POTITIANUS

Ismérem ötet, a' Lelkek üdvössége első, 's-leg főbb gond előtte, ki mindeneknek szolgálni kész.

NAVIGIUS

Egyébb oka annak, hogy a' szent embernek beszédit kerülgeted. Végy egyszer magadnak bátorságot, könnyű ő hozzá való bé menetel, és ha nem engedik a' szorgos foglalatossági, minden bizonnal más időt rendel, mellyben veled végezessen.

POTITIANUS

Ugy vélem, hogy néked-is többet fog használni az Isten félő boldog emberrel való társalkodásod, mint a' boldogságról való sok olvasásod: mert a' mit itt olvasol, ő azt magán tapasztallya. Nékem valóban e' féle embernek társalkodása kiváltképpen használt.

AGOSTON

Tehát Boldognak itéled Ambrust?

POTITIANUS

Annak itélem.

ALIPUS

Sótt azt-is mondod, hogy több boldog embereket-is ismértél. Vajki nehezen bizonyithatod ezt meg e' jelen való életről.

POTITIANUS

Semit se hallottatok-e' a' Remete Nagy Antalról? Még emlékezetünkbe forognak^p, és a' mi időnkbe nyilván vannak a' tsuda tétélei.

AGOSTON

Mi lehet ez?

NAVIGIUS

Beszéld-el kérlek.

ALIPUS

Mi ezekben tudatlanok vagyunk.

POTITIANUS

Tsúdálatos tudatlanság! az egész Világon el-hiresedett nevet ti egyedül nem hallottátok-e'?

ALIPUS

2660 Egyébb dolgainkról szorgalmatoskodván, erről nem tudakoztunk. De mit mondhatz tehát Antalról.

POTITIANUS

2665 Azt mondom, hogy az magától az Istentől meg tanulá, mi légyen a' Boldogság, Ifjúságának virágjában lévén, be méne a' Templomba, holott a' Szent Evangeliom elő-olvasásából azt hallá: ^r)ha tekéletes akarsz lenni, menny-el. add-el a' mid vagyon, és add a' szegényeknek, és kintsed léssen menyben, és jőj-el, köves engem. Ezt ugy szivére vévé, mintha önnön magának mondatatott volna; és a' tekéllességnek a' vagy mint ő magyarázta, a' boldogságnak kívánságával fel-gyulladván, tüstént el-hagyván mindenét, magános rejtekbe vévé magát, emberi vágyodásoknál nagyobb, és egyedül jószágos erköltsök után indulván, mellyekbe meggyőzhetetlen álhatatossággal száz ött esztendeig az 2670 ördög sok késértési között nem külömben, mint a' betsületek hizelkedési között mozdéthatatlanul meg-állá. Ez a' példa számtalanokat követésre indétott; minden rendből és nemből meg teltek a' kietlen puszták, sok helyeken Kalastromok fel-álétattanak, mellyekben az Emberek, mint az Anya-szent-egyháznak elején ugy éltek, mintha egy szivek, egy Lelkek, minden jószágok 2675 közönséges lett volna.

AGOSTON

Ollyan Kalastromokról szollasz-e', a' minéműt itt Mediolánumban a' Város Bástyái kívül Ambrus gondviselése alatt szemlélnk?

POTITIANUS

Eppen ollyant.

ALIPUS

Hát ennek lakosit mondod e' Boldogoknak.

POTITIANUS

2680 Azt tartom, hogy ez ama Philisophia, mellybe vagyon ezen életnek boldogsága helyeztetve; ha mind-az-által ezek a' magoknak szabott regulákhoz alkalmazhattják életüket. Mert ha némely közülök más uton jár, meg vallom. könnyen meg esik, hogy a' tulajdon boldogságát meg-unnya.

AGOSTON

Simplicianussal egyet értesz. Ő-is a' jelen való Boldogságot a' következő örök életnek reménységében áléttya, minémű reménységben senki bizodalmasabban meg-nem maradhat, mint, a' ki a' testi gyönyörűségekől, és a' bűnök alkalmatosságától magát el fogja, a' mint látom.

ALIPUS

Mi ezekről különb itélettel vagyunk.

POTITIANUS

Méltatlanul. Mert kiki Alipi! tsak a' maga, és nem más itélete által boldog, vagy boldogtalan.

NAVIGIUS

Én-is azt álétom; mert mit adhat az én boldogságomhoz, vagy boldogtalanságomhoz egyebek itélete?

POTITIANUS

Immár azok, kikkel én beszédbe botsátkoztam mondák magokról, és azt is itélik vala, hogy ők semmi rosztat nem szenvednek, semmi jó nélkül nem szűkölködnek. Mi hijával vannak tehát, hogy őket boldognak ne mondgyuk?

ALIPUS

Mit? Hát a' méltóságok hatalma, a' névnek dütsőssége, a' betsületnek fényesége az érzékenségnak gyönyörködötetése nélkül nem szűkölködnek-e'?

POTITIANUS

Közép szerű mértékletességgel élnek, mértékletlenségtől távoznak. De az ő itéletek szerint, ezekben semmi valóságos jó nem találtatik: azért nem tsak bővelkedni ezekkel nem kívánnak, hanem a' szűkölködést-is örömmel tűrik; sőt akartva, 's-vig ábrázattal elhadgyák a' gazdagságot, meg-vetik a' betsületeket, ki vetkőznek mindenekből a' miek vagyon, vagy reménylhetnek; a' Házasságot kerülük, hogy így egy tsapásal ezerni gondoktól, veszedelmektől, nyomorúságoktól meg-menekedgyenek, mellyekbe keverik magokat, kik a' dütsősséget, gazdagságot, Aszszonyi-állatokat szeretik. Így könnyű szerrel elkészültekett semmi énség nem gyöttri; mert a' szegénységet akartva választják, a' meg-útálást magok keresik, a' testi sanyargatástól nem hogy irtoznának; hanem inkább önnön magokat sanyargattják. Rövideden: semmit jónak ők nem álétanak, hanem egyedül hogy Isten előtt kedvesek légyenek; semmit nem rosznak, hanem egyedül az Isten bántását. Hogy pedig kedvesek Isten előtt, bátor reménységek vagyon, melytől semmi történet őket meg-nem foszthattya, hanem ha ők magok akarják.

AGOSTON

Nem minyájan értik ezt az ígét.

ALIPUS

Minémű rendből valók e' Philosophusok?

POTITIANUS

2715 Mondám: minden féle emberekből, még az együgyűek is fel-érik eszekkel ezt
a' Tudományt, mert próbára kellő, 's-nem egyedül elme futtatásban habozó
Philosophiához tartozandó. Tanú bizonyosság lehetek ebben a' látásról, 's nem-
is emlékezhetem belső öröm nélkül arról, a' mi minapában történt, a' mi
2720 udvarunkból két nagy nemből leg jobb erőben lévő Ifiakkal, kiket leg szerent-
sébbeknek átlétánk, mivel ennek felette sok jószágokkal-is bírtak. Méltó,
hogy figyelmetesen meg-halgassátok a' történetet, mert gyönyörűség.

AGOSTON

Kívánva kívánom, hogy el-beszélljed.

POTITIANUS

A' szeretetnek erején álmélnodni fogtok, látván, miket tehet, ha ez valóban
az Istenhez gyullad. Trevisir Városában, honnét ide költöztem, ennyihány
2725 nap előtt, midőn a' Tsászár a' kerék helyeken való játékokat nézte, mi közü-
lünk némelyek az udvarból bé hatván az erdőbe, egy kalastromba beléptünk,
mellybe a' mint eléb-is említém, Isten szolgálai lagnak. Itten el-oszolván, né-
melyek a' kertbe sétálának; ketten pedig Ifiabbak egy Tzellába bé toppannak;
egyik közülök látván a' könyvet, melybe nagy Antal élete, mellyről előbb
2730 szöllék, foglaltatot; ezt kezébe veszi, 's-történetből olvasgattya. Ezen tsekély
jó tselekedetből, nagy jó kerekedék. Mert olvasván, tsudálkozik elsőben, hogy
egy gazdag, nemes Ifju, e' Világ hivságit, oly bátor szível tellyesen meg-
vetette. Azonnal ennek követésére fel-lobban szive, gondolkodik, mi tévő
légyen? Józan szégyennel, és Isteni szeretettel meg-telik, sótt önnön magára
2735 meg-haragúván, 's-egészlen fel gyulladván; a' társára szemeit függesztvén, az
olvasást hirtelen félbe szakasztván nagy lelki buzgósággal mondá: Lelkem
Barátom! mond-meg kérlek, hová, 's-mire tzeolznak minden fáradságink?
Mit keresünk, mi végre vitézkedünk? Reménlhetünk-e' többet, vagy nagyob-
bat, minthogy a' Tsászár kegyelmét elnyerjük? És ottan mi nem töredékeny?
2740 Mi nem rakva sok veszedelemmel, 's-mennyi veszedelmek által jutandunk
nagyobb veszedelemre, mellyekbe keveredik még a' Lelkünk-is? 'S-mennyi
ideig fog ez tartani?

NAVIGIUS

Okosan szóllott.

POTITIANUS

2745 Melly szolgálását azzal bé-fejezte: az Istenhek pedig kegyelmét, ha akarom,
még ma el-nyerem.

ALIPUS

A' bizonyos.

AGOSTON

Ne akadályoztassátok; végezd-el kezdett beszédedet.

POTITIANUS

Ezeket mondván, és az új életnek szülésétől szorongattatván, a' könyvnek olvasására vissza veti szemeit. Olvasás alatt változik, el-halványodik, gyul-ladoz, felháborodik magával küszködven. Végére fényesebb világossággal meg-környékeztetvén, mely által az igaz boldogságot el-választá az hamis boldogságtól, immár egészen Isteni léssen: Barátom fel-kiált: én magamat az előbbi reménységemtől megfosztám, és egyedül az Istennek kívánok szolgálni, 's-pedig ezen órától fogva, ezen az helyen kezdek hozzá. Te ha röstelsz engem követni, leg alább ne ellenkezzél.

AGOSTON

Tsudát hallok.

POTITIANUS

Hallyad egészen! Ezeket mondá, és a' társát azon kívánsággal fel-gyullasztá; ki-is fogadást tén, hogy soha, oly nagy jutalmat véendő, és oly dütsösséges rendben vitézkedő Társtól el-nem távozik.

NAVIGIUS

A Mennyei Szent Malasztnak erején álmélokodom kedves Bátyám!

POTITIANUS

Hallyátok tovább. Azomba én-is a' társommal hozzájok érkezem. Intyük őket, hogy el-indulnának, mivel a' nap immár le hanyatlik; de mind a' ketten helybe maradnak, nekünk el-beszélvén, mik történtek. Végezetre kérnek minket, hogy gerebet ne vessünk jó szandékjoknak. Mi a' könyhullatások közöt, ezek jó sorsán örvendezvén, de jobra éppen nem változván, vissza térünk a' Királyi Udvarba, a' földön hurtzolván félénk szívünket, melyet ők menyhez függesztettek.

AGOSTON

Azok az Udvariak, Nemesek, gazdagok, Ifiak! — Hová ragadtatom!

POTITIANUS

Még tsudátosbat fogsz hallani, mellyről én tanú-bizonyosság vagyok szemlá-tomásból: mind a' kettőnek Jegyese vala, kik ezt meghalván nem különbben ők-is magokat Istennek fel-áldozák.

AGOSTON

Alipi! mi dolog ez?

NAVIGIUS

Oh szeretet! oh Isteni szeretet, miket mivelsz?

ALIPIUS

A' mint sajdétom, nagyon meg-indúlt szived: miket szenvedt?

AGOSTON

2775

Mit hallottál? *)Felkelnek a' tudatlanok, és a menyországot el-ragadgyák, és mi minden tudományunkal bátor szív nélkül, ime hempelygünk a' testben, és vérben. Ah szégyen, gyalázat! Szégyenlek mások előtt csak meg-jelenni-is.

POTTIANUS

Szokása kívül szól.

ALIPIUS

'S-többet szól az ábrázattya, szeme, szine, hogy sem a' nyelve.

NAVIGIUS

2780

Ma bizonyára a' Bátyámon jeles indulatokat támaszt az Isten! Igazat monda Simpliciánus, hogy ha ma meg-nem tér Agoston, soha sem.

POTTIANUS

Dütsősség az Istennek, ki a' magával tusakodót ébreszgetni meg-nem szűnik.

NAVIGIUS

Sürgetni fogom az Anyánkat, hogy most a' tusakodó Fiát imádságival segítse; mert ugy vélem, hogy ez a' kelemetes órá.

POTTIANUS

2785

En, Simpliciánust vissza hívom, hogy éleszsze a' tüzet.

ALIPIUS

Mind a' ketten helyesen. En a' nyomotokat követni fogom, hogy távolról vigyázhassak. Meg-látom, mit vihet végbe Agostonnal az Isteni szeretet, hogy így meg-értsem, mit kíván én tőlem-is.

NYÓLTZADIK VÉGEZÉS.

2790

Agostonnak magáról való győzedelme.

ELSŐ KI-MENET

Simpliciánus, Alipius, Navigius, Potitiánus.

NAVIGIUS

Valóban jó jel! Alipi, oh ki jókor érkezted. Hallyad kérlek, mikor Monikához

2775 L. 8. Conf. c. 8.

bé menék, imádkozva találám. Megbeszéllem rendre, mi történt legyen; és ő fel-fohászzkodék: jó hirt, jó hirt hozol, úgy mond, ez a' nap, melyet az Ur rendelt. Ma a' könyhullatások Fia új világosságra születik. Ma másodsor leszek Anyya! Immár semmi fájalmakat nem érzek, hanem kedves örömket; a' közelgető szülésnek örvendetes jeleit. Mert ezek a' könyhullatások, melyek folyton folynak szemeimből, nem keservesek immár, mind ez ideig, hanem inkább örvendetesek, édesdedesek; ismég, meg-ismég ezeket mondá. Te mit gondolsz? Meg-salatkozik-e' a' jó Anya? Vagy inkább a' Szent Lélek sugállásától vezéreltetik? De hová tére a' Bátyám.

ALIPUS

A' kertbe méne. Tsudálatos küszködés, és látás, mellynek végéről, még az egek, és pokol-is tűrhetetlen várakozással függöbe vannak. Ah! kijól esett, hogy el jöttél Lelki Atya, és te Barátom, hogy idején vissza tértél; mitt fogadott a' Püspök?

SIMPLICIANUS

Két kézzel meg-öleli Agostont, ha előtte meg jelen.

ALIPUS

Azt értsétek-meg, hogy rettentő baj-vivásra ki keltek a' két féle szeretetek, úgy mint a' testi, és Isteni szeretet. A' viadálnak helye a' mi kertünk, az udvara pedig Agoston szive, a' fegyver fegyverrel, a' tsapás tsapással tsattog. Ez immár végső hartzolás.

SIMPLICIANUS

Az a' szeretet lesz győzedelmes, a' mellynek Agoston engedi.

NAVIGIUS

Ah kétség kívül! hogy a' Mennyei az Istentelent meg-győzze, most leg alább meg-engedi.

SIMPLICIANUS

Meg engedi, ha magában nem bizakodván, a' Szent Malasztnak erejében bízik, melly reá bírja, hogy meg-engedgye.

POTITIANUS

Miért nem sietz Lelki Atya, hogy a' bajvivót segítsed, és el-végezzed, a' mit az Isten kezdet.

SIMPLICIANUS

Sótt engedgyük, hogy az Isten azt mivellye, a' mit mivel. Nagy állapotot mivel, és a' mint látzik, maga akarja ezt végezni-is. Ha a' bajvivásnak nézője lehetek, olly helyre vezessetek, honnét Kristus Vitéze, engem eszre ne vegyen, és honnét ha kívántatik, a' veszedelembé lévőnek azonnal segítségül lehessenek.

ALIPIUS

2825 Ugyan ezt kívánom. Mert ki nem fejthetem, minémú nagy örömmel tapsol szívem a' reménységem miátt. Reátok-is áradgyon ezen örömmek része, mely e' mái látásból ki öntődik.

NAVIGIUS

Engem a' kétséges ki menetele gyötör.

ALIPIUS

2830 Az Isten vala kezdője, az Isten léend el-végezője-is. Lelki Atya! Agostont Szent Lélek ihlelésétől elragadtatva látám. Mihent ő magára tekénte, kezde elsőben keservesen könyvezni: az után a' helyéből ki mozdulván, szapora lépésekkel forró fohászkodások között ennyihánszor fel-'s-alá öszve járá a' kertet, itten le dül egy fa alá, és szent Pál Leveleit forgattya: ismét fel-kelvén térdre esik, 's-nagyot fohászkodván, a' sirásra megeresztvén zaboláját, felkiálta: És te uram! meddig, meddig uram fogsz haragudni végig?

SIMPLICIANUS

Imádkozik, imádkozik immár Agoston?

ALIPIUS

2835 Imádkozott: adgy nékem tisztaságot, és ebben állandóságot, és pedig most adgy, most adgy.

SIMPLICIANUS

Oh ki jól esett! Hát nem hallád-e' azt a' gyalázatos szót? Még most nem, nem még most.

ALIPIUS

Nem. De nem sokáig tarta az imádsága.

SIMPLICIANUS

2840 Tsak buzgó, igaz, és gyakor lett volna.

ALIPIUS

2845 Nem tudom, mi következik azután. Végte ré láttam, hogy fel kelvén az imádságból, magára nagyon neheztelvén, és mellét vervén forró könyhullatásokkal azt gyakorlotta: ¹⁾Meddig holnap, és holnap? Miért nem ma? Miért nints vége ebben az órában a' te fertelmességednek? Itt szánakodni kezdék rajta. 's-nem-is túrhettem, hogy látván a' tusakodást, én is könyhullatásokra ne indúlnék, magamban mondván: Bár itt volna most Simpliciánus! És így elmenék. Most mivel reád akattam: kérlek, hogy velünk vigyáz, mire megy a' dolog? Hogy a' mit az okosságod fog javasolni, azt tselekedgyed.

SIMPLICIANUS

Keményen kell véle bánnom.

NAVIGIUS

Ah! Mit hallok? Keményen? Ismét nyakra főre vissza esik a' Bátyám, honnét ki kapaszkodott, ha te keményen bánsz véle.

SIMPLICIANUS

Essen vissza, ha úgy tetszik; el-tekéllet szándékom, véle el-nem esni.

ALIIPIUS

Boldog Isten! Soha tőled ilyen szót nem hallottam. Ekkoráig minden kegyességgel merő nyájasságokat beszéllettél; mot dörgésekkel, menny kövekkel fenegetődzöl. Mi Lélektől vezéreltetől?

SIMPLICIANUS

Kristus Urunk Szent Lelkétől, kinek követtye vagyok, és a' békességnek megszerzője.

POTITIANUS

Kristus Lelke kegyes, mert szeléd, és alázatos szivű Urnak Lelke. Ettől te, úgy vélem, el-nem fajulsz.

SIMPLICIANUS

Ne akadálosztass: tudom mi az én kötelességem, Mondám: Követségbe járok a' Kristusért. Békességnek megszerzője vagyok. A' Párt-ütő Agostont a' jo Isten maga kegyelmébe vissza fogadni akarja, ezzel őtet én általam kínálgattya. De nékem örök kárhozat büntetés alatt meg-paratsolá, hogy semmi ki fogást ne engedgyek. Ha tsak Agoston minden ki fogás nélkül magat fel-nem adgya, 's-Istenhez nem tér, haszontalan minden, a' Szent Kereszttség fel-válolására nem botsattathatik: azt kell néki meg-jelentenem, és ha azt el-mulatom, véle együtt magamat el-vesztem. Valamennyin pokolba égnek Emberek, minnyájokat a' gonosz akarattyok vesztette-el. De némelyleké gonosz vala, mert Istentelen, mellyel a' bünt szerették; másoké, mert rest, 's tunya vala, melly miatt Istenhez megtéréseket napról napra halogatták: ismét Másoké, mert erőtlen, és a' nehézségnek retegtetése miatt az egyenes úttól elfordultak: de leg többeké, mert keskeny határba rekesztetet, mellyből soha ki lépni nem mérészelt, holott pedig az Isten ezen keskeny határnak le döntését várta. Rövideden: minden ki-fogás, ki vévés nélkül kell az Istennek szivünket fel-áldoznunk, egyetlen egynek, és egészen egynek. Ez egyáltalyában szükséges, mert az én hatalmam meg-van kötve, 's-békességet egyéb aránt nem engedhetek.

NAVIGIUS

Uj félelem ostromollya a' bimbózó reménységet.

ALIPUS

Most szollásra fakad a' keserűség.

MÁSODIK KI-MENET.

Agoston hozájok érkezik.

AGOSTON

Ah! mindenek engem feddenek. Ezek a' Virágok, nézd, ki ékesen nekünk kedveskednek! De meddig? — — Így el-enyész a' gyönyörűség, mellyel testemnek kedvezek. — — Ezek a' fák, melly kevélyen ég felé emelkednek! Levelekkel bővelkednek ugyan, de nem gyümölcsökkel. Így én-is a' tudományokkal kérkedem: de tekéletesség nélkül, mellyet egyedül bősül az Isten, szűkölködöm. — — Ez a' Viz forrás, ki külömbféle képpen szökik, és a' szemünket játszadoztattya! — Erővel fel-emelkedik, de tulajdon nehézségével le esik. — Értem — — — A' természetemen erő-szakot kell vennem, máskép földre rohan, és bűdös ganéjra olvad, mellynek poshadékából mérges kigyók, és Varatsos békák teremnek. Az eddig való életemnek iszonyu képe.

SIMPLICIANUS

Üdvösséges gondolat.

AGOSTON

Hát? miért nem veszek magamon Erő-szakot? — A' gonosz szeretetekre hajlandó természetet nyertem, mit osztán? El-vagyon végezve: ^{u)}Alattad léssen annak kívánsága, és te uralkodol rajta. Erő-szakot, erő-szakot kell magamon vennem! 'S-miért tehát nem veszek?

POTITIANUS

Nehéz kérdés, mellynek meg-nem felelhetz olly könnyen.

AGOSTON

Tudni illik Afrika-béli vagyok, Afrikában pedig a' tiszta életű mint-egy Tündér állat, a' tartománynak közönséges gonoszsága, és roszt levegő-ege, a' testem nédvességét meg-vesztegette — — De mit osztán? Alipius, Nebridius, Potitianus-is Afrika béliek, még-is tiszta életűek.

POTITIANUS

Az Istennek szent Malasztya által.

AGOSTON

Még a' déltzeg vad állatok-is meg-szelédéttetnek az éhség által, és a' déltzeg,

rugdalódzó kívánságot nem lehetne meg-szelédéteni? — — — Lehet, de erő-szakkal. Miért tehát erő-szakot nem veszek magamon? Könnyebben vesznek mások magokon, kik jobban neveltettek; én a' gonoszságokhoz hozzá szoktam, és pedig annyi esztendeig.

SIMPLICIANUS

2925 Te vagy oka, hogy nehezebben esik a' meg-jobbulásod.

AGOSTON

2930 Hozzá szoktam! — Mit osztán? Nagyobb erő-szakot kell vennem magamon. hogy sem mások; mit osztán? Még-is tsak egyszer kell vennem! Miért tehát nem veszek magamon erő-szakot. — — Nem vehetek-e'? — — Ah vehetek valaha! Ugy vélem: miért nem most tehát? Kétség kívül vehetek! De erő-szak kívántatik. Miért tehát most már végtére nem veszek magamon erő-szakot? Ah! szinte ezt nem tselekedhetem! — — És ha egyszer magamon erő-szakot vehetnék, még másodsor, harmadszor, negyedszer, mindenkor vehetnék-e'? Mit? Én azt tselekedgyem?

SIMPLICIANUS

2935 Megint sántikálsz nyomorúlt! Támogassátok egek! mert ez a' gondolat a' küszködőt földhöz veri — —

NAVIGIUS

Sebes síralmakra olvadoz szeme.

POTITIANUS

Ezen esső után tiszta idő következik.

ALIPIUS

Vigasztald Atya.

SIMPLICIANUS

E' szomorúság hasznára vagyon. Várakozzunk.

NAVIGIUS

2940 Mint magán kívül ragadtatván, vesztég üll.

A' MUSIKA.

A' Szent Malasztnak belső ébrezgetését elő-adgya. Ex. L. 8. Conf. cap. 11.

A' MÉRTÉKLETESSÉG, és a' Tisztaságban élők KARJA.

A MÉRTÉKLETESSÉG

2945 Agoston! te nem tselekedheted-e Azt, a' mit ezek, és amazok? Hát ezek. és amazok tulajdon erejek által tselekedhetik-e'? És nem az Ur Istennek erejével, Az Urok Istenek, adot engem nekik.

ÉNEK

Agoston! emeld fel-szemedet,
Emeld fel-szivedet,
Mennyei Malasztnak elejbe,
Noszsa meny sietve.

AZ EGÉSZ KAR

Hosszan halogattad a' megtéréseidet,
Kezdgy hozzá immár gyorsan,
Mert Isten hi ez órán, hb Keresd ma üdvösségedet. hb Vedd, olvasd! Vedd
olvasd!

AGOSTON

Mit láttam! Oh Istenem!

NAVIGIUS

Magához tér.

AGOSTON

Oh kegyes Isten, üdvösséges feddés vala.

POTTIANUS

Gyengébben sohajt.

AGOSTON

Ugy vagyon: akaratomnak egy jeles végezése kivántatik, így öszve szaggattat-
nak a' kötelek, mellyek tartóztatnak.

SIMPLICIANUS

Mennyei világosságokkal meg-környékeztetet; jobbakat reménylhetünk felő-
le.

AGOSTON

Vedd, olvasd! Vedd, olvasd! Mit olvasok?

ALIPIUS

Valóban a' mint eszre veszem; az Isten szívére szállott.

AGOSTON

Ugy vélem, hogy a' mi üdvösséget szerze nagy Antalnak, szinte az parantsol-
tatik nékem-is. A' mire szerentséből akadok, azt olvasom.

NAVIGIUS

Szeme, ábrázattya, egész tekintete mutattya Bátyámnak meg-változását.
Tellyességgel letsendesedett.

AGOSTON

2970 Oh tisztaság szerető Szent Angyalok, igyengessétek kezemet, hogy olyan
tikkely akadgyon szemembe, melly Lelkem üdvösségére legyen.

SIMPLICIANUS

Igy kedvemet leled. Látom, hogy Isten igéjének engedelmeskedöl.

AGOSTON

Meg-halgattattam Mennyei Karok, hová vezettek? Alipi! Alipi!

ALIPUS

Engem nevesz-e'?

SIMPLICIANUS

Maradgy vesztég, lássuk mi következik tovább.

AGOSTON

2975 El-méne tölem. Tsudálatós világosság jön szivemre: ^{v)}Nem dobzódásban, és
részezségben, nem ágyas-házokban, és szemtelenségekben, nem versenkezés-
ben, és irigységben, hanem öltözzetek az Ur JESUS Kristusba, és a' testnek ne
visellyétek gondgyát a' kívánságok szerént. Nyilván való tsuda! Ennek előtte-
2980 is, gyakran olvastam Szent Apostolnak ezen mondását, de soha nem igy. Most
értem. — Agoston! imé a' melly boldogságot annyi fáradsággal eddig kerestél.
immár markodban tartod; vigyázz, hogy ismét el-ne veszejtsed. Miben légyen
helyheztetve a' Boldogság, 's-miben nem légyen. Imé előtted vagyon. Nem
a' torkosságnak, és tisztátalanságnak gyönyörködésében, távúl légyen! Nem
2985 a' tisztségek, és ditséreték fáradságos vágyodásiban Agoston! Hanem azzal
lészesz Boldog, ha az Ur JESUS Kristusba öltözöl.

POTITIANUS

Atya! meg-tért Agoston!

SIMPLICIANUS

Értelmével ugyan: de még nem akarattyával.

AGOSTON

Mit térszen pedig az Ur JESUS Kristusba öltözni? ha nem magát hasonlónvá
tenni a' JESUS tiszta, szemérmes, mértékletes szent erköltséhez?

SIMPLICIANUS

Igen-is úgy vagyok. Ebben az hasonlatosságban van helyeztetve a' következő életnek teljes reménye, úgy hogy e' nélkül nintsen boldogság. Ezt tanétya másutt-is, a' mint emlékezem, az Apostol, hogy el-nem választattak, hanem csak a' kik hasonlókká lesznek az ő Fia ábrázattához.

NAVIGIUS

Allyunk immár elő, meg tért a' Bátyám.

SIMPLICIANUS

Nem még, mondom; mert más az igasságot meg-ismérni, más azt követni.

AGOSTON

De bezzeg, hogy az én Undok ábrázatom, hasonló legyen előnkbe adatott szent ábrázathoz, ez ám a' nehéz, unalmas, hosszúságos munkálkodás.

SIMPLICIANUS

Hallyátok?

ALIPIUS

És te röstelled a' dölengezőtt támogatni?

SIMPLICIANUS

Egy kis túréssel.

AGOSTON

Az akaratomnak egy jeles végezése kívántatik. Mert a' mit annyán tselekedhetek, én-is azt tselekedhetem! E' bizonyos.

SIMPLICIANUS

Vajha tselekednék immár egyszer, a' mit tselekedhetől.

AGOSTON

Vallyon mikor bírom reá magamat.

SIMPLICIANUS

Most a' szent Malaszt serkenget.

AGOSTON

A természet irtózik! – Irtózzon! Meg-kell egyszer győznöm, tehát most győzőm-meg... Kezdgy hozzá – Mit kételkedől még-is?

NAVIGIUS

Már térde esik.

AGOSTON

3010 Igen nehéz! — Haggyán. Végy bátorságot magadnak szívem! Nosza tsak hamar!

POTTIANUS

Jaj! lám még se!

AGOSTON

3015 Megént rettegsz? Oh félnék! bátortalam Ember! Mennyi ideig a' romlandó testnek rabságát szenveded? Vakmerő! meddig boszontod az irgalmas Istennek tűrését? Istentelen! meddig öszve tapodván a' törvény esztelenül megvedet a' mindenható törvény szerzőt, és kárhuzatos mérésséggel tsufolodván azt kiáltod: Nem tudom az Urat! Nem szolgálok! nem szolgálok. Vagy akarod, vagy nem, kell szolgálnod — — Jaj nékem! egész harmitz esztendeig hivságoknak, testnek, bűnöknek ördögnek éltem. — — Elég, untig elég. Légyen bizonyságom ég, és föld! Ezután néked üdvösségem Istene, néked élek, és
3020 egyedül néked, és pedig e' jelen való órától fogva! — —

NAVIGIUS

Kész a' győzedelem.

SIMPLICIANUS

Halgassatok még kevéssé.

AGOSTON

Mennyei lakosok, mi dolog ez? Érzem szívem meg-térését. Alipi! Alipi!

SIMPLICIANUS

3025 Most kell munkálkodnom, mot kell ezen el-végezést jól meg vizsgálnom, hogy jégre ne vigyen minket, 's-magát-is Agoston.

AGOSTON

3030 Agoston vagyok-e', vagy nem? Nem vagyok, valóban nem vagyok. Oh Egek! szívemnek minémű indulattya ez, minémű szokatlan, és tőlem soha eddig meg-nem kostolt édesség! ²⁾Oh öröm! Oh bizonyara Istennek békessége, melly fellyül-hallad minden értelmet. Alipi! Alipi! — — Kinek beszéllyem-meg e' nagy jót? Mellyel hirtelen meg-boldogéttam.

HARMADIK KI-MENET.

Agoston, Simplicianus.

SIMPLICIANUS
Agoston!

AGOSTON
Isten hozott Atya, imé tied immár Agoston! Avagy, a' mit örömesebb hallasz, egészen az Istené.

SIMPLICIANUS
Igazán e'?

AGOSTON
El-végezém magamban, meg-nem mozdúlok mind örökké.

SIMPLICIANUS
Láttalak midőn tusakodtál, hallám beszidedet, de hogy a' buzgóság, mellyel fel gyullattál, meg-ne tsallyon; nagyon félek. Szorgalmatosan tekénts-d-meg magadat, és ámbár szent Malasztal segéttével a' győzedelemre, mind-az-által győzedelmet ne énekely, mig ellenségidet talpig le nem rontod.

AGOSTON
Ismérem magamat Simplicióné, és magamra nézve félek, de az Isten Malasztába bizok. Atya! nem találok elengendő szót, mellyel magamat most néked ki beszélyem. Élek én, immár nem én. Más féle az értelmem, miuta életem meg-változtatásáról végezést tettem. A' rettegés el-illant, a' bátortalanság el-tűnt, el-enyészet még a' testi gyönyörúségekre való vágyodás-is, mellyel olly erősen meg-nyúgeztetem, és ennek helyébe állott a' meg-útálás, a' gyűlölés; ugy hogy most tsudáлом, miként szerethettem a' fertelmes gyönyörúségeket, mellyeknek meg utálását immár örvedetesnek lenni tapasztalom.

SIMPLICIANUS
A' jeles végezést jutalmazza ezzel az Isten. Hát ha kevés idő mulva el-fogja tőled ezen Lelki vigasztalást? Tudni-illik vissza térsz azokra, mellyeket most kárhoztattál.

AGOSTON
Utáлом ezekről való emlékezetet-is.

SIMPLICIANUS
Meddig maradtz így? fogadd nékem ismét, hogy leg alább egy hétid tiszta életben meg-maradtz.

AGOSTON

A' fogadásomat szégyenlem: a' mit ma Istenemnek ígértem, azt holtig megtartom.

SIMPLICIANUS

Eszedbe tűnnek a' te martzonaságid, és nagyobb késértetek reád omlanak?

AGOSTON

Te benned bíztam Uram, meg-nem szégyenülök. Megtartom hitemet.

SIMPLICIANUS

3060 Nem hiszem; hanem ha fogadod, hogy bűnökön kívül el-távozol a' bűnök veszedelmitől-is, és leg alább a' bűnökre ingerlő közerről való alkalmatosságot is el-kerülsz.

AGOSTON

Mint a' mérges sárkányt, úgy el-kerülök.

SIMPLICIANUS

De ha el-kerülsz még-is meg-tuszamodol, mit téendesz?

AGOSTON

3065 A' mindeneket látó, és boszszu-álló Istennek félelmével megerősítem szívemet, meg-tartom hitemet.

SIMPLICIANUS

Hát ha a' gonosz, és régi szokásnak ereje, mint egy nem akartva-is a' bűn tételre téged vissza vony?

AGOSTON

3070 Az erőt erővel vissza verem, meg-tartom Hitemet, és azt mondom: Nem, nem akarom.

SIMPLICIANUS

De előbbeni oly fertelmes életedről minémű penitenciát tartasz?

AGOSTON

Megemlékezem Uram előtt minden esztendőimről Lelkem keserűségében, és ellenkező tselekedetekkel gonosz tselekedeteimet le törölöm.

SIMPLICIANUS

3075 Mintha mondanád: A' tiltott szeretetnek tselekedetei ellen álétom az Isteni szeretetnek tselekedeteit.

AGOSTON

Szinte ezt mondom, ezt tselekeszem.

SIMPLICIANUS

Ugy de ha szereted az Istent, az Isten szeretetiből el-tűröd e' a' fáradságokat, unalmasságokat, szorgalmatosságokat, nyomorúságokat, leg alább ollyanokat, a' mitsodásakat annyiszor el-túrtél a' gonosz szeretetért?

AGOSTON

El-szegényétesz, és látom, hogy nem bízol hozzám. De hidd-el Atya! hatásban, mintsem reményled, meg-változtam, vagy mint önnön magam-is reményltem. Noszsa vezess a' Püspökhöz, hogy a' szent Keresztséget kérjem.

SIMPLICIANUS

Ha magához nem bocsát, ha a' szentséget továbbra halasztya, hogy álhatatosságodat meg-probállya, el-tűröd-e' tsendesen?

AGOSTON

Szeretem az Istent! Az Isten szeretetiért örömet, és örvendezve el-tűröm, valamit az Isten tőlem kíván. Ah Istenem! én Istenem! olly uj szépség, olly régi szépség, mely későn ismértelek-meg, mely későn kesztelek szeretni.

SIMPLICIANUS

Későn ugyan, de igazán. Szeretetekre hajlandó természetet nyertél, ha jó végre intézted volna szeretetedet, oh mely nagy volnál!

AGOSTON

Bánom, hogy olly nemes indulatomat, olly méltatlan állatoknak fel áldoztam! Te egyedül Istenem, te egyedül méltó vagy, hogy szeresselek, és te kívüléd más senki, hanem tsak te éretted.

SIMPLICIANUS

Egyedül tehát tsak ezt szereted ezután?

AGOSTON

Egyedül tellyes szivemből, tellyes Lelkemből, minden erőmből.

SIMPLICIANUS

De mikor?

AGOSTON

Minden időben.

SIMPLICIANUS

Hol?

AGOSTON

Minden helyen.

SIMPLICIANUS
Miképpen?

AGOSTON
3100 Minden móddal, mellyel ő kívánnya, hogy hozzá való szeretetemet meg-
mutassam.

SIMPLICIANUS
Kívánnya, hogy meg-mutassad mind azt tselekedvén, a' mit fog parantsolni.

AGOSTON
Meg tselekeszem.

SIMPLICIANUS
El-kerülvén mind, a' mit ő tilt.

AGOSTON
3105 El-kerülöm.

SIMPLICIANUS
El szenvedvén mind a' nyomoruságokat, mellyeket reád botsát?

AGOSTON
Égessen, vagdallyon, el-szenvedem, tsak öröké meg-botsásson, és a' maga
szeretetitől ki ne rekeszsen.

SIMPLICIANUS
3110 Ha a' parantsolati felett jó tanátsokkal fog vezérelni, teszel-e' némely ki-
fogást?

AGOSTON
Nem Atya! épen nem, mert szeretem őtet. És te egyedül szeretetre méltó
Isten engedd, hogy nagyobb buzgósággal szeresselek, erősebben szeresselek.
olyan szeretettel szeresselek, a' mitsodás férhet e' szivben.

SIMPLICIANUS
3115 Így helyesen! Gyakorold ebben magadat Agoston! Gyakorold magadat az
Isteni szeretetben. Az Isteni szeretet kedves iga, könnyű terh, vígnak teszi
a' szolgálatot, és álhatalosan szolgál, kinek tetszik a' szolgálat.

AGOSTON
Tanúlásra alkalmas Tanévtányt nyer Ambrus. Vezess hozzá hamar. Idő
vontatást tovább nem szenvedhetek, mert azt értsed-meg oh Atya! Voltam
ah! Voltam bűnös, és pedig nagy, és sokáig. De immár (él az Ur, kinek színe

előtt állok) most el-végeztem magamban: szenté akarok lenni, és pedig nagy szenté, 's-mennél hamarább.

UTOLSÓ KI-MENET.

Minnyájan a' Személyek.

SIMPLICIANUS

Haja! ez a' tekéletes igaz meg-térés! Most jöjtek Lelkem Barátim, és örvendgyetek nékem, mert fel-találtam a' juhot, mely el-veszett vala.

AGOSTON

Lám, ti-is jelen vattok?

ALIPIUS

Jól vagyon.

NAVIGIUS

Oh szerentsés óra!

POTITIANUS

Élly jeles Bajnoka, és önnön magadnak meg-győzője.

MINNYÁJAN

Oh örvendetes változás.

AGOSTON

Áldgyátok az Egek Urát, ki velem irgalmasságot tett. Ki szabadulék a' setét tömlőtzből, öszve szagattam a' lántzokat, szabadságomra jutottam.

SIMPLICIANUS

Istentől vagyon a' változás.

AGOSTON

És Isten után ti tőletek. Ezen nagy jót Atya! a' te vezérlésednek, túrésednek. Potitiane! a' te beszédidnek. Alipi! a' te példa adásadnak. Navigi! a' te szolgálatodnak, és a' te köny-hullatásidnak oh Anyám! kell tulajdonéтанom.

NAVIGIUS

Ki nagy öröme támad Monikának! Előre sietek, hogy hirt vigyek.

AGOSTON

Együtt megyünk, és vele Ambrushoz.

POTTIANUS

Által látom a' Püspöknek nagy örömét.

SIMPLICIANUS

3140

A' győzedelem Isten Malasztya által adatott.

ALIPIUS

Nagy győzedelem!

AGOSTON

Téged Isten mi ditsérünk!

MINNYÁJAN

Téged Isten mi ditsérünk.

VÉGE.

A MŰ ADATAI

Az *Ágostonnak megterése* című dráma 1758-as nagyszombati kiadása Kereskényi Ádámot nem nevezi meg a mű szerzőjeként. Róla csak annyit mond, hogy a *beszélgetést* 1757-ben a jezsuiták kőszegi gimnáziumában adatta elő. Kereskényi szerzősége azonban kétségtelen.

Sem az eredeti kézirati szöveg, sem annak másolata nem maradt ránk, legalábbis ilyenről eddig nincs tudomásunk.

Ismeretes azonban a drámának egy csaknem a felére lecsökkentett átdolgozása, melyet 1775. június 6-án a minoriták kézdívásárhelyi (kantai) gimnáziumában eljátszottak. A minorita drámagyűjtemény, a *Liber Scholarum Cantu* (KLTE Könyvtár Kézirattára; jelzet nélkül. Vö. KILLÁN. 1979.) 112a–120a lapjain „Ágoston manichaeus Tragoedia producta per R. P. Franciscum Jantso Professorem Rhetorices Anno 1775. Die 6-ta Junii in festo Ssimaie Trinitatis” címmel található. Jancsó elhagyta az eredeti darabból a hosszú filozófiai, vallási vitákat, a hős lelki válságát tükröző monológokat, melyek megnehezítették a dráma megértését. A jeleneteket lerövidítette, összevonta. önálló részeket töldött be. A nyolc végzéből ötöt csinált. Megváltoztatta a szereplők számát, nevüket is részben. Conscientia alakjával új elemet iktatott be a drámába. Bőséges latin nyelvű utasításokkal szerelte fel a szöveget; a helyszínrre utaló megjegyzéseket és a zenés betétet elhagyta. A *Liber Scholarum* másolója megörökítette a játszó diákok nevét is. A kézirat így tartalmazza a szerepeket és a szereplőket:

A Jádzo Személyek

Agoston Cseh András

Alipius Szacsvai János Agostonnak kedves baráti

Paulinus Osváth János

Navigius Ágostonnak öcse Mihálcz István

Pottianus Fő Hadi Vezér Kiss Antal

Justinus Ágostonnak part fogoja Cseh Imre

Nebridius Agostonnak meg térésében munkálkodo László András

Symmachus Roma Várossának fő gondviselője Csoma Josef

Simplicianus egy házi Ember Miller Josef

Conscientia Bartalis István.

Jantsó olyan nagymérvű változtatásokat végzett az eredeti szövegben, hogy az már nem tekinthető Kereskényi drámájának. Ezért kiadásunkban az átdolgozás variánsait figyelmen kívül hagyjuk.

SZERZŐ

Kereskényi Ádám 1713. január 24-én született a Pozsony megyei Zavarban. Gimnáziumi tanulmányait Nagyszombatban végezte. Belépvén a jezsuita rendbe, 1728–1730-ban novicius Trencsénben. Ezután egy iskolai évben a parvistákat tanítja Esztergomban. 1731–1734 között a filozófiát végzi Nagyszombatban. Utána retorikát, poézist tanít Nagyszombatban, majd Budán. 1738–1742-ben Bécsben teológiát tanul. A harmadik próbaévet Beszlercebányán tölti. 1743–1744-ben hitszónok Esztergomban; 1744–1748 közt filozófiát tanít Nagyszombatban. 1748–1749-ben hitszónok Győrben. Egy-egy évig teológiát tanít Győrben és Egerben, 1751–1756 között Bécsben magyar hitszónok. 1756-tól 1759-ig rektor Kőszegen, ahol eljuttatja az *Ágoston megtérése*ről írt drámáját. 1759–1760-ban házgondnok Budán, 1760–1764 között superior Esztergomban. Két évi újabb budai házgondnokság után 1766–1768 között a kassai nyomda igazgatója; ebben az időszakban nyomtatja ki másik két ismert drámáját, a *Cyrust* és a *Mauritiust*.

Élete utolsó éveit Erdélyben tölti; superior Gyulafehérvárott (1768–1772), nyomaigazgató Kolozsvárott (1772–1773). Ez utóbbi helyen halt meg 1777-ben.

Iskoladrámáin kívül kiadott latin nyelvű alkalmi verseket, egyházi műveket (*Cogitationes christiana*e, Buda, 1768.); magyar nyelven *Canisius Péter ...keresztény hitnek öt fő cikkelyeiről...*, Győr, 1758.

FORRÁS

Ágoston megtérése az európai drámairodalomban, a jezsuita színjátszásban kedvelt téma volt. *El divino Africano* címmel Lope de Vega is drámát írt róla.

Kereskényi Neumayr Franciscus, (1697–1765) *Conversio Sancti Augusti* című darabját ültette át magyarra. Ez az először 1739-ben önállóan megjelent *Conversio* később a hat darabból álló drámaciklus, a *Theatrum asceticum sive meditationes sacrae* kötet (1747) első darabja lett. A tökéletes megtérés prototípusa. A következő öt dráma a megtérési ideálnak különböző állomásait mutatja be bővebben. Neumayer drámáiban lelkigyakorlatokat adott a nézőknek. 1748-ban *Mundus in maligno positus* címmel további három összefüggő drámát adott ki. Így jött létre egy lelkigyakorlati, kilenc évre ütemezett drámaciklus, évenként egy-egy előadást elképzelve.

Kereskényi nem fordítja le változatlanul Neumayr *Conversio*ját, mely öt elmélkedésből, s minden elmélkedés két punctumból áll. Elhagyja az utolsó elmélkedést, és minden punctumnak ad egy címet. Így kerekedik ki a nyolc végzés. Így a magyar dráma kerekébb, nem tolódnak el az események még két évvel. Neumayrnál ugyanis Ágoston megtérése után két évet elmélkedik egy magányos villában barátaival. Csak azután kereszteli meg őt Ambrus. Erről a két évről szól a le nem fordított ötödik elmélkedés. Kereskényi drámája azzal ér véget, hogy az isteni jelenés után Ágoston megtér, és az egyház nevében boldogan öleli magához Symplicianus; majd az egész társaság együtt dicsóítja Istent. Fölösleges ráadás lenne még egy felvonásnyi elmélkedés.

Kereskényi drámája nemcsak rövidebb, hanem egyszerűbb felépítésű is. Neumayrnak minden elmélkedése három szinten fejt ki a történetet. Először elhangzik egy argumentum, amely röviden értékeli az elkövetkezendő eseményt, majd a prológusban ugyanezt megteszi két allegorikus alak, a meditáló lélek és a megoldást megmutató angyal. Utána következik a két punctum. Közöttük egy verses betoldás; a chorus képviseli újra a második szintet; allegorikus alakok játszóak el ugyanazt, ami a punctumokban a valóság szintjén történik. A bűnös ember lelke egy elhanyagolt ház, ahol a Hit a kapu, a Kegyelem a levélhordó, a Remény az építész. Megjelenik a hét főbűn a katonák személyében, az őt érzék pedig mint őt madarász. Kereskényi ezt az allegorikus, emblemátikus szintet teljesen elhagyja.

Argumentum csak a dráma elején van: „A beszélgetésnek állapottya”. Ez az argumentum követi Neumayr mondatait, de javarészt inkább az eseményekre koncentrál, Neumayr pedig az eseményekről levonható, logikus rendbe szedett tanulságokra.

A latin drámában a prológusok és chorusok mellett – tehát amelyeket Kereskényi teljesen kihagy – két verses betét is van. Az egyik a III. meditáció II. punctuma után: a Természet, a Gyönyörűség és a Semmiségek semmisége zaklatják Ágostont. Összekeveredik a valóság és az allegóriák szintje. A másik verses rész az Ágoston megtéréseit közvetlenül inspiráló égi jelenés, melyben a Mértékletesség szól Ágostonhoz. Kereskényi az előző betétet teljesen elhagyja, a másodikból csak a Mértékletesség

szövegét fordítja le, az ariettából (ahol a Mértékletességet felváltja a chorus) csak az első versszakot. Így ez sem olyan nagyszabású, pompás, mint az eredetiben. Mégis jobban kiemeli az égi jelenést, mert a darabban csak itt, egyetlen egyszer alkalmaz verses betétet, muzsikát. Az elhagyások nem ötletszerűek, s ha kevésbé fényessé, egyszerűbbé tetszik is a darabot, ez inkább előnyére válik.

ELŐADÁS

A darabot Kereskényi kőszegi rektorsága alatt és az ő rendezésében adták elő 1657-ben az évváró alkalmával.

Valószínű, hogy ezt játszották Rozsnyón is. A *Historia Domus* így említi az itteni 1761. évi évváró előadást: „Urbem vero universam anni exitu dato Augustino et Hungarici idiomatis elegantia mire ornato recreavit.” (STAUD, II. 382.) A cím: *Augustinus ad frugem reductus* támogatja a feltevést, ugyanúgy mint a „mire ornatus” észrevétel és a nyelv szépségének kiemelése. A szereplők valószínűleg jelmezben voltak; Navigius a tanítói öltözet alapján azonosítja a leírásokból, hogy az ismeretlen férfi, akitől útbaigazítást kért, maga Ágoston. A színpadon bizonyára látható volt az I. végezés 1. kimenetele elején jelzett színhely: „A fel zavarodott Tenger látzatik Carthago Városának partyánál”, ugyanúgy, mint később Róma, Miláno képe.

Az 1775. június 6-i kézdívasárhelyi előadás ezeket az elemeket valószínűleg nem tartalmazta. Jancsó elhagyta a helyszínre utaló megjegyzéseket, a zenés betétet is, azt az egyet, melyet Kereskényi Neumayréiből megőrzött a dráma tetőpontján, Ágoston megtérésekor *A Musica* címmel. (Bár nótajelzés nincs!)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A Kereskényi életében megjelent, tőle feltehetőleg ellenőrzött kiadás szövegét hűen közöljük. A kiadvány nem tesz különbséget a hosszú és rövid *ö, ú* hangok között, mindenhol a mellékjeles *o, u* betűket használja. Ezek helyett a mai betűjeleket hozzuk (*ő, ő, ú, ü, ű*); ahol a mai kiejtés hosszú hangot kíván, a betűket hosszú ékezzettel nyomtatjuk. Igen ritkán jelentett beavatkozást az a törekvésünk, hogy a mondatkezdő szót, a tulajdonnevet nagybetűre változtassuk. Ezt a jegyzetben nem jelezzük. Egyébként a szövegtől való minden eltérést kurziválunk, és lapalji jegyzetben feltüntetünk. A kiadványban a dráma szövegében számos esetben szavak, mondatszakaszok, csaknem minden bibliai és más hivatkozás kurziválva van. Mivel kiadásunkban a kurziválás más szerepet tölt be, ezeket a helyeket nem adjuk dült betűkkel.

A nyomtatvány kétféle lapalji jegyzetet tartalmaz. Egyrészt rendezői utasításokat, másrészt az idézetek forrásait. Ez utóbbiak vagy a *Bibliára* vagy Szent Ágoston *Confessiones*ére vonatkoznak. A rendezői utasításokat a főszövegben közöljük zárójelben és kurziválva. Lapalji jegyzetben hozzuk az idézeteket. Azzal az eltéréssel, hogy míg a nyomtatvány laponként újrakezdődőleg nagybetűkkel (A, B, C) utal az idézetekre, kiadásunkban a citátumokat a szövegben az abc kisbetűivel jelöljük.

A nyomtatvány a szöveget folyamatosan adja. Kiadásunk szerepek szerint tagolva közli. A nyomtatvány rövidített szerepneveit mindig teljes alakban adjuk anélkül, hogy ezt kurziválással jeleznénk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

5 *önnön kényén* – maga kényén, kedvére

7 *Cicerónak Hortensiusához való írása* – Cicerónak ezt az elkallódott írását említik a *Vallomások* is (IV. 7.)

9 *Manicheusok* – a manicheizmus hívei; a manicheizmus a gnoszticizmus utóhatásaként jelentkező eretnokség a III. század végén. Alapítója Manes (Mani), perzsa mágusivadék, ki idővel megkeresztelkedett, pap lett, de nézetei miatt az egyházból kiközösítették. Az Ószövetséget egészben, az Újszövetséget részben elveti. A világban öröktől fogva létező két princípiumot fogad el: a Fényt (Jót) és a Sötétséget (Rosszat). A Fény istene lelki és szent, a Sötétségé anyagi és rossz. Krisztus azért jött a földre, hogy az emberiséget a Rossztól megmentse, azaz

az emberi testbe zárt „fényleket” megszabadítsa. De tanítását már az apostolok sem értették, csak a manicheusok őrzik tisztán. A bűn nem rossz, csak gyöngeség; bocsánatát pusztá bánattal meg lehet szerezni.

- 90 *jó szavattysnak* – ékes, jó beszédűnek
132 *déltzeg* – szilaj, féktelen
173 *Rebeka* – Izsák felesége, Ézsau és Jákob anyja, akinek keserűséget jelentett Ézsau két heteus (tehát tisztátalan) felesége.
175 *ingyen* – bizony, könnyen (Később is előjön.)
251 *meg-holdulyon* – meghódoljon
252 *dühösködik* – hevesen vágyakozik
355 *gyomroskodól* – dühösködsz, erőszakoskods
383 *erzékségeink* – érzeink
397 *döngölő* – sürgölődő
445 *meg-ismérem* – beismerem
461 *kerénges* – kerengős
515 *ortályozással* – perlekedéssel, vitával
561 *Tő hegyel illeted a' tárgyot* – pontosan eltaláltad
569 *ótsáltok* – lekicsinyelitek, becsméreltek
666 *dél széure* – napfényre (ld. 2096. sor!)
675 *gerebet vet* – akadályt állít
695 *vele pántodlódgyam* – vele vitázzam
706 *meg-előztem* – megelőlegeztem neki
708 *tanúsága* – tanultsága
812 *zajdák* – batyuk, málhák
868 *támétalan* – töméntelen, roppantsok
954 *nyalánk martzonaságok* – hízeltgő hitványságok
977 *akadémikusok* – ebben az időben az a filozófiai iskola eklektikusan egyesítette a platonizmust, sztoicizmust, arisztotelizmust és más iskolákat, majd végérvényesen a neoplatonizmus álláspontjára helyezkedett. A dráma az iskola eklektikus jellegét emeli ki.
1052 *vász* – váz, a. m. rémkép
1134 *réz homlokkal ellent állott* – nagyon határozottan ellenállt
1140 *tekéntet* – tekintély
1274 *pozdorjáiból* – hulladékaiból, szeméjtéből
1316 *mulatvan* – mulasztván
1437 *Cathecumenusok* – a keresztség fölvetelére előkészítettek
1729 *senkinek nem tesz rövidséget* – senkit nem rövidít meg
2018 *tajték kő* – könnyű, faragható ásvány, ami ha kiszárad, nehezen faragható
2092 *különössen* – külön
2326 *kordéságok* – haszontalanságok, hiábavalóságok
2346 *söprei* – bor alja
2406 *élenetes* – élemedett?
2485 *nem történetből esett* – nem véletlenül esett
2670 *a' betsületek* – világi értékek, dicsőségek
2843 *gyakorlotta* – ismételtette

11.

KERESKÉNYI ADÁM

CYRUS

Nagyszombat 1758.

Kassa 1767.

CYRUS

szomorú játék. Mellyet magyar nyelvre fordított Kereskényi Ádám Jesus Társaságának szerzetes papja. KASSÁN A' JESUS Társasága Akadémiai Kollegiumának Betóival, M.DCC.LXVII. Esztendőben.

A' TÖRTÉNETNEK SUMMAJA.

Astyages Medusok utolsó Királyának, Mandana névű Leánya vala, melly Persiai Cambyseshez méne férhez. Ezen szüléktől Astyagesnek, született unokája Cyrus. A' Gyermekekének szerentsétlenségére történt, hogy a' Király álmában meg jesztvén, veszedelmére léendő Unokájától félne. Azokáért Harpágusnak, kivel minden tanátsit közleni szokta, meg parantsollya, hogy a' következő veszedelmet Cyrus halála által meg előzné. És kevéstől-is függött, hogy a' vadak elejbe ki tétetvén, meg ölettetne a' gyermek; de rajta könyörülő kegyes álnokság a' kegyetlen Astyagesnek szándekját ki forgatta. Mert helyébe egy más tétetett, kit a' vadak öszve szagatnának. Ő pedig titkon egy Pászortól fell neveltetett, miglen meg ismértetvén, országlásra Ifjuságában emeltetne: akkor éppen, midőn Harpagus által főképpen fell indétott párt-ütésben Astyages Királyi thronusáról le vetetett.

Cím CYRUS Szomorú szabású, vig ki-menetelű Játék.

1 II Sommája a' Játéknek Medusok Utolsó

Királyának Astyagesnek Mándána névű leánya vala, mely Cambyses Persával elhozóztatott. Ezen szüléktől Astyagesnek született Unokája, Cyrus. A' gyermeknek nagy szerentsétlenségére történt hogy a' Király álom által meg ijesztetvén, valaha veszedelmére járó Unokájától nagyon tartana. Harpágusnak tehat, kivel minden titkos tanátsit közleni szokta, parantsollya, hogy a' közelgető veszedelmet Cyrus halála által el távoztatná; Im már kevés héja vala, hogy a' fene-vadok eleibe vetette meg ölettetnék a' gyermeketske, midőn az hasznos meg tsalás a' kegyetlen Nagy Apa tanátsit füstbe lúntette: mert annak helyébe, más tétetett, kit

a' fenevadok öszve szagatnák. Ő maga pedig titkon egy Pásztor által felneveltetett miglen meg ismértetvén, az Országlásra emeltetett ifjú-korában, akkor tudnillik midőn kíváltképpen Harpagus Munkálkodása által felindított part-ütésben Astyages az Királyi Méltóságáról le vetetett.

Ez akár költött, akár valóságos dolognak mondjuk. Herodotus irásával éppen egyez, és azokból, melyeket említtem, semisem változtatott meg a' játékunk, melyből Cynusnak még ellenséghezis nagy kegyessége megismértetik.

A Játék Mediai hegvek között helybeztetik legótlan, a' hol hogy Cyrus fene-vadok eleibe ki-tétetett, el híresedet.

BESZÉLGETŐ SZEMÉLLEK

- 15 ASTYAGES, Medusok Királya.
RAPSACES jó Baráttya ASTYAGESNEK.
CAMBYSES Veje
CYRUS Cambysesnek Fia
HARPAGUS Medusok Naggyai közül leg-föb'
20 OLYNTUS egy vén Pásztor.
Ezekhez tartozandók
Pásztorok, és Medusok Naggyai.
E' mind, azon Mediának hegyei között mégyen végben, a' hol, hogy Cyrus ki-tétettetett, el hiresedett.

ELSŐ VÉGEZÉS.

- 25 ELSŐ KI-MENETEL.

Astyages, Rapsaces.

RAPSACES

Mit félsz, mit retegsz oh Király? ki gondolná, hogy e' hitván öltözetben lappang Medusok Királya?

ASTYAGES

Ah! nem tudod Baratom Rapsaces! – tavozzunk innét.

RAPSACES

- 30 Hallyad, a' nagy Istenre kérlek tanátsomat! éjeli hoszszas szaladásban el fáradván, alég bírod lankatt vén tagjaidat, most hajnalkor e' kietlen helyre jutánk, nem engetz-e kevés nyugodalmat magadnak?

ASTYAGES

Nem enged, ez a' hely nyugodalmat Astyagesnek.

RAPSACES

- 35 Ezen egy fejem veszedelmével a' pártosok táborán által, a' fell zendült népnek dühösségétől meg mentettelek; setét éjnek alkalmatosságával szerentsénkre e' havasok közé vetemettünk, mellyek fényes nappal, nekünk bátorságos nyugodalmat égernek.

ASTYAGES

Szinte ez: jaj nékem!

14 II A' Beszélgető

16 II Rapsaces Baráttya

18 II Cambises Fia ki Alenis neve alatt fel neveltetett

19 II Harpagus, a' Mediai fő-rendekből leg főbb

20 II Olyntus Óróg Pásztor

21 II Ezekhez számlálandok: Pásztorak, Media Fő-tisztei etc.

25 II Első Ki-menet

35 II a' setét éjnek

RAPSACES

40

Immar semmit sem hallok. Meg botsáss Király! a' mire tsekély tehetségem ki terjedhetett, azt mind végbe vittem. Magamról, 's enyeímről el feletkezzvén mennyire lehetett, életedett eddig meg tartottam. Lám senki sem sarkallya nyomdokidat.

ASTYAGES

Honnéd tudod?

RAPSACES

Hirtelen, 's véletlen fortéllyal el hitettem a' Néppel, hogy a' fell zendült tsatépatéban el esél. Így egyedül véredet szomjuhozó kardokat el fordétám tóled, 's bátorságos szaladásra rést nyitottam.

ASTYAGES

Tapasztalom. 's köszönöm-is.

RAPSACES

Tapasztalod; míg-is minden iparkodásimat füstbe tünteted. A' szaladástól el bágyadván ki fujod lelkedet, mellynek meg tartása, nékem annyi sok fáradságimba tölt.

ASTYAGES

Ah hallyad, kérlek!

RAPSACES

Meg nem halgatlak, ha le nem ülsz.

ASTYAGES (*Közel lévő kő-sziklán le üll.*)

Le üllök, mivel ugy akarod. Barátom Rapsaces! fogd el haragodat a' szerentsétlen királyodtól. A' jó szerentsém annyi követői közül, egyedül téged tapasztallak a' mostoha szerentsémben Hiv társomnak. Hivsigednek kell köszönöm üdvösségemet, hogy míg lélegzetet vehetek, hogy élek a' te ajándékok. El tekéllét szándékom vala, szünetlen busakodással el nyomorodott lelkemet, le tennem; egyedül Te kénszerétettél további életre; de immár meg botsáss — bánom, hogy követtelek. Jaj! minémű helyre vezetted! Meg nem maradhatok.

RAPSACES

Maradgy vesztég; az Egekre, és Media Isteneire kérlek.

ASTYAGES

Ki mondhatatlanól kinoztatom.

42 II a nyomdokidat

53 II a' leg közelébb kő-szálra le ülvén

60 II bánom hogy meg követtelek

RAPSACES

Mit? e' hely rettegtesse-é a' bujdosó Királyt?

ASTYAGES

65 Nem tudod! nem tudod! halálomnál szörnyeb' ezen helynek szemembe ötlése; és azon rettegtetések, mellyek belső-képpen mardosnak.

RAPSACES

Nintsen itt' egyéb, a' Pásztorok kalyébáin kívül; ezek egygyügyű, jámbor emberek. A' hegyeken lakozó fene-vadak, nem olly félelmessek, mint az harággal, 's dühösségel fell gyulladott kösség.

ASTYAGES

Ugyan ez, emészt engem! szaladgyunk!

RAPSACES

70 Nem engedem.

ASTYAGES

75 Ah hallyad! szinte ezt, mellyet te ártatlan Lelkek lakó-helyének nevezed, ah! rettentő gonossággal meg fertőztetem hajdanán! ezen fenevadakat kegyetlenségre én tanétám. Tulajdon vétkemet itten olvassom Rapsaces, és minden fene-vadaknál mérgeseb' természetemet! Ez okáért epestő titkos ösztönöket viselek e' szívemben, valóban nyomorúlt, midőn e' helynek szemlélése, eszembe juttattya éktelen gonosságomat, és a' gonosz tselekedetemnek emlékezete, ennek képit előmbe áléttya, melly szívemnek minden izeit iszonyatos rettegéssel hasogattya.

RAPSACES

80 Felséges Király! akár mi légyen, közöld Barátoddal. El beszélléssel mind ezek könnyebbednek. A' mi sokáig titkon tartatván epezett, a' Barátod ölébe kiöntetvén bajos gontól meg ment.

ASTYAGES

Ugy de a' tapogatas által-is ujul néha a' sebnek fájdalma! Mind az által meg próbálok — — — Tsak hozzam való hiveségemben tsorbát ne ejtsen, ama' nagy gonosságnak, mellyet el követtem, szörnyű kegyetlensége.

RAPSACES

85 Ah Fejedelem! a' melly hiveségemet meg nem tántoréthatta a' fonákül fordült szerentséd, mi egyéb árthat ennek?

ASTYAGES

Tudom, meg gyűlölöd, e' kemény szívet; nem-is ok nélkül.

RAPSACES

Légyen ugy, meg gyűlölöm hajdanán kegyetlent, de most a' tselekedetin ke-
servessen bánkódó Fejedelmet, nagyobbban szeretni fogom.

ASTYAGES

Ezek között — — — Jaj nékem!

RAPSACES

Erezd meg nyelvedett, beszélj ki szívednek bús titkait.

ASTYAGES

Ezen hegyek között, e' kősziklán ki adá ártatlan lelkit az én Cyrusom!

RAPSACES

Mítsodas Cyrus?

ASTYAGES

Unokám; kit Cambyestól szült nékem a' Leányom, Királyi székemnek utólsó
reménye, Királyi véremnek egyetlen egy tsemetéje; ezt én ártatlant, a' bőső-
ből, az édes Anyja öléből kizdedet, 's alég született gyermetskét e' kősziklára
ki tétettem, a' fenevadak kegyetlen zabállására. Irtoztató emlékezés! szerent-
sétlen gyermek!

RAPSACES

Mi oka halálának.

ASTYAGES

Mit kívánsz! az hiú: 's fenyegető alom, a' jövődőlők rettegtetése; az eszelős
félelem, hogy a' gyermek valaha el ne ragadozza birodalmimat, egy szoval.

RAPSACES

Soha ennek hírit — — —

ASTYAGES

Titokban tartottam; senkinek tudtára nintsen, az egy Harpagust, és azon
boszú álló Isteneket, kik előtt semit-el rejteni nem lehet, ki vévén.

RAPSACES

Reményilem ezután-is örökös titokban marad oh Király! A' bánat-is idővel
meg engeszteltetik.

ASTYAGES

Ah idővel Barátom! Vajki ez, nem uj seb', melly husz esztendő el forgása-
után sem forrot egybe; sőt naponként, tovább terjedvén, most uj nyomorú-

110 ságokkal meg szaporított. Én emberek, 's Istenek gyűlölsége, immár a saját országombán bujdosó, ezen meg érdemlett kint viselem, és a' mi míg bujdosásnál-is nehezeb', az öntött ártatlan véért boszszú álló Istenek ide vetettek engem szerentsétlent, hogy a' gonoszságom rettentő képe annal inkább kínozzon.

RAPSACES

Akár hogy legyen; job' reménységre gerjedgyen szíved.

ASTYAGES

115 Nem érdemlem Rapseces, hogy kegyesebben bánnyanak vélem az Istenek.

RAPSACES

De mi örvendetes éneklés röppen füleimbe?

ASTYAGES

Vallyon ki vigadhatt, e' zúrzavar között?

RAPSACES

120 Meg tsalatkozol oh király! nem háborgattyák ama' bajos gondok ezen erdőt, melyek fell 's alá keverik a' Várasokat, nem hatnak ezen völgyekbe az Haza-fiai között való üldözések, vérontások. Ez az oka, melyre nézve ezen helyt bátorságosnak lenni itélem a' Királyomnak.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Astyages; Rapsaces, Olynthus,
(*kit ennyihány Pásztorok koszorúkkal, és virágokkal követik.*)

OLYNTHUS

125 Aha! melly késedelmessen! ezentől el érkezik az egész pompa; ti pedig immár egyszer alég hozátok el a' koszorúkat! Hintsetek köröslen-körül virágokat: te azon légy, hogy koszorúkkal fell ékesített házunk ragyogjon; Te, ezt az ajtot ékesítsd fell; mindenek örömet, vigasságot, vidámságot jelentsenek. (Az Astyageshez és Rapsacezhez.) Ti Vidékiek azomba, kérlek, ne restelyetek
130 killyeb állani az útból.

RAPSACES

Tálám némely akadált teszünk?

109 II meg szaporítat

112 II engem kegyetlent

119 I hátának

124 II Olynthus kit egynéhány Pásztorok koszorúkkal és virágokkal követik és a' Voltak

127 I koszorúkkal

128 II fel ékesítetett

129 II [A rendezői utasításból hiányzik: Az]

OLYNTHUS

Éppen nem. Amott ülyetek le, és a' mi tetszik, azt tselekedgyétek, míg az helyt el készétem. (A' követ, melyen Astyages ült, igyekezik el hengeríteni.) Ezt a' követ-örömost innét el hengeríteném. Jaj! el nem hengeréhetem.

RAPSACES

Enged', hadgy segítsünk mi is.

OLYNTHUS

Köszönettel fogadom. Itt maradgyatok kevéssé kedves Jövevények. A' pasztorok vigasságát, bizvást nézhetitek.

RAPSACES

Ti, itten, vigasságot?

OLYNTHUS

Hogy ne vigasságot? Mivel e' mai Nap, tellyes minden örömmel.

ASTYAGES

(Bóldogok ezek! szabadon, bátran vigadoznak, midón nyögnek a' Királyok.)

RAPSACES

Vajki méltó irígylésre a' ti sorsotok oh Pasztor! midón az halálos háborúk emésztk az Várasokat, minden felé villamló éles kardok, az haza-fíái között való dühös viszalkodások nagy retégést okoznak: Ti azt se tudvan mi légyen az hadakozás, bátorságos napokat éltek, a' gyenge 's kövér nyájak között.

OLYNTHUS

Mit mondasz? nem tudván mi légyen az hadakozas? vagon nekünk-is fegyverünk, ivet viselünk, nyilakkal lövöldözünk; ezeket tudgyuk forgatni, 's talám nagyob erővel-is. — Igy vedd fell a' dolgot: a' Pasztorok, és Varasbéliek között, ez a' különbözés; mi, a' nyájunknak ártalmas fene-vadakon mutattyuk erőnk: ha, ki közelgetvén meri első a' mezónket haborgatni, egygyes erővel, 's hívségel vissza kergettyük az ellenséget, mind az-által a' mi fegyverünk soha nem ártalmas a' Barátinknak. Ellenben a' Varas-béliek, Várasok, Királyok kezeit, nem mindenkor az igasság, az illendőség, hanem gyakran a' nagyra vágyódás; az irígység, a' telhetetlen kívánság fegyverhez ragadgya; kévált, midón némelly haszonnak reménysége, vagy kárvallásnak félelme villamlík előttök. Ah! hánszor míg a' Barát Barattyát sem kémélli; sem a' magzatok szüléjeket, sem a' szülek az magzattyokat?

132 II a' miatt ülyetek le

133 II elakarja hengeríteni a' Kó szálat az utrol a' melyen Astyages ült vala

140 II Szabadon vigadozok

150 I kergettyünk II kergettyük

ASTYAGES

Ki igazat mond ez, Rapsaces! Én se kéméltem tulajdon véretem.

OLYNTUS

160 Innéd vagyon, hogy a' mi ügyünket elő mozdítják a' jó Istenek: amazokra pedig ezerni rettegéseket a' szertelen vagyodasok között, büntetés képest, botsátának.

RAPSACES

Ki együgyű és a' tsalárdsággal meg nem vesztege – tettett természet szöll itten.

OLYNTUS

165 Nem de tegnap érkeztek a' Persák, miket mivelhet, a' Pásztorok fell ingerlett ereje? nézd most-is, imitt az ör állókat, amott a' fell fegyverkezett Pásztorok seregít.

ASTYAGES

(Egek! talám itt-is fegyverek közé keverettünk.)

OLYNTUS

Tsak együtt kívánnék az egész Media tartományban az én Alexisemhez hasonlót, kit ezen hitvány hajlékotska nevelt, és a' kit, ugy mint győzedelmest, ugyan ezen hajlékba vissza térési nagy örömmel meg telt, Pásztorok serege.

ASTYAGES

170 Mít mond?

RAPSACES

Mitsodas Pásztorok seregít, mitsodás Alexist, minémű győzedelmet, mit emlegetz a' Persákról.

OLYNTUS

Eh! nem ismérítek-e Alexist, ki mindenütt ezeken a' hegyeken híres, neves?

RAPSACES

Ne tsudáld: mi e' hegyek, völgyek között soha sem forgottunk.

OLYNTUS

175 Az én Fiamat? Ki akár buzogányal, akár hagyétó dardával viaskodgyon, akár könnyű nyilakkal; akár a' Vadakat kergesse, mindenütt, 's mindenkor győzedelmes; kinek vezérlése alatt, tegnap meg verettettek a' Persák.

161 II a' tsalárdságtul

163 I a' a' Persák II a' Persák

175 I akár

ASTYAGES

Mitt itten a' Persák?

RAPSACES

E' sints tudunkra.

OLYTHUS

Ambátor nevendékeny míg Alexis, kinek tsak most ereszkedik pihes szakálla; mind az által közülünk kiki, a' leg erősebb-is, örömet hatráb áll előtte, ezt követyük minyájan, ki sok izben maga ereit meg ismértette.

RAPSACES

Ugyan tsak egy deli Legént emlegetz.

OLYNTHUS

Helybe hagyod mondásimat, ha őtett tulajdon semeiddel látandod.

ASTYAGES

De mit rebesgettél a' Persák felől?

OLYNTHUS

Hat ezt nem tudod-e?

RAPSACES

Hogy tudhatnánk, mivel tsak most érkezénk ide.

OLYNTHUS

Oh! igen hosszas vólna a' beszédem.

ASTYAGES

Ne titkold mind az által előttünk.

OLYNTHUS

Kevés szóval elő röppentem. A' Persák serege, e' szoros bé menetelen kévánt bé ütni.

ASTYAGES

Jaj! vallyon mi okra nézve?

OLYNTHUS

Hallyad! azt vitatták, hogy az Ország fő-rendétől hivattattanak segítségül. Hogy immár a' Királyi Város fegyvert fogott; hogy a' kegyetlen Astyagest a'

195 Királyi székről le ültetik: aranyal, ezüstel, draga öltözetekkel kínáltak minket, csak hogy békével a' keskeny utakon által költözhessenek.

ASTYAGES

Hat ti, mit ezekre?

OLYNTHUS

200 Hallyad: alég jutott Alexis fülébe ez a' hír; miket mondott! miket tselekedett! hogy a' Királyhoz való hiveségben meg maradnának minyájan: kért, biztatott, vezérünké ajánlá magat, a' bé-menetelnek minden útait Pásztorokkal meg rakja. Egy szóval: az ajándékokat félre rúgja; Persák közül kik által verdódni mertenek, némellyek le hengerétett kövekkel; némellyek sűrű nyilakkal meg ölettetnek. Alexis vezérlése alatt történtek mind ezek.

ASTYAGES

205 Oh Rapsaces, ki külömbféle színben öltözik a' forgandó szerentse! midón amott a' birtokom alatt lévők, midón a' Baratim e' fejem vesztére járnak: itten. egy isméretlen, egygyügyű Ifjúnak karja által videlmeztetem.

OLYNTHUS

Mit vélték kedves Jö-vevényeim?

RAPSACES

Tsudálátos dolgokat emlegetz.

OLYNTHUS

Ez imé, a' mai napnak öröme.

ASTYAGES

210 Ilyen nagy hiveséggel, és Királyhoz való jó szível mondod-e Alexist?

OLYNTHUS

215 Kévannám, bár maga vitézei között találna Astyages e' féle hiveséget, bizvást e' széles világot maga birtoka alá vetheti. Sőtten ebben éppen vakmerő: mit nem tettem, hogy a' fegyvertől vissza vonnám az heves Ifiat! Noha ő külömben engedelmes, de itt se kérésemre, se fenegetésemre nem hajlott. Midón a Király ügye vítattatik, akkor a' veszedelmekkel nem törődik, ez egyedül vétek ő benne.

RAPSACES

Ezt véteknek áléltod-e?

OLYNTHUS

Akár véteknek, akár tekéltességnek nevezzed, nem akarnám míg-is hogy az

220 én Alexisem, életére járó veszedelemben keveredgyen. (Alexis veszedelmére minden rettegne, a' ki tudná azokat, a' mik tudva vannak előttem.)

ASTYAGES

Kévánom látni ezen Ifiat.

OLYNTHUS

Majd meg látod ötett. Im' közelget a' Pásztorok pompas serege.

ASTYAGES

Ki ezek közül Alexis?

OLYNTHUS

Az, a' kit, a' Pásztorok vállaikon magossan hozzák.

ASTYAGES

11 Ah! Ki ékes termetű Ifjú.

OLYNTHUS

Kedves Jö-vevények! alég tartoztatom könyhullatásimat, midön ilyen Ifiat szemlélek.

HARMADIK KI-MENETEL.

Cyrus

Kit a' Pásztorok énekléssel, magossan gyözedelmi pompával hozzák; és az előbiek.)

(Itten, 's azután a' második Végezésnek harmadik ki-menetelég, Astyages, meg Rapsaces titkon félre veszik magokat, honnét kivált Cyrust szemlélik, 's tsudaltják.)

CYRUS

Ki nagyon örvendek, hogy ép, jó egészségben talállak szerelmes Atyám.

OLYNTHUS

Oh ki nagy örömmel fogadlak, hogy annyi sok veszedelmek közül, szerentsés-sen vissza térhettél édes Fiam! De mit mivelteél! minémű buba; 's gondba ejtettél engem bóldogtalant, sem ősz fejemet nem tekéntvén, sem Atyádnak kérésivel nem gondolván, midön heves hirtelenséggel az ellenségre rugaszkodtál:

221 II Kévánva kévännám

222 II 3dik Ki-menet

223 II és a' Voltak

224 II Itten egész második

232 II Rapsacessel az jatek helynek oldala mellett mindegy balgató Nézők állanak Cyrusra kevélt tekintvén ötet tsudáltván

CYRUS

240 Meg botsáss Atyam! irigyled talám ezen ditsősségemet, hogy Királyomat
védelmeztem.

OLYNTHUS

245 Nem irigylem ditsőségedet! mert ezt meg érdemletted; nagyob ditsősséget is
érdemelsz, hogy sem e' hegyek szorossága közé férhessen: sótt reménylem,
hogy valaha téresb meződ léssen, ha szorgalmatosságimat, ohajtasimat, ha
Mediát tekintetbe veszik az Egek. Nem irigylem ditsőségedet, hanem a'
veszedelemtől féltetek.

CYRUS

Mit tselekednék? bé botsátánám a' Persákat, midőn a' pártosoknak segítség-
gül sietnek?

OLYNTHUS

Hagygyán! mivel jó végit adták az egek: annál nagyob örömmel látom Alexis
viszsa térésit, mennél inkább rettegetem eléb.

CYRUS

250 Ha az ütközetben el estem volna, talám keveseb' ditsősségem ...

OLYNTHUS

Ha el estél volna? én bóldogtalan!

ASTYAGES

(Oh gyönyörű lfiat!)

RAPSACES

(Egyszersmind bator, 's erős szívüt)

OLYNTHUS

255 Ha el estél volna ... hadgyunk ennek békit, melynek míg tsak emlékezete-is
által veri szívemet.

CYRUS

Tsudállom, szerelmes Atyám!

OLYNTHUS

Ah! nem tsudálnád, ha ezen szívnek belső titkait... ha önnön magadat ismér-
néd Fiam!

CYRUS

Ha magamat ismerném?

OLYNTHUS

30 (Jaj! sokat mondék) Hadd ezeket, Fiam; gyönyörködgyél immár a' nyert ditsősségedben. Ti Pásztorok azomba a' vezéreknek, örvendezetek. Ti miáttatok immár siétve sietek. Valami 'ziros, finom az hitvány szantó földetskémen, a' vagy gyenge nyájam között találtatik, néktek fell áldozom, hogy ezzel jeles erősségteket meg jutalmazzam, Szeressétek ezután-is az én Alexisemet.

A' TOMBOLÓ PÁSZTOROK SEREGE

Ély sokáig, mi Vezérünk
Te Alexis, ditsősségünk
Ki által nyert, békességet
Ellenségin, győzedelmet
A' Pásztorok serege.
77 Faradságid, légyen zolgya,
Meg haláló Pásztor gondgya
Míg e' völgyek, virágoznak
Míg e' hegyek, fenn Maradnak
Hogy neved, magasztallyák.

84 MÁSODIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI-MENETEL.

Cyrus, Pásztorok, Astyages, Rapsaces.

Pásztor

Ély sokáig ezen hegyek, völgyek, erdők ditsőssége. Ha mit kívánsz, ime a' Pásztorok hozzád mindenkor hiv szíveit, és kész kezeit; Te általad nekünk háladatossággal tartozik Media, hogy meg oltalmaztatott.

CYRUS

Nem nekünk Baratim, hanem a' Nagy Isteneknek, ha esze vagyon, ad ezért hálákat Media. A' mit tselekedénk, ezt mi tőlünk méltán várta, 's kívánta-is az Hazánk üdvössége, és a' Kiralyunkhoz való hívségünk. Hogy iparkodásinkat támogatta a' szerentse, azoknak ajándéka, a' kik nélkül füstbe megy az emberek minden igyekezete.

RAPSACES

(Nagy hívség a' Kiralyhoz)

ASTYAGES

(Oh ki nagy jámborság)

CYRUS

Ha tanácsomat fogadgyátok, e' légyen a' győzedelmesek első gondgya; a' Mediara gondviselő Isteneket áldozattal engesztelni.

PÁSZTOR

290 Tővel illeted a' tárgyt: ezentől egy kövér bárányt választok a' nyajunkból; a' többiek virágokat szedegessenek.

CYRUS

Ugy illik; Győzedelmet adtak nekünk az Istenek: mi, a' mennyire lehet hálá-
datos szível kedveskedgyünk az egeknek:

MÁSODIK KI-MENETEL.

295 *(Pásztorok a' sok nyereségekkel, az előbiekhez érkeznek.)*

CYRUS

Mitsodák ezek?

PÁSZTOR

A' meg öletett Persákról le vont nyereségek, 's prédak, a' mi aláb való volt, a' köz Pásztoroknak hagyattatott; az aranyat, 's gyöngyöket néked tartottuk.

CYRUS

300 Sokkal tartozom hozzám való jó-akaratokért kedves Baratim! De sokkal inkább akarnám, hogy ezt magatoknak tartsátok, hogy sem én nékem!

PÁSZTOR

Alexi! a' te vezérlésed által valánk nyertessek; hát te egyedül hasznát ne vegyed a' jeles győzedelemnek?

CYRUS

305 Hogy ne venném a' győzedelemnek hasznát Barátim, midőn jól vagyon a Hazánk dolga; midőn a' Királyomnak ezen hiveségemet tellyessen meg tartom: midőn végtére a' ti kedveteket leltem ezzel? Ha ti Hív Baratim lesztek, valóban gazdagnak itélem magamat. Ezek mind tieitek legyenek.

PÁSZTOR

Minyájunkat el szégyenésesz.

294 II 2dik Ki-menet

297 II nyereségek és

301 II Alexi! a' te tanácsod a' te vezérlésed

306 II tiétek

CYRUS

Barátim! ha némünémű érdemem vagon nálatok: Noszsa vegyétek el: hogy Alexisnak faradsági minden öröm nélkül ne hagyattassanak. Nem hiszitek, melly kedves légyen e' szívnek, másokat bóldogétani. Ah! hogy engem a' természet egy szegény Pásztornak szült! ki irígylem a' Királyok sorsát, kinek adatott jeles erköltsel, jo hírrel, a' nevezetes tselekedetek ditsósségével végetlenül nevekedni, és sokakkal jót tenni.

ASTYAGES

(Ki nemes Lélek, lakik e' Pásztorban)

PÁSZTOR

Ha te ezeket nem akarod, annal inkább nem illik, hogy mi e' prédákhoz nyúljunk.

CYRUS

Enyimnek mondgyátok-e ezeket?

PÁSZTOR

Hogy ne tiednek?

CYRUS

Légyen ugy; el szenvedem. Immár tehát nem mint prédákat, hanem mint ajándékokat vegyétek a' ti Alexistek kezéből: embertelenek lesztek, ha el nem veszitek. Vajha országim volnának! Oh melly szerentséssékké tennélek titeket!

PÁSZTOR

Nagya bötsültünk mindenkor eddig Alexis: most kegyességeddel, felőled való jó vélekedésünkket nagy határral fellül múlod.

CYRUS

Noszsa Barátim az Istenek tiszteletére készülteket tegyetek; én azomba az Atyámot engesztelni igyekezem: hogy tegnap nem engettem szavának, reám neheztel a' jó Após, a' mint ezt ki gördült könyvei bizonyítyák.

PÁSZTOR

Rajtunk semi el-nem múlik; néked engedelmeskedni minden gyönyörűségünk.

CYRUS

(De minémű vidékieket látok?)

PÁSZTOR (*El menvén, Cyrusra tekint*)
(Ki kedves előttem Alexis)

ASTYAGES (*Rapsaceshez*)
Nem tűrhetem tovább.

335 RAPSACES (*Astyageshez*)
Míg se nyilatkoztasd ki magadat, az Egekre! —

CYRUS
(Ki tiszteletre méltó Vín ember ez)

ASTYAGES
Immar tovább nem lehet. —

HARMADIK KI-MENETEL.

340 Cyrus, Astyages, Rapsaces.

ASTYAGES
Jó napot Ifjú! Pásztorok ékessége, Mediának ditsóssége, a' Királyhoz való
hivségnek, ritka példája! oh vajha ezen szívhez töb' hasonlókat termett volna
Media.

CYRUS
Nékem mondod-e ezeket ah öregetske?

345 ASTYAGES
Hát kinek másnak, ha nem néked? régtől fogva halgatlak immár. Te ben-
ned jámborságot, hivséget, adakozó erőss szívet, és nem tudom minémű jó
erköltsöket seregessen szemlélek, mellyek tulajdon (tapasztalásom szerint
szollok) a' többi emberek értésére jutván, a' Királyokat, és az egész országokat
bóldogéthatnák.

350 CYRUS
Vaj engednék a' kegyes Istenek, hogy ezek én bennem oh jó Vénség! oly
böven találatnának, a' mint Te magasztalod, a' mint én akarnám, a' mint a'
természet rendi kíványa.

ASTYAGES
Ki tsöpögtette beléd e' nemes értelmet a' jóságos erköltsökről e' vadon erdő-
nek pusztá barlangi között oh Ifjú? Minémű könyvek? Mitsodás mesterek?

CYRUS

Tsúföt üzöl belőlem: a' Természet törvényit mi egygyűgyűek olvassuk; ez a' könyv, nyitva áll mindenek előtt; ez, kinek kinek oktató Mester gyanánt szolgálhat.

ASTYAGES

Nem tanéttok téged erre ezek az otromba hegyek; nem e' sűrűn be nőtt alkalmatlan erdők.

CYRUS

(Nem tudom, mi találtatik e' meg élemedet emberben, a' mi nékem igen tetszik) olly szerentsétlenné álétod-e a' Pásztorokat, hogy a' kiess mezőn az igasságot se ismérhesse meg a' ki akarja? Meg tsalatkozol kedves Jövevényem: valamit a' nap fény alatt előnkbe terjeszt a' természet, a' mind, jószágra oktat minket.

ASTYAGES

Oh! bár naponként a' természet uj éktelen gonosságokat, 's rendetlenségeket ne teremne.

CYRUS

Ah! mit mondasz?

ASTYAGES

Mindenütt az hivségnek, mindenütt a' fejedelmeknek, mindenütt végtére az Isteneknek nagy feledékensége.

CYRUS

Ki méltatlanul fedded a' természetet, melyre az Emberek gonoszságát fened! ámbár ez ellent mond; mit az egek, a' ragyagó tsillagok, kintsekkel gazdag föld; mit a' gyümölcsök, kút források, nyájak, tsordák; mit egy szóval, valamit látok, kiált egyebet, hanem hogy illy nagy munkának alkotója, valóban nagy, és mi hozzánk kegyes légyen, ki az emberi nemzetet míg kínyes gyönyörködötésre szolgáló eledelkkel-is táplálni akarta? A' természetnek ezen sok adományi között vétek volna az Istenről való feledékenység? E' teremtsen tehát gonosságok ektelenségét? — Hányszor a' puha páziton nyújtodzván, midőn henyélve tsipdeztem a' virágzó jó szagú füveket, magamban mondám: míg tsak e' hitvány füvetkét sem teremtheti Astyages Kiraly, ha mindgyárt akarná-is. Ah menyi jót tesz a' Királyokkal a' természet alkotója! De minémű tisztelettel, minémű köszönettel hálállyák ezt meg néki az emberek szivei.

ASTYAGES

Hallod Rapsaces!

356 II az kinek

365 II a' természet naponként uj

371 II ámbár az

CYRUS

385 Isten után első tiszteletre méltók a' Királyok. A' mivel én a' Nyájomhoz
bátorságosan szedegeti a' füvet, ezt nékem köszönye. Ha némely háládat-
lan Bárány el hadgya a' Pásztort, 's a' ragadozó farkasnak fogaival őszve
390 saggattatik, méltó büntetésit szenvedni eszelőségének. A' minéműek a' Juhok
Pásztor nélkül, olyan a' Királlyához hivtelen nép: hogyha bántás nélkül akar
meg maradni, vele egyet értvén, szolgálattal, hívsséggel, hálados szível hozzá
viseltessen.

RAPSACES

Imé, ki nagy ereje vagyon az együgyű természetnek!

ASTYAGES

Ne akadályosztasd, kérlek.

CYRUS

395 Őszve 's meg őszve járdogálom az erdőtt, 's imé az oroszlány, oroszlány mellett
bátorságosan nyugszik: míg a' ravasz roka, sem olálkodik más roka után; sem
a' farkas, farkas után. Eszembe az jutt, és az Ember emberen kegyetlenked-
gyen?

ASTYAGES

(El pirulok.)

CYRUS

400 A' fenevadaknál kegyetleneb', a' ki nem tud barátságban élni, avagy hitit meg
nem állya! Hova többet? Mindenütt a' természet mint jó Mester minket a'
józan tekéltességre integet. A' ti tetziseitekben oh Böltsek tudatlan vagyok;
én tsak e' könyvet olvasom, melly mindenek előtt nyitva vagyon.

ASTYAGES

Én bóldogtalan, kinek soha nem engedtetett olly tiszta ép szemmel a' termé-
szetet olvasni.

CYRUS

Vallyon miért?

ASTYAGES

405 Nem irtoznám annyira e' kemény köszikláktól.

CYRUS

Irtozol e' köszikláktól?

RAPSACES (*Titkon Astyagesnek.*)

Ki ne nyilatkosztasd magadat kérlek!

ASTYAGES

Vajki szeretlek oh Ifjú!

CYRUS

410 Hogy engem szeretsz, nem vagyok olly hivalkodó – hogy ezt saját érdemnek tulajdonétsam, a' te kegyességed tselekeszi ezt, és a' te jó akaratod; mélyet ambátor ismételten ábrázatodon, magam sem tudom miként szemlélem, 's betsüllöm.

ASTYAGES

Rabsaces! inkább, 's meg inkább e' deli Ifjútól el ragattatik szívem.

RAPSACES

Alég birom magamat, ezt midőn látom, 's hallom!

CYRUS

Jö-vevények, ha a' faratt, a' mint eszre veszem testeteket, nyugosztalni kívánjátok, lépjetek bé, e' hajlékba. Valami a' szegény házunktól ki telik, néktek elő adatik; ti reátok tekintve ugyan hitványságok, de adakozó jó szívből.

ASTYAGES

412 Alexis! a' koros esztendőim, az útozásim nehessége, és más egyebek fonyasztják, 's emésztik ezen testemet; de nem tudhatom miképpen a' te személyyed tekintete vídámétya szívemet; minden tapláló eledel gyanánt esik nékem, hogy téged láthatlak, 's veled beszélgethetek.

CYRUS

(Szeretetre méltó öregetske!)

ASTYAGES

És Te drága Ifju lappangsz ismételten e' hegyek között?

CYRUS

414 Ugy rendelték az Istenek. Lappangok ugyan, mindazáltal nem (a' miért-is hálákat adok az Egeknek) nem éppen ditsósségtelenül.

ASTYAGES

A' Királyi Udvarnak fő rende között való hely jobban illene hozzád, sem hogy e' Kalyibák.

CYRUS

Tavosztassák ezt messzse tőlem az Istenek!

ASTYAGES

430 Vallyon, miért ezt?

CYRUS

Méltatlanul bánsz vélem, ha ilyen alá-való szível lenni, ítélsz engem, hogy én az Királyi udvarba, az országnak színes elei között való helyre vágyodgyam.

ASTYAGES

Alá való szív légyen-e az, melly azok közé szamláltatik, kiket a' Király után, mindgyárt annyi tartományok tisztelik, 's a' széles világ imádgya.

CYRUS

435 Tzifra szolgálat, mellyet e' nyomorúltak szolgáltnak. Meg mondom, a' mit itflek: itt a' Pásztorok között elsőnek álltatom; minyájan hatráb állanak előttem. Ha az értelmemre, és szívemre tekéntek, mondgy nagyra vágyónak nem bánom; inkább akarok itten első lenni, mint amott második karba szerkesztetni.

ASTYAGES

440 Jaj! Királyi erköltsel bír Egek! Engedd, hadgy ölellyelek meg ismét. Ott-is Alexi, első helyt érdemelsz.

CYRUS

Ha első vólnék; fogadom az én Királyságom alatt, víg napokat elnél. De látom az Atyámot közelgetni. Menalkas! Meg botsássatok, vagyon egy kevés beszédem az Atyámmal. Menalcas! az útozásban el fáratt Jö-vevényeket enyhétsd: akár mit adgy elejekbe, tudom nem fogja bánni az Atyám.

ASTYAGES

445 Nehezen válok el tőled Alexi. (*Rapszteszel a' kunyhoba mégyen.*)

CYRUS

Nékem sem esik kedvem szerínt. Légy kevés tűréssel, ezentől vissza fordúlok (minek nevezzem ezt a' belső indulatot, mellyre szívem gyulladott, látván e' vénetskét).

NEGYEDIK KI-MENETEL.

450 Cyrus, Olynthus, Kit enyhány Pásztorok követik.

OLYNTHUS

Éppen jókor akadok Alexisre.

431 II (Hi: *lenni.*)

445 II belép Rapszteszel a gúnyhóba

449 II 4dik Ki-menet

CYRUS

Isten hozott szerelmes Atyám! El engeded-e hevességemet, mely enge
fegyverhez, akaratod ellen ...

OLYNTHUS

El engettem régen.

CYRUS

455 Nem, hogy néked ellenkezzem ...

OLYNTHUS

Hagy ezeknek békét. A' te bátorságodnak kedvezet a' szerentse, az Istenek
most más dolgom vagyon véled. Midőn az eléb említett okra nézve szorgal
matossan a' nyájunkat vizsgálva környül járdogálom, a' Városbúl előmbe jöi
a' követ.

CYRUS

460 Mi örvendetes hírt hoztál tőle?

OLYNTHUS

Néked Alexi tőle vég bútsút hozok!

CYRUS

Mit mondasz Atya? Minémű véletlen történet választ el minket egy mástól.

OLYNTHUS

Engedd, hadgy, kérjelek egyre.

CYRUS

Te kérsz? parantsoly inkább szokásod szerént. Ugyan mit kívánsz, e' szokatlai
beszéded Atya, el remétett engem.

OLYNTHUS

Tudod, mitsodás Atyai kegyességel viseltem reád gondot gyenge gyermeksé
gettől fogva.

CYRUS

Hova tzeložnak ezek?

OLYNTHUS

Míg eddig az én Alexisemet, édes Fiamnak neveztem.

CYRUS
470 Hát ennek utánna nem mondanád őtett tiednek Atya? Mit vétettem ellened
én szerentsétlen?

OLYNTHUS
Mást akarok mondani. – Vallyon míg élsz, meg emlékezel-e az öreg Olynt-
husról?

CYRUS
E' féle beszédell fél-holtá teszed szívemet Atya!

OLYNTHUS
475 Mit mondasz Fiam?

CYRUS
Mit mondgyak? Talán háládatlannak tapasztaltál valaha engem?

OLYNTHUS
Nem, Fiam; de mond meg, valóban meg emlékezel-e rólam?

CYRUS
480 Ah nem érdemleném, hogy a' napfényt lássam, ha valaha az Atyámról való
édesdedes meg emlékezésem bennem el fogyna. Illyen szívem (az egekre eskü-
söm) visel hozzád Alexis, illyent visz magával a' koporsóban-is.

OLYNTHUS
El hiszem Alexi! És nékem-is bizonyságim legyenek a' Nagy Istenek, hogy
tigid, mindenkor, mint fiamat nagyon szerettelek.

CYRUS
'S ez után?

OLYNTHUS (*Térdre esik.*)
485 Ezután térdet hajtva Olynthus, tigid, ugymint, Media Fejedelmet fogja imád-
ni.

CYRUS
Miket emlegetz? (meg tébolyodott ugy vélem a' vén Apósnak esze) Oly
alávaló vélekedéssel vagy-e felőlem, hogy tsúfot úzz belőlem?

OLYNTHUS
Nem, éppen oh Fejedelem! talán eszelősnek látsatom előttd? 's nem-is ok

472 II meg meg
484 II Térdeire esik

489 II éppen nem

490 nélkül; ne-is adgy hitelt nékem, miglen az Országnak majd el érkező színes
elej, mondásimat meg bizonyíttják.

CYRUS
Országnak színes elej?

OLYNTUS
Hála legyen az Isteneknek, kik egyszer immár, a' gondos szorgalmatosságim-
nak e' jó ki-menetelit engették! Szerentséssék ezek az ősz hajak! Örömet
495 immár a' koporsómba temetkezem! Alég bírom az el áradott örömet oh
Egek!

CYRUS
Meg botsáss Atyám! Ha míg most-is a' beszédedben meg ütközöm.

OLYNTUS
Meg botsátok örömet; által látom, melly szokatlan ujság lehet ez előtted; de
nem én előttem. Vajki régi fohászokodásokkal kívántam 's vártam e' Napot!
Ezt érnem, meg engették a' kegyes Istenek! Minek előtte e' nap le hanyatlik
Te az országnak örökösse, nem immár Alexis, hanem Cyrus, a' Királyi székre
emeltetől.

CYRUS
Én-e az országnak örökösse? Én Cyrus?

OLYNTUS
De Fiam! azon tekéltességet, mellyre tanétt e' szegény kunyhótska, a'
Királyi Udvarnak füstös gőzölgése meg ne vesztegesse! E' téged Pásztort, a'
Pásztorok között végetlenül nagyra vitt, ezutan-is mint Királyt ez, ékesétsen;
vigyáz hogy illy ékes lelket el ne motskollya a' józan erkölts után lesekedő 's
áskáló nagy Uraság.

CYRUS
Miként legyen ez?

OLYNTUS
Majd meg érted, midőn a' parantsolatokat ki adom.

CYRUS
Minémű parantsolatokat?

OLYNTUS
Kérlek, légy most kevés tűréssel. (*Némely Pásztorokhoz.*) Ti, a' menyire lehet

505 II Gőzölése
510 II [H:]

511 II [H:]
512 II egymémely pásztorokhoz

szapora serénységgel járjátok össze a' hegyeket; az hármás utra vigyázó Diána kútyánal, a' köröskörül lakozó minden szomszédtság, hadgy gyüllön egybe.

Pásztor

515 Hat osztán?

OLYNTHUS

Azután, azon az uton, melly ide a' Varasból vezet, nem sokára az ország fő-rendével egybe találkoznak: ezeket vezessék, 's késerjék ide, mint nemes vendégeket; vigyazátok, hogy valaki ebben akadályt ne tegyen. Mondgyátok, hogy közelget Medianak üdvössége, 's békessége, Pásztoroknak örök ditsósége.

CYRUS

Serelmes Atyám...

OLYNTHUS

Kérlek Fejedelmem! Ne ellenkezz. (A' többi Pásztorokhoz.) Midőn én a' szomszéd hajlékokat rendre járom, ti azomba Alexis körül sürgölődgyetek. (A' Cyrushoz.) Te, a' mint e' koráig szoktál, úgy most végtére-is ezen meg aggott vínségnek fogadd szavát: ki ne lépj innét, míg vissza térendek. Alég várom azon órát! Légy jó bizodalommal, ma emeltetől a' Királyi székre; erre kellett volna tized eléve-is intenem.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Cyrus

CYRUS

530 Sött ezt éppen el kellett volna halgatnod, hogy függőbe ne tartóztasd kit-séges busakodásomat. Mediának, Királyi székére emeltetem? El hidgyem-e? Én Király? Ah álmodozik Atyám. Ugy de ezt erőssen vitattya? Ha ezek igazak vólnának, meg nem vetendő ajándék a' fejedelmi korona. Ambátor rongyos, alacsony kunyhóban nevettem, mindazáltal tapasztalom, hogy elégséges szívem 's eszem vagyon az országlásra. De hová ragattatom? Ki könnyen hiú beszéddel mutatott reménység, míg az ész ellen-is utat talál magának! tsudálatos ugrás az akolból, az országlásra? most hirtelen örökösnek vallyá, kit eddig nem-is ismért Media?... Ha tsak némünémű álnokság ebben nem lappang? – Alkalmatlan reménység! én bódogtalan! mit reménylek, mit

540 hidgyek, mitévvő legyek, nem tudhatom. (Busulván, 's magával tanátskozvan a' közel lévő kő-sziklan le-ül.)

515 I PÁSZTOR I

517 I vezesség

522 II több Pásztorokhoz

528 II 5dik Ki-menet

530 II Cyrus egyedül

541 II Ketességébe [!] a leg közeleb kő száira le áll

A' PÁSZTOROK KARJA

545

A' Királyoknak sorsát,
Ezerni búk epezstik,
A' roppant palatákat
Sok gondok emésztik.
A' félelem 's irígység
Az álnokság, 's kevélység
Itten uralkodnak,
Mindent fell forgatnak
Érdemet nem tekintvén.

550

Tsak e' magos hegyekben,
Arnyékos szép erdőkben
E' virágos völgyekben
Lakik a' békesség.
Itt madarak zengése
Szellők kedvezése
A' tiszta kút forrása
Nyájunk vidámsága
Nem enged szomorkodni.

560

A' Királyi udvarnak
Bajos méltoságnak
Ah! Ki kívánnya tehát
Hogy vegye ajándékát.
Mivel a' meg vettetett
Távúl helyheztetett
Királyi korona
Már-is szorongattya
E' jámbor fejemet.

HARMADIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI-MENETEL.

Cyrus

CYRUS

Távozzanak tőlem, az hiú reménységek, mellyek tündér ragyogással hizel-
kedve, engem el ámétani igyekeznek, és keserves gondal kiszűtő szívemet

542 II [A sor mellett:] ad notam a Harmonia Soare? [A szó vége levágva.]

551 II Tsak magos

568 II [A sor mellett:] a' második előről elkezdetik

570 II Első Ki-menet

571 II Cyrus egyedül

575 kérésértik. A' mi töb': hatha a' Fő-rendek, pártot ütven a' könnyen hívó né-
pet ezzel fell indétani kívánnják; tulajadon hasznokra egybe szerkesztetett
ravassággal engem örökösnek mondanak? A Királyi Méltóságra emelleyenek
egy Pásztort, kit midőn nékik fog tetzeni az előbbi nyájához vissza taszélyák?
Ezt a' tsufságot, ezt a' gyalázatott, távoztassák tőlem az hatalmas Istenek!

MÁSODIK KI-MENETEL.

580 Cyrus, Astyages, Rapsaces.

RAPSACES (*Nagy hirtelenséggel Astyagest ki vonnya a' kunyhóból.*)
Mit kislelősködöl oh Király!

ASTYAGES
Hová barátom?

RAPSACES
Ah! a' hová szemünk fénye vezet. Oda éteted, ha ki ezen ábrázatodat láttya.

585 ASTYAGES
Eleget éltem Rapsaces!

CYRUS
(A' jövények-is szorgalmatosan rettegnek)

RAPSACES
Ah Alexi! amott, a' merre a' hegyekből való ki-menetel téres mezőséget
mutatt szemeinknek, azon az úton, melly a' Várasból vezet, fell emelkedett
nagy port látánk, a' közelgető tamétalan Népnek jelit.

590 CYRUS
Jaj!

RAPSACES
Párt ütő sereg ez, melly a' Királyán győzedelmet vett, éppen nem kételkedem.

CYRUS
(Alég, ha nem azok, kiket emlegetett az Atyám)

RAPSACES
A' Pártosokkal egy bordába szövetkeztek a' Pásztorok-is. Örvendetes kiáltá-
sokkal le szállanak az hegyekről; 's amazok elejkebe sietnek.

576 II e' királyi

581 II nagy serénységgel a gumyhóból ki-húzza Astyagest

CYRUS
595 (Valóban azok: mi következik ebből oh Egek!) ti ággodgyatok-e a' Pártosok
közelgetése miatt? Ha meg nem tsalatkozom, mint jó barátink jönnek.

RAPSACES
A' Pásztorok?

CYRUS
Akár, kik legyenek.

RAPSACES
Néked jó-barátid?

CYRUS
x0 Nékem.

RAPSACES (*Astyageshez.*)
Szaladgyunk innét; Alexisnek sem lehet hivségére támaszkodnunk.

CYRUS
De halljad: talám héjába jönnek; mindazáltal jó bizodalommal legyetek: most
kévalt képpen, ugy mint Jó-barátink jönnek.

RAPSACES
x5 Isten hozzád Alexi!

ASTYAGES
Hová hürtzolsz szerentséltent? Nem ellenzem halálomat.

CYRUS
Álly meg, mit kinozod a' vín embert? Fogadom, semmi baj, nem ér titeket.
Mit rettegsz!

RAPSACES
Én-e?...

ASTYAGES
Alexi! Meg mondom, miért retteg (elég a' valóságos szemillyünknek titkolá-
sa).

RAPSACES
(Jaj! El árullya önnön magát)

ASTYAGES
Közelgetnek Astyages ellenségi; imé én...

RAPSACES

615 Ime Mithridatest, hajdanán Astyagesnek kedves baráttyát! nem de ennek ősz feje ellen-is kegyetlenkedni fognak a' Pártosok? Talam hiú az félelmem?

CYRUS

Hát! (*Astyageshez.*) Te Astyagesnek Baráttya?

ASTYAGES

Ugy akarja Rapsaces.

CYRUS

Ugy akarja?

RAPSACES

620 Meg vallom: néha napjában ő vala részes a' Királyi tanácskozásokban. De most...

CYRUS

Elég nékem; ha Mithridates valaha Baráttya volt Astyagesnek...

RAPSACES

Most már semmi — —

CYRUS

Nem törődöm véle, most mi legyen. Azokat kívánom hallani, a' mik engem, 's a' Királyt illetik.

RAPSACES

625 (Ah szerentsétlen igyekezetim)

CYRUS

Mithridates!

RAPSACES

Mindeneket elő adok:

CYRUS (*Rapsaceshez.*)

Nem kérdem tőled. (*Astyageshez.*) Mithridates!

RAPSACES

630 (Ah!)

CYRUS

Ez az ábrázat, ezek az egy pár szemek, ezek az ősz hajak valamit nemessebbet, 's nagyobbat jelentenek, sem hogy tsavargó beszédeddel, ezen Ifjút megtsalhassad.

656

RAPSACES
(Mire megy a' dolog)

335 CYRUS
Vallyon a' mit tóled kérdendek, meg vallod-e igazán?

ASTYAGES
Bizvást kérdezősködgyél, hitemet kötöm, semit előttd el nem titkolok.

RAPSACES
(Oda vagyunk)

CYRUS
Vallyon a' mint ez jelentette; tudva vannak-e előttd az Astyages dolgai?

ASTYAGES
Nem különben mint saját dolgaim.

340 CYRUS
Ugy de vigyáz, hogy meg ne tsaly engem.

ASTYAGES
Tüstént fejemre szakadgyon a' menyütőkó, ha meg tsallak.

CYRUS
El hiszem Mithridates! Immár felely. Született-e valaha Astyagesnek az or-
szaglásban örökösse?

ASTYAGES
Miért kérdezed ezt? oh Ifjú.

345 CYRUS
Az Istenek, 's emberek hivségére kérlek, ne titkold azt előttem, ha tudodra
vayon.

ASTYAGES
Bár ne tudnám! Keserves emlékezés!

CYRUS
No már egyszer ádd elő Mithridates!

ASTYAGES
Örökös feledékenységbe kívánná ezt botsátani Astyages.

CYRUS

650 Ugy de most ezt értenem, Astyagesnek hasznos. 'S osztán hitedet le kötvén
ígérted, hogy a' mit tőled kérdezni fogok, igazan meg vallod.

ASTYAGES

Légyen tehát. Így értsed: a' Királynak régen szült vala a' Leánya Cambysesből
unoka gyermekét.

CYRUS

Ennek hány esztendeje?

ASTYAGES

655 Tizen kilentzedikre fordul az esztendő.

CYRUS

(Szinte én-is ollyas időbe vagyok) Mi a' neve?

ASTYAGES

Ne többet Alexi!

CYRUS

Ne tartoztass függőbe, az idő múlik; ezt az egész egy kegyelmet tedd most
vélem.

ASTYAGES

660 Cyrusnak neveztetik vala a' gyermek.

CYRUS

(Cyrusnak? Oh egek! ezt a' nevet emlétette az Atyám: mert hogy tűnt volna
eszemben? Mindenek egyeznek) most hol rejtekeznek?

ASTYAGES

Ezt az egyett Alexi, ne kérdezd.

CYRUS

665 Nem kérdem. Ugy-is ezt, majd az ország nagygyai ki nyilatkoztatták. Most
tellyességgel azon vannak. Hogy pedig tudgyad: a' rejtekből ki vont Cyrust a'
Királyi székre emelik (az ajándékot jó-néven veszem tőletek oh Istenek! hogy
az el-nyomattatott Nagy Apámat vissza álétsam a' tronusra) e' mai nap elő
adgya Cyrust Mediának.

ASTYAGES

Vajki meg tsalatkozol.

655 I fordúl

663 II egyet tőlem ne kérdezd

CYRUS
Meg nem tsalatkozom; meg látod hogy igazat mondok.

ASTYAGES
Ne hidd.

CYRUS
Ne hidgyem?

ASTYAGES
A' pártosok közönséges ravassági ezek; gonoszúl öszve szövett álnokságok, mellyek a' Királynak el nyomására koholtatnak.

CYRUS
Ugy vélem bizonyságokat álétanak elő.

ASTYAGES
Bizonyságokat? kérlek Alexi! minémű bizonyságokal hiják vissza mas világról a' szerentsétlen Ifiát?

CYRUS
Mit hallok te tóled?

ASTYAGES
Valóságos valóságot: mellyet ah! a' két szemeimmal lattam.

CYRUS
(Oh hiú reménység) Cyrusnak halálát láttad?

ASTYAGES
A' többi kérdéseknek hadgy békét oh Ifjú! Igen keserves Képzelésekkel terheled emlékezetemet.

CYRUS
Miképpen történt?

ASTYAGES
Kérdezősködvén e' szívemet ne kínozzad.

CYRUS
Ennek halálát, hogy hitessem el magammal, kiről most az Atyam ...

ASTYAGES
Ha nem adtz hitelt szavaimnak, hidgy leg aláb' bánatomnak, melly Cyrus tsak

690 emlétesére-is e' szívemet el nyomja; hidgy e' könyhullatásimnak, mellyek a'
meg aggott ortzámon nem ok nélkül folyton folynak. Hidgy az Isteneknek, ki-
ket tanú-bizonyságul álétom, kik ezen fejemet pokoly-folyó-vizibe merétsék,
ha igazat nem mondék.

CYRUS

695 Nem költ semmit. (Értem: azokáért meg akada Atyám, midőn bizonyságokat
tőle kévántam. Istenek! itt nem kell időtt vontatnunk! Majd itt teremnek;
meg kell élőznünk az agyafúrt hitetleneknek álnok találmányit) töröld le
könyveidet Mithridates! Maradgy hív Astyageshez; ne fély: soha tettett
Cyrust nem lattya a' Királyi széken Media.

ASTYAGES

Oh kedves Barátom!

HARMADIK KI-MENETEL.

Astyages, Rapsaces.

RAPSACES

700 Én semmit sem értek ezekben. Leg aláb' most immár be veszed a' meg tartá-
sodon nagyon busakodó tanátsomat.

ASTYAGES

Mitsodas tanátsodat?

RAPSACES

A' szaladást, az hegyeknek meszsze helyheztetett sűrű barlangit.

ASTYAGES

Ah! eléb akaratom ellen itten tartoztattál. most engem ...

RAPSACES

705 Eléb bátorságosnak látzatott ezen hely, most az ellenségnek reánk sereglése,
veszedelemmel rettegett. Az alapathoz alkalmaztatom, és nem változtatom
tanátsomat.

ASTYAGES

Barátom! ezen hvségedet jutalmazák meg azon Igasság szerető Istenek, kik
az én vesztemet kéványák! annyi sok nyomorúságimat ne toldgyad aval, hogy
velem azon egy veszedelembé sülleddni lássalak kedves Barátom, és hogy olly

710 tellyes, és alhatatos hívségedért büntetéssel ádozol. Tartsd job' szerentsére életedet, a' szerentsétlen Astyagesre gondot fog viselni Alexis.

RAPSACES

Alexis? Oh egek! Alexisre bizod ügyödet, kinek szavaival együtt ingó- 's-bingó az hívsége-is? most á' pártütő tsütseléket Barátnak nevezi; most a' fell talatatott ország örökösín tapsol, ki a' te Királyi szikedet el foglallya, most Astyages hívségit magasztallya. Ezek miképpen egygyeznek vedd eszmélésre! – És ennek hívségére bizod életedet?

ASTYAGES

720 Nézd ezt az ábrázatot; hivtelenséget ő benne akartva sem gondolhatok. Éppen nem közönséges a' mit érzek belső-képpen magamban. Meg nem tsalattatik szívem, mellyet nem tudhatom, minémű szokatlan gerjedelem, midőn ezen 721 Ifiat szemlélem, kétségbe esettett, talpra áléttya. Barátom szinte ilyen vólna most, ha míg élne, az én Cyrusom.

RAPSACES

722 Ah! ki töredékeny nádra támaszkodik, kit a' mostoha szerentse üldözi! Király, el ne ámétson ékes ábrázatnak nyájas hizelkedése, nem mindenkor lehet az ember homlokán az el aruló szívet olvasni. Többet hidgy annyi sok veszedel- 723 meken által esett barátodnak. Nyakra főre taszétanak az érzékenségeink, ha ezeknek a' jó tanáts nem vezére. Akár mivel hitegessen a' szíved, az okosság javasollya, hogy mindenek félelmessek. Míg e' hegyektől, e' kő-sziklaktól-is tartok, hogy el ne árullyák Királyomat.

ASTYAGES

724 Jól mondd: e' kő-sziklaktól kell tartanunk! szerentsétlen kő-sziklák ezek, mellyek Astyagest vádollyák, mellyek meny-ütő köveket ezen bús fejemre kiáltanak, és az Istenek haragját!

RAPSACES

725 Hadgy békit ennek. El halok! Ezen ortzádat vallyon Hiti-szegett nép dühösségének, melly immár közelét, és a' mi halalnal-is szörnyeb, belőled tsufot úzó gunyolásoknak meg mutatod-e? Vegyük próbára; meg őrizik ezek 726 a' Havasok a' tulajdon Királylyokat.

ASTYAGES

Meg botsáss; ha ezen fejemet kívánnyák az haragra gyulladott Istenek, mé-
némű hely a' Nap színe alatt oltalmazza meg Astyagest? El nem kerülhetem
sehol a' boszú álló Isteneket Rapsaces.

RAPSACES

Jó tanátsot Egek!

ASTYAGES

740 Nem lehet sehol ennél job' hely az halálomra. Vajki alkalmas helyt választottatok igaz Istenek büntetésemre, a' hol tudni-illik boszú-állast kíván az unokám öntött vére, hogy így ennek, az ártatlan árnyék Lelke engeszteltessen. Ah kedves lélek, melly el temettetlen bújdosol ezeken az halmokon; az Nagy
745 Apád ide érkezése meg ne rettsen! Nem vagyok az, ki hajdanán. (*Rapsaces el bágyattat ébrezgeti.*) Ah kedves Rapsaces!

RAPSACES

Bóldogtalan Király! vigyáz magadra; haszontalan...

ASTYAGES

Ah Barátom! nézd körülöttem bujdosó ártatlan Cyrus árnyékat; a' fenevadak nyers harapásit, és vérrel nyomorultúl tsöpögő öszve 's meg öszve szaggattott tagjait, mellyeket szemem elejbe tolyla erővel.

RAPSACES

750 Hadd, mértékletlen keserűségnek hiú tsúfságít...

ASTYAGES

Te bátorsagob helyre vetemegyel; engem hí az árnyék Lélek, szavát fogadom.

RAPSACES

Elégségessen engesztelted özönkint folyó könyveiddel az holt Lelket, az unokádnak árnyéka sem akarná, hogy ilyen vrontással engeszteltessen. Kövesd nyomdokimat.

755

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Astyages, Rapsaces; Pásztor némely társaival.

PÁSZTOR (*Rapsaceshez*)

Hallod-e! Hova te ezen Vín-embert?

RAPSACES

760 (Alkalmatlan közbe-szólló) nem látod, hogy a' fell fegyverkezett népek majd el érkeznek? a' zúrvavar előtt szaladunk.

744 II Rapsaces tanítja az el lantadt királyt

752 I özönkint

755 II 4dik Ki-menet

757 II [Hiányzik: *Rapsaceshez*.]

PÁSZTOR
E' kunyhoba rejtekezzen Mithridates.

RAPSACES
Ugyde a' fegyveres Nép...

PÁSZTOR
Légy botsánattal, nékem adott parantsolatokat viszem végbe. (*Astyageshez*)
Hogy innét egy nyomot se tégy, Alexis tiltja;

~5 RAPSACES
Alexis? ezt Rabbá tegye Alexis? mit gondol?

PÁSZTOR
A' parantsolattyát előadám, a' rövid idő miatt többet se én nem halhattam, se ő nem mondhatott; más dolgokra fordéta minden tehetségit. Soha fell gyulladott nagyob' fell haborodással, soha nágyob szorgalmatossággal nem tapasztaltam őtett. Hallottátok a' parantsolatott, tehát engedelmeskedgyetek.

~ ASTYAGES
Imé! rajtam semmi el nem múlik. (*Rapsaceshez.*) Ély sokaig bátorságossan Barátom!

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Rapsaces, Pásztor.

RAPSACES
De mit vétett e' jámbor vénség?

~ PÁSZTOR
Mondám, nem tudom. Te ha tetzik, vagy kövesd őtett, vagy meny dolgodra; mind egy nekünk; a' vagy ha az országh-nagyait nézni akarod...

RAPSACES
Hol az országh-nagyai?

~ PÁSZTOR
Te ezt nem tudod, a' mit minyájan tudunk. Hogy az hármás út mellett való kutnál a' Néppel gyülekeznek a' fő-rendek, és az Alexis ezen kunyhójaba sietnek. Ide vezetettetni kívánkoznak.

RAPSACES

Mitt itten? kérlek.

PÁSZTOR

Unalmas beszédet terhelsz. Mit egyebet hanem hogy Media Királyát e' kalibából ki vonyák?

RAPSACES

785 E' kalibából? Oda vagyok! el árultatott a' Királyom. Meg ismérte Astyagest Alexis; immár mint bizonyos prédát itten el zarva tartya. Ah Hiti-szegett Ifiat! így keletzébe kerétette a' Fejedelemet? szerentsétlen Astyages! ezek tudni-illik a' titkos ösztönök, ez ama' ábrázat, ez ama' tekintett, mellyek Alexist hívnek mutatták. (A' kúnyhóba mégyen Rapsaces.)

PÁSZTOR

790 Mínémű mértékletlenségek ezek minden felől! ezek rettegek, Alexis dül-'s-fül, a' Pásztorok bizonytalanok minden felé haboznak, jó reményel legyenek-e; avagy félelemmel a' Királyról?

A' PÁSZTOROK KARJA

795 Mi fajdalmok, vagy harágok
Félelmek, 's bús remények
Isméretlen gonosságok
E' kúnyhokban jöttek
Mindent öszve kevernek
Midőn Királyt keresnek
Kit Pásztorból tegyenek.

800 Ah vegyétek, vissza egek,
A' nyujtott ajándékot
Ha illy dragán engeditek
Királyi koronákat.
805 Job' én nékem tsendességben
Sétalगतnom e' völgyekben
Mint szűnetlen búsúlnom.

788 II béményen a' gúnyhóban

801 II drágán árulyátok

805 II [A sor után:] ismét énekeltek

NEGYEDIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI-MENETEL.

Olynthus

OLYNTHUS

810

Hálákat adgyunk az Isteneknek! immár forró kívánságinknak tárgyát értük. Az hármas ut mellett lévő Diána kútyánál egybe gyűlve láttam; majd el érkeznek; nintsenek meszsze. Ah! Medianak ki szokatlan nagy tzifrasága! a' fegyverek, arány, ezüst, gyöngyök, a' nap sugaritól villognak, és az egész völgyet nagy világossággal el áradgyák. Ki örvendetes látás léend ez, az én Alexisem előtt! Tudtara kell adnom az Ifjúnak.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Olynthus, Cyrus.

CYRUS

El érkezél édes Atyám! Sok ideje hogy mindenütt nyomozlak.

OLYNTHUS

ÉN-is téged kerestelek.

CYRUS

Vagyon kevés beszédem veled Atyám!

OLYNTHUS

Meg botsáss oh Király! ne nevez többé engem Atyádnak; szokjál az ország-láshoz; ennek utánna az én szerentsém nem engedí hogy Atyádnak neveztessem, a' tied pedig átallya és szégyenli.

CYRUS

Míg fell nem emeltettem a' Királyi székre.

OLYNTHUS

815

De ezentől fell emeltetől: közel vannak a' fő-redek. Ki ékessen fog ragyogni e' fejen a' Királyi korona! ezt egyedül kívánom látni, és örömet le teszem éltemet!

CYRUS

Engedd elévé, hadgy mondgyam ki, a' mi szívemen fekszik.

OLYNTHUS

Mond bizvást; de siess, hogy a' Fő-rendek meg ne előzenek el jövetellekkel.

CYRUS

Meg nem előznek tudom.

OLYNTHUS

830 Az harmas úton lévő Diana kútyánál öszve gyűltek; onnét ide rövid út vezet.

CYRUS

Ezen busakodtam. Hogy az ide vezető meredek ösvényen ne vezettessenek, meg tiltottam: hanem csak arra igazétsák őket a' Pásztorok, melly menedékesb hegyek közé botsátkozik, parantsolám.

OLYNTHUS

835 Hova kérlek, az utaknak annyi tsavargási! egész egy órát vesztenek a' fell hagással!

CYRUS

Ugy akarom.

OLYNTHUS

Ah ha tudnád, ki unalmassan foly nékem minden szempillantás, melly nehezen tűröm minden kisedelmességet.

CYRUS

840 Légy botsánattal; ezen kisedelmességet kellett szereznem? hogy veled magányossan szólhassak.

OLYNTHUS

El tűröm.

CYRUS

Tégy annyi jót vélem, Mediai Királynak akarnak-e tenni a' Fő rendbéliek?

OLYNTHUS

Ugy vagyon.

CYRUS

Tudod-e okát?

OLYNTHUS

845 Okat? Mi egyéb okra nézve, hanem ezen véredre, és nemedre tekintvén?

832 II menedékesbb hágóra e' hegyek

CYRUS

550 Mondasz valamit; tudni-illik alatszony isméretlen nemből született Ifjút kellett a' nap elejbe tasztítani, ki a' kétséges koronának első veszedelmit tűrje, hogy midőn le tsillapodik a' Zenebona, az ál-ortzát kinszerétetvén le tenni, és a' tulajdon kúnyhójába vissza vettetvén, érdemessebnek helyt engedgyen végtére.

OLYNTHUS

Mit beszélsz? hogy az előbbi kúnyhódba vissza vettessél?

CYRUS

Ezek tudni illik a' párt-ütők fortélljai.

OLYNTHUS

Ah! értem; tudni-illik: hogy a' Királyi Méltóságodat jövendőre jobban meg erősítsed, bizodalmatlanságot, és félelmet mutat, hogy eleintén biztosb' jeleit vehessed az hozzád való hívségnek.

CYRUS

Semmit nem színlek.

OLYNTHUS

Ditsérem tanátsodat; elméden almélkodom, melly immár Királyi tselekedetekre el készítetett.

CYRUS

560 Oh Egek! nem színlek semmit, nem igyekezem fortéllal a' Királyi méltóságot meg erősíteni; nem kívánom az hazug hívségnek jeleit. Birja a' ki akarja az országot; mást keressenek magoknak az Ország-Nagyai, kiből tsúfot üzenek, mint a' meg öletett Cyrusnak árnyékos személlýéből.

OLYNTHUS

Kinek jutna ez eszébe? miképpen ölettetett meg Cyrus, mivel te élsz, 's pedig jó erőben? Kérlek engem ne ...

CYRUS

565 Nyilván valót szóllok.

OLYNTHUS

Nyilván valót? én akarnálak-e téged el ámétani...

CYRUS

Nem Atyám! tudom, hogy minden álnokság távúl vagyon tóled; de nem tudom minémű mesterségekkel környül vétettettél, a' mi nyilván vagyon.

OLYNTHUS

Almodozol-e, a' vagy –

CYRUS

870 Ébren vagyok, tudva, 's akartva szóllok. Ha bizonytságot kívánsz, adok, 's pedig, ki erre meg esküszik; a' hajlékunkba tartom most ótett.

OLYNTHUS

Minek nékem a' Tanú-bizonytság?

CYRUS

A' ki látta.

OLYNTHUS

Ah! mit láthatot, kérlek, a' mi előtttem el vólna titkolva?

CYRUS

875 Azt, a' kinek mondasz engem, saját egy pár szemével, meg ólettetett Cyrust latta.

OLYNTHUS

Nem látta, mondom.

CYRUS

Ónnön magad szolly véle; tudom, nem tagadod azután. Az embernek érdemes tekintete, ósz vénsége, bizonytságuól hitt Istenek, reá bírnak hogy el hidgyed.

OLYNTHUS

880 Viszalkodva mit tékozollyuk az idótt? mit tselekettem tudom, akár mire ellenben esküdgyenek mások. Fogadd szavamát: töb' tanú-bizonytságuól álétok elő a' Media nagyai közül.

CYRUS

885 Hová sietz? hallyad rövid beszédemet: mivel az igasságuól meg ismérni nem akarod, meg botsáss kérlek Atyám! akaratom ellen szóllok: nem kell nékem a' korona; a' part-útó embereknek tekintetétóól irtódom. Ha orszaglásra vágyakodna szívem, tekéletes érdemeimmel, ezt keresném, és talám ollyásra akadnék, a' mivel magamat a' pór rendbóól ki váltanám, 's fellyeb emelném, ambár fertelmes tselekedettel meg nem motskolnám-is ezt, a' melyet a' Királyi páli-

zánál nagyobra betsüllök, jóságos erkölcsöt szerető szívemet. Királyi bótsóbe
nem fektetett ugyan engem a' természet, de míg-is elég észel meg áldott,
hogy alacsony nemből való érdememet, tekéletes erkölcsökkel ékesítve meg
jobbéthassam. Én idegen vért magamra mázollyák? A' valóságos Királyról
le vont koronát a' Pártosoknak köszönjem? nem vólnék méltó tőled, hogy
vegyem véretem. Tsufságos, és Hiti-szegett ajándékot utállom. Meg botsáss:
a' pártosok tekintetit hogy el kerüllyem, az Királyomhoz való hivségem, az
én józan tekéletességem, 's a' Medusok ditsőssége kívánnya. Isten hozzád
Atyam.

OLYNTHUS

Álly meg! ki éktelen veszedelmet szerez e' fell-buzdulásod!

CYRUS

Ah! ne tégy tsuffá egész Media előtt!

OLYNTHUS

Nem teszek! meg nem tsallak! én szerentsétlen! midőn a' parthoz köze-
lét a' hajótskám, vallyon mellyik Isten, Mediának ellensége fell-'s-alá kever
mindeneket. Add elő tehát a' Tanút, hagy hallyam el tūröm; mindeneket el
szenedek, tsak annyí esztendő-béli fohászkozásimat semivé ne tegyed.

CYRUS

Készen vagyok; ide vezetem.

OLYNTHUS

Jőjön bizvást.

CYRUS

Tsak kegyetlenebben véle, ne —

OLYNTHUS

Ne fély; a' mint akarod, ugy leszek; tsendessen mennek végben mindenek.

HARMADIK KI-MENETEL.

Olynthus

OLYNTHUS

Esze után rugaszkodott, gondatlan Ifjúság! ha ki nem térsz előtte, zápor
esső gyanánt fonákul dönt mindent. Mindazáltal e' habozásban-is nagyra

889 II a jóságos

895 II tekintetét; Királyhoz

908 II 3dik Ki-menet

909 II Olynthus maga

915 betsüllöm, és tsudállom az Ifjúnak bátor szívit: ki a' tekéltességnél semmit
nagyobra nem betsül; és a' ditsósség, 's az igasság szeretetéért, a' meg nem ér-
demlett koronát-is fére rugja. Kévánok szembe lenni azon Tanú-bizonyysággal.
ki semivé akarja tenni, a' mit önnön magam, a' mit e' két kezemmel vittem
végben; és ő többet lásson nálamnál, midőn az Harpaguson kívül a' titkos
dolgot, az egy Isteneknek adtam tudtokra.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Cyrus, Olynthus, Astyages, Rapsaces.

920 CYRUS (*Astyageshez.*)
Jer utánnam.

RAPSACES

Emlékezzél meg a' veszedelemről, ha ...

925 CYRUS (*Rapsaceshez.*)
Lesz gondom rea, halgass. (*Olynthushoz.*) Atyam! imé Mithridatest a' Király
Barátyját, a' tanátskozásokban részeszt, a' ki holt tetemít Cyrusnak ezen sze-
meivel látta. (*Astyageshez.*) Ugye, hogy nints külömben?

OLYNTHUS

Mithridates a' Neved?

CYRUS

Mithridates.

OLYNTHUS

930 Nem isméretes ugyan előttem elegendő-képpen ez az ábrázat, de nem-is
idegen... De hadgyan! Akar ki vagy ha a' Királyi udvarnak nyomos dolgait
tudod, isméred, ugy vélem, ezen petsétet. (*Mutattya a' levelet.*) Isméred ezt az
írást.

ASTYAGES

Ah, hogy jutottál ehez?

OLYNTHUS

935 Hogy jutottam ehez! A' mit kérdek tőled, arra felely. Isméred-e a' petsétet, az
írást?

915 II akamá e' kezemmel

918 II 4dik Ki-menet

927 II [A sor előtti:] ASTYAGES Ugy kegyelmezenek

nékem a kegyes Istenekl

931 II előadgya a levelet

ASTYAGES

Ismérem. Ezt Mandana írta, Astyages Leánya, Cyrus Anyja. De e' régen meg hala, tudni-illik: nem sokára a' meg öletett Fia után.

OLYNTHUS

Ennek-is hadgy békit. Ha tetszik, olvasd, nem hosszas. (*Néki nyujtja a' levelet.*)

6 ASTYAGES (*Astyages olvása.*)

Meg pihentem Rapsaces. (*Olynthushoz.*) Mi képpen kérlek...

OLYNTHUS

Figyelmezz arra, a' mit tőled kérdek. A' meg holt Cyrusnak láttad-e valaha hideg tetemit?

ASTYAGES

Láttám, nem láttam.

7 OLYNTHUS (*Cyrushoz.*)

Imé.

CYRUS

Mithridates! E' nyomos dologban minket ne tsalogass.

ASTYAGES

Nem tsallak; hanem kétes vagyok, kinek hidgyek, e' szemeimenek-e, a' vagy ezen írásnak? amazokat ha vizsgálom, láttám: ha ezt tekéntem, a' tulajdon szemeimet-is gyanúba veszem; a' miket láttam, ugy tetszik mintha nem láttam volna. Miként hitessem el magammal, hogy haldakló Mandana Isteneket bizonyságúl híván, engem akart volna meg tsalni? Ismérem Mandana szívít. Ah érdemes vala, hogy bár job' Atyától származott volna.

CYRUS

Mit mond? Mit ír? Add elő.

ASTYAGES

8 Mit? Hanem, hogy él Cyrus, kiről eddig olly hiszembe valék, hogy ezerni darabokra özve szagattatott régen. (*Olvassa a' levelet.*) A' Mediara gondot viselő Isteneket tanú-bizonyságúl hívom haldakló Mandana: hogy életben hagyom magam után Cyrus Fiamat a' bősőben. Ártatlan könyörületes fortéllyal meg tartottam a' Nagy Attya üldözése előtt. Harpagus segétt tanátsal, Olynthus kezével. Az én Cyrusom lappang Olynthus Fia személyin. De Olynthust nem ismértem.

938 II Kezibe nyujtja Astyages olvassa a' levelet

955 II darabokra szagattatott

958 II ártatlant

CYRUS

Ez ugyan az Atyám neve.

ASTYAGES

Te vagy-e Olynthus, kiról szól a' levél?

OLYNTHUS

Olynthust, magamon kívül, mást nem ismérek.

ASTYAGES

965 (Ha itt volna Cyrus) a' te Fiad-e ez?

OLYNTHUS

Leg aláb' annak mondatik.

ASTYAGES

Egek! (*Rapsaceshez.*) Látod-e Mandana ábrazattját?

RAPSACES

És azt a' bal felől, ajaka alatt való jelt látod-e? ezt viselte az Anya-is.

OLYNTHUS

970 Tudom, miben ütköztél meg Mithridates: talám a' Vadászatban a' Királlyal
lévén, Cyrusnak össze szaggatott tagjait láttad valaha.

ASTYAGES

975 A' mit ott láttam, már magam sem tudom. Az édes Anya levele, a' Királyi
szíve, 's erköltse, és míg más valami, a' mit te eszbe nem vettél, minden
tanú-bizonyságoknál hathatósban Cyrusra mutat. (*Rapsaceshez.*) Most értem
Rapsaces azon titkos ösztöneimet! (*Cyrushoz.*) Meg botsáss, vigyázatlanúl el
ámétottalak; Te vagy Cyrus, ne-is kételkedgyél. Látod itt az Anyát Rapsaces!
Cyrus vagy, Királyi széknak örökösse, Mediának gyönyörüsége, a' kegyetlen
Nagy Apádnak el-szánt áldozattya, ha a' jámbor és vín Olynthusnak szor-
galmatossága... Mit, mondgyak? Mit mivellyek? Nem tudom... Nem vagyok
érdemes ezen örömrre, oh Egek!

CYRUS

980 Te bizonyitod ezt Mithridates?

ASTYAGES

Én bizonyitom-e? ah ha látnád e' szívemet.

OLYNTHUS

És ezt iszonyatos halállal akarta ki végezni e' Világból a' kegyetlen Király.

ASTYAGES

Ah nem tudod Olynthe, a' te szavaid ezen szívemet által 's meg által verik!
(bár örökké lappanghassak)

CYRUS

985 Jaj! Ki akart engem kegyetlen halállal ki végezni?

OLYNTHUS

Ki? Astyages?

CYRUS

Az-e' kit Nagy-Apámnak mondottad?

OLYNTHUS

Színte az.

ASTYAGES

(Vajki szégyenlem)

CYRUS

990 (Astyageshez.) Hogy a' Nagy Apám a' maga vérére ugy kegyetlenkedett volna,
én ezt el hiddyem?

ASTYAGES

Szerelmes Ifjú, 's te míg-is élsz. — márvány kőnél keményeb' sziv az ... (ah ki
szörnyű helyen találok magamot)

CYRUS

1005 Az én ügyöm, ne kinozzon, jobbra fordéták az Istenek! vess határt fohászko-
dásidnak. Azt inkább add előmbe, minémő vétkemmel érdemelhettem ezen
halált? a' vagy mivel háborétottam annyira magam ellen a' Nagy Apám szívét?

ASTYAGES

Semmivel oh Egek! ő érdemlette inkább az halált, a' kinokat, és ezerni bünte-
téseket!

CYRUS

Hogy kizded unokáját minden vétek nélkül meg ölettesse?

OLYNTHUS

Ném hiszed, melly tsekély állapot a' magas szerentsére fell kapaszkodott Lel-
keket fell buzdéttya. E' szolgállyon oktatásodra néked Cyre, midőn azon
helyre te-is jutandasz. Minthogy az Unokáját ártalmasnak jövendölte az álom
Királyi székére nézve. Elég vala ez a' kegyetlennek.

CYRUS

1005 Ne mond kegyetlennek, ha ő az én Nagy Apám. Ugy de ki menthetett meg
olly nagy hatalmú Király haragjától?

OLYNTHUS

Fiam! ezek a' kezek; e' szegény Olynthus.

CYRUS

Illyen nyomos dologban, miként forgathatta fell a' Királynak szorgalmatos
rendelésit egy Pásztor.

OLYNTHUS

1010 Nem valék akkor Pásztor, hanem Harpagusnal szolgáltam. Hallyad rövide-
den. Valamint hogy Harpagus első vala a' Királyi Udvarban, ugy egyedül
túdos lévén e' kegyetlen dologban, parantsolatott vén, hogy setét éjjel, némü-
némű fortéllyal alatomban az Anyádtól-el lopna téged. Ó írtozván a' szörnyű
tselekedettől; titkon előre inti vala az Anyádat; készítse el a' Fiatskáját, ha
1015 életében meg tartani kívánnya. Viszsa térvén, magához hí engem, esküvéssel
le köti hitemet, mit kellene tselekednem, nékem el rémültnek rövideden elő
adgya, 's parantsollya hogy a' setétségbe őtett kövessem. Midőn ezen éjjről
meg emlékezem, könyhullatásimat meg nem tarthatom. Küszöbit értük a'
szobának. Szemlélhetted volna itten a' mértékletlen keserűségnek eleven ké-
pit. Mandanát, holt elevent, özönként folyó könyvekkel meg telt ölében lévő
1020 kizded magzátyát ismég's meg ismég magához szorongatni. Hová töb'? bé
lépünk: Ez tudván, hogy leg kedveseb' kintsitől meg fosztatik, midőn minket
meg láta, annyival inkább meg ijede. Héjába igyekezett Harpagus őtett vigasz-
talni, imé, ugy mond, reám mutatván, imé, kire bátran bizhatod Fiadat. Akkor
ki mondhatatlan hamarsággal, a' mint bal karján tartotta kedves gyermekit,
1025 ügye fogyott! lábaimhoz borúl a' Királyi jobbjával ezen térdeimet meg öleli,
a' szólás helyet zokogva való sírás akadályoztattya lélegzetit. Mit gondoltok,
melly helyen vala akkor az én szívem? Itt térdre esvén a' kesergő Király-
né, ámott a' szomorú Harpagus; Te (*Cyrushoz.*) egyedül az Anyád ölében,
nem értvén ügyödet, nyajassan mosologtál mireánk kizded. Ennek utánna az
1030 Anyád reám függeszti könyvekben borúlt egy pár szemeit, 's te reád mutatván:
Imé ugy mond Olynthe! ennek szép, gyenge, kizded termetit, Királyi nemit,
az én véremet, szerentsétlen Anyának szerentsétlen gyermekit! illyen édes-
dedes, illyen drága kintsemet, ezen ártatlan tagotskákat mardossák-e őszve
a' fenevadak? Itten minyájan könyhullatásokra olvadoztunk. Az Anyád ezen
1035 kezemet fogja, meg szoréttya, sűrű könyhullatásával harmatozza, és zokogva
mondá: ezen kezed által, ezen gyermeketskének ártatlan gyengesége által
kérlek, rejsd el őtett némely batorságos helyre, jutalmot, mellyet én bődög-
talan! és keserűségtől haldakló nem adhatok, a' kegyes Istenektől viended.
Ennek életit a' te hűségredre bizom, téged választlak az én kedves gyermekem
1040 nevelőinek, Barattyának, Gondviselőinek, Attyának. Végtére, Harpagustól
kisztetvén, reszketve téged kezeimbe le tesz, 's ennek intése szerint eléb el
készetett ezen levelet ádd melléd, öreg tsöppökkel könyvezvén, tóled utolsó

tsokkal elbűszük, és egyszersmind elájúl! Én holt elevent hagyám Harpagus kezeiben.

ASTYAGES

1045 (Vajha a' föld utolsó ürögébe el süllestene engem!)

CYRUS

Az Anyámnak felettéb keserves ügylt emlegeted! immár félek — — Mi érte Anyámat, midón sajdétá Astyages, az én szaladásomat?

OLYNTHUS

1050 Soha ő ezt ugyan nem sajdétá. Harpagus akkor egy szegény szolgáló magzattyat meg vévén béborba be pólállya; mindgyárt hajnalkor halálotat szomjúhozó Kírály elejbe viszi, ki jámbor alnoksággal meg tsalattatván, 's e' helyen vadaszatott indítván a' te véred helyet a' szolgáló gyermekének vérit veti a' fene vadak elejbe. Ezt gondolom, hogy te láttad!

ASTYAGES

Kedves Olynthusom! Te, és Harpagus a' kegyességtekkel érdemlett, ki nagy kegyelmet vesztek az Istenektől!

OLYNTHUS

1060 Vettük immár, midón éppen eddig életben megtartottak Cyrust. Nem-is lén külömben, hanem az Istenek rendeléséből úgy itélem: hogy a' bujdosásnak hosszás tévelygési után e' hegyek között helyeztettem lakásomat, hogy így, a' melly hely rendeltetett Cyrus vesztésére, szinte az, légyen a' bujdosónak meg őriző rejtekére (*Cyrushoz.*) Értetted immár mind ezeket; Media Nagyai eleibe sietek.

CYRUS

Sótt mi érte Anyámat, míg sem értettem.

OLYNTHUS

Kevés idő mulva a' keserűség, 's téged egyedül ohajtó bú miatt meg hala.

CYRUS

Jaj nékem! És az Atyám hol?

OLYNTHUS

1070 Ugy vélem, hogy Cambyses Atyaddal sem bánt kegyessebben a' szerentse. A' kedves társától el válva, Media hatariból ki vettetett.

CYRUS

Régen-e?

1057 II lakásimat

OLYNTHUS
Mindgyárt azon rettentő álmodozás után.

CYRUS
De mi okra nézve, ő-is?

OLYNTHUS
Hogy a' Királynak más félelmet tőle ne szülne Mandana.

CYRUS
1070 Oh! írtoztató, és az én nemzetemnek vésztére tzelozó álmodozás! Bizvást birja én miáttam Astyages a' Királyi széket, és az hiú álmoktól ezután ne félyen.

OLYNTHUS
Nem fog többé félni Astyages az álmoktól, örökké immár el altatva fekszik.

CYRUS
Mitsoda ez megént?

OLYNTHUS
1075 Ély bátran, bizonyos követektől vettem, hogy ki végeződött Astyages.

CYRUS
Jaj, én nyomorúlt, mit hallok?

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Cyrus, Astyages, Rapsaces.

CYRUS
1080 Ki végeződött Astyages? – Hova lett Olynthus? Jövevények! vallyon ennek hírit hallottátok-e ti-is.

RAPSACES
Azt rebezzetik, hogy a' nép fell zendülésében el esett légyen.

CYRUS
1085 Minek kináltak Királyi Méltosággal Istenek! ha attól, a' mi életünkben leg kedveseb, meg fosztotok! Mithridates, halgáttal vólna inkább, alacsony sor-sommal meg elégedvén Fiúi kötelességemmel és szeretetemmel az en Olynt-husomnak kedveskettem vólna, most Atyámtól Anyámtól, Nagy-Apámtól meg

1077 II 5dik Ki-menet
1078 II A' Voltak Olynthuson kívül

1082 I Istennek

fosztatván, hogy árvaságra jutottam, látom 's tapasztalom. Az enyéim közül senkit ezen szemeimmel nem engettetik látnom.

ASTYAGES

Ne gyötörjön, hoszas idő által feledékenységre botsátott szüleidnek halála.

CYRUS

Felejtsek el mások mint régi dolgokat, én előttem ezek ujságok. Nékem ma haltak meg; mert ekoraig nem ismértem őket.

ASTYAGES

A' szüleid halálán bánkodom: A' Nagy-Apádat ha el vesztetted örvendek néked Cyre.

CYRUS

Örvendezöl?

ASTYAGES

Kegyetlen, vér-szopót, a' maga nemzetségének rontóját, az Istenek gyűlölségét vesztetted el.

CYRUS (*Haragos tekintettel.*)

Mithridates! kérlek szelédebben Astyagesről én előttem.

ASTYAGES

Minémű szível birsz, a' ki ...

CYRUS

Ő, mindazáltal Nagy-Apám. Ambátor kegyetlenül akart vélem banni, a' meg tsalatkozás, a' félelem, a' Királyi Méltóságnak fényessége vakétotta meg ügyefogyottat. Hányszor bánta meg immár tselekedetét, a' jó Vínetske.

ASTYAGES

Nem érdemlett Astyages ilyen unokát.

CYRUS

Hát a' Hiti-szegett nép mérészlett fegyvert fogni a' Király ellen?

ASTYAGES

Ez a' Nagy-Apádhoz noha érdemetlenhez szívednek kegyessége, könyhúllatásokra indéttya szemeimet. De nyugodgyal meg az egek rendelésin. Ezt ki gevezén, bátorságosban lépsz a' Királyi székre.

1094 II maga nemzetének

1096 II [A rendezői utasítás hiányzik.]

1099 II Ó még-is Nagy Apám

CYRUS

1110 Én lépjek, a' Nagy-Apám öntött vérével gőzölgő Királyi székre? én vegyem a' diadalom paltzáját a' szüleim gyilkosinak kezeiből. A' pártosoknak én köszönyem a' koronát? Ha illy formán árúlyátok vegyétek vissza ajándéktokat oh Istenek! meszsze ezen határoktól az Havasok oroszlányi között töltöm különös éltemet. Szaladgyatok vélem együtt e' kegyetlen tartományoktól, egy titkos ösvényt mutatok.

ASTYAGES

Ah Egek! nem ezt kívánná, ha itt jelen vólna Astyages!

CYRUS

1115 Sőt meg ditsérne, ha itt vólna: Unokájának önnön magához szeretetit, és szívit talám helybe hadna, ki hogy tőle verit vette, erre nem érdemetlen. (*El akar menni.*)

ASTYAGES

Maradgy kevéssé! ah ha tudnád.

CYRUS

1120 Tudom, mivel tartozom a' Nagy Apámhoz, mivel magamhoz. Kevés idóm vagyon hátra, az el szaladásra. Ha követni akarjatok nyomdokimat, az Hiv tarsaimmal együtt kalauzotok lések. Ha nem ...

ASTYAGES

Mit mivelsz? Astyages Királyi székit üressen hagyod? a' népet, Mediat. szomorú zúrzavarba kevered?

CYRUS

Irtózom a' vérontással el motskolt Királyi széktől, gyűlölöm a' Párt-ütő népet. nemzetségemnek vesztére igyekező Mediától szaladok.

ASTYAGES

1125 Istenek! e' nem olly veszedelmes, a' mint gondolod.

CYRUS

Ah Mithridates! olly semmire betsülled-e a' Királyi vért?

ASTYAGES

Ah nem tudod! ...

1123 II népet a' nemzetségemnek

CYRUS

Tudom a' mennyire szükséges, hogy a' ditsósségnek 's illendőségnek szolgáljak, a' szüleim gyilkosít utallyam.

ASTYAGES

Ugy de, ha nem szüléid gyilkosi?

CYRUS

Meg botsáss, hogy ki kell mondanom: e' tekéntetedre, életemes, esztendőidre nézve külömb vélekedéssel valék felőled, sem hogy te a' gonosságnak pártját fognád.

ASTYAGES

(Kell valamit mondanom) Hát ha él míg Astyages?

CYRUS

Héjába akarsz a' szemfény-vesztő szavaiddal el ámétáni. Isten hozzad:

ASTYAGES

Él! egekre esküszöm Astyages.

CYRUS

Vigyázz, hogy hamis esküvésseddel a' rövid időmet, melly míg el szaladásomra hagyattatott el ne rabollyad.

ASTYAGES

Ah hamis esküvéssel!

RAPSACES

Cyre! meg nem tsal Mithridates; Él Astyages! Én magam a' szerentsétlen Királyt segéttetem az el szaladásra, hírt botsátván az haláláról, hogy a' pártosok dühöségit el kerülhetné.

ASTYAGES

Ha Astyages halálát kívánod, szaladgy el én miáttam; de ha Astyages élete kedves előtted, vedd fell a' Királyi birodalmat.

CYRUS

~ Ah! ki kétséssé tesztek engem! Mert tsak nem hitelt nyernek immár szavaitok nálam. Nem akarnám a' Nagy-Apám életit meg rövidíteni, ha míg él; de ha életétől meg fosztatott ...

ASTYAGES
Nem fosztatott!

CYRUS
Hol tehát?

1150 ASTYAGES
Lappangni kíván.

CYRUS
Miért én előttem.

ASTYAGES
Sótt, hogy tőled meg ne ismértessen, attól kívált-képpen ója magát. Mit vélsz minémű szégyennel el pirúlna ortzája előtted?

1155 CYRUS
Ah, ha az ő rejtekező helyit, tudgyátok, mutassátok meg nékem, meg mentem az ortza pirulástól.

ASTYAGES
Haszontalan: soha az ő akarattya nélkül, ezt mi tőlünk ki nem tanulod ...

CYRUS
Vagy ti eléb mennyetek hozzá.

ASTYAGES
(Kinek szívit meg ne lagyétsák ezek!)

CYRUS
Siessetek mondom (*Rapsaceshez.*) te leg aláb, ki míg jó erőben vagy.

1160 RAPSACES
Mit, ha hozzá megyek? Mit mondgyak? Mit üzenyek?

1165 CYRUS
Ezt kérde? mondgyad, hogy azokról, a' miket ellenem tselekedett, éppen nem emlékezem; mondgyad a' Nagy Apammal szembe lenni való kívánságom miatt majd el halok; mondgyad, ne félyen Cyrustól, nem ama' hazug álmoktól: mondgyad, hogy a' Királyi széket éppen nem akarom, hogy a' koronát, ha mindgyárt ezzel kénálni fognak-is magamtól el vetem, hogy az ő lábaihoz borúlván ezen Lelkemet ki adni ohajtva ohajtom.

1164 II el-balok mondgyad hogy a' királyi Széket

ASTYAGES

Cyre, a' Nagy Apádat ezen üzenettel meg ölöd!

CYRUS

Hogy hogy?

ASTYAGES

Előttem most-is Astyages szíve; ő téged immár annyi esztendőök által siratott; a' Királyi Méltóságra kívánt volna emelni, sőt más világról önnön maga vérével-is vissza hozni. Immár midőn te, mint egy más világról vissza tértél, ha némely idegen foglallya el a' helyt, mit gondolsz minémű kedvel léssen? Véled-e, hogy eddig-is felettéb keserves életit, tovább el viseli? Nem isméri Astyagest, a' ki reményli, hogy ő ezután-is élhessen szerentsétlen!

CYRUS

Mit tegyek tehát?

ASTYAGES

Vedd fell az országlást.

CYRUS

Fell vegyem az országlást?

ASTYAGES

Ha életben kívánod meg tartani Nagy-Apádot.

CYRUS

Gyötrődöm. Menyetek tehát tüstént; mondgyátok, hogy az ő kedviért mindenekre kész vagyok. Ha ugy akarja, hogy Király legyek, a' lésszek; ha azt kívánja, hogy Pásztor maradgyak, a' maradok; a' nyájamat fogom őrizni; a' mint kedve tartya, ugy lésszek, tsak ő élyen.

RAPSACES

Ugy tetszik, mintha immár a' trombiták harsogása ütközne füleimbe.

CYRUS

Jaj!

ASTYAGES

Mi tévő léssesz? fell veszed-e a' Királyi páltzát?

CYRUS

Ah! ... fell veszem.

ASTYAGES

Ezt az üzenetet végyem-e elégségesen bizonyossá tett Astyagesnek?

CYRUS

1190 Hitemet kötöm. De kedves Vín emberem! tedd hozzá azt-is: hogy nem nagy-
ra vágyódásból, nem országolni való kívánságból, hanem a' te beszédeddel
erre indítatván, hogy ő élhessen, ezt tselekeszem; hogy néki meg tartsam a'
Királyi sziket; nem hogy ezt magaméva tegyem.

ASTYAGES

Meg mondom.

CYRUS

Azon légy, hogy mennél hamaráb a' Városba hozzám jöjjon. Mond, hogy nem
vagyok ama' Cyrus, kivel őtett fenegették az álmok.

ASTYAGES

1195 Ez-is meg mondatik néki.

CYRUS

De kedves Vénetském! hitelt találnak-e nála ezen üzenetek?

ASTYAGES

Hitelt találnak: ne-is kételkedgyél.

CYRUS

Szerelmes Barátom, vajki szeretlek! Vidd ezen tsókot a' Nagy-Apámnak uno-
kájától, és hogy ne késsen; azon igyekezzél minden tehetségeddel.

ASTYAGES

1200 Kő-szikla légyen bár, kinek szívít ezek meg nem indíttják.

HATODIK KI-MENETEL.

Cyrus

1205 Ah minémű könnyű játék, hatalmas Istenek, fell 's alá forgattyátok az em-
berek sorsát. A' kit Királyi palotákból e' kunyhóskaba le tásztóttatok, most
meg változtatván rendelésteget, azon kunyhóból ezt ki vonván Királyá teszi-

1191 II a' Királyi koronát

1201 I [Tévesen így:] VII ki-menetel II 6dik Ki-menet

1202 II Cyrus egyedül

tek. Vonyátok ki, ha kedvetek tartya: de a' Nagy-Apámot adgyátok vissza, ha a' ti ajándékokal bóldogétani akarjátok az unokat. (A' Kunyhoba rejtődzik.)

ÖTÖDIK VÉGEZÉS.

MEDUSOK KARJA

(Midón Kunyhóba bé méne Cyrus, jön Medusok pompája, Olynhustól és Pásztoroktól ide vezetettvén: előttök mégyen az Énekesek karja, és az Ország Nagygyai, kik az Ország tizmereit hozzák.)

Hegyek, völgyek, Nagy Kő-sziclák,
Erdők, mezők és fris kutak
Örvendgyetek
Cyrus nevit ditsérjétek ... ditsérjétek.

(Környül veszik Pásztorok a' Kunyhót; Medusoknak ellenben helyt rendel Olynhust; ő maga a' Kalyibába be megyen.)

Innét küld a' mező
Gyapjút a' bársonyra
Melly a' tenger partyán
Festetik pirosra
Igy már most ékesét
Királyokat
Melly eléb terhelte
A' szegény nyájunkat.

A' drága koronák
Királyok jelei
Nem de-e kősziclás
Hegyeknek kintsei
És a' melly gyöngy villog
A' Királyi fejen
Ezen magos hegynek
Lappangot ölében.

1235 A' Királyi Udvar
Mellyel kevékedik
A' mind e' hegyekből
Elő vonattatik
Néktek hát tartozunk
A' kintsekért
1240 De kívált országok
Innét vett Királyért.
Hegyek völgyek etc.

(*Ki-vezeti Olynthus, Cyrust a' Kunyhóból.*)

ELSŐ KI-MENETEL.

1245 Cyrus, Olynthus, Harpagus.
A' körül álló Pásztorok és Medusok sokasága között.

OLYNTHUS

1250 Ime országnak Nagygyai! Media örökösét, kit régtől fogva ismért Harpagus;
kire mutat Mandana levele; kinek Anyát, és Királyi nemit míg ábrazattya is
ki mutattya. A' melly draga zálogot reám biztak az egek, dél szénre hozom.
Mediának vissza adom. Szerentsésnek álétom magamat! hogy annyi félel-
meknek végít szakasztottam, és eddig viselt Atyai tettetes személyemet le
tévén, immár szegény szolga, bátorságosban, mintsem Atya, Királyi lábaidhoz
borúlok.

CYRUS

1255 Ne engedgyék ezt az Istenek, hogy Te ezután ne légy Atyám! Kinek parantso-
latit fogattam Pásztor, annak intésit meg betsüllöm úgy mint Király-is. Soha
feledékenységbe nem botsáttya Cyrus azon jókat, mellyek tétettek Alexissel;
sem nem lép különben Cyrus a' thrónusra, hanem tsak kedves Olynthus
kezeivel erre vezetettvén.

OLYNTHUS

1260 Nem ítéllem erre méltónak magamat oh Fejedelem! Ez a' betsülett inkább illeti
Harpagust, a' ki jó tanácsának tulajdonéthatodd, valamit az én szorgalmatos-
ságom mivelhetett, és hivségem végben vihetett.

CYRUS

Ez-e Harpagus, kinek életemet kell köszönnöm?

1242 I völgyek

1243 II Olynthus a gunyhóból ki vezeti Cyrust. A Pásztor
Énekesek viszontag éneklék mind felebb Hegyek
Völgyek

1244 I [Tévesen így:] III. Ki-menetel II Első Ki-menet

1248 II még az ábrázattya

HARPAGUS

1265 Én nékem semmit, oh Király! nem számlálom érdemeim közé, a' mit éktelen gonosság nélkül el nem mulathattam. Légyen köszönet az Isteneknek, hogy kezeimet, a' te véreddel meg fertőztetni nem engették, és hogy a' meg érdemlett koronát e' bősös fejedre tehetem. (A' Harpagustól fejére téendő Koronát el-távoztattya Cyrus.)

CYRUS

1270 Hogy az én véremmel meg nem motskoltad kezeidet, ezt ugyan köszönettel veszem: de a' mely kezek ezen fejemre tegyék a' koronát, kívánnám, hogy a' partütő fegyvertől-is üressék legyenek, és a' Nagy-Apám vérit se szomjúhozzák.

HARPAGUS

Job' vélekedéssel légy felőlünk, Fejedelem; kiket akaratumk ellen-is a' Nagy fájdalom végtére fegyverre kinszerétett. Ne-is mondattassam a' Nagy-Apád vérit szomjúhozónak, melyet az Unokájában meg tartani igyekeztem.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Pásztor, (a' ki nagy sietséggel hozájok érkezik; melyre minyájan el-rémülnek.)

PASTOR

Vigyázzatok kérlek! Nem tudhatom, minémű egy Persa sebes futással a' közel való hegyről fegyveressen mi felénk rugaszkodik.

CYRUS

Persa?

PÁSZTOR

1275 Persa. A' tegnap meg győzttetett seregből többen az erdőben el széllesztve lappangnak... Ime utánnok vannak a' Pásztorok, ide, ugy reménylem, mint-egy keleptzébe kerétk a' Vadat.

CYRUS

A' mennyire szemeimmel sajdéthatom; a' tzifra öltözete nem köz rendből való Persának jelenti őtett.

HARPAGUS

1280 Ha tanátsomat bé veszed Fejedelem! ide közelgető Persákat a' hatartól el ne tiltsad.

CYRUS

Késő a' tanátsod Harpage! Ha eddig nem tudtad; a' kik ott valának, vissza nyomattatván, ezen határokból ki költöztek; ezen nemzetnek el szélesztett mardékit kergetik az hív Társaim.

HARPAGUS

1290 Ah! mit mivelteél oh Király!

CYRUS

Azt, a' mit javaslott az okosság, az Astyageshez való hívségem. Tudom, hogy a' ti tanátsotokat hivattattak segítségőül Persák: de az ő fejekre fordéták a' kegyes Istenek a' tanátsotokat.

HARPAGUS

1295 Sótt, hogy a' haragos Istenek, félek! Mi történt a' seregek vezérével, vallyon a' veszélyből szerentséssen ki szabadúlt-e?

CYRUS

Ezt ugyan nem tudom. Ugy de a' Persák vezére miatt miért búsúlsz annyira?

HARPAGUS

Meg érted azután; nem akarom néked új félelemmel e' mai napot el-homálosítani.

CYRUS

1300 Vakarj tova a' félelemmel; nem haborgat engem a' Persák vezére életéről való félelem. De imé közelget a' Persa.

HARMADIK KI-MENETEL.

(A' Pásztorok, hogy Persa elejbe menninek, az első helyt el foglalják. Harpagus és Olynthus a' többiekkel kevéssé vissza vonni magokat kénszeréttetnek, és a' Pásztorok rendétől el búrettatván, lappangnak.) Cyrus, Pásztor, az után Cambyses ki vont hegyes törrel.

1305

PÁSZTOR

Elejbe megyünk; minek előtte ezen helyt éri, le verjük a' nyilakkal –

CYRUS

Hová, ez a' vad-szilajság! a' szaladásra vetemedett; 's ettől el fáratt; egy

1291 II az okosság javasolt az Astyageshez

1294 II vezérével

1297 II ezután

1301 II 3dik Ki-menet

magányos embert; kinek semmi tehetsége, hogy másoknak árthasson, ezt nyilakkal üldözni, ti ditsósságnak áléttjátok-e?

PÁSZTOR

Ugy de ő Persa, ugy de ő ellenség.

CYRUS

Míg az ellenségemben-is azt tekintetbe veszem, hogy ő-is ember, hogy ő-is észel, értelemmel fell ékeséttetett, és ebben hozzám hasonló. Ha tsak a' kintelenség nem hozza magával, ember embernek vérit öntse-e? álétsatok elejbe nyilakat, de míg lehet ártatlanokat. Elég képpen nyomorútt, a' kit a' szerentse szabad lábról szolgálát alá vetett.

PÁSZTOR

Ime! ihol vagyon.

CAMBYSES

Hova jutottam? Az ellenség közé, jaj balgatag akattam! (*A' teátrom egyik oldalára veszi magát videlmezésre készsen álván.*) Meg halok; de nem boszszú-álatlan. Semmire meg nem döbbsent engem ez a' ti sokaságtok; e' helyen minden bizonnal el kell esnem, az ellenség sokaságától el nyomattátván, de nem vitéz ereitől.

CYRUS

Hallod-e! akár ki vagy ély bátran: soha nem engedem, hogy ezek, olly alávaló ditsósséget, egy ember feje vesztével magoknál keressenek.

CAMBYSES

Nem engeded? Ki vagy Te? Vagyon-e némely hatalmad ezekre?

CYRUS

Az én vezérlisemet követni, ingyen tettet nékik.

PÁSZTOR

Hát míg se tudod, kinek vezérlése alatt, hányattatott el az Hadi-Népetek.

CAMBYSES

Talám ez az Ifju?

PÁSZTOR

Színthe ő.

CAMBYSES

Ki, a' merre fordult, ott lén a' Persák meg futamodása, és vérontása ...

PÁSZTOR

1330 Egén-is.

CAMBYSES (*Cyrushoz.*)

Te vagy-e, kinek olly bátor szíve vala, hogy annyi fegyveres vitézek, reátok erőszakos rohanásit, meg álétanád, 's meg tompétanád?

CYRUS

Kinek segítségül valának az Istenek.

CAMBYSES

1335 Bátor szívű Ifjú! örvendek, hogy annak ábrazattját közeleb szemlélhetem.
kinek tegnap vitésségit, okosságát, fortélyját, az ütközet hevesége közepin
szüntetlen tsudáltam ... Te vagy-e! (miket tselekedett! hát míg a' rongyos
kalyibák-is jeles vitézeket szülnék?... 's ezen nevedék korodban! ... ezen éle-
1340 tednek virágjában a' vitésséged ah! ki szebben fénylik!) míg az ellenségnek-
is adattasson meg őtett illető ditséret! mert meg vallom: a' te példád által
ki tanultam: hogy a' ditséretes erköltsött nem az esztendőök számából; sem
a' szívnek nagy indulatit a' születésnek híres neméből kellések mérszékelni.
Imé engem! ki a' Persákat ide vezettem, kiken te győzedelmet vettél.

CYRUS

Tehát ugyan az, a' kit Harpagus kívánt.

CAMBYSES

1345 Az enyéimtől el hagyattatván, ezeken a' hegyeken tévelygettem magányossan.
a' te kezeid közé vetett a' szerentse; a' szerentsének engedek, ellent nem
álván. (*El veti a' kardgyát.*) Imé le teszem fegyveremet; nem-is álétom szé-
gynenek, ilyen Ifjú előtt meg holdólni, kinek vitéssége előttem tudva lévén.
másokat fellyül hallad, kik sok időtt a' fegyverbe töltöttek.

CYRUS

1350 Nagy tsendel engetz a' mostoha szerentsének, látom a' nemes, és a' szerentse
változásánál nagyob szívedet. Vedd fell a' fegyveredet; a' győzedelemnek
ditsósságével meg elégedvén, az ütközet után tovább nem úzők gyűlölségeket.

CAMBYSES (*Vissza veszi a' Pásztorotól nyujtott kardgyát.*)

1355 El veszem az ajándékot a' győzedelmes vitéztől, nem tsak szerentséstől, ha-
nem egyszersmind adakozótól-is.

1347 II leoldgya kardgyát

1353 II A Pásztor keziből ajánlat kardot vissza veszi

CYRUS

(Ah! Ki nagyon meg vidámétya ennek üdvössége Harpagust)

CAMBYSES

Engedd, hogy Bártságos öleléssel...

CYRUS

Ally meg! az ellenkező idegen szívet le tettük, és hogy semmit előtted titokban ne tartsak, nem értem, mit, némely belső erős indulatból te benned szeretek, és betsüllök. De barátságban olly hirtelen veled botsátkozni, az okosság nem engedi, midőn én se ismérlek míg elégségessen tited, sem te engem. Ha hív barátott kívánsz, adok, és pedig felettéb, mint sem Medusok sorsa kíványa rólad szorgalmatossat.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Cyrus, Cambyses, Harpagus.

CYRUS

Harpage! (*Elő jön Harpagus, ki Pásztorok serege között lappangot.*)

CAMBYSES

Mit itten Pásztorok között Harpagus?

CYRUS

Imé, a' Persák vezére élete meg tartatott, kiről tegnap olly szorgalmatossan kérdezősködél.

HARPAGUS (*Térdre esik*)

Tiged látlak-e oh Fejedelem?

CYRUS

Mítsoda ez?

CAMBYSES

Te ezeken a' helyeken Harpage? véremnek, szerentsémnek, nemzetségemnek fenn tartó gyámola!

HARPAGUS

Tsokkal tisztelem e' kezedet.

1357 II bátoraságos öleléssel

1364 II 4dik Ki-menet

1365 II Az Előbbiek s Harpagus Cyrus szólítására az Nép sokaságából meg jelenvén.

1366 II CYR. Harpage (ott terem szollítására) Mit itten

1368 II előbb olly szorgalmatossan

1370 II Térdeire

CYRUS

E' félettéb sok! Harpage, ezt te, az én szemem láttára? Astyages, és Hazánk ellenségének?

HARPAGUS

Ah tudom nem tulajdonéte ezt nékem vétkül.

CAMBYSES

1380 Pásztor! meg kell vallanom, hogy győzedelmes vagy; de mind-az-által engem illető tiszteletben, nem szenvedem, hogy egy Pásztor legyen Bírám.

HARPAGUS

Te-is el szenveded; hibázó vélekedésbe vagy.

CYRUS

Persa! e' Pásztorban betsüllyed a' Királyi vért, és Astyages unokáját.

CAMBYSES

Ebben Királyi vér legyen? E' legyen Astyages unokája? Vagyon-e az én magzatomon kívül Astyagesnek más unokája?

HARPAGUS

1385 Ugyan ez az, a' ki előtted áll, a' kit hogy Olynthus szolgám gondviselésére bíztam néked meg írák.

CAMBYSES

Igen szerentsés vagyok; ha mind igazak, a' miket mond.

CYRUS

1390 Engedgyék az Istenek, hogy mindenek ugy legyenek! De Harpage! Hogy Cambyses Atyám számkivetésre jutván el veszet legyen; azt vitatta előttem Olynthus.

HARPAGUS

Ez vala a' közönséges hír; egyedül én tudtam, hogy Persák között számkivetve lappang, az időre, és az én intésemre vigyázzán: most immár tőlem ki hivatattván alattomba a' Persák hadi-seregét magához holdétá, mellyet te, el széllyesztetted.

CYRUS

1395 El halok! ah ha az ütközetben némelly történetből ...

HARPAGUS

Imé! hogy a' Persák Vezére felől nem héjába való a' busakodásom.

1379 II mindazonáltal

CAMBYSES

De Harpage! miért rántott ellenem fegyvert, ha ő az én Fiam?

HARPAGUS

Mit kívánsz? ez ideig mindenkben tudatlan vala, önnön magat sem ismértén.

40

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Olynthus, és az előbiek.

OLYNTHUS

Ah! mit álmétkodtok mind a' ketten?

CAMBYSES

'S te-is Olynthe itt vagy?

OLYNTHUS

Meg bortsástatok; azon szabadsággal élek, melyet nékem annyi esztendeig viseltt Atyai tisztségem enged. *(Meg ölelvén Cyrust, Cambysesnek szól.)* Nézd ezt eddig enyimet, immár a' te Fiadat: kit kitsínységétől fogva fell nevelém, a' fenevadak mérges fogaitól meg tartván. *(A' Mandane levelit nyujtja.)* Olvasd ezt.

CAMBYSES

Jaj! az én Mandanám keze írása.

OLYNTHUS

Olvásd immár. *(Cyrushoz.)* És te oh Fejedelem mit el remülve?

CYRUS

Ah Olynthe!

CAMBYSES

(Végig el olvasván a' Levelet.) Az én Cyrusom lappang Olynthus Fiában.

OLYNTHUS

Mit kívánsz többet? *(Cyrusra mutat.)* Kinek képit szemléled ennek ábrázattyan?

CAMBYSES

E' tsak nem valóban Mandana!

OLYNTHUS (*Cyrust, és Cambysest el remülteket, öszve közeleti.*)

No tehát! Mit késtek; ölellétek meg egy-mást, minthogy ezt annyi fáradságok után meg engedték a' kegyes Istenek.

CAMBYSES

1420 (*Cyrust magához szoréttya.*) Fiam! Te vagy-e Cyrus? Te vagy-e Mediának; te boldogtalan Atyádnak egyetlen egy reménnye? Kit olly hosszas idő által bujdosván ohajtok? Kiról való busakodás, félelem, kívánság, tsak nem husz egész esztendeig ezen szívemet epezti. De immár meg bocsátok néktek ah! boszu-álló Istenek! ezen egy szempillantásban az hosszas fáradságimat bőven meg jutalmaztátok... Mit mondasz Fiam? semmit se felelsz a' téged
1425 ohajtó, 's te benned gyönyörködő Atyádnak, ki annyi esztendőig tőled távúl esvén, egyedül te rólad gondolkodott, 's búsult.

CYRUS

Ah én ügyefogyott! – az hirtelen, 's véletlen nagy öröm el némét, az iszonyodás, tsak nem meg emészt.

CAMBYSES

Minémű iszonyodás Fiam?

CYRUS

1430 Te ellened fegyvert fogtam! – Áh! ha téged, a' mi könnyen történhetett volna, a' közönséges veszedelemben ... Én szerentsétlen!

CAMBYSES

1435 Hagy azoknak békét, a' mik történhettek, a' mi történt azt vedd eszmélésre. Az Istenek titkos rendeléséből lén, hogy minek előtte ismérnélek már-is a' ditsósság mezein a' te vitézségednek nézője lennék. Ez; ha nem történt volna, szeretnélek ugyan Fiám téged mindenkor, de soha érdemed szerént, nem betsülném nagy, bátor, és minden hitelt fellyül halladó vitéz szívedet.

CYRUS

Atyam!

CAMBYSES

1440 Harpage! Olynthe! az Fiamat, melly érdemessett adgyátok nékem vissza. Noszsa tehát Fiam, Lelkemnek fele! ne vontasd továbbra a' Népnek forró kívánságit; mutasd meg magadat Mediának; tedd szerentséssé e' nagy virtusiddal az édes Hazánkot. Ki nagy örömmel fogadgya ez, a' Tyrannus helyet e' kedves Pásztorát.

CYRUS

(*Térdre esvén.*) Meg bocsáss, hogy midőn elsőben meg szóléltak, az örven-

detes, a' mint illetett volna beszélgetés helyett, talám unalmas könyörgésre fakadok.

CAMBYSES

Ah! könyörgésre Fiam!

CYRUS

Ugy vagyon, édes Atyám! Egyre kérlek; fére veted-e kérésemet?

CAMBYSES

Én vessem-e fére! Mond meg bizvást: ezen véretem, ezen életemet kérjed: nintsen semmi, a' mit Cyrusomtól kémélyek.

CYRUS

Botsanatott, kérek Astyagesnek.

CAMBYSES

Astyagesnek?

CYRUS

Tudom, hogy minden boszszú-állásra érdemes, minthogy téged ártatlant hosszas nyomorúságokra ki vetett, a' mi, a' szünetlen epekedő Anyámnak is halált okozott. Nem hozom elő nékem tett rövidségeket, ezt semminek tartom; az Istenek el fordéták tőlem; a' vagy ha vólt-is, az öreg embernek el engedem. De ha a' Fiad könyörgési nálad helyt találnak, te-is, téged illető rövidségeidnek részit enged el, oh Atyám. Le ne tapodd, annyi országok Királyát, Cyrus Nagy-Attyát! Vedd tekintetbe az özségit, életének ugy-is nem sokáig tartó rövid ideit, hagygy töltse ezt a' Királyi székben; hagygy gyönyörködgyön az öveiben, immár Baráttya lévén unokájának, 's vejének. Ez egyedül a' mit nagy buzgósággal tőled kérendek. Ez a' leg főb' állapot, mellyel egyedül Cyrus kedvit lelheted.

CAMBYSES

Nem tarthatom könyhullatásimat.

CYRUS

Mit felelész szerelmes Atyám? Mondgy valamit!

CAMBYSES

Fiam ... Vajha lehetne tőlem!

CYRUS

Lehet.

HARPAGUS

Ugy de meg ötletet Astyages.

CYRUS

Hébázol Harpage! A' ti keleptéteket el kerülte a' Nagy-Apám. Meg ne vesd ebben az én kérésemet.

CAMBYSES

1470 Mit mondgyak? ... (immár most az én kezem által esett el Astyages)

CYRUS

Ah! látom, meg botsátasz néki! a' szívednek könyörületes indulatit, az ortzádon olvasom. Meg tsalatkozom-e? mond meg világosan, héjába biztat-e a' reménység engem? szolly Atyám?

CAMBYSES

1475 Fiam, mire nem birják az Atyádnak gyenge szívit, ezen forró kérések, és szép példa adások! Te kedvedért meg botsátok Astyagesnek; a' boszúságok emlékezetit le teszem; jőjön bár én miáttam vissza a' Királyi székére, ha vissza jöhet, de ...

CYRUS

De vissza jöhet. Él; bizonyosan tudom, a' partot-ütő népnek gyilkos kezeit el kerülte.

CAMBYSES

1480 A' part-ütő népnek kezeit el kerülte ugyan, de nem az enyimet. Mi haszna, ha hiú beszéddel tartoztatlak? Ezen karommal által vertem Astyagest.

CYRUS

Jaj nékem! – Mi képpen? melly helyen? melly időben?

CAMBYSES

Tsak eléb; most éppen; ezen erdőben, e' fegyveremmel.

CYRUS

Oda vagyok.

CAMBYSES

1485 Midőn a' sűrű bokrok között rejtek helyt keresek, látok kettőt, a' közel való ösvényen közelgetni. Én a' sűrűség között lappangok: ők el fáradva le ülnek, és beszédbe ereszkednek. Szememmel 's fülemmel reájok vigyázzván, alattomba hozájok közelétek; imé Rapsaces, és Astyages hitván öltözetben lé-

1467 II meg ötleteit

1482 II nékem! Mely helyen?

80 vóknak szavát hallom, személyeket meg ismérem. Azonnal a' számkivetés, a'
nyomorúságok, a' te, és Mandananak veszedelme, az harag, gyűlölés, boszszu-
állás, kétségben esés a' szívemet fell gyullasztják, a' karomat késztetik; immár
magammal nem bírván, a' rejtekből ki rohanok, a' nyilat, az Vén embernek
oldalába szegezem: evel, mondám, néked kegyetlen! régen tartóztam én
95 Cambyses. Rapsacesnek szepelkedése, 's kiáltása reám vigyázó Pásztorokat
minden felől öszve gyűjtötte? Kik engem ide kergettek, és pedig, tsak most
végben vitt Astyagesnek meg ölésétől fell gyűlladva.

CYRUS

Ah egék! — mit tselekedtél Atyám! talan míg most-is utolsó lélegzetet hör-
pent.

CAMBYSES

80 Földre le roskattatt fogta Rapsaces; a' széles sebből patak gyanánt folyván a'
vér, el pirosétá a' pázitot: többet, mivel siettem nem láthattam.

CYRUS

Talám míg lehetne rajta segéteni: a' vagy leg aláb haldaklónak végső szavait,
's bútsúzó Lelkit vehettyük. Vezess engem hozza, mutass útát.

CAMBYSES

Az utat, az helyt immár nem tudom! A' tövises bokrokon, és kő-sziklákon,
egyedül a' szaladásra vigyazván, vak rohanással ide siettem.

CYRUS

(A' Pásztorokhoz.) Menyetek, siessetek ti, 's keressétek. Mindent jól meg
vizgallyatok. Ah én szerentsétlen! Atyam! tehat ezen kezedet nem illehetem,
hanem tsak a' Nagy-Apám vérével meg fertőztetve.

CAMBYSES

Fiam! életemnél kedveseb magzatom, meg botsáss Atyádnak, meg botsass
annyi nyomorúságokkal el keseredett szívemnek! Vigyázz hogy felettéb való
bánkodással háladatlan ne légy azon Istenekhez, kik a' mi üldözésinket így
akarták büntetni.

CYRUS

Leg aláb' engették volna; hogy ismérhettem, hogy lathattam volna Nagy-
Apámot.

HATODIK KI-MENETEL.

1515

Pásztor és előbiek.

PÁSZTOR

Cyre! Mithridates, a' te vendiged kívánkozik hozzád.

CYRUS

Ah! Mithridates?

PÁSZTOR

Halálos sebbe esvén, veled kíván utólszor szóllani.

CYRUS

Jaj!

PÁSZTOR

1520 A' Pásztorok kezein ide hozzattatik; kiket én szomorú követ meg előztem szaladásommal.

CYRUS

Minémű szerentsétlenséggel, szaporétatnak közöttünk mai nap az halálok!

PÁSZTOR

A' gyilkosságnak szerzője Persa; sebes szaladással szemeink elől el illant.

CYRUS

Persa? Atyam! Tálám ezt-is te — — Ah mas vélekedéssel vagyok.

CAMBYSES

1525 Az Astyagest ki-vévén, nem sértett senkit (esküszöm) Cambyses karja.

PÁSZTOR

Te vagy-e Cambyses? Cambyses nevit-is szüntelen emlegeti, nem tudhatom minémű botsánatot kér tőle.

CYRUS

1530 Ah mindenek egygyeznek; Mithridates neve alatt, ugy vélem lappang Astyages, most ama' kétséges beszédek jutnak eszembe, könyvezések, fohászzkodások! Hol vagyon?

PÁSZTOR

Nem meszsze, sótt ihol ótett.

1514 II 6dik Ki-menet

1526 II szünetlen

HETEDIK KI-MENETEL.

Astyages, kit, holt-elevent, bé kötött sebbel hozzák, és az előbbiek.

CYRUS

Atyám! Harpage! ez-e, a' kit amazok hoznak Astyages?

CAMBYSES

..535 Éppen az.

HARPAGUS

Valósággal meg győztettem; ez, Astyages, kiról olly hiszemmel valék, hogy
immár meg hala.

CYRUS

..540 Ah! mit mondgyák? mihez fogjak? honnét kezgyem! Ki nagy keserúséggel
egyelítitek örömetem irígy Istenek! (*Astyageshez.*) Ah! így adnak téged,
viszsa nékem az irgalmatlan Istenek!

ASTYAGES

Nem irgalmatlanok, Fiam! – Hanem igazak a' gonosságokon boszút-álló
Istenek. (*Cyrus meg ölelésében marad.*)

CYRUS

Én előttem eléb titkoltad ...

ASTYAGES

Felejtsd el ezeket – ah! – a' melly kevés idő vagyon hátra ... engedd nékem
– Meg botsáss Fiam – és valamennyin láttjátok az haldakló Astyagést –
(*Ide 's tova tekéngetvén Cambysest láttya, de ez meg vonya magat.*) Ah! itt
vagyon Cambyses-is – Jaj! – miért szalad előttem? Jőjön.

CYRUS

Szégyenli tekintetedet, kinek ...

ASTYAGES

Ne szaladgyon! Jőjön ide Cambyses! (*Cambyses ismég Astyages elejbe jön.*) Itt
vagy-e Cambyses? – – – Ne fély; ... Nagyob, jaj, emlékezem, – – Astyages
sebeket ... ejtett rajtad.

CAMBYSES

Gyűlölöm magamat, oh Király! Ah utálatos haragra való gyulladás.

1532 II Utolsó Ki-menet

1542 II Cyrus nyakára botsátkozván

1546 II Midón környül néz Cambysest látva ki magát
elillantya

1549 II visszatér Cambyses

1552 II haragra való gyulladás

ASTYAGES

Nem feddelek... Tisztelem kezedet az igaz Istenek büntető eszközit... Cyre meg botsáss – meg botsáss Cambyses engem a' szollás ...

CAMBYSES

1555 Ély oh Király! Én balgatag!

CYRUS

(A' koronát néki nyújtya térdre esvén.) Ime lábaidhoz le teszem a' Királyi koronát.

ASTYAGES

Királyi koronát?

CYRUS

Imé, ez néked, a' vődnek, az unokadnak kezei által vissza adatik.

ASTYAGES

1560 (A' Pásztoroktól segítettvén a' koronát kezébe veszi, és Cyrus fejére tenni igyekezik.) Ezt fejedre teszem.

CYRUS

Soha míg élsz, ezt nem szenvedem.

ASTYAGES

Én szerentsétlen! El nem veszed Cyre? Midőn életemnek immár végtére jutottam.

HARPAGUS

1565 (Cyrushoz.) Az halálát sietteted az öregetskének, ha ellenzed.

ASTYAGES

Méltán meg veted az ajándékot – mellyet ezen kezek nyujtanak.

CYRUS

Istenek, meg nem vetem! de –

ASTYAGES

1570 Könyörűly az haldakló Nagy-Apádon ... A' mit a' kegyes Istenek – néked szántak – ezt ne ellenzed: – minek előtte az örökké való, setetség bé hunnya ezen szememet, – lássam fejedem e' koronát! (Cyrus fejére tévén a' koro-

1556 II térdre esve a' Koronát Astyagesnek ajánlja

1559 II vissza adattatik

1560 II A Pásztoroktól segítettvén fejébe akarja Cyrusnak nyomni a' koronát

1561 II [Hi: Ezt fejedre teszem.]

1565 II Az halált

1568 I knyörűly

nát.) örökös Istenek! Mediának gondviselői! – Ti – gondgyát visellyétek e' koronás Fejnek... Ha mit a' Királynak kérési, – haldaklonak könyörgési érdemelnek, – ezt mindenkor, – ah! oltal-maz...

CYRUS

Ah! El fogy ereje!

CAMBYSES

1573 Már meg hülnek tagjai –

ASTYAGES

(*Badgyatt szemeit fell emelvén.*) Ah Fiam! – téged mint Királyt látlak! – Köszönöm néktek jó Istenek! – Én Cyrusom! – Cambysesem! – Kedves népem! – Végső bútsú...

CYRUS

Jaj! élt immár! – ennyi sok keserűségek között hálá-adó szível veszem az ajandékot tőletek, örök Istenek! hogy leg-aláb haldakló Nagy-Apámot meg ölelhettem, és meg tartatott édes Atyámot vissza nyerhettem.

MEDUSOK KARJA

Ah hatalmas Egek!
Az ürmött, örömmel miként keveritek?

Minémú szerentse,
A' vagy világ kintse,
Minket vigasztalhat?
Ha Cyrus pár szemin,
Örömet bús szivin,
Korona sem hozhat?

Ah hatalmas Egek!
Az ürmött örömmel miként keveritek?

Töltsd-bé zokogással,
Keserves sírással,
Uj Király Házadatt.
El tűnnek a' folyhók,
Virradnak job' idők,
Orszaglásod alatt.

Igy szokta az hajnal,
Rozákat harmattal,
Regvel látogatni.
De le törli kelvén,
Könyveit szemein,
'S kezd szebben ragyogni.

El tűnnek a' fölyhők,
Virradnak job' idők,
Orszaglásod alatt.

VÉGE.

A MŰ ADATAI

Kereskényi Ádám *Cyrus* drámájának először magyar és német nyelvű programja látott napvilágot Nagyszombatban 1758-ban. (Lelőhelye OSZK Színháztörténeti Tár Pro 65–66.) A magyar program a címet („Cyrus Tragaediai Játék A Nagyságos, és egész Országbul egybe szedetett Nemes Nagyszombatban lévő Királyi, Érseki Convictusnak Ifiaitul Játék néző helyre Ki-adatott. Az 1758. esztendőben szent Jakab havának 16. napján.”) és a „Játék summájá”-t tartalmazza. A második lapon a játszó személyeket olvashatjuk. Bővebb ennél a német nyelvű program, mely az említettek felül az öt felvonásnak részletes summázását is hozza jelenetenként tagolva. (A program szövegét lásd alább!)

A nyomtatott program a szerzőről nem tájékoztat. Kétségtelen azonban, hogy 1758-ban Nagyszombatban Kereskényinek ugyanazt a fordítását játszották, melyet ő 1767-ben Kassán kibocsátott „Cyrus Szomorú Játék Mellyet magyar nyelvre fordított Kereskényi Ádám Jesus Társaságának szerzetes papja” címmel.

Kereskényi Friz Andrásnak hasonló című drámáját dolgozta át magyarrá.

A gyulafehérvári drámagyűjteményben fennmaradt a darab másolata (I. 143–174.), mely csak jelentéktelen változtatásokat tartalmaz a nyomtatvány szövegéhez képest. A szöveg végén záradékként a jezsuiták jelmondatának kezdőbetűi olvashatók: M. A. I. N. D. B. S. T. (= Mindent Isten nagyobb dicsőségére, a Boldogságos Szűz tiszteletére.)

SZERZŐ

A szerző-fordító Kereskényi életrajzát lásd az előző szám alatti jegyzetben!

FORRÁS

Friz András (lásd róla a 3.szám alatti jegyzet!) *Cyrusa* nyomtatásban először 1752-ben jelent meg Bécsben a *Tragoediae duae et totidem drammatia* című kiadványban. Kereskényi bécsi működése idején (1751–1756) találkozhatott vele, vagy talán kőszegi rektorkodása idején (1756–1759) fordította le. Megtartotta a Friz-dráma szerkezetét, szereplőit, cselekményszövését. A fordításban való gyakorlatlanságra vallanak a darabban szép számmal előforduló latinizmusok.

ELŐADÁS

A Cyrus-témát gyakran vitték színre a magyarországi jezsuita iskolák. Darabunkhoz hasonló szemléletűnek látszik pl. a Komáromban 1743-ban játszott *Cyrus ex pastorculo rex* című (STAUD, I. 486.); az Ungvárott 1749-ben előadott *Cyrus a Pastoribus Rex electus* (TAKÁTS, i.m. 93.); az 1761.évi kassai *Cyrus a Pastoribus per lusum Rex renuntiat* (STAUD, II. 79.). De a pusztai *Cyrus* cím mögött is feltételezhetjük drámánk cselekményét. (Ilyen című előadások voltak még: Szokolca, 1750; Nagyvárad, 1759; Temesvár, 1772.)

Fentebb említettük, hogy Kereskényi darabját játszották Nagyszombatban 1758-ban. A nemesi konviktus tagjai adták elő július 16-án a nyomtatott program szerint a következő szereposztásban.

JÁCZO SZEMÉLLYEK.

ASTYAGES Media Királlya.	Úrményi Joseph.
RAPSACES Astyages barátja.	Abbaffi Károl.
CAMBYSES Astyages Veje.	Fleischhaker János.
CYRUS Cambyses Fia.	Klobusiczki Samu.
ŐREG OLINTHUS Cyrus éltetője.	Batta Imre.
HARPAGUS Media fő emberek első Személye.	Meszena Imre.
Ezekhez adatik Tekintetes Ifjusága. A Győzedelmes Mediának, és Meg-győzetett Persiának.	
Reviczki András.	Bajáki Ignác.
Höhengarten Ferdin[ánd].	Lubi Sigmond.
Báró Perényi Imre.	Gosztonyi Istvány.
Báró Révai Samu.	Munkácsi Sándor.
Okolicsányi Antal.	Baboti János.
Brogányi János.	Chegetek Gáspár.
Krasznyecz Antal.	Vidos György.
Vankai Miklos.	Gáspár György.
Székelly Istvány.	

Itt adjuk közre az előadás alkalmából nyomtatott német program teljes német szövegét.

CYRUS

Ein Trauer-Spiel.

Vorgestellt von einer Hoch-Adelich, aus dem ganzen Königreiche Ungarn gesammelten Jugend des Königlich-Ertz-Bischöflichen Convictes zu Tyrnau im Jahre 1758. am 16. Tag des Heymonats.

INNHALT.

Astyages der letzte König von Medien hatte zur Tochter Mandanen, die dem Cambyses einem Perser getrauet war. Von diesen Eltern wurd dem Astyages ein Enkel Cyrus gebohren. Es trug sich aber durch ein niedriges Geschick des Knabes zu, das der König durch einen Traum in Furcht gerieth: es würde einst sein Enkel ihm gefährlich seyn: er trägt also dem Harpagus, dem er alles vertraute, das Geschäft auf, durch den Tod des Cyrus allem Ubel vorzubiegen. Es war schon an dem, daßder den wilden Thieren ausgesetzte Knab dahin gewesen wäre, wenn nicht ein frommer Trug den Schlußdes grausamen Ahnes zernichtet hätte: es wurd ein anderer für ihn vor die wilde Thiere geworfen; er aber von einem Schäfer heimlich erzogen, endlich erkennet, und noch als ein Jung, zum Könige gemacht, da in einem meist durch den Harpagus angesponnenen Aufruhre Astyages vom Throne gestossen worden. Also Herodotus.

Was die der Dicht-Kunst erlaubte Freiheit geändert (sic!), oder beygesezet hat, wird die Abhandlung selbst zeigen.

UNTERHANDLENDE.

ASTYAGES: König der Medier,	Herr Joseph Urmenyi.
RAPSACES: dessen Freund,	Carl Abbaffi.
CAMBYSES: dessen Tochter Mann,	Herr Johann Fleischhaker.
CYRUS: der Sohn des Cambyses,	Samuel Klobusiczki.
OLYNTH: der alte Nährvater des Cyrus,	Emerich Batta.
HARPAGUS: der erste Hof-Herr in Medien,	Emerich Messena.

Adeliche Jugend. Des siegenden Mediens, und besiegten Persiens.

Andreas Reviczki.	Ignatz Bajaki.
Ferdinand von Hohengarten.	Sigmund Lubi.
Baron Emerich Perönyi.	Stephan Gosztonyi.
Baron Samuel Rövai.	Alexander Munkaczi.
Anton Okolicsanyi.	Johann Baboti.
Johann Brogyanyi.	Caspar Chegetek.
Anton Krasznyetz.	Georg Vidos.
Niclas Wankay.	Georg Gaspar.
Stephan Sékely.	

Der Schau-Platz zeigt einen waldichten Berg in Medien an dem Orthe, wo Cyrus dem Gewilde ausgesetzt war.

ERSTE ABHANDLUNG.

Erster Auftritt.

Astyages kömt flüchtig an den Orth, wo er einst befohlen den Cyrus zu ermorden, und geräth hierüber in grosse Gewissens-Angst, die er dem Rapsaces entdeckt; da indessen.

Anderter Auftritt.

Olynth mit einigen Hirten kömt das Sieges-Fest vor den Cyrus zu verordnen, Astyages wird in neue Furcht gesezt verrathen zu werden, da er von der Niederlage der Persier hört: giebt sich aber zufriede, da Olynth ihm die Treue, und Tapferkeit des Alexis (also wird Cyrus genennet) anrühmet: Er verlangt heftig ihn zu sehen.

Dritter Auftritt.

Cyrus und Olynth empfangen sich auf das zärtlichste; nur giebt dieser jenem einen kleinen Verweis, daß er sich zu sehr in Gefahr gesezt. Olynth munteret die Hirten zum Feste auf. Es folget ein Chor und Tanz von Schäfern, und Gefangenen Persern.

ANDERTE ABHANDLUNG.

Erster Auftritt.

Cyrus lenket alles Lob von sich auf die Götter, und räth ein Dank-Opfer anzustellen.

Anderter Auftritt.

Man bringt dem Cyrus das beste von der Beute; er aber wegert sich es anderst, denn mit dem

Bedinge anzunehmen, das es die Hirten wieder, als ein Geschenk von ihm zurück nähmen. Astyages ob solchen Tugenden enthält sich hart ihn anzureden: Rapsaces mißrath es zwar, aber umsonst, denn

Dritter Auftritt.

Er nahet sich dem Cyrus, und bricht in dessen Lob heraus; der aber sucht es von sich auf die gütige Natur zu wenden, und heisset einen seiner Hirten die Gäste in die Hütte führen, sie nach Möglichkeit wohl zu halten.

Vierter Auftritt.

Cyrus bittet dem Olynth sein so dreust gewagtes Treffen ab, und wird sehr unruhig, da ihm dieser von einem angekommenen Botte (den er ihm doch noch nicht kennen läst) meldet, und ihn noch darzu als künftigen König ehret.

Fünfter Auftritt.

Da Cyrus unter verschiedenen Gemütes-Regungen sein Geschick überleget, geräth er in grossen Zweifel, und Verwirrung.

DRITTE ABHANDLUNG.

Erster Auftritt.

Cyrus findet sich noch nicht recht in sein Glück, und macht sich viele Vorwürfe.

Anderter Auftritt.

Cyrus sucht seinen Gästen aus der Angst zu helfen, in die sie die Freude der Hirten gesezet. Astyages will sich verrahten; doch kehret es Rapsaces durch eine Lüge ab, da er ihn unter dem Name Mithridates einen Vertrauten des Königs nennet. Der aber also genennte Mithridates dringet den unbekanntnen Cyrus in neuen Zweifel, da er ihm den Tod des Cyrus betheueret.

Dritter Auftritt.

Da Rapsaces den vor Reue wegen des an dem Cyrus begangenen Mordes, ganz kraftlosen Astyages mit Gewalt flüchten will,

Vierter Auftritt.

Hält ihn ein Hirt zurück mit dem Befehle des Cyrus: Astyages soll sich in die Hütte begeben, und dieser thut es, da

Fünfter Auftritt.

Der ohnedessen besorgte Rapsaces, da er noch darzu die Ankunft der Hof-Herren vernihmt, noch mehr bestürzt wird. Er folget seinem Könige in die Hütte.

VIERTE ABHANDLUNG.

Erster Auftritt.

Olynth freuet sich ob dem prächtigen Anzuge der Medier, und geht den Cyrus dessen zu ermahnen,

Anderter Auftritt.

Der ihm eben noch ganz verwirret entgegen kömt. Der alte heisset ihn den Astyages zu Bezeugung dessen, was er ihm beygebracht, herbei ruffen, und Cyrus geht es zu thun, da

Dritter Auftritt.

Olynth ihn erwartend theils die Gäheit der Jugend in ihm bedaueret, theils die bey aller Verwirrung gemerkte Tugend bewunderet.

Vierter Auftritt.

Astyages wird durch den vorgewiesenen Brief der Mandane von Olynth seines Fehlers überführt, und noch mehr, da er alle Züge seiner Tochter in dem Geschichte des Cyrus findet. Clynth erzehlet, wie er den Cyrus gerettet, wie es dessen Eltern, und dem Könige, den er in seiner Verstellung nicht kennet, ergangen.

Fünfter Auftritt.

Cyrus betheueret, er wolle den mit dem Blute seines Ahnes besprizten Thron nicht besteigen, endlich läst er sich bereden, daßAstyages lebe, und schicket den Rapsaces ihm bedeuten, daßer das Reich um selbes ihm zurück zu stellen annehme.

Sechster Auftritt.

Cyrus bittet inner sich die Götter, wenn sie ihn doch König machten, wolten sie ihm auch seinen Ahn in gutem Stande verschaffen.

FÜNFTE ABHANDLUNG.

Erster Auftritt.

Cyrus danket dem Harpagus vor seine Rettung, will aber die Krone darum nicht annehmen, weil sie von Aufrührem käme.

Anderter Auftritt.

Es wird berichtet, das ein flüchtiger Perser hergejaget werde. Harpagus wird traurig, da er hört man habe diesem Volke den Durchzug abgeschlagen, und ist um den flüchtigen besorget.

Dritter Auftritt.

Cambyzes läuft mit blossem Säbel herein, und stellet sich zur Gegenwehre. Cyrus heisset ihn sicher seyn; er aber bewunderet seine Grosmut, und wirft den Säbel weg, den er, als ein Geschenk, wieder zurück bekömt.

Vierter Auftritt.

Cambyzes und Harpagus erfreuen sich ihres Anblickes: dieser giebt jenem seinen Cyrus zu erkennen.

Fünfter Auftritt.

Da Cambyzes vom Olynth gänzlich durch den Brief seiner Mandane überzeuget wird, daßer seinen Cyrus gefunden, umfängst er ihn, und da dieser um das Leben des Astyages bittet, gestehet jener endlich, das er vor seiner Faust gefallen. Cyrus läst den verwundeten suchen, da eben

Sechster Auftritt.

Ein Hirt meldet, das der vorige Gast sterbend das leztamal ihn, und den Cambyzes zu besprechen verlange.

Siebender Auftritt.

Man trägt den Astyages herein. Alle gerahten in Schmerz. Er bereuet seine an dem Cyrus, Cambyzes die an ihm verübte That. Der sterbende erkennet die Gerechtigkeit der Götter, und will die Krone dem Cyrus aufsetzen, der es auch nach langem Wegern zuläst. Bald darauf stirbt der König vergnügt, das er seinen Enkel, als seinen Nachfolger, noch vor seinem Ende sehe.

O.A.M.D.G.B.M.V.H.

TYRNAU, gedruckt in der Academischen Buchdruckerey, 1758.

Még ugyanebben az évben augusztus elején is eljátszották a *Historia Domus* értesítése szerint nagy sikerrel: „Quotquot e numerosissima utriusque Reipublicae Nobilitate aderant, omnes summis laudibus, plenis vero etiam lacrymis jugiter manantibus voluptatem suam testabant. Nec parum Splendoris addidit theatrum domesticum, e legibus architectonici magnifice admodum concinnatum.” (STAUD, I. 210.)

Ehhez az előadáshoz STAUD tévesen a *Bartakovic-gyűjtemény* (II. 42–50) kéziratos drámáját kapcsolja. Az itt olvasható darab szereposztása, tartalma, szerkezete azonban ellentmond ennek a feltevésnek.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunk szövegét az 1767-es kassai kiadványból vettük, ezt a Kereskényitől ellenőrzött autográf szöveggént betűhíven közöljük. A kiadás időpontjában Kereskényi a kassai nyomda igazgatója volt.

A nyomtatványtól mégis eltérünk a következőkben. A nyomtatványban folyamatosan olvasható drámaszöveget szerepek szerint tagolva adjuk. A kiadvány rövidített szerepnevei helyett mindig kiírjuk a szereplők teljes nevét. A rendezői utasítások a kiadásban lapalji jegyzetként találhatóak. Ezeket a megfelelő helyekre a szövegbe iktatva adjuk. A mellékjeles o, u magánhangzókat a mai kiejtésnek,

helyesírásnak megfelelően *ö, ő, ü, ú* betűjelekkel közöljük. Néhány sajtóhibát, a szöveg megértését megkönnyítő ékezethiányt javítottunk. Minden más változtatást lapalji jegyzetben észrevételezünk, a szövegben kurziválunk.

Közöljük a kéziratos másolat szövegváltozatait, de a helyesírási jellegűeket természetesen figyelmen kívül hagyjuk. A kevésszámú változtatás elsősorban a rendezői utasításokban fordul elő. Ezek teszik elfogadhatóvá azt a feltételezést, hogy a kézirat korábbi keletkezésű a nyomtatott szövegnél. A „Sommája a játéknak” (1–13 sor) viszont olyan sok változatot tartalmaz, hogy lapalján az egészet közöljük. Kiadásunkban a nyomtatott szöveget I-gyel, a kéziratos másolatot II-vel jelöljük.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 48 *füstbe tünteted* – semmibe veszed
- 146 *ívet viselünk* – íjat hordunk
- 290 *tóvel illeted a' tárgyot* – célba találsz (tővel = túvel)
- 446 *ezentől* – rögtön
- 589 *tamétalan* – töméntelen
- 694 *tettetett Cyrust* – az ál Cyrust (Vö. az 1251. sorban a *tetteses* – nem valódi, hamis)
- 947 *nyomos* – fontos
- 1111 *különös életemet* – magányos életemet
- 1299 *vakarj tova* – kotródj
- 1342 *mérszékelni* – mérni
- 1494 *szepelkedése* – erőlködése, vesződése

12

KERESKÉNYI ADÁM

MAURITIUS CSÁSZÁR

Kassa, 1767

MAURITIUS TSÁSZÁR SZOMORÚ JÁTÉK.

Mellyet magyar nyelvre fordított Kereskényi Ádám Jesus Társaságának szerzetes papja. KASSÁN A' JESUS Társasága Akadémiai Kollegiumának Betőivel, M.DCC.LXVII. Esztendőben.

A' TÖRTÉNETNEK SUMMAJA.

Mauritius Nap-keleti Tsászár, tizen-két ezer Katonáit, kik fogságban estenek, ámbátor kevés pénzen ki válthatta volna, mind-az-által fősvényiségtől viseltetvén, Kaganus Király által, kitűl hartzban meg győzettetett, kegyetlenül kádra hanyattatni engedte. Ezen ki ontatott, 's boszszú-állást ohajtó vérnek ki-áltása az Egekbe hátott. Nem-is-sok idő mulva, szívében szálván Mauritius, gonosságát meg ismérte, és Istentől, ki nékie éjeli-látás képpen meg jelene, reá szabadétatván, azt választá, hogy inkább e' mulandó életben bűneiért érdemlett büntetés alá veti fejét, hogy sem a' más világon örökké adozzon érette. A' mi meg-is lett. Mert Fókás pártos Hadi-Vezér, alatta való Vitézeitől Tsaszári Méltoságra emeltetvén, Konstatzinápolyt meg szállya, Birodalmi páltzat, 's Koronát erőszakossan elragadgya, és Mauritius Tsászárt három kisded Fiaival egyetemben el fogván, utolsó kinokkal ki-végzi e' világból. Ezen rettenetes halálnak nyilait bátor szível tűri a' Keresztény Fejedelem; sőt Istennek boszszú álló kezeit imádván, ezen szókkal szünetlen fohászkodik vala: Igaz vagy, Uram! és igaz a' Te ítéleted. Theoph. Zonar.

BESZÉLGETŐ SZEMÉLLEK.

MAURITIUS TSÁSZÁR.
A' Tsászár három Fiai.
THEODOSIUS.
JUSTINUS.
THEODORICUS.
DRUSUS Mauritiusnak Hadi Vezére.
FOKÁS Vérengező Pogány
CAMILLIUS Fokás Fia

AGRIPPA Fokásnak fő Hadi-Vezére.

TROPHINUS

ARISTUS, Trophimus Fia

CHARILUS

30 Ezekhez tartozandó Katonák etc.

Helyeztettyük a' Játékot Konstantzinapoli Udvari Palotában.

MAURITIUS KESERVES JÁTÉK

ELSŐ VÉGEZÉS

ELSŐ-KI-MENETEL.

35 Mauritius, és ennek Fiai Theodosius, Justinus, Theodoricus.

MAURITIUS

Héjában ah Fiaim! héjában ah szerelmes kintseim! E' mai végső nap választ el minket egy-mástól. Oh Theodosi! vesztére tért nemzettségünknek egyetlen egy gyamola. Oh Justine! Atyádnak minden gyönyörúsége. Theodorice!
40 boldogtalan szülednek nem kétséges reménye. Vaj! adta volna az Isten, hogy soha ne lettem volna Atyátok; vagy soha veletek együtt ilyen sulyos veszélybe ne süllettem volna! Jaj miért koholtam a' Ti, 's az én fejemre illy kegyetlen nyomorúságokat! Tudni-illik a' Fejedelmi koronát annyira bétsüllém. Illy darágan fizetem most, rövid ideig szemem-világát tsiklandoztató fényességet! Ah néha Napjában valóban boldog; de most immár felette boldogtalan magzatim.
45

THEODOSIUS

Oh édes Atyám.

MAURITIUS

Vallyon honnét, 's kitől várhatok immár segedelmet? Kinek hívségére bizzalak? Melly bátorságos helyre rejtsenek titeket?

THEODOSIUS

50 Atyam! talám el hadtz minket? Hova, 's melly felé igyekezől? minémú városokba, meszsze tartományokba bújdosol?

MAURITIUS

Mitsodas városokba, 's tartományokba; majd meg értitek.

27 TROPHINUS

28 Trophinus

THEODOSIUS

Atyám! hadgy értsük, a' mit olly sűrű homallyal borétask? kitől, vagy mitől rettegsz? talám míg mi tőlünk-is félsz?

MAURITIUS

Féltetek titeket kedves gyermekeim, és magamot-is; de kívált félek az Istentől.

THEODOSIUS

55 Hova ragad, a' Méltóságodhoz termett nagy bátorságú szíved? hova, tigid illető józan szép erkölcsöd? Te Romai mind a' két birodalomnak Fejedelme, 's Félelme! Ki törvényt adál e' világnak; ki fegyvereddel meg szelédétetted a' déltzeg nemzeteket; és tsak eléb, győzedelmi diadalmokra oktattad magzati-dat Atya, most mit félsz nagy héjába?

MAURITIUS

60 Héjában félek! — vajha ugy volna kedves Gyermeke. Nem érzed-e, mi kegyetlen sorsra szorúlt gyámoltalan ügyünk; ki mély örvénybe taszítottunk a' magas Méltóságról nem látod-e? — Le esett a' korona fejemről; fonákúl forgattatott a' Házunk; 's országunk. Oh várak! annyi Tsászárok gondos faradsági! oh Város! hajdanában, nemzetemnek fő disze, és ékessége. Most
65 gyalázatos, és utolsó rejtek helye; sőt Mauritiusnak koporsója. Vérengző Fókás keleptséjébe jutottam minden országotól meg fosztatván; a' népemnek sőt mindeneknek gyűlölségébe esvén. Hát ezekre tartatott életem? ah inkább halotti halmok szörnyű terhe alatt nyögnék! vagy bár az el követett gonosságom előtt a' sűrű setétségű ej, el nyomott volna, hogy sem ezen meg
70 fertőztetett napot szemlélyem. Mi: a' kiket e' Világ térdhajtással eddig tisztelt, 's imádot: most meg vettettünk; meg útáltattunk, tsúffá tétettünk. Ah! ki álhatatlan az emberek sorsa! Fokás nekünk parantsolgat, kinek, mi tőlünk kellett volna venni parantsolatokat. Fokás életemet!-ah!

THEODOSIUS

El hagyod-e e' miátt Tiedet Atya?

MAURITIUS

75 Örök Istenem! Te látod szívemnek minden titkait; tudod: ki nagy szeretettel viseltetem Atya a' szerentsétlen tsemetémhez. De hogy e' szeretetemnek határt vessek immár kínszerettetem. Nosza szívem! Mauritiushoz illendő bátorságra gerjedgyél. Vetközzél ki, a' tunya, feléng erkölcsből. Mi haszna immár életemnek? Ah Istenem! néked fell áldozom ezen Fejemet.

JUSTINUS

80 Mít? talám némely engesztelhetetlen nadály szomjúhozza véredet, kíványa vesztedet? ne fély Atya: utolsó pihenésünkig nem kéméllyük meg tőled ezen karjainkat. Nem bizzuk másra üdvösségedet. Senkinek hegyes-tőre nem sértegetheti oldaladat, hanem, ha a' mi szívünk által.

THEODORICUS

85 Az én boszú állasomat-is, a' Nagy Istenre esküszöm! azonnal tapasztalni fogja, a' ki ellened mer kegyetlenkedni.

MAURITIUS

Oh! ki nagy örömökre vattok édes enyéim! de ellembe ki támétalan nagy keserűségtekre vagyon édes Atyátok. Örvendezett engem az életre, 's halálra egyaránt el szánt bátor szívetek; de a' valóságos szeretett, tselekedetekből, nem pusztá szókból ismértetik. Szereted-e tehát Fiam Atyádat?

THEODOSIUS

90 'S pedig olly szeretettel, mellynél nagyobb az Atya édes szülöttéihez nem viseltethetik.

MAURITIUS

Példát mutatok, ezt bizvast követheted, e' féle tselekedetekkel bizonyítsd a' szeretetedet.

THEODOSIUS

95 Mellyik nap, vagy mi némű vétkem ejtheti gyanúba az én batarságomat, 's hívségemet?

MAURITIUS

Hellybe hagyom, 's ditsérem-is edig való jeles téteményeidet, ezután-is ezekhez hasonló többeket tőled kívánok. De a' régi állapotokat ejtsd most feledéksébe; nehezebb dolog forog előttünk, melly fellyül müllyá minden-némű félelmet.

THEODOSIUS

100 Ah tágúllyon bús szíved Atya! A' félelemnél hathatosb' a' tekéletes erősség.

MAURITIUS

Ezt, ezt tehát Fiam, most kívált nyilatkoztasd-ki, hív szolgálatoddal meg bizonyítván ki vére vagy.

THEODOSIUS

Sótt ezen életemel-is, mellyet tőled vettem.

MAURITIUS

A' szeretetnek ezen bizonyos jelit kéri tőletek édes Atyátok Fiaim.

THEODOSIUS

105 Parantsoly velünk inkább; parantsolatodra repülök.

MAURITIUS

Szerelmes magzatim! nékem meg kell halnom. Erre törekedik Fokas; ezt

rendelte, a' ki Fokásnál nagyob', maga az élő-Isten. De hadgyan! akar honnét reám üssön a' kegyetlenkedő szeretse, talpomon talál; véletlenül nyakamra nem szakad. Hogy tehát ti ennek mostoha karját el kerülyétek, meszsze tartományokba való el bujdosással őrizzétek életeteket. E' légyen a' ti fő-gondotok.

THEODOSIUS
Édes Atyám!

MAURITIUS
Szaladgyatok.

THEODOSIUS
Te ezt az ügye fogyotaknak parantsollyad. Az ellenséget meg szalasztani tanétottak ugyan eddig az Atyám példa-adási, de ez előtt szaladni soha nem tanétottak.

MAURITIUS
Tanétsanak most ennek parantsolati.

THEODOSIUS
Oh ki kemény engedelmességre kínszerétesz.

MAURITIUS
E' légyen egyedül a' szeretetnek zalogja 's jele. Tudni-illik az el szaladástok.

THEODOSIUS
Tehát merre, 's hova szaladgyunk? ki légyen a' szaladásunknak szerzője, igényetője, Vezére, Társa.

MAURITIUS
Az Isten ennek igényetője, a' szeretse vezére, Fokas szerzője, a' tekéletes joság társa.

THEODOSIUS
'S magadról halgatz; nem léendesz-e jelen? Hát én magányossan kietlen szamkivetésre? Borzadoz hajszálom, ezt tsak meg gondolván-is. — Nálad nélkül, vagy veled megyünk-e?

MAURITIUS
Meny, szaladgy, 's Isten veled. Akar mi érje Atyádat, azon ne epekedgyél.

THEODOSIUS
Akar mi erje Atyádat! mi tehát? mi éri Atyámat? eddig bänkottam Testvére-
imért, 's im' el veszem Atyámat. Most kell, ha valaha, bänkodnom.

MAURITIUS
130 Ne bánkodgyál Fiam.

THEODOSIUS
Ezt parantsollya Atyám! – így szenvedgyen az Isten-félfő?

MAURITIUS
Igen-is Istenfélő, az-is léssen holtig.

THEODOSIUS
Ha Isten félő, engedgye, hogy a' mi sorsunk-is hasonló légyen, el ne úzzön az Atyai öletől.

MAURITIUS
135 El úzlek, mert kintelenéttetem.

THEODOSIUS
Te úzzed el azokat, kiket olly hathatossan szeretted; kiket annyi sok kétséges veszélyeken eddig szorgalmatos gondal őrizgetted? szerelmes Atyám! sem nyomorúság, sem iszonyatos szerentse, sem rettentő halálnak féelme, sem dühösködő Királynak haragja el nem választot minket ekoráig te tőled: mi-
140 némű ellenség lehet tehát az, melly vagy Királynal, vagy halálnál kegyetleneb minket tőled el választana.

MAURITIUS
Az ellenségnél sem job' immár az Atyátok.

THEODOSIUS
Oh Atyai névnek keserves emlétése.

MAURITIUS
Fohászokdik Atyád! Távozzál; elég-hogy könyhullatásra ne indétsad szüledet.

THEODOSIUS
145 Hát Fokas előtt szaladgyunk?

MAURITIUS
Ez előtt kedvesim (*Magára mutatt.*) mint Fokás előtt kell szaladnotok.

THEODOSIUS
Mint Fokás előtt, ugy Atyánk előtt szaladgyunk? Mi dolog ez? Vallyon mit vétettünk?

MAURITIUS

150

Te éppen semmit; hanem az Atyátok vétett; ennek vétké miatt hamar, tsak hamar szaladgyatok.

THEODOSIUS

Mi éktelen nagy vétek lehet ez?

MAURITIUS

Emlékeztek az el követett gonosságomról: emlékeztek, melly kegyetlen valék annyi ezerni Hadi foglyokhoz, midőn őket tsekély sartzal ki váltani általlottam, hanem inkább fell kontzoltatni engettem. Örökké immár gehenna tüzébe kinlodnom kellett volna: mind-az-által a' végtelen irgalmú Isten reám tekénte, és üdvösségem bizonyos ösvényére vissza téréte. Meg halok tehát, és pedig örömet. Mert mit? Minek élek tovább? Fokás gyűlötségébe, a' népem unalmára, e' világ haszontalan terhére. Ti job' szerentsét várjatok égből az enyimnél.

THEODOSIUS

160

Oh! iszonyatos dolog! miként vályyak el tőled Atyám? minek további életem, a' szülém élete nélkül. Ah Atya! miért irigyled Fiaidnak a' ditsősséges halálát.

MAURITIUS

Nem irigylem; hanem az Atyátokat illeti e' dütsősség.

THEODOSIUS

A' Te nyomdokidat, míg lehet, követni fogom.

MAURITIUS

Kövessed inkább az Atyád akarattját; nem tsekély dolog, sem nem kevés ditsősség a' nagy bátorságú szívnek zaboláját néha meg rántani, és akaratod ellen, másnak engedelmeskedni.

THEODOSIUS

Nem nékem való e' féle ditsősség.

MAURITIUS

Mindeneket illet az engedelmesség.

THEODOSIUS

Más rendbéli engedelmességgel lehet állatnom az hívségemet.

MAURITIUS

170

A' mellyel illik, azzal kell. Ne untass beszédeddel.

JUSTINUS

Mínyájan veled éltünk; minyájan veled együtt temettessünk.

THEODOSIUS

Oh Atya! ha téged az halál el nyom, miként élhetek én kizded árvaságra jutott, el hagyatott, ügyefogyott. El ne hadgy kérlek; emlékezzél meg hogy Atyám vagy. A' vagy ha meg untad életedet, engedd hogy véled végít érjem én-is életemnek.

175

MAURITIUS

Oh Egek! imé ilyen szó fogadók Mauritius Fiai! Immár senki szavamat nem fogadgya, mivel a' Tsaszári Méltóságból ki koptam. Ah ilyen vigasztalást nyujtotok-e az haldakló Atyátnak? Erre nemzetetek-e? – Vagy most engedelmeskedgyetek, vagy soha titeket Fiaimnak nem ismerlek.

THEODOSIUS

Jaj! ki nehéz parantsolat, ki rettentő fenegetés! Légyen szabad véled együtt a' gyalázatos terh alatt leg aláb nyögnünk.

180

MAURITIUS

Nem édes Enyéim. Az egy, 's pedig Atyátok vétett; színte ez, 's pedig egyedül bűnhődgyön. Én egyedül érdemlettem e' keserves sorsot, egyedül én visellyem ennek sullyát. De minémú szokatlan rettegés emelkedik szívem gyökeréből? Hova tűnt minden bátorságom? a' gonosságomat késedelmessen büntető kezet eddig gyakran feddettem; most ennek, siető gyorsaságától rettegek? tettet a' reám szállandó büntetés; imé el rémét, midőn reám szál. De jöjjon bizvást! készszen fogadom. Nehéz, meg kell vallanom, az enyéimtől meg fosztatnom; de a' Nagy Istennek kell engedelmeskednünk. Kedvessek előtttem a' Magzatim; de kedveseb' az Istenem, kedveseb' az örök üdvösségem, Hitet adtám. Meg-is tartom; el tűröm, akár mi erje bús fejemet. A' bűnömért eleget kell tennem: az Isten haragját, kell engesztelnem. – 'S mit félsz szívem. El hagyod kedves Fiaidat; de él az Isten, ki őket Atyai szárnyai alatt apolgatni fogja. Ezen élettől meg fosztatol; de lám job' életben részesülsz menyekben. Sokat kell szenvedned, de annál nagyob örömré jutandasz. Jol vagyon! Vakarj tőlem minden félelem! megyek, elejbe megyek az írtoztató veszélynek, és a' melly halált érdemlettem, azt akartva el szenvedem.

185

190

195

THEODOSIUS

Untig eleget szenvedtél; és ha vétettél-is elégséges sírással ezt le mostad.

MAURITIUS

A' vér-ontás, könyhullatással elegendő képpen nem büntettetik. Annyival nagyob' büntetést várhatok, mennél nagyob Méltósággal eléb mások felett tündöklöttem. E' világ Fejedelmi nyilván való példát adunk magunkról, mi-képpen szokta az Isten büntetni a' gonoszokat. De közelget az idő; imé az öszvény, mellyhez közel esik az erdő. Ennek minden belső rejtekit jól meg tekintvén, könnyen biztos rést találtok az el szaladásra. Erre vetemedgyetek. 's a' mint reménylem, e' léend Üdvösségetekre. Ah Theodosi! ezen ártatlan. kedves magzatimat, édes egygyeidet a' te hűségedre támasztom. Ha valaha

205

210 szeretted Atyádat, vagy szereted, Te légy ezeknek az Atyafiságos szeretettel Bátyok, gondviseléssel Apjok. Tartóztasd Theodorice özönként tsurgó könyhullatásodat. Bötsös gyöngyök a' könyhullatások. Tekénts Theodosiusra, e' légyen ezután Atyád gyanánt. De immár Isten hozzátok, szerelmes tseméim, szívemnek leg kedvesebb részei.

THEODOSIUS

Oh Atya! azt leg aláb ne ellenzed, hogy haldakló egy pár szemeidet bé zárhassuk.

MAURITIUS

215 Elég Fiam! Ekoráig kértelek, néktek könyörgöttem. Most azt hagyom, 's parantsolom, fogadgyátok szavamát. — De állapotgyatok meg kevéssé, ide valaki közelét.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Mauritius, Drusus, Mauritius három fiai, Romai Katonak.

DRUSUS

220 Hová sietz tőlem szerentsétlen Tsászár! Mit félsz régi hív szolgattól? hát míg így se leltem kedvedet. Vigyáz kérlek üdvösségedre.

MAURITIUS

Késű minden tanátsod.

DRUSUS

225 Ambátor késű, de hasznos; ne röstellyed követni. Ne vontass időtt nagy héjába. Fokás életedre jár. Véredet szomjúhozza kegyetlen, engesztelhetetlen Pogány. Te pedig itt időtt vontatz. Noszsa kapj a' fegyverhez, készen állok a' te oltalmadra, a' te szerentsés, vagy szerentsétlen ügyöddel azon egy vágásban jártatom ügyömet.

MAURITIUS

Minden haszontalan. Oda életem, 's üdvösségemről minden reményem.

DRUSUS

230 Mitsodat? oda életed, 's minden reményed. Nem isméred-e hívségemet, vagy ezt talám félelmes gyanúba veszed? Az Hadi seregek engem fognak az ütközetben követni, 's nem Fokást; és így a' Hartznak mivolta, 's tetézett ditsőssége, akár melly nagy léend, tellyességgel téged fog illetni.

MAURITIUS

Más időben ély ezen vitésséggel Druse! Jól emlékezem mennyi haszon

áradott az egész népemre a' te vitéz Karodtól. Most mindazáltal meg nem őrizheted életemet, és ambár meg őrizhetnéd-is, önként nem akarom.

DRUSUS

235 Eh! vedd zabolára e' hiú gerjedelmidet, hogy el ne ragadgyanak; ály meg, meg keményedet szível a' nyomorúságok között, és Mauritiust, 's e' jelen való időtt illető bátorságban öltözzél.

MAURITIUS

Mauritiushoz olly bátorság illik, melly véle az halált, és Fokás agyarkodásit meg vetteti.

DRUSUS

240 Te, így gyalázatossan, el hagyattatva, előbbi Méltóságodból ki vetköztetvén, az országlásodnak pusztá hirit hagyod-e magad után? Magadról pedig másnak örökös emlékezetre, győzedelmi ditsősséges oszlopot emelsz-e? Ezeket látod, 's míg-is el túród a' gyalázatott? A' birtokidat olly igazságtalanul el ragadozón míg sem állasz boszút. Az őseid örökös hagyományit, míg sem videlmezod. Ah
245 inkább!...

MAURITIUS

Nem tudod ama' titkokat, mellyeket előmbe ada az Isten. Láttam önnön magam tsendes ejjel, midőn az álom bé zárá egy pár szemeimet a' Királyi szikem előtt le boruló Katonáim szomorú seregit, lántzokkal, nehéz bilintsekkel meg nyugőzve. Láttam a' sebes tagjaikat vérrel el burétva: ég felé fell emelt
250 kezeiket, mellyekkel az Istent mint-egy kérték, hogy boszszút rajtam állyon. Láttam, hogy fejemről le ütettet a' Fejedelmi Korona, és másnak fejére tétettetett. Láttam miként egyik néki dühösödött Katona el üti kegyetlenül fejemet, a' vér el folya testemet, és hármás sebekkel által verettetve, nem egyszer haltam meg.

DRUSUS

255 Mi titkokat, vagy-is agnő regéket képzelsz megént magadnak? minden valóságától üres ábrázolások, mellyeket az hazug álom szomorú setétség alkalmazosságával busakodó elmében őszve szerkesztett, mellyeket az hoszszú éj nevelni szokta, de a' napnak világosságánál mind el enyésznek.

MAURITIUS

260 Oh Druse! vigyáz, hogy az Isten intésit tsak szó-fia beszédnek vagy regének ne mondgyad. Ne törekedgyél Isten ellen, hogy gonosságodat ne büntesse.

DRUSUS

Leg aláb' ha valaha kedvedet találtam, fogadd szavát Jo akaródnak. Bátorságosb helyre rejtekezzél.

MAURITIUS

Haszontalan munkálkodol, el tekéltet akaratom, halált szenvednem. Ezt, az éktelen vétkem, ezt Fokás, ezt az Isten kívánnya tőlem, és önnön magam-is magamtól.

DRUSUS

Ezt sem a' Törvény, sem Fókás nem kívánhattya.

MAURITIUS

Az országlásomból, életemből nem Fokas, hanem a' tulajdon vétkem forgat ki engem. Boldog Isten! miként hálállyam meg, hogy a' te kegyelmedből az örök haláltól, rövid halál által meg menekedhetem.

DRUSUS

Ah hadgy békét ezeknek. Ha míg most-is hozzám való szeretetednek egy morza szikrája benned találtatik, ennek, a' végső jelit kérem. Valtoztasd meg tanátsodat, elegett szenvedtél, minden jó reménység nélkül el hagyattatva.

MAURITIUS

Vajki különböznek az emberek itéletétől az Isten itéleti.

DRUSUS

Nem bizól a' mint sajdétom hívségemhez 's emberségemhez. De hadgyan! el szenvedem. Könyörüly míg-is, leg aláb' szülöttiden, miért juttatod ezeket olly írtoztató veszedelembe.

MAURITIUS

Ezeknek gondgyokat viseli az Arvák édes Attya, az elő Isten.

DRUSUS

Ah mit tegyek? mihez fogjak. El vész Mauritius. Drusus sem foltattya tsak egy napig-is tovább életit. Mind-az-által semmit el nem mulatok, rea ütök erre, 's amarra; vagy el kell vesznem, vagy életedet meg tartanom. De Camillus ihon jön, talám örvendetesbeket hoz.

HARMADIK KI-MENETEL.

Mauritius Fiaival együtt, Camillus, Drusus.

CAMILLUS

Hol vannak kedves Baratim: Theodosius, Justinus hol? hol Theodoricus? Nálam nélkül bujdosnak-e el? Ah talám soha többé nem látandom őket! —

De imé itt lelem. — Oh ki örvendezve látlak édes Barátim, és vajha sokáig ép
egészségben láthassalak.

THEODOSIUS

Üdvöz légy Camille. Vajha veled, mint igaz jó barátunkal sokaig ditskedhes-
sünk.

CAMILLUS

290 És rajtad szerentsétlen Tsászár bár az egek könyörülének!

MAURITIUS

Ah ki telhetetlen öröme ébresztesz. Az Atyád meg átalkodott gyűlöléssel
ellenem gyomroskodik: de Camillus engem szeret. Az Atyád el ragadozza
Tsászári birodalmomat; de Camillus engem szeret. Halálra keres engem az
295 Atyád de Camillus engem szeret. Ha ezeknél míg többel terhelni engem
igyekezik az iszonyatos szeretse: bizvást végye végben. Szamkivetést, halált
nékem parantsollyon: mind semminek; sótt nyereségnek tartom, tsak engem,
's enyéimet szeretni soha meg ne szűnyél.

CAMILLUS

Bár ezen egy Lelkemmél! vagy betsületes halállal bizonyithatnám meg, hoz-
zád való szeretetemet, 's hivségemet.

MAURITIUS

300 Magzatim üdvössége markodban vagon.

CAMILLUS

Mauriti! légyen jó reményed. Tigid, tieiddel egygyütt meg tartlak.

MAURITIUS

Rólam való szorgalmatosságot bízd önnön magamra: viseld gondgyát Fiaim-
nak, kérlek.

CAMILLUS

Tsak most kezded-e' félteni Fiaidat?

MAURITIUS

305 Most kívánnják az Egek, hogy féltsem.

CAMILLUS

Ingyen kívánnják. Mauritius szíve, ellent ál a' félelemnek.

MAURITIUS

De nem az Atyai.

CAMILLUS

310 Nintsen az Atyának itten helyes oka a' félelemre. Vagy soha a' szabadulásra
biztos reménye nem volt, vagy most vagon. E' reménységgel úzd el az
epesztő félelmet: az idő jó alkalmatossággal kínál. Barátim utat mutatok:
költözzünk ki alattomban a' Városból.

MAURITIUS

Ime kezedbe le teszem az én szerelmimet; a' Magzatim üdvössége tőled függ
tellyességgel.

CAMILLUS

Siessünk tehát.

DRUSUS

315 Mit mivelsz Camille? hová rugaszkodol gondatlanúl? Nyilván való veszélbe
ejted-e' jobb szerentsét érdemlő Fejedelmet, midőn oltalmazatlan hagyod
őtet? a' Fiairol felettéb szorgalmatos lévén, az Atyokrol semmire sem. Ama-
zokat szabadítod, ezt halál elejbe veted szerentsétlent? Mi örömök lehet a'
Fiaiknak az édes Attyok nélkül?

CAMILLUS

320 Az Atyám elejbe megyek tehát, 's Mauritiusnak botsánatot kérek.

MAURITIUS

Hová, hová sietz olyl hirtelen?

CAMILLUS

Ne tartoztass, el tekélt szándékom, hogy Atyámhoz mennek.

MAURITIUS

Ellenségedben vagon tudni-illik bizodalmad?

CAMILLUS

325 Ó Ellenség ugyan, de Atyám; ámbátor Atyai szívit, erkölsit el vesztí-is, mind-
az-által míg-is tsak Atyám marad.

MAURITIUS

Haszontalan fáradozol, el pördült a' koczka: még most-is az Atyád szinte
előbbi engesztelhetetlen boszú állással lángadoz: nem túri a' reménykedéssel
való engesztelést.

CAMILLUS

Meg próbálom.

MAURITIUS

330 Füstbe tünteted talám az Atyád végezésit?

CAMILLUS

Meg átkodott szívít könyhullajtásokkal, kérésekkel meg lágyétom.

MAURITIUS

Tedd fére e' semmire menendő fáradságodat, gyenge ostrom a' könyhullatás.

CAMILLUS

Mézes szem-fény vesztés a' szép könyhullatás, melly engesztelni szokta míg az Egeket-is. Reménylem, hogy nem különben, az Atyámat-is.

MAURITIUS

335 Mínek ásztatod sirással a' kemény kősziklát? minek untatod a' fene vadat alá-
zatos kéréssel, hiú reménységgel biztatod magadat, a' lebegő eget tsapdozod
haszontalanúl.

CAMILLUS

340 Mindent meg próbálok: vagy meg tartalak téged, és szülöttidet, vagy magam el
esem. A' belső szeretet szünetlen ösztönöz, és nagy dolgokra bátorét: modot
találtam: úgy illik a' jó barátinkat segítenünk: élni fognak, noha meg halok,
de még-is élni fognak, oh szeretet! elmémet, és tselekedetemet igyengezd.

MAURITIUS

Arra az egyre kérlek, hogy batorságos helyre rejtse magzatimat, mert az én
halálom minden kétség nélkül bizonyos.

CAMILLUS

345 Halálad bizonyos? távul légyen. Miglen Camillus élete fenn léend, fenn léend
Mauritius élete-is.

MAURITIUS

Mondám immár ne agodgyál rólam, hanem egyedül ezen magzatimnak viseld
gondgyát. Ide, ide jertek kedves tsemetéim; végső butsút vegyetek tőlem,
szerentséssébbekké tegyen titeket a' jó Isten Atyátoknál. Mennyetek már,
siessetek, az Egek vezérellyék szaladástokat.

THEODOSIUS

350 Ah szerelmes Atyám! felette sullyos keserűségünket ne toldgyad e' féle szí-
vünknek minden izeit hasogató igéssel. Mi tőled távozzunk, 's te iszonyatos
halálra ragadtassál?

MAURITIUS

A' keservemet uj fájdalommal ne szaporétsátok; és engem –

JUSTINUS

Igy el hatz tehát minket. Ah! –

THEODOSIUS
355 Enged, hogy tekintsek míg egyszer Atyai kegyes ortzádra.

MAURITIUS
Tehát ezt sem nyerhetem meg tőletek, hogy végtére láthassam engedelmességteket. Ah ne akadályoztassatok, vagy inkább –

CAMILLUS
Mennyünk. Isten hozzád Mauriti szívemnek fele!

MAURITIUS
Szemem világánál kedvesebb Camille! Isten veled.

CAMILLUS
36 Te Druse azomba láss a' dologhoz, ne kémélyed fáradságodat.

JUSTINUS
Ah édes Atyám!

THEODORICUS
A' leg kisebb magzatod végső butszuzását-is vegyed.

MAURITIUS
37 O ügye fogyottak! kegyes, irgalmas Attya én Istenem! kérlek viseld gondgyát ezen ártatlanoknak. Nékem adgy bátor szívet, és erőt a' kezdett dolgoknak el végzésére.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Mauritius, Drusus.

MAURITIUS
38 El kezdem immár keserves sorsomnak szörnyű folyamottját: a' kedves tseme-
teimtől ön képpen el váltam. Tied immár ezek Nagy Isten! Te légy gondviselő
Attyok.

DRUSUS
Az Istenre bizod tudni-illik azokat, kiket irgalmatlanúl meg vetted. De hidd
el, meg bánod, midőn őket tulajdon vérekbe fetrengeni szemlélni fogod.

MAURITIUS
39 Örvendetesbeket ád (a' mint reménylem) a' jó Isten. Vagy ha azt-is kívánna
tőlem, hogy magzatim vére ontásával néki áldozatot mutassak, ebben sem
rugdalodszom szent akarattya ellen.

DRUSUS

Hát így vetkőztél ki minden Atyai voltodból? Kegyetlen! noszsa leg aláb, segítsük, a' mint segíthettyük ügye fogyottakat.

MAURITIUS

Fogadom tanácsodat – Fokás elejbe megyek, és kezébe adom magamat.

DRUSUS

380 Ah ne, ne tselekedd ezt, ne meny a' Tsászár elejbe, ki szertelen kegyetlenség-
gel dül 's fül, mert így vesztet magaddal együtt azokat-is, kiket meg tartani
egyébaránt kívánod.

MAURITIUS

Akár melly kegyetlen, dühös fene légyen, meg szelédéttetik alázatos könyör-
géssel.

DRUSUS

Tudni-illik kősziklánál keményeb szív a' te könyörgéssel meg lagyértatik!

MAURITIUS

385 Hát mit? mindenkor kétséges uton járunk? Ideje, hogy a' dologhoz fogjak.
Druse, Isten veled.

DRUSUS

Álly meg, hanyat homlok hová rohansz. Hova ragad a' fel buzdúlt
mértékletlenséged. Mitsodás szörnyű veszélbe ejted magadat, és gyermekei-
det sem életteddel, sem haláloddal nem gondolván.

MAURITIUS

390 Ezt ohajtom, kérem, sótt ingerlem-is.

DRUSUS

Ah! ha eddig tapasztalt hívségem kedves volt előttd, ne; kérlek! leg aláb az
Hazánknak meg tartása, a' köz jó nyerje ezt meg tőled. Olly gyalázatos halállal
meg ne motskold nagyra termett lelkedet. Tehát így válunk el egy mástól? így
engem; 's tieidet öldöklöd? Ezzel fizetz nékem?

MAURITIUS

395 Engem az egek, a' tulajdon üdvösségem köteleznek az el tekélt szándékim-
nak bé tellyesítésére. Légy botsánattal, hogy kedvedet immár nem tölthetem.

DRUSUS

Mivel nem akarod déltzeg, kemény szívű! Azért nem töltheted.

MAURITIUS

Ismérem az Istennek belső képpen integető igéit. Feddi ez a' filéng szívemet.

400 's talám meg unszolván az huzomos hallogatásomat boszszú álló karját reám
régén fel fegyverezte. Azt tudni-illik kívánnya tőlem, hogy a' melly gonos-
ságokat el követtem, az üdvösségemről el feletkezvén, *itten* tulajdon vérem
ontásával le mossam. Míg-is pedig én továbbra hallasztom! Jaj nékem! ha az
hosszas várakozást meg unván, a' meg érdemlett pokolnak rettentő kinnyai
közé süllyeszt!

DRUSUS

405 Boldogtalan fejem! hová legyek, mit tegyek. Tehát így kell Mauriti el veszned?

MAURITIUS

Barátom nints min bánkodnod. Engedd, hogy e' nyomorúlt rövid életet örök-
ké való bóldogsággal el tseréllyem —

DRUSUS

410 Nem kérem, hogy én miáttam önnön magadat őrizzed, mivel röstelled immár
barátodat meg halgatni; hanem azt sürgetem, tartsd meg, a' mennyire lehet,
magzatidat. De mi zendülés ötlík fülembé, mitsodás harsogást hallok.

KATONA

Tegyétek le a' Dárdákot; kardot rántsatok, állyatok szorossan öszve.

DRUSUS

Ha nem hibázok, Fokás Katonái közelétnek. Ime majd gyalázatos bilintsekbe,
lántzokba öltöztetnek. Oda vagyunk.

MAURITIUS

415 Jól vagyon! ma érem immár reményemnek tárgyát. Ma az örök bóldogságnak
hajlékában (hiszem Istenemet) bé lépendek. Bé tellyesétem ígéretemet, bé
tellyesíti, nem kétlem, az Isten-is a' magáét, hogy a' homályos keservem, kiés
vigadozásra derül. Rövid halállal le törlöm bűnömet, és rövid kinok után,
örökös országlásra jutandok.

DRUSUS

Innét killyeb állok, hogy láthassam mire megy a' dolog.

420

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Mauritius, Drusus, Agrippa a' Török vitézek Charilus.

AGRIPPA

Itt vagy háládatlan! szentség törő lator, hazánk pazarlója, Nemzetségednek

401 *itten itten*

országodnak, gyalázatos tzinkosa! alétsátok ötet előmbe kegyetlen Poroszlok,
425 fel gögös homlokodat: nézd, nézd, kik állanak körülöttem, és rettegi. Eléve
hogy sem tengerbe merüllyön az alkonyodó nap, Fokásnak, és egész Népnak
tsúfos játékot indéasz. Látod e' melly helyre jutottál? Ki elejbe vonattattál?

MAURITIUS

Engem e' olly puházkodónak, olly bátortalannak itélsz hogy a' te dörgéseid
le üssenek inamról? Más fegyverrel ostromollyad Mauritius oldalát, mert
430 ezeknek élit meg tsorbétani régen meg tanúltam, ki Anyám említől hartzra
el ragattatván, a' Mársnak ölében nevelkedtem, és számtalanszor a' hada-
kozások, az öldöklések között körülöttem repdöső halálnak szemébe bátran
tekéntettem. Én írtozzam tehát e' mai ditsőséges halállal szemközbe szökni?
Elejbe megyek. Eleget éltem immár, honnét meg tanúlhattam nem tsak azt,
435 hogy hallandó vagyok, hanem hogy ohajtva kívánnyam az haláloamat. Lel-
kemet erő-szakoson ki-sajtolni testemből, el szánt akarattya Fokásnak, nem
ellenzem, ime a' mellyem: mérétse belé szünthe markolattyaig kegyetlen törít,
érdemesé téttettem erre a' bűneim miá.

AGRIPPA

Héjába bátorságot fitogat Istentelen álnok szíved, ezzel a' színyes ravaszsa-
440 góddal meg nem mented éltedet. Ragadgyátok meg ötet vitézek, 's verjétek
vasra.

DRUSUS

Hová ragad a' kegyetlenkedő indulatod? Te merjed e' az előbbi Tsászárodát
bilintsekkkel terhelni? Te Camillusnak olly kedves Baráttját halálra hurtzolni?

AGRIPPA

Fokás állott bé a' birodalomba; Fokás parantsolattját tellyesétem.

DRUSUS

445 Camillusra-is szállot a' birodalom; ennek akarattját tegyed.

AGRIPPA

Az Attyának elsőben, az után a' Fiának tellyen akarattya.

MAURITIUS

Nosza láss kezdett kegyetlenségedhez szaporán! nyűgözd az halálra sietőnek
kezeit, a' Tsászár karjait arany perettek helyet lántzokkal szorongassad. Hurt-
zoltass engem a' város utzáin, mint világ tsufját. Terjezd dél színre az én ke-
450 serves ügyömet, és Fokás Istentelenségét, hogy a' Királyi magzatok oktatására
szolgállyanak.

AGRIPPA

Vegyétek körül vitézek, és hurtzollyátok az iszonyatos tömlötznék ürögébe.

DRUSUS

Álly meg Agrippa, és Camillusnak kedvit ne szegjed, intlek.

AGRIPPA

Tisztelem Camillust, de sokkal inkább az Atyát.

MAURITIUS

455 Mit késlelősködöl tehát? tűzzel, vassal töltsd rajtam boszúdat.

DRUSUS

Oh Egek! mire vetemedik szerentsétlen! Vajha véremmel meg válthatnám életit.

MAURITIUS

Druse! mindenkor hív Barátom! Isten hozzád!

DRUSUS

Háládatlan Mauriti! Isten hozzád.

460

HATODIK KI-MENETEL.

Drusus Vitézekkel, Charilus.

DRUSUS

Charile lelkemnek fele!

CHARILUS

Fejtsd ki, mit kívánsz?

DRUSUS

Immár, úgy tetszik, tsak mi egyedül vagyunk.

CHARILUS

465 Igen-is nintsen itt senki más, a' ki részes lehessen titkainkban.

DRUSUS

Rövid beszédem veled.

CHARILUS

Parantsoly vélem bizvást; tudgyad: hogy háládatos lélek lakik eme kartsú testemben.

461 [A jelenet elején:] CHARILLUS

DRUSUS

470 Ismérem nagyra termett hív erkölcsödet: de álhatatos hívségednek ki-
mutatását most kiváltképpen kívánom.

CHARILUS

Kérjed éltetemet, véretem kérjed; mind a' kettőt örömet fel áldozom, hogy
kedvedet lellyem.

DRUSUS

475 Jól vagyon! ki iszonyatos veszélbe forog Mauritius, nem titok előtted: az
epeszi szívemet szorgalmatos busakodással. A' fő Fejedelmet szerentsétlen
ügyében el hadni éktelen illetlenség.

CHARILUS

Utolsó tsöpp véretem nem sajnálom a' Tsászár üdvösségéért.

DRUSUS

Nem kívánom ezt, hanem tsak bátor szívedet, és egy kis iparkodásodat.

CHARILUS

Lehetz e' erről kétes?

DRUSUS

480 Merj tehát valamit, a' min e' világ álmélkodgyon, a' miről utánnunk való
maradékink-is ditsóságessen emlékezzenek, a' mi halhatatlaná tegye híres
nevedet. Mauritius világ fő fejedelme ime hajdani méltóságáról nyakra főre le
taszátatván mindenektől el hagyatott, ki tsufoltatott Fokastól halálra keresz-
tetik. Isméred Fokást, gézengúz kotziport, ki egy setét sutonból most bujt ki
a' nap fényre. Isméred Mauritiust annyi sok diadalmakkal vitéz Fejedelmet.

CHARILUS

485 Tudom, mitsoda sarkon forog az egész állapot. Bizd reám, kész vagyok önnön
magam vestével való védelmezésére. Felette szerentsésnek tartván magamat,
ha ezzel hozzád, és ő hozzá való hívségemet meg bizonyíthatom.

DRUSUS

Menny, siess tehát, és állyon boszút hatalmas karod: de eléve hallyad, mi
modon teheted szerit.

CHARILUS

490 Fül hegyel halgatom intéседet.

DRUSUS

Menny Fokáshoz, alkalmas helyt válasz magadnak, vess számot eszeddel, és
helyes modot találván verd által roszszálkodó szívít, végezd ki e' világból, nem
hibázhat a' te egyenes, erős tsápásod.

CHARILUS

495

Pontra tellyesitem parantsolatidat, 's meg ismértetem széles e' világgal, miket vihet végben e' karom, és kardom. Esküszöm a' Nagy Istenre, hogy Mauritius tőlem veszi mai nap életit, Fokás ellenben halálát.

DRUSUS

500

Ha mindazáltal (a' mit az egek távoztassanak) a' mostoha szerentse füst-be tüntetné igyekezetedet, léssen bátorságos utad az el szaladásra. Az hív fegyveres embereim, kikkel közlöttem szándékomat, jól el vannak rendelve, talpon álva készen várják leg kisebb függyentésemet. Meny immár, repülő, én-is, vitézlő emberségemre fogadom, mind egyre nyomadat üzöm.

MÁSODIK VÉGEZÉS.

ELSŐ-KI-MENETEL.

Fokás, Agrippa, Török vitézek.

FOKÁS

Ezt merje-e' Fokás Fia? el hidgyem-e ezt Camillus felől? hogy tanátsal, és segítségével az Attya-ellenségeit védelmezze? vallyon mind bizonyossak e' ezek?

AGRIPPA

Valóságok, tudva szollok: mindeneknek végére jártam.

FOKÁS

Akaratom, sótt tilalmam ellen az ellenségeimmel tzimborálni, és az Atyai parantsolatimat vakmerő nyakassággal mérészelle, öszve tapodni?

AGRIPPA

A' mi töb': hogy a' szökevényeknek bátorságos rést nyitna az el szaladásra, Drusust választá hív társnak ennek végben vitélére, sűrű kéréssel ötet unszolván, hogy minden fortéllal ellened törekedne.

TISZT

Ezt e' tulajdon szemeimmel önnön magam-is szemléltem.

FOKÁS

Eh! ki tűrhesse ezt tovább! a' magas egekre, és önnön életemre esküszöm, hogy gondos eszmélésre veszem, mi szörnyűséggel adozzon Camillus vakmerősége.

AGRIPPA

De Felséges Tsászár! engedgy kevéssé az hirtelen fel buzdulásának, melyre ötet bírta az Ifjúságának kényes szilajsága, melyre nézve inkább botsánatot

520 érdemel, hogy sem büntetést. A' te Fiad Camillus hasonló társokat magához
tsatlott, mellyekhez ekoráig szokott, 's épen nem ujság, hogy a' szerelem an-
nak bűnit, a' kit szeret, magára válollya, és a' mennyire tőle lehet, védelmezi-is.

FOKAS

De jól tudgya, ki nagy gyűlöléssel viseltettem ellenségeimhez.

AGRIPPA

De a' fel serdült, és maga szárnyan járó fiatal rend nem tudgya szívinek heves
indulatit zabolán hordozni.

FOKAS

525 Szorossabb pórázra fogom én az ő szertelen mértékletlenségét.

AGRIPPA

Mitsodát? illene-e hozzád, hogy nemzetséged fő ditsőségét és istápját kemé-
nyebben üldözzed? és egy idegennek gonosságát a' saját magzatodon büntes-
sed? Mi haszon, mi ditsőség árad ezekből reád?

FOKAS

Vegye ő hasznát a' gonosságának.

AGRIPPA

530 Az a' fő méltoságra termett Fiad Camillus, kinél minden aláb való, valami aláb
való a' Királyi koronáknál?

FOKAS

Ugy de nagyobb Camillusnál az ő gonossága.

AGRIPPA

Igy feledékenségbe botsátod e' az Atyai édesdedes nevelt? ah ne...

FOKAS

535 E' szívembe rejtekezett ugyan, de itt-is fel piszkálom, itt bizonyos a' boszszú
állás, vagy sohol, és soha. Nehéz büntetnem vétkit, de nehezebb el nyögnöm,
's el engednem. Mire kénszerétesz ah természet, és fájdalom! Miért mondasz
kegyetlennek, avagy miért lágynak? A' boszszú állásra kénszerítesz, 's egy-
szersmind el tiltasz. Vagy ne zajogj ellenem, vagy egészen öntsd ki fel forrott
mérgeidet. A' bizonyos, hogy boszúmat töltöm rajta. Mit hodárol hodára
540 hagyom a' büntetést? Bizvást bánkodgyál szívem, tsak ő-is bánkodgyon a'
miátt, mellyre nézve te-is bánkodól.

AGRIPPA

Ne boszsonkodgyál e' miát.

FOKAS

Nem azért boszonzkodom, hogy boszszút állok, hanem hogy szükséges méltó boszút állanom, ezért gyötrődöm.

AGRIPPA

545 Hogy a' Fiu az Atyától meg ölettesen, vallyon el túrik e' az Egek?

FOKAS

Hogy a' Fiu el hadgya az Attyát, vallyon el túrik e' az Egek?

AGRIPPA

Tehát Camillusnak el kell veszni? nintsen immár az Atyai szeretetnek helye?

FOKAS

550 Untig eleget engettem ezen szeretetnek, most a' gyűlölség egészen el fogá szívemet, valamint hogy eddig nem vala határa a' szeretetnek, ugy most a' gyűlölségnek sintsen határa. Sőt akarom, hogy tüstént a' szökevényeket alétsd előmbe Mauritiussal együtt.

AGRIPPA

Meg lesz, a' mit kívánsz.

FOKAS

Camillus, és Drusus-is ide siessenek.

AGRIPPA

Azonnal — — De ime meg előzi Drusus gyorsalkodásomat.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Fokas Drusus; vétézek Romaiak Drusussal.

FOKAS

560 Olly hitetlennek hidgyelek e Druse? hogy meg vetvén hatalmammat inkább a' fiamnak engedelmeskedöl, az ellenségimnek fogod pártját, hogy sem mint hozzám hiveségedet meg mutassad. Annak követted-e, te rosz példáját, a' kit látván, hogy roszra vetemedett, inkább kellett volna intéseddel vissza vonnod. Felelly ezekre: mit fülelsz, mint a' nyul a' sűrű bokorba?

DRUSUS

Meg botsáss Tsászár, Camillus szüntelen nyughatatlanságának tulajdonétsd ezt.

FOKAS

565 Fog érte adozni Istentelen! mind az által illetet volna, hogy te igyengetted volna önnön könnyin ügöző regédes déltszégességét.

DRUSUS

Az Ifiak barátságába botsátkozván nem szenvedte ez igyengetést. Erőszakkal, fenyegetéssel birt reá, hogy támogatom gonosz igyekezetit.

FOKAS

Az hiu erőtlen fenyegetéseket szélnek kellett volna botsátanod. Mert minémű félelmet üthetett szívedben egy gyenge aproság?

DRUSUS

570 Az Atyara nézve féltem at Ifiutúl szolgálatommal, hitemmel kívántam kedveskedni, azomba el vesztém szolgálatomat, hitemet.

FOKAS

Igy tudni-illik zabolátlanúl el ragattatik az eszelős ifjuság. Hová szem bé hunyva rohanik, nem veszi eszméllésbe.

DRUSUS

575 A' fiad vakmerőségén töröd, faggatod bús elmédet Tsászár: de az enyimet nagyob gond fel 's alá hányva veti. Azomba miért halgatok: mint hogy látom az írtoztató felegeket, mellyek ezentől nyakunkba szakadnak.

FOKAS

Add elő mind rendre, a' mi rettegetet.

DRUSUS

580 Mindenek félelmessek Tsászár. Minden felől a' fel zajdúltt város népe öszve tolakozik, tsattog, pattog, és a' vitézékkel egybe keveredvén vilogtattyák a' párt ütő fegyvert, Mauritiust Tsászárnak vissza kérik, te ellened köszörülik a' mérges fogaikat.

FOKAS

Nem kétessek e' ezek?

DRUSUS

Mind bizonyossak.

FOKAS

585 Ah hazánk Istenei! szakaszszátok markokba ezen reánk sereglő népnek telhetetlen durvaságát. Hát még-is ingó bingó jóság fejemen a' Tsászári korona? Míg most-is ide, 's tova haboz az elmém, mihez bizodalmassan ragaszkodgyon kételkedvén.

DRUSUS

Bátor bizodalomra vidámullyon meg esett szíved, tsak mind ezeket tartsd kevés ideig titokba.

FOKAS

50 Minden Zenebonának, és gonosságnak feje, és szerzője Mauritius: végezzük ezt ki e' világból, hogy bátorságosan országhassak.

DRUSUS

58 Mit? Ezeket merje tőled meg győzettetett, mindenektől el hagyattatott, meg fosztatott Mauritius? Engedd, hadgy élyen inkább, de félelembe, és szünetlen keserűségbe folytatván bódogtalan Napjait. Reám bizd a többbit, el tüntetem a' veszélyt.

FOKAS

Kedvem szerént vagyon jó tanátsod.

DRUSUS

Arra az egyre kérlek Tsászár, hogy Camillusnak botsásd meg vétkét, mellyre őtet a' szeretet kiszette.

FOKAS

Az én gondom légyen az Atyák kötelessége.

DRUSUS

Jol vagyon: a' Városba sietek tehát, és a' dologhoz fogok.

HARMADIK KI-MENETEL.

Fokas Camillus, vitézek Törőkek. Ketten a' vitézek közül vezetik Camillust.

FOKAS

Még se látom a' fiamat; még-is parantsolatom ellen rugdalodzik? téged szemléllek-e ortzátlan?

CAMILLUS

Atyám! régen immár itt lesem parantsolatidat, im akaratodtól függök.

FOKAS

Jöszte, tekénts Atyádnak szemébe, hadd lássam, el birod-e. Isméred e' Atyádat?

CAMILLUS

Ismérem.

FOKAS
Szemtelen!

CAMILLUS
610 És tisztelem-is.

FOKAS
Eh utálatos lélek! ki egészen ki koptál minden nemes erkölcsből, jámborságból, igazságból, betsületből: ki előtt az ellenség nagyobb betsületbe az édes Atyánál.

CAMILLUS
615 Én előttem nagyobb betsületbe légyen az ellenség Atyámnál? Távul légyen! Tudom kitől vettem ezen véretem, életemet, 's erre nézve, kinek kell ezt fel szentelnem.

FOKAS
620 Héjába mesterkedel: vond le ábrázatodról ezt az haszontalan áll ortzát. Ez e' az Atyához fennyen fitogató hívséged? ki nyilván való tzimborában szövetkeztél ennek ellenségével. Távozzál tőlem atkozott, nemzetségednek gyalázatos szennye. Hogy-Mauritius, hogy ennek utálatos tzenkei meg tartatnának, a' te segedelmedre szorúltak e'?

CAMILLUS
Meg bortsáss édes Atyám: a' szeretet, az ügye fogyottakon való szánakodás birt vala reá, hogy egy bordába szövetkezném vélek.

FOKAS
625 Hát ilyen mély feledékenségbe juttottam nálád? Háládatlan! ez e' a' fiui szeretet? Eh! ilyen szörnyű gonosságodat semmi féle képpen el nem nyöghetem.

CAMILLUS
630 Kész vagyok mindenekre. Itten az egy szeretet vétett; minden egyéb gonosság távul vagyon tőlem. Mind az által ezen szeretetnek vétését e' fejem fizesse. Meg elégszel e' ezzel Atya? kevés e' előtted az én halálom, ha tsak vélem együtt a' kedves barátim-is el nem vesznek? Miért engedéd eléb vélek való társalkodásomat? miért ezt akartad? vagy miért most el tiltasz tőlök?

FOKAS
635 Ah kegyetlen Egek! miért büntettek engem ilyen hiti szegett magzattal! Tudni-illik: e' nyomoruság nélkül valék? e' végre tartottátok meg eddig boldogtalan fejemet, hogy egyéb gyermekem nem volna, hanem tsak ellenem párt ütő, tzinkoskodó! vakarj tőlem sárkány tején hizott: nem találok olly szörnyű kinokat, mellyek fel érhetnék ezt a' ki mondhatatlan latorságot. Véred ellen vétettél, véreddel fogsz adozni.

Fokas, Camillus, Mauritius, Agrippa, A' Mauritiust fogva vezető vitézek.

AGRIPPA

640 Ime elődbe alétom fogságba ejtett Mauritiust. A' gyűlölés, a' szégyen nem tűrheti tekéntetedet.

MAURITIUS

Hol vagyok? mitsodás helyre jutottam. Itt viselém vala a' Tsászári páltzát, itt viselem most a' bilintseket. Oh igaz Isten! Látod ezeket?

AGRIPPA

Ime szemlélyed az uj Tsászárt, e' világ Fejedelmét.

FOKAS

845 Itt vagy immár annyi sok vitézek vérenek telhetetlen pazárloja. Te, te mersz előttem meg jelenni vérengző fene?

MAURITIUS

Igen-is meg jelentem előtted, 's pedig akartva. Nézz reám, nézd lántzokkal meg nyugózott ezen kezeimet: mellyek soha senkinek eddig nem könyörögtek. Nézd e' gyászos fejemet, melly hajdanán Romai birodalomnak, parantsolga-
 850 tott; most ezt néked meg hajtom, bizvást országolly, ély immár én miáttam. Tudom mit forralsz ellenem, 's enyéim ellen. Te vetted ezt a' tüzet a' Tsászári palotákba, mellyel még most-is emésztődnek. A' te különös teteményeid ezek! az orszaglásnak ki dühös kívánsága ötlött szívedbe, jól tudom: senki ön képpen le nem teszi a Királyi öltözetet, ki egyszer ehez jutott. Öltözködgyél ámbátor ebben ragadozó Lator, foglald el őseimtől reám szállott tartományi-
 855 mat, ély tennen kinyeden tsak hamar füstbe menendő szerentséddel. Nem ellenzem. Így szokott, e' tündér világ velünk kotzkázni, így forgattya fel, 's alá a' mi álhatatlan sorsunkat; az okáért vedd eszbe Foka, mint kell magas Fejedelmi székben ülnöd.

FOKAS

860 Alázd meg telhetetlen gögel pipeskedő homlokodat, alázd meg kegyetlen, és én bennem valaha te szolgádban, a' mint emlékezel, most immár hatalmas Uradat tisztellyed, és félyyed. Nem vagyok, a ki valék. Nyilván vagyon e' széles világ előtt, mire emelte a' szerentse Fokást, mire juttatta Mauritiust. Meg ismertetem veled, mennyire különböz a' Fejedelmi Méltóság a' birtokok alá vettetett népnek alatonyságától, meg mutatom, miként illik Fokással
 865 szollanod.

MAURITIUS

Mit késöl? oltsad Tsászári véremmel telhetetlen szomjuságodat, boszonkodgyál, dühösködgyél, tetétől talpig rombold minden tagjaimat, izeimet, nem

670 panaszlom; régen 's igen meg érdemlém! vétkeztem meg vallom, 's nem-is tagadhatom. Vétkeztem az Ég ellen; de bánom az éktelen vétkeket, melyre nézve életemnek, birodalmomnak el vesztesít nagy nyereségnek alétom.

FOKAS

Minémű hiu reménnyel biztatod szívedet? Nem forog e' eszelős elmédben, a' rusnya fősvénységed miatt a' vitézeid virágjának öntött vérével míg most-is gőzölgő föld?

MAURITIUS

675 Hadd ezt az Istenre, te láss a' dolgozhoz: végetlen kegyességű az Isten kiben minden reményem.

FOKAS

680 Kévénságodnak eleget teszek: adok példát rajtad a' minéműt előbbi világ soha sem látott, 's mellyen az utánnunk lévő minden unokáink el iszonyodva álmélkodgyanak. Mihelyest a' sebed fájdalemát fogod érezni, azonnal eszre veszed a' boszszú álló karomnak erejít-is. Vitézek, ragadgyátok el e' szentség törőt, vérengző Fenét, kiozzátok, de ugy, hogy érezze nem tsak tulajdon halálát, hanem az én hatalmomat-is.

MAURITIUS

685 Tehát, e' mai nap szakasztya végít forró kévénságimnak! Ah szerentsés Nap! Ma e' széles világnak példát adok magamról: ki el mulandók, el enyészendők e' világ hívsági! Ki támétalan sok veszedelmekkel rakva vannak a' Fejedelmek palotái! A' szerentsének mind a' két sorsát próbáltam, szenvedtem: voltam ah! világ Fejedelme, most világ tsufja vagyok!

CAMILLUS

O Atya!

FOKAS

Mit kévénsz?

CAMILLUS

Ah Mauritius!...

FOKAS

690 Talám ismét valamire ágaskodik a' vakmerő bátorságod?

CAMILLUS

Ezen özönként ki gördülő könyveim által, mellyekkel lábaidat mosogatom, ezen Atyai kezeid által, mellyeket rettegve tsokkal illetem kérlek (magzatod könyvezési, kérészi ezek) könyörűly Mauritius Tsászaron Atya!

FOKAS

995 Mitsodát? Tsászaron? Vagy harabd félbe átkozott zabolátlan nyelvedet, vagy ezentől utól ér a' boszszú állásomnak nyila.

CAMILLUS

Tehát míg tsak könyörgenem se légyen szabad ez után Atyám előtt?

FOKAS

Ehe szüléd ditsőségének szennyje! így fonákúl forgatod azon tágos utat, melyet nagy elő meneteledre készé tettem. Miért vetted tőlem étedet, nevedet? miért szerzettem reád szálandó országokat?

CAMILLUS

00 A' Barátim üdvösségit, 's nem országglást kívánok:

FOKAS

Eszelős, míg sem érted, melly kedves dolog légyen a' Királyi páltzát uralkodó markoddal kényed szerint forgatnod.

CAMILLUS

15 Melly kedves légyen nem tudom: melly nehéz, melly veszedelmes, hallomással érttettem. Tzifra szolgálat a' Királyi méltóság, ki-mondhatatlan nagy terh! Nem szidölög az én fejem az országglásnak maszlagos kívánságától. Mauritiushnak örömet engedem az én részemet.

MAURITIUS

0 O vitéz ifjú! a' kezdett dolgokban méltó társ! ki boldog volnék, ha sokakat hozzád hasonló jó akarokat számlálnék: mindazáltal tedd fére rólam való busakodásodat. Nem ohajtya immár Mauritius tulajdon hirit, nevit, vagy az országglást. Meg ismértetem Fokással, és e' széles világgal, miként utálom e' merő hívságokat.

CAMILLUS

Édes Atyám! leg aláb a' büntelen ifjuságnak meg botsáss, ezt az egyet nyerje meg tőled engedelmes Fiad.

FOKAS

Mit? Hogy Mauritius utálatos tzenkeinek meg botsássak, azt kérended tőlem? míg sem füstölgött ki szivedből ezen eszelős szeretet?

CAMILLUS

Atyai nevedet emléted? engem Fiadnak mondasz? ismérj tehát annak, mutasd magadat valóban Atyámnak: le törölhettyük ellenséginket, nem az Atyai, vagy fiúi nevet: akár miképen kegyetlenkedel, te úgy mint Atya kegyetlenkedel, én mint Fiú szenvedek.

720 FOKAS
Ide vitézek, ragadgyátok el szemem elől utálatossat.

CAMILLUS
Isten hozzád Mauriti! Ki örvendetes napot viraszon bús fejedre. Mivel nem segíthetek, bár csak kedves magzatiddal szembe lehetnék.

FOKAS
Vigyáz, egy nyomot se tégy feliek.

CAMILLUS
'S miért ezt?

725 FOKAS
Az okát ne kérdezd: elég: úgy akarom, parantsolom:

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Fokas, Mauritius, Agrippa, vitézek.

FOKAS
Valamint kezdém, úgy végzem; sokáig tűröm az Istentelent. Vitézek alétsátok elő a' poroszlót hogy ennek otsmány fejét –

730 MAURITIUS
Akár melly kinos halálomat sem ellenzem: öntsd ki reám boszuságodnak tetézett mérgit. Ime előttd a' gonosz tévő.

FOKAS
Az egész város, a' számtalanúl meg ölettetteknek bujdosó lelkei ellened kiáltanak, véred ontását ohajtyák.

735 MAURITIUS
Mit állasz hivalkodva? Elébb lettél volna bár féling, most már a' szemtelen vakmerőség illik hozzád. Végezd a' mit kezdettél. Én vagyok, kit keresöl, a' kitől félsz, ki egyedül Királyi székedet meg rettenthetem.

FOKAS
Hallád Agrippa: attol egyedül tartok: hogy a' Fiai (Zakmányúnknak veleje) hálonkat el kerülik.

740 AGRIPPA
Felséges Tsászár, hogy ezek-is markodba kerüllyenek, semmi ösvény, semmi rés nintsen, melyet meg nem állottak volna ór álló vitézeim, ezeket-is csak hamar lábaidhoz burítom.

MAURITIUS

Távul vagyon minden bűn a' Fiáimtól: az ártatlan vért senki ném öntötte, kit utól nem érte volna a' boszú-állás: én vétettem egyedül, én bűnhődgyem; oka valék sokak halálának, ezt most tőled magamnak kérendem.

FOKAS

745 Halálodat kéred?

MAURITIUS

'S pedig nagyon ohajtva.

FOKAS

Mivel olly kívánva kívánod halálodat kegyetlen, élni fogsz, ugy akarom.

MAURITIUS

750 Ah! mit tegyek? rejsétek Egek! sűrű setéségbe e' boldogtalan fejemet. Oh bár ne kellene a' meg fertőztetett napot látnom! bár mások se látnának engem! Mire jutottam!

FOKAS

755 Hiú sopankodásidat harabd félbe: a' tsekély nyomoruságot örek tsöppekkel ne sirassad: léend ezentől helyessebb okod a' kesergésre, midőn tudni-illik átkozott vérednek minden ágát tövestől ki irtom: Te helyetted a' Magzatid ölettetnek meg, 's pedig szemeid láttára. E' léend mindeneknek vége, vagy semmi vége.

MAURITIUS

760 Oh szörnyű fenyegetés! Tetézett keservemben meg dermedett nyelvem, alig mozdéthatom. Honét e' nagy gyűlölés? oh természetlen, vagy kegyetlen tartomány, melly nékem magzatot nem adtál, hanem tsak szerentsétlent. Miért bánsz így Tsászár az artatlanokkal: nem látod e' az örök Istennek boszszú álló igasságát? leg aláb ah! ha minden kegyességből ki nem vetköztél, engedd, hogy én mennyek előre, nyomdokimat kövessék a' magzatim. Meg ne tagadd tőlem ezt az utolsó ajándékot.

FOKAS

765 Jól vagyon! látom mi kinezhat kiváltképpen. Bezeg nem bánkodtál így eléb, most késedelmes a' bánat. Ezeket ennek előtte kellett volna meg gondolnod. Már késő a' vásár, haszontalan a' nyögésed. A' mit el tekéltem magamban, végben viszem; Te ugyan élni fogsz de tulajdon szemeiddel magzatidnak halálát látandod. Vétkes Apának gyermeke sem vétketlen.

AGRIPPA

Szaladgy Tsászár.

FOKAS

770 Jaj nékem! mi dolog ez? Agrippa; ide ide fordully, ály ellent, oda életem...
(*Charillus Fokást akarja meg ölni de Agripától el tiltatik, 's el szalad.*) Hol a'
vér szopó? Hova rejtekezett? Oh egek – Mi tündérség ez? ah éktelen,
szörnyű, halhatatlan vakmerőség! A' szolga saját Urát merje halálra keresni?
Oh kegyetlen vadak, hogy szertesét nem szaggattyátok! ah meny ütő kövek,
775 hogy porrá nem égetitek e' párt ütő gyilkost! A' ragyagó tsillagokra esküszöm,
el nem kerüli a' boszú álló haragomat.

AGRIPPA

Midőn a' tselekedetnek rettentősége minket egészen el rémített vala, ő az-
omba el illant. De fogadom, hogy nem sokára kötözve elődbe hurtzoltatom
az Istentelent.

FOKAS

780 Nagyon örvendeztet engem a' te vitezséged, 's hivséged Agrippa! mivel ju-
talmazzam a' sok jeles téteményeidet? mellyekkel annyira meg előztél, hogy
ezeket immár bötsüre sem merem vetni. Hogy míg élek, a' te ajándékok.

AGRIPPA

Ha kedvedet leltem Fejedelem, ezzel untig meg elégszem; Én a' bajnoki
tselekedetet, és egy Tsászár életének meg tartását leg nagyobb bérnek szoktam
állétani.

FOKAS

785 'S te mind ezeknek átkozott szerzője 's oka szemléled ezeket? ezentől a'
gyermekeid ki öntetett vérit-is szemlélni fogod. Majd tapasztalni fogod, ki, 's
mi legyek. Ma Fokás maga életétől el válhatott, nem a' boszú állástól. Vitézek
ragadgyátok el szemem elől ezen undok álatot, tartásátok ova szorossan, míg
forró haragomnak tüze meg emésztendi őtet.

MAURITIUS

790 Meg kell halnom, megyek: nem szükséges itt az ösztönözés.

HATODIK KI-MENETEL.

Mauritius, Agrippa, Vitézek.

MAURITIUS

795 O darága Fiaim! o ártatlan, o gyöngé áldozattya ez iszonyatos dühösségnek,
mire nemzettelek? Hát így vesztelek el ki egyedül érdemlettem az halált!
Erősödgyél szívem a' temérdek keserúségre. Így kotzkázik rajtam a' kegyetlen
szerentse. Az halálomat kívánom, az halálomat el nem nyerhetem! Magzatim
életit kérendem, ezek halálra ítéltenek! O magos Egeknek álkotoja, 's Ura!
miért? kérlek, hogy meg hallyak, intettél, ha most nem engeded halálomat?

800 az ártatlan tsemetéimet ki írtod, engem pedig annyi sok nyomorúságokra meg
tartasz? Oh Istennek álmélkodásra méltó rendelési! De lám Agrippa te vég-
ben viheted, a' mit nem akar Fokas. Légyen jó voltodból annyi malasztom, Te,
Te büntesd tőlem el követett vétket. Fogd a' fegyvert, verd markolatig gonosz
szívembe. Te tselekedheted, hogy ne lássam szerentsétlen Atya magzatimnak
iszonyú halálát.

AGRIPPA

805 Meg győztél Mauriti! győzedelmet vettél kemény szívemen! meg vallom,
eddig halálotat szomjúhozám; immár bánom, 's annál inkább ez után azon
igyekezem, hogy e' nyomorúságból ki szabadítván meg tartsam életedet.

MAURITIUS

810 Meg tartsad éltetemet? én szerentsétlen! az utolsó reményemet markomból
ki fatsarod. Boldog Isten! miért motskoltam meg éltetemet, kezemet idegen,
's ártatlan vérrel? Miért voltam kegyetlen? vagy miért Istentelennek, kegyet-
lennenk nem engedtetik meg halni? miért annyi nyomorúságoknak határt nem
vethetek véreimmel?

AGRIPPA

815 Oh melly nagy szánakodásra indétod szívemet Mauriti! el végezém magam-
mal szerentsés, vagy szerentsétlen ügyöddel azon egy nyomban jártatom ügyö-
met. Ha veled nem élhetek, veled hallyak meg leg aláb. Élly mind az által a'
mennyre lehet gyermekeidnek védelmezésére.

MAURITIUS

Tedd fére ezeket: sótt inkább vidd végbe, hogy vagy magzatimmal együtt, vagy
előttök végeztessem ki e' tündér világból.

AGRIPPA

820 Az ártatlanoknak pártját fogják a' kegyes egek: vagy ki ragadom őket a'
veszélből, vagy magam ott veszek.

MAURITIUS

E' reménység biztat? vajki nem isméred Fokás nyughatatlan elméjit! meg tsa-
latkozol. Régen immár ártatlanok, 's együgyűek fogságban a' vasat pöngetik:
engem-is ha szeretsz, vess a' mélységes tömlötznék fenekére.

AGRIPPA

Mi végre ezeket?

MAURITIUS

825 Meg engeszteltetik talám Fokás: 's gyermekeimhez botsánattal léend, engem
pedig az érdemlett halállal ki végez.

AGRIPPA

Ah ne-is hozd elő a' szomorú halálod emlékezetét. Mert mit? ne legyen e' szabad a' barátom halálát meg gátolnom, ezt kívánhatták e' tőlem az Egek?

MAURITIUS

Látom Agrippa, hogy igazán nem kedvelsz.

AGRIPPA

830 Ezt ha arra kél a' dolog, véremmel-is meg bizonyítom.

MAURITIUS

Ah uj nyilakkal ne sértegedsz szívemet; engedd ha te restelled, hogy magam magamnak nyissam meg a' tömlőt, hogy tellyen kedve Fokásnak.

AGRIPPA

Fogadd kérlek intésemet.

MAURITIUS

835 Haszontalan minden fáradságod; a' nyomorúságok elejbe siető kezeimet ne tartoztasd. Nem álétom elegséges nyomorúságomnak ha csak ettől el nem nyomattatom.

AGRIPPA

Későn veszem észre, hogy én vesztettelek el, ki most későn segíteni kívánlák. Engedd, hogy végtére leg aláb veled való barátkozással enyhithessem a' nagy bánatomat.

MAURITIUS ÉNEKE.

840

Mire jutott szegény fejem!
Ah egek, 's én Istenem.
Engedgyétek hagy bánkódgyam
És ügyömön siránkozzam.
Országlásról im rabságba
845 Ditsösségről gyalázatba
Le estem
Süllettem
Ah mostoha szerentse
Mellynek kín minden kintse.

850

Mint tisztán kélt nap fénynek
Sugári el-terjednek
Ragyognak, És villognak
Minket meg vidámétnak
De egy fölő emelkedvén
Rút homályba öltözködvén
Azt rontya
Rabollya
Ugy engem a' szerentse
Mellynek kín minden kintse.

855

860

Sótt a' nap fény a' folyókból
Ki-fejtődzik setetségből
És tisztában fényeskedik
A' szép égen uralkodik.
De én gizgaz Fokás rabja
E' világnak undok tsúfja
Így lések
Szenvedek
Erre szánt a' szerentse
Kinek kín minden kintse.

865

870

Távúl tőlem végh napjaim
Három kedves szép magzatim
Fére Királyi korona,
Arany páltza, bibor ruha
Ne-is jusson az eszembe
Hogy voltatok én kedvemben
Elég kint
Özönkint
Reám áraszt szerentse
Mellynek kín minden kintse.

875

880

De vallyon miért szerentsére
Haragszom? 's nem vétkeimre
Miért azt, 's nem ezt gyalázom
Azt, 's nem eztet átkozom?
Vitézeim vérit ontám
Hogy fogságbúl ki nem váltám
Vétkeztem
Ismérem
Áh átkozott vétkeim
'S nem immár te szerentsim.

885

ELSŐ KI-MENETEL.

Theodosius, Justinus, Theodoricus, Camillus, Egy Hadnagy Vitézekkel.

THEODORICUS

Miért kedves Barátom, mi érettünk annyi veszedelmekbe ejted magadat?
Menny vissza, ha minket szeretsz, és magadra jól idein visely gondod.

CAMILLUS

895 A' ki a' szeretet törvényit érti, semmit nehéznek nem alét, ingyen néki megy
a' veszélynek, és ditsőségnek, tartya a' baráttya gyalázattját magára vállalni,
hogy hívségít ezzel ki mutassa.

THEODOSIUS

Elégséges jelekkel meg ismérttetted eddig hozzánk való szeretetedet, többeket
nem kívánunk, 's nem-is kívánhatunk.

CAMILLUS

900 Míg sem elégségesek: illik, és szükséges-is többekkel ezt ki nyilatkoztatnom.
Kezeimet egybe kultsolván nem nézhetem tovább keserves ügyötöket barátim:
az Atyám veszteteket kívánnya, én helyettetek ezen fejemet vetem eleibe.

THEODOSIUS

905 Tartsd meg édes Camillusunk nekünk szántt életedet, tartsd meg tennen ma-
gadnak, országodnak. Te légy e' vétkes a' vétkesekért? soha ne engedgyétek
ah Egek!

CAMILLUS

Ti-is nem különbben vétketlenek vattok.

JUSTINUS

Ha egyenlők vagyunk minnyájan, miért kegyetlenkedgyen rajtad az halál?

CAMILLUS

A' szeretet parantsollya.

THEODOSIUS

Mi tölünk ezt a' Fiui kötelesség, az Egek, az Atyánk üdvössége kívánnya.

CAMILLUS

910 Ugy de ha meg halsz-is, tudgyad, hogy nem nálam nélkül.

THEODOSIUS

Te előttd míg is.

CAMILLUS
Társod léendek.

JUSTINUS
Vess határt, heves indulatidnak. Életének tékozloja; a' ki haszontalan halállal életének fonalát ketté szakasztya.

CAMILLUS
915 Életének eszelős szeretője az, a' ki meg előzni azokat resteli, kiket immár nem védelmezheti. Élyetek lelkem barátim! Ezen ajándékkal kéri Camillus önnön maga életit meg jutalmaztatni. Én hallyak meg egyszer, hogy ti hármás halállal el ne veszetek.

THEODOSIUS
A' te haláloed minket hármos életüntől meg fosztand.

CAMILLUS
920 Ditsőségessen halok meg, ha ti érettetek történik haláloed. Ne iríglyetek Barátotoknak Barátim e' jeles ditsóséget.

THEODOSIUS
Ditsóségtelen élünk mi-is, ha a' te haláloed által fogunk élni. Ezt a' gyalázatot Barátom ne kend barátidra.

CAMILLUS
A' ki az haláltúl meg ment, gyalázatban ejt e'?

THEODOSIUS
925 'S a' kik méltatlannak itélik haláloedat, iríglylik e' dicsóségedet?

CAMILLUS
Lelkemnek kintsei ti vattok.

THEODOSIUS
Te pedig Camille, minnyájunknak minden gyönyörúsége.

CAMILLUS
Éllyetek ti, és én eleget éltem.

THEODOSIUS
Nálad nélkül nem élhetünk.

CAMILLUS
930 Tehát ha ti sem élhettek nálam nélkül, sem én meg nem halhatok nálatok nélkül, mi vagyon egéb hátra, hanem hogy rejtek helyet keressünk Fokás

előtt. Előre sajdétom a' reánk omlandó iszonyatos felyegeket, ha killyeb nem lépünk.

THEODOSIUS

935 Camille! ez a' rejtekezésünk nekünk, 's néked-is veszedelmet szerez, 's minden igyekezetünket füstbe tünteti.

CAMILLUS

940 Légyen bár ugy: mind az által fogadgyátok tanátsomat, mert a' bizonyos, hogy semmi erő engem töletek el nem választ. Veletek vagy élek, vagy halok. Jertek tehát nyomdokimat kövessétek. E' kárd tart meg minket, vagy én esem el első. Dúllyon, fúlyon az Atyám, rántson kardot, ezerni kinokkal tsigázzon, nem ellenzem, tsak néktek meg botsásson.

THEODOSIUS

O bátor szívnek hallatlan! o nagyra termett lélek!

VITÉZ

Álly meg Hertzeg; Fokás tiltya el meneteledet, egy nyomot se tovább.

CAMILLUS

Mitsodát? te mersz előmbe állani kegyetlen! takarodgyál azonnal félre.

VITÉZ

945 Sajnálom, hogy így kell veled bánnom. De a' Tsászár parantsolattyát által nem hághatom.

CAMILLUS

Tehát így bánnyon velem az Atyám? így a' Barátimmal? hogy hivalkodva nézzem ezeknek méltatlan halálát? ezt paratsollya az Atyám? 's míg-is engedelmesnek kívánnya a' fiát? — leg aláb szabad lesz butszúzó egy két szot folytatnom vélek?

VITÉZ

950 Ez-is meg tiltatott.

CAMILLUS

955 Mit? Miért nem tiltya inkább további életemet Atyám? Ezt könnyebben túr-ném. Vigyáz, kivel mersz szembe szökni: jól észbe vedd, ki ellen szepelkedöl. Ha élendek, Tsászár vagyok, a' Fejedelmeket (tudgyad) hogy senki nem bosszontotta, hogy rajta nem vesztett volna. Azon leszek, hogy te-is meg bánnyad, e' vak-merőségedet.

VITÉZ

Ha a' te szavadnak engedek, bizonyos az halálom.

CAMILLUS

Ha meg kell halnod, most hally meg tehát. Vagy botsáss el, vagy által járom pogány szívedet.

MÁSODIK KI-MENETEL.

960 Trophimus, Aristus névű Fiával, Camillus, *Theodoricus*, Justinus, Theodosius.

TROPHIMUS

Oh! ki tsudalátos változások! Tanúly Fiam, hogy hasznodra légyen. Mauritius ime földig le tsöpültetett, mindenektől meg vettetett, a' ki előtt eléb az egész világ rettegett. A' Fejedelmi korona, a' birodalom immár Fokásra szállott.

ARISTUS

Ki ezeknek oka? ki merte ezeket?

TROPHIMUS

965 Mauritiust régtől fogva gyűlölő hadi nép.

ARISTUS

'S mit mivelnek itten az ő fiai.

CAMILLUS

Isten hozott nagyra betsülendő Trophime!

TROPHIMUS

Engem nevezel e', avagy mást valakit?

CAMILLUS

Téged egyedül.

TROPHIMUS

970 Üdvözlöm én-is a' ti érdemes személyeteket kedves Ifjak! Téged szemlélek e' Camille? Mi dolgod itten? ki meg ászott, el senyvedett keserűségbe borúlt tekinteted?

CAMILLUS

Ha mind elődbe terjesztem, öreg könyvek gördülnek ki egy pár szemeidből.

TROPHIMUS

975 Akár mi légyen, beszéld ki szívednek bús titkait, semmi nem mulik rajtam, hogy vigasztalásodra legyek.

980 THEODORUS

CAMILLUS

Látod e' ezeket a' bujdosó, számkivetett, keserúséggel el tellett, édes Atyóktól meg fosztatott ifjakat: Ezek Tsászár magzati, ámbátor ártatlanok mindázáltal ma kegyetlen halállal ki végeztetnek e' világból.

TROPHIMUS

980 Ah Egekben lakozó Igazság! hozzád folyamodom! ezeket merje e' Fokás el követni? illik e' illy galadúl a' Tsászár magzattyaival bánni. Oh éktelen gonoszság! avagy miért te Hertzeg az ügye fogyottaknak nem vagy segedelmekre?

CAMILLUS

Vajha lehetnék saját életemmel-is!

TROPHIMUS

985 Sűrű könyhullatásokra indét engem a' ti keserves sorsotok. Fortéllal kell itt élnünk. Egy fiam vagyon: ez inkább keveredgyen a' veszélybe, ez essen el inkább, mintsem a' Nap keleti birodalomnak örökösse, 's egyszer 's mind ditsósége. Változtassa ez el amaval nevit, 's öltözetit, az ábrázattya őtet el nem árullya, sótt könnyen mindeneknél hitelt talál.

CAMILLUS

990 Ki nagyon meg vigasztalsz minket Trophime! Az Isten boldogétson szándékunkban! Titeket pedig Marsnak fajzati e' titoknak meg tartására erős hittel kötelezlek.

TROPHIMUS

Az én Aristusomat alétom közületek egyik helyet, és ha arra fakad a' dolog Fokás kezébe adom.

THEODOSIUS

Ne légy illy kegyetlen, kérlek a' te véredhez.

TROPHIMUS

995 Nem vagyok kegyetlen, hanem inkább ti hozzátok kegyes. Jertek közeleb, hogy jól ki tanulhassam abrazaotoknak minden izeit. Theodorice! te kerüld azomba Fokas üldözesit.

THEODORICUS

Akár mit örömosteb, hogy sem Bátyámtól el vályyak. Együtt éllünk, vagy ha az irígy szerentse, ezt nem engedi, együtt hallunk meg: egy sirba temettesse nek mind a' három Atyafinak holt tetemi.

TROPHIMUS

1000 Élni fognak a' Bátyáid-is: de téged bátorságosb rejtekbe helyeztetlek.

THEODORICUS
Illy moddal fogadom tanácsodat.

TROPHIMUS
Álly elő Ariste.

ARISTUS
Ihol vagyok Atya; parantsolly vélem.

1005 TROPHIMUS
Fiam, sőt már nem Fiam: vedd eszmelésre most ki vagy. Tedd le Aristus
személyit, hogy Theodorikusét viseljed. E' nagy névhez illendő bátorságba
öltözzél.

ARISTUS
Azon kívül-is egy Hertzeget illető szívet, és erköltsöt vettem tőled Atyám. De
mi végre ezeket?

1010 TROPHIMUS
Itt neveiteket, othon öltözeteteket változtassátok el. Fiam te Theodorikusnak,
te pedig Aristusnak neveztetel ez után. így a' tett kérdésre kiki azonnal elő
adgya a' nevit.

THEODORICUS
Nem szoktam hazugsággal kereskedni.

TROPHIMUS
Ne mond hazugságnak az előbbeni nevednek ujjal el tserélésit. Érted e' ezt,
's tetszik e'?

1015 THEODORICUS
Nem ellenzem.

ARISTUS
Én sem.

THEODORICUS
Nintsen e' egyéb hátra?

TROPHIMUS
Te Atyádnak mondd Trophimust. Te pedig Ariste Mauritius Tsászárt. Nosza
tehát mond: mi neved?

1020 THEODORICUS
Aristusnak hinak.

TROPHIMUS
Ki az Atyad.

THEODORICUS
Trophimus.

TROPHIMUS
Te-is immár add elő a' nevedet.

ARISTUS
Theodoricus az én nevem, Tsászár az Atyám.

1025 TROPHIMUS
Helyessen folynak mindenek! mar jertek szapura lépsessel vélem.

THEODORICUS
Camille! Szerelmes Atyámfiak! Isten maradgyon veletek.

JUSTINUS
Téged-is a' jó Isten őrizzen, 's tartson.

1030 CAMILLUS
Theodorikusnak immár helyin vagon dolga: a' mi életünk tzérna szalon füg; ha innét el nem takarodunk, itt utól ér az Atyám boszú állása. Éllyünk az idővel, siessünk. De jaj mit látok? ihol jön az Atyám. Egek segétsetek! Többet nem szolhatok.

HARMADIK KI-MENETEL.

Fokas, Camillus, Theodosius, Justinus, Drusus, Agrippa, a' Török vitezek.

1035 FOKAS
O Istenek! Téged látlak e' Camille? Fától szakatt, szentségtörő, fejemre járó párt ütő, nemzetségemnek gyalázatos porontya, 's élsz még átkozott, nem Fiam, hanem halálos ellenségem? Ezeket szenvedgyem e' tőled? így öszve, 's meg öszve gázolod parantsolatimat, hogy a' barátidat, noha vétkeseket védelmezhesse, meg vetvén Atyai jó voltomat, feledékenységbe botsátván fiúi kötelességedet.

1040 CAMILLUS
A' ki az egy szeretettel vétkes, a' nem vétkes.

FOKAS
A' ki így mer szeretni, az minden gonosságra kész vetemedni.

CAMILLUS

A' ki így szokott szeretni, nem tud rettegni.

FOKAS

Lám míg kevésnek-is alétod e' gonosz tselekedetet, ha tsak egyszersmind véle nem kérkedöl.

CAMILLUS

1045 Ha míg is vétkes vagyok előtted Atyám, örömet el szenvedem a' meg érdemlett büntetést, tsak ezeknek meg botsáss.

THEODOSIUS

Mi is minden kinra ajánlyuk magunkat, tsak magzatodtól fogd el haragodat.

CAMILLUS

A' gyenge, artatlan, ifiakhoz ne légy keményeb.

THEODOSIUS

A' te véredhez hatalmas tsászár, légy kegyeseb.

FOKAS

1050 Halgassatok utálatos tzenkek; a' mit fel tettem magamban ma végben-is viszem. Minek előtte a' Nap le hanyatlik, ki mondhatatlan szörnyűséggel átkozott lelketeket, átkozott testetekből ki tsigáztatom, le törlöm fogytig a' föld színéről Mauritiusnak minden pereputtyát.

CAMILLUS

1055 Vallyon mivel érdemlették ezt az engesztelhetetlen boszuállásodat? eléb ime öntsd az én véremet, az után ezekét.

FOKAS

Mit? Ah Istentelen, a' te véredet öntsem? a' te szívedet verjem által? hát nem az én véremnek, nem az szívemnek része e' ez is? Mind enyim a' mivel kénálsz. Adgy elő ollyast, a' mi idegené, 's nem tulajdonom, hogy ezen töltsen boszúmat.

CAMILLUS

1060 Nosza tehát: ezen erekben szökdétselő vérem tied: te tóled vévém Atya, vedd vissza tehát, a' saját ajándékokat, ezzel hamaráb el oltod telhetetlen szomjuságodat.

FOKAS

Igen-is hogy enyim, de az Atyád gyűlölése ezt meg vesztegette.

CAMILLUS

Akár melly tagomat tehát rombollyad, semmit a' mi tied, nem sértegeti kar-

1065 dod. Ezen erekben lengedező vérem nem ártatlan, nem büntelen a' Tsászár
magzatának vére: ezt az én szeretetem, mellyel ellenségidhez viseltetem, el
motskolta.

FOKAS

Jól tudom, 's látom ezt, mindazáltal nem gyűlölhetlek míg így-is, 's illyent –
– sótt inkább gyűlöllek háládatlan Fiú! le mondok előbbi Atyai szeretetemről,
1070 inkább akarok minden magzatimtól meg fosztatni, hogy sem gyalázatos Atya
maradni.

CAMILLUS

Mi haszna az haszontalan fenegetéseknek? ime előtted vagyok. Ha sze-
retsz, meg érdemlem az halált, és ezt érdemlem könyörgésemmel-is. Ha nem
szeretsz, annál inkább ezt érdemlettem; öletess meg: örvendőzve halok meg
1075 néked, és kedves Barátimnak.

FOKAS

Hát így boszontasz átkozott? meg győzte éktelen durvaságod Atyai kegyel-
mességemet, egészen fel gyulasztád szívemet végtelen haragra; gyűlöllek,
immár érzem, de e' kevés, sótt írtozom-is tőled. Mínek nevezzelek ez után míg
tsak Fiamnak-is? átkozlak, kárhoytatlak mint halálos ellenségemet. Vitézek,
1080 tüstént hirtzollyátok innét őtet a' leg keményeb tömlöztnek mélységébe.

CAMILLUS

Ha ugy parantsolod, megyek tőled el bútsúzva.

FOKAS

Eredgy háládatlan, ezentől jutalmát veszed gonosságodnak.

CAMILLUS

Barátim! e' mai nap szem fény alá veti, minémú hívséggel valék hozzátok.

THEODOSIUS

Camille Isten hozzád! a' fájdalom miá meg dermedett nyelvemet többre nem
1085 mozdéthatom.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Fokas, Theodosius, Justinus, Drusus, Agrippa, vitézek.

FOKAS

De hol, Agrippa; Theodoricus? Nem láttad e' valahol? E' győtri elmémet. Az
három Atyafi gyermek közül valamelyik (mi távul légyen tőlünk) bátyyainak
1090 segedelmére lehet az ő keserves sirásával, a' gyenge, ártatlan, sűrű könyvezés-
is néha többet vihet végbe a' fegyvernél.

AGRIPPA

Akár hová rejtekezett, nem sokaig lappanghat, elő kerül rövid idő alatt, mert el állották minden utyát az őrállók.

VITÉZ

Mit tegyek?

THEODOSIUS

108 Ah füstbe tűnik minden fáradságtok!

FOKAS

Jöszte, vald meg mindgyárt, vagy — —

VITÉZ

Camillus ragadá ki őtet a' mi kezünkéből.

THEODOSIUS

Jáj oda életünk! Mi-is hasonló képpen el vesztyük Theodoricust!

FOKAS

De hová, 's merre siet? Mond meg szaporán.

VITÉZ

100 Trophimus önnön maga házába vezette.

FOKAS

Trophimus önnön maga házába vezette? tüstint mind a' kettőt alétsd előmbe.

VITÉZ

Meg lesz, a' mit kívánsz.

FOKAS

105 De Druse! a' Fiamról való busulásom felettéb kinez: ez egyetlen egy magzatom: félek hogy a' nagy keserűség őtet éktelen tselekedetekre ne ragadgya. Nem rugtam míg el tellyességgel magamtól az Atyai kegyességet. Enyim Camillus, szeretem őtet, ám bátor vétkes légyen. Akár hónnét sértegetem, egyszersmind magam vérit öntöm. Meg vallom mind innét, mind pedig amonnét-is ijeszget a' nagy veszedelem. Te egyedül jó tanátsoddal utat, 's modot mutathatsz.

DRUSUS

110 Ha az én tanátsomat meg nem veted, azt javallom; hogy meg botsáss a' fiadnak. Mert mit fog mondani az egész világ? minémű szível, 's kedvel túrik el az unokáid e' kegyetlenségednek emlékezetit?

FOKAS

Mi tévő legyek tehát? Ha engedek, gondatlan Atyának mondattatom; ha büntetem, kegyetlennek a' magzatomhoz.

THEODOSIUS

1115 Felséges Tsászár ime az ellenségedet üldözzed. A' Fiaodon szánakodgyál. Nem vétett ő semmit olyast, hogy halált érdemelne. Mi örömmel ki költözünk e' világból, tsak Camillus élhessen.

FOKAS

Jól vagyon. Két példát adgyunk magunkról: egyet a' boszúállásról, masikát a' kegyelmességről. Ugy akarom, éllyetek ti, 's veletek Camillus-is.

THEODOSIUS

1120 Így mutatod magadat Tsászárnak, így kegyes Fejedelemnek.

FOKAS

Engem illet, hogy az életet, és halált egyaránt osztogassam.

JUSTINUS

Fenn marad e' Atyánk élete.

FOKAS

Az Atyátookról éppen ne busúlljatok.

THEODOSIUS

1125 Az Atyánkról éppen ne busúlljunk? Ah inkább ihon életem, hogy sem ezt tőlünk meg nyerjed.

FOKAS

Mauritius Atyátok ugyan, ugy de vétkes.

JUSTINUS

Mienk mind az által míg imígyen-is.

FOKAS

1130 Agrippa! vezesd ide tüstént a' fiamat: beszéld meg néki, hogy a' kedves Barátinak dolga jól vagyon: néki-is el engettetett vétke. Tegye fére a' félelmet: hitemet le kötöttem, 's meg-is tartom. Így illik a' magzatokat szeretettel, 's egyszersmind félelemmel igyengetni.

AGRIPPA

Meg lesznek mindenek.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Camillus magányossan.

CAMILLUS

1:135 Immár szájam izére folynak mindenek! immár a' tiszta szeretet magányossan
hagyattatván szabadabban tanátskozzon magával, és reám gondot viseljen.
Oh szeretet! mire bírod a' szerető szívet. Barátim, Theodosi, Justine, The-
odorice! győzedelmet vesztek rajtam; ti ártatlanok lévén, az én halálomat
1:140 meg előzitek. De úgy vélem, míg sem tietek minden bizonyal a' nyereség!
akár hogy teszem szerit, el ragadom ezt előttetek, és ezen kezeimmel a' meg
érdemlett halálnak ditsóságit magaméva teszem. Hally meg Camille! hally
meg! és hogy ártatlan véredet ne öntse Atyád, öntsd ki önnön magad. Így
az éktelen gonosságtól meg mented Atyádot. Hogy ha a' méltatlan halált
1:145 el nem távoztathatod kedves Barátidtól, vagy meg nem előzheted, leg aláb
kövessed őket. Mit kételkedöl? El hagyatott, meg vettetett! mi haszna élek,
ha el vesztem kedvesimet? hally meg tehát, ezt akarja Atyád, ezt parantsollya
az hiv szeretet: fogadd ezeknek szavát, ihol az hegyes tőr: ezzel meg nyered,
a' mit kívánsz. Mint hogy barátiddal tovább nem élhetz, végy tőlök vég bútsút,
's vélek együtt hally meg. Ti tehát kedves Barátim holt lekei segétsetek, és te
1:150 véremet szomjúhozó Atyám! néktek áldozom fel lelkemet, éltemet. Ha némű
némű képpen vétettem, ezzel adozom vétkemért.

HATODIK KI-MENETEL.

Fokas, Mauritius, Theodosius, Justinus, és a' Katonák.

MAURITIUS

1:155 Hol vagyok? – És te tekkéletességnek szeretője, 's pártfogója Istenem! ki a'
gonosságot utálod, 's tiltod, a' joságot kívánod. Miért ártatlan enyéimet annyi
szokatlan ösvényeken, e' temérdeki nyomorúságok örvényébe vélem együtt
sülleszted? Miért kérlek az Attyok bűne miatt büntetessenek a' magzatok?

THEODOSIUS

Oh Atya! vajha szabad légyen veled szenvednem, véled éltemet le tennem!

FOKAS

Ne, ne sirasd Mauriti magzatidat, hanem inkább tulajdon vétkeidet.

MAURITIUS

1:160 Az ártatlan vérnek ontása le nem töröltetik elegendő képpen könyhullatások-
kal. Hogy halállal büntess, azt kívánom, 's kérem te tőled. Ti pedig Fiaim,
szerelmes magzatim! kövessétek az Atyátok nyomdokit. Kévés, a' mit kell
szenvednetek, végetlen azomba a' jutalom; melly menyben vár titeket.

FOKAS

1165 Nem engedtetik néked Istentelen ez az öröm? A' gyermekeid meg nem ölet-
tetnek: hanem egyedül te léendesz boszú-állásomnak tzélya.

MAURITIUS

Ezen ajándékkal engem, 's egyszersmind magzatimat-is meg vigasztalod,
mellyben hogy mennél hamaráb részeséts, nagyon kérlek.

FOKAS

1170 Meg lesz, ne-is kételkedgyél, kívánságodat bé tellyesítem. Élni fognak Fiaid,
le kötöttem hitemet, azokáért meg-is tartom. Te egyedül nemzetségednek
gyalázattya, ma éred végit életednek. Ma a' vitéz rendnek véres játékkal fogsz
fizetni.

MAURITIUS

Az Istenért, a' menyországért örömet szenvedek mindeneket. Oh én boldog!
Tehát életben hagyom magzatimat! tehát ezek az Attyok vétkiért nem bűn-
hódnak? immár örömmel az halálra sietek.

JUSTINUS

1175 Ah Atyám! ha meg kell halnod, oldalattúl el nem válok.

MAURITIUS

Nem engedi gyenge Ifjuságod.

JUSTINUS

El túri, sótt erre kötelez a' szeretet.

MAURITIUS

Lám Atyádat immár nem segítheted.

JUSTINUS

De én véle együtt életemet le tehetem.

MAURITIUS

1180 Élly Bátyáiddal inkább, hogy a' melly sorsra tartóztat az Isten, azt el visellyed.
Élly meg emlékeztén Mauritiusról, ugy mint Atyádról, de a' Tsászári nevet
botsásd feledékenységbe. Avagy ha az Atyádról meg emlékeztén a' Tsászári
méltóság-is elmédbe tűnik, mind a' kettőnek sirasd keserves ügyit. De a'
1185 mellyet siratni fogod, vigyázz, hogy azt ne érdemellyed, vigyázz, hogy az Atyád
gonosságát ne kövessed.

FOKAS

Nem tetzik tehát az élet? így vetitek meg a' kegyességemet? majd el érkezik
Camillus, kivel vigan tölthetitek napjaitokat.

THEODOSIUS

1190 Vigan tölthetjük napjainkat? tudni illik az édes Atyánk nélkül? Az ajándé-
kot: a' mellyel kénálsz o Tsászár, vagy Atyánk életével öregbítsedd, avagy ezt
vedd vissza.

FOKAS

Nagyon fel gyullaszt engem a' ti mérészségtek. De ime Agrippát látom: mi jót
hoz?

HETEDIK KI-MENETEL.

Fokas, Mauritius, Agrippa, Theodosius, Justinus.

AGRIPPA

1195 Felséges Tsászár!

FOKAS

Mi dolog? mint folynak dolgaink?

AGRIPPA

Halgassak, vagy szollyak?

FOKAS

Hol a' Fiam? Nem láttad-e'? Nem hallottál e' semmit felőle? így magányos-
san térsz vissza? ezt mire véllyem?

AGRIPPA

1200 Camillus —

FOKAS

Mi lelte őtet?

AGRIPPA

Camillus végtére kardal —

FOKAS

Talám valakit meg öltt?

AGRIPPA

Meg ölettetett.

FOKAS

1205 Talám míg él? míg vesz lélegzetet?

AGRIPPA

Élt Camillus, és véres lelkét ki adá.

FOKAS

Élt Camillus! mit hallok oh Egek? így, így védelmezted? ilyen szolgálattal kedveskedtél Fiamnak, 's nékem-is? szolly világossabban.

AGRIPPA

Nem kétséges, a' mit mondék.

FOKAS

1210 Ki merte bántáni? ki az ő vérébe kezét mártani?

AGRIPPA

Tulajdon kezével el esett. Immár azt vélvén, hogy az három ifjak, az ő kedves Baráti, a' te parantsolatod szerint kardra hányattattak, Téged nagy búzgosággal, az után Theodosiust, Justinust, Theodoricust kiáltván, a' kardgyát ki rántya, és ki mondhatatlan hamarsággal egyenessen ezzel tulajdon szívit által veri.

1215

THEODOSIUS

Camille! Lelkemnek leg job része! hát így halsz meg!

JUSTINUS

Ide Camillus meg hült tetemít, hogy Barátomat utólszor meg ölelhessem, és így lelkemet utánna ki adhassam.

FOKAS

Ah kegyetlen Egek! ah rettentő tsillagok! miért olly kegyetlenül ragadgyátok el tőlem szerelmes magzatomat! mit vétett ellenetek? Jaj min bánkodgyam eléb, mint utob? én szerentsetlen! Fiamon? Camilluson? a' nemzetségem gyalázattyán? miért nem térsz vissza? édes gyermekem, leg drágáb kintsem! miért nem térsz vissza? mit tselekedtél? mi juttatott erre? miért születlél nékem? minek szerzettem néked annyi országokat?

1220

MAURITIUS

Meg halt Camillus? de minémű vétkiért, hanem a' nagy szeretetért, a' Barátihoz való hivségéért.

1225

FOKAS

Mit tegyek annyi kételkedések, annyi habok között? szerentsetlen Fiu! De szerentsétleneb Atya! kit a' fiának halála kinozza annál inkább, hogy nintsen más maradékja. Kire szállanak az országok? kire a' Tsászári méltóság?

AGRIPPA

1230 A' sisakját, a' véres kardgyát ime néked el hozám.

FOKAS

1235 Mit látok oh Egek! Fiam kardgya, Fiam sisakja vala ez. Mind ezek Fiam halálának bizonyos jelei. Mi tévő legyek? kin töltsen boszúmat? Meg halt a' Fiam. A' testől ennek el vált lelke hasonló véres áldozatot kíván. Viszsa kérem Fiamat Atya. A' hazánk kegyetlen Istenei által esküszöm, néked Fiam halotti méltó áldozatot téendek. Te! te Mauriti, és a' te utálatos tzenkeid okai vattok annyi keszerűségimnek. Az ígéretemet félbe szakasztom. Add vissza Camillus Fiamat, kit te, és a' tieid tőlem elragadtatok. Boszút állok minden bizonnal: ezen egy szó elég legyen.

MAURITIUS

Mindennemű kinokra készszen állok.

THEODOSIUS

1240 Leg nagyob kívánságom Camillus lelkéhez jutnom.

FOKAS

Forjon fel haragom, dúllyon, fúllyon szabadon. Hamar ide egy valaki.

POROSZLÓ

Parantsolatodat itt lesem hatalmas Tsászár.

NYOLCADIK KI-MENETEL.

Fokas, Trophimus, Aristus, és a' Második katona.

MÁSODIK KATONA

1245 Felsőges Tsászár, Theodoricus Trophimussal a' te parantsolatodra el érkezett, véled kíván szollani.

FOKAS

El érkezett immár egyszer a' szentség törő?

TROPHIMUS

A' te lábaidhoz borúlok kegyelmes Tsászár.

FOKAS

1250 Párt ütő, te mersz az ellenségimmel, öszve szövetkezni? Te Mauritius fiát a' te hajlékodbá bé fogadni? Így tapodod öszve a' nékem ígért hívséget?

TROPHIMUS

Nagyon szégyenlem: ártatlannak vallom mindazáltal magamat. Arra kérlek,

légy bocsánattal hozzám. Az artatlan gyermekem könnyörülvén, ezt az haláltól akarám meg menteni.

FOKAS

1255 Héjába vetettél töröket gyalázatos álnokságnak Mestere! meg hal, a' kinek életit kívánod.

TROPHIMUS

Hatalmadon áll, azt mivelned, a' mit akarsz. — Theodorice! a' keserves halálad előtt végy bútsút szerentsétlen Atyádtól.

ARISTUS

Isten hozzád örökké édes Atyám!

MAURITIUS

1260 Mi dolog ez ah Istenem! Téged szemlélek e' Theodorice? Az öltözeted ugyan Fiamnak, de a' többi másnak lenni mutatnak. Itten tsalárdság lappang.

TROPHIMUS

Valóban immár a büntetést el nem kerülhetem. El vágattatott üdvösségemnek minden ösvénye.

FOKAS

Hát mit? talám tsúfot úztök belőlem? mond meg igazán gyermek: te vagy e' Theodoricus? Ugy akarom, 's parantsolom.

ARISTUS

1265 Mit mondgyak?

TROPHIMUS

Oda életem!

FOKAS

Vesd fére az ál ortzát.

ARISTUS

Nem vagyok.

FOKAS

Ki tehát az Atyád.

ARISTUS

1270 Ezt ugyan nehéz ki nyilatkoztatnom.

FOKAS

Elő adod e'? avagy el titkolod? ide ide kardal vitézek! gördétsétek le buta fejit.

ARISTUS

Ah ne; az Egekre kérlek.

KATONA

Héjába ellenzed.

ARISTUS

1275 Meg mondom, ki nyilatkoztatom.

FOKAS

Most mindgyárt, akarom.

ARISTUS

Ez, a' kit előtted, könnyekre borúlva látod, az édes Atyám.

TROPHIMUS

El árúltatom! ah egek, tanátsot!

FOKAS

Te vagy ennek Attya! te olyl éktelen gonosságot! – Mi dühösség bírt reá?

ARISTUS

1280 Tsászár! erre a' fortélyra Camillus tanétá Atyámot.

TROPHIMUS

Távul légyen.

FOKAS

Ezt a' kegyetlen, halhatatlan gonosságodat, Fiad halálával fogod fizetni. Theodoricut azomba tüstént alétsd elő.

TROPHIMUS

Ah! Inkáb –

FOKAS

1285 Míg-is rugdalódzol hiti szegett?

KILENCEDIK KI-MENETEL.

Fokas, Mauritius, Theodosius, Justinus, Theodoricus, Trophimus,
Aristus, a' poroszló, 's vitézek.

THEODORICUS

1290 Mauriti! Édes Atyám! oh kedves ötséim! meg-is éltek? avagy melly helyen temetkeztetek.

TROPHIMUS

Kinek szavát hallom? e' valóban Theodoricus! Ah Istenem!

MAURITIUS

Theodorice! Fiam! jer ide, hadgy ölleylek meg utólszor halálom előtt! Ezt leg aláb engette meg nékem a' jó Isten, hogy végtére lathassalak. Ide, ide az ölembe rohannyatok.

FOKAS

1295 Ezentől ragadgyátok el innét a' Fiait, hogy e' végső vigasztalása se lehessen.

MAURITIUS

1300 Kövessed, kövessed Foka a' dühösködő fene indulatodat. Büntesd Fiaival együtt az Atyát — Vidd végbe, a' mihez fogtál. Az Atyai szívben merétsd a' Fiainak vérével meg festett hegyes törödet. Ime nyitva a' mellyem! a' hol akarod, ott verd által: tőled nyitandó minden sebeknél nagyobbakat érdemlettem. Egészlen vétkes vagyok. Mit retteg a' féléng kezed? Ihol az áldozat: önnön magam keresem a' hohért. Jelen vagyok mind a' kettő. Az egy hegyes tör végezze mind a' kettőnek fájdalmat.

FOKAS

1305 Mérész, és halált szomjúhozó szívet fitogatz ugyan. Ne fély, el oltom szomjúságotat. Meg fizeted, hitesd el magaddal, minden gonosságodat ama' sok vitézeknek vérengező gyilkossa, Hazánknak pusztítója.

THEODOSIUS

1310 Kegyetlen, vér szopó Pogány! ártatlanok nyomorgatoja! szállj le a' Tsászári székből, hogy e' meg tisztúljyon, tedd le a' fejedről; az Istentelentől írtózó lopott koronát. Illik e' hozzád vakmerő ravaszsággal az országlásnak fő méltóságára ágaskodnod? a' Fejedelmek vérit a' pór rend-bélével egybe zavarnod? Térj visza a' te nemzetségednek alatonyságára, sótt semmiségére.

FOKAS

Mit? Ezeket Fokásnak? Ezeket egy Tsászárnak? Tanúly annak engedelmeskedni Istentelen, kinek míg az Istenek sem ellenkeznek, kinek e' széles világ, tédret hajt. Ki vagyok, 's mi vagyok e' mai nap ki nyilatkoztattya.

KILENCEDIK KI-MENETEL.

Fokas, Mauritius, Theodosius, Justinus, Theodoricus, Trophimus,
Aristus, a' poroszló, 's vitézek.

THEODORICUS

1290 Mauriti! Édes Atyám! oh kedves ötséim! meg-is éltek? avagy melly helyen temetkeztetek.

TROPHIMUS

Kinek szavát hallom? e' valóban Theodoricus! Ah Istenem!

MAURITIUS

Theodorice! Fiam! jer ide, hadgy ölleylek meg utólszor halálom előtt! Ezt leg aláb engette meg nékem a' jó Isten, hogy végtére lathassalak. Ide, ide az ölembe rohannyatok.

FOKAS

1295 Ezentől ragadgyátok el innét a' Fiait, hogy e' végső vigasztalása se lehessen.

MAURITIUS

1300 Kövessed, kövessed Foka a' dühösködő fene indulatodat. Büntesd Fiaival együtt az Atyát — Vidd végbe, a' mihez fogtál. Az Atyai szívben merétsd a' Fiainak vérevel meg festett hegyes törödöt. Ime nyitva a' mellyem! a' hol akarod, ott verd által: tőled nyitandó minden sebeknél nagyobbakat érdemlettem. Egészlen vétkes vagyok. Mit retteg a' féléng kezed? Ihol az áldozat: önnön magam keresem a' hohért. Jelen vagyok mind a' kettő. Az egy hegyes tör végezze mind a' kettőnek fájdalmát.

FOKAS

1305 Mérész, és halált szomjúhozó szívet fitogatz ugyan. Ne fély, el oltom szomjúságotat. Meg fizeted, hitesd el magaddal, minden gonosságodat ama' sok vitézeknek vérengző gyilkossa, Hazánknak pusztítója.

THEODOSIUS

1310 Kegyetlen, vér szopó Pogány! ártatlanok nyomorgatoja! szállj le a' Tsászári székből, hogy e' meg tisztúllyon, tedd le a' fejedről; az Istentelentől írtózó lopott koronát. Illik e' hozzád vakmerő ravaszsággal az országlásnak fő méltóságára ágaskodnod? a' Fejedelmek vérit a' pór rend-bélével egybe zavarnod? Térj visza a' te nemzetségednek alatsónységára, sótt semmiségére.

FOKAS

Mit? Ezeket Fokásnak? Ezeket egy Tsászárnak? Tanúly annak engedelmeskedni Istentelen, kinek míg az Istenek sem ellenkeznek, kinek e' széles világ, térdet hajt. Ki vagyok, 's mi vagyok e' mai nap ki nyilatkoztattya.

THEODORICUS

315 Éppen nem félünk tőled kegyetlen! Míg ma magával együtt menybe látta
Fiait az Atyánk, a' hol örökké való boldogsággal meg jutalmaztatunk.

FOKAS

Meg válik mindgyárt e' jelen való órában, miket szenvedhettek.

MAURITIUS

Ah boldog óra! ah uj győzedelemnek bizonyos jele! mellyet méltó, hogy
vérével: 's életével magának meg szerezze Mauritius. Maradgyatok meg édes
Fiaim az álhatatosságban: kegyes az Isten menyekben —

THEODOSIUS

320 Ez ama kívánatos, és ditsőséges nap, melly minékünk viradott, hogy fejünkre
tegye az örökké való mennyei koronát.

JUSTINUS

Ezerni, 's meg ezerni kinokat, 's öldökléseket ezért kész vagyok el szenvedni.

MAURITIUS

325 Nagyra termett magzatim! véremnek ismérlek titeket. Így így ennek utánna-
is visellyétek magatokat, és Tsászári nemeteket olly jeles tselekedetekkel éke-
sésitétek, hogy a' szüleiteknek örömére légyen hogy titeket nemzettek. A'
nevezetes Emberek jeles ditsőségnek tartják, ha a' nagy lelkeiket, midőn ugy
kívántatik, le tehetik.

FOKAS

Vitézek! Poroszlók! elsőben Trophimus porontya, az után Mauritius Tzenkei
hallyanak meg.

TROPHIMUS

330 Oh Tsászár! Kérlek —

ARISTUS

Tehát halál eleibe ragadtatom? Ah Atyám! miként tűrhetem ennek írtóztató
ábrázattját?

TROPHIMUS

335 Nem különben, a' mint én, által, 's meg által verettetett szívemnek kinnyát.
(Borzadoz egész testem! És a' nagy fájdalomtól tsak nem el nyomattatom.)
De menny édes Fiam, és az utánnunk való unokáinknak mutass szép példát,
miket tehet a' Fejedelmekhez való igaz szeretet.

MAURITIUS

Távol vagyon ettől minden álnokság, vagy gonosság. Légy botsánattal ehhez Foka.

FOKAS

Ne vontass héjába időt.

ARISTUS

1340 Isten hozzád tehát szerelmes Atyám! Oh ki nagyon félek! – Vajha míg egyszer láthatnálak Atyám! Ah édes Atyám vég bútsút veszek tőled. Isten veled.

TROPHIMUS

Ariste kedves gyermekem! Jaj én szerentsétlen Atya! minek nemzettelek?

FOKAS

1345 Mit várakozol Hohér; szakaszd félbe a' fohászzkodásokat, szeld le ennek a' gombját.

HOHÉR

Ezentől, mindgyárt meg lesz.

ARISTUS

Ah Atyám! oda életem, segíts –

TROPHIMUS

Eh kegyetlen, átkozott!

FOKAS

1350 Mennyetek, mennyetek ti-is Istentelenek, és legyetek az én igasságom bizonyági. Az haldaklót kövessétek ti-is. Ugy akarom, parantsolom.

MAURITIUS

1355 Ah Fiaim! ah Theodorice! ilyen dühösködő boszúállásnak fel áldoztatván meg halunk: és a' kik együtt e' földön éltünk, nem sokára a' Mennyei ditsőségben egybe akadunk. Mennyetek drága kintseim: sietve siessetek oda, holott a' boldog Lelkek örökké vigadnak. E' mai nap végít szakásztya minden keserűséginknek, de nem a' boldogságunknak.

THEODORICUS

Jer te-is velem Atyám!

MAURITIUS

Jaj minémű szorongatásokat szenvedek! Megyek Fiam!

FOKAS

Intlek, egy nyomot se innét.

MAURITIUS

1360 Hát így kell el veszned szívemnek leg job része! oh ártatlan lélek! öröme, de
egyszersmind epesztő fájdalma Atyádnak! Igaz vagy Uram, és egyenes, 's igaz
a' te ítéleted.

JUSTINUS

Theodorice Bátyám! állj meg, míg veled, úgy mint társod az halál elejbe
menendek. Hallom engem hisz társul, ime követlek: Atyám! engedd, hadgy
siessek kegyes öledbe, a' honnét vettem ezen életemet.

MAURITIUS

1365 Jőj ide utólszor. Őleld meg Atyádot; végy innét hozzám, 's hozzád illendő bá-
torságot magadnak. Eredgy már, és menybe meneteleddel előzd meg Atyádat.

JUSTINUS

Ah Istenem! a' Te szolgáltskádhoz légy irgalmas, és kegyelmes.

MAURITIUS

Igaz vagy Uram, és egyenes, 's igaz a' te ítéleted.

THEODOSIUS

1370 Hallyad édes Atyám a' Fiadnak végső szavait. Ha valáha valamiben vétettem
ellened (most nagy alázatossággal kérlek) meg botsáss. Immár örömmel, sőt
vigan meg halok.

MAURITIUS

Nosza, kövesd meg ölettetett Bátyáidat édes kintsem! majd utánnad megyek
én-is.

THEODOSIUS

Engedd meg kegyetlen, hogy utolsó ölelésit vegyem Atyámnak.

HOHÉR

El szaladásra rést keresöl Istentelen.

THEODOSIUS

Ah Atyám! Isten hozzád Atyám!

MAURITIUS

Isten hozzád Fiam! édes gyermekem! hajdanán minden reményem! Üdvözítő
JESUS vezérellyen —

THEODOSIUS

Meg váltó Kristusom! e' lelkemet, melyet tőled vettem néked fel áldozom.

MAURITIUS

1380 Igaz vagy Uram, és egyenes minden ítéleted. Meg elégedett e' ezzel vér
szopó a' dühösséged? nem rettegsz e' kegyetlen! az éktelen gonosságodat
szemlélvén?

FOKAS

1385 Élsz még Istentelen! Emberek, és Istenek gyalázatos döge! Országok pazar-
loja! Immár, a' kiket gonoszokká titted, kövessed magzatidat, és Fokás hírít
's nevit vidd le magaddal pokolba. Add elő Te Poroszló Mauritiusnak az ő
gyermekének feit.

MAURITIUS

1390 Felséges Isten! tehát immár olly sűrű, 's forró fohaszkodásokkal ohajtott éle-
temnek végéhez jutottam; el értem már azon boldog orát, melyben meg halok.
Immár örök üdvösségemet nagy bátorsággal reménylem. Ah ki nagy öröm-
re gerjedett szívem. Te Egek alkotója Istenem! hogy bűneimet büntessed:
1395 azt kívántad, hogy le tenném életemet, országlásomat, Tsászári páltzámat,
öltözetemet, birodalmomat. Ime mindenektől meg válok. El hagyattatva,
meg utáltatva, országok, sőt világ tsufja, örömet szenvedek. Meg vallom,
1400 hogy mind ezeket, sőt még nagyobbakat-is érdemlettem, mert nagyot vétet-
tem. Botsásd meg gonosságomat, én kegyes JESU som, fogadd vissza tőled
el pártúlt, de immár nagyon bánkodó szolgálodat. Mauritius néked hal meg,
néked ajánlya bűnös lelkit. E' tsapás keserűségimnek határt vet, és örök
békeességben részesét. Te Foka ezt ime; melyet elődbe alétek kontzold öszve.
A' magzatok sorsához hasonlová tedd az Atyok sorsát-is. Rabold el bizvást,
1405 ha úgy tetszik országimat. Ha véretem szomjúhozod; öntsd véretem; hogy a'
te dühösséged a' mi halálunkal meg elégedgyen. Néked hagyom fejedelmi
páltzámat; országoly sokáig, élly szerentséssen! én örökké boldog, Meny-
országba által költözöm.

FOKAS

1405 Merezd fel szemeidet Mauriti, és hizlald ezeket, téged illető látással. Most
a' győzedelmek helyett számláld a' te haldaklásidat. Nem de isméréd tieidet?
(*Mauritius három fiainak feje mutatatik.*)

MAURITIUS

Igaz vagy Uram, és egyenes a' te ítéleted. Meg botsáss édes JESU som, és
könyörűly rajtam.

1388 végéig jutotam

A' Mit kívántam,
Sótt régtől-is vártam,
Immár el nyertem nehezen.
Az partott értem,
Meg-is pihentem,
Eddig habozván szünetlen.
Féltem az haláltól,
Mint egy sárkánytól,
Irtóztam ennek elés fogától.
De már örömmel,
És bátor szível,
Le teszem kedves éltemet.
Boszszút vegyen rajtam,
Öntse mérgit reám
Engem ne kémélyen
Hanem porrá tegyen
Erre most kérem,
Ihol tsöp vérem
Igy leli az én kedvemet.

Mert minek élek?
A' sok félelmek,
Hogy ha epesztik Lelkemet.
A' nagy vétkemért,
Fösvénységemért,
Ha nintsen nyugta szívemnek.
Jobb itt adóznom,
Mint örökké sírnom,
Istent engesztelnem,
Mint örökké égnem;
Azért örömmel,
És bátor szível,
Le teszem rövid éltemet.
Ugy-is el tűnendő,
És füstbe menendő,
Világ ditsóssége,
Minden tündérsége,
Mézet méreggel,
Mindent ürömmel,
Öszve 's meg öszve vegyelit.

Bár meg ismérnék,
És ezt el hinnék,
Minden halandó emberek.
Kik e' világnak,

1455 És az hívságnak,
Fel áldoztattyák szíveket.
Tudom meg vetnék,
1460 És el kerülnék,
Sótt ki nevetnék,
Öszve tördelnék,
Lépes veszeit,
És keleptzéit
Mellyel sokakat el veszített.
Azért ne bánnya,
Senki ne szánnya,
Hogy ezt olvasta,
1465 És meg fontolta,
Mert ennek hasznát,
Vette jutalmát
Meg ismervén világ sorsat.

VÉGE.

A MŰ ADATAI

1767-ben Kereskényi Ádám Kassán a jezsuita akadémiai nyomda igazgatójaként a *Cyrusszal* egyszerre nyomtatta ki a másik drámafordítását, *Mauritius tsászár szomorú játékát*. Ez ideig ez volt tragédiájának egyetlen kiadása.

Kéziratot másolata sincs az eredeti teljes szövegnek. A kézdivásárhelyi minorita drámagyűjteményben (*Liber Scholarum Cantu* KLTE Könyvtár Kézirattára, jelzet nélkül. – Vö. KILLÁN, 1979. 44–45.) olvasható *Mauritius Nap Keleti Császár kivégzése Foka vérengző pogány által* az eredetinek nagyon eltérő változata. Az ismeretlen rendező elhagyta az eredeti darabnak mintegy a harmadát. Új jelenetet nem toldott be, de átszerkesztette a darabot, néhány jelenetet kihagyott. Egy-két soros kihagyásait figyelmen kívül hagyva kiszúrta a 121–144, 153–158, 173–199, 218–243, 250–282, 324–327, 362–380, 416–440, 454–484, 664–680, 719–761, 770–834, 863–870, 898–904, 934–949, 1437–1462, 1565–1623, 1651–1658, 1758–1769, 1820–1828. sorokat, összesen mintegy 600-at.

SZERZŐ

A szerző-fordítóról lásd a 10. sz. alatti jegyzetet!

FORRÁS

A címlap megmondja, hogy a *Mauritius* nem önálló munka, fordítás. Bizonyára osztrák vagy német jezsuita szerző latin nyelvű darabjából fordította Kereskényi, mint a másik két darabját. Emellett szól az is, hogy a szövegben helyenként előfordulnak latinizmusok, magyartalan kifejezések. A közvetlen forrás ez ideig nem került elő. Külföldön számos helyen játszották *Mauritius* történetét *Mauritius imperator* címmel. (Vö. JUHAROS, i. m. 118.) ALSZEGHY (*A magyar nyelvű jezsuita*

drámák forrásaihoz. It 1942. 87–89.) a külföldi jezsuita drámák közül Charles Porée 1741-ből való darabjával talált párhuzamokat.

ELŐADÁS

Az eredeti tragédia előadásáról magyarországi jezsuita iskolákból nincsenek adataink. „Kassai előadása nem bizonyítható”. (STAUD, II. 87.).

A minorita változatot előadták Kézdivásárhelyen, bár a játék pontos idejét nem ismerjük. Valószínűleg 1776 júliusában mutatták be.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunk szövegét ugyanúgy az 1767-es kassai kiadványból vettük, mint az előző Kereskényi-darabnál, és a közlésben hasonló módon jártunk el.

Minthogy a kézdivásárhelyi előadás nem tekinthető jezsuita iskolai produkciónak, s a dráma szövegében történt változtatások függetlenek a tragédia jezsuita szerzőjétől, bár a darab utóélete szemszögéből érdekes jelenséggel állunk szemben, a változtatásokat nem vettük figyelembe.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 16 Theoph. Zonar – Theophanes Homologetes (750–817) és Johannes Zonaras (XI. század) bizánci történetírók.
58 *déltzeg* – szilaj, féktelen (Vö. az 397. sorral!)
78 *feléng* – félénk (Később is többször előfordul.)
80 *nadály* – pióca
81 *utolsó pihenésünkig* – halálunkig? Talán: utolsó pihegésünkig?
86 *támétalan* – roppant sok, tömértelen
196 *vakarj tőlem* – kotród, takarodj előlem (Később is előfordul.)
203 *ösvény* – olv. ösvény
222 *Ne vontass időt* – ne húzd, ne lopd az időt
292 *gyomroskodik* – mérgeskedik, haragoskodik
327 *reménykedéssel* – rimázkodással
399 *meg unszolván* – megúnván
425 *Eléve* – előre, előbb (Vö. a 488. sorral!)
449 *dél színre* – napfényre
483 *kotzipor* – otromba, faragatlan; *sutonból* – kuckóból, a kemence mögül
500 *fügyentésemet* – füttyentésemet, jeladásomat
539 *hodárol hodára hagyom* – halasztgatom, napról napra hagyom
565 *regédes* – negédes? büszke, kevély (Sajtóhiba?)
620 *tzenkei* – kölykei (később is többször előfordul.)
695 *ezentől* – rögtön (Később is előjön.)
737 *zakmányúnknak veleje* – zsákmányunk legjobb, legfőbb része
751 *örek tsöppekkel* – nagy könnycseppekkel (Vö. az 973. sorral!)
952 *szepelkedől* – erőlködsz
1063 *meg vesztegette* – megrontotta
1150 *némü némü* – néminemü
1345 *gombját* – fejét

13.

KOZMA FERENC

JEKONIÁS

Győr é. n. [1754]

JEKONIÁS

Szomorú-szabású Víg ki-menetelű Játék
Mellyet
Egy némelly JESUS Társasága-béli Tanító-Mester
Szerzet, és elő-állatot.
Győrben,
Nyomtattatott, Streibig Gergely János privil.
Könyv-Nyomtató által.

Tekéntetes, Nemes, Nemzetes BIRÓ ISTVÁN Urnak
Nemes Királyi, és Győr-Vármegyei Táblák
Assessorának Koronás Királyné Aszszonyunk Ó Felsége Consiliáriusának etc. etc.
Tiszteletére.

VALÓSÁGA A' TÖRTÉNETNEK.

JEKONIÁST, Júda Királyát, ravaszúl magához tsalván tömlöztbe vetteté Nabukodonosor, ama nevezetes Fejedelem. Helyébe ültete Szedetziást; ez után Godoliást. De ezt egy Ismaél névű, Királyi ágból szakatt iffiú nem sokára világból ki-végezé. Meg-hal Nábuk Fejedelem: Evilmerodákra száll a birodalom. Ki-ő JEKONIÁST harmintz hét esztendős raboskodásából fel-szabadítván, a' királyi székbe vissza ülteti. Királyok Negyedik könyvének 25. részében. Jerem. 52. v. 21. A' többi merő játékos költemény.

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLYEK.

- 10 JEKONIÁS* újlag Júda Király; már mind Istennek, mind Embereknek híve. Felettebb tiszteli Fejedelmét; szereti Osiást.
OSIÁS, meg-öletett Godoliásnak Fia: kedvese Jekoniásnak.
ISMAEL, Királyi Nemből-való; Godoliás gyilkosa, Nabuzardán Tzinkosa.
JÓANAN, Izraél népének Fő Hadi-Vezére.
- 15 JEKONIÁSNAK, két kisded Fiai.
RAPSAK, szóttalan személy.
EVILMERODÁK, Assyria Fejedelme. Fial: Apalin szívű: könnyen hívő.
BOLDIZÁR, Fejedelemnek hitetlen ötse: nevendék gonoszásznak tüköre. Közben-járója Jekoniásnak: hogy ötet testvér Bátyta ellen magához tsatolhassa.
- 20 NABUZARDÁN, Fő-Vezér: meg-öregzett gonoszászu Politikus. Hitetlen mindenhez, Ismaelt ki-véve.
ARAKSES, Udvari Fő-kapitány. Okos Politikus; hív mindenekhez, Nabuzardán, és Ismaelen kívül. Helyheztetik a' játék Babilonban; a Királyi Lakásnak udvarló palotájában.

ELSŐ VÉGEZET

25

ELSŐ KI-MENÉS.

Osias, és Jekoniásnak két kisdedi.

OSIÁS

Álljunk-meg itt azomban: majd ide érkezik Atyátok.

* Joakimnak-is nevezetik a' Szent Írásban.

1. FIÚ
Ide jövend-e' minden bizonnal?

OSIAS
Ide: a' mint ő maga jelenti vala. Mi hozzánk illik leg-inkább: hogy első
30 legyünk köszöntésében, 's térdet hajtsunk vissza-tért Királyi személyének.

2. FIÚ
Tehát ugyan Király lőn ma Atyánk?

OSIAS
Király ugyan ismét; Ti pedig újlag Júda Királyának Hertzeg Fiai.

2. FIÚ
De vallyon: mikor lehetünk már egyszer szemben édes Atyánkkal? O! melly
igen sohajtom én ezt látni! melly sokszor foházkodik ő maga-is én utánnam!
35 ha tudnád, ah Osia!

OSIAS
Meg-látod ezt-is: ha ma nem, holnap valóságoson.

1. FIÚ
Igazat tart-e', a' mit mondasz?

OSIAS
Igazat: ne kételkedgyél; bizonyomra mondom, sőt fogadom-is: tsak jőne már
egyszer Jóanan.

1. FIÚ
40 Vallyon: kitsoda az a' Jóanan? talán az, a' ki a' minap?

OSIAS
Az, az: a' ki harmad nap előtt ki küldetett a' Fejedelemtől.

1. FIÚ
'S mi hasznot hajt az minékünk?

OSIAS
Igen-is nagyot: az fogja ide kísérni Atyátokat.

1. FIÚ
A' mi Atyánkat?

OSIAS
45 Azt, ha mondom.

1. FIÚ

Ah Jóanan! akár-ki vagy: de nagyon irégylem ezt a' boldog sorsodat!

OSIAS

Atyátokat pedig, 's minket egyetemben fog hadi-sereggel édes hazánkba vissza téríteni.

2. FIÚ

50 Hol már tehát az a' Jóanan? hol? 's melly föld partyán késik illy sokáig? (*Kezén fogja Osiást.*) mennyünk, Osia! talán távolról leg-alább meg-sajdittyuk őtet. Mondhatza, merre jó?

1. FIÚ

Melly tájon fog meg-állapodni? (*Más felől Osiás köntösét vonogattya.*)

OSIAS

55 Eufrates ellenébe. (*Bal kézre mesze ki-mutat; a' kisdedek láb hegyre ágoskodnak.*) Látod-e' azt a' menedékes dombot, melly amott a' többi közt fellyeb emelkedik?

1. FIÚ

Hogy ne? ott már talán Jóanan?

OSIAS

Nem oda szólok. Hanem ott az országos út: a' melly szerelmes hazánkba, Sion szentelt városához szolgál. Azon fog jőni Jóanan: azon mi-is vissza térni.

2. FIÚ

60 De im' sohol se látom (*Viszsa fordul egy kis túrhetetlenséggel.*) miért nints itt már egyszer? mit tsinál illy sok ideig?

OSIAS

Itt léssen majd, mihelyt a' nap maga fél úttján által esik. Törd-el azomban: (*Suttomban, és mosolyogva szól.*) az órák nem-sietnek olly igen, mint a' ti kívánságítok.

1. FIÚ

65 Soha, bizony, nem értem illyhoszszas, és húzomos napot (*Viszsa tekint.*) de ime kit látok! (*Jekoniást láttya távúl.*)

2. FIÚ

Jóanan jó! siessünk eleibe.

OSIAS

(*Nevetségre fakad.*) O Ártatlanok! tehát Atyátokat se isméritek? látom: már minden tsak Jóanannak tűnik előttetek.

KÉT FIÚ

(Nagy örömmel.) Ah Osia!

OSIAS

70 (Felettéb vidám ortzával.) Hiszszem, hiszszem: sőt érzem-is fel-hevülésteket: vígadok vigaságtokon. (Kezekem fogva Jékoniás eleibe igazította.) de ime közelget a' Király: köszöntsétek édesdeden.

MÁSODIK KI-MENÉS.

Jekóniás, és a' voltak.

2. FIÚ

75 (Kezéhez békélnék mind a' ketten.): O! édes Atyám. — —

JEKONIÁS

Osia! Fiaim! (Gyöngén illeti őket.) itt vattok szerelmes tsemetéim.

OSIAS

Engedd-meg, O Fejedelem! hogy lehessen első Királyi üdvözlésedben. Tartozom ezzel néked nem tsak mint Királyomnak; hanem mint háláadó Fiú tulajdon Attyának.

JEKONIÁS

80 Osia! édesem! téged én ugyan miólta kedvembe fogadtalak, úgy kedvellek mindenkoron, mint szerelmes Fiamat; mint szívemnek jobb részét. De azonban se Atyádnak, se Királyodnak nem ismérhetem magamat. Szerentsébbb Királyt érdemlettél te jámbor erköltsid miatt; igaz szeretetedre pedig nézve jobbnál jobb Atyát. Efféle vala ugyan a' te boldogúlt! — —

OSIAS

85 (Félben szakasztya fájlalva.) Ah ne juttasd, kérlek, eszembe szegény Godoliás Atyámnak halálát. Neki keménykedet, meg-rögzöt, 's bele-vastagodot már szívem. (Örömmel.) Vigasságosb ügyeket kíván magának e' mai örvedetes nap. (El-fordúl nagy fájdalommal.) Meg-botsás szerelmes Atyámnak drága teteme! ki-fárodtam már a' tengeri sok fajtalmokból. (Hozzá fordul ismét nagy vidámsággal.) Tsak téged láthassalak ma örökös Királyi székedben, 's előbbi méltóságodban: hidd-el, feledékenységbe mégyen nálam azontúl Godoliás.

90

JEKONIÁS

Nem úgy, Osia! nem úgy. Ne olly könnyen mennyen füstbe drága szülődnek szép emlékezete. Én magam felől azt ígérem: tarts számot reá, a' mit mondandok. Hogy ha ugyan tsak el-tekéltette magában Isráelnek kegyes, és
95 nagy irgalmú Istene: hogy maj napon le-szedgye kezeinkről a' bilintseket, és békókat; el-feleítvén előbbi méltán-való haragját, melyet minnyájan ugyan:

de én leginkább vétkeim gyakorlásával nyakunkra árasztottam; ez léssen
első szorgalmom: hogy soha többé hitemet se Istennek, se embernek meg-
ne szegjem. Ez után pedig te reád kintsezem egyedül minden gondomat.
1:00 Meg-tórlom, meg-boszszúlom Godoliásnak, édes Atyádnak, motskos halálát.
(*Kemény haraggal.*) Ismaél! O Ismaél! O Iszonyú rosszba-kapott gyilkos!
Dávid házának tsúfja, 's gyalázattya. Ezer-kínokkal, ezerni ezer halállal fogsz
adózni. — —

OSIAS

1:05 Elég már, (*Édesgetve meg-engeszteli.*) O kegyes Hertzeg! sőt tsak nem több
elégnél-is. — — Nem kívánom én Ismaélnek sem vérét, sem vesztét. (*Mint egy
szánakodva.*) Vétkes ugyan, való: de Dávid nemzetsége, és Elizama Királynak
drága vére az: melly az ő méltatlan testében forr, és buzog. (*Édesgetéssel.*)
Más, külömb boszszú-állást kívánok én, és várok te tőled: (*Mint egy kételked-
ve.*) de sokkal nagyobbbat.

JEKONIÁS

1:10 Mond-ki: talán kétes vagy benne? ime fogadom Királyi fejemre. (*Szív-béli
hajlandosággal.*)

OSIAS

Hogy ezután-is, valamint eddig, Királyi kedvedben meg-tarts; és mindenkor
a' te kedvesednek nevezz. (*Nyjáskodva.*) Efféle boszszú-állást kíván Osiás
Jekoniástól.

JEKONIAS

Osia! ah édes Osiam! 's erről kételkedhettél-e' te?

OSIAS

(*Mint elébb, de nagyobb édesgetéssel.*) Nem kételkedem, Hertzeg! ha-nem tsak
a' te drága ajakidból kívánom ezt gyakortább hallani.

JEKONIAS

(*Telhes indulattal.*) Szívem, Osia! 's egyetlen gyönyörűségem! te veled fogok
én vagy uralkodni, vagy meg-halni. — — (*Magán.*) Nem tudom, mi titkos
erőszak gerjeszti fel-ügyemet ezen iffiúnak szeretésére: ezt én napról napra
nagyobban, 's nagyobbban kedvelem. Erzem fel hevülésemnek hathatóságát;
de annak eredetét nem lelhetem.

1. FIÚ

(*Kezét fogja.*) Szeretz-e' engemet-is illy nagyon? O Atyám!

JEKONIÁS

1:15 (*Gyengén meg-illeti.*) Fiam! tsak néked enged egyedül, mind fellyül múllya a'
többieket. (*Magában szól.*) Már ez-is érzi a' szeretetnek gerjesztő lángját! —
— O Egek! ha véték a' szeretet, kitsoda már e' világon ártatlan? (*Hozzájok*

fordúl le-szóval.) De távozzatok egy kevesé azomban! mert Boldi'zár Hertzeg fog-azontul ide lépni. Magánosan kíván velem szólni. — — Osia! ezt a' jó Hertzegét minden tisztelettel illesd egész életed fogytáig. Annál jobb akaróm nékem e' kerék világon nintsen. Ugyan azt választá maga Izraél Istene eszköznek, és szószólónak: a' ki által kemény raboskodásunkból e' mai nap kiszabadúllunk — (*Sopánkodva.*) A' mit én ugyan melly buzgón ohajtok, szinte olly nagyon-is félték. Rettegek, Osia! ámbár magam se tudom rettegésem okát. — —

OSIAS
135 Mutass már inkább jobb kedvet: burítsd ki egyszer szomorú homlokodnak tekintetét: ime távol vagyon valami félelemre való.

JEKONIÁS
140 Nem ugy, Osia; tsak akkoron merüllyünk a' vigaság örvényében: midón egy tsöppig kezünkben lészen a' mit várunk, és kívánunk. Most még tsák félénkül bánnyunk mindenekkel: és rosszszabbnál rosszszabaktól tartunk. Sokakat el-süllyesztet már a' partnak közel létele; és a' vakmerő bizalkodás.

OSIAS
(*Mosolyogva.*) Ugy, de, ha semmi veszedelmet nem látok: hogy féllhetek? hogy kételkedhetem?

JEKONIÁS
145 Kételkedgyél, Osia; ismét mondom, kételkedgyél. Annál ritkábban tsalatkozol meg, mennél gyakrabban fogsz kételkedni. Látod: harmintz hetedik tavasz fordul már; szinte anyiszor burította ki a' tenyésző föld maga gyönyörúségeit, és gazdagságát: miólta vasat pengetek, bilintseket viselek ezen Babilonai fogságban. Mind ezeket tsak egy kétes gondolat által el-távoztathattam volna magamtól: ha olly könnyű hitű — — — De mi haszna mostani panaszol-kodásomnak; érdemem szerént eset: minémű hitet adtam én Istenemnek,
150 szinte olly hitelt tanáltam másoknál-is. Ha valakit a' szélvész tsak egyszer jól hányt, és vetet: akkor-is reszked az, mikor már meg-szúnt a' vízi háború, s' le-tsenedesedet a' tenger haragja, sőt még a' rév-parthoz-is közelítvén környös körül néz: nem lát-e' veszedelmeket?

OSIAS
(*Nagy türrhetetlenséggel.*) 'S tsak még-se jó mind eddig Jóanan? Oh Istenem!

JEKONIÁS
155 Fiam! nints még-kora el-jövetelének.

OSIAS
(*Mint az előtt.*) Igaz ugyan, igaz; de talán még-is meg-únhatta volna már ezt az húzomos késedelmeskedést, (*Örömmel félre nézvén.*) de nézd, nézd: melly nagy por emelkedik-fel amott a' levegő éghez — — — itt már Jóanan!

2. FIÚ

Itt vagyok édes Atyánk-is! — — —

JEKONIÁS

1:60 (Mosolyogva.) O együgyűek! hiszen csak köd az, nem poros felhő. (Magában.)
De hamar el-hitettük magunkal azt, a' mit szívesen kívánunk.

OSIAS

1:55 (Felettből-velő víg örömmel.) Ah! hadd lássam közelebb: jaj! aliglan bírom
már nagy örömet fel-keveri elmémet, el-lepi szemfényemet: csak nem tor-
komban fojtja lélekzetemet! — — — Ah! melly sokkal könnyebben ölheti
meg az embert a' nagy öröm, hogy sem a' leg-nagyobb fájdalom. (El-megy.)

1. FIÚ

Utánna megyek én-is. (Utánna futamodik.)

JEKONIÁS

Bízást, semmi tilalom benne.

HARMADIK KI-MENÉS.

Jekoniás, és Boldi'zár.

JEKONIÁS

1: Ládd: melly hamar meg-aggott fájdalmat-is feledékenységbe ejthet csak egyet-
len egy gondolom képzelés-is. De nem tudom mégis, mi bal szerentsét érez
szívem, hogy ha nem tsalogat. Oh! bár hazudgyon. De tudom jól, tudom:
melly közel esnek egy máshoz az öröm, és siralom. Sokszor csak enyi-hány
szempillantás folytában által menetel történik egyikről a' másikra. (Hatra
teként.) De ime Boldi'zár: mi újságokat fog ez fejtegetni? — —

BOLDIZSÁR

Tsak téged kereslek egyedül, Jekonia!

JEKONIÁS

En pedig, fenn forgó Hertzegem! régen már itt lesem parantsolatidat. Parant-
solly: im' akaratodból függ, 's kész mindenekre Jekoniás egész népével egye-
temben. Mint hogy a' te jó-voltodnak tulajdonítottuk mai fel-szabadulásunkat.

BOLDIZSÁR

1: (Környül néz.) De vallyon: senki nem halgatózik-e' itt valahol? nints-e' te
kivüled itt valaki?

JEKONIÁS

(Ez-is színt akképen.) Nintsen, ha jól tudom.

BOLDIZSÁR

Való ugyan, Jekonia! hogy inkább néked örülni, sem hogy tőled valamit kérni, és únszólni jöttem: de azomban, akard-e' ma először kedvemem tölteni?

JEKONIÁS

185 Hertzeg! semmi e'-kerék földön nintsen, a' mit szívesebben mévellyek. Mert nints-is senki, a' ki el-annyira le-kötelezet, 's magához kaptolt volna. Tudgyad: hogy hálaadatos lélek lakik eme kartsú testemben; melly lelket senki tőlem el-nem választ halálon kívül. A' te akaratodhoz szabom mindenemet.

BOLDIZSÁR

190 Alkalmatosságon el-nem múlik, hogy hálaadatosnak ki-mútathasd magadat: tsak előtted légyen mindenkor mind kötelességed, mind ezen buzgó ígéreted. (*Szemébe néz mosolyogván.*) de igen kételkedem. — —

JEKONIÁS

Ah! Hertzeg: tapasztalva fogod ezt tudni leg-inkább. Kérjed éltelmet, véretem kérjed: valamit a' te adományod most mind a' kettő; ugy mind a' kettőt örömet néked fel-áldozom. Mi kell már több ennél?

BOLDIZSÁR

195 Véretem nem kívánom; halálotat pedig annál inkább; hanem tsak hívségedet, és egy kis iparkodásodat.

JEKONIÁS

(*Esküvő félben.*) Esküszöm a' nagy Istenre — —

BOLDIZSÁR

200 (*Félben szakasztya szavait.*) Ne fárazd annyira magadat: meg-elégsem már ezzel. — — Barátom! nyúítsd ide Királyi kezedet: hadd szorítsam mellyemhez édesdeden. — — (*Barátságosan maga mellyéhez szorítván jobb kezét.*) O! bár, többeket, hozzád hasonlókat, láthatnék széles e' világon. (*Bátor indulattal.*) Jekonia! ez a' két kezünk boszszút fog-állani törvénytelen boszszúságink iránt.

JEKONIÁS

205 (*Eszmélvén felháborodik egy kevesé.*) Mi boszszúságokat emlétesz? méltán szenvedtem én a' fogságot: méltán viseltem rab-lántzaimat. Imádom-is iránta, és tsokolom igaz boszszú-álló Istenemnek hatalmas kezét.

BOLDIZSÁR

(*Komor kedvel.*) Megént tsak azt az ő Istenét rágja fülembem.

JEKONIÁS

A' te kisebbségid miben állanak, nem arányozhatom. Fejtsd ki a' tsumót: magyarázd ki titkos szándékodat.

BOLDIZSÁR

210 Tsak nem tudod, nem-is arányzod tehát a' táméntalan sok méltatlanságokat, mellyeket kell szenvednem? nem tudod: hogy Evilmerodak az én testvér Bátyám?

JEKONIÁS

De még azt-is hozzá tudom: hogy tekéletes, jámbor, engedelmes Fejedelem.

BOLDIZSÁR

(*Haragosan tekint szemébe.*) Mitsoda? Jámbor? engedelmes? kérlek ne előzd illy hamar beszédemet: ne szakazd félbe szavaimat. (*Magában dörög.*) Veszedelmes lesz itt a' játék. — — — (*Küzködik egy kevesé: el-végre neki bátorodván.*) Lássuk mind az által — — (*Kevélyen hozzá fordul.*) Mondhatja, Jekonia! mitsoda Királyi virtust találsz te ő benne? tsak egyedül a' Királyi vért ki-véve, mellyet én vélem közlel. Még-is édes Atyánknak ki-múlása után
220 ő viseli mind eddig a' koronát: ő forgattya ostoba kezével Assyria tartomány-
nak arany páltzáját. En, ámbár ugyan azon vérből szármoztam, tsak az ő fel duzmadtt parantsolatit rágom, nyelem, emészttem. Szenvedem kegyetlen uralkodását: mintha tsak egyedül kevély Bátyámnak szolgálattára születtem volna. Vagyon nékem-is markom: mellyben talán jobban illenek a' Királyi
225 páltza, és Assyria birodalma.

JEKONIÁS

(*Fel-háborodik elméében, 's magában eszmélkedik.*) (Jaj! mit hallok? mit felellyek? O Istenem!)

BOLDIZSÁR

Tsak halgatzz Jekonia? fenn áll-e' még hívséged, ígéreted?

JEKONIÁS

230 (*Fenszóval, borzadott elmével.*) Ah Hertzeg! (*El-fordul.*) (meg-tsükkenik elmém, nyelvem meg-némúl: valamint a ki mély álomból fel-ébredvén nyitott szemmel-is álmodoz; és sokáig eszre nem veheti: ébren vagyon-e', vagy aluszik?) (*Boldizárt szolíttya szorgalommal.*) Igen magasra ágaskodol, Hertzeg!

BOLDIZSÁR

(*Tsúfolva feddi.*) Ugy-e tehát így felelzz meg-eskütt hitednek? ez az a háláado lélek, melly testedet bírja?

JEKONIÁS

235 Ah mit kívánsz, Hertzeg! meg-motskollyam tehát királyi Fejedelmemhez való le-kötelezett hitemet? nem tudod: hogy ez vala kút feje minden sanyarúságomnak, mellynek terhe alatt már tovább harmintz esztendőnél nyomorgok? (*Haragos indulattal.*) Ne a' fejem inkább: hogy sem ezt elkövessem, hitemet szegjem.

BOLDIZSÁR
240 (Bozszonkodva.) Még-is nékem most meg-szege?

JEKONIÁS
Fogadtam, való: de tsak úgy, ha semmit Isten ellen nem-látok benne. (*Gondolkodik egy kevesé.*) de jól vagon: ennek-is talán módgyát, és valami szerét talállyuk — — Isten hozzád, Hertzeg — (*El-akar menni.*)

BOLDIZSÁR
(*Utánna siet, 's meg-álítja.*) Hová indúlsz? álylly-meg: merre olly siető félben?

JEKONIÁS
245 Viszsa-térek ismég rabságomba: bele öltözöm újolag a' békókba, mellyekből ki-szabadítottál. Hogy szememre többé ne hányhasd jó-téteményedet: 's én se tartozzam illy nagy gonosz-sággal meghálálni jó akaratodat. Akár mi jajos sorsomat könnyűnek fogom állítani: tsak vétekbe ne avassam magamat.

BOLDIZSÁR
250 Ah! álylly-meg, kérlek! mi? tehát el-akarsz engem veszteni? (*Nagy szorgalom-mal, és borzadással.*)

JEKONIÁS
Távól légyen. Tsak tennen magad ne kíványad nyakadat szakasztani. Én mind Bátyádat, mind Téged életben akarlak meg-tartani: mivel őtet-is egy általlyában kedvelem.

BOLDIZSÁR
255 (*Mint elébb.*) Visgáld jobban, jobban meg-fontold! vess újolag számat eszed-del: 's az után intézd-el magadat.

JEKONIÁS
Sőt inkább Te intézd mértékletesebben állapotodat. (*Szives indulattal.*) Hertzeg! ha a természet nem vehet annyi erőt rajtad, vedd leg-alább tekéntetbe a' tengeri sok veszedelmeket, mellyek ez iránt fognak utánnad orozkodni.

BOLDIZSÁR
260 Nem féltő semmi veszedelem: fel-vannak forralva már mindenek. Nabuzarda hív én hozzám: Sőt kezes-is velem. A' katonaság minden szempillantásban ki-fog-támadni mellettem. Jóanan a' te hadi vezéred, a' mint rendeltem, itt terem nem sokára fel-fegyverkezett hadi néppel. Könnyen le-tsepüllyük, ha gátot vetne akár ki.

JEKONIÁS
265 (*Most veszi eszre Boldizárnak tsalárd szandékat.*) (Tehát nem az én, hanem maga kedvéért tselekette mind ezeket.)

BOLDIZSÁR

(*Mint egy dorgálva.*) De igaz dolog ugyan: hogy nints olly könnyű állapot, a' melly leg-terhessebbnek ne tűnyék, ha akaratod ellen való.

JEKONIÁS

(*Magában sopánkodik.*) (O! melly sokszor tsillagnak látszik a' levegő égben, a' mi nem tsillag: hanem tsak szemfény vesztő tündérség.)

BOLDIZSÁR

170 Nosza: mit végeztél?

JEKONIÁS

(*Esedezve integeti.*) Leg-alább a' józan erkölts térét sen jobb szándékra. Ez az egyetlen lator el-tekéllés be-homályosíttya minden erköltsös fényességedet, mellyel mind eddig egész világon szépen tündöklöttél, és ragyogtál.

BOLDIZSÁR

175 (*Nagy únalommal.*) Hadgy békét ezen béres forma fel-magasztalásoknak. Mást kívánok most te tőled: mást várok. (*Kevélyen, és nevetve.*) S minémű erköltsöt fitogatsz te én előttem? én oly hiszszemben vagyok: hogy vagy nintsen már e' világon semmi erkölts; vagy pedig, ha vagyon, tsak merő ravaszág, 'zakmánylás, gyilkosság, és más efféle.

JEKONIÁS

180 (*El-fordúl neheztelve.*) O (Istentelen pogány!) (*Boldizárhoz ismét.*) De mit fog felőled mondani Babilon tartományra? mit fog-szólani a' kerék világ? mit hirdet a' nép? véled-e'? hogy ki-vált bötsületedre fog-válni?

BOLDIZSÁR

185 Ne fonnyazd ez iránt fejed velődöt. Babilon engem Bátyámnál sokkal nagyobban kedvel; a' Világot pedig úgy meg-torkolom új diadalmokkal, hogy soha ne is érkezhessék akár mi nagy vétkeim említésére. A' nép engem szeret; gyűlöli ellemben test véretem.

JEKONIÁS

De Vedd észre azt-is, Hertzeg: hogy a' köz-nép sokszor azon Fejedelmeit holtok után szokta imádni, kiket leg-inkább gyűlölt életek idejében.

BOLDIZSÁR

190 (*Meg-neveti.*) De tsak ugyan még-is többen imádgják mindenkor a' nap-keleti, hogy sem a' nap nyugoti verőfényt. A' jó akarókat szerentse hozza magával ugyan maga szekerén. Az alá-való embereknek söpreje pedig a' szerentsés fél után lantol mindenkoron.

JEKONIÁS

(*Tűrhetetlenséggel.*) Tsak látom: semmire se mehetek már veled. Isten hozzád.
(*El-indúl; de vissza rántya Boldizár.*)

BOLDIZSÁR

Álly meg: halljad, mit mondok – –

JEKONIÁS

295 Mi haszna? mikor tsak mind egy húrt pengetz: meg úntam már ezerszer hallani. Jobbat szóllly, mert el-megyek.

BOLDIZSÁR

Vedd jobb tekintetbe mind magad hasznodat; mind az én javamat – – (*Felborzadott ábrázattal.*) Ah! tsak el-árúlsz tehát?

JEKONIÁS

300 Nem árúllak: nem sértem meg ezzel sem eskütt hitemet; sem elébbi hozzád való szerelmemet.

BOLDIZSÁR

Tehát velem tartasz?

JEKONIÁS

Veled de tsak emez okra nézve: hogy vezeték szándékidat el-dőjtthessem, 's fenékel fordithassam. Mindenütt inadban, nyomodban leszek.

BOLDIZSÁR

305 (*Haragossan, és szüntelen fenyegetve.*) Ehe Arúló! juttasd jól eszedbe hozzád való előbbi kedvemet; 's igaz jó akaratomat. Jól meg-fontold: hogy a' legnagyobb szeretettől leg-nagyobb haragra igen rövid az út. Tehát leg-alább ne avasd e' dologba magadat.

JEKONIÁS

310 Hertzeg! már ezt se ígérhetem: mert mind te hozzád; mind Fejedelmemhez hív akarok lenni. Nem hív, sem igaz akaró az: a' ki tsak mindenkor köz, és szabados. Meg fogadtam: hogy el-nem árúllak; elégedgyél-meg ezzel: többet nem ígérhetek.

BOLDIZSÁR

315 (*Felettébb való mérgelődéssel.*) Eredgy tehát, te álnok, ravasz ember! Te tzi-gány sátorban nevelt furtsa 'Zídó lélek! De nem sokára te-is más ízben fogod találni sorsodat. Maid, maid meg ismértetem veled: melly szernyen szokot kegyetlenkedni a' meg sértetett szerelem.

JEKONIÁS

En a' szerentsének kedvezését nem kívánom; fenyegetését pedig tsak nevetem. (*Ott hadgya.*)

NEGYEDIK KI-MENÉS.

Boldi'zár, és Nabuzarda.

BOLDIZSÁR

320 (*Kétségben-esőleg.*) Átkozott szerentse! O! irgalmatlan Istenek! ez vólt tudni-illik még héja végső sanyarúságomnak. Nem vala elég, hogy illy sokáig túrtem, szenvedtem testvéremnek szörnyű igája alatt; már ihol rettegmem-is kell, és kénos haláltól félnem. — — Hol az az Istentelen Nabuzarda! ezen átkozott tanátsnak gonosz mestere? — — De ime közelget a'-jó tanáts adó.

NABUZARDÁN

325 (*Mosolyogva jó eleibe; de azontúl rémülésre változtattya ábrázattját.*) Mitsoda fel-borzadást? mi komor kedvet sajdítok, Hertzeg! a' te ábrázatodon? (*Elfordúl, és katzag magában.*) Jó jelentés ez: úgy történt nyilván, a' mint kívántam.)

BOLDIZSÁR

330 (*Mint az előtt.*) Ah Nabuzarda! örvendhetz már biztoson, hogy ha le akartál nyomorítani: tellyessen végbe vitted már.

NABUZARDÁN

(*Nevetve magában.*) (Bizony örvendek: ha igaz; de hallyuk előbbször.) (*Szorgalmátoson.*) Mi történt tehát? meg-ütközöm ezen mind szózatidan, mind személyeden. Mi háborgat olly igen? ne titkold előttem, akár mi légyen.

BOLDIZSÁR

335 Ah! hadgy békét, az egekre kénszerétlek! te vagy oka, és szerzője nyomorúságomnak, mellyben verdöttem.

NABUZARDÁN

(*Elfordúl ismét, tapsolván.*) (Bizony úgy eset, a mint akarám.) (*Boldi'zárt szorgalommal szólítya.*) fejtsd-ki világossan: nem állot talán ingerlésedre Jekoniás?

BOLDIZSÁR

340 Vélttem ugyan, sőt reméltem is: de gyanúba ment minden reményem, nints-is egyéb hátra, hanem tsak egyedül veszttem. Már minden titkaim Bátyám előtt ki-fognak maid nyilatkoztatni: Akkor pedig — — oh! jaj! — —

NABUZARDÁN

(*Félre fordul, 's katzag magában.*) (Éppen úgy kívántam.) (*Biztattya bátorságon.*) Eh Boldi'zár! nem illik oly hamar minden bizodalomból ki-vetkőzni. Talán tsak egynehány szempillantásig tartó zápor eső ez, a' melly illy korán
345 iezget bennünket. Leg alább magyarázd-ki nyilvánban belső állapotodat; hadd tudgyuk, mi szorongat: mi sarkal bennünket. A' búra, és bánatra, ha szükségünk lészen, még reá érkezünk. (*El-fordulván újolag nagy örömeben.*) (Kedvem tölt ugyan most egyszer.) (*Boldizárt szólíttya.*) Hol vagyon tehát? hová ment? mit tsinal Jekóniás?

BOLDIZSÁR

350 Vagy fogságába vissza tért; vagy a' Királyhoz ment az áruló. — —

NABUZARDÁN

(*Magában.*) Mind az én malmomra való.

BOLDIZSÁR

Ah! melly sok féle tűnik már eszembe! gondolkodgyál kérlek, hogy némü némü módon meg-orvosollyad ezt az hibát: mellyre te kisztettél, te indítottál.

NABUZARDÁN

355 (*Biztattya tsalárdúl Boldizárt.*) A' dolog még helyén vagyon: ne szedgyük illy hamar a' sátorfákat.

BOLDIZSÁR

Mit várhatunk már tehát? hanem ha talán, hogy még nyomorúttabbak legyünk?

NABUZARDÁN

360 Nem, Hertzeg! nem. Végbe vihetünk mindeneket, ha igazán akarjuk. Apró minden veszedelem Királyi elmékhez képest; és soha igen nehéznek nem tetik, a' mi buzgón óhajtatik. Ne ereszkedgyék tengerre, a' ki minden széltől, minden legkisseb habtól meg-ijed, és retteg. Tanátsos sokszor szélnek engedni a' vitorlákat: magát pedig egészen tsak a' szerentse ölébe ajánlani.

BOLDIZSÁR

(*Gúnyolva, és tsúfolva.*) Talán bizony te keressz magadnak e' képen koronát? én illy veszedelmes pénzen azt soha meg nem veszem.

NABUZARDÁN

365 (*Neveti magában.*) (Tsúfolni akart, azomban igazat monda.) (*Boldi 'zart szólíttya bator tekintettel.*) Hertzeg! már el-pördétettük a' kotzkát: folytassuk erőssen: mert a' vissza vonás nints már tehetségünkben. Tsak rajta bátran biztat nagyon a' reménység.

BOLDIZSAR

370 Ugy de, tudod: mely sokszor a' reménység a' meg-ísalatkozással ugyan egy nyomban szokot lépni. Sok vastag reménységűeket meg-ejtet már a szerentse.

NABUZARDÁN

375 Hadgy békét efféle gondolom-eszméléseknek; maid magam szakasztom végét a' dolognak. Te azomban, Hertzeg: (*Szorgalmatossan inti.*) vagy othon tartóztasd magadat; vagy pedig, ha bele avatod: olly mesterségesen forgasd a' palotás tsel: hogy reám soha ne mutas, soha bele ne keverj játékodba. El-járok én azonközben maid hivatalomban. Fogadom: hogy Jekóniásban semmi hátra maradása nem léssen szándékunknak. El-mehetz már bízvást, és jó ügyel.

BOLDIZSÁR

380 (*Könyörögve.*) Te reád bízom tehát egyedül, szerelmes barátom, utólsó tsöp-peit ügyefogyott reményemnek. Te légy tovább-is kalaúzom, te gyámolom. Menny Jekoniáshoz — (*Fel-borzadt elmével.*) — mond néki nevemmel — — Ah! tudod már önképen, mit akarok mondani. — — Mondgyad: ha én — — mongyad: én őtet — — érted már a' többbit. Mond-meg, a' mit nem mondhatok, de mondani akarok. Megszorúlt már minden elmém — — ha szaporán véghez nem viszed: még ma fogod látni tetememet.

NABUZARDÁN

385 (*Hol neveti, hol biztattyá.*) Távúl léssen ez, Hertzeg! fel-teszem im'hol saját fejemet, hogy meg-nem nyugszom mind addig, valamég a' dolgot egy tsöppig el-nem végzem. Új Fejedelmet fog még ma Bábilon szemlélni.

BOLDIZSÁR

Adnák a' jó egek! (*Fohászokdván el-távozik.*)

ÖTÖDIK KI-MENÉS.

390 Nabuzarda és Ismaël.

NABUZARDÁN

395 (*Tapsol, s katzag.*) Melly könnyű keleptzébe ejteni egy maga-bízott embert. Nem tudgya, szegény! (*Boldi 'zár felől.*) nem tudgya, mit sóhait. Fog, fog szemlélni Bábilon új fejedelmet: de nem Boldi 'zárt, hanem Nabuzardát. Ha azomban meg-nem találna felelni a' szerentse minden iparkodásimnak: hálóban vagyon már kerétve; maid tserbe hagyom őtet: mind le-rázom magamról, és az ő nyakába szakasztom. De, hiszen, a' mint látom, kedvem szerént folynak ma mindenek. Veszem észre: haboznak az egek; az Istenek-is meg-bánták, hogy szolgálai hivatalra intéztek. (*Nagy, göggel, és kevélységgel.*) Uralkodásra termet ez a' szív, ez az elme — — (*Félre tekinté hirtelen, láttya Ismaëlt.*) De 400 ime kit szemlélek? úgy tetzik Ismaëlt, a' kire mind eddig sóhajtvá várakozom.

— — Ugyan csak az e'? az valóságosan (*Vig örömmel.*) kezemre játzanak ma minden égi tsillagzatok, — — (*Ismaelt köszönti vallát illetően barátságosan; de amaz el-fordúl tőle.*) Soha, barátom, nem érkezhettél alkalmasban.

ISMAEL

405 (*Mérges gúnyolással.*) Tudom: hogy tudni-illik szemedre hányhassam szegett hitedet?

NABUZARDÁN

Senkinek ezt soha igazán meg-nem tartottam, te kivöled; vesd már szememre szabadjában.

ISMAEL

410 Tapasztalom, és igen-is nyilván tapasztalom: ki fogja ezt burítani e' mai-nap egész világnak láttára. O Nabuzarda! így tsúfolsz? így játszol vélem? Mond-meg azomban: mi nyomos okokra nézve időztél most engem ide külső tartományból? talán: hogy Jekoniást lássam királyi székben, melyet te énnékem ígértél vala? vagy talán kötözve akarsz Osiás kezébe szolgáltatni: ugy mint az ő édes Attyának gyilkosát? holott a' te akaratodból, te parantsolatodból gyilkoskottam. Bízvást vidd végbe mind a' kettőt; mind a' kettőt meg-érdemlém:
415 mert hív voltam te hozzád. Maid te-is viszontag ki-mutatod az egész világ színe előtt hozzám való hívségedet.

NABUZARDÁN

Ne pironmass annyira: nem jól illenek ezek királyi véredhez, melyet szívedben viselsz; királyságra tartsd életedet: mert mind ezekkel királyi széket nem csak magamnak, hanem néked-is keresek.

ISMAEL

420 Nékem trónust keressz? Ne tsalogass, kérlek, ezen ingyen való ál-festékkal. Nyomorúltakból tsúfot úzni paraszt gyönyörűség, egyetlen egy fő emberhez. Inkább vagy meg-vigasztally; avagy izibe tsapd nyakamhoz kardodat. (*Alább hágy az haragban, 's panaszkra fakad.*) Se füstye már, se lángja minapi esküvésednek. Jekoniás szabad, sőt már király-is: Jóanan, aki mind eddig
425 ellent állá iparkodásimnak, nem sokára itt terem, és pedig fegyveres néppel. Mondhatja, mit remélhetek továbbra?

NABUZARDÁN

430 (*Biztattyá barátságosan.*) Remélyed, barátom, hogy mind ezek még nekünk nagy hasznot fognak hajtani. Valamit látz, és hallasz, mind én tőlem származot, és a mi jövedelmünkre vagyon el-intézve. A' mint néked a' minap Jóanan, ugy én nékem mindenkor Jekóniás, és Osiás mindenben akadályt vetettek: ezektől tartok vala egyedül, más külömben senkitől. Azért hogy őket innét ki-tolhassam, sőt el-is-veszejthessem: jobb utat, módot nem lelhettem. Tudd-hozzá azt is: hogy én voltam az, aki Boldizárt — — (*Akarja beszélni, miként izgatta-fel Boldizárt, hogy Jekoniást fel-szabadítsa, s' magához tsatollya.*)

De hádgyunk békét most ezeknek: bővebben meg-fogod ezután érteni; most itt se helye, se ideje. Hanem inkább, még-mosolyog a' szerentse, lássunk a' dologhoz.

ISMAEL

(*Gondolkodik egy kevesé.*) Meg-nyugszom már igéiden, ha igazat tart, a' mit mondasz. Tsak tehát taníts reá, mit kellesék tselekednem.

NABUZARDÁN

440 Semmi alkalmatosságot el-ne-szalaszs; mindeniknek, a' mint elő adgya magát, kapj üstökébe; vedd elő minden eszedet: egész ügyedet szabjad a' szerentséhez. Végezésedet pedig az idő változásához alkalmaztasd.

ISMAEL

Ugy de azok az hirtelen végezések nem mindenkor biztossak.

NABUZARDÁN

445 (*Egy kis eszméllés után.*) Arra köszörüld tehát egyedül eszedet: hogy Godóliásnak meg-ölését valamiképen Jekoniásra kenhesd; őtet vesd okúl, hogy piros véreben fertőztél. A többit bízd én reám. Kardal kell ma nyitnunk egynehány ereket. El-kell-veszni Evilmerodák, és Boldizárnak; de ezek előtt Jekóniás és Osiásnak; ha azt akarjuk, hogy magosra menyen a' dolgunk. En marokkal forgolódom: te azomban tsak símogasd, tapogasd, és tsalogasd mindenűnen.

ISMAEL

450 Sulyos, és igen veszedelmes dolog léssen ez; mintha az egeket akarnók kipuisztítani.

NABUZARDÁN

455 Való, hogy itt a' tunyaságnak, és aszszonyi bátorságnak semmi helye. Nagy emlékezetű tselekedetekre bátor, és mérész szívek kívántatnak. Nem-is illik kerülni akár mi égtelen bait, vagy-is veszedelmet: mert a' szerentse tsak bátor lelkekkel szokot tzimborálni. — — Hanem hallod-e': hol az a' Jekóniás kardgya, melyet titkon a' minap néked ajándékul küldök vala?

ISMAEL

Ihol vagyon, most-is oldalamon tsügg: de tsak haszontalan terh; még eddig egyedül Godóliásnak vérevel ditsekedhetik.

NABUZARDÁN

460 Jó, hogy el-nem maradt tőled: tartsd-meg a' lopott jószágot; mert ennek még ma nagy hasznát veheted elébbi beszédemhez képest. De már intézzük-el állapotunkat: jól eszedbe foglald, a' mit mondandok. — — En eképen legjobbnak állítanám. (*Tanátskozni kezdenek: de félben szakasztya Osiás.*)

HATODIK KI-MENÉS.

Osiás, és a Vóltak.

OSIÁS

465 Ah Király! (*Ismaëlnek szól, ötet Jekóniásnak velvén.*) miért késel itt illy sokáig?
a' fejedelem régen várja jelenlétedet. (*Kezét akarja tsókolni: de amaz vissza
vonnya.*)

ISMAEL

(*Fél-oldalt Nabuzardához szoríttya magát, s' titkon kérdezkedik.*) (Mitsoda tün-
dértség ez? ugy tetzik: Osiás, Godoliásnak fia?)

NABUZARDÁN

470 Ó az (*Ismaëlnek szól.*) valóságosan; (*El-fordúl nagy szorgalommal.*) mit ha-
zudgyak illy hirtelen? (tsak reá ne ismérne!)

OSIÁS

Egek! (*Ismaëlt vizsgálja.*) kit látok! nem de Ismaël ez? édes Atyámnak
gyilkosa: hohéra Godoliásnak — — (*Szemébe tekint jobban, 's reá ismér.*) ő a'
roszszalkodó! — — ah Istentelen! és én az ő szentség-törő gyilkos kezét. —
475 — Es Nabuzarda illy barátságosan Ismaëllel? O Isten! mit vélyek felőle?

NABUZARDÁN

Mitsoda? (*Tsudálást mutat, mintha nem ismérte volna.*) mit beszélsz? tehát
Ismaël ez? (siettetí velem (*Magában szól.*) a tsalárdságot) útálatos lélek!
(*Ismaëlnek.*) 's te mertél engem mind eddig orron fogva tsúfolni? ihol (*Osi-
ásnak.*) mely sokáig jáztot velem az átkozott. De (*Ismaëlnek.*) maid vissza
480 fűzetem a költsönt. Ide mindjárt valaki — (*Elő-kiáltja az őr-állókat.*) Vessetek
rab szíjat ezen rosszszba-kapott latorra. (O! bár tsak eszre venné tettetésemet:)

ISMAEL

Mi dolog ez (*Hol rab-lántzait tekénti; hol pedig Nabuzardát tsudálya.*)? tetteti
e' magát? vagy talán eszelősködik? (*Nabuzardának szól.*) Tehát nem ismérsz?

NABUZARDÁN

(*Haragos indulattal.*) Ismértelek, ugy mint Jekoniásnak jó akaróját; a' mint
485 magadat fitogtattad; a mint pedig most tapasztallak, nem ismérlek. Tehát te
vagy az a' ki-tsattlott iszonyatos fene: a' ki pártot mertél ütni Nábuk nagy
Fejedelem ellen? Te aki Godóliást ravaszággal meg-kerévtvén annak vérében
motskoson fertőztél? Te — — (*Kardhoz kap; de meg gátollya Osiás.*)

OSIÁS

490 Engeszteld-meg egy kevesé méltán való haragodat; azt sem érdemli-meg, hogy
a te nemes gyűlöléted ötet jelessé tegye.

NABUZARDÁN

S-még szemeink eleibe-is mertél jönni mostanság? (*Mezételen kardal neki rohan: közben-veti magát Osiás.*) Le-kontzolólok mindjárt az átkozottat.

OSIÁS

495 Ah! Nagy méltóságú Fő-Vezér! s-nem szégyenlenéd-e'? ha Nabuzarda egy alattomban tzinkoskodó latornak poroszlója nevezetnék? Más hóhért érdemel ez a' gyilkoskodó hóhér.

NABUZARDÁN

(Jól megy még eddig, (*Alattomban.*) tsak amaz fel ne forgassa.)

ISMAEL

500 Oh ragyagó tsillagok! ébren vagyok-e'? vagy talán valami szoktalan álom szédelgeti fejemet? (*Nabuzardát szólítja haragoson.*) Ismaël vagyok, miért kételkedel? mind ezeket el-követtem: de tsak egyben vétettem leg-inkább: hogy szót fogadtam. — — (*Ki-akarja mondani, hogy Nabuzarda parantsolattyaából gyilkoskodot.*)

NABUZARDÁN

Fogd vissza nyelvedet; héában mented ezekkel magadat. (*Magában.*) (még se veheti észre.)

ISMAEL

505 Miért pirongatz? szemtelen! ki akarattyaából? ki parantsolattyaából tselekettem mind ezeket? nem de nem — — (*Ismét szemére veti.*)

NABUZARDÁN

Vitézek! fogjátok a' rosszalkodót; (itt már semmit se végezhetek vele) Király eleibe fogsz állattatni: (*Ismaëlnek szól.*) s-maid Osiás kívánsága szerint bőróddal adózni.

ISMAEL

510 Ez. (*Nabuzarda felől.*) vagy maga eszén által eset, vagy engem tart esztelennek. (*el-indúlnak.*)

OSIÁS

515 Állatok-meg: már életre-való sententziája vagyon én tőlem. Meg-ígértem a' botsánatot Jekóniás előtt: (*Magában fohászkozik.*) (Ah! melly sokkal könnyebb ígérni valamit, hogy sem meg-tartani) (*Nabuzardának szól.*) Majd a' Fejedelemtől-is talán ki-nyerhetem. — — Élly (*Keserves indulattal.*) tehát Ismaël! de eszedbe juttasd mindenkoron, hogy attól vagyon életed: kinek élete napjait tengeri szomorúsággal meg-szennyesítetted. — — — Ah! — — (*Könyvezve el-fordúl.*)

NABUZARDÁN

Nem tsak a' te (*Osiásnak.*) akaratodon fordul ez a' dolog: tsak jer utánnam párt-ütő. — — (*El-menő félben.*)

OSIÁS

520 (*Meg-állattya.*) Mutass hozzám leg-alább annyi kegyelmet — — (*Fájdalmas panaszszal.*) (Még esedeznem-is kell érette) — — (*Sírásra fakad.*) Ah! melly iszonyú kínok ezek! — — (*Meg-támasztván magát síránkozik.*)

NABUZARDÁN

(Már magamat-is tsak nem fel-indít: (*Fél szemmel Osiásra teként.*) Ah! melly mézes szem-fény vesztés, a' szép könyhúllatás.) — — (*Nabuzárda kezébe toltya*
525 *Ismaëlnek a' kardot, és elébbeni tanácsaira alattomban integeti.*)

ISMAEL

(Értem már, (*Magában.*) értem a' dolgot) Ah! nagy erkölsű Osia! (*Színes édesgetéssel.*) egészen meg-győztél már szép szelédségeddel. Imé lábaidhoz borúlok, (*Térdre esik előtte.*) fogva adom magamat. Ihol a' kard (*Lábai eleibe teszi.*) mellyel meg-öltem édes Atyádat: ezzel már magam-is örömet veszttem
530 életemet: tsak arra kérlek egyedül: hogy ezt Jekóniásnak ismét kezéhez téritsd.

NABUZARDÁN

(No! már egyszer)

OSIÁS

(*Haragos fájdalommal.*) Kelly-fel méltatlan! mitsoda? Jekóniás töre vólna ez? 's miként jutottál hozzá?

ISMAEL

535 Nem tagadhatok (*Nagy bánatot mutat ábrázattyaival.*) már semmit előtted: az Ő ajándéka. — — Ezt ő Szedetziás öttének egygyet-másából ki-ragadván sűrű könyhúllatások közt tolyá kezembe; és zokogó szózatokkal: Fiam, úgy mond, Ismaël fiam! ezzel a' kardal mind az én terhes lántzaimat; mind Szedetziásnak ügye-fogyott állapottyát; mind pedig Isten kedves Népeinek
540 gyámoltalan sorsát torolyad, és gyámolítsad. — — Végezd-ki világból: valaki Dávid Atyánknak Trónus-székét, a' melly tsak nekünk tulajdonunk, motskos lábaival fogja förtöztetni. — — (*Könyvezni kezd, minekutánna már ki-hazudta magát.*) Első vala Godóliás, a' te Atyád — —

OSIÁS

Jaj! mit kell végtére még hallanom!

ISMAEL
545 (Mint elébb.) A' szeretet, és kegyes Királyomhoz-való hívségem bírt reá a'
többire.

OSIÁS
Ah Jekonia! — — (Sírni kezd újólag keservesen.)

NABUZARDÁN
(Magában: pajtása felől.) (Ugyan helyessen köti-fel az áll-ortzát.) Halgass
hitetlen! (Fenn szóval Ismaëlnek.) hogy mersz így gázolni motkos nyelveddel
550 azon erkölsös Bajnak, és Hertzeg fenn forgó hírében, nevében?

ISMAEL
Maga Jekóniás se fogja tagadni ezeket. (Foházkodva.)

NABUZARDÁN
(Ismaëlnek.) Sokat szólhatott akkor belőle a' fájdalom; de néked kellet vólna
leg-alább okossággal élned.

ISMAEL
555 Tudod, melly ritkán okos a' szerelem: 's te se érted még a' szeretet kényyét,
ha okosságot vársz a' szeretőtől.

NABUZARDÁN
Miért tehát, ha ez előtt olly vesszettül szeretted őtet: vétkeséted most? te
rágalmazó gonosz!

ISMAEL
(Nabuzárda felől.) (Ihol megént ki-forgat mindenből.)

NABUZARDÁN
560 (Ismaëlt érti.) (Tántorog már ismét.) (Haragossan Ismaëlnek.) Látom: nem
vagy álhatatos beszédedben, 's magad se érted magadat. — — Tsak jösz-
te utánnam párt-ütő gyilkos. Osia! Nagy-Atyádnak, 's egyszer'smind a' te
boszszú-állód lészek ma. (El-vezeti magával Ismaëlt.)

HETEDIK KI-MENÉS.

Osiás

OSIÁS
565 Kitsoda már széles e' világon? kitsoda első eredettől fogva lehetet illy ból-
dogtalan, mint én? — — Szegény Osia! Vallyon, mire kerül még végtére
gyámoltalan fejed? — — (Túrhetetlen fájdalommal.) Oh Egek! nem birhatom
továbbra jajos sorsomat: vagy több erőt adgyatok, avagy kevesebb sanyarúsá-

got. — — Tehát Jekoniás adománya vala ez? (*A' kardot szemléli.*) és ezzel
570 (*Fel-emeli.*) öletett-meg Godóliás szerelmes Atyám? — — Ah Jekonia! mit
vétettem én? mit vétet ő olly nagyot te ellened! Egyedül tudni-illik, hogy ha
te hozzád-való szív-béli szeretetem vétek volt, hozzád-való szeretettel vétkez-
tem. Es őtet én Atyám gyanánt tiszteltem mindenkoron! őtet annyi sok szép
575 szóval, tsókokkal, ölelésekkel! — — O hálaadatlan! hogy veheted-fel ezeket
én tőlem: és azontúl mindjárt ki-nem adtad lelkedet? — — Ah irtóztató szív
fájdalom! mellyen a' néma kő-sziklák-is méltán zokogjanak! és a' fene vad
állatok siralomra fakadgyanak! — — De imé: ihol jó maga: (*Jekoniást láttya
távol.*) Mitsoda szókkal illessem? minémű szemmel fogadgyam őtet? Oh
580 (*El-veti a' kardot.*) bár tsak ártatlan vólna! akarom, de még se gyűlölhetem.
— O! szeretetnek kegyetlen uralkodása! (*Magában küszködik.*) Tehát édes
Atyádnak gyilkosát fogod szeretni te puha, erőtlen szív? — Ah kegyetlen
szeretet! melly sokat kívánsz azoktól, a' kiket egyszer a' te kemény igád alá
vetettél. (*Meg-vonnya magát.*)

NYOLCADIK KI-MENÉS.

585 Jekoniás, és Osiás.

JEKONIÁS

Tsak téged kereslek, szívem Osia! Te veled vagyon egy kis közöm: minek előtte
vagy lántzaimba öltözöm, avagy — — (*Tsudálva.*) De mitsoda szomorúság ül-
kin az ortzádon?

OSIÁS

590 (Már lágyíttya szívemet: (*Mint-egy maga ellen mérgelődvén.*) O szerelemnek
szörnyű igája!)

JEKONIÁS

Tsak nem felelsz?

OSIAS

Ah! — — (*Reá tekint; ismét el-fordúl.*)

JEKONIÁS

595 (Hallot nyilván fül hegyel valamit Boldi 'zártól, de nem tudgya még a' bibéjét)
Szóly, Osia! (*Épen melléje közelget.*) burítsd-ki homályból gyöngö homloko-
dat; avagy leg-alább mutass nyájassabb tekintetet. Mi találta illy hirtelen
szívedet?

OSIAS

Kérlek ne unszoly (O! szeretetnek kemény igája!)

JEKONIÁS

600 (Ki-kell (*Magában.*) néki már állapotomat nyilatkoztatnom) fogadd-meg,
(*Osiást szólíttya.*) hogy titkon tartod, a' mit mondandok: számot adok majd
ezen tselekedetemről.

OSIÁS

Ne fárazd magadat. (*Mint-egy gúnyolva.*) Királyok, és Urak magok jobbágya-
iknak számot adni nem szoktak. (Meg-izlelte már.)

JEKONIÁS

De talán méltók, hogy meg-halgattassanak; ha kész-akarva, és ingyen-való jó
vóltokból akarnak adni.

OSIÁS

605 (Nem tagadhattya tehát; hanem csak hímezni akarja.) (*Magában Jekóniás
felől.*)

JEKONIÁS

610 Én, szívem Osia, (*kezdi beszélni maga Boldi 'zárral-való állapottyát.*) egy kis
korig leg-alább hátra-vetem mind szabadulásomat; mind pedig Uralkodáso-
mat; ámbár, a' mint ön-képen-is jól tudod, nagyon óhajtottam. De meg-kell
lennie; ne talántán mind Isten, mind Fejedelem, mind eskütt hitem ellen
vétkezzem.

OSIÁS

(Más malomban örül ez, (*Magában Jekoniás felől.*) a' mint látom.)

JEKONIÁS

615 (*Folytattya beszédét.*) Vagy Evilmerodák Fejedelmet köllene meg-ölnem; vagy
Boldi'zárt el-árúlnom. — — Ezen rettentő meredekek közt csak ezt az egyet-
len ösvényt találtam.

OSIÁS

Hová tartozandók legyenek mind ezek, nem értem: sőt érteni se kívánom.
(Nosza (*Önnön magának-*) erősödgyél már egyszer lágy erőtlen szívem) Tsak
(*Jekóniáshoz fordul.*) két ajándékot kérek Te tőled; talán meg-nem vonod
tőlem: úgy-mint fogadott-fiadtól, hív szolgálótól, lekötelezett jobbágyodtól.

JEKONIÁS

620 Osia, édesem! akár életemet, akár véretem kérjed: tudod úgy-is szívemnek
leg-titkosb indulatit.

OSIÁS

(Oh (*Magában.*) bár ne tudnám!) Hertzeg isméred ezt a' tört? (*Eleibe tartya
a' kardot.*)

JEKONIÁS

625 (Vallyon (*Gyanakodva.*) mi lesz belőle?) hogy ne ismérném? hiszen tulajdonom. Tőlem kapta-el alattomban valaki — — (*Szorgalmatos tekintettel.*) s hogy került kezedhez?

OSIÁS

630 (El-sárgúl (*El-fordúl tőle egy kevesé.*) már) ezt ne feszeged, jó Hertzeg! hogy meg-ne rontsad első adományodat. Egyiket meg-adtad; add hozzá a' másodikat-is; és így fejezd-bé szépen jó téteményidet. Imhol a' kardod — — (*Le-teszi előtte a' kardot, 's térdre esik.*) ne a' mellyem — — (*Fel-szakasztya melye ruháját.*) légyen jó vóltodból annyi malasztom, hogy ugyan azon drága kard által halhasson-meg egy szerentsétlen fiú, melly által halt-meg az ő szerentsétlen Attya.

JEKONIÁS

Oh! jaj! mit hallok? — — (*Meg-rémül egészen.*)

OSIÁS

635 Add-meg már ezt a' második adományt (*Fájdalom szeretettel.*) Utólsó ajándékul kéri Te tőled Osiás. Meg-érdemli ezt talán ama régi tiszta szeretetem: mellyel Te hozzád mind eddig viseltettem; meg-érdemli, hogy ugyan azon drága kezed vesszen-el engemet, a' mellyhez annyiszor békéltem édesdeden; annyiszor mellyemhez, ajakimhoz szorítottam; annyiszor — — Ah! (*könyvezik.*)

640

JEKONIÁS

Már magamat se ismérem — — Kely-fel (*Földről emeli.*) mit mévelsz? (*Borzadott elmével.*) mit beszélsz? miért boszszontasz?

OSIÁS

645 Hertzeg! meg-ne tagadd tőlem ezt az utólsó ajándéodat. Verd-által szívemet azon ditsóséges hegyes-tőröddel. Vigan költözöm más világra: ha az a' te szerelmes drága kezed, mint hogy életet nem adhat, leg-alább az halálnak ölébe fog-taszítani.

JEKONIÁS

Miért? hogyan? miként? (*Mint az előtt.*)

OSIÁS

650 Ki-mondom rövideden: nem gyűlölhetlek, noha akarom; szeretni pedig nem merlek. Tehát ne talántán akaratom ellen-is szeresselek valaha éltemben, inkább meg-halok.

JEKONIÁS

Istenre kérlek, Osia! ne úzz tsúfot belőlem.

OSIÁS

En pedig azon szerelemre kérlek, melyet én magamban mindenkor érzettem,
te pedig tapasztaltál; meg-ne vond tőlem utolsó ajándéodat.

JEKONIÁS

Mínémű ajándékot kívánsz tehát?

OSIÁS

655 Hogy a' te kezed által lehessen meg-halnom.

JEKONIÁS

Tehát hóhéré akarsz már engem tenni?

OSIÁS

Meg-botsáss, Fő-Hertzegem! nem vakmerőségnek; hanem régi szerete-
temnek vétke ez; hogy ha véték vala azon szeretet: vétkesnek, sőt leg
gonoszabbnak-is örömet ki-vallom magamat.

JEKONIÁS

660 Tsak hadgy alább az efféle tsúfolásokban; ezt is szívesen el-engedem már.

OSIÁS

Nem kérek én botsánatot; hanem utolsó ajándékot. A' többiért tsak ez a'
te kardod-is bővségesen meg-fog-felelni. Ha pedig nem — — *(Fel-kapja a'
kardot nagy el-tökélléssel.)*

JEKONIÁS

665 Meg-lesz már: jer ölembe tehát, én kedvesem! — — *(Utánna esik nagy szere-
lemmel.)*

OSIÁS

670 Távozzál tőlem, Király! *(Ellent-álló félben.)* jusson eszedbe, hogy Godóliás
Fia vagyok; és hogy ez a' te kardod. De mint hogy tsak nem adod-meg az
utolsó ajándékot: találok még a' Tiéid közül egy valakit, a' ki Te helyetted ki-
ontsa véretem. Ha más nem, saját kezemmel magam ütöm mellyembe ezt a'
vasadat. Hertzeg! Isten hozzád. — — *(Sietve el-indúl.)*

JEKONIÁS

Hogy hogy? hova indúlsz illy sietve?

OSIÁS

Tsak oda: a' hova az Egek haragja, és ellenkedő sorsomnak dühösködése
mutat. — —

JEKONIÁS

Álly meg! hadd kövessem leg-alább nyomdokaidat — — *(Utánna igyekezik.)*

OSIÁS

675 Hertzeg! ne jőj utánnam; ha nem akard, hogy mindjárt ezen a' helyen — —
(*Maga mellyéhez szegezi az handzsárt.*) (Még most se gyűlölködtem őtet — —
Oh szeretetnek kegyetlen ígája!)

JEKONIÁS

680 Uram Istenem! vallyon eszemen vagyok-e'? Tűrd-el leg-alább, kérlek, még ez
a' zúrzaros nap le-hanyatlik; talán az holnap támadó napfény világossaban
fog-fémleni.

OSIÁS

Nem késhetem többé — — (*Induló félben.*)

JEKONIÁS

Tsak egy szem pillantásig tehát — — tsak egy szavamra figyelmezz — — ki
völt, a' ki azt a' szerentsétlen kardot — — ? hová sietz? mit vétettem?

OSIÁS

Vagy utolsó ajándékot; (*Mint elébb.*) avagy Isten hozzád — — —

JEKONIÁS

685 Ah! mire kinszeritesz? gondold meg-jobban — — én! — — Osia! (*Felettébb-
való fel borzadással.*) egybe keverek már mindeneket — — vesd-el az átkozott
handsárt — — Jöszte — — (*Meg-akarja ölelni.*)

OSIÁS

Álly vesztég, mert különben mindjárt — — (*Ismét mellyéhez szegezi a' kardot.*)
utólszor mondom Isten hozzád. — — (*El-indúl.*)

JEKONIÁS

690 Leg-alább távul hadd késérjelek.

OSIÁS

Nem; hanem ha azt akard: hogy itt szemeid előtt ki-végezzem magamat: Oh
Ismaël! Ah Jekonia! (*El-távozik.*)

JEKONIÁS

695 O Mindeneknek Ura! juttass most eszembe egy józan tanátsot! im' elvész
valami rosszalkodónak furtsa ravaszága miat. — — Fiam! Osia! (*Utánna
kiált.*) Tsak utánna megyek (*Utánna indul; de ismét meg-áll.*) — — de megöli
magát az ügye-fogyott — — O! iszanyatos szerentse! (*El-megy más felé nagy
keservében.*)
(*Jekoniás két kisdedi bé-fejezik az első Végezést. Keserves Musika-szó alatt
elő-állatván külömbb-külömbb indúlat jelentésekkel egyik Jekoniás, másik Osiás
szerentsétlen állapattját.*)

700

MÁSODIK VÉGEZET

ELSŐ KI-MENÉS.

Evilmerodák, (A' belső palotából érkeznek.) Boldi'zár, Arakses, — — Jekoniás.

EVILMERODÁK

705 Hol Jekoniás? mi okra nézve váraoztat illy sok ideig? nem tudom mi késseli
ötet — — Menny Arakse: állyon mindjárt-elő, parantsolom.

BOLDIZSÁR

(O! bár elő ne állana) (*Magában titkon sopánkodik.*)

EVILMERODÁK

Ideje már: hogy mind az ő hozzám való régi hívségének meg-felellyek; mind
pedig, kedves Ötsém! (*Boldizárt szólíttya.*) hogy le-nyugassam a' te kívánsági-
dat, 's-ő érette való sűrű esedezésidet.

BOLDIZSÁR

710 (Vajha ne esedeztem! ne kívántam vólna) (*Mint elébb.*)

ARAKSES

Éppen ide siet egyenesen; szakadva, és mint-egy pihegő félben. (*Viszsa-
térvén Jekoniás felől szól.*)

BOLDIZSÁR

(Jaj! a' nagy hideg izzadásban tsak nem ki-adom már lelkemet.) (*Reszketve,
és rettegve.*)

JEKONIÁS

715 Ah Barátom! (*Nagy rémuléssel rohan Araksesre senki egyébre se tekintvén.*)
Oda már Osiásom! Eredgy; fuss: röply — — — oh jaj!

ARAKSES

Osiás? hol? miként? (*Tsudálva kérdi Jekoniást.*)

JEKONIÁS

720 Ne kérdezd; (*A mint elébb.*) hanem menny inkább szaporán — — (*El-indúl
Arakses; vissza-vonnya ismét maga Jekoniás.*) halljad — — Ah igen szörnyű
szerentse tsapása ez! Még se mentél el? (*Araksesnek.*)

EVILMERODÁK

Tsak szaporán tehát. (*Araksesnek parantsolván.*)

ARAKSES

(Jól értem én ezt a' szép fogást: *(Nevetve magában.)* Nabuzárda velejéből költ ki nyilván ez az agya fúrt ravaszság.) *(El-megy.)*

JEKONIÁS

725 (De ime itt maga a' Fejedelem! — — — *(Most láttya jelen mind a' kettőt.)* pedig Boldi 'zárral: mit mondgyak már?)

EVILMERODAK

Jekonia! vallyon mi találta illy véletlenül Osiást?

JEKONIÁS

Mi történt légyen rajta, gyanúmlra se vehetem; tsak azt tudom egyedül, és tapasztalom: hogy igen rövidek mindenkoron a' bóldogtalanok vigasztalási. Meg-botsáss, Fejedelem! hogy illy fel-borzadott elmével jöttem elődbe.

BOLDIZSÁR

730 (Bár tsak illy fel-borzadásod miatt valamit ki ne fetsegnél.) *(Fél szemmel Jekoniásra tekint.)*

JEKONIÁS

735 Hatalmas Monárka! *(Szívesen szól Evilmerodáknak.)* tsak egyre kérlek rövideden: vagy felejtse-el egészen; avagy leg-alább halaszd továbbra mai felmagasztaltatásomat, mellyet ingyen való jó vóltodból mostanság vettél elődbe: ne talántán midőn engem új étellel, és Királyi székkal akarsz megajándékozni: Magad fosztassál-ki mind országlásodból, mind életedből.

BOLDIZSÁR

(Jaj! ki tsatsog *(Reszketve tekénget Jekoniásra.)* már mindeneket)

EVILMERODAK

740 Mi álmot hüvelyesz? mit forralsz ügyedben? *(Mély álméllkodással.)* Midőn én téged új étellel, 's-királyi székkal akarlák meg-ajándékozni: magam fosztassam-ki mind országlásomból, mind életemből? Igen mély titkok ezek én előtttem: szóly világosabban. *(El-fordúl nagyon gyanakodván.)*

BOLDIZSÁR

(Halgass, áruló) *(Mellőzvéen Jekóniást, tsak alattomban.)*

EVILMERODAK

Szóly tehát már egyszer. *(Fenn szóval Jekóniásnak.)*

JEKONIÁS

745 (Bajos dolog! ki vallom: *(Magában mosolyogván.)* egyik szólásra únszol; a' másik halgatásra.) Uram! többre ne kénszeríts: *(A' Fejedelemnek.)* halgatni tudok; talán keveset nem tudnék szólani. Tsak azt mondom: engedd-meg, hogy

melletted lehessen ma szüntelen: bocsásd-el Jóanant minden hadi-népével: kerüld-el ma leg-jobb akaróidat-is. Engem a' mi illet, nagyobra tartom elestedet, sem hogy szabadulásomat és Királyságomat. Hiszed-e már, hogy nagyra bötsüllek?

BOLDIZSÁR

(Mond tovább, hálá-adatlan! fetsegd-ki már a' többit-is.) (*Zúgolodva Jekóniás ellen.*)

JEKONIÁS

(Ugy tselekszem, a' mint ígértem; meg-elégszel-e azzal?)

EVILMERODAK

Tsak álmétkodva hallom mind ezeket; eszemmel fel nem érhetem. — —
Boldi'zár mit vélsz felőle? (*Szorgalommal értekezik.*)

BOLDIZSÁR

Hideg veréték izzasztya egész testemet. (*Rettegve felel.*)

EVILMERODAK

Tehát veszélyben forog életem? (*Jekoniást szólítja.*)

JEKONIÁS

Pedig nagy veszélyben; ha mai napon Királyságra emelsz.

EVILMERODAK

Es kitsoda az áruló? Kitsoda olly nagy gonoszra vetemedett?

BOLDIZSÁR

(Édes Barátom) (*Titkon hizelkedik Jekóniásnak.*)

JEKONIÁS

(Rendes dolog: hol baráttjának nevez; hol árulójának. (*Boldi 'zár felől, magában mosolyogván.*) De meg iesztem: hadd tanúlya vissza a' gonosz erköltset)

EVILMERODÁK

Tehát tsak nem felelsz? (*Jekoniásnak.*)

JEKONIÁS

Ki mondom már világoson: jelen vagyok az áruló, (*Szemesen tekintvén Evilmerodákra.*) a' ki fejedre játszik.

BOLDIZSÁR

(Jaj nékem!) Mitsoda? (*Jekoniást szólítja felette-való nagy borzadással.*) olly gonosznak állítasz engem? (O egek! mit mondgyak?)

EVILMERODAK

Tehát kettőtök közül egy valamelyik? mint hogy egyebet jelen nem látok —
— — *(Szemébe néz egyiknek-is, másiknak-is.)*

JEKONIÁS

770 Nem tagadom: és ugyan az, aki ábrázattyaival mutattya-ki belső gonoszságát.
(Nem tekéntvén Boldi'zárta.)

BOLDIZSÁR

Hálá-adatlan! fától-szakadtt! *(Fenn szóval, nagy mérgelődéssel Jekóniás ellen.)*
ezt érdemlettem én te tőled? így töltöd-bé eskütt ígéretedet? így — — *(Köz-
ben szól Jekóniás.)*

JEKONIÁS

775 Lassan, Hertzeg! *(Már ki beszélne maga az esztelen)* Nem, nem Téged vádol-
lak én; hanem önnen magamat e' gonosz el-tekéllés iránt. *(Fordítva beszédét.)*
Én esküttem fejedre, O Fejedelem! és már szavamat vissza nem vonhatom.

EVILMERODAK

Mítsoda? Te mertél én ellenem esküdni? *(Jekoniásnak.)*

JEKONIÁS

A! szív, és a' nyelv nem mindenkor egyet értenek.

EVILMERODAK

780 S-Még sem pirúlsz? nem rettegsz az én szemeim előtt?

JEKONIÁS

Nints ortza pirulás, a' hol vétek nintsen. Ne vítasd tovább: ne talántán ez a'
késedelem-is vesztedre légyen. Ismét mondom: Ne adgy hitelt minden-kinek;
Sőt leg-bátorságosbnak álítsad, ha senkinek se fogsz hinni. Egy szóval minde-
niket ma, mint egy árulódnak vélyyed. Hidd-el ezt: és meg-tartod életedet.

EVILMERODAK

785 Mi kegyetlen szeretet, és hűség ez? *(Magában eszmélvén.)* Tehát már Test-
vérem, 's minden jó barátim előtt rettegek? minden pohártól, minden tsé-
szétől ójam magamat: ne talán halálos mérget hörpentsek vallamellyikből?
Kerüllyek minden kardot: hogy a' véletlen tsapást el-kerülhessem? S ebben
áll bizodalomom? ettül függ életem? ez tudniillik Jekóniásnak hozzám-való
790 szép kegyessége!

BOLDIZSÁR

(Jaj! tsak ne többet) *(Titkon, és Könyörögve Jekóniásnak.)*

EVILMERODAK

Távozzál, Boldi 'zár, egy kevéssé; hadd szólljunk magánosan.

BOLDIZSÁR

Távozzam? (*Szorgalmatosan Evilmerodáknak.*) miként hagyhatlak így magadat? (el-árúl, ha itt nem leszek) (*Jekóniástól félti magát.*)

EVILMERODAK

795 Távozzál, ha mondom: mulasd magadat azon közben; vissza térhetz nem sokára.

BOLDIZSÁR

(Ah Atyám-fia!) (*Titkon Jekoniáshoz; el-távozik nagy félelemmel.*)

EVILMERODAK

Egy pár széket (*Székekkel udvarolnak a' katonák.*) — — talán ki fatsarok maid belőle valamit. (*Magában-gondos szorgalommal.*)

500

MÁSODIK KI-MENÉS.

Evilmerodák, Jekoniás — — Boldi'zár.

EVILMERODAK

Jekonia: (*Le-ül, Jekoniásnak-is parantsolván.*) tellyes akarodhoz szabom, és alkalmaztatom magamat. Ha királyi jó vóltomat akarod tapasztalni, meg-
lészen; ha pedig inkább haragomnak minden sullyát kívánod fejedre árasz-
tani; ebben se lészen fogyatkozás. Vald-ki tehát: jó akaródnak kívánsz-e
505 most ismérni? vagy pedig kemény Uradnak? Válogass benne; de vigyázz: hogy rosszszúl ne válaszs valamit. Emlékezzél-meg, hogy mindenkor szíves jó akaród vóltam; de azomban el-ne-felejtsd: hogy parantsoló fő Urad, és Fejedelmed vagyok egyetemben — — (*Gondolkodik egy kevéssé.*) Sőt, ime
510 (*El-veti a' királyi páltzát.*) kivetkőzöm előtted minden királyi hatalmomból, Fejedelmi személyemből — — (*Nyájasban kezd beszélgetni.*) Halhadtza tehát, kedves Barátom: magunk vagyunk tsak egyedül: már a' Fejedelem sints itt. Beszél-d-ki igazán ellőttem magadat; bízd reám, mint jó-akaródra, szüvednek minden leg-titkosb járásit. Esküszöm szerentsémre, és ezen egy igaz lelkiemre:
515 Nem tudgya meg Assyriának Fő Ura Evilmerodák: mit súgot fülemben titkon Jekoniás.

BOLDIZÁR

Fejedelem! (*Sietve jó elő.*) Nabuzárda kíván fejet hajtani, 's-veled beszélni. (Talán ki vallottad?) (*Titkon Jekoniáshoz.*)

EVILMERODAK

Tsak menny félre, Hertzeg; hadd várjon egy kevéssé.

BOLDIZÁR

620 (Ah el-ne-árúly!) (*Titkon ismét, és könnyörögve; el-megy azután.*)

EVILMERODAK
Még-is halgatz? (*Jekoniásnak.*)

JEKONIÁS
Meg-esküttem (*Magában foházkodva.*)

EVILMERODAK
Tehát tsak ki nem sajtolhatok belőled egy igaz feleletet?

JEKONIÁS
825 Uram! Fejedelem! ki-mondottam már, valamit ki-mondhattam. Nints-is
egyéb hátra, a' mit hit-szegés nélkül ki-nyilatkoztathassam. (Bár ne esküttem
vólna olly szem-bekötve) (*Mint elébb.*)

EVILMERODAK
Illy hálá-adatlan? illy hitetlen vagy én hozzám?

BOLDIZÁR
830 Nagy dolgot hoz elődbe, (*Evilmerodáknak szól Nabuzarda felől: azomban
pedig tsak titkos beszédgyeket igyekezik félben szakasztani.*) veszedelmes minden
késedelem — — (Barátom)! (*Hizelkedve Jekoniásnak.*)

JEKONIÁS
Erezd elődbe őtet: talán az én Osisásom felől hoz valami választ. (*A' Fejede-
lem előtt esedezvén.*)

EVILMERODAK
Jöjön — — (*Boldi'zárhoz.*) — — Látod még ebben-is szavadat fogadom.
(*Jekoniáshoz.*) Gondold-meg jól tehát azon közben.

835 HARMADIK KI-MENÉS.

Nabuzárda, és a' vóltak.

NABUZÁRDA
Fejedelem! örökén Uralkodgyál: Néked hódúllyon, Téged imadgyon minden-
kor a' világ.

EVILMERODAK
Mí hírt hoszsz? hol Osiás?

840 NABUZARDAN
El-veszet talán már az ügye-fogyott.

JEKONIÁS

O! valóban ügye-fogyott!

EVILMERODAK

El-veszet? mit beszélsz? mi történt véle?

NABUZARDÁN

545 Mi sulyos nyavalyája érkezet legyen, nem tudhatom; öszve futározá az útza-
kat, és piatzokat, mint ha eszén által eset vólna. Kard vala markában; ezt ő
kinek-kinek erővel tolyta kezébe, kívánván meg-ölettetni. Mint-hogy pedig
ezt senki magára nem válolná. Mást, meg mást kerese; fenn szóval mind-
untalan kiáltván: ah Ismaël! ah Jekonia!

EVILMERODAK

Ismaël — Jekonia — (*Magában gondolkodva feszegeti.*) — 's miért ki-nem
ragadtátok kezéből azt a' gyilkos szerszámot? (*Nabuzardához.*)

NABUZARDÁN

550 Sőt ki-ragadtuk.

EVILMERODAK

'S mire ment tehát az után?

NABUZARDÁN

Ah! irtózom ki-is mondani.

EVILMERODAK

Tsak mond-ki.

NABUZARDÁN

555 Midőn a' fel-vonható hídon által-szalada, nem tudom kész akarva-e', vagy
tsak történet szerént le-tsuszamodot a' folyó patakba. Utánna küldém azontúl
Arakset. Én, midőn ide sietek, véletlenül szem közbe akadék Ismaëllel.

EVILMERODAK

'S-hol az a' párt-ütő gyilkos?

NABUZARDÁN

Lántzokkal meg-terheltem, 's-ugy állatom Királyi színed eleibe.

JEKONIÁS

560 Köszönet legyen iránta, Vitéz Nabuzárda, hogy a rosszalkodó embert már
egyszer horogra vehetted. Kegyelmes Fejedelem! ha Jekoniás méltatlan kö-
nyörgése nyomhat nálad valamit: vedd-meg most egyszersmint rajta mind
Nagy Atyád ellen való párt-ütésének, mind Godoliás halálának, mind pedig
Osiás szerentsétlen sorsának árát.

EVILMERODAK

865 Meg-lészen, ne légy kétes benne. — (*Jekoniáshoz szól.*) — De, tudod, én is kívántam tőled valamit — — Nabuzárda! vezesd előmbe a' roszbapottat. Boldi 'zár! Osiásnak viseld gondgyát, hogy ha még életben talárod.

BOLDIZAR

(*Jekonia! édes Barátom! (Titkon és könyörögve.) utólszor-is kérlek*)

JEKONIÁS

(*Fogadom most-is, (Suttomban felel Boldi 'zárnak.) tsak fogd vissza gonoszságodat, térétsd meg Osiást*)

EVILMERODÁK

870 Tehát tsak ugyan reá nem bírhatlak? (*El-megy azomban Nabuzarda és Boldi 'zár.*)

NEGYEDIK KI-MENÉS.

Ismaël lántzokkal meg-terhelgetve, katonák, és a' voltak.

NABUZARDÁN

875 Ihol Felsőes Fejedelem, lábaid előtt a' párt-ütő. Ihol a' kard-is, az ő gyilkoskodásának eszköze. Ezzel végezte-ki Godoliást; ezzel vesztette vólna-el Osiást-is más egyebekkel még e' maj nap.) Vedd-elő most minden eszedet) (*Titkon biztattya Ismaëlt.*) — —

ISMAEL

(*Készen vagyok, ne búsúly (Alattomban mondgya Nabuzardának)*)

EVILMERODAK

880 Szóly már, te Vér-szopó Nádály: vald ki, a' vagy tagadd el nyilván-való gonoszságodat.

ISMAEL

885 Mi haszna ki-vallom? (*Sopánkodva.*) mi haszna el-tagadom? világossabb már előtted minden tselekedetem; hogy sem szükséges légyen ki-vallanom; vagy lehessen el-tagadnom. Hová ejtettetek, (*Kétségben esőleg.*) átkozott tsillagzatok! Osiás, kardom, (*Evilmerodáknak szól. El-kezdi tsalárdúll vádolni Jekoniást.*) sőt maga Jekoniás-is, a' ki, a mint veszem eszre az én vétkem miatt sanyargattatik, elég-képen már ki-vallották helyettem.

NABUZARDÁN

(*Jól kezded; (Fülbe Ismaëlnek.) mond tovább*)

ISMAEL

890 Tsak egyedül már a' te fő irgalmasságodhoz folyamom, kegyelmes Fejedelem!
és arra kérlek: hogy az én vétkem valami kissebségére ne légyen Jekóniásnak,
szerelmes Királyomnak; hanem valamint magam érdemlettem; úgy egyedül
magam meg-büntetődgyem.

EVILMERODAK

(Mit jelentenek ezek?) (*Tsudálva eszméli magában.*)

JEKONIÁS

(Forral ez valamit ellenem. (*Ismaël felől alattomban.*) Most tudom hol vette
Osiás a' kardot.)

NABUZARDÁN

905 (Tsak folytasd) (*Titkon Ismaëlhez.*) — —

ISMAEL

Örömet fel-áldozom mind szabadságomat, mind életemet; tsak Jekóniást,
kedves Hertzegemet, szabadon, és Királyi széken szemlélhessem.

EVILMERODAK

900 (Változik már (*Tekénti gyanakodva Jekóniást fél-szemmel*) színében) Mit fe-
llesz ezekre Jekonia? úgy tetszik önként-is ki-tisztúlnak már a' te mélységes
titkaid — —

JEKONIÁS

Fejedelem! nem mindenkor vétkes, a' ki magát nem mentegeti. Te pedig el-
hiszed?

EVILMERODAK

'S-talán kételkedgyem?

JEKONIÁS

905 Aha! ország, világ hazuga! (*Haragos indulattal*) így mered sérteni, és keverni
szem közben bötsületemet? Tehát te iszonyú lator — —

ISMAEL

Jaj! meg bortsáss Hertzeg! veszem észre, hogy nagyot botlottam; azt véltem én,
hogy már egészen tudva vagyon a' Fejedelem előtt minden titkos tzimboránk.
E' vélekedésből, nem valami rossz akaratból árultalak-el.

JEKONIÁS

910 Mi lator tzimborát emlegetsz? mit véltél? hogy árúttál? O! Istentelen!
beszéld-ki bízvást magadat; okádd-ki már egyszer agya-fúrt velős hazugsági-
dat.

ISMAEL

915 Távól légyen ez tőlem, szerelmes drága Hertzegem! egyet sem szólok többé. Sőt ime lábaid előtt teszem-le Királyi ajándékodat. (*Le-teszi előtte a' kardot tetetett fájdalommal.*) Élttem vele, a' mint lehetet, a' Te parantsolatod szerént; de már mint hogy az ellenkező sorsnak körmeibe akadtam: szegezd mellyem-hez, hogy többet ne szólhassak ellened.

JEKONIÁS

Eredgy, átkozott nyelvű! külömb halált, más hohért érdemlesz. Te — — —

EVILMERODAK

920 Jekonia: vesd zabolára nyelvedet: mert ki-fárasztasz minden békeséges tú-résemből — — De mi vakmerőség kiszthetet annyira téged, te hitetlen; (*Ismaëlhez*) hogy mérészlenéd el-hagyni rejtekedet; be-jönni Babilonba; fejedre-járó ellenségeid kezekhez szántszándékkal kerülni?

ISMAEL

Kedves Uramhoz (*Jekoniást jelenti*) való hívségem, és hivatalom ingerlet erre. Hív voltam mind eddig hozzá; ezt akarám most-is ki-mutatni életem vesztével-is, ha szükséges vólna.

JEKONIÁS

925 (O Istenem! (*Magában foházkodva.*) kitől várhatunk már igaz szív-béli hűséget; ha a' szennyes gonoszság-is az erköltsnek tündöklő színével akarja magát szépéteni.)

EVILMERODAK

'S-még sem rettegsz? nem reszketsz előttem? (*Ismaelnek.*)

ISMAEL

Reszkedgyenek, rettegienek a' vétkesek. (*El-bízott módon.*)

EVILMERODAK

930 Tehát nem vétek te nálad a' párt-ütés? és nyilván való országos latorkodás?

ISMAEL

Hivatalom, és tisztetem hozá ezt magával. Tsak abban egyedül voltam szerents-étlen, hogy némü-némü vétek nélkül el-nem járhattam ezen tisztemben; ha ugyan csak vétek: tölteni akarattyat, 's-parancsolattyát maga Királyának. (*Is-mét Jekoniásra mutat.*)

JEKONIÁS

935 (O sárkány téjen hizott!) (*Magában mérgelödlvén.*)

EVILMERODAK

Ne halgass tovább, Jekonia! ideje már, hogy ki-támadgy magad mellet. Ne

szedd rántzba homlokodat; mert tudod: hogy az emberi ábrázat mutatója, és tzigére a' belső indulatoknak. Halálnak fia vagy, ha ezen külső jelentések szerént tészek rólad ételetet.

JEKONIÁS

940 Eh Fejedelem! se ábrázatom, se halgatásom meg-ne-tsallyon. Könnyen megtsalatkozik, a' ki tsak annak hiszen, a' mi kívül látzik. A' nyelv sem mindenkor szívünknek magyarázója. Ládd ez az álnok, (*Ismaelt érti.*) minémű tsendeséget mutat hazug ortzájával; ámbár tele vagyon elméje merő szélvészszel, és háborgatással. O! ha kinek-kinek belső állapotja homlokán írva volna!

945 melly sokakat leg-nyomorúltabbaknak ismérnek, kiket most itélünk legboldogabbaknak. Ne vélyed azomban, hogy nagyon meg-ütöközöm könnyű hiteden. Tudom jól: hogy az igaz, és minden ravaszágtól tiszta elme könnyen el-hiteti magával: hogy valamint tennen magához, ugy máshoz se férhet az álnokság. Ez az Istentelen — — (*Ismael ellen boszszonkodik.*)

EVILMERODAK

950 Elég már, halgass. Nabuzárda! vesd fog-hazba mind a' kettőt; még más valamit rendelek felőlök. (*El-megy.*)

ÖTÖDIK KI-MENÉS.

Ismael, Nabuzárda, Jekóniás.

ISMAEL

Jól tsaptam-e' a' levet? (*Ditsekedve, és katzagva szól Nabuzardához.*)

NABUZARDÁN

955 Minden kívánságomat fellyül-multad tzifra mesterségeddel. De szépen horgászál most az egyszer. Már úgy tartom, mint ha véghez vittünk volna mindeket.

JEKONIÁS

960 Vond-le már azt az áll-ortzát: vond-le, Ismael! furtsa személyedről. Fel-értél im'már oda, a' hová fel-érhet a' leg-vastagabb botskor bőr ortza, és leg-gonoszabb ravaszkodás. Tudom, mire vágyódnak szamar kívánságid. Igy akard tudni-illik most el-foglalni királyi székemet, mellyet régen már magadnak intézél. Meg-ejtettél ugyan, ki-vallom; de nem nagy nyereség, egy erőtelen ellenségnek el-vesztése. Vetettél volna jobb számot eszeddel: talán kevesebb gonoszszággal juthattál volna a' királyi páltzához.

ISMAEL

965 (Mennyünk, (*El-menő félben.*) nem halhatom aggnó rege szavait.)

JEKONIÁS

Álly meg — — Emeld-fel hazug ábrázatotod; és mint hogy nem általlottál
előbb olly szemtelen fogásokkal ellenem patvarkodni; álljad most meg leg-
alább tekintésmet és szavaimat. Tapsóly tsak, gúnyóly, es katzagj, a' mint
970 akarsz. De, tudd-meg azomban, hogy még fenn vagyon Menny Országban
azon Israél Istene, a' ki valaha Dávidot tsúfóly Semein boszszut álla.

ISMAEL

Hadgy alább, kérlek, ezen el-bízott fenyegetésekben. Tudod, melly héába-
való minden boszszonkodás, hogy-ha ereje nintsen.

NABUZARDÁN

Készüly, Jekonia. — —

JEKONIÁS

Itt fogom lesni a' Fejedelemnek parantsolattyát.

NABUZARDÁN

975 Ó várjon én tőlem parantsolatokat, nem én ő tőle; te pedig most fogadd
szavam.

JEKONIÁS

O! Mennynek, földnek Ura! Istene! vallyon mitsoda nap ez? meddig fogja
kendőzni, és ápolgatni e' roszszalkodóknak iparkodásikat! Veszem már eszre:
980 hogy a' fel-szentelt királyi személyek ellen esküsznek ma öszve mindenek.
Osia! ah szerelmes Osiám! O bár tsak ezeket most halhatnád. Mint égy
hallom kiáltásodat, látom méltatlan ki-múlásodat. Tsak bár azt sűghatta vólna
valaki fülébe: hogy ártatlan vagyok, és igazán kedvelem.

NABUZARDÁN

Halhatza! szedd-le a' lántzokat Ismaélről; vesd Jekoniásra. (*A' katonák le-
veszik a' bilintseket Ismaélről, Jekoniásra vetik.*)

JEKONIÁS

985 Ihol! ez az az arany páltza, (*A' lántzokat tekintvén.*) melyet e' mai nap szerzet
kezembe! Látom tsak ollyan a' világ dolga, valamint a' kotzkázás.

NABUZARDÁN

Menny már dolgodra; ne zörögj, ne dadagj illy sokáig; drága most nálunk
minden szempillantás.

JEKONIÁS

990 El-megyek: de veletek marad mind az által gonosz lelketek ismérete. O sze-
rentsétlen Monárka! vajha tudta vólna, kit kölyessék fel-óldani; kit halálra

Sententziázni. Tapasztalom már, hogy tsak merő játék az ember élete: de az én játékomnak még talán nintsen végezete. *(El-megy az őrzőkkel.)*

HATODIK KI-MENÉS.

Ismael, és Nabuzárda.

ISMAEL

995 El-indúlt már egyszer. Egészlen tsak nem fel-buzdította minden jó kedvemet. Nem tudom, mi titkos gerjesztés lopta-bé magát szívembe. O Egek! vallyon mi a' neve ennek az édesgető indúlatnak? Bizony irgalomnak nevezném, hogy ha ez a kemény szívemhez férhetne.

NABUZARDÁN

1000 Rúgd meszsze magadtól, kérlek, ezt a' puha maszlagot. Engem-is tapogatot belől valami: de tsak hivalkodásnak tartom. Ellent kell állani a' lelki fúrdalásoknak; semmi félelemnek soha helyt nem kell adni. Ez a' két erkölts szükségés minden gonosz tselekedetre. Azt mondom: akár mi nagy gonoszságot leg-szebb erköltsnek állíts, hogy ha királyságra segít. De igen rövid az idő; nem-is érkezhetünk hosszú tanatskozásra. Felét el-végeztük; de a' feje még
1005 hátra vagon a' kígyónak.

ISMAEL

Régi jó Barátom! kibem már Monárkát tisztellek; a' mint kedved tartya, úgy alkalmaztatom magamat. Testemet, lelkemet a' te akarathoz szabom. Tsak tudgyam tanátsodat, és tellyes kívánságotat. *(Kezd gondolkodni Nabuzárda.)*

HETEDIK KI-MENÉS.

1010 Arakses, Osiás, és az előbbiek.

OSIÁS

(Ereszsz, hiába tartóztatsz.) (A' palotának leg-utolsó részén jelennek meg. Osiás tűrhetetlenül ki-ragadgya magát Arakses kezéből.)

ARAKSES

(Osia! egekre kénszerítlek, vedd eszre már egyszer magadat.)

NABUZARDÁN

1015 Sokat forgatok elmémben; ezt tsak ugyan még-is leg-jóbnak találom. *(Ketten magok közt tanátskoznak eszre nem vevén amazokat.)*

ARAKSES

(Halgass; ládd ihol őket) (*Meg-vonnyák magokat, látván a' két pajkost; és titkon halgatkoznak.*)

NABUZARDÁN

1020 Szokása tartya tök-királyunknak: hogy midőn a' nap fél úttján által ese, le-
heveredgyék; mintha el-annyira ki-fáradot vólna a' nagy tunyaságából. Köze-
lít már az óra; de a' hely még bizonytalan. Változtattya ezt, néha a' palotában,
néha a' kertben lappangván. Ha máskor valaha most valóban leg-hamarább
1025 életére járhatunk. Előbb lát új Fejedelmet Babilon; hogy sem eszre vegye az
előbbinek ki-végezését. Én a' palotában fogom lesni; indúly te azonban a'
kert felé: könnyebb léssen ott bémeneteled. Az ejtse-meg közülünk a' fenét,
a' kinek hálójára előbb fog-kerülni.

ARAKSES

(Érted-e minden szavokat?) (*Titkon Osiásnak.*)

OSLAS

(Pogány szívűek!) (*Alattomban.*)

ARAKSES

(Nem de mondám?) (*Alattomban Osiásnak.*)

ISMAEL

1030 Böltsen, és igen-is szemesen vetted ugyan elő a' dolgot; de azonban nem fog-
e' azután valaki gátot vetni? Hol még Arakses? Boldi 'zár? Jekoniás? Osiás?
Szája izére fog-e' ez esni a' katonaságnak, és kösségnek?

NABUZARDÁN

Jó rendbe szedtem már a' többit. Arakses hívem nékem.

ARAKSES

(Várj reá; tapasztalni fogod nem sokára-) (*Nabuzardát fenyegeti titkon.*)

NABUZARDÁN

1035 Az hadi-nép akaratomból függ. Jekoniást maid azontúl ki-végeztetem. Osiás,
épen nem kétlem, vagy vízben halt már; vagy egyéb halállal költözöt más
világra. Keményen meg hagyám Araksesnek, hogy elevenen többé ne botsássa
szemeim eleibe.

OSIÁS

(Oh Istentelen!) (*Magában*)

ISMAEL

1040 Ki vélte volna, hogy ennyire mehessünk ez álnok kardal? és egy kis hazugsággal. — —

NABUZARDÁN

Boldi 'zár honn tartóztattya magát; várton várja ő-is Báttjának halálát, és trónus székét reményli én általam.

ISMAEL

'S-El hitethette ő ezt magával?

NABUZARDÁN

1045 El-hitette: rész szerént ugyan maga tzégéres büszkesége miatt; többire pedig az én mesterkedésem által. A' népet, hogy ha kész akarva meg-nem-adgya magát, erővel-is hozzám szelédítem. Az én vitézeim készen állanak; a' te néped-is már Eufrátes mellet meg-állapoda: örökös szabadságot ígérek néki: és így hozzád édesítem tellyes akarattyát. Ha pedig nem — — (*Kardhoz kap.*)

ISMAEL

1050 Ne kételkedgyél: tudom jól magam is a' köz-nép törvényét; nem az igazságtól függ; hanem tsak a' ki-meneteltől. Azt tartya vétkesnek, a' ki előbb letsepültetik.

NABUZARDÁN

Ne mulassunk már. Ez az út (*Bal-félre ki-mutat.*) téged a' kertbe el-igazít; én a' palotákat vizsgálom azomban.

ISMAEL

Adgyatok jó előmenetelt, O! égi tsillagok!

NABUZARDÁN

1055 Menny-el, minnek-előtte valaki meg sajdítson bennünket; és végezd hivatalodat. (*El-oszlanak. Osiás azomban és Arakses el-rejteznek.*)

NYOLCADIK KI-MENÉS.

Arakses, és Osiás.

ARAKSES

Vettél-e' eszre mindeneket? (*Osiást szólítja már nyilván.*)

OSIÁS

1060 Ah! bizony eszre vettem O Arakse! ki nagy adósoddá tettél egyszers' mind! Ez, ez az a' haszon, és nagy vigasztalás: melly tsak egyedül a' nyomorútlaknak tulajdonok: hogy tudni-illik a' szüves jó akarokat meg-váloszthassák a'

1065 színes, és hamis Atyafiaktól. Kettős ajándékodat ismérem már életem megtartásodban: az harmadikat-is hozzá adod, ha Jekoniást életben megtartod. Őtet én gyáva könnyű hitemmel, 's magamat egyszer's mind el-veszeittem.

ARAKSES

1070 Lesz gondom reá, ne kételkedgyél. Meg-oltalmazom minden veszélytől. Tudom: mitsoda sarkon forog az egész állapot; de azt-is ki-tanúltam már: hogy akár mi fúrtsa mesterkedést új mesterséggel szépen fel lehet forgatni. Bízd reám; fogadom: majd utól-érem őket; 's markokban szakasztom minden velős fogásikat, vezeték szándékikat. Te azon közben siess a' Fejedelemhez: el-ne-távozzál tőle: ne talántán véletlenül történnyék rajta azonban valami. De mind ezeket tsak suttomban, titkon, 's-alattomban végezd; mert, a' mint tennen sajdítod, már a' jó akarókban- is igen kétes az hívség. Utak, Asztalok, Házak, nyaszolyák, sőt még a' Templomok-is rakva vannak keleptzékkal, tetézve leselkedő ólalkodásokkal. 1075 Én, minémű ügyel viseltettem hozzád mind eddig, ha ki-nyílt szemmel vagy, már által-láthatod. Elégedgyél-meg ezzel tehát azonban: majd többet tanulsz időnek jártával. A' józan elméjű kórmányosnak, akár mi sötétes homályban, elegendő tsak egy tsillagotska-is: hogy meg ismérhesse a' tengert, az égnek étzaki sarkát fel-találhassa. El-tévelyedett úton járót-is helyre hoz sokszor tsak egyetlen nyomdokotska: hogy 1080 ója magát a' tsalárd ösvénytől, és igazúllyon jobb útra. Szint-eképen te-is fogd vissza már tsalárd vélekedésedet. Hogy pedig továbbra el-ne tévelyedgyél: tsak azt míveld, a' mire intettelek.

OSIÁS

1085 Mind meg-tselekszem szívesen: tsak a' mint mondám, térétsd-meg Jekoniást. Ah Jekonia! (*Fel-kiált nagy szóval.*) néked éltem mind eddig; ha meg-halsz, meg halok utánad leg-ottan magam is.

ARAKSES

1090 Oh Istenek! halgass: (*Suttogva*) a' vagy leg-alább szóly lassabban. Nem ártot soha a' titkos halgatás; de ma igen-is használ. Mert nem tudom, mitsoda tündér nap ez: mellyen a' néma kő-falak, sőt még a' kő-sziklák is minden leg-titkosb állapotokat ki-beszélnek, ki-nyilatkoztatnak. Osia! Isten hozzád. (*El-futamik nagy sietve.*) — —

OSIÁS

Isten hozzád, igaz barátom!

KILENCEDIK KI-MENÉS.

Osiás.

OSIÁS

1095 Ime: melly sokszor az igazságnak képébe, 's ruhájába öltözik az hamisság —
— O! Fajdalom de igasságtalan törvényed vagyon. Tehát, te kartsú erőtlen
szív! illy könnyű néked a' leg-nagyobb szeretetet-is gyűlöléssé változtatnod,
a' mikor kedved tartya? — — Te hihetted ezt el Jekóniás felől? te útalhattad
1100 meg? te hagyhattad-el őtet? — — Szegény! gyámoltalan Jekóniás! eddig már
talán a' nagy fájdalomtól-is meg emésztődöt — — De meg-botsáss, szerelmes
Királyom! későn ismérem a' tsalárdságot; mint hogy tsalárdsággal soha nem
éltem, nem kereskedtem.
(A' Második Végezést bé fejezi egy-némely, a' ki-víg énekkel Osiást az el okúlt
világnak tsalárd politziájára tanítgattya.)

1105

HARMADIK VÉGEZET.

ELSŐ KI-MENÉS.

Nabuzarda, és Evilmerodák aluván.

NABUZARDÁN

— (Evilmerodák belső palotában nyugszik; keresi óvást Nabuzarda mindenütt.
Kardgya az oldalán, hóna alatt pedig egy rövid handsár. Fel-találya el-végre félre
1110 vonván a' kárpitot.) — — Ime, úgy találom, a' mint kívántam. Hogy alhatik az
Istentelen! illy sok félelmek, illy sok veszedelmek között? nyilván az egek-is
már meg-únták őtet, és az ő vesztét siettetik. — — Köszönettel veszem, O
Istenek! e' szép adománytokat: áldgyátok már meg tehát kezemet; segítsétek
ez egyetlen tsapásomat. — — Miért rettegsz, ostoba túnya kezem? miért
vagy függőben? nem erdemled-meg, hogy Nabuzárda viseljen. Verd által
szaporán Istentelen szívét: ugy fogsz illeni az én vitéz szívemhez. (Hozzá
közelget.)

EVILMERODÁK

Távozzál gyilkos! (Álmában szólamlík.)

NABUZARDÁN

1120 Jaj! oda vagyok — (Egy szegletben meg-vonnya magát.) — fel-serkent már.
Mít költhetek illy véletlen — — Majd azt mondom, hogy istrásálni akartam
őtet — — (Titkon vissza tekénget reá.) — De úgy tetik, még-sem ébredet fel?
— — Aluszik biz' az: veszszen tehát — — — (Mellyéhez szegezi vását.)

EVILMERODAK

Nézz előbb szemembe: ölly-meg az után. (*Mint elébb.*)

NABUZARDÁN

O kegyetlen Istenek! még-is tsak ébren vagyon. (*Ismét félre ugrik.*)

EVILMERODAK

1125 Ezt méreszli Jekoniás — — (*Mint elébb.*)

NABUZARDÁN

Jekoniás? — — jól vagyon álmadoz. Jekoniással küszködik álmában. Nosza tehát tsak rajta bátran. Végezzük-ki szaporán: hadd lássa útólsó lehelési között ezt a' kezemet, melly őtet világból ki-tollya — — — — (*Az halálos útést arányozza.*)

1130

MÁSODIK KI-MENÉS.

Jekoniás, Osiás, (*Két külömbb felől érkeznek öszve.*) és a' Vóltak.

OSIAS

Jekonia! (*Víg örömel köszöntik egy mást.*)

JEKONIÁS

Osia! itt talállak tehát?

NABUZARDÁN

(*Mi dolog ez? O Istenek!*) (*Meg-rendül.*)

OSIÁS

1135 Nézd, nézd — — (*Látván Nabuzardát. Neki futamodik mind a' kettő. Osiás kardot ránt, 's fel-üti Nabuzarda dágosát. Jekoniásnak kardgya nem lévén, kezdi azt fatsartni Nabuzárda markából.*)

JEKONIÁS

— — Lassan! mit tsinálsz? — —

NABUZARDÁN

Eredgy, mert által-járom testedet — — (*Jekoniással küszködvén.*)

OSIÁS

1140 Álly vesztég, ha mondom — — (*Nabuzardát rivasztya.*) — Király! Fejedelem! (*Fel-akarja serkenten.*)

NABUZARDAN

Nesze átkozott. — (*Jekoniásnak engedi az handsárt.*) Uram! Monárka! Fejedelem! (*Fel-ébreszti maga.*)

EVILMERODAK

Mi dolog! ki-sivalkodik? O Egek! (*Fel-ugrik.*)

NABUZARDÁN

145 Örvendezhetsz most bízvást, Felsőleges Uram! kegyelmes Fejedelmem! hogy illy nagy veszélyben a' leg-motskossabb halától meg-őríztenek a' kegyes Istenek. El-kellett volna most veszned, ha' az én vígyázásom, és kezem meg-nem mentette volna fejedet eme latroktól.

JEKONIÁS

Hallyad, hallyad mit beszél ez. (*Boszszonkodván.*)

OSIÁS

150 Ah ortzátlan! ezt már sokallom. Mi fortélyokat koholsz ismét?

JEKONIÁS

(Lássuk ugyan, mennyire ágaskodhatik a' vakmerő bátorkodás, és gonosz kép-mutatás. Ennek igazán se Istene, se lelke.)

EVILMERODAK

155 A' nagy remülés miat minden tagjaim el-'zibbattak: 's még most se érthetem, mi történik körülöttem. Jelen vagyok Osiás, ki-ő tsak elébb veszet vala a' vízbe. Jelen Jekoniás-is: a' kit tömlőtze vetttem. Meztelen kardal rohant bé palotámba, egyik-is, a' másik is. Mint-egy ébren álmodok, és józan eszelős-ködöm. — — Szóly már, Jekonia: mi erőszakos gonoszság? Osiá! mi tévelygés hozot ide?

JEKONIÁS

Fejedelem! ki-vallom: gonoszság hozot: ha az hívségnek gonoszság a' neve.

OSIÁS

160 Engem pedig tévelygés: ha életedet szeretvén el-tévelyedém.

JEKONIÁS

E kő-falak szólhatnak helyettünk: de a' nyelvem el-ámúl, meg-tompúl illy vakmerő tselekedeten, midőn tsak eszem ágában-is tűnik.

NABUZARDÁN

Bár tsak kezeitek-is el-ámúltak, 's meg-tompúltak volna. (*Ortzátlanúl feddi mind a' kettőt.*)

JEKONIÁS

1165 Héában mesterkedel, Nabuzárda! Ideje már, hogy le-vond ábrázatodról ezt az haszontalan áll-ortzát, melyet mind eddig Istentelenül viseltél. Nem étetsz már meg senkit szem-fény-vesztő maszlagoddal; hadgy tehát békét a' pompás hazugságoknak. Borúly inkább Fejedelmednek lábaihoz, kérj botsánatot.

NABUZARDÁN

1170 Nem vonom-meg tőled egészen magamat: esedezni-is fogok éretted. Látod, mire nem visz régi jó akaratom, melyet ugyan soha nem érdemlettél. — — (*Le-térdepel.*) Lábaikhoz borúlok tehát, nagy kegyelmű Fejedelem! és ez hív kezem által, mellyel most Téged életben meg tartottalak, kegyes botsánatot kérek Jekoniásnak, botsánatot Osiásnak.

JEKONIÁS

1175 Hallyátok már ezt a' mosdatlan nyelvet! — — Ennek, ennek a' két kéznek köszönnyed, O Fejedelem! hogy — —

EVILMERODAK

Ugy-is köszönöm: hogy tudni-illik latrúl ki-nem fosztottatok életemből. — — De vallyon, miképen tértél te vissza? (*Osiásnak.*) Te pedig hogy szabadúttál-meg parantsolatom ellen? (*Jekoniásnak.*)

OSIÁS

Engem egy hív jó akaró tartot-meg. (*Araksest érti.*)

JEKONIÁS

1180 Ugyan az engem-is fel-szabadítot.

NABUZARDÁN

(Kívánnám tudni azt a' gonosz jó akarót) Ki-vallom: magam valék oka mind a' kettőnek: mivel Ez után (*Osiásra mutat.*) küldöttem, a' ki azon eszelős haláltól őtet meg-szabadítaná: Emezt pediglen — (*Jekoniásra-*) — régi barátságunk kedvéért igen gyengen, és kényesen őréztettem.

OSIÁS

1185 O álnok! (*Boszszonkodnak a' tsalárd ellen.*)

JEKONIÁS

O leg-ravaszabnál-is ravaszabb!

NABUZARDÁN

De ismét a' Te fő kegyelmedhez folyamom, O nagy irgalmú Fejedelem! (*Mint egy hizelkedve.*)

EVILMERODÁK

Héába vítatod ezt, Nabuzarda: való ugyan, hogy a' te bainaki erköltsődnek, és

1190 hívségednek tulajdonítom e' mostani életemet; 's meg-is hálálom minden ki-
telhető módon ezt a' nagy ajándékodat. De illy iszanyatos gonoszságot semmi-
féle képen el-nem nyöghetek. Meg-kell halniok.

NABUZARDÁN

(Ugyan szeretem bölts eszedet) *(Alattomban.)*

EVILMERODAK

1195 Tudod: hogy a' mértékletlen engedelmesség tsak nagyobb gonoszságra visz-
ketteti a' rosszalkodókat.

JEKONIÁS

Fejedelem! — —

EVILMERODÁK

Mondám, meg-kell halnotok.

OSIÁS

Vallyon mitsoda nap lehet ez, O szent igasság! ihol a' te gyalázatodra fel-
magasztaltatik a' gonosz, az ártatlan pedig halálra kárhoztatik.

EVILMERODAK

1200 Nem találhatok-fel olly szörnyű kínokat, mellyek fel-érhetnék ezt a' ki-
gondolhatatlan latorságot! Minden hajam-szála fel-borxad, midón tsak el-
gondolom. — — Ez vólt tehát, Jekonia! az a' te olly fennyen fitogatott
hívséged? ezért nem akartál tőlem el-mellőzni? ezért kívántál olly buzgón
1205 körülöttem lenni? Átkozott! hitetlen nemzetség! Védelmezd már magadat:
hüvelyezd gonoszságodat: faragd-ki ha lehet mind magadat, mind gyilkos
társodat ebből a' motskos Istentelenségéből.

JEKONIÁS

Tehát Istentelenséget követtünk-el, hogy haláltól meg-mentettünk?

NABUZARDÁN

O Égi tsillagok! *(Fel-kiált tsudálló felben.)*

JEKONIÁS

Jöszte! tekénts szemembe, Nabuzárda: hadd lássam, el-bírod-e'?

NABUZARDÁN

1210 Miért ne? szóly: mit akarsz? *(Szembe szökik mérész ortzátlansággal.)*

JEKONIÁS

Te szóly inkább, útalatos lélek! ha még egészen le-nem mosdottál, le-
nem-koptál minden nemes erköltsről, jámborságból, igasságból, bötsületből.

1215 Mondki Isten igazában (nem illik az hazugság egy bajnaki vitéznek szájához)
Nem vagy eskütt tzimborában Ismaëllel? Nem akartál mind engem, mind
Osiást világból ki-tudni?

NABUZARDÁN

Ez bizony, józan eszében meg-ütközöt. (*Gúnyolva.*)

OSIÁS

Nem ütközöt: héában fogod reá. Ezen a' helyen, e' szemeimmel, e' füleimmel
tanúltam-ki saját ajakidból mind ezeket.*

JEKONIÁS

1220 Istentelen trágár! vald-ki tovább: Nem te akartad álmában vérét ontani a' Fe-
jedelemnek? Nem ez (*Osiásra mutat*) vette-fel vágásodat? nem én fatsartam
kezedből-ki gyilkos kardodat?

NABUZARDÁN

1225 (De jó (*Magában örvendező képen.*) hogy már senki se hiszi) — — Lassan,
Jekónia! hová visz a' nagy vakmerőség? ne lódúly olly messze. Ezek, (*A'
Fejedelmet szólítja.*) láttya Isten, ki-fordúltak eszekből; 's tsak-nem magamat-
is el-bolondítanak.

EVILMERODAK

1230 Jól vagyon találtam büntetést, ámbár kisebb ez-is a' ti vérengező gonoszság-
toknál. Minthogy ki-tsatlott roszzaságtok egybe kaptolt benneteket; fog-
lallyon már öszve a' kínos halál-is. Nabuzárda vizsgál-meg ezentúl az udvari
őr-állókat, és fogjad jobb rend-tartásba. E' me fertelmes barmokat pedig
hurtzoltasd ki azontúl a' városból: és egész Babilon szeme láttára tsigáztasd,
és kontzoltasd ezer darabokra; hányasd azután széllyel martzángolt tagaikat
ebek, és madarak táplálására.

NABUZARDÁN

Véghez viszem, a' mint parantsolod.

OSIÁS

O Istenem! — — —

JEKONIÁS

1235 O Igasság! — — Fejedelem! nem győzlek tsudálkozással. Hogy adhatsz hitelt
illy vásott, feslett erkölcsű fondorlónak? Hallyad leg-alább — —

* [Akkoron tudni-illik, midón Araksessel alattomban
halgatkozot.]

EVILMERODAK

Eleget halgattalak — — takarodgyatok azontúl szemeim elől. — — A' nagy harag miatt alég bírhatom magamat. (*El-megy.*)

JEKONIÁS

El-kell-ma veszned — — (*Utánna kiált.*)

NABUZARDÁN

1240 Halgass, hitetlen! és menny a' hova sentziáztattál.

HARMADIK KI-MENÉS.

Nabuzárda, Jekoniás, Osiás.

NABUZARDÁN

1245 Tsak-nem el-ejtettem most a' kést. Utolsó ponton, egy parányi haj szálon tsüggöt már életem. — — — Ugyan ostoba elméjű, (*Evilmerodákról.*) hogy utól nem érhetet. De hála a' szerentsének! hogy ezen a' nagy veszedelmen-is által estem. Vegyétek már hasznát (*A' kettőnek.*) oktalan hívségteknek. Mi pokol-béli dühösség hozot most ide? (tsak tudnám, ki szabádította-meg őket) (*Magában.*)

JEKONIÁS

1250 Boszszontasz még, Istentelen! tetzik úgye: hogy hazug nyelveddel nyakon tsaptad az igazságot? és ártatlan vérünkkel ki-válthattad gonosz bőrödöt?

NABUZARDÁN

1255 Hogy ne tetzenék? ha olly könnyű árron vehettem illy drága, és kedves jószágot. — — Vitézek: ezt a' két latrot két különös úton vigyétek a' sántzokon kívül való közönséges büntető helyre: 's bányatok velek kényetek szerént. Nékem más foglalatosságom vagyon — — (Ismaelt kell már fel-keresnem: ne talán ott-is eben gubát tseréllünk.) (*Gondosan álméllkodván.*)

JEKONIÁS

Nyertes vagy; tombolhatsz rajtunk. Tsak vólna valaki, a' ki igazán ki-fejtené a' dolgot azon együgyű szegény Fejedelemnek! — —

NABUZARDÁN

1260 (Jól vagyon: találtam még egy módot. Ha mindjárt Jupiter kebelébe rejtis is magát, még-is által-verem szivét) Lássatok hozzá. (*A' katonáknak.*) 'S vígyázzatok, hogy el-ne-szalasátok. (*El-indúl.*)

Jekoniás, és Osiás.

(*Meg-fosztatnak a' Katonák által, és lántzokkal meg-terhelhetnek.*)

JEKONIÁS

1265 Im' hol, Osia! ihol ki temérdek sovány mindenkor a' szerentsétleneknek
vígasztalások! alég nyerhettelek vissza, ismét azontúl el-veszejtelek.

OSIÁS

Ah! ne zaklass te-is keserves szavaiddal; ne ostromollyad, ne kínozd szívemet.
— — Nints már úgy-is több erő bennem, hanem tsak annyi talán, hogy még-is
a' végső halálos ütést el-szenvedhessem. Minden szélnél sörényebben érke-
zik reám a' sok szerentsétlenség; tsoportoson gyarapodik, buján szaporodik
1270 fejemre. Mint-ha maga a' természet meg-változtatta volna szokott járását, a'
mi sanyargattatásunkra. Egyik fájdalmat a' másik nyomozza; de az utánna
való mindenkor szörnyebb, és sulyosabb az el-múltnál.

JEKONIÁS

Alkalmaztassuk már az időhez magunkat. Kelletlen erkölts ugyan ez, de
szükséges most mind a' kettőnknek. Ha merő szerentsétlenségre, és nyo-
1275 morúságra választot minket az Isten; és ugyan tsak bal kezére fogot már az
irégy szerentse: visellyük egész holtig bajos sorsunkat. Jobb nekünk ártatlanúl
meg-halnunk; sem-hogy latrúl Uralkodnunk. Vagyon, Istennek hála, néked-is
annyi korod már, és annyi eszed: hogy mindeneke el-nyöghess erős szívvel. —
— Nem olly iszonyatos az halál. Illy szép, és erköltsős vétekért pedig kevélyen
1280 illik meg-halni.

OSIÁS

(O! bár tsak én nekem-is illy bátor szívem vólna) úgy vagyon, O Hertzeg!
magámat-is nem annyira sarkal az halálnak szörnyű képe, noha ez-is rettentő;
mint vétkemnek undoksága. Téged bántottalak én meg, jó Hertzegem! Téged
vesztettelek-el könnyű hitemmel. Ez vádol engem, ez rágja szívem gyökerét.

JEKONIÁS

1285 Nem vétkezteél, Osia! hanem tsak egy kevéssé meg-botlottál. De ezt-is meg-
botsátom telley szívemből.

OSIÁS

Ah! — — — (*Sírásra fakad.*)

JEKONIÁS

Osia: mitsoda erőtlenség ez? titkold-el leg-alább valami képen előttem ezt a'
bátortalan, gyöngöe szívedet. — — Ne' hamar egy kis ölelés 'S ezután Isten
1290 hozzád — — (*Meg-öleli, 's el-indúl.*)

OSIÁS

Várákoddál kérlek; (ah mitsoda szempillantás ez!) (*Magán zokogva.*)

JEKONIÁS

Hadd-el a' sirást; és légyen Isten veled. (*Ismét el-indúl.*)

OSIÁS

Nem sírok már, tsak áll-meg egy kevéssé. (Ne reszkess olly igen, nyomorúlt szívem! (*Magán.*) hadd tagadhassam-el gyöngeségedet.) Hertzeg! tehát ugyan tsak meg-kell halnunk? mit vétettünk?

JEKONIÁS

De, mi haszna, hogy efféle finnyasággal, és kényes panaszokkal epeszted magadat? — — A' panaszolkodás jele mindenkor vagy paraszt avagy ostoba elmének. Hallyunk mi meg inkább, a' mint fő emberekhez illik. Ha meg-kell lennie, légyen meg bátran. Ölelkezzünk-meg az halállal vidám ortzával. Lássá, és pirullyon a' világ.

OSIÁS

Ugy vagyon, kegyes királyom! egy könyhúllatást, egy fohászkodást se vesztessünk többé. — — Könnyebben vagyok már szívemmel. Mennyünk. — (*El-menő félben; de vissza tér ismét.*) — De hadd tsókollyam-meg utólszor szerelmes drága kezedet. — — (*Szív béli indulattal.*)

JEKONIÁS

Vedd tehát már te-is utolsó ölelésemet. — — (*Zokogó szókkal.*)

OSIÁS

Ugy tetszik, sírsz már magad-is? (*Szemébe tekintvén.*)

JEKONIÁS

Fiam! fel-ne-háborgassának e' könyhúllatásim. Tudod: a' nagy öröm-is sokszor siralomra szokot fakadni. Ezen könyveim nem fájdalomnak, hanem belső vigadozásomnak jelentési — — Szívem! Isten már hozzád. (*El-válnak egy mástól.*)

OSIÁS

Kedves királyom! Isten hozzád. Örömet halok már meg. Talán megláttyuk egy mást nem sokára más világon. — (*Keserves Musikaszó alatt magán éneklí a' következő verseket.*)

Tehát ugyan meg-kell hálnom? nints
E' földén gyámolom!
Illy motskossan kell el-válnom: Jaj!
. Irtózva gondolom.

1320 O nagy Egek! Ti mondgyátok, mond-
Gyátok bús fejemnek:
Miért illy szörnyen szakasztyátok fona-
Lát életemnek?

1325 Iffiúságom 'zengéjében kell világból
Költőznöm;
'S az halálnak gyász képében már illy
Korán öltőznöm:
Mi szükség vala születnem e ból-
Dogtalanságra?
Jobb lett vólna meg-öletnem; hogy
Sem jönnöm világra.

1330 Életemnek zöld virága ime le-
Kontzoltatik:
Szerentsémnek első ága kopor-
Sóba óltatik;
1335 O ragyagó tsillagzatok! ha vóltam
Kedvetekben:
Sorsomon síránkozzatok! 's vegyetek
Öletekben. (*Meszebb el-távoznak egy mástól.*)

OSIÁS
Jekonia! (*Ismég vissza-teként egyik a' másikra.*)

JEKONIÁS
Osia! — — O Isten! 'S-miért nem mentél-el?

1340 OSIÁS
'S-miért néztél reám vissza? — —

JEKONIÁS
Akartam látni, mi nagy kedvel, és víg örömmel sietsz az halálra. De, jaj! — —
miért sírsz? — —

OSIÁS
Hát te miért fohászkodol? — —

EGYIK KATONA
Pajtás! meg-eset már magamnak-is rajtok szívem. (*Társát szólítja.*)

1345 OSIÁS
O Istenem! mennél könnyebb gondolni valamit, hogy sem véghez vinni!

JEKONIÁS

Oh! mely sokkal erősebbnek véltem én magamat. — — Ha illy iszanyatos az halál egy ártatlan előtt: vallyon mi-némű lehet a' vetkeseknél.

MÁS KÁTONA

Mennyetek már, jó ide valaki. (*A' kettőhöz szól.*) Maid még mi-is, rajta vesz-tünk.

JEKONIÁS

1350 Ah szerelmesim! kérlek, irgalmassan bánnyatok ártatlan Osiásommal: Isten előtt-is jutalmatok léssen iránta.

OSIÁS

Mennyünk, Hertzeg! mert még talán itt mindjárt meg halok — — (*El-indúl mélységes fájdalommal.*)

JEKONIÁS

Osia! ály meg, édesem! — hallyad. — —

OSIÁS

1355 Mínek híz vissza megént? — —

JEKONIÁS

Ah! — — tsak menny tehát már. (*El-távoznak.*)

ÖTÖDIK KI-MENÉS.

Boldi'zár, — — Nabuzárda.

BOLDIZSÁR

1360 Jekonia! — — Osia! (*Utánnak kiált.*) — — el-mennek, még vissza se tekén-tenek. Ihol: így hagyattatom-el mindenektől. Ez tudni-illik szokások az hizel-kedőknek: még mosolyog a' szerentse, környül állanak mindnyájan: ha pedig tsak egy kevéssé el-ketvetlenedik: mindnyájan el-szélednek. — — Fügőben állok már a' félelem, és reménység között: haboz elmém, bújdosik akaratom. — — De ime jókor Nabuzárda. — — Maid torkában hányom el-keseredett
1365 mord szívemnek haragos mérgét — — Hol tévóvász? (*Haragos tekéntéssel.*)
Hol tekergesz? miért nem térsz vissza illy sok ideig?

NABUZARDÁN

(Épen ebbe kellet ütköznöm, (*Túrhetetlen indulattal, de tsak alattomban.*)
mikor Ismaëlt keresem.)

BOLDIZSÁR

Miért nem felelsz? hagy-d-el már egyszer a' kerenyő beszédet: szóly igyenesen

1370 a' dolgohoz. Mond-ki világosan félnem kell-e' avagy reménylenem. — —
Szóly: vagy talán már te-is öszve esküttél ellenséggel?

NABUZARDÁN

Ah Hertzeg! igen nyughatatlan vagy: miért akadékoskodol itten? miért nem maradsz othon egy kis várakozással?

BOLDIZSÁR

1375 Nem engedi már tovább a' nagy félelem; darabont gyanánt vagyon mindenütt nyomomban. Mire ösztönöztél? mire tsaltál, O Istentelen! Nyeld-el már magad, a' mit nékem rágtál; fejtsd vissza, ha lehet, ezt az átkozott tsomót, gyalázatos mesét.

NABUZARDÁN

1380 Hertzeg! (*Vissza tekénget.*) (Tsak jönne Ismaël!) szégyenlem, hogy illy erőtelen, illy félelem szabású lelket találok benned. Erősebbnek kell lenni annak, a' ki uralkodásra termet, királyságra készül: akár minémű szerentse vesse elő magát. Tsak előtted legyen még mindenkor a' reménység. Előbb szoktunk mindeneket el-veszteni, utólszor a' bizodalmot — — (*Mint elébb.*) (De hol vagyon illy (*Neheztelve.*) sokaig Ismaël!) Ki-vallom ugyan előtted: olly nyomorúlt a' mi mostani sorsunk; hogy: ha meg-másoltatik akár-mi képen,
1385 roszszabb már nem lehet, hanem mindenkor jobbra kell néki fordulni.

BOLDIZSÁR

Eh! Eleget reménylettem már, eleget vártam; tanúltam-is már eleget. Előtünk a' nagy meredek, utánnunk a' sok farkas. Héában munkálkodunk, Istenek ellen viaskodunk. Mi módgya lehet már a' reménységnek?

NABUZARDÁN

Ha más módgya nem léssen, maid meg-töldgyuk egy kis mesterséggel.

BOLDIZSÁR

1390 Mitsoda mesterséggel? (*Gúnyoló boszszonkodással.*)

NABUZARDÁN

O! vajmi sokra taníttya az embert a' szükség, és nyomorúság. Tsak azomban tégy valami szert nagyobb bátorságra: botsásd szélnek azután palástodat egy kevéssé. Tsendes időn nem nagy mesterség kormányt tartani.

BOLDIZSÁR

Tehát tsak kótya-vetyére, vak történetre támaszszam életemet?

NABUZARDÁN

1395 Igen nagy veszedelmekben a' szerentsének esetére támaszkodni, minden okosságnál nagyobb okosság. (Tsak még se jó Ismaël, majd el-múlik az idő) — —

BOLDIZSÁR

Eh! nem akarok tovább rettegni miattad: maradj magadnak Nabuzarda —
— (*El-indúl.*)

NABUZARDÁN

1400 Hová, Hertzeg, hová? — —

BOLDIZSÁR

Bátyámhoz megyek: ki-beszéllem minden gonoszágodat. — —

NABUZARDÁN

1405 Hertzeg! látom már: se okosan, se erőssen nem viseled magadat — — —
Mit gondolsz? ha ezt tselekszed, mind a' ketőnknek oda lesz fejünk — —
— Mint forгатom a' dolgot hiszen meg-tudod nem sokára — — — Kétes
ugyan a' nyereség: de még el-nem röpitetük. Fel-építhetjük még le-omlott
szerentsénket. (De ugyan miért nints itt Ismaël már.) (*Hátra tekint szüntelen.*)

BOLDIZSÁR

Miért tsalogatsz tehát illy sokáig? hol vagyon Jekoniás? hol Osiás? talán ki-
szoptad már ártatlan véreket? útalatos lélek!

NABUZARDÁN

(Ugyan motskoson bánik vélem) (*Magában Boldi 'zár ellen.*)

BOLDIZSÁR

1410 Ki-nyilatkoztatom maid a' Fejedelem előtt minden álnok fogásidat. Én, vagy
botsánatot nyerek, avagy leg-alább szabadon meg-halok. De nem magam,
nem gyámoltalanúl: mert előbbször a' te fertelmes lelkedet ki-verem átkozott
testedből, és pokolnak fenekére gördétem.

NABUZARDÁN

1415 (Alég tartóztatom már tőle magamat — (*Belől forró méreggel.*) — de várj meg-
tanítlak — Tsak vólna már egyszer itt Ismaël!) Hertzeg! (*Térdre esik előtte.*)
(mire kell fakadnom, hogy mulathassam) a' Te kedvedért, te jövedelmedre
nézvén méveltem mind ezeket — (*Viszsa tekénget nagy szorgalommal.*) —
Ellent állottak szándékimnak Jekóniás Osisással — (*Mint elébb.*) — mit kellett
egyebet tselekednem? — (*Felugrik egyszersmind, és félbe hadgya Boldizár-
1420 ral való beszédét.*) — (Látom már Ismaelt — (*Változtattya indulatait szem-
látomást.*) szalad erőssen — — jaj! mi hírt fog hozni?)

BOLDIZSÁR

(Mit fog ismét hazudni? (*Nabuzárda felől.*) Melly nyálasan hivságoskodik!
úntig foly ki ajakin az hívség, de szívének semmi híre benne.)

NABUZARDÁN

Az-e' ugyan valóságosan — —

BOLDIZSÁR
1425 Hazudd-ki már magadat: mit ásétasz, nyers elméjű?

NABUZARDÁN
Ó az bizonnal — — pedig véres a' kardgya — — Egek!

BOLDIZSÁR
Miért nem szólasz tehát?

HATODIK KI-MENÉS.

Ismaël, (*Elő futamodik véres törrel pihő-lehő félben*) és az elébbiek.

NABUZARDÁN
1430 Mond-ki szaporán: széna-e', vagy szalma?

ISMAEL
Széna ugyan most egyszer: mer már Evilmerodák maga vérében úszkál.

NABUZARDÁN
Hálá a' nagy Isteneknek: hogy illy szerentsésen eset. Kitsoda ma bódogabb én-nálom? úgy tetszik mintha már most meg-izlelném, O Istenek! a' ti ki-mondhatatlan bódogságtokat.

BOLDIZSÁR
1435 (Nem tudom: örvendgyek-e' inkább, vagy bánkódgyam? — — ihol meg-lett már, a' mint olly igen sóhajtottam — — — — (*Magában, meg-rendülvén.*))

NABUZARDÁN
De mond-meg, kérlek, bővebben: hol? miképen?

BOLDIZSÁR
(Tsak igaz az; hogy minden öröm nagyobnak látszik, mikor még tsak sóhajtattik; sem hogy, mikor már meg-nyeretik.) (*Magán ismét, már bánkódván.*)

ISMAEL
1440 Sokáig jártam-keltem fel-'s-alá a' kertben: tsak hírét se halhattam a' Királynak. Már magam-is vissza készülök vala. Látom azomban, távolról másod magával érkezik. Fel-ugrottam mindjárt nagy örömömben. El-rejtém azontúl magamat, a' hol a' bokros zöldelő fáknak sűrű árnyéka sötétesben szolgált.
1445 Felém közelget sétáló félben ugyan azon egy udvari társával; nem tudom, ki lehetet: de igen egyezet a' Királlyal mind személyében, mind ruhájában.

NABUZARDÁN
Rapszatesz vala nyilván, kivel szokot közlelni mindeneket.

BOLDIZSÁR
Az kétség kivől.

ISMAEL
Már akár-ki légyen, elég az, hogy ez-is el-távozott tőle. Maga azonban
fel-borzodott elmével, melyet ábrázattyaiból-is könnyen ki-olvashattam, le-
telepedik közel búvó helyemhez. Nem tudom, mi titkos írásokat kezdte for-
1450 gatni. Nosza én se hanyéltem sokáig: óvást, és tsak láb hegyen meg-kerülöm
szaporán az enyhétő helyt, a' merre az árnyék jobban mutatot. Mi kell több:
meg-lopom ötet hátrúl, 's-egy tsapással tök fejét ketté választom. Nyakra főre
ese azontúl: 's ki-okádá egyszer 's-mind vérét, agya-velejét, lelkét: minden jaj-
1455 szó nélkül.

BOLDIZSÁR
(Szegény Evilmérodák! talán jobb ötsét érdemlettél vólna.) (*Magán.*)

NABUZARDÁN
Te pedig — — ?

ISMAEL
Még azt-is kérded? el-szaladtam azontúl. Tsak poromba se kaphatot senki-is,
nem hogy nyomomba.

BOLDIZSÁR
1460 (Foglald-már-el Boldi 'zár a' Királyi széket! még meleg rajta édes Bátyádnak
vére — — O boszszú-állás! melly sovány vigasztalás vagyon benned. Örültem,
még kívántalak; siránkozom, minekutánna meg-nyertelek.)

NABUZARDÁN
Nintsen már benne semmi kételkedésem. Látom: rendesen, és helylesen
szakasztottad végét. (*Ismaélhez.*) O szerentse! tudtam ugyan mindenkor, de
1465 ma leg-nyilvánban tapasztalom: hogy szeretsz, és öledben hordosz.

BOLDIZSÁR
Ah Nabuzárda! mi fitzamétotta úgy ki eszedet? — (*haraggal, és bánattal.*) Te
pedig, gyilkos! (*Ismaél pirongattya.*) hogy merted ezt el-követni?

NABUZARDÁN
(Nyomorúlt! nem tudgya, hol hajókázik. (*Gúnyolva szól Ismaélhez titkon Bol-
di'zár felől.*) Nem tudgya még, melly nagyon meg-tsalátkozot. De játszadozunk
1470 még tovább-is véle.) Mi? talán nem tetszik szép tselekedetünk? tehát nem
kívántad ezt? nem ösztönöztél iránta? (*Gúnyolván ötet.*)

BOLDIZSÁR
Halgass: mert tolvai módra viselted magadat. Héában keversz engem saját
latorságodba. Igaz ugyan, kívántam. De, ki tanítot téged, hogy egy iffúnak

1475 időtlen vágyódási után kell rándulni? örögebb vagy nálam: bár eszesebb-
is vóltál volna — — — Mi jót remélhetek én ti tőletek: minek utánna már
meg-kóstoltátok a' Királyi vérnek lépes mézét? De maid eszetekre hozlak.
Ide azontúl valaki. — (Az őrizőket kiáltya elő.) Verjétek vasba a' gyilkosakat.
— — (Meg-nevetik.)

NABUZARDÁN
Héában epezted magadat Boldi'zár.

1480 ISMAEL
Már maga Jupiter se segíthet rajtad.

NABUZARDÁN
Ládd: Senki szavadat nem fogadgya: nevetik mindnyájan parantsolatidat. —
— — Nem akartál Bátyádnak szolgálni: ez ugyan meg-vagyon. De tanúly
már nékem engedelmeskedni. Tudd-meg, hogy Úrad vagyok. Ez pedig Israël
királya.

1485 BOLDIZSÁR
Mitsoda? O méltatlan! mi közöd, 's-mi jusod néked a' trónus székhez? egy
tsep királyi vér nintsen benned. Mi-némű törvényel akarod tehát el-foglalni
örökös birodalmomat?

NABUZARDÁN
Tsak azon törvényel, mellyet maga a' szerentse tolyt ma kezembe.

BOLDIZSÁR
Tehát ez következe végtére táméntalan mesterkedésidből?

1490 NABUZARDÁN
A nagy, és hosszas változások alat nagy titkok szoktak mindenkor rejtezni.
Nem első, vagy tsak néha-kor-béli történet ez, mellyet most tsudára vészesz.
Sokszor kert alatt születet, bokrokban neveltetet némelly szerentsés pász-
torotska; a ki azután az Istenek kegyelméből, és szerentsének jó-vóltából
1495 Királyságra emeltetik. Trónus mellet születik más némelly: bibor bársonyban
polyáztatik, kényesen neveltetik; 's-utólyára vagy koldús táskára kerül; vagy
botra, és tsorda pásztorságra. — — Alkalmaztasd tehát már te-is magadat a'
szerentsédnek mivóltához; én-is a' magamét meg ölelem. Hadgy békét ennek
az akaratos kényességnek, tedd-le a' fegyvert.

BOLDIZSÁR
1500 Mitsoda? pironkodgyál vissza, te vakmerő szemtelen! Te mersz velem újat
vonni? Mit akarsz? Istentelen! szentség-törő lator!

NABUZARDÁN
Tsak nem fogadod szavamat? Lássad: Inkább akarsz-e' engedelmeskedni, a'

vagy azontúl meg-halni? — — Vitézek! foszátok-meg Boldi 'zárt, 's-verjétek vasba azontúl. — — *(Néki rohannak, de látván a' Fejedelmet el-szélednek.)* —

HETEDIK KI-MENÉS.

1505 Evilmerodák, *(Ki-rohan nagy rémuléssel.)* és az előbbiek.

EVILMERODÁK

Nabuzárda! Boldi' zár! Egek! hol vagyunk? hol tévelygünk! — —

NABUZARDÁN

(Jaj! (Magán.) el-árúltattam.) Ehe gaz ember! *(Ismaëlnek.)* — —

ISMAEL

(Mi tündér újság ez?) (Magán tsudálva.)

EVILMERODÁK

1510 Kinek hihetek már! hol találok tsak egy tenyéryi helyt, a' hol fejemre járó ólalkodásoktól meg-vonyhassam magamat? 's-békességesen tengessem életemet! — —

NABUZARDÁN

Oda vagyok most egészen. *(Kétségben-esőleg.)* Nosza már tsak könyörgésre.) Kegyes Fejedelem! — — *(Le-borúl előtte.)*

BOLDIZSÁR

Szerelmes Bátyám! — — *(Le borúl ez-is más felől.)*

EVILMERODÁK

1515 Oda Rapszatzes, leg-kedvesebb emberem; földet futtya vére, 's-feje veleje. — — *(Elébbi rémuléssel. Nem figyelmeztvén amazok szavaikra.)*

ISMAEL

(Oh jaj! hogy ejthettem-ki szájomból ezt a' kontzot!) (Magán; 's meg-vonnya magát.)

EVILMERODÁK

'S-még eddig sohol nyomába nem akadhatnak az őrizők.

ISMAEL

1520 *(Hálá Istennek!) (Suttomban.)*

NABUZARDÁN

De vallyon hol? hol történt illy nagy latorkodás? *(Magához térvén ismét)*

tsalárdsághoz szökik) Fel-kell találnom, ha a' tsillagok közé rejtette-is magát, azt a' gyilkost.

BOLDIZSÁR

(Hogy tettei magát az Istentelen!) (*Magán Nabuzárda felől.*)

EVILMERODAK

1525 Menny tehát, hívem Nabuzárda! Te vagy még egyetlen istápom, és utolsó reményem. Te kívülled talán már senki se hív én hozzám.

NABUZARDÁN

(Ha tudnád! — — de még kedveznek az Istenek!) (*Magán.*)

EVILMERODAK

1530 Még-is itt vagy? — — Siess, Barátom, és térj vissza mennél hamarább. —
— Félek már mindenkétől: félek önnen magamtól: félek azoktól-is, a' kiket meg-rettentek.

NABUZARDÁN

Azontúl itt leszek. (Te *Ismaelnek suhogván.*) mulasd azomban, még vissza térek) — — Halgass: (*Boldi 'zárt alattomban fenyegetvén.*) mert — — (*El-megy sietéssel.*)

BOLDIZSÁR

1535 Héában fenyegetsz, már nem félek (*Maga-bízott módon Nabuzárdának.*) A' félelem, és reménység egy böltsőben szoktak rengettetni; meg-ölted bennem már a' reménységet, tekerjük-ki nyakát a' félelemnek-is. Fejedelem! Testvérem! el-veszünk mind a' ketten, ha szaporán meg-nem-gátolod. Ne tsalattasd tovább magadat: ismérem a' fejedre járó pártütőket. — — Sőt, ki-vallom: magam-is részes vagyok benne.

ISMAEL

1540 (Igen hamar belé vágot, már meg kell előznöm) (*Előbb-járúl.*)

EVILMERODAK

Mit mondasz Boldi 'zár! O Egek! tehát testvér ötsém keresi halálomat? — — Hát ez kitsoda? Ismaël! palotámban! és pedig szabadon! még-vérrel festett kard vagyon kezében. — — Oh Istenek!

ISMAEL

Nem titkolhatom tovább: ihol reá ismérhetsz a' gyilkosra.

EVILMERODAK

1545 Tehát ti öltétek Rapsatzest?

BOLDIZSÁR

Nem, Hertzeg! (*Bánkodva.*) nem. — — Ime igazán ki-vallok már mindeneket. Rapszatzest ez ölte meg, téged akarván meg-ejteni. De, amint ki-tetszik, nagyon el-tévelyedet. Ugyan ez vesztette-el Jekoniást Osiással, hamisan vádolván őket. Mindenben ártatlanak valának; tsak egyben vétettek ő ellenek:
.550 hívek voltak te hozzád mindenkoron.

ISMAEL

(Még se jó Nabuzárda?) (*Hátra tekénget.*)

EVILMERODAK

Mítsoda? (*Boldi 'zár ellen boszszonkodván.*) még híveknek-is nevezed őket? a' kik álmomban fejemre leselkedtek? mellyemhez szegezték handsárikat? 's-tsak nem az élők közül-is ki-szólítottak? — — De el-hiszem, hogy még-is
.555 tsak ugyan hívek valának: mert szépen el-jártak parantsolatidban. — — — Ah! kutya nemzetség! — — — És mindekutánna azokat ki-végeztettem, még ezt a' latrot-is fel-oldottad, 's-Királyi fejemre szabadítottad — — —

BOLDIZSÁR

Hallyad, kérlek, a' többit. — —

EVILMERODÁK

Nints többre szükségem: elég-képen ki-beszélted már magadat. — — —
.560 Testvéremben mutatok ma egy szörnyű példát az egész világnak.

BOLDIZSÁR

Még mindent ki nem vallottam. — —

EVILMERODAK

Talán: hogy ez (*A' mint elébb.*) a' te béres gyilkosod? tudom már ezt-is!

ISMAEL

(Hogy nem jó már egyszer)

BOLDIZSÁR

Az Istenekre kérlek, tsak még egy kevéssé figyelmezz. — — —

EVILMERODAK

Halgass: sárkánytól szakatt! ezt várhatta egy testvér maga testvérétől — — !
— —

BOLDIZSÁR

Nabuzárda a' feje mind ezeknek — engem-is ő (*Zaj, és fegyver tserdülés hallatik onnan belől.*)

EVILMERODAK

Mi zöndülés ez? — — — *(Mint-egy meg-tsükenik.)*

ISMAEL

1570 Itt már Nabuzárda!

BOLDIZSÁR

Oda vagyunk! oda birodalmunk! oda Királyi Nmezségünk! — —

EVILMERODAK

Meg-rémül az egész világ mai tselekedetemen. *(Nabuzárda érkezik fegyveres seregével.)*

NYOLCADIK KI-MENÉS.

1575

Nabuzárda Katonákkal, és az előbbiek.

EVILMERODAK

Ah! itt vagy már egyszer, szívem Nabuzarda!

NABUZÁRDA

Itt vagyok. *(De nem lesz szájad izére.)*

EVILMERODAK

Terheld-meg lántzokkal ezt a' két latrot; *(Ismaelt, és Boldi'zart értvén.)* zaklassd tömlőtzbem mind addig, valamíg nagyobbbat nem rendelek felőlök.

NABUZÁRDA

1580

Meg lesz, valamint parantsolod; még szavaidat-is meg-tartom. — — Nosza vitéz paitásim! Terhelyétek-meg lántzokkal ezt a' két latrot; *(Evilmerodák, és Boldi 'zárta mutatván.)* Zaklassátok mind addig, valamíg nagyobbbat nem rendelek felőlök. — — *(Evilmerodákra rohannak a' katonák.)*

EVILMERODAK

1585

Távozzál, vakmerő! *(Viszsa veti boszszonkodva.)* Ezeket parantsolom én, hogy meg-kötözzétek.

NABUZARDÁN

Én pedig azt parantsolom, hogy téged kötözzenek-meg, és vasba verjenek. *(A' Fejedelemnek szól.)*

EVILMERODAK

O! botor kábaság! mi jutott buta eszedbe? te balgatag!

BOLDIZSÁR

Nem de mondám — — —

NABUZARDÁN

1590 Talán bizony kételkedtek? (*Rivasztya vitézeit.*) pfi undok párák! ragadgyátok azontúl — — (*Ismét meg-ragadgyák.*)

EVILMERODAK

Tsak merjen valaki — (*Kardot ránt ellened, Nabuzárda egyenlő képen.*) — Te pedig, Nabuzárda! O Istenek! mire visz a' nagy vakmerőség? — —

NABUZARDÁN

1595 Ted-le a' fegyvert, Evilmere! — kétszer szalasztottalak-el; most már tudd-meg, hogy rabom vagy.

EVILMERODAK

Ki rabja? O Istentelen!

ISMAEL

Nabuzárda Fejedelemé.

EVILMERODAK

Mitsoda? így tisztelitek fő Uratokat? (Mit tsinálljak illy hirtelen? O Egek!) — — —

ISMAEL

1600 Héában hasogatód az egeket buta szavaiddal: nem hallik ugatásod mennyországba.

EVILMERODAK

Nosza ide mindjárt — (*A katonákat szólítja.*) szaggassátok széllyel az átkozottakat — (*Nevetik parantsolattyát.*) — Ihol senki se fogadgya szavamat. Már saját jobbágyim-is tsúfot üznek belőlem.

NABUZARDÁN

1605 Hadgy békét e' kevély puffadásnak: tedd-le a' fegyvert, ha nem akard azontúl életedet le-tenni.

EVILMERODAK

O Istentelen! miben vétettem én te ellened? hogy illy — — — —

NABUZARDÁN

Elég már: ne boszszons. Borúly inkább lábaimhoz, kérj kegyelmet tőlem.

EVILMERODAK

Mitsoda? kegyelmet kérjek? jobbágyomtól? hitetlen szolgálmtól;

NABUZARDÁN
1610 Sőt már Fejedelmedtől.

EVILMERODAK
Tolvajtól? Tzinkoskodó latortól?

NABUZARDÁN
Parantsoló Fő Uradtól, Királyodtól.

EVILMERODAK
Egy párt-ütő gyilkostól? barom ostoba gaz embertől?

NABUZARDÁN
1615 Assyriai Monárkától, Világ Birójától. De miért vesztegeted így az időt,
mellyet jobbra fordéthatnál? Miért fárasztasz annyira ki alkalmatlan beszé-
deddel minden kegyességemből? — — — Halgass már, és figyelmezz. Nints
senki széles-e' világon, a' kiben leg-kiszeb bizodalmod lehetne. Ki végeztetém
már Jekóniást, a' ki annyiszor akadályt vete iparkodásimnak. Ki végeztetém
Osiást is, ki-ő halálos tsapásomtól e mai nap meg-mentet.

EVILMERODAK
1620 O Istentelen! tehát — — —

NABUZARDÁN
Halgass, ha parantsolom. Boldi'zár veled egy bordában vagyok. A' te Királyi
székedet kívánta ő ugyan, sőt várta-is: de által-láttya már nyilván, hogy felette
meg-tsalatkozot, gyanúba bízot.

EVILMERODAK
1625 El-mehetz vele Boldi 'zár! most tudom, mitsoda kígyókat ápolgattam kebe-
leben.

NABUZARDÁN
Halgass, még ki-nem-beszéltem magamat — — — Arakses részemen vagyok,
és a' népet azomban hozzám édesíti.

EVILMERODAK
Tehát az-is hiti-szegett! — — —

NABUZARDÁN
1630 A' Fegyveres nép talpon áll; várja parantsolatomat: kész minden leg-kiszebb
fütyténtésemre. — — 's-még se alázkod-meg előttem magadat? nem hajthat
fejet dagályos, nyakas kevélységed?

EVILMERODAK
(O Istenek! juttassatak most eszembe egy józan tanácsot! — —)

NABUZARDÁN

1635 Ismaël! menny Arakseshez: jelennyék-meg azontul, parantsolom. Te pedig (*A' Fejedelemnek szól.*) meg-általkodott, büszke, fel-fúvalkodott! mint hogy annyira bántya a' nem akárás a te szegletes agyad velődöt; meg tudod maid nem sokára kinek vetetted-meg kegyelmét, és irgalmasságát. Úgy, meg-ismértetem ezt veled, hogy még unokáid-is beszélhessenek felőle. —
1640 — Vitézek! fogjátok az otsmány lelkeket: ontsátok-ki motskos véreket: szabadítsátok-fel igájoktól magatokat. — — (*Meg ragadgyák újolag mind a' kettőt.*)

EVILMERODAK

Távozzatok vakmerő Istentelenek! — — Ah kegyetlen tsillagok! ne a' fegyverem, Átkozott! ha meg-kell lennie. — — (*Lábai eleibe veti kardgyát.*)

NABUZARDÁN

Késő már ez — — Hallyon-meg a' Tyránnus, veszszén-el egyszer Nábuk Nemzetsége. — — (*Reá-rohanó félben.*)

1645

KILENCEDIK KI-MENÉS.

Jekoniás, Osiás, és Jóanan maga katonáival.

JÓANAN

Éllyen a' Fejedelem! — (*Onnan belől hallatik.*) — —

JEKONIÁS

Uralkodgyék Nábuk Nemzetsége! (*Ki-rohannak seregesen.*) — —

NABUZARDÁN

Jaj! mi dolog ez? (*Rendbe állíttya vitézeit.*) — —

JÓANAN

550 Tsak rajta, pajtásim! vagy győzelmet kell vennünk, vagy meghalnunk.

NABUZARDÁN

Állyatok ellenek bátran, vitézek! meg-érdemli egy birodalom, hogy meg-vagdalkozzunk. — — —

EVILMERODAK

(*Mi tündérségek ezek!*)

JÓANAN

Nosza lásatok hozzá! — — —

NABUZARDÁN

1655 Védelmezzétek magatokat — — — Rajta! (*Szembe szöknek.*)

JÓANAN

Tsak rajta! — — — (*Őszve ütköznek — — — hol egyik, hol másik fél hanyatlik végtére Jóanan népe meg-keréti az ellenkező részt, 's meg-szalasztja.*)

NABUZARDÁN

Állyatok-meg: (*Katonáit rángattya vissza.*) hová? hová szaladtok? — (*El-illantanak.*) — Ah átkozottak! — — —

JÓANAN

1660 Add-meg magadat — — (*Nabuzardát rivasztja bajt-víván vele.*)

NABUZARDÁN

Eb adgya — — — (*El-tűnek szüntelen vagdalkozván.*)

EVILMERODAK

A' nagy rémülés miatt most se érhettem, ki vagyok, 's-hol vagyok — — —
Tehát élsz még Jekonia? élsz te-is Osia? — — —

JEKONIÁS

1665 Meg-botsáss, kegyelmes Fejedelem! hogy még eddig sentenziádat bé-nem
töltöttük. Tudva valának mind ezek én előttem; de ki nem mondhattam, a'
mi szívem alatt fekszik, vala. Hogy pedig meg-védelmezzünk, hozzád-való
hívtségünk, bírt vala reá. De már ennek-is, Istennek hála! eleget tettünk. Vedd
jó néven: meg elégszünk életünkkel; bizvást meg halhatunk. Tsendesítsd-le
1670 tehát már fel-háborodott szívedet: szeresd mind Jóanánt, mind pedig Istennek
kedves Izrael népét, úgy-mint hív szolgálodat. — — 'S ezel Isten hozzád. Jöszte
Osia — — (*Kezén fogja Osiást, 's el-indúl.*)

EVILMERODAK

Hová, édesim! hová siettek? (szégyenlem, ha tsak szemekbe-is tekintek.)
(*Magán.*)

JEKONIÁS

1675 Oda sietünk? a' hová sentenziáztál; hogy parantsolatod szerént, mellyben
a' nagy Istennek akarattyát imádom, meg-halhassunk. — — (*Ismét el-akar
menni.*)

EVILMERODAK

1680 Ah! ne tsúfolyatok, kérlek! Vétkeztem, imé fenn szóval ki-vallom; tsak meg-
botsássatok már drága Atyám Fiai. El-amétottak, fel-keverték eszemet a'
fondorló trágár nyelvek — — — Ah! melly igen örvendek, hogy még életben
láthatlak. Ihol: melly hív, igaz jó akaróimtól fosztottam volna-meg magamat.

OSIÁS

Tehát nem akarod, hogy meg-hallyunk? — —

EVILMERODAK

1685 Kérlek, ne hasogasd te-is szívemet az efféle keserves szózatokkal. Éllyetek mind a' ketten, azt akarom: azt parantsolom — — — O! ki nagy nyereség, illy jó-akaróknak fel-találása. — — Beszéllyetek már el, kérlek, hogy szabadúlhattatok-meg elvégre azon vér-szopóknak gyilkos kezeiktől? — — Oh kegyes Istenek! — —

JEKONIÁS

1690 Megyünk vala már a' mészárlásra különös úton ugyan; de öszve jutánk végtére ugyan azon helyre: a' hová nem annyira te, O Fejedelem! mint Nabuzárda, és Ismaélnek gonosz ravaszága sentetziáza. Az vala tsak egyetlen, de nagy fájdmunk: hogy a' veszedelemről, mellyben akkor-is már torkig úsztál, igazán meg-nem-inthettünk. De vagyon még Istennek gondgya az ártatlan lelkekre! — — — 'S-nem szinte mindenkor ápolgattya azokat, a' kik sokáig boszszontyák Őtet, és haragra ingerlik. Sőt akkor rántya-el alólok a' gyéként, akkor metzi torkokat: mikor leg-felnyebb rebdesnek, és leg-inkább
1695 el-bízzák magokat. — — Nem szólhatok többet szívem zokogása miatt — — El-mondgya maid Jóanan a' többit.

OSIÁS

Épen ihol érkezik. (*Hátra tekintvén.*)

TIZEDIK KI-MENÉS.

Jóanan, és az előbbiek.

JÓANAN

1700 Felséges Monárka! éledgygyél, elevenedgyél-meg már egészlen. Nintsen semmi hátra, a' mi meg-rettenthessen. Vasban vannak már a' ki tsatlott párt ütők; 's maid lábaid eleibe fognak állítatni.

EVILMERODAK

Beszéld-el, beszéld, Jóannán! e' mai szebnél szebb tselekedetedet — — —

JÓANAN

1705 Szót fogadok, ha parantsolod. — — Már, a' mint meg-hagyád vala, Eufrates mellyékén meg-állapodánk négy száz lépésnyire a' várostól; semmit nem arányozván mind azok felől, a' mik belől a' kő-falakon fogtak történni. Ihol azomban Arakses: rémült ortzával, és szakadva hozzánk futamodik. Nagy gyanakodásra gerjesztet-fel mindnyájunkat. Alég pihen vala egyet, hozzám fordul; és félben harapott szókkal: Hallod-e', úgy mond: válaszs szakapo-

1710 rán vitézid virágjából egynehányat: siess, védelmezd-meg Jekóniást, és Osiást; a' büntető piatzon fogod találni őket. Nékem az udvarban nagyobb hivatalom — — — Többet nem szóla. Fordította a' kantár szíjatt, röpülve tér vissza a' városba.

EVILMERODAK

Tehát hív vólt Araksés? — —

OSIÁS

1715 Oh! valóban hív: Néki köszönhettyük először ugyan felszabadulásunkat, most pedig másodszer életünket.

EVILMERODAK

De folytasd tovább beszédedet. (*Jóanának.*)

JOANAN

1720 El-ámúlám ugyan akkoron egy kevéssé: de magamhoz térvén veszek társúl egynehányat. Sietek az intézett helyre: és már a' poroszlóknak martzangoló kezeik alatt találom drága Hertzegeimet.

EVILMERODAK

(Alég tartóztathatom magamat a' sirástól: el-annyira meg-esik rajtok szívem) (*Magán.*)

JÓANAN

1725 El-szélesztyük azontúl az hóhérkodókat. Ki-ragadgyuk mind a' kettőt a' szörnyű halálnak torkából — — Akkor a' Király, mintha újolog meg-éledet vólna, öszve tsapá kezeit; és, Fiam! ugy mond: Jóanan Fiam! itt ne mulass sokáig: hanem siess a' Királyi udvarba. El-hatalmztak a' tolvajok: kezekben a' Fejedelem; 's-talán már eddig ki-is adta lelkét. Siess: áldozd-fel bátran életedet, ha szükséges léssen; ezt tartsd szerentsédnek, 's legfőebb ditsőségednek. Egybe szedi azomban maga-is minden erejét: ide szaladunk nagy sörénységgel — —
1730 De, hogy fel-fegyverkezett kézzel mérészlettünk parantsolatod ellen Királyi lakásodba bé-rohanni, meg-botsáss, fő Monárka — — (*Térdre esik előtte.*)

EVILMERODAK

1735 Kely-fel hívem Jóanan, helyesen eset, valamit tselekedél. Soha olly szerentsésen meg-nem vetette senki maga Fejedelmének parantsolattyát, a' mint te mostanság. — — Támad már tehát egyszer igaz déli világosság e' mai homályos, és sötétes hajnalból. — — Jekonia! Osia! Jertek: 's-vegyétek már ölelésemet. — — (*Meg-öleli mind a' kettőt tellyes indulattal.*) — Ezen ölelés által újüllyon köztünk a' barátság, és egyesség.

TIZENEGYEDIK KI-MENÉS.

Arakses a' két fő-rabbal, és a' Vóltak.

ARAKSES

1740 Fő Uram! Fejedelmem! ihol lábaid alá gördétem a' zenebonának indítóit, és szerzőit.

NABUZARDÁN

O kegyetlen Istenek! szerentsétlen tsillagok! dühödött szerentse! töltsd-ki már rajtam boszszúságodat. Pedig Arakses tselekszi ezt? O átkozott! Nem vagy magad-is részes benne?

BOLDIZSÁR

1745 (Ihol tsak így fujja a' szerentse szele a' jó akarókat: hol szélllyel, hol öszve. A' komának-is most kötve kell hinni.)

ARAKSES

1750 Barátom! (*Nabuzardának felel.*) így kellet-meg-játzanom az el-okúlt világ fenn héázó fiait. Nagy mesterséggel kellet élnem a' te finom mesterkedésid ellen; hogy meg-ejthesselek érdemed szerént. Pántolódni veled ugyan nem akartam: talpon viradtam azomban, de szívem földve; hogy jobban megfelelhessek az efféle róka-farkoknak. Fejedelmemhez való hívségemet gyanúba ingyen kevered; vannak élő tanúim, és bizonyágim jelen: Jekóniás tudni illik, Osiás, Jóanán.

EVILMERODAK

1755 Semmi bal gyanakodásom ellened, Arákse. Tiszta már előttem a' te hited, igasságod, hívséged. — — Rút festékkal írt vala ugyan nálam téged az az hitetlen; de semmi tsorbáját nem vallottad bötsületednek. — — Úgy rendeli az Isten az emberi történeteket (Mert valóban kell valami Istennek lenni, a' ki el-annyira gondot visel az ártatlanságra) Úgy rendeli mondám állapotunkat: hogy egy másra szorúlljunk; 's-egyikünk mindenkor hasznát vehesse a' másikának. És sokszor a' leg-boldogabb-is a' leg-nyomorúltabtól méltán rettegget, avagy remélhet valamit. — — Mivel hálállyom már meg jámbor erköltsöket? KérjeteK jutalmat tőlem, ki-ki maga nagy érdeme szerént. Majd ti ketten-is az után (*Nabuzardát, és Ismaält érti.*) méltán való fizetést várhattok.

JEKONIÁS

1765 Én bötsüre nem vetem ki-mutatott hívségemet. A' te barátságos jó akaratod légyen ennek jutalma. Engedd-meg, O Fejedelem! hogy szíves barátodnak nevezhessem ezután magamat, valamint mostanság tennen tapasztaltad. Egyebet az-után nem kívánok: mint hogy a' szíves jó barátinktól más bért venni nem szoktunk, hanem tsak szeretetet.

EVILMERODAK

Hát te, Osia? — —

OSIAS

1770 Engem a' mi illet: bővön, sőt gazdagon-is ki-fizeti magát maga az ártatlanság.
Nálam a' tiszta szív minden egyéb jutalomnál nagyobb.

EVILMERODAK

Te pedig Arakse? — —

ARAKSES

1775 Ingyen értekezel. Tudod, Fejedelem! hogy a' nagyra termett lelkek magok
bajnaki tselekedetiket leg-nagyobb bérnek álítyák. Ezek közé talán magam-is
számlálhatom magamat.

EVILMERODAK

1780 O! bizonyára nagyra termett lelkek! mellyeket néktek méltán irélhet Evilme-
rodák! — — De engedgyétek-meg leg-alább hadd ajándékozhasalak-meg én,
ámbar érdemeteknél alább való ajándékokkal. — — Téged én, Jekonia! nem
csak igaz jó barátomnak foglak ismérni, hanem mint édes Atyámat tisztelni-is
ezután. Semmit nem fog rendelni Evilmerodák, a' mi kivált-képen ne tessék
Jekoniásnak. Téged e' mai napon vissza ültetlek örökös Királyi székedbe;
népedet pedig régi szabadságába vissza helyeztetem.

JEKONIÁS

O Istennek tsuda rendelési!

EVILMERODAK

1785 Egy szóval: Te lészesz utánnam első valamennyi Királyok, és Deszpotok felett;
valakik Assyriának tsillamló koronáját imádgják széles e' világon — — Osia!
testvér ötsém, sőt szerelmes Fiam gyanánt foglak tartani; és így fogsz ölünk-
ben nevelkedni. Véletek osztom szívemet, és minden kintsemet. Arakses
foglallya-el párt-ütő Nabuzárda helyét: Jóannán pedig egyenlő hatalommal
légyen fő Vezére hadi-népemnek.

JÓANAN

1790 Nagyon meg-terhelsz Királyi adományaiddal, O Monárka! nem szaggatok illy
nagy méltóságra.

EVILMERODAK

Senki ellent ne álljon tellyes akaratomnak. Ülly-le már, Jekonia! és mondgy
illendő sententziát e' gyilkos tolvajok ellen.

JEKONIÁS

Felette meg-szégyenlétesz már, O Fejedelem!

EVILMERODAK

1795 Ne szegd kedvemet. Ezt kívánom most te tőled; sőt, ha úgy akarsz, parantsolom. (*Le-telepednek.*) Mondgyad: mitsoda halált érdemel a jó Boldi 'zár?

JEKONIÁS

1800 Kegyelmes Fejedelem! talán inkább botsánatot. Fiatal még: könnyen megtsalatkozhat Nabuzárda hitegető beszédi, patvari mesterségi által. Nem titok előtted, melly könnyű hitű mindenkor az iffiuság: nem tudgya még a' szint szintől jól meg választani — — Én olly hiszemben vagyok: hogy sokkal szörnyebben fogja őtet gyötreni ezen tselekedetének tsűf emlékezete, hogyszem akár-mi ki-gondolható tsigák, és kínok. Valamég él, maga körül fogja mint-egy szemlélni mai gonosz szándékának kegyetlen képét.

EVILMERODAK

1805 Legyen ez úgy tehát; noha mást végeztem volt már felőle. De leg-kiszebb akaratodat Atyai parantsolatnak tartom. — (*Ötséhez fordul dorgáló félben.*) — Tanúly itt, Boldi 'zár! magad számodra ezektől: hívséget, úgymint birtokom alatt való; mint ötsém pedig Atya-fiúi szeretettet. De már mit állítasz a' két pajkos felől? (*Nabuzardát, és Ismaelt értvén.*) Király vesztőkről: korona tóvajokról? a' kik véresen akarának fénni Királyi székemhez. Hadd szegődgyenek ők is tulajdon szerentséjekhez. Ha latrok voltak, vegyék már latrúl hasznát — — —

JEKONIÁS

Fejedelem! egy titkos, de jó gondolatom érkezet; ki-mondom, ha meghalगतod — — —

EVILMERODAK

Meg halगतom, tsak mond-ki.

JEKONIÁS

1815 Ugy tetszik: e' mai napot kettős születésed napjának nevezheted; mint hogy (engedd-meg, hogy igazán ditsekedhessünk) ugyan ezen a' napon kétszer meg-tartottuk életedet, és meg-elevenétettünk. Minthogy tehát szokások tartá mindenkor az Assyriai Fejedelmeknek, kiktől Te se hasonlottál-el; midőn magok születések napjokat ülik, a' foglyok közül egyet, pedig leg-vétkebbebbet 1820 ki-botsássanak. Botsásd-el Te-is szabadon ezt a' két rabot, mint-hogy leg-vétkebbebbek; életednek kettős meg-tartása kedvéért. Ne talántán ezt a' nagy örvendetes napot valakinek szomorúsága meg-szeplősétse.

EVILMERODAK

Tehát már minden boszszú-állást ki-fatsarsz kezemből? hogy nyögheti ezt el az igazság?

JEKONIÁS

1825 Uram! Fejedelem! Nem szinte maga az igasság egyedül, hanem a' kegyesség-

is támosza, istápjja, oszlopa a' birodalmoknak. — — — Ha az igazság mindenkor ki-mutatná maga szörnyű keménységét: pusztá lenne nem sokára a' világ.

EVILMERODAK

1830 De miként mutassam magamat illy álhatatlannak? illy bádját szívű erőtlennek?

JEKONIÁS

Fejedelem! Nem mindenkor álhatatlanság a' szándékink meg-másolása; sőt ha jobbra változtattjuk, okos álhatatosságnak neveztetik. — A' nyomorúttakon pedig könyörölni irgalmasság: nem lágy szívű erőtlenség.

EVILMERODAK

1835 Erőt vészesz rajtam ebben-is, ebben-is szavadat fogadom — — — Mind elengedem már, valamit törvénytelenül én ellenem tselekedtenek. De még-is meg-boszszúloom azt, a' mit ti ellenetek olly méltatlanul el-követtek.

JEKONIÁS

1840 Távúl légyen ez, kegyes Fejedelem! hanem ha minket-is ő hozzájok kívánsz hasonlítani. Tudod: a' boszszú-állás a' meg-sértetett személyt a' meg-sértőhöz egyenlővé, és hasonlővá teszi. Mi pedig ő hozzájok hasonlók lenni nem akarunk — — — Lehet ugyan a' boszszú-állásnak-is valami ditsérete: midőn tudni-illik az akaratnál tovább ki-nem nyúítja magát. Ezt a' ditséretet Te már meg-érdemletted, sőt el is foglaltad. El-végre még az-is jusson eszedbe, Fő Monárka: hogy akár-mi héába való ember élettől meg-foszthat akárkit; de élettel meg-ajándékozni valakit tsak Istennek, és Fejedelmeknek tulajdonok.

1845 Mutasd-ki most magadban nagy Istennek képét; Fejedelmeknek pedig kegyes személyét.

EVILMERODAK

1850 Tsak ki-forgatz már mindenből — — Erre-is reá győztél erős, és szeges beszédeddel. (A' két párt-ütőnek szól.) Éllyetek tehát: (Fel kelvén) De hálá-adoson meg-ismérjétek mindenkoron, kinek kegyelméből tartottátok-meg életeteket. — — — Feleitsük-el már a' múlt dolgokat; és múljék vígan mindnyájunknak e' mai vigasságos nap.

JÓANAN

Fejedelem! ha meg-engeded: a' diadalmas vitézség fogja el-kezdeni a' közön-séges vidámságot.

EVILMERODAK

1855 Meg-engedem. (Viszsa tér maga híveivel a' belső palotában, 's onnan szemléli a' viaskodó tántzot.)
(Bajnoki játékos viadal következik.)

1.

1860 E' Mulandó világ sorsa
Füst, és merő semmiség;
Nintsen benne tsak egy morsa,
Vagy egy tsöp gyönyörűség:
Mézet-is vegyét méreggel:
1865 Örömet végez örömmel;
Tele vagyon hívsággal,
És álhatatlansággal.

2.

1870 Jaj! melly szörnyen nyomorgattya
Szerentsétlen fiait!
Melly motskossan izzattattya,
Mint-egy saját rabjait:
Fel-emeli méltóságra,
1875 Fel-viszi nagy magosságra:
Hogy meg-szédelíthesse,
'S nagyobbban meg-ejthesse.

3.

1880 Méltóságít fittogattya:
'S így ámét-el sokakat;
Lépes mézét kóstoltattya,
'S ezzel étet másokat;
De, a' kit már el-fordítot,
És magához bolondítot:
Fizeti hitetlenül,
El-hadgya bötstelenül.

4.

1885 Nabuzárda vólt példájok
A' világ szolgáinak;
El-is pirulhat ortzájok
Minden unokáinak;
1890 Sajditsák: mint tapogatta,

Ortzátlanúl tsalogatta:
De el-hagyá szégyenben,
Leg-nagyobb reményében.

5.

1895 Más volt sorsa Jekoniásnak,
Noha sanyargattatott;
Tsúfja vólt ugyan világnak,
De fel-magasztaltatott:
1900 Mert erkölts vólt szószólója,
Isten pedig párt-fogója:
Midón azt le tsöpülte,
Eztet nagyra emelte.

6.

1905 Bár mindnyájan meg-ismérnék,
A' világ mesterségeit!
Tsúf ajándékit nevetnék,
'S minden tündérségeit:
1910 O! melly sok veszedelmektől;
Lelki, testi gyötrelmekből
Majd meg-menekednének,
'S jobb ösvényre térnének.

7.

1915 Nosza! tehát ne bánnyátok,
Kik itt mulatoztatok;
Se az időt ne szánnyátok,
Mellyet fel-áldoztatok;
Már ennek hasznát vettétek:
Hogy ha jól meg-ismértétek
1920 Mind az erkölts szépségét,
Mind világ tündérségét.

VÉGE.

A MŰ ADATAI

A bizonyára még az előadás évében (1754) kinyomtatott dráma szövegének két kéziratosa ismert.

1. A Bartakovics-gyűjtemény első kötetének 135r–166v lapján *Jekonias szomorú-szabású víg ki-menetelű játék* címen a nyomtatott kiadásával azonos szöveg olvasható, egy-két szó elhagyásával ill. betoldásával. A szöveg javítás nélküli másolat, kézírása megegyezik a kódex szomszédos darabjainak kézírásával; időpontot sem a darab keletkezésére, sem a másolásra, sem az előadására vonatkozólag nem közöl. A kötetben előtte 1750-es, utána 1753-as keltezésű szövegek olvashatók, de a másolási sorrend nem kronológikus.

2. Az OSZKKI-ban Quart. Hung. 3922 jelzettel számon tartott *Egyházi beszédek, tanulmányi jegyzetek és iskoladrámák gyűjteménye* megjelöléssel ellátott (címlap nélküli) kézirat 290v–305r lapjain egy *Joachim szomorú szabású víg ki menetelű játék* c. dráma szövege olvasható. Egy-két lényegtelen szóeltéréssel megegyezik a nyomtatott dráma szövegével. A kötet anyaga több kéz írása, de a benne található három iskoladráma szövege azonos kéztől származik. A másoló a kezdetkor kihagyott egy üres lapot, valószínűleg a külső címnek, de mivel a rendelkezésére álló hely nem volt elegendő, darabunk befejező sorait ennek az üresen hagyott lapnak a verzőjára írta. A darabot záró *Vége* szó alatt előadásra is utaló akrosztikon olvasható:

IoakIM IVDa KlráLya VllóLag lAtékban eLő áLLItatott (= 1768) MeLLyneK eLelen Lett keserVségI a VégIn (jav.Íre) örömrE forDVLnak (előbb: fordulni fognak, de az *i* és a *fognak* áthúzva *s-ak* szótagra javítva) (= 1768).

SZERZŐ

A jezsuita-rend tagjainak irodalmi tevékenységéről szóló bibliográfiák (Paintner, Stoeger, Sommervogel stb.) Kozma Ferencet tekintik a magyar nyelvű darab szerzőjének, s a kiadás évét 1754-ben jelölik meg.

Kozma Ferenc 1728-ban született a Pozsony megyei Nagymagyaron. A gimnáziumot Pozsonyban végezte; 1744-ben lépett a jezsuita rendbe. Noviciátusát Bécsben töltötte, majd a leobeni tanárképző hallgatója volt. A tanári pályát 1747-ben Székesfehérvárt kezdte (itt a principistákat és a parvistákat tanította), majd három évig filozófiai tanulmányokat folytatott Nagyszombatban, s doktorátust is tett. 1751/52-ben Esztergomban a grammatisták és a szintaxisták, 1752/53-ban Gyöngyösön a retorikai és a poétikai osztály, 1753/54-ben Győrött a retorikai osztály tanára volt. 1754/55-től 1757/58-ig a teológiát végezte Grazban, majd harmadik próbaévét töltötte Besztercebányán. A következő évben Pozsonyban a retorika tanára, majd Nagyszombatban bölcséletet, etikát és egyházjogot ad elő, s a konviktus prefektusa. 1764/65-ben Győrben a logika, a fizika és a metafizika tanára. 1766/67-ben Nagyszombatban hitszónok. A következő öt évben hitszónok Budán, 1772/73-ban pedig teológiai tanár Kassán. Itt éri a rend feloszlata. Ezután az esztergomi egyházmegye papja egészen 1806-ban Lovasberényben bekövetkezett haláláig.

FORRÁS

A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár kéziratai között *Dramata in Gymnasiis producta*, 119. B. 18 jelzettel találjuk darabunk szövegének cím nélküli latin megfelelőjét (No. 5. 45.p.). Valószínűleg az 1754-ben Trencsénben a retorikai és poétikai osztálytól! jászott darabnak a szövege. (Vö. STAUD, II. 300.) A pannonhalmi latin és a Győrben megjelent magyar Jekoniás-szöveg között szoros kapcsolat állapítható meg, bár kisebb szerkezeti eltérés mutatkozik közöttük. Az első felvonás szerkezete még azonos. A második felvonás a latinban hét scena, a magyarban kilenc kimenés. (A latin 2. scena a magyarban a 2. és 3. kimenés; a latin 5. scena a magyarban a 6. és 7. kimenés, így áll elő a két többlet.) A harmadik felvonás tíz latin scenájának a magyarban tizenegy felel meg, mert a latin 9. scenát két magyar kimenés (9. és 10.) tolmácsolja. A latin szövegben Joachimnak csak egy fia van, a magyar szövegben kettő; felváltva mondják a latinnal azonos szöveget. A magyarban Jekoniásnak a bibliából ismert 37 évi szenvedéséről van szó („tovább harminc esztendőnél”), a latinban kevesebbről („vicenos

jam super annos”). Ilyen számbeli eltérés a magyar „harmadnap előtt” helyén álló latin „ante quintum diem” is. Egy-két szereplő néhány rövid megszólalása csak a magyar szövegben fordul elő. A magyar darabban feltűnően sok a színi utasítás, ezek a gesztusok jelzésében igen árnyaltak, gazdagok; a latinban negyedannyi sincs, és ezek is egyszerűbbek, az érzésre, lávozásra, zavarodottságra, kardkihúzásra vonatkozó alap-megjegyzések.) A latin szöveg írója egy-két helyen javítással találóbbrá alakítja a kifejezéseket. Az első felvonás végi pantomim-játékot, a második felvonást befejező víg ének jelzését, s Osias áriájának szövegét a latin darabban nem találjuk. A befejezés ott is jelez „saltus militaris”-t, de a darabot lezáró, annak „végső tárgyát s summáját” kifejező költemény onnan hiányzik. A latin szöveg a maga nemében egyszerűbb, a magyar színesebb, gazdagabb, részletezőbb. (Például: „obdixit ipse jam dolor collum” – „neki keményedett, meg-rögzöt, s bele vastagodott már szívem”; „Moriatur ut fortes addecet” – „Ha meg kell lennie, légyen meg bátran. Ölekezzünk meg az halállal vidám ortzával, lássa és pirullyon a’ világ”; „Quid improbe! latro, sacrilege” – „Pironkodgyál vissza te vakmerő szemtelen. Te mersz velem ujjat vonni? Mit akarsz? Istentelen, szentségtörő lator!”; „simulare ut tu simulabas omnia” – „Igy kellet meg-játszanom az el-okúlt világ fenn héázó fiait. Nagy mesterséggel kellett élnem a’ te finom mesterkedéseid ellen; hogy meg ejthesselek érdemed szerint. Pántolódni ugyan nem akartam, talpon virodtam azonban, de szívem fódve, hogy jobban meg-felelhessek az efféle róka-farkaknak...”)

A magyar szöveg gyakran előre utal későbbi cselekménymozzanatokra, indokolva azokat, segítve a jobb megértést. Ezek belesimulnak a darab szövegébe. (Pl. 505. sor: „Hanem hallo-d-e hol az a Jekoniás kardgya, melyet titkon a minap nekem ajándéku-l küldött vala? – Hol vagy-on... még nagy hasznát veheted elébbi beszédemhez képest”. A latin „Heu me!” mellett: „Óh jaj! Hogy ejthetem-kí szájamból ezt a kontzot!”; az 1848. sorban: „Most tudom, mi-soda kégyókat ápolgattam kebelemben”; a 2094-ben: „Mi pedig ő hozzájuk hasonlók lenni nem akarunk.”)

Nehéz megállapítani az időrendet a két szöveg között. Ha a latin a korábbi, a magyar szerző a stílus bátor mesterének érződik az egyszerűbb, tömörebb latinéhoz képest; de a latin mintha a magyar után készült volna, egyszerűsítve azt. Mivel 1754-ben Győrben évváráskor adták elő a magyar Jekoniást (feltehetően e nyomtatásban is megjelent szövegünket), és ugyanebben az évben ugyancsak évváráskor Trencsénben egy latin „Joacim”-ot játszottak (valószínűleg latin szövegünket), az évszám nem döntheti el a keletkezés időrendjét. A kor gyakorlatában a latin szöveget szokta követni a magyar fordítás, itt azonban az ellenkezője is feltehető, sőt (mivel a pannonhalmi latin szövegbe egy olasz szó is csúszik), elképzelhető az is, hogy mindkét szöveg egy közös eredetinek egymástól független feldolgozása.

A magyar darabunk megjelöli bibliai forrását: Kir. IV. 25. rész és Jeremiás 52. r. 21. v. A bibliában csak Evilverodak, Jekoniás (Joachin) és Ismael a cselekvő személyek, s csak Jekoniás börtönből kiszabadulásának ténye és udvari megtiszteltetése szerepel; darabunk többi cselekményszála és szereplője „merő játékos költemény”.

A magyar *Jekoniás* közkelettségét mutatja – szövegmásolatain kívül – az is, hogy más rendek iskoladramaelőadást szervező tanárai más témájú darabjaikban is felhasználták párbeszédeit, pl. Csíksomlyón a Jeroboám-történetet Neumayr osztrák jezsuita drámája nyomán feldolgozó szerző-rendező is 1780-ban.

ELŐADÁS

A darab előadása szín pompás lehetett, ezt a pantomim-jelenetek, zenekíséret és énekbetétek jelzik. Az első felvonás végén a Jekoniás fiait megjelenítő szereplők szomorú dallam mellett jelképesen a főszereplők (Jekoniás, Osias) „állapattyát” táncolják el. A III. felvonás befejezése pedig egy bajnoki viadalt bemutató pantomim-játék. A II. „végezet” befejezésekor néhány szereplő „Osiást víg énekkel tanítgattya az el okúlt világnak tsalárd poltziájára”. Ezt a szöveget a kiadvány nem örökíti meg. Viszont itt találjuk Osiás zenekísérettel elhangzó áriájának szövegét (a III. 4-ben) nyolcsoros szakaszokban, amelyeket a *Bartakovics-gyűjtemény* négy sorosakra von össze („Tehát ugyan meg-kell halnom...”) és az előadást befejező, 8 és 7 szótagos, bimetrius sorokból felépülő, „E mulandó világ sorsa // füst és merő semmiség...” kezdetű költeményt.

A Jekoniás-Joachin témát több előadás is színre vitte, de a nyelv megjelölésének hiányában nem minden esetben deríthető fel, hogy a latin vagy a magyar szöveg előadásáról van-e szó. 1754-ben Győrben és 1768-ban ismeretlen helyen magyarul játszották. Az elsőről STAUD (II. 34.) ezt a rendi

feljegyzést idézi: „Adlectis aliarum scholarum nobilioribus actoribus Jechonias ...Drama ob actorum dexteritatem et nitidissimum aurum idiomatis Ungarici, quo totum constabat, liquidissimo voluptatis sensu auditores, qui nunquam hactenus linguam patriam dominantem in theatro acceperunt, affectit.” Az első magyar nyelvű darab volt tehát a győri kollégiumban. Sikeréből ítélve ezt követhette a darab megjelentetése nyomtatásban. Amint Alszegehy véli: „Az, hogy világi úrnak, Bíró István győri assessornak ajánlva látott napvilágot, nemcsak azt sejteti, hogy világi ember volt a kiadás anyagi terhének viselője, hanem azt is, hogy könyvét a szerző – az iskolai színpad sikere után – világi olvasóközönségnek prezentálja.” Valószínűleg további előadására is gondolt: „A színi utasítások bősége és a beszélgető személyek lajstromába illesztett rövid jellemzések...arra engednek következtetni, hogy a színré alkalmazást is meg akarta könnyíteni.” (ALSZEGHY, 1948. I. 161., 163.)

A már említett alkalmakon kívül 1760-ban Ungvárott viz színre a retorikai és a poétikai osztály egy darabot: *Joachimus Judae solio denuo restitutus* címen. Az előadás nyelvéről nem tudunk.

A drámaelőadások jegyzékével kapcsolatban az is nehézséget okoz, hogy – noha a bibliában Joachim néven Jekóniás atya szerepel, maga pedig Joachim ill. Jekoniás nevet visel – a drámajegyzékek mindkettőjüket Joachim néven emlegetik. Ez a probléma az 1756-ban Szakolcán a szintaxista és a grammatikai osztály által előadott *Joachimus ad solium evectus* c. darabmal kapcsolatban is. Ez valószínűleg Jekóniás apjáról szólt, annál is inkább, mivel az előző évben annak elődjéről, Joacházról játszottak parallel című (*Joachaz e solio detrusus*) darabot.

1753-ban Ungvárott a szintaxista és a grammatikai osztály szeptember 9-i évváró előadásán (a feljegyzés szerint két nappal előbb főpróbát is tartottak) színre vitt egy *Joachimus rex Judae a Nabuchodonosore interemptus substituto insignibus regis Jechonia* témájú darabot. Ennek egyik hőse Jekoniás, de az esemény a címből ítélve uralkodásának kezdetére vonatkozhat. Az előadás nyelvéről nincs adatunk.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunk szövegét a dráma évjelzés nélküli [1754] győri kiadásából vesszük, mely feltehetőleg a szerző ellenőrzésével látott napvilágot. Közlésünk betűhív, a kiadvány egy-két nyilvánvaló sajtóhibáját azonban észrevételezés nélkül kijavítjuk. A mellékjeles *o, u* magánhangzók helyett mai betűjeleket (*ö, ő, ú, ű*) írunk. A győri kiadás lapalji jegyzetben adja a nagyszámú rendezői utasítást, ezeket a drámaszövegbe a megfelelő helyre beépítve hozzuk. A nyomtatványtól eltérőleg a szereplők nevét mindig teljes alakban közöljük; a *Boldizsár* név írásában a szöveg elé helyezett betűket eltérünk az eredeti írásmódtól [BOLDI'ZÁR], de a drámaszövegben változatlanul hozzuk a nyomtatvány írásmódját. A szöveg 37., 47., 48. és 163. sorában az *Atyánk* szó helyett a szövegbe nem illő *Anyánk* szót, illetőleg ennek ragozott alakját találjuk. Mindenhol értelem szerint javítunk, de ezeknél nem kurzivalunk. A nyomtatványban egy-két helyen az *o* és az *u* felül lemaradt az ékezet. Ezt jelzés nélkül pótoljuk.

Feleslegesnek tűnt, hogy azt a csekély számú eltérést, mely a kéziratos másolatokban előfordul, variánsként közöljük. Mindkét kézirat forrása ugyanis a nyomtatott kiadás lehetett. A *Bartakovics-gyűjtemény* esetében ezt bizonyítja az is, hogy tartalmazza a nyomdai sajtóhibákat is. Főleg helyesírási eltéréseket találunk (a hangok hosszúságának jelölésében, igeekötők és igeik közötti kötőjelek elhagyásában, kitételeiben, szövegekbeni köznevek kezdőbetűjének írásában). Néhányszor kifelejt egy szót, szókapcsolatot. Szerzői szövegre következtethető változatai nincsenek. Az OSZKKT Quart. Hung. 3922. számú kézirata is a nyomtatott szöveget adja jelentéktelen helyesírási eltérésekkel. Az a körülmény, hogy helyenként elhagyja a névelőt, az erősítő szerepű személyes névmást (pl. *te hozzád* helyett *hozzád*; *bizd én reám* helyett *bizd rám*), megcseréli egy-két szó rendjét, elhagy néhány magától értetődő színi utasítást, kifejejt egy-egy szót, netalán mondatzakszót, nem nyújt arra alapot, hogy variánsaiból szerzői szövegre következtessünk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

7 a királyi székbe vissza ülteti – a bibliában csak azt olvashatjuk, hogy Evilmerodach, babiloni király Joachint (Jekóniást) rabságából felszabadította, s ezután udvarában mint király-alattvaló nagy megbecsülésben élheteti haláláig; Judába nem tért vissza.

17 apalín szívű – gyáva

- 23 *udvarló palotájában* – fogadótermében
 54 *menedékes domb* – lejtős (emelkedős) domb
 59 *tűrhetetlenséggel* – türelmetlenséggel
 75 *kezéhez békélnek* – kézcsókra járulnak
 106 *Elizama király* – Ismael nagyatyja
 120 *gerjeszti fel-ügyemet* – kelti fel figyelmemet, indít, ösztökél
 171 *gondolom képzelés* – képzelgés
 182 *ez-is színt akképen* – JEKONIAS szintén körülnez, mint BOLDIZSÁR tette
 187 *kartsú test* – sovány test
 208 *a' te kisebséged* – a te károd, a te sérelmeid
 210 *nem-is arányzod tehát a táméntalan* – nem is sejted a rengeteg
 219 *mellyet én vélem közlel* – amely velem közös
 221 *fel-duzmadtt* – felfuvalkodott, gőgös
 249 *nagy szorgalommal* – nagy aggodalommal
 255 *intézd-el magadat* – határozd el magadat
 262 *könnyen le-tsepilljük* – könnyen leverjük, legyőzzük
 269 *tündérség* – tűnemény, tűnő jelenség, változékonyság
 291 *lantol* – sebes léptekkel megy, lohol
 352 *némü némü* – néminemű
 381 *önképen* – magadtól is
 410 *időztél* – hívtál (idéztél)
 420 *ingyen való* – hiábavaló
 488 *ki-tsattlott* – elszabadult, fékevesztett
 704 *késseli* – késlelteti
 755 *értekezik* – tudakozódik
 946 *könnyű hiteden* – hiszékenységeden
 965 *aggnó rege szavait* – vénasszony-fecsegését
 970 *Dávidot tsúfoló Semei* – Semei az Absolon elől menekülő Dávid királyt követ dobálta, szidalmazta és átkozta. Dávid nem állt bosszút rajta, de Salamon király később engedetlensége miatt megölette (II. Sámuel, 16.: 5–13.; 19.: 16–23.; 1. Kir. 2.: 36–46.)
 1024 *fenét* – fenevadat
 1103 *el okált világ* – megromlott világ
 1104 *tsalárd politziája* – csalárd viselkedésmódja
 1136 *dágos* – dákos: több élű, vékony pengéjű szűrőfegyver; bot nyelébe rejtett tőr
 1203 *tőlem el-mellőzni* – mellőlem eltávozni
 1240 *szentiaztattál* – szentenciáztattál: ítéltettél
 1243 *tsak-nem el-ejtettem . . . a kést* – csaknem rajtavesztettem
 1252 *különös* – külön
 1264 *temérdek sovány* – roppant sovány
 1268 *sörényebben* – serényebben, gyorsabban
 1271 *nyomozza* – nyomon követi
 1282 *sarkal* – sarkában van, űz, itt: gyötör
 1369 *kerenyő beszéd* – kerülgető, kertelő beszéd
 1429 *pihő-lehő félben* – pihegve, lihegve
 1451 *óvást* – óvatosan
 1453 *meg-lopom* – meglepem
 1454 *azonnúl* – azonnal
 1489 *táméntalan* – töméntelen
 1491 *néha-kor-béli történet* – múltbeli esemény
 1590 *rivasztya* – riasztya
 1707 *szakadva* – lélekszakadva
 1711 *hivatalom* – feladatom
 1755 *irt vala téged* – lerajzolt, lefestett vala téged
 1776 *irélhet* – irigyelhet
 1790 *nem szaggatok* – nem törekszem
 1808 *tóvajokról* – a. m. tolvajokról

14.

KUNITS FERENC

SEDECIÁS

Kassa, 1753

SEDECZIÁS,

Keserves Játék:

Mellyet Magyar Nyelven szerzett
KUNITS FERENCZ,
Jesus Társaságának Szerzetes Papja.

Kassán, Nyomtattatott az Akadémiai betűkkel 1753-dik
Esztenőben.

A' JÁTÉKNAK ALLAPATTYA.

Valóságos Urától el-pártolt, kárhoytató bátyányozásnak dühödött Jerusálemet meg-szállá, vívá, vévé,
fel-dúlá Nábuk Assyriának Királya: Sedecziás Királyt pedig, ki-vájtván elébb szemeit, kardra hányat-
ván gyermekeit, kötözve viteté Babylonba.

Királyok 4. k. 25. r.

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLYEK.

SEDECZIÁS, Judának Királya.

JOSIÁS, Sedecziásnak Fia.

JEREMIÁS, Próféta.

MANASSES, Fő-Tanátsló.

NÁBUK, Assyriának Királya.

EVILMÉR, Nábuknak Fia.

RAPSAK Fő-Hadnagyok.

ARZAK

KÉT KIS FIA Sedecziásnak.

ELSŐ VÉGEZÉS.

1. Ki menet. Meg-győztetett Sedecziás Fiaival együtt Egyiptusba igyekezik.
2. Bátorságos útat vitatván minden felől Manasses, Sedecziás el-jegyi éleletesb
fiának Josiásnak, merre tartson? 3. Hogy pedig maga más úton siessen Egy-
5 iptusba, Manasses javasollya. 4. De szembe esvén vele Jeremiás, meg-állítja
egy parányig, és meg-intvén, de hiába, tévelygő igyekezetéről a' Királyt, önnön
kinyére szabadítja. 5. Midőn Királyának, Nemzetének sanyaruságát sirattya Je-
remiás. 6. Nábuk hadának markába esik. 7. Evilmér Rapsakra akadván véletlen,
10 el-beszéli, mi módon ragadá ki halálos veszedelemből egy némelly ismétlen
iffiú.

ELSŐ KI-MENETEL.

Sedecziás, Josiás, Két kis fiú.

SEDECZIÁS

Elég már édes Fiaim, elég! ime' a' melly helyeken forgunk, rakvák fegyver-
rel, rakvák veszedelemmel. Láttátok-e' ellenünkben ama jeles világokkal
15 ragyogó dombot? azon vere sátort a' gögös Nábuk. Láttátok-e' ezt a' kietlen
térséget? egészen el-lepé Assyriának táméntalan népe. Mihelyt vidámítani
kezdí a' kies hajnal piros sugárral a' homályba öltözött földet, leg-ottan réánk
sereglik, réánk üt Nábuknak diadalmas hada. O gyöngé édes gyermekeim, ki
temérdek nyomorúságra nemzettelek titeket!

1. FIÚ

20 O édes Atyám!

SEDECZIÁS

Néha napján valóban bóldog, most felette bóldogtalan Apa! ime' már har-
mad éj burította réánk a' kegyetlenkedő tsillagzatokat, a' mi-olta el-fogtalak
titeket édes Anyátoknak szerelmes kebelétől, Sionnak gyönyörúséges várától:
mellyre, jaj veszély! már tágos rést szakasztott a' boszszú-álló ég telhetetlen
25 Nábuk ragadozó népeinek, dühösködő fáklyáinak. Én azonban melly vesze-
delmes szaladásra, melly göröngyös útra vetem ártatlan, gyöngé tsemetemet!

Ime' Josia, ime' az ösveny, mely téged Egyiptusba viszen: Ime' az erdő,
mellyben én a' fene-vadak segedelmére támasztom reményem. De vallyon
30 dőnti veszélyünkre a' rettentő napot, 's még sem hoz tsak egy pihenésig-is
nem halasztandó választ? Ah Fiam ha a' meg-bántódott ég engem ki-fogna
forgatni ügyefogyott életemből; ezen darága, ezen ártatlan magzatokat, édes
fiaimat, édes egyeidet a' te hűségedre támasztom: te légy kérlek, mind egyre
bátyok, te Apjok.

JOSIÁS

35 Ah szerelmes Atyám már felette sullyos keservemet ne toldjad e' féle szivem-
nek minden izeit hasogató igékkal: a' jó Isten ki ragadja a' vérengző pogány-
nak markából ezt az ártatlanságot, ezt a' Dávid házának vég tsemetjét. De
ime' Manasses.

MÁSODIK KI-MENETEL.

40 Manasses, és a' vóltak.

SEDECZIÁS

Mi hír tehát lelkem barátom? úgy tartom, hogy minden szempilantás életemre
jár.

MANASSES

Bátorság minden felől: a' menyire fülem, szemem sajdéthatá, mély álomba
merült az ellenkedő tábor, mind ez, mind amaz út ment az ellenségtől, biztos.

SEDECZIÁS

45 Vidámúly régi reményem! nem hágy tserben irgalmas Istenem: nem másollya
másolhatatlan ígérését, mellyet jövőendő állapotomról gondoskodó lelkemnek
tőn tsalhatatlan igazságától ihlett Próféta emez igékkal: Judának Királya, nem
veszt téged Káldeus kardja: nem tűnik szemedbe Babylonnak tornya: szép
tsendel fogad életednek tárgya. Ez ígérethez képest se fogság, se erőszakos
50 halál nem éri fejem. De ellent mond mind egyre, 's maid nem tövestől ki-fogat
minden reményemből ama meg-átalkodot Jeremiás. Josia, vályunk már-el
egy mástól, hogy ha talám engem bal kezére fogna, téged jobbjára fogjon a'
szerentse.

JOSIÁS

55 Ah távúl légyen tőlem szerelmes Atyám, hogy meg-kémélvén tőled karomat,
másra bízam üdvöszégedet.

SEDECZIÁS

Josia üdvöszégemben, üdvöszégedben jár, a' mit akarok: fogadd szavam: Te
ez úton a' pataknak partyát mellőzván, hass az erdőnek derekába: én ugyan

oda más úton igyekezem: Ime' a' szentelt berek, mellynek sötétesb barlangja
a' régi Királyok tetemeit foglallya magában: ottan édes eleinket emlekeztető
60 márvány koporsóknál várjad bús Apádat: én ezen küseded ötséidet, sullyos, de
felette kedves terhemet viszem magammal: egybe gyűlvén ottan, Egyiptus felé
sietettyük félelmes útunkat. O Egyiptus bődögtalan sorsomnak vég reménye!
fogadj kívánatos kebeledbe édes enyéimmal. Indúly, mit késel, indúly már,
parantsolom.

JOSLÁS

65 Szűvem, fejem hajtom parantsolatodra: de ne véllyed, hogy ha téged a' mos-
toha szerentse — — — ah távoztassátok ezt jó egek! hogy tsak egy napig-is
folytassam utánad éltemet. A' nagy Istenre esküszöm, szerentsés, és szerent-
sétlen ügyöddel azon egy vágásban jártatom ügyömet: Isten hozzátok édes
Apám, édes egyeim.

2. FIÚ

70 Isten hozzád édes bátyám.

SEDECZIÁS

Ballagi már: Isten veled.

HARMADIK KI-MENETEL.

Sedecziás, Manasses, Küsedek.

SEDECZIÁS

75 Örök Istenem ki temérdek gyanúval, iszonyodással bolygattya, gyötri lelkem
Jeremiásnak mind egyre dörgő fenyegetése! Manasses véled-e', hogy illy ne-
mességgel, indulattal, jósággal tündöklő magzatok nem érdemlenek lágyabb
szerentsét?

MANASSES

Igen-is érdemlenek: sőt tsak hamar tapasztalnak-is, holott Egyiptusnak ha-
talmás Királya, tött szövetségéhez képest, újlag ki száll boszonzódó hadá-
50 val az el-hagyott mezőre, és elébbi gyözedelmével kérkedő Nábuknak földig
tsöpüli dölfösségét, fogytig ki fatsarja 'zákmányait. Ne-is rettentsen ó Király
amaz eszelős Prófétának sültelen tsátsogása: a' Felsegek állapottya meg-értt
jó tanátson, erős karon, nem tudja mi mesén, agg regén forog. De maga nem
vész-ed-is tréfára Jeremiás szavát; úgy-is bátorságos ügyöd: miért, hogy a' kén-
65 is: nem veszt téged Káldeus kardja: nem tűnik szemedbe Babylonnak tornya:
szép tsendel fogad életednek tárgya.

SEDECZIÁS

Adják a' jó egek! ez nékem édes reményem: ez búzgó kérelmem! ha pedig

ugyan el-tekélte a' Seregek Ura, hogy valaha szembe szökjem fene Nábukkal, ah soha se lássa hátomat fejemre járó ellenségem. Mennyünk édes Fiaim.

1. FIÚ

90 Edes Apám tellyes akaratom, mind egyre nyomodat úznöm: O bár tehetségem-is!

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Ugyan azok, Jeremiás.

JEREMIÁS

Álly-meg Király: hová sietsz?

SEDECZIÁS

95 Ime' Jeremiás!

MANASSES

Mi patvar hozá ide ezt az álmodozó herét? Király minden késedelem — — —

SEDECZIÁS

Lódúllunk tehát.

JEREMIÁS

Ne hértelenkedjél Király: ha innen indúlsz, veszned kell: a' míg velem léendesz, távúl a' veszedelem: erre bátorít Israelnek Istene, a' ki hozzád küldött.

SEDECZIÁS

100 Mond-ki tehát, mi jót hozzál?

JEREMIÁS

egyetlen egyet, tudni-illik üdvözségedet.

SEDECZIÁS

O egek! 's mi üdvözségetem?

JEREMIÁS

A' mellyet eszeveszett dagályod a' halálnál-is iszonyatosban útál.

MANASSES

105 O Király se helye, se ideje, hogy ennek a' szemfény vesztőnek tsevegését halljad.

JEREMIÁS

Manasse rövédebb pórázra fogd mosdatlan nyelvedet, álkalmatosb üdöre ké-

méld déltzeg szájadat. Te pedig Király ugyan valóban figyelmezz szavamra:
Ki vagyok én, úgy mond a' Seregek Ura, hogy buta feledékenségre vévén
engem, Egyiptusban veted reményedet? hogy falba rúgván mindenható ke-
zemet, Szent-egyházomnak bátorságos Óltárit, régi eleidnek Szentséges Tör-
vénýt bálványozó nemzetségre támasztod éltedet, ügyödét? Vallyon azért
110 rettentém-e' olly szertelen tsudákkal Egyiptust, holott sullyos bilintseiből ki-
vetkeztetém hajdani őseidet, hogy valaha térdet hajtson Egyiptusnak Jákob
háza? de minek fejtegetem a' meg-aggott dolgokat? tekénthetsze' tennen
115 magadra: holott te előtted országló Joakimot temérdek vasba szorítá, keserves
rabságra ragadá Nábuk, vallyon ki-szállítá ezen vér szopó Pogánynak szívébe
ama kegyes gondolatot, hogy tőled Dávid házának vég tsemetéjétől el-tíltaná
dühösködő törét, sőt Királyi székre ültetne? talám Egyiptus? a' melyet most
eszelsz kunyorálással édesgetsz segedelmedre? ó hiú remények! én valék, úgy
120 mond az Úr, én, a' ki arra bírám a' diadalmas Nábukot, hogy téged Királyi
felségre magasztallyon: én, a' kinek imádandó nevére te Nábuknak örök
húséget esküvél: most pedig éktelen kábaságnak, gonoszságnak dühödvén,
Faraóval buta szövetségbe ereszkedél: de bezzeg meg-is adád árát éretlen
tsavargásodnak: nagy ortza pirúlva, nyakra főre düle ki a' küszködő mezőből
125 ama derék támaszod: te pedig ki-forgattatván Országodból, népedből, Királyi
lakodból szerte-széjel bújdosol, majd ide, majd amoda kapdosz. De ő boldog-
talan hová rejtezel már? kire támaszkodol? kiben veted mindenből ki-kopot
bizodalmaidat?

SEDECZIÁS

Irgalmas Istenemnek igéiben, a' ki — — —

JEREMIÁS

130 O ki meszse botorkász tompa eszeddel Istennek valóságos végezésétől! való
ugyan, hogy nem veszt téged Káldeus kardja, való, hogy nem tűnik szemed-
be Babylonnak tornya: de az-is való, hogy Babylont nem látni olly tetézt
keservedbe telik, hogy, ha tsak mulólag tűntetem-is eszembe ezen sorsodat,
leg-ottan fel-borszad egész testem, iszonyattyában szinte el-ájúl lelkem.

SEDECZIÁS

135 Hadd értsem tehát már egyszer, a' mit olly sűrő homályal burítász: Ime' már
hányatlik az éj, melly felette meg-félemlt lelkemnek néminémű bátorságot
nyújt.

JEREMIÁS

Istenednek kegyelmében, nem az éjnek homályában vagyon biztos védelmed;
ha tsupán arra, nem éjjeli bolyongásra támasztod meg-tántorodot ügyödét.

SEDECZIÁS

140 Mít kell tehát tselekednem?

JEREMIÁS

Ne állasd Egyiptusban reményedet.

SEDECZIÁS

Nem állatom tehát, ha ugyan akarod: de kihez folyamodgyam máshoz?

JEREMIÁS

Bóldog emlekezetű őseidnek Istenéhez.

SEDECZIÁS

145 Úgy de ha ez már engesztelhetetlen haragra, gyűlölségre, bosszúra vette Dávidnak hajdan kedves házát?

JEREMIÁS

Haragjának közepette-is könnyen lágyúl ő könyörületességre: vesd-le már egyszer ő Király dagályos szüvednek meg-aggott dölfösségét: higy Istennek, tellyesítsd önkényt parantsolattyát: menny Nábukhoz: és meg-tart téged irgalmas Istened;

SEDECZIÁS

150 Mítsodát? én mennyek Nábukhoz? mit javallasz kérlek? én Nábukhoz ama fene-vad Pogányhoz, édes Enyéimnek vérével töltözött, önnön véremet szomjúhozó, telhetetlen göggel pépeskedő ellenségemhez? én Nábukhoz, a' ki önképpen hozzá hódult Joakimot kegyetlenül ki-tolá ez árnyék világból? én Nábukhoz, kinek hitesegett dühössége most-is keserves rabsággal zaklatya
155 Joakim fiát, kit a' te botor unszolásod bír vala reá, hogy ennek a' Pogánynak kebelébe vesse magát? 's véled-e', hogy lágyabb szerentsét várhatok én, a' kit sokkal iszonyatosb bosszúra keres ama fene?

JEREMIÁS

160 Más sarkon forog a' te ügyöd: nem vön illy parantsolatot Joakim, nem tón néki illy ígéretet Israelnek Istene, kinek kezében vannak a' felségek szivei, kinek akarattyán fordul-meg mind kegye, mind kegyetlensége az emberi alatonságnak. Nem de nem, holott Joakimot halálra, Unokádat rabságra ragadja vala Nábuknak dühössége, téged Királyi székre emele ugyan Nábuknak kegyelme?

SEDECZIÁS

165 O ki-írtóztató esetet emlékeztetsz velem! minek biztatsz ezen Pogánynak irgalmával? nem írtózom én felette el-áradot sanyarúságotam emésztendő haláltól, hanem tekintetitől, szavától, dorgálásától elébb-kedvező Pogánynak: e' felet ezen apróságnak, édes véremnek veszélyét félttem. Ne tartóztass már Jeremia: hadd dugjam bátorságos rejtekbe, ezt az ártatlanságot.

JEREMIÁS

De vallyon mi bátorságos rejtekbe, ha falba rugod üdvözséges tanátsom?

SEDECZIÁS

170 Én másút keresem üdvözégemet: hasad már az ékes hajnal: ha csak Babilont
nem látandom: mind a' többivel keveset törődöm.

JEREMIÁS

Eregy tehát, a' hová déltzeg indúlatod vonson: senkin sem téssen erőszakot
az Isten: ha atyai tanását megvetendi az ember, önnön kinyére szabadítya: de
jaj ki-orvosolhatatlan kárával a' meg-általkodott akaratnak! Álly már elébb
nem marasztlak tovább, nem-is állatom itten további bátorságodat.

SEDECZIÁS

175 O szerelmes magzatim!

MANASSES

Mennyünk már egyszer.

SEDECZIÁS

Ha Babilont nem látandja Apátok, titeket sem szorongat annak vasa. Isten
hozzád mind egyre döngölő Prófétám.

JEREMIÁS

Engem tsupán a' te üdvözégednek szerelme szegez ide.

180

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Jeremiás.

JEREMIÁS

185 O Israelnek kies háza! ô Sionnak ditsőséges laka! hová lén elébbi ditsőséged?
hová hajdani méltóságod? valóban bóldogtalan Sedecziás, ha el-fogod füle-
det, szüvedet tanátsomtól! de mi zaj ütközik fülembé? el-távozom innen: de
se eszemet, se munkámat nem kéméllem, hogy vesztének dühödöt Királyom
ügyét enyhitem.

HATODIK KI-MENETEL.

Rapsak, Vitézek, Jeremiás.

RAPSAK

190 Ime' az erdő: fogjátok körül minden szögeit, végeit, hogy kezembe kerétssem,
a' kit keresek, de ime' egy valaki ütközik szemembe: ki vagy? akár ki légy: sza-
kálomra veszem életedet, szabadságodat, ha az el-illantott Királynak nyomára
mutatsz.

JEREMIÁS

195 En mutassak? inkább veszem életem, mindenem: mondok mindaz-által valamit, te halhadsza: Oda rejtezett a' Király, holott füstbe tűnteti minden szorgalmadat; ha tanácsom mellől el-nem álland.

RAPSAK

'S mi tanátsal kérkedel? véled-e', hogy meg-játszodtatya felette szemes keresésünket?

JEREMIÁS

Azon tanátsnak valóságát hiú igyekezettel feszegeted: ha adóját tudni akarod: én vagyok.

RAPSAK

200 Igen sokat épétesz darabossan szerkesztetett ravaszágodon: mi hasznot hajt már nyakas húséged mindenéből ki-forgatott Királyodnak?

JEREMIÁS

Mennél küsebb hasznot, annál nagyobb ditséretet.

RAPSAK

Igen sokáig túróm durvaságodat: tudjad, hogy tsak hamar vagy éltedet, vagy kába húségedet veszted.

JEREMIÁS

205 Mit? éltemet? sőt tudjad káldor, hogy kivált figyelemmel kellyen védelmezned, tisztelned ezt, melyet különös bötsűben tiszteletben tart tennen Urad.

RAPSAK

Ne kőtekedjünk tovább e' vén szatyorral: verjétek vasra, hirtzollyátok a' táborba.

JEREMIÁS

210 O ha bátorságos rést szakasztana szoros bilintsem tétovázó Királyomnak a' szabadságra! ki örömet temetkezném éltem fogytáig akár-melly iszonyatos tömlőtznek üregébe!

RAPSAK

Ragadjátok-el már én kezdett útamot nyomozom.

HETEDIK KI-MENETEL.

Rapsak, Evilmér.

RAPSAK

215 O Istenek! mit látok? nagy Nábuknak nagy fiát. Mi szél hozott ide? honnan?
's miért magánosan ó Fejedelem?

EVILMÉR

Kedves atyámfia tsak most menekedém halálos veszedelemtől: nem-is tudom,
ki segedelmével?

RAPSAK

Talám a' meg-rémült 'Zidóság mert meg-támadni?

EVILMÉR

220 Sőt ugyan egy némelly 'Zidónak kell köszönnem életemet.

RAPSAK

Mint, 's hogy kérlek?

EVILMÉR

Alig kezde új napra fakadni az örvendetes hajnal, leg-ottan új viadalra búzog
vala, ki-is ragadá a' táborból vidám iffiuságom.

RAPSAK

Késéretlen merél-e'? — —

EVILMÉR

225 Egynihányod magammal valék: de midőn a' meg-futamtott ellenséget sebesen
nyomozom vala, sűrű erdőbe merüle ijettében ő, én pedig el-vesztém az útát
heveskedésemben; 's ime' midőn temérdek ág bog között vesződöm gyors pari-
pámon, egy sötétes hegynék üregéből iszonyatos medve kele előmbe, és telhe-
230 tetlen éhségtől szorongatatván meg-jára mérges szemével minden szögeit az
erdőnek: szemébe ütköztvén gyámoltalan fejem, leg ottan irtóztató bömbölés-
re fakada, reám rohana: én sem röstelkedém, szembe szökém a' fenével, neki
szegezém kéz ijamat, kopjamat: de hiú igyekezettel: felette bojtos bőre meg-
jászodtatá minden erőmet, fegyveremet: kihez képest idegen segedelemre
szorúlván, keserves üvöltésre fakasztám torkom: az alat pedig nyakon ragadá
235 lovamat, szügyébe szegezé mérges körmeit a' veréngző fene: 's ime', holott
már egy tzérna szálon függ vala életem, nagy véletlen nyakra főre siete védel-
memre ezen egy kardal fegyverkezett bátor iffú, a' ki feledékenségre vévén
saját életét, a' kegyetlenkedő vadnak rohana, hasába gyaká törét, földhöz
240 veré: 's így engem egyéb-ként el-kerülhetetlen halálnak torkából ki-ragada.
tsupán annak kell köszönnem életemet, üdvözségemet! azonban ó Istenek

– – holott szives köszönettel akarám fogadni hálálhatatlan kegyelmét, nagy szaporán el-kapá szemeimtől leg-kívánatosb személyét.

RAPSAK

'S miért nem kínálád-meg minden ki-telhető bérrel? miért nem vetél gerebet futamodásra hajlott üdvözétődnek?

EVILMÉR

245 Mít nem mondék! mit nem tselekövém! de nagy hiába. Alig tére magához
a' veszedelemnek szertelenségében szinte el-ájúlt lelkem, alig vetém ama
nemes, amaz ékességes iffiúra szemem, leg-ottan búzgó szerelemre gerjede
szívem: kérdém fohászokdva: ki légyen? ő viszont kívánnya vala tudni: ki
légyek? halván nevezetemet, nemzetségemet, el-bámúla, és szorosb tekén-
250 tetre vévén mély álmélkodásában ortzámát, meg-állá: végre szerelem, és gyű-
lőlség közöt habozván, imigyen szállíta-meg: El-mehetsz már bízvást: tudjad
azonban, hogy az tartotta-meg, a' kihez megszűnően sem illett meg-tartani,
életedet. De ki légyen? most ne tudakozd: talám meg-tudod valaha: azonban
nyúíts jelt, mellyről elébb vagy utóbb meg-ismérhess. Én azonnal le-öldvén
255 kardomat, kezébe nyújtám, ő viszont nékem adá az övét: de maga sűrő könyör-
géssel untatám, hogy meg-ismértesse magát; siketségre fogván unszolásomat,
sebes sietve a' bereknek derekába rugaszokdék.

RAPSAK

Ne búsuly: meg-ismérteti magát alkalmatosb üdőben.

EVILMÉR

260 Ezt óhajtom egyedül: te parantsold-meg az ór állóknak, hogy ha egy valaki, a'
kinél kardomat látandják, táborunkba kívánkozik, azonnal hozzám szabadít-
sák.

RAPSAK

Híven el-járok benne: de úgy látszik, mintha felséges Apádnak zászlói ki-
tódúlnának a' táborból: jerünk, mennyünk végére: talám a' te életedet félti.

EVILMÉR

Mennyünk: ő ha szerelmes üdvözítóm-is velem vólna!

265

MÁSODIK VÉGEZÉS.

1. Ki-menet. Ohajtva óhajtván Nábuk, keleptzjébe keréteni Sedecziást, Rap-
saktól érti, hogy a' fog házban légyen már egy valaki, a' ki tudja, hol bolongjon
Sedecziás? 2. Ott terem azonban Arzak, hírét hozván: gyermekeivel együt már
el-fogatott Sedecziásnak. 3. Jeremiás, Nábuk elejbe vitetik, és Sedecziásról
270 múltól, Nábukról bővebben szólván, szabadon botsáttatik. 4. Holott Arzak Se-

decziásnak rabságát jelenti vala Nábuknak, ez el-parantsollya magától Jeremiást. 5. Hogy pedig ennek Sedecziásról tött jövődölését füstbe tüntesse, el-tekélli, hogy tsak hamar ki-tünteti Sedecziást e' világból. 6. Nábuk keményen dorgállya, és erőszakos halállal fenyegeti Sedecziást, de ez Isten ígéretéhez bízván, nem igen indul-meg rajta. 7. És tsak arra kéri Arzakot, hogy Jeremiással folytatandó magános beszélgetésre segítse.

ELSŐ KI-MENETEL.

Nábuk, Rapsak, vitézek.

NÁBUK

Való kedves hívem, való, széles e' világ birodalmam alá hajlott: Jordán, Tigris, Nilus, Indus térdet hajtának Eufrátesnek: hogy új győzedelemmel dicsekedhessem, új világot kell keresnem, melyre diadalmas karomat terjeszszem. De véled-e', hogy el-tellet már bóldogságom? Semmiképpen: minden e ditsőséget merő árnyéknak tartom, a' míg egyszer-is, másszor-is párt-ütő Sedecziás, lántzaimat bilintseimet nem pöngeti.

RAPSAK

Királyok Királya, hogy ez-is markodba kerüllyön, semmi ösvény, semmi rés nintsen, melyet meg-nem állottak volna ör-álló vitézeim: vitézljő emberségemre fogadom, hogy ezt a' hite-szegett Istentelent-is tsak hamar lábaidhoz borítom.

NÁBUK

Hát a' fiam! hogy mere olly kietlen pusztába ereszkedni? olly veszedelembe, hogy életét ellenségének kellyen köszönnie? de fatsartál-e' a' foglyokból valami bizonyost az ellenségről?

RAPSAK

Tsak imént veretek egyet vasba, a' ki szertelen bátorsággal állattya vala; hogy ő tudja leg-közelebb, hová rejtezett legyen Sedecziás?

NÁBUK

'S mi a' neve azon rabnak?

RAPSAK

Ki-nem sajtolhatám belőle: de igen fen-héjazó mérészségéből arányzom, hogy nem köz ember: sőt midőn ijezgetem vala, hogy bolyongó Királyának adott tanátsát ki-vegyem belőle: kényes szilajsággal imigyen mere torkolni: óva, kegyesen, tisztesen bányál velem, a' kit Királyod-is nem tsekély tisztelettel méltóztat.

NÁBUK
300 'S olly méreszségre mere fakadni? hozasd tüstént ide.

RAPSAK
Mennyetek vitézek, állassátok szaporán Urunk elejbe: de ime' Arzak siet hozzád.

NÁBUK
Jőjön bízvást.

MÁSODIK KI-MENETEL.

305 Arzak, és a' Vóltak.

ARZAK
A' Jó Istenek tetézett áldomásokat áraszszanak reád felséges Uram!

NÁBUK
Mi hír vitéz hadnagyom?

ARZAK
Vasat pönget már hite-szegett ellenséged.

NÁBUK
Talám Sedecziás?

ARZAK
310 Igen-is ó Király.

RAPSAK
Nem de meg-jövendőlém!

NÁBUK
Hol kerétted keleptzédbbe a' párt-ütőt?

ARZAK
Ama szoros ösvényen, melly a' régi Királyok temetkező helyére viszen.

NÁBUK
Vele valának-e' magzattyai?

ARZAK
315 Két küsded gyermeket vezet vala: ezen apróságnak sűrőséges könyvei, szerel-
mes ölelgetési, amannak védelmekre gerjedett szertelen búzgósága nyilván
jelengetik vala, hogy édes magzattyai légyenek.

NABUK

Hát nem késérte-e' más valaki?

ARZAK

320 Igen kevesen: de mind azok tsak egy parányi hartzot álván, nyakra főre rejte-
zének az erdőnek sűrőjébe. Hanem, holott már bilintsezni kezdők a' Királyt,
reánk üte nagy véletlen egy felette jeles iffiú, a' ki álmétkodtató hűséggel,
erővel szepelkedék a' Király védelmére.

NABUK

Meg-fogtátok-e' azt-is?

ARZAK

325 Nem Király: miért hogy sajdétván, hogy maga hallatlan bátorsága, vitézsége,
számos sereg ellen tsupa lehetetlenséget vitat, meg-tzáfolá telhetetlen bűz-
góságát, és a' mint hallók, Egyiptus felé siet: de sarkon nyomozzák könyű
lovagaink, nem-is kétlem, hogy utól érik.

NÁBUK

330 Ha azt az iffiat hálónkba nem ejtenők, oda vólna 'zákmányunknak veleje: mert
nagyon tsalatkozom, ha nem ő az ál, és hite-szegett Királynak öregbik fia,
a' kin tellyes reménye állapodik. Arzak, mihelyt táboromba lépik Sedecziás,
hurtzollyátok barom gyanánt lábaimhoz az éktelen párt-ütőt.

ARZAK

Pontra tellyesétem imádandó parantsolatodat.

HARMADIK KI-MENETEL.

Jeremiás, és Vóltak.

RAPSAK

335 Felséges Uram, ime' túrhetetlen büszkeséggel pufasztott rabod.

NÁBUK

'S te vagy-e' az, aki olly fennyen héjasz? te, a' ki tennen tehetségeden állatod
bizodalmatat? de tudjad, hogy hiú minden reményed, ha himezés hámozás
nélkül ki-nem vallod mind, a' mit párt-ütő Királyodról valhatsz, — — —

JEREMIÁS

340 Tudjad Király, hogy gőgös dörgésed éppen nem döbbenti szívem: mindazon-
által, hogy értekezésed merő levegő eget ne hassogasson, halhadsza, a' mit
mondok: birtokodban vagyon ugyan Judának Királya, de a' melly boszszút
forralsz reá, füstbe mégyen: akár mint boszsonkodjál, nem ontod vérét, életét,
nem látya Babylonban tartandó győzedelmi pompádat: ez másolhatatlan igé-

345 rete az örök Istennek: mindaz-által nem kedvező, hanem bószszu-álló Istennek; miért hogy meg-általkodott Királyom durtzadt süketségre vette minden tanátsomat, sőt, hogy valóban ki-mondjam, mindenható Istenem tanátsát, a' ki semmiségemnek rebegő nyelvét választá, hogy az ő imádandó parantsolatit hirdesse, emberi alatsónságokról el-felejtkezett, önnön kinyeken ügető, negédes Királyoknak, Fejedelmeknek.

RAPSAK

350 Tekénthetsze ő Király ennek a' kotzipórnak éktelen dagályát: 's vallyon ki sűgá-meg néki, hogy békónkba szorúlt már a' hite-szegett Király?

NÁBUK

355 Szerentse, ha ezen fogolynak szertelen mérészsége a' Próféták nemére nem mutat; mert ismérek vala Babylonban egy Ezechiél névű Prófétát, a' ki szinte illy martzonán szokot szóllani: de vallyon mi mindenhatót emlegetsz te, a' ki reád bizta légyen a' Felségek dorgálását? a' ki gerebet vethessen boszúálló akaratomnak?

JEREMIÁS

360 Tudjad Nábuk, hogy ha idején korán ki-nem sajtólod negédes szivednek dagályát, ezt a' fő Uralkodót még a' néma erdők, kietlen barlangok, fene-vadak-is meg-fogják ismértetni veled: azonban pedig én tőlem-is értsed rövideden: a' kit én hirdetek: ő amaz Isten, a' ki táméntalan tartományokra terjeszti fegyveredet, hiredet, nevedet, birodalmadat: ő amaz Isten, kinek parantsolattyára én diadalmas lábaidhoz borúlt Királyoknak már eleve: vasat, bilitsét, jövendő szolgálatyoknak jeleit küldöttem; ő amaz Isten, kinek titkos, de imádandó végezése hajdan tetézett áldomással környékezte, most tetézett fenytékére
365 fogta Dávid házát, ő amaz Isten, kinek végtelen hatalma, valamint egyéb igádba szorúlt felségekre, úgy te reád-is óhatatlan vasat, bilintset koholhat.

RAPSAK

'S hogy túrheti ennek a' szemtelen férgetskének durvaságát fő felséged?

NÁBUK

370 Nem tudom, mi titkos rémülés, borzadás fogja-el szivem minden boszonkodástól: úgy tetszik, mintha ismérném: — — azzal mér dítsekedni, hogy lántzot, bilintset osztogat a' Felségeknek: nem te vagy-e' ama híres Jeremiás?

JEREMIÁS

Mi tagadás benne, én vagyok.

NÁBUK

Te, a' ki régen meg-jövendőléd jeles győzedelmeimet?

JEREMIÁS

Én, a' ki régen következendő bóldogtalanságodat.

NÁBUK

375 Te, a' ki bátran szemére vetéd Sedecziásnak Egyiptussal kötött szövetségét?
te a' ki eleve ki-fejtéd eszelős párt-ütésének siralmas folyamottját? Vitézeim,
oldjátok le a' lántzot, állassátok szabad lábra, sőt kiváltt barátom gyanánt
tisztellyétek ezt a' jeles embert.

JEREMIÁS

380 O ki-keletlen ezen ajándékok ó Király! szüntelen keserűségre, siralomra él-
tetsz, szabaditasz! bizonynal örömöstebb ereszkedném mélységes tömlötznek
fenekére, hogy sem mái kegyetlenkedésednek iszonyatos jeleit szemléllyem!

NÁBUK

Talám bánnád, ha méltán fel-gyuladott haragom jövendőlésedet tellyesíténé
Királyodon? avagy talám pártját-is akarnád fogni el-nyöghetetlen pártolko-
dásának?

JEREMIÁS

385 Nem Király: minden hűségem, segedelmem, mellyel Királyomnak szertelen
sanyarúságát enyhíthetem, merő szánakozás, merő siralom: a' melly tanátsal
pedig javára igyekeztem, ő maga helyesben ki-fejti.

NÁBUK

Kérlek Jeremia ne keserítsed mái kegyességemet idétlen búval, bánattal.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Arzak, és a' Vóltak.

ARZAK

390 Felséges Király diadalmas nevednek ditsősége ujjabb, meg ujjabb sugárral
vidámítsa széles e' világot.

NÁBUK

Itt-e' már Sedecziás?

ARZAK

Itt ugyan, de olly rettentő borzadás fogá-el minden inait, izeit, hogy még az
ortzája-is tsupa félelem.

NÁBUK

395 Igen meg-érdemli, hogy Királyi haragomnak tellyes sullyát érezze.

JEREMIÁS

O bóldogtalan Király!

NÁBUK

Te pedig Jeremia távozzál-el azonban, ne talán jelen-léted néminémű enyhítést áraszson az Istentelenre: akár hová fordétsa átkozott szemeit, senkit se lásson, a' ki könyörüllyön rajta.

JEREMIÁS

400 Régen meg-jövendőlém ezt a' keserűséges változást: ó ki sűrő siralomra kéne fakadnom, ha szemlélném! ő szentséges, de sanyarúsággal el-tellet háza nagy Dávidnak! Te azonban Király oly mértéket szabj kegyetlenkedő indulatodnak, hogy vérét ne ontsad ügye fogyott, de nagy Királyomnak: eszmélvén, hogy senki sem ontotta Dávid vérét, a' kit utól nem ért volna Istennek boszszú-álló keze.

405

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Nábuk, Rapsak.

RAPSAK

El-méne már a' negédes 'Zidó: nem érhetem-fel eszemmel ó Király erre a' mérész herére hajlott nagy kegyességedet.

NÁBUK

410 Magam sem foghatom-meg Rapsace: de mind egy tulajdona ennek a' Próféták tsudálatos nemének, hogy senki se merje sérteni: Isteneknek Istene, a' kit ők imádnak, igazgattya nyelveiket, minden felség, erő, harag ellen védelmezi.

RAPSAK

Úgy de ha annyira bötsüllöd szavát, jusson eszedbe, hogy boszúra gerjedett akaratomat-is hiú igyekezettel meri rettenteni.

NÁBUK

415 Ugyan e' gondolat gyötri nagyon lelkemet: el-tekéllém ugyan, hogy Babylonban tartandó győzedelmi pompámban diadalmas szekeremhez köttetem ezt a' hite-szegett latort: de tartván, hogy ne talán nyakát szegje ezen végezésem, meg-másolám.

RAPSAK

Tehát mi ujjat koholtál fejére ő Király?

NÁBUK

420 Hogy eszelős reményének minden inait egy tsapással el-vágjam, el-tekéllett akaratom, hogy mingyárt ma, e' helyen erőszakos halállal fejezzem-meg aggot gonoszságát.

RAPSAK

Igen bölts a' végezés: vigyázz, hogy ingóra ne ereszd.

HATODIK KI-MENETEL.

425

Ugyan azok, Arzak, Sedecziás, gyermekei.

ARZAK

Ime' Királyoknak Királya, kinek határozhatatlan hatalma, haragja rajtad.

SEDECZIÁS

O egek! mit látok? ô még a' halálnál-is iszonyatosb tekintet!

NÁBUK

430

Mereszd-fel most-is gögös homlokodat Sedeczia, mereszd-fel, és a' kinek éktelen bántódását nem általlottad, álljad-meg már méltóságát. Nem ez vagy amaz Országnak tartománynak Urát, hanem tennen Királyodat, tennen Uradat, tennen Üdvözítôdet eszméld bennem. Vajha korábban jutatta volna buta eszedbe ezt, ama Királyi szék, mellyre magasztaltalak, ama Korona, mellyel ditsôitettelek, ama szentséges esküvés, mellyel hûségemre kötelezted magadat: de duzmadt feledékenségnek tengerébe süllyesztette mind ezeket szertelen hálá-datlanságod. Mi bizodalom, mi erô bírt reá, hogy fejemre, sôt tennen vesztedre, szoros szövetségbe botsátkoznál Egyiptussal? hogy nékem kegyes gyámolodnak, Királyodnak, sôt ama nagy Istennek-is, kinek felségét, hatalmát mind egyre hánya, veti, magasztalya nemzeded, esküvéssel állatott hitedet szegnéd? hogy ujat vonszanál ama nagy Istennel, kinek felségét az egeknek magossága, ama nagy Királlyal, kinek hatalmát a' földnek kerek-sége imádja? sôt mivel se fegyvered, se hatalmad, se hited, se jóságod fel-nem érhetne nagyságomat; ezzel éktelen gonoszságodat akarád egy karba helyheztetni. Se tetézett jó téteim, se köteles hûségnek Sz. Törvénye, se Profétáidnak fenyegetô szavai, se tennen szívednek martzona furdalási nem bírhatták mértékletes józanságra agyafûrt durvaságodat. Jöjön már bátor az ál Egyiptus, és bontson-ki lántzaimból: jöjön Memfis, és 'Zibbaszsa meg boszú álló kezemet. Véled-e', hogy most-is bizvást támaszkodhatol földig tsöpültt barátodra, földig rontott ellenségemre, holott a' boszú álló ég, holott diadalmas kezem Országodból, szabadságodból, mindenedből ki-forgatot? Felely-meg már magadért: védelmezd hite-szegett párt-ütésedet: most sem fogom-el tőled fületem, kegyes tsendel hallom mentségedet: hogy ebben-is, hogy hallani méltóztatlak, régi kegyeségemnek vég jelenségét tapasztallyad.

450

RAPSAK

O almékodtató példája Királyi könyörületes haragnak!

SEDECZIÁS

455 Mit boszontasz? mit kiszűtetsz védelmezésemre vérengező pogány itten, a' hol veszélyemre szövetkezett merő gonoszságot, merő boszonzkodást kell szemlélnem? Tessél ámbátor magadnak mostani szerentsédben, tapsoly, kérkedjél, fúvalkodjál: óltsad Királyi véremmel telhetetlen szomjúságot, mellyet
460 boszszonkodjál, dühösködjél, tetétől talpig rombold minden tagjaimat, izeimet: Tudjad azonban, hogy mind ezeket meg-állya nemes szivem: tudjad, hogy se kegyetlenkedésednek szertelensége, se ügye fogyott állapotomnak sullya le-nem üt inamról. Mivel pedig szollásra unszolsz, szóllok: de úgy, a' mint Királyi személyemhez illik. Igaz, hogy kezedben, vasadban vagyon Judának Királya: de az-is igaz, hogy felségéről el-feletkezett, meg-rémültt, lábaidhoz
465 borúltt, kegyeségedet sohajtó Judának Királya hatalmadban nintsen. Háláadatlan, sőt hite-szegett tzinkosnak szenét kened reám te: én mind a' két vétkeségnek szurkát tsak egy szóval-is le-moshatom: de tennen gyalázatotdra. a' mit te kegyelemnek, jó-tételnek mondasz, én boszszúnak, bötstelenségnek tartom. Mi országot vetsz szememre? talám Judát? ez nem te adományod:
470 régi Királyi véremnek, első pihenésemnek tulajdona. Mi kegyelmet fitogatsz? talám egy test véremet? talám unokámat? ó édes bátyám! édes unokám! kegyetlenül el-árultt drága vérem! szembe szökvén eskütt hiteddel emennek szabadságát, amannak életét el-rablád kegyetlen ravaszkodással vérengező fene. Hová lőnek Isten Szentegy-házának szent edényei? hová lőnek temérdek kintsei? nem de fel-dúlád együsegyk te Szentség-törő lator. Ezek tudni-illik ama szépséges adományid, mellyekkel hozzád kell vala édesednem? mit változol szinedben mingyárt egy előben? légy embere szavadnak: ne fogd-el füledet, a' míg ügyömet vítatom. Országot adál? nem tagadom: de minek-utánna tűzzel vassal emésztetted: 's mi Országot? édes eleimről reám szállot
480 tagadhatatlan örökömet: mellyet örök Istenünk örökre ígért Dávid házának: te pedig minden igazságtól el-fajdoltt erőszaknak dühödvén, szertelen kegyetlenkedéssel, ragadozással, vér-ontással zaklatván, gyökerestől ki-akarád írtani: e' felett, ezen, tudni-illik ajándékoknak valóban sós árát szabad, Istennek szabados népétől esztendón-ként sajtolandó sullyos adót. Reá léptem ugyan erre a' törvénytelen alkura: sőt esküvéssel-is állattam: de önkényte-
485 e'? nem: erőszakos fegyvered, vasad kényszerítet reá? következő-képpen valóságos köteleségtől-is mentet. Azért Királyi hivatalomban jár vala, hogy meg térítsem édes nemzetemnek elébbi szabadságát. Fel-serkentem végre; kivetém nyakamból igádat, ki-vetkezém Sedecziásból, Királyi felségbe öltözém,
490 fegyverbe hozám Judát, magamhoz tsatlám Egyiptust: szembe szökém, megverekedém veled: de Istennek titkos tanátsa részedre hajtá a' győzedelmet: megszállád Jerusalemet: de nem hajtánk fejet, térdet maga győzedelmes kevélységednek mind addig, a' míg az éhségnek szertelensége diadalmat nem vón rajtunk: de még ennél-is iszonyatosban szorongatta felette el-bágyodott,
495 tsupa tsont, bőr, fél holttesteinket telhetetlen dühösséged. A' mi több, örök

Istenemet szememre vetni, az ő imádandó nevét motskos nyelvedre mered venni te, a' ki az ő szentséges házáat 'zákmányolni, választott népét gyökeres szabadságából ki-forgatni nem általlottad? Iszonyatos fene, ély ám bátor tennen kinyeden tsak hamar füstbe menendő szerentséddel: tudjad azonban, 500 hogy soha sem fatsarod-ki szivemből félelmét, hanem szüntelen gyűlölségét, boszszontását iszonyatos személyednek: ne-is vélyed, hogy kezedben légyen életem, szabadságom: Királyok Királyának, a' kit te Szentség-törő lator mind egyre boszszontasz, gátolhatatlan igérete ki-fatsar vérengző körmeidből.

RAPSAK

505 Szinte így szól vala tsak imént Jeremiás: nem tudom mi maszlag szédíti ezt a' tündér nemzetet, hogy még a' lántzoknak közepette-is meri boszszontani győzedelmes Urát.

NÁBUK

510 Ki-okádád már minden mérgedet, meg-vetéd minden kegyeségemet: 's mind eddig büntetlen: ideje már, hogy igazságos haragomnak tellyes sullyát érezzed. Mivel pedig temérdek alatsonságod nem nyithat útát más ditsőítésemre, hanem, hogy méltán fel-buzdúltt haragomnak rettentő példáját állassam rajtad; olly boszszúmat töltöm rajtad ma, hogy Királyi boszszú-állásomnak, szertelen gonoszságodnak álmélkodtató emlékezete nemről nemre szálljon. A' nagy Istenre, 's ahoz fogható ennen életemre esküszöm, mihelyt keleptzémbe kerétem éleletesb fiadat, leg-ottan átkozott vérednek minden ágát bogát 515 tövestől ki-írtom. De ez tsak eleje lészen telhetetlen boszszonkodásomnak: az után ugyan gondos eszmélésre veszem, mi szörnyüséggel kellyen átkozott lelkedet átkozott testedből ki-tsigáznom.

SEDECZIÁS

Akár melly kínos halálomat sem ellenzem, sőt, ha úgy akarod, érdemlettnek tartom, vallom: de ezen gyöngé, ártatlan gyermekeim vallyon mit vétének?

RAPSAK

520 Magzattyainak szerelme szelédíti durzadt szűvét.

NÁBUK

Olly vétkes Apának gyermeke hogy lehessen vétketlen?

SEDECZIÁS

Zárd őket tömlőtözdbe: mit félsz e' tehetetlen aproságtól?

NÁBUK

Nem félek, hanem írtózom.

SEDECZIÁS

525 Mennyetek, mennyetek édes fiaim, 's mivel a' szükség arra vitte gyámoltalan ügyünket, borulyatok a' győzedelmes Királynak lábaihoz — — —

NÁBUK

Ragadd-el szemem elől ezeket az utálatos tzenkeket: tartsd óva, tartsd szoros-
san, a' mig forró haragomnak tüze emésztendi őket.

SEDECZIÁS

530 El-mehetsz vele engesztelhetetlen fene: a' melly szörnyűséget az enyéimre
forralsz, talám reád süti Istennek boszszúálló keze: — — 's illy fenevadnak
javaslá Jeremiás, hogy magamat — — —

NÁBUK

Mit bőfögsz Jeremiásról?

SEDECZIÁS

535 Reá akar vala birni a' balgatag, hogy önkényt ereszkedjem kebeledbe: de
bírom jó Istenemben, hogy nem sokáig pöngetem vasadat: leg-aláb nem éri
ma erőszakos halál fejemet: miért hogy győzhetetlen Istenemnek amaz igé-
rete: Judának Királya nem vesz téged Káldeus kardja, nem tűnik szemedbe
Babylonnak tornya.

NÁBUK

O aggnő-regén állapotodott hiú bizodalom! fogadom, minek előtte ma tengerbe
merüllyön az alkonyodó nap, lábaidhoz gördül buta fejed. Arzak tsak egy
pillantásig se halogasd parantsolatom.

540

HETEDIK KI-MENETEL.

Arzak, Sedecziás, gyermekei.

1. FIÚ

Hanyat homlok dülünk tehát a' kínos halálra szerelmes Apám!

SEDECZIÁS

545 Halgass édes magzatom: Te pedig kedves Arzakom ah ne kegyetlenkedjél
gyöngé véremmel: ládd ezen küsedeknek lágy karokat: ládd ügye fogyott
állapattyokat.

ARZAK

Szívesen szánakodom keserves sorsodon Király. De tudod, hogy soha sem vér
levegő eget Nábuk parantsolattya.

SZEDECZIÁS

Fül hegygel hallám, hogy a' táborban légyen Jeremiás: ah bár tsak azzal szólhassak egy két szót.

ARZAK

550 Reá segítlek: jerünk már: a' mennyire erőm terjed, nem vonszom-meg tőled szives szolgálatomat.

HARMADIK VÉGEZÉS.

1. Ki-menetel. Apjának ki-szabadításáról gondoskodó Josiást heven un-szollya Manasses, hogy titokban tartsa nevét, nemzetséget. 2. A' táborba hatott 555 Josiásra akadván Evilmér, oldalához tsatlott kardról meg-isméri üdvözétőjét: és Manasses fiának tartván őtet, hála-adatos kegyeségre kötelezi magát. 3. Szorosb nyájaskodásba ereszkedvén Evilmér Josiással, Apjának Manassesnek védelmét fogadja: Sedecziásnak pedig, és az Ő gyermekeinek erőszakos halálát ohatatlannak mondja. 4. Josiás Evilmérnek meg-tartott életére nézve jutalomúl édes 560 Atyának életét kéri, meg-is nyeri Nábuktól, a' ki nem tudja vala Josiásnak tette-tését.

ELSŐ KI-MENETEL.

Manasses, Josiás.

MANASSES

565 Ime' a' Király sátora: most ugyan eszes tanás, bátor szű felette szükséges. Ez a' jeles ajándék, éles tőr, melly oldaladat ékesíti, lépéseinket mind eddig kellemetesen vezérli, tsekély hasznot hajt, ha óva, ha eszesen nem élendesz vele.

JOSIÁS

Hol vagyon bús Apám? hol édes egyeim drágalátos lelkeim!

MANASSES

570 Bóldog Isten! hová ragad gondatlan szereteted? igen tanátsos fejedelem, hogy ideiglen feledékenységre, halgatásra vegyed Atyádat, ötséidet, ha veled egyetemben óhatatlan veszedelembe hempelygetni nem akarod.

JOSIÁS

Talám nem tudod, hogy e' karom mentette szörnyű haláltól Nábuk fiát? 's még-is féllyek?

MANASSES

575 A' mint sajdítom, nem tudod még te a' felségek udvarok ál, és titkos forgásit:
egy némelly magán uralkodóknak haragját nem ész, nem tanács, nem törvény,
hanem önnön akarattyok mértékli: A' hálá-adatosságnak ékes lelke tsak alats-
580 on rendű testekbe szorúl: másnak köteles hálával tartozni, Királyi széket
ferteztető éktelenségnek tartják a' felségek, e' felett olyas vétek óltatott
természetedbe, mely ha ki-tudódik, minden ok vetetlen erőszakos halálnak
torkába dönti fejedet.

JOSIÁS

'S mi olly éktelen vétek férhetett hozzám?

MANASSES

585 Sedecziástól származott véred, nemzetséged: a' mint az egész tábor rebesgeti,
Nábuknak tellyes igyekezete, hogy téged nyakon ragadgyon: kivált szerent-
sédre vagy on ezen telhetetlen nadálynak ama vélekedése, hogy Oziás képében
te sietteted Egyiptus felé útatad: ha már tennen gondotlanságod hozza nap-
fényre itt létedet, lehetetlen, hogy el-kerüllyed vesztedet: mellyre esküvéssel
kötelezte magát vérednek engesztelhetetlen ellensége.

JOSIÁS

Tehát nem remélhetem már, hogy édes Apámat, véremet szabadítsam?

MANASSES

590 Nem: azt tsupán, hogy meg-kémélvén magadat, üdőjártával bósszút álhas
édes véredet ontó pogányon.

JOSIÁS

595 Véled-e', hogy én magam bűrét féltvén, egyenlő szível, szemmel tekéntem
édes enyéimnek kontzolásokat, és tsak ama kétes reménynek árnyékával táp-
lálom bús szívemet, hogy valaha boszszút álhatok Dávid házát rontó ellensé-
gemen? Az Udvarok fortélyait nem tudom ugyan én, te valóban tudod: de mi
szeretettel, hűséggel kellyen nemes fiúnak édes Apját tisztelnie, talám nem
tudod te: én igen tudom.

MANASSES

Nem ellenzem fiúi kötelességedet: de ahoz fogható tehetségedet kétlem: nem-
is érhetem fel eszemmel, mi ok remélteti veled, hogy segíthetsz fogoly Apá-
don?

JOSIÁS

600 A' mellyet ő egyszer-is, mászor-is vítatot: tudni-illik Istenünknek változhatat-
lan ígérete.

MANASSES

Talám te-is aggnő-regék vágásán bolyongasz? hogy amaz ígéret, merő álma,

agyafúrt Jeremiásnak, nyilván állattya Apádnak már el-végzett halála: Nábuknak másolhatatlan szava.

JOSIÁS

605 'S nem de sokkal másolhatatlanabb Istennek Isteni szava? tsak Báblyont ne lássa Atyám; a' többivel nem aggódom.

MANASSES

Úgy de ha ki-tsigázza e' világból Nábuknak meg-átalkodott haragja?

JOSIÁS

Én gondom, hogy éllyen: a' többit Istenre bízom.

MANASSES

Bízd inkább mind Istenre.

JOSIÁS

610 Héjában vitélkedel Manasse: el-tekélt szándékom a' Királyi sátorhoz közelíteni, és hozzám szállítani Nábuk fiát: jer velem, ha tetszik: hanem rejtézzél oda, a' hová félénk szíved vonson.

MANASSES

615 Ha ugyan el-nem akarsz állani ezen igyekezetedtől: ah leg-alább, midőn ki jelented Nábuk fiának meg-tartóját, titkold-el Sedecziás fiát, hogy nyilván légyen érdemed, titkon vétke: ha pedig szüléidről fogna értekezni Evilmér, mondj engem Atyádnak.

JOSIÁS

Én hazudjak?

MANASSES

620 Isten ne adja, hogy tsak egy körömnnyire-is mozdítsad a' sulykot: nem tsak az, kitől testi, hanem az-is, kitől jó erkölcsű életünk szármozik, valóságos Atyánk. Maga a' nagy őköd-is Dávid bölts palástolással szinezte valóságos mi vóltát. Te kövesd tanátsom: talám mutat az irgalmas ég valami rést, mellyen nevezetes Atyád valóságos Atyádat ki-segétse a' veszedelemnek örvényéből.

JOSIÁS

Ezt nem ellenzem.

MANASSES

De ujolog kérlek, egy szót se ejts Sedecziásról, nemzetségedről.

JOSIÁS
625 Valóban nehéz tanács.

MANASSES
De szükséges: de ime' ki jó felénk?

JOSIÁS
Ó maga a' kegyetlen Nábuknak fia.

MANASSES
'Suttomban figyelmezz egy parányig beszédére, hogy kivehesd eleve, mi akarral légyen hozzád.

JOSIÁS
630 Sőt inkább hallom szem-közt: nem fér hozzám suttomban ólálkodó kímnek személye.

MANASSES
Leg-alább igen óva ereszkedjék nyelved. Ó bár tsak ezen egy tanácsom — —
— [*Josiásnak köntösét vonogatya.*]

MÁSODIK KI-MENETEL.

635 Evilmár, Arzak, és a Vóltak.

EVILMÉR
Arzak, el-tekéllett akaratom, a' foglyokat főről főre szorosb tekintetre fogni: ki tudja, ha nem akadok-e' drága Üdvözítőmre? mert noha annak képét az erdőnek sűrő árnyéka, halálnak véletlen félelme szemeimbe tsak gyöngén, a' szerelemnek búzgósága mind-azon-által ugyan elevenen rajszolta szívembe.

ARZAK
640 Eleget valék rajta parantsolatodhoz képest hogy meg-lellyem: de — — —

EVILMÉR
Mi vidéki iffiat látok? kéméld-meg kérlek édes Arzakom: úgy tetszik, mintha ábrázattya tellyes bátorságot nyújtana néki: vallyon mi fénylik az oldalán? nagyot botol szemem, ha nem én kardom, O Istenek! nem álhatom-meg, hogy közeleb tekintetre ne vegyem. Üdvözz légy vitézlő iffiú! talám nem ismersz már reám? nem de ezen ditsóséges kezed, mellyhez enyémet tsat-
645 lom, ragadot-ki engem a' dühösködő medvének torkából? miért háborodól? miért sütöd a' földre fejedet, szemedet? talám meg-döbbentél? ah vesd-ki szerelmes barátom vesd-ki szivedből még árnyékát-is a' félelemnek: ez a' te gyönyörúséges ortzád, ez a' te győzhetetlen karod, ez az oldalodon ragyogó

650 tsekély ajándékom, kardom bátorságos útát nyitnak, akár hová menendesz:
csak arra kérlek, jelentsd-ki magadat.

JOSIÁS

Ettől jobban meg-tudhadd, ki légyek?

MANASSES

Én fiam.

EVILMÉR

O bóldog Apa!

JOSIÁS

655 Bóldog? ó vajha! sőt ki lehet olly bóldogtalan a föld színén mint én? mint
Apám!

EVILMÉR

660 Lágýabban gondolkodjál magadról, Apádról: mind kettőtóktól el-fogom én
Atyám haragját: az egy Sedecziást, és gyermekeit veti tzélúl Nábuknak meg-
általkodott boszszonkodása: ha Egyptusnak vetemedett éleletesb fiát kezébe
kerétendi, hitemmel állatom, senkinek másnak nem ontya vérét.

JOSIÁS

Való tehát, hogy Sedecziásnak, hogy gyermekeinek meg-kellyen halni?

EVILMÉR

Igen-is való: akár kinek másnak életét bötsületemre veszem, ha akarod.

JOSIÁS

De hogy akarom, ha Királyomnak veszni kell.

EVILMÉR

'S vallyon miért? talám azon egy vér kapszol hozzá?

JOSIÁS

665 A' barátságnek, húségnek sokkal szorossabb kötele.

EVILMÉR

Tehát az egy húség barátság szorit téged olly szorossan Királyodhoz, gyerme-
keihez?

JOSIÁS

Olly szorossan, mintha én amannak édes fia, ezeknek édes egyjek vólnék.

MANASSES

670 Méltán ditsérem ezen istenes indulatodat édes fiam: de hogy jobb üdöre
tartsad, javaslom: az idétlen hűség néha vétekre hentereg.

JOSIÁS

Úgy de mi üdöre, mi szerentsére halaszszam hűségemet, ha most a' veszedel-
lemnek nehezében nem állatom.

MANASSES

(Bóldog Isten majd minden fortélyomat fonákúl fordítja.)

EVILMÉR

675 O ha fel-érné hatalmam kedveseidnek életét lelkem, barátom, ennen életem-
nél szívesben védelmezném! de esküvéssel állatá Apám, hogy tövestől ki-vágja
Sedecziásnak minden tsemetjét.

JOSIÁS

Talám Sedecziást-is?

EVILMÉR

Nem: hogy ennek halálára nem esküdnék, egy némelly Prófétátok vete gátot.

JOSIÁS

Élni fog tehát?

EVILMÉR

680 Mit mondasz kérlek? ugyan azon félelem, mely az esküvést gátollya vala,
Sedecziásnak gyorsabb ki-végezésére ingerli Apámat, hogy ne talám tudja mi
Isteni ígérethez képest szabad lábra kapjon.

JOSIÁS

Jaj nékem! el-süllyed tehát minden reményem.

EVILMÉR

685 Medgyek édes barátom? tőled sem tilthatnám-el Nábuknak boszszu-álló tő-
rét, ha Sedecziás fia vólnál: Egyiptusban keres ő bátor hajlékot: ah tartsák-meg
örömdre a' jó Istenek! hozzád kaptoltt szívem már Sedecziás magzattyáit-is
szeretteti velem. Te Arzak kegyesen bányál a' foglyokkal: jutalmát vészed.

ARZAK

690 Semmi sem múlik rajtam: ezennel el-beszélem a' fogoly Királynak ennek
hűségét: tudom, hogy illy keserves állapottyában semmiből sem vehet nagyobb
vigasztalást.

JOSIÁS

Sőt nagyobbat: mondjad tsak, hogy ide érkezett.

MANASSES

Ah titkold-el Arzak itt létét a' bús Királytól; egyebként keserítéd inkább, hogy sem enyhéted szívét.

JOSIÁS

Sőt mond-ki, a' mit mondék.

EVILMÉR

695 Ne késsél, ennek szavát fogadd.

MANASSES

(Mennyek-e' vagy maradjak? engem-is veszedelembe kever gondatlan szeretete: jobb észbe vennem magamat, a' míg lehet) Barátom hadd kövessetek: te pedig fiam egy kis korig vedd feledékenségre Apádat: eszelősködik, a' ki másért magát veszti.

700

HARMADIK KI-MENETEL.

Evilmár, Josiás.

EVILMÉR

705 Lelkemnek fele, édességes barátom! hadd böldegítse szíves ölelésem szerelmem búzgóságát. Ha valaha Atyám Királyi páltzáját kezembe véendem ha Királyi székére emelkedem, országomat, ditsóságemet, kintsemet, mindenemet, sőt ennen magamat veled osztom: de kérlek, ugyan mit forralsz szívedben? komor kedved, keserves ábrázatod, siralomba borúltt szemeid vallyon mit jelentenek? nem szeretetnek, hanem tudja mi tetézett fájdalomnak jelei ezek. Ah erezd-meg már nyelvedet, beszéld-ki szívednek bús titkait: avagy talám még-is félelmes gyanúra vészted hitemet, szerelmemet?

JOSIÁS

710 Ah tudjad tehát ki légyek?

EVILMÉR

Ez fő kívánságom.

JOSIÁS

Jaj ügye-fogyott Atyám!

EVILMÉR

Ne féltsed Apádat: semmi veszedelem nem éri, a' míg életem tart.

JOSIÁS
Sanyaruságos ötséim!

EVILMÉR
715 Hát ötséid-is vannak? hogy Atyád, véred, 's akár ki más-is, kinek üdvözségét
ohajtod, éllyen, én gondom, hitemmel fogadom: tsak te szüntesd már keser-
vedet, siralmadat.

JOSIÁS
Akár ki más-is? szabadúlyon tehát Királyom, szabadúlyanak magzattyai.

EVILMÉR
720 Ezt az egy diót, a' mint mondám, fel-nem törheti tellyes tehetségem: de légy
jó kedvel: meg-szabadítok egyet.

JOSIÁS
Hogy lehessenek, ha Nábuk az egy testvéreket, ha Apjokat veszti?

EVILMÉR
Ha tsak pusztá barátság, hűség tsatol a' Királyi házhoz, talám meg-elégedhetel
ezzel az egyel.

JOSIÁS
O egek, ki sokkal szorosb kötél szorét Királyomhoz!

EVILMÉR
725 Mi tehát édes barátom? de ime' közelít Atyám: ah kérlek, vidámúlylon komor
tekénteted, tágúlylon bús szíved.

JOSIÁS
Hogy a' fenevadak nem rettentenek, te tudod. (Bóldogtalan fejem! mit tsele-
kedjem!)

NEGYEDIK KI-MENETEL.

730 Nábuk, és a Vóltak.

NÁBUK
735 Ki nagy gondom légyen reád fiam, ide jövetelem téssen bizonyságot: tartok
vala, hogy ne talám párt-ütőmnek, Egyiptusnak vetemedet fia légyen üdvözí-
tőd: de el-enyészet már félelmem: fogva hozzák éktelen porontyát vitézeim:
mi helyt táboromba jövend, fogytig-le törölöm a' föld színéről Sedecziásnak
minden pereputtyát.

JOSIÁS

(Mit hallok! örök Istenem most támogasd elégtelen eszem!)

NÁBUK

740 Ki örömet látom itten üdvözétódet, a' kit tsak azon egy Isten, nemzet, semmi egyéb nem kapszol a' hite-szegett Királyhoz. Nem vagyok én kegyetlenkedő felség, hogy a' vétketlent azon egy korpába keverjem a' vétkessel. Vitéz iffiú ne kéméld kegyeségemet: akár mit kérendesz: szívesen hajlok kérelmedre.

EVILMÉR

Királyom Atyám ugyan ezzel bíztatám én tsak imént.

JOSIÁS

(O egek segítsétek ártatlan fortélyom!) Felséges Uram ugyan e' kegyelmedet remélteti vala velem feneketlen kegyeségednek széles e' világra terjedett híre: egyetlen egyet kérek: mellyel ha méltóztatsz, tetősen bódogítasz.

NÁBUK

745 Fakaszd bízvást kívánságodat.

JOSIÁS

Tennen fiadnak meg-tartott életére kérlek, tartsd-meg édes Atyámnak életét.

NÁBUK

Királyi felségemhez, fiúi szerelmedhez valóban illendő kérelem: Királyi életemre esküszöm, hogy én-is viszont meg-tartom Atyádnak életét.

JOSIÁS

750 Már ugyan fen jár szerentsém, nem-is kívánom fellyebb emelíteni: ezernyi ezer hálát mondok ezen tetézett kegyességednek ő Király!

EVILMÉR

Illy felségnek adakozását igen szoros korlátba tsatlod.

OSIÁS

Ezzel bőven meg-elégszem.

NÁBUK

755 De nem az én Királyi kegyeségem: mellynek tulajdon mértéke haragomnak szertelensége: miért hogy azon egy mértékkal öntöm én pártosimra boszszúmat, híveimre kegyelmemet: ennek te rajtad, amannak Sedecziáson és gyermekein jeles példáját állatom ma, meg-is mutatom, hogy tudja mi álmon állapotot reménye fonákül fordul. Jer velem Evilmer, szorítsd óldalodhoz ezt a' kedves iffiat: illik, hogy mind haragnak, mind kegyeségnek valójában való módját Apádtól, Királyodtól tanuljad.

EVILMÉR
760 Felséges Atyám, Királyom tőled vagyon, függ mindenem. Jer édes barátom:
hálá Istennek, hogy vígan vagy már, hogy jövendő szerentsédről bizonyos.

JOSIÁS
Vígan ugyan: de jövendő szerentsémről bizonytalan.

NÁBUK
Mitsodát? tehát olly jelenséges kegyeskedésem után-is kétled, sőt félted üd-
vöségedet?

JOSIÁS
765 Nem féltém ó Király: tsak Apámat féltém vala: de ezen félelmem-is el-tűnt
Királyi esküvéssedre.

NÁBUK
Tehát vidámúlylon már, és bátor tekintettel tisztellye szíves kegyességemet
bús szíved.

JOSIÁS
770 (Hogy erőltessem mosolgásra ortzám, holott ezernyi ezer gyötrelem öldökli
lelkem!)

NEGYEDIK VÉGEZÉS.

1. Ki-menet. Midőn szívesen köszöni Jeremiás Arzának, hogy beszélgetésre
szabadította Sedecziással: 2. Véletlen oda vetemedett Manassest minden nyom-
775 orúságnak szerzőjét erősen feddi: 3. Arzak Jeremiáshoz vezetí Sedecziást, és az
alatt el-beszélli néki, ki búzgón fárad Nábuknál édes Apja mellett Josiás. 4. Oda
hatt azonban Jeremiás, a' ki bizodalom, 's félelem közöt habozó Sedecziásnak ki-
jeleníti Babylonnak romlását, Messiásnak el-jövetelét: de Sedecziásról tött Isteni
ígéretnek értelmét ki-nem fejtí. 5. Ez után Istennek végtelen irgalmát ditsóiti.

ELSŐ KI-MENETEL.

780 Jeremiás, Arzak.

JEREMIÁS
Fogadom Arzak, hogy keserúséggel el-tellet Királyomra hajlott kegyességed-
nek tetézett bérét vésszed: soha sem gerjed olly szörnyű boszszúra igazságos
Istenünk, hogy ugyan azon üdőben könyörületességének példája ne tündö-

köllyön. De itten nem vigasztalhatom bátran el-keseredett Királyomat, holott egyéb foglyok könnyen meg-fognák gátolni biztos beszélgetésünket.

ARZAK

Hogy alkalmasban folytasd beszédedet, hozzád vezetem, ha tetszik, de úgy, hogy mind egyre szememen tartsam.

JEREMIÁS

Igen-is tetszik: de ime' Manasses: ha jól arányzom, Nábukhoz siet: Eregy édes Arzakom, és mihelyt elébb állítom én ezt, állítsd hozzám a' Királyt.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Manasses, Jeremiás.

MANASSES

Ismét szememre akad ez az izetlen vénség.

JEREMIÁS

Álly-meg Manasse: vallyon 's miért rettent, bolygat, borzaszt pusztá tekéntetem? merő mesének tartád te minden fenyegetésemet: azonban ki-tetszik már, hogy merő véletlen eseten, vak szerentsén állapotodt minden tanátsod: avagy ha ugyan helyes gyökeret vert; miért nem böfented-ki Királyodnak védelmére ebben a' veszélynek nehezebben? ortzátlan nem szégyenled, hogy ki-kopván minden diszes tanátsból, már tsupa galádsággal simogatod Királyodnak veszett ügyét?

MANASSES

(Ha el-nem nyögöm ezen herének mardosó nyelvét, fel tálollya minden titkomat) Ezt jobban kormányozni hivatalodban jár Jeremia, kinek fülébe ság, minden jövőendő történetet Istennek böltsesége.

JEREMIÁS

Én hivatalom, híven, bátran, igazán ki-mondani örök Istenem ihlését, akarratyát: mellyel soha sem szököt büntetlen szembe az udvari álság.

MANASSES

Kérkedjél ámbátor tennen kinyeden ezen hitván ditsóségeddel te vén henye: A' Felsőgek, udvarok kormányozását, mellyet fel-nem ér tompa eszed, bizd reám, ne piszkáld.

JEREMIÁS

Ki szépen szóted udvari fortélyaidnak vásznát, mostani állapotunknak keserves zúrzarvarja jeles bizonysgot téssen: tudni-illik igen mély, igen hatás

810 eszeskedésre könyöklök dűbdáb nyereségnek galád keresménye, agya fűrtt
patvarkodásnak kendőzött szerkesztetése. Istentelen! a' te balgatag tanátsod
hempelygette hanyathomlok mostani nyak szegő jégre ügye fogyott Királyun-
kat: a' te ülődön forrott egybe veszélyünknek gyökere, Egyiptussal koholt
szövetségünk. Ellenzi vala ezt Sedecziásnak esküvéssel állatott hite: ellenzi
815 vala én általam Istennek rettentő szava. De a' te udvari törvényed-ként eszét
veszti, a' kit Istennek szava rettent: nem tud uralkodni, a' ki hitét nem meri
szegni: se istennek, se embernek, tsupán önnön magának kötelezheti magát
a' Királyi felség: az el-szabott rend-tartás, lelki jószág, félelem, reménség a'
köz népnek tulajdona, a' Királyokat magassabb póltzra ültette a' szerentse,
820 mellyre fel-nem kaphatnak ezek az együgyű pórságot ijesztő vázok. De nem
ferteztetem tovább eféle istentelen nyelveskedéssel nyelvemet: azt kérdem
egyedül: várhattál-e' olly istentelen gyökérbe óltott tsemetédből kellemetesb
gyümölsöt annál, mellyben most tompúlnak fogaid. Mond-meg kérlek, mi
vesztette Israelt? mi sok más Országot, tartományt? ha nem enyészet el
825 éppenséggel eszed, már régen kellett vólna másokon tanulnod. Mert ugyan-
is mint épülhet ez, vagy amaz Ország, nemzet? ha Ura, Királya hizelkedő
tzinkosoknak tárva nyitva düleszkedett füleit, a' Prófétáknak, Papoknak, sőt
magának a' nagy Istennek sűgallásitól, unszolásitól el-fogja? ha az Isteni hit,
tisztelet, törvény, jámborság 'zámoly gyanánt tapodtatik? ha a' Fejedelem
830 önnön kinnyén hánya veti, sartzollya népet? ha déltzeg indulatinak, ha feslett
udvari tzinkosinak rabja? ha melőzvéen felségéhez tsatlott munkát esztendő-
ket henye gyönyörködtetésben veszteget? ő átkozott hizelkedők, felségeknek
majd óhatatlan veszélye! ki nem tudja utálatos fortélyaitokat? a' Királyt mint
egy tzérnára szerkesztetett álnokságokkal környűl fogni, a' szerentsétlen ese-
835 tet titkolni, hímezni, hámozni, a' szerentséset fitogatni, öregbíteni, ártalmas
szövetséget koholni, egész tartományokat árúba botsátani, a' szegénységnek
véres verétékét ki-sajtolni, idegen jószággal töltözni, egy szóval az Ország-
lőkon országolni ez a' ti derék mesterségtek, ez a' ti nemes tudománytok,
mellynek kendőzött mérge egész Országokat, nemzeteket nem egyszer döntöt
840 a' veszedelemnek feneketlen örvényébe. Ah takarodjál innen ál világnak ál
tzinkosa, és a' melly ravaszságot koholt buta eszed, ahoz támaszkodjék már
gyámoltalan karod.

MANASSES

Igen sokkal untatád fületem: te egy két szavamtól ne fogd-el tiédet . Hogy
mered te vakmerő here sértetlen étellel, szabadsággal biztatni Királyomat,
845 a' ki már-is vasat pönget, tsak hamar erőszakos halál torkába merűl? ha se
életét nem veszti Kaldeus kardja, se szemeit nem rettentí Babylon tornya, nem
verem torkodba, sőt örvendetes hittel tisztelem jövendőllő szavadat: de nem
érhetem-fel eszemmel, mint lehessen, hogy, ha jövendőllésednek egyik része
el-nem vétendi az ugrást, a' másik inat ne kapjon?

JEREMIÁS

850 Mind a' kettőnek valóságát ki-fejti ma esze veszett ravaszkodásod, maga én
csak megszűnne sem nyúlok patvarkodó bordádhoz, a' mellyben szóted: hogy
pedig hiú reménnyel ne hitegesd eszelős tanátsodat, tudjad, hogy még ma
iszonyatos galibába keveri veled együtt rútúl meg-játszodtatott Királyodat. De
855 minek vesztegetem az üdőt veled? Sedecziához mégyek, hogy néminémű
vigasztalással enyhítsem el-keseredett lelkét.

MANASSES

(Ha nem követem, ki-bőfenti minden mesterkedésemet ez a' komor vénség)
én-is megyek: szinte oda igyekszem vala.

HARMADIK KI-MENETEL.

Sedecziás, Arzak.

SEDECZIÁS

860 Sokkal tartozom néked édes Arzakom, a' ki szíves kedveskedéssel mértékled
Uradnak telhetetlen kegyetlenkedését: Ide jövend tehát Jeremiás, a' kitől
ügyömnök biztos, vagy vesztes vég mivóltát érteni óhajtvá óhajtom.

ARZAK

Tsak imént hagyám Manassessel: ezentúl itt terem.

SEDECZIÁS

865 Éppen nem kétlem; mert tudom, hogy embere szavának. De mit mondál kér-
lek: tehát fiának szabad és jelen léte gyönyörködteti Manasset? 's ezt titkolya
ő tőlem? sőt feledékenségre-is vészen? ő keserves sorsa a' Királyoknak! soha
sem tudják, kinek higyenek.

ARZAK

Meg-ne essék szíved ő Király: Manassesnek hűtelenségét bőven pótollyá fiá-
nak húsége.

SEDECZIÁS

870 Ki örömet hallom ezt, ha merő szóval nem táplálsz.

ARZAK

875 Sőt felét sem mondám ki azon ditsiretes iffíú valóságos húségének. Mély
fohászokodással, sűrű könyvekkel, sok más barátságos jelenséggel állattya vala,
hogy inkább veszi, hogy sem nálad nélkül folytassa életét: a' mi több: minden
viselete mutogatya, hogy sokkal búzgóbb szerelem kaptsollyá hozzád, hogy
sem Manasses édes Apjához.

SEDECZIÁS

Hogy ne hidgyek már illy nyomós állatásodnak? ó ha egy két szót lehetne folytatnom olly jeles hívemmel! De jaj minek óhajtom én mások gyermekeit, ha Josiás édes gyermekem a' fene pogánynak markában kesereg! bóldogtalan fejem! talám előbb adom-ki lelkem, hogy sem halálra vált szemeimre vehessem egyetlen egy kintsemet, reményemet, gyámolomat, édes fiamat. O
880 Prófétáknak mindenkor sűröséges homályba borúltt titkai! ők bírának erre az átkozott hadakozásra: ők hitegetének, hogy nem veszti életemet Káldeus kardja: úgyan ők édesgetének, hogy szaladásra vessem magamat: ők vítaták tele torokkal, hogy soha sem látandom Babylont: melly ígéretre kellyen már
885 támaszkodnom? ime' már ohatatlan halálra, 's ugyan Káldeus kardjára hem-pelyget a' vér szopó kegyetlenség: de légyen bátor, ne ontsa véretem, sokkal keservesb étellel gyöttri: tudni-illik Babylont, (ő epezítő gondolat!) Babylont kell szemlélnem: e' felett szertelen gyalázzattal terhelt lántzaimat mind egyre gúnyoló, boszontó, tetézett sanyarúságomon tapsoló Babylont?

890

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Ugyan azok, Jeremiás.

JEREMIÁS

Semmiképpen Sedeczia! nem vér levegő eget Istennek szava: semmi felség, semmi hatalom, semmi történet nem vethet gerebet az ő egyszer el-tekéllett akarattyának.

SEDECZIÁS

895 O ki-telhetetlen vigadozva látlak édes Jeremiásom: hadd tudjam már kérlek, halált jelentesz-e', vagy életet? félelmet-e', vagy bizodalmat?

JEREMIÁS

Most se emennek, se amannak ideje: annak idejében mind a' kettőt kölötte felett szórtam füledbe. Már nem tartozom egyébbel veszett ügyödnek, hanem merő kesergéssel, siralommal.

SEDECZIÁS

900 Ki-veri tehát testemből lelkemet ellenségemnek vérengező töre?

JEREMIÁS

Nem, nem ontya véredet.

SEDECZIÁS

Tehát vasba, gyalázatba szorított Királyi személyemben kell Babilont szemlélnem?

JEREMIÁS

Nem: Istennek másolhatatlan ígérete: soha sem látod Babilont.

SEDECZIÁS

905 Mi kegyetlen sorsra szorúl tehát végre bóldogtalan fejem?

JEREMIÁS

Akár emerre, akár amarra, kegyetlennek ne mondd: igaz, irgalmas, nagy tűrő, nem kegyetlen Urad Istened, a' ki reád árasztja.

SEDECZIÁS

Tehát végre ugyan a' nagy Istennek boszszú-állásával fenyegetsz?

JEREMIÁS

910 Túl vagyok már minden fenyegetésen: más hűrt pöngetek egy kis korig. Se-deczia Királyi véredhez fogható bátorságra emelkedjél: édes gyermekeidet, lántzaidnak sullyát, gyalázzattal el-tellet méltóságodat, következheto kínos haláloedat, örök rabságodat ereszd egy parányi feledékenségre, hogy megnyugott vidám elmével halyad beszédemet.

SEDECZIÁS

915 Beszéld-el bízvást mind, a' mire kedved viszen: ha el-komorodott-is ortzám, tudjad, hogy nem tántorog, nem retteg szívem.

JEREMIÁS

Már sok ideig boszszontja az eget Juda: sok ideig gyulogattya mind egyre lassú haragját mindenható Istenének, a' ki Dávidnak hajdan örvendetes, kellemetes házát már keserűség, gyűlölség házának nevezi. Mert ugyan-is mi gonoszság ferteztette valaha a' föld színét, mellybe torkig nem merült volna Juda? Pogány áldozatokkal telének örök Istennek Szentséges Óltárai: iszonyatos vérrel töltözének szeplőtelen edényei: szertelen otsmánsággal büszhöde egész Szent-Egyháza: Mennyei Istennek imádandó székében állanak Baal, és Moloch fertelmes tzölönkei: ezeknek hajta térdet Joakim, ezeknek lábaikhoz bórítá nagy ósének Dávidnak Királyi páltzáját koronáját. El-nyögte 920 ezt az éktelen Istentelenséget, sőt az után-is új áldomásokat árasztot Judára a' nagy tűrő Isten. Reád lágyítá a' dühösködő pogánynak szívét, országglásra emele, istenes unszolásimmal vezérle, 's vajha ezeknek sarkán forgattad volna, országglásodat! De távúl légyen tőlem, hogy új dorgálásom nehezitse-meg aggot búdat! sőt ha siralmam el-moshatná keservednek szertelenségét, sebes 925 patak gyanánt folytatnám könyveimet! Ez légyen Isten irgalmának; ez örök hűségemnek világos, de végső jelensége. De mit mondok? végső? — — ô ki jeles, ki örvendetes fény deríti véletlen bús lelkemnek szemeit? Te vitez nyisd 930

szaporán a' sátort, mellyben sullyos vasba szorúltt Israel kesereg: te pedig pöngesd a' lantot, hogy szokott zöngéssel mértékellye szívembe ötlött menyői heveségemet.

SEDECZIÁS

Kérlek édes Arzakom tellyék pontra akarattya.

ARZAK

Almélködásomban szinte meg-dermedek: ortzája, szava, mindene fellyül múlya emberi gyarlóságunkat. Vitézeim járjatok-el híven szaporán parantsolattýában.

JEREMIÁS

940 Siónnak gyászba borúltt leánya óld-le, óld-le már lántzaidat: homályos keserved kies vígadozásra dérűllyön: erős hitre, bátor bizodalomra vidáműllyon-meg esett szíved: sietve siess régi szavát híven meg-álló menyői Jegyesedhez! ki iszonyatos szélvész fellegzik, tsattog pattog éj-szokról! ki sebes zúgással
945 zajjal dúl a' nagy Istent boszszontó nemzetségre! Ime' táméntalan dandárok, mérges nyilakkal tómtott tegezék, öldöklő kardok, dárdák, sok más taglást, kontzolászt, halált nemző hadi eszközök! ime' szemembe ütköznek már a' kaszás szekerek, déltzeg paripák, tevék, elefántok! hasogattya már az eget, rengeti a' földet, veri fülemet a' katzér nyerétés, síp, dob, trombita harsagó hangja! repednek, omlanak, rakásra dülnek gyözhetetlen bástyák! hass-bé
950 szaporán, hass-bé biztoson Mediának Királya Istentől el-pártoltt bálványozó városba: dulyad, foszszad, hánynyad, rontsad földig ezt a' fertelmeskedő szajhát! hová lén már az ő fene, gógös, Szentség-törő Királya? meg-aszszot, hervadot, senyvedet keservében, tsúsz, mász istentelen vérrel tóltözött föld színén. Ime' az én Szent-egyházamból 'zákmányoltt Szentséges edények:
955 téretsd-meg nékem ezeket: a' Szentség-törő Pogányt pedig tetétől talpig izenként rombold, kontzold.

ARZAK

960 Örök Istenek mit hallok! lehetséges tehát, hogy Nábuknak olly erős kősziklán állapodott, annyi tartományokra terjedett urasága meg-tántorodjék, sőt el-is dűllyön valaha? 's ki lehet ama Medus Király, a' ki olly temérdek boszszút állyon? Ki ama Kaldeus Király, a' kin állyon?

SEDECZIÁS

Mind ezekből tsak gyanú-képpen sem arányozhatom, mire jutok.

JEREMIÁS

Pöngesd ujolag a' lantot: Mit félsz én népem, mit félsz! járd-meg könyvbe borúltt szemeiddel széles e' vidéket: ime' már merő pusztaság, a' hol Babylon állot. Én bántottam, én állottam boszszút: én fizettem-meg már régen érdemlett romlással, gyalázattal, halállal dühös ellenségednek: Ime' már földig omlott, le-tsöpültetett, meg-vettetett, el-tellet nyomorúsággal a' fel-fuvalkodott

kurva! Jer vissza én Nyájam, jer elébbi gyönyörűséges legelődre: emeld-
fel bús szemeidet Carmelus hegyére, tekénthetsz e', mely kieszen zöldellik:
970 emeld Sionra, tekénthetsz e', mely álmétkodtató virágot nemez Jessének
veszeje: tekénthetsz e', mint környékez imádandó nagy Firfiat szeplőtelen
gyöngé szüzetske: tekénthetsz e', ki táméntalan menyei fényel világosított
nemzetek járúlnak, hodúlnak ama Firfiához!

SEDECZIÁS

Ezek az el-jövendő Mesiásról már régen tött ígéretek: de hogyan veszi ere-
detét Dávid véréből, ha én bennem, ha édes enyéimben vég tsöpig fogyasztya
975 ma a' vérengző Pogány? De ime' már magához tér, elébbi színére változik a'
Próféta: mit kell tehát nékem reménlenem? mit félnem?

JEREMIÁS

Tsak kis vártatva pontra tellesíti minden ígérétét a' nagy Isten, mellyet eddig
sűrő homályba rejtet.

SEDECZIÁS

A' népnek eleve rabságot, utólb szabadságot, országlást jövendőlsz vala: de
980 e' sarkon nem foroghat én állapotom, a' ki Babylont nem látandom, és maga
kínos halálra intéz a' Pogány, életem nem veszttem!

JEREMIÁS

Elégg-e' jelentém sorsodnak folyamottját, holott ki-mondám, hogy a' Pogány
szörnyű kegyetlenkedéssel fejezi be győzedelmét.

SEDECZIÁS

Hogy fejezi eképpen, ha se halok, se raboskodom?

JEREMIÁS

985 Nem jól veszed-fel ígémet, tsalatkozol.

ARZAK

Királyom ör-állói közelítnek: távozzál kérlek, hogy itt ne érjen Uramnak meg-
átalkodott haragja.

SEDECZIÁS

Távozom: tsak arra' kérlek kegyes Arzakom, ha Josiást ide fognák hozni a'
poroszlók, hadd lássam, hadd ölellyem, hadd ápolgassam még egyszer. O ha-
990 talmas Isten, ki szertelen hartzot állanak szívemben a' félelem és reménység?
's talám hiú a' félelem? talám hiú a' reménység: Ah Jeremia, hogy életemről,
állapotomról függőben ne epeskedjem tovább-is, minek előtte el-válllyunk,
fejtsd-ki már egyszer jövendő sorsomat.

JEREMIÁS

995 Ne kívány többet: nem merem közelebb fejtegetni az Isteni ígének titkát:
Josiás fiadat látni fogod: akoron ki-derül minden homálya ezen titoknak.

SEDECZIÁS

Megyek: már ritkább sötétségre hanyatlik, sűrőbb félelemmel rettentí el-keseredett lelkemet az éj.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Jeremiás.

JEREMIÁS

1000 Haragodnak közepette-is igaz és irgalmas Isten! ki érheti fel eszével ítéletid-
nek feneketlen mélységét? dorgálsz és vigasztalsz! sebesítesz és gyógyítasz!
öldöklesz és élesztetsz! kegyetlenkedő Felségek előtt-is győzhetetlen bátor-
ságra vídámítasz! te előtted pedig szüntelen kesergésre fakasztod szívem,
sebes siralomra szemem! boszszúval fenyegetsz, 's ugyan azon üdőben eskü-
1005 véssel állatod, hogy a' boszszonkodón boszszút-állasz! látom nyilván, hogy
most-is nagy kedvedben vagyon Dávidnak vére: és mivel te nem sirathatod,
hogy én sirassam, parantsolod.

ÖTÖDIK VÉGEZÉS.

1010 1. Ki-menet. Josiás, kinek nevét, nemzetségét még sem tudja Evilmér, Se-
decziáshoz kívánkozik. 2. Rapsak hireli, hogy felséges méltoságra akarja Ná-
buk Evilmérnek üdvözítőjét emelíteni. 3. Magához hivatván Nábuk Sedecziást
gyermekeistől. 4. Manassesnek Josiás véltt apjának életét, szabadságát állattya:
osztán mind a' kettőt el-tiltya, hogy ne lássák Sedecziásnak ki végezését. 5.
Sedecziásnak hálá-adatlan pártolását pedig kegyetlenül dorgállya, iszonyatos ha-
1015 lállal fenyegeti. 6. Az alatt oda jó Evilmérrel Josiás, Sedecziás fiának vallya magát
valóságos Apjának életét kéri, ki-is nyeri nagyon fel-gerjedett Nábuktól, a' ki
meg-másolván elébbi végezését, Josiásnak ötséivel együtt fejét véteti, Szedecziás-
nak szeméit ki-szurattya. 7. Evilmér keservesen siratván Josiást, szüves, de késő
irgalomra lágyítva Apját Nábukot. 8. Kinek el-beszéli Arzak az öldöklésnek
1020 egész folyamottját. 9. Meg-bánván heves kegyetlenkedését Nábuk, Istennek
boszszú-álló kezétől igen tart, 's Jeremiáshoz folyamik, hogy enyhétse annak
sullyát. 10. Jeremiás hathatóson bátorítva Sedecziást sanyarúságos állapotjának
békeségre el-szenvedésére.

ELSŐ KI-MENETEL.

1025

Evilmér, Josiás.

EVILMÉR

Lelkem barátom szájam izére folynak mindenek. Kezünkbe került már azon iffiú, a' kit Sedecziás fiának tartunk vala: de már ki-nyomoztuk, hogy más szüléktől származott legyen: azért szüntesd már búdat, tudván, hogy ki-kapták már Atyám markából szerelmes Josiásodat a' jó egek.

JOSIÁS

1030

Jól tudom ugyan, hogy hazug hír futamodot Josiásról: de még sem tudom, ha ki-kapote' a' veszedelemből?

EVILMÉR

Már túl vagyon rajta Apámnak reménye, hogy markába ejtse: mit kívánsz többet? ki-kopván ezen reményéből már tsak azon vagyon Nábuk, hogy a' foglyokat ki-végezze e' világból.

JOSIÁS

1035

'S hogyan tudod, hogy ugyan ezen úttal keleptzéjébe nem szorétya Josiást?

EVILMÉR

Mint eszeskedel kérlek: a' félelemnek bizonytalan okain mohón kapsz: a' bátorságnak valóságos okaira tsak fél válról figyelmeszsz.

JOSIÁS

A' félelmemnek oka igen nyomós.

EVILMÉR

1040

Merő titkot szóllasz: talám a' foglyok között kesereg Josiás? ha úgy: szabad lábra állatom, minek előtte szemére vegye Atyám. Ah oszoltasd már egyszer szívednek sűrő fellegét: egy szavamban áll, hogy megtartsam.

JOSIÁS

Sőt ha szóllok, egy szavammal bizonyos veszélyre döntöm.

EVILMÉR

Nem ismérsz még valóban barátom: azért hímezed hámozod nyelved járását.

JOSIÁS

Igen jól ismérlek, 's ugyan azért szóllok óva, hogy ne keserítsem szívedet:

1045 tsak azon szepelkedjél kérlek, hogy Királyomat tisztelhessem: leg-ottan meg-
tudod ízről-ízre állapotomnak minden folyamottját.

EVILMÉR

Szívesen szolgálok: jerünk: de ime' Rapsak.

JOSIÁS

Most ugyan kelletlen vendég.

MÁSODIK KI-MENETEL.

1050

Rapsak, és a' Vóltak.

RAPSAK

1055 Jó hírt hozok Fejedelem: Felséges Apádnak igazságos haragja tsak hamar
halállal bünteti hite-szegett pártosát: de nagyon előzi haragját kegyesége:
ezt a' te Üdvözítődöt minden reménye felett akarja ditsőíteni: tudni-illik
tulajdona Nagy Nábuknak inkább teremteni, mintsem veszteni Királyokat.
Vitéz Iffiú ugyan azon Korona ékesíti fejedet ma, melyet Sedecziásnak hálá-
adatlan feje vesztet. Jertek mind ketten. Te példáját, te gyümölsét, végyed
Királyi adakozásnak.

JOSIÁS

1060 Véled-e', hogy ezen adomány fellyűlmúlya reményemet? nagyon tsalatkozol:
nem kívánom, sőt utálok én ezt a' ditsőséget: Királyodnak minden hatalma
sem érheti-fel reményemet: állya-meg szavát: egyebet nem kívánok.

EVILMÉR

Ime' jó Atyám: ha gyűlöled kedveskedő kezét, ah ne vesd-meg ajándékát.

JOSIÁS

Barátom, e' tanátsod víg elméhez, nem enyémhez illik.

HARMADIK KI-MENETEL.

Nábuk, Manasses, ugyan azok.

NÁBUK

1065 Vitéz Hadnagyom minek előtte az el-végzett halálra mennyen a' párt-ütő:
állasd előmbe őtet, állasd gonoszságában közös porontyait.

JOSIÁS

(Bóldog Isten mit hallok? ki-jelentsem-e', avagy tovább-is titkollyam valóság-
gos személyemet.)

NEGYEDIK KI-MENETEL.

1070

Ugyan azok.

NÁBUK

Nemzetes Iffiú, hogy tsak egy körömnnyire se mellőzzem eskütt szavamat, kivántt ajándékúl nyujtom életét, 's ugyan ditsőült életét édes Apádnak: de ez nem elég: tekintetesb bérét-is vészed jeles jó tétednek.

JOSIÁS

Ha Atyám élete bizonyos, többet se kívánok, se reménlek.

MANASSES

1075

Hozzám-való szerelmedet sok derék jelenséggel állattad eddig: most illy nagy Királynak kegyeségét ki-váltt hálá-adatossággal fogadd: és valamint életemet, úgy tanátsomat-is ki-váltt bötsűben tartsad.

JOSIÁS

Elete, tanátsa édes Atyámnak, fő gondom.

MANASSES

1080

Kérjük tehát illy kegyeséges felségtől ezt a' kegyelmet, hogy ne kellyen szemlélnünk Sedecziásnak keserves ki-végezését.

JOSIÁS

Ezt én büntetésnek nem kegyelemnek tartom.

NÁBUK

1085

Ditsérem jeles hitedet: állyatok egy parányig félre mind ketten: haragomnak sullyát ő érezze, és melly különösen bötsűllöm a' hitet, és jóságot, rajtatok vegyen példát: hogy haragom, és kegyeségem egyaránt gyötörje. Lásza szemével nem tsak azt, a' kit le-hengerétek, hanem azt-is, akit fel-ültetek Királyi székére: ne-is költözzék illy reményel a' más világra, hogy erre a' fia kapjon valaha.

MANASSES

Sőt vigadozva mégyen a' halottak tartományába, ha fiamat látandja. — — —

NÁBUK

Tsak mennyetek: másolhatatlan Nábuknak egyszer ki-adatott parantsolattya.

JOSIÁS

1090

Igen helyes parantsolatod: hiú Manasses félelme.

EVILMÉR

Most ugyan tetszel: el-sem válok tőled, a' míg felséges Koronával nem környékezem felette érdemes fejedet.

JOSIÁS

Más bérét várom én érdememnek.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

1095

Nábuk, Rapsak, Arzak, Sedecziás, Két fia.

RAPSAK

Ime' az istentelen párt-ütő.

SEDECZIÁS

Ime' a telhetetlen vér-szopó.

NÁBUK

1100

Nem enyésznek füstbe meny-ütő köveim, a' mint balgatag eszed képzí vala: imádd már ezt a' kezet, melly azoknak tüzes sullyát fejedre süti: mind eddig kegyeségemnek, már boszszú állásomnak bélyegét szemlélye rajtad széles e' világ: el-tekéltem már éppenséggel vesztedet: vakarj tőlem háládatlan fene otsmány tzenkeiddel egyetemben régen meg-érdemlett halálra, és a' pokolnak mélységében tanúld-meg mint kellyen imádnod engem, mint Isteneimet?

SEDECZIÁS

1105

1110

Engesztelhetetlen fene gyönyörködjél ám-bátor felette el-áradott sanyarúságomban: töltsed tetézve telhetetlen boszszúdat ártatlan gyermekeimen, így állatod tudni-illik álmodott Istenségedet: de halhadsza végre Királyi szabad nyelvemnek vég-szózattyát: nem óltod ma ölthatatlan szomjúságotat véremmel vérengző pogány: utánnam hagyom édes véremet, fiamat: akár hová véendi őtet a' kegyes, vagy kegyetlen szerentse, magával viszi ősös Országának örökös igazságát, és mindenütt boszszú-állásra gyulasztja édes véremet ma fogytig ontandó vérem. E' reményem enyhíti erőszakos halálom sullyát, 's ennél-is keservesb vesztét szerelmes magzatimnak. O darága fiaim! ő ártatlan, ő gyöngé áldozattya ez iszonyatos dühösködésnek!

1. FIÚ

O Atyám fogd-el tőlünk az átkozott pogánynak túrhetetlen tekintetét!

SEDECZIÁS

1115

Eszméld tennen magad: véremnek telhetetlen pazárlója, ki iszonyatos erőszakkal ötlesz Atyai szívembe, holott tsupádon tsupa ártatlanságnak barom felkontzolásával ostromlod álhatatosságomat: de hiú minden durvaságod: meg-állya szívem maga tetézett dühösködésedet: lelkemet erő-szakoson ki-

1120 sajtólni testemből, el-szántt akaratod? nem ellenzem: ne a' melyem: merétsd
belé szünte maroklattyáig istentelen törödet te Sedecziáshoz, Juda Királyához
illendő hohér: de tudjad, hogy ki-ontandó véremnek vére elébb vagy utóbb
minden ok vetetlen boszszút áll kegyetlen dőlfösségeden. Erősödjetek fiaim:
nem marad-el sokáig Josiás.

NÁBUK

1125 Ez a' te szemtelen bátorságod világos jele kiváltt kegyességgel elegedett ha-
ragomnak: ki nagyot botlasz, holott tudja mi agya-fúrt Prófétádnak szavához
támaszkodván buta reményel táplálad buta fejedet, világosan ismérteti a' vas,
mellyet pöngetsz, a' halál, mellyre hanyat homlok dűlsz. De talám Josiás vég
reményed ragad-ki markomból? ő eszelős bizakodás! mi erő, mi rejtek menti
1130 már botor reményed: a' melly Országot, Királyi széket, páltzát Josiásra akarsz
vala szállítani, ma más kezében látod.

SEDECZIÁS

Mítsodát? Dávidnak imádandó székét merje más valaki ferteztetni?

NÁBUK

1135 Ortzátlan párt-ütő te ferteztetted eddig: hallyad parantsolatom: minek-előtte
istentelen lelkedet ki-ókádod, borúlly mély alázatossággal annak lábaihoz,
a' kit ma Királyi székedre ültetek, hogy ne talám olly reménnyel költözzél
pokolba, hogy a' fiad kapjon reá valaha, hogy boszszút állyon rajtam. Arzak
szollítsd ide Manassest fiastól.

SEDECZIÁS

'S ezt szemlélyem én gyalázatos halálom előtt? ez-e' ama hit, mellyet annyira
magasztal vala Arzak? ő gonosz Apánál gonoszabb fiú!

NÁBUK

1140 Jönnek már? te háládatlan új ortza pirúlva szemlélyed őket.

HATODIK KI-MENETEL.

Josiás, Evilmér, Rapsak, Arzak, a' Vóltak.

SEDECZIÁS

Uram Istenem! mi tsuda? édes fiamat, Josiást látom-e'?

EVILMÉR (*térdet hajtván*)

1145 Atyám!

NÁBUK

Mi tehát?

2. FIÚ

Ah édes Bátyám siess segedelmünkre.

NÁBUK

Fiam, Bátyám: mi tsudák? mi árnyékok ezek?

JOSIÁS

1150 Nem tsudák, nem árnyékok felséges Uram: valóságos valóságok. Ideje már, hogy félre vonyam a' kárpitot: Felséges Király nem Manasses, hanem Sedecziás fia, Josiás vagyok én: ez édes Atyám: ennek életét fogadtad esküvéssel; ezt kívánom tőled.

SEDECZIÁS

Ugyan mit tselekővél édes fiam.

NÁBUK

Örök Istenek! Manasses — — —

ARZAK

1155 Már önnön vérében fetreng, alig mondám-ki parantsolatodat, leg-ottan önnön kezével, önnön melyébe szegezé önnön tőrét, e' vég ígére fakadván: mivel nem maradhat már titokban fortélyoskodásom; jobb saját tőrömrre, hogy sem a' vérengző pogány kegyetlen akaratyára bíznom vég pihenésemet.

NÁBUK

Istentelen, 's annyit mere?

EVILMÉR

1160 Ah kegyelemnek, hatalomnak nagy tüköre, édes Atyám! ezen életemre; melyet Josisásnak kell köszönnöm — — —

NÁBUK

Mit kívánsz?

EVILMÉR

Botsánatot Üdvözétőmnek.

JOSIÁS

1165 Nem botsánatot, Atyámnak esküvéssel állatott élete, egyetlen egy kérelmem: ha ettől el-nem álland kegyelmed, igazságod, bőven elégítesz.

NÁBUK

O Istenek! így tűnteti tehát füstbe boszszúra gerjedett akaratomat egy tehetetlen gyermeknek fortélyá?

EVILMÉR

Ez merő jóság, ártatlanság; más szóte a' tsalárdságot.

NÁBUK

1170 Kely-fel fiam, fogd-el szívedet ettől a' Királyi véredek motkoló szánakodástól te, én eskütt hitem mellől el-nem állok, mellyre Királyi méltóságom, mellyre meg-tartott életed kötelez: de illy véletlen változásban óva kell tapogatnom, hogy nagyot ne botollyon tanátsom.

SEDECZIÁS

Álmod, vagy ugyan téged látlak szerelmes fiam! 's miért? miként? — — —

JOSIÁS

1175 Szerelmes Atyám! hadd térítsem-meg az életet, mellyel néked tartozom: ártatlan tettetésem, mellyet jó Istenem gyámolított, diadalmat vőn Nábuk haragján: Manasses fiának vél vala ő lenni: hogy Evilmérnek én karommal meg-tartott életét méltó bérrel jutalmazná, önnön életére esküvék, hogy megtartya Apám életét, a' mellyet én kívánok vala bérül.

SEDECZIÁS

1180 Nem egy könnyen állják-meg a' vér-szopó pogányok, maga eskütt hitöket, hanem ha iszonyatosb kegyetlenséget esküsznek.

NÁBUK

1185 Meg-pihentem már: helyes tanásra nyitott útát gyors elmém: hogy gyermekeit ki-végzem e' világból: Sedecziásnak hogy Apját meg-tartom: Josiásnak fogadtam esküvéssel: noha tudatlan esküdtem, illik pontra tellyesítenem esküvésemet. Sedeczia! eskütt hitemnek szentelem boszszúmat: nem vesztetem életedet: ebből ki-vehedd Josia, mi bérét vésszed ravaszkodásodnak? te halsz-meg: hogy eskütt hitemnek áldozzam kegyelmemet. De az egekre, és mind arra, ha mit nálomnál nagyobbat foglalnak magokban, esküszöm, sokkal fájdalmassabb szívemnek a' te halálad fiam, hogysen Apádnak élete.

SEDECZIÁS

1190 Mi tündér kegyesség ez: a' bünetlent veszteni, hogy a' bűnös élyen? Én vétettem: én szövetekeztem Egyiptussal: én ráztam le nyakamról igádat: én ütöttem pártot ellened: de ez mit vétett? hanem ha véték, majd óhatatlan haláltól menteni édes véredek.

JOSIÁS

Ne zaklasdd idétlen búval bánattal szívedet édes Atyám: ez áll világból ki-

1195 bontakozni, nékem fő örömem: vidám szível, ortzával mégyek én nagy őseim
nagy lelkeihez: vigadozva tsatlom ditsőséges tetemeikhez ártatlan tetemei-
met: túl esem már minden változáson, félelmen: nem szorongattya testemet
a' vérengező pogánynak bilintse: nem győtri lelkemet dühösködése, nem
sérti szememet édes nemzetemnek vég veszélye. Hogy így eszeskedjem, így
1200 erősödjem, tsak most sűgá fülembé Jeremiás. Te édes Atyám ély: a' homályos
jövendőlésnek egyik tzikellye már el-tellet: a' másiknak tsak hamar ki fejtendő
titkát békével várjad: ez az egek parantsolattya.

RAPSAK

Ki tarthassa-meg szemeinek sebes folyamit illy keserűséges változásban! De
vallyon mit forral magában mély gondoskodásba merültt Királyom?

NÁBUK

1205 Úgy vagyon: meg-esküdtem: Királyi felségemben jár eskütt hitem: haszon-
talan eszmélkedem, mi úttal mentsem haláltól szegény Josiást. De mire
tartom istentelen ellenségemet? el-telvén a' jövendőlésnek egyik tzikellye:
a' másiknak is kellemetes ki-derülését várja: már ezt kell tellyesítenem: de
úgy hiszem, nem esik szája izéré: Sedeczia! Istenednek ígérete: nem látod
1210 Babylon tornyát: Igen-is nem látod: életed szemeit akarám bé huntatni: ezen
végezésemből ki-forgatot gondatlan esküvésem: mást végzek: hogy a' homá-
lyos jövendőlésnek más tzikellye tellyesedjék, tested szemeit sűratom-ki: és
így diadalmas szekeremhez kötött vak rabomat hurtzollak téged soha nem
látandó Babylonba. Mond-meg már, mit reménlesz többet?

SEDECZIÁS

1215 Jaj nékem! vak-fogoly-szolga Babylonba! nyilván tapasztalom már, hogy sem-
mi elme, erő, tanás, fortély nem gátolhattya Istennek jövendölését! Tellyes
diadalmat vől rajtam Nábuk: ismérem, imádom Istenemnek boszszú-álló ke-
zét. Örök Istenem! édes eleimben kiváltt kegyeségednek, én bennem kiváltt
igazságodnak példáját terjeszted szélles e' világra: de szép tsendel fogad éle-
tem tárgya? hogy ez annál kellemetesb légyen, arra kérlek, egyedül irgalmas
1220 Istenem, búval bánattal el-tellet napjaimat kora halállal fejezd. Te pedig dit-
sőséggel el-tellet Király győzedelmeddel tennen kinyeden ély, gyönyörködjél,
kérdjedjél.

EVILMÉR

1225 'S vallyon kő vagyok-e' én? hogy el-bámúltt henyé szível nyögjem-el édesem-
nek tetézett keservét? Ah Josia! jobb fiú, hogy sem barát! ki álmélkodtató
szeretet, hűség kapszol Atyádhoz! ki parányi barátodhoz! Atyám ládd-e' ezt
a' kardot! Josiás kardját, életem egyetlen egy védelmét! ha szerelmes bará-
tom életéért esedező kérelmem nem fér szívedhez, férjen édes barátomnak,
Josiásnak szánt, és áldozandó életem.

NÁBUK

Arzak zabolára ezt az éretlen indulatot.

JOSIÁS

1230 Tartsd-meg édes Evilmérem nékem szántt életedet, tartsd-meg tennen magadnak, Apádnak, országodnak, édes atyámfiának, a' kit Babilonnak kegyetlen tömlötze sanyargat: használhat ezeknek: nem már nékem.

NÁBUK

Mennyetek már: te Arzak járj-el híven vég parantsolatomban.

ARZAK

Tétézett keservemben meg-dermedett nyelvemet már alég mozdétom.

JOSIÁS

1235 Barátom, ime' meg-térítem kedves ajándékokodat: talám nagyobb ditsőségre nyit utat néked.

EVILMÉR

Sőt inkább szegezd szívembe! lelkemnek telhetetlen szomorúsága! — —

JOSIÁS

Isten hozzád lelkem édes barátom!

1. FIU

Szörnyű halálra megyünk tehát szerelmes Atyám! (*El-bámúlt*)

SEDECZIÁS

1240 O Istenem! ó Istennek szentséges háza! ó édes magzatim! ó Dávidnak választott nemzetsége! ó Istennek másolhatatlan szava! mire jutot bődögtalan fejem!

HETEDIK KI-MENETEL.

Nábuk, Evilmár, Rapsak.

EVILMÉR

1245 Hadd késérjem darága kintsemet! életemnek egy felét veszted Apám: áldozd-fel más felét-is telhetetlen haragodnak.

NÁBUK

Egy nyomot se tégy gyermek: atyai akaromat parantsolat gyanánt tiszteld.

RAPSAK

Ne indúly-meg rajta ó Király: igen el-hatalmasodot fájdalmában nem-is tudja, mire fakadjon nyelve?

NÁBUK

1250 Magzatom vétkének könnyű a' botsanattya: nagyobb bú furdallya szívemet: könnyörületeségnek vélném, ha felette mardosó ösztönnel nem keverné minden izemet. Soha senkire sem gerjedet olly szörnyen haragom, mint erre a' párt-ütő nemzetre: azon vala a' háládatlan, hogy felségem ináról le-üssön, hogy fel-gerjedett haragomból tsúfot úzzön: 's még-is úgy látzik, mintha
1255 igen kegyetlenkedném: nem-is szemlélhetem bú, bánat, iszonyodás nélkül ki-ontott vérét: Rapsace talám ártatlan, talám szent ez a' vér, melly szinte siralomra fakasztya szemeimet?

RAPSAK

Ez világos jelensége felette könnyörületes szívednek.

EVILMÉR

O Josia édeséges barátom! édeséges felem!

RAPSAK

1260 Eszelősködik keservében.

NÁBUK

Hadd enyhétse ártatlan siránkozással heves fájdalmát.

EVILMÉR

Tehát tennen ártatlan véredben fetrengesz már szívem édes barátom! ó ki mélyen hatott emlékezetembe ékeséges képed! úgy látzik, hogy mind egyre körüllem kerengesz: ismérem szerelmes ortzádat, ismérem engem éltető
1265 kezedet, ismérem édeséges szozatodat! menny már ó boldog lélek! menny ama ditsóült lelkekhez, vegyed jeles érdemeidnek bő és örök jutalmát. O én Josiásom! szerelmes társom! alig kezdélek ismérni, alig botsátkozám gyönyörúséges nyájaskodásba veled, leg-ottan ki-fatsará szívemből egyetlen
1270 egy örömet az ádáz szerentse. 'S hogy állyam-meg ezt a' szertelen erőszakot? hogy vethessen gerebet egy valaki, hogy nyomodban ne ügessenek? Ah rohannyatok már bizvást reám sötétes barlangitokból ti kegyetlen fene-vadak, szaggassátok, rombollyátok bizvást minden tagomat, izemet, hogy tsak hamar juthassak oda, a' hová ártatlan üdvözítóm, kintsem, életem!

NÁBUK

1275 Vidd-el szaporán Rapsace: igen fel-keveri gyomromat telhetetlen keserve: ki nagy búra fakad boszszú-állásom, mellyből merő gyönyörúséget, örömet, édeséget várok vala! de ime' Arzak.

NYOLCADIK KI-MENETEL.

Arzak, Nábuk.

ARZAK

:260 Olly szánakodás, olly iszonyodás fogá-el szívemet ó Király, hogy megszűnjen sem tudom; honnan kezdjem beszédemet. Éltemben soha sem láték bátrabb fiút, sanyarúságosb Apát:

NÁBUK

Véghez ment-e parantsolatom?

ARZAK

:285 'S ki mondhassa-ki volta-képpen miként? szinte akkor hullának az ártatlan apróságnak fejetskéi, a' midőn gyöngye kezeiket, keserves könyekbe bórúltt szemeiket emelgetik vala Apjokhoz: olly hathatós szánakodást gerjeszte ez a' szörnyű öldöklés mindenekben, hogy még a' durzadt poroszlókat-is sűrő siralomra kínszerítené. De Josiás! Josiás! — — szinte el-áll nyelvem ó Király! deli termete, bátor szíve, vidám ortzája, keservében el-bámúltt Apját batorító édességes szava olly könyörületeségre, álmétkodásra bírá az egész népet,
:290 hogy győzedelmi pompával ditsóíteni, nem halállal tusakodni látszatnék. Mit mondjak már a' keserúségnek tengerébe merúltt Sedecziásról? önnön vérekben fetrengő gyermekeibe szögezett, keserúséggel el-tellet, meg-dermedet szemeit előbb szúrá-ki a' fájdalomnak szertelensége, hogy sem a' hohérnak tőre.

NÁBUK

:295 Édes Arzakom semmire sem ereszkedtem mind eddig, a' mit meg-kellene bánnom: ezen kemény végezésemet akaratom ellen-is kell sajnálnom. De hová ragad szánakodásom? avagy nem botlottam ebben: avagy ha botlottam-is, vagyon-e' olly hatalmú Isten, a' ki boszszút ályon, avagy álhasson rajtam?

KILENCEDIK KI-MENETEL.

1300

Jeremiás, ugyan azok.

JEREMIÁS

:1305 Ugyan azon Isten, a' ki haragjának közepette-is nem vetkezet-ki Dávid házára hajlott irgalmából. El-jó higyed, el-jó ama keserves üdő, holott tetézett boszszút áll mostani boszkonkodásodon Israelnek Istene: sanyarúsággal el-tellet Dávid háza, felséges Szent-egyházunknak le-omlott falai, Sionnak kietlen pusztaságra jutott vára, sullyos vasba, tömlötzbe szorúltt Israel népe mint egy ujjal mutatnak ama szertelen boszszúra, melyre telhetetlen dőlfösségedet intézi Istennek mindenható Keze.

NÁBUK

Engeszteld reám kérlek ó Próféta ezt a' nagy, és mind eddig ismételten Istent:
1310 ime' le-mondok már minden haragomról: sőt kiváltt kegyeséggel folytatom
mind egyre szemeitől meg-fosztattott Királyodnak bús életét Babylonban. Jer-
rünk már, hogy ne lássam Sedecziásnak sanyarúságos állapotját: igen gyűlö-
löm vala eddig: már szívesen szánakodom rajta.

UTOLSÓ KI-MENETEL.

Jeremiás, Sedecziás.

JEREMIÁS

1315 'S ez e' Judának Királya, kiben tsak embert-is nagy nehezen nyomozok?
anyira folyá-el kegyetlenül ki-szúrta szemeiből iszonyatosan tsurgó vére!
Vérengező Káldor! a' ki most az eget vered dőlős tetőddel, tudjad, hogy
ma holnap sokkal iszonyatosb, sokkal gyalázatosb sanyarúságnak örvényébe
1320 hengerét telhetetlen gögöd. Mennyei örök Istennek boszszú-álló keze ki vér
az emberek közzül: fene-vadak barlangiban léssen lakod: meg-keményedik,
szőrösödik, körmösödik bőrod mint a' baromnak: négy kéz láb mászkálsz, a'
vadon erdőket, fene-állatokat rettenteni fogja éktelen termeted. De szerte-
len iszonyodásomban-is egy némelly tsendes elmének sugára vidámítya el-
keseredet szívemet. Térj magadhoz Sedeczia! az örök élő Isten, kinek nem
1325 haragja, hanem valójában való irgalma árasztotta reád mind e' sanyarúságodat,
légyen egyetlen egy reményed, kintsed, örömod.

SEDECZIÁS

Örök Istenem! haragodban-is igaz irgalmas Istenem! Te hozzád folyamom,
téged imádlak, téged ditsóítlek felette el-áradott keserűségemben. Temér-
dek ugyan a' mit szenvedek: de régen, de igen meg-érdemlém! vakkabb,
1330 nyomorultabb, bódogtalanabb valék, holott rusnya fertelmeskedésnek, bál-
ványozásnak motsarában fetrengék vala, hogy sem most, holott szemeim el-
enyészett fényét fájlalom. Nem el-vesztett Országom, kintseim, gyermekeim,
nem rabságom, vakságom oka szívemen el-hatalmazott fájdalomnak: ha-
nem táméntalan gonoszságom. Vétkeztem Uram, vétkeztem! esze veszet-
1335 tül tapodtam szent Törvényidet! kegyetlenül üldöztem Prófétáidat! rútul
gyaláztam imálandó nagy nevedet! tengeri fövenynek számtalan sokaságát
előztem gonoszságim sokaságával! Ezek valának tetézett sanyarúságomnak
keserves gyökere: ugyan ezek léssnek szüntelen kesergésemnek. Szemeimnek
meg-térhetetlen kárát tsupán arra nézve bánom, hogy nem sirathatom már
1340 bűneimet: de mivel nem folytathatom már szemeim könyeit; folytatni fogom
éltem fogytáig bánkodó szívemnek véres folyamit. Ezek engesztellyenek téged
nagyon meg-bántódott Istenem: ezek mossák-el vétkeimnek fertelmes mots-
kát. Ezt ha meg-nyerendem, valóban bódogul folytatom, és kegyes szavadhoz
képest szép tsendel fejezem életem napjait.

JEREMIÁS

1:345 Menny-el már bízvást édes Királyom, kövesd Babylonba győzedelmes, de minden kegyetlenkedésből ki-öltözött Nábukot. Én azonban Istenem parant-solattyához tartván, itt maradok ügye-fogyott hazámban: és majd a' fel-dúlt Szentegy-háznak, majd a' le-omlott Királyi várnak kő romlásin üldögelvén, keserves éjjeimet, keserves napjaimat szüntelen kesergésben, siralomban él-
1:350 degelem, folytatom. Hogy pedig maradékink tanúllyanak rajtunk, el-pusztúltt Jerusálemnek heves hamvára e' verseket jegyzem: Tanullyatok Sedecziáson Királyok, és vegyétek sziveitekre, hogy Isten akarattján fordul-meg a' Fel-ségek boldog és boldogtalan állapotja. Mi haszna roppant tartományokra terjedett birodalomnak? mi haszna ezernyi ezer vitézekből álló seregeknek?
1:355 mi haszna hatalmas Országokkal kötött szövetségnek, ha Istennek kegyes Keze nem támogattya? Az igaz hit, Isteni tisztelet, jóságos élet állattya: a' hűtelenség, erőszak, fesletség, fonákul forgattya a' Királyi székeket. El-veszti óvéinek, a' ki Istenének szegi hitét.

VÉGE.

A MŰ ADATAI

Az 1753-as kassai kiadvány címlapjának verzóján az alábbi ajánlás olvasható: „Méltóságos Szalai Grófi Barkóczi Ferencz Úrnak: Egri Püspöknek: Felséges Aszszonyunk, Királyunk valóságos belső Tanácsának: Heves 's Szólnok Főispányának: országunk fő Törvénszéke nagy tagiának: etc. etc. Tiszteletire.”

A drámának Kunics Ferencről származó autográf kézirata van: BEK H. 4. jelzettel (egybekötve Kalmár György *Prodromus*ának kéziratával). Kezdlapján: *Sedecias. Keserves Játék*, és egykorú írással idegen kéztől származó jegyzet: „Bibl. Coll. Timaviensis Soc. Jesu. Versa a R. P. Francisco Kunics et producta Agriae, dum ibidem Rector esset. Descripta ab ipsomet Authore: digna proin quae in ejus viri memoriam conservetur.”

A kézirat szövege egy-két szóeltéréstől eltekintve megegyezik a nyomtatványéval. A végén azonban ennek *VÉGE* záradéka helyett az O. M. D. G. (Omnia ad Majorem Dei Gloriam) jezsuita jelmondat betűróvidítéseit olvashatjuk. Továbbá az argumentumot és summázásokat nem a *Végezések* elején hozza, hanem együtt a kézirat kezdetén.

Kunics Ferencet sokáig a darab szerzőjének tekintették. A drámát azonban ő csak magyarra fordította. Szerzője az olasz jezsuita Giovanni Granelli, akinek verses iskoladrámáját az osztrák jezsuita, Antonius Pamer prózában latinra fordította. Ezt magyarította Kunics, ez a fordítás látott 1753-ban Kassán napvilágot.

SZERZŐ – FORDÍTÓ

Kunics Ferenc 1697. augusztus 8-án született a Vas megyei Ciklényben. Középkiskoláit Kőszegen végezte. Tizenhét évesen a jezsuita rendbe lépett. Bécsben töltött noviciusi évei (1714–1716) után Sopronban tanított. 1717–1720-ban Bécsben filozófiát, 1722 – 1726 között Grazban teológiát tanult. 1728-tól 1731-ig Kolozsvárt a filozófia tanára volt, majd 1733–1737 közt Nagyszombatban működött. Ez után teológiát tanított Kassán. Itt a rektori tisztséget viselte 1741-től 1745-ig. Ugyancsak rektor volt Budán (1745–1748), Nagyszombatban (1748–1751), Egerben (1751–1755), majd ismét Nagyszombatban (1755–1759) s végül újra Kassán (1759–1761). Beutazta Olaszországot (küldöttként részt vett Rómában a jezsuita rendfőnök-választáson). Kánonjogi, történeti könyveket írt, buzgó

ápolója volt a magyar nyelvnek. Nyugalomba vonulván, utolsó éveit Sopronban töltötte. Itt halt meg 1763. október 26-án.

FORRÁS

Az OSZK Kézirattárában lévő *Bartakovics-drámagyűjtemény* II. 27a–42a lapjain egy *Sedecias* című dráma latin szövege található, alatta a másoló megjegyzésével: „Auctore P. Granelli Italice edita. Latinitate a P. Pamer S. J. donata”. (Granelli *Sedecia ultimo re di Giudáját* 1731-ben játszották Bolognában.) E latin szöveg megvan a gyulafehérvári drámakolligátumban is. Ugyancsak olvasható a ciszterci rend volt zirci levéltárának drámagyűjteményében (Veszprém Megyei Levéltár Kézirattára XII. 2. g. 481. sz.) a 305–323. lapokon, a végén a Bartakovics-másolat záradékával s a szereplő személyek felsorolásával. Egyik latin szövegben sincs argumentum, nincsenek summázások. Kunics fordításában ezek talán saját szövegei. Kunics a fentebbi forrásokban olvasható latin szöveget ültette át magyarra.

Prózában, de szinte költői lendülettel tolmácsol, többször színesen oldva fel a tömör latin mondatokat. (Pl. „Cum primum Aurora radium Immittet Orbi...” fordítása: „Mihelyt vidámítani kezdi a kies hajnal piros sugárral a homályba öltözött földet...” (26. sor); „Breves passus accelerabo Pater...” a magyarban: „Édesapám, tellyes akaratom, mind egyre nyomodat üznöm, Ó bár tehetségem is...” (109. sor).

A magyar fordításban (mind a nyomtatványban, mind a kéziratban) „A Játéknak Állapattya” alatt a bibliai forrásmegjelölés: a Királyok 4. könyvének 25. része. Ez csak a főszereplő Sedeciás rabságba ejtéséről, megvakításáról szól. Bár Evilverodak is bibliai szereplő, a köréje és Josiás köré szőtt történet költött. „Poesis addit Evilverum singulari affectu ferri in Josiam” – mondja az 1759. évi besztercebányai előadásról ránk maradt nyomtatott program, mely egyébként a „4 Kir. 25.” utaláson kívül egyéb bibliai forrásként megjelöli Jeremiás Jövendölésének 27. fejezetét is. (Lásd bővebben az előadásról szóló jegyzetben!)

ELŐADÁS

A témát mind 1753 előtt, mind utána több helyt játszották Magyarországon. Hogy az 1744-ben Győrött, 1746-ban Szakolcán, 1750-ben Kassán, 1753-ban Eperjesen előadott *Sedecias* összefüggésbe hozható-e Pamer latin fordításával, nem tudjuk. (Vö. STAUD, II. 30., 72., 240., 429.) Kunics kéziratának egykorú idegen kéztől származó értesítése szerint Kunics fordításában magyarul adták elő az ő egri rektorsága idején 1751–1755 között. Az 1753-i kassai kiadás ez után az előadás után készülhetett. Az 1759. évi besztercebányai előadásnak három nyelvű (latin, német, szlovák) programja maradt fenn. A latin program így fest: „Sedecias Acta a Nobili, ac Ingenua Supremae et Mediae Grammatices Classis Juventute In Caesareo-Regio Societatis Jesu Gymnasio Neosolii Anno MDCCLIX. Mense Septembris.

ARGUMENTUM

Nabuchodonosor Sedeciam una cum Filiis e fuga retrahit, Filios in conspectu Patris jugulat, Patrem vero oculis orbatum secum Babylonem abducit, L. 4. Reg. C. 25. prout a Jeremia praedictum fuerat. Jer. C. 27.

Poesis addit Evilverum singulari affectu ferri in Josiam.

ACTORES.

Sedecias Rex Judae: Jos. Maffej.
Jeremias Propheta: Carol. Freiseisen.
Josias Filius Sedeciae: Franc. Fux.

Manasses: Sedeciae Consiliarius: Josephus Ciegler.
Parvi Sedeciae Filii: Franc. Stadlbauer; Georg Knobloch.
Nabuchodonosor Rex Assyriae: Franciscus Praus.
Evilmerus Nabuchi Filii: Dominicus Fricz.
Rapsaces Praefectus Militum Nabuchi: Joan. Rakoczi.
Arsaces Praefectus Aulae: Franciscus Okolicsani.
His accedunt Musici, Saltatores, Milites.”

Szóról szóra egyezik a latinnal a német és a szlovák nyelvű program is, nyilván azokhoz szólt, akik nem értették jól a magyar előadást.

A Kunics rektorsága idején (1759–1761) 1759-ben Kassán rendezett előadásról a rendház *Historia Domusa* így tájékoztat: „Inter actiones theatrales a Magistris adornatas primo loco referenda venit illa, quam opera et liberalitate Reverendi Patris Rectoris, idiomate Hungarico, selecta ex tota Universitate cultior juvenus, coram nobilissimo auditore, fausta acclamatione, mense Julio egit. Materiam huic praebuit Sedecias a Nabucho oculis orbatus.” (STAUD, II. 79.)

Az 1767. évi komáromi előadással kapcsolatban STAUD tévesen következtette ki a rendi feljegyzésekből („sub finem anni celebrem Sedeciae tragoediam P. Schmidt hungarico idiomate in scenam dedit”) a Schmitt nevű fordítót (I. 500.). Kunics darabját játszhatták Schmidt páter rendezésében. (Vö. MAGYARY Szulpic: Iskolaí színjáték Komáromban 1681–1772 között. Komáromi Lapok 1883. 12. sz.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A szöveget az I-gyel jelzett 1753-as kassai kiadás alapján közöljük. Ezt autentikus szerzői szövegnek tekintjük, mivel megegyezik az – idegen rájegyzés szerint – autográf kézirattal, s a szerző életében és nevével jelent meg. A II-vel jelölt kézirat egy-két szóra terjedő eltérését lapalji jegyzetben adjuk. Helyesírási eltéréseit nem jelöljük, mert nem következettek. (Kivéve Sedeciás nevének c-vel írása és az igeikötők kötőjel nélküli, külön szóként használata.) A kézirást főleg a nagy és kis kezdőbetűk váltakozó használata jellemzi (tulajdonnevekben és mondatkezdésekben is). Gyakran megrövidül a mássalhangzó-hosszúság a múlt idő, a befejezett melléknévi igenév, egyes névutók és névmások végén; néhány i hangzós szó é-zó változatban szerepel, s következetesség nélkül váltakozik a magánhangzók hosszúságának ill. rövidegének jelölése. Az ö, ő, ü, ú felett gyakran olyan köztes hosszúságú ékezet van, amelynek az időmértékét nem lehet pontosan megállapítani. A nyomtatványt betűhíven közöljük. A mellékjeles magánhangzókat és a néhány esetben előforduló, a mássalhangzó hosszúságát jelző, betű fölötti ~ jelet mai betűjelekkel nyomtatjuk (ö, ő, ü, ú, ill. mássalhangzó-kettőzés). A folyamatosan szedett drámaszöveget szerepekre tagolva adjuk. A szereplők nevét mindig teljes alakban hozzuk. A kiadvány egy-két kétségtelenül sajtóhibának minősülő vétségét a kézirat alapján észrevétel nélkül javítjuk. A kimenet szónak a summákban helyszűke miatti „kimen.” rövidítését is kurziválás nélkül feloldjuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 3 *el-jegyzi* – kijelöli
7 *kínyére* – kényére; (Vö. 348., 499., 805., 830., 1221.)
16 *táméntalan* – igen sok, töméntelen (Később is többször előfordul.)
32 *darága* – drága; (Vö. 1112., 1245.)
33 *egyeidet* – testvéreidet; (Vö. 69., 568., 668.)
49 *életednek tárgya* – életednek végső szakasza (Vö. 86., 1218.)
53 *szerentse* – sors; (Vö. 66., 77., 156., 1109., 1269. néhol jó sors értelemben: 352., 819.)
82 *sületlen* – sületlen
107 *déltzeg* – itt: hazug, másutt – zabolátlan; (Vö. 171., 830. ill. fickándozó: 947.)
152 *pépeskedő* – hetykélkedő
157 *fene* – fenevad, vadállat; (Vö. 231., 235., 474., 498., 528., 1101., 1104.)
161 *unoka* – unokaöcs (testvéreinek fia; Vö. 471.)
190 *szakáalomra veszem* – biztosítom, felelősséget vállalok érte

- 205 *káldor* – káldeus (Vö. 1317.)
 212 *kezdettem utamat nyomozom* – megkezdett utamat folytatom
 225 *az ellenséget nyomozom* – nyomában járok (Vö. 326.)
 238 *gyaká* – döfő, szúrás
 243 *gerebet vet* – gátat vet, megakadályoz (Vö. 355., 893., 1270.)
 255 *de maga* – bár (Vö. 980.)
 256 *untatám* – unszolám
 270 *múlólag* – röviden
 272 *füstbe tüntet* – megsemmisít (Vö. 342., 1166.)
 273 *ki-tünteti* – eltünteti
 295 *arányzom* – gondolom (Vö. 788., 961.)
 322 *szepelkedék* – törekedék (Vö. 1045.)
 336 *olgy fennnyen héjasz* – úgy fennhéjazól
 345 *durtzadt* – dacos, ellenszegülő (Vö. 520., 1286.)
 350 *kotzipór* – hitvány, alávaló ember
 357 *negédes* – büszke (Vö. 408.)
 382 *el-nyöghetetlen* – elviselhetetlen, tűrhetetlen
 421 *fejezzem* – tetézzem
 423 *ingóra ne ereszd* – meg ne inogj benne
 434 *duzmadt* – dacos, durcás
 446 *Memfisz* – ősi egyiptomi főváros
 458 *Joakim* – Júda királya, lázadása miatt Nabukodonozor bilincsbbe verette és Bábelbe hurcolta
 475 *együségik* – egytől egyig
 477 *egy előben* – először, első ízben
 526 *tzenkeket* – hitvány kölyköket (Vö. 1102.)
 546 *soha sem vér levegő eget* – sohasem válik semmivé (Vö. 892.)
 553 *heven* – hevesen
 575 *magán uralkodók* – monarchák, egyeduralkodók
 610 *héjában vitélkedel* – hiába vitatkozol
 641 *kéméld meg* – kémleld ki
 670 *idétlen* – nem kellő időben való, korai
 684 *medgyek* – mit tegyek?
 820 *vászok* – (vázak), rémképek
 853 *meg-játszodatott* – rászedett
 860 *mértékled* – mérsékeled (Vö. 934. sorban: *mértékellye* – szedje mértékre)
 863 *ezentül* – mindjárt
 868 *meg-ne essék szíved* – szívedre ne vedd
 897 *kölötte felett* – kelletténél jobban
 923 *Baál* – föníciai és kananeus természeti istenség; *Moloch* – ammonita bálványisten; *tzölönkei*
 – cölöpei, oszlopai
 955 *téretsd meg* – add vissza (Vö. 1235.)
 968 *Carmelus hegye* – Kármel hegye: Palesztina északnyugati partvidékén, az Illés próféta és Baál papjai közötti vetélkedés színhelye (I. Kir. 18, 20–46.)
 969 *Jessének vesszeje* – Jesse (Isai) Dávid király atyja, az ő törzsökéből kinőtt vessző és virág a Messiás (És. 11.)
 989 *ápolgassam* – csókoljam
 1075 *állattad* – bizonyítottad
 1101 *vakarj tőlem* – takarodj előlem
 1109 *ösös* – őseitől örökölt
 1116 *ötlesz* – döfész, szúrász (az *ökellel* rokon *ötlik* igéből)
 1317 *tetődde* – fejeddel

15.

LESTYÁN MÓZES

ATTILIUS REGULUS

Nagyszombat, 1752.

ATTILIUS REGULUS*

Hazájához való Szerelmét s-nevének ditsőségét Farsángi vigasság között olasz nyelven pompás készüléttel Játekul fel tette Metastasius Péter, a Felsőleges Lengyel Ország koronás Királya és Szász Ország Hertzege Udvarában 173dik[!] esztendőben Drezda Várossában; 1752ben pedig Magyar nyelvre fordittatott mind terhes munkáknak meg enyhítésére, mind bus gondokkal faradt elméknek meg könnyebbítésre Nagy-Szombatban 1750ben.

SOMMÁJA A JÁTEKNAK.

Róma jeles Férfiak között, kiknek hadi Vitézsége, erkölcsse áthatatossága világnak jobb részit fel dulta, leg nevezetesbb volt Attilius Regulus, mert nem csak nyughatatlan fáradozásit, gyakor vére hullását védelmére fel szentelte, hanem egyszer s-mind éktelen kinokra s-kegyetlen gjötrelmekre, és hallatlan halálra
5 Roma dicsőségéért s-maga szép híréért adta, szánta magát. Hazájáért viselt nagy dolgoknak érdemével tellyesen tündöklő örögségeben Fő Tisztéhez illendő kötelessége szerént, táborban szálla a ki támodatt Kártágo ellen, a mellyeknek biradalmít öszve zákmányolvan, midőn utolso veszélyben kerittene; az álhatatlan
10 szerencse fel forgata tanátsit, és reméntelenül Kártágo rabságába ejté. Ez a váras hadi erejében meg-törettettvén tovább ujjat vonni az ellene járo Roma hatalmával nem akarván, békesség kérésre avagy leg aláb a csatákon el-fogott vitézeknek Drincse meg nyeresére követeket küldenit kénszerítették. Ennek végbe vitelire mint hathatos közben jarot Regulust választá, szabodtságot igérvén néki, ha e dologban kívánságát bé teljesittené. Ennek okáért Kártágo követtyével edgyütt küldé, le-kötelezvéen előbször erős hittel ötött, hogy rabságába vissza térjen, ha a dolgot tönnön akarattyok szerént nem végezné. Váratlan meg térése Regulusnak nagyobb örömmel tetézé Roma Várassát, hogy sem öt esztendős rabsága szomorgatta. Es ezen jeles Embernek Szabadságáért a Romaiak kéntses tár-
20 házokat, véreket ki-öntötték volna, ha Regulus önnön kényyét, s- Honnyabelii-

* Hazájához való szerelmét, s, nevének ditsőségét terhes munkáknak meg enyhítésére, és faradt elméknek könnyebbítésére játékul kézvette Gyöngyösi oskoláknak Natstságos, Tekéntetes, Nemes, Tisztos Ifjusága, Sz. Mihály Havának első Napján. 1754dikben

4 II fáradozását, vére hullását

8 II Kártágo ellen, a melynek

15 II követtyével edgyütt Rómába küldé le kötözvéen ötött előbször erős hittel

17 II em végzi

19 II szomorgatá

nek szerelmét meg nem vetvén, minden igyekezettel azon nem iparkodott volna, hogy se- bekességet ne kötnének, se a vitézeket vissza ne cserélnék. Ezekre reá bírván a Romajakot, nagy örömmel, hogy ellenségi tanácsait fel forgatthatta, oládkodo szándékít verő fényre terjeszthette, magzatinak siralmi, baratinak, a
25 Tanátsnak és az egész Roma népének könyörgési között (: a kik ötöt meg akarják
vala Rómába tartoztatni:) vissza tére bizonyos halálra (: hit adása szerént :), a
melly Kártágoba készítettet néki; e tsudálatos példálra (: hit adása szerént :), a
tartásában, és álhatatosságában az ágrol ágra származando Emberi Nemzetnek.
Eztet bizonyittyák Apianus, Zonar. Cic. Horat.

30 A JÁTÉKBAN FENN FORGO, S- BESZÉLGETŐ SZEMÉYEK

REGULUS.
MANLIUS. Roma Fő Birája
ATTILIA Regulusnak Magzati.
PUBLIUS
35 BARCZE Foenicziai Nemes Személy, Publius Rabja
LICINIUS A kösség bírása, Attilia Mátkája
AMILKÁR Kartago követtye, Barce Mátkája.
Roma énekes karjai.

ELSŐ VÉGEZÉS.

40 A Levél szín abrázollya Manlius Fő bironak Varas Vidéki Palotáját; a melly-
nek fele közeppen a szobákba valo bé iktatásra ékes garáditsok.

ELSŐ KI-MENETEL

Attilia, Licinius, a Poroszlók és a Romai Kösség

LICINIUS
45 Téged képzelek é, Attilia? avagy halálos árnekodot látom? Oh Istenek! soha
tsak szívembe sem tűnt, hogy illen szégyenülve a kösség s- poroszlók között
látnám valaha Regulusnak e gyenge magzattyát.

ATTILIA

E nyomdokomba (: ambar szégyen :) Roma fő Biráját várom, leg alább meg
pirittom orczáját, semit már nem hajtok magam méltóságára; mivel édes

21 II meg vetvén; homyabélieknek

24 II szándékát

25 II Roma Népnek

25 II [akik ötöt meg- után egy lap üres. A summa befejezé-
se és A Játékban fenn forgo, s- beszélgető Személyek
felsorolása hiányzik.]

40 II Manlius Romai Főbironak

41 I [A sor után hiányzik: *Első kimenetel*]

45 II ily éktelenül

46 II e drága magzattyát

47 II En nyomdokomba

48 II az ortzáját

50 Atyám sullyos lántzokat penget Afrikába. Már meg fordult ötször az eszendő: szörnyű rabságát senki nem alittyta: egyedül kesergem Romában, és elveszett sorsan egy szüvem bágyadoz. Ki szol tehát szabadulásáért, ha Attilia halgat?

LICINIUS

55 Ez a porczogo panasz boszusággal illet. Ki-kitsoda az, a ki Regulus szabadságát nem ohajtsa, es a ki magával el nem hiteti, hogy fel dului Afrikát nyereség nem volna; ha a te édes Atyád Roma diadalmának rabos bére lenne? Magamrol nem illik hogy szollyak, a te édes Atyád (:o én kintsem:) adta kezembe a fegyvert, ha mi Romai Szivhez illendő buzgoság forr az én szüvemben, ő öntötte belém.

ATTILIA

Még eddig nem tapasztaltam — — —

LICINIUS

60 Eddig magom-honnyabéli tisztség kívül mit mivelhettem szabadulásáért? Nem a dagályos kevélység hajtott engemett a kösséget igazgato bírálkodásomra; Alkalmatosságot úztem szándékimnak béfejezésére. Már bizvást Uri hatalmam nevében Róma kösségétől kérem.

ATTILIA

70 Utolso veszélyben kapjunk a kormányhoz. Ne fuvassunk lármát a nép s-tanáts között. Tudod, hogy valamint a Nép, ugy a Tanáts-is a méltoságot a markába, mint az ölö a prédát körmében tartya: Innen a versengés, mind patak a forásból arad, azért amit a Nép kíván, gátot vet a Tanáts, s viszont a Tanátsnak ellene ál a Nép. Könnyebb utan juthatunk édes Atyám szabadulássára. Hallom, hogy Kártágo követyét minden órában Roma várja. Ennek követségét Romának Fejei hogy halhassák, Bellonának Templomába vizek árja szerént todulnak. Itten Atyám szabadulását unszolhattya? — —

LICINIUS

Manlius? — ah juttasd eszedbe hogy Gyermekségétől fogvást Atyádnak vetelkedő Társa: benne bizakodni, annyi mint nád szálhoz kapni. Mánlius Regulus iriggye-, ellenkező fele.

49 II lántzot

54 II nem ohajtya

57 II [o én kintsem bi.]

58 II belé

60 II tisztségem kívül

63 II Roma kösségétől kérhetem

66 II mint az ölv

67 II viszontag

68 II Atyánk szabadulásához

69 II Roma minden órában várja

73 I véreikdó II hogy gyermekségétől fogva Atyádnak vetelkedő társaiban bizakodni, annyi mint

ATTILIA
75 Mánlius Római Fő Biro: köz tisztevel nem férhet egybe különös ellenkezése.
Hadgy békét, hogy szólyak vele, el-válik, mit felel.

LICINIUS
Szép szonak nem szégik szárnya, szolly, tsak kérlek, ne e porság között.

ATTILIA
Sótt azt akarom, hogy e helybe találván meg szégyenülyön: mindenek előtti
hallya beszédemet, és fellellyen.

LICINIUS
80 Ihol jön.

ATTILIA
Láss dolgodhoz.

LICINIUS
Tsak jó szemet sem vetz réám.

ATTILIA
E mostani sorsban magzatti köteleségben, nem szerelem alkalmába forgak.

LICINIUS
Magzatti kötelességedet ditsérem; de kérlek én rollam gyakran emlékezzél.

85 MÁSODIK KI-MENETEL

Attilia, Manlius a garádicsakrol, a Poroszlók és a Romai Kösség

ATTILIA
Mánlius, egy szómra figyelmezz.

MANLIUS
Illik e te hozzád, Attilia, e kösségnek helye?

ATTILIA
90 Nem illet, miglen diadalmas Atyám szabadságban forgott: de most halálos
ellenségnek vasát pengető rabnak gyermekéhez illik.

76 II el várjuk, mit felel
78 II Sőt akarom hogy e' helyen
80 II jó

84 II [Hiányzik.]
89 II szabadságában forgat
90 II ellenségték vasát

MANLIUS

Mi hozott tehát pitvaromba?

ATTILIA

Mi hozott ide? Oh, meddig világ csudájára, Romának gyalázattjára viselni
kell Regulusnak a bilincset? Folyton folynak a napok; forganak az esztendők
s-még-is eszébe nem tér senkinek, hogy raboskodik Atyám. Mít vétet Roma
95 ellen, hogy illy kietlen feledségben esett? talán Gyermekeit meg vető hazája
szerelme? talán hiv igassága? avagy mértékletes élte, illy nagy méltóságban?
Ah, hogy felejtkezhetik el Regulusrol, a kit Roma szívó ege táplál? melyik
része Romának, a melly őtet nem emlitti, az utzák? a mellyeket diadalmas sze-
kerekkel terhelt. A Törvényszék? Ebből Romát vezérlette. Ezen Templom,
100 a mellybe a Tanács egybe gyűl? Ebben ő általa Roma szabadsága gyakran
talpra állott. Jer a Templomokba, mennyünk fel, o Mánli, a Capitolium szálás
tetejére, mond meg énnékem, ennyi külső Nemzeteknek Czimereivel ki éke-
sítette? Ezeket Kártágobol, Sicziliából amazokat, Tarentombol az harmadik
105 rendet nyervén, ezen falakra függesztette? Ezek, ezek a poroszlok, a kik
te előtted járnak, ez a bírálkodo palást, melly váladrol le függ, hajdonában
Regulust-is ékesített: még-is most a rosdás lánczok terhe készitti halálra?
egyedül tsak egy fejem (: ámbár haszontalan :) könyveim árjával életiért
orczáim ásztatom. Oh, édes Atyám. oh, Roma. oh háládatlan Város!

MANLIUS

De mi fojtogattya szived, Attilia? Faidalmas vádolásod illetlen: az én
110 szívemet-is foggattya Regulusnak szerentsétlen sorsa. Tudom melly képtelen
tömlечеzi dühös ellenségünk, Kártágo.

ATTILIA

Nem dühös Kártágo! Kártágo eskütt ellenségén boszuságát tölti; Roma hiv
szolgáját hadgya e cserbe? Kártágo szeme előtt forgattya ártalmas fegyverke-
zését, Roma érette csordult gyakar vér hullását el felejtí. Kártágo tölle szen-
115 vett karjait lánczal jutalmazza; Roma pedig bünteti, hogy laurus koszorúkkal
ötet koronázta – Kártágo é tehát, avagy Roma dühös?

MANLIUS

Mit kel tehát mivelní?

ATTILIA

(: Szép kérdés :), a Foenicziaji követnek a Tanács tegye le sárczát, avagy
Kártágobéli Vitézlő Személlyel cseréllye visza.

93 Il folynak az esztendők

94 Il mégis eszében sem tér

95 Il íly felejtésben esett

96 Il élete

97 Il Ah talán gyermekét

101 Il jere; menjünk oh Manli a Capitolium szállítás tetejére

106 Il készítteti halálra

108 Il orczáim ásztatom

109 Il Attilia? az én szívemet-is fojtogatja

118 Il tegye le a sárczát

119 Il Kártágobéli Személlyel

MANLIUS

120 Te ugy szollasz, a mind szerelmed vezérel: énnékem azt kell tselekednem, a mi fő tisztemhez illik; szükség meg futattni, ha a te Tanácsad dicsőségire válik e Romának. A ki bilincsbe nyujtotta a kezét — — —

ATTILIA

Honnan szoptad ezt a kegyetlenséget?

MANLIUS

E példáért vidék szomszédba nem megyek, Romába minden nap látok.

ATTILIA

125 Vald-meg az igazat, hogy az Atyámot mindenkor gyűlölted.

MANLIUS

Vétettem é én abba, hogy Táborát fel dálni hatta? és ellenségi között rabságba esett?

ATTILIA

Minek előtte e szerentsétlen vak kotzkat vetné, gyakorta titeket tanácsol — — —

MANLIUS

130 Attilia, már fel-gyűlt a Tanács: Én itt az üdött nem vesztegethetem. A több Tanácsbelieknek szelidebben beszélly. Engemet talán kívánságodhoz édesít-hecz: Fő bírája, nem Ura vagyok Romának. Engem vély iszonyunak, nevez kegyetlenek. De vigyáz, mert gyakorta hibázik a fájdalom ítélete, mivel hurczollya az Embert, mint Zabolátlan Ló.

135

HARMADIK KI-MENETEL

Attilia, Bárcze.

ATTILIA

140 Tehát Roma Fő bírójnál vége szakatt függő reményemnek? Egyik ellensége az Atyámnak, a másik lánczot penget Affricába! A nép kegyelméhez fordítottm lábatlan ügyemet. Boldogtalan Atyám, melly bizonytalan sorkon forog élted, szabadságod?

121 II meg futtatni a dolgot, ha

122 II nyujtott kezét

126 II vétettem én

128 II titeket tanácsol tartott

131 II szelidebben szói

133 II hibáz

136 II [Hiányzik a harmadik kimenés szereplőinek jelzése.]

137 II Főbírójánál; függő reményemnek.

138 II A nép kegyelméhez fordítottm

BARCZE
Attilia! Attilia!

ATTILIA
Honnan támod illy kizsztató gondod?

BARCZE
Foenitzsiának jó a Követtye.

ATTILIA
Ez az ujság nem szorgalmatoskodást ér; illy nagy...

BÁRCZE
Nagyobbat mondok.

ATTILIA
Mit tehát?

BARCZE
Regulus véle együtt — — —

ATTILIA
Az én Atyám?

BARCZE
Édes Atyád.

150 ATTILIA
Csalatkozol, avagy meg tsalsz, Barcze.

BARCZE
Nem! Láttam két szememmel, de ki, ki — — —

ATTILIA
Édes Bátyám.

NEGYEDIK KI-MENETEL

Publius Attilia és Barcze.

PUBLIUS

155 Kedves Hugom! — — — Nem tudom örömem kimagyarázni! — — — édes
Atyánk Romába vissza tért.

ATTILIA

O, Istenek! miképp tapsol a szívem! vezess ő hozzája, hol van? Siessünk! —
— — —

PUBLIUS

160 Szabd az üdőhez magad! Arra várokozik, hogy Kártágo követyével együtt fel
hivassa a Tanáts.

ATTILIA

Hol láttod őtet?

PUBLIUS

165 Tudod, Tiszti hivatalomba jár, a külső Nemzetnek követyeinek szállást én
rendelek; hallom, hogy Kártágoból érkezik a követ, gyorsan a partra eleibe ki
rándulok, és midőn a Phoenicziai kormos embereket rendre szemlélem, édes
Atyánk személye akad a szemembe.

ATTILIA

Mit szollott? mit szollottál?

PUBLIUS

170 Mar a fővenyre ki szálván a Kapitolumnak arra dülő részét nézi vala al-
mélkodva; meg ismerém, nagy örömmel hozzája járulok. Ah, édes Atyám!
Jobb kezéhez csokkal akarván békélni, észre vévén engem, el fordula, és fel
háborodott *orczával*, a mellyel Affrikát el-rémitette hajdon, nints, ugy mond,
Romában egy rabnak-is Fia. Felelni akarék, de által vágá szomat, kérdvén, ha
és hol gyúlt egybe a Tanáts? Vévén feleletemet, vissza tére a követhoz; én a
Fő Bírát tudasittani jövök. Hol van? Nem látom a poroszlokat — — — — —
—

BARCZE

175 Az hadok Isten Aszonyának Templomába gyűltek.

155 II Kedves Néném

157 II tapsol szívem

159 II üdőhez magadot

160 II fel hivattassa

162 II Nemzeteknek szállást

163 II elejébe

168 II Hozá járulok

169 II észre vévén elfordula fel háborodott orczával

170 I oczával [Értelemszerűen javítva.]

ATTILIA

Raboskodva jó tehát Romába Regulus?

PUBLIUS

Igen is; de tudom, hogy a bekességnek tért megszerzésére, és hogy maga szabodtsága szabad akarattján forog.

ATTILIA

De ki tudgya, ha rá áll é Róma bekességre?

PUBLIUS

180 Ha meg látod, mely örömmel várja Roma, kétséged le tészed. Örömben nem tudgyák, Attilia, mit tselekedgyenek. A nép sokasága el lepte az utzákat, egyék a másíknak eleibe nyomul, egyik a másíknak ujjával mutattya. O, mely örvendetes nevekkel nevezik; hányan elegittik könyvel örömeket! Attilia a Fiui Szívnek mely nagy óróme ez.

ATTILIA

185 Hol van Licinius? Keressük fel! Csorba lesz örömem, Ha véle nem közölhetem. Szakaszsza ő-is gyümölcset e köz örömmek, mivel már meg ért.

ÖTÖDIK KI-MENETEL

Publius, Barcze.

Publius

Légy Békével, kedves Rabom.

BARCZE

190 Egy szora: nem tudod a Kártágo követtyének nevét?

PUBLIUS

Tudom. Amilkárnak hiják.

BARCZE

Talám Hannon Fia?

176 II Békóba jött tehát

182 II ujjal mutattya

186 II [Megtoldja a jelenetet egy új szereplő, a Nuncius megszólalásával:]

Nuncius

Ugyan jól mulatz? a Romának minden utzájit meg járatam: azt akarja tudni a Tanáts, ha meg jött é a

követ?

Publius

Igenis Uram.

Nuncius

Siesünk tehát.

188 II és Barcze

189 I [A sor elől hiányzik: PUBLIUS.]

PUBLIUS
Az.

BARCZE
(: Én kéntsem :)

195 PUBLIUS
Változol szinedben, és miért? Talán e volt oka hozzám valo idegenségednek és mindenkor bágyado szivednek?

200 BARCZE
Uram, Te benned, és Attiliában véletlen ügyemben olly reményt találtom, hogy itt valo rabságotam nem-is állittanám. Igen háládatlan volnék, ha téged szoval tartanálak, hiven szivemnek rejtekét ki nyitom tenéked; tudgyad — —
— — — —

PUBLIUS
Halgass, mert által látom, hogy a te hivséged szomoruságot okoz énnékem. E mai örömet ne elegyítsük üroümmel. Máshoz kaptsolt szivednek indulatival legalább vélekedni akarok, ha a te szived más kegyesnek rabságába esett, nékem ki ne nyilatkoztasd, hagy vélekedéseembe.

205 HATODIK KI-MENETEL

Barcze egyedül.

210 BARCZE
Tehát igaz, hogy e' pillantásban az én egyetlen egy szüvem gyulaszto tüzét meg látom! Mit fogsz mivelni, oh én szivem, midón Amilkárt meg látod, ha tsak emlékezetén-is ennyire tapsolsz? Egyedül tsak a tudgya mi légyen az öröm, aki sokáig szomorgott. A méz-is édesebb az epesár után.

HETEDIK KI-MENETEL

(A Bellona Templomának belső részében rakott zettel székei egy részről a Romai Tanátsnak, más felől a külső Nemzetek követtyeinek. A Vártás poroszlok az aitonkon: láttczatik Tiberis folyamottya és egy része az arra dőlő szálas Kapitolumnak.)

194 II [én kéntsem helyett:] Oh egek!

199 II igazán szivemnek rejtekét kinyitom tudgyad — — —

201 II okoz nékem

202 II e máj örömet ne elegyítsük Üroümmel. Hagy vélekedéseembe.

207 II e pillantásban Amilkárt meg látom! mit mivelék

akkor midón meg látom ha tsak emlékezetére is ennyére tapsalak.

212 II rendre rakott zetes székek edgyrészzül a Romai Tanátsnak

213 II A várdás poroszlok

Manlius, Publius a Tanács nagyjaival.
Másrésről Regulus, Amilkár.

MANLIUS

Jöjjen be Regulus, és Kártágo követte. Tehát Roma hatalma szárnyát szegvén az ő ditsőségét gátlo Kartágónak, békeség kérésre hajtya ellenségét?

PUBLIUS

220 Leg alább a Tsatákon el rabolt Vitézeket vissza akarja tserélni. Regulusra bizta ennek kívánt befejezését. Ha ezt meg nem nyerheti, Romából vissza kell eveznie Kártágoba, hogy Roma békétlenségét önnön vérével meg-petsétellye. Erre hitével kötelezte magát, látván először képtelen halálára készítettet csigáját. Ah távol légyen, hogy illy iszonyu kinokra egy Romai Férfi — —
— — — —

MANLIUS

225 Halgass, im közelit maga.

AMILKÁR (*Suttomba beszél Regulusnak.*)

Mit nész álmélkodva, Regule? talán nem isméréd e lak helyet?

REGULUS (*Amilkárnak szol egyedül.*)

230 Fontolom, ki voltam, mikor innen ellenetek dándárókat vittem, s-mi vagyok vissza térésemben.

AMILKÁR

Kártágo Tanácsa rettentő fegyverit szegre függeszteni kívánván, a Római Tanácsnak üdvözetet, és ha az ő tőlle békességet kíván, békességet izen.

MANLIUS

Ülly le, és rendre magyarázd-meg követségedet. Te-is Regule, jer, üly régi méltóságod székébe.

REGULUS

235 Kik ezek?

MANLIUS

Romának Fejei.

REGULUS

És Te ki? — S- mi vagy?

218 II hajtya ellenségét? [Utána PUBLIUS megszólalása helyett SENATOR:] Azt beszéli vala az uton: hogy legaláb... készítettet csigáját.
Publius

Ab tavul légyen...

225 II [Manlius megszólalása hiányzik.]

226 II [A színi utastás hiányzik.]

227 II e lakó helyet?

228 II [A színi utastás hiányzik.]

MANLIUS

Tehát nem isméred Roma Fő Biráját.

REGULUS

Le ülhet Romának Nagyai, s- Fő Birája között Kártágonak Rabja?

MANLIUS

240 Nem! De te éretted törvényét fel-bontani Roma nyereségnek tartya, a melyet ezer s- meg ezer diadalmakkal ékesítettél.

REGULUS

Ha Roma törvénye bontogotását nyereségnek tartya, én nagy kárnak tartom.

MANLIUS

(: Roma nem látot ily méltó tökéletességet :)

PUBLIUS

Én-is fel kelek tehát.

REGULUS

245 Publi, mit mivelsz?

PUBLIUS

Kötelességem viszem végbe. Hogy üljön a Fiu, talpon álván az Atya?

REGULUS

250 Ah, ennyire farba rugta Roma a vas erkölcsét? És így meg hasonlott régi gyökeres szokásában! Maga kötelességéről tsak esztmélkedni-is a közönséges dolgoknak fen-forgása között; minek előtte Affrikában mennék, szertelenség vala.

PUBLIUS

De — — — —

REGULUS

Úly-le Publi, és ennek utánna azon igyekezzél, hogy Tanátsi helyyedet, méltóbb tanatsal tiszteltesd.

PUBLIUS

Atyám előtt természetem hajtot kötelességemre.

238 II [A sor előtt:] SENATOR Mit akar ezzel a kérdéssel

239 II Főbiráji közöt

240 II törvényit

243 II [A sor előtt:] SENATOR Istenektől származott

Ember

246 II az atya

248 II gyökeres szokásában! ez, amit most mivel a közönséges dolgoknak fen forgása között, minek előtte Affrikában mennék szemtelenség vala

253 I tisztelbetsd [Értelem szerint javítva.] II tisztelbessed

- REGULUS
255 Meg holt a te Atyád, midőn meg győzetett.
- MANLIUS
Amilkár, követségedet magyarázd meg.
- AMILKÁR
Kártágo kívánsága bé fejezésére, Regulust intézte, ennek szava szavam, és Kártágo tellyes akarattya.
- MANLIUS
Tehát halljuk Regulust.
- 260 AMILKÁR (*Fülibe sugva mongya Regulusnak.*)
Most jusson eszedbe, hogy ha meg nem nyered, hitet adtál. — — —
- REGULUS
Ura leszek hitemnek — — —
- MANLIUS
(: Ó van a gázloban, hadd uszon, mig uszhatt :)
- PUBLIUS
(: Romának Isteni, hathatosságra nyissátok ajakit :)
- REGULUS
265 Ez a Sommája Kártágo Frigyének, Romának Fejei: Fegyveréből kíván ki-
vetkezni, ha birtokába hadgya egész Foenicziát a Romai Tanács. Ha ez nem
tetzik, arra tzéloz, hogy a Csatákon el rablott vitézeit a Romaijakka[!] vissza
cserélhesse. Én se a békességet, se ezt a csere Drincset nem javallom.
- AMILKAR
(: Mí dolog ez?:)
- MANLIUS
270 (: Meg hült a vérem:)
- REGULUS
En a békességtől nem idegenitlek, se ebből áradó károkat itt nem fejtegetem.
Ha egyedul békességet kíván, már fél ellenségtek.

256 II mi követséged magyarázd meg

260 II [A a színi utasítás biányzik.]

261 II hited által

264 II hatóságára

265 II Fejei kíván ki-vetkezni [fgy értelmetlen.]

267 II vitézeit

268 II nem javasolom

271 II itt nem fejtegetek

MANLIUS

Hát a vitézeknek vissza cserélése?

REGULUS

Ez a csere csalárdsággal bérlett; igen nagy kárával Romának határos.

AMILKÁR

275 Regule, emlékezzél meg — — —

REGULUS

Már mondám, Ura lések hitemnek.

PUBLIUS

(: Istenek el-vesztem Atyámot:)

REGULUS

280 O, Roma Nagyai, ezer-s-meg ezer károkat vonszol magával ez a csere vásár. Hát az hallatlan példa? Romának bötsülete s neve, fen-forgó ereje, hadi vitézsége, álhatatossága el-temettetik, ha gyalázatos szabadsága, élete reményét sajdította a katonaságnak meg vetet salakja; mi haszna Romának, vissza térése azoknak, kik a rabos bilincsen kezeken, lábokon vissza hozzák bélegét? Akik a Romai kardot vér nélkül nagy gyalázzal életben el vetették? és az halál félelmétől Kártágo gyalázatira atták magokat. Oh, örök gyalázat!

MANLIUS

285 Ámbár kárral kerüllyön a csere, kár vallásunkat bővön ki potollya Regulus.

REGULUS

290 Igen nagyon tsalatkozol, Manli. Végtére Regulus-is hallando. Én-is tapasztalom már az üdőnek tünder változását. Hasznára már Romának nem lehetek. Nagyon pedig segitteném Kártágot, ha tsalárd találmányát végig ki úzném, mert az en cserémmel Kártágot talpra állitnátok. Hany vitéz bainokot, kiknek kargyán s- karán forog Kártágo ereje érettem visza kel adnatok? Illy nagy álomból serkennyetek fel, kérlek, Romának Fejei. Eltemnek jobb része hazáznak szolgált; birja ellenségem haszontalan végét. Légyen az az öröme, hogy láthattya holtomat, de lássa egyszer-s-mind, hogy füstbe mégyen minden vigassága, midőn észre veszi, hogy sok Regulust tenyész Romának kebele.

275 II Emlékezzél meg, Regule

277 II Istenem elvesztem

281 II meg vetett konkolya; vissza térésen

283 II eleiben el vetették [!]

286 II tsudálkozom Manli

287 II immár az üdőnek

288 II ha talán tsalárdmányát

289 II bajnokok [!]; kiknek karján forog

292 II haszontalan végét, de lássa egyszer-s-mind, hogy füstbe mégyen

294 II sok Regulust nevel Romának kebele. SENATOR

Soha ilyet nem nevel. Romának örök ditsőségére elég volna ez az egy.

MANLIUS

295 (: Hallatlan erősség:)

PUBLIUS

(: O váratlan erősség:)

AMILKÁR

(: Soha illy dolgot álmban sem láttam:)

MANLIUS

Nem haszon, bötsület a tárgya a mi tselekedetünknek. Nem szolgálna bötsületére Romának, ha háládatlan lenne te hozzád.

REGULUS

300 Hálá ado akar tehát Roma lenni? Im a' *modgya*: én vissza térek. Ezek, oh Romának elei, ezek a meg vetett Foenicziai kormos parasztok, azt vélték felőlem, hogy féltemben Romát fel fordítottam. Ez a felőlem valo gyalázatos vélekedés kegyetlenebbül sértette szívemet, hogy sem fel dulattatásom. Azért segítetek ki-engemet e nagy gyalázatból, Romának Isteni! En-is hajdon Romai voltam. Öltözetek fegyverben! Ime Roma praedájából Kártágo nyereséggel fel-fűszte magát. Szárnyon repüllyetek, hogy a Kártágo Templominak falajra fel szegesztetett Romai Sasokat le vonhassátok. Valameddig Roma ditsőségét gátoló Kártágot gyökeréből ki nem fordittyátok, Sisakot fejetekből, Puzdrát oldaltokról, fegyvert kezetekből le ne tegyetek. Arra kérlek, vissza tértemben meg ne ellenzetek, hogy a ti fel gerjedő haragtoknak gyuladalma labbonásától való félelmét hohérimnak láthassam. *Melly* vigassaggal halok meg, ha utolsó vanakodásomban lathatom, miképp rettegj a Romai nevet Affrikának minden tartományra.

AMILKÁR

(: Meg fagyott én bennem a méreg:)

PUBLIUS

(:Senki sem felel? Istenek, retteg az én szívem.:)

MANLIUS

Nehéz az a dolog, csoportos az uttya; bölts okkal és mély Tanátsal kell ehez nyulnunk; üdőt vegyünk, hogy Regulus Tanátsát, s-előtte forgo Roma ditsősé-

298 II bötület a tselekedetünknek (I)

300 I mondgya [Értelem szerinti javítva.] II modgya

303 II dulattatásom

304 II ki engem ebből a nagy gyalázatból

305 II fegyverben; Roma praedájából

306 II hogy Kártágo

307 II szögeztetett

308 II fejetekről

310 II a ti dulatt haragtoknak

311 II félelmét hohérimnak láthassam, tudjátok miképp rettegi

314 II meg fagyott

315 II szívem. SENATOR Ennek akaraja ellen nem tusakodhatunk

316 II a dolog

317 II előtte s elötte forgó

gét fontos mértékben vetthessük. Amilkár, csak hamar meg felel Roma. Most, Roma Tanácsának Nagyai, a nagy Istenek Kegyelme kérelmére mennyünk.

REGULUS

320 Mi lehet homályos még a dologban?

MANLIUS

325 Nem tsak homályos, Regule, hanem terhes homály. Fel nem érhetem, nagyobb veszély e Tanácsodon nem jarni, avagy aztot el veszteni. Aki illy Tanácsal életet, Te, Romáért véredet, étedet ki öntöd; Roma te benned *Fiát* el veszti; sokat kérsz hazádtól, ha veszélyed kéred. Illy nagy Lelkek romlását az ég sem kívánnya.

NYOLCADIK KI-MENETEL

Regulus, Publius, Amilkár, más felől Attilia, Licinius és a Kösség.

AMILKÁR

Ekkép fejezi-ki fogadásit Regulus?

REGULUS

Viszsa menetelre kötöttem magomat; meg lesz.

AMILKÁR

330 De — — —

ATTILIA

Édes Atyám. *(Mind a ketten kezéhez tsokkal akarnak békélni.)*

LICINIUS

Uram, ezen kezedhez.

REGULUS

Tavozatak el-töllem: még (:áldozat az Isteneknek:) bélincsbe vagyok.

ATTILIA

Tehát a csere drints nem tetczik?

REGULUS

335 Publi, az Amilkárnak, s-nekem rendelt szállásra vezesd őtött.

323 II I Fiadat II a fiát

324 II lélek romlását

328 II eképpen

329 II meg léssen

331 II [A színi utastás hiányzik.]

PUBLIUS

Nem jössz tehát saját ősi, Uri palotaidba?

REGULUS

Az ellenség követtyének nem szabad Romába bé-menni.

LICINIUS

Nem kötelez téged ez a kemény törvény.

REGULUS

Keménynek mondhatnád, ha nem kötelezne mindent.

ATTILIA

340 Leg alább követlek, akár merre fordulj.

REGULUS

Nem, nem lehet leányom: más gond fordult az üdövel, Attilia; azért más gondokat forgass az elmédbe, Atyád parancsolja. Szived gyenge gyuladalmi mostan nem illendők.

ATTILIA

Édes Atyám, mikép meg hasonlottál magadtól?

REGULUS

345 Én soha magamtól el-nem hasonlottam, a forgó szerintse hanyatlott balra. Még eddig álhatatosságom se Laurus koszoruk, se rabos lánczok köszt meg nem tántorodot. Rabságom nem hatot szivembe.

KILENCEDIK KI-MENETEL

Attilia fél kétségbe, Amilkár menő félben, Barcze érkezik.

BARCZE

350 Amilkár!

AMILKÁR

Én kegyessem, Barcze, viszont el-vesztelek, Regulus ellent vet a csere vásárban.

336 II saját Uri palotaidba?

339 II kötelez tetne

341 II fordul

346 II lánczok közül

351 II Kedves Hugom Barcze! vissza nem térhetsz,

Regulus ellent vet

BARCZE, ATTILIA
Egeknek csillagi.

AMILKÁR
355 Isten hozád. Publiusnak nyomába kell mennem. O én-éltem; mennyit, s
meddig kívánnék te-veled szollani.

BARCZE
Mégis ezalatt semmit sem szollasz?

AMILKÁR
Ah! ha még szivedben forgok, pillantásimból értheted, amit nyelvem ki nem
magyarázhat.

TIZEDIK KI-MENETEL

360 Attilia, Barcze.

ATTILIA
Ezt ki vélhette volna? Az Atyám hanyott homlok saját veszélyere omlik!

BARCZE
365 Mivel még nem végzett a Tanács, fűghet reménséged. Fuss, fáradgy, könyö-
rögj. Mig ujjonnan fel nem gyűl a Tanács, most van ideje a Tudalmosság-
nak; most véreid szerelmét, barátid hívségét, most Romának utolsó védelmét se-
gétiségre unszold.

ATTILIA
Ezt mind végben viszem, de csekély reménség lesz ennek jutalma. Már a bánót
ködéből napom viradását reméllem vala; de im a tündér szerentse viszont a
búk örvényébe ránta.

TIZENEGYEDIK KI-MENETEL

370 Barcze egyedül.

BARCZE
Melly kegyetlen lenne az én sorsom, ha Amilkár nálom nélkül Kártágoba

353 II [Csak Attilia beszél.]

354 II nyomdokában kell mennem. Oh én bugom! mennyit
s meddig

357 II Ah ha még Atyafisagom szivedbe forog hervadt
ortzáim bágyadásából értheted

361 II veszélyre

363 II most van ideje a szorgalmatosság-
nak, most véred szerelmét, barátid hívségét, most Romának utolsó
segítőségére unszólj (!)

366 II de csak ily reménség (!)

367 II im im a tündér szerentse

371 II ha kedves Bátyám nálam nélkül

375 térne! Ezt fel-érem eszemmel — — — Ah nem — — — job most reménsséggel táplalom magamat, amíg nem érkezik a bánat ideje. Jövendőlni a nyomorúságot igen nagy bolondság. A bus elmében mindenkora nevelni szokta félelem a szerentsétlenséget, s- annyiszor sebesít, valahányszor meg tér az elmében.

MÁSODIK VÉGEZÉS

ELSŐ KI-MENETEL.

380 *(Roma látztatik, a Váras Védékin rendelt palotás szállása Kártágo követtyének.)*
Regulus, Publius.

REGULUS

Publi? még-is itt mulatsz? A' Tanátsban forog Roma ditsősége, az én bótsü-
letem és a közönséges dolog, s te még se vagy jelen?

PUBLIUS

Atyám! még nem gyúlt egybe.

REGULUS

385 Eregy, ne késsél, Róma Nagygyai köszt szándékimat határozd kívánt czélom-
ra: mutasd meg — hogy tós gyökeres Uri Nemzetből ágaztál.

PUBLIUS

Micsoda? tehát parancsolattal akarsz reá birni, hogy veszélt éleszszek fejed-
re?

REGULUS

Nem veszélyem nékem, ami hazám boldogittya.

PUBLIUS

Uram Atyám, könyörúly magadon!

REGULUS

390 Publi, azt véled, hogy ok nélkül beszéllek? Hiszed-é, hogy az élők száma
között egyedül én magom gyűlölem? Nagyon tsalatkozol. Valamint mások,
ugy én-is jovamat szeretem, mellőzöm káromat, de eztet mindenben kerülni
gyalázatos dolog. Hazámnak halmot magam kényyéért nem hányok. Mely

372 II eszemmel — — nem inkább reméllek — jobb most

374 II mívelni szokta [I]

375 II bé tér az elmébe

378 I II. kimenetel [Értelem szerint javítva.]

379 II vidékin

382 II s mégsem vagy jelen?

385 II hogy te gyökeres

386 II veszélyt illesszek

393 II kinyáért

395 nagy gonosság volna hazámnak le omlásával a rosdás békoktól szennyült szabadságom meg váltani! Innen káromba kerülne éltém, szabadságom, jovamra fordul pedig, ha véremmel meg petsétlem hazámhoz szives szeretetem: azért a rabság, az halál minden kintsem, minden javam.

PUBLIUS

De az haza — — —

REGULUS

400 Az haza egy gyülekezet, a mellynek tagjai vagyunk. Iszonyu gonosság haza fiától hazája kívül tsak magát keresni: keresse, de hazája hasznával. Hasznosnak, avagy károsnak azt ítélje, a-mi avagy támogattya, avagy tántorittya hazáját. A mellytől mindenét vette. Azért midőn verejtékét hullattya, s- vérenek skarlattytát érette tsordittya, nem sajáttyát önti: vissza-téritti, amit tőlle vett volt. Az haza tenyészte, a dajkálta, a nevelte. Az külső belső ellenségtől védelmezte; 405 az haza emeli méltoságra, az ad szép hirt, nevet, ditsőséget. Meg jutalmazza a tökéletességet, meg feddi a gonosságot, és mint a Gyermekeket szerető Anya, mennyire emberhez illik, boldogságát keresi. Való ugyan, hogy az hazának sok szép ajándékja sok terhek baráttya, de a ki vállát el vonnya a terhétől, le-mondott hazája szép ajándekirol. Vadon erdőtt keressen az illyen maga 410 lakására, haza barlang, hazája a rengeteg lugas legyen; es ottan a vadak tövises bőriben öltözzék, makkal táplállyá éltét, s-szabadgyába magának élylen.

PUBLIUS

Tisztelem fontos okoskodásodat; elmémet tántorított ugyan, de szívem meg nem győződ, végbe nem vihetem parantsolatodat, mert a természet ellent berzenkedik. Végre Fiad vagyok: ez mindenkor szívemben forog.

REGULUS

415 Ez a mentség helytelen annál, aki Romába született; Atyák voltak Brutus, Manlius, Virginius. — — —

PUBLIUS

Az igaz: de azt a nevezetes tökéletességet ezen Atyák magoknak szerzették; egy Fiu sints Romába, aki hirdethesse: hogy ő szerevén veszélyt az Atyának, hirt nevet nemzet néki.

394 II rosdás békotól

399 II Ahi! Haza edgy gyülekezet, a melynek tagjai vagyunk. Iszonyu gonosság Haza fiától Haza kívül tsak magát keresni. Mindent tőlle vettünk; azért midőn verítékünket hullatjuk s, vérünk skárlátját érette tsordítjuk, nem sajátunkat öntjük; vissza terítjük amit Hazánktól vettünk. Ő tenyésztet, ő dajkált, ő nevelt bennünket. A külső s, belső ellenségtől védelmez, ő emeli fiait a ditsőségre, ő ad szép hirt, nevet, Méltoságot: meg jutalmazza a tökéletességet, meg

feddi a gonosságot, és mint gyermekét szerető Anya, a mennyire Emberhez illik, boldogságát keresi. Való ugyan hogy a Hazának sok szép ajándéka sok terhek barátja; de aki vállát el vonnya terhétől, le mondott hazája szép ajándékiról. Vadon erdőt keressen az illyen maga lakására, ottan a vadok tövises bőriben öltözzék, makkal táplálja éltét, s, szabadjában magának éljen.

416 II Virgilius

417 II ezt a

REGULUS

420 Tekénts a régi példákra s-eregy.

PUBLIUS

Ah — — —

REGULUS

Már meg mondtam, kívánt tárgyonnak te légy vállasz követtye; tőled várom
— —

PUBLIUS

Édes Atyám, mely súlyos dolgot kívánsz Fiadtol?

REGULUS

425 Atyádnak vallasz, a vagy *Vidékbélinek* tartasz? ha vidékbélinek? ne bötsüld
nagyobra káromat Roma Ditsőségénél; ha Atyádnak itilsz, vid végbe parant-
solatomat s-meny a Tanátsba.

PUBLIUS

Ah, ha látnád bus habozasit Szivemnek, talán ennyire nem kegyetlenkednél.

REGULUS

Nem szerelmedet, álhatatosságodat kívánom tapasztalni.

PUBLIUS

430 Ha engemet akarsz tapasztalni: kérjed, édes Atyám, véremnek ontását, egy
csepig elődben ki-ontom, de hogy én, egy Fiad! sürgessem veszélyed — — —
botsánatot kérek, édes Atyám, nincsen annyi erőm, se engedelmességem.

MÁSODIK KI-MENETEL

Regulus, Manlius.

REGULUS

435 Most fordul sullya a dolognak, félek én, ne-talántán meg-tántorodgyanak a
Kapitoliomnak Szálas oszlopi. Ah Romat védelmező Istenek, tanátsokkal
támogassátok; vegyétek eleit, könyörületes Egek, Tanátsok habozásinak, és
oltalmazátok meg Romat.

425 I Vidékbélinek? [!] [Értelem szerint javítva.] II

Atyádnak tartasz, avagy vidék bélinek?

428 II ha láthatnád

429 II Nem szerelmedet, hanem álhatatosságodat

432 II bitsánatot édes Atyám nincsen annyi erőm

436 I Szólas [Értelem szerint javítva.] II szállas; tanátsokkal

437 II vegyétek eleit Tanátsok habozásinak és oltalmazátok
a Romát

MANLIUS

Maradgyatok az örön, poroszlok; senki bé-ne jőjön.

REGULUS

440 (: Manlius vallyon mit akar?:)

MANLIUS

Ah engedd meg, Istenek magzattya, had kapsolhassalak szívemhez.

REGULUS

Mi bir erre egy Római Fő-birot – – –

MANLIUS

445 Most nem vagyok Birája Romának, Regule, ember vagyok, a ki csudáalom tökélletességed, áldom álhatatosságod. Nagy versező ellenséged jött te-hozzád most, nyilván meg vallya, hogy meg dultad ok nélkül ellened tusakodó szive indulatit, meg magyarázván, kér, hogy méltó barátságodba vissza fogadd.

REGULUS

A nagyra nemzett elmének ez a természete, a le-omlott Töly Fákat nem csapdozzák a' szelek, a fel fordult kévüket szárnyokra veszik. A te szives barátságod rabos lánczaim szerzették.

MANLIUS

450 Ugy vagyon, rabos bilincsed mind tiszta tükör, ki légy, velem meg ismértette: soha illy nagyon, mint lánczaid között, nem bötsüllöttelek, gyakran ellenségeket fel dultván, diadalmassan tértél Romába: ma haza jössz magodan, s- a szerentsén diadalmaskodva. A te Laurus koszoruid gyűlölségemet nevelték: lánczaid tisztelésedre gerjesztenek. Akkor Fő vezérnek (:meg vallom:) ítéltek, ma Regulust egyiknek az Istenek közül.

455

REGULUS

Elég, bővön elég, Uram, erdem fölött ditsérsz Uram. Illy méltó ditsérőtt az Emberi tökélletesség nem érdemel. Hálálo szívvvel veszem, hogy életem fogytát bátorságos szerelmeddel nemesitted.

MANLIUS

460 Életed fogytát? meg akarlak tartani téged a hazának, és te éretted cseret kéván Kartágo, végbe viszem.

439 II Maradgyatok itt poroszlok

441 II hogy kapsolhassolok

444 II álhatatosságod. Ellenséged jött

447 II tölyfákat

448 II kőveket

449 I barátságot II barátságod

450 II ismértete

451 II nagyra

454 II tisztelésedre

456 II érdemem fölött ditsérsz. Illy

458 II barátságos szerelmeddel

459 II Életed fogytán; éretted amely tserét kíván

REGULUS

Igy kezded, Mánli, velem közölni barátságodat? ezt tselekedvén többet nem árthatz, mind ellenségem. Ha azt végben viszed, meg-fosztasz örök hiremtől. Nem azért tértem meg-Romában, raboskodván, hogy rosdás bilintsem fitogatva irgalmasságot koldullyak; azért jöttem, hogy meg védelmezzem Romát a kívánt csere alkalmának nagy kárától; Kártágo alkalma keserű áldomást akar Romára köszönni. Azért ha nem vérrel, cserével békességet nem kel vásárolni; Manli, ha méltób zálogját barátságodnak nálom le nem tészed, légy ellenségem.

MANLIUS

De ha megvettyük Kártágo kérelmét, eleven halállal végzi ki éltedet.

REGULUS

Es olly rettenetes te előtted, Mánli, az halálnak neve? Nem ma kezdém tudni, hogy hallando vagyok, azt czigázza ki ellenségem testemből, amit rövid nap alatt a természet visza kíván. És így kész ajándékul teszem le-éltemet, mellyet kételen a természet adojába kellene fizetnem, tudgya meg mind az egész világ, hogy egyedül tsak hazámnak éltem, és mivel tovább éltem nem nyuithatom, leg alább halálom hasznára széntelem.

MANLIUS

O, Nagy sziv: s- ahoz illő szavok! O, szerentsés Roma, ki illy Fiakat nemszesz! és ki *ne* szeretne téged Uram!

REGULUS

Ha engem akarsz szeretni, szeress, de Romai modon. Im szövetsége mi barátságunknak, nagy áldozatot tegyünk ma mi ketten Romának, én éltemet, te Barátodat szánd az áldozatra; az igasság azt hozza magával, hogy hazádnak haszna egy kevés károdba fordullyon. Erigy. De kösd arra hitedet, hogy méltó szándokimat a tanátsban kívánságom szerént fogod határozni; ha az *kötés* Tettzik, kész a barátság. Erre mit felelsz?

MANLIUS

Jol van, végbe viszem.

REGULUS

Most tapasztalom te benned, barátom, az Istenek ajándékát. Manli, ne veszessük az üdőt. Már eddig egybe-gyűlt a Tanáts. A te hivségedre hazánk ditsőségit, mind a szövetséget, mind fen maradando hirem, nevem bizom.

461 II közleni

462 II ezt végben viszed

470 II neve, tudtam s, tudom hogy hallandó vagyok

478 II a mi barátságunknak

479 II ketten ma mi

482 I kötés [Értelem szerint javítva.] II kötés

485 II az Istennek ajándékát

MANLIUS

Az Isteneknek ajánlak, Romának tüköre.

REGULUS

Enis, kedves barátom, tégedet.

MANLIUS

490 Mely nagy gyuladalmat gerjesztesz tagjaiban a Ditóségre, és bótsültre, nagy Lélek! nincs oly bátortalan Ember, aki téged halván, Országok-almáját, s- Királyi páltzáját lánczaiddal el-nem tserélné.

HARMADIK KI-MENETEL

Regulus, Licinius.

REGULUS

495 Szívem habozási már tsendesülnek, szándékim kévánt partot értek.

LICINIUS

Végtére nagyobb örömmel téged köszöntlek.

REGULUS

Honnan áradott, o Licini, oly nagy örömöd?

LICINIUS

Boldog reménség táplállya szivemet. Mivel eddiglen éretted fáradtam.

REGULUS

Én érettem?

LICINIUS

500 Te éretted. Talántán oly háládatlannak itiltél engem, hogy el veszett ügyedben kötelességemről el felejtkezem? Ah, szemem előtt forog, Uram, Te voltál Vezérem, Mesterem, Atyám. Te emeltél a méltóságok első garáditsára, te térítetted vissza – –

REGULUS

Felejtsd el ezeket, azt mond meg nékem, miben fáradtál érettem?

491 Il téged halván országokat s királyi páltzákat [A sor után:]

Senator

Roma Fő bíróját várja a Tanács kétes vagyom benne, ha jó vége leszén é, a mai egybe gyűlésünknék.

Regulus ból van a kösség. Attilia sirankozása, s, irtóziató szomorúsága felforgatt mindeneket. Valyon Manli mit remélbetünk

501 Il el felejtkezem? A szemem előti

502 Il te térített vissza – –

LICINIUS
505 Szabadságod, élted talpra állítottam.

REGULUS
Mí uton?

LICINIUS
A Templom előtt, a mellbe egybe gyűlt a Tanács, rendre vártom a Tanács
Nagygyait; egyenként életed meg tartására bérlettem őket.

REGULUS
(:Oh Istenek, mit hallok:) és te — —

LICINIUS
510 Nem egyedül voltam. Dicsiretet érdemel a jó igyekezet. Én ugyan szívesen
forgolottam benne, de hathatosban Attilia.

REGULUS
Kitsoda?

LICINIUS
515 Attilia. Egy magzat sins Romába, mely inkább égne Attya szerelmétől;
oh mely fontos szollott. Hány indulatokat gerjesztett! miképp fájdalmat
kegyességgel elegyítette, mely szép okossággal feddette, kérte, ditsérte.

REGULUS
Hát a Tanács Nagygyai?

LICINIUS
Ki állhat ellent Attilia kegyes Ostromának? Ihol jó, tekénts im szemejárását,
jó remény viseli.

NEGYEDIK KI-MENETEL

520 Attilia, Regulus, Licinius.

ATTILLA
Szerelmes Atyám! már valahára — — —

517 II ihol jó drága Magzatod im a szeme járását jó
remény viseli

REGULUS

És előmbbe mérészel jőni? Még eddig pártosaim között nem számláltalak, s-még-is ellenséggé lettél?

ATTILIA

Uram Atyám, én legyek a-te-ellenséged?

REGULUS

525 És nem ellenség, a ki bolondul Tanatsimmal ellenkezik?

ATTILIA

Ah, tehát segedelmedre kész akaratom, ellenségnek jele?

REGULUS

Mit tudsz te hozzá, mi segítsen, a vagy mi ártson? Ki bizta rád, hogy a köz dologba magadat ártanád? Az Országok dolga férfiakot illet, a Leányi Nemnek gondgya a szép erkölcs. Ki kért az én védelmezésemre, honnan —

530 — —

LICINIUS

Ah, Uram, igen — — —

REGULUS

Licinius szoll? Jobban menthetné magát halgatva. Halgatását mellettem való szollamása bánattyának vélem vala lenni. Örök Istenek, a Leányom — — — — — Egy Romai — — — nem jó látat e bennetek.

ATTILIA

535 Mivel Leányod vagyok — — —

LICINIUS

Mivel Romai vagyok, azzal biztattam magomat, hogy illetlen tanátsoddal — — —

REGULUS

Halgass; nem Roma nevelte aki gyalázatot jóvall. Halgass; nem Regulus vére,

522 II És előmben mérészlétél jőni? még eddig pártosim között nem számláltalak, s-még-is Atyád ellensége lettél?

525 II És nem ellenségem aki tanatsimmal

526 II ellenkezesnek jele

527 II mi bizta rád

528 II Leány Nemnek

534 II Egy Romai; [A többi hiányzik.]

535 II [A sortól kezdve a szereplők megszólalásának sorrendjét felcseréli:]

Licinius

Mivel Romai vagyok, azzal biztattam magomat, hogy illetlen tanátsoddal — — —

Regulus

Halgas nem Roma nevelte, aki gyalázatot jóvall.
Attilia

Mivel leányod vagyok.

Regulus

Halgas, nem Regulus vére akiben ily kevés a tőkéletesség. A ti tselekedéteitek terbelik súlyát Rabos lantzómnak...

a kiben illy kevés a Tökéletesség. A ti tselekedetek terhelik sullyát rabos lánczaimnak, most, most nyilván veszem észre, hogy elvesztettem minden szabodtságom.

ÖTÖDIK KI-MENETEL

Attilia, Licinius.

ATTILIA

Vald meg igazán, képezhettz é-nálomnál boldogtalanbb Magzatot, o Licini? az Atyák szerelmével guladozni, szerentséjéjéért ohajtozni, keserves eseteken aggodni, kegyes buzgosággal meg hatott sziveket ki nyilatkoztatni, másoknak ditsóséget szerez, nékem vétekül tulajdonittatik.

LICINIUS

Csupa vélekedés ebben ítéleted, Attilia, vigasztold bánatos szivedet, ne törödyél, hogy Atyádért szórgalmatoskodtál, más a mi hivatalunk, más az ő tiszte. Néki ditsóséget szerez élte meg vetése: nekünk, ha ügyét tunyás kényyen nézzük, képtelen nevet okozna; végre tapasztalni fogod, hogy hálá-ado lészen mi hozzánk. Meg ne háboritson fel gerjedt haragja! Tudod, hogy a beteg-is kegyetlennek iteli orvasát.

ATTILIA

Azok a fene pirangotások meg hattyák szivemet, nints annyi tehetségem, hogy haragos orczázásat el-viselhessem.

LICINIUS

De felely igazán, kész volnál é ilyen Atyatol meg fosztatni?

ATTILIA

Ah távol légyen, ámbár haraggal gerjedzen, tsak életbe maradjon.

LICINIUS

Ne keseregj, életben marad. Szemeid ragyogványit töröld ki könyvedből. Ha téged, oh Istenek, epekedve látlok, oda lesz minden bátorságom.

544 II gondolbatsz én nállamnál

546 II kegyes boszszusággal meg hatot

552 II meg ne haboritsuk fel gerjedt haragját

553 I orvasát [Értelem szerint javítva.] II orvasát

558 II töröld ki szemedet

Attilia egyedül.

ATTILIA

Ah most tapasztalom, hogy nem egy mértékkel osztya szerelme s- boszusága
fontyát a vak Szerentse! mert jövait osztya érdemetlenekre, mivel több részt
mér a herékre, hogy se a méhekre. Im vagy tetézve boldogitt, a vagj annyira
565 szerentséltett, míg lába alá nem nyom. Most dühös tündérségeknek én vagyok
tárgya, már-is fejem felett a zugo felhőknek hallom roppogását, és ki tudgya,
hány menjkövet nevelnek fejemre — — —, de ha büntetni akartok, oh, tőlem
el-hajlott Istenek, im kész Attilia: örömetst ki adom Lelkemet, de tartsátok
meg Atyámat. Tekéntsétek meg, hogy tönkön képetek, véretek, álhatatosság-
570 tok, és Tökéletességtek példáját ne irigyellyétek Romának.

HETEDIK KI-MENETEL

Ugyan azon Palotának Pitvarába
Regulus egyedül.

REGULUS

Rettegsz oh én szívem? Honnan származat ez az új félelem? A zajos Tenger
575 habjaival, Foenicziának dühös vadaival Már sok bajt vittál, szembe szöktél,
és most rémulve várod tulajdon sorsodat! — — — — Híbaszsz nagyon,
én szívem — — — — az én ditsőségem illy szőr szálon még soha sem függött
— — — —; de oh, ditsőséges Istenek, Regulusnál nem győzhetetlen indulat
— — — —, talán meg kel dulni? Nem — — — — A meg vetetteknek ez
580 okoskodása. Haszontalan született, aki magának született. Egyedül a nemes
erkölcs igazít arra, hogy az Ember magát ne keresse. Ha mi jo van a föld hátán,
az a ditsőség jutalma. Ez fényre virasztya szép betsületünket a rut gyalázatból,
a mellyben tisztesség kívánsága nélkül hevernének; ez a fájaldmoknak erejét,
a veszélynek félelmét, az halálnak rettenetességét el veszi. Ez az Országoknak
585 határit terjeszti, a városokat védelmezi, ez kézzel fogva vezet az Hazának
tökéletes szeretetére; meg szeléditti a mord erköltsöt, és az embert az Istenek
követésire fel-emeli, ezzel a dicsőséggel — — — de jai, meg tért Publius, és

561 II Attilia

562 II mértékben; osztya érdemetlenekre.

565 II Most dühös tündérségeknek én vagyok [a *tárgya* szó helyét kihagyta] már a [fejem felett] zugó

569 II önnön képeteket, álhatatosságok, és tökéletességtek

572 [Hí.]

573 II Regulus

575 II Fenitziának dühös babjaival Marsal magával bajt vittál

576 II hibáz nagyon hibáz én szívem — — —

578 II de ez a ditsőség oh Istenek! Regulusnál nem győzhetetlen dolog és indulat

579 II A meg vetettek okoskodása

581 erkölcs igazít arra

583 II heverünk

584 II országoknak határit

585 II a Hazának

félve látszatik közelíteni. Jól-van. Mi-jot-hoz, mit végzett a Tanács, miben függ én sorsom?

590

NYOLCADIK KI-MENETEL

Regulus, Publius.

PUBLIUS

Uram Atyám! — — — — — (*Tsendesen mondgya.*) Melly nagy gyöttelelem a Fiui szivnek!

REGULUS

És hallgatsz?

PUBLIUS

(: O Istenek, bár néma volnék:)

REGULUS

Szoly.

PUBLIUS

Minden békességet szerző dolgot megvett a Tanács.

REGULUS

Ah, tehát az haza szerelme meg dúlt mindeneket, áldozat az Isteneknek! nem haszontalan születtem, nem hejába szültem. Panaszolkodjék Amilkár. Már semmi sints hátra igyekezetemben. Leg felségesbb dolgot ma meg koronáztam, azért méltó, hogy Affrikába vissza térjek.

PUBLIUS

Boldogtalan Atya.

REGULUS

Boldogtalanak mondod a ki egész életében édes hazáját segítette?

PUBLIUS

Ah, életem felett szeretem hazámot, de siratom veszélyed.

REGULUS

Az én veszéllyem, tulajdon éltem. Senki sints, a kit maga veszélye ne sarkalna. Én édes Gyermekekem, a-ki siránkozni akar, sirassa annak sorsát a-ki születik, nem tönnön ügyemet.

592 II [A színi utasítás hiányzik.]

599 II nem hijában életem

603 II teljes életében

605 II nagy veszélye [!]

606 II Édes Gyermekekem

PUBLIUS

Ezek a-te iszonyu ellenséged oh, édes Atyám, nagy dühösséggel meg fosztanak életedtől.

REGULUS

610 És így szakad vége rabságomnak. Isten veled, tovább nyomomba ne légy.

PUBLIUS

Utolsó kötelességemet-is tehát meg veted?

REGULUS

Egyebeket kívánok te tőlled, nem kötelességet. Midőn utamat vissza fordítom, nagy keserűséggel meg epett Attiliát, ne engedd, hogy hozzám járullyon. Az ő keserve könyvel elegyittené leg örvedetesebb pompámat. Tetézve tapasztalom hozzám való szerelmét. Ha mértékit fel haladgya bánatinak terhe, 615 szánakodgyál rajta, o Publi, vedd eszedbe, hogy ő tőlle férfihoz illendő erősséget nem lehet reménleni. Te azért Tanátsoddal éltesd, te példáddal erősítsed, vezérellyed, vigasztallyad, és helyetem légy Attya. Néked gyenge Leányomat, néked tőnnön Fiamot, önnön magodat ajánlak. És reménlem — — — — — 620 ah, látom, hogy háborodot szivedbe habosz. Nagyobb erősséggel nemesítettnek eddig ítéltelek — — — — és hibázott ebben ítéletem? Távol légyen, o Publi, mert vérem, mert Romai ág vagy. El ne temesd virágo reményedet, amelly szép gyümölcsöt ígért Romának. Ma kezdgy nyomdokába lenni örök 625 hirrel, Nével ditsőült Férfiaknak. Kérlek, igyekezzél, hogy méltó maradékja lehess Regulus vérenek, hogy orczáam pirulása nélkül te rollad mint Fiamrol, kinaim kozott-is meg emlékezhessem.

KILENCEDIK KI-MENETEL

Publius, ez után Attilia, és Barcze; egy részről Licinius és Amilkár.
egy más után, de — különbb felekről.

PUBLIUS

630 Fontos a beszéde, Publi, hathatatosan unszol, képtelen nagy dologra izgat, de méltó, hogy szándékát bé tellyesíttsem. Ereimben pezgő Uri vérem, és az Atyámnak nagy példája, melly elmémbe forog, ezt javallya. A kegyes

608 I dühösséggel II a te nagy iszonyu ellenséged nagy dühösséggel

611 II kötelességem

612 II kívánok tőlled; nem kötelességed [!]

613 II járullyon. Nem akarom, hogy keserves könyveivel elegyítse örvedetes pompámat

615 II tapasztaltom; ha a mértéket feljül haladja

617 II éltesd, példáddal erősítsed, vérellyed [!]

620 II hogy fel háborodott szived. Eddig nagyobb erősséggel nemesített férfiúnak ítéltelek és hibázott

623 II mely; ma lép nyomdokába örök hirrel, nével, ditsőült uri férfiaknak

630 II hathatatosan uszik

631 II Ereimbe pezgő fel gyul Uri vérem

természetnek eddig szolgáltál, most kezd követni nagy Atyád nyomdokát, és hibázo elmédet bird élemetességre.

ATTILIA

635 Igaz é-édes Batyám?

BARCZE

Publi, és igaz — — — — —

PUBLIUS

Ugy-van, el-végezte a Tanáts: vissza tér Regulus.

ATTILIA

Miképpen?

BARCZE

Mit mondasz?

ATTILIA

340 Tehát egész Roma veszélyem keresi?

BARCZE

Tehát — — — — —

PUBLIUS

Már mind haszontalan.

BARCZE

Könyörülj rajtam, Amilkár — — — — —

ATTILIA

Segits, o Licini!

AMILKÁR

345 Vége szakadt már a reménségnek.

LICINIUS

Már fel fordult a dolog.

ATTILIA

Hol-van édes Atyám? Leg alább Kartágoba vissza mérem véle az utakat.

633 II most kezd követni az Atyád nyomdokát, és létovázó elmédet vedd kellemetességre.

635 II édes Ötsém?
647 II vissza mérvén

PUBLIUS

Maradgy itt. Mértéketlen faldalmid but szereznének néki.

ATTILIA

És véled, hogy ez meg gátolhat engem?

PUBLIUS

650 Reménlem, hogy Attilia magában fog szálni, és meg emlékezik, hogy nem illik— — — —

ATTILIA

Egyedül a forog elmémbe, hogy Gyermeke vagyok, hadgy békét.

PUBLIUS

Ezt végbe nem viszed.

ATTILIA

Az alatt, meg üdőt vontatunk, meg tér az Atyánk.

BARCZE

655 Ne fély, mig Amilkár itt lesz, vissza nem tér Atyád.

ATTILIA

Valyon ki tanácsol, kí segíthet engem? Amilkár!

AMILKÁR

Magamnak se tudok bumban, haragomban Tanátsot adni.

ATTILIA

Licini!

LICINIUS

Nem remélt fájdalom — sebesitt, nem tudom, mit mondgyak.

ATTILIA

660 Publi, édes Bátyám!

PUBLIUS

Ah Kedves Hugom! támogasd magodat erősséggel, s-álhatatossággal. Miképpen kellessék az ellenkező dolgokat hordozni, im, az Atyánk oktat. Aki ötet tökéletességben nem követi, nem méltó, hogy magzattya légyen.

650 II szállani

660 II édes Ötsém!

661 II kedves Néném

ATTILIA

665 És te így okoskodál? Te akinek keseregve, sűrű bánatomban reméltelen fej-
jemnek pártgyát köllött volna fognod? nem értem, o Publi, hova célósz?

AMILKÁR

Értem én szándéka tárgyát. Barcze van az ő szive szikrájában. Ha Regulus
viszsa nem tér, Barcze el nem jöhet velem; imé próba kove nemes elméjének.

PUBLIUS

(:Illy gyanuságban nékem kerekednem! O egek! mely iszonyu boszuság!:))

AMILKÁR

Kétség kívül a Tanátsban azon furtsáلكodott, hogy a békeség cserével ne lenne.

PUBLIUS

670 Affrikába kebelibe termett emberhez illik e gyanóság.

AMILKÁR

És még-is – – – –

PUBLIUS

Halgass, és reám figyelmez: tudod é, hogy Barczénak sorsa hatalmamba fo-
rog?

AMILKÁR

675 Jól tudom, a Tanátsból Anyád ajándékba nyerte, ennek holta után te lettél
Urává.

PUBLIUS

Most vedd eszedbe, mi hasznát, jövedelmét veszem Urakodásomnak. Éltem,
de nem bötsüllöttem felett kedveltem Barczet. Tudom, hogy teveled egy bor-
dába szóttek, ezt nem hiszik, de meg hamisítottam ezt a vádos gyanót. Barcze,
ment vagy tőllem, térj vissza Kártágoba.

AMILKÁR

680 Melly ritka madár ez a tökéletesség.

PUBLIUS

Miképpen uralkodgyék nálam a szeretet, tanold meg vad-paraszt, nem éget
olly tűz; a melly bötsületemet perzellye.

666 II Barcze El nem jósz [Egy lejjebbi sorból esúszott ide]
van az ő

668 II Illy gyanuságban felöllem lenni!

670 II Affrikában termett Emberhez illik

676 II Urakodásomnak betsületem felett nem kedveltem
Barczét.

678 II ezt a vados Gyermeket [szövegromlás]

682 II betsületem perzelje

Licinius, Attilia, Barcze, és Amilkár.

ATTILIA

685 Imé mely kegyetlenül a gászloba hattál! csalárd! *(Nem akar rá figyelmezni Licinius.)*

BARCZE

Hallod é mikép eszeskedék Publius *(Amilkárnak szol.)*

ATTILIA *(Liciniusnak.)*

Nem vagyok méltó feleletedre?

690 BARCZE *(Amilkárnak.)*

Tehát, kintsem, nem halgat engem?

AMILKÁR *(Menő félben.)*

Isten veled Barcze, ezen nyomba várj vissza engem.

LICINIUS

Isten hozzád Attilia!

ATTILIA, BARCZE

695 Hova? s-meddig?

LICINIUS

Az Atyád védelmére *(Attiliának felel.)*

AMILKÁR *(Barczenak felel.)*

Regulus megtartására.

ATTILIA *(Liciniusnak.)*

700 De mi módon?

BARCZE *(Amilkárnak.)*

De miképpen?

LICINIUS *(Attiliának.)*

Nínts oly halálos seb, amellynek orvossága nem találtassék.

705 AMILKÁR *(Barczenak.)*

Meg nem előz engem ebbe a ditsóságban.

685 II gászloba hattál! (nem akar rá...)

691 II Tehát édes Bátyám nem halgat engem?

692 II [A színi utasítás hiányzik.]

695 II [A két megszólaló közül csak ATTILIÁT szerepelteti.]

706 II a Ditsóság

ATTILIA (*Liciniusnak.*)

El nem szakadok tőled e kegyes dologban.

BARCZE (*Amilkárnak.*)

710 El nem maradok tőled, akar merre forduly.

LICINIUS

Nem engedhetem, el-kezel maradnod tőlem, mert tanácsomat a te jelen léted meg-gátolná.

AMILKÁR

Itt kezel maradnod, engem nem követhetz.

BARCZE

S-ki sem akarad fejezni elméid titkait?

ATTILIA

715 Azt sem akarod leg alább, hogy tudgyam. — — —

LICINIUS

Rövid üdő alatt mind meg tudod.

AMILKÁR

Bizd rám tönnon sorsadat.

LICINIUS

Ha halálom lesz-is bére, meg kell Regulusnak Romaba maradni.

AMILKÁR

720 Mint ha Románál Affrikába alábbvaló Isteneknek áldozna? a dölfösség ugyan mibennünk nem olly fenn héjazó, de tökéletességünk egy mértékbe szálhat. Mi-is tudgyuk, micsoda ut határozzon a bötsületre, hirre, névre. Nem tsak a Kapitoliomat őrző Juppitertől, más Istenektől is Férfiak származnak. Mások-is Istenek véreiből tenyésztek.

707 II [A színi utastás biányzik.]

709 II [A színi utastás biányzik.]

714 II ki sem akarod fejteni

717 II réám

719 II Africa

721 II hires névre

723 II véreből tenyészt

725

Attilia, Barcze.

ATTILIA
Barcze!

BARCZE
Attilia!

ATTILIA
Mi jövendölhetz?

BARCZE
Mit remélhetünk?

ATTILIA
730 Nem tudom. Lárma zendítésre hanyatt homlok rohan Licinius, és ez a zendülés — — — régi ditsóséget kedves hazámnak, És szemeim fényét, Liciniust, el-temetheti, s még-is édes Atyám rabságából meg nem szabadul.

BARCZE
Amilkár Publiusnak nemes tselekedetén el-bámulván, és ortzázásin megszégyenülvén, a jeles szándékban nálanál alábbvaló nem akar lenni. Ki tudja, hova czélozzon, és mitsoda szerentséltetésre vetette fejét?
735

ATTILIA
Ah Istenek, segittsétek Liciniust!

BARCZE
Az én jegyesemtől el-ne távozzatok, Istenek!

ATTILIA
Retteg minden tagom.

BARCZE
740 Attilia, Nem kell kétségbe esnünk, legalább (: ambar felhősön :) fel kezd derülni reménységünk fénye!

ATTILIA
Ámbár ugy légyen ez, de még-is reménytelen vagyok. Az én reménységem,

724 II IX. [Tévesen IX. római számot ír XL. helyett, de a következő kimenésben már helyesen folytatja.]

733 II tselekedetén
737 II az én bátyámtul

740 II reménységünknek fénye

741 II reménytelen vagyok. Az én szívem nem lát állandó verő fényt.

ugy vaddya a szivem, nem lát állando verő fényt. Licinius s Amilkárnak buzgo indulattya hirtelen villámlás, s szem-pillantásban mulando fényesség.

TIZENKETTEDIK KI-MENETEL

745

Barcze egyedül.

BARCZE

750

Támogatni akarom Attiliát; biztatom, erősítem, s-ime magam csak el nem ájulok. Biztosabb voltam, miglen csekély reménségre szememet vetettem. Eddig a rám hanyatlo romlástol tartottam, már attól félek, hogy fel talált kintsem el ne veszesse, veszedelemben forog, aki haboz, tengeren evez, de mégis keservesbb ott a veszedelem, mellybe – kívánt partyánál el merül. És ez az én sorsom.

HARMADIK VÉGEZÉS

ELSŐ KI-MENETEL

755

Kertet ábrázlo Palota.
Regulus, a Foenicziai katonák, az után Manlius.

REGULUS

760

Mi a dolog? Talán nem tudgya még Amilkár a Tanács akarattját? hol-van? Keressétek-fel, meg kel-térnünk. Ma az én kívánságom meg koronáztatott, az ő reménsége pedig félben szakadt, ha tovább vontattuk az üdőt, mindket-tónknek nagy but hoz fejére – – – – Hoztak az Istenek, édes barátom, jer, had békélyek kezedhez, had kapsoljalak szivemhez. Ha te nem támogattál volna, füstbe ment volna nevem ditsósége. Te tartottál meg hirt szerző rabságomba: ennek ditsó gyümölcsét tölled nagy kötelelességgel veszem.

MANLIUS

Ugy van, te visza térsz ugyan: de – téged el veszünk.

REGULUS

El vesztenétek, ha meg nem térnék.

743 II és edgy szem pillantásban

746 II magam csak ájulok. Biztabb voltam miglen csekély reménségemre

748 II fel talált bátyámat el ne veszesse

749 II a habos tengeren

750 II az a veszedelem, mely kívánt partyánál el merül és

757 II már az én

760 II hogy kapsolbassalak szivemhez

761 II nevem, ditsóségem

762 II nagy tökéletességgel veszem

MANLIUS

765 Ah — ki bánom, hogy illy későn kezdelek szeretni, tisztelni. Még- eddig az én szerelmem gyümölcsét nem kostoltad, a melly keserűséggel nem lett volna tellyes.

REGULUS

Ennél édesebbet szives Barátomtól nem várhattam. De — ha Manliusnak nemes indulattya több joval szeret, többet kérek.

MANLIUS

770 Bizvást.

REGULUS

775 Tudgya egész Roma, hogy már hazámhoz, mint Édes Anyámhoz, igaz szeretetem bé tellyesitettem. Végre a juta eszembe, hogy Atya is vagyok. Tudod hogy Romaba két magzatom vagyon; Publiust és Attiliát hagyom, és ezek az én szívemnek hazám szerelme után leg főbb kintsei, gyuladalmi; ezekből mint verőfény a ködből, ki néz a Nemes vér, de — mind — a kettő, mind gyenge oltovány, életemes Dajkát kíván. Én fel-neveltem volna, de nem tetszet az Isteneknek. Ah kedves Barátom, kérlek, helyettem viseld gongyokat, légy Attyok. Légy jutalmazója én bennem vallot nagy károknak; meg-ismérik valaha, hogy a te Tanátsid ditsőséget nékem, *nekik* pedig oltalmot, boldogságot szerzett.

780

MANLIUS

Erre bizonynal kötelezem magam, leg főbb gondom lészen drága magzatidra. Attyok lészen bennem, ámbár nem olly melto, kies mint te benned. A Romai tökéletességet beléjek öntöm; nem-is kerül nagy faradcságomba: elegendő intés lészen előttök, mivel már-is a természet kézen fogva vezeti őket a nemes erkölcsre, ha halhattják Attyoknak tökéletes éltét.

785

REGULUS

Már ha semmi sints hátra.

766 II kostoltam [!]

771 II édes Atyámhoz

773 II két drága Magzatom Publiust és Attiliát hagyom

776 II kellemetes Dajkát

779 I [*nekik* hiányzik] [Értelemszerűen javítva]; oltalmot
[Értelemszerűen javítva.] II ditsősséged

782 II olly méltó mint

785 II életét

MÁSODIK KI-MENETEL

Publius, Regulus, Manlius.

PUBLIUS
Manli, – édes Atyám!

REGULUS
790 Talán véletlen dolog történt!

PUBLIUS
Fel-zendült egész Roma. Fel-lázzat a Kösség, meg gátollya vissza térésedet.

REGULUS
És azt kívánna Roma, hogy ez a gyalázatos csere végbe mennyen?

PUBLIUS
Nem ez a szándéka: se cserét, se békességet nem kíván, egyedül a te itt maradásodat kívánna.

REGULUS
795 Én? mi, mikeppen? De hova le kötött hitem, hova esküvésem?

PUBLIUS
Egész Romának ez egy szava, hogy az hit töröknek hittel nem tartozik senki.

REGULUS
Tehát hogy Kártágo hitt törő, Regulusnak-is meg kel szegni hitét? Ha az
hitt törő példát jóvá hagyatok, és követésire kényszerítetek, minden fogadás
a szavak szelével, a természet szentséges törvénye ellen el-mulik. Hit törő
500 légyen ámbár Kártágo, de én esküvésemnek Ura lészek.

PUBLIUS
A Jövendőló Társaságnak tagjai most gyűlnek egybe, meg magyarázzák ezek,
kit-mikor kötelezzen az hit.

REGULUS
Nem kell fejtő magyarázo nékem e dologban. Tudom, mire kötöttem mago-
mat, el-kelem mennem szabadoson, végezhetet Roma, a békességről és a kato-
505 nák cseréjéről, mert ez közönséges dolog: az én vissza térésemről magam

791 II fel támadott a kösség:

795 II le kötözött hitem

796 II hitelt

798 II minden fogadás a széllel, a természet szentséges
törvénye el-mulik

799 II Légyen ámbár Kártágo hitt törő

804 II Katonáknak alku tserejéről

erkölcsét, nem Romát bírálom; mert ez engem illet, nem vagyok az, aki régen voltam; s Romának sints hatalmában külső nemzetek rabja.

PUBLIUS

Leg alább várjuk meg végezését a jövendőlknek.

REGULUS

810 Nem, mert ha rájok váraoznám, akarattokra látzatnám magam dolgát bizni. Vitézek: indulyunk a partra. Isten veled, Barátom.

MANLIUS

Szabd az üdőhez magad, Regule! Ha most meg-indulsz, a fel zendült kösség erő hatalommal gátot vethet meg tértedben: és te leszesz Roma hitetlenségének oka.

REGULUS

Tehát meg kel szegnem? — — — —

MANLIUS

815 Nem: bizonyosson meg térsz: de légy békével a mig ki önti magát ez a sűrű zápor: a nép zendülését le-csillapított bírákodo hatalommal.

REGULUS

Rád bizom magomat, Manli. De — — — —

MANLIUS

820 Értem már, elég. Ditsőségedet kívánom. Bizd tönnön jo-voltomra szived kívánságát, bennem bizakodgyál: Szemem előtt forog, hogy én-is Romába szülöttem: veled együt a ditsőség gerjeszti az én szívemet-is.

HARMADIK KI-MENETEL

Regulus, Publius.

REGULUS

825 Már ennyire meg hanyatlott Roma erköltse? Már az hit fogadás meg töréséért, már ellen dandárok fel veréséért larmáskodik. (*Alattomba magába mondya.*) Tehát, ah fiam, te itt késel? Barátom hitére, fáradságára bizhatod é

809 II ha rajtok váraoznám

812 II oka Roma hitelenséginek

816 II bírákodo hatalommal

819 II szem előtt forog

820 II az én szívemet. [Utána:]

Senator

Odavan minden reménységünk, fel fegy-

vertezet a Romai kösség. Ezért a dologért téged

kárboztatnak, teged átkoznak Manli. Nem hiszem, hogy

jó vége szakadjon ennek a nagy zendülésnek. Roma

főbírája le nem tsilapitya.

824 II mind ellen dandárok fel veréséért szorgalmatoskodik

tehát — — — Oh fiam; [A színi utasítás hiányzik.]

az én ditsőségem elő mozdittását? Eregy, siess, igyekezzél vissza térésemben.
Ez jó akarásért néked kívánnék köteleles lenni.

PUBLIUS

Ah, édes Atyám, szavadat fogadom, de — — —

REGULUS

Tehát fohászkodol? Tudgyad, hogy e mély sohajtás puha Aszonyt illet.

PUBLIUS

830 Meg vallom, úgy van, de az halál ellen-kell tusakodnom. De ez a képtelen
győtrelem, mint tűz az aranyat, férfi szívem vállagottya. Kedves Atyám, mely
szép áldozatot tennék, ha mingyárt szívem indulatit meg zabolázhatnám.

NEGYEDIK KI-MENETEL

Regulus, Amilkár.

AMILKÁR

835 Végre, Regule — — —

REGULUS

Ha nem szollasz is, értem panaszidat. Meg ne háborodgyál, a kösség lármáján.
Regulus, ha él, Romába nem marad.

AMILKÁR

840 Nem értem, mi lármát feitegett? Én se zugolódni, se panaszolkodni, te
hozzád nem jöttem, tudodra akarám adni, hogy nem tsak Roma tényész Uri
Férfiakat; mi-is nemes tejet szoptunk.

REGULUS

Ámbár ez úgy légyen, nints most ideje, hogy mértékbe tegyük, Roma s- Kár-
tágo jeles férfiait. Adgy jelt katonaidnak, készüly, hogy vissza térhessünk.

AMILKÁR

Nem! Figyelmez előbször, és felely meg-nékem.

REGULUS

(:O békétlen Ember:)

827 II Ez jó akaratért kívánnék köteles lenni
829 I mely

830 II Ez a képtelen nagy győtrelem
839 II akarom adni

AMILKÁR
845 Méltó e ditsősségre az hála ado szív?

REGULUS
Az hálá-adosság kötelesség. De már olly üdöket érönk, mellyekben dicsőség-
nek vélik végbe vinni a kötelességet.

AMILKÁR
Hát ha nagy veszélyél fordul, be tellyesittik?

REGULUS
Akkor szép tökéletesség.

AMILKÁR
850 Ettől tehát engem el nem tilalmazhattz. Figyelmezz. A te fiad bötsüllettől
viseltetvén, vissza térítette el vesztett kintsemet, Barczét, bátor ugy légyen,
mint Lelkét szerette; én-is azért nemes indulatból meg akarom az Attyát nekie
tartani, és fejemet érette Kártágo dühösségire szánom.

REGULUS
Te? te akarsz éngemet meg tartani?

AMILKÁR
855 Nézz a szemembe, én!

REGULUS
Mi modon?

AMILKÁR
Szabadulásodra utat nyittok. Ezeket az örös vártásokat szándékból félre áli-
tom. Ihol szabodtságod uttya! Ova lappangi Romába mind addig, meddig én
pántolodo haragom színelvén, vissza térek.

REGULUS
860 (:Vad paraszt:)

AMILKÁR
És mit felelsz? Jó akaratomon álmélkodol?

REGULUS
Valoba.

846 II érénk

848 II fordul bé tellyesítése

850 II engem nem tilalmazhattz

851 II el vesztett hugomat, Barczét

852 én-is azért nemes indulattúl viseltetvén meg akarom

854 II éngem

857 II örös várdásokat szánt szándékból

858 II uttya. Lappangi Romába

AMILKÁR
Reménlheted é eztet töllem?

REGULUS
Éppen nem.

AMILKÁR
865 Most vedd eszedbe, hogy nem tsak Roma nevel Uri erkölcsű Férfiakat. Én
Rimai nem vagyok.

REGULUS
A szent igaz.

AMILKÁR
Lássatok dolgokhoz. Strásák! Az utra — — —

REGULUS
Senki közületek meg ne mozdullyon!

AMILKÁR
870 Engem uralnak ezek, nem téged; mit tilalmazod őket?

REGULUS
Kész akaratodat hálálom ugyan, de én veled vissza térek.

AMILKÁR
És az én kegyességemet meg veted?

REGULUS
875 Nem, hanem rajtod szánakodom. Te a tökéletességnek árnyékához kapdosz,
nem érted, mely Királyi székben legyen helyeztetve; azért tönkön magodat,
Hazádot s engemet sértegetz.

AMILKÁR
Én?

REGULUS
Te. Mítsoda temérdek meresség bir arra téged, hogy az én szabodtságomról
tégy rendeléseket? Kártágoé vagy a te rabod Regulus?

AMILKÁR
Nem bizták azt réád, hogy az én kegyességemet visgáld. — — — —

863 II Reménlheted eztet töllem?
865 II Uri Férfiakat

872 II És ezen kegyességemet
878 II avagy

REGULUS

880 Bizonyára jeles kegyesség engem vétkessé, szökővé, hit-szegővé tenni — —
—

AMILKÁR

De élted forog itten a veszélyben; tudod, mely iszonyu csigát faragot te-néked Kártágo? tudod, mely kínos halállal tolyák ki Lelkedet?

REGULUS

885 Amilkár, ismered é a Romaijakat? tod é, hogy ezek egyedül a szép betsü-
let áráért szoktak élni? Tudod é, hogy a jó hír s szép név tárgya minden
tselekedeteknek? Romába tanolyák mozdulhatatlan tekintettel szemében
nézni a kegyetlen halálnak. A ditsőségért itten minden öldöklés kegyesség.
Romába egyedül a kinoknak félelme szerzi a félelmet, itten nevedett az
890 a köz, de fontos mondás; aki hazája szerelméért életét, vérét örömmel nem
ontya, oktan barommal vagyon annak bérelve a szive.

AMILKÁR

Hallomásra tsuda, s- méltó szollamások! De nékem ez a dagályos beszéd
éppen nem tetczik. Tudom, hogy ki ki szereti életét, te néked -is — — —
—

REGULUS

895 Igen sok szóval terhelsz, készítsd a Gályákat, gyűítsd egybe a Nászadosakat,
járj-el kötelességedben, vad paraszt, és halgass.

AMILKÁR

Bátor portzogassan izetlenkedgyél, bizvást tsufolkodgyál, kegyességemet pa-
rasztsággal béreld, Romába mostan halgatva figyelmez Amilkár csufos orczá-
sodra; de varj üdöre, meg-felel néked Affrikába.

ÖTÖDIK KI-MENETEL

900

Regulus, Attilia.

REGULUS

Se Publius meg nem tér, se Mánlius — — — jaj félek! im nagy örömmel
közelitt Attilia — Mitsoda öröm visel, Attilia?

882 II életed

883 II Kártágo károdra?

884 II a Romaijakat? Tudod-é hogy a jó hír, szép név

897 II parasztsággal béreld [szövegromlás]; ortzázásodra

901 II mi nagy örömmel

902 II mi nagy öröm visel

ATTILIA

905 Ammi remétségünk, avagy reménytelen sorsunk, áll akaratodon. Tanátsídot jóvá hagyván, Roma se békességet, se cserét nem akar; te mindazonáltal velünk maradhatz.

REGULUS

Ugyé? gyalázottal — — —

ATTILIA

Nem: a csalhatatlan Jövendőlknek ez a végezése. Szabad akaratodon áll, itt maradásod, avagy meg térésed. Rab voltál, mikor hitet adtál. A ki szabadságba nincsen, magát nem kötelezheti.

REGULUS

910 Mindenkor szabad, aki nem fél halálától. Bátortalanságát az bizonyította, aki vádollya mások erőszakát. Fel-tettem, jádzanom kel veszteséggel-is; fel nem bontom hitemet, míg meg-esküdtem kész akartva, és-mivel hitemet le-
915 kötöttem, fogadásomat bé tellesztettem, egy pontnyira sem akarok kötésem-től el-távozni: Hitetlen nevet magamhoz nem sujtok. Mert az hit adásban nem a mit mondott, hanem a mit ítél, az Uri Ember ahoz szabja magát.

HATODIK KI-MENETEL

Publius, Regulus, Attilia.

PUBLIUS

Viszsa térésedet híjába reménled, édes Atyám.

REGULUS

És ki vethet gátot ebben nékem?

PUBLIUS

920 A Romai kösség, mint a délczeg ló, zabolátlan rohan, hogy meg térésedben akadályt vethessen, a partra olly csoportal todul, hogy Roma tsak nem pusz-tává maradt.

REGULUS

Hát Manlius?

903 II avagy reméntelességünk

904 II jóvá bagyá

910 II a haláltól

912 II kész akartva való elmével

913 II egy pontomra sem akarok kötelemtől el távozni

918 II Alhatatosságra gerjedj. Viszsa térésedet híjába remélted Atyám

919 I emben [Értelemszerűleg javítva] II gátot ebben

920 II kösség már, mint

PUBLIUS

925 Egyedül ő mérészkedik tusakodni mindenek kívánsága ellen. Kérelmét fe-
nyíttekkel elegyíti, de mind haszontalan. Senki rá nem ügyel, senki nem
bírályla, senki nem enged, gerjed mind tűznek haragja a felindult népnek mér-
ges indulattya. Már a poroszloknak színek el-változott, kezekben fegyverek,
mint nyár levél, reszket. És a Fő Biró parantsolattytát e nagy lázzadásban senki
nem uralya.

REGULUS

930 Isten Veled, Attilia. Jer velem, Publi.

ATTILIA

És hova, meddig?

REGULUS

Barátom segedelmére, Roma cselekedetének meg dorgálására, drága rabsá-
gomnak meg tartására. El-mentem avagy halálom unszolására.

ATTILIA

Ah ne, édes Atyám, ha engem el-hadtz — — —

REGULUS

935 Tudom, hogy az én veszélyem néked nagy fáidalmat okoz, de nagy faidalmak
sarkán fordul a Romai bötösület.

ATTILIA

Ah melly keserves faidalom.

ATTILIA

Akar mit egyebet el viselhetek — — —

REGULUS

940 És mit? Talán Roma Nagygyaival felmész a tanátsba, hogy Romát tudalmos-
ságoddal vezérellyed? Talán bokrétás forgo tollas sisak alatt az ellenségek

924 II kérelmét fenyegetésekkel elegyíti, de mind haszonta-
lan, nem sokat hajtának rajta, senki sem bírálta, senki
sem enged

928 II a nagy zendülésben senki sem

932 II tselekedetének

934 II ha engem el hadtz — — — [Utána betoldás:]

Regulus

Attilia! Sokat engedtem nemednek, üdőknek
Atyai kegyességemben bőven elég már elég a Siralom!

Hírem, nevem, ditsósségem el temetésére Romával ne
sies.

939 II [A 937.sor [Attilia Ah mely keserves faidalom] után
jön az I eddig a II-ben kibagyott 935–936 sora:]
Regulus Tudom, hogy az én veszélyem neked nagy
fájdalmot okoz, de nagy fájdalemak sarkán fordul
a Római bötösület. [Ez után kibúzza az I-nek egy
rossz helyre idemáolt sora: Attilia Ah mely keserves
faidalom, [s ez után következik Attilia helyes szövege:]
Akar mit egyebet el viselhetek, [majd folytatódik az I
variációval azonos szöveg]]

feldulásában fáradhatz? Ha ilyen csekély fájdalmot hazadért nem viselhetz el vetetség kívül, mond meg, mit mivelsz érette?

ATTILIA

Az igaz, de illy nagy álhatatosság — — — —

REGULUS

945 Tövis közt mint rosa nevelkedik az álhatatos erkölts, de még-is reménylem, mivel magzatom vagy, hogy Érettem rá birod magodat.

ATTILIA

A mennyire lehet, nagy Atyámnak nyomdokában lépek. De — — — —
— oh Istenek, te harag szemmel fordulsz-el én töllem, el-vesztettem Atyai szerelmed?

REGULUS

950 Nem, édes Gyermezem, szeretlek téged, ellened nem gyullad haragom, vedgyed szerelmed zálogját, kegyes ölelésemet. De ez az Atyai kegyesség erő, tehetségnek, álhatatosságnak, bötsületnek forrása, nem a meg vetett kicsin szivnek árra légyen.

ATTILIA

Ah, Atya vagy, s még-is fohászzkodás nélkül távozol töllem!

REGULUS

955 Atya vagyok, de azonnal nem lennék, ha — gyermekeimnek férfit nem illető példát hagynék. Szerelmemmel ég, mint másokban, bennem-is sziv, de — én szolgálatomra hajtom, ti néki szolgáltok; minden jó indulat zabola nélkül gyalázatra rohan.

HETEDIK KI-MENETEL

Attilia és Barcze.

ATTILIA

960 Álhatatosságra gerjegy, gyenge szivem. Távozzatok töllem zokogo panaszim, szivemet epesztő sok faldalmim, szűnnyetek meg özönként ki áratt szememnek könyvei: eleget aszták orczáim, eleget rettegett szivem, rebegett Lelkem.

941 II ily tsekély

942 II miveltet

943 II oly nagy

944 II köztöt; nevelkedik

945 II reá birod

949 II tégedet

950 II szerelmem zálogat

952 II jele legyen

953 II távozzol el töllem

955 II Szerelmemmel [Értelem szerint javítva.] II szerelmemmel;
a sziv

961 II ki áratak szememnek könyvei: eleget asztak azemeim,
ortzaim

Óseimtől ágozott nemes erkölcsömöt, hogy az Atyám tökéletes bátorságához szabjam, szükség; mert nem illik, hogy illy jeles fának fattyu ága legyen Attilia.

BARCZE

965 Tehát igaz, Attilia? Tehát a Tanács, a Kösség, a Jövendölők és az egész világ gyalázattyára el-akar menni Regulus?

ATTILIA

Igen-is-el-megy.

BARCZE

De melly nagy balgatagság?

ATTILIA

Böcsületesebben szólly az Uri Férfiakról.

BARCZE

970 Helybe hagyod tehát Atyádnak vak merő Konokságát?

ATTILIA

Atyám álhatatos tökéletességét dicsérem, magasztalom.

BARCZE

Tökéletességét? Amellynek jutalma rabság, bére kegyetlenség, zoldgya dühös-ködő halál.

ATTILIA

975 Halgass, rabsága, kinnya, halála szép diadalmat, örök nevet éleszt édes Atyámnak.

BARCZE

És te ebben örvendesz?

ATTILIA

(:Oh, Istenek:)

BARCZE

Fel nem érhetem — — — —

963 II Eleimtől ágozott

964 II fattyu

970 II Helybe hagyod-é tehát vak merő kívánságát?

972 II rabság, melynek bére

ATTILIA

980 Fel nem érheti, aki tönnön kárára vadonságban termett, mely öröme legyen
Attya ditsőségén gyermekének.

BARCZE

Miért kesergesz tehát?

ATTILIA

Jele, hogy bánatim szűnnek; mivel bánatim felhői sirással oszlanak. Tudod,
hogy a zápor hullását követi verő fény.

NYOLCADIK KI-MENETEL

985

Barcze egyedül.

BARCZE

990 Melly támentalan oltárokat emelt Roma a ditsőségnek; csuda áldozatokat
kéván e bálvány magának. Ime, Mánlius irigyli rabos sorsát versező Társának!
Regulus meg veti könyörülő indulattját a népnek! A Gyermeke tapsolg Attya
veszélyén: és Publius (: ez a dolog meghalad minden hiedelmet :) bötsülete
hiriért, ámbár kedvellyen, el botsatt engem! Melly (: meg valni drága kintsül
ohaitás nélkül :) nem kicsiny erkölcs. Én ezt csudállom ugyan, de magam
érette nem fárasztom, bátor valahány fő, annyi fel emelt oltára legyen Romába
a ditsőség árnyékának, én áldozatot egyedül Ennek, nem gyuitok, mert (:
áldom Affrikába Istenét :) Romai nem vagyok, s- lenni sem kívánok.

995

KILENCEDIK KI-MENETEL

*(A Tyberis felett arannyal berakott tornáczok, folyamottján Regulus még téré-
sére készítettet hajók. Hid a bé szállásra. Támetalan nép, amely ellenzi hajóban
szállását. A Gályákba az Affrikabéliek, a Főbiróval a poroszlok.)*

Manlius és Licinius.

LICINIUS

1000 Nem, nem akarja Roma hogy Regulus el-mennyen.

979 II vad országba termett

986 II mely tamitalan sok oltárokat emelt Roma a
dűbösségnek

987 II kíván ez a bálvány; könyörülő sorsát kedves
baratyának

988 II tapsol

989 II meg halod minden védelmet

990 II el botsatt engem! Én eztet csudállom ugyan, de
magamat érette

992 II oltár legyen

994 II Áldom Affrika Isteneit; [A IX. kimenés a II-ben
összevonva a X-tel Ultima jelzéssel következik; szereplő
megjelölés: Minnyájon; a díszlet jelzése elmarad.]

MANLIUS

Hát a Tanács? Én? nem vagyok tagja Romának?

LICINIUS

Több része a Kösség.

MANLIUS

De nem okosabb.

LICINIUS

1005 Leg alább nem oly kegyetlen gyuladozván, és hálá adó szivtől viseltetvén,
Regulusnak éltét meg akarjuk tartani.

MANLIUS

Mi pedig fenn-maradando örök ditsőségét.

LICINIUS

A név dicsősége — — —

MANLIUS

Már elég; nem jöttem veled kötködni. Felre álljatok az utból.

LICINIUS

Senki meg ne mozdullyon nyomából.

MANLIUS

1010 Ellene mérészel Licinius állani Roma Fő Birájának?

LICINIUS

Gátolni mérészli Manlius a kösség biráját?

MANLIUS

Máskor futtattuk-meg ezen vitatást, vitézek, utat nyissatok.

LICINIUS

Ellent álljatok oh, Romai hivek!

MANLIUS

1015 Oh Istenek, fegyverrel ellent parantsolatomnak, ekkép méltóságomat — —
— — —

1002 II Több rész a

1004 II nem oly kegyetlen, mi szeretettel gyuladozván;
Regulusnak éltét meg kel betsülni

1006 II fel maradando

1008 II nem jöttem veled kotzodni

1009 II senki közületek meg ne [Ezt is Manlius mondja,
meg az 1010. sort is.]

1014 II fegyverrel vetnek ellent

LICINIUS

Minden méltóság Romában áll a kösségen: te törvénytelenül bánol vele, hogy akarattýában ellenkezel.

A NÉP

Romában maradgyon Regulus!

MANLIUS

Figyelmezzetek, hallyátok szavamat, míglen ki fejtem a dolgot.

A NÉP

1020 Romába *maradgyon* Regulus!

MANLIUS

Ah, kérlek — — — —

A NÉP

Romába *maradgyon* Regulus!

TIZEDIK KI-MENETEL

Mínnýájon.

REGULUS

1025 Regulus Romába maradgyon? És ezt a szollamást én hallom? És ezt el kell hitetnem magommal? Hit törésre kénszerittetem Romában, és én kénszerittetem? Micsoda népet — tenyész most ez a föld? Kinek túnt szívébe ez a gyalázatos kévánság? Ki nevelte e bestelenségre? Hol vannak, hova lettek Brutus, Fabricius, Camillus unokái, mié vált a régi nemes vér? Regulus
1030 Romába maradgyon? Óh, mongyátok meg, mi gonossággal érdemlettem gyűlölségteket? Fogtam é fegyvert, tartottam é tanátsot hazátok, várostok ellen? Szomjuhoztam é véreteket?

LICINIUS

Az igaz szeretet birt arra, Regule, hogy rabos lánczodot lábodrol leverjük.

REGULUS

Mi lesz a lánczok nélkül Regulusból? Ezek, ezek pengetési mívelheti, hogy példát hagygyak Romának, gyalázatot ellenségteknek, ditsóséget szerezzek

1016 II bánol vélle, bogy akaratyában ellenzed

1020 I [A sorból csak a Romába szó van meg, ismétlési jelek jelzik, hogy a szöveg azonos a 1018. soréval]

1025 II ez el kell hitetni [szövegromlás]

1029 II a régi nemesség, s, vér

1033 II Az igaz szeretetted; lábaidról

1034 II pengetése

hazátoknak. Ha ezektől meg fosztotok, gyalázatos hittörő, el szökő Rab leszek.

LICINIUS

Hit törőknek adtál hitet, Rabságba voltál, mikor hited lekötelezted, és a jövőendő mondok Tanátisa — —

REGULUS

1040 Ah ezt a tsalárd hitetlenség ürügyét a tengeren tul termett barna, vad szerecsenyek közé számkivetésbe küldgyétek. Romától tanullya a világ az hit megtartását.

LICINIUS

De melly inségre jut Roma, ha Attyát el veszti.

REGULUS

1045 Juttassa eszébe Roma, hogy halandó az Attya, hogy végtére a Márs pánczélja alatt lantot fog verni az ina aggasztó üdő, ki szárasztja buzgó ereiben pesgó ősi vérét, hogy tovább Romáért sebbel, vérrel nem virágozhatik, hogy reszkető karjában vérrel szabálja nem izadhat; és hogy élete folytából egyedül ez a rész van hátra, hogy Romai modon végezze életét. Ah, melly gyönyörű uttyát irtya
1050 ennek az ég, meg őszült éltemnek napjait örök ditsóséggel most pecsételhetem, és ti éltem bötsűjéhez motskot akartok kenni? Nem, ez lehetetlen. Ismérem én tönnon félekimnek erkölceit, tudom a Romaijak szive indulattyát. Regulussal senki nem ellenkezhetik, akit Roma szívó ége táplált. Tudom, hogy szívébe örvendez azon, ami ellen irigykedve mostan tusakodik. Tudom, hogy az én életem veszélye, félelme közt is gerjed arra a szivek, hogy nyomdokomat
1055 követhessék. Ah, távozzál hajlandó természet; puzdrába a nyilat, hüvelyben a kardot; ne gátollyátok ditsó pompámat! Oh, barátim, oh, fiaim, oh, félekim, barátimtól jó akaratot várok, felékimet kérem, mint Atya parantsolom.

ATTILIA

(: O, Istenek! Minnyájan szavának térdet haitnak :)

PUBLIUS

(: O Istenek! minnyájon le teszik a fegyvert.:)

LICINIUS

1060 Im tágos az ut.

1036 II el szököt Rab

1038 II adtál Hitelt; hited le kötötted

1039 II és jövőendő mondok

1040 II hitetlenségünknek ügyét

1045 II lantot fog verni az üdő ki szárasztja. buzgó erejében

1047 II éte

1051 II Önnön felekimnek erköltsét; szivek indulattyát

1052 II Roma szívó ege [!]

1054 II félelme közt is gerjed arra szivek

1056 II ditsóült pompámat

1058 II haitanak

REGULUS

Hálákat adok, szívem kívánságait bé fejező Nagy Istenek: már nints határ az utamban. Ülly hajodra, Amilkár, én ezennel utánnad a szélnek vitorlám botsátom.

AMILKÁR

(:Most irigyelhetem sorsát ennek:.)

REGULUS

1065 Isten veletek, oh Romát szerető Férfiak. Vajha méltó butsút vehessek tölletek! Áldozat az Isteneknek, el hagyok titeket, de mint Romaijakat, úgy hagyok. Ah, kérlek tartásatok fenn – ezt a ditsó nevet, és kirádkodtok a kerék föld Né-
pén, és az egész világ térdet hait Romának. Romát védelmező Istenek, Aeneas magzattyát oltalmazó Isten aszszonyok, ezt a tönnön véretekéből származot
1070 Népet néktek ajánlom. Viselyétek gongyát e drága helynek, világot erőben, Erkölcsben meg duló városnak. Kérlek engedgyétek kegyessen, hogy benne lakozék az hit, ígasság erősség, áhatatosság, és ha valaha üdő kerültébe valamelly boldogtalan csillag szerencsétlenséggel fenyegetné a Kapitolum szálas oszlopit, ime Regulus, oh Istenek, egyedül Regulus haragtok áldoztattya
1075 légyen, és az ég minden Romára áradando boszuságát töltse be fejemen' tsak talpon Roma – – – – (*De itt zokognak*) Isten veletek!

VÉGE

A MŰ ADATAI

Lestyán Mózes *Attilius Regulus*a ez ideig nem jelent meg nyomtatásban.

Szövegét több kézirat őrzi. A *gyulafehérvári drámagyűjtemény*ben a 18–62.lapok tartalmazzák az 1752-ben Nagyszombatban magyarra fordított Metastasio-drámát. A kéziratok másolatok közötti ez a legrégebb és legteljesebb.

A gyulafehérvári gyűjtemény első öt darabjának géppel leírt másolatát találjuk az OSZKKt Fol. Hung. 2789. jelzete alatt. A gépirat 1957-ben Kalocsáról került az OSZK-ba. Körpecsétjének szövege: „Bibl. Sciptor. S. J. Hung. in Coll. Collocensi S. J.” Hiányzik a keletkezésre vonatkozó néhány bevezető sor, a játék summája, valamint a beszélgető személyek felsorolása.

A nagyszombati fordítás szövegváltozatát megtaláljuk a BEK H. 21. jelzete alatt is. Ezt az adaptációt 1754-ben Gyöngyösön játszották a jezsuita iskola tanulói. A gyöngyösi rendező kisebb változtatásokat tett az eredeti drámában. Barcze nem mátkája Amilkárnak, hanem húga, így szavaiból elmaradnak a szerelmi célzások. Licinus ugyan jegyese Attiliának, de a kettőjük szerelmére utaló mondatokat a rendező lerövidítette. Lestyánnak helyenként bonyolult mondatszerkezeteit (a

1061 II kívánságát; Isteneknek

1064 II sorsát ennek. Tsak rajta fiam.

1065 II vehetnék

1067 II Ah, tartásatok fenn; Kirádkodjatok a kerék földén, s
a föld népén, és az egész világ

1069 II ezt az önön véretekéből

1071 II engedjétek

1073 I szerencsétlenséggel [Értelem szerint javítva.]

1075 II tsak talpon Roma. [A színi utasítás hiányzik.]

[Utána:]

A NÉP

Oh Édes Atyánk

Regulus

Isten veletek [Ez után áll a VÉGE jelzés.]

monológokat, monológyszerű megszólalásokat) igyekezett gördülékenyebbé tenni. Ebben a kéziratban a bevezetőben nem találunk utalást sem Metastasióra, sem a fordítóra, sem a dráma máshol való előadásaira. A kézirat második levele hiányzik (a summa folytatása, a szereplők jegyzéke). Fennmaradt azonban a gyöngyösi előadás színlapja. Ma ugyan lappang, de BAYER József közölte szövegét (*A magyar drámairodalom története*. Bp. 1897. II. 405–408). A „Sommája a' Játéknak” egy-két szó eltérésén túl a következő tájékoztatással bővebb: „A' Levél szin Roma vidékiben, az Hadak Isten-Aszszonya Bellona Templomának szomszédságában elméltetik”. „A' játékban fen-forgó személyek” után a program felsorolja a szereplő személyeket is. (Lásd alább az *Előadás* fejezetben!)

A ma lappangó, évjelzés nélküli budai nyomtatvány a régebben G. 112-es jelzetű szintén lappangó Attilius Regulus-kézirathoz volt csatolva a BEK-ben. Ezt a kéziratot ZAMBRA Alajos dolgozatából (*Metastasio, „poeta cesareo” és a magyarországi iskoladráma a XVIII. század második felében*. EPhK 1919. 1–74) ismerjük. A bevezető sorok („olasz nyelven pompás készüléttel feltette Metastasius Péter”) és a szerzőnek az eredeti darabbal való fordítás-összevetéséből az látszik, hogy a kézirat szövege azonos a gyulafehérvári gyűjtemény szövegével.

SZERZŐ

1793. június 20-án Hyross Sámuel, a pozsonyi gimnáziumnak azokban az években igazgatója, levelet írt és drámakézirat-szövegeket küldő piarista szerzetestársának, barátjának, Révai Miklósnak: Faludi drámáit és Lestyán két darabját („...deinde Attilium Regulum et Josephum Aegyptium a Moyse Léstyán redditas hungarice...”). Ezeket Hebler Jakab küldte el neki Bécsből. (OSZKKI Manuscripta Revaiana) Mivel a Faludi drámáira és Lestyánnak a József-dramájára vonatkozó tájékoztatásai hitelesek, elfogadhatjuk közlését az *Attilius Regulus* fordítójának személyéről is. (Vö. GÁLOS Rezső: *Lestyán Mózes iskoladrámái*. ItK 1937. 296–297.)

Lestyán (nyomtatott művein Léstyán) Mózes Csikszentkirályon született 1720. szeptember 17-én. A filozófiát Kolozsvárott végezte, ott lépett be a jezsuita rendbe 1743-ban. A próbaév és egy éves teológiai tanulmány után 1746–1749-ben Kolozsvárott tanított. 1750-ben Egerben vezette a retorikai osztályt. Teológiai tanulmányait Nagyszombatban fejezte be 1754-ben. 1758-tól a jezsuita rend eltörléséig Székelyudvarhelyen működött hitszónokként, iskolaigazgatóként, házfőnökként. A rend feloszlatása után ugyanott plébános volt 1774-ben bekövetkezett haláláig.

Magyarra fordította a következő szám alatt közölt *Egyiptomi József* című bibliai drámát. Továbbá megírta a rend misszionárius szentjének, Xavéri Szent Ferencnek (Kassa, 1759) és a rendalapító Loyolai Szent Ignácnak (Kassa, 1773) az életrajzát.

FORRÁS

A magyar fordítás Metastasio *Attilio Regolo* című drámájából készült. Érdekes, hogy Lestyán megtartotta a női szerepeket, a szerelmi motívumokat. Az áriáknak prózában való összevonásától illetőleg kihagyásától, továbbá kisebb, lényegbe nem ütköző eltérésektől eltekintve a fordítás hűnek mondható. De Lestyán előtt nem (vagy legalábbis nem csak) az olasz szöveg, hanem annak latin fordítása állhatott. Erre mutatnak a fordítás latinizmusai, mint pl. a vocativusok. Metastasio darabjának Magyarországon is ismert volt latin fordítása. A zirci ciszterci apátsági könyvtár drámakolligátumának (jelenleg a Veszprém megyei Levéltárban: 142/9.) 191–221. lapján olvasható egy latin nyelvű áttünetése. Szerkezetileg azonos az olasz darabbal, Lestyán fordításával. Az olasz szöveget azonban némileg tömöríti, és kifejezéskincse is eltérő. Nem valószínű, hogy Lestyán előtt a zirci szöveg vagy annak másolata állhatott. Ott ugyanis nincsen női szerep; Attilia – Attilius néven – Regulus másik fia; Barce helyett meg Barceus Nobilis Africanus szerepel, aki Amilkarnak a fia. A zirci másolatban a darabnak két lapnyi előjátéka is van, amely célzásaival a darab előadására utal.

ELŐADÁS

A gyulafehérvári kézirat bevezető soraiban olvasható időjelölés némi ellentmondást tartalmaz. Előadást nem regisztrál, csak a fordítás tényét: „1752-ben pedig Magyar nyelvre fordítatot mind terhes munkáknak megnyihítésére, mind bus gondokkal faradt elméknek meg Könnyebbítésire”. De hozzáteszi: „Nagyszombatban 1750-ben.” Ez utóbbi évszám nem lehet darabunk előadásának jelzése, hiszen a fordítás 1752-ben készült, legfeljebb egy latin szöveg színrevitele, bár magát a Metastasio-darabot is csak 1750 farsangján mutatták be először Drezdában.

1754.szeptember 1-én a darabot Gyöngyösön játszották magyarul. A „terhes munkáknak meg enyhítésére és faradt elméknek könnyebbítésére játéku képzeti” előadásnak ránk maradt kézírásban a teljes szövege és a nyomtatott programja. Ez utóbbi tartalmazza a szereplő személyeket is:

NOMINA ACTORUM.

REGULUS, Bartholomaeus Jakab. AMILCAR, Paulus Sigmond.

Rhetor. Rhetor.

MANLIUS, L. B. Alexander Vécsei. Romani Cives.

Rhetor. Bernardus Beigler, Rhet.

ATTILIA. Franciscus Kessler. Franciscus Boldogh, Poet.

Rhetor. Antonius Fay, Poeta.

PUBLIUS, L. B. Wolfgangus Vétsei. Poeta. Andreas Hamar, Poeta.

Josephus Volkovics, Poet.

BARCZE, Joan. Nepomuc. Akács. Poeta. Praefecti Militum.

Paulus Megyeri, Poeta.

LICINIUS. Antonius Sótér. Rhetor. Joannes Csepregi, Rhet.

Michael Pethő, Rhetor.

His accedunt Milites, Etc.

Magyarul játszották 1754-ben Nagyváradon is. (STAUD, I. 324.) Feltehetően Lestyán Mózes fordítását vitték színre, a gyulafehérvári-gyűjtemény tanúsága szerint Erdélyben ismeretes volt az ő fordítása.

A témának még több magyarországi előadásáról tudunk. Valószínű, hogy ezek latin nyelvűek voltak. 1755-ben Kassán a rétorok az *Attilius Regulus*-szal zárták az évet (STAUD, II. 75.). A rendi feljegyzés a nyelvről nem tájékoztat.

1758-ban év végén Selmecbányán adott elő a retorika osztály egy *Attilius Regulus*, ennek fennmaradt a színlapja is latinul (OSZK Színháztörténeti Tár Pro. 68). Ez az előadás nyelvről nem tesz említést, de a szereplők jegyzéke szerint a női szerepeket ez is férfi szerepekkel helyettesítő adaptáció volt, más szerkezettel, más mellékszereplőkkel és az argumentum szerint kissé módosított változattal a történetnek, mint a gyöngyösi magyar vagy a zirci latin variációban olvashatjuk. (STAUD, III. 362.)

Budán 1765-ben a grammatikai osztály, 1766-ban évről évre a szintaxisták játszottak *Attilius Regulus*-ról szóló darabot. (STAUD, III. 97–98.) Az előadások nyelvről nem maradt feljegyzés. Az adatok a téma közkeletességét bizonyítják.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunk szövegét a gyulafehérvári drámagyűjteményből vettük. Egyenletes másolat, a mikrofilmen azonban a vége felé kopás miatt nehezen olvasható. A szövegkiadásban a kéziratból a következőkben térünk el:

A másolat a kimeneteleket a legtöbb esetben csak római számmal jelzi. Hivatkozás nélkül kiírtuk betűvel a jeleneteket. A központozásban a mai gyakorlat szerint jártunk el. A mondatokat, szerepeket mindig nagybetűvel kezdtük. A kézirat folyamatosan tartalmazza a szerepeket, mi szereplők szerint tagolt szöveget közlünk. A szerepek megszólaltatóinak teljes nevét kiírjuk. A másoló következetesen *ő, ű* magánhangzót írt. Ezeket a mai kiejtés szerint írtuk rövid vagy hosszú változatban; a néhány helyen elmaradt ékezetet az *o, u* fölé kitettük minden jelzés nélkül. Általában a többi magán-

és mássalhangzónál a kézirat helyesírását követtük, akkor is, ha az következetlenséget mutatott, mint pl. a *cs* hang jelölésére szolgáló *ts*, *cs* írásmódban. Ahol értelmi okokból javítottunk, a kézírattól eltértünk, kurzíválással jeleztük. Az eredeti írásmódot, hibát a lapalji jegyzetben közöltük. A másoló javításait (áthúzás, a javítás módja) nem közöltük, csak a végleges szöveget. A színi utasításokat zárójelben, kurzív betűkkel hoztuk. A félreszólásokat, magában mondasokat az eredeti módon (: :) közöltük. Kiadásunkban a gyulafehérvári gyűjteményt I-gyel jelöltük.

II-vel az 1754-ben Gyöngyösön játszott szöveget jeleztük. A jezsuita iskolai színjátszás adaptációs gyakorlatának szemléltetésére közöltük a gyöngyösi változat eltéréseit. A helyesírási, lényegtelen szóalaki eltéréseket azonban figyelmen kívül hagytuk. Megjegyezzük, hogy a II. forrás másolója jóval gyakrabban követett el szóróntást, mint az I. forrás írója.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Cím 173dik esztendőben. A darabot Metastasio 1740-ben írta, de első előadására csak 1750 far-sangján került sor, III. Ágost lengyel király és szász választófejedelem drezdai udvarában.

Eddig nem tudunk 1750-es nagyszombati előadásról (a magyar fordítás 1752-ben kelt); latin nyelvűről sem.

13 *Drincs* – csere (Többször előfordul a darabban. Vö. 268, 334.)

29 Apianus – Appianus II. századi, görög nyelven író, Alexandriában élő római történettudós; Zon. – Zonaras XII. sz. bizánci görög történetíró.

40 *levél szín* – lugas

41 *bé íktatásra* – bevezetésre

50 *rabságát senki nem alítja* – rabságára senki sem gondol

53 *porczogo* – pattogó (Vö. 896.)

62 *Alkalmatosságot üztem* – alkalmat kerestem

66 *ölb* – ölyv

97 *szívó ege* – levegője (Vö. 1052.)

101 *szálás* – magas (Vö. 214; 436; 1074.)

104 *poroszlo* – lictor (Vö. 173; 439; 998.)

110 *foggattya* – kínozza, gyöttri, sanyargatja

121 *meg futtami* – gondolkodni valamin (Vö. 1012.)

159 *szabá az üdőhez magad* – várd ki az idejét (Vö. 811.)

212 *zetzel szék* – ülő szék

223 *csigáját* – kínzó eszközét

311 *utolsó vanakodásomban* – életem utolsó pillanatában, vonaglásában

363 *tudalmasság* – ismeret (Vö. 939.)

382 *közönséges dolog* – közügy, ügy

444 *versező* – versengő (Vö. 987.)

447 *Töly Fákat* – tölgyfákat

550 *tunyas kényyen* – tunya kedvvel, lustán

555 *orcázás* – szidás, pirongatás (Vö. 733; 897.)

579 *meg kel dulni* – le kell győzni

742 *vaddya* – vágyja

758 *vontattyuk az időt* – húzzuk az időt

776 *éleletes* – élelmes, tehetős

801 *Jövendőlb Társaság* – az augurok papi collegiuma

857 *örös vártások* – örök

880 *szökővé* – szökevényné

1051 *félekim* – feleim, felebarátaim

16.

LESTYÁN MÓZES

EGYIPTOMI JÓZSEF

Nagyszombat, 1753.

EGYPTOMI JOSEF

Az az

MENNY-ORSZÁGNAK ÚTTYA, MELYET NYITT AZ ÁRTATLANSÁG.

A JÁTÉKBAN FENN FORGÓ SZEMÉLYEK

JOSEF.

KANOP. Királyi szolga, Josef tömlőtzi társa.

SETHO. Tömletz tartó.

APRIES. Putifár fia.

BAGOÁS. Putifár szolgája.

HEROLD.

a' Katonák, Polgárok, és a' Kösség, melly Josefet követi.

ELÖL-JÁRÓ BESZÉD.

1. Szép köszönettel fejenként üdvözlek, hogy tréfás játékunkra meg jelentetek méltó személyekben. Vallyon ki sandal etc. ut supra in Prologo Salomonis. usque ad verba: Nemét. Mi dolog ez? Sommáját elő terjesztem játékunknak.
5 Ennek neve: Egyptomi Josef, azaz Menny Országnak úttya, melyet nyitt az ártatlanság. Ami Sommáját illeti, rövid szoval ki-fejezem.

Tsak két úttya vagyon menny országnak: egykén határozza az ártatlanság; a' másíkan mint egy kézen fogva vezet az embert az egekbe a' penitencia tartás, mind a' két útat, a' Mária Zászloja alá iratott Iffiak, mint tükörben, meg láttyák
10 e jelen való elmékedésben avagy fársánghi játékbán. Menny Országnak első úttyát, azaz az ártatlanságnak bizonyosb ösvényét könnyen fel-találják azok, a kik szemek előtt forgattyák e máj játékunknak (vagy elmékedésnek, vagy is játéknak) ezen fundamentomát: Mikép tselekedhetem gonoszt, és hogy vétkezhetem az én Istenem ellen? Meg magyarázzuk ezt a' mondást Josef Patriárka tselekedetéből. Es bátor sok jeles tselekedeti legyenek ezen Patriárkának, e'
15 mostani (elmékedésére) játékra, választyuk e' következendő tselekedetit.

Már három esztendeig tömletzben viselte vala a' rosdás bilintset, a' mellybe készebb volt szegesztetni kezeit, hogy se ártatlanságát elveszteni, és az ő Istene ellen vétkezni. Ez az álhatatos szandék, az ártatlanság úttyára vezeté Josef
20 Pátriárkát, a' mellyen a' setét tömletzből Aegyptom viczekirályi székére juta. E miképpen történt a' Farao álma fejtéséből, a' Sz. Írásból tudó dolog mindeneknél. Azért erről szot nem szaporittunk. Hanem, mivel a' Poétáknak igassággal határos dolgokat szabad költeniek, ma mi is ezeket követvén, az historiának igaz és valóságos történetihez azt adgyuk hozzá, hogy az ártatlan Josefnek kedves
25 baráttya, és Putifarnak fia, Apries avagy Serapis sok unszolásival, és könyhul-latásival azt végezte el édes Attyánál, hogy Josefnek szabadulását a' Királytól kikérvén, azt házájához, és előbbi tisztinek viselésére visz-sza hinná. De mivel az ártatlan ifiu a' bűnre intselkedő alkalmatosságot azon háznál lakni tudván, a' maga ártatlanságának az előtt is nagy nehezen elkerült veszedelmét félti vala,
30 Készebb volt tovább is és sullyosabb tömletzbe, sótt az halálra is szententiáz-tatni, hogy sem azon lelki veszedelemre vivő és vétékre ingerlő alkalmatosságba

viszsa térni. — — De már is meg nyílik a' tömletz. — azért isten veletek. Szép
készséggel figyelmezzetek szóllamásira.

ELSŐ RÉSZ.

35

ELSŐ KI-MENETEL.

Josef. Kanop. a' tömletzben mind ketten alusznak.

JOSEF

Távól legyen ez tőlem! Távól legyen! — — — Mikép tselekedhetem e'
gonoszt, és hogy vétkezhetem az én Istenem ellen? — — Ah nem! Nem
tselekeszem a' gonosságot, nem! — —

KANOP

40 Mitsoda álom ijezget téged Jósef? —

JOSEF

hol vagyok?

KANOP

Nem tudod? Velem vagy e' szörnyű tömletzben.

JOSEF

Veszem észre. Viszont a Putifár házában álmodozok vala, és ugyan — — —
de áldozat az Istennek, füstben tűnt az álom; még tömletzben vagyok.

KANOP

45 Hát olly kellemetes néked e' tömletz?

JOSEF

Leg alább nem olly alkalmatlan, mint a' Putifár palotáj, a' mellyekben az a'
dühös, katzér aszszony, a' kinek viszont körmeibe vetett vala az álom.

KANOP

Ekép betsüllöd aszszonyodat?

JOSEF

50 Érdemel é *tisztesb* nevezetet, a' ki szemtelen gonosszággal engemet szennyit-
vén, e' tömletzbe vetett, és ártatlanságomat már három esztendeig e' bilintsel
rosdásítya?

KANOP

Miért támasztottad magad ellen illy hatalmas aszszonságnak dühösséget?
Miért vetted meg Aszszonnyodnak parantsolattyát, szerelmét, könyörgését?

JOSEF

Tehát bé-kellet volna-telleyesittenem istentelen kívánságát?

KANOP

Leg alább ha engedtéél volna, Aszszonyod haragjától 's e' setét tömletzből ment volnál.

JOSEF

Ment volnék ugyan Aszszonyom haragjától és ezen békótól, de az Ur haragját és iszszonyuabb tömletznek veszélyét fejemre árasztottam volna.

KANOP

☺ Ki sugta volna fülébe a' te Uradnak, Putifarnak e' rejtekes vétket? Ezt senki nem látta volna.

JOSEF

Talám az emberek, és Putifár Uram előtt e' gonoszság elfedeztethetett volna, de nem annak a' felséges Urnak, a' kit én félek és imádok, szemei előtt, a' mindent tudó, látó Istennek, a' kit senki meg nem tsalhat, a' ki mindenütt jelen vagy; még a' bébótozott kamarakban is, és setétséggel bé fedett rejtek szobákban is.

KANOP

Ennek tehát a' láthatatlan istennek, a' kiben hiedelmed vagy, láthatatlan szemeitől ennyire tartottál? — — —

JOSEF

☺ És hogy ne tartanék (félnék)? Mond meg, kérlek barátom, mi üdőkör azt a' tolvajlást (a' mellyet már meg vallottál, és a' mellyért e' tomletzbe estél), mi üdőkör, mondám, a' király kéntses kamarájában tolvajkodtál?

KANOP

Mit kérdezed, a' mit már annyiszor már hallottál tőlem? Sötét éjtakán orozkodtam.

JOSEF

Miért a' sötét éjtzaka folytában? Ám nappal az asztalokon és a' palotákon szerte hevert a' királyi kárpit? Miért akkor semmit el-nem vettél?

KANOP

Szemek láttára annyi udvariaknak hogy mertem volna tselekedni?

JOSEF

Tehát az udvariaknak ráró-szemeitől féltél?

KANOP

'S ki ne félne annyi tanút, a' kik ha lopásomról tsak gyanakodhattak vólna-is, azonnal bé fútták volna. Azért szükség volt, hogy nagy suttomban az el rendelt tolvajlást véghez vinném.

JOSEF

80 Hogy jutott tehát nap fényre minden tanú kívül mivelte harátslásod? —

KANOP

Már régen meg mondtam: önnön maga Fáróó, a' király véletlenül ott teremvén rajta kapott; ő maga tselekedetemnek tanúja, bírása, lakolója.

JOSEF

Ha sajdithattad volna, hogy jelen van a' király, mertél volna-é orozkodni?

KANOP

85 Talám bolondnak itílsz? Mert ugyan is, ha tsak nem fél bolond, ki merne a' király láttára olly dolgot mivelni, a' melly miatt tudgya, hogy a' király rettentő boszszullásra gerjed? Még a' leg kisebb szolgálkétől is féltém: És hogy ne rettegtem volna gonoszt tselekedni a' király szemei előtt?

JOSEF

90 És nékem, vélede, hogy nem kellett volna félnem az Isteni szemtől, a' melly az únszolt gonosznak bizonyysága, bírása, és eltávozhatatlan potolója lett volna? Te ugyan, barátom, nem oktalan itélhetted, hogy a te tselekedetedet Fáróó meg nem tudgya; én abban kétes nem lehettem, hogy ha bűnt tettem volna, a' mindent látó Isten meg ne sajdítsa, szemlélye. Te vélheted, hogy ha lopásod nap fényre terjedne, leg alább el-szökhetel; én nem remélhettem, hogy az Istennek boszszúlló kezeit el kerülhetem. Te midön a' lopásra sötét étzaka
95 adtad magad, nem tudtad, — hogy jelen van a' király; én hittem, hogy mindenkor és mindenütt jelen van az isten. Quomodo ergo potuissem malum facere etc. Mikép tselekedhettem volna tehat gonoszságot, és hogy vétkezhettem volna az én Istenem ellen? A' mindent tudó Isten, a' mindenható Isten ellen, a' kit senki meg nem tsalhat, a' kinek kezéből senki kinem szabadulhat, a' ki
100 mint igaz ítélő bíró tud mindeneket, meg itil mindeneket, és meg bünteti a' gonoszságot, meg jutalmazza a' jó erkölsöt.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Josef. Setho. Apries. Bagoás.

SETHO

Josef, jer velem! Te pedig Kanop, eredgy a' belső tömletzbe!

JOSEF

105 Talán tsalatkozom, avagy Apriest látom?

APRIES

És én téged képzelek e' Josef? De melly boldogtalan állapotban látlak!

JOSEF

Szüléid akarattya vetett e' szerentséltetésre és raboskodásra.

APRIES

110 Ah! Kérlek a' Szüléim kegyetlenségével ne ne piritsd ártatlan ortzámat. Bizonyítottok az Istenekkel, hogy nem terhelnek sullyosban tégedet ezen lántzok nálammal, se nem szomorubb ez a' sötét tömletz néked, mint te kívülled Attyám Palotái nékem.

JOSEF

Nékem is, meg vallom, e' tömletzben semmi sints olly keserves, mint az, hogy szined látásától, édes beszélgetésedtől illy soká el tilalmoztam.

APRIES

115 Régen e' tömletzbenis meg látogattalak volna, ha Szüléim kemény parantso-lattya 's mindenkor rajtam függő szemek meg nem gátoltanak volna. De ma valahára vig követséggel, mellyel Attyám Putifár szeret, te hozzád járulok.

JOSEF

Mi vigasztalást haragos Urától várhat a' szolga, a' kit az hitelenség és éktelen gonoszság motskával szennyesitettek?

APRIES

120 Bátor vétettél légyen, bűnöd feledségbe esett; azért kész a' botsánat, talpra állott régi szabadságod, még ma a' békót le verik lábadról, Josef!

JOSEF

Ma e' rosdás lántzokból ki-szabadúlok?

APRIES

Tudni illik sűrű 's könyvel elegyített könyörgésim szivére hatván Putifárnak, le-tette haragját. Ennek gyümöltse a' te szabadságod. Most hogy a' királyt tönnön akarattyára bírja abban fáradozik, és ezt könnyen végbe viszi.

JOSEF

125 Tapasztalom és imádom az Istennek, a kit én tisztelek, szép gondviselését, a' ki az ő hiveit, bátor meg engedgye terhelteni, de nem hadgya éppen elnyomattatni. És néked is, ó Apries, mennyivel tartozom! Engedd meg, hogy sokkal békéllyek a' te kegyes kezedhez, mellyek engem védelmeztek.

APRIES

130 Sőt jer, ölelkezzunk egybe, hogy így illy sokáig gátlott szerelmünköt potolhassuk.

BAGOÁS

Engedd meg, hogy én is, hajdon szolga társod, hadd örvendezhessek; sőt hogy tégedet mind Uramat, és Udvarunknak fő tisztét (tiszt tartójat, gondviselőjét) tisztelhesselek.

APRIES

135 Ugy van, Josef! nem tsak e' tömletzből szabadit ki Atyám, hanem egyszersmind egész udvarát, 's birodalmit viszsont gondviselésedre bizza.

JOSEF

Tehát Putifár Udvarába vissza hivatatom?

APRIES

Az Anyám is reá állott, 's látván gyermekének sűrű köny hullatását, (könyhullatásimmal meg engeszteltetvén), szentül fel fogadta, hogy mindent el-feleit.

BAGOÁS

140 Ha Josef is egyszersmind igéri, hogy mássá változtattya magát, és meg bányá régi tselekedetit.

JOSEF

Ha mássá változtatom magam, és meg bánom tselekedetemet? — —

APRIES

145 Veszem észre, Josef, mi sértse szivedet. Szégyenled meg vallani tselekedetedet, és azon véteknek szennyével magadat motkolni, a' mellyet mind eddig tagadtál; de ezzel a' gondal magadat ne emézd. Nem kívánnya az Anyám, hogy nyilván meg vald tselekedetedet, avagy meg kövesd őt; rövid szóval meg mentheted magad. Ne is félj, nagy betsülettel fog venni téged. Azomban Isten veled! Már sürgetem Atyámot, hogy a' te szabadságod a' királynál is unszolja gyorsan. Majd meg térek, és szabadon téged magammal el viszlek.

BAGOÁS

150 Én is nagy örömmel Udvarunk fő tisztét vissza fogadom, és ezeket a' kultsoakat lábajhoz teszem.

JOSEF

(*Ad Bagoam.*) Barátom, mondmeg Uradnak vagy Aszszonyodnak, hogy Josefet a' tömletz meg nem változtatta, most is magához hasonló, 's el sem hasonlik magától. Én tselekedetemet se nem szégyenlem, se nem bánom; és a'
155 mit három esztendővel ennek előtte tselekedtem, viszont azt tselekedendem, ha azon alkalmatosság fordul az üdővel. De hogy viszsza ne térhessen az az alkalmatosság, Josef soha a' ti udvartokba viszsza nem tér.

BAGOAS

És ezt valóba kívánod, hogy meg vigyem?

JOSEF

(*Ujjal mutat Sethora.*) E' tanu bizonyság.

HARMADIK KI-MENETEL.

160

Josef. Setho.

SETHO

Vallyon mit mivelsz Josef? Tehát nem tetzik néked a' szabadság?

JOSEF

A' szabadságot szeretem; de félek a' Putifár udvarától.

SETHO

És miért kellene félned? Im, hallád, hogy Aszszonyod mérge, félelmednek oka, meglohadott.

JOSEF

165 Annál inkább félek. A' véteknek tudni illik uj alkalmatosságát, a' mellyből nem rég alig vergődem ki, félem.

SETHO

Félelmes mód kívül a' te szived, Josef. Ne rettegj minden árnyéktól!

JOSEF

170 Te, a' ki az Aegyptom bálványinak áldosz, ugy szollasz, a' mint érted. Más itilettel vannak azok, a' kik velem edgyütt egy igaz Istent imádnak, a' kik hiszik és vallják azt a' felséges méltóságot, coram qua curvantur qui portant orbem, a' ki előtt meg-hajlanak, a' kik a' földet hordozzák. Azt a' szentséget, coram qua coeli non sunt mundi, et angeli contremiscunt, a' kinek színe előtt ferteztetettek a' tiszta egek, és reszketnek az Angyalok. Azt a' végheetlen hatalmat, quae tribus digitis appendit molem terrae, a' ki három ujjával tartya a' földet,
175 a' ki egy szóval teremtett mindeneket, tart mindeneket, vezérel mindeneket,

a' kinek szentséges törvényét senki az emberek közül büntetlen meg nem szegte. Illyen Istent a' kik velem hisznek, melly óva járnak, hogy illy nagy méltóságú, és szentségű Urat, vétkezvén (vétkeikkel), meg ne bántsanak.

SETHO

Hát azt a' ti Istenteket senki meg nem bántya azok között, a' kik őtet urallyak?

JOSEF

180 Igen sokan, igen gyakran, oh fájdalom, meg bántják az övei a' mi Istenünköt (Vel: Meg sértetik, oh fájdalom, a' mi Istenünk is), és az ő hiveitől sértegettetik, és képtelen, és gyakorta sértegettetik. Azoktól tudni illik, a' kik hiszik ugyan az istent, de ritkán gondolkodnak róla; sőt hogy szabadosan vétkezhessenek, kész akartva az ő jelen létéről elfelejtkeznek. Én pedig, a'
185 ki az én Istenemnek mindent látó szemeit és itilő bírámnak boszu álló kezeit mindenkor jelen lenni hiszem, én a' ki rettegem igasságát, imádom szentségét, szeretem jóságát, semmit inkább nem kerülök, mint hogy meg ne sértsen illy felségű Istenemet, fel ne bontsam szent törvényét, és illy hatalmas Urnak magam ellen ne gerjeszszem haragját.

SETHO

190 Hiszem egynéhányszor halottam tőled, hogy tellyes irgalmassággal a' ti Istenetek, és bátor képtelenül meg boszontassék, igen könnyen kegyességre birattatik.

JOSEF

Igaz, hogy irgalmassággal tellyes a' mi Istenünk, de egyszersmind igassággal is tellyes. Kegyelemre könnyű őtet birni, sőt bizonnal kötelezte magát,
195 hogy meg botsáttya bűneit minden töredelmes szívű embernek. De nem ígért senkinek, se bizonyos üdőt, se hathatos malasztot a' töredelmességre. Egyszer vétettek az angyalok, illy nemes lelkek, és a' mennyei Udvarnak fő Palotási; 's azonnal rudentibus inferni detractos poklokra le hanta. Se üdőt ezeknek, se hathatos kegyelmet vagy botsánatra 's meg engesztelésre való leg kisebb
200 reménséget is nem engede.

SETHO

Bátor olly keményen bánt legyen, a' mint mondod, az Angyalokkal a' ti Istenetek, de bizonyára szelidgyebb az emberekhez. Mert ugyan is sokan az emberek között százszor, sőt ezerszer is vétkeztenek, 's még is mindaz által, a' mint meg kell vallanod, nem minnyáján vettettek poklokra.

JOSEF

205 Nem minnyáján, az igaz; voltak a' kiknek meg engedett az Isteni kegyelmeség, de sokkal többen voltak is, a' kiknek, hogy ugy mondgyam, gonosságok közepette az Isteni igasság lelkeket testekből ki verte, avagy a gonoszban meg általkodtoknak az igaz penitentiara hathatos malasztot nem adott. Látta az

210 én Öreg Attyám, Ábrahám Sodomát és Gomorrát egy ora folytában a' tüzes
menyköveknek sebes lángjaitól meg emésztetni, 's ezen két váras lakósit egy
szem pillantásban poklokra hullani. Azon boszu álló keze a' mi Istenünknek
mindenütt fenyegett engemet. Azon kéz engemet is, ha mi vétket tseleked-
215 ném, gonosságom vége előtt le taszithatna poklokra. Hogy ne félljek tehát?
Mikép ne távoztassam nem tsak a' vétket, hanem még a' vétek árnyékara is
vivő alkalmatosságot. Quomodo possum malum facere, et peccare in Deum
meum? Mikép etc.

SETHO

Nem ma kezdem tapasztalni szép erköltsödet, Josef, és ártatlan életedet. És
ezért te hozzád mindenkor a' több raboknál kegyesebb voltam.

JOSEF

Háláló szível vallom kegyességedet.

SETHO

220 Ezentúl is azon leszek, valamедdig lehet, hogy tömletzedet enyhíthessem.
Azért a' bilintstól meg szabadítlak. (*Ad Fabrum.*) Verd le lábáról a' békót.
(*Ad Josephum.*) Itt szabadon járhatz, tsak kérék, hogy magad helyett engem
ne vess a' tömletzbe, el-szőkéssel meg-ne motskold magad.

JOSEF

225 Viszont hálát adok neked, 's az én Istenemnek, a' kinek munkája az, hogy te
előtted kellemetes lennék.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Josef. Setho. Bagoas.

BAGOAS

Josef! igazán meg vittem izenetedet Putifárnak, mi Urunknak, feleletét meg
hallod a' tömletz tartótól, melyet a' levélre rajzolt.

SETHO

230 Ah, Josef!

JOSEF

Mi dolog?

SETHO

Olvasd magad ez iszonyu parantsolatot.

JOSEF

235 (Olvassa maga Josef.) Kevély rabomat, ki még is gonosságában vakmerősködik, száz fontos békóval meg terhelvén vessed a' leg setétebb tömletzbe; se vizet, se kenyeret néki ne adgy az alatt, miglen én a' királynál iszonyuabb kénokot nem koholok fejére. Jól van, Barátom, vidd végbe parantsolattyát, örömet uj lántzokba öltözöm, de magamtól el nem hasonlok, se elszánt akaratom' erköltstelenséggel el nem tserélem.

BAGOAS

240 Sajnálalak téged ugyan, — de magam szerentséjén nagyobbban örvendek. — Már ment vagyok tisztemben a' verséző társtól.

MÁSODIK RÉSZ.

ELSŐ KI-MENETEL.

Josef. Setho

SETHO

245 Bátor kész kételen, bé kell tellyesittenem Putifár parantsolattyát. — Látod e' setét tömletzet, barlangot?

JOSEF

Képtelen lakó-hely! Fene vadok, sárkányokhoz nem emberhez illő barlang, bujzolék!

SETHO

Ettől ment lehattél volna, és hogy ment lehess, talám meg most is áll akaraton.

JOSEF

255 Ha vétek nélkül lehetne, el kerülném e' sárkány barlangot.

SETHO

Változtasd el szánt szándékod, és szabd mastan az üdöhöz magadat.

JOSEF

Értem, mit akarsz mondani. Hogy én magamtól elhasonljak? Nem, nem, távól légyen az tőlem! És mivel vétek nélkül lehetetlen meg hasonlanom, nem akarok, se vétekre vivő alkalmatosságra fejemet nem vetem.

SETHO

255 Nézd meg jól ezt az iszonyatos, képtelen helytet.

JOSEF

260 Szemlélem ezt, de – ennél iszonyuabbat is látok. Nyomoruságnak és se-
tetségnek helyét, a' mellyben tűz és kénkő és a' Lelkeknek romlása: tudni
illik az örök tömletzet, az örök tüzet fontolom, mellyel rettent engem az
Isteni igasság, ha tsak egyszer is vétkezni avagy bűnre vivő alkalmatosságra
merészlem vetni magamat.

SETHO

Illy kegyetlen tehát a' ti Istenetek, hogy az ő ellene vétőköt örök tömletzel
fenyegesse?

JOSEF

265 Nem kegyetlen az az Isten, a' kit én imádok: mert örök büntetése is irgalom-
mal telyes, mivel a' büntetést nem szabja a' véteknek nagy undokságához;
quia infra condignum punit, mivel a' véteknek gonossága veghetetlen voltát
fel nem éri büntetésének ámbár súlyos, örök állapotya. 'S hogy fel érhesd
elméddel nagy képtelenségét tsak egy véteknek is, Setho, kedves barátom,
vedd észre, hogy a' vétek által az ember szeme láttára az ő teremtőjének
270 véghetetlen méltóságát, jóságát, egy meg vetett teremtett állatért kész akartva
's szeme láttára meg veti, Sz. törvényét fel szagattya. quomodo ergo possum
malum facere? etc.

SETHO

Meg kell lenni tehát, le kell botsátkoznod e' setét barlangba.

JOSEF

Nehéz, meg vallom, de mégis nehezebb volna vétkezni, és a' vétek miatt
pokolba vettetni.

SETHO

275 Ha egyszer e' tömletzbe esel, soha talám nap világra nem jutsz.

JOSEF

De tsak talam. Talám még is nap világra jutok, ki szabadúlok.

SETHO

Tsekely reménség ez, mert dül fül a' Putifár.

JOSEF

280 Bátor tsekély legyen, de még is reménlhetek. Ha pedig pokolra vetne az Isten
haragja, ott már nintsen helye semmi reménségnek; nints, nints pokolból
szabadulas.

257 [A margin: et Spiritus... az utána álló szó
olvashatatlan.]

266 syllyos

SETHO

Talám számos esztendőig lészesz e' tömletz nyomorúlt lakóssa.

JOSEF

De tsak talám. Pokolban *pedig* bizonyosan és mind örökké nyomorultabbúl hevernék.

SETHO

Itten elevenen el temettétel és meg rohatz.

JOSEF

285 Igy a' halál kaszája végét metszi nyomorúságimnak, de pokolban soha nem
volna vége fájdalmimnak. Örömet választom azért a kevésb nyomoruságót,
hogy nagyobra ne vessem magamat. (Vel kisebb kár vallást választok azért,
hogy el kerülhessem a' nagyobbikát.) A pokol örökké tartandósága, és a'
290 bűn undoksága ezt az ideig tartó tömletzést meg enyhíti. Elevenen e'
tömletzbe, mint pokol képébe le szállok, hogy a' vétek által holtom után
valóságos poklokra ne *száll*jak[!].

MÁSODIK KI-MENETEL.

Josef. Apries. Setho.

APRIES

295 Alj meg! Hová ereszkedel, mire veted fejedet, Josef? Mitsoda kemény fele-
lettel Putifár le szállott epéjét 's általam le tsillapított gyomroskodását fel
zavartad? Szabadságodat és a' Putifár atyám udvarába való vissza mentedet
miért kellett olly gyalázatos felelettel meg gátolnod?

JOSEF

300 Gátot szabadságomnak nem vetettem, de hogy a' ti udvartokba vissza ne
térjek, az én Istenemnek Sz. törvénye tilalmazza. Nem tudod, és nem érted
te ezt a' törvényt, 's nem is merem ezlet előtted bővebben magyarázni. Setho
tudgya, hogy én, ha tsak meg nem tapodom az én Istenemet és az ő Sz.
törvényét, Putifár udvarába vissza nem térhetek.

SETHO

305 Sőt javaslom, hogy térj vissza. Ha tartasz holmi esendő tselekedettől, azt
nem fogod a' te Istened 's az ő törvénye meg vetésével vagy tapodásával
végebe vinni, hanem egyedül szabadulásod kedvéért az utólsó veszélytől, és
tömletzi rabságtól kényszerítettén, el miveled. Ez az utólsó szükség, ha mi

bűnbe kerekednél is, büntetelenné tészí tselekedetedet a' te Istened itilő széke előttis.

JOSEF

Ah, barátom, nem isméréd te, 's nem is képezheted az istent és ennek itilő székét, a' mellynek tsak emlékezete is ujonnan rettent a' vétektől. Oh, melly kemény törvényszék ez, melly rettenetes a' bűnösnek!

HARMADIK KI-MENETEL.

Josef. Apries. Setho. Kanop.

KANOP

Apries, Labaidhoz borulva könyörgök, segítsd ki e' lántzokból, e' tömletzből regi szolgádot, avagy leg alább ments meg a' törvény széktől.

APRIES

Mit könyörgesz nékem? A' Király-rabja vagy te, nem az enyim, ő a' te birád, ennek kezéből avagy itilő székétől mikép menthetnélek én meg?

KANOP

Kellemetes vagy faraó előtt, a' te kérésedre meg botsát én nékem, és szabadságomat meg adgya, avagy leg aláb a' hohér kezétől meg szabaditt.

APRIES

320 Igen nagy gonoszt tselekedtél, mert nem tsak a' király törvényye ellen, hanem szeme láttára is vétettél.

KANOP

Meg vallom, vétettem. De egyszer tsak, tsak egyszer. Első és utólso az én tolvajlásom, de ezt is tsak akartam, végbe nem vittem.

APRIES

Tsak egyszer is illy dolgot próbálni a' király láttára menthetetlen vétek.

KANOP

325 Ah, nem sajditottam Faraó jelen létét, 's nem is tselekedtem, hogy azzal a' királyt és törvényét meg vetném, hanem tzifra koldusságom' segitteni 's adosságimat akartam kifizetni, a' mellyekért tömletzel fenyittetem minden orán. Végre utólso szükségben kénszeritetvén, tsak lopni akartam, de végbe nem vittem.

APRIES

330 Ezek az okok téged a' király székénél meg nem vedelmeznek.

KANOP

Mindenkor hiven (ha ezt az egy tselekedetemet kiveszed) mindenkor hiven szolgáltam Faraónak.

APRIES

335 De ez az egy tselekedet minden hiv szolgálatodat fel forgatta, és a' királynak méltó haragját ellened gerjesztette; ezt én kérelemmel le nem tsillapíthatom. Törvény székre idéztetel, 's ne is reményly egyebet a' hohér pallosánál. Ily nagy király méltóságának meg motskoltatása egy meg vetett rabnak vérével el nem töröltethetik. Meny dolgodra oroz tolvajkodó.

KANOP

Ah, még is —

APRIES

Már mondám, meny dolgodra, akasztófára valóknak prókátora nem leszek.

KANOP

340 Kérlek — —

Apries

Meny dolgodra (vel takarodgyál)! Vidd el, Setho, ezt az alkalmatlan embert.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Apries. Josef.

APRIES

345 Te pedig, Josef, még se birhatod magad okossab tanátsra? Mit elmélkedel almélkodva?

JOSEF

350 A ti beszédéteket és ebből az isteni itilő széknek rettenetességét meg forgatom elmémben. Ime, ez a' boldogtalan Kanop tsak egyszer vétkezet, sótt tsak próbálta a' gonoszt, és nem azért, hogy a' királyt 's ennek törvényét meg vesse, hanem hogy szegénységét segítse, 's az adóssai tomletzét távoztathassa, 's még is te azt itiléd, hogy ezek az okok a' törvény széken őtöt meg nem menthetik. Hohér pallost, akasztó fát ígérél neki, mivel a' király láttára, kinek jelen létét ő nem tudta, a' lopáshoz fogott. Így az emberek törvény széke, a' földi fejedelmek boszut állanak az ő törvények bontogatói ellen. És hiszede, hogy az a' felséges királyok királya az ő méltóságát megsértőkön boszúját

355 nem állja? Az ő szent szemei előtt mivel gonosságok nem méltóké minden büntetésre? Quomodo possum igitur malum facere?

APRIES

Ki izgat hát téged a' vétekre?

JOSEF

Izgattatnám, a' Sz. igaz, ha a ti udvartokba vissza mennék.

APRIES

De kitől?

JOSEF

360 Már meg mondam, előttd többet nem szolhatok. Elég az, hogy a' Putifár Udvarába, ha istenem ellen véteni nem akarok, vissza nem mehetek.

APRIES

365 Eredgy hát e' sötét barlangba, sótt hanyatt homlok omolj romlásodra. Nem látod boldogtalan, melly tsigát farag néked az atyámnak fel guladt haragja, mellyet fel lobbantott kevely izeneted? Vedd észre már valaha, és jó barátodnak állj szép tanására. Panaszra a' királyhoz fel ment, rabja vérét, a' mint ő szóll, kívánnya, hogy ez által meg sértett betsületét helybe állítsa. Tanully valaha rettegni! Tudod mit vihet végbe a' rabokon az Urok haragja.

JOSEF

Jól tudom. Testemből lelkemet ki tsigázhattya, ennél egyebet végbe nem vihet. Inkabb kell felni azt az Urat, a' ki testestől, lelkestől pokolra le vethet.

370

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Josef. Setho. Apries.

SETHO

Uj parantsolatot vettem felőled, Josef, a' király eleibe vitettettel.

JOSEF

ÉN a' király eleibe? És mi végre?

SETHO

En ezt bizonyára nem tudom.

APRIES

375 És nem érted boldogtalan? A' király előtt, a' mint mondám, el vádolt az atyam.
Maid a' fejedre olvassák a' királynak haragos szententziáját.

SETHO

Magam is ettől tartok, Josef.

JOSEF

380 Én pedig az én Istenemen és a' bűnön kívül semmitől nem tartok. Elő állok a'
törvény székre, és örömet meg halok, tsak a' vétektől ment lehessek. Egybe
kontzolásra karhoztassa testemet e földi bíró, tsak ártatlannak itillye lelkemet
mennyeknek bírāja. Isten veled, Apries!

APRIES

385 Ah! Aly meg Josef! Kérlek, ne légy mindétig vakmerő. Viszont meg kérelem
szüleimet, és ezek által a' Királyt. Elmegyek, tsak azt engedd meg, arra bird
rá magad, hogy mondhassam az atyamnak, hogy már konokságodat le tetted,
és — — —

JOSEF

Ezt vétek nélkül nem tselekedhetem.

SETHO

Más mód nints, hogy meg szabadithasd az utolsó veszélytől fejedet, melyet
élesztvén Putifar, rád áraszt a' király.

JOSEF

390 Jobb az embereknek, hogy sem a' boszszulló Istennek kezébe akadni. Az Isten
a' királynak haragos kezétől meg menthet engemet, de nem viszont a' király
az Urnak kezétől.

APRIES

Bizakodol e' még is abba az Istenbe, a' ki téged három esztendő folyta alatt e'
tömletzből ki nem szabadithatott?

JOSEF

Ki szabadithatot volna, de nem akart mind eddig.

SETHO

395 De ha most sem akar? Ha a' hohér kardgya alá hagyta éltedet vettetni?

JOSEF

Akkor adand boldogabb életet.

APRIES

Reméled, hogy viszont életet ad néked?

JOSEF

400 Hiszem annál bizonyosan, mivel ő érette e' mulandó életet öröme-
teb el hagyom, hogy se vétekre vivő alkalmatosságra vessem én magamat. Ez tudni
illik az igaz Istennek, a' kit én imádok, hatalma és igassága, hogy valamint a'
vétket örök kénokkal bünteti, ugy az jó erkölcsöt jutalmazza örök boldogság-
gal. Sőt sokkal bővebben jutalmazza a' jó tselekedeteket, mint se lakoltassa
a' bűnököt. Valamit eddig az én Istenemhez való hívégemért és a' bűnök
elkerüléséért szenvedtem és szenvedendek, mind ezeket véghetetlen jóval
405 ki pótolja. Ezek, ezek a' darabos lántzok arany lántzokká változnak, ebből
a' sötét tömletből királyi székre fel emel engemet; ez a' tömletzi gyalázat
dűtsőségre fordul, végre a' gyalazatos halál által az örök életre engemet bé-
viszen.

SETHO

Te álmodosz! Mikor telnek bé tehát ezek a' jövendő álmak?

JOSEF

410 Én nem álmodozok, mert tudom bizonynyal, hogy hiv az én Istenem, tsak
én is hozzája mind végig hívégben maradgyak. Oh, melly boldog vagyok e'
nyomorúságok sok inségi között, a' mellyeket illy hatalmas, illy bő kezű, illy
jó Istenért szenvedek!

HATODIK KI-MENETEL.

415 Josef. Apries. Setho. Kanop.

KANOP

Apries, Setho, Josef! Segitsetek! Avagy leg alább szánakodgyatok rajtam, a'
törvény székre idéztetem.

JOSEF

Az én sorsomon pedig örvendeztetek, barátim, mert én is a' törvény székre
megyek.

KANOP

420 Meg kell halmom, mert meg bántottam Egyptom királyát.

JOSEF

Nekem is meg kell halmom, de azért, hogy nem akartam meg bántani az egek
királyát.

KANOP

Ennyi hiv szolgálatom, ennyi tömletkezés után végre, jaj, akasztófa lesz jutalmam.

JOSEF

425 Engem pedig kevés szolgálatomért örök boldogsággal jutalmaz meg az Isten. Mennyünk mind a' ketten a' törvény székre, de mivel különös okokért idéztetünk, te rettegvé, én bátor szível megyek; téged vádol a' kis bíró, azért rettegsz. Az én artatlanságomról bizonyoságot térsen lelkem ismérete, azért bizvást megyek. Isten veled, Apries, mind örökké!

APRIES

430 Josef, édes bátyám, így hagysz él ötsédet? Édes Atyam, így hagysz el fiadat? Édes Atyam, tudod, hogy én tégedet nem csak mint bátyámat szerettelek, hanem mint Attyámat, sótt Atyámnál is inkább tisztellek; te pedig engemet mint ötsédet, sótt mint fiadot szeretted. A' te halálad, Josef, az tetemeimet is veled egy halomba dönti, és sokkal keservesebb leszen a' te holtad nékem magam halálánál. Ha meg nem lágyíthattya szived az halál félelme, lágítsa meg közös szerelmünk. Ne vágd félbe vakmerón gyenge szerelmünköt, szegd meg már valaha akaratoskodásodat.

JOSEF

440 Oh, Apries, és ha szabad, hogy mint rabságom előtt, kedves ötsémnek mondgyalak, a' kinél előttem semmi sints kedvesebb, a' kiben Hazám, édes Atyám, véreim *elvezítése* után új szülőt találtam, és a' Jakab fajnál jobb atyafira akadtam, igen nagy keserűséggel szakadok-el tőled; de meg kell lenni, hogy az én Istenemtől és Sz. törvényétől meszsze ne essem. Tudom, mennyivel tartozom jó akaratodért. Szemem előtt vannak azok is, a' mellyekkel atyád udvarában szeretted engemet. Tapasztaltam még rabságomban is én hozzám való (Ambár mások hitetlen szolganak itiljenek) szép igyekezetedet; tudom esedezésidet, 's könyvel elegyedett szorgoskodásodat, hogy régi szabadságom talpra állíthatnád. Mind ezekért örök hálát adok tenéked. De botsánatot kerek, ámbár sokkal tartozom te néked, többel köteleztetem az én Uramhoz, Istenemhez. Ehez háládatlan nem lehetek. Non possum malum facere etc.

APRIES

450 Tehát rá szántad magadat végképpen az halálra? És illy gyalázatos halálra?

JOSEF

Örömebb, tsak meg ne bánksam a' jó Istent.

APRIES

Akasztofán avagy a' hohér keze alatt Josefet lássa Apries?

440 *elvezítése* [Értelem szerint javítva.]

JOSEF

Jobb, ha ártatlan látz az akasztófán, hogy se vétkezen a királyi székben.

APRIES

Ah, Josef, nem szeretsz te engem, ha így szóllasz.

JOSEF

455 Kerlek, fájdalmas szívemet éféle szókkal ne sebesítsd. Szeretlek tégedet,
Apries, bizonynal szeretlek; de inkább kell szeretnem az Istent. Hogy illy
szeretetre méltó Uramat meg ne bánksam, az egész világot és, a mi e föld
felett előttem leg kellemetesebb, Apriest el hagyom. De ne véld, hogy életem
460 fogytával te hozzád való szeretetemnek véget vetek. Holtom után is kedvel-
leni foglak, édes barátom. Szerelmem zálogjat végső ölelésemet és halálos
könyveimet vegyed. (*Amplectitur flens.*)

APRIES

Utólso, és halálos! Ah, engedd meg, hogy mig szolgál az üdő, hadd mentselek
meg e' haláltól.

JOSEF

465 Meg engedném, ha bűn kívül meg engedhetném. Most készebb vagyok a'
halál torkába csni, hogy se meg sérteni az én Istenemet. Isten veled, Apries,
térj vissza ősi palotáidba!

APRIES

És te hová?

JOSEF

Az halálra Istenemért.

SETHO

470 Vessetek véget az hoszszas beszédnek, már közelit az ora, mellyen a' királyi
széknél szükség meg jelennünk.

KANOP

Jaj, rettenetes szó: király törvény széke!

JOSEF

Nékem kellemetes szo ez.

KANOP

Oh, mely keservesen furdal lelkem ismérete.

JOSEF

Oh, melly vigassággal bátorit meg tartott ártatlanságom!

HARMADIK RÉSZ.

ELSŐ KI-MENETEL.

Apries. Setho.

APRIES

Setho, nem tsallogatz e' engemet hitető reménnyel? Tehát Atyám Akarattya ellen is reménlheti Josef élte maradását?

SETHO

480 Már meg mondám: Ha a' Király álmát Josef ki fejtendi, bátor ellenkezzék az atyád, meg szabadul. Mert igen nyughatatlankodva jövendőlo' álmának fejtését kívánnya, mellyen fügni hiszi országa talpán maradását.

APRIES

De hogy tudgya Josef ezt a' titkos álmat meg magyarázni, mellynek fejtésében egész Memfis bölts jövendőlo' vakoskodtak?

SETHO

485 Josefnek bölts jövendölését és álmakfejtését taposztalták a' királyi Pohárnok és sütő, kiknek e' tömletzben két esztendővel ennek előtte látott homályos álmokat nyilván ki-fejezé. A történet igaznak tevé álom fejtését. A sütő, a' mint néki meg mondá Josef, harmad nap alatt fel akasztaték, a' pohárnok régi tisztét vissza nyeré, ki is ma emlékezetet tett Josef böltseségéről a' király
490 előtt.

APRIES

De a' Faraó álmaj sokkal homályosabbak, a mellyeket a' mi Isteneink, bátor egész Aegyptom temjént gyuitott légyen nékiek, az álom fejtőknek és a' jövendőlo'őknek fülökbe nem sughatták, avagy nem akartak.

SETHO

495 Vedd eszedben, hogy az az Isten, a' kit Josef Imád, többet és homályosb dolgokat szokott nékie megjelenteni, hogy sem az Aegyptom Istene a' mi jövendőlo'inknek. Sőt már nem is vagyok kétes, hogy a' Josef Istene fáraónak ezt az álmat azért tüntette elmejébe, hogy ennek fejtése által szabadságára építse Josefet.

APRIES

500 Oh, ha ezt végbe vihetné, és ma is végbe is vinné a' Josef Istene, nagyobbak, és jóbnak hinnem lenni őtet a mi bálványunknál, és ha meg szabadítaná Josefet, tsak ezért is egyedül tisztelni, és szeretni kezdeném.

SETHO
Bizonnyára Josef ebben az ő Istenében bizakodik.

APRIES
Vajha meg ne tsalatkozzék!

MÁSODIK KI-MENETEL.

505

Apries. Setho. Bagoas.

APRIES
Mi jót hozsz? Mikép foly a' király előtt dolga Josefnek?

BAGOAS
Magas akasztófát innen nem meszsze emeltek, 's már a' lajtoriát is mellé
tamasztatták.

APRIES
És kinek emeltetett e' nagy akasztófa?

510 BAGOAS
Hát kételkedel? Az Atyád izgatta a' királyt, hogy Josefet erre függesztené.

SETHO
Vélem én, hogy ezen Kanop fog meg száradni.

BAGOAS
En azt itelem, hogy mind a' kettő; és méltóbb erre Josef Kanopnál.

APRIES
Mit ebbegsz szemtelen?

515 BAGOAS
Én mint hiv szolga reménlem, hogy e' büntetéssel az én Uram rajta ki tölti
boszullását.

520 APRIES
Ezennel szemem előtt elvakarodgyál, avagy — — — Ah, Setho, oda a' mi
Josefünk! Boldogtalan feje, Josef! Aldozattya lészen szüleim haragjának; de
én is vele edgyütt magam feláldozom. Josef nélkül élnem sem lehet, (vel élni
sem akarok. Vel Josef nélkül élnem se nem lehet, se nem kell). El megyek
az akasztóházhoz, és halálos szemei láttára Josefnek ezen fegverrel lelkemet
testemből ki verem.

SETHO

Álj meg! Mitsoda trombita riadást hallok?

HARMADIK KI-MENETEL.

Apries. Setho. és a' Herold.

A HEROLD

525 Hallya egész Egyptom a' király parantsolattya! (*olvastatik a' király parantsolattya*) Mivel az Istennek szép gondviselése olly férfiat rendelt Egyptomnak, a' ki az Egek titkait és az országra áradandó inséget nem tsak előre által látta, hanem el is fordítván és távosztatván azokat, szerentséssen egész Aegyptom hasznára teritette, hogy illendőképven meg hálállya a' király ezen férfinak
530 érdemét, és a' közönséges jóra való gondgyát meg bizonyítsa, el végzette, hogy egész Egyptom valameddig terjed farao birodalma, Josefet tisztellye 's Urallya, és az egy királyi széken kívül birja Egyptomat. Ez a' Farao, Aegyptus király akarattya és parantsolattya.

APRIES

Setho, talám meg tsalt hallomásom? Ha Josefet nevezte a' Herold?

535

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Josef. Apries. Setho. a' Josefet követő Nép.

A NÉP

Éljes Josef, Egyptus Vitze Királlya! Éljen s országoljon.

JOSEF

Apries!

APRIES

Josef! Mitsoda változás ez?

JOSEF

540 A' Magasság béli jobb karjának változása ez. Egyptom vitze királyi székében látod azt, a' kit keresni jöttél az akasztófán.

APRIES

Engedd meg, hogy boruljak lábaidhoz.

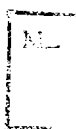
„fentebbi”, tehát a másoló előtt fekvő *Prologus*-ból szövegátvételt ajánl. Több szó beszúrása a prologus szövegébe ugyancsak előadásra mutat: a „...meg látják e’ jelen való elmélkedésben avagy fársánghi-játékban” sornál a *jelen való* mellé beszúrja: a *melátogatott*-at, lejjebb pedig a szöveg vagy elmélkedésnek vagy játéknak szavait bekeríti és *játékunknak* szóra helyesbíti.) Az előljáró beszéd befejezése is játék kezdetét jelzi: „De már is meg nyilik a’ tömletz. – Azért isten veletek. Szép készséggel figyelmezzetek szóllamásira.” Az előadás helyét azonban nem ismerjük.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A darab egyetlen fennmaradt szövegpéldánya egy évvel készült a fordítás után. Szép, olvasható kézírás. A szövegben található néhány áthúzást, aláhúzott szót, melyeknek javítását a margóra írta a másoló. A lapszéleken több betoldott szó is olvasható. Jelzéssel vagy jelzés nélkül egy-egy szóra, szókapcsolatra 2–3 választási lehetőséget tartalmaz a szöveg. Kiadásunkban a fordítótól javasolt változatokat a szövegben a másoló eljárásához hasonlóan zárójelben hoztuk. Mivel nem autográf kézirattal állunk szemben, a másoló javításainak módját (áthúzás, margón történt javítás, aláhúzás) kiadásunkban nem jeleztük, a javított szöveget reprodukáltuk. Nem kurzíváltuk azt a néhány esetet, amikor a kézirat *o*, *u* betűire kitéttük az *ö*-, *ü*-t jelző írásjelet. Az *ő*, *ű* magánhangzókat a mai kiejtésnek megfelelően írtuk *ö*, *ü* illetőleg *ő*, *ű* alakban. A kézirat a szöveget folyamatosan tartalmazza. Kiadásunkban ezt a szerepek szerint tagolva adtuk. A rövidített szerepneveket mindig teljes alakban közöltük. Egyébként a szöveget hűen adtuk. A kisszámú szükséges javítást, észrevételt a lap alján hoztuk. Központozásban a mai gyakorlat szerint jártunk el. Ennek következményeként helyenként a kéziratban kisbetűvel kezdődő szavakat nagybetűsre cseréltük. Minden mondatot, minden szerepet nagybetűvel írtunk, anélkül, hogy erre a lábjegyzetekben utaltunk volna.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 3 *sandal* – sandalog, sandít, lopva néz, sunnyogva bandukol
- 3 *ut supra in Prologo Salomonis* – mint feljebb, a Salamon [ismeretlen dráma Salamonról] előszavában, addig a szöveg: . . .
- 9 *a’ Mária zászlója alá iratott Iffiak* – a Mária Kongregáció tagjai
- 15 *bátor* – ámbátor, ámbár (később is többször)
- 30 *szententziáztatni* – ítéltetni
- 71 *orozkodtam* – belopódtam, loptam (Vö. 83.)
- 82 *lakolója* – lakoltatója, megtorlója, büntetője
- 106 *képzelek e’* – látlak-e
- 167 *félelmes* – félénk, rettegő
- 181 *vel* – (lat.) vagy [fordítási változatokat jelöl].
- 215 *Quomodo possum malum facere, et peccare in Deum meum* – hogyan cselekedhetnék gonoszságot, és vétkezhetnék Istenem ellen (a darab több változatban visszatérő kulcsmondata).
- 240 *verséző társtól* – vetélytárstól
- 265 *quia infra condignum puniit* – mivel a megérdemelnél enyhébben büntet
- 295 *gyomroskodását* – haragját
- 337 *oroz tolvajkodó* – alattomban tolvajló
- 426 *különös* – különböző
- 427 *kis bíró* – lelkiismeret
- 440 *Jakab fajnál* – Jákob fiainál
- 484 *Memfis* – Egyiptom egykori fővárosa, királyi székhelye
- 513 *mit ebbegsz* – mit hebegsz
- 516 *elvakarodgyál* – eltakarodjál

890 Ft